372 1

14-22-e-20

D.

FR. TOLETI,

SOCIETATIS IESV,

COMMENTARIA,

Vnà cum Quæſtionibus,

In vniuerſam Ariſtotelis Logicam.

Multò accuratiùs, diligentiúſque nunc denuò excuſa.

Adiecto Indice Quaſtionum.

EDITIO TERTIA.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

LVGDVNI,

Sumptibus Sib. à Porta.

M. D. LXXXVIII.

IESVS MARIA.

IN VNIVERSAM ARISTOTELIS LOGICAM

COMMENTARIA, VNA CVM quæſtionibus;

Per Doctorem Franciſcum Toletum, Societatis IESV.

PRÆFATIO.

De Dialecticæ ſcriptoribus, & eiuſdem vtilitate.

Dialectica ante Ariſtot. qualis.

PErpauca ante Ariſtotelem, eáque imperfecta, præcepta Dialectices extitere; præter rudem quandam cognitionem Prædicamentorũ (quorum inuentionem ad Archytam Tarentinum nonnulli referunt) & præter argumentationum quarundam genera, tunc tẽporis maximè nota, quibus frequentiùs vtebantur. Quamuis ſophiſtæ plerique, qui diſputandi peritia gloriabantur, vt Gorgias Leontinus, Protagoras, Prodicus; & plures alij, Ariſtotelem præceſſerint; quos quibuſdam dialogis exagitat Plato, & ob quorum ſophiſtarum importunitatem Ariſtoteles libros Priorum ſe ſcripſiſſe profitetur; vt illorum cauillis & obiectionibus plene ſatisfaceret. Cæterùm ipſe Ariſtoteles primus omnium Dialecticã ita perfecit, vt vix vllus poſteà aliqua in parte ſuperauerit. Extitere quidem Stoici plerique poſt Ariſtotelẽ, qui diſſerendi arte & acumine plurimùm valuerunt, & eius artis præcepta quamplurima conſcripſerunt: ita vt longo interuallo Peripateticos & Ariſtotelem ipſum (vt ait Cicero, & Seneca, variis locis) dexteritate diſputandi, ſe antecellere arbitrarentur. Cæterùm poſterorum iudicium ſecùs habuit, & vnum Ariſtotelem ita omnibus prætulit, vt præſtantiſſimi quique Philoſophi eum & ſequi, & in eum commentaria edere non de-

Ariſtot. in tradendis præceptis dialecticis reliquos omnes philoſophos anteire.

dignarentur, & publicè omnibus prælegendum proponere. Hunc etiam præ cæteris Philoſophis Eccleſia ſuſcepiſſe iam videtur, à mille præſertim annis, & eum potiſſimum in Academiis, cæteris aliis Philoſophis poſthabitis, adoleſcentibus erudiendis enarrandum exhibere. In huius ergo vniuerſam Dialecticam commentaria edenda curauimus ad iuuentutis ipſius inſtitutionem, commoditatem & vtilitatem.

Dialect. ad quæ ſit opportuna & vtilis.

Eſt autem Dialectica, ad plurima & maxima, ſine vlla controuerſia, vtilis: ad ſcientias, inquam, omnes addiſcendas, ad omnes errores vitandos, ad ipſiúſque veritatis in abditis occultæ cognitionem, ad rerum denique naturam & eſſentiam, earúmque principia, cauſas, partes, proprietates & earum accidentia perueſtiganda. Hæc enim Dialectica res latentes definitione explicat, multiplicia & ambigua diſtinguit, & diuidit. Hæc ſubtiliter, acute, & appoſitè, ac ſine deceptione, de omnibus ratiocinandi viam aperit. Tandē hæc omnia inuenit, inuenta iudicat, iudicata diſponit, diſpoſita & ordinata probat, ac, ſi ab aliis oppugnentur, defendit. Denique vt vno verbo dicam, cùm homo ſit animal rationis particeps, hæc autē rationē perficiat, vnde & rationalis ſcientia meritò vocatur, maximè hominis propria cenſeri debet, & à cęteris illū animātibus potiſſimū ſeiungere. Sed tamen antequā ad Ariſtotelis Dialecticā accedamus, breuiter proponēda erit ſcientiarum diuiſio: vt appareat quem ordinem, quémq; locum & gradum Dialectica ſeruet inter alias ſcientias & diſciplinas.

Dialect. maximè homini competit.

CAP. II. *De artium & ſciētiarum diuiſione.*

Scientia quomodo ab Ariſt. diuidatur.

Variè quidem à diuerſis ſcientiæ & artes, multiplicíq; diuiſione diſtinguuntur. Nos autē Ariſtotelica duntaxat diuiſione contenti erimus, eam tantillum locupletando. Omnis igitur ſcientia, hoc eſt, clara & certa alicuius rei cognitio, ab Ariſtotele 2. Metaphyſices ca. 1. in ſpeculatiuam & practicam diſtinguitur, quæ diſtinctio ex fine deſumpta eſt. Speculatiua enim eſt, cuius finis in ſola veritatis contēplatione conſiſtit. Practica verò, cuius finis eſt opus. Ignobiliores etenim cognitiones, dubias & incertas, quales ſunt opiniones & ſuſpiciones, ac ſimiles aliæ, à ratione ſciētiæ penitùs excludimus.

Speculatiua.

Speculatiuā rurſus ſcientiam diuidit idem Ariſtoteles 6. Metaphy. ca. 1. in Phyſicam ſiue naturalē, Mathematicam, & Metaphyſicam, quæ vltima, tum diuina, quia de Deo tractat & intelligentiis, tum naturalis Theologia, ſeu prima Philoſophia, ab ipſo & aliis vocari conſueuit. Phyſica ſciētia eſt, quæ de rebus corporeis & mutationi ſubiectis tractat, vt de animalibus,

Phyſica.

malibus,plantis,arboribus, & ſimilibus: ſub qua Medicina collocanda videtur,quæ corpus humanũ & eius affectiones conſiderat.Mathematica,quæ circa quantitatem & eius affectiones verſatur: quæ quidem in quatuor partes diuiſa eſt, ipſiuſmet quantitatis diuiſione. Alia enim quantitas eſt permanens,alia ſucceſſiua:& permanens quidem vna continua, ſcilicet magnitudo,de qua Geometria diſſerit,cui annectitur Perſpectiua,quæ eſt de linea viſuali: altera diſcreta, ſcilicet numerus, de qua agit Arithmetica. Succeſſiua ſimiliter alia continua, vt motus & tẽpus,quæ in ipſis cæleſtibus orbibus maximè perſpicua cernuntur:& circa hæc Aſtrologia verſatur,quæ & Aſtronomica dicitur,quamuis & aſtrorum cœlorúmque numerũ,& magnitudinem & diſtantiã,& alia ſimilia, in cœlis & aſtris, ope Geometriæ & Arithmeticæ, ipſa quoque conſiderat. Tandem alia eſt ſucceſſiua, ſed diſcreta quãtitas,quaſi ſucceſſiuus quidam numerus, vt harmonicus ſonus,& oratio longis & breuibus ſyllabis conſtans:& hanc quantitatem eiúſq; affectiones,vt ſonorum & concentuum harmoniam,ſono ũ,inquam,numerum, Muſica conſiderat. Iam verò Metaphyſica eſt,quæ diſſerit de rebus non corporeis,ſed incorporeis,vt de Angelis & intelligentiis,& tãdem de Deo optimo maximo:atq; ideò naturalis Theologia, vt diximus,vocatur:quòd de iſtis agat,quantùm lumine duntaxat naturali poteſt cognoſci. Diuino autem beneficio præſtantior longè Theologia,ſupernaturali lumine,humano generi à Deo conceſſa eſt:cui annecti poteſt Iuris põtificij prudentia,nam ex ea prodiit magna ex parte præter foreſia:cùm Theologiæ decreta ex ſacris literis,& Eccleſiæ diuino lumine deprompta, tum ad mores, tum ad fidem pertinentia, in vnum corpus redacta,ad ipſiuſmet Eccleſiæ gubernationem coluerunt.Quamuis Theologia, cùm ſit omnium prima & ſuprema,non tã ſpeculatiua,quàm ſupra ſpeculatiuã,vocari debet:quæ & eminenter continet Practicã, & Speculatiuã,vt ait Diuus Thomas prima p.q.1.ar.5. atq; hęc de ſpeculatiuis.

Mathematica. *Metaphyſica.* *Theologia.* *Iuriſprudentia Canonica.*

Practica verò cùm circa operationes verſetur, diuiditur ipſarum operationum diuiſione, in actiuam,videlicet actionum immanentium, & factiuam, ſeu effectricem operũ externorum:ex Ariſtotele 6. Meta.ca.1. Operationes enim aliæ ſunt internæ,aliæ externæ:& internæ quidem in eo qui operatur manent,vt intellectus,cognitio,& amor,& ſimiles:quæ ob id propriè actiones dicuntur,non effectiones: & iſtarum quidem actiua eſt ſcientia. Sunt autẽ internæ mentis noſtræ

Practica. *Operationum diuiſio.* *Interna*

quæ propriè, Actiones dicuntur. actiones, triplicis generis, voluntatis, intellectus, & memoriæ. Circa voluntatis quidem operationes moralis Philoſophia verſatur, quæ quidem definiri poteſt, ſcientia rectè volendi. In tres autem partes ſecatur, in Ethicã, quę vnius actiones & mores rectè inſtituit. *Ethica.* Oeconomicam, quæ actiones domeſticas probe diſponit. *Oeconom.* Politicam ſeu ciuilem ſciẽtiam, quæ publicas actiones ad reipublicæ videlicet gubernationẽ, *Politica.* cõplectitur: ſub qua Iuris ciuilis ſcientia magna ex parte cõtinetur, atq; ex illa ferè ortum habuit. *Iuriſpru.* Iam verò circa intellectus operationes dirigendas, Dialectica verſatur, quæ eſt rectè, videlicet intelligendi ſcientia. *Dialectica.* Circa memoriæ actiones, ars rectè memorãdi verſatur: qualẽ tradit Cicero, & alij Rhetores, per loca & imagines, & alia huiuſmodi præcepta. *Ars memoriæ.*

Operationes externæ. Operationes verò aliæ ſunt externæ, vocis ſcilicet, vel operis: quæ in eo qui agit non manent, ſed in rem tranſeunt externam, ſiue poſt illas opus aliquod effectum permaneat, vt poſt ædificationem, domus: ſiue non maneat, ſed ſolùm ipſæ actiones tranſeant, vt vox, cantus, ſaltatio, &c. huiuſmodi. Igitur circa vocis quidem actiones, ad congruè loquendum Grammatica verſatur: ad ornatè loquendum Rhetorica: cui annecti meritò poterit, ad carmina & poëmata componenda, Poëtica, & ad hiſtorias ſcribendas, Hiſtoria. *Grammatica. Rhetorica. Poëtica. Hiſtoria.* In externis autem operibus efficiendis, cæteræ artes Mechanicæ cernuntur, quæ pro diuerſitate rerum & operum, in quibus verſantur, quæque in ipſis efficiunr, diſtinguuntur: vt Agricultura, Paſtoria, Militaris, Nautica, Lanifica, Fabrilis, cum aliis, quæ operoſum nimis hic eſſet ſigillatim referre. *Mechanica artes.*

Operum vt ſit ſpeculatio. Ac ſcientiarum quidẽ & artium diuiſio ſic habet: & quem inter has locum Dialectica teneat ex dictis conſtat. Aduertendum eſt autem, etiam operum eſſe poſſe ſpeculationem, ſi in ſe, & per ſe conſiderentur, & non ad opus agendum referantur (ſunt enim res quædam, vt cæteræ aliæ, quas ſpeculamur:) eſſe autem practicam cognitionem, cùm ad opus refertur. *Artes illæ 7. cur dicantur liberales.* Ex iſtis autem aduertendum eſt, ſeptem liberales artes ab antiquis connumerari ſolere, ſic dictas, vel quòd liberum hominem faciant, vel quòd liberum deceant hominem, vel quòd magis ratione vtantur, quàm cæteræ artes Mechanicæ & ſeruiles, quæ in corporis potiùs exercitatione conſiſtunt. Sunt autem hæ liberales reales quidem quatuor, quod in rebus verſentur, ſcilicet Geometria, Arithmetica, Aſtrologia, Muſica. Sermocinales ſeu rationales tres, quia in ſermone ſeu ratione conſiſtunt, licèt diuerſo modo, vt poſteà oſtendemus,

demus, Dialectica, Rhetorica, & Grammatica. Sed de his hactenus. Nunc de Dialectica nobis iam agendum.

CAP. III. *De quibus, & quo ordine agendum.*

Igitur antequàm ad Ariſtotelis interpretationem accedamus, quædam in vniuerſum ad totam Dialecticam ſpectantia explicanda erunt. Hæc nempe ſex: Primò, An Dialectica ſit ad alias ſcientias addiſcendas neceſſaria? Secundò, an ſit propriè ſcientia? Tertiò, an ſit vna ſcientia? Quartò, an ſit ſcientia practica, an ſpeculatiua? Quintò, de Dialecticæ ſubiecto, ſeu obiecto circa quod verſatur. Sextò, de ipſius Dialecticæ diuiſione & partibus.

QVAEST. I. *Vtrùm Dialectica ſit neceſſaria ad omnes alias ſcientias.*

INter alia, quæ in principio cuiuſlibet artis & ſcientiæ quæri ſolent, illud primum eſt, An ea ars aut ſcientia ſit neceſſaria, vel vtilis: vt eius neceſſitate, & vtilitate perſpecta, facilè animi ad eam capeſſendam accendantur. Cùm autẽ conſtet de eius vtilitate, nec in ea re vlla ſit cõtrouerſia, de eius neceſſitate nunc quæramus. Erit igitur prima quæſtio, Vtrùm Dialectica ſit neceſſaria? In qua quæſtione tria agemus, Primò, titulum quæſtionis explicabimus: non enim parùm lucis quæſtioni definiendæ, & ſolutioni comprehendendæ affert, vt quod in dubium vertitur, ſemel intelligatur. Secundò, quid alij ſenſerint, cum eorum rationibus proponemus: non admodùm ſolliciti omnium ſententias referre, ſed eas duntaxat, quæ, præterquàm quòd probatorum virorum ſunt, aliquod emolumentum auditoribus afferre poſſe videantur. Tertiò, quid certius tenendum ſit oſtendemus: ac oppoſitas rationes ſoluemus: noſtram ſic ſententiam vndique corroborando: eadémque diſputandi methodo, in aliis omnibus, diuina ope freti vtemur.

In titulo ergo quæſtionis, duæ voces explicandæ ſunt, ex quarũ cognitione eius intellectus pendet. Altera vox eſt Dialectica: altera, neceſſarium. Dialectica idem eſt, quod ratio diſſerendi, id eſt, ars qua verum à falſo diſcernere docemur. A multis pars Logicæ conſtituitur: eſt enim Logica, vt tradit Boet. 1. Topic. ratio diſſerendi, cuius duæ ſunt partes: vna Topica, i. ars inueniendi: & hanc Philoſophus Dialecticam vocat: alia Analitica, id eſt ars iudicandi: & quamuis Ariſtoteles aliquando partem Topicam Dialecticam vocare viſus ſit, hîc *Tituli quæſtionis expoſitio.* *Quid ſit Logica.*

tamen de Dialectica nos loquimur, vt vtramque cōplectitur partem,& à Logica,quæ in vniuerſum rationalis dicitur,nō differt.Altera vox eſt,neceſſarium. Dupliciter autem aliquid neceſſarium dicitur,vt docet Ariſtoteles lib.5. Meta. c. 5.vno modo abſolutè, altero modo ex ſuppoſitione. Neceſſarium abſolutè illud eſt, quod ex natura ſua, nullo ordine ad aliud habito, non poteſt aliter ſe habere: vt, Deus eſt neceſſaria res.Et neceſſariū eſt,hominem eſſe animal, duo & tria eſſe quinque. Aliud eſt neceſſarium quod ex ſe aliter ſe poteſt habere,tamen alio extrinſeco poſito,non poteſt aliter ſe habere:ſicut eſſe calorem,non eſt neceſſariū,tamen poſito igne, neceſſe eſt vt ſit calor, Reſpirare non eſt ſecundum ſe neceſſarium,tamen ſi animal debet conſiſtere,reſpiratio eſt neceſſaria.Sagittam non eſt neceſſarium ſurſum tendere, ſi tamen proiiciatur,id efficietur neceſſarium, & hoc neceſſarium dicitur ex cauſa:ſiue cauſa ſit efficiens,vt in exēplis propoſitis, ſiue finalis,vt cibus dicitur neceſſarius homini propter vitā, ſiue ſit quæcunq; alia cauſa.Hoc autem neceſſarium, quod à fine dicitur,duplex eſt:alterū, id ſine quo talis finis obtineri nequit,quod neceſſarium ſimpliciter dicitur, vt cibus homini ſimpliciter neceſſarius eſt ad vitam:alterū, id ſine quo finis commodè non poteſt haberi, quamuis ſimpliciter poſſit, quo pacto homini neceſſarius eſt equus ad iter peragēdum: & hoc dicitur neceſſarium ad bene eſſe vel vtile. In præſenti loquimur de neceſſario ad finē:& quærimus an iſta ars diſſerendi,quæ Logica dicitur,ſit neceſſaria ſimpliciter ad ſciētias naturales acquirendas,an ſolùm ſit vtilis,ita vt ſine Dialectica poſſit quis ſcientias omnes alias adipiſci.Et hęc de titulo.

Neceſſarium quot modis aliquid dicatur.

Opi.1. idē etiā docet 1. Meta. q.2.

Circa ſecundā partem prima opinio eſt Ioannis Iandu.2. Meta.q.12.qui aſſerit, vnam ſcientiam eſſe priorem alia ordine doctrinæ dupliciter:vno modo ſecundum neceſſitatem abſolutam;& ſimpliciter:altero modo ſecundū neceſſitatem ſecundum quid,id eſt bene eſſe. Docet autem Logicam non eſſe neceſſariam ſimpliciter, ſed ſolùm ad bene eſſe,& vtilē.

Confirmatio opi.1. 1.arg.

Pro hac opinione ſunt aliquot argumenta, primò, Illud eſt neceſſarium ſimpliciter propter finem, ſine quo finis haberi non poteſt:ſed ſcientiæ poſſunt acquiri ſine Logica:ergo nō eſt Logica ſimpliciter neceſſaria.Maior eſt certa.Minor probatur:conſtat enim experientia, multos diſcere Mathematicas abſq; Logica: referunt etiam Hippocratem caruiſſe arte Logicæ,qui tamen rectè obtinuit Medicinam:& ius ciuile,ac pontificium ſine Dialectica acquiritur, & quidem perfectè,

vt videtur.2.ſi Logica eſſet neceſſaria, propter alias ſcientias eſſet,quia docet definire,diuidere,& argumentari:hæc enim ſunt inſtrumenta,per quæ acquiritur cognitio rei:ſed quælibet ſcientia habet ſuas definitiones,& diuiſiones,& argumēta,ſecundum diuerſitatem rerum quas conſiderat: ergo Logica eſt ſuperflua. Præterea 3.ſi Logica eſſet neceſſaria ad acquirendas alias ſcientias,eſſet primo loco addiſcēda:ſed hoc fieri non poteſt:ergo nō eſt neceſſaria.Minor probatur:Dialectica tractat de his,quæ non cognoſcuntur,niſi rebus aliis cognitis: vt de argumētatione,ſyllogiſmo,propoſitione:hæc autem non cognoſcuntur,niſi cognitis rebus, ex quibus fiūt: propter quam cauſam Auer.4. Meta.com.2. Logicam aſſerit tractare de ſecundis intelligibilibus, & Auic.1.Meta. eſſe de ſecundis intentionibus.At aliæ ſcientię conſiderant res ipſas: ergo potiùs aliæ ſcientiæ ſunt priùs addiſcendæ:& ita Logica non erit neceſſaria.Præterea 4.quædam pars Logicæ videtur mala & reiicienda,ſcilicet illa quæ docet ſophiſmata,& fallacias:qui enim ſophiſticè loquitur,odibilis eſt,Eccleſiaſt.37. ergo abſolutè Logica non eſt neceſſaria.5.Præterea,ſi Dialectica eſſet neceſſaria ad quamuis ſcientiam comparandam, cùm ipſa Dialectica ſit ſcientia quædam, erit etiam neceſſaria,ad ſuimet acquiſitionem:quare antequàm Dialectica eſſet comparata,erit iam acquiſita, quod implicat. *2.arg.* *3.arg.* *4.arg.* *5.arg.*

Pro horum determinatione ſit primum fundamentum. Homo, qua parte intellectu præditus eſt,omniū naturas cognoſcere,& earum cauſas ſpeculari conatur:nulla tamen ei à natura cognitio inſita eſt,ſed ſolùm principium à natura habet,quo omnia cōprehendere poſſit, quod intellectus dicitur:ſicut natura nullam animali viſionem tribuit,ſed potentiam viſiuam,qua obiecta per ſe videre poſſet:vnde Ariſtot. 1.Ethic.cap.6.*ſicut pupillæ,* inquit, *ineſt viſus,ita animæ intellectus:* & vtrunque à natura datum eſſe abſque vllo opere noſtro, docuit 2. de Anima. c.5. Quemadmodū autem animal ipſum per viſum à natura receptum, poſteà per ſe res obiectas videt, ita & anima per intellectum à natura conceſſum, res poſteà intelligit & contemplatur.Propterea 6. Eth.ca.11.aſſerebat,neminem eſſe à natura ſapiētem. Hoc tamen inter alia, inter ſenſum, & intellectum intereſt, quòd ſenſus facilè in ſuorum cognitionē peruenit,quia eius cognoſcendi modus, vnus & facilis,ac certus eſt,ſcilicet ab ipſo obiecto præſente moueri: at intellectus magna difficultate rei ſpeculationem cōſequitur, cùm res in communi intelligat & modo difficili *1.funda.*

procedat,ſcilicet ex notis, ea quæ ignota ſunt, indagando, quē diſcurſum vocamus. Hic autē modus multis eſt expoſitus erroribus, cùm quid, ex quo, & qualiter ſequatur, ſit obſcurū, nec intellectui, ſecundū ſe, peruiū: vnde Ariſt. de Anim. c.3. maximam vitæ partem ſub errore homines ducere arbitratu.. Hinc.n. intellectus in multiplices incidit deceptiones.

2. funda. Sit 2. fundamentū. Quamuis modus procedendi in rerum cognitione, non ſit nobis ſtatim notus, aliqua tamen ex parte notus eſt, cùm ſolo lumine naturali intellectus, aliquos diſcurſus, & ratiocinationes cognoſcamus: hoc tamen non ſufficit vt abſolutè rem omnē ſpeculemur, vt optimè docet Aui. in ſua Logica. c.2. *Natura*, inquit, *& prima inchoatio hominis non fuit ſufficiens ad verum cognoſcēdum:* fuit ergo opus aliqua arte, per quam modum procedendi in cognitione haberemus, vt tali modo perſpecto, poſteà ad rerum ſpeculationem accederemus. Hæc autem ars fuit Logica, ſeu Dialectica, quę modum vniuerſalem tradit rem quamlibet ſpeculandi: propter quod à Boëtio dicitur Dialectica, ſcientia diſcernēs verum à falſo: à S. Thoma verò ſcientia rationalis, actuum rationis directiua. Ab Auguſtino Logica eſt ars artium, ſcientia ſcientiarum, qua aperta, omnes aliæ aperiuntur, & qua clauſa, omnes aliæ clauduntur: eſt enim quæ oſtendit viam cognoſcendi. Et ab Alberto Magno, in libro Prædicab. ca.3. Logica eſt, quæ à phantaſiis, quæ videntur, & non ſunt, liberat, errores damnat, falſitates oſtendit, & lumen rectum in omini opere contemplationis præbet. Hæc autem Logica acquiritur: non enim à natura eſt, quamuis initium aliquod lumine naturali habeatur, quam aliqui Logicam naturalem vocant. Et Ariſt. 1. Rhetor. ad Theodect. c.1. dicit homines à natura Dialecticos & Rhetoricos eſſe: tamen conſummatio, & perfectio à magiſtris modò habetur, vel longa obſeruatione, ſicut alij habitus ex aſſidua operatione in nobis fiunt.

Dialect. non eſt à natura.

3. fund. Sit tertium fundamentum, quo Dialecticæ inuentio explicatur. Sæpè homines multa operantur non cognoſcentes modum, quo operantur, ſed modum tantùm naturaliter tenent, & inde multa caſu dicuntur facere. Ita fit in intelligendo: homo enim naturaliter modum intelligendi habet, cùm homo abſque vllo magiſtro in multis diſcurrat, & ratiocinetur: vt dicit Ariſt. 1. Elench. ca.11 non tamen modum hunc ſemper intelligit & aduertit, ac propterea neſcit talem modum applicare omnibus rebus quibus applicari poteſt. Et ideò non ſemper in multis ratiocinatur. Præterea cùm modum

dum

dum cognoſcendi non intelligat, neſcit bonum à malo diſtinguere, & ob hæc frequenter decipitur: imò nec certam conſequitur cognitionem, modo ignorato, cùm cognitio certitudinis modi non exiguam rei cognitæ certitudinem afferat. Fuit igitur inuenta Dialectica ex obſeruatione cauta, & diligenti huius modi, quem homines naturaliter intelligendo obſeruant, qua obſeruatione rebus cognitis homines ſupra ipſum modum ſe reflectebant ipſius naturam conſiderantes: & paulatim plurium ſucceſſione, id quod homo naturaliter, & caſu præſtabat, ad artem redactum eſt, & hæc eſt Logica: quod eleganter Ariſt. docet 1. Rheto. ad Theo. ca. 1. probans Dialecticam, & Rhetoricam poſſe eſſe artes, ex eo, quia id quod temerè, & naturæ ductu fit, ad rationem rectam redactum, fit ars, vt fit in ipſis artib. *Dialecti. vt ſit inuenta.*

His igitur ſuppoſitis fundamentis ſit prima concluſio. Modus intelligendi per diſcurſum qui vſus Logicæ dici poteſt, eſt homini naturalis, nec ſine illo ſcientiam aliquam poteſt cõſequi. Hæc manifeſta eſt cùm naturaliter homo ſit diſcurſiuus, ſicut riſibilis, aut diſciplinabilis: nec in hoc poteſt nec debet dubium cadere. Vt probaui etiam ex Ariſto. 1. Rhetor. & 1. Elencho in tertio fundamento. *1. conclu.*

Secunda concluſio. Aliqua cognitio modi eſt hominis naturalis, id eſt, ſine aliquo magiſtro, ſed per ſe ipſum abſque vllo labore percepta ex experientia, cùm lumen naturale rationis aliquas conſequutiones manifeſtet, qualis eſt illa quæ in modo perfecto primæ figuræ fit. *2. conclu.*

Tertia concluſio. Conſummata cognitio modi intelligẽdi, quæ Logica dicitur, non habetur, niſi per doctrinam à magiſtris, vel propria inuentione, quæ magno errandi periculo, & longo labore fit: atque in his non eſt controuerſia aliqua. *3. conclu.*

Quarta concluſio. Cognitio modi intelligendi, ſiue naturaliter ſit nota, ſiue per inuentionem acquiſita, ſiue per doctrinam accepta, eſt neceſſaria ſimpliciter ad alias ſcientias perfectè acquirendas, & illis eſt priùs addiſcenda. *4. conclu.*

Probatur primò. Res non ſcitur, niſi cognoſcatur, quia aliter ſe habere nõ poteſt: ſed hoc fieri nõ poteſt, niſi cognoſcatur ſyllogiſmi illatio: certiſſima ergo Logica, cuius eſt ſyllogiſmos cognoſcere, eſt ad ſcientiã neceſſaria. Antecedens eſt Ariſt. 1. Poſt. c. 2. *ſcire*, inquit, *arbitramur, cùm cognoſcimus rem ex ſua cauſa, & quod aliter ſe habere non poteſt:* quòd fit, quando neceſſitatem ſyllogiſmi cognoſcimus, vt explicat Albertus Magnus 1. Poſter. tract. 2. ca. 1. Præterea ſecundò cognoſcere non poſſumus, *Ariſt. 1. Rhet. ad The. c. 1. tunc vehe*

dimus cũ demõſtratum eſſe putauerimus. poſſumus, niſi inueniendo & iudicando: ſed non poteſt cognoſci an aliquid ſit inuentum, vel non inuentum: nec ſimiliter, an res proceſſerit ex principiis, vel non proceſſerit, niſi per Logicam: ergo eſt neceſſaria ſimpliciter. Hæc eſt ſententia ipſius Ariſt. 2. Met. c. 3. vbi impedimentum vnum ad ſcientias capeſſendas docet, nõ priùs tenere modum ſciendi, quem Auerroes, & alij vocant Dialecticam. Etiam ex Logicę ignorantia, ſæpiſſimè in errores ſcientiarum antiquos lapſos fuiſſe tradit. 1. de Partibus animalium cap 1. Præterea Auic. in ſua Logica cap. 2. inquit, eſſe neceſſariam: & Alb. Magn. Pręd. cab. ca. 3. inquit, neſciens Logicam, & ſi ſcire aliquid videatur, neſcit tamen, cùm rationem ſui ſciti neſciat: & ſe habet, ad ſcitum, & actum ſciendi, ſicut ignis ad comburendum lignum. Ac propterea dicebat Auguſtinus, clauſa Dialectica, omnes clauduntur ſcientiæ: nimirùm, quia ignorato modo ſciendi, ignoratur res. Quod idem manifeſtat Ariſt. 1. Meta. capite ſecundo, ſignum ſcientis eſt poſſe docere, docere verò non poteſt, qui rationem ſciti ignorat. Hæc tandem concluſio eſt Algazelis in ſua Logica. c. 2.

Ad 1. Ad primum ergo argumentum, Reſpondeo, negando minorem: nullus enim ſciẽtiam conſequitur abſque aliqua Logicæ cognitione, vel lumine naturali habita qualis eſt cognitio aliquarum rationum Mathematicarum, vel propria obſeruatione & diligentia acquiſita; qualis forſitan fuit Hippocratis, vel à magiſtris accepta, cùm tamen illa, quę naturaliter habetur, non ſit ſufficiens ad ſcientiam totam, ſed quę vel eſt multo tempore inuenta, vel accepta ab alio. Ideò dicitur Logica eſſe neceſſaria ſimpliciter ad ſcientias, ſiue inuenta, ſiue acquiſita. Ius verò ciuile & Pontificiũ demonſtrãdi ſeu ſciendi methodo non traditur: nõ enim res per cauſas & principia comprobantur, ſed ſola authoritate creduntur, at plurimùm etiam ad perfectam eius cognitionem Dialectica conducit.

Ad 2. Ad 2. circa minorem, eſt conſiderandum, quod in ſyllogiſmo, argumentatione, & reliquis inſtrumẽtis, poſſumus duo conſiderare, vnum eſt forma, alterum materia, ex qua fiunt. Quælibet ergo ſcientia dat materiam argumẽtandi, ſed Logicus formam. Itaque ſi formam conſideres, vna poteſt eſſe in pluribus materiis, ſicut vna forma & figura regis poteſt imprimi auro, & argento, & ferro: ita vna argumentationis forma variis poteſt rebus aptari. Itaque conſideratio formæ eſt communis & ad Logicum pertinet: conſideratio autem materiæ ad particulares ſcientias pertinet, quæ tales res conſiderat.

ſiderat. Vnde Ariſt. 1. Rhe. ad Theo. cap. 1. inquit, Dialectica eſt eorum quæ omnium quodam modo, & nullius determinatæ ſcientię ſunt. Et 1. Elench. c. 8. dicit duplicem eſſe redargut onem: quædam eſt particularis, quæ in ſcientia particulari fit, nimirùm in certa materia: quædam communis & generalis, & hæc eſt Dialectica. Vnde Auer. diſtinguebat duplicẽ modũ ſciendi, vniuerſalem, & particularem, qui in qualibet ſcientia per ſe fit: ex aliis enim principiis conſtat ſyllogiſmus Mathematicus, & Phyſicus, ſed eadẽ eſt forma. Vide Auer. de hoc 2. Meta. com. 15. 3. Ethi. com. 3. & Paraph. 1. de Partib. animaliũ & Procemio 12. Meta. idem etiam Albertus in principio ſuæ Logicæ. Conſtat autem quòd non poſſet in vlla ſcientia definitio, diuiſio, argumentatio in particulari fieri, niſi præcognoſceretur in vniuerſali: quod fit in Logica. Duplex itaque eſt modus cognoſcendi, vniuerſalis, omnibus ſcientiis communis, qui diuiſione, definitione, argumentatione fit: alter particularis, ſecundum quẽ in qualibet ſcientia diuerſimodè proceditur, ac varia eſt methodus. Vnde duplex Logica, vniuerſalis cognitio prioris modi, particularis cognitio poſterioris. De particulari loquitur Ari. 1. de part. animaliũ. c. 1. in principio, & vocat peritiã. Hęc diſtinctio eſt ex locis illis Auer. Et 7. Metaph. com. 2. Et primo Phyſic. comm. 8. 35. & 8. cõm. 70.

Ad tertium reſpondeo, concedẽdo dicta Auerrois, & Auicennæ. Dicimus tamen tria. Primum quòd ſimul cognoſcimus rem, & vtimur modo cognoſcẽdi, cùm diſcurrentes cognoſcamus per intellectum. Secundò res poſſumus intelligere, non cognito modo intelligendi: non tamen illa cognitio dicetur ſcientia, vt oſtenſum eſt in concluſione quarta. Vnde fit vt quamuis in inuentione Dialecticæ præceſſerit rerum cognitio cognitionem modi, nunquam tamen illa fuit ſcientia quouſque iſta aduenit, & ſic natura prior fuit qualibet alia ſcientia: potiùs ergo rei cognitio anteceſſit Logicã, quàm ſcientia rei. Cognitio enim rei, ſine cognitione rationis, quæ Logica eſt, non eſt ſcientia. Tertiò poſt inuentionem autem, eius cognitio antecedit via doctrinæ omnes alias ſcientias. *Ad 3.*

Ad quartum facilis eſt ſolutio, non enim traduntur fallaciæ ſyllogiſmorum in Dialectica, vt eis vtamur, ſed vt eas cognoſcentes magis rectum ſyllogiſmum intelligamus: vt intellectum noſtrum ab erroribus, qui ex ignorantia earum accidere poterant, liberemus. *Ad 4.*

Ad quintum reſpondeo, ad eas tantùm ſcientias Dialecticam neceſſariam eſſe, quas antecedere poteſt. Quo fit vt cùm ante *Ad 5.*

ante ſeipſam eſſe nō poſſit, non dicatur ad ſeipſam neceſſaria, ſed ad alias omnes ſcientias: quamuis, & in ipſa quoque Dialectica pars vna cognita alteri proſit ad partē alteram melius cognoſcendā. Imò verò id, quod eſt naturę, iuuat ad rudē quandam & imperfectam primam Dialecticæ cognitionē: & hæc imperfecta, rurſus facultatem præbet ad perfectiorem: & ita gradu quodam ipſa ſe ipſam perficit, vſque ad ſuimet vltimam perfectionem. Quam ob rem etiam ad ſe ipſam, licèt diuerſis gradibus, eſt neceſſaria. Hęc de prima quæſtione.

QVAEST. II. *Vtrùm Logica ſit ſcientia.*

1. diſtinct. ſcientiæ. Circa tituli declarationem oportet aduertere ſcientiā dupliciter ſumi: vno modo pro ipſo actu, ſcilicet pro cognitione, qua cognoſcimus, quæ ſcientia actualis dicitur: altero modo pro habitu, & promptitudine, quę ex frequēti alicuius cognitione in potentia cognoſcente remanet. Vt enim ex aſſidua circa aliquid operatione, quædam in nobis gignitur facilitas ad operandum poſteà, quæ dicitur habitus, ita ex frequenti intellectione alicuius, in intellectu ſupereſt promptitudo ad cognoſcendū, quę dicitur habitus cognoſcitiuus, & ſcientia habitualis. Eſt autem diſcrimen inter vtramque. Actualis non eſt, niſi illo tempore, quo contemplamur. Habitualis verò etiam nobis non cognoſcentibus adeſt, & per eam ad cognoſcendum actualiter ſumus prompti & certi.

2. diſtin. Oportet præterea aduertere, ſcientiam tā actualem, quàm habitualem dupliciter vſurpari. Vno modo communiter pro quacūque cognitione, præſertim intellectus, ſiue ſit rei contingentis, ſiue rei neceſſariæ: idque ſiue certa, ſiue incerta ratione ſciamus: quo pacto omnes artes etiā Mechanicas ſcientias vocamus, & ſecundum quam ſcientiam dicimur etiam ſcire quæcūque cognoſcimus. Altero modo propriè pro cognitione rei tantùm neceſſarię, & per ſuā cauſam ac demonſtrationem, vt dicemus, quo pacto Ariſt. cōſiderat 1. Poſt. c. 2. Inter hanc autem ſcientiam actualem propriè dictam, & habitualem, eſt diſcrimen. Actualis enim multiplicatur ſecundum numerum propoſitionum cognitarū: alia enim cognitione actuali cognoſcitur, homo eſt riſibilis, alia homo eſt diſciplinæ capax: alia, ſingulæ propoſitiones, quæ diuerſis demonſtrationibus demonſtrantur. Et hoc docet Ariſt. 1. Elen. cap. 8. infinitæ, inquit, ſunt ſcientiæ, quia & demonſtrationes ſunt infinitæ. At ſcientia habitualis non multiplicatur ſecundum numerum concluſionum: imò ſub vna ſcientia habituali continentur multæ demōſtrationes, vt ſub vna Geometria,

ſub vna Arithmetica plures concluſiones ſciuntur. Quo au-
tem modo ſcietiæ habituales multiplicentur, inferiùs doce-
bitur. Quæſtio igitur eſt de habituali ſcientia tam cõmuniter *Tit. quæ-*
accepta, quàm propriè. Eſt enim ſenſus quęſtionis, An Logi- *ſtionis ſen*
ca ſit ſcientia propriè dicta, an communiter dicta: quamuis *ſus.*
communiter dicta abſolutè non eſt dicenda ſcientia. Quod
autem dicitur de habituali, dici poteſt etiam de actuali, cùm
ab habituali procedat actualis.

Circa ſecundum fuit quorundam antiquorum opinio, vt *1. opin.*
Themiſtij 1. Poſt. cap. 24. quam ſequitur Ægid. Romanus 1.
Elench. in principio. Et poſt hos aliqui neoterici, Logicam
non eſſe ſcientiam propriè dictam, ſed organum & inſtru-
mentum, quo ſcientiæ acquiruntur. Prò hac autem opinione *Probat 1.*
poteſt multipliciter duci argumẽtum. Primò, modus ſciendi *opin.*
non eſt ſcientia, Logica eſt modus ſciẽdi, ergo non eſt ſcien- *1. arg.*
tia. Maior eſt nota, modus enim operandi non eſt ipſa opera-
tio. Minor verò eſt ipſius Ariſt. 2. Meta. ca. 3. vbi ait abſurdum
eſſe quærere ſcientiam ſimul, & modum ſciendi: vbi per mo-
dum ſciẽdi Dialecticã intelligit: vt D. Tho. & alij exponunt.
Et idem ait Auer. eodẽ 2. Metaph. comm. 15. Præterea 2. Scien- *2. arg.*
tia verſatur circa aliquod obiectum. i. tractat de aliqua certa
re: at Logica non tractat quicquam determinatum: ergo non
eſt ſcientia. Maior eſt Ariſt. multis in locis: præſertim 4. Me-
taph. c. 1. & lib. 11. Meta. c. 6. & 1. Poſt. cap. 23. Minor eſt ipſius
Ariſt. expreſſa 1. Elen. c. 11. in principio. Et 1. Poſt. in c. 8. in fi. 1.
Rheto. ad Theod. c. 1. in fi. & 4. Meta. tex. 5. Tertiò argumen- *3. arg.*
tor, Scientia eſt de rebus neceſſariis: at Logica eſt de ſyllogi-
ſmis & argumentationibus, quę non ſunt res neceſſariæ: imò
aliquãdo tantum modo ſunt, nimirũ, quando diſputatio fit,
ceſſante autẽ diſputatione nõ ſunt: ergo non eſt ſcientia. Ma-
ior eſt Ariſt. 1. Poſt. c. 7. Vltimò, Vna pars Logicæ eſt decepto- *4. arg.*
ria, & potiùs eſt ad errores, quàm ad ſcientias concipiendas,
ergo Logica non eſt, ſaltem ſecundum eam partem, ſcientia.

At oppoſita ſententia eſt communis, nempè Logicam eſſe
propriè ſcientiã, quã ſequitur S. Tho. 4. Meta. lect. 4. & Scot.
q. 1. ſuper prædicab. & Albertus Mag. ſuæ Logicæ c. 1. & Auic.
c. 1. ſuæ Logicæ. Solet autem iſta quæſtio ab antiquis ſub iſta *2. Opin.*
forma exprimi, Vtrùm Logica ſit pars Philoſophię? vt videre *Vide de*
eſt apud Boët. in prologo ſuper Porphy. & Alb. c. 2. Logicæ, & *hac re q̃*
Auic. & Alpharab. in principio ſuæ Logicæ. *Alex. 1.*

Pro huius quæſtionis determinatione ſit primum funda- *Prior. in*
mentum. Scientia propriè dicta eſt habitus certus & euidens *prologo,*

rei

Ibidem. rei neceſſariȩ per ſuam propriam cauſſam:in qua definitione *Philop. & Alphar. & Niph. qui latè diſputant.* tres ſcientiæ continentur conditiones. Prima quòd ſit de re neceſſaria,id eſt,quæ aliter ſe habere non poteſt:rerum enim mutabilium & variabilium,quȩ modo ſunt,& poſteà mutantur,non eſt ſcientia.1.Poſt.c.24.ob quam rationem ſingularia & entia per accidēs ad ſcientiā non ſpectant, vt docet Ariſt. *Themiſt. 1.Poſte. c. 24. eam negat eſſe ſcientiam.* 7.Meta.c. 15. Secunda,quòd ſit cognitio rei per cauſam:cùm enim res etiam neceſſarias abſque cauſa cognoſcimus,ſcientia nō eſt;cum ſcire rem,ſit per cauſam cognoſcere.2.c.lib.1. Poſt.& 1.Phyſi.c.1. Et 1.Meta.c.3.Tertia cōditio eſt,quòd iſta cognitio ſit certa,& euidēs:certa ad excludendā opinionem, *1. funda.* quæ non eſt certa: euidens ad excludendam fidem,quæ licèt *Quid ſit ſcientia.* certa ſit,eſt tamen obſcura.Hęc autem fiunt,quando talis cognitio procedit per ſyllogiſmum bonum & perfectum:ſyllogiſmus enim bonus rem neceſſariam probans per ſuam cauſam qui demonſtratio dicitur,generat ſcientiam.

2.funda. Sit ſecundum fundamentum maximè animaduertendum, ex cuius inconſideratione,non parua multis accidit deceptio. Aliud eſt modus operādi,aliud cognitio modi operādi.Modus operandi ſimul eſt cum ipſa operatione.At cognitio modi operandi eſt tantùm in potētia cognoſcente:verbi gratia, eſt modus quidam operandi ignis, & hic eſt ſimul cum ipſa operatione.Huiuſmodi cognitio eſt in homine cognoſcente. Vnde poteſt eſſe longè diuerſum vnum ab altero.Ita ſimiliter eſt modus intelligendi res , & eſt cognitio modi. Hæc duo quamuis in eadem potentia ſint , ſcilicet in intellectu, vnum tamen ab altero ſecernitur. Modus enim cognoſcendi rem, *Logica eſt cognitio modi intelligendi.* eſt idem cum cognitione rei.At cognitio ipſius modi eſt alia cognitio per ſe diſtincta. Modus igitur cognoſcendi non eſt Logica,ſicut res ſcita non eſt ſciētia:ſed cognitio & contemplatio ipſius modi eſt Logica.At verò quia ipſa cognitio modi,quæ Logica eſt,eſt in eodem,& in eadem potentia, in qua eſt ipſe modus cognoſcendi,fit vt aliqui ea in re decepti fuerint,idem eſſe vtrumque arbitrantes.Fit rurſus,vt intellectus cognito ſuo modo cognoſcendi,iuuetur per talem cognitionem ad intelligendum perfectiùs:quod non fit in igne, quia ipſe non cognoſcit ſuum modū operādi.Propterea qui ſuum modum cognoſcit,poteſt illum iuuare. Ex quo proceſſit illa *Diſt.Logicæ in docentem & vtentem.* antiqua diſtinctio Logicȩ,quam habet S.Tho 4.Meta.lect.4. & Scotus & alij,in docentem,& vtentē.Vocatur enim Logica docens,quæ modum cognoſcendi contemplatur.Vocatur vtens ipſamet,quatenus cognita,modum intelligēdi perficit,

& per

& per eam Logici certò,promptè,& in omnibus diſcurſus,& ſyllogiſmos componunt, & variis rerum naturis applicant. Hoc obſeruandum eſt maximè.

His ſuppoſitis ſit prima concluſio.Modus ſciēdi ſeu intelligendi non eſt ſciētia,nec ſimiliter Logica,ſecundum quod ea vtimur,vt perfectiori modo cognoſcamus.Hęc concluſio eſt manifeſta. Modus enim operandi, vt modus eſt, non eſt operatio,ſed qualitas operationis:& ſimiliter ille vſus Logicę non eſt ſcientia,ſicut vſus rei,vt vſus eſt,nō eſt ipſa res.Quare nec vſus Logicæ eſt Logica abſolutè,nec ſecundum talem conſiderationem eſt ſcientia: ſed dicitur Logica vtens, improprio forſan vocabulo, potiùs dicenda paſſiuè Logica exercita. *1.concl.*

Secunda cōcluſio.Logica docens,quę ſcilicet tradit & ſpeculatur ipſum ſciēdi modum,abſque dubio eſt propriè ſcientia. Et præter authoritates doctorū inductas,probatur ratione ſumpta ex definitione ipſius ſciētię,expreſſa in priori fundamēto,Logica eſt habitus certus,& euidēs rei neceſſarię per ſuam cauſam,& per demonſtrationem:ergo eſt ſciētia. Conſequentia eſt certa. Antecedens probatur. Concluſiones enim quæ in Dialectica traduntur,ſunt neceſſarię & demonſtratæ, ſicut illæ,quæ ſunt in Phyſica. Sicut enim eſt iſta neceſſaria, corpus naturale mouetur,ita demonſtratio generat ſciētiam. Syllogiſmus Topicus conſtat ex probabilibus:& ſicut Phyſicus demonſtrat illam cōcluſionem per ſuam cauſam,ſcilicet, omne habens naturam mouetur: corpus naturale habet naturam, ergo mouetur: ita Dialecticus ſeu Logicus ſuas demonſtrat concluſiones.Omnis ſyllogiſmus procedēs ex probabilibus generat opinionem:Topicus eſt huiuſmodi: ergo generat opinionem. Secundò, prętereà,illa eſt verè ſcientia, quę habet proprium ſubiectum,circa quod verſatur, de quo proprias paſſiones conſiderat, & per propria principia demonſtrat:Dialectica verò eſt huiuſmodi,nam ſiue ens rationis eius ſubiectum aſſignetur, vt poſtea dicemus,ſiue argumentatio, aut ſyllogiſmus, aut quoduis aliud, tamen illud ſpeculatur,& eius propria principia,& partes,&c. *2.concl. Logicam eſſe ſcientiam. 1.argu. 2.argu.*

Item quāuis Dialectica ſit vtilis ad omnes alias diſciplinas & ſcientias addiſcēdas,non ideò id amittit,quòd habet in ſe, & per ſe,& ex ſe, etiam ſi non eſſet aliis vtilis, vel neceſſaria: ſicut & alię ſcientię,quæ aliis ſunt vtiles vel neceſſariæ, non ideò non ſunt ſcientiæ.Declaratur ſimili:vt bonum,aliud eſt honeſtum, aliud eſt vtile,ſed tamē in aliquo vtrumque ſimul

coniungi contingit, vt & idem ſit honeſtum, & vtile. Vt, verbi gratia, fortiter in bello pugnare, ad ſui & ſuorum defenſionem. Nec verò quia illud bonum ſit vtile, ideò amittit rationem honeſti, ſed in ſe, & per ſe eſt honeſtum: ita ſcientia vna, vt verbi gratia, Dialectica, quamuis ſit ad alias omnes vtilis vel neceſſaria, non ideò rationem ſcientię, quam habet ex ſe, & in ſe amittit: quam etiam amittit ſi nulli eſſet vtilis, vel ad nullam ſcientiam viam præſtaret, tamen in ſe haberet.

Ad 1. Ad primum argumentum Reſpon. conceſſa maiori, negando minorem, ſi loquatur de Logica docente: iſta enim non eſt modus ſciendi, ſed ſpeculatur & oſtendit modum ſciẽdi: nec Ariſt. vel Auer. docet, modum ſciendi, eſſe ipſam Logicam, ſed dicit priùs oportere cognoſcere modum ſciendi, quàm alias ſcientias, non verò ſimul vtrumque quærere. Cognitio autem hæc modi, Logica eſt.

Ad 2. Ad ſecundum Reſpon. dupliciter poſſe Logicam cõſiderari, aut ſecundum ea inſtrumenta, & modum ſciendi de quo tractat, aut ſecundum materiã, cui talis modus & inſtrumenta applicantur. Si Logica primo modo conſideretur, habet obiectum determinatum de quo ſit, nempe ipſa inſtrumenta & modum ſciendi, & ſecundum hoc, eſt ſcientia determinata: at ſi conſideretur ſecundum materiam, cui applicantur eius inſtrumenta, eſt admodùm vaſta, quia dat modum cognoſcendi quamcunque rem. Hoc volunt loca Ariſt. non tamen id impedit, quo minùs obiectum habeat determinatũ, quod ſcientiam particularem poſſit conſtituere.

Ad 3. Ad tertium Reſpondeo, quamuis iſte ſyllogiſmus, vel ille non ſit neceſſarius, & perpetuus, tamẽ iſtę propoſitiones, ſyllogiſmus eſt compoſitus ex tribus terminis, argumentatio eſt conſequentia, & aliæ ſimiles, ita ſunt neceſſarię, ſicut corpus naturale mouetur, ignis eſt calidus, de quibus eſt Phyſica. Et hoc ſolum eſt neceſſarium ad ſcientiam: per accidens eſt autem quod nõ ſit iſte vel ille ſyllogiſmus, ſicut quod corrumpatur iſte vel ille ignis: iſtę enim omnes propoſitiones ſunt de extremis naturaliter ſupponentibus.

Ad 4. Ad quartum eſt facilis reſponſio. Logica enim, quæ docet illas fallacias, ita vera, & neceſſaria eſt, ſicut quæ doceat alias partes: & ſicut iſta eſt neceſſaria, demonſtratio generat ſcientiam, ita iſta, Sophiſticus ſyllogiſmus generat errorem. Verum eſt, quòd vſus ſophiſmatis facit errorem, ſed iſte vſus nõn eſt Logica, nec propterea reijciẽda eſt iſta pars, quaſi doceat malum, quia id docet, vt nõ erremus, abuſus

abuſus eſt potiùs Logicæ alios decipere. Hoc autem nihil refert, nam bono poſſumus abuti, nec propterea fit malum.

QVAEST. III. *Vtrùm Logica ſit vna ſcientia.*

Circa titulum huius quæſtionis, vt intelligamus quid ſit vna ſcientia, Primò aduertendum eſt illud dici vnum, quod duo habet. Primum eſt, indiuiduum eſſe in ſe. Secundum eſt, diuiſum eſſe à quolibet alio extra ſe: vt lignũ vnum dicitur, quod in ſe non eſt in partes ſciſſum, ſed continuum, & tamen eſt diſtinctum, & diuiſum ab aliis omnibus. Vnde vnitas, ſecundum quam vnum eſt, eſt indiuiſio in ſe, & diuiſio à quolibet alio. *Quid ſit vnum & vnitas.*

Hæc vnitas triplex eſt, quędam numerica, quędam ſpecifica, quędam generica. Vnitas numerica eſt, ſecundum quam quęlibet res ſingularis eſt vna. Vnitas ſpecifica eſt, ſecundum quam plura ſingularia habentia vnicam proximam definitionem, ſunt vnum, vt Petrus, Ioannes, & Martinus dicuntur vnius eſſe naturæ, quia vnicam participant definitionem, ſcilicet quòd ſunt animal rationale. Iſta tamen vnitas eſt ſpecifica: nam de vnitate numerica id dici non poteſt, cùm alia ſit vnius, alia alterius. Vnitas generica eſt inter illa, quæ quamuis diuerſas habeãt proximas definitiones, ac propterea ſpecie differre dicantur, tamen conueniunt in vnica definitione ſuperiori: vt homo & leo habent quidem diuerſas definitiones, tamen participant definitionẽ animalis ex æquo, & propterea ſunt vnius naturę genericę. Per hęc patebit, quid ſit differre numero, ſpecie, vel genere. Differunt enim numero, quæ diuerſam ſortiuntur numericam vnitatem, vnam definitionem participantia. Specie verò, quæ diſtinctas habent definitiones, in vna tamen ſuperiori conueniunt. Diſtincta genere, quæ nulla definitione conueniunt, vel habent diuerſas definitiones communes: vt animata, & inanimata genere differunt, quia ſub ſe varia comprehendunt genera. *Quotuplex vnitas.*

Secundò aduertendum has vnitates, aliter in ſubſtantiis, aliter in ſcientiis, & habitibus ſumi. In ſubſtantiis enim accipiuntur ſecundum ſe, & ab eo, quod in eis eſt, ſcilicet à ſua natura, & definitione. At in ſcientiis non ſic: ſed vnitas numerica ſumitur ab vnitate ſubiecti proximi, in quo eſt, ſicut reliqua accidentia: vnde illa eſt vna numero ſcientia, quæ eſt in vnico intellectu, ſicut vna albedo, quæ eſt in vnico ſubiecto, & è contrario ſcientię quę ſunt in diuerſis ſubiectis ſunt numero diſtinctæ, vt alia eſt Dialectica tua, alia eſt mea, alia illius, ſicut alia albedo huius cygni, alia illius. Vnitas verò *Quæ ſit ſcientiæ vnitas, & quotuplex.*

ſpecifica, ſeu generica ab vnitate obiecti, id eſt rei, de qua tractat,& finis, ad quem ordinatur: vt illa dicatur vna ſcientia ſpecie,quę vnius obiecti ſpecifici,& finis eſt;illa verò vna genere,quæ vnius rei genericæ, & vnius finis communis eſt: & è contrario fit diuerſitas ſpecifica,& generica. Hinc fit vt cùm ſcientiæ,& habitus ab obiectis ſumant ſuam vnitatem, & à fine,definiantur,aliquando per vnum, aliquando per alterum,aliquando per vtrunque,vt docet Ammonius in princip.Prędica.Poteris enim Medicinam definire per obiectum ſolum:eſt ars,quæ circa humana corpora verſatur: à fine,eſt ars ſanitatis effectiua:ab vtroque verò,eſt ars, quæ circa humana corpora verſatur,eorum ſanitatis effectiua.

Tit. quæſtionis ſenſus. His ſuppoſitis, eſt ſenſus quęſtionis, non de vnitate numerica:clarum eſt enim eſſe plures ſecundum pluralitatem ſubiectorum. Sed de ſpecifica, ſeu generica: ſcilicet an ſint plures Logicę ſpecies, ſeu genera,quæ de diuerſis rebus tractent.Hęc de titulo quęſtionis.

1. opin. Circa 2.quęſtio.partem,Fuit opinio Nominalium multas eſſe Logicas, iuxta numerum eorum, quæ tractantur. Vnde alius eſt habitus & alia Logica quæ docet definire, alia quæ docet diuidere, alia quæ docet ſyllogiſmos Topicos,& alia quæ docet demonſtratiuos. Immò ſecundum numerũ concluſionum,quæ in Dialectica ſunt, tot eſſe Logicas, & habitus. *Comprobatio 1. opinio.* Hęc ſententia probatur primò: habitus diſtinguuntur per obiecta:ſed in Logica ſunt plura obiecta ſpecie differentia: ergo non eſt vna Logica. Maior eſt certa. Minor patet: *1. argu.* nam alia Logicæ pars eſt de ſyllogiſmo, alia de demonſtra- *2. argu.* tione,alia de diuiſione. Prętereà ſecundò poteſt quis habere habitum, & eſſe promptus in definitionibus cognoſcendis,non autem in demonſtrationibus ſeu ſyllogiſmis: ergo alius eſt habitus pro illis,alius pro his. Atque ideò non eſt vna Logica.

2. opin. Alia fuit opi.Capreoli.Prolog.1. Sen.q.3. quem ſequuntur *Cõfirma. 2. opin.* aliqui diſcipuli S. Thom. Hi enim ſuſtinent, Logicam eſſe vnam ſpecie,& vnicum habitum ſimplicem:vt enim in igne non ſunt multi calores,ſed vnicus, quo diuerſa calefacit,ita in intellectu eſt vnica ſimplex qualitas & habitus, quo omnibus concluſionibus, quę in Logica ſunt, aſſentimus. Iſta *1. argu.* ſententia probatur primò.Ita ſe habet habitus ad ſuum obiectum,ſicut potentia ad ſuum:ſed vnica eſt potentia ſimplex, qua multa percipimus obiecta, puta vnicus viſus, quo multos colores videmus:ergo vnicus & ſimplex erit habitus quo

multas

multas concluſiones vnius rationis cognoſcimus. Secundò, præterea, Logica eſt vna ſcientia, ergo eſt vnus habitus, ergo eſt vna qualitas. Tenet illatio, à ſpecie ad genus: ſicut eſt vnus homo, ergo vnum animal, ergo vnum corpus. *2. arg.*

Pro deciſio. huius q. ſit primum fundamentum. Intellectus noſter habet duplices operationes. Prior operatio eſt, qua res ipſas ſimplici, vel compoſita cognitione percipit, vt quando cogitat hominem, leonem, plantam, ſeu hominem eſſe animal, leonem non eſſe hominem: & talis operatio dicitur apprehenſio. Poſterior operatio eſt, aſſentire, & acquieſcere rebus cognitis & apprehenſis cognitione compoſita, quæ operatio dicitur iudicium, ſiue etiam diſſenſio: vt quando iudicat, ac aſſentit huic, homo eſt animal, diſſentit verò huic, homo eſt lapis: & ex hac operatione oritur veritas vel falſitas: non enim eſt deceptus intellectus in apprehenſione; quantumcunque apprehendat aliter quàm ſe habet res: ſed quando aſſentit apprehenſioni rei, non ſic ſe habentis. Verum autem eſt, quando aſſentit apprehenſioni rei ſic ſe habentis. Scientia ergo, quę intellectum perficit ad verum, potiùs perficit actus iudicij intellectus, vt aſſentiat cui aſſentire oportet: diſſentiat, cui diſſentiendum eſt. Propterea ſcientia dicitur habitus iudicatiuus. Prꝗter hoc etiam perficit intellectus apprehenſionem: nam qui ſcit apprehenſiones & compoſitiones rectas, per ſcientiam efficit has, quibus aſſentit. *1. funda. Operationes intellectus quot ſunt.*

Sit ſecundum fundamentum. Ad has duas operationes exercendas, duo concurrunt; ex parte rei, quę intelligitur, vnum; alterum, ex parte intellectus. Ex parte rei concurrit ipſius ſimilitudo recepta in intellectu: vt enim viſus ad videndum recipit in ſe quandam obiecti imaginem, ſeu ſimilitudinem, quæ dicitur ſpecies: ita intellectus ad intelligendum. Alterum ex parte ipſius intellectus, ſcilicet promptitudo ad faciliùs & certiùs iudicandum, quę dicitur habitus. Eſt tamen inter vtrumque diſcrimen. Species enim eſt neceſſaria ad cognitionem, ita vt ſine eâ cognitio eſſe nequeat: at habitus non eſt neceſſarius ſimpliciter ad iudicandum; cùm ſolus intellectus iudicare poſſit: ſed ad perfectiùs iudicandum, & cognoſcendum: habitus enim perficit operationem potentię, vt docet Ariſt. 7. Phyſic. ca. 3. Scientia igitur eſt ipſe habitus intellectus, ipſum ad iudicandum de rebus apprehenſis perficiens. *2. fund. Ad intellectus operationes quæ concurrant.*

Sit tertium fundamentum. Habitus & ſcientiæ diſtinguuntur per diſtinctionem rerum, de quibus tractant, & cir- *3. fund. Habitus*

BIBLIOTECA ... ROMA VITTORIO EMANUELE

& ſcientia qui diſtinguantur. ca quas verſantur: non tamen quęcunque rerum diſtinctio diuerſas ſcientias facit, ſed diſtinctio obiecti formalis. In obiecto enim & re qualibet, quę ſub ſcientia continetur, duo ſunt conſideranda, ſicut in obiecto potentiarum. Vnum, id quod talis ſcientia cognoſcit, & circa quod talis potentia operatur: vt albedo, quę videtur ab oculo: planta, quę conſideratur à Philoſopho. Alterum, id ratione cuius illud prius ſub tali ſcientia cadit, ſeu à tali potentia percipitur: vt in viſu eſt color, albedo enim videtur ab oculo, quia color eſt, & planta conſideratur à Philoſopho, quia corpus naturale eſt, prius dicitur obiectum materiale, poſterius autem formale obiectum. Poteſtque eſſe, vt multa obiecta materialia contineantur ſub vnico formali, vt albedo, nigredo, rubedo ſub colore, cuius ratione à viſu percipiuntur. Diſtinctio igitur generica, ſeu ſpecifica ſcientiarum, ab obiecti vnitate vel diuerſitate formali ſumenda eſt: vt enim non ponitur diuerſus viſus ad albedinem percipiendam, & alius ad nigredinem: quia quamuis ſint duo obiecta, ſunt tamen materialia, & conueniunt in vnica ratione formali coloris: ita in ſcientiis fit: licèt multa tractentur, tamen ſi ſub vnica formali ratione comprehenduntur, erit vna ſcientia genere, vel ſpecie.

1. conclu. His igitur ſuppoſitis, ſit prima concluſio. Logica abſolutè & ſimpliciter eſt dicenda vna ſcientia. Hæc probatur. Vna ſcientia eſt, quæ eſt vnius obiecti: ſed Logica vnicum habet obiectum: ergo eſt vna ſcientia. Maior eſt Ariſt. 1. Poſt. c. 23. Minor eſt certa, & probabitur inferiùs eſſe ens rationis Logicum, ſeu ſciendi modum, quod idem eſt. Neque argumentorum Nominalium priùs factum quicquam probat: quamuis enim multę ſint res, quæ tractentur in Logica, tamen conueniunt ſub vnica ratione formali obiecti, ſcilicet quæ ad argumentationem ordinantur, ſicut in Philoſophia & quauis alia ſcientia.

2. conclu. Secunda Concluſio. Logica plures partes habet ſub ſe ſpecie differentes, quæ tamen ſub vnica ratione formali generica conueniunt, ac propterea vnius eſt generis Logica ipſa. Hæc concluſio patet: nam in lib. De interpretatione eſt aliud partiale obiectum, aliud in libris Priorum, aliud in aliis: hęc tamen omnia ſub ratione modi ſciendi, ſeu argumentationis comprehenduntur, quam Logicus primo conſiderat.

3. conclu. Tertia Concluſio. In Logica ſunt plures habitus partiales ſecundum diuerſas partes pręcipuas ipſius Logicæ, & hoc patet ſecundo argumento Nominalium: non tamen propterea

ſequitur

ſequitur eſſe plures Logicas, ſeu plures partes Logicæ: Logica enim cóſtat ex pluribus habitibus partialibus vnam ſcientiam faciẽtibus: quia eorum obiecta ſub vnica ratione generica formali conueniunt. Nec eſt ſimile de potentia: nam potentia à natura eſt, habitus verò partim ab obiecto fit, partim à nobis. Ad aliud autem quo arguitur: eſt vna ſcientia, ergo vnus habitus: concedo conſequẽs in hoc ſenſu, quod eſt vnus totalis, conflatus tamen ex multis partialibus. Nec eſt hoc prę ter doctrinam Ariſt. qui 5. Meta. cap. 6. docet, quæ ſunt plura in vno genere, poſſunt vnum eſſe in altero: vt plures milites in ratione ſubſtantiæ ſunt multi, in ratione quantitatis ſunt vnus numerus.

Quarta concluſio. Probabilis eſt ſententia Capreoli: quòd ſit vnus ſimplex habitus, vt probant argumenta, & alia, quæ poſſent adduci. Sed quia admodùm Metaphyſica eſt, omittatur in proprium locum. *4. conc.*

QVAEST. IIII. *Vtrùm Logica ſit ſcientia ſpeculatiua, aut practica.*

IN diſputatione pręſenti primò nobis, quis ſenſus huius q. ſit, aperiendum eſt. Practica ſcientia idem eſt quod operatiua. Speculatiua verò idem quod cognoſcitiua, ſeu contẽplatiua. Dicitur autem ſcientia practica illa, cuius cognitio ordinatur ad opus, id eſt, quãdo per eam cognoſcimus vt operemur. Speculatiua verò, per quam ſolùm cognoſcimus, nec talis cognitio ad opus eſt aliquod ordinata. Iuxta hoc quæritur de Logica, an ſit practica, vel Speculatiua. *Quid ſciẽtia practica & ſpeculatiua.*

Fuit ſententia quorundam neotericorum Logicam eſſe practicam. Huius opinionis eſt primum argumentum. Illa ſcientia eſt Practica, cuius finis eſt operari: ſed finis Logicæ eſt operari: ergo eſt Practica. Maior eſt nota. Minor probatur: quia finis eius eſt ſyllogiſmos & diſcurſus facere: hoc autem eſt operari. Secundò, Scientia Practica eſt de obiecto operabili & factibili à nobis: at obiectum Dialecticæ, ſcilicet argumentatio, eſt à nobis factibile: ergo eſt practica. Tertiò, Scientia Practica cauſatur in dirigendis & ordinandis aliquibus operationibus noſtris: vt ars pingendi ordinat tales operationes, quibus pingimus, ſimiliter reliquæ artes: ſed Logica verſatur in dirigendis intellectus operationibus, vt ait S. Tho. primo Periher. & 1. Poſt. ergo eſt Practica. *1. opin.* *1. arg.* *2. arg.* *3. arg.*

Pro huius q. determinatione ſit primum fundamentum. Scientia Practica & Speculatiua in vnio conueniunt, in aliis differunt: conueniunt enim, quia ſicut per ſcientiam ſpeculatiuam *1. fund.* *Speculatiua & pra*

Ctica ſcientiis vt conueniãt & diſtinguãtur. tiuam res cognoſcimus, & de ipſis iudicamus, ita ſimiliter per Practicam: vt enim Phyſicus per Phyſicam cognoſcit plantas: ita artifex per artem, & ſcientiam practicam cognoſcit res, quas operatur. Differunt autem primò, in fine: per ſcientiam enim Speculatiuam rem cognoſcimus, non vt illam operémur; at per Practicam cognoſcimus vt operemur. Hanc autem conuenientiam Practicæ & Speculatiuę, ſimul & differentiam, non malè explicuit Auerroes. 2. Meta. com. 3. Per Speculatiuam, inquit, ſcimus, vt ſciamus: per Practicam ſcimus vt ſcientes operemur. *Finis ſciẽtiarũ duplex.* Eſt autem duplex finis, intrinſecus, & extrinſecus: intrinſecus eſt, ad quem ſcientia ex ſua natura ordinatur: extrinſecus, qui finis ſcientis dicitur, eſt quem ſibi proponit, qui eam ſcientiam habet, vel addiſcit: vt qui diſceret Philoſophiam animo lucrandi, vel qui diſceret artem ædificandi, vt ſciret ſolùm. Hic autem finis extrinſecus non facit ſcientiam Practicam aut Speculatiuam, ſed intrinſecus. Secundò, differunt in modo operandi. Practica enim procedit modo practico, ſeu operatiuo, conſiderat rem vt ſimul tradat modum operandi. Propterea 2. Meta. cap. 3. dixit Ariſt. Practicum non conſiderare cauſam ſecundum ſe, ſed in ordine ad opus. At Speculatiua ſolùm procedit via cognitionis, nec modum tradit operandi. Hinc ſequitur, cùm practicę finis ſit operari, & modo operatiuo procedat, quòd neceſſariò tractet de re, quæ fit à nobis: non tamen propterea eſt Practica, licèt hoc ſit neceſſarium: quia poteſt eſſe Speculatiua de re, quam efficimus: vt Geometria, quæ eſt de figuris. Sed differentia conſiſtit in fine intrinſeco, vt vult Ariſto. 2. *& 3. de anima. cap. 10.* Meta. cap. 3. & in modo procedendi: ex quo fit, ſcientiam Practicam & Speculatiuam non differre penes actum ſuum proprium immediatum, quia per vtramque primò intelligimus res: nec in obiecto; cùm poſſit eſſe Speculatiua de re à nobis facienda; ſed in fine, & modo: vnde in quauis ſcientia Practica, primò reperitur Speculatio operum, quæ tractat & facit, deinde pręcepta faciendorum eorum operum; quo, ſcilicet modo fiant, quæ propriè cognitio eſt ipſa Practica. Sed hæc pręterea duplex eſt: vel in vniuerſali, vt temperatè agendum eſt, emittendus eſt ſanguis in dolore laterali: vel in particulari; vt tunc, nunc, & hoc modo, quod eſt prudentis, & experti Medici.

2. fund. Practici ſcientia vt Sit ſecundum fundamentum. Cùm ſcientia Practica ſit propter operationem: operatio autem duplex ſit, quędam quæ dicitur actio, quędam quæ dicitur effectio; erit duplex

ſcientia

ſcientia Practica, quędam actiua, quędam effectiua. Actio verò eſt operatio immanens, nec in aliquam materiam exteriorem tranſiens, vt triſtari, ſentire, amare. Effectio verò eſt operatio in materiam exteriorem tranſiens, vt ſcribere, pingere, ædificare. Scientia igitur effectiua dicitur, cuius finis eſt rectè has exteriores operationes efficere: quales ſunt artes Mechanicæ. Vnde Ariſtoteles ſexto Ethicorum cap. 5. Ars, ait, eſt habitus verus, cum ratione factiuus. Scientia autem actiua, quæ moralis dicitur, eſt cuius finis ſunt immanentes operationes: qualis eſt prudentia, quæ dicitur habitus verus cum ratione actiuus. Vnde Ariſt. 6. Meta. cap. 1. omnis, inquit, ſcientia aut eſt actiua, aut factiua, aut Theorica, aut Speculatiua. Sumit autem hic ſcientiam largo modo pro quocunq; habitu intellectiuo. Inter has tres autem ſcientias conſtituit diſcrimen quoddam notandum. 11. Meta. cap. 6. & 6. Meta. cap. 1. In Speculatiuis principium eſt in ipſis rebus, id eſt nos ſumimus cognitionem ab ipſis rebus, & ſcientia noſtra Speculatiua conformatur ipſis rebus: vt tunc perfecta ſit, quando ipſis rebus adęquatur. Propterea obiectum in his dicitur principium & menſura ſcientię. At in Practicis, rerum cognitarum principium eſt in nobis, quia nos ſumus cauſa rei, & noſtra ſcientia eſt rerum ipſarum menſura, vt talis ſit res, qualis ſcientia, à qua procedit. Intereſt tamen, quod principium actiuè eſt electio voluntatis, à prudentia regulata: vnde agibile & eligibile idem eſt. At principium in factiuis, eſt ars, quæ in intellectu eſt: ex quo ſequitur quoddam notatu dignum: videlicet illam ſcientiam, quæ non dirigit operationes immanentes, vt ab electione voluntatis procedunt, non eſſe actiuam. Quę eſt expreſſa ſententia Ariſtotelis loco citato. 6. Meta. & 2. Eth. cap. 6. Principium, inquit, actionis eſt electio. Sequitur etiam quod intellectus, ſeu ſcientia practica habet pro fine actionem, ſeu operationem aliquam extra ipſum intellectum: vt clariſſimè colligitur ex Ariſtot. 3. de Anima, cap. 9. & doctè tradit Albertus Magnus. 3. de Anima, tract. 4. cap. 4. *& operatio, eſt duplex.*

Sit tertium fundamentum. Ex iſtis poteſt colligi triplex diſcrimen inter ſcientiam propriè dictam & artem. Primò, in fine: finis ſcientię eſt ſpeculatio & contemplatio ſui obiecti: finis artis eſt aliquod opus, aut operatio extra ipſum intellectum. Secundò, in obiecto: ars enim eſt de rebus contingentibus. 6. Eth. cap. 4. ſcilicet non de rebus, quæ poſſunt eſſe, & non eſſe ſolùm, ſed de rebus, quæ cùm ſint, poſſunt *3. fundamentum. Scientia propriè accepta & ars quid diſtent.*

aliter & aliter ſe habere: vt eſt ars ſcribendi; quia ſcribere,
poteſt aliter & aliter fieri. Prudentia eſt circa actus, qui cùm
1 ſint, poſſunt aliter, ſcilicet benè aut malè fieri. Eſt autem ars
2 & prudentia, vt benè rectéque fiant. At ſcientia eſt de rebus
3 neceſſariis, quæ ſemper ſunt & eodem modo. Diſcrimen
tertium eſt in modo procedendi: ars conſiderat rem qualiter fiat, & cauſas applicat ad opus: propterea componendo ſemper procedit, & ſpecies compoſitas formando. At ſcientia, qualiter res ſit, conſiderat, & ſemper minutiſſimas, & vltimas eius cauſas, & principia ſpeculatur. His igitur ſuppoſitis,

1. Conclu. Logicam non eſſe practicā ſcientiam. Sit prima concluſio. Abſolutè loquendo, Logica non eſt propriè Practica ſcientia, nec etiam ars. Probatur primò. *1. argum.* Si eſſet Practica, vel eſſet actiua, vel effectiua, ſed neutra harum: ergo non eſt Practica. Maior eſt nota ex Ariſtotele loco citato. Minor probatur. Non effectiua, quia eius operatio non tranſit in materiam externam. Non actiua, quia non eſt circa actionem, quæ procedat ab electione voluntatis, cùm eius actio ſit intellectu diſcurrere. *2. argum.* Secundò, Scientia Practica, aut ars, habet pro fine aliquid extra intellectum: at ſyllogizare & diſcurrere, eſt opus ipſius intellectus: ergo abſolutè non eſt ars. *3. argum.* Tertiò, Ars, & ſcientia Practica propriè rei naturam non tractant, ſed qualiter fiat, tantùm oſtendunt: at Logica naturam argumentationis & ſyllogiſmi aperit; nec qualiter fiant, per ſe ſolum oſtendit: ergo non eſt propriè Practica. Ex quo patet, quòd finis proximus & intrinſecus Logicæ eſt modi procedendi cognitio: finis ſequens, ſcientia rei, quæ ex cognitione modi procedit: finis remotus, per Logicam ſyllogiſmos conſtituere.

2. Conclu. Logica cur ars dicatur. Secunda concluſio. Logica habet aliquid artis & practicę: hoc ſcilicet quòd in aliquem finem extra ſe ipſam ordinetur, ſcilicet in rei ſcientiam & per eam operationes intellectus regulentur, ac propterea dicitur ars rationalis, ars artium. Quæ concluſio ſatis ex dictis eſt manifeſta.

3. Conclu. Logicam eſſe ſcientiam ſpeculatiuā. Tertia concluſio. Simpliciter eſt dicenda Speculatiua, vt patet rationibus ad primam concluſionem inductis. Probatur. Quia licèt tradat pręcepta argumentandi & definiendi, &c. tamen per ſe primò ſpeculatur quid ſit argumentatio, definitio, diuiſio, & cętera omnia. Deinde his perſpectis, præcipit vt fiant. *Ad 1.* Ad primum argumentum reſpondetur, negando finem proximum eſſe ſyllogiſmos facere; ſed id conſequi ex eorum cognitione; ſicut qui cognita natura trianguli poteſt

teſt

teſt triangulum facere. Ad ſecundum negatur conſequentia: *Ad 1.*
eſt enim fallacia accidentis. Iſta enim conſequentia eſt bona:
Si eſt Practica, ergo, de obiecto factibili: & à negatione conſequentis, ſi non eſt de obiecto factibili, ergo non eſt Practica: non tamen valet ab affirmatione conſequentis. Si eſt de obiecto operabili, ergo eſt Practica; niſi finis ſit operatio, vt diximus.

Ad tertium reſpondetur: illud probare ſecundum quid *Ad 3.*
eſſe Practicam: & ita vocari ſolere quandam artem: non tamen abſolutè, quia deficiunt illa, quæ ſunt de ratione artis & ſcientiæ propriè Practicæ.

QVAEST. V. *Quod ſit ſubiectum Logicæ.*

VOcabulum hoc, Subiectum, multipliciter apud Ari. vſurpatur. Vno enim modo ſignificat inferius alicuius ſuperioris: quo pacto in Antepraedicamentis dicit Ariſt. quædam de ſubiecto dicuntur. Secundò, pro vna parte propoſitionis: quomodo dicitur, propoſitio conſtat ex ſubiecto & prædicato. Tertiò, pro illo cui inſunt accidentia, vt corpus eſt ſubiectum albedinis: hoc dicitur ſubiectum inhæſionis: priora verò ſubiecta prædicationis. Quartò, ſubiectum, pro eo quod à ſcientia primò conſideratur: vt idem ſit quod obiectum. Vnde Ariſto. 1. Poſt. cap. 23. vna ſcientia eſt vnius generis ſubiecti: & ſic in præſenti ſumitur, quod dicitur etiam materia. Sed materia multipliciter etiam ſumitur. Primò, pro ſubſtantia, in qua recipitur forma ſubſtantialis; quomodò dicitur, materia animæ eſt corpus: & ſic ſumitur. 1. Phyſic. 20. Secundò, pro eo, ex quo aliquid fit, vt ferrum eſt materia ſerræ, quia ex eo fit: & ſic ſumitur. 2. Phyſic. cap. 3. Tertiò, pro eo, cui applicatur opus artis, vt materia fabri eſt ferrũ, quia opus ſuum in ferro facit. Quartò, pro illo, circa quod ſcientia verſatur. Quæ dicitur materia circa quam: & ſic idem eſt cum obiecto & ſubiecto ſumpto vltimo modo: & ſecundum hoc, eſt quæſtio de ſubiecto Logicæ, ſcilicet quid ſit, id de quo præcipuè ſit Logica.

Quot modis dicatur ſubiectum. 1 2 3 4

Materia multis modis ſumitur. 1 2 3 4

Vt autem aliquid ſit ſubiectum, ſeu obiectum in aliqua ſcientia, quatuor ſunt neceſſaria, duo ex parte obiecti: duo ex parte ipſius ſcientiæ. Primum ex parte ſubiecti, vt contineat omnia, quæ tractantur in ſcientia adæquatè, vt nihil ſit ſub illa ſcientia, quod non contineatur ab illo obiecto: nec illud obiectum contineat quicquam, quod non ſit ſub tali ſcientia. Secundò, quod det vnitatem & ſpeciem ſcientiæ, id eſt, ab eo ſit ſcientia vna ab aliis diſtincta, & per illud definiri

Ad obiectum ſcientiæ quæ requirũtur. 1 2

3 niri poſſit. Tertiò, ex parte ſcientiæ, vt nihil ſcientia conſideret, quod non ſit ſubiectum, vel ad ſubiectum pertinens.
4 Quartò, quòd tradat cauſas ſui ſubiecti.11. Meta.ca.6. & paſſiones, ſeu proprietates.4. Meta.cap.1. & inferiora, partes, & ſpecies ipſius:4.Meta.tex.3.

1.opin. Circa hanc quęſtionem fuit opinio Scot. q. 1. vniuerſalium, & Ægidij Romani ſyllogiſmum eſſe ſubiectum Logicæ. Ratio eſt, Logica enim docet rationes & diſcurſus intellectus: ſed inter omnes pręcipuus eſt ſyllogiſmus: ergo hic
2.opin. eſt obiectum eius: Secunda opinio fuit Auic. in ſua Logica, cap.3.& Alga.Log.cap.2. quam ſequitur Albert. Magnus lib. Pędicabilium.cap.4. argumentationem eſſe obiectum. Huius ratio eſt, Logica tradit modum procedendi ex noto ad ignotum: ſed non ſolùm per ſyllogiſmum, ſed per quamcunque argumentationem hoc fit: ergo argumentatio eſt
3.opin. ſubiectum. Tertia opinio eſt Ammonij: eſſe non omnem argumentationem, ſed potiſſimam omnium videlicet demonſtrationem, cuius cauſa omnia conſiderari videntur à Logi-
4.opin. ca. Quarta opinio eſt neotericorum quorundam, orationem eſſe ſubiectum Logicæ: nec iſti ſumunt quamcunque orationem, ſed illam, quę eſt ignoti manifeſtatiua, qualis eſt definitio, diuiſio, & argumentatio. Huius ratio eſt: Logica tradit modum cognoſcendi: ſed hic non ſola eſt argumentatio, ſed definitio, & diuiſio, per quas explicantur natura, & partes rei, hæc per illas cognoſcuntur & ſciuntur: ergo aliquid, vt eſt his commune, erit ſubiectum. Iſta ſententia fuit antiqua, eorum ſcilicet, qui ſermonem faciebant Logicæ commune obiectum, quaſi idem eſſet Logica, quod ſermocinalis: quos
5.opin. impugnat Auic. & Alb. locis citatis. Quinta ſententia fuit S. Tho.4. Meta.lect.4. qui aſſerit ens rationis eſſe ſubiectum Logicæ. Ratio hujus eſt: quia ens rationis comprehendit ea, quæ ſunt in Logica, quæ tamen ſub oratione, argumentatione, vel ſyllogiſmo non continentur, vt pędicatum, ſubie-

Quid ſit ens rationis. ctum, genus, ſpecies. Pro declaratione verò huius entis rationis eſt aduertendum. Res dupliciter poſſunt conſiderari. Vno modo ſecundum ſe, & ſuam naturam: altero modo, ſecundum quod à noſtro intellectu percipiuntur. Si in ſe conſiderentur, habent quaſdam proprietates ſibi conſequentes, vt quòd homo ſit riſibilis, ſit coloratus, ſit quantus. Si verò conſiderentur, vt à nobis ſunt intellectæ, habent alias proprietates, ſcilicet eſſe ſubiectum, eſſe pędicatum, eſſe genus, eſſe propoſitionem. Inter has autem & illas, vnum intereſt, quod

quòd illæ ſunt in ipſis rebus: albedo enim, calor, & alia accidentia rebus inſunt: at iſtæ ſunt extrinſecè: vt enim columna eſt mihi dextra, non quia in ipſa ſit aliquid, à quo dicatur dextra, ſed ab extrinſeco, quia ego habeo illam ad dexteram meam: ita iſtæ res dicuntur genera, ſubiectum, &c. non quòd in eis ſint iſtæ proprietates, ſed ab extrinſeco proueniunt, ex eo quòd à nobis tali modo, vel tali cognoſcuntur: & propterea tales proprietates dicuntur entia rationis, id eſt, intellectus, quia ab intellectu cognoſcente, rebus aduenìant. Dicuntur pariter intentiones ſecundę: quia cùm prius ſit rem eſſe in ſe, quàm à nobis intelligi, proprietates aduenientes rei ſecundum quod eſt in ſe, dicuntur primę intentiones: poſteriores verò, ſecundæ intentiones. Ex quo patet, quòd ens rationis eſt proprietas extrinſeca adueniens rebus, vt ab intellectu percipiuntur. Hoc voluit ſanctus Thom. eſſe ſubiectum Logicę: cùm nihil ſit in Logica, quod non ſit talis proprietas rei. Sunt præterea iſtis correſpondentia in ipſis cognitionibus entia alia rationis illis correlatiua: rei, inquam, reſpectus ad cognitionem, & contrà reſpectus hic rationis cognitionis ad rem. Iſtæ itaque ſunt opiniones pręcipuæ.

Pro huius determinatione ſit primum fundamentum. Logica, ſi vocabuli ſignificatio conſideretur, idem eſt quod ſcientia ſermocinalis, ſeu rationalis: qua ratione Grammaticam, Rhetoricam, Dialecticam, ſub ſe complectitur, quia omnes in ſermone verſantur: tamen cum diſcrimine. Grammatica enim ſolum ſermonem per ſe conſiderat; cùm nihil aliud intendat, quàm congruum ſermonem facere. At Rhetorica non ſolùm ſermonem, ſed etiam rationem complectitur: cùm & dicere & probare doceat. Vnde qua parte ſermonem habet, cum Grammatica conuenit: licèt in hoc ipſo differat, quòd hæc congruum, illa ornatum doceat ſermonem. Grammatica autem & à Rhetorica, & à Dialectica differt, quòd rationis non eſt contemplatiua, cùm nullum argumentandi genus per ſe Grammatica tradat, ſicut Rhetorica & Dialectica. Inter has autem duas, vna eſt conuenientia, ſed multiplex differentia. Conueniunt enim in materia remota: ſumpta materia pro eo, cui opus artis applicatur: vt enim Logicus ſua applicat inſtrumenta rebus omnibus, & cuilibet entis ita & Rhetoricus ſua applicat inſtrumenta rebus omnibus: ob quam cauſam ab Ariſtotele Rhetorica contrapoſita Dialecticæ cenſetur, & vtranque artem communem

1. funda. Logicæ vocabulum quanam complectatur.

Rhetorica & dialectica quomodò conueniũt & differunt.

1 nem vocat. Differunt tamen inter ſe. Logicus enim conſiderat res omnes vt à nobis ſunt cognoſcibiles: tradit enim methodum rem quamcunque contemplandi, & ſpeculandi. At Rhetoricus verſatur circa res, vt à nobis exprimuntur & manifeſtantur. Propterea Rhetoricus per ſe conſiderat ſermonem, quo exprimit rem, & vtitur probatione ad aliud, ſcilicet vt alteri probet. At cùm Logicus ſit primò ad ſe, per accidens verbo vtitur, cùm conceptus & probationes alteri communicare intendit: tamen eius integra ratio abſque ſermone eſt, quod non fit in Rhetorica, ob idque eloquutio, pars Rhetoricæ, non autem Logicę numeratur. Huius diſcriminis ratio eſt: quia Logicus eſt ad ſe, at Rhetoricus pręcipuè ad alium: vt habet Ariſt. 1. Rhet. ad The. cap. 2. in fine. Vſus ergo Rhetoricę abſque ſermone conſtare non poterit, ſicut poteſt vſus
2 Logicæ primus & potiſſimus. Secundò, differunt etiam in amplitudine materię formaliter: nam Rhetoricus in omni re cõſiderat id, quod probabile eſt, id eſt, dat methodum cognoſcendi & perſuadendi id, quod probabile in omnibus eſt. At Logicus & id quod eſt probabile, & id quod eſt neceſſarium periicit, id eſt, dat viam inueſtigandi probabile & neceſſarium. Propter quod duplex eſt Logicæ pars. Topica, cuius eſt tradere methodum circa probabile, vt docet Ariſt. 1. Topi. cap. 1. & Analytica cuius eſt modum neceſſarij perue-
3 ſtigandi aperire. Tertiò, differunt etiã in hoc probabili: Rhetorica enim conſiderat probabile ſingulare, vel cum aliqua circunſtantia ſingularitatis: perſuadet enim ſingulare vel aliquid commune determinatum, ſecundum aliquod tempus, vel locum, vel ordinem ad opus, quæ omnia ad ſingulare ſpectant: propterea dicitur verſari circa quęſtiones definitas, vel circunſtantiis terminatas vel hypotheſes. At Logica, probabile, commune & vniuerſale conſiderat, & ab omni conditione ſingulari abſtrahit: atque ideò circa quęſtiones, quas vo-
4 cant infinitas, & theſes. Quartò, differunt in fine: finis enim Logicæ eſt adhibere methodum, per quam conſequamur ſcientiam neceſſariorum, probabilium opinionem: at Rhetorici finis eſt adhibere methodum perſuadendi, ex quo ſequitur fides, quę eſt remiſſa quędam opinio, & quę maximè
5 pendet ex affectione voluntatis. Quintò, differunt inſtrumentis: Rhetoricus enim vtitur enthymemate & exemplo, Logicus inductione & ſyllogiſmo. Hoc autem ideo fit: cùm enim Rhetoricus omnibus aliis probet & perſuadeat, nec omnes capaces ſint ad percipiendum vim ſyllogiſticam, aſſu-

Rhetoricus vtitur enthymemate & exẽplo.

mit

mit rationem omnib. facilem, ſcilicet enthymema:cùm autem enthymema ſit ſyllogiſmus maiori ſuppreſſa, Dialecticus autem ſit ad ſe, & ad intellectum, cui non poteſt maior ſupprimi, ſyllogiſmo ad ſe vtitur:licèt aliquando ad alium enthymemate vtatur. Cum igitur Logicus argumentationem conſideret,& enthymema ſit ſpecies quędam argumentationis, meritò Rhetoricam, quæ ſpeculatur enthymema, Ariſtoteles particulam & germen Logicę vocat.1.Rhet.ca.2. *plo: Logica ſyllogiſmo, & inductione vtatur.*

Secundum fundamentum.Aliud eſt de obiecto loqui Dialecticæ ſecundum ſe, & in vniuerſum Dialecticam conſiderando. Aliud de Dialectica duntaxat, quam nunc habemus ab Ariſt.conſcriptam, & de eius obiecto.Nam,vt mox dicemus, quædam apparent ad Dialecticam ſpectantia, de quibus non egit, vt videtur, Ariſtoteles: nempe de diuiſione,& definitione, de ſyllogiſmis hypotheticis, & aliis:aut ſi egit, eius certè libri non extant. *2.fund.*

Sit tertium fundamentum.Obiectum ſcientiæ duplex eſt, vt diximus ſuperiùs,materiale,& formale. Materiale eſt illud,quod talis ſcientia conſiderat,vt Phyſica tractat de plantis,de elementis,de animalibus.Aliud eſt formale:id,ratione cuius omnia illa à tali ſcientia conſiderantur, vt Phyſicus omnia illa tractát,vt corpora mobilia ſunt. Ita fit in qualibet alia ſcientia,arte,habitu,& potentia.Item obiectum aliud totale eſt,aliud partiale,aliud præcipuum. *3.fund. Obiectum ſciẽtiæ eſſe duplex.*

His ſuppoſitis,ſit prima concluſio. Sermo,vel oratio non eſt ſubiectum Logicæ. Patet. Illud eſt ſubiectum Logicæ, quod Logica primò & per ſe conſiderat: ſed ſermo,vel oratio, per accidens & minùs principaliter ad Logicum ſpectat, vt diximus: ergo non eſt ſubiectum. Maior eſt nota, quia cùm ſubiectum ſit intrinſecum, & de ratione ſcientiæ, non debet ab eo quod per accidens eſt conſiderari. Prętereà, quia ſine ſermone ſeu externa oratione poteſt Logica conſtare, cùm illa ſit,quæ modum intelligendi per ſe manifeſtet.Prętereà, Sermo vel oratio, ſi dicat eam orationem, quæ ſit in voce,probatum eſt in pręcedenti concluſione, id eſſe per accidens ad Logicum.Si verò ſumatur pro illa,quę eſt in mente non eſt ſubiectum. Nam oratio comprehẽdit etiam eam, quæ non ſignificat verum,vel falſum, vt optatiuam, imperatiuam, & omnia alia, quæ ad Grammaticos & Rhetoricos ſpectant.Hæc autem Logicus non conſiderat,ſed Grammaticus,& Rhetoricus. *1.Conc.*

Secunda concluſio. Demonſtratio non eſt totius Logicæ *2.Conc.*

ſubiectum. Probatur ex prima ſubiecti conditione: debet enim continere ſub ſe omnia illa, quæ tractantur in ea ſcientia. At verò non omnia, quæ in Dialectica tractantur continentur ſub demonſtratione: non enim ſyllogiſmus probabilis, nec ſophiſticus, nec enthymema ſub demóſtratione continentur. Eſt tamen partiale potiſſimum ſubiectum demonſtratio: & eatenus rectè opinabatur Ammonius, cùm inter alia omnia primum locum teneat demonſtratio.

3. *Conc.* Tertia concluſio. Ens rationis in vniuerſum non eſt formale ſubiectum Logicæ. Patet, quia Logicus non conſiderat ens rationis vt tale eſt, nec illius cauſas, nec principia, nec paſſiones: hæc enim occultiſſima ſunt: nec omnia entia rationis in tota ſua latitudine: non enim priuationes; nec entia rationis Rhetorica, qualia ſunt, eſſe tropum, vel figuram, eſſe exordium vel perorationem &c. nec Grammatica entia rationis conſiderat Dialecticus.

4. *Conc.* Quarta concluſio. Ens rationis Logicum, id eſt, quod conſequitur ad operationem intellectus, quatenus intellectus intelligit, eſt formale ſubiectum Logicæ. Hoc autem vno communi nomine vocari poſſet ens rationis Logicum, vel intellectuale, vel ratio inſtrumentaria intelligendi, vel intelligendi modus, ſeu ſciendi, quæ omnia in idem ferè incidere videntur. Probatur hæc concluſio. Omnia enim, quæ in Logica conſiderantur, ſub illo continentur, & ad id ſpectant, vt modum ſciendi & intelligendi teneamus: & hæc fuit ſententia S. Th. nec ſumpſit in vniuerſum omne ens rationis, ſed illud ſolum, quod rebus aduenit ex intellectus operatione: non autem illud, quod voces conſequitur, quale eſt, eſſe nomen, aut verbum, aut participium; hæc enim Grãmatica ſunt. Propterea definiuimus ſuperiùs, ens rationis eſſe proprietatem rebus aduenientem, quatenus ab intellectu percipiuntur.

5. *Conc.* Quinta concluſio. Materiale obiectum Logicę ſunt res ipſæ cognitæ, aut cognitiones rerum. Probatur. Nam in iſtis & ex iſtis, illa pullulant entia rationis, & iſtis conueniunt, & in iſtis inhęrent, vt tales ſunt: nam iſtę dicuntur, & ſunt Genera, & Species, &c. & ex iſtis fiunt propoſitiones ſyllogiſmi, &c. voces verò, vt dictum eſt, per accidens & ſecundariò à Dialectico conſiderantur.

Diximus res cognitas & cognitiones: quia res ſunt remotius obiectum, cognitiones verò intellectus propinquius. Et quia ſunt correlatiua inuicem: nam ſi cognitio eſt, alicu-

ius

ius rei eſt cognitio,& ſi res cognita eſt,per aliquã cognitionẽ eſt c gnita:habent enim inter ſe mutuũ reſpectum rationis.

Sexta concluſio. Argumentatio eſt Logicæ ſubiectum, ſi Logicam accipiamus pro ea tantùm parte,quam Ariſtoteles in libris iſtis,qui ad nos peruenerunt, tractauit. Quod ſanè videntur ſpectaſſe, qui argumentationem ſubiectum Dialecticæ dixerunt,& eatenùs verè affirmarunt.Perſpicuum enim eſt non egiſſe de definitione ac diuiſione per ſe, vt per ſe faciunt ſcire eſſentiam & partes rei; ſed ſolùm quatenùs demonſtrationi,ſeu argumentationi ſubſeruiunt. Quod ſanè rectè aduertit Albertus Magnus.&,vt ipſe circa initium Porphyrij refert, Auicenna, & Alpharabius, item Caietanus in principio Categoriarum Ariſtotelis: & Ægidius in principio,in prooemio,& alij.Id autem ſiue putauerit minoris eſſe momenti,quàm quod fuſiùs tractarentur, ac ſeorſum; ſiue quia in argumentandi modos,quos primus (vt ipſe ait lib.2. Elench.)inuenit,incumbendum ſibi potiſſimùm exiſtimarit; ſiue quia ſcripſerit quidem his de rebus ſeorſum,ſed eius libri perierint:certè quæ extant, illud duntaxat ſubiectum argumentationis habent, & eò cuncta referuntur. Immò ſi quis rectè perſpexerit, cùm deſint hypothetici ſyllogiſmi, iſtorum operum Ariſtotelis ſola argumentatio categorica ſubiectum videri poterit.Ex dictis conſtare poteſt rationum contrariarum,ſi quæ ſint, ſolutio, & quo pacto omnes opiniones aliqua ex parte veritatem attigerint, & quomodo omnia vero conſonent. 6.Conc.

QVAEST. VI. *De diuiſione Logicæ,eiuſque partibus.*

Logica diuerſimodè ab aliquibus diuiditur. Boetius enim 1.Top.principio in tres diuidit partes,in eam ſcilicet quæ docet definire,& in eam, quæ docet diuidere, & in eam,quæ docet argumentari. Quod ſi argumentatio procedat ex propoſitionibus neceſſariis,eſt demonſtratio:ſed ſi ex probabilibus,Topicus:ſi ex apparentibus, Sophiſticus. Et ſecundum hæc,eſt pars demonſtratiua, Topica, & Sophiſtica. Philop.in partem inueniendi,quæ Topica dicitur, & in partem reſoluendi, ſimul & iudicandi, quæ Analytica dicitur, Logicam diſtinxit:& partem Sophiſticam poſuit cum Topica: quia Sophiſticus ſyllogiſmus eſt obliquitas Topici.Cic.1. Topi.Logicam,in iudicandi, & in inueniendi partem diuiſit.Poſſumus tamen aliter commodiùs Logicam diuidere ex ſancto Thoma,in principio Periherm. celebri & recepta diuiſione.Cùm enim ipſa dirigat operationes intellectus, diuidetur *Diuiſio Dial.*

 detur

Triplex intellectꝰ operatio. detur ipſarum diſtinctione operationum. Triplex autem eſt intellectus operatio: prima, ſimplicium apprehenſio, qua res ipſas ſingulas per ſe intelligimus: ſecunda, compoſitio ſeu diuiſio, quas res intellectas vnam alteri copulamus: tertia ratiocinatio eſt, qua ex noto ignotum diſcurrentes deducimus, quę operationes ſimiles ſunt ſermoni. Aliquando enim ſimplices voces proferimus, aliquando propoſitiones componimus, tandem ex propoſitionibus ſyllogiſmos conflamus. Triplex igitur eſt Logicæ pars: prima, quæ dirigit primam operationem intellectus, docens modum quamque rem per ſe intelligendi: & ad hanc reducitur pars, quæ tractat de definitione. Secunda, quæ dirigit ſecundam operationem, quæ tractat de propoſitione, ſub qua aliquo modo cōtinetur diuiſio. Tertia, quæ dirigit tertiam: & hæc eſt de ſyllogiſmis. In ſingulis autem harum eſt inuentio, & iudicium: nam & docemur inuenire genera, & differentias: ex quibus eſt definitio, & de inuentis iudicare. Similiter in propoſitione, & ſyllogiſmo. Vide Boëtium 1. Topicorum.

Atque hæc in vniuerſum de Dialectica dixiſſe ſit ſatis. Iam ad primam ipſius Dialecticæ partem, quæ de ſimplicibus diſſerit, & in hac, ad Porphyrij priùs De quinque vniuerſalibus tractationem accedamus.

IN LIBRVM PORPHYRII DE QVINQVE VNIVERSALIBVS.

QVi in aliquem authorem commentaria edunt, quædam ſolent, quaſi procemij loco, ante illius enarrationem pertractare. De illius videlicet operis authore, vita, moribus, doctrina, ac laudibus: de ipſius operis argumento, vtilitate, ac neceſſitate: de ſcribendi modo, & methodo, & ordine, & partibus, & ſimilibus aliis. Ex quibus, nos more aliorum interpretum, breuiter, quantùm ſatis eſt ad noſtrum inſtitutum, nonnulla referemus.

De authore, & huius operis argumento, ac vtilitate, ſcribendi methodo, ac modo, eiuſdem ordine, & partibus.

Author. POrphyrius Philoſophus hoc opus edidit, natione Phœnix: vixit tempore Aureliani & Diocletiani Imperatorum. Plotinum habuit inſignem Philoſophum Platonicum præceptorem: diſcipulos verò inter alios Iamblicum egregium Philoſophum, & Chryſaorium Romanum virum Patritium, in cuius gratiā, librum

librum hunc conſcripſit, ea occaſione, vt referunt, quòd cùm Chryſaorius in Ariſtotelis Prædicamenta incidiſſet, & in quaſdam ibi voces & res ſibi ignotas impingeret, ad Porphyrium ſcripſit, vt ſibi in ea re aliquod auxilium ferret. Atque ita hunc ad eum libellum, quē inſcripſit Πορφυρίυ εἰσαγωγή, id eſt, Porphyrij introductio (ſubaudi in Ariſtotelis Dialecticam) miſit. Et quamuis hic author à fide Chriſtiana defecerit, & eius factus fuerit hoſtis acerrimus: aduerſus quem aliquot nunc extāt ſanctorum Patrum ſcripta pro Chriſtiana Religione ac Diui Hieronymi & Diui Auguſt. & aliorū: tamen hoc illius opus, quod Ariſt. doctrinæ conſentaneum, & bona ex parte ex Ariſt. ſit decerptum, & ad illius Prædicamenta, imò & vniuerſam Dialecticam multùm conducat, nihil aduerſus fidem contineat, meritò & ab Eccleſia permiſſum, & in publicis vbique ſcholis interpretandum antè Ariſtotelis Dialecticam ſuſceptum eſt.

Agit enim de quinque vniuerſalibus, Genere, Specie, Differentia, Proprio, & Accidente: quæ de rebus omnibus prædicantur, aut prædicari poſſunt; tum eſſentiam rerum intrinſecam, tum extrinſeca propria & accidentia rerum continentibus. Ex quibus etiam omnes conſtant de vnaquaque re quæſtiones, imò & definitiones, & diuiſiones: & ex iſtis quoque conſtant, quæ in Prædicamentis collocātur, vt ipſemet poſteà Porphyrius ſui operis vtilitates connumerans referet, & nos poſteà explicabimus diligentiùs. *Argumētum.* *Vtilitas.*

Scribendi modus ac methodus fuit facilis, introductorio ſcilicet more, definiendo, diuidendo, & exemplis ſingula illuſtrando: vt ad introductionem tyronis accommodam & aptam expediebat. Ordo hic fuit, vt priùs de ſingulis iſtis vniuerſalibus, & quidem à prioribus ad poſteriora, naturæ ordine progreſſus fuerit. Deinde ſingula inter ſe cōtulerit. Vnde in partes tres hic liber ſecatur: in præfatiunculam, ſeu exordiolum, & ipſorū per ſe quinque vniuerſalium tractationē totidem capitibus, & in ipſorū vniuerſaliū inter ſe comparationem, vlt. c. in varias adinuicem cōparationes ſubdiuiſo. *Methodus.* *Ordo.* *Partes.*

DE INSCRIPTIONE LIBRI,

Porphyrij Phœnicei introductio.

QVæri poteſt cur ſic inſcripſerit (introductio) tam latè parenti vocabulo; nec addiderit cuius rei ſit introductio. Reſponderi poteſt, vel per antonomaſiam ſic inſcriptum fuiſſe ob illius libelli excellentiam, vt dicunt Ammonius & nonnulli eius lib. interpretes: vel quia ad vniuerſam

Dialecticam,atque adeò ad vniuerſam Philoſophiā primum aditum patefaciat:vel quia certè ad Chryſaorium ſcripſerat, & ſubintelligendum erat,ad id quod ille petierat,eſſe introductionem, videlicet ad Prædicamenta & Ariſtotelis Logicam intelligenda.

Inſcribitur autem à complurimis præſertim neotericis,de quinque Prædicabilibus, ab aliis de quinque Vniuerſalibus, quod in idem ferè recidit: nam illa vniuerſalia ſunt, quæ prædicantur & dicuntur de pluribus: & ideò ſunt Prædicabilia,quia vniuerſalia:de qua tamen re poſteà agemus.

Alij verò, qui putant Dialecticam non de rebus ſed de vocibus agere,titulum faciunt iuxta eorum ſententiam,& de quinque vocibus. Sed in hoc etiam titulo ſubaudiendum erit aliquid,nempe de quinque vocibus, ſcilicet, vniuerſalibus,ſeu prædicabilibus. An verò de rebus, ſeu de vocibus, vel intentionibus Dialectica diſſerat, ſuprà oſtendimus; & diligentiùs paulò pòſt de ea re diſſeremus. Omnes autem in hoc titulo abſolutè conueniunt, ſcilicet de quinque vniuerſalibus,ſeu de quinque Prædicabilibus, nihil aliud addendo, licèt vnus putet has eſſe res,alius eſſe tantùm voces.

Cùm ſit neceſſarium, Chryſaori,& ad eam,quæ eſt apud Ariſtotelem,Prædicamentorum doctrinam.

Neceſſarium quot modis dicatur.

Diximus ſuperiùs,cùm quæſiuimus,an Logica ſit neceſſaria,quot modis vox,neceſſarium,accipiatur:quod hic breuiter repetemus. Duobus etenim modis neceſſarium dicitur, vt ait Ariſt.lib.5.Meta.ca.5.vno modo abſolutè neceſſarium: quod ſcilicet non poteſt vllo modo aliter ſe habere. Altero modo ex ſuppoſitione neceſſarium,quod poſito aliquo alio, ad id neceſſariò conſequitur:quamuis in ſe res ſit cōtingens, vt ſi ignis eſt;neceſſariò calor erit; at calor ipſe, & calorem eſſe cōtingens eſt. Eſt autem rurſus hoc ex ſuppoſitione neceſſarium multiplex,pro ſuppoſitionum diuerſitate, ex quibus neceſſariò ſequitur videlicet neceſſarium ex ſuppoſitione cauſæ alicuius efficientis,formalis, materialis, vel finalis, vel etiam alterius rei cuiuſque ſuppoſitione, ex quo aliud neceſſariò conſequitur.Sed nos, aliis omiſſis, de neceſſario ex ſuppoſitione finis, quod ad præſentem difficultatem attinet,dicamus.Neceſſarium ergo ex fine, ſeu ad finem eſt duplex.Alterum,ſine quo is finis obtineri non poteſt,quod dicitur ſimpliciter neceſſarium, vel neceſſarium ad eſſe rei;vt cibus neceſſarius eſt ſimpliciter ad vitam ſuſtinendam. Alterum ſine quo non poteſt commodè acquiri eiuſmodi finis;

quamuis ſimpliciter poſſit. Et hoc dici ſolet à Philoſophis, neceſſarium ad benè eſſe vel vtile, vt equus ad iter agendum: nam ſine illo iter poſſet peragi, licèt non ita commodè: atque ita illud alterum vocari ſolet neceſſarium ad eſſe rei, hoc ad benè eſſe: illud ſimpliciter neceſſarium, vt res ſit: hoc ſecundum quid neceſſarium, vt ſcilicet res bene ſit, vel bene fiat.

Deinde aduertendum eſt, poſſe nos quærere vel de hac quinque vniuerſalium cognitione, an ſit neceſſaria, vel de ipſa Porphyrij tractatione. Igitur tam tractationem Porphyrij, quàm ipſam per ſe notitiam vniuerſalium, certum eſt nõ eſſe abſolutè neceſſariam hominibus: ſed ex ſuppoſitione duntaxat finis, ſi velint videlicet Dialecticam, præſertim Ariſtotelis, addiſcere, & alias diſciplinas. Sed ſi de neceſſitate ad finem loquamur, diſtinguendum erit: ipſa quidem per ſe cognitio vniuerſalium eſt neceſſaria ad eum finem ſimpliciter: nam tum in Prædicamentis Ariſtoteles ipſorum frequenter meminit Generis, Speciei, Differentiæ, Propriorum, & Accidentium; tum in Topicis & aliis eius Dialecticæ libris: atque ideò neceſſarium erit omnino, vel tunc ſimul addiſci, vel anteà. Si verò de Porphyrij tractatione loquamur, neceſſaria quidem non eſt ſimpliciter: cùm conſtet alium quemuis authorem de eiſdem vniuerſalibus differentem nos poſſe ſuſcipere. Eſt tamen vtilis valdè, etiam neceſſaria ſecundo modo ad benè eſſe, quòd magna dexteritate & breuitate de eiſdem egerit. Sed nec etiam ipſa per ſe cognitio vniuerſalium eſt ſimpliciter neceſſaria, vt addiſcantur ante ipſa Prædicamenta: quandoquidem in ipſis Prædicamentis & aliis libris, cùm occurrerent, addiſci poſſent. Eſt tamen valdè commodum vt priùs addiſcantur, ne poſteà in decurſu lectionis Ariſtotelicæ ſtudioſi retardentur. Atque ita neceſſariò etiam anteà addiſcentur ad benè eſſe, vt meliùs ſcilicet, & faciliùs addiſcantur.

Cognitio quinque vocũ quomodo ſimpliciter dicatur neceſſaria.

Noſſe quid ſit Genus, quid Differẽtia, quid Species, quid proprium, & quid Accidens.

Seruauit Porphyrius naturæ ordinem in horum numeratione & tractatione, à prioribus, ſcilicet ſecundum naturã, ad poſteriora profectus: nam priùs abſolutè de ipſis in ſe vniuerſalibus egit: deinde illis conſtitutis, ea inter ſe comparauit. Priùs enim oportet rem eſſe, deinde ad aliam comparari & referri: res enim primò eſt in ſe, deinde refertur ad aliud. De ipſis verò ſingulis ſimiliter naturæ ordinem: vt priùs intrinſeca, quæ ad eſſentiam rei attinet, referret, nempè Genus, Diffe

Differentiam & Speciem: deinde extrinſeca, quæ extra eſſentiam ſunt rei, Proprium & Accidens. Inter intrinſeca rurſus, prius partes eſſentiæ, ex quibus eſſentia tota conſtituitur, retulit. Nam ex partibus haud dubiè totum conſurgit: & prius oportet partes adſint, quàm totum fiat, quod ſine partibus eſſe non poteſt. Et in partibus eam, quæ in potentia prior eſt, collocauit, ſcilicet Genus, deinde, quæ illi tanquam actus & perfectio aduenit, Differentiam; ex quibus ambabus tota Speciei eſſentia conſurgit, atque componitur: quam tertio propoſuit loco. Inter extrinſeca quoq; primum locum Propria, vtpote quæ ex ipſa promanent eſſentia, obtinent: deinde vltimò, quæ extrinſecùs ex aliis cauſis contingunt, Accidentia. Tametſi autem in ipſa tractatione, Naturæ ordinem quem hic propoſuit, doctrinæ ordine permutauit, vt de Specie proximè poſt Genus ante Differentiam, quòd illi eſſet correlatiua, diſputauerit.

Ac prætereà idem naturæ ordo ex alia quoque cauſa conſpicitur proportione ad rerum naturalium generationem, & eius generationis ordinem à prima origine vſque ad earum perfectionem. Nam in generatione rei cuiuſque naturalis primum eſt materia in potentia ad formam: deinde in eam ipſa forma inducitur: poſteà ex materia & forma fit totum compoſitum: ex compoſito rurſus, ipſius totius eſſentiæ proprietates emergunt: vltimò tandem accidentium ornatus omni rei ſuperadditur. Atque ita res naturalis vndequaque tota interius exteriuſque perficitur. Igitur proportione quadam Genus ſe habet vt materia, Differentia vt forma, Species vt totum compoſitum, Propria propriis, & Accidentia accidentibus reſpondent. Atque is ordo eſt, quem Naturæ dicimus, quòd à prioribus ad poſteriora Natura progrediatur.

Et ad definitionum aſſignationem, & omnino ad ea, quæ in diuiſione, & demonſtratione ſunt, vtili iſtarum rerum ſpeculatione, compendioſam tibi traditionem fecimus.

Vtilis quidem iſtorum vniuerſalium cognitio eſt, ad definitiones conficiendas: fiunt etenim definitiones ex Genere & Differentia; & deſcriptiones fiunt ex Genere & Proprio, vel Genere & Accidentiũ collectione. Ad diuiſiones quoque vtilis eſt: nam diuiſiones quoque fiunt Generis in Differentias, vel Generis in Species, & aliquando etiam per Propria loco Differentiarum: & fiunt quoque ſubiecti in Accidentia, & Accidentis in ſubiecta, aut Accidentis in Accidentia. Vtilis

etiam

etiam ad demonſtrationes: nam demonſtrationis potiſſimæ medium eſt definitio ex Genere & Differentia conſtans, & propria aliqua paſſio demonſtratur de Specie in ipſa demonſtratione. Accidentia demum cognoſcenda erunt, vt à demonſtratione remoueantur, & quia conferunt plurimùm ad rei naturam perfectiùs cognoſcendam.

Sed cur ad hæc vtilem dixit Porphyrius horum cognitionem, non etiam neceſſariam, cùm non ſit minùs neceſſaria ad hæc, quam ad ipſa Prædicamenta? Facilè reſponderi poteſt: vel quia anteà vſus fuerat vocabulo neceſſitatis, noluiſſe idem iterum repetere, ne faſtidium generaret, ſed in aliud affine vocabulum, vt ſolent ſcriptores, mutare voluiſſe: vel quia vtile interdū pro neceſſario accipitur. Dicitur enim vtile duobus modis; vno modo pro eo, quod alteri conducit, ſed non eſt ei omnino neceſſarium ad eſſe rei: altero modo, pro eo quod expetitur propter alterum, (de quo loquitur Ariſt. 3. Ethic. cap. 2.) ſiue autem illud omnino neceſſarium ſit, ſicut animali cibus, ſiue non ſit neceſſarium, ſicut homini veſtis. Aliqui verò diſtinguūt. Aliud (inquiunt) eſt dicere vtilem ad definitiones faciendas, & diuiſiones ac demonſtrationes: & ad hoc eſt vtilis tantùm, cùm ſine horum vniuerſalium cognitione, nonnulli, vt Geometræ, & Arithmetici definiant, diuidant, & demonſtrent. Aliud eſt ad artem & præcepta definiendi, diuidendi, & demonſtrandi cognoſcendā: nam ad hoc nō ſolùm vtilis eſt, ſed neceſſaria horū vniuerſalium cognitio. Id quoque obſeruandum erit, Porphyrium non de ſua tractatione loqui, ſed de ipſorum vniuerſalium per ſe cognitione. 3

Vtile quot modis dicatur.

Tentabo breuiter, velut introductionis modo ea, quæ ab antiquis dicta ſunt aggredi: ab altioribus quidem quæſtionibus abſtinens, ſimpliciores verò mediocriter coniectans.

Hic Porphyrius tractationis ſuæ modum indicat, & eius aperit inſtitutum, proponítque ſe, ſub breuitate, & vt introductionis ratio exigit, quæ ab aliis Philoſophis dicta ſunt, præſertim Peripateticis, allaturum; obſcuriores verò & difficiliores quæſtiones, vt potè ad naturalem vel Metaphyſicū potiùs ſpectantes, prætermiſſurum: & ea ſe ſolùm dicturum, quæ faciliora, & quæ ad rem potiùs ſpectare videantur, & legentium captum non ſuperent, magíſque ſint accommodata.

Mox de Generibus & Speciebus illud quidem ſiue ſubſiſtant, ſiue in ſolis nudis intellectibus poſita ſint; & ſiue ſubſiſtentia corporalia

ſint, ſiue incorporalia: & vtrum ſeparata à ſenſibilibus, an in ſenſibilibus poſita, & circa hæc conſiſtentia, dicere recuſabo: altiſſimum enim eſt huiuſmodi negotium, & maioris egens inquiſitionis. Illud verò quemadmodum de his ac de propoſitis magis probabiliter antiqui tractauerunt, & horum maximè Peripatetici, tibi tunc tentabo monſtrare.

Aliquot ex illis difficilioribus quæſtionibus, quæ de vniuerſalibus fieri poterant, quas ſe prætermiſſurum pollicebatur, reiicit. Prima quæſtio eſt, an Genera & Species exiſtant in rerum natura: an verò ſit contrà aliquod figmentum mente & intellectu ſolùm conceptum? vt cùm dicimus, animal vel homo, ſit ne aliqua res ille homo communis, & aliud animal commune, an ſolùm generalis ſit quædam ſola cognitio cum mente noſtra, hominis, inquam, in communi, & animalis in communi? Secunda quæſtio eſt. Eſto, ſint in rerum natura illæ res communes, quas Genera & Species vocamus: an ſint corporea, an corporis expertia & incorporea? Tertia quæſtio. An exiſtant iſtæc Genera & Species in ipſiſmet ſingularibus rebus indiuiduis, quas ſenſu percipimus: an verò ab iſtis rebus indiuiduis ſint ſeparata? Has quæſtiones, quoniam ad Metaphyſicum potiùs ſpectant, prætermittit Porphyrius: pollicetur autem ſe de iis tantùm tractaturum, quæ vtiliores, & Dialecticis magis accommodatæ videbuntur: quæ ab aliis Peripateticis qui ſequuti ſunt Ariſtotelem, tractatæ fuerunt. Sed tamen quia mens noſtra non ita his auditis conquieſcit, & ob rationes quas iam referemus, de iſtis nonnulla, quantùm ſatis eſt Dialectico, magna facilitate, ac pariter breuitate referamus.

QVÆSTIONES. *In Procemium Porphyrij.*

Erit tripartita diſputatio. Primò diſſeremus de vniuerſali in communi. Deinde de primis ac ſecundis intentionibus, quibus ipſa conſtant vniuerſalia, & alia ad Logicam ſpectantia. Tertiò de huius libri ſubiecto. Poſtremò vniuerſalium facta diuiſione, aggrediemur ſingulorum in particulari tractationem, hoc ordine qui ſequitur.

De vniuerſalibus.

Primò, Quid ſit vniuerſale?

Secundò, Vtrùm vniuerſalia ſint res, an ſolæ voces vel conceptus?

Tertiò, Vtrum vniuerſalia ſint in rebus diſtincta ante operationem intellectus?

Quartò, Quomodò reſpondendum ſit quæſtionibus, de vniuerſalibus a Porphyrio factis.

De

De ſecundis ac primis intentionibus.

Primò, Quid ſit prima & ſecunda intentio?

Secundò, Quomodo fiat intentio vniuerſalis, & aliæ ſecundæ intentiones, an ſcilicet per notitiam abſolutam per primam tantùm abſtractionem, an per notitiam comparatiuam?

De ſubiecto huius libri.

Primò, An vniuerſale ſit huius libri ſubiectum?

Secundò, An ſit genus ad illa Prædicabilia, Genus, Speciē, Differentiam, &c.

Tertiò, De numero Prædicabilium, eorúmve diuiſione, an ſint tātùm quinque vniuerſalia, ſeu, quod in idem recidit, quinque tantùm Prædicabilia? Sed iam de ſingulis, eo ordine quo propoſita ſunt, differamus.

QVAEST. I. *Quid & quotuplex ſit vniuerſale.*

QVamuis Porphyrius ab iſtis Generibus & Speciebus q. abſtinuerit, id nobis vitio dari non debet, quòd de eis diſputationem aliquam habeamus: præſertim qui non ad Ariſt. ſolùm Prædicamenta, ſed ad totam Logicam & Phyſicam auditores inſtruere ſtudemus, quorum vtilitati, & in literis progreſſui nullatenus fieret ſatis, ſi quæſtiones has, quę omni doctrinæ maximè ſunt neceſſariæ, in Metaphyſicam vſque differremus. Cùm nulla commodior offeratur occaſio eas elucidandi, quàm hæc præſens: id quod multi inſignes Doctores, inter quos Albertus Magnus, & Boëtius ſunt, diligenter præſtiterunt. Nec tamen omnia, quæ in Metaphyſica iure dici poſſunt, ſed ea duntaxat, quæ negotio noſtro vtiliora fuerint, ac tanta claritate, & breuitate, quanta fieri poſſit, proponemus.

Primò ergo naturæ & doctrinæ ordine, ne in ambiguo verſetur diſputatio, nobis explicandum eſt, quid vniuerſale, & quotuplex. Vniuerſale igitur nomen eſt multiplex. Vno enim modo ſumitur complexè, altero incomplexè. Vniuerſale complexum, eſt propoſitio, cuius veritas ex ſingularium multorum per ſe veritate dependet, vt ſi dicatur, omnis homo currit, ſiue ſit circa res contingentes, ſiue circa res neceſſarias: quomodo vtitur hoc nomine Ariſt. 1. Poſt. ca. 7. 1. Meta. ca. 1. Vniuerſale, inquit, eſt principium ſcientiæ. Vniuerſale incomplexum, eſt aliquid vnum ſimplex ad plura ordinem habens, quod multiplex eſſe poteſt per ordinem multiplicē, quem vnum ad plura poteſt habere. Primò enim poteſt habere ordinem cauſæ, ſiue efficientis, ſiue finalis, quando vna

Vniuerſale complexum quid ſit. Vniuerſale incōplexum quid ſit, & quotuplex.

cauſa exiſtens plures & varios habet effectus: quo pacto cœli dicuntur cauſæ vniuerſales horum inferiorum efficientes, quia hæ omnes res naturales, cœlorum virtute producuntur. Deus etiam eſt omnium cauſa vniuerſalis efficiens, & finalis, quia omnia ab ipſo, vt ab efficiente, & ad ipſum vt ad finem ſupremum & optimum referuntur: & hoc vniuerſale communiter dici ſolet in cauſando. Secundò dicitur vniuerſale, id quod multorum eſt ſimilitudo: vt imago eſt in mente artificis vniuerſale, quia multorum artificiatorum exteriorum eſt ſimilitudo & exemplar, quod etiam vniuerſale in repræſentando dici ſolet. Tertiò poteſt aliquid vnum exiſtens intelligi multorum eſſe ſubſtantiam: quo pacto Auerroes falſò putabat vnum eſſe intellectum aſſiſtentem hominibus: ſeu potiùs Plato, vnicam eſſe ideã hominis; quæ vna exiſtens omnibus per ſe dabat hominibus eſſe: & hoc vocant communiter vniuerſale in eſſendo. Quartò eſt vniuerſale in ſignificando quo pacto vna vox vniuoca, ſeu cognitio vna, multa ſignificat, qualis eſt aliqua communis. Tandem quintò eſt vniuerſale in prædicando, ſcilicet id quod de multis diuiſim verè affirmatur: vt homo, qui de Petro & Paulo per ſe prædicatur. De his ergo tribus vltimis eſt inter Philoſophos diſputatio, & controuerſia: An id, quod de multis vniuocè prędicatur, ſit ſola vox, vel conceptus, an ſit aliqua natura communis per vocem & cõceptum immediatè ſignificata: Quod ſi natura per vocem & conceptum ſignificata, An talis natura ſit per ſe ſeparata, an in ipſis rebus habeat eſſe, de quibus prædicatur. Hoc autem vniuerſale Ariſtot. 1. Perihermenias, ca. 5. ſic definit, Vniuerſale eſt id, quod de pluribus prædicari aptum eſt: in qua definitione multæ conditiones vniuerſalis tacitè aſſignantur. Primùm enim debet eſſe aliquid vnum in hoc, quod dicitur (id quod) vnum, inquam, & nomine & ratione. Sic enim Ariſt. docet lib. 1. Poſt. ca. 8. & cap. 20. vbi ait, vniuerſale eſſe vnum quid, non ſolùm nomine, ſed etiam ratione: hac ergo particula excluduntur primò cõplexa, quoniam vt talia non ſunt vnum nomine. Excluduntur etiam æquiuoca, quia non ſunt vnum ratione. Analoga verò, quia ſunt vnum quidem nomine, & conceptu formali, & ita quodammodo vnum ratione, ſed inæqualiter participata, qualia ſunt, vnum, ens, bonum, ac ſimilia: ideò ab Ariſtotele quibuſdam locis vniuerſalia [illegible] ſcilicet vnum, ens, bonum, vocantur: vt 3. Metaph. ca. 3. & 4. cùm ait, ens & vnum eſſe maximè vniuerſalia. & lib. 4. cap. 2. ſi ait eſſe ſpecies vnius, quot ſunt ſpecies

Vniuer. in cauſando.

2 *Vniuer. in repræſentando.*

3 *Vniuer. in eſſendo.*

4 *Vniuer. in ſignificando.*

5 *Vniuer. in prædicando.*

Vniuerſalis definitio.

Vniuerſalis condi-[illegible]

ſpecies entis: quibuſdam verò aliis locis id negare videtur, vt 4. Meta. ca. 2. cùm ait, ens & vnum non eſſe vniuerſalia, & eadem in omnibus. & 1. Ethic. ca. 6. ait bonum æquè ac ens, non eſſe quicquam vniuerſale ac vnum: quia in omnibus Prædicamentis reperiantur: ſunt enim vniuerſalia analoga & tráſcendentia, non vniuerſalia vniuoca, quæ ſint verè Genera aut Species. Oportet ergo propriè vniuerſale, ſit vnum, ſcilicet incomplexum & vniuocum quod indicauit Ariſtoteles, cùm in eius definitione poſuit particulam illam, id quod. Deinde in ſecunda particula, cùm dicit (prædicatur) intellige, affirmatur de pluribus, ſcilicet diuiſim, ita vt illa multitudinem habeant in illo nomine: quo pacto hic Deus non eſt terminus vniuerſalis, quia licèt tribus perſonis conueniat, non tamen ſecundum illum recipiunt multitudinem, cùm non ſint plures Dij. Prætereà intellige in prædicatione propria & directa, qua ſuperius de inferiori, vel Accidens de ſubiecto prædicatur. Notandum etiam eſt Ariſt. non definiſſe vniuerſale per actum prædicandi, ſed per aptitudinem: quia non eſt neceſſe vt actu prædicetur vt ſit vniuerſale, ſed ſit aptum de pluribus prædicari. Vniuerſale ergo debet eſſe incomplexũ, vniuocum prædicatum directum de pluribus in illo diuiſim multitudinem habentibus. Alteram definitionem vniuerſalis attulit Ariſt. lib. 5. Metaph. ca. 13. quæ eſt eiuſmodi. Vniuerſale eſt, quod aptum eſt, vt in pluribus inſit; quæ quidem ab altera in eo differt, quòd hæc per cauſam, illa traditur per effectum. Cauſa enim cur aliquid verè poſſit de multis affirmari, ideò eſt, quia illud re ipſa eſt in multis: alioquin non poſſet verè de illis affirmari ſi in eis non eſſet: nam quia Petrus eſt homo, & in eo eſt natura humana, ideò verè homo de Petro affirmatur: & quia albedo eſt in ſubiecto, & ita re ipſa eſt album, ideò de illo album dicitur: ab eo etenim quod res eſt, vel non eſt, oratio dicitur vera vel falſa, vt rectè ait idem Ariſt. Cùm autem hæc definitio ab altera definitione ſolo verbo, inſit, differat, intelligendum eſt verbum, inſit, id eſt, quod verè ſeipſi conueniat: id autem ſiue intrinſecè & ſecundum eſſentiam conueniat, vt eſſe hominem, vel rationale: ſiue extrinſecè & extra eſſentiam, vt Propria & Accidẽtia rebus ipſis conueniunt. Atque ita cum illo effectu prædicationis primæ definitionis reciprocabitur. Nam cùm ſic inſit pluribus de pluribus, vtique vere prædicabitur, & contrà, ſi verè de pluribus prædicabitur, verè pluribus inerit. De hoc autem vniuerſali, an ſit res aliqua à parte rei exiſtens, an 1. Definitio.

ſolæ

ſolæ ſint voces vel conceptus, vel quid aliud, iam videndum eſt.

QVAEST. II. *Vtrùm vniuerſalia ſint res, an ſola ſint voces vel conceptus.*

Titulus ipſe quæſtionis, ex dictis ſatis eſt perſpicuus, vt nulla alia indigeat explicatione. De iſto namque vniuerſali in prædicando, quod iam definiuimus, quæritur, num ſit in rebus, an in ſola tantùm mente & cogitatione. Et quidem initio, hoc primò notandum eſt, negari non poſſe, eſſe aliquas voces communes & vniuerſales, & eſſe cōceptus quoque formales mentis communes & vniuerſales. Sed quęſtio in hoc verſatur, an etiam in rebus ipſis ſint vniuerſalia, an verò tantùm ſint voces, vel conceptus.

Fuerunt igitur in hac re tres Philoſophorum opiniones, duæ extremæ, & vna quaſi media.

1. *opin.* Igitur vna fuit ſententia Nominaliū, quam tradit Ochan ſuæ Logicæ ca. 14. & aliorum, qui illum ſequuti ſunt: Vniuerſale in prædicando eſſe idem cum vniuerſali in ſignificando, ita vt non ſit aliqua natura communis, quæ de multis prædicetur: ſed ſolùm eſſe vocem communem ſignificantem plura, quæ aliquam inter ſe habent ſimilitudinem. Sic etiam Buridanus in principio Prædicabilium inquit: Vniuerſale eſt terminus communis, cui ex modo ſuæ ſignificationis non repugnat prædicari de multis vniuocè & diuiſim. Et alij plerique iſtius ſunt ſententiæ, qui ideò Nominales vocantur, quòd tum hæc, tum alia multa tribuant nominibus. *Nominales.*

1 Hæc opinio probatur 1. Ariſt. 1. de anima. ca. 1. inquit, vniuerſale nihil eſt, aut poſterius eſt: quod idem videtur eſſe, ac ſi dicatur, nihil eſſe vniuerſale, niſi vocem, aut conceptum in repræſentando, vel ſignificando, quod vniuerſale poſterius eſt: cùm res ſint priores vocibus & conceptibus. Item idem Ariſt. in Prędicamentis cap. de ſubſtantia, ait ſecundas ſubſtantias, hoc eſt, vniuerſales, ſignificare quale quid: & hoc rebus non conuenit, ſed nominibus.

2 Præterea. Quicquid eſt in Mundo, eſt ſingulare, vt experientia patet: ergo nullum eſt vniuerſale.

3 Tertiò. Si aliqua eſſet natura vniuerſalis, vel haberet principium, vel à nullo eſſet: hoc fieri non poteſt, omnia enim per Deum principium habent: quod ſi habet principiū, ergo per aliquam actionem incepit eſſe, ergo eſt ſingularis & non vniuerſalis, actio enim ſingularis eſt. 1. Meta. ca. 1.

2. *opin.* In oppoſita ſententia fuit Plato, vt tradit ſæpiſſime Ariſt. hic

hic enim ſingulas ſubſtantiæ ſpecies poſuit naturas ſeparatas, quaſdam per ſe exiſtentes, communes & vniuerſales, quarũ participatione res conſtarent ſingulares: & has ingenerabiles & incorruptibiles poſuit, Ideáſque vocauit. Huius placiti Ariſt. 7. Met. à tex. 44. vſque ad 58. incluſiuè, recitat duo motiua, & vtrunque impugnat. Primò enim Pilato motus eſt ad ponenda iſta vniuerſalia ſeparata propter ſcientiam: ſciẽtia enim eſt vniuerſalium, & neceſſariorum: ergo per ſingula oportet conſtituere vniuerſalia, quorum ſint ſcientiæ & definitiones. Secundò propter generationes, cùm multoties videamus ignem à non igne, & alia à non ſimilibus produci: quod oſtendit eſſe aliquam cauſam vniuerſalem ſimilem, à qua producuntur per ſui communicationem.

Aliqui Platonem interpretantes, aſſerunt hoc ei Ariſt. impoſuiſſe: inter quos eſt Auguſt. lib. 83. quæſt. q. 46. dicit Platonem per Ideas intellexiſſe rationes & imagines exiſtentes in mente diuina, quæ ſint idem cum ſua eſſentia, per quas omnia produxit: quod idem interpretatur Seneca lib. 8. Epiſt. 66. Deus, inquit, in ſe rerum exempla habet, quas Plato Ideas vocat. Sed quicquid de hoc ſit, quod parùm ad præſens conducit negotium, illa ſententia ſic ſecundum Ariſt. expoſita, eſt falſa & impoſſibilis. Quod primò patet. Nulla quidditas eſt ſeparata ab eo, cuius eſt quidditas & natura: ſed illa natura eſt quidditas ſingularium, ergo non eſt ab eis ſeparata. Præterea, Nullus ſingularis homo poteſt eſſe communis omnibus hominibus, nam ſingulare eſt, quod de pluribus dici, aut prædicari non poteſt: ſed illa Idea hominis, ſic per ſe ſeparata ab aliis hominibus, qui intereunt & corrumpuntur, eſſet quoddam ſingulare ab aliis realiter diſtinctum: ergo illis communis eſſe non poſſet. Tertiò, Pręterea, quod ab altero realiter diſtinctum eſt, de illo prędicari, aut dici non poteſt, nec eſſe idem cum altero: imò hoc implicaret contradictionem, eſſe diſtinctum realiter ab aliquo, & eſſe idem realiter cum illo: ſed illa Idea hominis, ſi eſſet ſeparata ab indiuiduis, per ſe exiſtens, & per ſe ſubſiſtens, eſſet realiter diſtincta à quolibet alio homine particulari & ſingulari: ergo de illo dici aut idem eſſe nequiret. Quartò rurſus, hæc vera eſt prędicatio, Petrus eſt homo, iſta eſſet falſa, Petrus eſt illa Idea: igitur homo in communi non eſt illa Idea ſeparata; neque id ſignificatur per vocem hanc, homo, ſed aliud quid, quod verè conuenit Petro, & eſt in Petro: & quod de vno particulari & in vno exemplo hominis dicimus, de omnibus eadem ratione

1 2 3 4

tione accipiendum eſt. Quintò, ampliùs magis intrinſeca ſunt vnicuique rei, quæ ad eius eſſentiam attinent, quàm eius rei accidentia: ſed accidentia rei hærent in ipſamet re: ergo multò magis ipſa natura communis, ſcilicet Genera & Species, quæ ſunt rei ipſius eſſentia. Multis poſſet hæc ſententia redargui: quæ omittantur in locum proprium.

3. Opin. Vniuerſale eſſe naturã quãdam communem.

Fuit ergo tertia ſententia quaſi media inter vtramque Diui Thomæ, Alberti Magni, Scoti, & Realium omnium. Et ſine dubio Ariſtotelis: Vniuerſale in prædicando, non ſolam eſſe vocem, vel cõceptum ſed naturam communem, per vocem immediatè, vel per conceptum ſignificatam; quia non eſt tantùm realiter à ſingularibus ſeparata, ſicut aiebat Plato, ſed in ipſis ſingularibus: quo autem modo, poſteà declarabi-
1 mus. Hæc ſententia probatur. Primò, ſunt multæ propoſitiones, in quibus prędicatum nec vocibus, nec ſingularibus poteſt conuenire: ergo eſt natura vniuerſalis. Antecedens patet: ſi dicatur, homo eſt pręſtantiſſima ſpecies animalium, prima definitio hominis eſt animal rationale: ſonus eſt obiectum auditus: in his clarum eſt, prædicata non voci, ſed naturæ
2 communi per vocem ſignificatę conuenire. Secundò, Scientia eſt de rebus, & non ſingularibus, ergo vniuerſalibus. Maior eſt Ariſt. 4. Meta. ca. 1. & minor ipſius. 7. Meta. cap. 15. Præ-
3 tereà, ex Ariſt. 7. Meta. cap. 13. Item vniuerſale eſt in illis, de quibus prædicari aptum eſt, ſed vox non ineſt: ergo aliqua natura eſt in eis communis. Iſta ſententia eſt vera, & à probatiſſimis authoribus Gręcis, Latinis, Arabibus recepta. Proptereà poſitis aliquot fundamentis, aliquibus etiam conclu-
4 ſionibus, explicanda erit diligentiùs. Quartò rurſus, Idem ex Ariſtot. teſtimoniis planè conuincitur, vt lib. 1. Periherm. cap. 5. rerum ait, quaſdam eſſe ſingulares, quaſdam vniuerſales, quo nihil apertius dici poſſe videtur, aduerſus Nominales: & primo libro Poſter. cap. 2. ait vniuerſalia eſſe notiora ſingularibus: item vniuerſale intellectu, ſingulare ſenſu cognoſci poſſe. Et cap. 7. nec definitionem, nec demonſtrationem eſſe de ſingularibus, & vniuerſalia eſſe perpetua: quæ omnia vocibus conuenire non poſſunt. Ac prætereà quoties Ariſtoteles diſputat contra Platonem, vt lib. 7. Meta. 9. cap. 1. & pleriſque aliis locis, non eum reprehendit, quòd vniuerſales res poſuerit: ſed quaſi ſupponendo quòd eſſent res aliquæ, reprehendit, quòd à rebus ſeparata vniuerſalia, quas Ideas vocabat, poſuerit, & non potiùs in ipſis rebus.

1. Fund. Sit igitur primum fundamentum. Quæcunque res Mundi

adinuicem

adinuicem conueniunt, & adinuicem differunt: vt patet, ſi vniuerſa conſiderentur. Petrus & Paulus vterque eſt homo, licèt particulariter differant: ſimiliter, planta & animal, vtrumque viuens: intellectus autem noſter quandoque percipit id, in quo multa conueniunt & ſine differentia; & tunc illud, in quo multa conueniunt, nudè conſideratum, dicitur vniuerſale. Vnde vniuerſalia ſecundum Ariſtotelem, ſunt collecta ex particularibus in intellectu, qui accipit inter ea conuenientiam, & eam facit intentionem vnam. Plato ponebat vniuerſalia extra animam exiſtentia. *Res mundi inter ſe & conueniunt & differunt.*

Sit ſecundum fundamentum, quo natura abſtractionis, per quam vniuerſale fit, manifeſtatur. Omnis noſtra potentia cognoſcitiua tam ſenſitiua, quàm intellectiua, limitata eſt & finita, ita vt vnum poſſit percipere, non aliud: verbi gratia, viſus videt colorem, non odorem: guſtus ſentit ſaporem, ſed non ſonum: intellectus cognoſcit primò communia, non ſingularia. Inuenitur autem hoc paſſim in rebus; vt multæ res diuerſæ ſint, & coniunctæ ſint, vt in pomo ſimul ſunt ſubſtantia ipſius, color, odor, ſapor, quantitas, humiditas, quæ omnia clarum eſt, eſſe inter ſe longè diuerſa. Ex his duobus fit, vt quando aliquid huiuſmodi noſtræ potentiæ cognoſcitiuæ limitatæ cognoſcendum proponitur, ipſa tãtùm percipiat, quod ſuum eſt cognoſcere, omittat autem alia, quę ſua non ſunt: verbi gratia, viſui propoſito pomo, viſus ex omnibus his, quæ ſunt in pomo, non percipit niſi colorem propriè, non odorem: guſtus ſaporem, ſed non colorem. Iſtæ cognitiones ſi conſiderentur ratione eius, quod per illas cognoſcimus, dicũtur ſenſationes, ſi fuerint ſenſus: intellectiones, ſi fuerint intellectus: at ſi eædem conſiderentur quatenus ſuum obiectum percipiunt, vt multa alia, quæ ibi erant, maneant incognita, dicuntur abſtractiones: abſtractio enim non aliud eſt, quã cognitio vnius, non cognitis his, quæ cũ eo cõiũcta erãt. Nec oportet exiſtimare, ꝙ ibi fiat aliqua ſeparatio realis: non enim mutatur color pomi, per hoc, quod à pomi qualitatibus aliis cognoſcatur ſeiũctus: ſed dicitur abſtractio ſimilitudine quadam ad abſtractionem, quæ in rebus fit: iſto modo etiam intellectu abſtrahimus, dum vnum abſque alio coniuncto intelligimus, licèt multùm ſit inter ſenſum & intellectum diſcriminis à nobis modo prętermittendũ. Vnum tamen adnotandum eſt: quòd ſenſus rem cognoſcit vnam abſque aliis; non tamen componit affirmando aut negando: vt viſus videt colorem abſque odore pomi, non tamen affirmet

2. Fund. Potentias noſtras cognoſcendi eſſe finitas.

Abſtractio ſenſus & intellectus quid ſit.

mat vel iudicat,color non eſt cum odore:atq; ideò qui colorem ſolum percipit,non decipitur,aut habet falſitatem, quia falſum & verum in iudicio ſolo componente conſiſtunt. Ita intellectus aliquando intelligit rem vnam abſque alia, non tamen componit & diuidit, vt quando ſimplici cognitione cognoſcit hominem non cognit s eius accidentibus: & iſta dicitur abſtractio pręcipua,& in hac non eſt deceptio,vt docet Boë.hoc proœmio,& Ariſt.2.Phyſic.ca.2. abſtrahentium, inquit,non eſt mendacium,& Auer.1.2.Meta.com.39.intellectus,inquit,noſter natus eſt adunata in eſſe diuidere in ea,ex quibus componuntur:licèt non diuidantur in eſſe.Aliam tamen præter hanc propriam habet intellectus abſtractionē, qua cōpoſitè vnum ab alio diuidit,vt quando iudicat,homo non eſt coloratus:& hæc dicitur abſtractio negatiua, in qua poteſt eſſe verum & falſum. Nec de iſta in præſenti loquimur,ſed de ſimplici,in qua error & falſum non eſt: quamuis aliter quàm ſint res per talem abſtractionem intelligantur, ſicut in ſenſu non eſt falſum.

3.Funda. Potētiam qua cognoſcimus eſſe triplicem.

Sit tertium fundamentum. Triplex eſt potentia in nobis per quam cognoſcimus: ſenſitiua exterior,id eſt,viſus,auditus, & reliqui ſenſus exteriores: ſenſitiua interior, ſcilicet imaginatiua,per quam abſentia imaginamur: tertia intellectus,quo rerum naturas cognoſcimus. Vnaquæque autem harum potentiarum non percipit ſuum obiectum, niſi priùs recepta ſimilitudine illius, quæ vocatur ſpecies. Hæc autem ſimilitudo non repręſentat aliud,quàm quod à tali potentia percipi poteſt,verbi gratia ſpecies pomi quam viſus recipit, repræſentat viſui colorem pomi cum figura & loco & pręſentialitate.At ſpecies quam recipit guſtus,repræſentat ſaporem in corpore illo præſenti,non autem colorem.Vnde potentiæ cognoſcunt id quod per talē ſpeciem repręſentatur: & cùm in ſpecie repręſentetur vnum, non aliud, dicuntur potentiæ abſtrahere,quando cognoſcũt:ſed prior abſtractio eſt in ſpecie repręſentante vnum,non autem aliud. Iſta autem ſpecies non eodem modo fit, nec eodē modo repręſentat in his potētijs:ſed in ſenſu exteriori producitur ab obiecto exteriori, v.g.in oculo,à re colore affecta, in odoratu, à re odorifera: at in ſenſu interiori ab iſta ſpecie recepta in ſenſu exteriori, producitur alia ſimilis in interiori,quę idē obiectũ repręſentet:& talis ſpecies dicitur phantaſma. At ex iſto phantaſmate, virtute quadã animę,quę dicitur intellectus agēs,producitur alia ſpecies,quæ recipitur in intellectu,qui vocatur poſſibilis:

& iſte

& iſte per talem ſpeciem intelligit rem in ea repræſentatam. Iſtæ ſpecies non eodem modo repræſentant: propterea non eſt eadē abſtractio in ſenſibus,& in intellectu: in ſenſu enim exteriori repræſentat rem ratione alicuius qualitatis, ſcilicet coloris,vel ſaporis,vel odoris:tamē repræſentat rem cū loco, & figura, & em præſent rem:propterea ſenſus exterior per illam cognoſcens, abſtrahit ab his,quæ in ea non repræſentātur:cùm autem repræſentet rem præſentem, ſenſus exterior, non abſtrahit à præſentia rei. At ſpecies ſenſus interioris abſtrahit à præſentia:quia non repræſeutat rem præſentem & actu exiſtentem: vnde abſentia, & prætcrita ſenſu interiori imaginamur, non autem ſenſu exteriori percipimus:At ſpecies intellectus repræſentat rem non repręſentata ſingularitate cum qua erat: verbi gratia, phantaſma repræſentabat hunc hominem,at ſpecies intellectus repræſentat hominem, vt ſicut ſpecies coloris repræſentat oculo colorem, non ſaporem, ita ſpecies intellectus repræſentat naturam, non autem ſingularitatem,per quam erat ſingularis: quia repræſentat naturam,non repræſentando locum,aut figuram, aut colorem,quæ repræſentabat phantaſma: & cùm talis natura in ſpecie repræſentetur, non repræſentatis aliis omnibus,ita intelligitur. Et talis abſtractio dicitur à ſingularibus:ex quo fit, vt illa natura fiat vniuerſalis: non quòd in ſe ſit vniuerſalis, ſed quòd ab intellectu cognoſcatur tāquā vniuerſaliter,dum cognoſcitur ſeparata à ſingularibus:& hoc eſt, quod dicitur, vniuerſale fit per abſtractionem intellectus,vel per abſtractionem ſpeciei à phantaſmatibus: ſicut color dicitur ſeparatus ab odore,non quòd ita ſit, ſed quòd videatur non viſo odore:ita fit natura vniuerſalis,non quòd ſit, ſed quòd intelligatur,non cognitis ſingularibus, & inde dicitur eſſe vniuerſale per intellectum.

Sit quartū fundamētum. Vniuerſale duo habet in ſe,materiale ſcilicet,& formale: vt enim albū pro materiali dicit corpus, at pro formali dicit albedinem,ita vniuerſale in materiali ſignificat naturā illam,ſcilicet hominē & leonē, in formali verò ordinem ad plura. Iſta verò natura in ipſis ſingularibus eſt,ſcilicet homo,in Petro, Ioanne, Cæſare,nec reperitur vna omnibus cōmunis:at quādo talis natura ſeparata intelligitur, iam eſt communis,& vniuerſalis:& per talem intellectionem,communitatem,& vniuerſalitatem acquirit ab extrinſeco: propterea fit ab intellectu vniuerſale, non quod fiat natura & materiale vniuerſalis, illud enim in rebus eſt: tamen

4. funda. Vniuerſale quot in ſe complectitur.

Natura vt fiat vniuerſal.

d nunquam

nunquam acquirit vniuerſalitatem quouſque talis natura per intellectum abſtrahitur, id eſt intelligitur, non intellectis differentiis ſingularibus, propter quod Auer. 1. de anima com. 8. intellectus, inquit, facit vniuerſalitatem in rebus. Nec proptereà exiſtimandum eſt iſtam vniuerſalitatem eſſe in rebus ipſis intrinſecam, ſed eſt relatio & proprietas quædam extrinſeca, conſurgens ex hoc, quòd intellectus cognoſcit rem, cognitis ſingularibus differentiis: quæ proprietas habet ſolum eſſe per intellectus conſiderationem: & proptereà dicitur ens rationis, vt inferiùs dicemus.

1. conclu. Ex his fundamentis colligitur prima concluſio, Vniuerſalia pro materiali, quod fundamentum dicitur, ſunt in rebus, ſcilicet naturæ ipſæ factæ ſingulares.

2 Secunda concluſio. Tales naturæ dicuntur vniuerſales per intellectum conſiderantem illas, non conſideratis ſingularib.

3 Tertia concluſio. Vniuerſalitas conſurgit rei ab extrinſeco ex tali intellectus abſtractione.

4 Quarta concluſio. Talis vniuerſalitas eſt quidam reſpectus & relatio, qua natura intellecta abſtracta ad plura inferiora refertur, de quibus prædicari poteſt.

5 Vltima concluſio. Tunc res primò dicitur vniuerſalis, quãdo in ſpecie intellectus repræſentatur non repræſentatis ſingularibus: ſecundò autem quando cognoſcitur non cognitis etiam eiſdem ſingularibus. Per hæc patet ſolutio ad argumenta Nominalium.

Ad 1. Ad primum reſp. ſenſum Ariſt. hunc eſſe: nullam eſſe naturam cõmunem & vniuerſalem ſeparatam: quòd ſi eſt, poſterius eſt, id eſt, per intellectum abſtrahentem illam à ſingularibus præexiſtentibus. Ad aliud teſtimonium Ariſt. ex lib. Prædicam. reſpondetur: omnia ferè quæ in Prædicamẽtis tractat, eſſe de rebus ipſis vt conſtat, & in eodem capite diſſeruit de ipſa ſubſtantia reali. Senſus ergo fuit Ariſt. ſecundas ſubſtantias, id eſt, nomina ſecundarum ſubſtantiarum ſignificare quale quid; primas verò ſubſtantias, id eſt nomina primarum ſubſtantiarum ſignificare hoc aliquid: ſed res ipſas eſſe primas ſubſtantias, & in eis eſſe ſecundas ſubſtantias.

Ad 2. Ad ſecundum reſpondetur, concedendo, nihil eſſe in rebus ipſis ſecundum ſe vniuerſale ſeparatum, tamen per conſiderationem fiunt naturæ vniuerſales.

Ad 3. Ad tertium etiam eſt facilis ſolutio: actiones enim ſunt rerum per ſe exiſtentium, hæ autem omnes ſunt ſingulares: at vniuerſale in rebus nullum per ſe exiſtit, ſed ſunt ipſa ſingularia,

gularia, ſolùm intellectu vniuerſaliter res apprehenduntur, & horum nulla eſt generatio, ſed vt in ſingularibus ſunt.

Nec argumentum Platonis quicquam valet: nam licet corrumpatur iſte, vel ille homo, iſte vel ille equus, ſemper tamen manet equus, qui idem eſt in hoc & in illo. Semper etiam manent propoſitiones, homo eſt animal rationale, equus eſt hinnibilis, quod ſufficit ad ſcientiam. Similiter nec ſecundum valet, quia vnumquodque producitur à ſuo ſimili, vel formali, vel in virtute: ſed de hoc alibi dicendum.

Poſſunt autem omnes opiniones ex parte quadam conciliari, ſi dicamus eſſe vniuerſalia quædam in voce, videlicet voces ſpecificas, & genericas, &c. imò etiam in ſcripto ſimili modo; & eſſe etiam vniuerſalia in mente, conceptus, videlicet intellectus formales, ſpecificos, & genericos, &c. quæ poſſunt dici vniuerſalia formalia. Eſſe præterea vniuerſalia in rebus, rerum videlicet ipſarum genera & ſpecies realia, &c. quæ poſſunt dici vniuerſalia obiectiua, quia ſunt ipſarum cognitionum vniuerſalium obiecta: nam profectò voces ipſę in voce prædicantur de pluribus & ſubiiciuntur: & conceptus in mente prædicantur & ſubiiciuntur, & res ipſæ per conceptus ſubiiciuntur, & prædicantur. Demum eſſe quoque ſeparata à rebus alia vniuerſalia, ſcilicet ideas in Deo ipſo videlicet, & mente diuina vt aliqui Platonem interpretantur. atque ita omnia conuenirent veritati.

QVAEST. III. *Vtrùm vniuerſalia ſint in rebus diſtincta, ante intellectus operationem.*

HVic quæſtioni partim videtur ſatisfactum ex præcedenti: quamuis illic ſolùm intendimus præcipuè oſtendere, vniuerſale non eſſe realiter ſeparatum à ſingularibus: hîc verò diſputatur, conſtituto iam, quòd vniuerſale non ſit realitèr extra ſingularia, ſcilicet ſola intellectus operatione, quod omnes Peripatetici admittunt. Dubitatur, an ſit in ſingularibus aliqua natura, quæ ſecundum ſe ſit vniuerſalis, & non ex operatione intellectus? pro cuius adhuc maiori explicatione eſt aduertendum: quòd aliqua rei natura, putà hominis, leonis, aut ignis, poteſt tripliciter conſiderari. Vno modo, vt in ſingularibus, & indiuiduis eſt contracta, & determinata ſingularibus differentiis. Altero modo, vt repræſentatur in ſpecie intelligibili, ſiue vt cognoſcitur ab intellectu denudata à talibus differentiis. Tertio modo poteſt ſecundum ſe, & ſuã ſubſtantiam conſiderari. Quam triplicem conſiderationem expreſſit Auic. ſuæ Logicę cap. 1. Si primo modo conſideretur,

Natura rei cuiuſque tribus modis poteſt ſpectari.
1
2
3

non dubium eſt, quin ſit ſingularis, homo enim cum differẽtia ſingulari eſt Petrus, aut Ioannes, aut aliud indiuiduum: at ſi conſideretur vt eſt in intellectu cognita, aut repræſentata, non dubium, quin ſit vniuerſalis, & habeat quandam relationem & ordinẽ ad multa, quæ relatio dicitur vniuerſalis. Natura itaque primo modo dicitur vniuerſale in potentia remota: natura ſecundo modo eſt vniuerſalis actu ſeparata iã per intellectum ab indiuiduis: at ſi conſideretur tertio modo, eſt difficultas, an talis natura ſecundum ſe ſit vniuerſalis, id eſt, habeat aptitudinem, vt participetur à pluribus, quod vocant aliqui vniuerſale obiectiuum, ſeu in potentia propinqua.

Scotus 7. Metaph. q. 16. & 2. ſen. d. 3. q. 1. quem ſequitur Paulus Venetus quæſt. de vniuerſalibus: item ante hos Albert. lib. 1. Opin. 1. dict. tract. vlt. c. 3. & dicit eſſe hanc opinionem Realium, aſſerunt, quòd natura rei, ſi ſecundum ſe conſideretur, habet aptitudinem quandam, vt ei non repugnet à multis participari: verbi gratia, natura hominis, quæ eſt in Petro, vt natura hominis eſt, apta eſt, vt ſit in Ioanne, Paulo, & quouis ſimili: ac proinde eſt vniuerſalis, quamuis non actu, quouſque per intellectum ſeparetur à ſingularibus vnde duas vnitates ponit in rebus ante operationem intellectus; vnitatem numericam, quam habet natura per hoc, quòd cõtrahitur ab indiuiduali differentia: & aliã ſpecificam, ſeu genericam, ſecundum quam natura in ſe, & ſua ſubſtantia conſiderata vna eſt ſpecie, vel genere. Huius ſententiæ eſt primum argumentum.

Obiectum præcedit actum potentiæ, ſed vniuerſale eſt obiectum intellectus, ergo præcedit operationem intellectus, ergo vniuerſale eſt antequàm intellectus operatio ſit. Maior patet; color enim prior eſt viſione, & ſonus auditione. Minor verò eſt Ariſt. 1. Phyſi. cap. 5. in fine.

Præterea Secundò, natura humana ſecundum ſe eſt indifferens ad plura non magis vt ſit Petrus, quàm Ioannes: ergo ſecundum ſe eſt apta vt ſit in pluribus.

Præterea Tertiò, Secluſa operatione intellectus iſtę omnes propoſitiones ſunt verę: Petrus eſt homo, Ioannes eſt homo, Cæſar eſt homo: ergo ſecluſa operatione intellectus eſt aliqua vna natura in eis communis, quæ de ipſis prædicetur.

Præterea Quartò, Natura ſecundum ſe ſumpta eſt ens: ergo eſt vna. Non numero, quia ſecundum ſe non eſt ſingularis: ergo ſpecie: ergo illa natura ſecundum ſe eſt communis: prior conſequentia patet, quia ens & vnum ſe mutuò ſequũtur. 4. Meta. cap. 2.

Oppoſita

Oppoſita ſententia eſt S. Tho. in opuſculo de ente & eſſentia, ca. 4. & aliorum, qui eum ſequuntur: cuius placitum hoc eſt. Natura quælibet ſecundum ſe ſumpta, nec eſt vna numero, nec ſpecie, nec vniuerſalis, aut particularis, ſed ei conueniunt ſua prædicata eſſentialia, ſcilicet Genus, Differentia, & Proprium: accidit ei, quòd ſit vna numero, quatenus eſt in hoc vel illo indiuiduo: ſimiliter accidit, quòd ſit vniuerſalis, quatenus per intellectum conſideratur abſtracta: verbi gratia, homo ſecundum ſe ſolùm habet quòd ſit ſubſtantia viuens, animal rationale, viſibile, &c. eſſentialia: vt autem eſt in Petro, eſt vnus numero, & particularis: vt per intellectum ſolitariè conſideratur, eſt vnus ſpecie, & vniuerſalis. Iſta videtur expreſſa ſententia Aui. 5. Meta. cap. 5. Equinitas, inquit, id eſt, natura equi, ſecundum ſe, eſt tatùm equinitas, nec vna, nec plures, nec vniuerſalis, nec particularis. 2. *Opin.*

Hæc opinio probatur. Si natura aliqua, putà hominis, ſecundum ſe eſt vniuerſalis, ergo nullo pacto poſſet fieri particularis: ſed natura hominis in Petro eſt particularis: ergo ſecundum ſe non eſt vniuerſalis. Conſequẽtia eſt certa: & minor patet. Maior probatur, quia cui vnum oppoſitum per ſe competit, alterum oppoſitum competere nequit: at vniuerſale & ſingulare opponuntur. Secundò quod per ſe competit naturæ, prædicatur de illis, quibus talis natura competit: Si natura hominis per ſe eſt vniuerſalis: ergo Petrus, qui eſt homo erit vniuerſalis, quod abſurdum eſt.

Circa huius quæſtionis diſſolutionem ſit primum fundamẽtum. Tripliciter aliquid dicitur eſſe in intellectu: vno modo ſubiectiuè, ſcilicet ea, quę ei inſunt, vt accidẽs in ſuo ſubiecto: quo pacto ſcientię & ſpecies intelligibiles, & conceptus dicuntur eſſe in intellectu, quia ei inſunt, ſicut albedo corpori. Altero modo aliquid dicitur eſſe in intellectu, ſicut effectus in cauſa, nimirùm, quia intellectus eſt cauſa eorum: quo pacto dicitur, domus eſt in mente artificis, quia mens artificis eſt cauſa domus: ſed iſte modus eſt extrinſecus, quia domus facienda, ſecundum ſuum eſſe, non eſt in ipſo intellectu ſubiectiuè. Tertio modo aliquid dicitur eſſe in intellectu obiectiuè, illud ſcilicet quod ab intellectu cognoſcitur: quo pacto omnia, quę intellectus cognoſcit dicũtur eſſe obiectiuè in intellectu, non quòd ipſi inhęreant, ſed quòd per ipſius operationem intelligantur: vnde res, quę eſt extra intellectũ, quando cognoſcitur, dicitur eſſe obiectiuè in intellectu. Horum igitur, quę obiectiuè ſunt in intellectu, quędam habent

1. Funda. Quot modis aliquid dicatur eſſe in intellectu. 1 2 3

eſſe in ſe, licèt non eo modo, quo intelliguntur: vt homo, animal, albedo habent eſſe obiectiuè in intellectu & in ſe, quamuis non ſint ſeparata ſicut intelliguntur: quædam non habent aliud eſſe in ſe quàm cognoſci, & iſta dicuntur habere ſolùm eſſe obiectiuè in intellectu;ſicut Chimera,& ea quę non ſunt quando à nobis cognoſcuntur. Horum verò quæ obiectiuè tantùm habent eſſe in intellectu, quædam ſunt obiectiuè directè;nempe ea quæ per talem intellectus operationem cognoſcuntur;vt Chimera, Antichriſtus: quædam habent eſſe obiectiuè indirectè & conſequenter,ſcilicet illa quę non ſunt niſi aliqua exiſtente operatione intellectus,licèt nō per illam eandem cognoſcantur, ſed conſequuntur ad rem, ipſam cognitam obiectiuè exiſtentem in intellectu: quando intellectus cognoſcit hominem, reſultat quædam relatiò vniuerſalitatis hominis intellecti in communi, quæ non habet eſſe, niſi ſolùm obiectiuè in intellectu: tamen indirectè: quia quando ego hominem conſidero, non conſidero tunc eius vniuerſalitatem. Hoc igitur eſt diſcriminis inter naturam rei,& eius vniuerſalitatem:quòd natura eſt in rebus,& etiam obiectiuè in intellectu:at vniuerſalitas non eſt niſi obiectiuè in intellectu. Præterea,natura eſt obiectiuè directè, vniuerſalitas autem indirectè.

2. fund. Natura vt ſit vniverſalis, duo requiruntur.

Sit ſecundum fundamentum. Vt aliqua natura ſit vniuerſalis,duo neceſſaria ſunt:alterum vt ſit vna, ſi enim eſſent multæ naturæ,nihil eſſet,quod à multis participaretur, quoniam vnum participaret vno,aliud alio:& hoc ſignificat Ariſtoteles dum dicit eſſe vnum potentia multa: hoc tamen non ſufficit, ſed eſt neceſſaria aptitudo, vt poſſit pluribus ineſſe:quod docuit 7. Meta. cap. 13. Vniuerſale eſt aptum eſſe in pluribus,ita vnitas cum aptitudine, vocatur vnitas ſpecifica, ſeu generica, ſeu vnitas vniuerſalis. Id fit hoc pacto: cùm non reperiatur in rebus natura cum tali vnitate,non eſt ea ratione vniuerſale in rebus:natura enim quælibet eſt ſingularis,nec fit vna cōmunis,niſi quando ab omnibus ſeparatur, & in intellectu repræſentatur, & cognoſcitur:tunc enim habet eſſe quoddam commune:ante intellectus autem operationem, natura ex ſe vna eſt,ſicut quælibet res eſt vna tranſcendentali vnitate tantùm;re non eſt diſtincta ab vnitate indiuidui niſi interueniēte intellectus operatione, per quem conſideratur natura non conſideratis ſingularibus:& tunc talis vnitas eſt communis,& natura dicitur vniuerſalis. Et hæc eſt opinio S.Tho. quæ magis Peripatetica eſt:nec argumenta Scoti aliquid probant.

Ad

Ad primum diſtinguitur conſequens: vniuerſale enim eſt obiectum intellectus poſſibilis,& intelligentis, & huius operationem præcedit vniuerſale, quia, vt diximus, vniuerſale ſtatim eſt, ac repræſentatur in ſpecie intelligibili, quæ prior eſt ipſa intellectione: ſi verò argumentum probet, quòd vniuerſale eſt ante intellectus agentis operationem: per quam abſtrahitur ſpecies, vel genus, falſum eſt: nam intellectus agẽs eſt potentia actiua, & obiectum potentiæ actiuæ non præcedit eius operationem, ſed per eam fit: antea vero ſolùm erant res ipſæ indiuiduæ, hic homo, & ille homo, illæ ſcilicet naturæ factæ ſingulares, & determinatæ & contractæ differentiis indiuiduantibus, ex quibus intellectus abſtrahit ſpecies illas intelligibiles repræſentantes vniuerſale. Ad 1.

Ad ſecundum negatur conſequentia: natura enim vt ſit vniuerſalis, debet eſſe apta vt ſit in pluribus: at ſecundum ſe nec eſt apta, nec inepta: ſicut homo ex natura ſua neque eſt albus, nec non albus: ſed natura, ſi per intellectum conſideretur, eſt apta vna ad plura, in rebus verò eſt ſingularis. Et eſt magna fallacia argumenti in reduplicatiuis argumentari à negatiua ad affirmatiuam, vt homo ſecundum ſe non eſt albus, ergo ſecundum ſe eſt non albus. Ad 2.

Ad tertium. Illæ omnes propoſitiones ſunt veræ, quia natura humana eſt in omnibus indiuiduis, licèt in vnoquoque ſit vna numero facta: quòd ſi eſt vnum prædicatum, id fit, quia per intellectum abſtrahitur: prædicatio enim non fit, niſi interueniente intellectus operatione. Ad 3.

Ad quartum eſt facilis ſolutio: natura enim ſecundum ſe eſt vna, ſed iſta vnitas non eſt communis, ſed ea qua vnumquodque in ſe ipſo conſideratum eſt vnum. Ad 4.

QVAEST. IIII. *Quomodo reſpondendum ſit quæſtionibus à Porphyrio factis.*

Ex his, quæ in hac quæſtione & præcedenti dicta ſunt, poſſumus quæſtiones à Porphyrio poſitas ſoluere.

Ad primum enim dicimus vniuerſalia non ſubſiſtere per ſe extra intellectum: nec ſimiliter ſunt quid ab intellectu fictum, ſed ſunt naturæ exiſtentes in rebus, ſeparatæ tantùm à ſingularibus per intellectum. Et hoc ſignificat Ariſtoteles cùm dicit vniuerſalia non eſſe ſubſtantias, id eſt non ſubſiſtere per ſe 7. Meta. tex. 20. & lib. 7. tex. 45. & lib. 13. c. x. ſubſiſtunt enim in ſingularibus quæ ſi fuerint ſubſtantia, & vniuerſalia ad ſubſtantiam pertinent, vt homo, leo, animal: ſi accidens, ipſa ſunt accidentia, vt albedo, color, quantitas.

1 Ad ſecundam quęſtionem. Reſpondeo corpus aliquando ſumi pro trina dimenſione, ſcilicet latitudine, longitudine, & profunditate, incorporeum autem pro eo, quod quantitas non eſt. Altero modo pro ſubſtantia indiuidua corporea habente hanc dimenſionē, ſcilicet ligno hoc, vel illo, Petro, Ioāne.

Corpus quibus modis ſumatur.

2 Tertio modo pro compoſito ex materia & forma. Vniuerſalia non ſunt corporea primo, & ſecundo modo accepta,

3 quia nec ſunt quantitas, nec ſubſtantiæ indiuiduæ: at verò tertio modo eſſent quędā corporea, ſcilicet illa quę haberent materiā, vt homo, & animal, & leo: quędam alia eſſent incorporea, quæ ſcilicet non habent materiā, vt angelus & ſpiritus.

Ad tertium Reſp. Vniuerſalia iſta corporea non eſſe ſeparata à ſenſibilibus ſingularibus, ſed ſolùm per intellectus operationem intelligentis naturam, non cognitis ſingularibus differentiis. Ex dictis intelligimus, quæ ſoleant à Philoſophis appellari vniuerſalia ante multa, in multis, & poſt multa: vniuerſalia ſiquidem ante multa, ſi quæ eſſent, illa eſſent ideæ Platonis: in multis, ſunt res ipſę, ſeu rerum naturę in ipſis rebus exiſtentes, vt ait Ariſtoteles: vniuerſale verò poſt multa, eſt ipſa vniuerſalitatis ratio per intellectum facta. Ac de his hactenus.

DE PRIMIS ET SECVNDIS Intentionibus.

QVAEST. I. *Quid ſit prima & ſecunda intentio.*

CVm frequenter in hac materia, & in reliquis mentio fiat primę, & ſecundę intentionis, vtile erit, ſi, quid ſint, & in quo inter ſe differant, ſemel dixerimus. Intentio igitur in vniuerſum, ſi vim nominis ſpectemus, nihil aliud eſt, quàm actus mentis noſtrę quo in aliquid tendit; atque inde dicta intentio, quòd in aliud aliquid mens tendat: hinc etiā pro ipſa re, in quam tendit quoque accipitur. Atque ita apud Philoſophos, tum actus ipſe mentis, tum res in quam fertur per illum actum, intentio vocari conſueuit: eſt enim frequens, vt nomine actionum vocemus obiectum ipſius, & contrà, ex inopia nominum. Hinc factum eſt, vt duplex dicatur intentio, ſcilicet formalis & obiectiua: formalis eſt ipſe actus, obiectiua eſt ipſum obiectum, ſcilicet res ipſa, in quam fertur talis actus, res, inquam, obiecta, vt obiecta eſt.

Intentio duplex.

Iam verò voluntatis intentio ad Morales Philoſophos ſpectat, quę eſt actus voluntatis, quo finem volumus: de qua nihil ad Dialecticum. Intellectus verò intentio, quę ad noſtrum

ſtrum attinet inſtitutum, nihil eſt aliud, quàm conceptus, ſeu cognitio ipſa intellectus, qua rem ſibi obiectam cognoſcit, vt quo Solem, verbi gratia, percipit, cuius obiectum ipſe eſt Sol: ac ita prima intentio formalis, ipſe actus: ſecunda intentio obiectiua, dicitur ipſum obiectum cognitum: hęc etiam, quod in idem omnino recidit, vocantur & vocari conſueuerunt conceptus formalis & conceptus obiectiuus. *Cõceptus formalis & obiectiuus.*

Sed rurſus, vt anteà dictum eſt, in re cognita, quam vocaremus intentionem obiectiuam, ſeu conceptum obiectiuum, reſurgit quidam reſpectus eatenus quatenus, inquam, cognita eſt, quem vocamus, ens rationis, quod ad ipſam operationem intellectus conſequitur. Et hic dici poteſt ſecunda intentio obiectiua, quam ipſemet per reflexam cognitionem cognoſcit: vt verbi gratia cùm de vniuerſali, & modo, quo fit, dicebamus intellectum cognoſcere rem aliquam, non intellectis conditionibus indiuiduantibus, ex quo talis natura ſic cognita, ſeu potiùs per ſpeciem repręſentata fit vniuerſalis, & reſultat iſta vniuerſalitas, quę dicitur ens rationis: ſimiliter reſultant alia, ſcilicet ratio ſpeciei & generis; ac (vt ita loqui liceat) ipſa genereitas, & varia entia rationis. *Ens rationis.*

Igitur in ipſo vniuerſali, naturę ipſę primo cognitę & repręſentatę, dicuntur primę intentiones obiectiuę: illa verò entia rationis ſecundę intẽtiones obiectiuę: intellectus autem non ſolùm cognoſcit naturas, & primas intentiones, ſed poſteà reflectitur, & conſiderat ipſam vniuerſalitatem & ſecundas intentiones. Illa ergo cognitio, qua cognoſcit rem ſeu primam intentionem, dicitur prima intentio formalis, ſeu conceptus, ſeu notitia prima formalis; illa autem cognitio, qua entia rationis cognoſcit, dicitur ſecunda intentio formalis. Quadruplex ergo intentio intellectus reperitur, videlicet prima obiectiua, ſecunda obiectiua, qui conceptus obobiectiui dicuntur, deinde prima formalis, ſecunda formalis. Inter duas priores & duas poſteriores eſt hoc diſcrimen, vt diximus, quòd priores intentiones ſunt res cognitę, poſteriores ſunt ipſę notitię & cognitiones per quas intelliguntur. Secundum eſt diſcrimen, quòd intentio formalis eſt ſubiectiuè in intellectu, quia eſt operatio ipſius intellectus & accidens reale: at prima & ſecunda intentio obiectiua non eſt ſubiectiuè, ſed obiectiuè in intellectu, licèt cum diſcrimine: nam prima eſt etiam in rebus, proptereà eſt ens reale, at ſecunda *Quadruplex intẽtio.*

eſt obiectiue tantùm, & ens rationis. Sicut autem de conceptibus diximus, ità de nominibus, quę illis reſpondent, dicendum eſt, eſſe nomina primę intentionis, & nomina ſecundę intentionis. Ex his pręterea poſſumus colligere, vniuerſale pro materiali quidem eſſe primam intentionem, pro formali eſſe ſecundam intentionem.

QVAEST. II. *Vtrùm vniuerſale & aliæ ſecundæ intentiones fiant per notitiam comparatiuam intellectus.*

Videndum eſt iam, quomodo fiant ſecundę intentiones, tum vniuerſalis, tum aliorum, an per notitiam abſolutam, an per notitiam comparatiuam. Igitur notitia ipſa eſt intellectus operatio, qua rem cognoſcimus. *Notitia duplex.* Dupliciter autem poſſumus rem cognoſcere, vno modo in ſe, non cognoſcendo illam in ordine ad aliud, vt quando cognoſco hominē ſecundum ſe album, animal: & talis cognitio dicitur notitia abſoluta. Alterò modò poſſumus rem cognoſcere in ordine ad aliud; vt quando cognoſco naturam humanam conuenire multis indiuiduis, naturā animalis multis Speciebus, & Accidens ineſſe ſubiecto: & talis cognitio dicitur notitia comparatiua. Ex his patet ſenſus quęſtionis, cùm natura in rebus non ſit vniuerſalis actu, nec Species, nec Genus, quouſque accedat operatio intellectus abſtrahentis.

Quęritur, an res dicatur vniuerſalis, Species aut Genus, quando notitia abſoluta cognoſcitur per primā abſtractionē duntaxat, an quādo cognoſcitur notitia comparatiua, ſcilicet in ordine ad inferiora. Sunt multi, qui aſſerūt has ſecūdas intentiones non reſultare, quouſque res cognoſcatur notitia cōparatiua: verbi gratia, homo nō dicitur vniuerſale, quouſq; cognoſcatur ab intellectu pluribus conuenire, nec Species, quouſque cognoſcatur de pluribus numero differentibus prędicari. Sed iudicio meo iſta opinio peccat in ęquiuocatione, vel eſt falſa: aliud enim eſt, vniuerſale eſſe Speciē, aut Genus eſſe, aliud eſt cognoſci: vniuerſale quidem Species & Genus ſunt, ſimul atque intellectus cognoſcit naturā, nō intellectis inferioribus; quę inferiora, ſi fuerint indiuidua immediata, talis natura dicetur Species: ſi verò inferiora fuerint Species, dicetur Genus: imò priùs natura ante cognitionē ſunt in ſpecie intelligibili repręſentante naturā abſque inferioribus: at iſta nō cognoſcuntur ab intellectu eſſe vniuerſale Genus, aut ſpeciem, niſi per notitiā cōparatiuam, vt explicuimus. Et hoc eſt argumentum magnū contra illam ſententiā, quòd natura nō dicitur vniuerſalis, Species, aut Genus, eò quòd actu prędicetur

cetur de pluribus, ſed quòd aptum ſit proximè de pluribus prędicari: vnde quando in ſpecie intelligibili repręſentatur, vel actu, & notitia abſoluta cognoſcitur, eſt aptum proximè de pluribus prędicari; quamuis actu non niſi per notitiam comparatiuam de pluribus prædicetur.

DE SVBIECTO HVIVS LIBRI.

QVAEST. I. *Vtrùm vniuerſale ſit huius libri ſubiectum.*

POſtquàm de vniuerſalibus, & primis ac ſecundis intentionibus egimus, nunc videndum eſt, An vniuerſale ſit huius libri ſubiectum. In qua quæſtione, primum oportet cognoſcere diſcrimen inter Vniuerſale & Prædicabile. Vniuerſale eſt, quod aptũ eſt eſſe in multis, vt antea oſtenſum eſt; ſiue quod à multis participari aptum eſt: illa autem, quæ Vniuerſalis ratione participant, dicũtur ſingularia, ſiue ſint prorſus ſingularia, ſiue minus Vniuerſale: hoc enim reſpectu magis Vniuerſalis ſingulare quodammodò dicitur. At Prædicabile dicitur, quod aptum eſt de pluribus prædicari, & ſic refertur ad ſubiicibile. Igitur quòd Vniuerſale non ſit ſubiectum huius lib. apparet.

Primò, quia nullam in hoc libello eius Porphyrius feciſſe mentionem videtur: cùm tamen ſi eſſet ſubiectum, præcipua de illo deberet eſſe tractatio, & de illo paſſiones tradi & demonſtrari oporteret.

Secundò, ſi eſſet eius ſubiectum, aliæ ſcientiæ non tractarent de vniuerſalibus: at Ariſtoteles cùm in Topicis egit de Genere, Specie, Differentia, Proprio, Accidente, tum in 7. Meta. cap. 13. & ſequentibus de vniuerſalibus diſſerũt. Immò verò omnes ſcientiæ de vniuerſalibus agunt, vt idem Ariſt. ſæpe docet, præſertim 1. Poſter. ca. 7. & 1. de anima, cap. 5.

Tertiò, videtur potiùs Prædicabile eſſe ſubiectum & non vniuerſale: quia hîc Porphyrius tractat de indiuiduo, quod ait eſſe, quod de vno tantùm prædicatur: at indiuiduum, vt conſtat, non eſt vniuerſale, ſed ſingulare, eſt tamen quoddã prædicabile, ſcilicet de vno tantùm.

Quartò, quia tam Genus, quàm Speciem, quàm Proprium, quàm reliqua definit Porphyrius per prædicari, non per eſſe vniuerſale, vt conſtat, ergo potiùs erit Prędicabile genus, & non vniuerſale.

Quintò, Omnis ſcientia demonſtrat paſſionem propriam

de ſuo ſubiecto : ſi ergo Prædicabile eſſet proprium vniuerſalis, poſſet de illo demonſtrari, quod non videtur.

1. fund. Pro iſtius quęſtionis diſſolutione ſit primum fundamentum, Cauſa quare aliquid eſt prędicabile, hoc eſt, quare prędicari aptum eſt de multis, eſt, quia eſt in multis, vel aptum eſt eſſe in multis, vt anteà diximus ex Ariſto. 7. Meta. cap. 13. cùm duplicem vniuerſalis definitionem attulimus: atq; adeò intrinſecè, & per ſe, hoc conuenit vniuerſali, ſcilicet eſſe in multis: prædicari verò eſt quid conſequens tanquam proprium ipſius vniuerſalis: vniuerſale itaque eſt eſſentia, prædicabile verò vniuerſalis eſt proprium: atque ideò opus fuit vt de vniuerſalibus tractaretur, vt ait Albertus lib. Prædicabilium tract. 2. cap. 1.

1. conc. Reſpondemus igitur vnica concluſione, vniuerſale eſt ſubiectum iſtius libri Porphyrij. Probatur primò, quia illud eſt ſubiectum alicuius tractationis, in qua omnes ſpecies illius ſubiecti tractantur: atqui in hoc libello omnes vniuerſalis ſpecies tractantur, ſcilicet Genus, Species, Differentia, Proprium, & Accidens: ergo eſt ſubiectum, Vniuerſale.

Secundò, Deinde quia omnes ſubiecti conditiones ei cõueniunt: nam eius paſſio, ſcilicet prædicabilitas in omnibus ſuis inferioribus oſtenditur: etiã, nihil tractatur in hoc libro quod non poſſit ad vniuerſale aliquo modo reuocari, vel tanquam ad partes eius, vel tanquam ad paſſiones eius, vel tanquam ad eſſentiam eius, &c. ergo Vniuerſale eſt ſubiectũ.

Ad 1. Ad argumenta. Ad primum reſpondemus, in hoc libello factam eſſe mentionem vniuerſalis, capite de Genere, cùm ait; eorum, quæ prædicantur, quædam de vno; quædam de pluribus prædicantur: vbi apertè definitio vniuerſalis traditur per eius proprium; ſcilicet prædicari de pluribus atque idem poſteà, cùm omnia comparat inter ſe vniuerſalia, cap. vlt. cùm ait, hoc commune eſſe omnibus vniuerſalibus, vt de pluribus prædicentur.

Ad 2. Ad ſecundum argumentum, dicimus alias ſcientias agere de rebus ipſis, quæ vniuerſales dicuntur. Dialecticæ verò proprium eſt de vniuerſalibus, quatenus vniuerſalia ſunt, & quatenus prędicabilia, agere. pro formali itaque relationem vniuerſalitatis & prædicabilitatis conſiderando: aliæ ſcientię prò materiali duntaxat, res ſcilicet ipſas, quibus talis ratio conuenit, & quidem res ipſas in ſe, non vt ſubſunt tali rationi. Topica quidem de vniuerſalibus agit, Genere, Differẽtia, &c. quatenus efficiunt & conſtituunt quæſtionum Dialecticarum

carum diuerſa genera. Hîc verò per ſe & in ſe conſiderantur vniuerſalia, eorum natura, & propria eorum explicantur. In Metaphyſicis autem non quatenus conferunt ad modum ſciendi, ſeu intelligendi, vel quatenus conferunt ad Prædicamenta, & alias Dialecticæ partes agnoſcendas, vt Dialecticus conſiderat: ſed ipſam per ſe eſſentiam in abſtracto, ſpeculando, & contemplando: & in hoc à Dialectico in iſtorum tractatione differt.

Ad tertium: Tractauit Porphyrius de Indiuiduo, quatenus erat neceſſarium illud cognoſcere ad cognitionem ipſorum vniuerſalium, quæ de pluribus differentibus numero prędicantur: & quia eſt quoddam ſubjicibile, de quo illa prędicari poſſunt; & quia eſt correlatiuum oppoſitum vniuerſali ipſum ſingulare. *Ad 3.*

Ad quartum. Porphyrius hoc ipſo indicat ſe de vniuerſalibus agere, quòd propria paſſione ipſius vniuerſalis vtitur in omnium illorum explicatione. Potiùs autem per prędicationem definit, quia notior erat: & vniuerſalis eſſentia, vt talis occultior: atque ita ad finem, quem volebat, introductionis accommodariùs. Dici etiã ſecundò poteſt, Prædicabile duobus modis accipi: vno modo pro aptitudine ad prædicandũ, & ita eſſe propriam paſſionem vniuerſalis: altero modo, pro principio intrinſeco, vnde prouenit illi ipſa aptitudo, & eatenus eſſe eſſentiam, & veram ipſam differentiam eſſentialem indicare, per quam vniuerſale eſt vniuerſale. Cùm verò dicimus Prędicabile eſſe proprium vniuerſalis, intelligendũ eſt, vt ſuperiùs in vniuerſalis definitione expoſuimus, ſcilicet prędicabile de pluribus vniuocè per ſe directè, &c. quo pacto indiuiduum non prędicatur, &c. quæ tunc excluſimus. *Ad 4.*

Ad quintũ, demonſtrari poteſt per illam primam eſſentialem definitionem vniuerſalis hoc modo: Omne quod eſt aptum eſſe in multis, eſt Prędicabile, ſicut aptum prędicari de multis, ſed vniuerſale eſt aptum eſſe in multis, ergo eſt Prędicabile de multis. *Ad 5.*

QVAEST. II. *Vtrùm vniuerſale ſit genus ad illa quinque, Genus, Speciem, Differentiam, &c.*

POſſet hîc dubitare quis, An vniuerſale ſit genus ad quinque Prędicabilia? Albertus Magnus lib. Prædicab. tract. 2. cap. 9. exiſtimat eſſe prædicatum analogum, quia ratio vniuerſalis, ſcilicet eſſe in pluribus ſeu de pluribus prędicari, nobilior & perfectior eſt in vno Prædicabili, quàm in alio: nam Genus, & Species, nobiliorem modum prædicandi habent, vt patebit *1. Opin.*

vt patebit poſteà, quàm Differentia & alia duo: & Differẽtia quàm Proprium, & hoc quàm Accidens. Similiter nobiliori modo eſt Genus, & Species in pluribus quàm Proprium, & Accidens: nam illa ſunt ſubſtantia eorum quibus inſunt, at hæc ſunt extra ſubſtantiam.

Secundò, item poſſumus idem ſic oſtendere. Vniuerſale & Prædicabile non conueniunt in vna, & eadem ratione, nec ex æquo omnibus illis, ſed aliquibus priùs, aliis poſteriùs: igitur non eſt vniuocum, ſed analogum: nam Generi & Speciei conuenit vniuerſale primò, vt prædicatur de pluribus inferioribus ſub ſe: at Differentiæ & Proprio, vt prędicatur primò de æquali, ſcilicet de ipſa Specie, cuius eſt Differentia, vel Proprium, & de Indiuiduis inferioribus: poſteà mediante Specie. Iam verò Accidens alia ratione, ſcilicet extrinſecè, & poſteriùs, prędicatur. Imò & Genus de Indiuiduis, mediante Specie, prędicatur: Species verò infima immediatè de Indiuiduis. At verò id Analogum eſt, quòd non eadem ratione dicitur, & quod vni primò, aliis conuenit poſteriùs: ergo Vniuerſale, & Prædicabile, eſt analogum, & ita non erit genus.

Analogũ.

Tertiò, ſi eſſet genus, ſequeretur, quòd aliquod Genus ſub ſua Specie contineretur, nempè Vniuerſale ſub Genere: ſiquidem omne Genus continetur ſub Genere in communi: at hoc videtur falſum, & impoſſibile, vt Genus ſub ſua Specie contineatur: ergo Vniuerſale non erit Genus.

Probatur ſententia Scoti, vniuerſale eſſe genus ad quinque Prædicabilia.

Quamuis iſta ſententia Alberti ſit probabilis, mihi magis placet ſententia Scoti q. 8. eſſe, ſcilicet genus ad illa quinque. Quod probatur primò: quia ratio vniuerſalis in communi vniuocè ei conuenit, ſcilicet aptum eſſe in multis, prout abſtrahit ab eſſe mediatè, vel immediatè: ſic etiam ratio prędicabilis in communi, aptum prędicari de multis, prout abſtrahit à prędicatione mediatè, vel immediatè, quæ poſteà ſpecies prædicationis diſtinguuntur; & Prędicabilium, ſecun-
1 dum diuerſitatem modorum, quibus res inſunt in multis de quibus prędicantur, quæ ſunt differentię diuidentes Genus vniuerſalis, & eius rationem vniuerſalem. Præterea cùm
2 vnumquodque Prędicabile, per illud definiatur, dum dicimus, Genus eſt vniuerſale, Species eſt vniuerſale, Differentia eſt vniuerſale, & ſic reliqua, conuincitur eſſe Genus: nam alias id non liceret, ſi Genus non eſſet, & vniuocum: definitio enim non eſt per analogum aſſignanda, vt Ariſt. docet 6. Topi. cap. 1.

Ad argu

Ad argumenta reſpondendum erit. Ad illam rationem Alberti, infirmam eſſe: non enim illud ſolum facit analogiam ſiquidem id in omnibus Generibus apparet: nam, verbi gratia, animal eſt Genus, & tamen perfectius eſt in vna Specie, quàm in altera, & eodem modo in cęteris. *Ad 1.*

Ad ſecundum, dictum eſt conuenire vna & eadem ratione communi, prout abſtrahit ab eſſe mediatè, vel immediatè. Deinde dici etiam poteſt, Differentiam & Proprium quamuis immediatè de Specie prædicentur, alterum in qualę eſſentiale, alterum in quale accidentale, tamen hoc ipſo eſſe vniuerſalia, quia de vniuerſali prædicantur ex æquo, & ita vtrunque poſteà de indiuiduis inferioribus: & ita hoc ſolum diſcrimen efficere, varias eſſe formas, ſeu ſpecies vniuerſalis, quia ſunt varię formę & ſpecies pędicationis: nam ſi vnus ſolus eſſet in omnibus prędicandi modus, vna tunc ſolùm eſſet ſpecies vniuerſalis, non verò quinque. *Ad 2.*

Ad tertium, dicimus non contineri vniuerſale ſub ſua Specie, ſcilicet ſub Genere, eſſentiali prædicatione, ſed accidentali. Eſt enim hæc accidentalis prędicatio, vniuerſale eſt Genus, ſicut hęc, animal eſt Genus: & (quod in idem recidit) materialiter continetur, non formaliter. Eſt autem inconueniens, & impoſſibile, vt idem contineatur ſub ſua Specie eſſentialiter, prędicatione ſcilicet eſſentiali. *Ad 3.*

Poteſt etiam dubitari, An vniuerſale habeat aliquam propriam paſſionem, cùm ſit Genus: ſubiecta enim ſcientiarum & partium ſcientiarum habent ſuas paſſiones, & proprietates, vt patet primo Poſt. c. 23. Reſpond. paſſionem vniuerſalis, vt dictum eſt, eſſe, prędicari, ſeu prędicari poſſe de pluribus inferioribus: vt enim ab homine, vt homo eſt, procedit hęc proprietas, quòd ſit riſibilis, ita ab vniuerſali, vt ad plura ordinem habet, fluit, quòd ſit Prędicabile, & prędicetur.

QVAEST. III. *Vtrùm ſint tantùm quinque vniuerſalis ſpecies ſeu (quod in idem recidit) quinque tantùm Prædicabilia.*

DE numero iam Vniuerſalium, ſeu Prędicabilium inquirendum eſt: num tantùm ſint quinque, an verò plura aut pauciora? Ac primò quòd ſint pauciora quàm quinque, apparet: nam Prędicabile & prędicatū idem videntur eſſe: in hoc enim ſolùm differunt, quòd vnum dicit actum, alterum dicit aptitudinem, ſeu potētiam ad eiuſmodi prędicationis actum: at verò quatuor tantùm prędicata ab Ariſt. traduntur primo lib. Topic. c. 3. Proprium videlicet, Definitio, Genus, & Accidens,

dens,de quibus poſteà ſigillatim differit.

Quòd verò ſint plura,ſic oſtendi poteſt.Definitio eſt quoddam Prædicabile, ſiquidem loco citato inter alia prædicatà connumeratur ab Ariſtotele: quare iam erunt ſex,ſi definitio ad illa quinque addatur.

Secundò,Imò etiam alicui videri poterit ipſa quoque Diuiſio, aliud Prædicabile: ſiquidem de diuiſo ipſo poteſt diuiſio prædicari,vt animal aliud eſt homo,aliud brutum.

Tertiò, Item Genus & Species dicunt eſſentiam rei, ſed exiſtentia rei videtur aliud prædicatum, quod priùs adhuc ante eſſentiam quæri debet,nam priùs quærimus, an res ſit, deinde quid ſit, aut qualis. Hæc itaque eſt omnium de exiſtentia rei.i. q.An,inquam,ſit? erit ergo exiſtentiæ quoddam Prædicabile,& quidem omnium primum,vt videtur.

Quartò,Præterea,Indiuiduum vagum, vt quidam homo, de pluribus prædicatur ſub disiunctione, eſt enim Petrus vel Ioannes,&c. ergo erit iam aliud vniuerſale. Imò de iſta voce hic homo, ſeu conceptu reſpondente, videtur idem dicendum,ex ſe indifferenter poſſe iſti vel illi homini applicari,& de hoc vel illo dici,& prædicari,vt hic homo eſt Ioannes,hic homo eſt Petrus,&c.atque ita cætera quę dicuntur Indiuidua demonſtratiua.

1. Fund. Ad iſtius quæſtionis diſſolutionem, primum ſit fundamẽtum: ſpecies vniuerſalium nos poſſe colligere tribus modis.
1 Primò à poſterioribus & notioribus quo ad nos: vt Prophyrius collegit ex diuerſitate prædicandi. Vel ſecundo modo,à
2 priori ex diuerſitate exiſtendi in alio;ſiquidem vniuerſale eſt,
3 quod aptum eſt eſſe in multis.Tertio modo ex ipſiſmet rebus à parte rei; & his quæ ſecundum naturam ipſis rebus conueniunt:ſi quidem vniuerſale fundamentum habet in rebus, & per intellectum perficitur in ratione vniuerſalis:& poſteà ſic conceptum,de rebus ipſis prædicatur: & ea ipſa, quæ ſunt in rebus,à nobis cognoſcuntur,ſi verè cognoſcimus.Sunt etiam aliæ viæ hunc numerum vniuerſalium oſtendendi, tamen hę tres videntur præcipuæ.

2. Fund. Sit ſecundum fundamentum,Ad hoc vt aliquid ſit vniuerſale,oportet (vt anteà fuit oſtenſum, cùm quæſiuimus, quid eſſet vniuerſale)ſit vniuocum,& ſimplex, & directa prædicatione de pluribus ſub eadem ratione prædicetur.

1. Concl. His poſitis ſit prima concluſio,quinque tantùm eſſe Prędicabilia,ſeu vniuerſalium ſpecies:nempè Genus,Speciem,Differentiam,Proprium,& Accidens: quæ ſic oſtenditur. Primo modo,

modo, Porphyrij ratione, ex quintuplici diuerſitate modi prędicandi, videlicet de vno, & de pluribus in quid, vel in quale: in quid rurſus de pluribus numero, vel pluribus differentibus ſpecie: at in quale, vel eſſentiale, vel accidentale: & demum accidentale, conuerſim, ſeu reciprocè, vel non conuerſim. Igitur quicquid dicitur, ſeu de altero prędicatur, aut prędicatur de vno tantùm, & hoc eſt indiuiduum & ſingulare: aut de pluribus, & hoc eſt vniuerſale. Rurſus de pluribus, aut in quęſtione quid eſt, aut in quęſtione quale eſt. Si in quid, vel de pluribus Specie differentibus, & eſt Genus: vel de numero tantùm differentibus, & eſt Species. Si in quale, aut eſſentiale, quod dici ſolet, quale quid, & eſt Differentia: aut quale accidentale, ſcilicet Accidens: accidentaria prędicatione: & tunc aut conuerſim, & reciprocè prędicatur de Specie aliqua, vel Genere, & eſt Proprium: aut non conuerſim, & eſt Accidens.

Secundo modo, idem oſtendi poteſt à priori Philoſophicè ex modis exiſtendi in multis: nam quicquid eſt, aut eſt id, in quo omnia alia inſunt, aut ſunt ea, quę inſunt: ſi id in quo inſunt omnia, eſt Indiuiduum: ſi quę in alio inſunt, vel quæ in vno ſolo, & hęc ſunt indiuidualia accidentia, & conditiones aliæ indiuiduantes, vel inſunt in multis, & ſunt vniuerſalia: Sed omiſſo indiuiduo, & quæ vt indiuiduo conueniunt, de eo quod ineſt in multis videamus: ſi eſt in multis, ergo aut intrinſecè ineſt in eſſentia eorum, aut extra eſſentiam extrinſecè adiacet, vt in ſubiecto: & ſi intrinſecè, aut ineſt vt totum, aut vt pars: ſi vt totum, ſcilicet tota eſſentia, eſt Species: ſi autem ineſt, vt pars in toto quę ſe habet vt materia, & in potentia, eſt Genus, aut tanquam forma, & eſt Differentia: ſi verò ineſt extrinſecè & in ſubiecto, vel vt ab eſſentia fluens ab intrinſecis ab ea dependens, & eſt Proprium: vel ſubiecto adueniens ex externis cauſis extrinſecè adiacens, & eſt Accidens.

Tertiò modo ex ipſiſmet rebus à parte rei. Quicquid eſt in vnaquaque re ſiue ſingulari ſiue vniuerſali, & quicquid de illa cognoſci poteſt, aut ſunt eius rei eſſentia, aut accidentia: ſi eſſentia, aut tota eſſentia rei, aut pars eſſentiæ: ſi pars eſſentię, aut in qua conuenit cum aliis rebus, & eſt Genus: aut in qua differt, & eſt Differentia. Si tota rei eſſentia, eſt Species: iam verò ſi Accidens eſt, aut proprium eius tantùm rei, & eſt proprium Accidens: aut commune cum aliis, & eſt Accidens commune, quod abſolutè vocamus Accidens communi vo-

cabulo. At de his ſuperiùs quoque diximus, cùm oſtendimus, Naturę ordinem ſeruaſſe Porphyrium in iſtorum vniuerſalium tractatione: quare plura hoc loco non erit neceſſe ſuperaddere.

Ad 1. Nunc ad argumenta. Ad primum dicimus, Ariſto. de his egiſſe in libris Topicorum, quatenus ſpectant ad efficienda varia genera quęſtionum Dialecticarum: atque ideò illa quatuor ſola retulit, quæ diſcrimen quęſtionum efficiebant, & diuerſitatem locorum, ac tractationis: & ob id etiam addendam quæſtionem de eodem & diuerſo, pręter alias quatuor quęſtiones Generis, Definitionis, Proprij, & Accidentis; quòd diuerſam ab aliis requirere tractationem & loca videntur. Speciē ergo ob id ad Genus reuocaſſe videtur Ariſto. eò quòd ex eiſdem locis quibus quęſtio Generis tractatur, poteſt etiam quęſtio tractari Speciei. Differentiam verò ad definitionem retuliſſe videtur: ſiquidem vltra genus addit ipſam Differentiam vel Differentias. Atque ita omnia conueniunt, & nulla eſt Ariſtotelis cum Porphyrio pugnantia.

Ad 2. Ad alia argumenta, quòd ſint plura, quàm quinque. Reſpondemus ad primum & ſecundum. Vniuerſalia, & Prędicabilia nos ſimplicia tantùm quinque aſſerere: at compoſita & complexa Prędicabilia eſſe poſſe permulta, & definitionem, & diuiſionem, & complexa alia omnia vel accidentalia vel eſſentialia.

Ad 3. Ad tertium dicimus, Exiſtentiam rei, cùm quęrimus de re aliqua, an ſit, non eſſe prędicatum aliquod pręter ipſum verbum, quod medio verbo de ſubiecto dicatur: ſed eſt ipſummet ſubſtantiuum verbum. Vnde in hac q. ſi rectè diſpicimus, non tam quęritur aliquod prędicatum, quàm ipſummet ſubiectum quęritur per ſe, an ſit in rerum natura? Poſteà verò ſubiecto iam poſito exiſtente in rerum natura, de illo & quęrimus & dicuntur quinque illa Prędicabilia vniuerſalia. Et certũ eſt, antequã res ſit, nihil ei poſſe conuenire, & oportere, vt res priùs ſit, antequàm ei aliquid conueniat, aut de ea prędicetur.

Ad 4. Ad quartum, Quidam homo, vel hic homo, & alia ſimilia indiuidua vaga, includunt in ſua ratione duo, naturam communem & rationem ſeu Differentiã indiuiduantem. Quare impoſſibile eſt, vt vnica & eadem ratione conueniant ſingulis indiuiduis: atque ideò vniuerſalia nec eſſe, nec dici poſſunt, quia non prędicantur de multis ſub vna & eadem ratione. Deinde hęc indiuidua vaga ex modo ſignificandi ſunt complexa,

complexa, non ſolùm complexione vocis (quia poſſet facilè vna vox imponi ad ſignificandum illud ipſum) ſed complexione ſignificationis, & conceptus apprehendentis multa ſingularia per diſiunctionem: nam tantùm valet quidam homo, ac ſi diceres, hic homo vel iſte homo, vel ille homo, &c. Tandem de indiuiduo demonſtratiuo, cùm dicimus hic homo, demonſtrando, verbi gratia, Petrum, & hic homo, demonſtrando, verbi gratia, Ioannem, in mente diuerſus omnino conceptus illorum diuerſorum reſpondet: atque ideò non eſt eadem ratio communis, ſed æquiuoca, & diuerſa, & ideò non eſt vniuerſale. Ac de his hactenus: nunc de ſingulis vniuerſalibus videamus.

De Genere, Caput I.

Videtur autem neque Genus, neque Species ſimpliciter dici. Genus enim dicitur & aliquorum quodammodo ſe habentium ad vnum aliquod & ad ſe inuicem collectio: ſecundum quam ſignificationem Romanorum dicitur Genus, ab vnius ſcilicet habitudine (dico autem Romuli) & multitudinis habentium aliquo modo ad ſe inuicem eam, quæ ab illo eſt, cognationem ſecundum diuiſionem ab aliis Genus dictum. Dicitur autem & aliter rurſus Genus illud, quod eſt vniuſcuiuſque generationis principium: vel ab eo qui genuit, vel ab eo loco, in quo quis genitus eſt. Sic enim Oreſtem quidem dicimus à Tantalo habere genus, Hylum autem ab Hercule: & rurſus Pindarum quidem Thebanum eſſe genere, Platonem verò Athenienſem: etenim patria principium quoddam eſt vniuſcuiuſque generationis, quemadmodum & pater. Hæc autem videtur promptiſſima eſſe ſignificatio Generis. Romani enim dicuntur qui ex genere deſcendunt Romuli, & Cecropidæ, qui à Cecrope, & horum proximi. Et prius quidem appellatum eſt Genus vniuſcuiuſque generationis principium: dehinc etiam & multitudo eorum, qui ſunt ab vno principio, vt à Romulo: quam diuidentes & ab aliis ſeparantes, dicebamus omnem illam collectionem eſſe Romanorum genus. Aliter autem rurſus Genus dicitur cui

ſupponitur Species:ad horum fortaſſe ſimilitudinem dictum. Etenim principium quoddam eſt huiuſmodi Genus earum,quæ ſub ipſo ſunt, Specierum,videtúrque & multitudinem continere omnem,quæ ſub ipſo ſunt,Specierum.

Tripliciter igitur cùm Genus dicatur, de tertio apud Philoſophos ſermo eſt:quod etiam deſcribentes aßignauerunt, Genus eſſe dicentes quod de pluribus & differentibus Specie in eo,quod quid eſt prædicatur, vt animal.Eorum enim quæ prædicantur, alia quidem de vno dicuntur ſolo ſicut Indiuidua,vt Socrates, & hic, & hoc:alia verò de pluribus, quemadmodum Genera, & Species, & Differentia,& Propria, & Accidentia communiter,ſed non propriè alicui.Eſt autem Genus quidem,vt animal,Species verò,vt homo, Differentia autem, vt rationale, Propriũ, vt riſibile, Accidens,vt album,nigrum, ſedere.Ab iis igitur,quæ de vno ſolo prædicãtur, differunt genera:eò quòd hæc de pluribus prædicantur. Ab iis autem rurſus quæ de pluribus:à Speciebus quidem,quoniam Species etſi de pluribus prædicentur, non tamen de differentibus Specie, ſed numero,homo enim cùm ſit Species,de Socrate & Platone prædicatur, qui non ſpecie differunt,ſed numero: animal verò,cùm ſit Genus,de homine,& boue,& equo prædicatur,qui differunt à ſe inuicem Specie, non numero ſolùm. A Proprio verò differt Genus: quoniam Proprium de vna ſola Specie, cuius eſt proprium, prædicatur, & de iis,quæ ſub ipſa Specie ſunt, indiuiduis:quemadmodum riſibile de homine ſolo,& de particularibus hominibus:Genus autem non de vna Specie prædicatur, ſed de pluribus & differentibus. A Differentia verò, & ab iis, quæ communiter ſunt Accidentia, differt Genus: quoniam etſi de pluribus & differentibus Specie prædicentur Differentiæ & communiter Accidentia,non tamen in eo quod quid eſt prædicantur, ſed in eo quod quale quid eſt. Interrogantibus enim aliquibus quid eſt illud,de quo prædicantur hæc?

Genus

Genus reſpondebimus, Differentias autem & Accidentia non reſpondebimus, non enim in eo quod quid eſt prædicantur de ſubiecto, ſed magis in eo quod quale quid eſt: interroganti enim quale quid eſt homo? dicimus quòd rationale: & quale quid eſt Coruus? dicimus quòd nigrum: eſt autem rationale quidem Differentia, nigrum verò Accidens: quando autem quid eſt homo, interrogamur, animal reſpondemus: eſt autem hominis Genus animal. Quare de pluribus prædicari diuidit Genus ab iis, quæ de vno ſolo eorum, quæ ſunt indiuidua, prædicantur: hoc verò, de differentibus Specie, ſeparat ab iis, quæ ſicut Species prædicantur, vel ſicut Propria: in eo autem, quod quid eſt prædicari, diuidit à Differentiis & communiter Accidentibus, quæ non in eo quod quid eſt, ſed in eo quod quale quid eſt, vel quomodo ſe habet vnumquodque, prædicatur de iis, de quibus prædicatur. Nil igitur ſuperfluum, neque minus continet Generis dicta deſcriptio.

Quæſtio cur prius de Genere, quàm de Specie aut aliis egerit.

AGgreditur modo Porphyrius de ſingulis vniuerſalibus in particulari tractationem: quam quinque ſeq. cap. abſoluit: poſteà vlt. cap. ea inter ſe comparat, &, quam adinuicem habitudinem habeant, oſtendit. Incipit igitur ab ipſo Genere: in quo meritò quis dubitare poſſet, qua ratione id factum fuerit. Boëtius huius duas aſſignat cauſas, prior eſt, Genus enim eſt vniuerſalius, cùm comprehendat ſub ſe multas Species. Vniuerſalia autem nobis ſunt notiora, 1. Phyſic. cap. 1. Propterea ab eis eſt incipiendum. Cuius rationem Ariſtot. 1. de partibus cap. 1. dat. Si enim vniuerſalia primò non traderentur, cùm illa ſint in particularibus oporteret in particularium tractatione ſæpè idem repetere. Poſterior ratio, quæ eſt etiam Ammonij, Genus eſt generatione prius, quàm Species: cuius ſignum eſt, ſi Genus auferatur, auferuntur Species, at nõ ablata vna, aut altera Specie, Genus aufertur: quod docet Ariſt. 2. de gen. anima. cap. 3. dum dicit, vitam plantæ priorem eſſe, deinde vitam ſenſitiuam, tandem rationalem. Ex vtraque autem ratione colligitur Porphyrium ſeruaſſe & Naturæ, & doctrinæ ordinem, ſeu cognitionis: Naturæ,

dum à prioribus; cognitionis, dum ab vniuerſalioribus incępit. Hęc tamen vtraque ratio declaratione indiget: Genus enim & Species dupliciter conſiderari poſſunt: vno modo ſecundum naturam, & ſubſtratum; altero modo formaliter ſecundum rationem, & relationem Generis, & Speciei. Si primo modo conſideretur, Genus, ſcilicet natura ipſa eſt prior, & communior Specie: at ſi ſecundum relationem, tunc ſimul tẽpore, & natura ſunt: nec eſt priùs Genus, quàm ſit Species, ſicut nõ priùs formaliter eſt pater, quã ſit filius: relata enim ſimul natura ſunt, vt docet Ariſt. in Pręd icamento, Ad aliquid.

Sed ſi ſic eſt, poterit meritò quis obiicere, cùm hîc conſiderentur iſta ſecundum formam, videntur iſtæ rationes non ſufficientes. Ad quod dicendum, rationes eſſe nihilominus bonas, & probabiles, quia cũ natura ipſius Generis ſit prior, & communior, æquum fuit, vt eius intentio priùs conſideraretur. Poſſumus autem tertiam rationem addere etiam ſecundum intentiones ipſas: cùm enim iſta introductio ſit ad Prædicamenta Ariſt. fuit congruum, vt illud primò explicaretur, quod illic primò occurrit: illic autem primò occurrit Genus; cùm ſtatim ens in decem Genera diuidatur: & in Pręd icamento quoque ſubſtantiæ, quod ante accidentia eſt, primum ſit ipſum Genus generaliſſimum. Hæc autem ratio eſt vniuerſalis, probans ordinem omnium Prędicabilium: ſubſtantia enim eſt primum Prędicamentum: in quo nec propria nec Accidentia ſunt, & in eo primum locum habent Genera & Species: illæ autem rationes ſolum ordinem inter Genus & Species probant.

Obiect. *Sol.*

Videtur autem neque Genus, neque Species, dici ſimpliciter.

Hoc caput in duas poteſt partes ſecari. In priori, aliquot modos acceptionis nominis huius narrat: in poſteriori Genus ipſum Logicum, de quo præſens inquiſitio eſt, definit, ipſamque definitionem manifeſtat.

1 Tripliciter ergo Genus ſumitur. Primò, Genus dicitur congregatio multorum habentium inter ſe aliquam affectionem vel habitudinem: & hęc habitudo, & affectio adinuicem ad vnum aliquid eſt, ſicut dicitur Genus Heraclidarum, congregatio multorum, qui inter ſe ordinem habent aliquomodo, ſcilicet quia affines, vel cognati ſunt: & hoc reſpectu vnius, ſcilicet Herculis, à quo deſcendũt: & propterea dicuntur Genus Heraclidarum, & ſumunt nomen ab vno illo, vt diſtinguantur ab aliis Generibus. Hoc exemplum ſumpſit Porphyrius ab Ariſt. 10. Meta capit. 1. Boët. quia Romanus

erat,

erat, tranſtulit, Genus Romanorum qui ab vno Romulo deſcendunt. Secundò, ſumitur pro ipſo principio, à quo talis 2
collectio emanauit: quod duplex eſſe poteſt, aut pater, aut patria: nam & ipſa patria, quoddam principium eſt: non enim ſolùm locus naturalis eſt corporum contentiuus, ſed eorum aliquo modo productiuus & conſeruatiuus, cùm influxum habeat erga corpora, cuius argumento eſt diuerſa temperies horum & illorum corporum, & varietas eorum, quæ diuerſis locis producuntur. Sic inquit Virgilius:

Hic ſegetes, illic veniunt felicius vuæ,
Arborei fœtus alibi, atque iniuſſa vireſcunt
Gramina: nonne vides, croceos vt Tmolus odores,
India mittit ebur, molles ſua thura Sabæi,
Et Chalybes duri ferrum?

Hîc poſſet eſſe dubium, An ipſe pater, vel patria ſint dicenda Genus. Auerroes videtur id affirmare: ac credendum cum Caietano non dici genus patrem ipſum, aut patriam, ſed ipſum principium, & originem, quæ ab eis ducitur. *Dubium.* 4

Statim Porphyrius comparat has duas acceptiones: dicit itaque, Poſterior eſt promptiſſima, id eſt ſe primò offert, eſt enim prior, quod probat: prius enim illud principium, quod Genus dicitur, fuit, atque ab eo appellatio facta eſt, ſcilicet Genus Romanorum, Heraclidarum. Vnde poteſt duplex ratio fieri, propter quam iſta ſignificatio eſt magis in promptu; prima, quia ab eo, quod eſt Genus primo modo ſumitur denominatio: dicitur enim ab Hercule Heraclidarum Genus: ſecunda, quia iſta fuit prior; priùs enim fuit illud principium, quàm collectio eorum qui ab eo fluxerunt. Tertiò, ſumitur Genus pro eo, cui ſupponitur Species, id eſt pro eo quod de Speciebus prædicatur: & hoc eſt Genus Logicum, cuius eſt tractatio præſens.

Huius Generis Porphyrius ſimilitudinem aſſignat cum 5
aliis Generibus, cum poſteriori, ſecundo modo accepto: ſicut enim Genus ſecundo modo eſt principium eorum, quæ ab eo originem trahunt, ita Genus hoc, eſt ſuarum ſpecierum principium: ſimiliter eſt ſimile Generi primo modo accepto; vt enim hoc eſt multorum collectio, ita & Genus Logicum eſt multarum Specierum aggregatio, id eſt, ſub ſe multas continet Species.

Dubia aliquot ſcitu digniora in priorem hanc part. capitis de Genere.

CIrca hanc capitis partem aliquot ſunt aduertenda. Primò, Porphyrium has Generis acceptiones ex Ariſtotele 1

ferè deſumpſiſſe:nam Ariſt.5.Met.c.28. refert quatuor Gene-
1 ris acceptiones. Primò,Genus dicitur continua aliquorum
generatio, quod idem eſt cum collectione multorum habentium habitudinem ſecundum generationem:vbi intelliges iſtam habitudinem,quam dicit Porphyrius eſſe inter illa,quorum collectio dicitur Genus, debere eſſe ſecundum generationē,& ea quæ ad generationē attinent, vt quòd ſint cognati,vel conſanguinei,vel filij,vel aliud ſimile.Quod adnotauit Albertus explicans Porphyrium contra Auicennam.
2 Secundò dicitur Genus principium, à quo talis generatio eſt
quod eſt pater, vel patria, & aliquando etiam dicitur mater.
3 Tertiò Genus eſt ſubiectum, ex quo res fiunt, vel in quo:
quomodo dicitur Genus figurarum ſuperficialium eſſe aliud à Genere ſolidarum:& in naturalibus materia dicitur Genus: quo pacto cæli & elementa dicuntur eſſe Genere diuerſa, iuxta eorum ſententiam, qui aſſerunt eſſe ex diuerſa mate-
4 ria,& tale Genus dicitur Phyſicum, Quartò Genus eſt, quod
prædicatur, ſcilicet iſtud, quod hîc proponitur tertio loco à Porphyrio.

Dubiũ 2. Poterit autem quis dubitare, Quare prætermiſit Porphyrius Genus tertio loco poſitum ab Ariſt. Dicitur, quòd iſtud habet ſimilitudinem quandam cum Logico:vt enim Logicū eſt,ex quo fiunt Species,ita & illud. Logicum enim eſt velut materia Specierum, vel forſan, quia parabat facilem introductionem,& eſſet obſcurum explicare,quid eſſet illud ſubiectum,quod Genus appellatur.

Circa verba ipſius Porphyrij,Nota illud verbum (videtur) aliquando enim pro eo quod apparet & non eſt,ſumitur: vt patet apud Ariſto.1.Elenc.cap.1.& 2. Sunt ſyllogiſmi,inquit, qui videntur, & non ſunt: ac hic non ſic vſurpatur, ſed pro eo,quod eſt,& patet,ac eſt manifeſtum. Nota verbum (ſim-
3 plicitèr)nam vno modo idem eſt, quod vniuerſaliter, vt ha-
betur.1.Meta.tex.44.& 1.Elench.cap.6. Secundo modo idem eſt,quod vniuocè, vt habetur.1. Meta.tex. 47. Tertio modo accipitur pro eo,quod eſt ſine addito diminuente.1. Elench. ca.5.quo pacto dicitur, Æthiops non eſt ſimpliciter albus. Vltimo modo pro eo, quod eſt ſolum, vt Brutum eſt ſimpliciter ſenſitiuum:qua ſignificatione vtitur Porphyrius cap.de Differentia:hic ſumitur, modo ſecundo, ac ſi dicat, Genus non dicitur vniuocè.

Nota præterea,dicit(videtur autem)hîc velut excuſat ſe ab eo,quod propoſuit,ſcilicet docere quid ſit horum quodque,

ac

ac propterea incepturus erat à definitione, ſed id prohibet eius æquiuocatio;æquiuoca enim priùs diuidenda. Nota prętereà non explicaſſe niſi Genus,& Speciem, quia iſta ſunt relata, vt docet Ammonius:vel,vt vult Boëtius,omnia alia ſubintelligi,quæ etiam ſunt æquiuoca:quæ quia iam erant enarrata,prolixitatis vitandæ gratia prætermiſit.

Nota vltimò,ſecundum Albertum, diſcrimen inter Genus tertio modo,& alia Genera:Genus enim ſecundo modo,non eſt in tota collectione eorum,quæ ab eo procedunt:nō enim eſt Romulus in ſingulis Romanis: at tota natura Generis eſt in ſingulis Speciebus:homo enim eſt ſubſtantia animata,ſenſibilis, patiter & leo, & aliæ Species. Prætereà, Genus primo modo continet multa tanquam partes integrantes, de quibus prædicari nequit:non enim ſinguli Romani ſunt Genus; at Genus hoc, de ſingulis Speciebus per ſe prædicari valet.

Tripliciter igitur cùm Genus dicatur, de tertio apud Philoſophos ſermo eſt.

Hæc eſt poſterior ca.pars,qua Porphy.definit Genus tertio modo: eius enim vſus ad Dialecticos & Philoſophos pertinet.Definitio eſt iſta.Genus eſt,id quod prædicatur de pluribus differentibus Specie, in eo, quod quid eſt:quæ definitio ad literam deſumpta eſt ex Ariſt.1.Topic.c.4.pro cuius explicatione Porphyrius tres diſtinctiones inſinuat eorū,quę prædicantur:quædam enim de vno prædicātur;vt Socrates, Plato:quædam de pluribus; vt homo. Secunda eorum, quæ de pluribus prædicantur:quædam de pluribus differentibus numero, quædam de differentibus Specie prædicantur. Tertia eorum,quæ de pluribus differentibus Specie prędicātur,quędam predicantur in eo,quod quale,quędam in eo,quod quid. Illud eſt prędicari in quid,eſſe tale prędicatum,vt ad quęſtionem factam per quid de re,ſcilicet de natura rei, poſſit per illud reſponderi;vt quid eſt homo?congruè reſpondebis, ſi dicas,animal:animal igitur prędicatur in quid de homine.Illud autem eſt prędicatum in quale,eſſe tale prędicatum, vt poſſit per illud reſponderi ad quęſtionem factam de qualitate rei: vt, qualis eſt homo?dices, doctus, aut albus:iſta prędicantur in quale. Hac diuiſione Porphyrius colligit definitionem Generis ſufficientem eſſe, cùm ipſum ſeparet ab omnibus aliis Prędicabilibus. Ex hoc enim quod Genus de pluribus prædicatur ab Indiuiduo diſtinguitur, quod quidem prædicatur, ſed de vno ſolo: per hoc quod Genus prædicatur de

Prædicari in quid.

In quale.

e 5 differenti

differentibus Specie, à Specie diſtinguitur, & à Proprio: Species enim de pluribus Indiuiduis: Propriũ autẽ de vnica Specie cuius eſt Proprium, de Indiuiduis illius Speciei quoque prædicatur: per hoc autem, quod in eo, quod quid, à Differentia & Accidente diſtinguitur. Hæc enim in eo quod quale, de pluribus prædicantur: vt ſi dicas, qualis eſt homo? reſpõdebitur, eſt rationalis, vel albus. Patet igitur definitionem neque eſſe ſuperfluam, nec diminutam, iuxta præceptum Ariſt. 6. Top. c. 1. & 2.

Hic notat Ammonius, quòd definitio ſuperflua diminuit definitum, id eſt coarctat, vt iuxta illam definitionem paucioribus c nueniat, quàm conuenit: vt qui dicit, homo eſt animal rationale album, facit, vt non ſint homines niſi albi: definitio verò diminuta, definitum dilatat; vt qui dicit, homo eſt animal mortale, facit, vt equus ſit homo, qui eſt animal mortale: hoc fit, quando definitio eſt ſuperflua per additionẽ illius, quod non eſt de natura rei, aut ipſius naturæ proprium.

De definitione Generis quæſtiones quatuor.

CIrca definitionem Generis poſitam, videnda ſunt quatuor: deinde de Indiuiduo, cuius tum in hoc capite, tum in ſequentibus frequenter fit mentio, agendum quoque. Igitur quæremus primò, quid ſit definitum in hac Generis definitione? Secundò, quæ ſit iſta definitio, an quidditatiua, an ſit deſcriptio? Tertiò, quid loco Generis in hac definitione ponatur? Quartò, recténe ſit poſita: vbi videbimus, quomodo ſingulæ partes ſunt intelligendæ? Vltimò, de Indiuiduo, ánne diuiduum prædicetur.

QVAESTIO I.

PRo declaratione primi dubij, aduertere oportet, iſta nomina ſecundæ intentionis, ſcilicet Genus, Speciem, Differentiam, & reliqua, eſſe connotatiua, & ita duo includere in ſua ſignificatione, videlicet materiale, & formale, vt anteà ſæpe dictum fuit. Significat enim pro materiali, ſeu pro ſubſtrato, quod idem eſt, naturam & rem aliquam: pro formali verò ſecundam intentionem obiectiuam: ſicut album pro materiali ſignificat corpus, pro formali, albedinem. Eſt igitur dicendum, quando definitur Genus, an definiatur intentio ipſa, an materiale ſubſtratum, an ſimul materiale ſubſtratum cum intentione. Eſt autem rurſus aduertendum, aliud eſſe in connotatiuis, id quod definitur, aliud rationem ſecundum quam definitur:

definitur:verbi gratia quando dicitur,album eſt viſus diſgregatiuum,quod definitur,eſt ſubiectum , vt formæ ſubſtat : at ipſa ratio , ſecundum quam eſt definitio , eſt forma.Prętereà aliud eſt, cui conuenit definitio,aliud ratio per quam conuenit:vt id quod diſgregat, eſt corpus album:ratio diſgregandi eſt albedo:definitio enim de ſubiecto verificatur. Quod Caietanus aliis verbis explicuit,dicens,quòd definitio competit ſubiecto denominatiuè,formę quidditatiuè. Hoc ſuppoſito, perſpicuis quibuſdam concluſionibus reſpondemus, quę per ſe ſatis manifeſtę ſunt,& ex iam dictis conſtant.

Sit prima concl.Natura & ſubſtratum Generis eſt id, quod definitur,vt intentioni ſubſtat. *1. Concl.*

Secunda concluſio.Ratio , ſecundum quam definitur , eſt ſecunda intentio. *2. Concl.*

Tertia , definitio competit naturę ſubſtratę : animal enim eſt , quod prędicatur & corpus , & alię naturę , quę Genera ſunt,ſed non prędicantur,niſi quia Genera , & vt ſecundę intentioni ſubſtant : non tamen intentio prędicatur. Hoc idem dicimus de aliis definitionibus Prędicabilium. *3. Concl.*

QVAESTIO II.

Circa ſecundum ſunt tres opiniones.Scotus,vniuerſalium q. 15. exiſtimat , hanc definitionem eſſe quidditatiuam, cuius Genus eſt Prędicabile.Alij exiſtimāt eſſe deſcriptiuam, & dari per Genus quod eſt Vniuerſale , & propriam paſſionem, quę eſt prędicari. At Ammonius credit hanc definitionem eſſe deſcriptionem , nec per Genus proprium aſſignari, nec poſſe aſſignari.Ratio Ammonij eſt duplex , prior eſt,Genus hîc definitum comprehendit decem Genera ſuprema; nam ſingula ſunt Genus : at nihil poteſt eſſe Genus Generis ſupremi , ergo Genus non poteſt definiri per Genus. Poſterior,Genus hoc comprehendit Genera ſubſtantię,& Accidētis,ſed ſubſtantię & Accidenti nihil eſt commune: Vniuocum ergo non poteſt aſſignari ipſi Generi.

Hę rationes Ammonij fundantur in hoc:cùm hîc definiatur natura Generis, vt ſubſtat intētioni:ſi definiri debet quidditatiuè,erat dandum Genus,non ſolùm ex parte intentionis, ſed ex parte materialis,quod eſſe nō poteſt:quia materiale eſt Subſtantia,vel Accidens, quæ non poſſunt habere Genus cōmune, ſed Accidens aliquod , & illam proprietatem , quę eſt prędicari:& propterea dicit eſſe deſcriptionem , & eſt ſententia Alberti , tract.3. cap. 3. vniuerſale enim ex parte ſolius intentionis,Genus quidem eſt , non tamen ex parte materialis.

Sed

Sed hæc ſententia Ammonij & eius rationes non placent: nam in concretis accidentalibus definitio & eſſentia attendenda eſt ſecundum formam, quæ poteſt eſſe vnius rationis, etiam ſi materialia non ſint eiuſdem rationis: & certum eſt, rationem vniuerſalis eandem eſſe, ſiue materiale ſit Accidens, ſiue ſubſtantia, ſicut in diſtinctis etiam ſubſtantiis: poteſt ergo eſſe Genus proprium; atque adeò dicendum eſt, definitionem eſſe potuiſſe quidditatiuam, quantùm eſt ex parte Generis, ſi deinde addita fuiſſet eſſentialis Differentia: vt ſi diceretur, Genus eſt vniuerſale, quod ineſt multis Specie differentibus: ſed tamen cùm per Prædicabile, tanquam per notius nobis definierit Porphyrius, puto deſcriptionem hãc eſſe, vt dicit ſecunda opin. & idem Porphyrius, quia non per Differentiam, ſed per paſſionem, id eſt, prædicationem datur.

Et ad primam rationem Ammonij dicendum, eſſe poſſe aliquod Accidens genericum, imò Specificum, quòd conueniat ſupremo Generi, & aliis Generibus, ſcilicet rationem ipſam Generis. Ratio verò poſterior Ammonij non valet: nam diuerſis Prædicamẽtis nihil poteſt eſſe vniuocum quidditatiuè: poteſt tamen aliquid eſſe accidentale, quales ſunt hę intentiones, ſicut etiam relatio vniuocè conuenit multorum Prædicamentorum fundamentis, quamuis ſecundum Porphyrium non ponatur vniuerſale, vt Genus: vt in ſequenti dubio dicetur.

QVAESTIO III.

SEd tunc dubitabis circa tertium, quid ſaltem conſtituatur loco Generis, ſecundum Porphyrium? Breuiter reſpondebo; non vniuerſale locò Generis, ſed Prædicabile conſtitui. Huius eſt ratio conuincens. Differentia in definitione ponitur, ad excludendum ea, quæ ſub eodem Genere conueniunt: verbi gratia, rationale ponitur in definitione hominis, vt ſeparet illa animalia, quæ non ſunt rationalia: non autẽ ponitur ad differentiam lapidis, aut alterius extra Genus: ſed Porphyrius excluſit indiuiduum à ratione Generis, per illam differentiam prædicari de pluribus: ergo Genus non eſt vniuerſale, quia Indiuiduum non continetur ſub vniuerſali: continetur autem ſub prædicabili: nam indiuiduum eſt Prædicabile, ſed de vno: Genus autem de pluribus: Prædicabile ergo erit loco Generis.

QVAESTIO IIII.

CIrca quartum, An videlicet rectè ſit poſita Generis definitio? obiicitur contra definitionem ipſius Generis. Primò, contra

contra vltimam particulam, in qua à Differentia diſtinguitur. Differentia prædicatur in quid, ergo non differt in hoc à Genere. Probatur antecedens ex Ariſt. expreſſè. 7. Top. c. 3& 4. Topi. c. 4. vbi non in hoc differre à Genere docet, ſed quòd Genus de pluribus, quàm Differentia, prædicetur.

Secundò, Accidens nec eſt de ſubſtantia rei, nec pars ſubſtantiæ rei: ergo non prædicatur in quale quid, vt dicit Porphyrius.

Tertiò, Multa ſunt Propria quæ de pluribus Speciebus prędicantur: ergo non differt in hoc à Genere, quòd ſolùm de vna Specie Proprium prædicetur. Antecedens probatur: mobile, æquale, ſimile, ſunt paſſiones propriæ; quæ tamen de pluribus corporibus Specie differentibus prædicantur.

Quartò, Differentia non prædicatur de pluribus ſpeciebus, ergo non conuenit in hoc cum Genere. Patet antecedens: rationale enim eſt Differentia, quæ tamen vni ſpeciei eſt propria.

Quintò, Genus prædicatur de pluribus differentibus numero: animal enim de Petro, & Ioanne prædicatur: ergo à Specie non differt in hoc.

Pro horum argumentorum ſolutione, eſt primò notandum duo eſſe neceſſaria, vt aliqua differant Specie: alterum eſt, vt habeant diſtinctas definitiones: quapropter Petrus & Paulus & Indiuidua vnius Speciei Specie non differunt: alterum eſt, quod ſub eodem ſint Genere: quod docet Ariſt. 10. Meta. cap. 11. Differre ergò Specie, eſt ſub eodem Genere diſtinctas habere definitiones.

Poſſumus etiam tres modos differendi Specie deſumere ex Ariſt. 5. Meta. c. 10. Primò, illa differunt Specie, quæ ſub eodem Genere diſtinctas habent definitiones, & ipſa in alias Species inferiores diuidi nequeunt, quo pacto differunt Species vltimæ: homo, leo; & iſta dicuntur differre Specie atoma; & hæc eſt, propriè Differentia ſpecifica.

Secundò, illa differunt Specie, quæ ſub eodem Genere ex æquo continentur, & rurſus diuidi poſſunt in alias Species ſub ſe: ſicut corpus animatum, & corpus inanimatum, & iſta dicuntur differre Specie ſubalterna, ſeu Genere intermedio. Dicuntur autem ex æquo contineri ſub Genere, quæ per æquales Differentias illius Generis componuntur: ſicut corpus animatum & corpus inanimatum: corpus enim, quod eſt illorum Genus, æqualiter per animatũ & inanimatum diuiditur.

Tertiò,

Tertiò, illa differunt Specie, quæ ſub eodem ſunt Genere, tamen non æqualiter; cùm videlicet vnum eſt communius, alterum minùs commune: quia pluribus intermediis Differentiis, ab illo Genere, in quo conueniunt, diſtant, licèt non vnum ſit ſuperius ad alterum: quo pacto, homo, & planta Specie differunt: clarum eſt enim quòd planta communior eſt, quàm homo, ſed non ad hominem, quia homo planta non eſt. Si enim eſſet ſuperior illo, eſſet Genus; at Genus, & Species ſub ipſo non dicuntur differre Specie, vt ait Ariſt. 10. Meta. cap. 11. Genus igitur eſt, quod de pluribus Specie differentibus prædicatur, vtcunque Specie differant, ſiue primo, ſiue ſecundo, aut tertio modo.

Eſt ſecundò notandum, Duo eſſe neceſſaria, vt aliquod prędicatum prædicetur in quid: vnum, quòd ſit de natura, vel pars naturæ rei: nec hoc ſufficit, nam differentia eſt pars naturæ rei, tamen non prædicatur in quid: ſed eſt neceſſarium alterum, ſcilicet quòd prædicetur per modum naturæ, ſcilicet quod non ſit connotatiuum, quando ſubiectum fuerit abſolutum; tunc enim ſignificat per modum Accidentis: ſed vel vtrunque abſolutum, vel vtrunque connotatiuum. Genus ergo reſpectu Speciei habet vtrũque, & eſt de natura Speciei, & prædicatur per modum naturæ & ſubſtantiæ, propterea prædicatur in quid. At Differentia habet vnum, ſcilicet eſt de natura rei, non tamen habet modum prædicandi: propterea non prædicatur in quid, ſed dicitur in quale quid, quid, quia eſt de ſubſtantia re quale, quia eſt ad modum Accidentis: & Accidens neutrum habet, propterea ſimpliciter in quale prædicatur: vnde fit, vt conſtituatur prædicatio in quid, & in quale quid, & in quale.

Ad 1. His ſuppoſitis, Reſp. ad primum. Differentia prædicatur in quid ſecundum rem, ſed non ſecundum modum: ſicut Genus, quod abſolutè in quid prædicatur. Nec Ariſt. dicit oppoſitum, ſed aſſerit prædicari in quid: ſed differt à Genere, quia ſe habet vt qualitas, in quo manifeſtat prędicari in quale quid.

Ad 2. Ad ſecundum Reſp. Quando dicitur quale quid eſt coruus? illud, quid, non petit naturam, ſed idem eſt, ac ſi dicatur, quale ens eſt coruus?

Ad 3. Ad tertium Reſp. admittendo aliquod Proprium de pluribus Speciebus prędicari, ſed id non habetur vt Proprium, & Porphyrius hoc intendit, quòd prędicatio, quę neceſſariò, & ſemper conſtituit Genus, eſt de pluribus Speciebus prędicari:

at prędi

at prędicatio neceſſaria Proprio eſt de vna Specie: reliquum eſt per accidens, & ſecundariò, quia illa ſua Species, de qua prædicabatur, erat ſubalterna. Dici etiam poteſt, concedendo illationem: aliqua, inquam, Propria eſſe generica, quę de Genere immediatè prędicantur: aliqua eſſe Propria ſpecifica, quę de Specie vltima prędicantur, differre autem à Genere & Specie, quia non in quid, ſed in quale prędicantur.

Idem Reſp. ad quintum de prędicatione de Indiuiduis: hęc enim prædicatio, eſt primò & immediatè & per ſe Speciei, non autem Generis, niſi ſecundariò & mediatè. *Ad 5.*

Ad quartum Reſp. Porphyrium exiſtimaſſe, nullam eſſe particularem & propriam Speciei Differentiam, ſed omnes eſſe communes, & rationale non ſolùm homini, ſed Angelis conuenire. Sed de hoc latiùs dicemus capite de Differentia. *Ad 4.*

DE INDIVIDVO.

QVAEST. I. *Vtrum Indiuiduum prædicetur.*

Circa vltimam difficultatem, an ſcilicet indiuiduum prædicetur, ſunt tres opiniones. Prima eſt S. Th. 7. Meta. c. 3. qui loquens de Indiuiduo ſubſtantiæ, inquit, poſſe dupliciter prædicari: vno modo de alio, vt homo eſt Petrus, animal eſt Cæſar; & talis eſt prædicatio per accidens, & indirecta: altero modo poteſt de ſe prædicari, ſcilicet Petrus eſt Petrus, & talis eſt prędicatio per ſe, & hoc videtur aſſerere quoq; Boët. Nihil, inquit, verius, quàm idem de ſe ipſo prædicari. Imò videtur Ariſtotel. ſententia. 2. Periherm. c. vltimo. Bonum, inquit, per ſe eſt bonum: vbi approbat prædicationem identicam, qua idem de ſe ipſo prædicatur, & 5. Metaph. c. 18. homo per ſe eſt homo. Eiuſdem ſententiæ eſt Porphyrius qui Indiuiduum de vno prædicari affirmat, ſcilicet de ſe ipſo. *1. Opi.*

Secunda opinio eſt Auer. cap. de ſpecie, qui interpretans Porphyrij definitionem illam, Indiuiduum de vno prædicatur, dicit, duplex eſſe Indiuiduum: ſubſtantiæ, vt Petrus: accidentis, vt hoc album. Indiuiduum accidentis de vno prædicatur, at ſubſtantię Indiuiduum, de nullo: & propterea non bene Porphyrius definiuit, quia ſoli Indiuiduo Accidentis illa definitio competit. Meliùs Ariſt. dicit. 1. Periher. c. 5. Singulare eſt quod non de multis prædicatur. Iſta ſententia videtur Ariſt. cap. de ſubſtantia, & 7. Meta. cap. 3. Prima ſubſtantia, inquit, id eſt, Indiuiduum ſubſtantiæ, de nullo prædicatur: non enim Auerro. vult prędicationem eſſe eiuſdem de ſe ipſa. 1. Priorum, in diggreſſione de quarta figura, quæ eſt Galeni, inquit, *2. opin.*

inquit, Si daretur quarta figura, idem de ſe ipſo prædicaretur, quod eſt in fine abominationis, & 10. Meta. com. 8. & 4. Meta. com. 3. dicit illam eſſe nugatoriam, neque habere ſubiectum, neque prædicatum.

3. Opin. Tertia opinio eſt Caietani, cap. de Specie: vbi diſtinguit duplicem prædicationem: naturalem, & artificialem. Naturalis eſt quæ eſt vera, tamen non eſt apta ad diſputationem aliquam; & talis eſt illa, in qua idem de ſe ipſo Prædicatur: Alia eſt artificialis ſicut ſunt reliquæ, quarum vſus arti & ſcientiæ deſeruit, & per hanc diſtinctionem conciliat opiniones.

1. concl. Pro huius determinatione eſt aduertendum, aliud eſſe neceſſarium ad veritatem prædicationis, aliud ad proprietatem. Vnde aliud eſt prædicatio vera, aliud propria: ad veritatem ſufficit, quòd ita ſit in re, ſicut ipſa ſignificat: ad proprietatem eſt neceſſarium quòd prædicatum ſit forma, & ſubiectum materia: quod eſſe non poteſt in prædicatione eiuſdem de ſe ipſo.

Iuxta hoc ſit prima concluſio. Prædicatio, qua Indiuiduum ſubſtantiæ de alio prædicatur, vt iſte veniens eſt Petrus, eſt per accidens: iſta eſt Ariſt. 1. Priorum. c. 28.

2. concl. Secunda concluſio. Prædicatio, qua de ſe ipſo aliquid prædicatur, eſt vera, ſed impropria propter rationem prædictam. Hæc eſt Alber. tract. 3. cap. 4. & Auer. nec oppoſitum voluit Boëtius: dixit enim, nihil verius, non autem dixit, nihil proprius: imò nec S. Tho. qui dixit, illam eſſe per ſe, eo modo, quo etiam vocat Ariſt. per ſe, id eſt, non per aliam cauſam, ſi enim dicas quare homo eſt homo? dices, nulla cauſa, ſed per ſe, & ita interpretatur Boëtius. 2. Perihermenias.

3. conclu. Tertia concluſio eſt quantùm exiſtimo etiam vera contra Auer. nec Indiuiduum Accidentis de vno propriè prædicatur, quamuis verè de illo prædicetur. Hæc ex ſententia expreſſa Ariſt. c. 2. Anteprædicam. Hoc album, inquit, eſt in ſubiecto, ſed de nullo prædicatur. Ratio autem eſt, quia quando demonſtratur Accidens indiuiduum, demonſtratur ipſum ſubiectum: in quo eſt, quia ab eo indiuiduatur: vnde perinde eſt dicere: Petrus eſt hoc album, ac Petrus eſt ipſe, habens albedinem.

QVAESTIO. II. *Quæ, & quot ſunt prædicationum genera.*

QVia tamen de prædicatione loquuti ſumus, & omnia iſta ad prædicationem ſpectant, non erit inutile, quid

quid prædicatio, & quotuplex ſit oſtendere. Eſt igitur prædicatio, affirmatio alicuius de aliquo: propoſitio enim negatiua, non propriè prædicatio, ſed diuiſio quædam dicitur. Hæc prædicatio duplex eſt, quædam propria, quædam impropria: propria eſt, cuius veritas pendet ex propria ſignificatione, & propria acceptione terminorum, vt homo eſt albus: impropria, cuius veritas ex impropria acceptione terminorum pendet, vt homo eſt bulla, diuitiæ ſunt fumus. Propria eſt triplex, ordinata, & inordinata contra ordinem, & inordinata præter ordinem.

Ordinata eſt, in qua ſubiicitur id, quod ſubiici debet, ſcilicet id, quod ſe habet, vt materia: prædicatur id, quod debet prædicari, ſcilicet quod habet modum formæ, quales ſunt prædicationes inferiorum reſpectu ſuperiorum prædicatorum, & Accidentium, de ſubiectis, & Differentiarum, de ſuis Speciebus. Hæc ordinata duplex eſt, eſſentialis, & accidentalis: eſſentialis eſt, in qua prędicatum vel eſt natura, vel de natura ſubiecti quæ duplex eſt, eſſentialis quidditatiua, eſſentialis ſola: eſſentialis quidditatiua, qualis eſt prædicatio Generis, & definitionis, ſcilicet quando prędicatum eſt in quid: eſſentialis ſola, quando prædicatum eſt in qualę quid, qualis eſt prædicatio Differentiæ. Accidentalis, in qua prædicatũ non eſt de natura ſubiecti: quæ duplex eſt, propria, & communis. Accidentalis propria eſt, in qua prædicatum eſt proprium alicuius Speciei, vt homo eſt riſibilis: communis eſt, in qua prędicatur Accidens commune, vt homo eſt albus Accidentalis communis duplex, externa, & interna: interna, in qua prædicatur Accidens, quod ineſt ſubiecto, de quo prędicatur, vt homo eſt albus: externa in qua Accidens non ineſt ſubiecto de quo prædicatur, vt homo videtur. Præterea triplex eſt, prima, quæ ſumitur ab actibus animæ, vt paries videtur, homo amatur: ſecunda, quæ ſumitur à ſecundis intentionibus, vt homo eſt Species, animal eſt Genus: tertia, quæ ſumitur ab aliquo alio extrinſeco, ſiue loco, vt homo eſt Romanus, ſiue alia habitudine, Philoſophus eſt Platonicus.

Inordinata prędicatio contra ordinem eſt, in qua id prædicatur, quod debet ſubiici, id ſubiicitur, quod debet prędicari, iſtæ ſunt oppoſitæ, ſeu conuertentes omnium ordinatarum, nec oportet nunc has rurſus diſtinguere. Antiqui vocabant ordinatam prædicationem, naturalem: inordinatam, non naturalem: quam diſtinctionem ponit Auerr. 7. Metaph. com. 59. & 4. Phyſic. com. 33. vbi ſoluit problema Logicum, ſcilicet *Vide Philopo. de hac prædica. Poſte. cō. 85. & 3. in Theo.*

34. & ſcilicet, cur Ariſtoteles facit ſyllogiſmos ex terminis conuertibilibus in ſecunda figura ex puris affirmatiuis, cùm poſſit per conuerſionem eos facere in prima, & eſſet conſequentia bona de forma? dicit id eum feciſſe, ne daretur prædicatio non naturalis, ſcilicet in qua ſubiectum de Accidenti, vel definitio de paſſione prædicetur. Eandem diſtinctionem habet Themiſtius.1.Poſt.cap.38. Alij prædicationem naturalem vocant directam, non naturalem, indirectam.

tab. fol. 3.col.8.

Alia eſt prædicatio inordinata præter ordinem: hæc eſt triplex, quædam identica, quædam diſparata, quædam per Accidens. Identica, qua idem de ſe ipſo prædicatur. Diſparata, qua diſparatum de diſparato, vt homo eſt leo: vel contrarium de contrario, vt album eſt nigrum. Per Accidens eſt, in qua duo connotatiua inuicem prædicantur, quorum prædicatio in abſtracto falſa eſt. Eſt enim obſeruandum, quando connotatiua prædicantur, ad veritatem propoſitionum ſufficere identitatem ſubiecti, vt album eſt dulce. Veritas huius pendet ex eo, quòd albedo & dulcedo ſint in aliquo vno ſubiecto. Tales vocamus per Accidens, dummodò illorum prædicatio in abſtracto non valeat: aliter enim erit non per Accidens: vt album eſt coloratum, non eſt per Accidens, valet enim, albedo eſt color. Hæc eſt triplex. Prima, in qua cõnotatiuum vnius prædicamenti prędicatur de alio alterius prędicamenti, vt album eſt ſimile, muſicus ædificat. Secunda, in qua connotatiuum vnius prędicamenti prędicatur de cõnotatiuo eiuſdem prędicamenti, vt album eſt dulce. Tertia, in qua vna Differentia, vel Proprium de alio, vt rationale eſt ſenſibile, riſibile eſt flebile.

De Specie, Cap. II.

1 *Species autem dicitur quidem & de vniuſcuiuſque forma: ſecundum quam dictum eſt. Prima quidem ſpecies digna eſt imperio. Dicitur autem Species & ea, quæ eſt ſub aſſignato Genere ſecundum quam ſolemus dicere hominem quidem Speciem animalis, cùm ſit Genus animal, album autem coloris Speciem, triangulum verò figuræ Speciem. Quòd ſi etiam Genus aſſignantes Speciei meminimus, dicentes quòd de pluribus & differentibus Specie, in eo quod quid eſt, prædicatur: & Speciem dicimus id, quod ſub aſſignato Genere eſt: noſſe oportet, quòd quoniam*

&

& Genus alicuius eſt Genus,& Species alicuius eſt Species,idcircò neceſſe eſt in vtrorumque rationibus vtriſque vti. Aſſignant ergo & ſic Speciem. Species eſt, quæ ponitur ſub Genere,& de qua Genus,in eo quod quid eſt,prædicatur. Amplius autē ſic quoque,Species eſt, quæ de pluribus & differentibus numero,in eo quod quid eſt prædicatur.Sed h. quidem aſſignatio ſpecialiſſima eſt, & quæ ſolùm Species eſt, non autem & Genus : aliæ verò erunt etiam non ſpecialiſſimarum.

Planum autem erit quod dicitur hoc modo.In vnoquoque Prædicamento ſunt quædam generaliſſima, & ruiſus alia ſpecialiſſima : & inter generaliſsima & ſpecialiſsima ſunt alia quæ Genera & Species dicuntur eadem. Eſt autem generaliſsimum quidem , ſupra quod nullum aliud ſit ſuperueniens Genus.Specialiſsimum autem eſt , poſt quod non eſt alia inferior Species. Inter generaliſsimum autem & ſpecialiſsimum alia ſunt, quæ Genera & Species ſunt eadem, ad aliud tamen & ad aliud ſumpta. Fiat autem in vno quidem Prædicamēto manifeſtum quod dicitur. Subſtantia eſt quidem & ipſa Genus:ſub hac autem eſt corpus: & ſub corpore animatum corpus:ſub quo animal:ſub animali verò rationale animal:ſub quo homo:ſub homine verò Socrates & Plato, & qui ſunt particulares homines. Sed horum ſubſtantia quidem generaliſsimum eſt, & Genus ſolùm : homo verò ſpecialiſſimum & ſolùm Species. Corpus autem Species quidem eſt ſubſtantiæ, Genus verò animati corporis,ſed & animatum corpus Species quidem eſt corporis,Genus verò animalis : rurſus animal Species quidem eſt corporis animati , Genus verò rationalis animalis : ſed rationale animal Species quidem eſt animalis, Genus autem hominis : homo verò Species quidem eſt rationalis animalis , non autem Genus particularium hominum,ſed ſolū Species:& omne , quod ante Indiuidua propinquè prædicatur,Species erit ſolùm,non etiam Genus. 2

Generum ac Specierum in Prædicamento. ſubſtantiæ ordo,

Genus	*Subſtantia*	*generaliſſimum*
Species	*Corpus*	*& Genus*
Species	*Animatum corpus*	*& Genus*
Species	*Animal*	*& Genus*
Species	*Rationale animal*	*& Genus*
Species	*Homo*	*ſpecialiſſima.*
Particulares	*Socrates & Plato*	*homines.*

Quemadmodum igitur ſubſtantia cùm ſuprema ſit, eò quòd nihil ſupra eam ſit, Genus eſt generaliſſimum, ſic etiam homo cùm ſit Species, poſtquàm nō eſt alia Species, neque aliquid eorum, quæ poſſunt diuidi in Species, ſed ſolum Indiuidua (Indiuiduum enim eſt Socrates, & Plato, & hoc album) Species erit ſolùm & vltima Species. & (vt dictum eſt) ſpecialiſſima: quæ verò ſunt in medio, eorum quidem, quæ ante ipſa ſunt, erunt Species: eorum autem, quæ poſt ipſa ſunt, Genera. Quare hæc quidem duas habent habitudines, eam, quæ eſt ad ea, quæ antecedunt, ſecundum quam Species ipſorum eſſe dicūtur, & eam quæ eſt ad poſteriora, ſecundum quam Genera ipſorum eſſe dicuntur. Extrema verò vnam habent habitudinem. Nam & generaliſſimum ad ea quidem quæ poſteriora ſunt habet habitudinem, cùm ſit Genus omnium id, quod eſt ſupremū: eam verò, quæ eſt ad ſuperiora non habet, cùm ſit ſupremum & primum principium, & (vt diximus) ſupra quod non eſt aliud ſuperueniens Genus. Specialiſſimum autem vnam habet & ipſam habitudinem, hanc quidem quæ eſt ad ſuperiora, quorum eſt Species: eam verò, quæ eſt ad poſteriora, non diuerſam habet habitudinem, ſed eandem, & Species Indiuiduorum dicitur: ſed Species quidem dicitur Indiuiduorum velut ea continens: Species autem ſuperiorum, velut quæ ab eis continetur.

3 *Determinant igitur generaliſſimum Genus ita, quod cùm Genus ſit, non eſt Species: & rurſus, ſupra quod non eſt aliud ſuperueniens Genus. Specialiſſimam verò Spe-*

ciem

ciem ſic, quæ cùm ſit Species, non eſt Genus: & quam, cùm ſit Species, in Species diuidere non poſſumus: adhuc autem, & quæ de pluribus & differentibus numero in eo quod quid eſt prædicatur. Ea verò, quæ in medio ſunt extremorum, ſubalterna vocant Genera & Species, & vnũquodq; ipſorum Speciem eſſe, & Genus ponunt, ad aliud tamen & aliud ſumptum: ea enim, quæ ſunt ante ſpecialiſſima vſque ad generaliſſimum aſcendentia, & Genera dicuntur, & Species: vt Agamemnon, Atrides, & Pelopides, & Tantalides, & vltimum Iouis. Sed in familijs quidem plerunque ad vnum reducuntur principium, verbi gratia, ad Iouem: in Generibus verò & Speciebus non ſic ſe habet. Neque eſt commune vnum Genus omnium ens: nec omnia eiuſdem Generis ſunt ſecundum vnum ſupremum Genus, quemadmodum dicit Ariſtoteles: ſed poſita ſint (quemadmodùm in Prædicamentis dictum eſt) prima decem Genera, quaſi prima decem principia. Et ſi omnia quis entia vocet, æquiuocè, inquit, nuncupabit, ſed non vniuocè. Si enim vnum eſſet commune omnium Genus ens: vniuocè omnia entia dicerentur. Cùm verò decem ſint prima, communio ſecundum nomen eſt ſolùm, non tamen ſecundum rationem, quæ ſecundum nomen eſt.

Decem igitur generaliſſima quidem ſunt: ſpecialiſſima verò in numero quidem quodam ſunt, non tamen infinito. Indiuidua autem, quæ ſunt poſt ſpecialiſſima, infinita ſunt. Quapropter vſq; ad ſpecialiſſima à generaliſſimis deſcẽdentes, iubebat Plato quieſcere: deſcendere autem per media diuidendo ſpecificis differentijs: infinita verò, inquit, relinquenda ſunt, neque enim eorum ſcientiam poſſe fieri.

Deſcendentibus igitur ad ſpecialiſſima, neceſſe eſt diuidentes per multitudinem ire: aſcendentibus verò ad generaliſſima neceſſe eſt colligere multitudinem in vnum: collectiuum enim multorum in vnam naturam Species eſt, & etiam magis id, quod Genus eſt: particularia verò &

ſingularia è contrario ſemper in multitudinem diuidunt id,quod vnum eſt: participatione enim ſpeciei plures homines,ſunt vnus homo. In particularibus autem & ſingularibus vnus & communis plures: diuiſiuum enim ſemper eſt,quod ſingulare eſt: collectiuum autem & adunatiuum, quod commune eſt.

Aſsignato autem Genere & Specie,quid ſit vtrumque eorum, & Genere quidem vno exiſtente, Speciebus verò pluribus (ſemper enim in plures Species diuiſio Generis eſt) Genus quidem ſemper de Specie prædicatur, & omnia ſuperiora de inferioribus: Species autem neque de proximo ſibi Genere,neque de ſuperioribus: neque enim conuertitur. Oportet enim aut æqua de æquis prædicari, vt hinnibile de æquo: aut minora de minoribus, vt animal de homine: maiora verò de maioribus minimè: neque enim dices animal eſſe hominem,quemadmodum hominem dices eſſe animal. De quibus autem Species prædicatur,de iјs neceſſariò & Speciei Genus prædicabitur, & Generis Genus vſque ad generaliſsimum: ſi enim verum eſt dicere Socratem hominem, hominem autem animal,animal autem ſubſtantiam: verum eſt & Socratem animal dicere, atque ſubſtantiam, ſemper enim cùm ſuperiora de inferioribus prædicentur,Species quidem de Indiuiduis prædicabitur, Genus autem & de Specie, & de Indiuiduo: generaliſsimum verò de Genere vel Generibus, ſi plura ſint media & ſubalterna & de Specie,& de Indiuiduo. Dicitur enim generaliſsimum quidem de omnibus ſub ſe poſitis Generibus,& Speciebus,& Indiuiduis: Genus autem, quod ante ſpecialiſsimum eſt, de omnibus ſpecialiſsimis & indiuiduis, ſolùm autem Species de omnibus Indiuiduis, Indiuiduum autem de vno ſolo particulari.

7 *Indiuiduum autem dicitur Socrates, & hoc album, & hic veniens Sophroniſci filius, ſi ſolus ſit ei Socrates filius. Indiuidua autem dicuntur huiuſmodi, quoniam ex*

proprie

proprietatibus conſiſtit vnumquodque eorum, quarum collectio nunquam in alio eadem erit: Socratis enim proprietates nunquam in aliquo alio particulariũ erunt eædem: eæ verò, quæ ſunt hominis proprietates (dico autem eius, qui eſt communis) erunt eædem in pluribus, magis autem & in omnibus particularibus hominibus, in eo quòd homines ſunt.

Continetur igitur Indiuiduum quidem ſub Specie, Species autem ſub Genere. Totum enim quoddam eſt Genus, Indiuiduum autem pars; Species verò & totum eſt, & pars, ſed pars quidem alterius, totum autem non alterius, ſed in aliis: in partibus enim totum eſt. De Genere igitur & Specie, & quid generaliſſimum, & quid ſpecialiſſimũ, & quæ Genera eadem & Species ſint, quæ etiam Indiuidua, & quot modis Genus & Species dicantur ſufficienter dictum eſt.

Cur de Specie poſt Genus, & non priùs de Differentia egerit.

POſt Genus tractat Porphyrius de Specie: qua in re non 8
abſque ratione poteſt quis dubitare, cùm Differentia ſit prior Specie: eſt enim eius pars, & cùm in proœmio fuerit ante Speciem propoſita, cur modo de Specie poſtpoſita Differentia tractauerit? Ammon. & Boëtius huius vnam aſſignãt cauſam: nempè quia Genus, & Species relatiua ſunt, & vnum relatiuum perfectè abſque altero cognoſci nequit. Auic. ſecundam huius dat cauſam, quia Genus eſt magis intrinſecũ Speciei, quàm Differentiæ, propterea poſt Genus ſequitur Species. Species enim conſtat ex Genere & Differentia: Genere, vt materia: Differentia, vt forma: vt autem materia magis eſt intrinſeca compoſito, cuius eſt pars, quàm forma, ita Genus Speciei, quàm Differentiæ eſt magis propinquum. Poterit etiam tertiò dici, quòd quamuis in eſſe præcedat Differentia, tamen in prædicandi modo prior eſt Species: prædicatur enim in quid, at Differentia in quale, & ferè ad modum Accidentis.

Quot modis ſumitur Speciei.

Species autem dicitur, &c.

Hoc igitur caput in tres diuiditur partes. In prima tradit acceptiones Speciei & definitiones: in ſecunda conſtituit ordinem

dinem prædicatorũ: in tertia definit & diuidit Indiuiduum. Dupliciter igitur ſum.tur Species. Vno modo, pro forma & pulchritudine rei,quo pacto dicimus,præſtantiſſima Species digna eſt imperio, ſcilicet homines pulchri & formoſi ſunt digni,vt aliis imperent. Secundo modo dicitur Species, quæ ſubiicitur Generi,quo pacto dicitur, homo eſt Species animalis,de qua in præſenti loquitur Porphyrius. Et quia poteramus ei obiicere,quare Speciem per Genus definit,cùm Genus per Speciem definierit? vitium enim eſt circulus in definitionibus, ſcilicet definiri vnum per alterum, & è contra: excuſat ſe dicens id in his, quæ relata & ad aliud ſunt, non eſſe inconueniens,imò vnum per aliud definire neceſſe eſt.

Huius Speciei tres aſſignat definitiones. Prima eſt,Species eſt quæ ponitur ſub Genere.Secunda, Species eſt,de quo Genus in eo quod quid prædicatur; quamuis has duas aliqui, inter quos eſt Auicenna,vnam eſſe velint:& admodùm probabile videtur,ſcilicet, Species eſt quæ ponitur ſub Genere, de qua Genus in eo quod quid prædicatur; vt poſterior pars ſit prioris declaratio. Tertia, Species eſt, quæ prædicatur de pluribus differentibus numero in eo quod quid, vt homo prædicatur de Petro, & de Paulo, & aliis ſimilibus. Statim hanc tertiam comparat duabus præcedentibus, & hic manifeſtat Porphyrius illas eſſe duas, dum pluraliter de eis loquitur: diſcrimen autem eſt, illæ duæ priores competunt omni Speciei, iſta poſterior ſoli ſpeciei vltimæ,& ſpecialiſſimæ.

Eſt enim duplex Species, quædam quæ ſolùm eſt Species & relata ad ſuperiora, & relata ad inferiora: ad ſuperiora, quia inferius dicitur Species ſuperiorum: ad inferiora quidẽ,quia ſunt ſolùm Indiuidua,& ſingularia de quibus prędicatur:vt homo,leo,equus: & hæc dicitur Species ſpecialiſſima, ſeu atoma,ſeu Species ſubiicibilis & ſic prædicabilis.

Altera Species eſt, quæ relata ad ſuperiora eſt Species, ad inferiora verò eſt Genus, quia inferiora eius ſunt plura Specie Differentia: vt animal reſpectu viuentis, ſeu ſubſtantiæ eſt Species,at reſpectu hominis & leonis eſt Genus: & hæc dicitur Species ſubalterna. Modo illæ definitiones priores conueniunt vtrique Speciei ſpecialiſſimæ, & ſubalternæ: at tertia definitio ſolùm ſpecialiſſimæ competit.

Dubia aliquot ſcitu digniora in primam partem capitis de Specie.

Nota 1. Circa hanc partem eſt primò notandum quòd Species eſt

nomen

nomen primæ intentionis, id eſt, ſignificans res ipſas ſecundum ſe: & eſt nomen ſecundæ intentionis, vt rem ſignificat, qua ratione prædicatur vel ſubiicitur. Si priori modo conſideretur, adhuc multiplex eſt: ſignificat enim apud Philoſophos ſimilitudinem rei, quæ in potentia cognoſcente recipitur, quo pacto loquuti ſumus ſuperiùs. Secundò, ſignificat formam rei ſubſtantialem, quæ eſt altera pars compoſiti: cõpoſitum enim conſtat ex materia, & forma, cuius vſus eſt frequens apud Ariſtotelem, qui formam rei vocat Speciem. Tertiò, ſumitur pro pulchritudine corporis, quæ quoddam Accidens eſt. Porphyrius duas priores prætermiſit, quia obſcuræ erant, tertium explicuit, quia facilis eſt & ſimilitudinẽ aliquã cum ſpecie Logica habet: vt enim rei pulchritudo ex debita partium compoſitione fit, ita ſpecies ex Generis & Differentiæ recta vnione & coniunctione: quæ Species dicitur Logica, & ſecunda intentio.

Species vt nomen 1. & 2. intentionis.

Eſt præterea notandum circa literam, aliquos textus habere, (Species Priami digna eſt Imperio) & ita legit Albertus, & Auerroes: at Græcè habetur, prima ſeu præſtans Species digna eſt Imperio: quaſi pulchritudo corporis, animi virtutem arguat: vt dicit Ariſt. 1. Rheto. lineamenta corporis virtutis animi ſigna ſunt.

Nota 2.

Circa exemplum Porphyrij, quo triangulum aſſignat tanquam Speciem, & figuram vt Genus, aliqui id eſſe falſum exiſtimant, credentes figuram non eſſe Genus ad triangulum, quadrangulum & alias, quia per prius dicitur de vna, quàm de altera, & quia ex triangulo reliquæ componuntur. Ammonius hîc Porphyrium defendit: nos hoc prætermittimus, quia in ſecundo de anima, vbi maior hoc examinandi offeretur occaſio, differemus: interim id ſaltem ſuppoſuiſſe ſatis eſt.

Eſt tertiò notandum Circulus in aliqua definitione, vel demonſtratione fit, quando per id, quod definitum eſt, definimus aliquid eorum, quæ in definitione ſunt: vel per id quod probatum eſt, probamus iterum ea, quæ ad illius probationem aſſumpſimus: quod quidem vitium eſt, vt docet Ariſt. 1. Poſte. c. 3. quia ſequitur aliquid eſſe notius ſe ipſo. Nã ſi hoc, verbi gratia, A. definitur per B. ſeu probatur per B. notius eſt B. quia definitio eſt notior & antecedẽs ſimiliter notius eſt, quã cõſequens. Iterũ ſi B. definitur per A. ſeu probatur per A. ſequitur quòd A. eſt notius, quàm B. ergo A. eſt notius ſe ipſo, quia eſt notius eo, quod ipſo eſt notius. At quamuis hoc non liceat in aliis, in relatiuis licet vnum per alterum definire: quia iſte

Nota 3. Qua ratione in definitionibus & demõſtrationibus fiat circulus.

defectus non committitur in his: relatiua enim ſunt æquè ignota per ſe ſola: ſingula tamen ad alterum relatiuum comparata, ſunt & fiunt notiora ſeipſis, non ad aliud relatis, & innoteſcunt cum aliis ſumptis: notius enim eſt relatiuum, pater, ſimul cum ſuo relatiuo ſumptum, quàm ipſum per ſe: hoc autem non eſt inconueniens.

Nota 4. Eſt quartò notandum, eſſe dubium circa definitionem primam: Species eſt quæ ponitur ſub Genere: videtur enim aliis competere, quàm Speciei: nam Indiuiduum ponitur ſub Genere: aliqui ſubintelligunt vniuerſale, alij prædicabile, aſſeruntque hoc debere intelligi de prædicatione immediate. Albertus & Caietanus hoc videntes non eſſe cautum, quia Indiuiduum Generis immediatè ponitur ſub Genere, ſcilicet hoc animal eſt animal, neſcio quid imaginantur, ſcilicet quòd Species eſt ſub Genere, quantum ad ordinem poſitionis, & participationis, & totalis principiationis: quod eſt dicere, Species eſt inferior per ſe Genere ordine naturali, & prædicandi, & iſte eſt ordo poſitionis & eſt inferior ordine participationis, quia Species in ſua ſubſtantia participat Genus; Genus verò non Speciem: & Genus continet totam ſubſtantiam Speciei: nam ſpecies conſtat ex Genere & Differentia: at Differentia in potentia continetur ſub Genere: & hoc eſt dicere Genus eſſe totale principium Speciei, & Speciem habere ordinem ad Genus totalis principiationis quòd non fit in Indiuiduo: quia indiuiduatio eſt in materia & Accidentibus, non autem procedit à Genere ſicut Differentia: & ſic volunt iſti doctores, illud (Sub) in definitione ſcilicet, Species eſt quæ ſub Genere ponitur, habere hos tres ordines: hæc optimè dicta ſunt ab Alberto tra. 4. c. 1. Sed profectò neſcio an præter rem: cùm ſenſus ſit alia ex parte clariſſimus, & minùs expoſitus cauillo ſcilicet, Species eſt quæ ponitur ſub Genere, tali poſitione ſecundum qualem Genus eſt Genus: & hoc nulli præter Speciem competit.

Nec ſimiliter eſt curandum, cur Porphy. dixit ſub aſſignato Genere: voluit enim quòd (ſub aſſignato) id eſt, certo & determinato: quia vna Species ad vnum pertinet Genus: patet enim ibi ſignificare illud verbum ſub aſſignato Genere, id eſt definito & deſcripto paulò antè: & hoc ipſe declarat conſequenter dicens, Genus aſſignantes, id eſt definientes ſeu deſcribentes.

Secunda pars Capitis de Specie.

Planum autem erit quod dicitur hoc modo, &c.

Hæc eſt capitis ſecunda pars, qua Porphyrius manifeſtat hoc, quòd dixerat de duplici Specie, & comparatione, & ad ſuperiora & ad inferiora, deſcribitque totum prædicamentum, quo iſta continentur.

Hæc autem pars in tres alias diuidi poteſt. In prima, ea quę in quoque prædicamento conſtituuntur, explicat, & differentiam aſſignat, & eorum ſimilitudinem. In ſecunda, ſingula eorum definit, & exemplo quodam manifeſtat, oſtendens in quo ſimilitudo, & diſſimilitudo exempli conſiſtat. In tertia eorum numerum, & modum ea conſtituendi, & inter ſe prædicandi ordinem enarrat.

Circa primum eſt notandum, quòd prædicamentum, vt in præſenti ſumitur, eſt quædam multorum Generum & Specierum ordinatio ſub vnico ſupremo contentorum: vt patet in exemplo, quod Porphyrius proponit de ſubſtantia: eſt enim quoddam commune, ſubſtantia ſcilicet ſub qua eſt corpus, ſub corpore eſt corpus animatum, ſub corpore animato eſt animal, ſub animali animal rationale, ſub animali rationali homo. *Not. 1.* *Quid ſit Prædicamentum.*

In quo exemplo duo ſunt conſideranda, alterum quòd hîc defectu nominum ponuntur vocabula compoſita, tamen illa conſideranda ſunt, tanquam ſimplicia, quorum loco ponuntur: alterum eſt, quod Porphyrius in iſta ordinatione ponit animal rationale tanquam genus hominis, quia ipſe exiſtimabat cælos & Angelos eſſe animalia rationalia, ſed iſta ſententia eſt error, nec eam recipit Chriſtiana religio, Imò nec ſchola Peripatetica: ſed animal rationale eſt ſolus homo: propterea iſtud Genus eſt prætermittendum. *Nota 2.*

Eſt etiam aduertendum tertiò, potuiſſe iſtam coordinationem in prædicatis Accidentis conſtitui: quia verò notior eſt in ſubſtantiis, & prima, propterea in ſubſtantia fit exemplum. *Nota 3.*

Enarrat Porphyrius ea, quæ in hoc Prædicamento ſunt. Sunt autē tria: Primū eſt generaliſſimū quoddam vnum Genus omnia alia complectēs: eſt etiā Species vltima, & ſunt intermedia: verbi gratia, Genus ſupremum ſubſtantia: Species vltima homo: Genera intermedia, animal, corpus, & reliqua. Hæc autem ſic ſe habent. Genus ſupremum non habet aliud Genus ſupra ſe: propterea ſemper eſt Genus: Species vltima nō habet Speciem ſub ſe, propterea ſemper eſt Species: at intermedia vtrunque habent: & ſupra ſe Genus, & ſub ſe Species: propterea habent duas habitudines, quia reſpectu ſuperiorum

rum ſunt Species, reſpectu inferiorum Genera: at Genus ſupremum vnicam habet habitudinē ſicut Species vltima. Vocat autem habitudinem relationem mutantem denominationem: vnde Species vltima duas habet relationes, & ad ſuperius, & inferius: ſed vnica eſt habitudo, quia ſecundum vtranque dicitur Species. Hæc eſt prima pars huius ſecundæ partis.

3 *Determinant igitur generaliſsimum Genus ita, &c.*

Hac ſecunda parte deſcribit Porphyrius horum ſingula: generaliſſimi autem duas ponit deſcriptiones. Prima eſt, generaliſſimum eſt, quod, cùm ſit Genus, non eſt Species. Secunda; generaliſſimum eſt Genus, ſupra quod non eſt aliud Genus.

Speciei autem ponit tres deſcriptiones. Prima eſt, Species ſpecialiſſima eſt, quæ, cùm ſit Species, non eſt Genus. Secunda, cùm ſit ſpecies, non diuiditur in Species. Tertia, Species eſt, quæ prædicatur de pluribus differentibus numero, in eo quod quid. Speciei verò ſubalternæ eſt deſcriptio, quæ, cùm ſit Genus, eſt Species, & cùm ſit Species, eſt Genus reſpectu diuerſorum.

Hanc prædicatorum ſeriem exemplo familiari naturalis generationis manifeſtat: in generationibus enim datur vnum vltimum, vt, verbi gratia, Agamemnon, ante quem eſt pater, ſcilicet Atrides: ante hunc Pelops, ante hunc Tantalus: ante hunc verò Iuppiter: ſed diſcrimen eſt, nam plerunque iſta ad vnum referuntur: at iſta Genera prima & Prædicamenta ſunt plura: ſunt enim decem ſuprema Genera, quæ ad vnum Genus reduci nequeunt: nam ſi ad vnum reducerentur, hoc eſſet ens, quod non poteſt eſſe Genus: quia Genus, vt conſtat eſſe debet vniuocum: at ens ſecundum Ariſt. 4. Meta. c. 2. eſt analogum, quod hic Porphyrius vocat æquiuocum.

Circa quod eſt conſiderandum, iſta Genera dici generaliſſima ſuperlatiuo gradu negatiuè ſumpto vt ſubſtantia eſt Genus generaliſſimū, non quod ſit communior omnibus, ſed quod nihil illa ſit communius; eadem ratione ſingula aliorum generaliſſima, & ſuprema dicuntur.

Decem igitur generaliſsima ſunt, &c.

4 Hîc numerum eorum, quæ in Prædicamento collocantur, conſtituit tali concluſione. Genera ſuprema decem tantùm ſunt, ſpecialiſſima verò plura ſunt, ſed non infinita: at Indiuidua infinita ſunt. Hæc duo probat ex doctrina Platonis, quę habetur in dialogo dicto, Sophiſta: Plato enim iubebat, vt

quando

quando ab aliquo generaliſſimo deſcenderemus ad inferiora ſiſteremus in Speciebus, non vltrà procedentes:quia vltra Speciem ſola ſunt Indiuidua:hæc autẽ ſunt infinita : propterea ad artem, & ſcientiam non ſpectant : ars enim & ſcientia certis limitibus continentur.

Hic nota,infinitum bifariàm ſumi:vno modo in actu,quo pacto ſi modò realiter infiniti ſimul homines exiſterent, diceretur numerus infinitus in actu : altero modo eſt infinitum in potentia : & hoc in numeris apparet, quorum argumentum nunquam ceſſet, ſed multis datis, adhuc plura dantur: quo pacto ſi Mundus eſſet duraturus in æternum,cum hominum perpetua propagatione, vt exiſtimauit Porphyrius, darentur infiniti homines,non quidem actu,ſed potentia : quia nunquam ceſſarent alij, & alij continuè naſci & eſſe. De hoc infinito eſt intelligendus Porphyrius, quando aſſerit Indiuidua eſſe infinita non quidem actu, ſed potentia. At Species vtroque modo finitæ ſunt, & actu, & potentia : quia ſemper ſunt eædam ſpecies,licèt non eadem Indiuidua. *Nota. Infinitum quot modis capiatur.*

Deſcendentibus igitur ad ſpecialiſſima neceſſe eſt, &c.

Hic Porphyrius,quantùm exiſtimo,reſpondet obiectioni, quam quis poteſt obiicere:ſi enim generaliſſima decem ſunt, quare Species tot ſunt, & Indiuidua infinita? Reſpondet vniuerſalia in ſe multa inferiora includere:ita, vt ſub vna Specie ſingularia innumera, ſub vno Genere Species multæ,& ſub Genere ſuperiori multa inferiora comprehendantur : vniuerſale enim eſt collectiuum,& quò magis vniuerſale,magis eſt collectiuum:& particularia ſunt plura, & quò magis particularia,plura ſunt : & propterea ſuperiora Genera per Differentias varias in varias Species multiplicantur. 5 *Obiect.* *Solutio.*

Hîc notandum eſt dupliciter aliquid poſſe dici magis collectiuum, vt notat Caietanus: priori modo id quod eſt magis vnum, quod dicitur magis collectiuum intenſiuè : altero modo id quod plura comprehendit, & ſic dicitur magis collectiuum extenſiuè. Iuxta hoc intellige minùs vniuerſale eſſe magis collectiuum intenſiuè, quia magis ſunt vnum, quæ in minùs vniuerſali conueniunt, quàm quæ ſolum in magis vniuerſali : at magis vniuerſale eſt magis collectiuum extenſiuè, quia ſub ſe plura continet, & ſic loquitur Porphyrius. *Nota Quot modis aliquid dicatur magis collectiuè.*

Aſſignato autem Genere & Specie.

6 Ordinem prædicandi horum, quæ in prædicamento conſtituuntur,hîc explicat,& ex his,quæ clarè & rectè dicit,iſta

conclusio

concluſio poteſt colligi:ſcilicet ſuperiora de inferioribus, & de his, de quibus dicuntur inferiora, prædicantur, & æqualia de æqualibus: vnde Genus de Speciebus & Indiuiduis prædicatur: & Genus ſuperius de inferioribus Generibus, & horum Speciebus, & earum Indiuiduis: & tandem generaliſſimum de omnibus inferioribus: non tamen è contra inferiora de ſuperioribus prædicantur: hęc intellige de prædicatione ordinata & directa.

7 *Indiuiduum autem dicitur Socrates, &c. Pars tertia.*

Hæc eſt tertia huius capitis pars, in qua quid Indiuiduum ſit, & quotuplex, & quale Indiuiduum dicatur, tractat. Eſt igitur Indiuiduum, quod de vno prædicatur, vt diximus ſuperiùs: triplex eſſe Indiuiduum exemplo manifeſtat: eſt Indiuiduum ſubſtantiæ determinatum, vt Petrus, Ioannes: & eſt Indiuiduum ex ſuppoſitione, vt filius Petri, ſi vnicum habeat filium: eſt etiam Indiuiduum Accidentis, vt hoc album, & ſub hoc poteſt eſſe Indiuiduum ex demonſtratione, ſcilicet iſte homo, hoc animal.

Dicitur autem Indiuiduum, eò quòd collectio proprietatum quæ in vno ſunt, in altero eſſe non poſſit: & optimè dixit collectionem proprietatum, quia vnum Accidens vnius Indiuidui nihil prohibet eſſe in altero: vt quòd ſit ex eiſdem parentibus natus, vel eodem loco, vel eodem tempore: at omnes ſimul, quæ in vno ſunt, in altero eſſe nequeunt, ſicut proprietates Speciei, quæ omnibus ſunt communibus.

7. Proprietates diuidui. Hæ autem proprietates Indiuiduorum ad ſeptem plures minùs reduci poſſunt, ſub quibus omnes continentur, quæ ſunt hæ: Forma, Figura, Locus, Tempus, Sanguis, Patria, Propriumque nomen: per formam intellige temperiem: per figuram vultum coloremque corporis, & ſtaturam, ac quantitatem: per ſanguinem cognationem, parentes, & reliqua.

Hoc loco Auer. reprehendit Porphyrium, quia iſta definitio Indiuidui ſoli Indiuiduo Accidentis videatur competere: & ita eius iudicio melius eſſet cum Ariſt. 1. Periherm. cap. 5. dicere, Indiuiduum eſt, quod non prædicatur de multis. Sed iam de hoc quid ſentiendum eſſet, quódque Auerrois ſententia non ſit vſquequaque vera, latiùs diximus cap. de Genere.

Dubium. Eſt vnicum dubium: nam habetur 7. Met. c. 15. Indiuidui vel *Reſp. Indiuidui* ſingularis non eſſe definitionem, neque ſcientiam: quomodo *duplex cō-* ergo hîc definitur? Ad hoc dico Indiuiduum poſſe dupliciter *ſideratio.* conſiderari: vno modo primo intentionaliter, ſcilicet pro ipſa re, quæ eſt ſingularis ſecundum ſe, ſcilicet pro Petro, aut Paulo: &

lo:& ſic nullatenus poteſt definiri:Petrus enim non definitur. Altero modo ſecundo intentionaliter, ſcilicet pro re ſingulari, quatenus habet hanc proprietatem intellectus, quòd de vno prædicetur, vel non poſſit in alia inferiora diuidi: & ſic definiri poteſt,& in præſenti definitur à Porphyrio.

Continetur igitur Indiuiduum ſub ſpecie,&c.

Porphyrius ex his, quæ dixit,ſcilicet Genus de ſpeciebus, & Speciem de Indiuiduis prædicari, infert Indiuiduum ſub Specie,& Speciem ſub Genere conſtitui: vnde Species & ad Genus refertur & ad Indiuidua, ſed aliter ad vnum, aliter ad alterum:ad Genus enim vt pars ipſius, ad Indiuidua verò vt totum in ipſis:& ad explicandas has duas diuerſas relationes, & reſpectus diuerſo loquendi modo eſt vſus, ſcilicet Species eſt alterius,ſcilicet Generis,quia eſt eius pars:& Species eſt in aliis,ſcilicet Indiuiduis,tanquam totum in partibus. Tãdem epilogat Porphyrius ea quæ dicta ſunt.

Eſt notandum totum eſſe triplex,vniuerſale, definibile & integrale: Vniuerſale eſt ſuperius reſpectu inferiorũ, & inferiora dicuntur partes potentiales:totum definibile eſt definitum reſpectu partium definitionis: totum integrale eſt compoſitum reſpectu partium integrantium & quantitatis, vt manuum,pedum,capitis. *Totum eſt triplex.*

Iuxta hoc intellige Speciem eſſe totum definibile reſpectu ipſius Generis,& Genus partem:nam ex Genere,& Differentia fit Sepecies,at Species eſt pars potentialis Generis,& ipſum Genus eſt totum vniuerſale:& ita loquitur Porphyrius, ſcilicet Genus eſt totum vniuerſale, & Species eſt ipſius pars potentialis,Indiuiduorum verò eſt totum vniuerſale.Hæc quãtum ad capitis interpretationem.

QVAEST. VNICA. *An definitiones Speciei,& reliqua de Specie,à Porphyrio rectè tradita ſint.*

Circa ea, quæ in capite hoc de Specie,& eius definitionibus dicta ſunt, præcipuæ aliquot difficultates erunt agitandæ.Et primò obiiciam nonnulla contra definitiones duas Speciei,deinde contra alia.

Sit ergo primum argum.Species, vt ſpecies eſt, eſt quoddam vniuerſale: ſed illæ definitiones non ſunt de Specie, vt vniuerſale:ergo non rectæ ſunt.Maior eſt nota.Minor probatur: quia vniuerſale dicitur aliquid in ordine ad inferiora, ſed Species relata ad Genus non ſumitur niſi in ordine ad ſuperius. *1. Arg.*

Secundò arguitur contra id,quod dicitur,vltimam definitionem *2.*

tionem ſoli Speciei ſpecialiſſimæ competere. Genus etiam prędicatur de pluribus differentibus numero in eo quod quid: ergo non ſoli Speciei vltimæ competit illa definitio. Antecedens eſt notum: animal enim de Petro, & Paulo, & reliquis in eo quod quid prædicatur.

3 Tertiò, Illa definitio tertia non conuertitur cum Specie, ergo non eſt bona. Probatur antecedens. Sunt multæ Species quæ de pluribus non prædicantur vt Sol, Phœnix, Mundus: ergo non omnibus definitio competit: ſimiliter ſunt multa quæ prædicantur de pluribus numero differẽtibus in eo quod quid, quæ tamen non ſunt Species. Probatur. Punctus prædicatur de multis punctis, inſtans de multis inſtantibus, anima de multis animabus: hæc autem non ſunt Species, quia ſub nullo Genere ſunt: punctus enim non eſt in Genere, nec alia, cùm in Prædicamento non ſint, ſed reductiuè: ergo non ſunt ſpecies: aliter enim Species eſſet quæ non eſt ſub Genere contra aliam definitionem.

4 Quartò, Petrus & Paulus & ſimiliter alia Indiuidua propriè non differunt numero: ergo Species non prædicatur de differentibus numero. Antecedens patet. Differre numero non poteſt, niſi quod eſt numerus, ſed Petrus per ſe, & Paulus per ſe ſunt vnum, quod non eſt numerus, ſed numeri principium: ergo non differunt numero. Præterea quia ſunt multæ Species quæ nulla ratione de numero differentibus dicuntur, quia numerus pertinet ad quantitatem, Indiuidua autem & Species multæ ſunt extra quantitatem.

5 Quintò, Argumentor contra quædam alia, quæ in capite continentur. Genus eſt prius Specie, vt ſuperiùs probauimus: ergo Genus & Species non ſunt relata. Patet conſequentia: quia relata ſimul ſunt natura, vt docet Ariſt. in prædicamento ad aliquid.

6 Sextò contra id quod dicitur Genus inferius generaliſſimo, eſſe Genus ſubalternum. Eſſe ſub alternum, eſt eſſe ſub altero, ſed Genus, vt ſub altero eſt, non eſt Genus, ſed Species: ergo eſt implicatio & repugnantia in adiecto, dicere Genus ſubalternum.

7 Septimò, Iſta Genera vocantur media. Contrà, Medium participat naturam extremorum, vt color medius, ſcilicet rubedo, vt videtur, cõſtat ex albedine & nigredine: at Genus: non fit nec participat ex ſuperiori & inferiori: ergo non eſt dicendum medium.

8 Octauò, Contra id quod dicitur, vniuerſale eſſe collectiuũ,

Si ita eſſet, iſta nomina eſſent collectiua, homo, animal, corpus, & tandem omnis terminus communis: ſed hoc manifeſtè eſt falſum: ergo & antecedēs illud eſt falſum, ſcilicet vniuerſale eſt collectiuum.

Alia poſſunt proponi argumenta, contra ea quæ de Specie dicuntur: quæ quia minoris momenti ſunt, & partim ex his, quæ diximus in capite de Genere, nota, prætermittuntur: hæc autem, quæ propoſuimus, eiuſmodi ſunt, quorum ſolutio, maximè Speciei naturam, & eſſentiam, perfectámque eius notitiam aperiat.

Circa primum ergo argumentum, Alpharabius & Auicenna in ſua Logica, c. de Specie, mouent dubium, an Species, vt ad Genus refertur, ſit vniuerſale. Auicenna videtur dubitare, propter quod ab Alberto reprehenditur tractatu quarto, c. 2. aſſerit enim Albertus cum Alpharabio, Speciem, vt ad Genus refertur, non eſſe vniuerſale: cuius ratio eſt fortis. Species, vt ad Genus refertur, eſt ſubiectum, nempe de qua Genus prædicatur: ſed vniuerſale, vt vniuerſale, eſt prædicatum, eſt enim vniuerſale vnum in multis, & de multis: ergo vt Species refertur ad Genus, non eſt vniuerſale.

Ex hac doctrina infert Caietanus referri in pręſenti. Cùm natura ſpeciei, vt Species eſt, ſit ad Genus, & Species vt Species non ſit vniuerſale, de natura Speciei non eſt eſſe vniuerſale, ſed eſt proprietas & accidens, quod ſequitur ipſam Speciem. Atque ita Porphyrius definiens Speciem in ordine ad Genus definit illam ſecundum naturam: in ordine verò ad Indiuidua definit per proprietatem: vnde ſecundum Albertum & Caietanum Speciei, vt ad Genus refertur, accidit eſſe vniuerſale.

Sed pace tantorum virorū dicam. Iſta ſententia non mihi videtur recipienda, quia prius eſt eſſe vniuerſale, quàm eſſe Speciem: cùm vniuerſale ſit communius. Immò, vt anteà oſtendimus, ſit Genus ad Speciem, & alia Prædicabilia: ergo non accidit Speciei. Et pręterea, quod me magis mouet, Species eſt non ſolùm quod refertur ad Genus, ſed quod refertur immediatè ad Genus: ſed quod immediatè ad Genus refertur, eſt vniuerſale, cùm Genus vt Genus immediatè de ſingularibus non prædicetur, ergo Species, vt ad Genus refertur, eſt vniuerſale, & de ratione tali eſt quòd ſit vniuerſale.

Proptereà dico, Species habet tria, quòd ſit vniuerſale, ꝙ ſit Species, & ſpecialiſſima: quòd ſit vniuerſale, habet in ordine ad inferiora, quòd ſit Species in ordine ad ſuperiora, ita *In Specie tria ſūt cōſiderāda.*

g tamen

tamen quòd niſi ſit vniuerſale, non ſit Species: quòd verò ſit ſpecialiſſima reſpectu ad inferiora Indiuidua de quibus immediatè dicatur,atque ita Species ſpecialiſſima conſtituit ſecundum prædicabile,& eſt Species verè:& vniuerſale eſt eius Genus. Quòd Albertus voluit dicere quòd illa Species non dicitur vniuerſale comparatione ad Genus, ſed inferiora,recipimus: ſi tamen velit dicere cum Caietano, quòd non eſt de natura Speciei,quæ ad Genus refertur,eſſe vniuerſale,falſum eſt,vt probaui, quia quod immediatè ad Genus refertur,eſt vniuerſale: ex quo patet tertia definitio Porphyrij, quæ eſt de Specie,vt Species ſpecialiſſima eſt.

Diſtinct. Dici etiam poteſt,vt arbitror, faciliùs,& clariùs,adhibita quadam diſtinctione, quæ omnem videtur euacuare difficultatem.Vniuerſale vt vniuerſale,ſicut anteà oſtenſum fuit, dicit per ſe & intrinſecè,eſſe in multis, & ex hac eius eſſentia,quia tale eſt,duas relationes,ſeu duas proprietates conſequitur:quarum altera eſt eſſe prædicabile de multis: altera eſt eſſe ſubiicibile, ſecundum illa omnia multa, quæ in ſe continet,ſicut è contra Indiuiduum habet duo, quæ ipſum, vt tale eſt conſequuntur:alterum, quod de vno tantùm prædicatur:alterum,quod ſubiicitur vt ynum tantùm. Vnde fit, vt ſicut aliud eſt prædicabile de multis, ſcilicet vniuerſale, aliud prædicabile de vno,ſcilicet ſingulare & Indiuiduum: ita ſubiicibile,alterum ſit ſubiicibile vniuerſale, alterũ ſubiicibile,ſed ſingulare.

Dicendum igitur Speciem vt Generi ſubiicitur eſſe ſubiicibile,ſed tamen ſubiicibile vniuerſale. Nam Genus immediatè non de Indiuiduis,ſed de Speciebus vniuerſalibus prędicatur: & ita ipſæ Species vt tales, ſubiicibilia vniuerſalia ſunt:ſimiliter vt reſpicit inferiora eſſe prædicabile vniuerſale:ſed ſi inferiora ſint vniuerſalia quoque, eſſe Genus ſubalternum, ſi indiuidua tantùm, eſſe Speciem ſpecialiſſimam, prædicabile ſcilicet de iis tantùm: & ita tam ſecundum prædicationem,quàm ſecundum ſubiicibilitatem eſt vniuerſale, ſcilicet prædicabile vniuerſaliter, & ſubiicibile vniuerſaliter: atque ita per omnes gradus,prædicabile genericum,& ſubiicibile genericum & prædicabile ſpecificum & ſubiicibile ſpecificum, & prædicabile, ac ſubiicibile medium, ſcilicet ſubalternum.

Imò verò ſi quis ſubtiliùs conſideret, vniuerſale ex ſe & per ſe prius eſt:& abſtrahit à prædicabili,& ſubiicibili,quatenus ſcilicet eſt in multis:ſiue prædicetur ſiue ſubiiciatur, ſiue

non

non, nec ſub talibus rationibus concipiatur, ſed ſecundum intrinſecum, vt eſt in multis:& ita ex ſe & per ſe diuidi poteſt intrinſecè, per eſſe in multis, & in his ſcilicet aut in illis.

Quoddam itaque eſt Genus generaliſſimum, ſi ſit in omnibus quæ non conueniunt Genere cum aliis, & eſt Species ſi eſt ſolùm in his, quæ differunt tantùm numero: eſt etiam ſubalternum, & altius, & minùs altum quò eſt in pluribus vel paucioribus ſub ſe contentis. Quamobrem nec per prædicabile, nec per ſubiicibile conſtituitur intrinſecè vniuerſale Genus, vel Species, ſed per eſſe in multis, in iſtis, aut illis. Nam prædicari & ſubiici poſteà conſequuntur. In quibus tota difficultas euacuata eſt.

Ad argumentum dicitur, quòd quamuis Species à tali relatione ad Genus non ſit vniuerſale, tamen taliter non poſſet referri niſi eſſet vniuerſale: proptereà dum ad Genus definitur referri, eſſe vniuerſale definitur. *Ad 1. ar.*

Secundò reſpondetur, à tali relatione ad Genus formaliter & intrinſecè non eſſe Speciem, neque vniuerſale, ſicut nec à relatione prædicabilitatis, ſed ab eo quod eſt eſſe in multis, verùm tanquam per duo propria, eſſentiam, illis duabus relationibus ſubiicibilitatis vniuerſalis & prædicationis vniuerſalis explicari, & meritò quia ad eſſentiam ambæ illæ pariter conſequuntur.

Circa ſecundum, Auicenna ſuæ Logicæ cap.9. voluit propter hoc argumentum, addendum ſeu intelligendum particulam excluſiuam, tantùm: vt ſit ſenſus: Species eſt quæ prædicatur tantùm de pluribus differentibus numero: at Genus prædicatur de his, & de differentibus Specie, quam ſententiam recipit Caietanus. At quia poſſet fieri argumentum, Genus prædicatur etiam tantùm de differentibus numero, quia prædicatur de Indiuiduis, quæ differunt numero, & de Speciebus quæ etiam differunt numero: nam maior diſtinctio includit minorem, quæ enim differunt ſpecie, differunt numero, licèt non è contrà. *Ad 2.*

Proptereà alij dicunt differentibus ſolo numero: vnde duas excluſiuas addunt. Species eſt, quæ prædicatur tantùm de pluribus differentibus numero tantùm.

Sed melius eſt cum Alberto dicere tractatu 4. cap. 1. in fin. hîc fieri ſermonē de prædicatione immediata: quando enim Genus de Indiuiduis prædicatur, eſt mediata prædicatio, quia priùs Speciei & per Speciem Indiuiduis ineſt: at Species immediatè ab Indiuiduis participatur. Nec eſt aliqua excluſio

ſio addenda, quia denominatio abſoluta indicat præcipuum denominatum: per differentia verò numero, ſingularia ſimpliciter intelliguntur.

Ad 3. Ad tertium reſpondet Boët. explicans definitionem Speciei quæ ferè in fine capitis traditur. & ait, quòd dupliciter poteſt excuſari Porphyrius. Primò, quia multò plures ſunt Species, quæ de numero multis Indiuiduis prædicantur, quã de vno: Porphyrius autem definiuit quæ vt plurimum inuenitur. Secundò dicit, quòd intelligendus eſt Porphyrius de aptitudine & poteſtate non actu: illæ autem Species quãuis actu de pluribus non prædicentur, poteſtate tamen prædicantur: & iſta eſt melior ſolutio.

Dubium. Sed dubitabis & meritò, an ſufficeret hoc ad Genus quòd in potentia de pluribus Speciebus prædicetur? quod eſt dicere, ſi vnica eſſet actu Species an eſſet Genus per hoc quòd poteſtate de pluribus Speciebus prædicaretur? Ad hoc reſpõdet Boët. loco allegato, & paulò ſuperiùs in eodem capite. Quod nullatenus, ſed neceſſariò, vt Genus ſit, plures actu Species requiruntur: quam ſententiam ex profeſſo ſuſtinet Albertus, tractatu quarto cap. 6. & videtur doctrina Ariſt. 4. Topic. cap. 3. Horum ratio eſt, Genus contrahitur ad Speciem per Differentiam: ſed Differentia non conſtituit niſi ſimul diſtinguens ab aliis: ergo Genus non eſt in vna Specie, ſed pluribus.

Nota. Genus cur plures formas poſtulet. Pro declaratione eſt notandum, quòd aliter ſe habet Genus ad Speciem, aliter Species ad Indiuidua: natura enim Generis eſt natura imperfecta, & incompleta, quæ perficitur per formam, ſicut materia per formam perficitur, & ſicut cera, quæ quid informe eſt in genere artificiatorum, per formam autem perficit. Propterea, ſicut materia non per vnam formam perficitur quantum ad totam eius potentiam, ſed per multas, ita nec Generis natura per vnam Differentiam ſolam habet perfici, ſed per plures: & ex hac parte natura Generis non poteſt exiſtere perfecta in vnica Specie, & inde fit vt cũ non ſit natura Generis niſi ſit perfecta, hinc eſt, quòd plures poſtulat Genus Species. At Speciei natura in ſe eſt natura perfecta, nec ab Indiuiduis accidentibus perficitur, ſed multiplicatur, in vno tamen perfecta manet: inde eſt, quod ſufficit. Indiuiduum vnum, vt dicat manere Speciem, & ſufficit quòd poſſit de aliis prædicari: quod in Genere non eſt, quia in vna Specie non exiſtit eius natura perfecta: & hæc doctrina eſt maximè conſideranda. Huius ſententię fuit idem Boë. in lib.

de diuiſionibus,& D.Tho.diſt.19.q.4.art.2.lib.1.Senten.

Ad ſecundam partem huius argumenti reſpondet Caietanus & benè, quòd ad Speciem duo ſunt neceſſaria: & quòd prędicetur de pluribus numero differentibus in quid,& quòd ſit natura perfecta, ſcilicet pertinens ad lineam rectam Prædicamenti, ſub aliquo Genere. & hoc ſecundum deeſt illis, puncto,animæ inſtanti,quia non ſunt niſi partes naturæ perfectæ,cùm per ſe in Prædicamento non collocentur: dicuntur autem Species imperfectæ quæ propriè non ſunt prædicabiles prædicatione prædicamentali.

Ad quartum reſpondet Boët. quòd Indiuidua non dicuntur numero differre,quaſi vnum Indiuiduum faciat diſtinctũ numerum ab alio,ſed quaſi dum numerantur differant, ſcilicet quando numeramus ſingularia, vnum diſtinctum ab alio facimus,nec ſub eadem vnitate collocamus.Ad aliam partem reſpondeo admittendo eſſe alias Species præter quantitatem, tamen harum Indiuidua numero differunt per ordinem ad quantitatem:nam diſtinctio numerica Accidentium ſumitur penes diuerſitatem ſubiectorum,in quibus eſt quantitas, vel habent ordinem ad quantitatem, hæc enim albedo differt ab illa penes ſubiectum. *Ad 4.*

Ad quintum facilis eſt ſolutio.Genus enim & Species poſſunt dupliciter conſiderari: vno modo fundamentaliter ſecundum naturas ipſas materialiter ſignificatas: & ſic natura Generis eſt prior natura, quàm Speciei natura: ſi verò altero modo conſiderentur formaliter, tunc ſunt relata, nec vnum eſt altero prius,non enim dicitur Genus,niſi ſint Species. *Ad 5.*

Ad ſextum perinde eſt facilis ſolutio. Genus enim non dicitur ſubalternum,quia ſub altero ponitur, ſed quaſi alternatim ſe habeat,vt modò ſupponatur alteri, modò ſuperponatur alteri,modò ſit Genus,modò ſit Species. *Ad 6.*

Ad ſeptimum reſpondeo,medium multis ſumi modis:aliquando dicitur medium poſitiuè, ſcilicet quod æqualiter diſtat ab extremis, vt punctus eſt medium in circulo, ſiue in linea. Aliud eſt medium participatiuè, quod ex extremis conficitur,vt rubedo dicitur medius color inter albedinem & nigredinem. Aliud eſt medium metaphoricum, vel ſecundum rationem, quo pacto dicitur, Virtutem eſſe in medio. Aliud eſt medium in prædicatione, quale eſt in præſenti, ſcilicet id quod de alio, & de quo aliud prædicatur: vt animal dicitur medium inter viuens & hominem. Hoc autem medium, in multis differt à medio ex participatione:in medio ex partici- *Ad 7. Medium qubus modis capiatur.* 1 2 3 4

patione extrema concurrunt per miſtionem quandam accidentalem ad faciendum medium, vel per virtutem vtrinque ex parte communicatam. Præterea, nulla eſt inter ea prædicatio, cùm nec medium de extremis, nec extrema de medio prędicentur. Præterea tertiò, medium eſt poſterius extremis cùm ſit eorum effectus: at in medio prædicationis, non concurrunt extrema, non enim animal fit ex homine, & viuenti, ſed viuens eſt de eſſentia & ſubſtantia animalis, & animal de ſubſtantia hominis.

Præterea, extremum ſuperius de medio, & medium de extremo inferiori prædicatur: & tertiò vnum extremum ſuperius eſt & natura prius medio, ſed medium eſt prius natura altero extremo, vt viuens eſt prius natura animali, ſed animal prius eſt natura, quàm homo.

Ad 8. Circa octauum argumentum, nota, aliqua multa tripliciter poſſunt in vnum conuenire.

Quot modis multa in vnum conueniũt. Primò, in vnum aliquod extrinſecum, puta locum, finem, cauſam efficientem, vt plura grana congregari vno loco, & plures ciues vnica vrbe, & plures homines ad aliquid agendum: & nomina ſignificantia iſta plura, ſecundum talem vnitatem dicuntur ſimpliciter collectiua, vt ciuitas, vrbs, Senatus. Secundò, aliqua plura conueniunt in aliquod vnum intrinſecum, ſiue accidentale, ſiue ſubſtantiale, quod tamen non eſt in ſingulis per ſe perfectè, & totaliter: quo pacto plures partes domus conueniunt ſub vnica forma, & plures partes totius ſub vna forma totius, quæ tamen in ſingulis per ſe non eſt, vt Petrus, Ioannes, homo reſpectu animæ, & corporis: & talia nomina ſignificantia plura ſub iſta vnitate non ſunt dicenda collectiua.

Tertiò, aliqua plura conueniunt ſub aliqua forma intrinſeca, quæ tamen eſt in omnibus & ſingulis per ſe: & talia alia nomina dicuntur vniuerſalia, vt Species, & Genera, & reliqua, quæ de ſingulis diuiſim prædicantur, quia forma, quam ſignificant, in ſingulis per ſe perfectè inuenitur: & de tali collectiuo hîc loquitur Porphyrius, quod conſtat longè diuerſum ab eo, quod ſimpliciter vocatur collectiuum: hoc enim tertium non propriè collectiuum, ſed vniuerſale dicitur.

De Differentia. Caput III.

Differentia verò & communiter, & propriè, & propriiſſimè dicitur. Nam communiter quidem differre alterum

alterum ab altero dicitur, quod alteritate differt quocunque modo, vel à ſe ipſo, vel ab alio. Differt enim Socrates à Platone alteritate, & ipſe à ſe ipſo, & puero exiſtente & viro facto, & faciente aliquid vel quieſcente: & ſemper in aliquo modo habendi ſe alteritatibus ſpectatur. Propriè autem differre alterum ab altero dicitur, quando inſeparabili Accidente alterum ab altero differt. Inſeparabile verò Accidens eſt vt cæſitas oculorum, aut naſi curuitas, aut cicatrix cùm ex vulnere occaluerit. Propriiſsimè autem differre alterum ab altero dicitur, quando ſpecifica Differentia differt: quemadmodũ homo ab equo ſpecifica Differentia differt rationalis qualitate. Vniuerſaliter ergo omnis Differentia addità alicui alteratum facit.

2 *Sed eæquidem, quæ & communiter & propriè ſunt, alteratum faciunt, quæ propriiſsimè, aliud. Quæ quidem igitur aliud faciunt, ſpecificæ vocantur: illæ verò, quæ alteratum, ſimpliciter Differentiæ. Animali enim adueniens rationalis Differentia, aliud fecit: eius autem quod eſt moueri, alteratum ſolum à quieſcente fecit. Quare illa quidem aliud, hæc verò alteratum ſolùm fecit: Secundum igitur aliud facientes Differentias, diuiſiones Generum fiunt in ſpecies, & definitiones aſſignantur, quæ ſunt ex Genere & huiuſmodi Differentiis: ſecundum autem eas, quæ ſolùm alteratum faciunt, alteritates ſolùm conſiſtunt, & aliquo modo ſe habentis permutationes.*

3 *A ſuperioribus ergo rurſus inchoanti, dicendum Differẽtiarum alias quidem eſſe ſeparabiles, alias verò inſeparabiles. Moueri enim & quieſcere, & ægrum eſſe, & ſanũ eſſe, & quæcũque his proxima ſunt, ſeparabilia ſunt: at verò aquilinum eſſe vel ſimum, vel rationale, vel irrationale, inſeparabilia ſunt. Inſeparabilium autem aliæ quidem ſunt per ſe, aliæ verò per Accidens. Nam rationale per ſe ineſt homini, & mortale, & diſciplinæ eſſe ſuſceptiuum: at verò aquilinum eſſe, vel ſimum per Accidens, & non per*

ſe.Illæ igitur, quæ per ſe ſunt, in ſubſtantiæ ratione accipiuntur, & faciunt aliud: illæ verò, quæ ſecundum Accidens, nec in ſubſtantiæ ratione accipiuntur, nec faciunt aliud, ſed alteratum. Quæ quidem igitur per ſe ſunt, non ſuſcipiunt magis & minus: quæ verò per Accidens (etſi inſeparabiles ſint) intentionem accipiunt & remiſsionem. Nam neque Genus aut magis & minùs prædicatur de eo cuius fuerit Genus, neque Generis Differentiæ ſecundum quas diuiditur: ipſæ enim ſunt, quæ vniuſcuiuſque rationem complent. Eſſe autem vnicuique vnum & idem, neque intentionem, neque remiſsionem ſuſcipiens eſt: aquilinum autem eſſe, vel ſimum, vel coloratum, aliquo modo & intenditur & remittitur. Cùm igitur tres ſpecies Differentiæ conſiderentur: & hæ quidem ſint ſeparabiles, illæ verò inſeparabiles: & rurſus inſeparabilium hæ quidem ſint per ſe, illæ verò per Accidens: rurſus earum, quæ per ſe ſunt, Differentiarum, aliæ quidem ſunt, ſecundum quas diuidimus Genera in Species, aliæ verò, ſecundum quas ea, quæ diuiſa ſunt, ſpecificantur: vt cùm per ſe Differentiæ omnes huiuſmodi animalis ſint, animatum & ſenſitiuum, rationale & irrationale, mortale & immortale: animati quidem & ſenſitiui Differentia conſtitutiua eſt ſubſtantiæ animalis (eſt enim animal ſubſtantia animata ſenſitiua) mortalis verò & immortalis Differentia, & rationalis & irrationalis diuiſiuæ ſunt animalis Differentiæ, per eas enim Genera in ſpecies diuidimus. Sed eæ quidem, quæ diuiſiuæ ſunt Differentiæ Generum completiuæ fiunt, & conſtitutiuæ Specierum: diuiditur enim animal rationalis & irrationalis Differentia, & rurſus mortalis & immortalis Differentia: ſed rationalis & immortalis Differentię conſtitutiuæ ſunt hominis, rationalis verò & immortalis Dei, irrationalis autem & mortalis irrationalium animalium. Sic & ſupremæ ſubſtantiæ, cùm diuiſiuæ ſint animati & inanimati Differētiæ, & ſenſitiui & inſenſitiui, animata quidem

ta quidem & ſenſitiua,iuxta ſubſtantiam ſumptæ, animal perfecerunt:animata verò & inſenſitiua perfecerunt plantam. Quoniam ergo eædem aliquo modo quidem acceptæ ſiunt conſtitutiuæ, aliquo modo autem diuiſiuæ, ſpecificæ omnes vocantur.

Et his maximè opus eſt ad diuiſiones Generum, & ad definitiones:ſed non his, quæ ſecundum Accidens inſeparabiles ſunt,neque etiam magis iis quæ ſunt ſeparabiles.

Quas etiam determinantes dicunt: Differentia eſt,qua abundat Species à Genere. Homo enim plus habet, quàm animal,rationale & mortale:animal enim nihil horum eſt. Nam vnde Species haberent Differentias: Neque verò omnes oppoſitas habet,quoniam idem ſimul habebit oppoſita.Sed, quemadmodum cenſent, poteſtate quidem habet omnes eorum,quæ ſub ſe ſunt,Differentias,actu verò nullam:ac ſi neque ex iis,quæ non ſunt,aliquid ſit:neque oppoſita circa idem erunt. Definiunt autem eam & hoc modo; Differentia eſt, quæ de pluribus & differentibus Specie in eo quod quale quid eſt, prædicatur. Rationale enim & mortale de homine prædicatum in eo quod quale quid eſt, homo dicitur,ſed non in eo quod quid eſt.Quid eſt enim homo?nobis interrogatis,conueniens dicere,animal:quale autem animal?inquiſitis,quod rationale & mortale eſt, conuenienter aſſignabimus. Rebus enim ex materia & forma conſtantibus, vel ſecundum proportionem ad materiam & formam,conſtitutionem habentibus:quemadmodum ſtatua ex materia quidem eſt ære,ex forma autem figura; ſic & homo cõmunis & ſpecialis ex materia quidem proportionaliter conſiſtit ex Genere, ex forma autem Differẽtia: totum autem hoc,animal rationale mortale,homo eſt,quẽadmodum illic ſtatua. Deſcribunt autem & hoc modo: Differentia eſt quod aptum natum eſt diuidere ea, quæ ſub eodem Genere ſunt:Rationale enim & irrationale hominem & equum,quæ ſub eodem Genere ſunt, quod eſt animal,

mál, diuidunt. Aſſignant autem & hoc modo: Differentia eſt, qua differunt à ſe ſingulà, námque homo, & equus ſecundum genus non differunt, ſumus enim animalia nos & equi: ſed additum rationale diſiunxit nos ab illis: & rationales ſumus & nos & Dij: ſed mortale oppoſitum diſiunxit nos ab illis. Exactiùs autem pertractantes ea, quæ ad Differentiam pertinent, dicũt non quodlibet diuidentium ea, quæ ſub eodem Genere ſunt, eſſe Differentiam, ſed quod ad eſſe conducit, & quod quid erat eſſe, & quod rei pars eſt. Neque enim quod aptum natum eſt nauigare, eſt hominis Differentia, & ſi ſit proprium hominis. Dicere enim poſſumus animalium hæc quidem apta eſſe ad nauigandum, illa verò minimè, diuidentes hominem ab aliis: ſed aptum natum eſſe ad nauigandum, non eſt ſubſtantiæ completiuum, nec eius pars, ſed aptitudo ſolùm ipſius: idcircò quia non eſt talis Differentia quales ſunt quæ ſpecificæ dicuntur Differentiæ. Erunt ergo ſpecificæ Differentiæ quæcunque alteram faciunt Speciem & quæcunque in eo quod quid erat eſſe accipiuntur. Et de Differentia quidem tot ſufficiant.

Non oportet, vt benè dicit Boëtius, hîc quærere, quare Differentia proprio, & accidenti anteponatur, cùm in dubium reuocatum fuerit, an Speciei eſſet præponenda: eſt enim prædicatum eſſentiale, quod nec Proprio, nec Accidenti competit. Non autem hîc agimus de Differentia concretè, ſcilicet de ipſis, quæ differre dicuntur, ſed de ipſo principio & forma, per quam vnum ab altero differt: vt Differentia ſit forma per quam vnum ab altero differt. Nec agimus de iſto principio, & forma ſecundum ſe; ſed vt per intellectum aſſumitur ad prædicandum de illo, cuius eſt Differentia.

Hoc igitur caput in duas partes diuiditur: in priori ſunt quinque diuiſiones Differentiæ, in poſteriori quinque definitiones: eſt autem prima diuiſio. Differentia triplex eſt, quædam communis, quædam propria, quædam propriiſſima. *Diuiſ.* 1.

Differentia communis, eſt Accidens ſeparabile, per quod vnũ ab alio, vel à ſe aliqualiter differt, vt Petrus ſedẽs à non ſedente, currens à quieſcente, ſenex à ſeipſo puero differunt.

Differentia propria, eſt Accidens inſeparabile, per quod vnum ab alio differt, vt cæſiis oculis differt ab eo, qui non eſt oculis cæſiis, illa oculorum affectione, & colore cæſio, quæ dicitur Differentia propria: illa enim affectio non ſeparabitur à ſubiecto, dum ipſum fuerit.

Differentia propriiſſima, eſt forma ſubſtantialis, per quam vnum ab alio differt, vt homo ab equo differt per rationale, Porphyrius ponit conuenientiam inter has, & diſcrimẽ: omnes enim tres hoc habent, quòd faciunt diuerſum vnum ab altero, ſed differunt, quòd duæ primæ faciunt differre in Accidenti, tertia verò in ſubſtantia: vnde illæ duæ primæ dicuntur tantùm facere diuerſum, ſeu alteratum, tertia verò facit aliud, id eſt diuerſum in ſubſtantia.

Nota 1. Circa iſtam definitionem eſt primò notandum ex Auicenna hoc capite, quòd acceptiones Differentiæ aliter ſe habent, quàm acceptiones Speciei, & Generis: iſtæ enim, Generis ſcilicet & Speciei, non omnes ſunt Logicæ, ſed tantùm tertia Generis, & poſterior Speciei: at iſtæ tres acceptiones Differẽtiæ omnes ad Logicum & Phyſicum ſpectant.

Nota 2. Nota ſecundò cum Boëtio quòd iſtæ duæ primæ Differẽtiæ, ſcilicet prima & ſecunda, ſunt Indiuiduorum, & ſingularium: iſta enim Accidentia propriè ſunt ſingularium; at Differentia tertia eſt Specierum, & Generum, id eſt, per quam Species, & Genera differunt, ſicut per illam differunt, Indiuidua: qua de cauſa illæ tres Differentiæ ſuperiùs poſitæ, ſcilicet Differentia numerica, ſpecifica, & generica ad has reducuntur: numerica enim ad duas priores, ſpecifica verò & generica ad tertiam.

Nota 3. *Differentia cur dicatur cõmunis & propria.* Nota tertiò Differentia prima communiter dicta, iudicio meo, propterea communis dicitur, quia ſit tale Accidens, quod ſicut modò accidit vni extremo, quod per tale differt ab alio, ita viciſſim & alteri extremo poſſit aliàs accidere: verbi gratia, ſedens differt à ſtante, Accidenti, & Differentia communi, ſecundum quam poteſt etiam, & qui modò ſtat à ſedente differre, nam ſtans poteſt ſedere, & qui ſedet aliquando ſtare: reliquæ dicuntur propriæ Differentiæ, id eſt peculiares vniuſcuiuſque, quia quod ſemel per illas differt, ſemper per eas differt.

2 *Differentiarum ergo aliæ quidem, &c.*

Diuiſ. 2. Ex diſcrimine ſuperiùs inter illas tres Differentias aſſignato, Porphyrius infert diuiſionem ſecundam. Quædam Differentiæ faciunt alteratum, id eſt, diuerſitates in Accidenti:

quædam

quædam faciunt aliud,id eſt,diuerſam ſubſtantiam.Sub priori membro ſunt Differentia prima,& ſecunda , ſcilicet communis & propria : ſub poſteriori verò eſt tertia , ſcilicet propriiſſima.Inter quas eſt duplex diſcrimen:prius , Differentiæ facientes alteratum,dicuntur ſimpliciter & tantùm Differentiæ , at facientes aliud dicuntur Differentiæ ſpecificæ , quod additum,eſt perfectionis, explicans huius Differentię ſpecificæ munus,quod explicat in poſteriori diſcrimine : nam definitiones quidditatiuæ & Generum diuiſiones fiunt per has ſpecificas Differentias,& facientes aliud , non per illas ſecundum quas non fiunt niſi alterationes & mutationes quædam accidentales.

3 *A ſuperioribus ergo rurſus inchoantibus.*

Diuiſ.3. Rurſus in communi iterum tertiò diuidit Differentias. Quædam ſunt Differentiæ ſeparabiles , quædam inſeparabiles:ſeparabiles ſunt Accidentia,quæ non conſtant , vt ſedere, currere , & ſub hoc membro eſt Differentia communis:inſeparabiles ſunt quæ nunquam à re manente dimouentur,quales ſunt Differentia propria, & propriiſſima.

Diuiſ. 4. Et hanc ſubdiuidit in inſeparabilem per Accidens , qualis eſt propria,quæ Accidens eſt quoddam inſeparabile : & inſeparabilem per ſe,qualis eſt propriiſſima , quæ ad rei ſubſtantiam & naturam pertinet.Et hæc eſt quarta diuiſio , quæ ſubdiuiſio eſt potiùs vnius membri , tertię præcedentis. Conſtituit autē duplex diſcrimen inter has duas inſeparabiles. Alterum, inſeparabilis per Accidens facit diuerſum in Accidenti, vt ſuperiùs diximus:at inſeparabilis per ſe facit aliud , id eſt, diuerſum in ſubſtantia. Alterum Differentia inſeparabilis per Accidens ſuſcipit magis & minus,id eſt, non æqualiter ſemper ineſt:nam aliquis homo eſt magis cæſius,quàm alius , & curuiori naſo,quàm alius : at inſeparabilis per ſe non ſuſcipit magis aut minus , nam vnus homo non eſt magis rationalis, quàm alius.Huius dat rationem,quia Differentia pertinet ad eſſe,& naturam rei,at eſſe & natura non ſuſcipit magis in his, quàm in illis, aut minus:vnus enim non eſt magis homo,aut animal,quàm alius,nec magis corpus, quàm alius.

4 *Cùm igitur tres ſpecies Differentiæ conſiderentur.*

Porphyrius epilogat has diuiſiones propoſitas , inſinuans vnum conſideratione dignum : videlicet Species Differentiæ eſſe ſolùm tres illas primo loco conſtitutas : ſed quia variæ ſunt proprietates illarum,factæ ſunt rurſus alię diuiſiones ſecundum ea quæ illæ habent : vnde eadem ſunt prorſus numero

mero membra diuidentia, ſcilicet illæ tres Differentiæ, & inter has quædam inueniuntur facientes alteratum, quædam aliud: quædem ſeparabiles, quędam inſeparabiles, tam per ſe, quàm per Accidens.

diuiſio 5. Poſteà verò Porphyrius Differentiam inſeparabilem per ſe, ſcilicet ſpecificam, quinta diuiſione ſubdiuidit. Quædam, inquit, ſunt alicuius Generis diuiſiuę, id eſt, per quas Genus diuiditur: quędam illius Generis conſtitutiuę, id eſt, per quas Genus illud conſtituitur: verbi gratia, animal habet has Differentias, animatum, ſenſibile, rationale, irrationale, mortale, immortale: ſed harum quędam ſunt, per quas animal conſtituitur, ſcilicet duę priores: animal enim eſt animatum, & ſenſibile corpus: per alias diuiditur, per rationale & irrationale, mortale, immortale. Inter has vnum eſt diſcrimen: nam per diuiſiuas Generis conſtituuntur Species illius Generis, non autem per conſtitutiuas: vt per rationale, mortale, iuxta opinionem Porphyrij conſtituitur homo, per rationale, immortale, ſimul cum animali, Deus: per irrationale verò mortale conſtituitur brutum. At verò quamuis iſtę conſtitutiuę non faciant Species, tamen ſi ad ſuperius tale Genus conſiderentur, tales Differentię dicentur illius ſuperioris diuiſiuę, & ipſius inferiorum, tanquam Speciei conſtitutiuę: vt animatum, & ſenſibile, ſunt ſuperiorum diuiſiuę; corpus enim per animatum & inanimatum diuiditur, & corpus animatum per ſenſibile & inſenſibile: animatum autem, & ſenſibile, cum ſubſtantia faciunt animal, ſicut inſenſibile cum animato facit plantam, vnde ędem Differentię ſimul ſunt & diuiſiuę, & cōſtitutiuæ: ſed inferiorum conſtitutiuæ, ſuperiorum diuiſiuæ: quapropter omnis Differentia ſpecifica dici poteſt, quia cōſtituit Speciem aliquam ſiue ſubalternam, ſiue ſpecialiſſimam. *Nota 1. Non eſſe aliquod animal immortale.*

Circa hoc, Nota iſtud exemplum eſſe falſum: non enim Deus eſt animal, nec corpus, nec aliquod eſt animal, quod ſit immortale. Porphyrius loquitur vt Philoſophus Platonicus, vt ſuperiùs diximus.

Nota 2. Genera ſumma tantum habere Differentias diuiſiuas. Nota etiam Genus generaliſſimum ſolùm habere differētias diuiſiuas, non conſtitutiuas, cùm nullum ſe ſupra habet Genus, ſpecialiſſimam verò Speciem ſolas habere Differentias conſtitutiuas, quia ſub ſe non habet inferiores Species, in quas per Differentias diuidatur.

Nota 3. Nota ſimiliter tertiò, ſi iſtę Differentię ad idem Genus comparentur, alię diſtinctę ſunt Differentię diuiſiuę, alię cōſtitutiuę: ſi verò ad diuerſa comparentur, eadem poteſt eſſe Diffe

ſe Differentia diuiſiua & conſtitutiua, ſed reſpectu diuerſorum, ſuperioris quidem diuiſiua, inferioris verò conſtitutiua.

Ex his maximè opus eſt ad diuiſiones Generum, &c.

5 Hic Porphyrius duos vſus harum Differentiarum ſpecificatum ponit. prior eſt ad diuiſiones Generum faciendas, hæc enim præcipuè per tales Differentias diuiduntur: poſterior ad definitiones componendas ipſarum Specierum: aliæ enim Differentiæ per Accidens, tam ſeparabiles quàm inſeparabiles, non ſunt aptæ ad præcipuas diuiſiones, & definitiones, ſed ad deſcriptiones, & diuiſiones non eſſentiales, & minùs præcipuas, cùm ſint Accidentia rei, nec de eius natura.

Differentia eſt, qua abundat Species à Genere.

6 Hæc eſt poſterior pars huius capitis, qua ponuntur aliquot ipſius Differentiæ definitiones.

1. Definit. Differen. Prima eſt propoſita, ſcilicet Differentia eſt, in qua Species excedit Genus: natura enim Speciei ex Genere & Differentia conſtat: vnde plus includit in ſua natura, quàm Genus: Genus enim non includit in ſua natura differentiam Speciei, ſicut ipſa Species.

Dubium. Poſſet tamen dubitare quis, vnde habet Species Differentiam? non enim à Genere, quia in Genere quomodo poſſunt eſſe plures Differentiæ oppoſitæ? non autem Differentia poteſt eſſe ex nihilo: à quo ergo eſt? *Sol.* Reſp. quòd Differentiæ ſunt in Genere, non actu, id eſt non ſunt natura eius, ſed in potentia, quia ex illo fiūt: ſicut è cera extrahitur forma alicuius imaginis: & non eſt inconueniens, quòd multæ Differentiæ ſint in Genere in potentia, vt multæ figuræ ceræ in potentia.

2 Secunda definitio eſt. Differentia eſt, quæ prædicatur de pluribus differentibus Specie in quale quid: quod exemplo claro oſtenditur: vt enim res componuntur ex materia & forma, vel aliquo ſimili materiæ, vel aliquo ſimili formæ (vocat ſimile materiæ ſubiectum in rebus artificialibus, vt ſtatua fit ex ære, vt materia, & figura tanquam forma: dicit autem ſubiectum ſimile materiæ, quia propriè materia eſt pars compoſiti ſubſtantialis) ita, inquit, Species, ſcilicet homo componitur ex Genere tanquam ex materia, & ex Differentia tanquam forma: vt ex hoc intelligamus, quòd Differentia eſt velut qualitas, ſicut forma.

3 Tertia definitio. Differentia eſt, per quam Genus ſeparatur, id eſt, diuiditur in ea quæ ſub ſe ſunt.

4 Quarta verò Differentia eſt, ſecundum quam vna Species ab alia

b alia differt. At quia iſtæ duæ vltimæ videbantur inſufficientes, cùm eſſent aliqua per quæ Genus diuiditur, & vna Species ab alia differt, ſcilicet Accidentia propria, dicit Differentiam non ſolùm habere hoc, ſed etiam eſſe de definitione & quidditate rei, & ipſius definitionis & quidditatis partem.

Propterea addit quintam definitionem exactam, ſcilicet, Differentia eſt, qua vna Species ab alia ſeparatur, cùm ſit ipſius natura & Speciei pars. 5

Quæſtiones, ſeu dubia quædam ſcitu digniora in caput de Differentia, & præſertim circa eius definitionem, rectène ſit tradita?

Circa hoc caput ſunt aliquot dubia, quæ à nobis breuiter erunt examinanda. Primum eſt. Cùm Logicus non tractat de rebus ipſis ſecundum ſe, ſed vt intentionibus ſubſtant, tales intentiones conſiderando, cur hîc Porphyrius de Differentia ipſa reali tractat, quod munus videtur eſſe Metaphyſici, quod quidem tractat Ariſto. 5. Meta. c. 9. *Dub. 1.*

In hac re dicendum quòd Differentiæ tres actus habent. Primus eſt diuidere, ſeu determinare Genus ipſum. Secundus eſt conſtituere naturam. Tertius eſt eam ab aliis diſtinguere. Iſti tres dupliciter poſſunt conſiderari: vno modo fundamentaliter, vt in rebus ipſis ſunt. Nam in rebus ipſis natura Generis eſt determinata, & facta Species per Differentiæ naturam, & natura ſpecifica ab aliis diſtincta: & tunc iſti tres actus ad Metaphyſicum pertinent, & conſiderare Differentiam ſecundum iſtos actus in rebus, eſt Meta. Altero modo poſſunt conſiderari, vt per intellectum iſti aſſumuntur & exercentur, id eſt, quatenus Genus ipſum abſtrahentes per Differentias diuidimus, & Speciem ex Genere cum Differentia componimus, & per differentiam ab aliis ſeparamus: & ſic conſiderare Differentiam, eſt Logici: conſideramus enim differentiam, vt intentioni ſecundę ſubſtat, & ex his procedit quidam quartus actus ipſius Differentię, qui magis eſt Logici, ſcilicet prædicari de his, quæ per talem conſtituuntur Differentiã: & hoc peculiariter hîc conſideratur, ſcilicet vt eſt prædicabile. At quia omnia iſta melius conſiderantur & cognoſcuntur in ipſis rebus, propterea Porphyrius miſcet res ipſas: tamen intelligenda ſunt omnia in ordine ad intentiones. *Solutio. Differentiæ triplex eſt munus.*

Dubitatur ſecundò. Videtur enim iſta definitio diminuta, ſcilicet prædicatur de pluribus Specie differentibus in eo quòd quale quid, cùm multis Differentiis non competat: nam vltimæ Differentiæ non prædicantur niſi de vnica Specie. *Dub. 2.*

Circa

1.*opin.* Circa hoc multiplex eſt dicendi modus. Fuit prima ſentẽtia Burlei in pręſenti loco: cùm duplex genus ſit Differentiarum, quędam genericę, per quas Genus conſtituitur; quędam ſunt vltimę, per quas vltima Species, & ſpecialiſſima componitur, inquit Burle. Sicut in capite de Specie quędam eſt data definitio, quo ſoli ſpecialiſſimę competit, quędam aliæ pro vtraque Speciẽ, ita in hoc capite iſta definitio eſt pro Differentia generica, alię pro omnibus ſunt.

2.*opin.* Alia fuit ſententia multorum, aſſerentium Porphyrium non meminiſſe in hoc capite: niſi ſolùm Differentiarum genericarum, quia vltimę non ſunt cognitę à nobis. & hic modus dicendi non videtur abhorrere à doctrina S. Th. 2. Poſt. lec. 13. qui idem docet ſuper Ariſt. ſcilicet non meminiſſe vltimarum, quia incognitæ ſunt. Nec longẽ ab hac ſententia diſtat Simpl. c. 3. Antepredicam. regula 2. vbi refert Porphyrium definiſſe Differentiam, vt in plurimum.

Confut. Sed prima ſententia Burlei non videtur mihi admodum rationabilis, quia cùm ratio precipua Differentię in hoc loco ſit vt prędicabile eſt, & id explicetur ſolùm in hac definitione, debuiſſet Porphy. omnem Differentiam, definire, ſicut fecit in capite de Specie, vbi dedit definitionem conuenientem Speciei, quę eſt prędicabile. Secunda item ſententia videtur Alberto tract. 5. cap. 6. non eſſe recipienda, quia cùm veritas ſit, eſſe Differentias vltimas, non debuit aſſignare definitionem Porphy. non conuenientem omnibus differẽtiis.

3.*opin.* Fuit tertia ſententia aliorum, qui nullas eſſe Differentias vltimas exiſtimauerunt, ſed omnes genericas, & communes, & quòd duę, aut tres ſimul iunctę Speciem vltimam componunt vt mortale conuenit homini & bruto, rationale homini & angelo ſecundum Porphyrium: at rationale mortale ſoli homini: & hanc crediderunt eſſe ſententiam Porphyrij, & videtur eſſe doctrina expreſſa Ariſto. 2. Poſt. cap. 14. vbi aſſerit Differentias ſingulas per ſe competere multis Speciebus: tamen aliquę ſimul iunctę vnam rem componunt: & ſic eſſe dandas definitiones: & 1. Top. cap. 3. problema Differentię ad problema Generis reducit, & 4. Top. cap. 6. ponit diſcrimẽ inter Genus & Differentiam, quòd quamuis vtraque de pluribus prędicentur, tamen adhuc de pluribus Genus, quàm Differentia.

Confut. Circa hoc dico duo. Primùm mihi videtur iſta ſententia eſſe Porph. vt clarè patet in ipſo capite: non enim aliter conſtituit Species, quàm per multas Differentias genericas. Dico ſecundò,

ſecundò iſtam ſententiam, quòd non ſint vltimæ Differentiæ, eſſe manifeſtè contra Ariſtotelem, qui 7. Met. c. 12. inquit, vltimas Differentias cum Specie conuerti, & 1. de partibus animal. cap. 2. dicit, aliquas Species non habere niſi vnicam Differentiam. Nec locus Ariſt. in oppoſitum probat quicquã, quia illic docet Ariſt. definitionem ſecundum eas Differentias, quæ inueniuntur: at vltimæ occultiſſimæ ſunt, non tamẽ propterea ſunt negandæ: & in Top. ipſe claré dicit Differentiam, quæ generica eſt, cum Genere eſſe aſcribendam; vbi inſinuat eſſe Differentiam, quæ non eſt generica.

Quarta opinio fuit Albert. tracta. 5. cap. 6. & Auicen. & Alphar. Dicunt enim, quòd Differentia duo habet, ſecundum quod eſt Differentia: alterum eſt, Genus diſtinguere: alterũ, Speciem conſtituere: quòd verò conſtituant Differentiæ determinatam & vltimam Speciem, non habent inquantum Differentiæ, ſed inquantum ſunt quædam naturæ particulares non conuenientes pluribus Speciebus: ex quo fit, quòd propria ratio Differentiæ inueniatur in genericis: nam vltima Differentia habet aliquid miſtum, quod modò eſt Differentiæ ſecundum ſe: & ita dicunt Porphyrium definiſſe Differentiam ſecundum ea, quæ per ſe habet, & ita non curauit vltimas definire. *4. opin.*

Contra hoc dicit benè Caietanus, quòd vltima Differentia, licèt habeat aliquid, quod non eſt Differentiæ ſecundum ſe, non tamen amittit ea, quæ ſunt Differentiæ ſecundum ſe: nam diuidit, & conſtituit, & propterea debuit definiri. *Confut.*

Vnde eſt quinta ſententia ipſius Caietani, aſſerentis illic definiri omnes Differentias etiam vltimas: & ſenſum definitionis eſſe negatiuum, ſcilicet Differentia eſt, cui inquantum Differentiæ non repugnat, prædicari de pluribus Specie Differentibus: ſi enim repugnaret, nulla Differentia prædicaretur de pluribus. Et hæc fuit ſententia Iamblichi aſſerentis, quòd Differentiæ vltimæ, vt Differentia eſt, non repugnat de pluribus Speciebus dici: quod idem docuit Auicen. cap. de communitatibus: vnde ſententia Caietani non eſt noua & propria. *5. opin.*

Sed quamuis iſta ſint probabilia, tamen exiſtimo eſſe præter mentem Porphyr. qui vltimas Differentias non definiuit: ſiue quia credidit non eſſe, ſiue quia occultæ ſunt. *Confut.*

Propterea vniuerſaliter poſſet ſic Differentia definiri. Differentia eſt, quæ prædicatur de Specie, cuius eſt Differentia, in quale quid. *Sol.*

Dub. 3. Dubitatur tertiò. Quomodò Differentia prædicetur in *Sol.* quale quid. Pro quo oportebit aduertere, quòd qualitas non eſt aliud, quàm id per quod fit modus, & determinatio alicuius, quod ex ſe eſt indifferens & indeterminatum.

Determinatur aliquid, tribus modis. Poteſt autem aliquid tripliciter determinari. Vno modo ad aliquem modum ſe habendi accidentalem, vt homo poſtquàm eſt homo, eſt indifferens, vt ſit albus vel niger, calidus, vel frigidus: & vniuerſaliter omnis ſubſtantia poſtquam eſt, eſt indeterminata, vt ſic, vel ſic ſe habeat, & talis forma determinans in communi dicitur qualitas accidentalis. Secundò, aliquid eſt indifferens ad eſſe ſubſtantiale, quo pacto materia eſt quædam ſubſtantia indeterminata ex ſe, & imperfecta, ex qua multa fieri poſſunt, & determinatur per formam ipſam: vt ſi ſit forma ignis, fit ignis; ſi forma equi, fit equus: & talis forma dicitur qualitas ſubſtantialis. Tertiò, aliquid eſt indifferens, tanquam aliquid confuſum, & multa comprehendens, & per particulare determinatur, quo pacto ſe habet Genus reſpectu Differentiæ, vnde & Differentia dicitur etiam qualitas ſubſtantialis. Has qualitates poſuit Ariſto. 5. Meta. cap. 14.

Nota. Eſt autem notandum diſcrimen inter has: qualitas enim accidentalis, cum eo, quod determinat, non facit aliquam naturam; vt albedo determinat hominem, ſed homo & albedo non faciunt vnicam naturam per ſe, ſed tantùm compoſitum accidentale: at forma cum materia facit vnicam naturam per ſe, ſcilicet vnicum compoſitum ſubſtantiale, hominem, leonem, aut aliud quoduis: ſimiliter Differentia cum Genere facit vnicam naturam ſpecificam.

Quid diſtent materia & Genus, forma & Differentia. Sed omiſſa qualitate accidentali inter has, ſcilicet formam & materiam, Differentiam & Genus, eſt triplex diſcrimen conſiderandum. Primum, materia vel forma per ſe non claudunt totam rei ſubſtantiam, ſed materia dicit vnicam partē, forma alteram partem: at Genus & Differentia vnumquodq; per ſe totam ſubſtantiam dicunt, & claudunt. Verbi gratia, animal totam ſubſtantiam compoſitam ex forma & materia dicit: ſimiliter rationale, ſed cum diſcrimine: nam animal in homine dicit totam ſubſtantiam hominis ſecundùm quod in ea eſt aliquid, in quo homo aliis animalibus eſt ſimilis: at rationale dicit eandem hominis ſubſtantiam, ſecundū quòd in ea eſt aliquid, in quo ab aliis animalibus ſeparatur; & vniuerſaliter Genus dicit rei integram ſubſtantiam, vt in ea aliis Speciebus aſſimilatur: at Differentia dicit eandem rei ſub-

ſtantiam,

ſtantiam, vt in ea aliquid eſt, quo ab aliis ſeparetur. Propter quod S.Tho. de Ente & Eſſentia, cap.3. dicit hominem, ſeu Speciem,non componi ex Genere & Differētia ſicut ex duabus rebus, ſed ſicut ex re aliter intellecta, & eadem re aliter intellecta.

Secundum diſcrimen eſt,quòd ex hoc infertur,materia & forma,cùm ſingula rei ſubſtantiam non dicant, de compoſito prædicari nequeunt:non enim dicetur, homo eſt anima, homo eſt corpus,at Genus & Differentia,cùm ſingula totam rei ſubſtantiam dicant,per ſe de re prædicantur,vt homo eſt animal,homo eſt rationalis.

Tertium,compoſita ſingula non participant totam materiæ ſubſtantiam,cùm ex alia parte materiæ fiat vnum,ex alia aliud:at ſingulæ Species totum Genus participant, quantùm ad eius ſubſtantiam,quæ per definitionem explicatur,vt homo per ſe,leo per ſe,capra per ſe,ſunt participes integræ ſubſtantiæ animalis: ſed non participant ſingulæ Species totam Generis potentiam, quia Genus in potentia continet omnes Species ſuas:vt vna Species non continet aliam.

Hinc patet quantùm interſit inter Genus & materiam, & Differentiam & formam : quòd ſi Genus dicitur materia,& Differentia forma, eſt ad ſimilitudinem: vt enim materia contrahitur,& forma contrahit: ita Genus per Differentiam contrahentem limitatur:vnde Differentia ipſa dicitur etiam qualitas.

Sed eſt maximè conſiderandum, quòd Differentia poteſt dupliciter comparari, & ad ipſum Genus, quod determinat, & ad Speciem, quam conſtituit: reſpectu enim Generis eſt qualitas,ſed extrinſeca aliquo modo, quia non eſt de natura Generis:vnde de Genere prædicatur in quale, ſed non eſſentialiter:at Speciei eſt qualitas eſſentialis, quia eſt pars naturæ eius:propterea de Specie, in quale quid prædicatur:ſicut anima eſt qualitas corporis, ſed non eſt de eſſentia corporis, at hominis & compoſiti eſt pars, propterea dixit Porphyrius: Differentia dat eſſe rei, ſcilicet Speciei,& eſt pars eius ſubſtantialis,id eſt,eſt intrinſeca ei. *Nota.*

Dubitatur quartò breuiter,quomodò vltima Differentia, cùm de vna Specie prædicetur, ſit vniuerſale? Dico primò, ſecundum nos nullum dubium eſſe, qui diximus huius libri ſubiectum primum eſſe vniuerſale, vt eſt in multis: & quia rationale eſt in multis,ſicut & ipſa Species,quam conſtituit, ideo eſſe verè,& propriè vniuerſale. Sed etiam ſi quis ſubie- *Dub.4.* *Sol.*

ctum diceret eſſe Prædicabile, idem conſequitur: conſtat enim Differentiam eſſe prædicabilem.

Dici etiam ſecundò poſſet, Differentiam talem eſſe vniuerſale, quia de ſubiecto vniuerſali prædicatur, vnde & de contentis ſub tali Specie prædicabitur, ſed cum diſcrimine: nam Species immediatè, at Differentia mediatè, ſcilicet per Speciem ipſam prædicabitur.

Dub.5. Dubitatur quintò, quomodo Porphyrius vtitur Differentiis priuatis, ſcilicet irrationale, immortale? Boëtius exiſtimauit tales Differentias poſſe conſtituere Speciem: ſed quia aliàs latiùs de hoc dicemus, interim dico abſque vllo dubio ſententiam Boëtij eſſe contra Ariſto.cap.1.de partibus anim. vbi docet & probat oppoſitum. Boëtius forſan ſequitur Platonem, qui huius ſententiæ fuit. Ratio eſt clara contra eum, quia priuatio non eſt de eſſentia alicuius entis poſitiui & abſoluti, quales ſunt Species.

Sol. Vnde dico, illas Differentias priuatiuas poni loco poſitiuarum: quod fit ob duplicem cauſam, quam tradit Ariſto.6. Top.c.3. vel quia Differentiæ aliæ ſunt occultæ, vel quia ſunt multæ, quas enuntiare eſſet prolixum.

De Proprio, Cap. IIII.

PRoprium verò quadrifariā diuidunt. Nam & id, quod ſoli alicui Speciei accidit, etſi non omni, Proprium id dicitur: vt homini medicum eſſe vel geometram. Et quod accidit Speciei, etſi non ſoli: quemadmodum homini eſſe bipedem. Et quod ſoli & omni, & aliquando: vt omni homini in ſenectute caneſcere. Quartum autem id, in quo conuenerunt & ſoli & omni, & ſemper: quemadmodum homini eſſe riſibile. Nam etſi non ſemper rideat, tamen riſibilis dicitur: non quòd rideat ſemper, ſed quòd ſemper aptus natus ſit vt rideat: hoc autem ei ſemper connaturale eſt, quemadmodum & equo hinnibile. Hæc autem & propriè Propria dicuntur, quoniam etiam conuertuntur: ſi quod enim equus eſt, hinnibile eſt, & ſi quid hinnibile eſt, equus eſt.

Sequitur quartum Prædicabile, ſcilicet Proprium, quod meritò Accidenti præponitur, quia quamuis de rei ſubſtantia non ſit, eſt tamen ſubſtantiæ & eſſentiæ rei proximum, ab ea

ab ea ſcilicet immediatè emanans. In hoc igitur capite duo tantùm continentur:alterũ,quatuor ſunt proprij acceptiones: alterum, ipſius Proprij Logici prædicabilis definitio.

Sumitur autem Proprium quatuor modis. Primò dicitur 1
Proprium,prædicatum aliquod accidentale,quod ſoli alicui Speciei ineſt,non tamen omnibus vel Indiuiduis illius Speciei competit, ſicut eſſe Grammaticum, Medicum, non niſi homini conueniunt,non tamen omni homini. Altero modo 2
Proprium dicitur prædicatum accidentale,quod omni Indiuiduo alicuius Speciei,non tamen ei ſoli competit, quo pacto homini eſt Proprium eſſe bipedem, omnis enim homo eſt bipes,non tamen ſolus homo, quia alia aliqua animalia duos pedes habent.

Tertium. Proprium eſt prædicatum etiam accidentale, 3
quod omni Indiuiduo alicuius Speciei,& ſoli competit, tamen non ſemper, ſed aliquo tempore, quo pacto caneſcere eſt proprium homini:omnis enim homo, & ſolus homo caneſcit,ſed non ſemper,niſi in ſenectute: fit enim canities ex corruptione humidi,quod calor naturalis, quia modicus eſt ex longa & continua actione, non poteſt conſumere, quod potiſſimum tempore ſenectutis fit, quando calor tenuis eſt: poteſt etiam accidẽti aliquo talis calor impediri ab actione, & tunc humidum corrumpetur,& fient cani. Sunt etiam aliqui, qui etiam ſenes tardè, aut nunquam canos habent, in quibus humidum eſt ſubtile, & pingue, quod modicus calor poteſt conſumere. *Canities quomodo naſcatur.*

Quarto modo dicitur Proprium,prædicatum accidentale, 4
quòd omni, & ſoli, & ſemper conuenit: & hoc propriè & ſimpliciter dicitur Proprium, ſicut riſibile eſt Proprium homini,ſolus enim homo,& omnis homo, & ſemper eſt riſibilis. Poſſet autem aliquis dubitare,nam non ſemper homo ridet. Reſp.quamuis actus ridendi ſemper non ſint, tamẽ aptitudo ad ridendum eſt ſemper; propterea ſemper homo eſt riſibilis,id eſt,aptus natura ad riſum. Ex hoc infert proprietatem vnam Proprij,ſcilicet quod conuertitur cum ſuo ſubiecto:valet enim,homo eſt,ergo riſibile eſt: riſibile eſt, ergo homo eſt. Ex quibus poteſt componi integra definitio Proprij, ſcilicet, Proprium eſt accidentale prædicatum, quod conuenit omni,& ſoli,& ſemper Speciei, & conuerſim prædicatur de eo. *Definitio Proprij.*

Dubia quædam ſcitu digniora in caput de Proprio.

Circa hoc caput aduertendum eſt primò, Proprium du- 1

Proprium duobus modis ſumitur. plicitcr ſumi: vno modo vt diſtinguitur contra improprium: quo pacto dicimus homo propriè ſignificat viuum, impropriè pictum, & ſic in præſenti non conſideratur: altero modo vt diſtinguitur contra commune, vt id ſit Proprium alicui, quod non aliis præter ipſum competit: & ſic in præſenti ſumitur. Vbi conſiderandum quoque eſt, in omnibus his acceptionibus Proprij, ſemper loco Generis ſumi, illud (accidit) id eſt, eſt prædicatum accidentale, id eſt, quod non eſt de natura rei de qua prædicatur.

2 *Proprium vt ab Ariſt. diſtinguitur.* Eſt ſecundò aduertendum, quod Ariſt. 1. Top. 4. diſtingwit Proprium in abſolutè Propriū, & ad aliquid, & quādo. Proprium abſolutè eſt (vt definit ipſe) quod nō indicat naturam rei, ſoli autem ineſt, & conuerſim prædicatur. Prima particula eſt ad excludendum Genus, Definitionem, & Differentiam, quæ ſunt natura rei vel de natura: ſecunda particula ad excludendum Proprium ſecundo modo, & Accidens cōmune, quæ pluribus inſunt: tertia particula ad excludenda Propria primo & tertio modo, quæ ſoli Speciei inſunt, tamen non conuertuntur. Proprium ad aliquid eſt, quod ſecundum ſe commune eſt, tamen ſi ſubiectum, cui eſt, aliis comparetur, illi eſt Proprium, vt bipes abſolutè homini bipes eſt Propriū, tamen ſi homo ad equum comparetur, homini non eſt Proprium. Proprium quando, eſt idem quod Porphyrius ponit, & quamuis non his verbis de Proprio Porphyrius egerit, tamen omnia quæ dicit re ipſa ſunt eadem cum Ariſto. nam Proprium, quarto modo, eſt abſolutè proprium: & definitio hic aſſignata (vt dixi) eſt eadem cum illa Ariſt. Proprium autem tertio modo vocat Ariſtoteles, quando reliqua ſunt ad aliquid: quamuis Proprium primo modo cùm ſit Indiuiduorum, ab Ariſto. ſit prætermiſſum, qui ea, quæ vniuerſaliter dicuntur, ibi quærebat.

3 *Proprium vt ſit vniuerſale.* Dubitari etiam ſolet, an Proprium ſit dicendum Vniuerſale? Aliquibus videtur dubium: quia non prædicatur de Indiuiduis, vt Proprium eſt, niſi mediatè: dico tamen eſſe vniuerſale, & immediatum, vt enim vniuerſale ſit immediatum ſufficit quod immediatè de vniuerſali prædicatur: ſcilicet de Specie, ſicut diximus de vltima Differentia ſuperiùs, & quòd ſit in multis ſicut ipſa Species cui conuenit.

De Accidente, Cap. V.

Accidens autē eſt, quod adeſt & abeſt præter ſubiecti corruptionē. Diuiditur autē in duo: hoc enim ipſius ſeparabile

ſeparabile eſt, illud verò inſeparabile, dormire quidem ſeparabile Accidens eſt: nigrum verò eſſe inſeparabiliter coruo & Aethiopi accidit. Poteſt enim intelligi & coruus albus & Aethiops nitens candore præter ſubiecti corruptionem. Definiunt autem ſic quoque: Accidens eſt quod contingit eidem ineſſe & non ineſſe. Et quod neque Genus eſt, neque Differentia, neque Species, neque Proprium: ſemper autem eſt in ſubiecto ſubſiſtens. Omnibus autem determinatis quæ propoſita ſunt (dico autem Genere, Specie, Differentia, Proprio, Accidente) dicendum eſt quæ eis communia ſunt & quæ propria.

Non eſt hîc, quod in dubium vertamus, quare de Accidente tractet Porphyrius, cùm nullum ſuperſit Prædicabile, cui anteponatur, & inter omnia ſit maximè extra rei eſſentiam. In hoc igitur breuiſſimo capite ſunt tres Accidentis definitiones, cum vnica diuiſione.

Prima definitio eſt, Accidens eſt, quod adeſt, & abeſt præter ſubiecti corruptionem; ac ſi dicat, eſt prædicatum vniuerſale, quòd de ſubiectio ita affirmari, vel negari poteſt, vt nec propter eius præſentiam vel affirmationem, nec propter eius abſentiam, vel negationem, natura ſubiecti deſtruatur, vt ſiue dicas, homo eſt albus, ſiue homo non eſt albus, non propterea homo corrumpitur.

Sequitur Accidentis diuiſio. Duplex eſt Accidens; quoddam eſt ſeparabile, quoddam inſeparabile: inſeparabile, quod à ſubiecto ſeparari non poteſt, vt albedo eſt cygno inſeparabilis: ſeparabile, quod ſeparari poteſt, vt ſedere, currere. At quia quis poſſet obiicere Porphyrio, quod hæc diuiſio videatur aduerſari definitioni, ſi enim eſt Accidens inſeparabile, non ergo adeſt, & abeſt. Reſp. quamuis re adeſſe & abeſſe non poſſit, intellectu tamen ſeparatur, dum Æthiopem abſque nigredine, & cygnum abſque albedine conſiderare poſſumus.

Secunda definitio eſt. Accidens eſt quod contingit eidem ineſſe, & non ineſſe. Iſta magis explicat naturam Accidentis, nam adeſſe, & abeſſe, non ſolùm Accidentibus, ſed aliis competit: at ineſſe eſt Proprium Accidentis.

Tertia definitio eſt. Accidens eſt, quòd nec eſt Genus, nec Species, nec Differentia, nec Proprium; ſemper autem eſt in

ſubſtantia ſubſiſtens, id eſt, nunquam extra ſubſtantiam reperitur. Hæ duæ vltimæ definitiones ſunt Ariſt. 1. Top. cap. 4.

Dubia quædam ſeu Quæſtiones ſcitu digniores in caput de Accidenti, & eius definitiones.

Nota.

Accidens tribus modis ſumitur.

Omnia ferè, quæ in hoc capite continentur, ab Auicenna reprehenduntur: at vt hos horum ſenſum perfectum teneamus, erit primò aduertendum, Accidens tripliciter ſumi: vno modo, vt diſtinguitur cõtra ſubſtantiam, vt omne ens, quod non eſt ſubſtantia, eſt Accidens, quo pacto dicitur ens diuidi in ſubſtantiam & Accidens: & hoc aliqui vocant Accidens nominale, quia ſcilicet per nomen Accidentis ſignificatur, & de illo in ſe dicitur, hoc eſt, Accidens altero modo latius ſumitur pro omni eo quod extra ſubſtantiam alterius eſt, ſiue ſit ſubſtantia, ſiue Accidens, quo pacto homo eſt Accidens animalis & Petrus hominis, in qua ſignificatione Philoſophi concedunt illas eſſe prædicationes Accidentales, animal eſt homo, homo eſt Petrus, & hoc vocant Accidens verbale: quia non tam dicitur, homo eſt Accidens animali: quàm accidit animali: & de iſto modo Accidentis loquutus eſt Ariſt. 5. Met. cap. 30.

Accidens nominale.

Accidens verbale.

Tertiò, Accidens ſumitur particularius pro vna parte Accidentis primi modi accepti, quod dicebatur nominale: hoc enim diuiditur in commune & proprium: commune eſt, quod non fluit ex principijs eſſentialibus alicuius ſubiecti reſpectu cuius dicitur commune, vt albedo reſpectu hominis: non enim ex natura hominis fluit albedo. Aliud eſt, quod ex ſubiecti natura fluit, & hoc illi dicitur Proprium: vt riſibile homini. tunc autem ſignum erit fluere ex principijs eſſentialibus ſubiecti, quando nec illud ſine ſubiecto, nec ſubiectum ſine eo eſſe poſſunt: quando verò contrà non fluit, commune reputatur. Illud ergo Accidens Proprium facit quartum Prædicabile, commune verò quintum Prædicabile.

Quod ſit ſignũ aliquid ex principijs eſſentialibus ſubiecti fluere.

Ex quo ſequitur Accidens, quod eſt quintum Prædicabile: non eſſe Accidens ſecundò modo, quia ſecundum illud fiunt prædicationes indirectæ, quæ non ſunt artis: nec eſſe Accidens in vniuerſum, vt diſtinguitur contra ſubſtantiam, quia hoc comprehendit Proprium, & iſtud Prædicabile quintum: ſed eſt Accidens commune, quod non fluit ex principijs eſſentialibus ſubiecti de quo prædicatur, & hoc non voluit aduertere Auic.

2 *Accidens tribus modis conſideratur.*

Eſt ſecundò notandum, Accidens tripliciter poſſe conſiderari, Vno modo ſecundum quod in rebus eſt, & ſecundum

ſuam

ſuam eſſentiam & naturam:& ſic ad Metaphyſicum pertinet. Altero modo ſecundum quod eſt in intellectu, & hoc reſpectu eorum quæ ſua ſunt,id eſt,reſpectu inferiorum vel ſuperiorum,vel Differẽtiarum:& ſic nec eſt quartum,nec quintum Prædicabile, ſed aliqua ſunt Genera, aliqua Species, & Differentiæ.Tertio modo,vt ad ſubiectum comparantur, de quo prædicantur:& tunc Accidens Proprium facit quartum, commune verò quintum Prædicabile:& hoc eſt conſiderandum. Vnde Accidens non dicitur prædicatum Proprij aut Accidentis, niſi reſpectu ſubiecti: & ita Porphyrius de iſtis duobus ſemper in ordine ad ſubiectum tradidit, nam reſpectu inferiorum,vel ſuperiorum,Genera ſunt aut Species.

Dubitatur contra primam definitionem,quid ibi loco Generis conſtituatur? In qua re oportet annotare, illa verba in prima definitione,dupliciter poſſe cõſiderari.Vno modo primò intentionaliter, ſcilicet adeſſe pro reali inhærentia Accidentis in ſubiecto:& abeſſe pro reali Accidentis ſeparatione & corruptionem ſubiecti, pro reali deſtructione:vt ſit ſenſus, Accidens eſt,quod realiter ſubiecto inhæret, & non inhæret abſque vlla reali ſubiecti corruptione:& iſte ſenſus,quamuis ſit verus, non eſt Logicus, qui res abſolutè non conſiderat. Alter ſenſus eſt ſecundò intentionaliter, vt adeſſe ſit affirmari,abeſſe negari, ſubiecti corruptio ſit repugnantia naturæ ſubiecti: vt ſit ſenſus, Accidens eſt prædicatum vniuerſale, quod & de ſubiecto affirmari,& negari poteſt abſque vlla repugnantia naturæ ſubiecti,vt ſiue dicas homò eſt albus, ſiue dicas, homo non eſt albus, nihil dicitur repugnans naturæ ſubiecti:& talis ſenſus eſt Logicus, & ſic à multis intelligitur talis definitio:ita enim explicat Caiet. & idem videtur Auer. & tunc loco Generis eſt illud prædicatum vniuerſale,quod in multis aliis ponitur. 3.Dub. Solutio.

Ratio autem,quæ mouet hos authores,vt exiſtiment definitionem eſſe intelligendam in ſenſu ſecundę intentionis,eſt quia iſte ſenſus eſt Logicus,& poteſt definitio ſub eo explicari.Poſſumus etiam dicere,quòd ſumitur primò intentionaliter; nec eſt inconueniens: quia cum Logica innitatur Metaphyſicæ,poteſt aliquando ab ea aliqua petere:præſertim,quãdo clara & valdè nota ſunt,ſicut iſta:hæc enim definitio, potius admittere videtur ſenſum realem:nam ſi Porphyrius intenderet definire Logico modo, clariùs id poſſet explicare, quàm explicauit. 4.Dub. Cuiuſmodi Accidens definiatur prima definitione.

Dubitatur,an tali definitione,definiatur Accidens propriũ:

 quibuſdam

quibuſdã enim videtur, quòd ſic:quia ſi aliqua ratio id veraret, eſſet, quia Proprium abeſſe non poteſt: at eadem ratione inſeparabile abeſſe non poteſt:quod ſi dicas inſeparabile intellectu ſeparari, ſimiliter & Propriũ ſeparatur; vt enim coruus abſque nigredine, ita homo abſque riſibilitate intelligi poteſt. Aliis viſum eſt oppoſito modo, nec Proprium, nec inſeparabile hîc definiri, ſed tantùm ſeparabile, quia hoc ſolum poteſt abeſſe. Sed hoc non videtur ad mentem Porphy. ſi enim Accidens ſeparabile hîc definiretur, oportuiſſet diſtinctionem præmittere definitioni & non committere vitium: priùs enim diſtinguendum eſt æquiuocum, ſeu multiplex, quàm definiẽdum. Aliis communiter viſum eſt, & hoc magis eſt ad mentem Porph. vtrunque tantùm Accidens commune definiri. ſed ad argumentum non vno modo reſpondetur.

Albertus videtur dicere quòd hominem ſine riſibilitate intelligere poſſumus, at riſibilitatem ſine homine nullatenus: coruum verò abſque nigredine, & nigredinem abſque coruo poſſumus intelligere. Hæc doctrina vera eſt & certa, & eſt Ariſt. 7. Meta. c. 5. tamen non ſoluit dubium, nam Porph. loquitur de ſeparatione ſubiecti: dicit enim quòd cygnum abſque albedine poſſumus intelligere. Qua ſeparatione, etiam hominem abſque riſibilitate poſſumus intelligere.

Solutio. Caietanus aliter reſpondet: diſtinguit de duplici ſeparatione per intellectum: altera eſt ſimplex, qua vnum abſque alio intelligimus, altera eſt compoſita, qua vnum ab alio diuidentes, ſeparamus: vt ſi quis intellectu componat, homo non eſt albus, dicit primò, ſimplici cognitione poſſumus ſubiectum abſque Proprio, & abſque inſeparabili æquè intelligere, ſcilicet hominem abſque riſibilitate, & coruũ abſque nigredine. Secundò, abſtractione compoſita ſubiectum à Proprio ſeparare non poſſumus dicentes, homo non eſt riſibilis: ſubiectũ verò ab inſeparabili poſſumus optimè ſeparare, dicentes, coruus non eſt niger. Quòd ſi dicas id non poſſe fieri, quia, ſicut prior eſt falſa, ita & poſterior. Reſp. tertiò, quòd poſterior eſt falſa, non alia ratione, niſi quia ita non eſt in rebus: at prior eſt falſa, non ſolùm quia ita non eſt, ſed quia deſtruitur natura ſubiecti, cui repugnat, quòd non ſit riſibilis. Iſta ſententia eſt ſubtilis & vera: quamuis ad mentem Porphyrij exiſtimo eſſe dicendum, ſubiectum inſeparabilis poſſe intellectu coniungi cum Accidenti oppoſito, ſcilicet Æthiopem album intelligere: nec erit compoſitio implicans repugnantiam: & hoc manifeſtat ipſum Porphyrij exemplum: at ſubiectum

eum oppoſita forma Proprij, non poſſumus intelligere, quia eſt implicatio, quamuis abſque vllo Accidenti nudè poſſit intelligi: & hæc omnis abſtractio fit abſque aliqua compoſitione propoſitionis, ſed per ſimplicem cognitionem eo modo, quo corpus album ſimplici cognitione cognoſcere poſſumus. Hæc etiam ſententia fuit Ægidij Romani. 1. Poſt. cap. 6. in fine tex. 18.

Dubitatur circa ſecundam definitionem, an tantùm ſeparabili Accidenti competat? Reſpondeo, quòd ita exiſtimauit Auer. alij verò, inter quos Caietanus, credunt vtrunque tam ſeparabili, quàm inſeparabili: cuius ratio eſt firma, quia iſtà definitio eſt deſumpta ab Ariſt. 1. Top. cap. 4. Sed Ariſt. vtrumque illic definit, quia ad problema Accidentis, de quo illic tradebat, æqua eſt vtriuſque Accidentis ratio. *Dubium.*

Sed tunc inſurgit argumentum: quia ſunt multa Accidentia quæ non adeſſe, & abeſſe poſſunt ſine ſubiecti corruptione, vt lethales morbi, ſimiliter mors, combuſtio, corruptio, & alia ſimilia.

Ad iſta reſpondet Albertus, mortem, combuſtionem, &c. non eſſe Accidentia, ſed deſtructiones ſubſtantiæ & priuationes. Caietanus reſpondet, hanc, homo eſt mortuus, eſſe diſparatam, ſed veram propter ampliationem, quia ſenſum facit: homo qui eſt, vel fuit, eſt mortuus: imò, inquit, eſt per ſe cauſalis, quia cauſa, quòd mortuus eſt, eſt quia fuit. Sed hoc videtur ridiculum, nam quid dicet ad hanc, domus eſt combuſta? non enim cauſa, quia combuſta eſt, eſt, quia fuit, & ſunt aliæ innumeræ huiuſmodi propoſitiones.

Propterea exiſtimarem ita eſſe dicendum, ſubiectum febris eſſe hominem, tamen febris ſua præſentia non corrumpit hominem, immò dum febris eſt, homo eſt, & cùm homo non eſt, febris non eſt: immò ſi multùm febris durat, homo etiam durat. Ad illud verò de morte, & cõbuſtione, & corruptione, crederem illarum mutationum, in quibus ſubſtantia corrumpitur, ſubiectum non eſſe hominem, nec lignum quod comburitur, ſed materiam ipſam: & hæc ſemper manet: ſimiliter deſtructionis domus materia ipſa eſt ſubiectum, & hæc etiam manet, deſtructa domo. Iſta eſt ſententia Burlei ſuper hoc caput: & videtur idem docere Ammonius in præſenti. *Solutio.*

Dices, Si ſubiectum eſt materia, ergo prædicabũtur de materia, dicẽdo, materia eſt mortua, lapides ſunt deſtructi, quod eſt falſum. Dico igitur quòd iſtæ mutationes inducunt alicuius præexiſtẽtis priuationẽ, vel alicuius, quod nõ erat, poſitionem

tionem, & propter hoc de eodem prædicantur, dicendo, domus eſt combuſta, quia priuatio eſt domus; homo eſt mortuus, quia homo non eſt; & contrà, ignis eſt generatus quia ignis acquirit eſſe.

De his, quæ communia ſunt quinque vniuerſalibus. Cap. VI.

1 *Commune quidem eſt omnibus de pluribus prædicari, quemadmodum dictum eſt. Sed Genus quidem de omnibus ſub ſe Speciebus & Indiuiduis, & differentia ſimiliter. Species autem de iis, quæ ſub ipſa ſunt, Indiuiduis. At verò Proprium & de Specie, cuius eſt Proprium, & de iis, quæ ſub Specie ſunt, Indiuiduis. Accidens autem & de Speciebus & de Indiuiduis. Namque animal de equo & boue prædicatur, quæ ſunt Species, & de hoc equo & de hoc boue, quæ ſunt Indiuidua: irrationale verò, & de equo & boue, & de iis, qui ſunt particulares prædicatur. Species autem, vt homo, ſolùm de iis, qui ſunt particulares homines prædicatur. Proprium verò de Specie, cuius eſt Proprium, & de iis, quæ ſub Specie ſunt, Indiuiduis: vt riſibile de homine, & de iis, qui ſunt particulares: Nigrum autem & de Specie coruorũ, & de iis, quæ ſunt particulares, quod eſt Accidens inſeparabile: & moueri, de homine, & de equo, quod eſt Accidẽs ſeparabile: ſed principaliter quidem de Indiuiduis, ſecunda ratione autem de iis, quæ continent Indiuidua.*

Poſtquàm Porphyrius de ſingulis ſecundum ſe Prædicabilibus tractauit, ea ipſa inter ſe comparat: explicans, quibus inter ſe & conueniunt & differunt. Caput quidem hoc, vt eſt longiſſimum, ita eſt clariſſimum, nec eſt expers vtilitatis, cùm magis Prædicabilium naturæ & proprietates, ex mutua comparatione clareſcant. Ea igitur omnia, quæ hîc Porphyrius fuſiſſimè tradit, in ſummam quandam breuem, & epilogum redigemus, ſi quid dignum occurrerit adnotantes.

In hoc ergo capite fiunt decem collationes Prædicabilium inter ſe, vnde in decem poſſet ſecari partes. In prima Genus cum

cum Differentia confertur, & quantùm ad ea, quæ communia, & quantùm ad ea, quæ diuerſa habent. In ſecunda confertur ſimiliter Genus cum Specie. In tertia Genus cum Proprio. In quarta Genus cum Accidenti. In quinta differentia cum ſpecie. In ſexta differentia cum proprio. In ſeptima differentia cum accidenti. In octaua ſpecies cum proprio. In nona ſpecies cum accidenti. In decima proprium cum accidenti. At ſi quis rectè diſpiciat, reperiet non poſſe eſſe plures iſtorum inter ſe vniuerſalium comparationes: nec enim opportuit multiplicare collationes Differentiæ cum Genere, nec poſteriorum cum ſuperioribus: quia eadem ſunt cum collationibus ſuperiorum cum inferioribus.

Antè verò quàm vnum alteri conferat, vnum omnibus cõmune ponit, ſcilicet de pluribus prædicari, Genus de Speciebus, & Indiuiduis Specierum: Differentia de ſuis Speciebus & Specierum Indiuiduis: Species de ſuis Indiuiduis: Proprium de Specie & eius Indiuiduis: Accidens de Speciebus etiam, & de Indiuiduis.

Diſtinct. proprij ab accidente.

Hic nota pulchrum quoddam diſcrimen, quod inter Proprium & Accidens aſſignat. Proprium enim per prius de Specie, & per poſterius de Indiuiduis dicitur: prius natura enim homo eſt riſibilis, poſterius Petrus eſt riſibilis: at prius Petrus eſt albus, Poſterius homo, eſt albus: Huius ratio eſt, quia Proprium oritur immediatè tanquam ex cauſa, & principiis Speciei: at Accidens ex materia, & indiuidualibus principiis, quod docet Ariſt. 10. Meta. cap. 11. homo, inquit, eſt albus quia Callias eſt albus.

Dubium.

Poſſes hic dubitare in his omnibus prædicationibus, an quando Genus de Indiuiduis prædicatur, ſit prædicatio Generis: & quando Differentia, & proprium ſimiliter de Indiuiduis, ſit prædicatio Proprij, & prædicatio Differentiæ? Reſpõdendum eſt, tales prædicationes eſſe Generis, & Proprij & Differentiæ, nec valet, quia Species prædicatur de Indiuiduis, ergo illa prædicantur vt Species: hoc enim nihil eſt quia Species in quid, immediatè de Indiuiduis, Genus verò mediatè, proprium mediatè, & in quale prædicatur, ſimiliter & Differentia: non dubium, quin principales prædicationes ſint illæ, quæ per definitiones explicantur, vt Genus de Speciebus, Proprium de Indiuiduis.

Sol.

De his, in quibus Genus & Differentia conueniunt.

Commune autem eſt Generi, & Differentiæ continentia ſpecierum. 2

ſpecierum. Continet enim Differentia ſpecies etſi non tot, quot Genera. Rationale enim etſi non continet irrationalia, quemadmodum animal, tamen continet hominem & Deum, quæ ſunt Species. Et quęcunque prædicantur de Genere vt Genus, & de iis, quæ ſub ipſo ſunt, Speciebus prædicantur, & quæcunque prædicantur de Differentia vt Differentia, & de ea, quæ ex ipſa eſt, Specie prædicabuntur. Nam cùm Genus animal ſit, non ſolùm de eo prædicãtur vt Genus, ſubſtantia & animatum, & ſenſibile, ſed etiã de iis, quæ ſunt ſub animal, Speciebus omnibus prædicantur hæc, vſque ad Indiuidua. Cúmque Differentia ſit rationale, prædicatur de ea vt Differentia, id quod eſt ratione vti: & non ſolùm de eo quod eſt rationale, ſed etiam de iis, quæ ſunt ſub rationali Speciebus prædicabitur, ratione vti.

Commune quoque eſt, perempto Genere, vel Differentia ſimul perimi quæ ſub ipſis ſunt. Quemadmodùm enim ſi non ſit animal, non eſt equus, neque homo, ita ſi non ſit rationale, nullum erit animal, quod vtatur ratione.

Dubium. Dubitabit meritò quis, cùm Genus ſecuta fuerit Species, quare Genus priùs cum Differentia, quàm cum Specie confeᵲatur? ad quod facilè Reſp. id factum fuiſſe, quia hic erat naturæ ordo, vt primò Genus, deinde Differentia, poſtmodùm *Sol.* ex vtriſque totum compoſitum, ſcilicet Species ſequatur, vt ſuprà diximus, vel, quia plura ſunt ea, quæ in comparatione Generis cum Differentia inueniuntur communia, cùm in pluribus conueniant, & tamen differant minùs, quàm quæ in collatione cum Specie.

Sunt autem tria in quibus conueniunt. Primum, ſicut Genus de pluribus Speciebus, ita & Differentia iuxta Porphyrij ſententiam prædicatur: loquitur autem de diuiſiua Differentia: proptereà dicit, quòd non de tot prædicatur, ſicut Genus. Quid autem dicendùm ſit de Differentia vltima, & quomodo Differentia dicatur prædicari de pluribus differentibus Specie, ſuprà explicuimus. Auicenna quidem interpretatur, quòd non repugnat Differentiæ de pluribus prædicari Speciebus: ſed alij aliter, vt ſuprà vidimus.

Secundò, Quicquid de Genere eſſentialiter prædicatur, etiam

etiam de Specie prædicabitur:hoc idem de Differentia eſt intelligendum. Dixi (eſſentialiter)ad vitandas ſecundas intentiones:non enim valet,homo eſt rationalis:rationale eſt Differentia:ergo homo eſt Differentia.

Tertiò, Sicut perempto Genere, perimuntur eius Species, ita perempta Differentia perimuntur Species, quæ ſub ea ſunt:vt enim valet, non eſt animal: ergo non eſt homo, ita non eſt irrationale,ergo non eſt equus.Auicen. exiſtimat hāc ſecundam eſſe omnibus vniuerſalem conuenientiam: quod enim de Proprio, & Accidente realiter prædicatur, etiam de his, de quibus ea prædicantur, prædicabitur. Et id videtur approbare Albor. ſed mihi non placet, dicitur enim, homo eſt albus, album eſt Accidens, non tamen dicitur homo eſt Accidens.

De differentiis inter Genus & Differentiam.

Proprium autē eſt Generi de pluribus prædicari quàm Differentia,& Species,& Propriū,& Accidens.Animal enim de homine,& equo, & aue, & ſerpente prædicatur: quadrupes verò de ſolis quatuor pedes habētibus:homo verò de ſolis Indiuiduis:& hinnibile de equo ſolùm & de iis, qui ſunt particulares: & Accidens ſimiliter de paucioribus. Oportet autem Differentias accipere, quibus diuiditur Genus,non eas quæ complent ſubſtantiam Generis,ſed quæ ſunt diuiſiuæ.Amplius,Genus continet Differentiam poteſtate (animalis enim hoc quidem rationale eſt, illud verò irrationale.) Differentiæ verò non continent Genera. Amplius, Genera quidem priora ſunt iis, quæ ſunt ſub ſe poſitæ Differentiis, propter quod ſimul quidem eas auferunt, non autem ſimul auferuntur ab iis: ſublato enim animali,aufertur rationale & irrationale.Differentiæ verò non ampliùs ſimul auferunt Genus: nam etſi omnes interimantur, tamen ſubſtantia animata ſenſitiua intelligitur quæ eſt animal. Amplius, Genus quidem in eo quod quid eſt,Differentia verò in eo quod quale quid eſt, quemadmodum dictum eſt,prædicatur.Amplius,Genus quidem vnum eſt ſecundum vnanquanque Speciem, vt hominis id 3

quod

quod eſt animal: Differentiæ verò plures ſunt, vt rationale, mortale, mentis & diſciplinæ perceptiuum, quibus ab aliis animalibus differt. Et Genus quidem conſimile eſt materiæ, formæ verò Differentia. Cùm autem ſint & alia communia & propria Generis & Differentiæ, nunc iſta ſufficiant.

1 Sex ſunt, quibus Genus à Differentia differt. Primò Genus de pluribus, quàm Differentia prædicatur, cùm Genus de oppoſitis Differentiis, ipſæ autem non de ſe inuicem prædicentur: loquitur autem de diuiſiuis Generis reſpectu eiuſdem
2 Generis. hæc eſt Ariſt. 4. Top. cap. 6. Secundò, Genus poteſtate continet Differentiam, non è contra: de hoc ſuprà diximus.
3 Tertiò, Genus eſt prius natura Differentia, ſicut forma eſt poſterior ipſa materia, à qua educitur: Genus autem eſt, vt materia: hæc ſemper intellige de diuiſiuis Differentiis: vnde fit, vt ſublato Genere, auferantur Differentiæ omnes, at ſublatis Differentiis omnibus diuiſiuis, adhuc manet integra na-
4 tura Generis, ſaltem per intellectum. Quartò, differunt in modo prædicandi. Genus enim in quid, Differentia in quale
5 quid prædicatur. Quintò, Vnius Speciei vnicum Genus eſt immediatum: at ſub illo Genere multæ Differentiæ vnius Speciei: Genus hominis eſt animal, at rationale, mortale, Differentiæ. Ecce clarè docet Porphyrius, non eſſe Differentias vltimas, ſed Species componi per multas Differentias communes ſimul ſumptas: aliter enim vnius Speciei eſſet vni-
6 cum proximum Genus, & vna vltima Differentia. Sextò differunt: in compoſitione enim Speciei Genus habet locum materiæ. Differentia verò locum formæ, non quod ſint materia, aut forma, vt ſuprà declarauimus.

De comparatione Generis cum Specie.

4 *Genus enim & Species commune quidem habent de pluribus, quemadmodum dictum eſt, prædicari: ſumatur autem Species vt Species ſolùm, ſed vt Genus, ſi fuerit idem Species & Genus. Commune autem his eſt, & priora eſſe iis, de quibus prædicantur, & totum quoddam eſſe vtrunque.*

Differunt

Differunt autem eo, quòd Genus quidem continet Species ſub ſe, Species verò continentur, & continent Genera: de pluribus enim Genus, quã Species prædicatur. Amplius, Genera praiacere oportet, & informata ſpecificis Differentiis perficere Species. Vnde & priora ſunt naturaliter Genera, & ſimul interimentia, ſed quæ non ſimul interimantur: & Species quidem cùm ſit, eſt & Genus omnino: Genus verò cùm ſit, non omnino erit Species. Et Genera quidem vniuocè de Speciebus prædicantur: Species verò de Generibus minimè. Amplius, Genera quidem abundant earum, quæ ſub ipſis ſunt, Specierum continentia: Species verò à Generibus abundant propriis Differentiis. Amplius, Neque Species fiet vnquam generaliſſima, neque Genus fiet vnquam ſpecialiſſimum.

Tria ſunt, quibus Genus, & Species conueniunt. hîc autem ſumitur Species ſpecialiſſima: aliter enim, inquit, eſſet idem
1 Genus cum Specie. Primò, eſt commune ſuprà poſitum, ſcilicet de pluribus prædicari. Secundò, ſicut natura Generis eſt 2
prior naturaliter Specie, quia eſt ipſius principium, ita Species, id eſt, natura, quæ dicitur Species, eſt naturaliter prior Indiuiduo: vt prius natura eſt animal quàm homo, & homo quàm Petrus. Tertiò, ſicut Genus eſt quoddam totum conti- 3
nens Species, ita & Species totum continens Indiuidua. Sed hîc nota, non eodem modo eſſe totum Genus Speciei, ſicut Species Indiuiduorum: nam Genus non continet totã quidditatem Speciei in actu, quia Species non ſolùm ex Genere, ſed etiam ex Differentia conſtat, at Species côntinet totam naturam Indiuidui, cùm Indiuidua non habeant aliam eſſentiam, quàm eſſentiam, & definitionem ſeu quidditatẽ, quòd idem eſt, ipſius Speciei: niſi quis cum Scoto vellet addere Differentias intrinſecas indiuiduãtes, nam tunc eadem eſſet vtriuſque ratio, quantùm ad hoc, Generis & Speciei.

Genus & ſpeciem nõ eodem modo totum inferiorũ dici.

Differunt autem primò, quòd Genus continet Speciem, 1
Species autem non côntinet Genus. Hoc intellige quantùm ad poteſtatem, id eſt, Genus continet Speciem, & omnia, quę in potentia Speciei ſunt, ſcilicet Indiuidua: at Species continet quidem Generis naturam, ſed non poteſtatem, quia non comprehendit omnia, quæ ſub Genere continentur: & hinc

2 eſt quòd Genus de pluribus quàm Species prædicetur. Secundò, differunt, quòd Genus eſt veluti materia, ex quo ſimul,
3 cum Differentia fit Species. Ex quo ſequitur tertia differentia, quòd Genus eſt prius natura Specie, ſicut prius eſt aurū, ex quo fit ſtatua, quàm ipſa ſtatua, & ex hoc etiam ſequitur
4 quarta differentia quòd ſublato Genere per intellectum, auffertur Species, tamen ablatis Speciebus, adhuc manet per in-
5 tellectum integra natura Generis. Quintò, differunt, quòd Genus de Speciebus vniuocè prædicatur, non è contra Species de Genere. Hoc intellige, non quòd Species æquiuocè de Genere prædicetur, ſed quòd non faciat prædicationem
6 per ſe, & ordinatam, ſed indirectam, & per accidens. Sextò, Genus quantùm ad poteſtatem excedit ſingulas Species per ſe: quia Genus in potentia continet omnes, at quantum ad actum Species excedit Genus in Differentia: nam Species in ſua natura includit Differentiam, quæ tamen non eſt in na-
7 tura & eſſentia Generis. vt diximus. Septimò, differunt, quòd nullum Genus poteſt fieri ſpecialiſſima Species, nec vlla Species ſpecialiſſima Genus. Hæc ſunt, in quibus Species & Genus mutuò conueniunt, & mutuò differunt.

De comparatione Generis cum Proprio.

5 *Generis autē & Proprij cōmune quidem eſt ſequi Species: ſi quid enim homo eſt, animal eſt, & ſi quid homo eſt, riſibile eſt. Et æqualiter prædicari Genus de Speciebus, & Proprium de ijs, quæ illo participant, Indiuiduis: æqualiter enim & homo & bos animal eſt, & Cato & Cicero riſibile eſt. Commune autem eſt etiam vniuocè prædicari Genus de propriis Speciebus, & Proprium de iis quorum eſt Proprium.*

Differunt autem, quoniam Genus quidem prius eſt, poſterius verò Proprium: oportet enim eſſe animal, dehinc diuidi Differentiis & Propriis.

Et Genus quidem de pluribus Speciebus prædicatur. Proprium verò de vna ſola Specie, cuius eſt Proprium. Amplius, Proprium quidem conuerſim prædicatur de eo cuius eſt Proprium, Genus verò de nullo conuerſim prædicatur: nam neque ſi quid animal eſt, homo eſt, neque ſi quid

quid animal eſt, riſibile eſt: ſi quid verò homo eſt, riſibile eſt, & è conuerſo. Amplius, Proprium omni Speciei ineſt, cuius eſt Proprium, & ſoli & ſemper: Genus verò omni quidem Speciei ineſt cuius fuerit Genus, & ſemper, non autem ſoli. Amplius, Propria quidem interempta, non ſimul interimunt Genera: Genera verò interempta ſimul interimunt Species, quarum ſunt propria: quare & his quorum ſunt propria, interemptis, & ipſa ſimul interimuntur.

Tria ſunt quibus Genus & Proprium conueniunt. Primũ, 1
Quemadmodum in bona conſequentia ex Specie infertur
Genus, ita & Propriũ. Valet enim, eſt homo, ergo eſt animal:
eſt homo; ergo eſt riſibilis. Secundò, ſicut Genus de ſuis Spe- 2
ciebus non ſecundum magis & minus prędicatur, ita & Pro-
prium: non enim homo eſt magis vel minùs animal, quàm
alia Species, nec vnus homo magis riſibilis, quàm alius. Ter- 3
tiò, Sicut Genus, & definitio Generis de Specie prædicatur,
dicendo, homo eſt animal, & homo eſt ſubſtantia animata
ſenſibilis, ita & Proprium, & definitio Proprij de ſuo ſubie-
cto prædicatur.

Contra hoc tamen poteſt eſſe obiectio. Proprium defini- *Obiectio.*
tur per ſubiectum: ergo ſi definitio Proprij de ſubiecto prę-
dicatur, eſſet nugatio, dicendo: homo eſt homo aptus ad ri-
dendum. Ad hoc Reſp. Albertus, tract. 8. ca. 6. quòd Proprium *Dilutio.*
poteſt dupliciter definiri: vno modo, ſecundum quod Proprium eſt, & tunc per ſubiectum habet definiri: altero modo, vt eſt in ſuo prædicamento conſtitutum, & tunc aliter definietur, ſcilicet riſibile eſt aptum ridere, & ſic prædicatur. Hæc reſponſio autem ſufficiat. poſſet autem aliter fortaſsè reſponderi, ſed extra limites Logicos egrederemur, cùm pertineat ad 7. Meta. c. 5.

Ea autem, quibus differunt, ſunt quinque. Primò, Genus 1
eſt prius natura Specie, de qua prædicatur. Proprium verò eſt
poſterius: Genus enim eſt principium Specierum, at Species
eſt Proprij principium. Secundò, Genus de pluribus ſpecie- 2
bus prædicatur, at Proprium de vna: hoc intellige quod ſem-
per Genus de pluribus prædicatur, Proprio autem non repu-
gnat de vna ſola prædicari: nam aliqua ſunt Propria, quæ de
pluribus Speciebus prædicantur, ſcilicet ea, quæ ſunt Propria
aliquorum ſubiectorum communiũ: mobile enim eſt paſſio,

3 & Proprium corporis naturalis. Tertiò, Genus cum ſingulis Speciebus non prædicatur conuerſim, at Proprium conuertitur cum Specie, cuius eſt Proprium. 4 Quartò, Proprium ineſt ſoli Speciei ſuæ, omni, & ſemper: at Genus ineſt quidē omni, 5 & ſemper, ſed non ſoli. Quintò, Genus non interimitur per interemptionem & negationem Specierum, vt diximus: non enim valet, non eſt homo, ergo non eſt animal, at interempta Specie, interimitur Proprium: valet enim, nō eſt homo, ergo non eſt riſibile, non eſt equus, ergo non eſt hinnibile.

De comparatione Generis cum Accidenti.

6 *Generi verò & Accidenti commune eſt, de pluribus, quemadmodum dictum eſt, prædicari, ſiue ſeparabile illud Accidens ſit, ſiue inſeparabile: etenim moueri de pluribus, & nigrum de coruis, & de Aethiopibus, & aliquibus inanimatis prædicatur. Differt autem Genus ab Accidente: quoniam Genus antè Species eſt, Accidentia verò Speciebus poſteriora ſunt: nam & ſi inſeparabile ſumatur Accidens, tamen natura prior eſt illud, cui accidit, quàm Accidens. Et Genere quidem quæ participant æqualiter participant, Accidente verò non æqualiter: intentionem enim, & remiſsionem ſuſcipit Accidentium participatio, Generum verò minimè. Et Accidentia quidem in Indiuiduis principaliter ſubſiſtunt: Genera verò & Species naturaliter priora ſunt Indiuiduis ſubſtantiis. Et Genera quidem in eo quod quid eſt prædicantur de iis, quæ ſub ipſis ſunt; Accidentia verò eo quòd quale aliquid eſt, vel quomodo ſe habeat vnumquodque: qualis enim eſt Aethiops interrogatus, dices niger: & quemadmodum ſe Socrates habeat, dices quod ſedet vel ambulat.*

Genus igitur, quomodo ab aliis quatuor differat, dictū eſt. Contingit autem etiam vnumquodque aliorum differre ab aliis quatuor: quare cùm quinque quidem ſint, vnumquodque autem ab aliis quatuor differat, quatuor quinque, viginti fiunt omnes differentiæ. Sed non ita ſe habet, ſed ſemper deinceps enumeratis, & duobus quidem vna differentia

ferentia deficientibus, (propterea quoniam iam ſumpta eſt) tribus verò duabus, quatuor verò tribus, quinque verò quatuor, decem omnes fiunt differētiæ, quatuor, tres, duæ, vna. Genus enim quo differt à Differentia, & Specie, & Proprio, & Accidente dictum eſt: quatuor igitur differentiæ. Differentia verò, quo differt à Genere dictum eſt quando quo differat Genus ab ea dicebatur: reliquum eſt igitur quo differat Differentia à Specie, Proprio, & Accidente, dicere: & fiunt tres. Rurſus, Species, quo quidem differat à Differentia dictum eſt, quando quo differt à Specie Differentia dicebatur: quo etiam differat Species à Genere dictum eſt, quando quo differt Genus à Specie dicebatur: reliquum eſt igitur, vt quo differat Species à Proprio, & Accidente dicatur: duæ igitur ſunt & hæ differentiæ. Proprium autem quo differat ab Accidente relinquetur: nam quo à Specie, & Differentia, & Genere differat, prædictum eſt in illorum ad ipſum differentiis. Quatuor igitur ſumptis Generis ad alia differentiis, tribus verò Differentiæ, duabus autem Speciei, vna verò Proprij ad Accidens, decem erunt omnes: quarum quatuor quæ ſunt Generis ad reliqua, ſuperiùs demonſtrauimus.

Differentiarum quinque vocum numerus.

Genus.	*Species.*	*Differentia.*	*Proprium.*	*Accidens.*
	1	1	1	1
		1	1	1
			1	1
				1

Vnum inter alia, quæ aſſignari poſſent, eſt, in quo Genus cum Accidenti conuenit, ſcilicet de pluribus prædicari: hoc autem tam Accidenti ſeparabili, quàm inſeparabili ineſt. Quatuor autem ſunt ea, quibus differunt. Primò, Genus eſt prius natura ipſa Specie, at Accidens vtrumque eſt poſterius, tam ſeparabile, quàm inſeparabile. Secundò, Genus nō prædicatur ſecundum magis & minus. Tertiò, Accidentia in Indiuiduis ſubſiſtunt, at Genera priùs natura ſunt in ſe, quàm

in Indiuiduis, & Speciebus. Quartò Genus prædicatur in quid, at Accidens in quale, vel in quomodo ſe habet: ſi enim dicitur, qualis eſt homo? Reſp. eſt albus: qualiter ſe habet? Reſp. ſedet, aut ſtudet. Hîc reddit rationem Porphy. quare non tradidit comparationem Differentię ad Genus, nec tradit Proprij ad Genus & Speciem: inquit facta, comparatione ſuperiorum cum poſterioribus, non eſt neceſſaria rurſus comparatio poſteriorum cum prioribus, quia eadem eſt, quod ſuprà diximus.

De comparatione Differentiæ cum Specie.

Commune ergo Differentiæ & Speciei eſt, æqualiter participari. Homine enim æqualiter participant particulares homines, & rationalis Differentia. Commune etiam eſt & ſemper adeſſe iis, quæ illis participāt. Semper enim Socrates rationalis eſt, & ſemper Socrates homo.

Proprium autem Differentiæ quidem eſt, in eo quod quale eſt prædicari: Speciei verò in eo quod quid eſt. Nam etſi homo velut quale quod accipiatur, non tamen ſimpliciter erit quale, ſed ſecundum id, quod Generi aduenientes Differentiæ eum conſtituerunt. Amplius, Differentia quidem in pluribus ſæpè Speciebus conſideratur, quemadmodum quadrupes in pluribus animalibus Specie differentibus: Species verò in ſolis iis, quæ ſub Specie ſunt, Indiuiduis eſt. Amplius, Differentia prior eſt ea Specie, quæ eſt ſecundum ipſam: ſimul enim oblatum rationale interimit hominem, homo verò interemptus non aufert rationale, cum ſit Deus. Amplius, Differentia quidem componitur cum alia Differentia (rationale enim & mortale compoſitum eſt in ſubſtantia hominis) Species verò Speciei non componitur, vt gignat aliam aliquam Speciem, quædam enim equa cuidam aſino permiſcetur ad muli generationem: equa autem ſimpliciter aſino compoſita nunquam perficeret mulum.

1 Duo ſunt, quibus Differentia cum Specie cōuenit. Primò, 2 neutra ſecundum magis, & minus, de ſuis prædicatur. Secundò, ſicut Species ſemper adeſt Indiuiduis, ita Differentia Speciei;

Speciei : ac ſi dicat, ſicut non poteſt Indiuiduum ſine Specie intelligi, quia eſt natura eius, ita nec Species ſine Differentia: vnde vtrique eſt commune, vt ſemper adſint ſuis ſubiectis de quibus prædicantur. Vide hîc Albert. tract. 8. cap. 8. de propoſitionibus, quas vocant ſempiternæ veritatis.

Differunt autem in quatuor. Primò, Differentia prædicatur in quale, Species in quid. 1 Secundò, Differentia de pluribus Speciebus prædicatur, at Species, ſcilicet ſpecialiſſima, ſolùm de pluribus Indiuiduis. 2 Tertiò, Differentia eſt prior natura Specie, cùm ſit vniuerſalior: 3 vbi videtur Porphyrius non cognouiſſe Differentias vltimas: vnde Auicenna paulò ſeueriùs inquit, hæc omnia à Porphyrio per ignorantiam fuiſſe dicta: ſed tamen quomodo hæc intelligenda ſint, & non cognouerit Porph. vltimas Differentias ſpecificas, atque etiam Ariſt. ſuperiùs ſatis diximus in cap. de Differentia. Quartò, multæ 4 Differentiæ concurrunt ad vnam Speciem, at multæ Species nunquam ad vnius cõſtitutionem. Ratio huius eſt Auic. quia vna Differentia habet ſe vt potentia reſpectu alterius, quę eſt velut actus, & hoc verum habet de Differentiis ſubordinatis, quarum vna eſt ſub altera, vt ſenſibile, & rationale ſecundum veritatem: nam prior conſtituit Genus, quod eſt velut potentia, & materia reſpectu poſterioris Differentiæ.

Quod ſi obiicias duas Species aliquando ad tertiam concurrere, vt cùm ex animantibus Speciè diuerſis tertium interim procreatur, ſicut mulus ex equo & aſina naſcitur, & ſimiliter alia. Reſp. Alber. id eſſe in Indiuiduo, tamen ipſa natura vnius Speciei non coniungitur cum altera ad tertiæ conſtitutionem, ſed iſta maiora ſunt, quàm locus præſens patiatur.

De comparatione Differentiæ cum Proprio.

Differentia verò & Proprium commune quidem habent æqualiter participari ab iis, quæ illis participant: æqualiter enim rationalia rationalia ſunt, & riſibilia riſibilia ſunt. Et ſemper & omni adeſſe commune vtriſque eſt, etſi enim curtetur qui bipes eſt, tamen ad id, quod natum eſt ſemper, dicitur: quoniam & riſibile in eo quod natum eſt habet ſemper, ſed non in eo quod ſemper rideat. 1

Propriũ autẽ Differentiæ eſt, quod hæc quidem de pluribus Speciebus dicitur ſæpè, vt rationale de Deo, & homine: Propriũ verò dicitur de vna ſola ſpecie, cuius eſt Pro-

prium. Et Differentia quidem illis eſt conſequens, quorum eſt Differentia, ſed non conuertitur: propria verò conuerſim prædicantur de iis, quorum ſunt Propria, propterea quòd conuertuntur.

1 Differentia & Proprium in duobus conueniunt, & in duobus differunt. Conueniunt primò: vt enim differentia prædicatur æqualiter de ſuis Speciebus, non ſecundum magis &
2 minus, ita & proprium. Secundò ſicut Differentia vniuerſaliter de ſuis Speciebus prædicatur, ita Proprium vniuerſaliter de Specie, & eius Indiuiduis.

1 Differunt, quòd Differentia de pluribus Speciebus (eo mo-
2 do, quo anteà diximus) Proprium de vna prædicatur. Secundò, Differentia non conuertitur cum Specie, Proprium verò conuertitur.

De comparatione Differentiæ cum Accidenti.

9 *Differentiæ autem & Accidenti commune quidem eſt de pluribus dici. Commune verò eſt ad ea quæ ſunt inſeparabilia Accidentia, ſemper & omni adeſſe; bipes enim ſemper adeſt omni homini, & omnibus coruis nigrum eſſe ſimiliter.*

Differunt autem, quoniam Differentia quidem continet Species, & non continetur: continet enim rationale Deum & hominem. Accidentia verò aliquo quidem modo continent, eo quòd in pluribus ſint: aliquo verò modo continentur, eo quòd non vnius Accidentis ſuſceptiua ſint ſubiecta, ſed plurium. Et Differentia quidem intenſibilis eſt, & irremiſſibilis: Accidentia verò magis & minus ſuſcipiũt. Et impermixtæ quidem ſunt contrariæ Differentiæ, miſtá verò nonnunquam ſunt contraria Accidentia. Huiuſmodi quidem communiones & proprietates Differentiæ, & cæterorum ſunt. Species verò quò quidem differt à Genere, & Differentia dictum eſt in eo, quod dicebamus, quo Genus differt à cæteris, & quo Differentia differt à cæteris. Deinceps quo differt à Proprio & Accidente, dicetur.

1 Conueniunt primò, Tam Differentia quàm Accidens de
2 pluribus prædicantur. Secundò, Sicut Differentia ſemper con-

uenit his, quibus eſt Differentia, ita Accidens inſeparabile ſemper eſt.

Differt autem primò, quòd Differentia ſemper prædicatur vniuerſaliter de Speciebus & de omnibus Indiuiduis, at Accidens non vniuerſaliter: album enim de homine, ſed non de omni prędicatur. Secundò, Differentia non ſuſcipit magis aut minus, at Accidens ſuſcipit. Tertiò, contrariæ Differentię non ſimul miſcentur, vt rationale & irrationale, at contraria Accidentia miſcentur: ex albo enim & nigro fieri poſſunt colores medij, vt rubrum, pallidum, &c.

De comparatione Speciei cum Proprio & Accidenti.

Speciei autem & proprij commune quidem eſt, adinuicem conuerſim prædicari. Nam ſi quid homo eſt, riſibile eſt: ſi quid riſibile eſt, homo eſt. Riſibile verò, quod ſecundum id, quod natum eſt ridere, ſumendum ſæpè iam dictum eſt. Commune eſt quoque & æqualiter eſſe: æqualiter enim adſunt Species iis quæ illis participant, & Propria ijs, quorum ſunt propria.

Differt autem Species à Proprio, quoniam Species quidem poteſt & aliorum Genus eſſe: Proprium verò aliarum Specierum eſſe Proprium impoſſibile eſt. Et Species quidem ante ſubſiſtit quàm Proprium: Propriũ verò poſt fit in Specie: oportet enim hominẽ eſſe, vt ſit riſibile. Amplus, Species quidem ſemper actu adeſt ſubiecto: Proprium verò aliquando actu, poteſtate verò ſemper. homo enim ſemper actu eſt Socrates, non verò ſemper ridet, quãuis natus ſit ſemper vt ſit riſibilis. Amplius, quorum termini ſunt differentes, & ipſa ſunt differentia. Eſt autem Speciei quidem ſub Genere eſſe, & de pluribus & differentibus numero in eo quod quid eſt prædicari, & cætera huiuſmodi: proprij verò & ſoli, & omnĩ, & ſemper adeſſe. 14

Speciei verò & Accidentis commune quidem eſt de pluribus prædicari. Raræ verò ſunt aliæ communitates, propterea quòd quam plurimũ diſtant abinuicem Accidens, & id cui accidit. Propria verò ſunt vtriuſque, Speciei quidem

ciei quidem in eo quod quid eſt prædicari de iis quorum eſt Species, Accidentis autē in eo quod quale quiddam eſt, vel quomodo ſe habens eſt. Et vnamquanque ſubſtantiam vna quidem Specie participare, pluribus autem Accidentibus & ſeparabilibus & inſeparabilibus. Et Species quidem præintelliguntur Accidentibus, etſi etiam ſint inſeparabilia (oportet enim eſſe ſubiectum vt illi quiddam accidat,) Accidentia verò poſterioris generis ſunt, & aduentitiæ naturæ. Et Speciei quidem participatio æqualiter eſt: Accidentis verò etſi inſeparabile ſit, non æqualiter: Aethiops enim Aethiope habere poſſet colorem vel intenſum, vel remiſſum ſecundum nigredinem. Reſtat autem de Proprio & Accidente dicere: quo enim Proprium à Specie & Differentia & Genere differt, dictum eſt.

In duobus iſta conueniunt. Primò, Proprium & Species de ſe inuicem prædicantur. Secundò, ſicut Species æqualiter, & non ſecundum magis & minus de Indiuiduis prædicatur, ita & Proprium.

1 Differunt autem primò, quòd Species reſpectu vnius poteſt eſſe Species, reſpectu aliorum Genus, loquitur autem de ſubalterna: at Propriū ſemper reſpectu vnius Speciei eſt Proprium, intellige adæquatè & immediatè, quia Proprium ab
2 vnico ſubiecto proximè fluit. Secūdò, Species eſt natura prior
3 Proprio: Proprium autem poſterius. Tertiò, Species ſemper
4 dicit actum, at Proprium aptitudinem, vt riſibile, flebile. Quartò, alia eſt definitio Speciei, alia Proprij: hæc Differentia ponitur, vt cognoſcamus diuerſam naturam eſſe Speciei, & Proprij.

1 Cum Accidenti verò conuenit in vno quod de multis prædicatur.

1 Sed differt. Primò Species in quid, Accidens in quale, vel
2 quo modo ſe habet, prædicatur. Secundò, vnicum Indiuiduum
3 vnicam habet Speciem, tamen multa Accidētia diuerſa. Ter-
4 tiò, Species eſt prior Accidente. Quartò non ſuſcipit magis aut minus: Accidens verò ſuſcipit.

De comparatione Proprij & Accidentis.

12 *Commune autem Proprio & inſeparabili Accidenti eſt, quòd præter ea nunquam conſiſtant illa, in quibus conſiderantur*

ſiderantur: quemadmodum enim præter riſibile non ſubſiſtit homo, ita nec præter nigredinem ſubſiſtit Aethiops. Et quemadmodum ſemper & omni adeſt Proprium, ſic & inſeparabile Accidens. Differunt autem, quoniam Proprium vni ſoli Speciei adeſt, quemadmodum riſibile homini: inſeparabile verò Accidens, vt nigrum, non ſolùm Aethiopi, ſed etiam coruo adeſt: & carboni, & ebeno, & quibuſdam aliis. Amplius, Proprium conuerſim prædicatur de eo, cuius eſt Proprium, & æqualiter eſt: inſeparabile verò Accidens conuerſim non prædicatur. Et Propriorum quidem æqualis eſt participatio, Accidentium verò vel magis vel minus. Sunt quidem aliæ communitates, vel proprietates iis, quæ dicta ſunt: ſed ſufficiunt & hæ ad diſcretionem eorum communitatisque traditionem.

Proprium conuenit cum Accidenti inſeparabili, vt ſubiectum, cuius eſt Proprium vel Accidens, non ſit ſine vtroque: cum Accidenti verò vtroque conuenit, quia omnia in quali prædicantur.

Sed differunt, vt primò, quod Proprium ſoli conuenit, non 1
tamen vtrunque Accidens. Secundò, proprium conuertitur 2
cum Specie. Tertiò, non ſuſcipit magis & minus: Accidens 3
verò nec conuertitur, nec æqualiter ſe habet, ſed ſecundum magis & minus.

IN LIBRVM CATEGORIARVM ARISTOTELIS, QVÆ PRÆDICAMENTA DIcuntur, *Commentaria, vnà cum Quæſtionibus,*

Per Doctorem Franciſcum Toletum, Societatis Ieſu.

De quot, quibuſq; rebus acturus ſit.

POST Porphyrij introductionem, ipſius Ariſt. doctrinam, Deo authore, profiteri aggredimur: & quamuis multa, quæ ad ipſius opera, & modum procedendi & ordinem vniuerſalem intelligenda pertinent, præmittenda eſſent, ea tamen in præſenti, quæ commodiùs alibi tractanda ſunt, & modò nos nulla cogit neceſſitas explicare, relinquemus: ſdq; ſolum, quod operi huic noſtro magis deſeruit, trademus. Octo autem inter alia, quæ initio cuiuſlibet libri tractari ſolent, præcipua delegimus, ſunt autem hæc. Primò, propoſitum, ſeu finis quis ſit, quæve intentio, aut inſtitutum, quæ omnia idem ſunt: ſecundò, quæ vtilitas: tertiò, quis ordo: quartò, diuiſio huius libri: quintò, proportio ad alios: ſextò, via doctrinæ: ſeptimò, inſcriptio libri: octauò, eius auctor.

Circa primum hæc tria ſpeculabimur: primùm, quis finis peculiaris huius libri erit: ſecundò, ſubiectum eius: tertiò, an ad Logicum, an potiùs ad Metaphyſicum pertineat talis cognitio.

De fine huius libri Prædicamentorum.

Vt igitur ad primum deueniamus, finis ex duobus locis Ariſtot. colligi poteſt. Prior ex 1. Top. in principio, vbi dicit, propoſitum eſſe methodum tradere, per quam poſſimus de omni propoſito problemate ſyllogizare. Ex hoc hic finis Topicorum colligitur, ſcilicet perfectè habere methodum

Lib. Top. ſcop.

ad conſequendam rerum opinionem, quæ per tales ſyllogiſmos Topicos fit. Poſterior locus eſt 1. Prioű in principio, vbi inquit ſe intendere, quid demonſtratio & ſcientia demonſtratiua ſit, tradere, ac ſi dicat, finem eſſe cognoſcere demonſtrationem, per quam ſcientia acquiritur. Ex vtroque autem loco colligi in vniuerſum poteſt, finem totius ipſius Logicæ eſſe (vt dictum anteà fuit) cognoſcere methodum, & viam ſciendi, vel opinandi. Hæc autem via, ſeu methodus eſt tripartitò diuiſa, in methodum definiendi, methodum diuidendi, & methodum argumentandi: duo enim ſunt, quæ de quaque re cognoſcimus, rem ipſam, & rei proprietates, & accidentia: ſed in re ipſa, tum eſſentiam, tum partes: igitur ad eſſentiæ rei cognitionem eſt definitio, ad partium cognitionem eſt diuiſio, ad proprietates de re inquirendas eſt argumentatio, licèt diuiſio ſecundariò ordinetur etiam ad definiendum, & ad argumentandum, & definitio quoque ad argumentandum. Hic ergo eſt finis Logicæ, cognoſcere methodum ſciendi rem totam perfectè.

Logicæ totius quis ſit finis.

Hic autem finis non habetur niſi per tres actus, vt inquit Albertus, ordinare, componere, colligere. Ordinare, eſt ſimplicia ipſa cognoſcere, & ſic cognoſcere, vt vnumquodque qualiter in prædicando, & in ſubiiciendo ſe habeat, cognoſcamus: ſunt enim varij prædicandi & ſubiiciendi modi: multipliciter enim aliqua & prædicantur, & ſubiiciuntur, ſecundum rerum multiplicitatem. Componere, eſt iſta ordinabilia adinuicem coniungere, ſiue dum definimus, ſiue dum enunciamus. Colligere, eſt inferre, & vnum ex alio deducere. Hi tres actus, vt antea in diuiſione Logices diximus, in Dialectica, ſeu Logica traduntur, & perficiuntur: ſed primus in libro præſenti, qui tradit methodum, per quam vnumquodq; ſimplex ordinemus, & diſponamus ſecundum ſuum modum prædicandi & ſubiiciendi: ex quibus finis huius patet: eſt enim eius proximus finis cognitio omnium ordinabilium in prædicatione, & ſubiectione: finis vltimus eſt, ad definitiones, & argumentationes, quæ non ſine his conſtare poſſunt.

Logicæ finis quomodo obtineatur.

Categoriarum quis ſit finis.

De ſubiecto libri Prædicamentorum.

Sed de ſubiecto huius libri iam agendum. Non eſt autem ſatis inter omnes conſtitutum, quod id ſit, varia enim exiſtűt placita ſicut in vniuerſum de totius Logicæ ſubiecto, & de libro Prædicabilium dicebamus. Alex. & Simpl. exiſtimant hic agi de vocibus ſimplicibus, quod colligunt ex cap. 2. ſequenti:

1. opin.

quenti: vbi dicit Ariſtoteles, quædam cum complexione, quædam ſine complexione dicuntur: hoc autem videtur rebus conuenire non poſſe, ſed vocibus.

2. opin. Alia fuit ſententia Euſtratij, Auer. & aliorum, hîc agi de rebus, non autem de vocibus. Ratio eſt ex Ariſt. cap. 2. huius, vbi diuidit ens in decem Prædicamenta: non ergo Prædicamenta ſunt de vocibus.

3. opin. Tertia ſententia fuit Porphyrij, vt videtur, & aliorum, qui nec de rebus, nec de vocibus, ſed de conceptibus exiſtimarũt eſſe, ſcilicet de generibus, & intentionibus ſecundis ab intellectu factis: cuius motiuum fuit, quod in huius fine Ariſtoteles dicit, ſcilicet de generibus hæc dicta ſufficiant.

4. opin. Quarta ſentẽtia fuit Ammonij, qui de vocibus hîc tractari, vt per conceptus rerum ſignificatiuę ſunt, aſſerit: vel de rebus vt mediis conceptibus per voces explicantur. Hoc etiam habet Boët. dum docet, hîc agi de vocibus, vt rerum ſunt ſignificatiuæ. Nominales ad voces, & nomina, omnia referunt, vt ſolent. Hæc difficultas pendet ex alia, nimirùm quid primò prædicetur, an termini, ſeu voces, an res ipſæ.

1. fund. Res prædicantur. Exiſtimo eſſe dicendum, res prædicari, enunciari, dici: voces verò, prædicare inſtrumentaliter, dicere, & enunciare: cõnceptus verò formaliter, intellectus effectiuè: vt ſi petis, Quæ eſt cauſa effectiua prædicationis? eſt intellectus: ſi petas, Per quid prædicat formaliter? ſunt notitiæ & conceptus: ſi petis inſtrumenta? voces dicam: at quid prædicatur? quid verò enũciatur? dicam res: res igitur prædicantur & enunciantur: vnde res ſunt prædicatum, & ſubiectum paſſiuum, quod alij prędicari obiectiuè vocant.

Reſp. ad quæſt. agi in categorus per ſe de rebus. Ex quo ad difficultatem illam reſpondeo, hîc tractari primò & per ſe de rebus vocibus ſignificatis, aut per conceptus expreſſis: deinde ſecundariò ipſos conceptus: & vltimò tanquam externa quædam inſtrumenta prædicationum, voces ipſas: non tamen abſolutè res vel voces, vel conceptus hîc cõſiderantur, ſed vt ſunt ordinabiles ſecundum ſubiectionem, & prædicationem: ſubiectum igitur huius libri, vt optimè dixit Alb. eſt ſimplex ordinabile per ſubiectionem, & prædicationem.

An liber Prædicamentorum ad Logicum, an ad Metaphyſicum potiùs pertineat.

1. opinio. Sequitur, quod tertio fuit loco propoſitum, An iſte liber, ad Metaphyſicum, vel potiùs ad Logicum pertineat? At aliqui viri docti ex neotericis vehementer contendunt, nullatenus

per

pertinere ad Logicum, ſed ad Metaphyſicum quorum ratio fortiſſima hæc eſt. Hic liber totus eſt de rebus: at Logicus res non tractat, ſed intentiones: ergo Logicus non eſt hic liber. Ad hanc rationem poteſt reſponderi ex Alberto: hoc loco non tractari iſta entia, vt entia & naturæ ſunt, hoc enim eſt munus Metaphyſici, ſed vt ordinabilia ſecundum ſubiectionem, & prædicationem. & hoc idem ſuſtinet Burleus, aſſerens hîc agi de rebus, vt ſubſtant intẽtionibus. Quòd ſi obiiciatur, hîc res ſecundum ſe tradi, vt patet in contextu. Reſpondetur cum Boëtio in præſenti, quòd hîc traduntur res, quia voces non plenè explicantur niſi præſuppoſita aliqua rerum cognitione: ita poſſet dici de intentionibus, quæ ſine aliqua rerum cognitione perfectè non cognoſcuntur. *2. opinio.*

Sed vt hoc ex propria radice eruamus, & veritas magis cõſtet, eſt aduertendum quòd intellectus primò ſciẽtiam, & cognitionem naturæ rei conſequi affectat, tamen multipliciter ab hoc impeditur. Primò, propter multitudinem naturarum rerum. Cùm enim innumeræ ſint rerum naturæ, difficile eſt cognoſcere, ad quam harum res quam cognoſcere ſtudemus pertineat: mens enim vagatur admodùm hinc inde inquirendo. Impeditur ſecundò propter communionem, & coniunctionem multarum naturarum in vnum, cùm in vna re, vel ſubiecto, multæ concurrunt naturæ, quas diſtinguere eſt admodùm difficilè, vt in homine vno, coniungũtur ſubſtantia, & varia accidentia. Tertiò impeditur, quia non habet aliquã viam, vel modum diſtinguendi, & cognoſcendi rem. Contra hæc tria adhibuerunt Metaphyſici pe eorum ſciẽtiam remedium. Contra primum, reduxerunt omnem multitudinem naturarum ad decem categorias, vt nulla ſit res finita, cuius natura ſub vna ex his decem non comprehendatur. Contra ſecundum, iſtas decem naturas ita diſtinxerunt, vt earum in rebus permiſtio intellectum non confunderet. Contra tertiũ, proprietates, & ſigna quædam ipſarum inuenerunt per quæ dignoſcerentur. Ex quibus non erit difficile rei propoſitę naturam inuenire, quamuis non in particulari ſtatim. *1. fund. in tellectũ in cognitione naturæ rerũ multis modis impediri.* 1 2 3

Hæc omnia Metaphyſica ſunt. Logicus autem ex his decem naturis decem modos prædicandi deſumit, fundatos in his decẽ modis entis, ad quos omnis modus prædicandi rei pertinet, & reliquos deſumit ſecundarum intentionum reſpectus: vt quemadmodum ex cognitione Metaphyſica rei naturam cognoſcimus. ita ex modis his prædicandi, & aliis reſpectibus ſecundarum intentionum, primò vnumquẽque per ſe *2. fund. cum reſp. ad quæſt.* *vide Ale. 1. Top. & 7 in fin.*

cognoſca

cognoſcamus,& hinc poſteà ſingulas propoſitiones, & quæſtiones conſequamur,an ſint Generis,an Differentiæ, & qualis,an Accidentis huius, vel alterius: & poſſimus ſecundum varia prædicata cognitiones,& cognoſcendi modos definire, diuidere, argumentari. At verò quia, vt ſuperiùs dixi,nō poſſemus hos modos cognoſcere,quin aliqua facilis,& confuſa rei cognitio prçmitteretur,optima ratione & conſilio Ariſtoteles res ipſas propoſuit: non ſicut Metaphyſicus earum inquirens naturam,ſed ſupponens; vt varios modos prædicandi & cognoſcendi ſuper eas res fundatos, eliceremus: quod ipſe clarè oſtendit,dum definiens per prædicationem præcipuè, & aliis ſimilibus rationis reſpectibus definiuit. Semper enim ſubſtantiam per prædicationem explicat, & qualitatem dicit eſſe,ſecundum quam quales eſſe dicimur.

Quomodo hic in Categoriis & in Metaphyſica Ariſt. differat de rebus.

Vnde alia ratione hçc Metaphyſicus,alia Logicus conſiderant. Et iudicio meo hoç eſt euidens: nam in libris Topicorum innumera loca argumentandi ſunt propoſitiones Metaphyſicæ,ſcilicet, ſi quod magis videtur ineſſe non ineſt, nec id quod minùs: contrariorum eadem eſt diſciplina: & alia multa. Hæc tamen Logicus conſiderat, non vt probet, ſed vt declaret, & ex iis modos ratiocinandi & argumentorum eliciat. Cur ergo non præſupponet hîc aliquam rerum facilem cognitionem vt innumeros prædicandi modos, & alios reſpectus intellectus colligat? Infertur igitur, Prædicamentorum doctrinam eſſe Logicam quantùm ad modum hunc ea tractandi,conſiderando modos prædicandi,& alios reſpectus mentis in eis.

De vtilitate,ordine,diuiſione,proportione,doctrinæ via,inſcriptione,& authore huius libri.

Sequitur ſecundum de vtilitate. Hæc autem Prædicamentorum cognitio vtilis eſt, & ad definitiones quæ ex Generibus & Differentiis conſtant: & ad diuiſiones, quæ multipliciter fiunt:& ad demonſtrationes, quæ de ſubiectis per definitiones proprietates oſtendunt: & ad Topicos ſyllogiſmos, qui circa problemata varia ſunt: quorum aliud eſt problema Accidentis, aliud Proprij, aliud Generis, aliud Definitionis. Hæc autem omnia ex Prædicamentis habentur.

Ordo doctrinæ & via doctrinæ quo diſtinguātur.

Ordo eſt clarus: cùm enim iſte liber de ſimpliciſſimis tractet,ante alios eſt collocandus.

Diuiſio eſt in tres partes, in quædam præludia neceſſaria ad ipſa Prædicamenta, quæ Ante prædicamenta dicuntur: & ipſa prædicamenta: & in quædam multis communia, quæ

Poſt prædicamenta dicuntur.

Proportio huius eſt, ſicut partis ad totum, ſi ad totam Logicam comparetur.

Circa aliud, ſcilicet doctrinæ viam, eſt conſiderandũ apud Auerroẽ iſta duo maximè diſtingui: ſcilicet ordo doctrinæ & via doctrinæ. Via doctrinæ eſt modus & genus probandi rem: Ordo doctrinæ eſt, ſecundum quem in ſcientiis, quædam priùs, quædam poſteriùs traduntur: modo hìc non traditur via ſcientifica, & demonſtratiua doctrinæ, cùm non demonſtratione agatur, ſed modo quodam potius diſciplinæ, cùm proceſſus definitione & diuiſione fiat. Modus enim eſſe poteſt vel per demonſtrationem, vel per definitionem, & diuiſionem tantùm, cum ſola eorum explicatione, vel leuiori etiam aliqua probatione, quàm ipſa ſit demonſtratio. Hæc ergo Prædicamenta, iuxta naturæ ordinem ſunt collocata. Modus autem eſt, quem diximus, non per demonſtrationẽ, ſed definiendo, diuidendo, & explicando, ac narrando ſingulorum propria, & quandoque facili, & breui aliqua ratione id probando.

Circa inſcriptionem, iſte liber dicitur Categoriarum, & vt notant Ammonius, & Porphyrius, & alij interpretes, Categoria non hìc ſumitur pro accuſatione quæ apud iudices in foro fiebat, ſed pro prædicato, vt ſit ſenſus liber decem Prædicamentorum: Latini conuertunt, Prædicamentorum. Prædicamentum autem aliquando ſumitur pro ipſo genere ſupremo, aliquando pro coordinatione integra multorum prædicatorum ab vltima ſpecie vſque ad genus ſupremum incluſiuè: & ſic eſt ſenſus, liber decem Prædicamentorum, id eſt, decem ſupremorum Generum, vel coordinationum talium.

Categoria nomen quid hic ſignificet.

Huius author eſt Ariſto. vt volunt Themiſt. & Auer. licèt Iamblichus, vt refert Boëtius, velit eſſe Archytæ Prædicamentorum inuentionem. Tamen hic liber Ariſtotelis eſt habendus.

De Aequiuocis, Vniuocis, Denominatiuis, Cap. I.

AEquiuoca dicuntur, quorum nomen ſolum commune eſt, ſecundum nomen ſubſtantiæ ratio diuerſa, vt animal, & homo, & quod pictum eſt: horum enim ſolùm nomen commune eſt, ſecundum nomen verò ſubſtantiæ

ratio diuerſa. Si enim quis aſſignet quid ſit eorũ vtrumq; quo animal eſt, propriam aſſignabit vtriuſque rationem. Vniuoca verò dicuntur, quorum & nomen commune eſt, & ſecundum nomen eadem ſubſtantiæ ratio, vt animal, & homo, atque bos: cõmuni enim nomine horum vtrumq; animal nuncupatur, & eſt ratio ſubſtantiæ eadem. Si quis enim aſſignet vtriuſque rationem, quid vtrumque eſt quo animal eſt, eandem aſſignabit rationem. Denominatiua verò dicuntur quæcunque ab aliquo differentia caſu ſecundum nomen habent appellationem: vt à grãmatica grammaticus, & à fortitudine fortis.

Cur de his Antepradicamentis priùs egerit, & cur hoc ordine.

Totus hic liber Græcè ſolùm in capita quatuordecim eſt diſtributus, ac liber Categoriarum inſcriptus: at Latini in tres diuiſerunt partes, vt dictum eſt, in Anteprædicamenta, Poſtprædicamenta, & Prædicamẽta. Prima pars eſt Anteprædicamentorum, quæ nihil aliud ſunt, quàm quædam præambula vtilia ad ipſorum Prædicamentorum cognitionem: ſecunda pars eſt ipſorum Prædicamentorum: tertia quorundam, quæ ipſa communiter conſequuntur, & hæc Poſtprædicamẽta vocantur.

Antepradica. qua ſint.

In his igitur Antepræ dicamentis continentur tres definitiones, duæ regulæ, duæ diuiſiones: vnde multi aſſerũt, Anteprędicamenta eſſe tria, definitionem, diuiſionem, & regulam: alij verò eſſe quinque, ſecundum ea, quæ definiuntur, diuiduntur, & quorum regulæ ſunt, ſcilicet vniuoca, æquiuoca, denominatiua, ſubiectum, & prædicatum.

In hoc igitur capite tres definitiones continentur, cuius finem vt intelligamus aduertendum eſt, omnia decem Prædicamenta tripliciter poſſe cõparari, vt notat Albertus tract.5.cap.1. Primò, ad ipſum ens, cuius membra diuidentia ſunt. Secundò, vnumquodque ad ſua inferiora. Tertiò, primum Prædicamentum ad nouem ſequentia, vel nouem ad ipſum primum, quod eſt ſubſtantia. Si ergo ad ens comparentur, in eo æquiuocationem quandam habent, cùm ens ad decem iſta genera æquiuocè ſe habeat, vt ſuperiùs dixit Porphyrius: ſi verò ſingula ad ſua inferiora comparentur, vniuocè de iis prædicantur, cùm omne vniuerſale vniuocè prędicetur.

Pradicamenta tripliciter cõparari poſſunt.

dicetur. Tertiò, ſi nouem ad primum comparentur, omnia de eo denominatiuè dicuntur.

Cùm igitur hæc tria in Prædicamentis contineantur, merito Ariſtoteles præmiſit, quæ æquiuoca, quæ vniuoca, quæ denominatiua dicuntur. Incœpit autem ab æquiuocis, quia prima comparatio ad ipſum ens, in quo æquiuocè conueniunt: eſt autem prima, quia ante omnia alia ens in decem genera diuiditur: vel vt notat Ammonius, quia ſunt æquiuoca ſimpliciora, quam vniuoca, cùm æquiuoca ſolo nomine, at vniuoca re & nomine conueniant. Definiuntur autem ſic;

Aequiuoca dicuntur, quorum ſolum nomen commune eſt, ſecundum nomen verò ſubſtantiæ ratio diuerſa.

Pro cuius explicatione aduerte, res ſignificatas, & voces pariter ſignificantes dici vniuocas, & æquiuocas mutuo ordine: voces, vt res ſignificant, res, vt vocibus ſignificantur, vniuocæ vel æquiuocæ dicuntur. Solet autem à Logicis hoc ita diſtingui: nam voces dicuntur vniuoca vniuocantia, vel æquiuoca æquiuocantia: at res ſignificatæ, vniuocata, vel æquiuocata: hic autem non voces, ſed res vniuocę vel æquiuocæ definiuntur. *1. fund.*

Aduerte prætereà tria eſſe opus, vt aliqua ſecundum aliquod nomen ſint æquiuoca. Primum quòd vnicum nomen habeant: quando enim ſingula ſua nomina varia habent, non æquiuoca ſed multiuoca dicentur. Secundò, quòd habeant diuerſas definitiones: ſi enim illa plura vnicam habeant definitionem, nõ æquiuoca dicentur, vnde Petrus & Paulus non æquiuoca ſunt, quia vnicam habent definitionem. Tertiò, quòd habeant diſtinctas definitiones ſecundum illud nomẽ, id eſt quatenus per illud nomen ſignificantur: in quo monemur eſſe plura habentia diuérſas definitiones, quæ tamen in aliquo nomine ſunt non æquiuoca, quia illas non habent, vt per tale nomen ſignificantur. Verbi gratia, homo, & leo in hoc nomine animali, æquiuoca non ſunt, quia licèt diſtinctas habeant definitiones, non tamen ſecundum illud nomẽ: immò vt animal ſunt, vnicam habent definitionem. Ex quo elicitur aliqua eſſe æquiuoca reſpectu alicuius nominis, non autem reſpectu alterius, quia ſecundum illud nomen diuerſas habent definitiones, non autem ſecundum hoc. Verbi gratia, canis latrabilis, & canis cęleſtis & marinus, in hoc nomine canis, æquiuoca ſunt, quia diuerſas ſub eo definitiones habent, non autem ſub hoc nomine, corpus: quia vt corpora ſunt, vnicam habent definitionem.

2. fund. Tria requiruntur vt aliqua ſecundum nomẽ ſint æquiuoca.
1
2
3

Explicatio definitionis æquiuocorum.

Hæc igitur tria ad æquiuoca neceſſaria ſignificantur in definitione: primum in hoc, quorum nômen eſt commune: ſecundum in hoc, ratio diuerſa: tertium in illo verbo, ſecundum nomen. Hoc exemplo animalis ad hominem viuum, & pictum manifeſtat, vbi ſecundum tale nomen diuerſas aſſignat definitiones illorum.

Sed hęc iterùm ipſa verba Ariſtotelis, ſingula conſiderantes paulò diligentiùs ſcrutemur. In primis dicit (æquiuoca) non æquiuocum: quia vna res non habet diuerſas definitiones ſub vnico nomine, vnde nec æquiuoca dici poteſt. Dicitur (dicuntur,) non autem ſunt, quia verè in ſe res nec ſunt vniuocæ, nec æquiuocæ, niſi ſecundum voces, per quas ſignificantur, vt notat Boët. Proptereà dicitur (dicuntur:) Dicitur (nomen,) quòd non accipitur vt diſtinguitur contra verbum, vt notat Amm. ſed pro quacunque dictione ſignificatiua, quo pacto. 1. lib. Periher. c. 3. dicitur.

Quorum ſolum nomen commune.

Dicitur, (Solum) vt dicit Ammonius ad excludendam definitionem, vt ſit ſenſus, habent commúne ſolum nomen, id eſt, nomen, non autem definitionem, commune, id eſt, ex æquo conuenit multis: ratio, id eſt definitio, vel aliqua deſcriptio: non enim omnia definitionem habent quidditatiuam: ſat eſt, ſi ſit deſcriptio aliqua, vel notio, aut manifeſtatio (ſubſtantiæ:) non hic pro ſubſtantia diſtincta ab accidenti vſurpatur, ſed pro re ſeu eſſentia, vt ratio ſubſtantiæ ſignificet rei definitionem. Et hoc optimo conſilio ab Ariſtotele fuit poſitum: aliter enim omnia æquiuoca dicerentur vniuoca, reſpectu eiuſdem nominis: quia omnia habent vnam definitionem illius nominis, & vocis: quod Ariſt. cauens, dixit definitio ſubſtantiæ, id eſt rei non nominis.

Nota. Ratio quatuor modis ſumitur.

Notat Boë. quòd ratio quadrupliciter accipitur: vno modo, pro ratione, quæ eſt in anima noſtra, quæ eſt idem cum intellectu: altero modo pro ratione computationis, ſecundum quam dicimus, redde rationem: tertiò, ratio naturæ, id eſt, ſimilitudo, quæ eſt, inter id, quod producitur, & id, à quo producitur: quartò, pro eo accipitur, quod definitione vel deſcriptione explicatur: ſic in præſenti ſumitur. Secundum nomen, additur propter tertium quod explicuimus ſuprà.

Vniuoca dicuntur, quorum nomen commune eſt, & ſecundum nomen eſt eadem ſubſtantia ratio.

Hæc definitio ex his, quæ in præcedenti dicta ſunt, eſt facilis, eodem enim tenore verba procedunt: ſed aliqua peculiariùs

liariùs hîc explicabimus. Primùm quare definit vniuoca pluraliter, cùm conſtet res ſingulares eſſe vniuocas reſpectu ſuorum nominum: eſt enim Petrus vniuocum nomen ad vnicum Petrum, & alia ſimiliter. Iudicio meo, arbitror ita eſſe reſpondendum. Hic Ariſtotelem vniuocationem, & prædicationem in prædicatis conſiderare: & ea, quæ vniuocantur vel æquiuocantur ſecundum aliquod. Prædicatū autem vox ſingularis in prædicatione propria, vti diximus, prædicatum non ſit, non hîc ab Ariſt. conſideratur: non dubium tamen, quin talia nomina vniuoca ſint cenſenda, ſi ad vnum ſignificatum comparentur. *1. Dub.* *Solutio.*

Dubitatur, qua ratione nomen vniuocatis ipſis, & etiam in æquiuocatis aſſerat eſſe commune, cùm commune ſit vniuerſale, quod in pluribus eſt, & de pluribus vniuocè prædicatur: at vnum nomen non eſt in pluribus rebus, nec nomen de æquiuocis rebus vniuocè prædicatur. Reſpondeo ex Ammo. & Boë. & Dexippo, commune multipliciter dici. Primò, quod in partes diuiditur & non totum commune manet, ſed partes ſingulorum ſunt: vt domus dicitur communis, quam multi habitant. Secundò, dicitur commune, quod in partes non diuiditur, ſed viciſſim in multorum vſus tranſit: quo pacto equus dicitur communis, cuius vſus multorum eſt. Tertiò, commune dicitur, quod vſu cuiuſque ſit proprium, tamen poſt vſum commune manet: quo pacto theatrum dicitur commune: cùm enim quis eo vtitur, illi eſt proprium: quando diſcedit, in commune remittitur. Quartò, dicitur commune, quod totum vnico tempore in ſingulos venit: quo pacto dicitur vox communis, quia vnico tempore in ſingulorum aures venit: & ita exiſtimat Boët. & alij, hîc nomen commune dici. Sed iſta communitas videtur eſſe non penes ſignificatas res, ſed ab extrinſeco penes eos, ad quos vox peruenit: propterea dicerem hîc vocari nomen commune, quod à multis rebus ſignificatis participatur: hæc autem participatio non alia eſt, quàm ſignificatio: rem enim nomine participare eſt, per id ſignificari & repræſentari. *2. Dub.* *Commune multis modis accipitur.* 1 2 3 4

Dubitatur præterea, quid eſt habere rationem eandem vel diuerſam. Aliqui exiſtimant, quòd habere rationem eſt, quod definitio ſit vna illorum, vel diuerſa, ſecundum tale nomen, vt cumque ſit, ſiue accidentalis, ſiue ſubſtantialis: vnde dicunt, homo & le[illegible] vniuoca in hoc nomine, albus, quia participant n[illegible]finitionem eandem: homo enim eſt albus, & leo[illegible]quantum albus, vnicam habent *3. Dub.*

albi rationem.

Sed hoc eſt magna huius doctrinæ peruerſio, quamuis Caietanus dicat, id eſſe Ariſt. dignum: ſed profectò nihil magis ab eo alienum: nullum enim accidens de ſubſtantia ſecundum nomen, & rationem dicitur, vt ipſe expreſsè dicit cap. de ſubſtantia: non ergo ſubiecta dicenda ſunt habere rationem prædicati accidentalis: vnde album non vniuocè de homine dicitur; habet enim ſuum modum dicendi, qui modus ſequitur, ſcilicet denominatiuè: debent autem illa participare definitionem eandem, quæ ſit illis intrinſeca: ac propterea additur illud verbum, ratio ſubſtantiæ: illa autem definitio albi reſpectu illorum, nominis eſt, non rei. Et hoc eſt hic conſiderandum: non enim loquitur de omni vniuocatione, ſed de propria, ſecundum quam vnum Prædicamentum de alio non dicitur, ſed de ſuis inferioribus eiuſdem Prædicamenti.

Denominatiua dicuntur, quæcunque ab aliquo ſolo differentia caſu, ſecundum nomen habent appellationem.

1. fund. Denominatiua ſunt quodammodò media inter Homonyma & Vniuoca.

Explicat Ariſto. quæ denominatiua dicantur, & vt notat Simplicius & Aug. 1. tomo. cap. 4. ſuarum categoriarum, quodammodo ſunt media inter æquiuoca, & vniuoca. Vniuoca enim nomen & rem habent eandem: æquiuoca nomen ſolū, non rationem: denominatiua verò rationem non habent prorſus eandem, ſicut vniuoca: nec prorſus diuerſam, ſicut æquiuoca: nomen autem, nec prorſus idem, nec prorſus diuerſum: ſicut album & albedo, eandem rem dicunt, ſed non eodem modo: alterū vt eſt per ſe, alterum vt eſt in ſubiecto: nomina non ſunt prorſus idem, nec diuerſum, ſed habent quandam cadentiam & deriuationem inter ſe, & hæc dicuntur denominatiua.

2. fund. Denominatiua vt aliqua appellentur, quatuor ſunt neceſſaria.

Sunt igitur quatuor neceſſaria ex Ammonio, vt aliqua dicantur denominatiua. Primum, vt ſit aliqua conuenientia rei, & rationis. Secundò, vt ſit etiam aliqua diuerſitas, quorum defectu homo & humanitas non dicuntur denominatiua, quia ſunt eędem res: nec homo, & leo: quia adinuicem non habent conuenientiam, ſcilicet quòd leo ſit aliquid hominis, vel homo aliquid leonis. Tertiò, quòd in nomine ſit aliqua diſſimilitudo. Quartò, quòd ſit in nomine aliqua ſimilitudo: quorum defectu, iuſtus & miſericors, non ſunt denominatiua, quia omninò ſunt diuerſa nomina [illegible] iuſtus & iuſtus, ſeu muſica pro arte, & muſica pro mu[illegible] re artem: quia prorſus ſunt eadem nomina. Su[illegible] natiua, quæ [illegible] neque

neque omninò eandem rationem,nec omninò diuerſam,nec omninò idem nomen,nec omninò diuerſum habent.

Per hæc explicatur definitio Ariſt. illa ſunt denominatiua quæ ab aliquo habent nominis appellationem,id eſt,quæ ſumunt nomen ab aliquo, & denominationem, ſeu nominantur ab aliquo,à quo caſu,id eſt,transfiguratione aliqua vocis, differunt: quia ſcilicet denominatiuum & id à quo denominatur, in nomine conueniunt, & aliqua nominis mutatione differũt:vt album,albedo,iuſtus,iuſtitia. Hæc magis in quęſt. ſeq.examinabuntur. *Explicatio definitionis.*

Ex his definitionibus Ariſtotelis aliquot nobis vtilia colligere poſſumus.Primò,cùm æquiuoca, vt æquiuoca, in nulla definitione communi conueniant,nõ habent Genus,vt ęquiuoca ſunt,propterea à Prædicamento excluduntur: nec enim ſunt Genus,nec Species, quia hæc vnicam habent definitionem.Secundò docemur,omnia genera, & Species, vniuocè prædicari,quia vnam habent rationem.Tertiò, omnia Accidentia denominatiuè de ſubſtantia dici:nominant enim ſubſtantiam ab aliquo Accidenti,à quo caſu nominis differunt. *Nota. Aequiuoca cur à categoriis reiiciantur.*

CAP. I. *Quæſtio vnica circa hoc idem.*

Num quæ ab Ariſtotele hic dicuntur,rectè ſint dicta?

Vt aliqua,quæ difficiliora in hoc capite videntur,nota fiãt, & horum exactior habeatur cognitio: oportet, vt aliquot argumenta breuiter proponamus, quorum ſolutione illa facilius conſequemur. Argumentum primum ſit. *Argu. in cõtrariũ.*

Nomen non ſolùm eſt vox ipſa,ſed etiam ſignificatio, eſt enim nomen vox ſignificatiua:ſed vox æquiuocorum nõ habet eandem ſignificationem,vt notum eſt:ergo non eſt vnum nomen,ſed plura, & ſic æquiuoca non habent commune nomen,vel ſi vnum nomen habent, quare non dicentur vniuoca,id eſt vnius vocis & nominis? *1. Arg.*

Secundum contra exemplum Ariſt. Homo viuus & pictus non ſunt æquiuocè animal, ſed analogicè, animal enim ad ea non eſt nomen æquiuocum, ſed analogicum: ergo exemplo falſo vtitur, & diminutus eſt, cùm de analogis non differat. *2. Arg.*

Tertium. Præterea æquiuoca ſunt plura, & plures habent definitiones:ergo non erant vnica definitione definenda. *3. Arg.*

Quartum. Illa definitio denominatiuorũ vocibus cõuenit, non rebus : ergo non rectum tenorẽ ſeruat Ariſt. cùm primò res æquiuocas & vniuocas definierit, poſtea tranſierit ad voces,Antecedens patet,quia denominatiuã dicũtur caſu diffe- *4. Arg.* *Ad 1. 1. Sol.*

 rentia-

rentia:at caſu differre,nominum eſt,non rerum.

Circa primum argumentum Alb.Mag.tract.1.huius cap.2. inquit,in nomine quolibet eſſe tria. Primum ſe habet vt materia,ſcilicet ſonus ipſe,qui ore hominis fit. Secũdum eſt forma:& hæc eſt talis illius ſoni configuratio,& articulatio, ſecundum quam varia eſt vox,homo,leo,capra,quam configurationem ab imponente ad ſignificandum habet. Atque hæc duo,inquit,ſunt de natura nominis,quibus multiplicatis,nomen multiplicatur.

Nomen quodlibet tria in ſe cõplectitur.

Tertium eſt,ipſa ſignificatio, & hæc non eſt forma nominis,ſed actus ſecundus,id eſt perfectio conſequens,ſicut motus animalis,qui ſequitur ipſum animal:non tamen eſt ipſius forma, & hoc multiplicato non multiplicatur, nec variatur nomen:& per hoc reſpondet ad argumentum:æquiuoca enim habent vnum nomen, cùm tale nomen ſit eiuſdem materiæ & formæ.

Iſta ſententia mihi non placet in hoc, quod aſſerit ſignificationem non eſſe formam nominis, ſed configurationem: hoc enim videtur falſum, quod patet ſic. Ablata ſignificatione à voce,etiam manente eadem configuratione, non dicitur nomen:ergo illa non eſt forma.Præterea,poteſt eſſe talis configuratio in voce, & quòd non ſit nomen defectu ſignificationis:vt patet in vocibus non ſignificatiuis:ergo ſignificatio eſt forma.Præterea nomen,vt nomen eſt, ſignum eſt:vt patet ex Ariſt.1.Periherm. ſed de natura ſigni eſt ſignificare:ergo & de natura nominis.& ita exiſtimo eſſe dicendum.

2.*Sol.* Ad argumentum autem. Reſpondeo quòd in compoſitis ex materia,& forma,ſiue ſubſtantiali,ſiue accidentali,non eſt ſumenda multitudo numerica penes formam, ſed penes materiam:vt docet Ariſt.1.cæli.cap.9. vnde licèt in Petro multa, & varia accidentia ſint,non plura,ſed vnum ens eſt dicẽdum, ita ſimiliter, licèt multæ ſignificationes ſint: quia vnum eſt ſubiectum illarum,id eſt,vna vox,dicitur vnum nomen,non plura.& hoc eſt obſeruandum.

Ad replicam verò qua argumentabatur,ergo dicentur æquiuoca vniuoca potiùs,quandoquidem vnum ſit nomen. Dico ex Simp.in prologo,quòd non dicuntur vniuoca ſolùm,quia vnum habeant nomen:ſed quia ſimul,& coniunctè, & inſeparabiliter vnum nomen habeant,id eſt,illud nomen vniuocum ſimul res ſignificat:& qua ratione vnam,eadem aliam,vt homo omnes homines: nec poteſt cadere à ſignificatione vnius,quin cadat,& mutetur à ſignificatione aliorum:& hinc eſt,quòd

eſt,quod vnica impoſitione ea omnia ſignificat. At æquiuoca habent quidem vnum nomen,ſed non inſeparabiliter,quando alia ratione vnum,alia aliud ſignificet: & poteſt à ſignificando vno deponi,nec tamen cadat ab alterius ſignificatione: & inde eſt, quod pluribus impoſitionibus æquiuoca ad ſignificandum imponuntur:propter hanc ſeparabilitatem, dicuntur æquiuoca,id eſt,vocis æqualis.

Nota. Res multis modis ſe habent ad voces.

Poſſumus autem hinc colligere, res multipliciter ſe habere ad voces. Quædam enim vnica definitione,& vnico nomine conueniunt,& hæc vniuoca Latinè,ſynonyma Græcè vocantur. Quædam ex oppoſito multas definitiones, & multa nomina habent:vt homo & leo, reſpectu harum duarum vocum:hæc Latinè diuerſiuoca dici poſſunt,Græcè heteronyma dicuntur. Quædam tertiò multas definitiones ſub vnico habent nomine:iſta Latinè æquiuoca, Græcè homonyma dicũtur. Quædam ex oppoſito vnam definitionem variis nominibus expreſſam habent,vt enſis,gladius, & hæc Latinè multiuoca,Græcè polyonyma vocantur:quamuis,vt notat Simplicius & ex Ariſtotele in Poëtica probat, hæc aliquando ſynonyma vocantur:deinde velut in medio denominatiua,Græcè paronyma dicta,collocantur:quia hęc nec omnino idem,nec omnino diuerſum nomen habent & definitionem.

Ad 2. Diuiſio æquiuocorum & analogorum.

Circa ſecundum argumentum diſtinctionem æquiuocorũ proponere oportebit:eorum verò naturam, quia altior & obſcurior eſt,alibi explanabimus:& quia facilior erit, ſi per voces quàm ſi per res explicetur, ipſas voces diuidemus:ac quidem diuiſionem Ammonij & Boët. ſequentes eam perficiemus. Æquiuocum duplex eſt, quoddam à fortuna, vel vt alij dicunt,à caſu:quoddam à conſilio. A fortuna eſt,quando vox imponitur ad plura ſignificandum, nulla conſideratione, ſed caſu quodam: vt aliquis Romæ imponit filio nomen Petri, aliquis etiam in Hiſpania imponit idem nomen: tunc talis vox illa plura ſignificat,& eſt æquiuoca à caſu. Æquiuocum à conſilio eſt,quando conſideratione, & ratione quadam, nomen ad plura ſignificandum imponitur: & hoc duplex eſt, à conſilio purè æquiuocum, & analogum: purè æquiuocum à conſilio eſt,quando vox plura ſignificat,non propter ordinẽ, aut ſimilitudinem aliquam ipſarum rerum ſignificatarum inter ſe, ſed propter aliquid ex parte imponentis:vt quando aliquis imponit nomen filio ſuo Caroli,propter memoriam & recordationem parentum, qui tali nomine vocati ſunt, tunc nomen Caroli eſt ęquiuocum ad parentes & ad filium à con-

filio:ſed purè æquiuocum, quia non ſignificat ſua ſignificata propter ipſorum ordinem, vel ſimilitudinem. Hoc inter alia duplex eſt:à memoria,& à ſpe,pro diuerſitate,ſcilicet eorum, quæ mouent ad imponendum nomen. Igitur à memoria eſt, quod modò prædiximus: à ſpe quod imponitur ad plura ſignificandum,propter aliquam boni expectationem,vt ſi quis puero imponat nomen Platonis, quia expectat futurum Philoſophum:vel nomen Petri, quia ſperat futurum diuo Petro deditum.

Analogum verò eſt,quod plura ſignificat,propter aliquem ordinem,vel ſimilitudinem ipſorum. Et hoc maximè eſt cõſiderandum: non enim omne æquiuocum à conſilio, analogum eſt,vt multi falſò exiſtimant, cùm à memoria, & à ſpe ſint æquiuoca à conſilio, nõ autem analoga:illud autem analogum eſt,quòd multa,vt diximus,propter aliquem vnius ad alterum ordinem,vel ſimilitudinem ſignificat.Hoc autem eſt triplex, à ſimilitudine, à cauſa, à proportionalitate.Analogum à ſimilitudine eſt, quod multa propter ſimilitudinem vnius ad alterum, quòd principaliter ſe habet, ſignificat, vt homo principaliter viuum ſignificat, & pictum propter ſimilitudinem, quam habet ad viuum. Hoc duplex eſt,quoddam à forma,quoddam ab actione.A forma dicitur,quando ſimilitudo in forma conſiſtit:vt homo, viuum, & pictum ſignificat.Ab actione,quando ſimilitudo in actione conſiſtit,vt homines potentes crudeles,vocantur Nerones, propter ſimiles operationes cũ operationibus Nero.regis. Analogum à cauſa eſt, quòd multa ſignificat propter ordinem & dependentiam ab vno quod eſt illorum cauſa:quòd ſi fuerit cauſa efficiens dicitur analogum ab efficienti:ſi finalis, à fine: ſi verò fuerit materialis,à materia.Vnde triplex eſt analogum à cauſa:primum,ab efficienti,quod multa ſignificat propter dependentiam ab vno,quod eorum eſt cauſa efficiens,verbi gratia, medicans ſeu medicinale dicitur de Medico curante ægrotũ, ſimiliter de potione,& cibo, & emplaſtris, ſed Medicus dicitur medicans,tanquam cauſa efficiens:reliqua eatenus medicamenta dicuntur, quatenus ab illa cauſa efficienti ordinata procedunt.Analogum à fine eſt, quando multa nomen ſignificat propter ordinem ad aliquem finem,vt ſanum dicitur de animali habente ſanitatem,de vrina & medicina: ſed de animali, tanquam de eo, in quo eſt ſanitas, de reliquis, vt ad ſanitatem ordinantur:vrina, quia eſt ſignum,medicina, quia eſt cauſa illius.Analogum à materia eſt quod plura ſignificat

Analogũ quid ſit.

propter ordinem ad vnum,quod eſt vt ſubiectum illorum:vt ens ſignificat plura accidentia, & ſubſtantiam; ſed accidentia ideò dicuntur entia, quia omnia ordinantur ad ſubſtantiam, tanquam eorum ſubiectum.

Hoc vnum eſt omnibus commune,quòd maximè eſt conſiderandum,& memoriæ mandandum: quòd hæc analoga à cauſa ſingula ſignificant vnam formam, quę principaliter & intrinſecè eſt in vno ſignificatorum & ab eadem reliqua extrinſecè denominantur, id eſt,per eius ordinem. Verbi gratia,ſanum ſignificat vnam formam,ſcilicet ſanitatem,& dicitur de animali,vrina,& medicina: ſed de animali, principaliter,tanquam de eo, in quo ſanitas eſt,de reliquis, extrinſecè, nam vrina non dicitur ſana, quia in ſe habeat ſanitatem, nec medicina:ſed ab illa ſanitate animalis,iſta duo extrinſecè dicuntur ſana, vnum quia illius eſt ſignum:alterum, quia illius eſt cauſa. Similiter medicans intrinſecè de Medico medente, de reliquis extrinſecè: & ens principaliter de ſubſtantia. Et hoc vocauerunt Metaphyſici,dici per prius & poſterius:de illo dicitur per prius, de quo intrinſecè: de illis per poſterius, de quibus extrinſecè.

Analogum proportionalitatis eſt,quod plura ſignificat propter quandam ſignificatorum proportionalitatem. Pro quo aduerte, quòd apud Arithmeticos iſta duo vocabula differunt, proportio & proportionalitas. Proportio eſt habitudo inter duos numeros æquales,vel inæquales,vt habitudo quatuor ad duo:nam quatuor includunt bis duo. Proportionalitas eſt habitudo, ſeu potiùs ſimilitudo duarum proportionū, ſecundum quam dicimus, ſicut ſe habet quatuor ad duo, ita ſe habent ſex ad tria:in vtroque enim numerus maior his includit minorem:propterea proportionalitas dicitur proportio proportionum,quę inter quatuor(vt minimum) formaliter terminos fit,duos ex vna parte,& duos ex altera. *Analogū proportionalitatis quid ſit.*

Hoc ſuppoſito ſunt aliqui termini plura ſignificantes propter talem proportionem, vt ridere de prato,& homine:ridet enim homo,ridet & pratum,ſed propter hanc proportionalitatem: vt enim riſus ſe habet in homine: quia eius lætitiam oſtendit,ita viriditas in prato,quia eius fœcunditatem oſtendit.Huiuſmodi ſunt multa nomina, in quibus omnibus iſtud conſiderandum eſt, hæc nomina non ſignificare illam ſimilitudinem,aut proportionalitatem, ſed res propter talem ſimilitudinem.

Cùm igitur tot ſpecies æquiuocorum ſint, in definitione *Nota.*

iſta

iſta Ariſt.conueniunt,quòd nomen eſt commune,& ratio diuerſa, non tamen Ariſtoteles ea omnia diſtinguere curauit, quia negotio præſenti id erat inutile: nos autem declarauimus ſequuti omnium ferè probatiſſimorum interpretum rationem,qui ſuis viis hæc loco præſenti tractarunt, quia vniuerſaliorem cognitionem, quàm Prædicamentorum doctrinam inſtituimus.

Ad 3. Ad tertium argumentum eſt ſolutio facilis. Æquiuoca enim, ſi vnumquodque per ſe ſumatur, definiri nequeunt, ſcilicet canis,cum ſuis ſignificatis per ſe.Homo cum ſuis,ſcilicet viuo & picto per ſe,& alia:at ſi omnia ſub hac proprietate vniuerſali conſideretur,quòd æquiuoca ſunt, definiri poſſunt,in hac enim vniuocè conueniunt,ſcilicet eſſe æquiuoca: & ſub hac definiuntur in præſenti.

Ad 4. Circa quartum argumentum eſt conſiderandum.Primò in
1.fund. denominatiuis concurrunt aliqua ex parte rerum, aliqua ex parte vocum:ex parte rei,concurrit vna forma, & id quod talem formam participat, ſcilicet albedo, & ſubiectum ipſum albedinis, ſcilicet corpus:ex parte verò vocum concurrit nomen illius formæ,quòd dicitur abſtractum,& nomen participantis talem formam,quod dicitur connotatiuum,vt albedo, & album,iuſtitia,& iuſtum.

2.fund. Aduerte quia poteſt eſſe quod vnicam formam in re,multa variè participent: vt à ſapientia, anima dicitur ſapiens, & homo,& ſermo:& operationes, quæ omnia aliquo modo ſapientiam participant: ita ſimiliter in nomine ab vno multa deriuantur,vt à ſapientia,ſapiens,ſapienter, & ſapientis:obliqua enim explicant variam participationem in re vnius formæ.

3.fund. His ſuppoſitis,Nota res ipſas,id eſt,formam,& participantia talem formam dici denominatiua denominata: voces verò denominatiua denominantia: nec eſt curanda admodum huius ſermonis proprietas dummodò res intelligatur: ſic enim Logici loquuntur.Græcè verò vocant paronyma, tã res,quàm nomina;ſed non per ſe,ſed ordine vnius ad alterũ: ſunt enim illæ res paronymæ,quæ cum vna aliam participet, nomen habent conſimile: quia in ſola extremitate differunt eorum nomina.Similiter & nomina paronyma,quæ cùm cõſimilia ſint,res huiuſmodi ſe habentes ſignificant.

Reſp. ad Cùm ergo & res & voces ſic paronyma dicuntur,ſub iudi-
quæſt. ce eſt,an in definitione res,vel nomina definiantur. Ad quod videtur mihi eſſe reſpondendum.Primò neutrum,ſcilicet eſſe

euidens,

euidens, quia vtriſque poteſt definitio adaptari: ſi enim vocibus adaptetur, erit ſic dicendum, Paronyma ſunt nomina, quæ ab aliquo habent nominis appellationes, id eſt, ab aliquo deriuationem habent, ſcilicet vnum ab alio, à quo ſolo differunt caſu. Si verò rebus adaptetur, erit hîc ſenſus, Paronyma dicuntur res, quæ ab aliquo, ſcilicet ab aliqua forma ſecundum nomen habent appellationem, ſcilicet ſic nomen & denominationes in voce ſumunt, vt ab ea, ſcilicet eius nomine ſolo, differant caſu: ac ſi dicatur, ſunt res ita ſe ſecundum nomen habentes, cùm vna ſit ab altera, quod illarum nomina ſolo caſu differant. *1. Conc.*

Dico ſecundò, mihi eſſe probabilius hîc non voces, ſed res, vt per voces ſignificantur, definiri. Hoc præter quàm quòd eſt ſententia Ammonij, Boët. & aliorum, conſecutio ipſa verborum Ariſt. id poſtulat, cum dixerit: æquiuoca dicuntur, vniuoca dicuntur, denominatiua dicuntur, eodem tenore: at illic res definiuntur, ergo & hîc. Præterea quia dicit, (dicuntur) rerum autem eſt dici per voces, vocum autem dicere. Præterea quia ſi voces definiat, non à fortitudine fortis deſcendit, vt dicit Ariſtoteles, ſed potiùs à forte fortitudo: at in re fortitudo eſt forma à qua fortis eſt. *2. Concl.*

Eſt etiam præter hæc notandum, duo eſſe neceſſaria, vt aliqua paronyma, ſeu denominatiua dicantur. Alterum, quòd forma, & id, quod formam participat, ſint diſtinctæ naturæ, quod deſignat, vt notat Albert. in hoc, quod dicit, quæcunque ab aliquo: illa enim propoſitio inter ea diſtinctionem deſignat. Ex quo ſequitur quòd nec Species reſpectu Generum, aut Differentiarum, nec Indiuidua reſpectu Specierum denominationem habent: quia Genera, & Differentiæ ſunt de ſubſtantia Specierum, & Species Indiuiduorum, tam in generibus ſubſtantiæ, quàm in generibus accidentium. *Nota. ut aliq. dicantur paronyma duo requiruntur.*

Eſt ſecundò notandum, non ſolùm ad denominationes eſt neceſſaria participatio in re, ſed etiam in voce, & è cõtra. Vnde aliqui ſolent diſtinguere triplex denominatiuum, in re tãtùm, in voce tantùm: in re, & voce ſimul: in re, quando participatio quidem eſt in re, non autem eſt in nomine, vt virtus, & ipſe homo qui eam participat, in voce tamen non eſt denominatio, quia in voce correſpondent, virtus, & ſtudioſus: alia ſunt in voce ſola, vt ſtudium, & ſtudioſus: non enim in re, à ſtudio dicitur ſtudioſus, cùm aliud ſtudium, aliud ſtudioſum ſignificet, ſtudium enim diligentiam, ſtudioſus virtute præditum ſignificat: alia ſunt in re, & voce, quando eſt participatio *Nota.* *Triplex eſt denominatiuũ.*

in re,

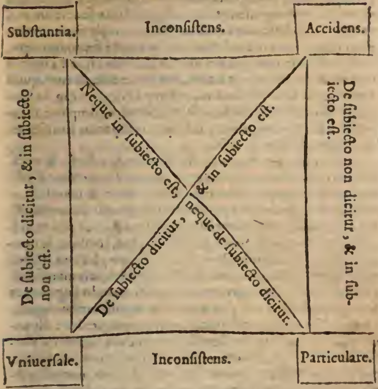
in re,cum participatione vocis ad modum prædictum, vt albedo,album,& hęc ſunt perfecta denominatiua, ſeu paronyma, quæ hîc Ariſtoteles definit, alia enim ſecundum quid ſunt.

De diuiſione eorum,quæ dicuntur, & ſunt, Caput II.

Eorum quæ dicuntur, alia quidem ſecũdum complexionem dicuntur;alia verò ſine complexione. Ea igitur, quæ ſecundum complexionem dicuntur, ſunt, vt homo currit,homo vincit:ea verò, quæ ſine complexione dicuntur,ſunt:vt homo,bos,currit,vincit.

Eorum quæ ſunt,alia de ſubiecto aliquo dicuntur,in ſubiecto verò nullo ſunt, vt homo de ſubiecto quidem dicitur quodam homine,in ſubiecto verò nullo eſt. Alia autem in ſubiecto quidem ſunt, de ſubiecto autem nullo dicuntur. In ſubiecto verò eſſe dico quod cùm in aliquo ſit, non ſicut quædam pars,impoſſibile eſt eſſe ſine eo in quo eſt:vt quædam grammatica in ſubiecto quidem eſt in anima, de ſubiecto verò nullo dicitur: & hoc album in ſubiecto quidem eſt corpore:omnis enim color in corpore eſt:de ſubiecto autem nullo dicitur. Alia verò de ſubiecto dicuntur, & in ſubiecto ſunt, vt ſcientia in ſubiecto quidem eſt in anima, de ſubiecto verò dicitur,vt de grammatica. Alia verò neque in ſubiecto ſunt,neque de ſubiecto aliquo dicuntur, vt quidam homo, & quidam equus:nihil enim talium neque in ſubiecto eſt,neque de ſubiecto aliquo dicitur. Simpliciter autem quæ ſunt indiuidua, & vnum numero, de ſubiecto nullo dicuntur: in ſubiecto autem nihil horum aliqua prohibet eſſe:quædam enim grammatica in ſubiecto eſt, at de ſubiecto nullo dicitur.

Complexionum conſiſtentium & inconſiſtentium deſcriptio.

Eorum quæ dicuntur, alia quidem ſecundum complexionem dicuntur.

In hoc capite continentur duæ diuiſiones, quibus velut quodam compendio continentur decem ſequentia Prædicamenta, & ad ipſa eadem ſunt præambulum quoddam neceſſarium, cùm in his diuiſionibus, ex qualibus rebus, & quibus vocibus Prædicamenta conſtent, doceamur.

Eſt igitur prior diuiſio rerum, vt per voces ſignificantur: ſcilicet, quædam ſunt complexæ, quædam incomplexæ, quæ etiam poteſt vocibus adaptari, vt notat Ammonius.

Imò ſecundum mentem Ariſto. magis eſt vocum, vt res ſignificant: nam cap. 4. ſubdiuidens vocibus tribuit, & ita vult Simpli. & benè, licèt Auer. det rebus hanc diuiſionem: nam quædam voces ſunt complexæ, vt homo currit: quædam incom

complexæ,vt homo per ſe,& currit per ſe:in quibus obſeruare oportet, vt in Introductione diximus, non ſolùm vocum multitudinem, ſed ſignificatam rem:cùm enim Logicus non vocem ſecundum ſe,ſed vt rerum ſignificatiuæ ſunt ſcrutetur, vt benè dixit Auic.non ſumit rationem complexi,aut incomplexi ſecundum vocem ſolam, ſed præcipuè ſecundum rem, vnde poſſit eſſe complexum aliquod in voce, quod Logicus iudicet incomplexum,& è cōtra in voce incomplexum,quod complexum ſit,vt illa Genera,quæ apud Porphyr.cap.de Specie,legimus,quę incomplexa ſunt, licèt voce complexa appareant,vt corpus animatum, ſubſtantia corporea. Conſideremus igitur Ariſtotelis verba.

Dicuntur.Notat Ammon. verbum hoc & rebus, & vocibus,& conceptibus poſſe adaptari, quamuis diuerſimodè:dicuntur enim res quaſi per voces ſignificentur, & manifeſtentur:dicuntur voces,quia proferuntur,& pronunciantur:dicitur conceptus, quaſi enuncietur & per eos propoſitiones mētales fiant:ex quo fit quod iſta diuiſio rebus,vocibus, & conceptibus applicari poſſit. Res enim cum complexione dicuntur, quando plures pluribus vocibus ſignificatiuis manifeſtātur:res verò ſine complexione dicuntur, quando ſingulæ per ſe ſingulis vocibus vel pluribus idem ſignificantibus ſignificantur. Voces verò vel conceptus cum complexione dicuntur quando plures multa ſignificantes & enunciantur,& proferuntur:ſine complexione verò quando vni voci, & conceptui res ſignificata reſpondet. Hîc autē obſerua, non eſſe cōplexionem aliquam in voce & conceptu, quin aliqua connexio vocum, aut conceptuum compoſitio interueniat: non enim conceptus æquiuocis reſpondentes complexi ſunt, ſed abſolutè plures: nec vox æquiuoca complexa, quia non per modum alicuius compoſitionis ſignificat:nec pariter res cùm per talem modum non ſignificantur.

(Secundum cōplexionem,)Dubitabis, quare præmiſit cōplexa,cùm incomplexa ſint ſimpliciora?Reſpond.Ammon.& Simpl.complexa eſſe nobis notiora,quia ſunt tota, & quamuis ordine doctrinæ præcedant ſimplicia,hîc tamen Ariſt.horum doctrinam tradere non ſtudet,ſed ſolùm quandam diuiſionem aſſignare,proptereà notiora pręmittit. Prętereà etiam quia quando diuidimus intentione, & animo ſubdiuidendi, membrum ſubdiuidendū poſteriori loco collocamus. Ita fecit Ariſto.quia incomplexa rurſus in poſteriori diuiſione erat diuiſurus,& ſimiliter poſteà in decem Prædicamenta.

(Currit,

(Currit, Vincit.) Notat Ammo. ideò Ariſtotelem vſum eſſe verbo tertiæ perſonæ, quia verba ſecundæ, & primæ magis apparent complexa in re, quia ſuppoſitum habent determinatum, at verbum tertiæ minus, quia ſuppoſitum eſt indeterminatum. Sed verè complexa hęc etiam ſunt re, quia ſemper eſt aliquid ſignificatum cui tribuatur illa actio, propterea melius eſt dicere, currere, vincere: quia hîc ſignificatur actio ſine ſuppoſito. Hæc ſententia mihi non placet, eſt enim maximè conſiderandum nomen, vel vocem dici complexum penes rem, quam ſignificat, non penes rem quam conſignificat, vel connotat: aliter enim omnia connotatiua eſſent complexa, cùm ſignificent formam per modum inhærentis ſubiecto: quod tamen eſt falſiſſimum, aliter enim non eſſent in Prædicamento. Præterea Ariſt. 1. Periher. c. 3. inquit, Verba ſecundum ſe dicta nomina ſunt, & aliquid ſignificant: ſi ergo per ſe poteſt ſumi, ergo eſt incomplexum: ſignificat enim vnum aliquid, quamuis connotet aliud. Hîc etiam oportet notare, quamuis exemplum complexi ſit propoſitio, non ſolùm propoſitiones, ſed alias etiam orationes eſſe complexas, per quas rerum diuerſitas ſignificatur, vt equus albus, homo iuſtus, quæ etiam ad Prædicamenta per ſe non pertinent, ſicut nec propoſitiones.

Eorum quæ ſunt, DIVISIO II.

Eorum quæ ſunt, alia de ſubiecto aliquo dicuntur.

Hæc eſt poſterior diuiſio, quæ quadrimembris eſt, virtute tamen continet duas diuiſiones bimembres. Prior eſt, entium quædam ſunt ſubſtantiæ, quædam accidentia. Poſterior: entium, tam ſubſtantiarum, quàm accidentium, quædam ſunt vniuerſalia, vt homo, leo, animal, color, albedo: quędam particularia, vt hic homo, hoc animal, hic color, hæc albedo.

Sub hac duplici diuiſione continentur decem Prædicamenta, tam Genera ſuprema, quàm ea, quæ ſub eis ſunt: nam Primum Prædicamentum eſt ſubſtantia, reliqua accidentia. Similiter in quolibet Prædicamento non aliud eſt per ſe, quã vniuerſalis natura, & particularis, ſiue ſubſtantia, ſiue accidens. Ariſtoteles autem hæc ſub quadrimembri diuiſione eſt complexus, ne poſteriorem diuiſionem poſtea applicaret ſubſtantiæ per ſe, & accidenti per ſe, & diuiſiones multiplicaret, dicendo ſubſtantiarum aliæ vniuerſales, & aliæ particulares, & ſimiliter accidentium alia vniuerſalia, alia particularia. Diuiduntur igitur ea, quæ ſunt, in vniuerſales ſubſtantias & particulares ſubſtantias, in vniuerſalia accidentia & par- *Nota 1.*

ticularia accidentia.

Nota 2. Non tamen his nominibus diuiſit Ariſt.nec hoc vtitur ordine,& non ſine ratione,vt poſteà dicemus, ſubſtantiam explicat per non eſſe in ſubiecto,accidens per eſſe in ſubiecto: vniuerſale per dici de ſubiecto , particulare per non dici de ſubiecto. Vnde copulando vtrumque , ſcilicet ſubſtantiam cum vniuerſali,vel particulari ſimiliter accidens, duplici vtitur modo,vt ſubſtantia vniuerſalis non ſit in ſubiecto,ſed de ſubiecto dicatur.

Nota 3. Formalis igitur diuiſio Ariſtotelis eſt:Eorum , quæ ſunt, quædam de ſubiecto dicuntur,in ſubiecto verò non ſunt,ſcilicet vniuerſalia ſubſtantiæ,homo, animal : quædam in ſubiecto ſunt,ſed de ſubiecto non dicuntur, ſcilicet particularia accidentia,hoc album,hæc grammatica : quædam & de ſubiecto dicuntur , & in ſubiecto ſunt , ſcilicet vniuerſalia accidentia,vt color, albedo:vltimò quædã nec in ſubiecto ſunt, nec de ſubiecto dicuntur, ſcilicet particulares ſubſtantiæ, vt quidam homo,quoddam animal:& concludit , omnia indiuidua hoc vnum commune habere , quod de ſubiecto non dicantur,quamuis eorum aliqua in ſubiecto ſint,qualia ſunt indiuidua accidentis.

Dubia quædam ſcitu digniora circa diuiſionem Ariſt.præcedentem.

1.opin. Dubitatur primò, quæ qualiſve eſt iſta diuiſio? Solent aliqui & non malè reſpondere, ſub hac diuiſione duas concludi:altera eſt,entium aliud ſubſtantia, aliud accidens , & hæc eſt analogi in ſua analogata:ſecundum enim ſententiã Ariſt. 4.Meta.cap.2.ens eſt analogum ad ſubſtantiam , & accidens. Altera eſt, entium aliud vniuerſale , aliud particulare. Et eſt diuiſio per accidentia : nam rei accidit eſſe vniuerſale per intellectum,per materiam verò ſit in rebus particulare.

2.opin. Sed poſſet quis petere,iſta diuiſio, ſic ab Ariſtotele expreſſa,quæ eſt?Albert.tract.1.c.5. reſpondet, eſſe velut Generis in Species.Sed hoc non omnino placet:Genus enim vniuocum eſt Speciebus, ac nihil hic reperitur his membris vniuocum.

3.opin. Iudicio meo optimè reſpondet Simp. hanc non eſſe diuiſionem,ſed potiùs,enumerationem quandam entium:ſi qua diuiſio eſt,æquiuoci eſt potiùs, vel analogi,quàm alterius.

Dub.2. Dubitatur ſecundò , quare Ariſtoteles non vſus eſt his nominibus,ſcilicet ſubſtantia, accidens, vniuerſale, particulare?Reſpondet Simpl.id feciſſe,vt magis rei naturam explicaret:explicuit autem dum eorum tradidit deſcriptiones : vt

enim magis manifeſtatur natura vniuerſalis per dici de ſubiecto, quàm per nomen vniuerſale, ita & natura ſubſtantiæ per non eſſe in ſubiecto, & alia ſimiliter. Crederem etiam id fuiſſe factum, quia talis loquendi modus magis eſt propinquus ad prædicationis naturam explicandam.

Dubitatur tertiò, quare ſubſtantiam vniuerſalem accidenti particulari coniunxit? Exiſtimo id eſſe, quia videntur inuicem contraponi ſubſtantia vniuerſalis cum accidenti particulari, & accidens vniuerſale cum ſubſtantia particulari, vt patet ſi eorum inſpicias deſcriptiones, hoc idem dicit Simpl. *Dub.3.*

Dubitatur quartò, quid vocat dici de ſubiecto: breuiter reſpondetur, prædicari de ſubiecto eſt de aliquo ſibi eſſentialiter inferiori prædicari, ſeu affirmari: quo pacto Species de ſuis Indiuiduis, & Genus de Speciebus, ſimiliter, & Differentiæ de ſuis prædicantur, & dicuntur tanquam de ſubiecto: ſimiliter Accidentia de ſuis Accidentibus: at quando Accidens de ſubſtantia prædicatur, non ſic de ſubiecto dicitur, id enim dicitur in ſubiecto eſſe, vt modò declarabimus. Dici ergo de ſubiecto ineſt cuilibet prædicatorum reſpectu ſuorum inferiorum. *Dub.4.*

In ſubiecto verò eſſe dico, quod cùm in aliquo ſit, non ſicut quædam pars, impoſſibile eſt eſſe ſine eo, in quo eſt.

His verbis Ariſtoteles explicat, & deſcribit quid ſit eſſe in ſubiecto, quod accidentium eſt: & per hoc manifeſtabitur ſubſtantia, quæ non eſt in ſubiecto: per affirmationem enim intelligitur negatio.

Tres igitur aſſignat conditiones eius, quod eſt in ſubiecto, ſeu accidentis: prima quod eſt in aliquo: ſecunda quod non eſt in aliquo, ſicut pars: tertia quod ab eo, in quo eſt, ſeparari nequit.

Pro cuius declaratione oportet noſſe quot modis vnum in alio eſſe contingat. Boët. ſecutus Ariſt. 4. Phyſic. cap. 3. quem multi ſequuntur, octo aſſignat modos: at quia iſte numerus perfectus non eſt, cùm Ariſtoteles aliquos prætermiſerit, quia illorum nondum erat tradita cognitio, vt dicit Simplicius, plures à nobis multiplicandi ſunt cum Ammonio & Simplicio. Vndecim igitur modis aliquid in alio eſſe dicimus. Primò, vt pars in toto: dicimus enim, manus eſt in corpore. Secundò, vt totum in partibus: dicitur namque, perfectio totius eſt in partibus, & ego in carne mea videbo Saluatorem meũ. Tertiò, vt Genus eſt in Speciebus, vt animal in homine, & leone. Quartò, vt Species in ſuo Genere. Quintò, *1. fund.* *Vndecim modis aliquid dicitur alicui ineſſe.*

vt forma in materia, anima in corpore. Sextò, res in ſuo fine, vt auarus eſt in diuitiis totus. Septimò, in mouente, & efficiente, ſubditi ſunt in manu regis. Octauò, in loco, vt ſum in Lyceo. Nonò, vt in vaſe, vinum in dolio. Decimò, in tempore, vt Noë fuit tempore diluuij. Vndecimò, vt accidens in ſubiecto, ſicut calor ineſt corpori.

Et hoc definit in præſenti per illas tres conditiones ſuprà poſitas, ſcilicet eſt in aliquo, non vt pars, & ab eo, in quo eſt, ſeparari nequit. Quam deſcriptionem ſic aliqui interpretantur: inter quos ſunt Doctores Louanienſes, & Caie. & alij, vt prima pars ſit communis omnibus modis, quibus aliquid eſt in aliquo: ſecunda ſit differentia ad excludendas partes tam integrantes, vt manus, pedes, quàm eſſentiales, vt ſpecies, & genera, differentias: tertia ad excludenda illa, quæ ſunt in loco, & cauſa mouente, & fine.

Dub. 1. Dubitatur autem contra hanc expoſitionem. Ac primò
1. arg. obiicitur, nam hoc pacto non excluditur modus, quò totum eſt in partibus, cùm ſit in aliquo, & non vt pars, & non poſſit
2. arg. à partibus ſeparari. Præthereà ſecundò, non excluditur forma: anima enim eſt in corpore, & non eſt eius pars, & ab eo non poteſt ſeparatim exiſtere, loquendo de brutis, quorum animę
3. arg. non poſſunt exiſtere citra corpus. Tertiò, prætereà videtur definitio competere loco, & tempori, & cælo, quia nullum corpus à loco ſeparari poteſt, nec à tempore, & non eſt pars loci, aut temporis, ſed eſt in eis: ergo dicetur accidens. Tan-
4. arg. dem quartò, quia aliquod accidens videtur poſſe ſeparari ab eo in quo eſt, nam odor pomi manet in manu ei admota.

Sol. Propter hæc exiſtimo illam deſcriptionem ſic eſſe intelligendam, quòd eſſe in aliquo non ſumatur ita communiter, ſed pro eo quod eſt eſſe in aliqua re vna, non omninò extra eſſe eius, quo pacto albedo eſt in lacte, & vinum etiam eſt in dolio, quod quamuis in eo intrinſecè non ſit, cum eo tamen coniunctum eſt: & ſimiliter alia: quo ſuppoſito facilè eſt ad argumenta reſpondere.

Ad 1. Ad primum enim dicitur cum Simp. & Ammon. Totum non dicitur eſſe in aliquo, quia non eſt in vna re, ſed in multis. totum enim eſt in pluribus partibus, potiùs ergo dicitur eſſe in aliquibus. Excluditur etiam modus exiſtendi in fine, & cauſa mouente: quia quæ ſic in eis exiſtunt, ſunt prorſus eis extrinſeca. Pari ratione excluditur modus exiſtendi in tempore vel excluditur cum loco, vt dicemus.

Ad 2. Ad ſecundum dico: per illam particulam ſecundam excluditur

ditur quæcunque pars integralis, ſeu eſſentialis, qualiter Genera Speciebus, & Species indiuiduis inſunt: & ita interpretatur Alb. Tract.1.c.5. mihi etiam videtur per hanc eandem particulam excludi modum, quo forma ineſt materiæ, quia licet non ſit forma materiæ pars, eſt tamen ipſius compoſiti, quod cum ea per ſe conſtituit: hoc eſt enim diſcrimen inter formam reſpectu materiæ, & accidẽs reſpectu ſubiecti, quòd forma cum materia vnum ens facit per ſe, cuius eſt pars: at accidens non cum ſubiecto facit vnum per ſe.

Ex quo nõ caret reprehenſione Boët. qui modum exiſtendi formæ in materia coniunxit, & miſcuit, cum modo accidentis in ſubiecto, quod idem credidit Iamblichus, cuius ſententia à Simp. reprehenditur. Nec omninò mihi placet Simplic. qui per primam partem excludit formam: nam inquit, per aliquid non intelligit Ariſt. niſi compoſitum ex materia, & forma: ſed hoc videtur eſſe clarè contra eundem Ariſt. qui exempla non de compoſitis ponit: dicit enim, hæc grammatica eſt in anima, & color in corpore: propterea melius eſt dicere, quòd forma eſt in materia vt pars non ipſius materiæ, ſed ipſius compoſiti per ſe: at accidens non exiſtit alicuius per ſe pars. Per tertiam particulam excluditur modus exiſtendi in loco, & tempore, & vaſe, nam ſeparabilia ſunt.

Nec argumentum tertium quicquam valet, quia licèt res à loco, & tempore in communi ſeparari non poſſit, poteſt tamen exiſtere ſine hoc loco, & ſine hoc tempore, in quo erat, vt notat Boët. *Ad 3.*

Ad quartum reſpondent aliqui, quòd odor non ſeparatur à pomo, ſed nouus odor in manu producitur: ſed hæc philoſophia non habet fundamentum. Boët. reſpondet ad hoc, quòd Ariſt. non dixit, odor non poteſt ſeparari ab eo, in quo erat, ſed ab eo, in quo eſt: ac ſi dicat, non poteſt iſtud accidens eſſe ſine iſto ſubiecto, in quo eſt, vt intelligatur nunquam accidens poſſe eſſe ſine ſubiecto aliquo, quamuis modò ſit in hoc, modò in illo, at quamuis idem dicat Ammon. non mihi talis philoſophia placet: non enim vnum, & idem accidens permeat de ſubiecto in ſubiectum: propterea optimè dixit Simp. quòd nũquam odor à ſuo ſubiecto ſeparatur, ſed cum partibus ſubtilibus ſubſtantiæ exhalatur, & defertur, cuius ſignum eſt quod cernamus pomum marceſcere, & rugas cõtrahere ex contractatione: ſed hoc aliàs. *Ad 4.*

Ex quibus ſequitur accidens eſſe in aliquo: id eſt, alicui ſubſtantiæ inexiſtere, non ſicut partem illius, nec integran- *Nota.1.*

tem, nec eſſentialem, nec poſſe à Subiecto ſeparatum per ſe eſſe. Hoc intellige naturaliter, nam ſupernaturaliter manet accidens ſine ſubiecto in venerando Altaris Sacramento.

Nota 2. Sequitur & aliud eſſe ſubiectum in quo, aliud ſubiectum de quo: ſubiectum de quo, eſt quodcunque inferius reſpectu ſui ſuperioris, ſcilicet indiuiduum ſpeciei & ſpecies generis tam in ſubſtantiis, quàm accidentibus: at ſubiectum in quo eſt ſola ſubſtantia reſpectu accidentium: vnde accidentia habent ſubſtantiam pro ſubiecto in quo, ſua inferiora pro ſubiecto de quo. Vocat autem ſubiectum de quo, ſubiectum prædicationis: ſubiectum verò in quo, ſubiectum inhæſionis. Ammo. vocat ſubiectum ad ſubſiſtentiam, & ſubiectum ad prædicationem.

Nota 3. Hìc vnum aduerte, quod non dicitur accidens non poſſe eſſe ſine ſubiecto, quia non poſſit à ſubſtantia ſeparari. Poteſt enim ſeparari, ſunt enim multa accidentia ſeparabilia, vt diximus, ſed dum ſeparantur, corrumpuntur: hìc autem dicimus, quòd ſine ſubiecto non poteſt accidens per ſe ſeparatum exiſtere, ſicut vinũ à dolio, & corpus à loco iſto, & tempore, ſeparatum exiſtit.

Regula in prædicatis eſſentialibus. Cap. III.

QVando alterum de altero prædicatur, vt de ſubiecto, quæcunque de eo quod prædicatur dicuntur, omnia etiam de ſubiecto dicentur: vt homo de homine quodam prædicatur, animal verò de homine; ergo & de quodam homine animal prædicabitur: quidam enim homo & homo eſt & animal.

Diuerſorum & generum & non ſubalternatim poſitorum diuerſæ ſunt ſpecie differentiæ: vt animalis & ſcientiæ: animalis enim differentiæ ſunt greſſibile, bipes, & volatile & aquatile, ſcientiæ verò nulla earum eſt; neque enim ſcientia à ſcientia differt in eo, quod bipes eſt. Subalternorum verò generum nihil prohibet eaſdem eſſe differentias: ſuperiora enim de iis quæ ſub ipſis ſunt generibus prædicantur: quare quotcunque differentiæ prædicati fuerint, totidem & ſubiecti erunt.

1. fund. In hoc cap. continentur duæ regulæ maximè vtiles ad ſingula:

gula Prædicamenta ordinanda in ſe: in quolibet enim Prædicamento duo præcipuę ſunt. Alterum eſt ſeries quædam prædicatorum ſubſtantialium à ſummo genere, per genera intermedia deſcendendo vſque ad indiuidua, quæ communiter dicitur recta linea prædicamentalis: & Ammon, profunditatem Prædicamenti vocat, per proportionem ad profunditatem corporum, qualis eſt iſta ſeries, ſubſtantia, corpus, viuens, animal, homo, quidam homo. Alterum, ſunt differentiæ oppoſitę, per quas & genera ſuperiora diuiduntur, & ſpecies conſtituuntur: & hæc dicuntur latera Prædicamenti, quam Ammon. vocat latitudinem eadem proportione ad corpus, ſicut corporeum, incorporeum, animatum, inanimatum, & reliquæ, quarum quædam faciunt vnum ordinem, quædam alium oppoſitum. Hæc igitur, quæ iſto capite continentur, his duobus deſeruiunt.

Eſt prior regula maximè pro recta linea, Quando aliquod prædicatum de aliquo ſubiecto dicitur, tanquam de ſubiecto, quicquid de prædicato dicitur, etiam de ſubiecto dicetur: vt ſi homo de quodam homine dicitur, vt de ſubiecto, & animal de homine, & animal de quodam homine dicetur. *Expoſitio Regulæ.*

Hæc regula ita eſt vera, vt variis expoſitionibus, & ſingulis quidem in ſe veris locum dederit. 1. Albert. tract. 1. huius c. 6. extendit regulam hanc in hunc ſenſum, Quando aliquid prædicatur de aliquo, prædicatione alicuius quinque prædicabilium, quicquid de prædicato in quid prædicatur, prædicabitur & de ſubiecto: vocat enim prædicari de aliquo, vt de ſubiecto, prædicari prædicatione alicuius prædicabilis: vnde valet, homo eſt animal, & animal eſt corpus, ergo homo eſt corpus: ſimiliter, Petrus eſt homo, homo eſt animal, etiam Petrus eſt animal: homo eſt rationalis, rationale, eſt particeps intellectus, homo etiam eſt particeps intellectus: nix eſt alba, album eſt coloratum, ergo nix eſt colorata: denique, quicquid in quid de tali prædicato dicitur, etiam de ſubiecto dicetur. Sed dicit Ammon. non eſſe in vniuerſum hoc verum: homo enim eſt albus, & album eſt color, non tamen homo eſt color. Hæc ſententia non fuit ſolius Albert. eſt enim Andronici, & aliorum, vt refert Simplic.

Auic. & Algaze. magis extendunt regulam, dum aſſerunt etiam valere in negatione alicuius à prædicato, quando illud eſt contrarium prædicato: vt homo eſt animal, & animal non eſt inſenſibile, ergo homo non eſt inſenſibilis: homo eſt albus, album non eſt nigrum, ergo homo non eſt niger.

Burle. adhuc latiùs extendit etiam ad prædicata accidentalia, vt ſi homo eſt albus, & albus eſt muſicus, homo eſt muſicus, ſeruata tamen quantitate diſtributionis, & nẹ varietur ſuppoſito dicendo, homo eſt animal, animal eſt genus, ergo homo eſt genus.

Alij tandem reſtringunt maximè ad ſolam lineam rectam prædicamentalem, ſcilicet de prædicatis in quid, & hoc habet Ammon. & Simpl. & Boët.

Ad hoc tamen dicendum eſt cum Paulo Vene. Poteſt quidem extendi veritas regulæ ad ea quæ dicta ſunt, tamen ſecundum mentem Ariſt. in præſenti hic eſt, ſenſus, vt vocet, dici de ſubiecto, eſſentialiter prædicari, ſiue vt differentia, ſiue vt genus: ita vt ſi aliquid prædicatur de ſubiecto tanquam de eius ſubſtantia, quicquid de illo prædicato ſecundum ſubſtantiam prædicatur, etiam de ſubiecti ſubſtantia ſit: homo eſt animal, animal eſt corpus, erit etiam homo corpus: ſimiliter animal eſt ſenſibile, homo etiã ſenſibilis erit. Iſta eſt ſententia Auerr. imò iudicio meo Ariſto. qui cap. de ſubſtantia probat differentiam de indiuiduis prædicari, quia prædicatur de ſpecie: & allegat hanc regulam, ergo non eſt aſtringenda ad ſola prædicata quidditatiua. Nec exiſtimes, quod hîc docet aliquem modum arguendi de primo ad vltimum, vt aliqui putant, ſed eſt quædam regula prẹdicationibus Prẹdicamentorum deſeruiens.

Regula ſecunda, genera non ſubalterna, à ſubalternis diſtinguens.

Diuerſorum generum, & non ſubalternatim poſitorum.

1. fund. Genera tribus modis dicuntur diuerſa.

Hæc eſt ſecunda regula bimembris, pro cuius declaratione eſt aduertendũ, Tripliciter plura genera dicuntur diuerſa, Primò, quia ſunt diuerſorum Prædicamentorum, vt animal, quod eſt de Prædicamento ſubſtantiæ, & numerus, qui eſt de Prædicamento quantitatis. Secundò, dicuntur genera diuerſa quando ad idem pertinent Prædicamentum, tamen vnum eſt ſub altero, vt animal, viuens, corpus: omnia enim eiuſdem Prædicamenti ſunt, vnúmque ſub alio eſt, ſcilicet ſcientia & habitus. Tertiò, quando ſub eodem ſunt Prædicamento, & genere, tamen vnum non eſt ſub altero, vt animal greſſibile, animal volatile: vtrumque enim ſub animali eſt, non tamen vnum ſub altero: ſimilitet potentia & figura ſunt duo genera, vtrumque ſub qualitate, non tamen vnum ſub altero. Iſta duo poſteriora vocãtur hîc ab Ariſtot. genera ſubalternatim poſita, ſcilicet quando vnum ſub altero vel vtrumque ſub tertio collocatur, prima genera vocantur non

ſubalter

ſubalternatim poſita.

Eſt ſecundò aduertendum, quod ſuprà diximus capite de Differentia. Differentiæ alicuius generis ſunt in duplici differentia: quędam ſunt conſtitutiuæ illius, vt animatum, ſenſibile, componunt animal: quædam diuiſiuę, vt rationale, & irrationale ſunt diuiſiuæ animalis. Inter has eſt vnum diſcrimē, quòd differentiæ conſtitutiuæ generis, omnes participantur à ſingulis ſpeciebus illius generis: diuiſiuæ verò non omnes: ſed aliquæ ab vna ſpecie, aliquę ab alia: rationale enim ab homine, irrationale verò à bruto participatur: vnde fit, vt quando vnum genus ſub altero ponitur, inferius participat omnes differentias conſtitutiuas ſuperioris generis, non tamen omnes diuiſiuas, vt animal participat differentias conſtitutiuas omnes viuentis, ſcilicet corporeum, animatum: vnum autem diuiſiuam, ſcilicet ſenſibile: viuens enim diuiditur per ſenſibile, & inſenſibile: animal autem eſt ſenſibile. *2. funda. Differentiã aliam eſſe generis conſtitutiuam, aliam diuiſiuam.*

Eſt tertiò aduertendum, Quando duo genera ſic ſe habent quod vnum ſub altero non eſt, tamen vtrunque ſub tertio, poteſt aliquando eadem differentia diuiſiua eſſe vtriuſque: verbi gratia, animal volatile & animal greſſibile ſunt duo gera huiuſmodi: & tamen bipes eſt differentia greſſibilis, & etiā volatilis diuiſiua: non tamen hoc ſemper fit, nam angelus, & corpus, ſunt ſub ſubſtantia, non tamen habent differentiam diuiſiuam eandem. Hæc ſententia eſt expreſſè Ariſt. 6. Topicorum cap. 3. loco 41. At quando genera ſunt diuerſa primo modo nullam differentiam, nec diuiſiuam, nec conſtitutiuam participant. *3. funda.*

Ex his patet regula Ariſt. Cuius prior pars eſt, *Expoſitio regulæ.*

Diuerſorum generum non ſubalternatim poſitorum.

Scilicet quæ diuerſorum ſunt prædicamentorum.

Diuerſæ ſunt Specie differentiæ.

Per quam docemur in diuerſis Prædicamentis diuerſas eſſe omnes differentias, tam diuiſiuas, quàm conſtitutiuas, ſicut ſunt diuerſa genera & ſpecies, vt exemplo manifeſtat: aliis enim differentiis diuiditur animal, aliis ſcientia, ſimiliter & conſtituitur.

Hîc autem eſt notandum mendoſè legi (ſpecies) ſcilicet, diuerſæ ſunt ſpecies & differentię: debet enim legi diuerſæ ſunt ſpecie differentiæ, nam Græcè in datiuo legitur τῷ εἴδει. Vocat autem ſpecie diuerſas differentias, ſcilicet natura, & forma diuerſas: nam, vt benè dicunt Simplicius & Ammon. aliquando diuerſorum prædicamentorum ſunt eædem differē- *Nota.*

tiæ,ſed non re & natura,ſed ſimilitudine quadam,& porportione: vt enim dicimus animalium aliud eſſe habens pedes, ita etiam dicimus inſtrumentorum domus,alia habere pedes, vt tripus,lectum:ſed iſtæ differentiæ natura ſunt diuerſæ: ſimilitudinem autem & proportionem quandam habent: aliquando etiam nomine ſunt eædem vt corporeum in ſubſtātia,corporeum in quantitate,ſed natura eſt diuerſa.Alij Græcè legerunt τὰ εἴδη, & vertunt ſpecies.Sed quamuis ſententia ſit vera,tamen omnino eſt extra contextum,& omnes Græci interpretantur in ablatiuo.

Poſterior pars regulæ eſt.

Generum ſubalternatim poſitorum,nihil prohibet eaſdem eſſe Differentias.

Hæc poteſt intelligi de generibus, quorum vnum eſt ſub
1 altero, & debet intelligi de conſtitutiuis omnibus, & aliqua diuiſiua, vt dixi: & iſte videtur ſenſus Ariſtot.nam hoc probat,quia quæ dicuntur de ſuperiori,dicuntur de inferiori, at de ſuperiori cōſtitutiuæ per ſe dicuntur & diuiſiuæ ſub diſiūctione,ſcilicet corpus eſt animatum vel inanimatum, vt vult Alber.Dixit autē negatiuè(nihil prohibet)iudicio meo, propterea quòd non ſemper genus ſuperius habet conſtitutiuas, quando eſt generaliſſimum.Simp. vult quòd hæc prior pars, ſcilicet nihil prohibet,diuerſorum generum, &c.ſit de generibus,quorum vtrunque eſt ſub tertio, quæ aliquando habet eandem diuiſiuam,ſed non ſemper, vt dixi in tertio notabili ſeu fundamento.

Quod ſequitur verò.

Sic de aliis,quorum vnum eſt ſub altero.

Hoc aſſerit,ait Simpl. propter illud verbū (nihil prohibet) quod videtur non aſſerere ſemper differentias eſſe eaſdem: de conſtitutiuis verò ſemper eſt.Iſta doctrina vera eſt,ſed mihi videtur textū non poſſe adaptari:nam quod ſequitur reddit cauſam præcedentis, ſcilicet propterea vnum genus ex poſitis ſubalternatim habet differentias alterius, quia quæ dicuntur de ſuperiori,dicuntur de inferiori, quod non valet, niſi de illis quorum vnum eſt ſub altero. Dixit autem (nihil prohibet)propter cauſam aſſignatam ſuperius.

Incomplexorum in decem Prædicamenta diuiſio. Cap. IIII.

Eorum,quæ ſecundum nullam complexionem dicuntur, vnumquodque aut ſubſtantiam ſignificat, aut quantum,aut

tum, aut quale, aut ad aliquid, aut vbi, aut quando, aut ſitũ eſſe, aut habere, aut agere, aut pati. Eſt autem ſubſtãtia quidem, vt in figura dicatur, vt homo, equus. Quantum autem, vt bicubitum, tricubitum. Quale, vt album, grammaticum. Ad aliquid, vt duplum, dimidium, maius. Vbi verò, in foro, in Lyceo. Quando autem, vt heri, ſuperiori anno. Situm verò eſſe, vt iacet, ſedet Habere autem, vt calceatum eſſe, armatum eſſe. Agere verò, vt ſecare, vrere. Pati, vt ſecari, vri. Singula igitur eorum quæ dicta ſunt, ipſa quidem ſecundum ſe in nulla affirmatione dicuntur, vel negatione: horum autem ad ſe inuicem complexione affirmatio, vel negatio fit. Omnis enim affirmatio aut negatio videtur vel vera, vel falſa eſſe: eorum autem, quæ ſecundum nullam complexionem dicuntur, nullum neque verum neque falſum eſt, vt homo, album, currit, vincit.

Hîc Ariſtot. incomplexa in decem genera ſuprema diſtinguit: nec mireris, quòd voces diuidat & rerum exempla ponat: hîc enim non abſolutè, & per ſe de vocibus agitur, de rebus enim præcipuè, quæ per voces explicantur, eſt intentio, propterea voces in ordine ad res, primò diuidit, poſteà rerum exempla ponit. *Nota.*

Diuiditur ergo ens reale ſimplex, quòd voce incomplexa ſignificatur, in decem genera, quorum primum eſt ſubſtãtia, vt homo, animal, & reliqua, quę manifeſta in ipſo capite ſunt. Horum ſingula probat Ariſto. non eſſe propoſitiones, quamuis ex eis poſſint fieri propoſitiones, quia nullum per ſe ſignificat verè aut falſè, quod eſt proprium propoſitionum: qui enim dicit ſubſtantiam per ſe, quantitatem per ſe, qualitatem per ſe, & reliqua, nihil dicit verum aut falſum: quamus vnum alteri componendo, vel ea quæ ſunt in vnoquoque inter ſe coniungendo, propoſitiones quis poſſet facere. *Expoſitio textus.*

Multæ poſſent hîc graues, & difficiles quæſtiones moueri, ſcilicet: An ens vniuocum eſſet ad iſta decem genera? an plura ſint Prædicamenta quàm decem? quali diſtinctione inter ſe diſtinguantur? an res ſpirituales ad Prędicamenta referantur, an concreta potiùs, quàm abſtracta collocentur in prædicamento? & alia huiuſmodi quæ prætermitto, quia harum maiorem partem in particulari Prædicamentorum enarratione diſcutiam: alia poſt ipſorum traditionem differam: reliqua *Nota.*

quæ

quæ materiam tranſcendunt, in proprium locum reſeruabo: interim verò aliqua de ipſo ente in communi breuiter adnotabimus, quantùm hoc loco ſatis eſt.

QVAESTIO I.

Quod ens non ſit genus, nec vniuocum, ſed analogum ad decem Prædicamenta, ex ſententia Ariſtotelis.

Diuiſio. PRimum, ens nec eſſe genus, nec vniuocum ad decem iſta genera, ſed analogum. Vnde diuiſio non eſt generis in ſpecies, nec vniuoci in vniuocata, ſed analogi in analogata.

In primis ens non eſt genus: hoc enim docet clarè Ariſt. 3. Meta. capit. 3. tex. 10. huius ratio eſt conſideranda. Pro qua eſt notandum, quòd genus habet differẽtias, per quas diuiditur, & determinatur ad ſpecies: hæc autem eſt natura generis, & differentiæ, quod de natura generis non eſt differentia, ſicut nec de natura differentiæ eſt genus: animal enim vt animal non eſt rationale, nec irrationale, vt rationale non eſt animal: aliàs vnum non contraheret alterum: ſemper enim contrahẽs eſt diuerſum à cõtracto, ſicut forma eſt alia à materia, & anima alia à corpore. Ex his eſt argumentum Ariſto. ſi ens eſſet genus, per aliquam differentiam limitaretur ad inferiora, ſed nulla talis poteſt eſſe, ergo non eſt genus. Minor probatur, quia differentia, vt talis, differt à genere, at nihil poteſt eſſe differentia quod non ſit ens, quia ens eſt tam latum vt quicquid aliquid eſt, ens ſit. Secundò, nec eſt ens vniuocum ad decem genera: hæc eſt Ariſtot. 4. Meta. cap. 2. & probatur. Vniuocum dicit aliquam naturam communem multis, ſed decem Prædicamenta non conueniunt in aliqua vna natura communi, vt expreſſè dicitur 12. Meta. c. 4. & præterea, ſi conuenirent in tali natura, differentiis differrent: at nulla poteſt eſſe talis differentia entis, vt diximus: ergo non vniuocè de illis prædicatur. Ex quibus ſequitur decem Prędicamenta eſſe decem genera & naturas ſupremas, quæ in nulla natura ſuperiori conueniunt, propterea quod ſe ipſis differunt, & ſimplices naturæ, & non compoſitæ ex genere & differentia ſunt. quod docuit expreſſè Ariſt. 8. Meta. cap. 6. tex. 16. & dicuntur primò diuerſa, quia in nullo conueniant, vel dicit. 10. Meta. cap. 5. text. 12. conuenientia enim in ente eſt communitas nominis ſeu conceptus formalis, non rei. Tertiò, Ens eſt Analogum ad decem iſta genera: hoc eſt Ariſto. 4. Meta. cap. 2.

Entis analogia in quo ſit poſita. In quo autem eius analogia conſiſtat, non eſt facile determinare. Eſt reuocandum in memoriam id, quod ſuprà diximus, ſcilicet Analogum à cauſa ſignificare vnum intrinſecè, reliqua

reliqua verò extrinſecè in ordine ad illud, vt ſanum dicitur animal habens ſanitatem,à qua vrina dicitur ſana, quia eius eſt ſignum:medicina ſana, quia ipſius eſt cauſa:ita ens ipſum per ſe ſubſtantiam dicit,reliqua eatenus ſunt entia, quatenus ad ſubſtantiam referuntur, & aliquid ipſius ſunt, quantitas enim dicitur ens, quia eſt menſura ſubſtantiæ, qualitas quia modus ſubſtantiæ: & reliqua ſimiliter: quod pulchrè docuit Ariſto.4.Meta.c.2.in principio, cuius verba ſunt, Ens multipliciter dicitur, ſed totum ad vnum principium:quædã enim quoniam ſubſtantiæ, entia dicuntur:quædam, quoniam paſſiones ſubſtantiæ:quædam,quoniam via ad ſubſtantiam, aut corruptiones,aut priuationes, aut qualitates,aut effectiua,aut generatiua ſubſtantiæ. hæc Ariſt.Et hoc eſt, quod dici ſolet, ens per prius dicitur de ſubſtantia,per poſterius de accidenti: ſed an iſta analogia ſit cauſæ efficientis,aut finalis, aut materialis,aut formalis,non eſt Logici diſcutere,ſed Metaphyſici, cuius eſt perfectè naturam entis inueſtigare.

SECVNDA PARS DE PRAEDICAMENTIS.

De Subſtantia, Caput V.

Subſtantia autem eſt,quæ propriè & principaliter, & 1
maximè dicitur, quæ neque de ſubiecto aliquo dicitur, neque in ſubiecto aliquo eſt:vt quidam homo, & quidam equus.

Secundæ autem ſubſtantiæ dicuntur ſpecies,in quibus 2
ea, quæ principaliter ſubſtantiæ dicũtur,inſunt:& hæ quidem, & harum ſpecierum genera, vt quidam homo in ſpecie quidem eſt in homine, genus verò ſpeciei animal. Secundæ igitur hæ ſubſtantiæ dicuntur: vt eſt homo, atque animal.

Manifeſtum eſt autem ex iis,quæ dicta ſunt, quòd eorũ, 3
quæ de ſubiecto dicuntur,neceſſe eſt & nomen & rationem de ſubiecto prædicari:vt homo de ſubiecto quodam homine dicitur,prædicatur etiam & nomen: hominem enim de quodã homine prædicabis,& ratio quoque hominis de quodam homine prædicabitur: quidam enim homo & homo eſt,& animal,quare & nomen & ratio de ſubiecto prædicabitur. Eorum verò quæ in ſubiecto ſunt in plurimis quidem ne

Ipſarum verò ſpecierum, quæcunque non ſunt genera, 6
nihil magis alterum altero ſubſtantia eſt: nihil enim familiarius aſsignabis de quodam homine, hominem aſsignando, quàm quodam equo, equum. Similiter autem & primis ſubſtantiis nihil magis alterum altero ſubſtantia eſt: nihil enim magis quidam homo ſubſtantia eſt, quàm quidã bos. Meritò igitur poſt primas ſubſtantias ſola aliorum omnium ſpecies & genera ſecundæ ſubſtantiæ dicuntur. Sola enim hæc eorum, quæ prædicantur, primam ſubſtantiam indicant: quendam enim hominem ſi quis aſſignauerit quid eſt, ſpeciem quidem quàm genus aſsignando, familiariùs demonſtrabit: & manifeſtius faciet hominem aſsignãdo, quàm animal: aliorum verò omnium quidquid aſsignauerit quis, aſsignabit extraneè: velut album, aut currit, aut aliud quæcunque talium aſsignans. Quare meritò hæ ſolæ aliorum ſecundæ ſubſtantiæ dicuntur. Ampliùs, primæ ſubſtantiæ, eo quòd aliis omnibus ſubiiciuntur, & omnia alia de illis prædicantur, vel in ipſis ſunt, propriiſsimæ ſubſtantiæ dicuntur. Sicut autem primæ ſubſtantiæ ad alia omnia ſe habent, ita genera & ſpecies primarum ſubſtantiarum ad reliqua omnia ſe habent: de his enim reliqua omnia prædicãtur: quendam enim hominem dices grammaticum eſſe: ergo & hominem, & animal grammaticum dices: ſimiliter autem & in aliis.

Commune autem omni ſubſtantiæ eſt in ſubiecto non 7
eſſe. Prima namque ſubſtantia nec in ſubiecto eſt, nec de ſubiecto aliquo dicitur. Secundarum verò ſubſtantiarum conſtat quidem etiam ſic, quò nulla eſt in ſubiecto: homo enim de ſubiecto quidem quodam homine dicitur, in ſubiecto verò non eſt: neque enim in quodam homine homo eſt: ſimiliter autẽ & animal de ſubiecto quidẽ dicitur quodam homine, non eſt autem animal in quodã homine. Amplius, eorum quæ in ſubiecto ſunt, nomen quidem de ſubiecto aliquando nihil prohibet prædicari, rationẽ verò impoſsibile eſt:

tur quidē ſimiliter appellationis figura hoc aliquid ſignificare, quando quis dixerit hominem vel animal: non tamen verum eſt, ſed magis quale aliquid ſignificant, neque enim vnum eſt quod ſubiectum eſt, quemadmodum prima ſubſtantia: ſed de multis homo dicitur, & animal. Non autem ſimpliciter quale quid ſignificat, quemadmodum album: nihil enim aliud ſignificat album, quàm qualitatem, at ſpecies & genus circa ſubſtantiam qualitatem determinant: qualem enim quandam ſubſtantiam ſignificant. Plus autem in genere determinatio fit, quàm in ſpecie: dicens enim animal, plus complectitur, quàm qui hominem.

Ineſt autem ſubſtantiis, nihil illis eſſe contrarium. Primæ enim ſubſtantiæ quid erit contrarium, vt cuidam homini vel cuidam animali: at vero nec homini, nec animali aliquid eſt contrarium. Non eſt autem hoc ſubſtantiæ proprium, ſed etiam multorum aliorum, vt quantitati: bicubito enim vel tricubito nihil eſt contrarium, at verò nec decem, nec alicui talium. Niſi fortè quis multum pauco dicat eſſe contrarium, vel magnum paruo: determinatorum verò quantorum nullum vlli eſt contrarium. 11

Videtur autem ſubſtantia non ſuſcipere magis & minus. Dico autem, non quòd ſubſtantia non eſt à ſubſtantia magis & minùs ſubſtantia (hoc enim dictum eſt quod eſt) ſed quòd vnaquæque ſubſtantia hoc ipſum quod eſt non dicitur magis & minus, vt ſi eſt eadem ſubſtantia homo, non erit magis & minus homo, neque ipſe ſeipſo, neque alter altero, non enim eſt alter altero magis homo, ſicut eſt album alterum altero magis & minus albū, & bonum alterum altero magis & minus bonum: ſed & ipſum ſeipſo magis & minus dicitur, vt corpus cùm ſit album, magis nunc album eſſe dicetur quàm priùs: & cùm calidum ſit, magis & minus calidum dicitur. Subſtantia verò non dicitur magis neque minus: nihil enim homo magis nunc 12

homo, quàm priùs dicitur, neque aliorum quicquam quæcunque ſubſtantiæ ſunt. Quapropter non recipiet ſubſtantia magis & minus.

13 *Maximè verò proprium ſubſtantiæ eſſe videtur, cùm vnum & idem numero ſit, contrariorum ſuſceptiuum eſſe: quale in aliis quidem non habet quiſquam, quod proferat tale, quæcunque non ſunt ſubſtantiæ: quod cùm ſit vnum numero, ſuſceptibile contrariorum ſit, velut color, qui eſt vnus & idem numero, non dicitur albus & niger, neque eadem actio & vna numero, praua & ſtudioſa: ſimiliter autem & in aliis, quæcunque non ſunt ſubſtantiæ. Subſtantia verò cùm vnum & idem numero ſit, ſuſceptiua contrariorum eſt, vt quidam homo cùm vnus & idem ſit, aliquando quidem albus, aliquando fit niger, & calidus & frigidus, & prauus & ſtudioſus, in aliis autem nullis aliquid tale videtur. Niſi quis forſitan inſtet, dicens orationem & opinionem contrariorũ eſſe ſuſceptibilia. eadem enim oratio vera, & falſa videtur eſſe, veluti ſi vera ſit oratio, ſedere quempiam, eo ſurgente ipſa eadem falſa erit, ſimiliter autem & de opinione: ſi quis enim verum putet aliquem ſedere, ſurgente eo falſo putabit, eandem de ipſo opinionem habens. Sed ſi quis & hoc ſuſcipiat, tamen modo differt. Nam ea, quæ in ſubſtantiis ſunt, ipſa quidem mutata ſuſceptibilia ſunt contrariorum, frigidum enim ex calido factum mutatur (alteratur enim) & nigrum ex albo, & ſtudioſum ex prauo: ſimiliter autem & in aliis vnumquodque eorum mutationem ſuſcipiens ſuſceptibile contrariorum eſt. Oratio autem & opinio, ipſa quidem immobilia omnino perſeuerant: cùm verò res mouetur, contraria circa ipſa fiunt: oratio namque eius quòd ſedeat aliquis, permanet eadem: cùm verò res mota ſit aliquando quidem vera, aliquando autem falſa dicitur, ſimiliter autem eſt in opinione. Quapropter ſaltem modò proprium ſubſtantiæ eſt, vt ſecundum mutationem ſuiipſius ſuſceptibilis*

ptibilis ſit contrariorum. Si quis autem recipiat etiā hæc, orationem & opinionem ſuſceptibilia eſſe contrariorum, non eſt hoc verum. Oratio namque & opinio, non eo quòd ipſa aliquid recipiant, contrariorum ſuſceptibilia eſſe dicuntur: ſed eo quòd circa alterum aliqua paſſio facta ſit. nam eo quòd res eſt, aut non eſt, eo etiam oratio vera vel falſa eſſe dicitur, non eo quòd ipſa ſuſceptibilis ſit contrariorum, ſimpliciter enim à nullo, neque oratio, neque opinio mouetur, quapropter non erunt ſuſceptibilia contrariorum, cum nulla contrarij ſit paſſio in eis facta. Verùm ſubſtantia eo quòd ipſa contraria recipiat hoc ſuſceptibilis eſſe contrariorum dicitur: languorem enim & ſanitatem ſuſcipit, & candorem & nigredinem: & vnumquodque talium ipſa ſuſcipiendo contrariorum ſuſceptibilis eſſe dicitur. Quare proprium erit ſubſtantiæ hoc, cùm vnum & idem numero ſit ſecundum ſuiipſius mutationem ſuſceptibilem contrariorum eſſe. De ſubſtantia quidem hæc dicta ſint.

Cur de ſubſtantia priùs egerit Ariſt. & quid per ſubſtantiam intelligat, quotque modis ſumatur.

Meritò Ariſt. priùs de ſubſtantia, quam de alio quouis genere tradidit: eſt enim ſubſtantia, in qua omnia alia inſunt, atque ſuſtentantur, tanquam in ſubiecto, proptereà de ea tanquam de communi omnium ſubiecto oportuit primo loco tractari. Præterea quia eſt prior natura aliis, vt docet Ariſt. 7. Met. c. 1. ſubſtantia enim in ſua natura à nullo dependet accidenti, at omnia accidentia ab ea dependent, ab ea igitur incœpit tanquam de priori: hæc duplex ratio eſt Ammo. & Boët. *Subſtātia cur primo loco explicetur.*

Sed quæ ſit iſta ſubſtantia, de qua modò eſt ſermo, non eſt facilè explicare: prætermiſſis igitur diuerſis multorum diuiſionibus ſubſtantiæ, quæ non mihi plenè videntur rem attingere, ſic mihi apparet eſſe diſtinguendum.

Subſtantia primò non ſumitur, pro eſſentia cuiuſque rei, quæcunque ſit, ſiue eius, quæ ſubſtantia dicitur, ſiue accidentis, quo pacto in definitionibus ſuperioribus vſurpabatur de vniuocis, & æquiuocis. *Diuiſio ſubſtātiæ.*

Secundo modo pro eo omni, quod non eſt in ſubiecto. Et

hoc modo eſt quoddam ens diſtinctum contra accidens, & ſic tripliciter ſumitur. Vno modo pro ſimplici quadam ſubſtantia ſeparata à materia, quales ſunt angeli, quæ intelligentiæ dicuntur, & Deus glorioſus. & hanc ſubſtantiam ponit 12. Met. cap. 2. Secundò, dicitur ſubſtantia ens ſenſibile, ita vt omnia entia ſenſibilia, & partes eorum dicantur ſubſtantiæ, & ſic manus eſt ſubſtantia & pes & corpus, anima, forma, materia, compoſitum. hoc modo ſumitur 5. Met. c. 8. in princ. Tertiò modo ſtrictiùs ſumitur ſubſtantia pro compoſito ſenſibili ſingulari, & ipſius prædicatis in quid, quo pacto 5. Met. c. 8. in fin. ſumitur. & ſic nec pes, nec manus, nec anima, nec corpus ſubſtantia dicuntur, ſed indiuidua ipſa compoſita & eorum prædicata in quid: hoc igitur modo ſumitur in præſenti: & notum eſt, Ariſt. in præſenti per primam ſubſtantiam intelligere compoſitum ſingulare, per ſecundas verò ſubſtantias ipſa prædicata in quid compoſitorum.

Sunt ergo quatuor gradus ſubſtantiæ. Primus eſſentia cuiuſque rei. Secundus ſubſtantia immaterialis. Tertius ſubſtantia ſenſibilis in communi, vt ad compoſita, & omnes partes, & prædicata ſe extendit. Quartus pro compoſito, & prędicatis in quid ipſius ſumpta ſubſtantia: etſi ſecundum mentem Ariſt. in primam & ſecundam diuiditur.

Nota. Subſtantiæ nomen à duplici manet proprietate. Eſt præterea aduertendum, quod ſubſtantia dicitur à duplici proprietate. Prior eſt, ſubſtare accidentibus, & eſſe ſubiectum in quo: altera eſt, ſubſtare ſuperioribus & eſſe ſubiectum de quo. Prior eſt communis omni ſubſtantiæ, ſcilicet ſingulari, & ſpeciei, & generi ſupremo. omnia enim hæc ſubſtant accidentibus, at poſterior omnibus ineſt, pręter generaliſſimam, quæ nullius eſt ſubiectum de quo, cùm non habeat ſuperius vniuocum eſſentiale. His breuiter adnotatis, ad ipſius textus interpretationem accedamus.

Subſtantia autem, quæ propriè, & principaliter, & maximè dicitur.

Diuiſione poſita, qua ſubſtantiam in primam & ſecundam diſtribuit: pergit nunc Ariſtoteles ipſam primam deſcribere, hoc modo: quæ nec de ſubiecto aliquo dicitur, nec in ſubiecto aliquo eſt. Prior pars denotat eius ſingularitatem: ſecunda pars eius eſſe, ſcilicet non eſſe accidens, ſed ſubſtantiam. eſt enim idem, ac ſi dicat, ſubſtantia ſingularis eſt, vltimum ſubiectum de quo alia dicuntur, & in quo alia ſunt.

Nota 1. Hic noſcere oportet, quare Ariſto. primam hanc ſubſtantiam

tiam propriè, principaliter, & maximè ſubſtantiam vocauerit. Propriè poteſt vno modo dici, contra id, quod impropriè eſt: & ſic vſurpant multi, inter quos Albe. tract. 2. c. 2. ad differentiam ſubſtantiæ, quæ ſumitur pro eſſentia cuiuſque, ſcilicet accidentis, & ſubſtantiæ, ſic enim impropriè accidens dicitur ſubſtantia: at S. Tho. opuſ. 48. c. 3. ſumit, & benè, propriè, quaſi per ſe, & nõ per aliud, nec ab illa: prima enim ſubſtantia per ſe ſubſtat accidentibus, reliqua verò per primam: eò enim homo eſt albus, quia quidam homo eſt albus: dicitur principaliter ſubſtantia, quia, omnia accidentia per prius inſunt ei, & ipſa eſt, quæ ſubſiſtit, ſecundę verò in ea ſubſiſtunt. Dicitur maximè ſubſtantia, quia ſubſtat omnibus: eſt enim ſubiectum non ſolùm accidentium, ſed de quo omnia alia ſuperiora prędicantur.

Oportet ſecundò noſcere ex Ammo. quòd duplici ex cauſa negatiuè definimus. Prior eſt propter maximam rei perfectionem, qua excedit alia omnia illius generis, nec tamen ipſa in ſe manifeſta eſt: quo pacto Deum deſcribimus dicentes, nec eſſe leonem, nec animal, nec corpus, nec angelum: ſed his aliquid præſtantius. Poſterior eſt propter imperfectionẽ tantam rei, quæ à cunctis in illo genere ſuperatur: quo pacto dicitur materia prima non eſt ignis, non eſt aqua, nõ eſt leo, non eſt planta, non eſt aliquod compoſitum, eſt enim his omnibus imperfectior ſubſtantia: iſta autem deſcriptio primæ ſubſtantiæ eſt propter perfectionem in ſuo genere, ipſa enim eſt, quæ in ſubſtandi ratione cuncta excedit. *2. Nota. Definitur aliquid negatiuè duplici cauſa.*

Quamuis autem iſtę definitiones per negationem dentur, non tamen eſt intelligendum eſſe puras negationes, ſed habent aliquid ſecum poſitionis: prima enim ſubſtantia eſt quædam ſenſibilis natura, quæ nec de ſubiecto dicitur, nec in ſubiecto aliquo eſt. *3. Nota.*

Secundæ autem ſubſtantiæ dicuntur ſpecies.

Deſcribit, quæ ſecundæ ſubſtantiæ dicantur, eáſque dicit ſpecies, & genera eſſe harum primarum, ſcilicet in quibus hæ primæ ſubſtantiæ inſunt. Dicit autem, in quibus primæ inſunt, ne decipiamur exiſtimantes omnes ſpecies, & genera ſubſtantias ſecundas eſſe, non enim ſunt, niſi ſolùm illæ ſpecies, & genera, quæ de primis, tanquam de ſubiecto prædicantur. Hîc poſſet ſtatim dubium ſuboriri, quomodo ſi prima ſubſtantia in nullo ſubiecto eſt, dicitur ineſſe in ſpeciebus. Ad quod facilè reſpon. quando primæ ſubſtantiæ in ſuperioribus inſunt, non inſunt, vt in ſubiecto. hic enim eſt *Dubium. Sol.*

Margin: 1 (beside "Deſcribit..."), 2 (beside "hæ primæ ſubſtantiæ inſunt...")

modus exiſtendi accidentis, qui nulli ſubſtantię competit, at dicuntur ineſſe in ſuperioribus tanquam in quadam vniuerſali forma comprehendente, & concludente multa.

Manifeſtum autem ex his.

3 Hic Ariſt. oſtendit qualiter ſecundæ ſubſtantiæ ſe habeant ad primas: & ſimiliter qualiter reliqua accidentia, quorum eſt ſubiectum: dicítque, ex his, quæ capite 2. pręcedenti dicta ſunt, eſſe manifeſtum, has ſecundas prędicari ſecundum nomen & rationem de primis, cùm dicantur de eis tanquam de ſubiecto: at dici de ſubiecto, eſt de eſſentialiter prędicari, quando non ſolum nomen rei, ſed etiam definitio competit ſubiecto: quidam enim homo eſt homo, & eſt etiam animal rationale. At accidentia non ſic ad primam ſubſtantiam ſe habent, ſed multa nec ſecundum nomen, nec ſecundum rationem, id eſt definitionem pręsaid dicantur: aliqua verò ſecundũ nomen prędicantur quidem, nulla tamen ſecundum rationem. Illa, quæ nec ſecundum nomen, nec ſecundum rationẽ prędicantur, ſunt vt omnes ferè dicunt abſtracta accidentium, quorum nomina, & definitiones de ſubſtantia non prędicantur: nec enim dices, homo eſt albedo: nec homo eſt color diſgregatiuus viſus.

Sed licèt hoc verum ſit, meliùs videtur cùm Ammo. dicendum, iſta quæ nec ſecundum nomen prædicantur, eſſe aliqua accidentia, quibus nullum eſt nomen impoſitum ad ſubſtantiam denominandam, vt virtus eſt in anima, à qua non dicitur virtuoſa, & huiuſmodi ſunt alia multa. Ea verò, quæ ſecundum nomen prædicantur, ſunt concreta, quæ de ſubſtantia prædicari valent.

Dub. 1. Contra hoc, dubium poſſet occurrere: non enim videtur ſolùm nomen in accidentibus prædicari, cùm etiam definitio ſecundum illud nomen prædicetur. dicitur enim, homo eſt albus, & homo eſt coloratum diſgregatiuum viſus, quæ eſt definitio albi.

Solutio. Ad hoc Reſp. Alb. tract. 2. huius c. 3. Definitio quidem concreti accidentis prædicatur de ſubiecto, ſed non vt definitio, id eſt, quæ explicet naturam ſubiecti. hoc eſt autem prædicari ſecundum rationem de aliquo, quod definitio ſit eſſentialis ei, de quo dicitur, at definitio albi æquè extrinſecè prædicatur de homine, ſicut ipſum nomen albi. Hîc autem debes aduertere, accidentia & ſecũdas ſubſtantias comparari ad primam, de qua accidentia nulla ſecundum rationem prædicantur: nam ſi accidentia ad ſua inferiora conferantur, abſque dubio de eis ſecundum nomen & rationem

tam

tam concreta, quàm abſtracta prædicantur: vt enim iſta eſt eſſentialis, homo eſt animal, ita & iſta, album eſt coloratum, & albedo eſt color, vt dicitur 1. Top. c. 7.

Alia verò omnia aut de ſubiectis dicuntur.

Facta collatione ſecundarum ſubſtantiarum, & accidentium ad primam ſubſtantiam, quantùm ad prædicationem, modò ea, quantùm ad dependẽtiam à prima ſubſtantia comparat, eorúmque dependentiam quaſi æqualem ponit, ſcilicet quòd tam ſecundæ ſubſtantiæ omnes, quàm accidentia à prima ſubſtantia dependent: licèt cum diſcrimine; ſubſtantiæ enim ſecundæ dependent, quia de ea, vt de ſubiecto dicuntur: accidentia, quia in ea, vt in ſubiecto ſunt: quod manifeſtat, nam homo de quodam homine dicitur & animal de homine, ergo & de quodam homine: aliter enim de quodam non diceretur, cùm non ſit homo ſeparatus: ſimiliter accidens, color enim eſt in corpore, ergo & in quodam corpore: ex quibus infert, cùm iſta omnia à prima dependeant, ſublatis primis, nihil aliorum, ſiue ſecundarum ſubſtantiarum, ſiue accidentium remanebit. 4

Dubitatur primò. Hoc enim videtur expreſsè contradicere Porphyrio cap. vlt. vbi dicit, omnibus indiuiduis ſublatis, non aufertur ſpecies, nec ablatis ſpeciebus omnibus aufertur genus. Et prætereà, quia videtur arg. fieri à negatione inferioris ad negationẽ ſuperiorum: qui eſt ineptus modus argumentandi, cùm ſuperius ſit prius. *Dubium.*

Reſp. cum Alb. tract. 2. c. 4. naturæ iſtæ genericæ, & ſpecificæ, quę ſunt ſecundæ ſubſtantiæ, dupliciter poſſunt conſiderari: vno modo ſecundum talem naturæ gradum, quem dicunt, vt animal, ſecundum naturam ſenſitiuam: homo, ſecundum naturam humanam, & reliqua. Secundò, poſſunt conſiderari ſecundum vltimam perfectionem ſuam, quæ eſt exiſtere, & habere eſſe extra intellectum: hæc autem exiſtentia eſt ſingularium, vnde tales naturæ non exiſtunt perfectæ, niſi in ſingularibus: ſecundum ſe enim non ſunt exiſtẽtes niſi per intellectum. Hinc patet reſponſio, corruptis ſingularibus iſtis ſubſtantiæ, quæ dicuntur primę ſubſtantiæ, manent quidem genera & ſpecies, ſecundum ſuam peculiarem naturam, ſed imperfectè, quia non ſunt niſi per intellectum. & hoc dicebat Porphyrius: tamen quo ad ſuam perfectionem vltimã, ſcilicet, exiſtentiam non manent, nulla enim illarum exiſtet citra primam ſubſtantiam ſingularem. *Solut.* *Natura generis & ſpeciei duobus modis poteſt conſiderari.*

Ad argumentum, reſpondet Albert. benè, non eſſe argu-

mentum à negatione inferioris, ſed talis modus argumentandi à deſtructione omnium primarum ſubſtantiarum tenet: per locum à ſufficienti partium enumeratione.

Secundarum verò ſubſtantiarum magis eſt ſubſtantia ſpecies.

Tres ſubſtantiarum comparationes Ariſto. facit: primam, inter ſecundas ſubſtantias, ſcilicet ſpecierum cum generibus: ſecundam, inter ipſas ſpecies æquales, quarum vna non eſt genus: tertiam, inter primas ſubſtantias ſtatuit: ergo primò inter ſecundas, magis eſt ſubſtantia ſpecies, quàm genus. Hanc duplici ratione patefacit, & probat: prior ſumitur ex priori ſignificatione ſubſtãtiæ, ſcilicet pro prædicato in quid ipſarum primarum ſubſtantiarum, argumentum huiuſmodi poteſt proponi. Subſtantia dicitur prædicatum in quid primæ, ergo quod magis in quid pr**e**dicatur, magis erit ſubſtantia: ſed ſpecies eſt magis quid indiuidui, quàm genus: ergo illa eſt magis ſubſtantia. Probat minorem: ſi quis enim quærat de quodam homine, quid eſt, diſtinctiùs reſpondetur per ſpeciem, ſcilicet eſt homo, quàm animal: & ratio eſt clara, quia homo dicit rationale, quod non dicit animal: & ſemper inferiora plura habent, quàm ſuperiora: quia ſuperaddunt differentias. Sed nota vnum, quod dixit diſtinctiùs reſpõderi per ſpeciem, confuſiùs per genus: vt intelligas, genus & ſuperiora includere etiam omnia, quæ ſunt in inferioribus, ſed in potentia & confuſè, inferiora verò diſtinctè, & in actu: perfectiùs autem eſt actu continere, quàm potentia: & diſtinctè continere, quàm confuſè.

1. *Dub.* Obiicies, Species non continet diſtinctè naturam, cùm id

Sol. ſit munus definitionis. Dico, quòd ſpecies ſi ad definitionẽ comparetur, confuſum dicitur, at ad genus quod diſtinctum eſt, propterea Ariſt. dicit diſtinctiùs reſponderi per ſpeciem, quàm per genus. Poſterior ratio eſt, Eò prima ſubſtantia maximè ſubſtantia dicitur, quia omnibus ſubſtat, & ſubſtantiis ſecundis, & accidentibus: ſed poſt primam pluribus ſubſtat ſpecies, quàm genus, quia & ſubſtat omnibus, quibus genus & ipſi generi: ergo erit magis ſubſtantia.

2. *Dub.* Hic fortè dubitabis, quare cùm ſpecies magis ſit ſubſtantia quàm genus, & genus inferius quàm ſuperius, non multiplicantur ſubſtantiæ, vt ſpecies ſit ſecunda, genus tertia, &

Sol. ſuperius quarta vſque ad generaliſſimum. Pro hoc aduerte, quòd ratiò primæ ſubſtantiæ hæc eſt, quod ſit vltimum ſubiectum, de quo omnia alia pr**e**dicantur, & in quo omnia alia

ſunt:

ſunt:ratio verò ſecundæ ſubſtantiæ eſt,eſſe prædicatũ in quid primæ:& omnium aliorum eſſe ſubiectum in quo, ſcilicet accidentium. Cùm igitur hæc ſit ratio ſubſtantiæ ſecundæ, quod poſteà magis,vel minus ſit in quid,pluribus,vel paucioribus ſubſtet,cùm hanc rationem non mutet,non multiplicabit ſubſtantias ſecundas,vt albedo,vt quatuor,albedo vt octo eiuſdem ſpeciei ſunt, quia iſte exceſſus non mutat rationem albedinis: magis enim & minus ſub eadem ratione non variant ſpeciem.

Ipſarum verò ſpecierum quæcunque non ſunt genera,&c.

Hic fit comparatio inter ipſas ſpecies inter ſe,& nõ ſumit inæquales ſpecies:nam ſi vna genus eſt,altera non:quę genus eſt, minus eſt ſubſtantia quàm altera.Sed conferuntur ſpecies æquales ſub eodem genere, & ſic dicitur, vna non eſt magis ſubſtantia, quàm altera:quod probat:nõ enim magis in quid vna ſpecies de ſuo indiuiduo prædicatur, quàm altera de ſuo: ita enim benè reſpondetur per hominem, ſi quæratur, quid eſt quidam homo, quàm per equum,ſi quæratur de quodam equo.Vltimò comparantur primę ſubſtantiæ,inter ſe, eadem ratione vna nõ eſt magis ſubſtantia,quàm altera. Ex his colligit rationem,quare ſecundæ ſubſtantiæ dicantur ſubſtantię, non autem accidentia. Ad quod dicit illas vocari ſubſtantias propter duo.Primò, quia dicuntur in quid de prima.Secũdò, quia ſubſtant omninibus accidentibus: alia verò prædicata non ſunt de natura primarum,nec ſubſtant aliis. 6

Dubitatur primò.Subſtantia ſecunda,nempè ſpecies,& genera,ſunt priora indiuiduis:ergo dicẽda erant potiùs ſubſtãtiæ primæ,& indiuidua ſecundæ.Reſp. dupliciter. Primò, ſecundum Boët. Quamuis illæ naturæ generum & ſpecierum ſint priores, tamen indiuidua ſunt primò cognita,quia ſenſibus ſubſtant:proptereà primò eſt nomen eis ſubſtantiæ impoſitum:ac ideò primæ ſubſtantiæ dicuntur.Secundò,reſp.ex Albert.tractat.2.capit. 3. quòd iſtæ naturæ dupliciter poſſunt conſiderari:vno modo ſecũdum ſe,& vt ipſorum indiuiduorum principia ſunt,& ſic priores ſunt:altero modo,vt prædicata quædam ſubſtantialia ſunt,ſcilicet genera, & ſpecies, & ſic poſteriora ſunt:vniuerſale enim poſterius eſt:& cùm ſic in præſenti conſiderentur,meritò ſecundæ ſubſtantiæ dicuntur, quia poſteriores ſunt,ſcilicet ab ipſis primis abſtractæ. *Dubiu. 1.* *Sol.*

Commune autem omni ſubſtantiæ,&c.

Hæc eſt poſterior pars huius capitis, in qua Ariſtoteles, poſtquàm quid prima, & ſecũda ſubſtantia,& quo modo in- 7

m 5 ter ſe,

ter ſe,& adinuicem ſe habeant explicuit, quaſdam ipſius ſub‑ſtantiæ proprietates aſſignat,quæ locum deſcriptionis cuiuſdã habent:non enim iſta generaliſſima aliter definiri queunt. Eſt igitur prima proptietas,Omni ſubſtantiæ conuenit, non eſſe in ſubiecto:hãc dupliciter manifeſtat.Primò, in ipſis primis,& ſecundis inductione quadam, ex earum deſcriptionibus.Nam prima eſt,quæ neque eſt in ſubiecto, neć de ſubiecto aliquo dicitur:ſecunda, quæ dicitur de ſubiecto, ſed non eſt in ſubiecto.Secundò,probat de ipſis ſecundis,quia maior eſt in his difficultas,cùm per ſe non exiſtant.Ea quę in ſubiecto ſunt,non prædicantur ſecundum rationem: at omnes ſecundæ ſubſtantiæ ſecundum nomen, & rationem prędicantur: ergo in ſubiecto non ſunt. Subdit, hoc non ſolùm ſubſtantiis, ſed etiam differentiis commune eſſe: cùm enim hæ ſecundum nomen & rationem prædicentur, in ſubiecto non ſunt.

1.*Dub.* Poſſet quis dubitare.Cùm hoc ſit proprium ſubſtãtiis,quare vocatur commune? Reſp. cum Ammonio: Proprium duo habet:& conuenit ſoli, & conuenit omni: igitur reſpectu eorum,quibus omnibus competit,commune eſt, vt commune eſt omni homini eſſe riſibilem, licèt aliorum collatione ſit proprium.Ita in præſenti,omni ſubſtantię commune hoc eſt, ſed illi proprium,quia non ineſt accidentibus.

1.*Dub.* Dubitatur ſecundò.Nam videtur aſſerere differentias non eſſe ſubſtantias: dicit enim non ſolùm hoc ſubſtantiæ proprium eſt, ſed etiam differentiis, vbi differentiam à ratione ſubſtãtiæ ſeparare videtur.Dico breuiter ad hoc(poſteà enim in quæſtione quadam circa hoc caput, latiùs hoc diſputabi-

Solutio. tur)quod differentia quoad rem ipſam ſubſtantia eſt, quoad modum verò, eſt veluti accidens, quia ſe habet ad modum qualitatis,vt ſuperiùs diximus:genus verò & ſpecies & prima ſubſtantia & quoad rem,& quoad modum vt ſubſtantia ſunt: nam genus, & ſpecies in quid prædicantur. Cùm autem hîc de ſubſtantia non ſolùm quoad rem, ſed quoad modum etiã tractetur,qua modus prædicandi ſimul attenditur,differentia non reputatur ſimpliciter ſubſtantia.

Neque verò nos ſubſtantiarum partes.

Hæc ſecundum Ammonium,& Simplicium,continuantur cum præcedentibus,vt ſermo ſit de differentiis,quæ cùm partes ſint, poſſent alicui videri non eſſe ſubſtantiæ:quod remouet Ariſtoteles, dicens eſſe ſubſtantias: quia in ſubiecto eſſe non eſt eſſe in aliquo,vt illius partem,ſed eſſe in aliquo, non

tanquam

tanquam partem: at differentia eſt pars ſpecierum, propterea accidens non eſt. Boët. verò, & Alb. hoc intelligunt de partibus integrantibus, & de materia & forma, quas aliquis poſſet exiſtimare non eſſe ſubſtantias: cùm nulla eorum fuerit habita ratio. Hoc remouet Ariſtoteles, dicens eſſe ſubſtantiam, nō autem accidens: quia accidens non ineſt tanquam pars, & vtraque eſt congrua expoſitio.

Eſt tamen notandum duplex diſcrimen inter partes has, & accidentia. Primò, hę partes componunt vnicam naturam aut vnum totum per ſe, vt materia cum forma vnam facit naturam, & manus caput, ac reliqua, vnicum faciunt totum: at accidentia nec inter ſe nec cum ſubiecto vnicam rem, aut totum per ſe faciunt. Secundò, partes iſtæ integrātes & nomen & rationem à toto, in quo ſunt, accipiunt: manus enim à toto abſciſſa nō eſt ſimpliciter manus nec caput, ſimiliter ratio partis eſt, ſecundū quam ſuū exercet munus, & officium, at partes extra totum ſuum munus non habent: ergo non habent ſuam rationem & formam extra totum. Accidens verò ſeparatum, & ſuum nomen, & ſuam retinet rationem & formam: albedo enim ſeparata, ita eſt albedo, ſicut ea quæ in ſubiecto eſt. *Nota.*

Ineſt autem ſubſtantiis, & differentiis.

Hæc eſt ſecunda proprietas ſubſtantiarum, quæ etiam differentiis competit, vt omnes de primis vniuocè prędicentur. 9
Probatur. Quæcunque ſecundum nomen & rationem prædicantur, vniuocè prædicantur, ſed ſecundæ ſubſtantiæ ſecundum nomen & rationem, ſimiliter & differentiæ prędicantur, ergo vniuocè. Huius rationis primo loco ſecundum morem ſuum ponit minorem, poſteriori verò maiorem. Hìc breuiter nota differentias non habere propriam definitionē quidditatiuam, cùm ex genere, & differentia non componātur, ac propterea ſimplices conceptus dicuntur: habent tamen quandam deſcriptionem, per quam illarum natura explicatur, & ſecundum hanc de prima ſubſtantia prædicantur. *Differentiæ nō habent propriā definitionem.*

Omnis autem ſubſtantia videtur hoc aliquid ſignificare.

Hæc eſt tertia proprietas. Omnis ſubſtantia videtur hoc aliquid ſignificare: ſed non ſignificat: nam ſecunda quale quid potiùs ſignificat. Eſt aduertēdū, quòd hoc aliquid, dicitur natura per ſe ſubſiſtēs & nullo modo in alio: qualia ſola eſſe ſingularia ſubſtantię, credidit Ariſtoteles: Plato verò, vt diximus, exiſtimabat naturas vniuerſales per ſe ſubſiſtere extra ſingularia, propterea eas hoc aliquid opinabatur, Ariſtoteles verò non, niſi in ipſis ſingularibus exiſtere, ita tamen, vt ſint eorum 10 *Quid nā dicatur hoc aliquid.*

eſſentia:

eſſentia: ob id vt intelligemus has naturas vniuerſales non per ſe exiſtere, ſed in ſingularibus, vocat qualitates: at ne decipiamur, exiſtimantes ſic eſſe in ſingularibus, vt eorum ſint accidentia, cùm ſint ipſorum ſubſtantia, vocat qualitates ſubſtantiales. Inde eſt, quod nomina primarum ſubſtantiarum, hoc aliquid ſignificant: at nomina ſecundarum quale quid. Dicit tamen, quod videntur ſignificare hoc aliquid figura appellationis, id eſt, modo ſignificandi nominis, quod cùm abſolutum ſit, ſignificat rem illam per modum ſubſiſtentis, cùm tamen verè per ſe non ſubſiſtat niſi in ſingularibus.

Ineſt autem ſubſtantijs, nihil illis eſſe contrarium.

11 Hæc eſt quarta proprietas ſubſtantiæ, ſcilicet ſubſtantiæ, nec primæ, nec ſecundæ quicquam eſt contrarium: hoc autem non ſolis ſubſtantiis, ſed etiam quantitatibus ineſt, quibus nihil eſt contrarium, vt enim homini, animali, Petro, nihil eſt contrarium, ita ternario, bicubito, nihil eſt cõtrarium. At quia poſſet quis obiicere, magnum & paruum ſunt quantitates, tamen vnum alteri contrarium eſt. Rep. quamuis admittatur id, ſcilicet illa eſſe quãtitates, quod reliquit tractandum in prædicamento quantitatis, tamen hoc ſaltem eſt certum, quantitatibus determinatis nihil eſſe contrarium: vocat autem quantitates determinatas, ipſas ſpecies quantitatis, vt eſt ternarius, quaternarius, linea, corpus, quæ contraria non habent: magnum & paruum ſunt indeterminata, cùm modò vni ſpeciei, modò alteri inſint: ſimiliter, quia quod magnum eſt, alterius collatione paruum ſit: nec eſt certa ratio, in qua magnitudo, vel paruitas conſiſtat.

Quãtitas quæ dicatur determinata, q̃ indeterminata.

1. Dub. Dubitatur primò. Quomodò ſubſtantia non habeat contrarium, ignis enim & aqua contrária ſunt, & tamen ſunt ſubſtantiæ. Præterea omne, quod corrumpitur, à contrario corrumpitur: at ſubſtantiæ corrumpuntur: ergo à contrariis ſuis. Præterea quia ita diſtant inter ſe homo & Leo, ſicut calidum & frigidum: ſed hæc ſunt contraria: ergo & illa.

fundam. Pro huius difficultatis diſſolutione oportebit conſiderare, quæ dicantur contraria. Tria autem neceſſaria ſunt, vt aliqua dicantur contraria. Primùm, quòd ſub eodem ſint genere: quę enim ſub diuerſis generibus vel prædicamentis ſunt, non contraria, ſed diuerſa dicuntur. Secundò, quod ſint formæ poſitiuæ, quando enim alterum priuatiuum quid eſt, non dicuntur contraria propter quod cæcitas, & viſus contraria non ſunt: hæc tamen duo non ſufficiunt, nam homo & equus hæc duo habent, non tamen contraria ſunt. Eſt tertium neceſſarium

Cõtraria quãdo dicantur.

rium, quòd mutuo inter ſe pugnent, & agant circa idem ſubiectum, à quo vnum viciſſitudine quadam alterum expellat, vt calor à manu expellit frigiditatem. Iſta autem actio fit ſecundum ipſas formas, vel ea, ex quibus fiunt, vt calor ſecundum ſe pugnat contra frigiditatem: & albedo, & nigredo agũt per qualitates ex quibus intrinſecè fiunt.

Ex his facile erit reſpondere. Ignis enim & aqua ſecundum ſe, & ſubſtantiam ſuam non ſunt contraria, ſed ſecundum qualitates, quas habent, ſcilicet calorem, & frigiditatem, quibus mutuò pugnant inter ſe. Similiter ad ſecũdum, quod corrumpitur non corrumpitur niſi per qualitates contrarias, ex quibus conſtat. Ad tertium dicitur, non quæcũque, etſi diuerſa inter ſe ſint, contraria dici, ſed ea, quibus illa tria inſunt: hæc autem reperiuntur in calido, & frigido, non autem in homine, & equo: propterea illa ſunt contraria, non autem hæc. Hæc ſufficiant, reliqua enim ſunt Phyſica & Metaphyſica. *Reſponſio ad dub.*

Videtur autem ſubſtantia non ſuſcipere magis.

Proponit quintam proprietatem ſubſtantiarum omnium, ſcilicet non ſuſcipere magis, aut minus: non enim vnus homo eſt magis homo, quàm alius, nec quàm ipſemet, ſicut vnũ eſt magis album, aut calidum, quàm aliud, aut quàm ipſummet erat in alio tempore. Hanc proprietatem cum præcedẽti Ariſtoteles non probat, quia ſunt alterius ſcientiæ, hîc autem ſupponuntur, vt Logicus habeat aliquem effectum, per quem vtcunque aſcẽdat ad cognitionem ſubſtantiæ. Hæc autem proprietas etiam ineſt quantitati, non enim quantitas ſuſcipit magis, vel minus: ſemper enim iſta coniuncta ſunt, ſuſcipere magis, vel minus, & habere contrarium. 12

Poſſet quis obiicere. Superius dictum eſt, vnam alia magis ſubſtantiam eſſe, quomodo [illegible]tur, non ſuſcipere magis, aut minus? Reſpondet Ariſtoteles ſubſtantiam dupliciter poſſe conſiderari. Vno modo, vt ſubſtat, & aliorum eſt ſubiectum, & ſic ſuperius dictum fuit, ſuſcipere magis: vna enim pluribus ſubiicitur, quàm alia. Altero modo conſideratur ſecũdum ſeipſam & naturam propriam: & ſic in præſenti aſſeritur, non ſuſcipere magis, non enim homo in ſe, animal in ſe, magis, aut minus patitur. *Dub. 1.*

Maximè verò proprium ſubſtantiæ eſſe videtur.

Vltima proprietas eſt. Subſtantia vna numero, ſcilicet indiuidua & ſingularis eſt ſuſceptiua contrariorum, id eſt, recipit in ſe contraria, non ſimul ſed modò vnum, modò alterum: vt vnus, & idem homo, modò calidus, modò frigidus, modò albus, *Solutio.*

bus, modò niger eſt. Dicit autẽ, quòd vna numero, & ſingularis ſubſtantia recipit contraria: nam accidens vnum genere contraria habet, vt color in communi album continet, & nigrum: ſed nõ vnus & idem color ſingularis albus eſt, & niger. Hæc proprietas eſt maximè ſubſtantiæ propria, non enim vlli accidenti competit, ſed ſoli ſubſtantiæ. Obiicit autem contra hoc Ariſtoteles: nam videtur, hoc etiam poſſe accidenti competere. nam iſta eadem propoſitio, Petrus ſedet, Petro ſedente eſt vera, eadem Petro ſurgente eſt falſa: verum autem & falſum contraria ſunt: ſimiliter & opinio qua cogito Petrũ ſedere, modò eſt vera, modò falſa. Reſp. Ariſt. hoc diſcriminis eſſe: nam ſubſtantia recipit contraria in ſe ipſa, & ipſamet mutatur ex vno in aliud in ſe ipſa: at propoſitio, & opinio quando modò vera, modò falſa dicitur, non recipit aliquam mutationem in ſe, ſed ab extrinſeco ab eo, quòd res mutatur, vel ſic eſt, aut non eſt, dicitur vera, aut falſa. Si quis enim exiſtimet propoſitionem in ſe mutari, falſum putat: vnde ſaltem hoc modo, ſcilicet permutationem in ſe contraria ſuſcipere, ſoli ineſt ſubſtantiæ, & ipſius eſt maximè proprium.

QVAEST. I. *De diuiſione ſubſtantiæ, ac primò qualis ea ſit diuiſio ſubſtantiæ in primam & ſecundam.*

Æquum eſt, vt ea, quæ caput exponentes adnotauimus, maiori examine, & diligentia perpendamus. Et primùm differendum occurrit de diuiſione ſubſtantiæ in primam, & ſecundam. Deinde, quod ſit genus generaliſſimum in prædicamento ſubſtantiæ. Tertiò, de tota ipſius Prædicamenti diuiſione, ſeu coordinatione.

Argumẽta in contrarium. Igitur primò videamus, qualis ſit illa diuiſio ſubſtantiæ, in primam, & ſecundam. Obiicitur ergo primò contra eam. Vel eſt diuiſio generis in ſpecies, vel totius in partes, vel æquiuoci in æquiuocata: non enim apparet, an ſit aliqua ex aliis diuiſionũ modis: ſed quod nulla ex ſuprà dictis ſit, probatur. Primò, non eſt generis in ſpecies, quia ſpecies inter ſe non ſic ſe habent, quòd vna ſit in alia, nec quòd vna corrupta corrumpatur alia: at ſecundæ ſubſtantiæ ſunt in primis, & deſtructis primis deſtruuntur ſecundæ: ergo non ſunt ſpecies.

Secundò, nec eſt totius in partes: nam partes totius, vt docet Ariſt. 2. lib. de partibus animal. cap. 1. ſunt in duplici differẽtia: quædam ſimilares, quæ dicuntur homogeneæ, quia inter ſe, & cum toto, ſunt eiuſdem rationis, & nominis: vt partes vnius oſſis, quarum ſingulæ os ſunt, & rationem oſſis habent: & partes

& partes carnis:& partes aquæ. Aliæ ſunt partes diſſimilares, quę heterogeneæ dicuntur,quæ eandem cum toto rationem & nomen non habent:vt manus,caput,pes , quæ neque inter ſe,nec cum toto idem habent nomen , & rationem. Hæc igitur diuiſio non eſt totius in partes ſimilares:quia partes ſimilares,vt dictum eſt , idem prorſus nomen & rationem inter ſe cum toto habent:at prima ſubſtantia,& ſecunda diuerſum nomen , & diuerſam habent:definitionem. Nec eſt in partes diſſimilares:nam cùm totum in partes has diuiditur, vna nõ continet aliam:at prima continet ſecundam. Prætereà totum partibus diſſimilibus nomen non impertit:at prima ſubſtantia & ſecunda,dicuntur ſubſtantia : caput verò , aut manus, non dicitur animal.

Prætereà, nec eſt æquiuoci diuiſio in æquiuocata , quam Simplicius,Porphyrius,& Boë.nõ diuiſionẽ,ſed enumerationem cenſent eſſe dicendam.Probatur quòd nõ ſit talis.Æquiuocatis nihil præter nomen eſt commune : at hîc non ſolùm eſt commune nomen , cùm omnibus ſit commune ſubſtantiis,non eſſe in ſubiecto:ergo non eſt diuiſio æquiuoci.

Propter hoc multiplex argumentum, Ammo.exiſtimat nõ eſſe aliquam diuiſionem ex prædictis , imò nullam eſſe diuiſionem ſed quendam ordinem enumeratorum:ſicut qui numerat principia orationis, dicit, primæ ſunt literæ , ſecundæ ſyllabæ, tertiæ dictiones:& ſicut qui numerat diſcumbentes, iſte eſt primus, ille eſt ſecundus : ita hæc eſt quædam enumeratio conſtitutorum in prædicamento ſubſtantię. *1. Opinio.*

Fuit ſecunda ſententia Alb.tract.1.huius ca. 3. quem ſequitur Caietanus, qui ſuſtinet diuiſionem hanc eſſe analogi in analogata.Illud enim eſt analogum,quod per prius vni , quã alteri ineſt.at eſſe ſubſtantiam priùs primę,quę maximè ſubſtantia eſt,quàm ſecundę ineſt. *2.Opinio.*

Tertia ſententia fuit doctorum Louanienſiũ.Dicunt enim diuiſionem eſſe accidentis in accidentia, ſicut qui diceret , alborum aliud dulce,aliud frigidum,aliud amarum : ita ſubſtãtiarum id eſt eorum,quę ſubſtant,& ſunt ſubiecta , quoddam eſt vniuerſale, ſcilicet ſecunda ſubſtantia , quoddam particulare,ſicut prima ſubſtantia. *3.Opin.*

Quę ſententia fuit Burlei,in pręſenti, hanc eſſe diuiſionem ſubiecti in accidentia:ſicut animalium aliud album, aliud nigrum,aliud medio colore ſe habens:ita natura per ſe, & non in alio ſtans,alia eſt vniuerſalis alia particularis:accidit enim naturę,quòd ſit vniuerſale,vel particulare. *4.Opin.*

Vltima

5. Opin. Vltima ſententia eſt quorundam neotericorum, hanc eſſe diuiſionem generis in ſpecies.

Circa huius determinationem proponam aliquot fundamenta, quæ vice etiam concluſionum eſſe poterunt, quibus propoſitæ quæſtioni ſatisfaciemus.

Primum fundam. Subſtantia ſenſibilis eſt triplex. Sit primum fundamentum. Triplex eſt ſubſtantia ſenſibilis, vt docetur 2. de Anima, cap. 1. & 7. Met. cap. 3. quædam materia, quædam forma, quædam compoſitum: vt in animali, corpus eſt materia, anima forma, totum ipſum eſt compoſitum, ſimiliter in aliis.

Ex hac triplici ſubſtantia, dubium eſt, quæ hîc ab Ariſt. cõſideretur. Boëthus Græcus, quem refert Simplicius hoc capite ſupra prima verba, exiſtimauit hîc Ariſtotelem conſiderare compoſitum, & materiam. Ratio eius erat: quia illa deſcriptio primæ ſubſtantiæ non ſoli indiuiduo, ſed etiam materiæ cõpetit: hæc enim nec eſt in ſubiecto, nec dicitur de ſubiecto: forma verò, quia erat in materia, credidit annumerandam inter illa, quæ ſunt in ſubiecto, velut accidentia.

At Simp. Porphy. Ammo. Boet. & Arabes ſolam compoſitã ſubſtantiam hîc inter primas, & ſecundas collocant: ſubſtantia enim vtraque compoſita eſt. Quorum ratio eſt, quia hic agit de ſubſtãtia ſenſibili, nota, & manifeſta: at materia eſt obſcuriſſima, nec ſatis de ea conſtabat. Poſſet etiam ſecundò dici, quòd hîc tractat de ſubſtantia, vt ſubiicitur in prædicationibus tam accidentalibus, quàm ſubſtantialibus, at talis eſt compoſita: non enim ſubiicitur, nec prædicatur, ſecundum prædicationem Prædicamenti, niſi compoſitum.

Nec argumentum Boëthi quicquam valet: in illa enim definitione eſt aſſumendum id quod notum eſt & propriè ſubſtat: ſed id eſt compoſitum, natura perfecta ſenſibilis, quæ nec eſt in ſubiecto, nec dicitur de ſubiecto. Hoc igitur compoſitum dupliciter ſumitur, vno modo in particulari, ſcilicet hic homo, hæc planta, hoc animal, & talia ſunt primæ ſubſtantiæ: altero modo in vniuerſali, homo, planta, animal, & hæc dicũtur ſecundæ ſubſtantiæ.

2. funda. Vnicum compoſitũ vnicã tãtũ habere formam & materiam. Secundum fundamentum eſt: vnicũ compoſitum non habet niſi vnicam formam, & materiam: habet tamen plurimas operationes, & proprietates communicatas, & procedẽtes ab illa forma. Verbi gratia, homo eſt per ſe, eſt quãtus, viuit, mouetur, augetur, nutritur, ſentit, diſcurrit: ſimiliter & reliqua: inter has quædã reperiuntur cõmuniſſimę, quę nõ ſolùm illi rei, ſed multis inſunt: quædam minùs communes: quędam adhuc minùs,

minùs,& tandem quædam illi ſoli conuenientes. Verbi gratia eſſe per ſe non ſoli homini, ſed omnibus ineſt ſubſtantiis viuere,augeri,non omnibus,ſed plantis:ſentire, non plantis, ſed animalibus:at diſcurrere,ſoli homini:ſed hęc adhuc omnibus indiuiduis humanis conueniunt:at quædam aliæ ſunt quæ huic vni ſoli non alteri inſunt:vt illæ conditiones indiuiduantes,de quibus ſuperiùs diximus.

Ex hoc patet quaſdam eſſe rei operationes, ſeu proprietates,quibus cum aliis rebus communicat : quaſdam , quibus ab eis differt.Verbi gratia,in hoc, quod eſt,per ſe eſſe, communicant ſubſtantiæ iſtæ inferiores cum intelligentiis : ſed differunt in quantitate:in hac autem cōmunicat homo cum lapidibus inanimatis,ſed differt in nutritione , & vita, in qua cum plantis conuenit : à quibus per ſenſum differt:in ſenſu cum brutis participat,ſed differt per rationem.

Hoc ſuppoſito, philoſophi conſiderantes vnicam rem tot habere operationes, variis nominibus eam ſignificant:quorum ſingula talem rem ſignificant,vt in ea peculiaris quædā operatio inuenitur. Verbi gratia, quia homo per ſe ſtat, dictus eſt ſubſtantia:quia quantitatem habet, corpus:quia nutritur,viuens : quia ſentit,animal : quia ratiocinatur, homo. Omnia autem hæc nomina in vno vnicam tantùm naturam in eo ſignificant,ſed non eadem ratione , ſed ſecundum diuerſas operationes in eo inuentas : non quòd talia nomina operationes ipſas ſignificent(ſignificant enim rem ipſam , & eius ſubſtantiam) ſed ſunt impoſita ad ſignificandum ſubſtantiam ex diuerſis operationibus,& proprietatibus,quæ in ea ſunt,vt inferiùs dicemus.

Philoſophi cur eandem rem variis nominibus ſignificent.

Sed hîc eſt ſummoperè aduertendum, cùm quædam operationes ſint,quibus multa conueniant, quædam quibus differant,aliis tamen conueniant:nomina,quæ à talibus operationibus ſumuntur,etiam aliquibus conuenient, & erunt cōmunia:alia etiam differentia,& quibuſdam peculiaria. Verbi gratia,animal dicitur omne quod ſentit:rationale , quod ſolum diſcurrit:viuens,quod nutritur.Vnde omnia huiuſmodi communia ſunt,quia ſubſtantiam non vnius rei ſolius , ſed multarum ſignificant : & iſtæ ſunt ſecundæ ſubſtantiæ, inter quas,quædam ſunt genera,quædam ſpecies , quædam differentię.Genera ſunt illa,quæ ſumuntur ab operationibus pluribus rebus ſpecie diſtinctis,cōuenientibus, ſecundum quod eis conueniunt. Differentiæ , quæ ſumuntur ab operationibus,quibus quædam ab aliis differunt. Species,quæ ſumuntur

tur ab vtriſque & his, quibus differunt: & his, quibus conueniunt: ſpecies enim genus, & differentiam continet.

3. fund. Nomina à proprietate impoſita ſæpe ipſam rem non proprietatem ſignificāt.

Sit tertium fundamentum ex S. Tho. 1. p. q. 13. art. 8. & q. 18. art. 2. Sæpe nomina ſignificant aliquam rem, & imponuntur ad ſignificandum ab aliqua ei proprietate, quam non ſignificant. Vnde aliud eſt, quod ſignificant, aliud, à quo imponuntur ad ſignificandum. Verbi gratia, lapis ſignificat rem talem, ad quam ſignificandam fuit impoſitum ab hac proprietate, quòd lædat pedem: non tamen tale nomen hanc ſignificat proprietatem, ſed rem illam, quæ ſubſtantia eſt. Ita fit in hoc nomine ſubſtantia; ſignificat enim quandam eſſentiam: & naturam, quæ per ſe eſt, id eſt, non in ſubiecto: non quòd nomen hoc talem ſignificet proprietatem, ſed illam naturam abſolutè ſignificat, licèt ab hac proprietate fuerit impoſitum. At quia de iſta natura ſecundum ſe loqui non poſſumus, quia occulta eſt, per hanc proprietatem manifeſtamus, per ſe eſſe, ſiue ſubſtare: & dicimus ſubſtantiam eſſe naturam, cui hoc ineſt, quod per ſe ſit, id eſt, non in ſubiecto.

Hæc autem poteſt dupliciter conſiderari. Vno modo primeintentionaliter pro per ſe eſſe: vt ſubſtantia ſit natura, quę per ſe eſt: & tunc dicitur ſumi primeintentionaliter. Altero modo ſecundeintentionaliter: vt per ſe eſſe, ſeu ſubſiſtere, idem ſit, quod eſſe ſubiectum: & tunc ſubſtantia dicitur ſecundeintentionaliter. Et vtroque modo adhuc dupliciter: primò, pro natura quacunque, quæ ſubſtat, tam ſimplici, quàm compoſita: altero modo, pro natura compoſita, quæ ſubſtat, vt hic ſumitur apud Ariſtotelem.

Conclu. 1. Diuiſio prima ſubſtantiæ eſt analogi in analogata.

His ſuppoſitis vnica concluſione reſpondemus. Quamuis omnes illæ ſententiæ veræ ſint varia conſideratione, tum diuiſi, tum membrorum diuidentium, ſicut eas ſuprà explicuimus, tamen ad mentem Ariſt. placet ſententia Alb. hìc enim conſideratur ſubſtantia, id eſt, natura compoſita ſub his proprietatibus, per ſe eſſe, quæ eſt primeintentionalis, & ſubiici, quæ ſecundeintentionalis: hæc autem talis ſubſtantiæ per prius ineſt primæ, quæ per ſe maximè eſt, & maximè ſubſtat, per poſterius autem ſecundæ ſubſtantiæ competit: & ita erit diuiſio analogi in analogata.

QVÆSTIO II.

Quod ſit genus generaliſſimum in Prædicamento ſubſtantiæ, & an complectatur Angelos & Deum.

1. Opin.

DVbitabis, quod ſit genus generaliſſimum in hoc Prædicamento? Qui exiſtimant Angelos eſſe in hoc Prædicamento,

camento, ponunt ſubſtantiam pro generaliſſimo cōplectentem corpoream naturam,& ſpiritualem.

Qui verò eos à Prædicamento reiiciunt, ponunt corpus, ſiue ſubſtantiam compoſitam. Igitur aliqui putant, ſaltem ſecundum ſententiam Ariſtotelis, Intelligentias in Prædicamento non poni. Hîc enim ex ſentētia Ammonij, Simplicij, Boëtij, Porphyrij, & aliquorum aliorum, ſolùm tractat de ſubſtantia compoſita ſenſibili. *2. Opin.*

Secundò. Præterea, ſi eſſent in Prędicamento, eſſent ex genere & differentia, cùm vel tanquam prima ſubſtantia, vel tanquam ſecunda eſſent collocandæ: at ſecundum ſentētiam Ariſtotelis, vt videtur. Intelligentiæ ſimplices ſunt, & actus puri. 8. Metaphyſi. text. 16. vnde docet Auerr. 2. cœli, commen. 49. quæ habent genus & differentiam, eſſe compoſita ex materia & forma.

Tertiò. Si eſſent in Prædicamento, ſubſtarent accidentibus: at ſecundum Ariſtotelem, nulli ſubſtant accidenti, vt ait in Metaphyſicis: ergo non ſunt ſubſtantiæ prędicamentales: & ſic Auer. 12. Metaphy. comment. 25. diſtinguit ſubſtantiam: quædam enim habet accidens, vt ſenſibilis: quędam caret accidenti, vt intellectualis.

Quartò. Præterea, 12. Metaphyc. ca. 5. aſſignans principia Prædicamenti ſubſtantię, tanquam principia omniū aliorum Prędicamentorum, ea ponit, materiam, formam, priuationem, à quibus intelligentiæ remotæ ſunt.

Quintò. Ariſt. 10. Metaphy. tex. 26. ait, Corruptibile & incorruptibile differunt genere. Cùm ergo intelligentiæ ſunt incorruptibiles, videtur nullum genus eis poſſe eſſe commune cum corruptibilibus rebus.

Sextò. Eodem lib. 10. tex. 12. Diuerſa, ait, Genera ſunt, quæ differunt materia, nec habent mutuam tranſmutationem, vel quorum alia Prędicamenti figura.

Septimò. Ariſt. 9. Metaph. tex. 17. Æterna, ait, carent potētia: ſed Genus eſt quid potentiale, ergo Genus non eſt in æternis.

At hæc ſententia eſt falſa, & contraria vera, nempe Angelos ſeu intelligentias in Prædicamento ſubſtantiæ collocari, & eos ex genere differentia compoſitos eſſe, & accidentibus ſubſtare, propter glorioſum Deum, qui nulli accidenti ſubiectus, totius compoſitionis eſt expers: vnde genus generaliſſimum erit, Subſtantia complectens corporea, & incorporea. *1. Conclu. Angeli in Categoria ſubſtātiæ collocantur.*

Hæc autem ſubſtantia, ne decipiaris, non eſt illa, quæ in *Fund.*

primam & ſecundam diuiditur,ſed eſt vnum genus inter ſecundas ſubſtantias. Vnde Subſtantia dupliciter capitur. Vno modo,pro perfecta natura,quæ ſubſiſtit per ſe , & ſubiectum eſt:& hæc diuiditur in primam & ſecundam: inter ſecundas eſt vna, quæ eſt genus generaliſſimum, quæ etiam vocatur ſubſtantia.Altero modo, pro natura perfecta per ſe , quæ eſt primum prędicabile,& principium eorum omnium, quę tali linea continentur. Non dixi naturam compoſitam, ſed perfectam,vt includerem intelligentias, quæ non ſunt compoſitæ,ſaltem compoſitione Phyſica.

Probatio concluſionis. Quòd autem intelligentiæ, ſeu Angeli in Prędicamento ponantur,aſſerunt prim.D.Tho.1.parte,q.50.art.2. ad primū ponens eos compoſitos ex genere, & differentia: item Simplicius ad calcem Antepredicamentorum: idem Simplicius ad initium Prędicamenti ſubſtantiæ, ſoluens argumentum Plotini aduerſus Ariſtotelem,quod fecerat in primo tractatu de Generibus entis.c.1.& 2. & idem Plotinus eandem tribuit ſententiam Ariſtoteli, eiſdem capitibus. Item Alexander, vt refert idem Simplicius,in expoſitione Prędicamenti ſubſtantiæ.Item Themiſtius in initio 3.Phyſi.

1. arg.

2. arg. Et probatur his Ariſtotelis teſtimoniis & rationibus.Prim. Ariſt.in 1. Phyſicorum, tex. 13. argumentatur contra Parmenidem, qui dicebat, dari vnum tantùm ens immobile & incorruptibile,& argumentantur hoc pacto: Si eſt vnum,ergo eſt in aliquo Prædicamentorum: quoniam omne ens eſt in aliquo Prædicamentorum:loquitur autem de ente incorruptibili,vbi vide Simplicium,Themiſtium,& Philoponum.

3. arg. Idem Ariſt.1.de anima ait, Quęrentem quid ſit anima,debere priùs inquirere,in quo ſit genere: includit autem rationalem,vt videre eſt in textu 7.& ita in 2.de anima,tex.3.concludit animam eſſe in Prædicamento Subſtantiæ, & tamen eſt incorruptibilis & ſpiritualis. Item ſi excluderentur intelligentiæ,maximè,quia incorruptibiles,propter illum textum Ariſtotelis, corruptibile & incorruptibile differunt genere. Sed hæc ratio nulla eſt,nam etiam quantitas ſecundùm ipſos contrarium opinantes,Auerroem, & alios, eſt incorruptibilis,& tamen ponitur in Prædicamento. Item cœlum, aſtra, Sol,Luna, & dęmonia ſunt in Prędicamento Subſtantiæ, vt ait Ariſtoteles in 5.Metaphy. tex.15.& 7. Metaphy.tex.5. & 8. Metaphyſic.tex.1. & in his omnibus locis vide Alexandrum. Item materia prima,vt videre eſt in ſecundo de anima,tex.2. & 8.Metaphy.tex.3.

Item

Item idem Ariſtoteles aliquoties diuidit ſubſtantiam in ſenſibilem & inſenſibilem, vt in duodecimo Metaphy.tex.5. Agit autem de ſubſtantia prædicamentali, vt videre eſt in tex.2. de qua etiam dixerat in 8. Metaphy. tex.1. eſſe in hoc Prædicamento Subſtantiæ: quod paulò anteà diſtinxerat ab aliis: eſſe, inquam, quaſdam ſubſtantias conceſſas ab omnibus, & manifeſtas: quaſdam non conceſſas: has autem non conceſſas, intelligit ſpirituales, immobiles, & incorruptibiles. vt videre eſt in 6. Metaphy. tex.2. & in 7. Metaphy. tex.5. & 6. Et in 8. Metaphy. & aliis etiam locis. 4.arg.

Tandem in 12. Metaphy. tex.5. ait, ſubſtãtias eſſe tres, vnam ſenſibilem corruptibilem: aliam ſenſibilem ſempiternam: aliam immobilem: de qua diſputat in toto poſteà libro, quęrens quid ſit, num Mathematica entia, num formæ ſeu Ideæ, num Intelligentiæ, quas vltimas reiectis aliis concludit dari in tex.41. quęrens deinde earum numerum vſque ad tex.49. 5.Arg.

Rationib. etiam ſic probatur. Primò, quia hæc eſt eſſentialis prædicatio: orbis lunæ Intelligentia, eſt Intelligentia, & Intelligentia Martis, &c. ergo eſt prædicatio generis de ſpecie, vel de indiuiduis: non eſt autem analogum nomen intelligentia, ſicut ens, quia non conuenit ratio intelligentiæ, vt intelligentia vni priùs intelligentiæ: & per illam Primã aliis: ſicut ens: quod conuenit primo & ſimpliciter ſubſtantiæ, & aliis in ordine ad ſubſtantiam: ergo ſi eſt eſſentialis illa prædicatio, & ſuperioris de inferiori, & non analogi: erit generis de ſpecie, vel ſpeciei de indiuiduo. Si ergo ſunt ſub genere, & ſpecie, ergo ſunt in prędicamento. Cõfirmatius fit, quia quotieſcunque aliqua multa participant aliquo vno ſine dependentia vnius ab alio, non tollitur vniuocatio: ſic eſt in Angelis, licèt enim habeant ordinem nobilitatis, non tamen cauſalitatis, quia non ſunt inuicem cauſæ. 6.Arg.

Secundò, Intelligentiæ poſſunt definiri definitione eſſentiali: ergo conſtant genere & differentia: atque ita erunt in Prędicamento: vt definitio: verbi gratia, erit vnius intelligentiæ, hæc eſt intelligentia talis, puta motrix infimi cæli, vel ſecundi, vel tertij: nam conueniunt in hoc quòd ſunt intelligentiæ: & prætereà differunt eſſentialiter inter ſe, quia vna non eſt altera, neque vna æquè perfecta eſſentialiter atque altera: vbi autem eſt conuenientia eſſentialis, & differentia eſſentialis, ibi eſt genus & differentia. 7

Tertiò, Ex operationibus colligimus rerum eſſentias, vt anteà dictũ eſt, ex Ariſt. ſed vbi videmus operationes natura- 8

les communes rebus, ibi colligimus ſubſtantiam communē, quæ eſt principium talium operationum, vt verbi gratia, ex vegetatione colligimus in omnibus quæ vegetantur, ſubſtātiæ quoddam genus commune, ſcilicet viuens: ratione cuius primò & per ſe illa operatio conueniat. Et rurſus cùm naturales operationes rerum proprias videmus, in quibus differunt, colligimus eſſentialem inter eas differentiam, quæ talis ſit operationis cauſa, principium & origo. Iam verò in intelligentiis deprehendimus naturales operationes communes, videlicet intelligere, & mouere, & prætereà differentes, videlicet tale intelligere ſingularum proprium: nam haud dubiè etiam ſecundum Ariſtotelem vna meliùs altera intelligit: & mouet hunc, vel illum orbem: ergo neceſſariò conuincitur iſtis reſpondere ſubſtantiam genericam eſſentialem, & differentias eſſentiales, vnde iſtæ operationes primò, & per ſe naſcantur. Confirmatius idem fit, quia accidentia Angelorū ſunt vniuoca formaliter accidentibus intellectus noſtri: ſunt enim intellectiones, volitiones, qualitates: ergo & ſubſtantia ipſorum erit vniuoca cum ſubſtantia iſtorum inferiorum.

9 Quartò, Intelligentiæ habent aliquam potentiam quia acceperunt eſſe à Deo, & inæquale eſſe, quibus, vt ait Ariſto. lib. de cælo, cōmunicatum eſt eſſe his clarius, illis obſcurius.

Quintò, Item non ſunt omne ens, nec perfectiſſimum ens: ergo habent in ſua eſſentia entis negationem, & maiorem, & minorem, per quæ differunt etiam intrinſecè, & mouēt motæ. imò hodie vno motu, cras alio atque alio: ſed quæ habent potentiam, & actum, non ſunt omnino ſimpliciſſima: ergo ſunt compoſita, ſaltem ex actu & potentia eſſentiali: ſed quæ talia ſunt, collocantur ſub genere: ergo, &c. ſed quia hæc Logici captum tranſcendunt, iſta ſint ſatis. Nunc ad argumenta contrariæ opinionis reſpondeamus.

Ad 1. Ad primum, negamus Ariſtotelem ſolùm tractare de ſubſtantia ſenſibili: imò definitiones tam primæ, quàm ſecundæ ſubſtantiæ, & communia & propria ſubſtantiæ, conuenerunt ſuo gradu etiam intelligentiis.

Ad 2. Ad ſecundum cùm Ariſt. ait, eſſe actus puros, & ſimplices, intelligit reſpectu compoſitionis Phyſicæ: quia ſunt ſeparatę à materia & ſine compoſitione materię, & corporis denique omnis expertes: non autem excludit compoſitionem Metaphyſicā ex genere & differentia: nec ſequitur, ſunt ſimplices, & puri actus, ergo carēt omni genere, & differētia: quia quāuis ſint puri, tamen non ſunt puriſſimi, nec ſimpliciſſimi: ſed

alij

alij ſunt puriores aliis & ſimpliciores: quod manifeſtè aſſeruit Ariſt. loco illo citato lib. Cæli, cùm aiebat, aliis communicatum eſt eſſe, his clarius, illis obſcurius.

Ad Auerrois dictum, dicimus eſſe falſum, ſi vt iacet, intelligatur: niſi velit dicere, quæ habent genus, & differentiam, eſſe compoſita ex aliquo tanquam materia, & aliquo tanquam forma: vel illa eſſe compoſita ex materia & forma metaphyſ.

Ad tertium reſpondemus ſecundum Ariſtotelē non ſuſcipere accidentia corruptiua, ſed bene perfectiua: vt cælum, lumen. Item manifeſtum eſt non poſſe Ariſtotelem intelligere de omni accidenti, nam ſuſcipiunt haud dubiè reſpectus varios ad ſe inuicem, & ad orbem, & ad motum, ac ad effectus ſuos, quos faciunt, vel in ſe, vt ſubordinatæ ſunt cauſæ, vel in aliis: & ſecundum nos etiam mutantur: ſed intelligit de accidentibus ſolùm abſolutis, vel de corruptiuis. Ad 3.

Ad quartum reſpondemus, Ariſtotelem non ibi tradere principia intelligentiarum, nec locum ibi fuiſſe vt de eis ageret: ſed poſtea in lib. 12. Egiſſe autem primò de ſubſtantiæ ſenſibilis principiis, quia hæc apparet maximè ſubſtantia nobis, vt ipſe ait 2. de anima, cap. 1. vt per ſenſibilem poſſet ſubſtantiam ex motu inſenſibilem inueſtigare, vbi corpora magis ſubſtantiam vocat, quàm incorporea: & 7. Meta. cap. 2. dum ait corpora eſſe manifeſtiſſimè ſubſtantias: ac meritò de his primò egit, vt per ſenſibilem, &c. vide ſenſum Ariſt. Ac de his hactenus. Ad 4.

Ad quintū, variæ illius loci Ariſtotelis extant expoſitiones, quarū ſingulæ ſatisfaciunt argumento. Igitur primò Reſpondeo cum diuo Thoma ibidem, intelligere Ariſtotelem genus phyſicum, id eſt, materiā, cùm ait: Incorruptibile & corruptibile differunt genere: atque ita differūt genere, id eſt, materiā. Secundò, Caietanus reſpondet primo capite, de analogiā nominū, ac dicit differre genere phyſico, id eſt, ſecundū eſſe perfectius, nō abſolutè ſecūdum rationem importatam à genere, id eſt perfectius ibi eſſe genus, quàm hîc: non tamen nullum ibi eſſe genus. Tertiò, illis verbis, corruptibile & incorruptibile differunt genere: vt videtur, hoc ſolū vult Ariſtot. ac ſi quis diceret, alterabile & inalterabile differunt genere. Generabile & ingenerabile differunt genere, id eſt, cōtinent ſub ſe diuerſorū Prædicamētorum, & generum diuerſorum res: quia aliquæ res ſunt incorruptibiles in ſubſtātia, in quātitate, in qualitate: ac ſimiliter aliquę corruptibiles in ſubſtantia, qualitate, &c. Quartò, tandem ſi quis rectè conſideret, probabile admodum eſt, Ad 5.

n 4

dum eſt, ibi Ariſtotelem, per genus intelligere ſpeciem. Hic enim erat eius ſcopus. Nam tex. 24. & 25. proximè præcedentibus, dixerat differentiam ſpecificam fieri per contrarietatē. Deinde in hoc textu 26. quęrit, an corruptibile, & incorruptibile faciant differentiam ſpecificam: & dicit facere Specificam quòd ſint vel eſſentiæ, vel fluant ex eſſentia. Quare, ait, Plato errabat, quia hominem corruptibilem eiuſdem ſpeciei ponebat cum Idea, cùm differant non ſolùm ſpecie, ſed etiam genere. homo enim eſt ſub animali: ideæ verò ſub incorruptibile, atque ita ſolùm hoc haberetur ex eo loco, ſpecie differre, ex fine & ſcopo, ac progreſſus diſputationis Ariſtotelis.

Ad 6. Ad ſextum reſpondeo, non ſolùm velle Ariſt. illa eſſe diuerſa genera, quæ non habent materiam communem, vel quæ non habent tranſmutationem: aliàs homo, & equus differrent genere, quia non tranſmutantur: & alia, quæ habēt materiam communem non differrent genere, vt quantitas & qualitas: quod eſt falſum, & exemplum Ariſtotelis, de iis, quæ differūt Prædicamenti figura, non ideò allatum ab eo fuit, quaſi nulla alia genere differrent, ſed quia id erat manifeſtiſſimum: & ita id, exempli vnius ſolius cauſa allatum fuit.

Ad 7. Ad ſeptimum reſpondeo: Carent potentia phyſica, & de ea ibi intelligit Ariſtoteles, non autem de potentia Metaphyſica, qualis eſt generis: nam hanc habent, vt oſtendimus. Erit ergo genus generaliſſimum Prædicamenti ſubſtantiæ. Subſtantia finita complectens corpoream, & incorpoream, ita vt ſolus Deus benedictus ſimpliciſſimus excludatur nec contineatur in Prædicamento. De quo tamen nunc pauca quoque breuiter dicamus.

QVAESTIO III. *An Deus ſit in Prædicamento.*

Deū non eſſe in prædicamento. DE intelligētiis ſeu Angelis vidimus eſſe in Prædicamēto, de Deo verò, quamuis aliqui eum in Prædicamēto collocent, vt Gregorius de Arimino & alij, tamen dicendum eſt, non eſſe in Prædicamento tam ſecūdum veritatem, quàm ſecundum Ariſtotelem, & ita opinatur D. Thom. 1. par. q. 3. ar. 5. & 1. ſententiarum. diſt. 8. q. 4. art. 3. & de potentia q. 6. art. 3. Itē Alb. tract. primo Prædicamentorum cap. 7. & plerique alij.

1. arg. Idque his teſtimoniis, & rationibus breuiter probari poteſt. 1. Ariſto. 5. Metaph. tex. 15. numerans acceptiones ſubſtantię nō ponit Deum: & 3. Phyſicorum tex. 3. cum diſtinxiſſet ſecundū Alexandrū, & Themiſtium, duplex ens, vnū actu, vt eſt Deus, aliud actu & potentia, hoc diuiſit in decem Prædicamenta: & ratione facilè oſtenditur: quia Deus eſt quid illimitatum, at omnis

omnis ſpecies eſt limitata per differentiam: ergo &c. Secũdò, item eſſe eſt quidditatiuum Deo, ergo vel ipſum ens eſt genus Dei: contra philoſophum. 3. Metaph. tex. 10. vel nullum aliud, quia ens ſupereminet omnibus. Tertiò, Deus eſt purus actus: at quidquid ſub genere, habet actum admiſtum potentiæ: ergo Deus non eſt ſub genere. Quartò, Item quicquid eſt ſub genere & ſpecie, eſt compoſitum ex genere & differentia, & ex perfectibili & perficiente: at Deus eſt ſimpliciſſimus & incompoſitus, nec poteſt perfici ab aliquo, nec habet aliquid perfectibile in ſua eſſentia, eſſet enim quędam imperfectio in Deo, ſed omnia quæ habet in ſe ſunt infinitè perfecta, imò verò ſunt vna ſola infinita & ſimpliciſſima perfectio: ergo nõ eſt compoſitus ex genere & differentia. Atque de his iſta ſufficiant, ſunt enim altioris ſpeculationis. *2. arg.* *3. arg.* *4. arg.*

QVAESTIO IIII. *De diuiſione, ſeu coordinatione eorum quæ in Prædicamento ſubſtantiæ continentur.*

PRo cognitione harum ſubſtantiarum ſolent aliquot tabellas aſſignare, quibus ea, quæ in hoc Prædicamento ponuntur, clariùs perſpiciantur: id etiam ſingulis fit Prædicamẽtis: quod etiam ſi Logico non conueniat, cùm talis rerum cognitio ſcientiarum ſit aliarum, tamen vt ad alias ſcientias nõ prorſus ignarus accedat, & magis ſuorum cognitio rerũ cognitione innoteſcat, velut exempla quędam, ea proponemus, non omnia particulariter exquiſitéque indagantes, ſed vniuerſali quodam modo, reliqua propoſito loco concedentes. Præmittamus ergo rerum diſtinctionem, poſteà tabellam ordinare non erit difficile.

Erit igitur prima diuiſio, Subſtantiæ finitę quędam eſt corporea, quędam incorporea. Hîc diuiditur ſubſtantia perfecta: ad excludendas partes, & finita, ad excludendum glorioſum Deum, qui cùm infinitus ſit, nullo continetur Prędicamento: ſed eſt ſupra omne ens, & totius entis principium. Subſtantia incorporea facit quoddã genus, quod dicitur ſpiritus: ſub quo ſunt innumeræ ſpecies angelorum excedentium numerum ſpecierum ſenſibilium, quorum natura in particulari occulta nobis eſt. Subſtantia corporea facit aliud genus, quod dicitur corpus: ſcilicet compoſitũ ex materia & forma: ſub quo omnia iſta inferiora ſenſibilia continentur. Secunda diuiſio, Corporum quædam ſunt animata, quædam inanimata: Corpus inanimatum facit vnum genus, ſub quo omnia vitæ expertia continentur: vt elementa, lapides, liquores, & alia, quæ dicemus. Corpus animatum conſtituit genus, quod dicitur viuẽs: *Diuiſio rerum 1.* *2. diuiſio.*

ſub quo ſunt omnia, quæ habent animam, vt plantę, animalia.

3. *diuiſio.* Tertia diuiſio, Viuentium quędam ſenſibilia, quędam inſenſibilia: viuens ſenſibile facit animal, viuens inſenſibile plā-

4. *diuiſio.* tam conſtituit. Quarta diuiſio, Plantarum quędam eſt arbor, quędam frutex, quędam herba, radix: arbor, vt populus, alnus, pyrus: frutex, vt geniſta, myrrhus, arundo, arbuſtum: herba, vt borrago, menta, thymus: radix, vt allium, cępe, rapa.

5. *diuiſio.* Quinta diuiſio, Animalium quoddam rationale, vt homo:

6. *diuiſio.* quoddam irrationale, vt brutum. Sexta, Brutorum quoddam aquatile, ſub quo ſunt varia piſcium genera: volatile, ſub quo

7. *diuiſio.* varia auium genera: terrenum. Septima, Terrenorum quoddam greſſibile, vt equus, leo: quoddam reptibile, ſub quo va-

8. *diuiſio.* rię ſerpentum ſpecies. Octaua, Corporis inanimati quoddam ſimplex, quoddam miſtum: ſimplex, quod ex pluribus corporibus non fit: miſtum, quod ex corporibus, ſcilicet elementis

9. *diuiſio.* fit. Nona, Simplicium quędam incorruptibilia, vt omnes cęli, & planetę: quędam corruptibilia, vt elementa, ignis, aqua,

10. *diuiſ.* terra, aër. Decima, Miſtorum quoddam imperfectū, quod nō ex omnibus elementis fit: nec durabile eſt, vt nix, glacies, vēti, fulgur, iris, nubes, quoddam perfectum, quod conſtans eſt.

11. *diuiſ.* Vndecima. Perfecti miſti quoddā lapis, gēma, pyropus, ſmaragdus: quoddam metallum, vt argentum, aurum, plumbum: quoddam eſt genus liquorū, vt aquę ſtillatæ, gummi, ſulphur.

Multæ ſunt aliæ ſpecies, & genera ſub his contenta: quæ perſequi eſſet extra modū Logicæ limites excedere, propterea relinquuntur. Nec me præterit, aliquos crediſſe, cælos eſſe animatos: aliquos metalla inter viuentia adſcripſiſſe: aliquos animalium, & plantarum medium aſſignaſſe, quæ Grecè, Zoophyta, Latinè ancipitis generis dicuntur, qualium meminit Simplicius: in præſenti tamen illa ſint communiter dicta, reliqua examinare, non eſt loci præſentis.

QVAEST. V. *De quibuſdam aliis, quæ priori parte capitis continentur, num rectè ab Ariſtotele dicta ſint.*

POſtquàm ea, quæ generaliter ad Prædicamentum hoc ſpectant, examinauimus, nempe de ſubſtantiæ diuiſione, genere eius generaliſſimo, & eiuſdem Prædicamenti coordi-

Argumenta in contrarium. natione, ſupereſt vt quædam, quæ in ipſo capite continentur particulariùs examinemus. Eſt autem primum argumentum,

1. *Argu.* Quidam homo, quidam equus, prædicantur de multis: ergo non debuit Ariſto. hæc numerare inter primas ſubſtantias. Antecedens eſt notum: Petrus enim eſt quidam homo, Paulus eſt quidam homo, & reliqui.

Circa hoc argumentum eſt primò notandum, iſta quinque partim eſſe idem, partim verò nõ, ſcilicet ſingulare, indiuiduũ, prima ſubſtantia, ſuppoſitum, perſona, ſunt quidem aliquo modo idem, quia omnia nomina ſunt rei vnius non habentis ſub ſe aliqua inferiora, differunt tamen, nam duo priora ſunt communia accidentibus, & ſubſtantiis: accidentia enim dicũtur indiuidua, & ſingularia: pariter & ſubſtantiæ, dicuntur tamen indiuidua quatenus ſub ſe inferiora non habent, in quæ diuidantur, vt hæc albedo, hic homo: ſingularia autem reſpectu vniuerſalis ſub quo continetur. Illa tria poſteriora in ſubſtantiis ſolis inueniuntur, quamuis perſona non niſi in rationali natura. Prima ſubſtantia dicitur ſubſtantia ſingularis, vt accidentibus ſubſtat primò: dicitur ſuppoſitum, vt per ſe ſubſiſtit: dicitur perſona, vt ſubſiſtit in natura aliqua intellectuali: non enim brutũ dicitur perſona, ſed Petrus, Ioannes: quod enim in aliis ſubſtantiis dicitur ſuppoſitum, hoc in rationalibus, & intellectualibus dicitur perſona. *1. fund.*

Eſt ſecundò notandum: ſicut ſpecies ad genus addit differentiam, ita prima ſubſtantia addit ad ſpeciem exiſtentiam. Verbi gratia, homo ſupra animal habet in actu rationale: quidam verò homo ſuper homines habet exiſtentiam: non enim exiſtunt niſi ſingularia: hoc autem vel illud ſingulare, ſcilicet Petrus, Ioannes ſuper exiſtentiam addunt talia accidentia, & tales proprietates. *2. Fund.*

Ex his Reſp. ad argumentum, quòd quidam homo prædicatur de multis, ſed non tãquam de ſubiecto: vt enim de ſubiecto prædicetur, debet prædicare aliquam naturam, quæ ſit de eſſentia inferiorum: at quidam homo non prædicat naturam de indiuiduis, ſed ipſam eandem indeterminatè: ſicut qui diceret, Petrus eſt Petrus vel Paulus, Paulus eſt Petrus vel Paulus: conſtat hoc complexũ prędicatum non prędicare aliquam naturam ſuperiorem, ſed idẽ indeterminatè: ita ſe habet quidam homo ad ea, de quibus prædicatur: eſt tamen prima ſubſtantia, quia de nullo ſubiecto dicitur. De indiuiduo vago vide Caietanum cap. de ſpecie, & Alb. tract. 3. Prædicab. cap. 4. tu tamen obſerua hæc, quæ dicta ſunt. *Reſp. ad arg.*

Eſt ſecundum argumentum. Differentia eſt de eſſentia ſpeciei ſicut genus, ſimiliter de eſſentia indiuidui: ergo debuit computari inter ſecundas ſubſtantias. *2. arg.*

Circa hoc diligẽter aduerte, quòd aliquid in aliquo Prędicamẽto quadrupliciter cõtinetur. Primò directè, ſcilicet illud quod in recta linea eſt, vel vt prima ſubſtãtia, vel vt genus, vel vt ſpecies. *1. Fund.* *Quadru*

pliciter ali quid continetur in Prædicamento. vt ſpecies. Secundò indirectè, quod etiam ſi ſecundum ſe in linea non conſtituatur, tamen aſſumitur cum aliquo quod in linea ponitur, quomodo differentię indirectè Prędicamentũ ſpectant: quia ad conſtitutionem ſpecierum, quę in recta linea ſunt, aſſumuntur. Tertiò, aliquid pertinet ad Prędicamentum reductiuè, quod licèt in linea non ſit, nec cum his, quę in linea ſunt, aſſumatur, tamen eſt principium eorũ, quę in linea ſunt: vt materia & forma quę ſunt principia ſpeciei: partes integrantes, quę ſunt principia indiuiduorũ: ſimiliter pũctus principium linearum; quæ pertinent ad quantitatem: & vnitas, quæ eſt principium numerorum: iſta reductiuè ſunt in prædicamento eius, cuius principia ſunt. Quartò, aliquid pertinet ad prędicamentum per accidens, quod cùm non ſit aliquid ex prædictis, eſt tamen aliqua via ad ipſa, quomodo generatio, & corruptio ad ſubſtantiam pertinent, quia via ad ſubſtantiam ſunt: & alteratio ad qualitatẽ, & denique motus refertur ad Prædicamentum eius, ad quod eſt motus ſeu mutatio. Ex quibus patet, quo modo ad Prædicamentum differentiæ pertineant, ſcilicet indirectè, ſeu ad latus lineæ directę prædicamentalis.

1. dub. Sed adhuc manet dubium, quare in linea non ſint. Simpl.
1. opin. proponit hanc difficultatẽ: fuit enim difficile intellectu apud antiquos, quæ eſſet natura differentiæ ſubſtantialis: quidam enim exiſtimabant eſſe accidens inſeparabile, quidam eſſe ſubſtantiam. ipſe Simplic. credit eſſe medium quoddam inter accidens & ſubſtantiam: ſicut quędã naturæ ſunt media inter viuentia, ſcilicet plantas, & animalia, quę dicuntur Zoophyta.

2. opin. Triplicem eſſe ſubſtantiam. At Boëtius, & benè, diſtinguit triplicem ſubſtantiam. Quędam, ait, eſt ſecundum rem, ſed non ſecundum modum, & hę ſunt differentiæ, quæ re vera ſubſtantiæ ſunt, tamen modum prædicandi habent accidentalem: & aliqua ex parte officium habent accidentis, ſcilicet genus determinare, & modificare. Alia eſt ſubſtantia ſecundum modum, ſed non ſecundum rẽ, vt accidentia in abſtracto ſumpta, quæ cùm re accidentia ſint, per ſe ſignificant, & ſeparata conſiderantur. Quædam eſt ſubſtantia ſecundum rem & modum, & iſta eſt in recta linea. Iſta
Sol. doctrina eſt bona, ſed adhuc eſt dubium, quare non ſit in recta linea. Propterea exiſtimo eſſe dicendum, quòd differentia, vt differentia, duo habet, ſcilicet diuidere genus, & ſpecies conſtituere: vt ſpeciei conſtitutiua eſt, cum ipſa ſpecie iam aſſumitur, at vt diuiſiua eſt in recta linea eſſe non poteſt, quia cum ea, quæ in Prædicamento ſunt, ſub genere per ſe contineantur,

neantur, differentia per ſe non habet genus: quia, vt diximus, genus in ſua natura nõ includit differentias, per quos diuiditur: nec differentiæ claudunt eſſentialiter genus: vnum enim eſt extra eſſentiam alterius: propterea ſuper ſe genus non habẽtes, ad latera generis collocantur, tanquam illius diuiſę, per quas genus in varias ſpecies deſcẽdit. Vide Alber. tract. 2. huius cap. 6. qui de hoc tractat.

Dubitatis, qualiter vna differentia de altera prædicetur, ſcilicet cùm dicitur, rationale eſt ſenſibile. Breuiter ad hoc Reſpon. eſſe quidem prædicationem veram, non tamẽ eſſentialem, ſed velut accidentalem: nõ enim rationale, vt rationale, in ſua natura habet ſenſibile, cùm nec habeat animal: ſed conceditur propter identitatem ſubiecti, & rei, ſcilicet quod eſt rationale, eſt ſenſibile, idem in aliis huiuſmodi. Scio Albertum exiſtimaſſe, illas eſſe prædicationes quidditatiuas, alios eſſentiales mediatas: ſed hoc mihi magis placet, quamuis illud non careat magna probibilitate. *2. dub.* *Sol.*

Eſt tertium argumentum. Videtur enim expreſſè contradicere ſibi Ariſtoteles: hic enim fatetur indiuiduum maximè ſubſtantiam, & ſpeciem magis ſubſtantiam, quàm genus. at. 8. Meta. cap. 1. tex. 2. magis, ait, ſubſtantia genus, quàm ſpecies eſt, & vniuerſale, quàm ſingulare. *3. arg.*

Circa hoc aduerte, quod quadrupliciter apud Ariſt. inuenitur aliquid magis ſubſtantiam dici. Primò, perfectior, & nobilior ſubſtantia dicitur magis ſubſtãtia, quo pacto 2. Meta. cap. 2. intelligentiæ cenſentur maximè, entia, cùm ſint aliorum omnium principia. Secundò, magis ſubſtãtia dicitur notior nobis ſubſtantia: quo pacto 2. de anim. cap. 1. corpora magis ſubſtantiam vocat, quàm incorporea, & 3. Metaph. cap. 5. elementa vocat maximè ſubſtantiam: quod explicat in 7. Metaph. capit. 2. dum dicit corpora eſſe manifeſtiſſimè ſubſtantias. Tertiò, dicitur magis ſubſtantias ab hac proprietate, quæ eſt ſubſtare, vt illa ſit magis ſubſtantia, quæ pluribus ſubiicitur. & ſic loquitur in præſenti, & 7. Metaphyſi. capit. 3. Quartò, magis ſubſtantia dicitur illa, quæ in ſua natura habet intentionem, ſecundum quam inuenitur maior, quàm erat. Pro declaratione aduerte, calorem, qui eſt in manu, dupliciter poſſe creſcere, vno modo, ſi ſe extendat, & dilatet per brachium, & totum corpus: & tunc dicitur extenſiuè maior, quàm erat altero modo, ſi in eadem manu fortior fiat, & augmentum ſumat: & tunc dicitur maior intenſiuè, & hoc propriè dicitur ſuſcipere magis & minus. Ita poſſumus intelligere de ſubſtantia, ſci- *Fund. & Reſp. ad arg.* *Quatuor modis aliquid magis ſubſtã tia dicitur.*

tia, ſcilicet homine: poteſt augeri, ſecundum quantitatem, & ſic creſcit, & dilatatur, & fit homo maior: altero modo, quòd natura humana in ſe ipſa ſumat augmentum: vt modo dicatur magis homo, quàm erat, & hoc eſt ſuſcipere magis intenſiuè, quod impoſſibile eſt ſubſtantiæ: & ſic ſumitur in poſteriori parte capitis, quando dicitur, quòd ſubſtantia non ſuſcipit magis & minus. Per hæc poſſunt ſolui aliqua quæ videbātur in locis Ariſtot. contradictionem, & obſcuritatem adducere.

Dub. Poſſet quis dubitare. Vtra eſt magis ſubſtantia, id eſt perfectior, ſpecies, an genus? Reſp. Natura ſpecifica perfectior eſt natura generica: ratio huius eſt, id enim eſt perfectius, quod plus habet actus & entitatis: at natura ſpecifica eſt magis in actu, cùm includat differentiā, quæ eſt extra naturam generis. Sed vtra natura perfectior, ſpecies, an indiuiduum? dico perfectior eſt natura ſpecifica, eſt enim tota natura indiuiduorū: nec addunt ſubſtantiam, vel eſſentiam, indiuidua ſupra ſpeciē, ſed exiſtentiam, vel ſubſiſtentiam, vt diximus, & accidentia. Prætereà, quia perfectius eſt, quod ſecundum ſe eſt, quàm quod per participationem eſt: at indiuidua participant naturam ſpecificam: ergo ipſa ſecundum ſe eſt perfectior. Præterea, quia hæc eſt incorruptibilis. Sed vtra perfectior ſubſtantia, compoſitum, an ſua forma? Alex. 7. Meta. com. 15. & Simpl. 1. Phyſi. comm. 70. meritò credunt compoſitum, cùm totum ſit, eſſe perfectius forma, quæ pars eſt. Et ſufficiat hæc reſponſio modò, nam omnes hæ tres quæſtiones ſunt Metaphyſicæ.

Species perfectior eſt ſubſtātia ipſo genere & indiuiduo.

QVAEST. VI. *De quibuſdam alijs, circa poſteriorem partem capitis, ſcilicet de proprietatibus & communitatibus ſubſtantiæ.*

1. fund. Circa has ſex ſubſtantię proprietates, eſt aduertendum primò non omnes æqualiter ſe habere ad ſubſtantiā ipſam: tres enim illarum, ſcilicet prima non eſſe in ſubiecto, quarta non habere contrarium, & quinta non ſuſcipere magis, vel minus, conueniunt omni ſubſtantiæ, ſed non ſoli: nam prima differentiis, quarta verò & quinta, etiam quantitati inſunt: illarum autem tertia, ſcilicet hoc aliquid ſignificare, & ſexta, ſuſceptiuam eſſe contrariorum, ſolis inſunt, ſed non omnibus ſubſtantiis, ſed tantùm primis: quamuis, ſi illa tertia ſit, videri ſignificare hoc aliquid, omnibus etiam ineſt: at ſecunda, ſcilicet vniuocè de primis prædicari, nec omnibus, nec ſolis conuenit, cùm primis non inſit, competatque differentiis.

2. fund. Eſt ſecundò aduertendum, quòd ſecunda & tertia, non rebus abſolutè, ſed vocibus vel conceptibus, vt rerum ſunt ſignificatiua

gnificatiua conueniunt:non enim res in ſe prædicantur, niſi per intellectum conceptæ, & verbo expreſſæ : nec ſignificare hoc aliquid vel quale,rerum eſt,ſed vocum illarum ſignificatiuarum,& conceptuum , aliæ verò quatuor rebus ipſis abſolutè inſunt,quarum tres primæ ſunt negatiuæ,ſcilicet nō eſſe in ſubiecto,non habere contrarium,non ſuſcipere magis:vltima verò eſt affirmatiua,ſcilicet ſuſcipere contraria.

Ex his ſuppoſitis ſe offert primum argumentum,Nulla ferè ex his proprietatibus eſt abſolutè propria ; ergo fruſtrà ab Ariſtotele traduntur.Secundò,contra tertiam,Si ſecundę ſubſtantiæ quale quid ſignificant,ergo in quale prædicantur:non ergo erunt genera,aut ſpecies,quæ prædicantur in quid.Tertiò , differentiæ diuidentes genera , re ipſa ſubſtantia ſunt quando genera ſunt ſubſtantiæ : ſed differentiæ omnes ſunt contrariæ : ergo ſubſtantiæ aliquid eſt contrarium. Quartò, multæ ſunt ſubſtantiæ, quæ non ſuſcipiunt contraria:ergo id non eſt maximè proprium ſubſtantiæ. Probatur antecedens, ignis enim eſt calidus,& nullo modo poteſt ſuſcipere contrariam frigiditatem:ſimiliter cygnus albus non mutatur ſecundum nigredinem : & cæli denique non ſuſcipiunt contraria, quia ſunt impoſſibiles. *Argu. in cōtrariū.* *1. arg.* *2. arg.* *3. arg.* *4. arg.*

Ad primum breuiter Reſp.deſcriptiones nō ſolùm ex propriis ſimplicibus colligit , ſed ex pluribus cōmunibus appropriatis, quorum ſingula quamuis per ſe aliis inſint, ſimul tamen iuncta ſoli illi rei. Dicitur etiam ſecundò , multa ex his eſſe propria quarto modo , ſi in genere fiat ſermo ad hunc modum ſubſtantiæ cōuenit,vt & ipſa, & ipſius differentiæ in ſubiecto non ſint;ſubſtantiæ conuenit , vt ipſius genera , ſpecies , & differentiæ de prima vniuocè prædicentur , ſimiliter ſubſtantiæ ineſt videri ſignificare hoc aliquid, & vt ipſius indiuidua contrariorum ſint ſuſceptiua. *Ad 1.*

Ad ſecundum Reſp.aliud eſſe ſignificare quale quid : aliud prædicari in quale quid,Alb.tract.2.c.8.exiſtimat , ſignificare quale quid eſſe ſignificare quandā naturam, quę componitur ex eo,quod ſe habet,vt quid,& ex eo quod ſe habet vt quale, ſcilicet ex genere,& differentia:ſed mihi hoc nō placet, nam hoc pacto generaliſſimū non poſſet ſignificare, quale quid cū naturam quandam ſimplicem non compoſitam ex genere,& differentia ſignificet. Proptereà dicendum , quòd ſignificare quale quid,eſt ſignificare quandam ſubſtātiam,quę in ſe non eſt,ſed in aliis:ita tamē eſt in aliis, vt ſit de eorum Subſtantia, ſed quia naturā,quę in aliis exiſtit,ſignificat,degenerat à perfecta *Ad 2.*

fecta ratione ſubſtantiæ, quæ per ſe exiſtit: at quia in aliis eſt non vt in ſubiecto, diſtat à natura accidentis: propterea talis natura dicitur quale quid, & nomen eius dicitur ſignificare quale quid, at prædicari in quale quid, eſt, tale eſſe prædicatū per quod reſpondeamus ad quæſtionem factam per quale illius, de quo prædicatur, & talis eſt differentia, non autem genus aut ſpecies. Dices, quare differentia eſt huiuſmodi? Dico, quia differentia habet munus accidentis, ſcilicet determinare aliquod extrinſecum: ita differentia extrinſecè quodammodo genus contrahit: quia eſt extra naturam generis ei adueniens.

Dubium. Dubitatur, quid eſt, vt ait, quòd nomina ſecundarum ſubſtantiarum videantur hoc aliquid ſignificare: Reſp. aliqui, quia per ea aliquando de ſuppoſitis loquimur, dicentes, homo venit, animal currit. Sed non placet hoc, quia ex Ariſt. 1. Top. cap. 6. habemus, quòd non ſolùm per ſubſtantiam id *Sol.* fit, ſed per accidentia: dicimus enim, voca ſedentem, muſicus venit: dicendum ergo eſt, vt ſuprà, videntur enim ſignificare hoc aliquid figura appellationis, id eſt, modo ſignificandi ipſarum vocum, quæ abſolutè ſunt: vt enim abſoluta nomina primarum ſubſtantiarum ſignificant etiam & nomina ſecundarum.

Ad 3. Ad tertium facilè Reſp. quòd aliquando contrarietas ſumitur largè, vt patet ex 10. Meta. cap. 7. pro quacunque oppoſitione, & diuerſitate ſub eodem genere, & ſic differentiæ ſunt contrariæ, & formæ & priuationes: altero modo propriè contrarietas pro ea de qua ſuperiùs locuti ſumus. & ſic in præſenti differentiæ, ſicut nec ſubſtantia, habent contrarium.

Ad 4. Ad quartum Reſp. Ariſtotelem non dixiſſe vnam numero ſubſtantiam eſſe ſuſceptiuam omnium contrariorum: ſed tantùm contrariorum. Vnde dico, licèt cygnus non recipiat nigredinem, recipit tamen alia contraria, frigiditatem ſcilicet, & calorem: ſimiliter ignis licèt non recipiat frigiditatem, recipit motus contrarios, ſurſum naturaliter, & violenter deorſum: idem dicendum de cælis: non recipiunt iſta quidem contraria corruptibilia, tamen recipiunt motus contrarios, ſecundum partes, quibus modò ad ortum, modò ad occaſum mouentur, modò declinationes, modò acceſſiones habent, & alias paſſiones huiuſmodi.

Dubium. Sed poſſet eſſe dubium de ſacratiſſimo altaris ſacramento vbi nō eſt panis, ſed corpus Chriſti: & hoſtia poteſt calefieri, & frige

leſieri, & frigeſieri , vbi calor & frigiditas non in cotpore Chriſti,ſed in quantitate , quæ erat panis recipiuntur : ecce ergo quomodo quantitas, quæ eſt accidens , ſuſceptibilis eſt contrariorum. Dico id non eſſe niſi ſubſtantiæ proprium: *Solutio.*
quòd ſi illa quantitas hoc habet, id ei euenit, vt locum ſubſtantiæ tenet,quòd ſit maximo miraculo, & potentia Dei infinita:nos modò id, quod naturaliter eſt,conſideramus:præſertim ſecundum Ariſt.qui nec id cognouit.

De Quantitate, Cap. V I.

QVanti autem aliud quidem eſt diſcretium, aliud autem continuum:& aliud quidem ex habentibus poſitionem ad ſe inuicem in ipſis partibus conſtat: aliud autem ex non habentibus poſitionem. Eſt autem diſcretum quidem,vt numerus,& oratio:continuum verò, vt linea, ſuperficies, corpus : amplius autem præter hæc locus,& tempus. 1

Partium etenim numeri nullus eſt communis terminus,ad quem copulantur partes eius, vt quinque, ſi ſunt denarij partes,ad nullum terminum communem copulantur quinque & quinque;ſed ſemper diſcreta ſunt:& tria, & ſeptem ad nullum communem terminum copulantur; neque omnino habeas in numero communem terminum partium accipere ,ſed ſemper diſcretæ ſunt : quapropter numerus quidem diſcretorum eſt.Similiter autem & oratio:quod etenim quantum eſt oratio,manifeſtum eſt:menſuratur enim ſyllaba breui,& longa.Dico autem cum voce orationem factam:ad nullum enim communem terminum particulæ eius copulantur: non enim eſt communis terminus ,ad quem ſyllabæ copulentur: ſed vnaquæque diuiſa eſt:ipſa ſecundum ſeipſam. 2

Linea verò continua eſt : eſt enim ſumere communem terminum punctum , ad quem partes eius copulentur : & ſuperficiei lineam:plani námque partes ad aliquem communem terminum copulantur : ſimiliter autem & in corpore habeas ſumere communem terminum lineam vel ſu- 3

perficiem ad quam corporis partes copulantur. Eſt autem talium & tempus & locus: præſens enim tempus copulatur ad præteritum & ad futurum: rurſus locus continuorum eſt: locum enim quendam partes corporis obtinēt, quæ ad communem terminum copulantur: ergo & loci partes, quæ obtinent ſingulas corporis partes, ad eundem communem terminum copulantur, ad quem & corporis partes. Quapropter continuus erit & locus: ad vnū eñim communem terminum eius partes copulantur.

4 *Amplius autem, alia quidem conſtant ex partibus, quæ in eis ſunt, poſitionem habentibus ad ſe inuicem: alia autem ex non habentibus poſitionem, vt lineæ quidem partes poſitionem habent ad ſe inuicem, ſingulæ namque earū ſitæ ſunt alicubi: & habeas, vnde diſtinctè ſumas, & aſſignes, vbi ſingulæ ſint in plano. & ad quam partem reliquarum copulantur. Similiter autem & partes plani poſitionem habent aliquam: ſimiliter nāque aſſignaretur vnaquæque vbi iacet: & quæ copulantur ad ſe inuicem, ſed & ſolidi partes ſimiliter & loci. In numero autem non poterit quiſquam oſtendere quemadmodum partes eius poſitionem aliquam habent ad ſe inuicem, aut vbi iacent, aut quæ partes ad ſe inuicem connectuntur. Neque ea, quæ temporis ſunt, nihil enim permanēt partes temporis: quod autem non eſt permanens, quomodo poſitionem aliquam habebit? Sed magis ordinem quendam dices habere: eò, quòd aliud quidem prius ſit temporis, aliud verò poſterius. Sed & in numero ſimiliter, eò quòd priùs numeratur vnus, quàm duo, & duo quàm tria, & ſic habebunt aliquē ordinem: poſitionem verò non omninò accipies. Sed & oratio ſimiliter, nulla enim remanet partium, ſed dictum eſt ſimul & non eſt hoc amplius aſſumere, quapropter non erit nulla poſitio partium eius: ſiquidem permanet. Igitur alia ex habentibus poſitionem partibus conſtant: alia ex non habentibus poſitionem.*

Propriè

Propriè autem quanta hæc dicuntur ſola quæ dicta 5
ſunt:alia verò omnia ſecundum accidẽs: ad hæc enim aſpicientes & alia dicimus quanta, vt multum dicitur album, eò quòd ſuperficies multa ſit,& actio longa,eò quòd tempus multum ſit,& motus multus.Neque enim horum ſingulum per ſe quantum dicitur : vt ſi quis aſſignet quanta actio eſt, tempore definiet annuam , vel ſic aliquo modo aſſignans:& album quantum quid ſit aſſignans, ſuperficie definiet:quanta enim fuerit ſuperficies, tantum album eſſe diceret, quare ſola propriè ſecundum ſe ipſa dicerentur, quanta , quæ dicta ſunt : aliorum verò nihil per ſe, ſed ſi fortè per accidens.

Amplius,quanto nihil eſt contrarium.In definitis enim 6
manifeſtum eſt quod nihil eſt contrarium:vt bicubito vel tricubito , vel ſuperficiei , vel alicui talium , nihil enim illis eſt contrarium. Niſi quis fortè dicat multum pauco eſſe contrarium,vel magnum paruo. Horum autem nihil eſt quantum,ſed magis eorum , quæ ſunt ad aliquid : nihil enim ipſum per ſe ipſum magnum vel paruum dicitur , ſed eo quòd ad alterum refertur: vt mons quidem paruus dicitur,milium verò magnum:quod hoc iis, quæ ſunt ſui generis,maius ſit,illud verò iis,quæ ſui ſunt generis , minus. ergo ad alterum eſt eorum relatio. Nam ſi per ſe ipſum magnum vel paruum diceretur , nunquam mons quidem aliquando paruus , milium verò magnum diceretur. Rurſus in vico quidem plures homines eſſe dicemus. Athenis verò paucos cùm ſint illis multò plures : & in domo quidem multos , in theatro verò paucos , cùm ſint plures. Amplius , bicubitum quidem & tricubitum, & vnum quodque talium quantum ſignificat : magnum verò vel paruum non ſignificat quantum, ſed magis ad aliquid: quoniam ad alterum conſideratur & magnum & paruum:quare manifeſtum eſt quod ipſa ſunt eorum quæ ad aliquid.

7 *Amplius, ſiue aliquis ponat quanta eſſe hæc, ſiue non ponat, nihil eſt in illis contrarium: quod enim non poteſt ſumi per ſe ipſum, ſed ad alterum refertur, quomodo huic aliquid erit contrarium? Amplius autem, ſi ſunt magnum & paruum contraria, continget idem ſimul contraria ſuſcipere & ea ipſa ſibimet eſſe contraria: contigit enim ad hoc ſimul idem paruum eſſe & magnum, eſt enim quidem paruum, ad aliud verò id ipſum magnum: quare idem & paruum & magnum eodem tempore eſſe contingit: quare ſimul contraria ſuſcipere. Sed nihil eſt, quod videatur ſimul contraria ſuſcipere poſſe, vt in ſubſtantia quidem: ſuſceptibilis enim contrariorum eſſe videtur: ſed nullus ſimul ſanus eſt & æger, neque album & nigrum eſt ſimul: nihilq; aliud ſimul contraria ſuſcipiet. Et eadem ſibiipſis contingit eſſe contraria: nam ſi eſt magnum paruo contrarium, ipſum autem idem ſimul eſt magnũ & paruũ, ipſum ſibi erit contrarium: ſed impoſſibile eſt aliquid ſibiipſi eſſe contrarium: non eſt igitur magnum paruo contrarium, neque multum pauco. Quare niſi & eorum quæ ad aliquid hæc quis dicat, ſed quanti, nihil contrarium habebunt.*

8 *Maximè autem circa locum eſſe videtur contrarietas quanti: ſurſum enim ei, quod eſt deorſum contrarium ponunt, locum qui in medio eſt deorſum dicentes, eo quòd plurima diſtantia eſt medij ad mundi terminos. Videntur autem & aliorum contrariorum ab his afferre definitionem: quæ enim plurimum à ſe inuicem diſtant, eorum quæ ſunt ſub eodem genere contraria eſſe definiunt.*

9 *Non videtur autem quantum ſuſcipere magis & minus, vt bicubitũ, neq; enim alterum altero magis bicubitum: neque in numero: vt tria quàm quinque nihil magis quinque aut tria dicuntur, neque quinque, quàm tria nec tempus alterum altero magis tempus dicitur, nec in nullo eorum, quæ dicta ſunt omninò magis & minus dicitur. Quare quantùm non ſuſcipit magis & minus. Proprium autem*

autem maximè quanti eſt, quòd æquale & inæquale dicitur: vnumquodque enim eorum quæ dicta ſunt quantorũ, æquale & inæquale dicitur: vt corpus, æquale & inæquale dicitur & numerus & tempus, æquale & inæquale dicitur, ſimiliter autem & in aliis, quæ dicta ſunt, vnumquodque æquale & inæquale dicitur. In cæteris verò quæcunque quanta non ſunt, non prorſus videbitur æquale & inæquale dici, vt diſpoſitio æqualis & inæqualis non omnino dicitur, ſed magis ſimilis & diſſimilis, & albũ æquale & inæquale non omninò dicitur, ſed ſimile vel diſſimile. Quare quanti maximè ſit proprium æquale & inæquale dici.

Cur poſt Subſtantiam de Quantitate priùs egerit, quàm de Qualitate.

POſſet quis non immeritò dubitare, cur poſt ſubſtantiam ſtatim de quantitate, poſtpoſita qualitate, diſſeruit: cùm Archytas, qui primus fertur Prædicamentorum author, ſtatim poſt ſubſtantiam qualitatem fuerit aggreſſus, vt refert Simplicius. Immò videtur ratio illi fauere: primò, quia ſubſtantiæ incorporeæ, quæ præcipuæ ſubſtantiæ ſunt, per qualitates potiùs, quàm per quantitatem innoteſcant. Secundò, quia cùm duplex ſit in compoſito ſubſtantia, materia nempe & forma, nobilior multò eſt forma, vt docet Ariſto. 2. Phyſi. c. 1. at forma eſt cauſa qualitatis, ſicut quantitas à materia habet ortum: ergo vt dignior præponenda erat qualitas. Tertiò, quia qualitas magis videtur conuenire cum ſpiritualibus, quàm quantitas, cùm qualitas ſecundum ſe ſit indiuiſibilis: non enim diuiditur per ſe qualitas, niſi per accidens ad ſubiecti diuiſionem.

Ariſtoteles verò his non obſtantibus, optimis rationibus quantitatem reliquis omnibus antepoſuit: cuius multiplex poteſt aſſignari cauſa. Primò, cum Ammo. quia in Prædicamento ſubſtantiæ in duabus proprietatibus parem fecerat quantitatem ſubſtantiæ: fuit ergo æquum, vt ipſius cognitionem non differret. Secundò, quia, inquit, diuiſerat ſubſtãtiam in primam, & ſecundam: at primum, & ſecundum ad numerum ſpectant, qui quantitas eſt: ſed hæc non eſt admodum valida ratio. Tertia ipſius eſt, quia prior eſt materia, quã forma: at quantitas ſequitur materiam, qualitas verò formã:

ergo prior eſt quantitas.Boët.his adiicit etiam alias tres cauſas.Primò, nam rem immediatiùs ſequitur quantitas:ſtatim enim vt res eſt, vna eſt:at vnum ad quantitatem refertur. Præterea ſecundò,Suppoſito Ariſtotelem ſolam ſubſtantiam compoſitam in Prædicamento collocaſſe, ita vt ſecundum ipſum,vt quidam volunt,corpus eſſet generaliſſimum genus, tunc ſic Boët. Prima paſſio, & proprietas, quæ à ſubſtantia compoſita,ſcilicet corpore fluit, vt corpus eſt,eſt quantitas: hæc ergo anteponenda fuit. Archytas autem ſupponebat res incorporeas eſſe in Prædicamento: & ſic ſuperiores rationes procedebant:id verò Ariſt. non recipit:tamen hæc ratio non conuincit ſimpliciter, niſi ſecundum illorum opinionem: nam vt anteà diximus,etiam ſecundum Ariſtot. ſententiam, incorporeæ ſubſtantiæ ſunt in Prædicamento.Tertiò,inquit Boët.quia magnam habet quantitas cum ſubſtantia ſimilitudinem,cùm nec habeat contrarium,nec recipiat magis. Imò addetur,quòd eſt aliquo modo receptiua cõtrariorum, cùm per ipſam,vt per medium quoddam, reliqua accidentia ſubſtantiæ inhæreant:non enim eſſet corpus album,nigrum,calidum,moueretur, & reliqua, niſi haberet quantitatem.Simplicius addit aliam rationem,ſcilicet,quia eſt adeò quantitas ſubſtantiæ coniuncta,vt mutatione facta in quantitate, fiat etiam mutatio in ſubſtantia:non enim augmentatio fit,niſi addita aliqua de nouo ſubſtantia.

1 *Quanti autem aliud eſt diſcretum,&c.*

Caput hoc duas partes continet:in priori ſunt tres diuiſiones quantitatis,in poſteriori tres ipſius proprietates:prima diuiſio virtualiter continetur in principio, formaliter verò in medio capitis.Duplex eſt quantum, per ſe,& per accidẽs: quantum per accidens vocatur id, quod quantitatem participat,quantum per ſe, eſt ipſamet quantitas. Secunda diuiſio. Quanti per ſe, alterum eſt continuum, alterum diſcretum: quanti continui quinque ſunt ſpecies, linea, ſuperficies,corpus,tempus,locus:linea vocatur lõgitudo ſola corporis, prætermiſſa latitudine,& profunditate, cuius lineæ extrema dicuntur puncta:ſuperficies eſt latitudo extrema alicuius corporis,corpus verò dicitur profunditas ipſius ſubſtantiæ: horum cognitio patet ex Geometria, diſcreta verò quantitas numerus,& oratio ſunt.

2 *Partium etenim numeri nullus eſt communis terminus,&c.*

Hic Ariſt. probat numerum & orationem ad diſcreti genus pertinere,probàtque de numero,quòd ſit diſcreta quantitas:

titas:poſſumus autem ex iſtis probationibus ſumere horum definitiones. Cōtinua quantitas eſt,cuius partes vnico communi termino copulantur. vocat autem terminum partium communem id; quod ſic vnam partem terminat, vt vnum idémque etiam alteram partem terminet:vnde neutrius partis eſt proprius terminus, verbi gratia,duæ medietates lineæ continuantur vnico puncto medio,quod punctum & vnius, & alterius partis extremum eſt, per hoc patet, quid ſit, non habere partes copulatas termino communi.

Hoc ſuppoſito,probat de numero eſſe quantitatem diſcretam:Partes numeri non coniunguntur aliquo communi termino:ergo numerus eſt de genere diſcretorum. Patet antecedens: nam quinque, & quinque, quæ ſunt partes denarij, nullo termino communi continuantur, cùm omnes vnitates ſeparatæ ſint inter ſe.

Probat ſecundò,de oratione, & explicat ſe non loqui de quacunque oratione; nam ea, quæ in mente eſt, non eſt quantitas:ſed de ea ſolùm,quæ eſt in voce,loquitur:probátque duo,& quòd ſit quantitas,& quòd ſit diſcreta.Primò quòd ſit quantitas:quod non probauit de numero, quia id erat per ſe notum,in oratione autem id obſcurum eſt.Probat autem ſic: Orationi inſunt paſſiones quantitatis, ſcilicet quòd ſit longa,& quòd ſit breuis:ergo etiam ineſt ratio quantitatis.Probat ſecundò quòd ſit diſcreta: partes enim eius, ſcilicet ſyllabæ,ſicut vnitates in numero, nullo communi termino copulantur.

Linea verò continuum eſt,eſt enim ſumere,&c.

Probat modò de quantitatibus continuis, non autem probat,quòd quantitates ſint, quia id patet, ſed quòd continuæ ſint.

Primò de linea:partes enim lineæ communi termino copulantur,ſcilicet puncto:partes etiam ſuperficiei linea, ſicut partes corporis ſuperficie iunguntur.Similiter de tempore, præteritum enim & futurum,quæ partes ſunt temporis,præſenti copulantur. De loco probat ſic;locati partes copulantur aliquo termino: ergo etiam ipſius loci partes: ſingulæ enim loci partes correſpondent locati partibus. Vt ergo eſt pars in locato, ſeu terminus continuans eius partes, ita correſpondet terminus in loco cōiungens partes loci. Vocat autem Ariſtoteles terminum loci & locati eundem,non quòd idem ſit numero,ſed proportione, id eſt, per correſpondentiam:vt ſicut pars loci correſpondet parti locati, ita ſimiliter

terminus communis partium loci correſpondet & opponitur termino communi partium locati.

Amplius autem alia quidem conſtant ex partibus, &c.

4 Hîc ponitur alia diuiſio quantitatis: quædam conſtat ex partibus habentibus poſitionem, quædam ex partibus non habẽtibus poſitionem. Pro cuius declaratione aduerte, quòd poſitio eſt habitudo corporis ad locum, in quo eſt: ſecundum quam dicitur eſſe in loco, quod eſt habere poſitionem: non enim aliud eſt habere poſitionem, quàm in loco eſſe: habere autem partes poſitionem habentes, eſt habere partes in loco: non autẽ ſic ſumitur in præſenti, vt exiſtimauit Ammonius, affirmans numerum habere partes poſitionem habentes, quia partes numeri, quæ corporũ vnitates ſunt, in loco ſint: ſed ſine dubio non benè conſiderauit, cùm Ariſt. expreſsè aſſerat numerum carere partibus poſitionem habentibus.

Poſitio quid ſit.

Nota. Proptereà notandum eſt, aliud eſſe habere partes poſitionem habentes, aliud habere partes poſitionem habentes inter ſe: illud enim eſt, vt dixi, habere partes loco inexiſtentes, & de hoc nihil modò curat Ariſt. at habere partes poſitionem inter ſe habentes, eſt tales habere partes, vt vna ſit velut alterius locus, & vna ſit in altera, quomodo dicimus digitus eſt in manu, & manus in brachio: & non ſolùm hoc, ſed quòd poſſimus deſignare hanc in iſta, & iſtam in illa, & quòd hæc eſt antè, illa retrò, iſta ſurſum, & hæc deorſum. Huius poſitionis hîc meminit Ariſt. à qua longè diſtant partes numeri, vt dicemus.

Nota. Vt autem partes quantitatis alicuius hanc habeant poſitionem, tria ſunt neceſſaria. Primò, quòd ſint in aliquo continuo, id eſt, in ſubiecto: & hoc vocat alicubi eſſe: non quòd ſit in loco, vt credidit Porphyrius in ſuis interrogationibus: nam eo modo locus non haberet poſitionem, cùm locus nõ ſit in loco: ſed quòd illę partes ſint in ſubiecto aliquo, vt dicit Alb. tract. 8. c. 6. Et ſecundò, quòd ſit continuum tale ſubiectũ. Tertiò, quòd partes ſint permanentes. Tria ergo partes hæ debent habere, exiſtentiam in ſubiecto, continuationem, & permanentiam.

Tria neceſſaria ſunt vt partes inter ſe habeant poſitionem.

Nota. Defectu continuationis, numerus caret partibus habentibus poſitionem: non enim dices, hæc pars numeri eſt antè, iſta retrò, hæc vnitas eſt in illa: defectu permanentiæ, tempus non habet partes huiuſmodi: defectu vtriuſque oratio: quæ eſt diſcreta, & ſucceſſiua.

Sunt ergo quatuor quantitates poſitionem habentes, linea,

nea, ſuperficies, corpus, locus: tres, non habentes, tempus, numerus, & oratio: dicit tamen Ariſt. in his tribus inueniri quidem ordinem ſecundum quem vna pars præcedit alteram, præcedit enim tempus tempus, & numerus numerum, & ſyllaba ſyllabam: ſed nulla eſt partium poſitio.

Propriè autem quanta dicuntur, quæ dicta ſunt, &c. 5

Hæc eſt illa diuiſio, quam Ariſt. ſuperiùs inſinuauit, quantum quoddam per ſe, quoddam per accidens: per ſe quantum ſunt ipſæ ſpecies quantitatis enumeratæ: quantum per accidens eſt id, quod non quantum à ſe eſt, ſed quia quantitatem participat, vt actio, quæ dicitur longa, à tempore, quo fit, & motus longus à loco. Hæc ſunt quanta per accidens. Sed dubitare poſſet aliquis, quare hæc ſit diuiſio quanti, cùm in nullo Prædicamento alio ſimilis fiat diuiſio? Hoc poſterius in diſputatione elucidabimus.

Quanto nihil eſt contrarium, &c. 6

Poſterior capitis pars eſt iſta, in qua tria accidentia quantitatis explicantur: primum eſt, Quantitas non habet contrarium, cuius meminerat etiam in Prædicamento ſubſtantiæ: ſed modò obiicit idem, quod illic obiecit: magnum enim & paruum, multa & pauca, ad quantitatem ſpectant: tamem vnũ alteri contrarium videtur.

Ad hoc reſpondet Ariſt. dupliciter. Primò, illa non eſſe de genere quantitatis, ſed alterius Prædicamenti, quod dicitur ad aliud. Probat hoc dupliciter. Primò, Omne quantum, in ſe ipſo, quantum eſt: at magnum & paruum multa, & pauca non in ſe, ſed ad aliud dicuntur: ergo non ſunt quantitates. Maiorem non exprimit, ſed minorem cum concluſione: minorem explicat exemplo, & probat. Primò, nam milium non dicitur magnum, niſi comparatum ad alia grana eiuſdem ſpeciei: & mons dicitur paruus relatus ad alios montes maiores: idem de multis, & paucis dicit. Probat autem minorem: ſi enim magnum & paruum abſolutè dicerentur, & non relatione ad aliud nunquam montem paruum, nec milium magnum dicere contingeret.

Secunda ratio eſt ſumpta à ſignificatione vocabuli, vt dicit Simplicius: magnum enim, paruum, & reliqua ſimilia non quantitatem, ſed exceſſum potiùs quantitatis ad aliud ſignificant: ergo ea non ſunt quantitates. Loquitur autem de magno, & paruo, quæ ad quantitatem continuam ſpectare videntur: de multis verò & paucis, quæ ad diſcretam.

7 *Siue aliquis ponat quantitatem eſſe hæc, &c.*

Poſterior reſpon.eſt. Quamuis admitteretur illas eſſe quãtitates, nullo tamen modo admittendum eſt contraria eſſe. Hoc probat triplici ratione. Prima, nam contraria ſunt naturæ abſolutę, & per ſe, at magnum, & paruum, & reliqua huiuſmodi non ſunt ad ſe, ſed ad aliud: ergo non ſunt contraria. Secunda, contraria non ſunt ſimul: hoc enim repugnat: ſubſtantia enim eſt quidem contrariorum ſuſceptiua, ſed non ſimul: non enim quis ſimul eſt ſanus, & æger. at iſta ſimul ſunt: idem enim eſt magnum, & paruum: ergo non ſunt contraria. Loquitur autem hîc de contrarietate propriè dicta, vt ſuperiùs diximus. Tertia, ſi magnum, & paruum contraria dicerentur, vnum & idem ſibi ipſi contrarium eſſet, cùm ſit idem magnũ, & paruum: at id omninò impoſſibile eſt: ergo contraria propriè non ſunt.

8 *Maximè autem circa locum videtur eſſe contrarietas, &c.*

Obiicit 2. Ariſt. adhuc circa idem. Locus eſt vna ex ſpeciebus quantitatis & contrarium habet, omnes enim locum loco contrarium ponunt; ſcilicet locum deorſum qui eſt in medio, id eſt, centro mundi, contrariari loco ſurſum: qui eſt in cæli concauo: iſta enim loca maximè diſtant, immò in definitione contrariorum dicitur contraria maximè diſtare, & talis diſtantia eſt per proportionem dicta, à diſtantia locorum: ergo loca ſunt contraria. Ad hoc nihil reſpondet, non quòd approbet loco eſſe contrarium: non enim dicit, locus habet, ſed videtur habere, vt notat Simplicius, ſed forſan quia non erat locus iſtud elucidandi, cùm, quid locus ſit, non eſſet compertum.

Quantitas aliqua duobus mod. conſiderari valet.

Poſſumus tamen reſpondere. Dupliciter aliqua quantitas conſideratur, vt dicit Simpl. Primò, vt quædam quantitas eſt, & in ratione quantitatis. Altero modo, vt admiſta, & coniuncta eſt cum qualitate, vel alia ratione alterius generis. Verbi gratia, linea vt linea eſt, vel vt curua, aut recta eſt: hæ enim ſunt qualitates, ſcilicet rectitudo, & curuitas. Similiter ſuperficies, vt ſuperficies eſt, vel vt aſpera, leniſue eſt, quæ qualitates ſunt. Similiter tempus, vt tempus eſt, vel vt importat lumen, aut tenebras: ſecundum quæ dicuntur dies & nox. tunc reſpondetur, quantitati in ratione quantitatis nihil eſt contrarium: at ratione qualitatis adiunctæ contrarium habet, vt in exemplis patet.

Per hoc ſimiliter reſpondetur de loco: locus enim poteſt cõſiderari in ratione quantitatis, & tunc non eſt aliud, quàm ſuper-

ſuperficies continens aliquod corpus, cui nullum eſt contrarium altero modo, vt dicit certum ſitum, & certam diſtantiā, à centro, & partibus mundi. & ſic dicitur vbi, quod eſt aliud prædicamentum. & tunc patitur contrarium, vt probat arg. non tamen vt ad quantitatem ſpectat.

Non videtur autem quantitas ſuſcipere magis, &c. 9

Conſtituitur ſecunda proprietas quantitatis, quæ eſt, non ſuſcipere magis, vel minus: hæc enim maximè coniuncta ſunt habere contrarium, & ſuſcipere magis vel minus, ita vt quæ contraria non habeant, magis vel minus non ſuſcipiant, cùm intentio, vel remiſſio contrariorum miſtione proueniat. Tertia proprietas eſt, quantitas dicitur æqualis, vel inæqualis: hęc eſt autem omninò propria quantitatis, vt quoties aliquid æquale, vel inæquale ſentiamus, illic quantitatem eſſe iudicemus, dummodo hæc ſumantur propriè: nam aliquando vna albedo alteri æqualis dicitur, vel inæqualis: & vnus calor alteri, ſed id abuſiuè & impropriè: albedines enim calores, vel qualitates, non æquales vel inæquales, ſed ſimiles, vel diſſimiles dicendæ ſunt: illud enim maximè quantitati eſt proprium. Hæc de quantitate circa Ariſtotelis verborum interpretationem.

QVAESTIO I. *An Quantitas ſit genus ad continuam & diſcretam, & qua ratione.*

QVamuis omnia ferè quę in hoc capite peti poſſunt & petuntur, præter eam cognitionem, quam facilem, & cōmunem Ariſt. in pręſenti tradidit, Phyſica & Metaphyſic. ſunt, nec intellectu facilia: eorum tamen cognitio maximè eſt vtilis, cùm plurimùm Logicæ intentiones rerum ipſarum cognitione innoteſcant: proptereà non mirùm videri debet, ſi pro veritate Logicæ explicanda, aliquid miſceamus de rerum ſpeculatione.

Eſt igitur prima difficultas circa diuiſionem primam capitis, An diuiſum ſcilicet quantitas, ſit genus, vel potiùs analogum quoddam. Simplicius exiſtimat, quantitatem eſſe quoddam genus, quod poteſt diuidi & per cōtinuum, & per diſcretum tanquam per differentias adæquatè diuidentes, & ſimiliter poreſt iterum diuidi per habere partes poſitionem habentes, & non poſitionem habentes, tanquam per alias duas differentias etiam adæquatas. ſed ſub alia ratione eſt vna diuiſio, ſub alia verò altera: ſicut qui animal primò per rationale, & irrationale diuideret: & iterum, inquit, idem animal per mortale

mortale & immortale ſecaret. Iſta opinio Simp. quantùm ad priorem partem, ſcilicet priorem diuiſionem, eſſe generis per differentias, eſt Alb. tract. de quantitate. cap. 1. & eſt communis ſententia: quantùm verò ad poſteriorem, eſt contra communem, communiter enim tenetur, illam diuiſionem quantitatis in habentem poſitionem, & non habentem, eſſe ſubiecti in accidentia: ſicut animalium, aliud album, aliud nigrum, aliud medio modo ſe habens.

Argumēta in contrarium. At circa priorem diuiſionem non modica difficultas eſt, quo modo quantitas ſit genus ad continuam, & diſcretam, ſunt enim valida argumenta in contrarium. Primum, Nullum genus denominatiuè prædicatur de ſua ſpecie, vt docet

1. Arg. Ariſt. 4. Top. cap. 1. & ratio eſt manifeſta, cùm genus ſecundū nomen, & rationem prædicetur, quod non faciunt ea, quæ denominatiuè prædicantur, at quātitas de ſuis ſpeciebus prædicatur denominatiuè, cùm in concreto etiam prædicetur: dicitur enim linea eſt quantitas & quanta, longitudo eſt longa, numerus eſt quantitas, & quantus: ergo non eſt genus, vel ſi eſt, reſtat dubium, quare tales prædicationes non fiunt in aliis generibus: non enim dicimus, albedo eſt alba, calor eſt qualitas, & qualis.

2. Arg. Secundò, Vnius generis vna ſpecies non fit ex altera: at numerus fit ex continuo, cùm ex diuiſione cōtinui fiat, & reſul-

3. Arg. tet numerus, vt docet Ariſt. 3. Phyſic. Tertiò, Species vna non prædicatur denominatiuè de alia ſpecie eiuſdem generis, at numerus de linea prædicatur denominatiuè: ergo non ſunt ſpecies, & per conſequens quantitas non eſt genus: minor

4. Arg. probatur, dicimus enim linea eſt numerata. Quartò, Continua & diſcreta quantitas non conueniunt in vnica ratione communi: ergo non habent aliquod idem genus. Probatur antecedens, quia talis ratio, vel eſt, quòd vtraque ſit diuiſibilis, vel quod vtraque ſit menſura: non prior, quia diuiſibilitas priùs ineſt continuo, vt diximus: non poſterior, quia ratio menſuræ priùs ineſt diſcreto, cùm non menſuremus niſi per vnitatem, eam multiplicando, & faciendo numerum: ergo non eſt vna ratio vtrique communis & generica.

3. Opinio. Propter hæc inter aſſerentes, quantitatem eſſe genus, non conuenit. Alb. enim tract. de quantitate. c. 1. exiſtimat hic conſiderari quantitatem, vt eſt menſura quædam ſubſtantiæ, non autem vt eſt ratio diuiſibilitatis, quod etiam ſequitur Caieta. & S. Tho. opuſc. 48. c. 2. & ferè eſt communis ſententia. Quorum ratio eſt, quia Ariſt. diſtinguit ſpecies quantitatis, vt ſunt menſuræ

menſuræ ſubſtantiæ, nam quantùm ad diuiſibilitatem non differrent locus,& ſuperficies, cùm locus ſit ſuperficiens vltima corporis continentis. Patet autem eandem eſſe diuiſiònem loci, & ſuperficiei, tamen in ratione menſuræ differunt:nam locus eſt menſura extrinſeca locati, cùm ipſi non inhæreat: ſuperficies autem eſt menſura intrinſeca, ſcilicet inhærens corpori, cuius eſt menſura.

At verò Burl.& alij aſſerunt, hîc conſiderari quantitatem, vt eſt diuiſibilitatis ratio, & ſub hac ratione eſt genus quoddam ad continuam,& diſcretam;cuius ratio eſt, nam in ratione menſuræ eſt purè analogum, cùm menſura primò competat vnitati, & numero & non continuo, niſi ratione vnitatis, ſcilicet quatenus aſſumimus aliquam quantitatē continuam in ratione vnitatis, vt ea metiamur alia omnia: vt docet Ariſt. 10. Metaph. c. 2. Hoc autem arg. maximè moleſtum eſt authoribus oppoſitæ factionis, à quo ſubducere ſe nequeunt: non minùs tamen illorum arg. eſt his difficile, ita vt rei veritas non ſatis apud hos, vel illos innoteſcat. Dabimus operam, Deo fauente, vt breuiter,& clarè rem ipſam aperiamus, & dilucidemus, id quod deceptionis cauſa poteſt eſſe, manifeſtantes ſequentibus fundamentis. *2. Opinio.*

Primum fundamentum. Quantitas dupliciter accipitur. Vno modo pro quantitate corporum, ſecundum quam ipſa corpora extenſa ſunt, vel numerari poſſunt: & hæc dicitur quantitas molis, quæ in rebus ſpiritualibus non inuenitur, & de hac ſermo eſt in præſenti loco. Altero modo accipitur quātitas pro certo gradu virtutis & eſſentiæ, quem vnumquodque participat, ſecundum quam dicimus, magnus eſt dominus & infinitus, non quidem corporis quantitate, ſed in eſſentia & virtute: dicimus etiam creatura eſt finita: & talis quantitas reperitur etiam in ſpiritualibus, de qua nō loquimur modò,& hæc dicitur quantitas virtutis. *1. fund. Quātitatem duobus mod. accipi.*

Hinc fit, quòd etiam æquale & inæquale dupliciter accipiuntur: & vt à quantitate primo modo ſumuntur: & ſic res ſpirituales non dicuntur æquales, vel inæquales, vt à quantitate ſecundo modo ſumuntur: & ſic omnia quæ ſunt adinuicem æqualia, vel inæqualia dici poſſunt: dicimus enim filius eſt æqualis patri ſecundum diuinitatem: nullus angelus æqualis eſt Deo. & hoc dixit Ariſt. in fine capitis, dum docuit non multùm æqualitatis, vel inæqualitatis reperiri in aliis. *Aequale duplex.*

Quod dicimus de quantitate continua, dicendum etiam eſt de *Numerus duplex.*

eſt de diſcreta: numerus enim duplex eſt, vnus qui reperitur in ſpiritualibus, etiam ſecundum quem dicimus, tres ſunt perſonæ,& vnus Deus: Millia millium angelorum miniſtrant ei. Dicimus etiam tria puncta, tres albedines. Et talis numerus vocatur tranſcendentalis, de quo in præſenti non fit ſermo. Alter eſt numerus, qui ſolùm in rebus corporeis inuenitur, & iſte prædicamentalis eſt, de quo hìc agimus. Patet igitur ſermonem in præſenti fieri de quantitate continua, & diſcreta, vt in rebus,& ſubſtantiis corporeis eſt.

Quid ſit quantum. Hæc autem quantitas ab Ariſt. 5. Meta. cap. 13. ſic definitur in concreto. Quantum eſt quod eſt diuiſibile in ea, quæ inſunt, quorum vtrumque, aut vnumquodque vnum quid aptũ eſt eſſe: id eſt, Quantum eſt ſubiectum aliquot habens partes, quarum ſingulæ per ſe eſſe poſſunt, & rationem quanti ſortiri. Verbi gratia, lignum diuidi poteſt in partes, quæ ſingulæ continuæ ſunt, & per ſe eſſe poſſunt: ſimiliter numerus in vnitates, quæ ſingulæ per ſe eſſe poſſunt, diuiditur: vnde patet longè alias eſſe partes à quantitate prouenientes, quàm quæ ab aliis rebus omnibus proficiſcuntur: partes enim potentiales nõ ſunt alicuius ſubiecti, ſed alicuius ſuperioris prædicati partes: ſimiliter & differentiæ. Accidentia verò & potentiæ ſunt quidem ſubiecti vnius aliquando partes, ſed ſingula per ſe eſſe non poſſunt, nec ſunt vnum ſubiectum: nec ſimiliter materia & forma: at partes quãtitatis ſic alicuius ſubiecti,& vnius rei ſunt, vt ſingulæ per ſe vnum quid faciant: & hoc valde not.

2 fund. Sit ſecundum fundamentum. Quantitas multa tribuit ſubiecto ſuo. Primò enim ante omnia, dat partes tales, quales dixi in primo fundamento, quod eſt dicere, ratio qua ſubiectum tales partes habet, eſt quantitas: ſi partes fuerint extenſionis, eſt quantitas continua: ſi numerationis, diſcreta. Et hæc eſt prima ratio quantitatis, eſſe formalem rationem partium illarum.

Quantitas quænam ſuo attribuat ſubiecto.

Quæ paſſiones à quantitatis fluant natura. Ab hac quantitatis natura fluunt quædam paſſiones propriæ. Prima, eſſe diuiſibile: ex eo enim, quòd aliquid partes habet, diuiſibile eſſe conſequitur. Similiter ſequitur ſecunda, eſſe finitum, vel infinitum. Tertia eſſe æquale, vel inæquale alteri. Quarta eſſe menſurabile. Omnes hæ quatuor rationes ſunt propriæ paſſiones fluentes ex illa natura prima quantitatis: & ſubiecta recipiunt omnia iſta quinque à quãtitate: quarum paſſionum natura, numerus,& ordo, ſufficienter in Meta. tradentur, Deo adiuuante.

Interim tamen aduerte vnum diligenter, Quòd quantitas omnia iſta quinque tribuit ſuo ſubiecto formaliter, id eſt, eſt forma quædam, qua ſubiectum habet partes, & eſt diuiſibile, eſt finitum, æquale, & menſurabile: vt enim ab albedine corpus formaliter eſt album, ita corpus à quantitate eſt quantū, id eſt, partes habet, finitum & menſurabile eſt: & hoc ſignificant illa verba, quantitas eſt ratio partium, eſt ratio diuiſibilitatis, eſt ratio menſuræ.

Ex his ſit tertium fundamentum, à quo ferè natura & intelligentia non ſolùm quantitatis, ſed aliorum multorum pēdet. Aliud eſt id, quo menſuramus, aliud quod menſuramus: aliud id, ratione cuius aliquid menſuratur, vel menſurari poteſt. In primis, vt à noto incipiamus, id quod menſuramus eſt corpus, vel res corporea, tam continua, quàm diſcreta: id verò, ratione cuius illa menſurantur, vel menſurabilia ſunt, eſt quantitas: volo dicere, forma, à qua corpus habet quod menſuretur, eſt quantitas, niſi enim quantitatem haberet, menſurari non poſſet, quod ſuperiùs dicebamus, eſt ratio menſuræ formalis: id autem, quo menſuramus, eſt quoddam quantum quo vtimur, vt in diuiſibibili quodam ad menſurandas alias quantitates, vt vtimur vlna, vtimur modio, tāquam vno quodam per cuius multiplicationem alia quanta menſuramus: vnde iſta propriè dicenda ſunt menſura: illa verò qua ſubiectum eſt menſurabile, non menſura, ſed menſurabilitas eſt quędam, ſeu dicatur menſura paſſiua & formalis, & altera mēſura actiua & inſtrumentalis. *3. fund.*

Vtrunque quidem quantitas ſubiecto communicat formaliter: eſt enim ratio, qua corpus, vel ſubiectum eſt menſura menſurans, & qua menſurabile etiam eſt, ſed magno diſcrimine: nam non omnis quantitas eſt menſura menſurans, non enim menſuramus niſi quadam parte quantitatis determinata eam multiplicantes: at omnis quantitas eſt ratio menſurabilitatis. Præterea eſſe menſuram menſurantem magis competit vnitati, quæ eſt principium numeri, vt argumentum ſuperius probabat: at menſurabilitatis ratio omnibus quantitatibus ex æquo ineſt.

Sit quartum fundamentum. Iſta omnia, quæ diximus, per prius ipſi quantitati inſunt, ipſa enim eſt partes habens per ſe, vt patet in lineis, ſuperficiebus per ſe conſideratis: & in tēpore, cuius partes ſunt aliæ à partibus ſubiecti. Similiter ipſa quantitas eſt diuiſibilis, menſurabilis ſecundum ſe, vt patet in ſanctiſſimo Sacramento altaris. Secundariò verò hoc tribuit *4. fund.*

ſubiecto

ſubiecto & ſubſtantiæ:nam diuiſibilitatem & menſurabilitatem, & reliqua ſubſtantia à quantitate habet. Tertiò, quod maximè notorium eſt, quantitas hæc tribuit aliis accidentibus, nam accidentia habent partes diuiſibilitatem & cætera à quantitate, vt patet in albedine, quæ tanta eſt, quanta ſuperficies cui ineſt, quod nullum accidens habet. Quantitas igitur primò illa habet in ſe, ſecundò ſubſtantiæ communicat, tertiò aliis accidentibus.

Quantitas cur de ſe ipſa & in abſtracto & in concreto dicatur. Hinc eſt quòd de ſe ipſa ſuſcipit prædicationem abſtracti & concreti, dicendo linea eſt quanta, & quantitas: quod non fit in aliis accidentibus. Similiter diſtinguitur duplex quantum per ſe, & per accidens: per ſe eſt ipſa quantitas, per accidens ſunt accidentia illa, quæ quantitatem participant: quæ diſtinctio in aliis accidentibus non fit. Sequitur etiam optimè Ariſto. tractaſſe quantum in concreto, vt legitur Græcè: quanti aliud continuum, &c. vt intelligamus eandem eſſe in hoc peculiari Prædicamento prædicationem abſtracti & concreti. Hæ ſunt, ex quibus non mediocris quantitatis cognitio haberi poteſt, & quæ non paſſim inueniuntur: cætera Metaphyſica relinquantur. Reſp. ergo ad quæſtionem ſequentibus concluſionibus.

1. concl. Prima concluſio. Quantitas, vt eſt ratio partium, eſt quoddam genus cuius differentiæ ſunt continuum, & diſcretum: quantitas enim continua eſt magnitudo, diſcreta verò multitudo, quæ ſunt duo genera eius ſubalterna, varias ſub ſe ſpecies includentia. Hæc concluſio hoc vnico argumento patet. Quantitas ſecundum talem rationem prædicatur in quid de pluribus ſuis ſpeciebus: ergo eſt genus. Conſequentia eſt certa, & antecedens manifeſtum.

2. concl. Secunda concluſio. Habere poſitionẽ vel non habere, quãtitatis differentiæ non ſunt, vt exiſtimat Simp. ſed paſſiones. Probatur vnico argumento: Si eſſent differentiæ, non poſſet quantitas continua abſtrahi à poſitione: at per intellectũ ſuperficies ſine vlla poſitione conſideratur, cùm intelligatur abſtracta à loco, & ſubiecto: ergo illa poſitio non eſt eius differentia, cùm ſpecies abſque ſui componente differentia intelligi nequeat. Hîc autem aduerte, quòd non eſt idẽ, quantitatẽ continuam eſſe, & poſitionem habere, cùm quantitas aliqua continua nõ eam habeat, ſcilicet tempus: nec ſimiliter eſſe diſcretum & non habere poſitionem, cùm etiam cõtinua aliqua nõ habeat. Vnde ſic iſta ſe habent, ſcilicet cõtinuum & habẽs poſitionem, quòd omne habens poſitionem eſt continuũ, nõ tamen

tamen omne continuum habet poſitionem: at diſcretum & non habens poſitionem ſic ſe habent, quod omne diſcretum eſt non habens poſitionem, at non omne non habens poſitionem eſt diſcretum.

Tertia concluſio. Quantitas iſta, quæ ratio partium eſt, conſideratur in præſenti, vt ſub tali ratione eſt genus generaliſſimum omnes has ſpecies continens. Iſta concluſio iudicio meo eſt manifeſta ex ipſo contextu Ariſtotelis, in quo continuum, & diſcretum, ſub quibus ſunt omnes ſpecies quantitatis, non aliter definiſtur, quàm per ipſas partes quæ copulantur, vel non copulantur termino communi. Præterea quia Logicus conſiderat intentiones ſecundas, quæ in primis fundantur: at ratio generis quantitatis non fundatur in menſuræ ratione: quia hæc eſt paſſio, non natura generica: ratio autem, quæ genus eſt, eſt quantitas, vt ratio partium eſt. Præterea, quia tota ratio & argumentum illorum inualidum eſt: dicunt enim aliter non poſſe diſtingui ſpecies quantitatis, quàm in ratione menſuræ: hoc autem inualidum eſt; ſic enim optimè diſtingui poſſunt, & diſtinguuntur. Linea eſt ratio partium ſecundum longitudinem in continuo: ſuperficies ratio partium ſecundum latitudinem: corpus ratio partium ſecundum profunditatem: tempus ratio partium ſucceſſiuarum in continuo: locus eſt ratio partium continentiũ aliquid: numerus ratio partium diſcretarum: oratio ratio partium diſcretarum cum ſucceſſione. Et hæc valdè obſerua. 3. concl.

Reſpondetur igitur per hæc ad argumenta quatuor ſuprà poſita, quibus probabatur quantitatem non eſſe genus. Ad primum reſpond. Burleus & Scotus, q. 17. Linea, ſuperficies, & quælibet alia quantitatis ſpecies, dupliciter poteſt conſiderari. Vno modo vt eſt in ſubiecto, & ſimul cum ſubiecto ſumitur: & tunc prædicatur genus de illis denominatiuè, quia cum ſubiecto ſumuntur. Altero modo conſiderantur in abſtracto abſque ſubiecto: & ſic ſpecies quantitatis ſunt, & tũc falſum eſſet dicere, linea eſt quanta. Iſta reſponſio non placet, quia linea non dicit ſubiectum magis quàm albedo: vt ergo de albedine nunquàm dicitur, quòd eſt qualis; ita nec de linea dicetur illa ratione. Præterea, quia ſubiectum nõ per lineam, ſed per lineatum explicatur. Propterea aliter dicendum eſt, nempe illam prædicationem concreti de abſtracto non eſſe denominatiuam, ſed eſſentialem in re, licèt modus quidam denominatiuus ſit: id quod fit propter peculiarem rationem, quæ in quantitate reperitur, vt explicui in quarto Ad 1.

fundamento.

Ad 2. Ad ſecundum reſpond. quòd ex vna ſpecie in communi altera non fit: nulla enim ſpecies in ſua ratione, & natura admittit aliam ſpeciem ſibi coæqualem: tamen ex indiuiduo vnius ſpeciei non pugnat, vt materialiter fiat indiuiduum alterius ſpeciei: vt enim ex aqua fit ignis, aqua tamen non manente, ita ex continuo fit diſcretum, continuo tamen non manente: nec hoc eſt inconueniens vllum.

Ad 3. Ad tertium reſp. quòd linea non dicitur numerata à numero denominatiuè, quia numerus in ea ſit, ſed dicitur numerata ab actu intellectus, per quem numeramus: numerare enim opus eſt rationis & intellectus.

Ad 4. Ad quartum eſt maximè notanda ſolutio: negatur enim maior: ratio enim generica, in qua omnis quantitas conuenit, eſt habere partes eiuſdem rationis, vt ſuprà diximus: negatur etiam minor, immò ratio diuiſibilitatis vniuocè competit continuo & diſcreto, non autem vni per prius, alteri per poſterius. Verum eſt, quòd ex diuiſione continui aliquãdo reſultat, & fit numerus, tamen non ſemper: nec ex natura numeri eſt, fieri ex continuo, conſtituto autem numero, & continuo, vnumquodque per ſe diuiſibile eſt, & non vnum per alterum. Ad illud de menſura, fuit magna ſine dubio in hoc apud ſcriptores ambiguitas: nam ratio menſuræ, ſcilicet menſurantis, per prius diſcreto conuenit, vt diximus: & ſic eſt ratio analoga: at ratio menſuræ paſſiuæ, id eſt, quà ſubiectum menſurabile eſt, vniuoca eſt omni quantitati: & hæc ſufficiant. Sat ſcio me aliqua ex parte breuem in verbis & obſcurum in his fuiſſe: tamen mediocriter auditori verſato, & diligenti manifeſta iſta erunt, cuius rationem ſemper in his habeo, præſertim quia viua voce iſta exponenda à magiſtro ſunt.

QVAEST. II. *Circa reliqua, quæ in hoc capite continentur, an rectè dicta ſint ab Ariſtotele.*

Argumenta in contrarium. QVia multa ſunt in hoc capite, quæ intelligentia, & examine aliquo indigent particularius à nobis tractanda ſunt & diſputatione elucidanda.

1. *Arg.* Eſt igitur primum argumentum contra ordinem procedendi Ariſtotelis & ipſius modum. Vnumquodque vniuocũ prius per definitionem, quàm per diuiſionem notificandum eſt: ſed quantitas eſt genus vniuocum: ergo à definitione oportebat exordiri, non à diuiſione, vt fecit Ariſt.

2. *Arg.* Secundò, Ariſt. in diuiſione præpoſuit continuũ diſcreto, ergo

ergo malè poſteà in tractatu diſcretum præpoſuit continuo.

Tertiò, Nihil in vno Prædicamento collocatum conſtitui debet in altero: ſed corpus eſt in Prædicamento ſubſtantiæ: ergo nullo modo corpus poteſt eſſe ſpecies ſubſtantiæ, & quantitatis. 3. arg.

Quartò, Videtur doctrina iſta non conſonare doctrinæ eiuſdem Ariſt. 5. Met. c. 13. ibi enim inter quantitates non numerat locum, nec orationem: & inter quantitates per accidens, ponit tempus, & motum: at hîc & locum, & orationem, & tempus inter quantitates per ſe conſtituit, motus autem non meminit. 4. arg.

Quintò, Videtur, quòd nullo modo oratio quantitas ſit: nam vel accipitur pro oratione vocali, mentali, vel ſcripta: ſed oratio ſcripta eſt potiùs ſubſtantia materialiter, formaliter verò, ſcilicet vt ſignificatiua eſt, eſt relatio, vel qualitas: mentalis autem quæ in intellectu eſt, eſt qualitas, cùm in intellectu non ſit quantitas: vocalis autem, ſi materialiter ſumatur, eſt aër verberatus, qui ſubſtantia eſt: ſi formaliter, eſt ipſum ſignificare, quod non eſt quantitas: ergo nullo modo oratio eſt quantitas: & hoc admiſſo, quòd eſſet quantitas, non eſſet ponenda inter diſcretas, ſed inter continuas: vnica enim ſyllaba continua eſt, & motu continuo profertur. 5. arg.

Sextò, Magnitudo, multitudo ſunt quantitatis ſpecies ſubalternæ, & longitudo etiam eſt quædam ſpecies ipſius: ergo magnum, multa, longum, ſpecies ſunt quantitatis, & non pertinent ad Prædicamentum ad aliquid. 6. arg.

Septimò, Vnitas & punctum ad quantitatem ſpectant, vt patet: tamen non ſunt ſub aliqua ſpecie ex aſſignatis: ergo diminuta doctrina hæc videtur. 7. arg.

Octauò, Multa etiam alia videntur prætermiſſa, quæ tamen quantitates ſunt, vt graue, leue, omnia etiam pondera, omnes menſuræ, vncia, libra, modius, gomor, & reliqua huiuſmodi, quæ non apparet in alio Prædicamento eſſe conſtituenda, quàm in iſto, quorum tamen Ariſt. nullatenus meminit. Iſta argumenta à nobis ſoluenda ordine ſunt: ex quorum ſolutionibus perfecta Prædicamenti huius cognitio dependet. 8. arg.

Ad primum argumentum reſpondet Alber. tract. de quantitate c. 1. hîc conſiderari quantitatem, vt menſura eſt: cùm autem alia ſit ratio menſuræ in continuis, alia in diſcretis, nec eiuſdem rationis ſit vna in omnibus menſuræ ratio, non definitione, ſed diuiſione vſus eſt. Hæc reſp. non ſatisfacit. 1. Solut. Ad 1.

Primò, quia, vt ſuperiùs diximus, hîc quantitas in ſua ratione prima conſideratur, ſcilicet vt eſt ratio partium. Secundò, quia ſi non eſt vna ratio menſuræ in continuo, & diſcreto, non eſſet genus, nec hîc tanquam genus conſideratur, quod videtur falſum: quòd ſi eſt ratio vna quamuis cõmuniſſima, hæc potius definienda erat.

2.*Sol.* Doctores Louanienſes dicunt id factum fuiſſe, quia generaliſſima non habent definitionem propriam conſtantem ex genere, & differentia, cùm ſint ſuprema genera. Sed hoc non placet, quia eadem ratione nullum aliud definiret: at definit ad aliquid, & qualitatem. Præterea, quia generaliſſima habent deſcriptionem: imò vt ſuperiùs diximus, & declarauimus Ariſt. 5. Meta. c. 13. quantum ipſum deſcripſit ante

3.*Sol.* diuiſionem. Propterea exiſtimo dicendum eſſe, Ariſtotelem non tradere hîc rerum cognitionem diſtinctam, niſi quantùm ſufficit Logico pro rerum coordinatione, & pro prædicationibus, & ipſarum partibus perfectè intelligẽdis: & quia ipſum quantùm eſt maximè notum, vt pote maximè præ omnibus aliis ſenſatum, nulla circa id vſus eſt deſcriptione, ſicut in aliis fecit, quæ non ſubſtant ſenſibus in vniuerſum.

Quantitatis deſcriptio. Poſſumus tamen facilè eius definitionem aſſignare, ſicut & ipſius ſpecierum: hæ enim definitiones ſpecierum ex Ariſt. verbis deducuntur. Poteſt autem quantitas in communi per ſuas proprietates deſcribi: quantitas eſt ratio partium, vel quę per ſe partes habet: quantitas eſt ratio menſuræ ſubſtantiæ: quantitas eſt ratio diuiſibilitatis in partes eiuſdem rationis: ſimiliter eſt forma, ſecundum quam æquale, vel inæquale aliquid dicitur. quantitas verò continua eſt quantitas, cuius partes termino communi copulantur: diſcreta verò eſt, cuius partes termino communi non copulantur: linea eſt cõtinua quantitas, cuius partes in puncto copulantur primo: ſuperficies, cuius partes in linea copulantur: corpus, cuius partes ſuperficie cõpulantur: locus eſt ſuperficies vltima corporis continentis: tempus eſt continua quantitas ſucceſſiua, cuius partes inſtanti copulantur: numerus eſt continuorum permanentium menſura diſcreta: oratio eſt ſucceſſiuorum menſura diſcreta.

1.*Sol.* *Ad 2.* Ad ſecundum reſpondent aliqui, continuam quantitatem in ratione diuiſibilitatis priorem eſſe diſcreta, ex diuiſione enim continui reſultat numerus: at in ratione menſuræ priorem eſſe diſcretam, non enim menſuramus niſi quantitate aliqua continua ſumpta tanquam vnitate, cuius multiplica-

tione

tione menſuramus:vt vtimur vlna,grano,palmo,multiplicatis ad menſurandum:& hoc conſilio ductus Ariſt. priùs continuum poſuit in diuiſione, in declaratione verò diſcretum antepoſuit.Hæc ratio non mihi diſplicet.

Aliter etiam reſpondet Alb.tract.iſto.c.1.& benè. Quantitas enim continua notior eſt,quia magis cõpoſita;at diſcreta ſimplicior eſt,id eſt,prior eſt:nam diſcreta quantitas nullam habet poſitionem: at inter continuas inuenitur poſitio: ac propterea Ariſto.tali ordine vſus eſt, vt vnum & alterum exprimeret.Hæc doctrina eſt vera & Ariſtot.ipſius 1.Poſt.c.23. Arithmeticam ſimpliciorem Geometria exiſtimat,& 1. Metaphy.cap.2.ob id,quòd illa ſit de diſcreta quantitate, hæc de continua. *2.Sol.*

Ad tertium reſpondetur. Corpus tripliciter ſumitur, eſt enim æquiuocum, Primo pro toto compoſito ſubſtantiali, ex materia & forma conſtituto, quo pacto dicimus, Angelus non eſt corpus:plantæ verò, animalia, lapides ſunt corpora: & ſic corpus eſt vnum genus ſubſtantiæ, de quo ſuprà diximus eſſe generaliſſimum.Secundo modo ſumitur corpus pro altera parte viuentis, quo pacto dicimus, animal conſtare ex anima & corpore:& ſic non eſt genus,nec prædicatur de ſpeciebus vllis:ſed ponitur reductiuè in Prædicamento ſubſtantiæ,ſicuti pars.Tertio modo ſumitur pro quãtitate quadam, ſcilicet profunditate,quæ eſt accidens corporum ſubſtantiæ, & iſto modo eſt ſpecies huius Prædicamenti:nec hoc eſt vllum inconueniens, quòd vnum ſecundum diuerſas rationes ad varia pertineat Prædicamenta. *Ad 3. Corpus tribus modis ſumitur.*

Ad quartum non eſt facilis ſol. Quidam enim dicunt, has quantitates, ſcilicet locum, tempus, orationem, dupliciter poſſe conſiderari:vno modo,vt ſunt rationes diuiſibilitatis, ſeu in ratione diuiſionis, & ſic ab Ariſtot. conſiderantur in 5.Metaphy.& tunc locus non eſt ſpecies diſtincta à ſuperficie,cùm eadem ſit ſuperficiei,& loci diuiſio:ſimiliter nec oratio à numero diſtinguitur:tempus autem & motus ſunt diuiſibilia ad diuiſionem ſpatij, per quod fit motus, id eſt,quantitates per accidens ſunt.Hoc igitur fuit in cauſa, quo minùs Ariſto.locum & orationem non poſuerit, tempus autem & motum inter quantitates per accidens aſſignauerit. Poſſunt tamen ſecundo conſiderari in ratione menſuræ, & tunc locus eſt quantitas per ſe diſtincta à ſuperficie, quia locus eſt menſura corporum ſeparabilium à ſe:ſimiliter & oratio à numero diſtinguitur,cùm oratio ſit mẽſura ſonorum diſcre-

torum: tempus etiam eſt per ſe quantitas, cùm ſit motus menſura: motus autem ſemper eſt quantus per accidens in ratione diuiſionis: quia diuiditur per aliud, ſcilicet ſpatium: & in ratione menſuræ, quia menſuratur per tempus. Cùm igitur hîc conſideretur quantitas, vt eſt menſura, optime ponuntur eius ſpecies aliter, quàm in Met. in qua conſideratur quantitas, vt eſt ratio diuiſibilitatis.

Iſta ſolutio non eſt ſpernenda: eſt enim inſignium virorum: tamen mihi in hoc non placet, nam eſſe menſuram eſt paſſio quantitatis ipſius fluens ab eius natura: ſed talibus ſpeciebus prædictis non ineſt per ſe quantitatis ratio ſecundum eos, ergo nec inerit paſſio: à quo enim per ſe remouetur natura, remouebitur etiam & paſſio: & præterea, quia diximus hîc etiam naturam ipſam quantitatis conſiderari.

2. Sol. Burleus ad hoc dicit, locum non eſſe ſpeciem per ſe quantitatis illo modo: nam locus denotat duo, ſuperficiem de materiali, & continentiam de formali: materialiter ergo non differt à ſuperficie: formaliter verò non eſt quantitas, quia continentia quantitas non eſt: ac propterea ab Ariſt. non numeratur in 5. Meta. hic verò locus ponitur inter quantitates, quia Ariſt. loquitur vulgariter, & ſecundum opinionem celebriorem. Omnes autem antiqui locum inter quantitates conſtituebant: & hoc videtur docere Auerr. 5. Meta. com. 18. Hæc ſententia fuit Alb. tra. iſto cap. 5. vbi locum explicat eſſe illud ſpatium totum, longum, latum, profundum, quod eſt inter latera corporis continentis, vt antiqui credebant, 4. Phyſic. immò vulgus modò ita exiſtimat. Hoc tamen impugnat illic Ariſt. & ſecundum veritatem oſtendit, locum eſſe ſuperficiem vltimam corporis continentis: hoc etiam videtur docere Simplicius: & Doctores Louanien. aſſerunt locum ſecundum Ariſt. non eſſe quantitatem diſtinctam à ſuperficie: hîc autem fuiſſe locutum iuxta receptam ſui temporis, & communem opinionem.

Dicit ſecundò Burleus motum eſſe quantitatem per ſe, ſicut tempus etiam in ratione diuiſionis: fuiſſe autẽ prætermiſſum ab Ariſt. non quia non eſſet, ſed quia non curauit omnes ſpecies enarrare.

Dicit tertiò in Meta. tempus, & motum dici quanta per accidens, non quòd nõ ſint per ſe quantitates, ſed quia ab alio, ſcilicet à ſpatio & mobili recipiunt eſſe quantitates, ſed recipiunt ab iis effectiuè ſolùm, in ſe tamen quantitates formaliter ſunt.

De

De oratione autem dicit quartò, eſſe etiam per ſe quantitatem à numero diſtinctam.

Iſta ſententia Burlei, in hoc quòd concedit motum eſſe quantitatem per ſe, eſt Alberti Magni tract. iſto cap. 10. & Iambli, vt refert in præſenti Simpl. Dicunt enim motum duo dicere, & fluxum, & formam aliquã, cuius eſt fluxus: & quòd ſucceſſio quantùm ad fluxum, eſt quantitas, quantùm ad formam, non: ſed aliquando eſt qualitas, aliquando vbi, aliquãdo quantitas ſecundum quod fluxus poteſt eſſe in qualitate, vel vbi, vel quantitate: ac propterea hic non numerat inter quantitates, quia totum eius eſſe non eſt quantitas, nec vnius eſt generis.

At Porphyrius lib. 2. interro. & Ammo. credunt motum ſecundum ſuam naturam non eſſe quantitatem: ſed eſſe quantum per accidens, ſicut ſubſtantia eſt quanta per accidens. Ad locum Meta. Reſp. illic Alex. Ariſtotelem ſolùm tractare de quantitate permanente, propterea iſta prætermiſit.

Sed in hac difficultate ne confuſio inſit audienti, quantum pro captu logico exigitur, exiſtimo ita dicendum. Primò omnes has ſpecies hîc numeratas eſſe quantitates per ſe: & hæc eſt communis opinio, non ſolùm in ratione menſuræ, ſed etiam in ratione partium, & diuiſibilitatis, vt ſuperiùs diximus. *3. Sol.*

Dico ſecundò, tempus dupliciter poſſe diuidi. Vno modo ſecundum partes ſucceſſionis, ſcilicet præſens, præteritum, futurum, & ſecundum hanc diuiſibilitatis rationem eſt quantitas per ſe. Et ita hîc conſideratur. Altero modo diuiditur ſecundum ſpatium per quod mobile tempus efficiens mouetur: & ſecundum hanc diuiſibilitatem eſt quantitas per accidens, vt dicitur in Metaphyſica: conſiderare autem tempus ſecundum ſuas partes ad Phyſicum ſpectat, & id notius eſt propterea in Metaphy. non inter quantitates per ſe conſtituitur, ſicut in Logica. *Tempus duobus modis diuiditur.*

Dico tertiò, orationem ſub numero comprehenſam fuiſſe illic: non enim ibi loquitur de numero particulariter, vt diſtinguitur ab oratione, ſed vt numerus eſt idem quod multitudo, vt ibidem interpretatur Auerroes.

Dico quartò, locum etiam ſub ſuperficie contineri, ibi enim conſiderat ſuperficiem in communi, vt includit ſuperficiem ambientem, & terminantem: hîc autem loquitur particulariter de ſuperficie terminante.

Dico vltimò, motum non eſſe quantitatem per ſe, vt benè *Motus nõ*

eſt per ſe quãtitas. dicit Ammo. & Porphy. quia motus, vt motus, eſt ſolùm actus quidam imperfectus, vt ſuo loco tractabitur. Hæc omnia obſerua, quia exiſtimo Ariſtot. & veritati maximè eſſe conformia.

Ad 5. Ad quintum, eſt inſignis difficultas de intellectu orationis, quid ſit. Omiſſis aliorum ſententiis, dicam quæ in hoc diligenter excogitaui, idque declarabo ſequentibus fundamentis.

1. fund. Vox cuiuſmodi ſit ſonus. Aduerte igitur primò, quòd ſonus eſt quoddam accidens, & qualitas effecta in aëre ex colliſione duorum corporum. Vox autem eſt non omnis ſonus, ſed ille tantùm qui efficitur in aëre ex colliſione quarundam corporis partium, ſcilicet linguæ, palati, dentium, &c. eſt autem vna vox, quæ vnica fit percuſſione, plures autem voces, quæ pluribus fiunt percuſſionibus, ſicut ſunt ſyllabæ: quælibet enim ſyllaba vnica fit percuſſione, plures autem pluribus. Oratio autem eſt aggregatio ex multis vocibus ſyllabarum, vt dominus: vnde omnis oratio eſt diſcontinua, & diſcreta.

2. fund. Diſcretionem eſſe duplicem. Aduerte ſecundò, Diſcretio duplex eſt: quædam ſubiecti, vt albedo lactis, & albedo niuis diſcreta ſunt, quia duobus inſunt diſcretis ſubiectis: altera eſt diſcretio formæ, ſicut quando duo inſunt vni ſubiecto, tamen vnum alteri idem non eſt: ſicut albedo & dulcedo lactis. Oratio igitur diſcreta eſt, non quidem ſubiecto, quia in eodem aëre omnes ſyllabarum percuſſiones recipiuntur, ſed diſcretæ formæ: nec ſimiliter eſt diſcreta in tempore cæli, quia vnico tempore ſimul duo poſſunt loqui, quorum ſermones ſimul tempore & ſubiecto ſunt, formæ tamen diſcretæ ſunt.

3. fund. In voce tria poſſunt conſiderari. Aduerte tertiò, In iſta voce poſſumus tria conſiderare. Id quod eſt eius eſſentia, ſcilicet id, ratione cuius eſt ſonus. Secundò, aliquid quod ſe habet, vt qualitas eius, ſcilicet quòd ſit acuta, grauis, ſonora, rauca. Tertiò, eſt quædam extenſio, & velut corpulentia ipſius vocis, ſecundum quam vox magna, breuis, æqualis, inæqualis dicitur: & hæc eſt vocis quantitas, quæ dicitur tempus vocis. Vnde quando audis ſyllabas habere tempus, non intelligas de tempore, quòd dicitur dies, annus, &c. ſed de iſta intrinſeca extenſione & vocis dilatatione, quæ maior eſt in vna, quàm in altera, ſecundum quod breuis, altera longa dicitur.

4. fund. Quid ſit oratio. Aduerte quartò, Oratio dicitur iſte numerus horum temporum ſyllabarum ſucceſſiuarum, & diſcretarum: ſed maximè conſidera, quod non ſolùm oratio eſt multitudo tempo-

rum

rum horum,ſed ſuperaddit temporum diuerſitatem, & ordinem:vnde alia oratio eſt populus pro arbore, alia pro ciuitate,nam illa eſt ex prima longa,& hęc ex prima breui:ſimiliter alia eſt ſpecies orationis dominus,alia domini.In ſumma hęc oratio continet omnia carmina,& carminum genera, & omnes pedes carminum, quæ non ſolùm diuerſa ſunt in multitudine ſyllabarum,ſed præcipuè ordine, & quantitate: vnde muſæ, in recto ſpondæus eſt, cùm ex vtraque longa conſtet: at in recto ſingulari trochæus eſt,quia poſterior eſt breuis, & ſic de reliquis. Hæc oratio eſt iudicio meo numerus muſicus & harmonicus,de quo Muſica ſpeculatur. *Sub oratione,quæ ſpecies eſt quantitatis, quæ nam contineātur.*

Ex his ſequitur,hîc multò aliter orationem quàm in libro Periher. ſumi: hîc enim pro vna etiam dictione vocali, illic pro pluribus. Prætereà in præſenti impertinens eſt, quod ſignificet, nam etiamſi non ſignificet, oratio dicitur: illic autem eſt neceſſaria vocum ſignificatio. Prætereà in præſenti oratio non eſt ipſa vox, ſed quantitas ipſarum vocum & dictionum:in lib.verò Perih.oratio eſt ipſa vox ſignificatiua,ac proptereà hîc Ar.dixit, oratio quæ in voce fit: quaſi non ſit vox,ſed vocis quantitas. *Orationē aliter hic, aliter in lib. Periher conſiderari.*

Per hæc patet ſolutio ad argum.Ad replicam dico,Quamuis ſyllaba ſit per ſe continua, tamen quia ſyllaba non per ſe, ſed cum dictione ordinatur, non facit quantitatis per ſe ſpeciem, ſed cum oratione, quæ diſcreta eſt: aut dicendum eſt ſyllabam eſſe vnitatem in oratione, ſicut eſt vnitas in numero arithmetico. *Sol.*

Ad ſextum reſp.magnitudinem,longitudinem,& multitudinē, aliquando ſumi abſolutè pro ipſis quantitatibus vt magnitudo idem ſit,quòd quantitas continua,præſertim permanens,quo pacto ſumitur.1.cæli. c. 1. longitudo idem quòd linea:multitudo diſcreta quantitas:& tunc magnitudo non opponitur paruitati,nec multitudo paucitati, nec breuitati longitudo:vnum quodque enim continuum magnum eſt, longum eſt: & numerus quiuis eſt multa. Altero modo ſumuntur iſta reſpectiuè,vt vnum reſpectu alterius dicatur,& ſic opponuntur, tunc enim ſunt ad aliquid: nec eſt inconueniens, quòd res in vno Prędicamento collocetur,paſſio verò in alio: vt enim homo eſt in Prædicamento ſubſtantiæ,riſibilitas autem in qualitate,ita quantitas eſt in vno Prædicamento, iſtæ autem paſſiones eius,magnum,paruum,æquale, & reliqua in Prædicamento ad aliquid ſunt. *Ad 6.*

Ad ſeptimum eſt facilis ſolutio ex his quæ diximus in Prędicamento *Ad 7.*

Quomodo omnes menſuræ ad quantitatem pertineant. dicamento ſubſtantiæ: vnitas enim, & punctum ad quantitatem pertinent, reductiuè tamen, tanquam principia quantitatis: vnitas enim eſt principium diſcretæ, punctus continuæ permanentis.

Ad 8. Ad octauum dico omnes menſuras ad hoc Prædicamentũ pertinere, non ſecundum relationem, per quam ad menſurata referuntur, vt dicit Simpl. ſed ſecundum id, quod menſurant, quod quantitas eſt: & ſic ſub his ſpeciebus continentur: quædam enim ſub loco, qui per modum vaſis contẽti menſurat: quędam ſub linea, quæ per modum longitudinis: quædam ſub numero, qui per modum multiplicationis ſolùm. Ex his omnibus cuilibet facillimum erit iſtas ſpecies ordinare in tabula aliqua: aduertatq́ue ſingula dictorum eſſe genera continentia multa ſub ſe: numerus enim multas numerorum ſpecies, oratio ſimiliter varias ſpecies, & genera continet: idẽ de linea quæ multas menſuras continet, ſimiliter & de aliis. Hæc de quantitate.

Poſſent quidem multa alia dici, ſed hæc ſufficiant, ne extra modum limites Logicos tranſgrediamur, Logicum agentes. Vides Simp. de grauitate, an ſit quantitas, vt vult Archytas.

De his, quæ Ad aliquid dicuntur. Cap. VII.

1 *Ad aliquid verò talia dicuntur, quæcunque hæc ipſa quæ ſunt, aliorum eſſe dicuntur, vel quomodolibet aliter ad alterum, vt maius hoc ipſum, quod eſt alterius dicitur: aliquo enim maius dicitur, & duplum alterius dicitur hoc ipſum quod eſt: alicuius enim duplum dicitur: ſimiliter autem & alia quæcunque huiuſmodi ſunt.*

2 *At verò ſunt etiam & hæc ad aliquid: vt habitus, diſpoſitio, ſenſus, ſcientia poſitio: hæc enim omnia, quæ dicta ſunt, hoc ipſum quod ſunt, aliorum eſſe dicuntur, vel quomodolibet aliter ad alterum, & non aliud quiddã. habitus enim alicuius habitus eſſe dicitur, & ſciẽtia alicuius ſciẽtia, & poſitio alicuius poſitio: & alia quoque ſimiliter.*

3 *Ad aliquid igitur ſunt, quæcunque hæc ipſa quæ ſunt, aliorum eſſe dicuntur, vel quomodolibet aliter ad alterum, vt mons magnus dicitur ad alterum: magnus enim mons*

dicitur

dicitur ad aliquid,& ſimile alicui ſimile,& cætera talia ſimiliter ad aliquid dicuntur. Sunt autem & accubitus, & ſtatio, & ſeſſio poſitiones quædam, poſitiones verò ad aliquid ſunt: iacere autem & ſtare vel ſedere, ipſa quidem non ſunt poſitiones, denominatiuè verò dicuntur ab iis, quæ dicta ſunt poſitionibus.

Ineſt autem & contrarietas in iis, quæ ſunt ad aliquid vt virtus vitio contrarium cùm ſit vtrunque eorum ad aliquid; vt ſcientia ignorantiæ. Non autem omnibus iis, quæ ſunt ad aliquid inſunt contraria. Duplici enim nihil eſt contrarium, neque triplici, neque vlli talium. 4

Videntur autem & magis & minus ea quæ ad aliquid ſunt ſuſcipere: ſimile enim & diſſimile magis & minus dicitur, & æquale & inæquale magis & minus dicitur, cùm vtrunque ſit ad aliquid: ſimile enim alicui ſimile dicitur, & inæquale alicui inæquale. Non autem omnia quæ ſunt ad aliquid ſuſcipiunt magis & minus, duplum enim non dicitur magis & minus duplum, nec aliquid talium. 5

Omnia autem quæ ſunt ad aliquid, ad conuertentia dicuntur vt ſeruus domini ſeruus, & dominus ſerui dominus eſſe dicitur, & duplum dimidij duplum & dimidium dupli dimidium, & maius minore maius, & minus maiore minus: ſimiliter autem & in aliis: Sed caſu aliquotiens differunt ſecundum locutionem, vt ſcientia ſcibilis ſcientia dicitur: & ſcibile ſcientia ſcibile, & ſenſus ſenſibilis ſenſus, & ſenſibile ſenſu ſenſibile. 6

At verò aliquotiens non videbitur conuenienter ad quod dicitur aſſignetur, ſi peccet is qui aſſignat, vt ala ſi aſſignetur auis, non conuertitur, vt ſit auis alæ. Non enim prius cõuenienter aſſignatum eſt ala auis: neque enim quatenus auis eſt, eatenus ala ipſius dicitur, ſed eò quòd alata eſt: multorum enim & aliorũ alæ ſunt, quæ non ſunt aues. Quare ſi aſſignetur conuenienter, conuertitur: vt ala alati ala eſt: & alatum ala alatum. 7

Aliquo

8 *Aliquotiens autem fortè & nomen fingere neceſſe erit, ſi non fuerit nomẽ impoſitũ ad quod conuenienter aſſignetur: vt remus ſi aſſignetur nauigij, non eſt aſſignatio conueniens, neque enim eo quòd nauigium eſt, eo ipſius remus dicitur, ſunt enim nauigia quorum remi non ſunt: quare nõ conuertitur: nauigium enim non dicitur remi nauigium. Sed fortè conuenientior aſſignatio erit, ſi ſic quodammodo aſſignetur: remus remigatæ rei remus eſt, aut quomodocunque aliter: nomen enim non eſt poſitum, & conuertitur ſi conuenienter aſſignetur: remigatum enim remo remigatum eſt. Similiter autem & in aliis: vt caput conuenientiùs aſſignabitur capitati caput, quàm ſi animalis aſſignetur: neque enim eo quòd eſt animal, caput habet, multa enim animalia ſunt capita non habentia.*

9 *Sic autem fortaſſe facillimè quis ſumet, quibus poſita non ſunt nomina ſi ab iis quæ prima ſunt, & iis ad quæ cũuertuntur, nomina ponantur: vt in iis quæ prædicta ſunt, ab ala alatum, à remo remigatum. Omnia igitur quæ ad aliquid dicuntur, ſi conuenienter aſſignentur, ad conuertẽtia dicuntur, quoniam ſi ad quodlibet aliud aſſignantur, & non ad id, ad quod dicuntur, non conuertuntur.*

10 *Dico autem, quoniam neque eorum quæ in confeſſo ad conuertentia dicuntur, & nomina eis poſita ſunt, nihil cõuertitur, ſi ad aliquid eorum quæ ſunt accidentia aſſignentur, & non ad id ad quod dicuntur, vt ſeruus ſi non domini aſſignetur, ſed hominis vel bipedis, vel cuiuſcunque talium, non conuertitur, neque enim dici poteſt, homo eſt ſerui homo: non enim conueniens eſt aſſignatio. Amplius, ſi quidem conuenienter aſſignetur ad quod dicitur, omnibus aliis ſublatis, quæcunque accidentia ſunt: relicto autem ſolo illo ad quod aſsignatũ eſt conuenienter, ſemper ad ipſum dicetur, vt ſi ſeruus ad dominum dicitur, circumſcriptis ommnibus, quæ accidentia ſunt domino, vt eſſe bipedẽ, vel ſcientiæ ſuſceptibilem, vel hominem, relicto verò ſolo quòd dominus*

dominus eſt, ſemper ſeruus ad ipſum dicetur, ſeruus enim domini ſeruus dicitur. Si autem non conuenienter ad id, ad quod dicitur, aßignetur, circunſcriptis omnibus aliis, relicto autem eo ſolo, ad quod aßignatum eſt, non dicetur ad ipſum: aßignetur enim ſeruus hominis, & ala auis, & circunſcribatur ab homine eſſe dominum, non ſanè amplius ſeruus ad hominem dicetur: cùm enim dominus non ſit, neque ſeruus eſt: ſimiliter & de aue, ſi adimitur eam alatam eſſe: non enim amplius erit ala ad aliquid, cùm enim non ſit alatum, nec ala erit alicuius. Quare oportet, aßignare ad id, ad quod conuenienter dicitur. Et ſi ſit nomen poſitum, facilis erit aßignatio: ſi autem non ſit, fortaſſè neceſſarium erit nomen fingere: ſi autem ſic aſſignentur, manifeſtum eſt: quoniam omnia, quæ ad aliquid ſunt, ad conuertentia dicuntur.

Videntur autem ipſa ad aliquid ſimul eſſe natura: & in plurimis quidem verum eſt: in aliquibus verò non verum: ſimul enim duplum & dimidium ſunt: & cùm ſit dimidiũ, duplum eſt: & cũ ſit dominus, ſeruus eſt: & cùm ſit ſeruus, dominus eſt: ſimiliter autem his & alia. Simul autem hæc auferunt ſeſe inuicem: ſi enim non ſit duplum, non erit dimidium: & ſi non ſit dimidium, non erit duplum: ſimiliter autem & in aliis, quæcunque talia ſunt. 11

Non autẽ in omnibus his quæ ad aliquid, verum videtur eſſe ſimul natura: ſcibile enim ſcientia prius videbitur eſſe, namque in pluribus præexiſtentibus rebus ſcientias accipimus: in paucis enim vel nullo quiſquã hoc perſpiciet ſimul cum ſcibili ſcientiam eſſe factam. Amplius, ſcibile ſublatum ſimul aufert ſcientiam: ſcientia verò ſimul non aufert ſcibile: nam ſi ſcibile non ſit, non erit ſcientia, nullius enim erit ſcientia: ſcientia verò ſi nõ ſit, nihil prohibet eſſe ſcibile, vt circuli quadratura ſi eſt ſcibilis, ſcientia quidem eius nondum eſt, ipſa verò ſcibilis eſt. Amplius, animali quidem ſublato non erit ſcientia, ſcibilium verò plurima eſſe 12

rima eſſe contingit.

13 *Similiter autem his ſeſe habent ea quæ de ſenſu ſunt:
ſenſibile enim prius quàm ſenſus eſſe videtur, ſublatum
enim ſenſibile ſimul aufert ſenſum: ſenſus verò ſenſibile nō
ſimul aufert: ſenſus enim circa corpus & in corpore ſunt,
ſenſibili autem ſublato aufertur & corpus: ſenſibile enim
corpus eſt. Cùm autem corpus non ſit, aufertur & ſenſus,
quare ſimul aufert ſenſibile ſenſum: ſenſus verò ſenſibile
non ſimul aufert: ſublato enim animeli ſenſus quidē aufer-
tur, ſenſibile autem erit corpus: vt calidum, dulce, amarum,
& omnia alia quæcunque ſunt ſenſibilia. Amplius, ſenſus
quidē ſimul cum ſenſitiuo fit: ſimul enim fit animal, & ſen-
ſus: ſenſibile verò ante animal, aut ſenſum eſt. Ignis enim
& aqua, & alia huiuſmodi, ex quibus ipſum animal con-
ſtat, antè ſunt, quàm animal omnino ſit, aut ſenſus: quare*
11 *prius ſenſibile quàm ſenſus eſſe videbitur.*

14 *Habet autem dubitationem, vtrùm nulla ſubſtantia ad
aliquid dicatur, quemadmodum videtur, ſi hoc contingat
ſecundum quaſdam ſecundas ſubſtantias. Nam in primis
ſubſtantiis verum eſt, nam neque tota, neque partes prima-
marum ſubſtantiarum dicuntur ad aliquid. Nam qui-
dam homo non dicitur alicuius quidam homo, neque quidā
bos alicuius quidam bos. Similiter autē & partes: quædam
enim manus non dicitur alicuius quædam manus, ſed ali-
cuius manus: & quoddam caput non dicitur alicuius quod-
dam caput, ſed alicuius caput. Similiter autem & in ſecun-
dis ſubſtantiis, atque hoc quidem in pluribus, vt homo non
dicitur alicuius homo, nec bos alicuius bos, nec lignum ali-
cuius lignum, ſed alicuius poſſeßio dicitur: in huiuſmodi
ergo manifeſtum eſt, quoniam non ſunt ad aliquid. In ali-
quibus verò ſecundis ſubſtantiis habet dubitationē, vt ca-
put alicuius caput dicitur, & manus alicuius dicitur ma-
nus, & ſingula huiuſmodi: quare hæc fortaſſè, ad aliquid
eſſe videbuntur. Si igitur ſufficienter eorum quæ ſunt ad*

aliquid definitio aßignata eſt, aut omnino difficile, aut impoßibile eſt oſtendere quòd nulla ſubſtantia eorum quæ ſunt ad aliquid dicitur.

Si autem non ſufficienter, ſed ſunt ad aliquid, quibus hoc ipſum eſt eſſe ad aliquid quodam modo ſe habere, fortaſſè aliquid contra iſta dicetur. Prior verò definitio ſequitur quidem omnia ea, quæ ſunt ad aliquid, non tamen in ipſis idem eſt cum eo quod eſſe ad aliquid, ipſa quæ ſunt, aliorũ dicantur. Ex his autem manifeſtum eſt, quod ſi quis aliquid eorum quæ ſunt ad aliquid definitè ſciet, & illud ad quod dicitur, definitè ſciturus eſt. Manifeſtum igitur & ex ipſis eſt, ſi enim nouit aliquis hoc, quòd aliquid eſt (eſt autem eſſe iis quæ ad aliquid ſunt, idem ac ad aliquid aliquo modo ſe habere) & illud nouit, ad quod hoc aliquo modo ſe habet. Si enim non nouit omnino ad quod hoc aliquo modo ſe habet, neque ſi ad aliquid hoc aliquo modo ſe habet noſcet. Sed & in ſingulis palam hoc eſt, vt ſi quid nouit quis definitè quod duplum eſt, & cuius duplum eſt, mox definitè nouit: ſi enim nullius definitorum nouit ipſum duplum eſſe, neque ſi ſit duplum omnino nouit. Similiter autem & hoc aliquid ſi nouit quis quod melius eſt, & quo melius eſt, ſtatim definitè neceſſarium eſt noſſe: propter hæc autem non indefinitè hoc cognoſcet, quòd hoc eſt peiore melius: ſuſpicio enim hæc eſt, non ſcientia: non enim adhuc ſciet exactè quod eſt peiore melius: ſi enim ſic accidit, nihil eſt deterius ipſo. Quapropter palam eſt quòd neceſſarium eſt, ſi nouerit quis aliquod relatiuorum definitè, & id ad quod definitè, neceſſe eſt noſſe. Caput verò, & manus, & eorum ſingula, quæ ſubſtantiæ ſunt, ea ipſa quæ ſunt ſciri definitè poſſunt: ad quod verò dicantur non eſt neceſſarium ſcire: cuius enim hoc caput, vel cuius hæc manus ſit, non eſt ſcire definitè, quare non erunt hæc ad aliquid. Si verò non ſunt hæc eorum quæ ſunt ad aliquid, verè erit dicere quòd nulla ſubſtantia eorum eſt quæ ſunt ad aliquid. Fortaſſe autem difficile

difficile ſit de eiuſmodi rebus vehementer aſſerere, niſi ea ſæpè pertractata ſint: dubitaſſe autem de horum vnoquoque non eſt inutile.

Cur potiùs de prædicamento Ad aliquid, quàm de Qualitate egerit?

NOn parua primò ſe nobis offert difficultas, cur Prædicamentum hoc qualitati anteponatur. ratio enim dubitandi eſt: prius eſt rem eſſe in ſe, quàm ad aliud comparari: ſed qualitas conuenit rei ſecundum ſe, relatio verò vt alteri comparatur: ergo prior eſt qualitas ſecundum naturam: immò Ariſt. ipſe 5. Meta. cap. 14. quale propoſuit, & in diuiſione horũ Prædicamentorum præcedenti. Archytas illa ratione motus, vt refert Simpl. quale antepoſuit ipſi Prædicamento ad aliquid.

Duplex ordo eſt in Categorijs. Circa hoc aduerte ex Simplicio in his Prædicamentis, quòd duplex eſt ordo, quidam naturæ, & eſſentiæ, ſecundum quem vnum in ſuo eſſe & natura alterum præcedit: alter eſt ordo doctrinæ; ſecundùm quem vnius cognitio, & doctrina prius traditur cognitione alterius, & vnum prius, alterum poſterius docemur.

Hoc ſuppoſito doctores Louanien. dicunt hic non ordine naturæ, ſed doctrinæ ſolùm ſeruari, ſecundum quem illa ſemper præmittenda ſunt, quæ magis priorum cognitioni neceſſaria ſunt, ſiue priora ſint, ſiue poſteriora. Conſtat autem poſt quantitatem magis neceſſariam eſſe relatiuorum cognitionem, cùm in Prædicamento quantitatis longa facta fuerit mentio eorum, ſcilicet de magno & paruo, & reliquis, quæ ad aliquid dicuntur. Quam rationem etiam tradit Ammo. huius ordinis, quò ad aliquid præponitur qualitati.

At Simp. Porph. & Boët. etiam ordinem naturæ cum ordine doctrinæ ſeruari inſinuant ſecundum Ariſt. quia ſubſtantia corporea prius eſt quanta, quàm qualis, cùm quantitas ſit eius paſſio prima, ſed ad quantitatem immediatè ſequitur eſſe magnum, vel paruum, æquale, inæquale, quæ omnia ad aliquid ſunt: prius ergo eſt ad aliquid ipſo quali. Nec obſtat aliquas relationes, & habitudines eſſe poſteriores qualitatibus, ſcilicet illas, quæ ex qualitatibus oriuntur: ſat eſt à toto genere, quòd natura ipſius ad aliquid in aliquibus præcedat qualitatem, non autem qualitas vlla antecedat quantitatem: prior igitur natura eſt relatio, ſimiliter & doctrina propter rationem dictam prius.

Ad

Ad aliquid verò talia dicuntur quæcunque hoc ipſum quod ſunt aliorum eſſe dicuntur, vel quomodolibet aliter ad aliud, &c. 1

Caput iſtud in tres partes diuiditur. Prima continet definitionem quandam eorum, quæ ad aliquid ſunt, & ipſius explicationem: quæ definitio communis erat tempore Ariſt. imò ipſius Platonis, vt vult Alb. & Boët. quamuis id neget Simplicius. Secunda continet quatuor proprietates, quæ ſecundum talem definitionem conſequuntur. Tertia proponit vnum abſurdum, quod iuxta talem definitionem ſequitur, & ea reiecta aliam ponit, quæ maximè relatis conuenit. Similiter quandam ipſorum infert proprietatem.

Attende autem has definitiones generaliſſimorum, vt ſæpè dixi, non eſſe proprias definitiones, cùm genere & differentia careant, ſed deſcriptiones quædam ſunt, per quas rem magis manifeſtam facimus per ea, quæ clariora ſunt. *Nota.*

Aduerte igitur, accidentis duplex eſſe genus. Quoddam ineſt ſubiecto abſque alterius ſubiecti dependẽtia, vt albedo ineſt niui, calor igni, ſuperficies corpori abſque alterius vllius ordine, & habitudine. Et hoc accidens abſolutũ dicitur. *Nota.*

Quoddam accidens ineſt alicui ſubiecto cum dependentia alterius ſubiecti accidentis: vt paternitas ineſt vni homini, dependenter tamen ab alio, cui ineſt filiatio, ſimile ineſt huic albedini, dependenter tamen ab altera albedine, cui ineſt etiã illa ſimilitudo: tale igitur accidens dicitur reſpectiuum, & ad aliquid, cuius natura hæc eſt, vt non inſit vnum alteri, quin etiam alterum ei correſpondens, alteri ſimul inſit. *Accidentis duplex genus reperiri.*

Ex quo collige rationem tituli huius Prædicamenti: dicitur enim in plurali de his quæ ſunt ad aliquid, & ſemper Ariſto. in capite pluraliter loquitur: cuius ratio eſt, vt notat Ammo. & Alb. tract. iſto. c. 3. quia nunquam iſta ſingula conſiſtunt, ſed ſemper bina, vnum ad alterum. Nec propter hoc negamus, quin ſingulariter poſſit proferri, vt notat Simp dici enim poteſt, pater eſt ad aliquid, & duplum eſt ad aliquid: ſed ad inſinuandam horum naturam, quæ ſine multitudine eſſe non poteſt, pluraliter loquimur. *Nota.*

Per hæc itaque manifeſtatur Ariſtotelis deſcriptio. Illa ſunt ad aliquid, quorum hoc ipſum, quod ſunt, id eſt, quorũ natura, & ſubſtantia eſt, ad aliud dici, & referri: at quia variè vnum ad alterum dicitur, aliquando per habitudinem genitiui, vt pater eſt filij pater, aliquando per habitudinem datiui, ſimile eſt alicui ſimili ſimile: vel ablatiui, maius eſt minore

nore maius:aliquando id ſit per accuſatiuum, aliquãdo cum præpoſitione,aliquando ſine illa,vt dicit Simp. Propterea dicit Ariſt.aliorum dicuntur,vel quomodolibet aliter ad aliud, ſcilicet dicuntur. Hæc eſt omnium explicatio communis deſcriptionis huius.

Ponit Ariſt.exempla per varios caſus.Maius,inquit,aliquo maius eſt,duplum etiam alterius duplum eſt: & alia ſimiliter quæ adinuicem conferuntur. Hæc Græcè genitiui habitudinem explicant:quamuis Latinè ſint caſus varij.

2 *At verò ſunt etiam & hæc ad aliquid,&c.*

Proſequitur Ariſtoteles exempla proponere eorum , quæ ad aliquid ſunt.ponit autem iſta,quæ ſequuntur, ſcilicet habitum,diſpoſitionem,ſcientiam,ſenſum, poſitionem:in quibus notab.s hæc quatuor prima ad obiectum referri. Si enim habitus eſt,alicuius obiecti habitus eſt , ſimiliter & diſpoſitio:differunt enim hoc ſolo habitus & diſpoſitio , quòd habitus inhęret ſubiecto,à quo difficilè remoueri poteſt:diſpoſitio eſt,quæ facilè remouetur : ſimiliter ſcientia , & ſenſus, alicuius obiecti ſcientia,& ſenſus ſunt : poſitio autem refertur & ad ſubiectum, & ad locum : eſt enim poſitio habitudo corporis ad locum.

Dub.1. Dubitabis,vt quid Ariſtot. non continuauit hæc exempla prioribus, ſed quadam interruptione vſus eſt, dicens, (ſunt etiam & hæc ad aliquid.)

Sol. Reſpondet Ammon. id factũ fuiſſe propter duo.Alterum eſt, quia priora exempla erant habitudinis genitiui,quibus explicatur illa definitionis pars, aliorũ dicuntur:nunc autem iſta ſunt habitudinis aliorum caſuum quibus explicatur illa altera pars,vel quomodolibet aliter ad aliud.Alterum eſt,quod etiam notat Simp. iſta, quæ ad aliquid dicuntur, oriuntur ex multis Prædicamentis : quædam ex quantitate, vt duplum , maius : quædam ex qualitate, vt ſcientia,habitus:quædam ex ſitu,vt poſitio,& cubatio:& quia exempla priora erant de his, quæ quantitatem conſequuntur,poſteriora verò de his, quæ qualitatem , & alia ſequuntur,ideò diſtinxit,& interruptione illa vſus eſt.Sed poteſt huius tertia ratio non ſpernenda adhiberi , quòd iſta definitio Ariſtotelis nõ eſt ipſius,ſed communis, quam ipſe eſt poſtea reiecturus:ſuſcipit tamen eàm modò explicandam, quia tũc paſſim circunferebatur:ac propterea multa ſecundum hanc infert, & dicit. quæ non tanquam vera,ſed tanquam abſurda ex tali definitione promanantia recipienda ſunt:id, quod doctè aduertit Ammo. Eſt autem vnum ex his, quod ſubiunxit,

iunxit, ac ſi dicat: ſi ad aliquid ſunt, quę aliorum dicuntur, iſta ad aliquid ſunt, ſcilicet habitus, diſpoſitio & reliqua, quæ tamen verè ad aliquid non ſunt, cùm ſint aliorum Prædicamentorum: ac propterea ſecundum talem definitionem probat eſſe ad aliquid, dum dicit iſta dici ad aliud, & non aliud quiddam, id eſt, non habent aliud quicquam, quàm ad aliud dici: ſed horum veritas poſteà examinanda eſt.

Ad aliquid igitur ſunt, quæcunque hoc ipſum quod ſunt, &c. 3

Ex manifeſtatione ſuperiori per exempla infert definitionem eandem, velut aliqua ratione probatam: infert etiam eam, vt aliis exemplis habitudines aliorum caſuum exprimentibus, declaret: magnum enim ad aliquid dicitur, & ſimile & reliqua. Subiunxit etiam accubitum, ſtationem, & ſeſſionem eſſe ad aliquid: & probat, quia ſunt poſitiones, poſitio verò ad aliquid eſt: at ipſorum concreta, ſcilicet ſedere, ſtare, non ſunt ad aliquid.

Dubitabis, quare id dicit Ariſtoteles de concretis. Reſpōdent Ammonius, & Simplicius, quia concreta ſunt alterius Prædicamenti, ſcilicet ſitus, abſtracta verò huius: & poſſet quis decipi, exiſtimans etiam iſta poni in hoc Prædicamēto, cùm eorum abſtracta collocentur. Notántque vnum iſti doctores maximè aduertendum, nō ſemper abſtractum, & eius concretum ad idem pertinere Prædicamentum: nam locus & tempus ſunt in quantitate, tamen eſſe in loco eſt aliud Prædicamentum, vbi: & eſſe in tempore, eſt aliud, ſcilicet quādo, quæ duo Prædicamenta ſunt denominatiua ab illis. *Dub. 1.* *Concretū & abſtractum non ſemper ad eandem pertinent Categoriam.*

Dubitabis quare ſtatio, ſeſſio, ad aliquid ſunt, non autem ſedere, & ſtare. Reſpondēt etiam iſti doctores, quia abſtracta non includunt ſubiectum ipſum, ſed tantùm habitudinem ad illud dicunt, quæ ad aliquid eſt: at ipſa concreta non habitudinem, ſed ſubiectum ipſum & ſubſtantiam dicunt. Hæc omnia intellige iuxta definitionem aſſignatam: an enim iſtæ ſint ſecundum definitionem exactam Ariſtotelis, quam in fine tradit, poſteà examinabimus. *Dub. 2.*

Ineſt autem contrarietas in his, quæ ſunt ad aliquid, &c. 4

Hæc eſt ſecunda pars capitis, in qua ea, quæ huic Prædicamento inſunt, Ariſtoteles ponit, & enarrat. Incipit autem à communibus: hæc enim eſt doctrina, quam ipſemet docet. 1. Phy. c. 7. vt primùm communia, deinde propria tradantur. Conuenit igitur his quæ ad aliquid ſunt, habere contraria: hoc autem exemplis manifeſtat, virtus enim vitio, & igno-

rantiæ ſcientia contraria eſt:at hoc,inquit,non omnibus,quę ad aliquid ſunt, ineſt: duplum enim non habet contrarium, nec dimidium,& tamen iſta ad aliquid ſunt.

Dub.1. Poſſet quis non immeritò obiicere: ſuperiùs enim in quātitate dixit Ariſt.magnum & paruum non eſſe cōtraria, quia ſunt ad aliquid: quo igitur modo hîc docet, ea, quæ ad aliquid ſunt,eſſe contraria? Nec poteſt dici, hîc loqui de contrarietate largè, vt complectitur quamcunque oppoſitionē: ſic enim non diceret, aliqua non habere contrarium, cùm conſtet,omnia quæ ad aliquid ſunt,relatiuè opponi: loquitur ergo de contrarietate propria, de qua in aliis Prædicamentis loquutus eſt.

Sol. Aduerte,iſtos reſpectus, qui ad aliquid ſunt, ſemper eſſe ſimul cùm aliis accidentibus abſolutis, à quibus procedunt: vt ſimilitudo eſt cum qualitate, magnum cum quantitate, &c.Vnde dupliciter poſſunt conſiderari: vno modo, ſecundum illos reſpectus puros, & vt ad aliquid ſunt, & tunc non habent contrarium,& hoc eſt, quod dixit cap. de quantitate: altero modo ſecundum illud accidens cui copulantur, quod fundamentum vocatur:& tunc ſi illud habuerit contrarium, dicetur iſtud habere contrarium, ſi verò non habuerit, dicetur iſtud non habere:& quia non omnia accidentia in quibus ad aliquid fundantur,contraria habent, ideò dicit aliqua habere,nempe ex illis quæ in qualitatem fundantur, aliqua verò non habere, ſcilicet illa quæ in quantitate innituntur. Ita docet Simp.& Amm.& bene:cuius ſignū eſt, quòd quando contraria aſſignat,non ponit correlatiua: vt ſcientia non contrariatur ſcibili,ſed ignorantiæ: virtus non contrariatur ei cuius virtus ineſt,ſed vitio: non ergo vt adinuicem referuntur,contrarietatem habent,ſed vt ſecundum ſe & in fundamento ſumuntur.

Dub.2. Dubitabis,quomodo in hoc Prędicamento ſcientiam,virtutem,& alia collocet, cùm tamen hæc in quarto Prædicamento conſtituantur. Reſpondet Ammo. non id ex propria ſententia feciſſe,ſed ſimulanter ad labefactandam illam definitionem ex qua ſequebatur, iſta in hoc Prædicamento eſſe.

Sol. At verò aliter reſp.Simp.& Boë.in præſenti.& Alb.tract. iſto. c.4.quod maximè notandum eſt:aſſerunt enim iſta & in hoc Prædicamento, & in aliis eſſe, non eſt enim inconueniens, quòd vna res ſecundum varias rationes, & conſiderationes, ad varia pertineat Prædicamenta: ſcientia enim, ignorantia, virtus, & reliqua, vt ſecundum ſe ſumuntur, & ſubiectum ipſum

ipſum perficiunt, & diſponunt, qualitates ſunt, & ad quartũ Prædicamentum pertinent:at vt ad obiectum ſuum referuntur ſecundum tales habitudines,& reſpectus in Prędicamento iſto collocantur: ſed harum opinionum iudicium poſteà in diſputatione proferetur.

Videntur autem magis & minus ea,quæ ad aliquid ſunt,ſuſcipere,&c. 5

Hæc eſt ſecunda ipſius ad aliquid proprietas, ſcilicet ſuſcipere magis,& minus, quàm exemplari inductione manifeſtat:ſimile enim,& diſſimile,æquale,& inæquale ad aliquid ſunt,tamen ſuſcipiunt magis & minus: vnum enim alio magis eſt ſimile,& magis diſſimile,æquale,vel inæquale,magis, vel minus.

Hic aduerte, quando audis, iſta eſſe ad aliquid, ne intelligas,iſta eſſe ad aliquid adinuicem:aliud enim eſt,eſſe ad aliquid ſeu,quod alij vocant,relatiua,& eſſe ad aliquid ad ſe inuicem,quod alij vocant correlatiua:relatiua enim,ſeu ad aliquid dicuntur plura,quorum ſingula ad aliud dicuntur, non tamen vnum ad alterum inter ſe:vt pater,duplum, ſimile,relatiua ſunt; ſeu ad aliquid, quia dicuntur ad aliud, non quidẽ inter ſe,ſed ſingula ad ſuum proprium terminum:pater enim ad filium,duplum ad ſubduplum,ſimile ad ſimile: correlatiua verò,ſeu ad aliquid adinuicem dicuntur: quorum vnum ad alterum dicitur,ſicut pater, & filius ſunt correlatiua. Per iſta intelliges exempla numerata eſſe relatiuorum, ſed non correlatiuorum.

QVAESTIO. *An relatio ſuſcipiat magis & minus.*

DVbitatur,an ſuſcipere magis,vel minus, competat relatis,ratione fundamenti,ſicut habere contraria,an ratione naturæ propriæ,ita vt inquantum ad aliquid ſunt,magis, vel minus ſuſcipiant.Hoc dubium eſt principale, & dignum conſideratione,priùs tamen ſunt explicanda verba,quæ poſt iſta ſequuntur: inquit enim Ariſto. non omnibus hoc ineſſe relatis,duplum enim magis vel minus non recipit. *Dub.1.*

Ad dubium igitur reſpondet Alb.tract.iſto.c.5. Simpl.Ammo.& Boët. & tandem eſt ſententia communis, relatiua ſuſcipere magis, vel minus, non ſui ratione, ſed fundamenti: quod ſi eis obiicias, aliqua fundamenta non ſuſcipere contraria,vt quantitas, in qua æquale, vel inæquale fundantur, non ſuſcipit magis vel minus,ipſum tamen æquale, & inæquale magis ſuſcipiunt. Ad hoc non eodem modo reſpondent:Boët.enim & Simp.dicunt æquale,& inæquale eſſe paſ- *1.opin.*

ſiones quaſdam, qualitates ipſius quantitatis: & quantitas ſecundum ſe non ſuſcipit magis, vel minus, ſed ſecundum has qualitates: & iudicio meo, iſti doctores hoc ſibi volunt, quod relatio non eſt, quæ magis, vel minus denominatur, ſed quātitas per has relationes, quæ qualitates ipſius ſunt: quantum enim vnum eſt magis vel minus inæquale alteri.

Iſta opinio non abſoluit dubium, nec reſpondet quæſtioni: nam eodem modo qualitas non ſuſcipit magis vel minus, ſed ſubiectum per eam: vnum enim eſt magis alteri ſimile ſubiecto per albedinem, & tamen hoc non obſtante aſſerimus, qualitati à ſe, & non à ſubiecto, conuenire ſuſcipere magis: eſſet ergo idem dicendum de relatione.

2. opin. Alber. tract. iſto. c. 5. aliter reſpondet: dicit enim quantitatem aliquo modo ſuſcipere magis, vel minus: vna enim maior, altera minor eſt, & hoc ſufficit, vt ab ea relatio æqualis vel inæqualis ſuſcipiat magis vel minus.

Sed nec hoc plenè ſatisfacit: nā cùm magis & minus in relatione ſit intenſiuè, & maius & minus in quātitate ſit extenſiuè, videtur, non relationi à fundamento, ſed à ſe, id ineſſe.

3. opin. Ammonius aliter etiam reſpondet: inquit, æquale, vel inæquale non ſuſcipere propriè magis vel minus, ſed impropriè, & abuſiuè: quod enim propriè magis vel minus ſuſcipit, cùm ſuo contrario miſcetur: vt album, quo magis eſt cùm nigro miſtum, minus eſt album, quo verò minus, magis eſt album: & æquale, & inæquale non miſcentur illo modo: æquale enim nihil habet inæqualitatis, nec inæquale aliquid participat æqualitatis: cùm æqualitas cōſiſtat in indiuiſibili, à quo recedere, eſt non amplius eſſe æquale: & inæquale nihil participat æqualitatis, dum inæquale manet: impropriè tamen eſt, illud magis & minus, quomodo æquale etiam vocamus, quod non multùm diſtat ab æqualitate propria. Hæc ex Ammonio.

4. opin. At ſi hoc altiùs conſideramus, inueniemus Archytam, vt refert Simp. exiſtimaſſe, ſuſcipere magis vel minus, ineſſe ipſis relatis, vt relata ſunt, & non ratione fundamenti: vnde Archytas ipſe non aſſignauit illud, ſcilicet habere contraria in his quæ ad aliquid ſunt: poſuit tamen habere proprietatem, ſcilicet ſuſcipere magis: illa enim proprietas non relatis à ſe, ſed à fundamento inerat: hæc verò ipſis ſecundum ſe competit.

Et hæc opinio probatur argumento, iudicio meo, ſatis cōuincenti. Si non ſuſcipit relatio magis vel minus, niſi ratione funda

fundamenti,ſequitur, quoties fundamentum ſuſcipit magis, & ipſa relatio ſuſcipiet magis, & quoties fundamentum ſuſcipit minus,& ipſa relatio ſuſcipiet minus,& quoties fundamentum nec magis,nec minus eſt ſuſceptiuum,nec ipſa relatio ſuſcipiet. Sed videmus totum oppoſitum. patet: Sint duo alba,vnum intenſum vt octo, alterum intenſum vt quatuor: iſta ſunt ſimilia, tunc ſumo ſimilitudinem illius, quod eſt vt octo:& pono quod albedo remittatur,& fiat vt ſeptem, tūc ſimilitudo eſt maior,& illud magis ſimile:& ſi fiat vt ſex, magis erit ſimile: & ſi fiat vt quatuor, multò ſimilius. Prætereà ſint duo alba vt quatuor, iſta ſunt maximè ſimilia:augeatur, & intendatur vnum,& fiat,vt quinque, tūc minus erunt ſimilia,& quò magis vnum intenditur, tantò in eo minus exiſtet ſimilitudo.Prætereà æquale,& inęquale,magis ſuſcipiunt,tamen non ratione fundamenti, quia fundamentum vel non ſuſcipit,vel multò aliter ſuſcipit, ſcilicet extenſiuè, inæquale verò intenſiuè ſuſcipit.

Propterea exiſtimo eſſe dicendum, dupliciter poſſe intelligi,relationem ſuſcipere magis vel minus,ratione fundamenti.Vno modo,vt non habeat aliam intenſionem,nec ſuſcipiat magis vel minus aliter, quàm ſuum fundamentum:ſicut non habeat contraria,niſi contraria fundamenti:ita,vt non illa relationi, ſed fundamento contraria ſint, vt aliqui intelligunt: & iſte ſenſus eſt falſiſſimus,vt argumenta ſuperiora euidenter probant:Altero modo,quod non ſuſcipiant magis vel minus, per ſolam ſui mutationem, ſicut qualitates, ſcilicet albedo, nigredo, & alia, quæ ſola ſui mutatione intenduntur: at iſta intendantur, & remittantur per mutationem fundamenti aliquam,licèt non ſit aptum ſuſcipere magis vel minus, ſicut in quantitate,vbi eſt maius & minus,ſit magis vel minus,æqualis vel inæqualis, ex mutatione quantitatis, quia vel augetur, vel minuitur. Et iſte ſenſus eſt veriſſimus, & intentus ab Archyta,& Metaphyſico dignus. *Reſp. ad dubium.*

Patet igitur,relationes in ſe,& ſecundum ſe,magis vel minus ſuſcipere,non tamen ſine aliqua ſubiecti,ſeu potiùs fundamenti mutatione: & variatione:nec iſta eſt ſicut prima cōmunitas ſuſcipiendi contraria. Et hoc doctè aduertit Caietanus,& eſt maximè memoriæ mandandum. *Dub. 2.*

Dubitatur,Si relatiua ſuſcipiunt magis vel minus, ſecundū ſe, & non ſecundum fundamentum, quæ igitur relatiua non ſuſcipient magis vel minus?Ad hoc dico, relatiua quamuis in ſe magis & minus recipiant,non tamen id fit, niſi aliqua fun- *Sol.*

damenti variatione comitante. Sunt autem quædam accidentia relatiua, quæ non ex tali fundamento procedunt, ſed ex fundamento vnico modo inuariabili ſe habente, vt duplum triplum, & alia, quæ ex quantitatibus ſic ſe habentibus conſequuntur, ſcilicet quòd vna alteram bis aut ter adæquatè contineat: & tales non ſuſcipiunt magis nec minus: qua variato fundamento ab illa vniformitate, deſtruitur relatio. Quædam alia procedunt ex fundamento, ſed non vno modo, & inuariabili ſe habente, vt ſimilitudo ex duobus albis vtcunque ſe habentibus fluit: & inæquale ex quātitate: & iſta, variato fundamento magis vel minus recipiunt.

Dub.3. Dubitatur prætereà: nam hoc pacto æquale non ſuſciperet magis nec minus, quia æqualitas oritur inter duas quantitates indiuiſibili modo ſe habentes, ita vt neutra ab altera excedatur, nec excedat. *Sol.* Reſpondeo non hîc in tanto rigore ſumi æquale, ſed abuſiuè: vt etiam quod accedit ad prorſus æquale, dicatur æquale, & quòd magis accidit, magis æquale.

6 *Omnia autem quæ ſunt ad aliquid ad conuertentia dicuntur, &c.*

Hæc eſt tertia proprietas relatiuorum, ſcilicet correlatiua dici ad conuertentia: & diutius immoratur in iſta, quàm in aliis, facitque quatuor. Primò eam exemplis explicat. Secundò oſtendit, quo modo in ea contingat errare. Tertiò adhibet remedium contra errorem. Quartò docet canonem obſeruandi, quando ad conuertentia dicantur.

Notab. Aduerte igitur, non hîc de conuertentia duorum terminorum æqualium, qua ab vno ad alterum valet illatio agi, quam aliqui vocant conuertibilitatem, vt notat Albert. tra. iſto. c. 6. nec ſimiliter de conuertentia duarum propoſitionum, qua ab vna ad alteram, tranſmutatis extremis, licet argumentari, quæ conuerſio vocatur: ſed eſt ſermo de mutua illatione qua correlatiua ſe ita habent, non vt vnum de alio prædicetur, ſed vt vnum per habitudinem ad alterum exprimatur, & ad inuicē conferantur: quod exemplis manifeſtat Ariſt. ſeruus eſt heri ſeruus, & herus eſt ſerui herus: duplum eſt dimidij duplum, dimidium eſt dupli dimidium. Notatque Ariſt. vnum in iſta conuertentia, quamuis correlatiuorum habitudo mutua ſit, tamen non ſemper ſecundum locutionem eſſe eoſdem caſus: aliquando enim vnum per genitiuum, alterum verò altero caſu refertur, vt ſcientia eſt ſcibilis obiecti ſcientia, ſcibili autē eſt ſcientia ſcibile, vel per ſcientiam: ſenſus eſt ſenſibilis rei ſenſus, ſenſibilis verò res eſt ſenſu, vel per ſenſum ſenſibilis:

idem

idem in multis aliis euenit.

At verò aliquoties non videbitur conuerti, &c. 7

Hæc eſt ſecunda particula, in qua docet iſtam conuertentiam mutuam deficere, quando non eſt conueniens correlatiuorum aſſignatio, id eſt, quando vnum alterius non eſt proprium correlatiuum. Exemplo manifeſtatur: ala, & auis, non ad conuertentiam dicuntur mutuò, quamuis enim verum ſit, auis eſt ala auis, non tamen ala eſt alicuius auis ala, quia multa habent alas, quæ tamen aues non ſunt: hæc autem conuertentia non fit, quia non ſunt correlatiua vera, hæc enim ſunt, ala & alatum, & tunc eſt conuertentia, ala eſt alati ala, & alatum eſt ala alatum: nam veſpæ, & apes, & formicæ alatæ ſunt, non tamen aues ſunt: patet ergo quoties conueniens aſſignatio fit, correlatiua dici ad conuertentiam.

Aliquoties autem & nomen fingere neceſſe erit, &c. 8

Hæc eſt tertia particula, in qua docet remedium ad conuertentiam faciendam: multoties enim non poteſt fieri iſta nominum correlatiuorum aſſignatio, & accommodatio, ratione defectus nominum, quia vnum correlatiuum habet quidem nomen, ſed non alterum. Verbi gratia, remus, & triremis: triremis enim remo triremis eſt, non tamen è contra remus eſt triremis remus, cùm alia à triremibus remos habeant. Tunc autem vult Ariſt. vt in tali nominum defectu ad conuertentiam aſſignandam, nomen fingamus, quo aptè correlatiuum explicetur, vt remus eſt remari remus. Similiter, inquit, caput, & animal, non conuertuntur: non enim animal eſt capite animal, cùm animalia ſint caput non habentia, vt vermes, conchylia, cancri: licebit ergo fingere capitatum, & tunc conuertentur, caput eſt capitati caput: capitatum eſt capite capitatum. Aduerte Græcè non remus eſt, ſed pedalion, quod eſt clauus, ſeu gubernaculum, quo nauis gubernatur. Boët. verò tranſtulit remum, vt ſimili vteretur exemplo in Latina lingua, ſed nihil refert.

Sic autem fortaſſe facilimè quis ſumet, &c. 9

Tradit regulam, qua modus nomina fingendi oſtenditur. Inquit, ab illo nomine, cuius correlatiuum aſſignandum eſt, eſſe ſumendum denominatiuum comprehendens omnia, quæ illud nomen participant. Verbi gratia, volo aſſignare correlatiuum capitis, quod non eſt impoſitum: tunc à capite ſumendum eſt denominatiuum, ſcilicet capitatum, quod omnia ea quæ capite prædita ſunt, comprehendat: idem in aliis obſeruandum eſt: ex quo infert, omnia ad aliquid dici ad cõ-

uertentiam,ſi eorum fiat conueniens aſſignatio. Hæc omnia exempla vult Ammon. non eſſe ex propria ſententia, ſed ex aliena ad repellendam illorum definitionem, ex qua iſta ſunt ad aliquid,caput,manus,clauis, quæ tamen ſubſtantiæ ſunt:& probat Ammo.iſta verè non eſſe ad aliquid,quia eorum,quæ ad aliquid ſunt,vno deſtructo alterum non cõſiſtit,at manus, caput,& reliqua abſciſſa ab eo cuius ſunt,& dicuntur manus, & caput.Sed poſſet reſponderi Ammo. iſta æquiuocè iam dici caput & manus,vt docet Ariſt.2.de anima,cap.1. & lib.1.de partibus,cap.1.De hoc tamen dicetur poſteà.

Dico autem neque eorum,quæ indubitanter, &c.

Hæc eſt quarta particula, in qua Ariſt. oſtendit non ſolùm non fieri conuertentiam, quando defectu impoſitionis nominum non fit conueniens correlatiuorum aſſignatio, ſed etiam non fieri, quando etiamſi nomina impoſita ſint,tamen non aſſumitur nomen, talem habitudinem explicans. Verbi gratia,Si quis dicat pater eſt,ergo hominis pater eſt, non valet, non quia nomen correlatiui deficiat, ſed quod non aſſumatur illud nomen, ſecundum quod verè eſt relatio, ſcilicet pater eſt filij pater:in quo docemur in conuertentia non ſolùm correlatiua,ſed etiam nomina ipſam talem correlationem ſignificantia eſſe ſumenda,quæ ſi ſumantur,in omnibus erit conuertentia.

Nota 1. Subiungitque rationem ad obſeruandum an fuerit recta correlatiui aſſignatio.Pro cuius declaratione, aduerte, quòd ſicut in re vnâ multæ aliæ cõiungũtur,ita etiam variis,vnum, & idem nominibus ſignificatur: ſingula autem illud ſignificant ab vnica ſpeciali ratione,& forma, quæ in illo eſt: idem enim dicitur homo animal,album, pater, legens, & reliqua. Ex quo ſequitur, quod vnum correlatiuum poſſet multis nominibus aſſignari,ductis ab iis, quæ in eo ſunt: verbi gratia, pater eſt filij pater & ſi filius eſt homo, hominis pater, colorati pater, ſtudentis pater, tamen non omnia iſta explicant rationem, ſecundum quam refertur pater, niſi filius: & propterea ab Ariſt. omnia illa, accidentia vocantur, non quòd omnia accidentia ſint,ſed quòd accidant,& non ſint de natura relatiui.

Canon autem eſt hic ad cognoſcendum quod ſit verè inter illa correlatiuum:obſeruandum eſt,an ſi omnia alia remouerentur,& illud ſolum ſupereſſet, diceretur adhuc ad aliquid, & eſſet conuertentia,quãdo enim id fit,eſt correlatiuum:quãdo verò non,correlatiuum non eſt.Verbi gratia, pater eſt filij pater:ſi

pater: ſi volumus ergo cognoſcere, an filius ſit verè correlatiuum, obſeruare oportet, an remoto à filio, quòd ſit homo, quòd ſit albus, quòd ſit bipes, manente hoc, quòd filius ſit, adhuc pater conuerteretur: & quia ita eſt, eſt verum correlatiuũ: tamen pater eſt hominis pater, & homo non eſt correlatiuum: quia remotis omnibus aliis ab homine, ſcilicet quòd ſit filius albus, & reliqua, non conuerteretur pater. Hæc, exemplo de domino & de ala, manifeſtat Ariſtoteles.

Videtur autem ad aliquid ſimul eſſe natura, &c. 11

Hæc eſt quarta proprietas eorum, quæ ſunt ad aliquid, vt ſint ſimul natura, & vnum abſque altero minimè poſſit exiſtere, vt duplum non eſt ſine ſubduplo, nec pater ſine filio. Aduerte ex Ariſt. cap. 13. horum Prædicamentorum duo eſſe neceſſaria, vt aliqua ſint ſimul natura. Alterum, vt ab vno ad alterum mutua ſit conſequentia, quantùm ad eorum exiſtentiam: vt ſi pater eſt, eſt etiam filius. Alterum, vt neutrum ſit cauſa alterius: defectu prioris, homo, & animal non ſunt ſimul natura: nec vniuerſaliter inferius & ſuperius: defectu verò poſterioris, ſol & lux non ſunt ſimul natura, quia ſol eſt cauſa lucis: vtraque tamen hæc in correlatiuis obſeruantur, valet enim, ab vno ad alterum, & vnum alterius non eſt cauſa. *Nota.*

Dubitatur, Pater & filius, cauſa & effectus, ſunt correlatiua, tamen vnum eſt ante alterum, & vnum eſt cauſa alterius: pater enim eſt ante filium, & cauſa eſt cauſa effectus: ergo non ſunt ſimul natura. Pro hoc nota, duo eſſe in his quæ ad aliquid ſunt: alterum eſt ipſa forma relationis, ſecundum quam ad aliud ſunt, alterum ipſum fundamentum, & ſubiectum, cui talis relatio ineſt, & ipſum denominat. Igitur ſecundum relationis formam nullum relatiuum antecedit ſuum correlatiuum, nec eius eſt cauſa: non enim eſt prior relatio paternitatis, nec prius aliquid dicitur pater, quàm relatio filiationis, & quàm aliquid dicatur filius, nec ſimiliter vnum eſt alterius cauſa, cùm ſit mutua vtriuſque dependentia à ſe inuicem: & hoc eſt quod hîc docet Ariſt. At ſecundum fundamentum, & ſubiectum nihil vetat, quòd vnũ ſit prius altero, & cauſa eius, vt argumentum probat: ille enim homo qui pater dicitur, anteceſſit hominem, qui filius eſt. Similiter & res, quæ eſt cauſa, præceſſit rẽ, quę eſt effectus: nõ tamen prius fuit pater, & prius fuit cauſa, quàm fuerit filius, & quàm fuerit effectus. Ita docet Ammon. & bene, & Albertus tract. iſto cap. 7. inquit relatiua eſſe ſimul natura, id eſt, formam relationis: nam ſecundum naturam *Dubium.* *Duæ quædam in relatis reperiri.*

naturam eorum, quæ referuntur, non ſunt ſimul. Simp. cum Archyta aſſerit, relatiua eſſe adinuicem ſibi cauſas, vt patet eſt cauſa vt ſit filius, & filius cauſa vt ſit pater: tamen diximus iam ex Ariſt. correlatiuorum vnum non eſſe alterius cauſam, quãuis & illud ſit probabile.

12 *Non autem in omnibus relatiuis verum videtur, &c.*

Hanc correlatiuorum proprietatem non vniuerſalem eſſe contendit, manifeſtatque duplici inſtantia, aliqua correlatiua non eſſe ſimul natura. Primò in ſcientia, & ſcibili, quæ correlatiua ſunt, tamen ſcibile eſt prius ſcientia, quòd probat dupliciter. Primò, quia à rebus ipſis præexiſtentibus ſcientiæ acceptæ ſunt, ergo res ſcibiles præceſſerunt ſcientias. Secundò ſcibili ablato aufertur ſcientia, & ſcientia ablata non tollitur ſcibile, ergo non ſunt ſimul. Conſequentia eſt certa ex hoc, quod diximus, ſimul natura eſſe ſimul exiſtentia. Antecedens dupliciter probatur. Primò quòd ablato ſcibili auferatur ſciẽtia: ſcientia non poteſt eſſe ſine obiecto, ſed ablato ſcibili aufertur obiectum, ergo ſine ſcibili non eſt ſcientia. Secundò verò quòd ablata ſcientia non auferatur ſcibile, patet primò, quia multa ſcibilia ſunt, quorum ſcientia nondum eſt inuenta, quadratura enim circuli apud Geometras ſcibilis eſt, tamẽ nondum eius eſt ſcientia. Prætereà, ſciẽtia auferri poteſt ablato homine, in quo eſt ſcientia: ſed etiam ſi homo non eſſet, manerent multæ res ſcibiles: non ergo ſcientia aufert ſcibile, & ſic ſimul natura non ſunt.

Dubium. Circa hoc aduerte verba Ariſt. inquit enim: A rebus ipſis iam exiſtentibus ſcientias accepimus, in paucis enim aut in nullis res ſcibilis, & ſcientia ſimul ſunt. Poſſet eſſe dubium de ſenſu horum verborũ. Boë. inquit, hîc loqui Ariſt. de ſcientia, qua res impoſſibiles & imaginarias cognoſcimus: hæc enim cognitio ſimul eſt cum re cognita, nec fuit res ſcibilis ante ſcientiam, ſed quia iſtæ ſcientiæ ſunt rarę, & improprię, proptereà dixit (in paucis aut in nullis.) Hæc ratio eſt etiam Ammon. & Simpl.

Aliam etiam huius declarationem affert Ammon. & Alb. tract. iſto. c. 7. pro quo aduerte id, quod in quæſtione quadam proœmiali diximus, ſcientias eſſe in duplici genere. Quædã ſunt ſpeculatiuæ, per quas ſolùm res cognoſcimus, & hæ ſunt poſteriores rebus quia à rebus ſumptæ ſunt. Quædã aliæ ſunt ſcientiæ practicæ, per quas non ſolùm res cognoſcimus, ſed etiam eas operamur: & iſtæ ſunt priores rebus ſcibilibus, cùm ſint ipſarum cauſæ. Propter has, inquit Ammon. & Alb. dixit Ariſt.

Ariſt. in paucis ſciẽtiã, & ſcibile eſſe ſimul: at quia aliquo modo in practicis etiã res præceſſerũt, propterea dicit (in nullis.)

Sed dices, Scientia practica prior eſt re ſcibili, nõ ergo ſciẽtia & ſcibile ſimul hîc ſunt. Reſpondent, ſumendum eſſe ſcibile per intellectum: ac ſi dicat, ſimul fuit ſcientia, verbi gratia, ſcamnicum ipſo ſcamno faciendo cognito. Aliam huius interpretationem addit Simpli. hîc loqui de ſcientia intelligentiarum, quæ ſimul eſt cum ipſo ſcibili: quælibet enim ſe cognoſcit tanquã ſcibile: quæ cùm paucæ ſint, & à multis negatæ, propterea dicit (in paucis, aut in nullis.) Quælibet harũ interpretationum eſt bona, ſed non parua in hoc. & ſequenti exemplo eſt difficultas, quam in diſputatione elucidabimus. *Obiect.* *Reſp.*

Similiter his ſeſe habent ea, quæ de ſenſu ſunt, &c.

Altera inſtantia manifeſtat Ariſt. non omnia correlatiua ſimul eſſe: hæc autem eſt de ſenſu, & ſenſibili, quæ correlatiua ſunt, tamen ſimul non ſunt. Probatur: Senſibili ablato, ſenſus aufertur, ſed ſenſu ablato, non aufertur ſenſibile: ergo non ſunt ſimul, ſed vnum eſt altero prius. Loquitur autem hîc de ſenſibili paſſiuè, pro eo quod ſentiri poteſt.

Probatur antecedens dupliciter. Pro cuius declaratione aduerte, ſenſus eſſe in corpore, vt in ſubiecto: viſus enim eſt in oculo, auditus in aure, & reliqui in corpore ſubiectantur, & circa corpus ſunt tanquam circa obiectum: quod enim ſentimus, corpus eſt, vnde & corpus eſt ſenſibile. Senſus tamẽ quãuis in corpore vt in ſubiecto ſint, non tamen in quocunque, ſed in corpore animalis: quamuis corpus, quod ſentitur, ſit non ſolùm animal, ſed etiam alia omnia, vnde corpus quod ſentit, animal eſt, corpus ſenſibile, id eſt, quod ſentitur, & animal, & alia corpora ſunt. *Notab.* *Senſus omnes in corpore tanquam ſubiecto exiſtere.*

Eſt modò primum argumentum. Ablato ſenſibili aufertur quodcunque corpus, & animal: ſed ablato animali aufertur ſenſus, ergo de primo ad vltimum, ablato ſenſibili aufertur ſenſus; non tamen è contra, ablato ſenſu aufertur ſenſibile: nam ablato animali aufertur ſenſus, tamen ablato animali, nõ propterea auferuntur reliqua corpora quæ ſenſibilia ſunt. Vis huius rationis hæc eſt. Ablato ſuperiore aufertur inferius, & eius proprietas, non tamen ablato inferiori aufertur ſuperius cum proprietate, ſed ſenſus eſt paſſio animalis, quod eſt inferius corpore, cuius corporis paſſio eſt ſenſibile: ergo ablato animali cum ſenſu non aufertur corpus cum ſenſibili, his verò ablatis auferuntur illa: ergo non ſunt ſimul. Poſterior ratio eſt. Senſus non eſt, niſi quando animal eſt, ſed ante animal

ſunt illa,

ſunt illa, ex quibus animal fit; ſcilicet elementa, quæ ſenſibilia ſunt: ergo ſenſibile eſt prius ſenſu.

14 *Habet autem dubitationem, vtrùm nulla ſubſtantia ad aliquid dicatur, &c.*

Iſta eſt tertia capitis pars, in qua Ariſtoteles mouet dubiū quoddam ad oſtendendam inſufficientiam definitionis prioris. Dubium autem eſt: vtrum nulla ſubſtantia ſit ad aliquid. Circa quod diuidit ſubſtantiam quadrupliciter, in primam & ſecundam, in partes primæ, & in partes ſecundæ ſubſtantiæ: verbi gratia, homo, quidam homo, caput, quoddam caput: quo ſuppoſito docet primas ſubſtantias, & earum partes ad aliqud non dici: nō enim dicimus, quidam homo, eſt alicuius quidam homo, nec quoddam caput, dicitur alicuius quoddā caput, ſed tantùm alicuius caput. Similiter id etiam manifeſtum eſt in ſecundis ſubſtantiis: homo enim non dicitur alicuius homo, niſi per modum poſſeſſionis, quo pacto dicitur, equus alicuius eſt equus: ſed tunc non refertur vt ſubſtantia, ſed vt res poſſeſſa. At de partibus ſubſtantiarum ſecundarum eſt ambiguum: nam videntur ad aliquid dici, caput enim alicuius eſt caput, & manus alicuius eſt manus. Ad quod reſpondet Ariſto. ſecundum definitionem præcedentem ſequi, illas eſſe ad aliquid neceſſariò, cùm ad aliud dicantur: quod tamen abſurdum iudicat, cùm tales partes ſubſtantiæ ſint, vt ſuperiùs dictum eſt.

15 *Si autem non ſufficienter, ſed ſunt ad aliquid, &c.*

Hic ſuam definitionem proponit, ſecundum quam nulla ſubſtantia ad aliquid eſt: definitio verò talis eſt. Ad aliquid ſunt, quibus hoc ipſum eſt eſſe ad aliquid aliquo modo ſe habere, id eſt quorū natura eſt ad aliquid, aliquo modo ſe habere.

Diſcrimē poſterioris & prioris definitionis relatorum.

Eſt autem diſcrimen inter hanc, & illam definitionem; hæc enim dicit naturam eorum quæ ad aliquid ſunt, eſſe ad aliud ſe habere: illa autem dicit, ad aliquid eſſe, quæ dicuntur ad aliud. Poſſunt autem multa ad aliud dici, & cum alio conferri, quæ tamen non ſecundum naturam ſuam ad aliud: poſſumus enim hominem cum alio conferre, homo tamen ſecundum naturam ſuam ad aliud non eſt: quæ igitur verè ad aliquid ſunt ſecundum naturam ad aliud ſunt: cùm igitur partes ſubſtantiarum ſecundum ſuam naturam ſubſtantiæ ſint, & ad aliud non ſint, non pertinent ad aliquid.

Ex qua definitione Ariſt. vnicum corollarium infert, ſcilicet vnum relatiuum definitè non poſſe cognoſci quin alterū correlatiuum definitè cognoſcatur; quod dupliciter probat,

Primò,

Primò, ratione ex definitione ſumpta: nam natura eorum, quę ad aliquid ſunt, eſt ad aliud: ergo non cognoſcitur natura talis, quin cognoſcatur illud etiam aliud, ad quod refertur. Probat ſecundò inductione exemplari, vt de duplo, & aliis: ſi quis enim cognoſcat determinatè aliquod duplum, & determinatè cognoſcet dimidium, cuius eſt duplum. Similiter ſi quis cognoſcit aliquid eſſe melius determinatè, neceſſe eſt cognoſcat id quod eo deterius eſt. Nec ſatis eſt ad cognoſcendum, hoc eſſe melius, cognoſcere aliquid deterius eſſe in communi & indeterminatè: ſed cognoſcere debet certò hoc ipſo eſſe deterius. Poteſt enim eſſe, quòd aliquid ſit deterius, ſed non illo deterius. Propterea ſi determinatè hoc melius eſſe cognoſcere debemus, oportet vt id determinatè quod illo deterius eſt cognoſcamus. Nec ſufficit cognoſcere deterius in cõmuni, iſta enim eſt cognitio confuſa, & opinio: poteſt enim eſſe aliquid deterius, ſed non illo.

Dubitatur, quid eſt definitè cognoſcere relatiuum? Auer. Alber. & S. Tho. exiſtimant definitè cognoſcere, eſſe cognoſcere per definitionem quidditatiuam, vt ſit ſenſus, qui quidditatiuè vnum relatiuum cognoſcit, & correlatiuum neceſſe eſt quidditatiuè cognoſcat. Hæc doctrina vera eſt, ſed non admodum ad mentem Ariſtotelis. *Dubium.* *1. opin.*

Potiùs dicendum eſt cum Boët. definitè cognoſcere, eſſe determinatè, & particulariter cognoſcere: verbi gratia, duplũ dupliciter conſideratur. Vno modo in communi, vt duplum eſt, & tunc qui duplũ cognoſcit, ſatis eſt cognoſcat dimidium in communi. Altero modo poteſt cognoſci duplum aliquod particulare, ſcilicet hoc duplum, quod eſt octo ad quatuor: & tunc vt cognoſcamus octo eſſe duplum, quod eſt determinatè cognoſcere, & definitè, non ſatis eſt cognoſcere dimidium in communi, ſed quatuor eſſe huius dimidium: & vt vtamur exemplo Ariſt. quod non bene à multis intelligitur. Vt maius, ſeu melius determinatè cognoſcatur, ſcilicet hoc melius, non ſatis eſt cognoſcere deterius in communi, nam ex cognitione deterioris in communi, ſcilicet aliquid eſt deterius, nõ cognoſcitur hoc eſſe melius, niſi cognitione incerta, & opinatiua. Oportet enim cognoſcamus definitè illud deterius quod illo meliori eſt deterius: aliter enim poſſet cognoſci deterius in cõmuni, & ſi nullũ ſit in particulari deterius illo, profectò illud nõ dicetur melius. Hanc interpretationẽ valdè conſidera. *2. opin.*

Caput verò & manus & eorum ſingula, &c.

Ex hac proprietate relatiuorum, neceſſariò colligit partes ſubſtantiæ

ſubſtantiæ ad aliquid non eſſe. Patet, nam manum, & caput definitè cognoſcere poſſumus, vt tamen non cognoſcamus particulariter & diſtinctè, ea quorum tales partes ſunt: poſſumus enim caput animalis cuiuſdam caput eſſe cognoſcere, vt illud animal tamen non cognoſcamus: præſertim quando caput videtur, occulto animalis corpore, vel cùm animalis ſpecies incognita eſt: tūc enim caput etiam vniuerſaliter cognoſcitur ignorata ſpecie illa, cuius caput eſt.

Ex quo diſſoluitur dubium, ſcilicet nullam ſubſtantiam eſſe ad aliquid. At quia illa definitio prior communiter recepta erat, hæc autem nouiter inducta, non probata, inquit Ariſto. difficilè eſſe in his maximè obſcuris, & receptis quicquam aſſerere abſque probatione: tamen ſaltem recipiatur iſta per modum dubitationis: non enim parùm eſt vtile in iſtis benè dubitaſſe. Atque hæc circa textus interpretationem.

QVAESTIO I. *Vtrùm ad aliquid ſit ſpeciale genus entis.*

POſt textus interpretationem, vt moris eſt, ea, quæ grauiora dubia ſunt, & quæ magis naturam eorum, quæ conſideramus aperiunt, tractabimus. Ac primò circa ipſum ad aliquid. Poſterius circa dubia ex verbis Ariſtot. & ſenſu procedentia, verſabimur.

Eſt igitur prima quæſtio, An ſicut ſubſtantia eſt quoddam entium genus ab omnibus aliis diſtinctum, & ſimiliter quantitas eſt aliud genus, qualitas, & reliqua, ita ſit ipſum ad aliquid, de quo diximus.

Arg. in cōtrarium. Videbitur autem genus aliquod non eſſe, propter rationes ſequentes. Prima, Id quod nunquam per ſe ſumitur, ſed cum *1. Arg.* variis, imò omnibus rerum naturis coniunctum, & commixtum, non facit per ſe vnum genus, ſed huiuſmodi eſt ad aliquid: ergo non eſt vnum diſtinctum ab aliis genus. Maior eſt nota cum conſequentia: minor probatur, quia relatio modò eſt cum quantitatibus, vt æquale, magnum, duplum: modò cum qualitatibus, vt ſimile, diſſimile: modò cum actionibus vt pater, cauſa: modò cum aliis: ergo nunquam per ſe eſt. Se-*2. Arg.* cundò, Id quod non eſt in rebus, ſed ſolùm habet eſſe per intellectus operationem, non pertinet ad genus aliquod entis, quia hîc conſiderantur entia realia, quæ habent eſſe præter operationem intellectus, vt ſubſtantia, quantitas, & reliqua. At ipſum ad aliquid nō eſt in rebus, niſi per operationem intellectus: ergo non eſt inter ea, quæ ſunt genera entis. Minor patet, quia ſimilitudo, æqualitas, & reliqua, nō videntur aliud habere

habere eſſe, quàm per operationem intellectus cognoſcentis, & vnum alteri comparantis. Tertiò, Omne quod eſt, vel eſt ſubiectum, quod eſt ſubſtantia, vel eſt in ſubiecto, quod eſt accidens: ſed ad aliquid nec eſt ſubiectum, cùm non ſit ſubſtantia, nec eſt in ſubiecto, cùm relatio vt relatio non ſit in alio eſſe, ſed ad aliud eſſe: ergo nec eſt accidens, nec ſubſtantia, & ita n n eſt ent s genus. *3. arg.* Quartò, Genus omne habet differentias, ſpecies, & genera ſubalterna: ſed iſtud ad aliquid hæc non habet, ergo non videtur eſſe genus: nec enim apparent ſpecies, nec differentiæ, nec has explicat Ariſt. non ergo eſt genus aliquod entis peculiare diſtinctum ab aliis. *4. arg.*

Circa hanc difficultatem fuit antiquorum opinio ante Ariſt. & Platonem, cuius meminit Auer. 5. Met. com. 20. quam Alb. c. 1. huius tract. adſcribit Zenoni. *1. opin.* Hi exiſtimabant, ad aliquid non eſſe peculiare aliquod genus, ſed multis miſtum & ex variis congeſtum, quorum rationes ſuperiùs aliqua ex parte in principio propoſuimus. Altera fuit opin. Ariſtos & Plato. & reliquorum omnium, ad aliquid eſſe vnum quoddã genus ab aliis omnibus diſtinctum & diuerſum. *2. opin.*

Pro horum declaratione ne per ignota procedamus, erit primum fundamentum hoc. *1. fund.* Quemadmodum ab hac intrinſeca proprietate, quæ eſt per ſe eſſe, omnis ſubſtantia in vniuerſum dicitur ſubſtantia, ita ſimiliter ab hac intrinſeca proprietate, ſcilicet eſſe in ſubiecto, quæ dicitur inhærentia, omne accidens dicitur accidens: & ſicut omnis ſubſtantia per ſe eſt, ita omne âccidens in ſubiecto eſt & inhæret. Accidentia tamen dupliciter inhærent; & in ſubiecto ſunt: quædam inſunt in ſubiecto, ita vt non ordinent ſubiectum ad aliquid aliud extra ipſum ſubiectum: vt albedo, & quantitas, inſunt ſubiecto, non tamen vt ipſum ordinent ad aliquid extra ſe: & iſta accidentia dicuntur purè abſoluta. *Accidentia dupliciter inhærent ſubiecto.* Quædam alia inſunt in ſubiecto, ita vt ipſum per ſe ordinent ad aliquid aliud extra ipſum, vt ſcientia ineſt animæ, vt cognóſcat per eam res alias, ſimiliter potentia viſiua ineſt oculo; vt ipſe oculus aliá extra ſe videat: & iſta accidentia dicuntur relatiua.

Hæc autem ſunt in duplici differentia. Quædam enim ſic inſunt ſubiecto, & ordinant ipſum ad aliud, vt tota eorũm natura non ſit ordinare ad aliud, ſed ipſum ſubiectum in ſe afficere, & diſponere: ſicut ſcientia ineſt quidem animæ vt intelligat, tamen ſcientiæ natura præcipua non eſt ad aliud, ſed ipſam animam perficere, & diſponere in ſe: ſimiliter habitus, *Accidentia relatiua duplicia ſunt.*

potentia,& alia multa : talia accidentia dicuntur relatiua ſecundum dici. Quædam alia,ſic ad aliud ſubiectum ipſum ordinant,vt eorum tota natura,vt alia ſunt , ſit ad aliud ſubiectum ipſum afficere:vt paternitas,& alia, quæ dicuntur relatiua ſecundum eſſe.

Hæc autem relatiua ſecundum eſſe, dupliciter ſumuntur: vno modo,vt ſunt in ipſis rebus:altero modo, vt à nobis cognoſcuntur, ſcilicet quando vnum alteri comparamus. Iſta autem relatiua , vt in rebus ſunt, dicuntur ad aliquid , quod nomẽ Plato primus,vt dicitur,impoſuit:vt verò à nobis cognitæ ſunt,dicuntur magis propriè relationes: quia intellectus vnum alteri confert, & vnum ad alterum refert:quamuis etiam inde tractum nomen , accipiatur quoque pro illis, vt ſunt in rebus : vt autem in intellectu ſunt , dicuntur relationes conceptæ.

Accidentia quonā reſpectu dicantur relatiua. Ex his omnibus vnum infertur, quod valdè memoriç mãdandum eſt:accidentia non dici relatiua, nec ſecundum eſſe, nec ſecundum dici per reſpectum ad ſubiectum , ſic enim omnia eſſent relatiua,cùm omnia ſubiecto inſint:ſed dicuntur relatiua,per id,ad quod ſubiectum ipſum ordinant,quod dicitur terminus. Vnde multa ſunt accidentia,quę nec ſecundum dici,nec ſecundum eſſe , relatiua ſunt, cùm ſubiectum ad aliquid extra ſe non ordinent.

2. fund. Sit ſecundum fundamentum. Hæc eſt natura eorum , quæ ſunt ad aliquid, vt nunquam inſint ſubiecto, niſi medio aliquo accidenti abſoluto & ſimul coexiſtente alio accidenti inſit relatio alterius ſubiecti. Vnde ad relatiui exiſtentiam tria neceſſaria concurrunt. Primum,ſubiectum ipſum,cui inhæret, quod ab aliquibus dicitur fundamentum remotum. Secundum eſt aliud abſolutum accidens,ratione cuius inhæret,quod dicitur fundamentum propinquum. Tertium illud accidens alterius ſubiecti,in quod relatiuũ terminatur, quod dicitur terminus ſiue correlatiuum , quod quidem eſt eiuſdẽ rationis cum altero : habet enim & fundamentum & ſubiectum,& illud etiam alterum vt terminum: cùm inter vtrũq; ſit mutua habitudo : verbi gratia , ſunt duo alba vnum alteri ſimile,ſimilitudo vnius ineſt corpori vni vt ſubiecto , media albedine vt fundamento , & dependet ab altera ſimilitudine vt à termino : hæc pariter ſimilitudo inhæret alteri corpori vt ſubiecto,media eius albedine vt fundamento,& ab illa ſimilitudine priori tanquam termino viciſſim dependet : ex quo fit vt cum ralatio & à termino , & à fundamenro, & à

ſubiecto

ſubiecto dependeat, neceſſariò horum quolibet deſtructo, & ipſa deſtruatur.

Vnde ſimilitudo vnius albi, poteſt tripliciter perire, & recedente altero ſimili, & ipſo corpore deſtructo, & ipſa etiam albedine mutata: quamuis non ſit hoc vniuerſaliter verum de fundamentis, niſi quando fundamenta ſunt permanentia: in ſucceſſiuis enim non valet, vt fundamentum paternitatis eſt generatio, quæ tranſit manente paternitate.

Hic tamen vnum eſt maximè conſiderandum, relationes non ab omnibus his tribus æqualiter depēdere: relatio enim duo habet, alterum, vt accidens eſt, & hoc eſt ſubiecto inhærere: alterum, vt tale accidens eſt, ſcilicet relatiuum, & hoc eſt ad aliud eſſe: vt accidens eſt, à ſubiecto ſuo neceſſariò dependet: vt relatio eſt, à termino. Vnde Gilbertus dicebat relationem vt relationem non habere eſſe infixam, ſed affixam, id eſt, ad aliud fixum: ratione verò vtriúſque à ſuo fundamento dependet. Verbi gratia, ſimilitudo dependet ab albedine, & vt accidens eſt, ita ſimilitudo, quia verè non inhæret ſubiecto, niſi albedine interueniente: & ſimiliter, vt ad aliquid, & relatio eſt, ab illa dependet, quia talis ſimilitudo non eſſet, niſi à tali albedine. Et hinc eſt, vt diximus, quòd variatis fundamentis, ipſæ etiam in ſe variantur relationes: vt maximè patet in his relationibus, quæ conſequuntur quantitatem, vt duplum triplum, in quibus fit mutatio ex variatione fundamenti. Hoc dixerim, vt maximè attendamus fundamenta, ad diſtinguendas relationum naturas, quæ ab eis per ſe pendent tanquam à cauſa intrinſeca.

Sit tertium fundamentum. Fundamenta harum relationū ſunt tria in communi. Primum eſt quantitas, ſupra quàm fundatur æquale, inæquale, & omnes proportiones Arithmeticæ, Geometricæ, & Mathematicarum aliarum: ſimiliter omnes relationes temporis & loci. Aliud fundamentum eſt qualitas, ſupra quàm fundatur ſimile, diſſimile, amicus, inimicus, &c. Tertium eſt actio, & paſſio, qua fundatur pater, filius, cauſa, effectus, & alia multa. *3 fund. Tria eſſe in commuui fundamenta omnium relationum.*

Hæc autem eſt triplex: quædam enim actio eſt naturalis, vt generatio, productio, denique omnis illa, quæ à natura procedit: quædam eſt artificialis, quales ſunt actiones artificum: quædam verò ſunt mentis, vt cognitionis, appetitus circa res. Supra primas fundatur pater, filius, cauſa, effectus naturalis. Supra ſecundas, omnes relationes & habitudines, quæ inter artificiata reperiũtur. Supra tertias, omnes Logicæ

& aliæ multæ, vt eſſe genus, ſpeciem, eſſe magiſtrum, diſcipulum, doctorem, lectorem, & reliqua.

4. fund. Sit quartum fundamentum. Relatio in communi duplex eſt: quædam realis, quædam rationis. Realis eſt relatio exiſtens in rebus abſque operatione intellectus, per quam vnũ ad aliud eſt: vt paternitas, quæ eſt in aliquo homine ſine aliqua intellectus operatione, per quam ad filium refertur. Contra relatio rationis eſt, quę non eſt in rebus, niſi per operationem intellectus: vt animal dicitur genus reſpectu ſpeciei, ſed talis relatio generis non dicitur niſi per operationem intellectus.

Relatio alia eſt realis, alia rationis.

Relatio alia eſt mutua, alia non mutua.

Item relatio eſt duplex, quędam mutua, quædam non mutua. Mutua eſt, quando ex parte vtriuſque extremi correlatiui eſt realis vel rationis: verbi gratia, pater refertur ad filium per paternitatem, quæ eſt relatio realis: ſimiliter & filius refertur ad patrem per filiationem, quæ etiam eſt relatio realis. Item genus ad ſpeciem refertur per relationem generis, quæ eſt relatio rationis: & ſpecies refertur per ſpeciei formam, quæ pariter eſt relatio rationis. Relatio non mutua, eſt quando ex parte vnius extremi eſt relatio realis, ex parte alterius verò non eſt, niſi rationis: verbi gratia, nos referimur ad Deum per relationem realem: & Deus ad nos per relationem rationis, quia nos ſumus realiter ſerui Dei relatione in nobis exiſtente: at ipſe dominus noſter dicitur, non quia habeat in ſe aliquod accidens reale, per quod dicatur dominus, ſed quia cognoſcimus, & comparamus eum ad nos, qui ſumus ſui. Similiter ſcientia refertur realiter ad ſcibile, ſcibile verò non, niſi per intellectus operationem.

Relatio alia eſt æquiparantia, alia diſquiparantia.

Iterum relatio eſt duplex, quædam æquiparantiæ, quædam diſquiparantiæ. Æquiparantiæ eſt, quando denominatio eſt eiuſdem rationis in vtroque correlatiuo: vt ſimilitudo, quæ eſt inter duo alba, ſecundum quam vnum alteri dicitur ſimile, & etiam alterum ei dicitur eodem modo ſimile. Diſquiparantiæ eſt, quando eſt diuerſa denominatio in vtroque, vt paternitas, & filiatio, duplum, ſubduplum. Ammo. vocat relatiua vniuocationis, æquiparantiæ relatiua: & diſquiparantiæ, vocat relatiua æquiuocationis.

Tamen ſummoperè aduerte non ſolùm dici relatiua æquiparantiæ, quia eſt eadem in vtroque denominatio, ſed etiam quia fundamentum eſt eiuſdem rationis in vtroque: vt vnum ſimile, alteri dicitur ſimile, quia eſt in vtroque fundamentum eiuſdem rationis, ſcilicet quia vtrumque eſt album, vel nigrum:

grum: relatiua verò diſquiparantiæ, habent fundamentum diuerſæ rationis, vt patet ſupra actionem, filius ſupra paſſionem fundatur: ſimiliter duplum ſuper totum aliquod, ſubduplum ſupra partem ſimiliter mediatè fundatur.

His ſuppoſitis fundamentis ſit prima concluſio. Non omnis relatio eſt rationis, ſed ſunt multæ relationes reales in rebus exiſtentes præter operationem intellectus. Hæc concluſio eſt contra antiquos illos ante Ariſt. & Platonem, qui nullam in rebus relationem conſtituebant, ſed tantùm adinuicem res per intellectum referri: cuius oppoſitum docet Ariſt. & Auer. 12. Meta. com. 19. & eandem etiam ipſorum opinionem arguit Amm. in præſenti. Hæc autem concluſio non ſolùm veritati naturali eſt conformis, ſed maximè deſeruit Theologicæ veritati, ſecundum quam relationes in diuinis reales collocantur: quamuis hæ, aliæ ſint ab his, quæ in hoc Prædicamento ponuntur. *Relationes quædã ſunt in rebus abſq; operatione intellectus.*

Et probatur concluſio. Secluſa operatione intellectus vnũ album magis cum altero albo, quàm cum nigro conuenit: & pars ad totum vnum magis, quàm ad aliud accedit: ergò ſecluſa intellectus operatione, eſt ſimilitudo inter illa, quæ relatio eſt: immò in vniuerſis rebus hoc experimur, quòd quædam magis, quædam minus inter ſe conueniunt, & mutuò ſe afficiunt: ergo eſt inter eas relatio extra opus intellectus. Præterea quia res ordinatæ perfectiores exiſtunt ſe ipſis inordinatis etiam extra intellectum, & non ob aliud niſi propter ordinem, qui eſt relatio: ergo dantur relationes reales.

Secunda concluſio. Relatio ſola realis pertinet ad iſtud Prædicamentum, nullo modo relatio rationis. Hæc patet, quia relatio eſt vnum ex decem generibus entis: ſed ens diuiſum in iſta Prædicamenta eſt ens reale, vt patet 6. Metaphy. c. 2. ergo relatio Prædicamenti huius eſt realis. *2. concl.*

Dubitabis. Quare aliquæ ſunt relationes reales, aliquæ verò rationis. Dico, & id aduertendum eſt, quòd relatio realis nunquam conſurgit in aliqua re, niſi aliqua mutatione facta in illa re, cùm nullum ens reale poſſit habere eſſe vel in ſe, vel in aliquo, niſi per mutationem aliquam in eo exiſtentem: cùm autem reperiantur res quæ connexionem cum aliis habent, non per ſui mutationem aliquam, ſed per intellectus operationem, inde eſt, quod ſint in his relationes rationis ſolùm. Verbi gratia, res non mutantur per hoc quod ſcientiæ de eis acquirantur, mutatur tamen ipſa ſcien- *Dubium. Cur relatio quædã ſit realis, quædam rationis.*

tia, quæ realiter ex rebus fit, quæ tamen antè non erat: proptereà res ſcibiles dicuntur, non relatione reali, ſed intellectus comparatione: at ipſa ſcientia, in qua eſt mutatio, refertur relatione non rationis, ſed reali: eodem modo ſe habent genus, & ſpecies. in rebus enim nulla eſt mutatio. proptereà illæ vtræque relationes per intellectum ſolùm ſunt.

3. conclu. Relata ſecundū dici eſſe etiā huius Categoriæ quodammodo. Reſpectus duplex.

Tertia concluſio. Probabile maximè mihi videtur etiam relatiua ſecundum dici in Prædicamento hoc collocari: & me in hac parte mouet auctoritas Alb. Simp. & Boët. & Pau. Ven. quamuis minùs principaliter, cùm ſecundum naturam ſuam præcipuam, in aliis Prædicamentis ſint: nec obſtat argumentum Ammon. quia ex hoc, inquit, ſequeretur omnia accidentia in hoc Prædicamento eſſe reponenda, cùm omnia ſint relatiua ſecundum dici, habent enim reſpectum ad ſubiectum. Hoc argumentum nullius eſt roboris, quia, vt dixi in primo fundamento, & maximè eſt conſiderandum, non quicunque reſpectus facit relatiuum ſecundum dici: eſt enim duplex reſpectus & ad ſubiectum, qui reſpectus dicitur tranſcendentalis, qualem omnia accidentia habent ad ſubſtantiam, ſed hic non facit accidens relatiuum: eſt alter reſpectus ad terminum, qui dicitur prædicamentalis, & iſte facit accidens relatiuum, & hunc non omnia accidentia habent, vti diximus.

Hoc tamen non obſtante, probabile eſt etiam, ſola relatiua ſecundum eſſe, in hoc eſſe Prædicamento, vt vult Ammo. præſertim quia his ſolùm competit definitio poſterior Ariſt. quamuis ad hoc poſſet dici, etiam relatiua ſecundum dici ſecundum id ratione cuius in hoc Prædicamento collocantur, totum eſſe habere ad aliud.

4. conclu. Relatio diſtincta ab aliis generibus facit Categoriam.

Quarta concluſio. Ad aliquid eſt vnum genus entis ex decem, diſtinctum ab omnibus aliis. Probatur, quia illud ens facit nouum genus quod eſt ens reale, & diuerſum habet prædicandi modum de ſubſtantia; tale autem eſt ad aliquid, quod ſolum de ſubſtantia vt alteri refertur, prædicatur: ergo eſt nouum genus.

Ad 1.

Per iſta poteſt ad argumenta reſponderi. Ad primum diſtinguitur maior: quod enim ita cum aliis eſt mixtum & confuſum, vt non habeat naturam ab eis diuerſam admitto non facere genus per ſe diſtinctum: at relatio licèt alia accidentia ſequatur, ſuam tamen naturam habet diuerſam ab aliis omnibus: proptereà eſt vnum nouum genus.

Ad ſecundum negatur min. r:immò, vt diximus in prima conclusione, non ſolùm relationes ſunt per intellectus comparationem, ſed etiam ante opus intellectus extiterunt in rebus relationes, per quas vna res ad aliam ſe habet. *Ad 2.*

Ad tertium negatur etiam minor: nam relatio non ſolùm eſt ad aliud, ſed etiam eſt in alio: vt enim dicimus, & relatio eſt accidens, & tale accidens, vt accidens, eſt in alio, ſcilicet ſubiecto, vt tale accidens, ſcilicet relatiuum, ad aliud eſt. *Ad 3.*

Ad quartum negatur non eſſe genus, nec alia in hoc Prædicamento. Pro quorum declaratione aduerte: relatio dupliciter conſideratur. Vno modo vt eſt forma accidentalis determinata ad vnum extremum correlatiuorum, vt quando dicimus paternitatem, filiationem, & huiuſmodi: tunc enim relationes determinatas ad vnum extremorum correlatiuorum ſumimus. Altero modo relatio ſumi poteſt in communi vt non eſt determinata vlli extremorum, ſed indifferenter conſideratur, ſiue pro vno extremo, ſiue pro altero, vt quando dicitur relatio diſquiparantiæ: tunc enim dicimus non ſolũ relationem vnius extremi, ſcilicet paternitatem, ſed etiam alterius ſimul extremi, ſcilicet filiationem. *Ad 4.* *Notab.*

Hoc ſuppoſito dico genus generaliſſimum eſſe ad aliquid, quod eſt idem ac accidentalis forma, per quam vnum ad aliud ſe habet, non explicando, & determinãdo formam huius correlatiui vel illius: & ſub hoc etiam ſunt genera ſubalterna, quæ etiam relationis formam indeterminatæ dicunt, vt ad aliquid æquiparantiæ, ad aliquid quantitatis. At quando relationes determinatæ ſumuntur ad extrema, frequenter ſunt ſpecies, vt paternitas, filiatio, duplum: quando autẽ cum determinatis ſubiectis, ſunt indiuidua, vt hæc paternitas, hic filius, hoc duplum. *Ad aliquid quomodo ſit genus generaliſſimum.*

Poterit ergo ipſum ad aliquid primò diuidi per differentias ex fundamentis ſumptas, quæ nomine ſimplici carent, vt aliud ſit in quantitate, aliud in qualitate, aliud in actione & paſſione. Poterit iterum diuidi in communi in ad aliquid æquiparantiæ, & ad aliquid diſquiparantiæ: quæ differentiæ ſingulæ genus ſubalternum conſtituunt. Et iterum ad aliquid in quantitate, poteſt rurſus diuidi per æquiparantiam in quantitate, & diſquiparantiam: ſimiliter ad aliquid in qualitate, quamuis quæ in actione, & paſſione ſunt, diſquiparantiæ tantùm ſint. Et hæc ſatis ſint quantùm ad naturam eorũ, quæ ad aliquid ſunt, quæ verò hic deeſſe videntur, Deo iuuante, in Metaphyſica explanabuntur.

QVAEST. II. *Circa reliqua, quæ in textu ab Ariſtotele dicuntur, Num rectè dicta ſint.*

Argumenta in contrarium. EOrum, quæ ſunt ad aliquid natura, & his quæ ad ipſum in communi ſpectant, vtcunque elucidatis, ſupereſt aliqua, quæ in literæ interpretatione prætermiſimus, breuiter examinare. Et vt ad diſputationis norman reducatur, arguitur primò: Nullum eſt diſcrimen inter priorem & poſteriorem definitionem: ergo non benè ab Ariſto. prior reiicitur: quòd ſi prior iſta non erat conueniens, fruſtrà in medium adducitur.

1. Arg.

2. Arg. Secundò, Vitium eſt in definitione idem per idem definiri, cùm ſit repetitio principij: ſed in ſecunda definitione id fit: ergo non eſt bona. Minor probatur, quia definiens ad aliquid, ipſa in definitione iterum ſumit, ſcilicet quibus hoc ipſum eſt eſſe, ad aliquid aliquo modo ſe habere.

3. Arg. Tertiò, omne genus habet aliquam paſſionem ſibi propriam, at ad aliquid nullam habet talem, nec ab Ariſtot. aſſignatur, ergo vel non eſt genus, vel inſufficienter traditur ab Ariſto. Minor patet, quia ſuſcipere contrarietatem, & magis vel minus aliis generibus competunt, vt patet: dici verò ad conuertentiam etiam aliis ineſt, cùm homo, & riſibile conuertantur, quæ ad aliquid non ſunt, ſimiliter album, & albedo: album enim albedine eſt album, albedo autem eſt albi albedo. Simul autem eſſe natura ipſe Ariſt. docet non omnibus ineſſe relatiuis: ergò nihil eis eſt proprium.

4. Arg. Quartò, videtur Ariſt. ſophiſticum eſſe argumentum, quo probat ſcientiam, & ſcibile, ſenſum & ſenſibile non eſſe ſimul: nam comparat ſcibile in potentia cum ſcientia in actu: ſi enim vtrumque eodem modo conſideratur, ſimul ſunt vel in actu, vel in potentia.

5. Arg. Quintò, aſſerit partes primę ſubſtantiæ nō dici ad aliquid. videtur hoc falſum: dicimus enim, hoc caput eſt huius capitati caput: ſicut alia relatiua, hic pater eſt huius filij pater.

6. Arg. Sextò, vnum relatiuum non poteſt definiri per alterum: ergo non qui definitè cognoſcit vnum, cognoſcit alterum. Probatur: definitio eſt per clariora, vt dicitur 6. Top. cap. 2. at correlatiua ſunt æquè ignota. Præterea, quia vnum non eſt de eſſentia alterius, cùm nec ſit vnum alterius genus, nec differentia, nec pars, ergo vnum non eſt de definitione alterius quidditatiua.

Reſp. ad primum. Ad hæc argumenta reſpondetur. Sed pro primi ſolutione eſt aduertendum, nominum defectum maximè in hoc Prædicamento generare æquiuocationem, quæ obſcuritatis & deceptionis

deceptionis mater eſt:própterea alia Prædicamenta,in quibus nomina impoſita rebus ſignificandis ſunt, oportebit reſpicere:ſunt autem tria in alijs.Primum,eſt ſubiectum, & ſubiecti nomen,in quo tale accidens ineſt. Secundum, eſt ipſa forma in abſtracto conſiderata, & nomen ipſius, vt albedo, nigredo. Tertium,eſt ipſamet accidentalis forma, vt eſt in ſubiecto, & ipſius nomen: quod denominatiuum eſt, vt album, nigrum,quale.

Hæc ergo omnia ſunt in iſto Prædicamento, ſed non ſunt omnia nomina per quæ explicentur:eſt ipſum ſubiectum, cui ineſt relatio,ſcilicet homo,cui ineſt paternitas,& albũ, quod eſt ſimile:eſt forma, ſcilicet ipſa relatio, ſed non eſt nomen, quo explicetur diſtinctè:nam relatio ſecundum ſe,& vt eſt in ſubiecto, & ipſum ſubiectum, cui ineſt relatio, dicuntur ad aliquid, quamuis gratia diſtinctionis varia ſit additio. Dici enim ad aliquid,eſt nomen denominatiuum, quòd de ſubiecto habente relationem dicitur: vt enim dicimus, homo eſt albus,homo eſt qualis,ita homo dicitur ad aliquid.Eſſe verò ad aliquid, eſt nomen ipſius relationis, & in concreto, & in abſtracto:vt enim dicimus albũ eſt quale, albedo eſt qualitas, ita dicitur pater eſt ad aliquid, & paternitas eſt ad aliquid.

Et hinc manifeſtatur illa diſtincto Ariſt.5.Met.c.15. dupliciter ad aliquid eſſe, per ſe & per accidens:vocat per ſe ad aliquid,quod hîc vocat eſſe ad aliquid, ſeu habere ſe ad aliquid: vocat per accidens ad aliquid,quod hîc dicit ad aliquid,ſcilicet ſubiectum relationis,quod dicitur ad aliquid, non tamen eſt ad aliquid.

Per hoc patet ſolutio ad argumentum: definitio enim illa prior potius eſt ſubiectorum, & eorum quæ ad aliquid ſunt per accidens: poſterior verò eſt eorum quæ per ſe ad aliquid ſunt,ſcilicet relationum,& in concreto & in abſtracto. *Ad 1.*

Ad replicam reſpondetur cum Auer. illam definitionẽ fuiſſe communem:propterea traditam ab Ariſt. quia facilius erat veritatem docere illum,qui doctus eſt communia, quàm qui ignarus prorſus eſt.

Ad ſecundum reſpõdetur, illud ad aliquid poſitum in definitione, non eſſe idem cum definito:nam definitum eſt particulare ad aliquid, in definitione verò ſumitur ita, vt idem ſit quod aliqua res.Et notanda eſt vis illius præpoſitionis(ad) denotat enim habitudinẽ termini: aliud enim eſt eſſe in aliquo, aliud eſſe ad aliquid:eſſe in aliquo,eſt eſſe vt in ſubiecto: eſſe ad aliquid, eſt eſſe vt ad terminum:non enim vti diximus ac- *Ad 2.*

r 5 cidens

dens eſt ad aliquid, quia ſit in ſubiecto, ſed quia ſit ad terminum. quod expreſſe docet Ariſt. 5. Met. c. 15. Viſus, inquit, ad aliquid eſt, non reſpectu cuius eſt viſus, ſcilicet ſubiecti, ſed reſpectu eius, quod videtur, ſcilicet coloris.

Ad 3. Ad tertium eſt notandum, Sanctus Auguſtinus in ſuis Categoriis aſſignat quatuor propria relatiuorum. Primum eſt ſimul intelligi, vt ſicut vnum abſque altero exiſtere nequit, ita nec vnum abſque altero eſt intelligibile. Secundum eſt, dici ad conuertentiam. Tertium eſt, vt ſimul in eodē ſubiecto poſſint exiſtere, reſpectu diuerſorum, vt idem & pater & filius eſſe poteſt: & duplum & ſubduplum. Quartum, vt alterum de altero in obliquo prædicetur, pater enim eſt filij pater, & filius eſt patris filius: hæc tamen ferè ad ea, quæ Ariſt. tradidit, reducuntur.

Notab.

Propterea ad arg. dico cum Simp. & aliis, conuertentiam eſſe propriam omnino relatiuorum: non autem quæcunque conuertentia hîc ſumitur, ſed illa, per quam mutua affectio, & ordo relatiuus exprimitur. Quando autem dicimus, album eſt albedine album, album refertur ad albedinem, non vt ad terminum, ſed vt ad formam, albedo verò ad albū, vt ad ſubiectum refertur. Propterea non eſt ſimilis conuertentia. Similiter illa proprietas, eſſe ſimul natura, ſolis relatiuis ineſt, & omnibus his, quæ verè relatiua ſunt: ſcientia aut etiam ſcibile: ſenſus, & ſenſibile, non abſolutè relatiua ſunt, ſed ſecūdum quid, ſcilicet ſecundum dici.

Ad 4. Ad quartum reſpondet Simp. & Ammo. admittendo illa, ſi in actu ſimul ſumantur, eſſe ſimul: ſimiliter ſi vtrunque etiam in potentia.

Sed profectò hoc eſt expreſſè contra Ariſt. 2. ani. c. 2. vbi docet contra antiquos ſenſibile & ſenſum in actu ſimul eſſe: tamen in potentia non eſſe ſimul: & ibi id fatetur Simplicius.

Notab. Propterea maximè conſiderandum eſt, quid Ariſt. Per iſta vocabula ſignificet. Vocat igitur ſenſum actu ipſam operationem ſentiendi: ſenſum potentia ipſam potentiam, qua ſentimus, ſenſibile verò actu ipſum obiectum, quando actu ſentitur: ſenſibile verò potentia, ipſum ſenſibile, quando actu non ſentitur. Simili modo ſcientia in actu, eſt ipſe actus, & operatio contemplandi: ſcientia potentia, eſt ipſe habitus vel intellectus abſque operatione: ſcibile autem actu, res eſt ipſa cognita de præſenti: ſcibile verò potentia, eſt res, quæ actu non conſideratur. Ex his patet prius eſſe ſenſibile & ſcibile poten-

tia,

tia, quàm ipſas potentias ſciendi vel ſentiendi. Hoc maximè eſt conſiderandum, quia conducit ad multa in Ariſtotele difficilia intelligenda.

Ad quintum eſt aduertendum, relationem poſſe ſumi tripliciter: vno modo in ſpecie, altero modo particulariter, tertio modo ſingulariter. Vt ſi dicamus, paternitas, aliqua paternitas, hæc paternitas, hæc ſi in ſpecie ſumatur, tunc ad terminum refertur in ſpecie: paternitas enim eſt ad filiationem, & duplum ad ſubduplum: ſi particulariter verò ſumatur, etiam ad terminum particularem refertur: aliqud duplum eſt alicuius ſubdupli duplum, & aliquod melius aliquo peiori melius, vt Ariſt. docuit. Ad 5. Notab.

At in ſingulari non dependet à ſingulari termino: non enim indiuiduatur relatio, niſi à ſubiecto in quo eſt, vt hæc paternitas non eſt, quia eſt ad hanc filiationem, ſed quia eſt in hoc patre, ſcilicet tali homine, & hoc duplum non eſt ab hoc ſubduplo in ſingulari: poteſt enim eſſe hoc duplum reſpectu huius medietatis, & omnium æqualium.

Hinc eſt, vt inſinuaret Ariſt. relatiua in ſingulari, vt ſingularia ſunt, non à terminis, ſed potiùs à ſubſtantiis pendere, inde dicit partes primæ ſubſtantiæ, ſcilicet ſingulares non referri in ſingulari, cùm relatiua alia ſub ratione ſingulari non referantur.

Ad ſextum reſpondetur, vnum correlatiuum eſſe de definitione eſſentiali alterius, non quia ſit pars eſſentiæ vel tota eius eſſentia, ſed quia eſt terminus & complementum ipſius eſſentiæ, ſine quo nulla ratione eſſe poteſt. Ac propterea dicit Alb. vnum correlatiuum non definiri per alterum, ſed potiùs ad alterum: & quamuis per ſe æquè ignota ſint, tamē ſimul ſumpta mutuò ſe declarant & manifeſtant. Ad 6.

Sed hæc ſatis ſint de quæſtione hac, quia vlterius proſequi eſt difficultatibus Metaphyſicis omnia confundere, & horum omnium exactiùs diſputando tum tempus proprium nos Deo iuuante expectat.

De Qualitate & Quali.
Cap. VIII.

Qualitatem verò dico, ſecundum quam quales quidam eſſe dicuntur. Eſt autem qualitas, eorum quæ multipliciter dicuntur. 1

Vna quidem igitur ſpecies qualitatis, habitus & diſpo- 2

ſitio dican

ſitio dicãtur. Differt autẽ habitus à diſpoſitione, quòd permanentior, & diuturnior eſt. Tales verò ſunt ſcientiæ & virtutes: ſcientia enim videtur eſſe permanentium & diuturnorum: vt ſi quis vel mediocriter ſumat ſcientiam niſi grandis permutatio facta ſit, vel ab ægritudine, vel ab aliquo huiuſmodi: ſimiliter autem & virtus, vt iuſtitia & temperantia, & ſingula talium non videntur poſſe facilè moueri, neque facilè permutari. Diſpoſitiones verò dicuntur, quæ ſunt facilè mobilia, & citò permutabilia: vt calor, & infrigidatio & ægritudo, & ſanitas, & quæcũque alia huiuſmodi: afficitur enim quodammodo ſecundum eas homo: citò autem permutatur, & ex calido frigidus fit, & ex ſanitate in ægritudinem tranſit. Similiter autem & in aliis, niſi aliqua earundem contingit per temporis longitudinem congenita, & immobilis, vel omninò difficile mobilis exiſtens, quam iam quiſpiam vt habitum vocet.

3 *Manifeſtum eſt autem quòd hæc volunt habitus dicere quæ ſunt diuturniora, & difficiliùs mobilia. Namque diſciplinas non multùm retinentes, ſed facilè mobiles exiſtentes, non dicũt habitu habere, & tamen diſpoſiti ſunt aliquo modo ſecundum ſcientiam peius, meliúſue. Quare differt habitus à diſpoſitione, quòd hæc quidem facilè mobilis ſit, ille verò diuturnior & difficiliùs mobilis. Sunt autem habitus & diſpoſitiones, diſpoſitiones verò non neceſſe eſt habitus eſſe: qui enim retinent habitum, & quodãmodo diſpoſiti ſunt ſecundum ipſos: qui autem diſpoſiti ſunt, non omninò retinent habitum.*

Aliud verò genus qualitatis eſt, ſecundum quod pugillatores, vel curſores, vel ſalubres, vel inſalubres dicimus: & ſimpliciter quæcunque ſecundum potentiam naturalem vel impotentiam dicuntur. Non enim quoniam ſunt diſpoſiti aliquo modo, vnumquodque huiuſmodi dicitur: ſed quòd habent naturalem potentiam vel impotentiã facilè aliquid facere, vel nihil pati: vt pugillatores, vel curſores

ſores

ſores dicuntur,nõ quòd ſint diſpoſiti aliquo modo,ſed quòd habeant potentiam naturalem,vel impotentiam aliquid facilè faciendi. Salubres autem dicuntur eo quòd habeant potentiam naturalem, vt nihil à quibuſlibet accidentibus facilè patiantur: inſalubres verò,quòd impotentiam habeant naturalem nihil facilè à quibuſcunque accidentibus patiendi. Similiter autem his durum & molle ſe habent: durum enim dicitur,quòd habeat potentiam non facilè ſecari: molle verò,quòd eiuſdem ipſius habeat impotentiam.

Tertium verò genus qualitatis eſt,paſſibiles qualitates 5
& paſſiones. Sunt autem huiuſmodi,vt dulcedo,& amaritudo,& auſteritas & omnia his cognata: amplius, & calor & frigus,& albedo, & nigredo. Quòd quidem igitur & hæ qualitates ſunt,manifeſtum eſt: quæcunque enim has ſuſceperint, ipſa qualia dicuntur ſecundum ipſas: vt mel quoniam dulcedinem ſuſcepit,dicitur dulce, & corpus album,quoniam albedinem ſuſcepit. Similiter & in cæteris.

Paſſibiles verò qualitates dicuntur, non quòd ea, quæ 6
illas ſuſceperint qualitates,aliquid patiantur: neque enim mel quoniam aliquid paſſum ſit,dicitur dulce,neque aliquid aliud huiuſmodi. Similiter autem his & calor & frigus paſſibiles qualitates dicuntur,non quòd ea, quæ illas ſuſcipiunt aliquid paſſa ſint,ſed quoniam ſecundum ſenſus vnaquæque dictarum qualitatum paſſionis effectiua eſt, paſſibiles qualitates dicuntur: dulcedo enim paſſionem quandam ſecundum guſtum efficit,& calor ſecundum tactum: ſimiliter autem & aliæ. Albedo autem, & nigredo, & cæteri colores non eodem modo iis,quæ dicta ſunt,paſſibiles qualitates dicuntur: ſed eo quòd ipſæ ab aliqua paſſione innaſcuntur.

Quòd enim fiunt propter aliquam paſſionem multæ co- 7
lorum mutationes,manifeſtum eſt,erubeſcens enim aliquis rubeus factus eſt, & timens pallidus, & vnumquodque talium: quare etiam ſi quis natura aliquid talium accidentium per

tium perturbationúmue paſſus eſt, ſimilem colórem veriſimile eſt eum habere: quæ enim affectio nunc in eo, quod verecundetur circa corpus facta eſt, etiam ſecundum naturalem conſtitutionẽ eadem fieri poteſt affectio, vt & naturalis color ſimilis ſit. Quæcunque igitur talium accidentiũ ab aliquibus paſſionibus difficilè mobilibus & permanentibus pricipium ſumpſerunt, paſſibiles qualitates dicũtur: ſiue enim ſecundum naturalem conſtitutionem pallor ſit, nigredo, qualitates dicuntur (quales enim ſecundum eas dicimur) ſiue propter ægritudinem longam, vel propter æſtum eidem cõtigit nigredo, vel pallor, & non facilè prætereunt, vel etiam per vitam permanent, paſſibiles qualitates & ipſæ dicuntur: ſimiliter enim quales ſecundum eas dicimur. Quæcunque verò ex iis, quæ facilè ſoluuntur, & citò tranſeunt, fiunt, paſſiones dicuntur, qualitates verò minimè: non enim aliqui ſecundum ipſas dicuntur quales, neque enim qui propter verecundiam rubeus factus eſt, rubeus dicitur, neque cui pallor propter timorẽ venit, pallidus eſt: ſed magis eo, quod aliquid paſſus eſt: quare paßiones quidem huiuſmodi dicuntur, qualitates verò minimè.

8 *Similiter autem his & ſecũdum animam paßibiles qualitates & paßiones dicuntur: Quæcunque enim mox in naſcendo ab aliquibus paßionibus difficulter mobilibus fiunt, qualitates dicuntur & ipſæ, vt amentia, mentis alienatio, & ira, & alia huiuſmodi: quales enim ſecundum eas dicuntur, id eſt, iracundi atque amentes. Similiter autẽ & quæcunque alienationes non naturales, ſed quæ ab aliquibus aliis accidentibus factæ ſunt, difficilè prætereuntes & omninò immobiles, qualitates ſunt etiam huiuſmodi: quales enim & ſecundum eas dicuntur. Quæcunque verò ab iis, quæ facilè & citò prætereunt fiunt, paßiones dicuntur, vt ſi quis contriſtatus, iracundior fiat: non enim dicitur iracundus, qui huiuſmodi paßione iracundior eſt, ſed magis quia aliquid paſſus: quare paßiones quidem huiuſmodi dicuntur,*

cuntur, qualitates verò minimè.

Quartum verò genus qualitatis eſt figura, & circa 9
vnumquodque conſtans forma. Amplius autem ad hæc rectitudo, & curuitas & ſi quid aliud his ſimile eſt: ſecundum enim vnumquodque eorum quale quid dicitur, triangulum enim vel quadrangulum eſſe quale quid dicitur, & rectum aut curuum, & ſecundum etiam formam vnumquodque quale dicitur.

Rarum verò, & ſpiſſum & aſperum, & lene putabuntur quidem quale quid ſignificare: ſed aliena huiuſmodi putantur eſſe à diuiſione, quæ circa quale eſt: quandam enim poſitionem magis videntur partium vtrumque monſtrare: ſpiſſum enim dicitur eò, quòd partes ſibipſis propinquæ ſint, rarum verò, eò quòd diſtent à ſe inuicem: & lene quidem, quòd in rectitudinem aliquo modo partes iaceant, aſperum verò, quòd hæc quidem ſuperet, illa verò ſit inferior. Fortaſſe quidem igitur alius quiſpiam modus apparuerit qualitatis, ſed ferè qui maximè dicuntur, hi ſunt. Qualitates itaque ſunt, quæ dictæ ſunt. 10

Qualia verò ſunt, quæ ſecundum has denominatiuè 11
dicuntur, vel quomodolibet aliter ab his. In plurimis itaque & ferè in omnibus denominatiuè dicuntur, vt à candore candidus, & à Grammatica Grammaticus, & à iuſtitia iuſtus: ſimiliter in aliis. In aliquibus verò, eò quòd non ſunt poſita qualitati nomina, non contingit ea, quæ dicuntur, ab iis denominatiuè dici, vt curſor aut pugillator, qui ſecundum naturalem dicuntur pòtentiam, à nulla qualitate denominatiuè dicitur, non enim poſita ſunt nomina potentiis, ſecundum quas iſti quales dicuntur: ſicuti diſciplinis, ſecundũ quas pugiles vel palæſtrici ſecũdum diſpoſitionem dicuntur: pugillatoria enim & palæſtrica diſciplina dicitur, quales verò ab his denominatiuè dicuntur, qui diſponuntur. Aliquando autem & poſito nomine non dici- 2. Sol.
tur denominatiuè, quod ſecundum eam quale dicitur: vt à virtute

virtute ſtudioſus: eo enim quòd virtutem habeat ſtudioſus dicitur, ſed non denominatiuè à virtute: non autem in pluribus hoc tale eſt. Qualia ergo dicuntur, quæ denominatiuè à dictis qualitatibus dicuntur, aut aliquo modo aliter ab eis.

11 *Ineſt autem & contrarietas ſecundum qualitatem: vt iuſtitiæ iniuſtitia cõtraria eſt, & albedo nigredini, & alia. Similiter autem & ea quæ ſecundum eas qualia dicuntur: vt iniuſtum iuſto, & album nigro. Non in omnibus autem hoc accidit: rubro enim aut pallido, aut huiuſmodi coloribus nihil eſt contrarium, qualibus exiſtentibus. Amplius, ſi contrariorum alterum fuerit quale, & reliquum erit quale: hoc autem palam eſt ex ſingulis proponenti alia Prædicamenta vt ſi eſt iuſtitia iniuſtitiæ contrarium, quale autem eſt iuſtitia, quale igitur & iniuſtitia. Nullum enim aliorum Prædicamentorum aptabitur iniuſtitiæ, neque quantum, neque ad aliquid, neque vbi: nec omnino aliquid huiuſmodi, niſi quale: ſic autem & in aliis, quæ ſecundum quale ſunt contraria.*

13 *Suſcipiunt autem qualia magis & minus. Album enim magis & minus album alterum altero dicitur, & iuſtum alterum altero magis & minus: ſed & ipſa intenſionem ſuſcipiunt, cùm candidum nanque ſit, contingit amplius candidum fieri. Non tamem omnia, ſed plurima: iuſtitia namque, ſi dicatur magis & minus iuſtitia, poteſt quilibet ambigere: ſimiliter autem & in aliis diſpoſitionibus. Quidam enim dubitant de talibus iuſtitiam, namque iuſtitia non omnino aiunt magis & minus debere dici, nec ſanitatem ſanitate: minus autem habere altero ſanitatem aiunt: & iuſtitiam alterũ minus altero habere dicitur: ſic autem & Grammaticam & alias diſpoſitiones. Sed tamen ea, quæ ſecundum eas dicuntur, indubitanter recipiunt magis & minus: Grammaticior enim alter altero dicitur, & iuſtior, & ſanior: ſic autem & in aliis. Triangulus verò*

&

& quadrangulas non videntur magis & minus ſuſcipere, neque aliqua aliarum figurarum: quæ enim definitionẽ trianguli recipiunt & circuli, omnia ſimiliter trianguli vel circuli ſunt. Eorum autem, quæ non recipiũt rationem eandem, nihil magis alterũ altero dicetur: nihil enim quadratum magis, quàm parte altera longius, circulus eſt: neque alterum enim recipit circuli rationem. Simpliciter autem ſi vtraque non recipiunt propoſiti rationem, non dicetur altero magis: non ergo omnia qualia recipiunt magis & minus.

Horum itaque, quæ prædicta ſunt, nullum eſt proprium qualitatis. Similia verò aut diſſimilia ſecundum ſolas dicuntur qualitates: ſimile enim & diſſimile alterum alteri non eſt ſecundum aliud, niſi ſecundum id, quod quale eſt. Quare proprium eſt qualitatis, ſecundum eam ſimile, vel diſſimile dici. At verò non decet conturbari, ne quis nos dicat de qualitate propoſitum facientes multa eorum quæ ſunt ad aliquid connumeraſſe: habitus enim & diſpoſitiones eorum, quæ ad aliquid ſunt eſſe dicebamus. Penè enim in omnibus qualitatibus genera ad aliquid dicuntur: nihil autem eorũ, quæ ſunt ſingularia: nam cum diſciplina genus ſit, id ipſum quòd eſt alterius dicitur: alicuius enim diſciplina dicitur. eorum verò, quæ ſingularia ſunt, nihil ipſum quo ad alterius dicitur, vt Grammatica non dicitur alicuius Grammatica, nec Muſica alicuius alterius Muſica: ſed fortè ſecundum genus & hæ ad aliquid dicuntur, vt Grãmatica alicuius dicitur diſciplina, non alicuius Grammatica, & Muſica alicuius diſciplina, non alicuius Muſica. Quapropter quæ ſingularia quidem ſunt, non ſunt ad aliquid: dicimur autem quales ſecundum ſingula, hæc enim & habemus: ſcientes enim dicimur, eò quòd habemus ſingularum ſcientiarũ aliquas: quare hæ erunt etiam qualitates, quæ ſingulares ſunt ſecundum quas aliquando & quales dicimur: hæ autem non ſunt eorum quæ ſunt ad aliquid. 14.

Amplius, ſi cōtingit idē ipſum & quale & ad aliquid eſſe, nihil eſt inconueniens in vtriſq; hoc generibus enumerare.

Cur prius de Qualitate egerit, quàm de aliis ſequentibus Prædicamentis, ac cur titulo duplicato.

CVrioſum eſt, inquit Boët. cur qualitatem reliquis Prædicamentis antepoſuerit, dubitare, cùm maxima ſit diſceptatio etiam prioribus duobus eſſe præponendam: tamen ne vlla prorſus ſuperſit dubitatio, huius ratio eſt manifeſta, quã dat Alb tract. iſto. cap 1. Eſt enim qualitas principium actionis, & paſſionis ipſi ſubſtantiæ inhærens: proptereà meritò anteponitur actioni, & paſſioni, & aliis quatuor quę ſubſtantiæ ſunt extrinſeca, qualis eſt locus, à quo eſt vbi, & tempus, à quo quando, & reliqua. Titulus tamen eſt maximé notandus. De qualitate & qualitate enim legitur Græcè, περὶ τῆς ποιο̃ καὶ ποιότητος: & quamuis Alex. Acharius, & Simpl. ſolùm exiſtiment legendum illorum vnum, illúdque vitio ſcriptorum tribuant, tamen Ammo. Boët. Alb. & S. Augu. ita legunt, vt vtrunque in inſcriptione retineatur. Cuius prima ratio traditur à Porph nempè vt vtriuſque vocabuli cognitio haberetur, & qualitatis, & qualis. Secunda ratio eſt Alb. cap. 2. quia qualitas & modi prædicandi ipſius manifeſtantur per ipſum quale in concreto: proptereà vtroque modo inſcribitur. Tertia ratio eſt Ammon. Pro quo aduerte, accidens dupliciter poteſt conſiderari. Vno modo ſecundum ſe, & vt à ſubiecto ſeparatum cognoſcitur, quod nomine abſtracto ſignificatur. Altero modo, vt eſt in ſubiecto, quod ſignificatur per nomen concretum. Cognoſcere autem accidens in abſtracto, intellectus ipſius eſt, cuius eſt tale accidens abſtrahere: at cognoſcere accidens in concreto, ſenſus eſt: hic enim album, nigrum, calidum ſentit: Proptereà nobis eſt in concreto accidens notius, quàm in abſtracto. Ex his extat hæc ratio Ammo. hic enim traditur qualitas & manifeſta iſta, eſt in concreto, proptereà titulus vtriuſque meminit. Quarta ratio eſt Boët. Inquit, quale aliquando pro ſubiecto, aliquando pro ipſa qualitate ſumi: & ne forſan quis deciperetur, exiſtimans hîc quale conſiderari ratione ſubiecti, proptereà Ariſt. vtrũq; copulauit: vt nihil aliud per quale, quàm per qualitatem intelligeremus, cùm quale ſignificet ipſam qualitatem, vt eſt in ſubiecto. Omnes hæ rationes bonæ ſunt, & hæc vltima eſt etiam Simpl.

Ex his patet ratio, quare non de quantitate, & quanto inſcripſit:

inſcripſit: quantitas enim eſt accidens in vniuerſum ſenſibus ſubſtans, & ſuſcipiens mutuam prædicationem in concreto, & abſtracto, vt diximus: at ipſa qualitas non ſenſibus in vniuerſum ſubſtat, cùm ſint innumeratæ qualitates inſenſibiles: nec de concreto abſtractum vel contrà prędicatur: propterea ſatis fuit, ibi de quantitate inſcripſiſſe, non autem hîc, cum iſta non ita idem ſint.

Qualitatem vero dico, ſecundum quam quales quidem eſſe dicuntur, &c. 1

Caput hoc in quatuor partes diuiditur. Prima definitionem ſeu deſcriptionem ipſius qualitatis cum diuiſione ſpecierum ipſius continet. In ſecunda traditur de quali. In tertia ſunt tres proprietates qualitatis. In quarta eſt dubium & ſolutio.

In prima ergò parte, diſtinctionis cauſa, quinque ſunt particulæ. In prima eſt deſcriptio qualitatis in ſingulis quatuor, ſunt quatuor ſpecies ipſius qualitatis, ſingulæ in ſingulis particulis.

Eſt ergo qualitas ſecundum quam quales quidem dicuntur, vt ab albedine corpus quale dicitur: ſi enim interrogeris, quale corpus eſt? dices album.

Hic primò aduerte hîc deſcribi, & manifeſtari abſtractum per concretum, quia vt dixi ex Amm. notiora nobis ſunt concreta, vtpotè ſenſibus percepta: & ſimiliter quia concretum eſt magis compoſitum cùm ſignificet accidens, vt eſt in ſubiecto, compoſitum autem notius eſt nobis, quàm ſimplex, vt docet Auer. 1. Phyſic. com. 3. *Nota 1. Cur abſtractum per concretum explicetur.*

Aduerte ſecundò, ne turberis in verbis Ariſto. definit enim qualitatem in ſingulari, & vtitur verbo plurali: ob eámque cauſam exiſtimemus ex hoc ab vnica qualitate ſemper multa dici qualia: ſed in definitionibus voces à numero abſoluuntur: vt idem ſit ſenſus, qualitas eſt, à qua aliquid dicitur quale, ſicut à qualitatibus aliqua qualia dicuntur. *Nota 2.*

Aduerte tertiò, quòd Alber. in præſenti notat dici per verbum primæ perſonæ, ſcilicet (quidam dicimur) vt intelligamus duplices eſſe qualitates: quædam ſunt ſpirituales, quæ non niſi animæ, vel rei ſpirituali inſunt: quædam ſunt corporeæ, quæ non niſi corporibus inſunt. Propterea enim dicit per verbum perſonæ primæ qua ſignificantur homines, in quibus ſolis hæ vtræque qualitates ſimul ſunt. Iſta doctrina vera eſt, ſed impertinens ad Ariſto. Græcè enim habetur verbum tertiæ perſonæ, vt vertit Boëtius. *Nota 3.*

Nota 4. Aduerte quartò, videri iſtam non eſſe bonam deſcriptionem: omnia enim accidentia in quali prædicantur, & ſecundum ea, quales dicimur: ergo non hoc iſti Prædicamento proprium eſt.

Qualitas quot modis accipiatur. Propterea nota ex Ariſt. 5. Meta. c. 14. qualitatem multipliciter ſumi. Primò, pro omni forma ſubſtantiali, & differentia rei conſtituta: formæ enim qualitas ineſt, & differentia generis dicitur qualitas, ſed eſſentialis. Altero modo qualitas ſumitur pro quacunque forma accidentali, quæ eſt extra naturam ſubiecti: & ſic comprehendit omnia nouem Prædicamenta. Tertio modo ſumitur ſpecialiter pro accidente huius quarti Prædicamenti, à quo dicitur aliquid ſimpliciter, & purè quale. Dicit enim Alb. c. 1. & bene, à qualitate primo modo non dicitur aliquid quale tantùm, ſed cum aliqua compoſitione, ſicut & à quantitate non quale abſolutè, ſed quantum, vel aliquot. Ab aliis verò dicitur aliquid, non quale, ſed qualiter ſe habet: quod ſedet enim vel ſtat, vel iacet, vel currit, vel patitur, potiùs dicitur aliquo modo ſe habere, quàm quale abſolutè. Hæc verò qualitas huius Prædicamenti quale ſimpliciter facit: & ita eſt intelligenda deſcriptio. Et huic conſonat, quod Porph. dixit in cap. de communitatibus in differentia generis, & accidentis, accidens prędicari in quale, vel in quomodo vnumquodque ſe habet.

Nota 5. Poſita deſcriptione, qualitatem diuidit. Qualitas, inquit, multipliciter ſumitur. Non hîc intelligas multipliciter, id eſt, æquiuocè ſumi, ſed genericè, nimirùm quia multas ſpecies habeat, vt notat Amm. Boët. & Alb. & hoc manifeſtum ex his quæ ſubiungit: Vna, inquit, ſpecies eſt, quod non dixiſſet, niſi qualitas eſſet genus, vt notat Simp.

Vna quidem Species qualitatis habitus, & diſpoſitio eſt, &c.

Hæc eſt ſecunda particula, in qua Ariſt. de prima ſpecie qualitatis tractat. Et primò differentiam inter habitum, & diſpoſitionem aſſignat: ex qua quid vtrunque ſit oſtenditur. Secundò, illam differentiam probat. Tertiò, quomodo adinuicem ſe habitus, & diſpoſitio habeant, aperit.

Differt ergo habitus à diſpoſitione, quòd habitus eſt quędam qualitas difficulter à ſubiecto mobilis, qui non facilè corrumpitur, & à ſubiecto non facilè recedit, ſicut ſcientia, virtus: qui enim ſemel ſcientiam acquiſiuit, non facilè perdet eam, ſed magna difficultate, vtpotè morbo aliquo grauiſſimo correptus. Diſpoſitio verò eſt qualitas facilè à ſubiecto mobilis, & quæ remouetur citò à ſubiecto, vt ſanitas & ægr

& ægritudo, quæ facilè recedunt. Quamuis, vt notat Ariſto. aliquæ diſpoſitiones longa conſuetudine fiunt habitus, vt febris, quæ tempore longiori fit hectica.

Ex his facilè colligitur, quid vtrunque ſit: eſt enim habitus qualitas non facilè mobilis à ſubiecto. Diſpoſitio verò eſt qualitas facilè mobilis à ſubiecto: vocamus verò mobilem qualitatem, non quæ cum ipſo ſubiecto corrumpitur, ſed quæ ſubiecto manente poteſt recedere, & corrumpi.

Manifeſtum eſt autem quoniam hæc, &c. 3

Hoc diſcrimen Ariſt. probat ex vſu loquendi in ipſis diſciplinis: illos enim qui non probè veritatem perceptam retinent, vocamus diſpoſitos, quamuis inter hos aliqui magis, aliqui minùs diſpoſiti inueniantur: illos verò, qui probè retinent, nec facilè ab ea mobiles ſunt, habitus aſſerimus habere. Poſteà hæc duo comparat: omnis, inquit, habitus diſpoſitio eſt, non tamen omnis diſpoſitio habitus eſt, neque qui diſpoſitionem tenet, neceſſariò habitum tenet.

Pro quo aduerte, quòd dupliciter dicitur diſpoſitio. Vno modo generaliter pro qualitate facilè, vel difficilè mobili, quo pacto. 5. Metaph. c. 20. & in præſenti habitus diſpoſitio dicitur. Altero modo ſpecialiter pro qualitate facilè mobili, & ſic habitus non eſt diſpoſitio: vnde diſpoſitio eſt nomen generis & cuiuſdam ſpeciei generis. Subdit exemplũ Amm. de nomine: aliquando enim nomen communiter pro omni parte orationis ſumitur, aliquando particulariter pro vna parte vt eſt à verbo diſtincta. Et hæc eſt expoſitio communis, & vera: quamuis etiam aliter poſſimus Ariſt. interpretari, vt loquatur de diſpoſitione particulariter dicta, vt ſit ſenſus: Habitum præcedunt diſpoſitiones cùm prius ſubiectum habeat diſpoſitionem, per quam ad habitum peruenit, quamuis id non ſemper ſit neceſſarium, tamen diſpoſitionem nõ præcedit habitus, cùm ex diſpoſitionibus fiat habitus, non autem ex habitu diſpoſitio. Vtraque expoſitio eſt bona, prior communis eſt.

Nota. Diſpoſitio duobus modis dicitur.

Aliud verò qualitatis genus eſt, &c. 4

Hæc eſt particula tertia, in qua tractat de ſecunda ſpecie, nec mireris quòd habitum vocauerit ſpeciem, hoc verò genus dicat, quia vt notant Ammo. & Simp. hæc quatuor ſubalterna genera ſunt, quæ & ſpeciei & generis nomen iure ſibi vendicant, vt ex interpretatione Porphy. manifeſtum habemus.

Pro huius autem generis intellectione aduerte operationũ *Nota 1.*

Principia actionum eſſe duo. duo eſſe principia: alterum quod ſimpliciter ad operandum eſt: alterum ad benè vel malè operandum: verbi gratia, ruſticus habet principium vt cognoſcat, vt operetur: tamen doctus & artifex etiam aliud habet principium vt benè operetur, vt perfectè cognoſcat. Prius dicitur potentia, poſterius habitus vel diſpoſitio: prius à natura eſt rebus conceſſum, poſterius acquiſitum, & à nobis partum: prius ad quamcunq; operationem eſt neceſſarium, ſine potentia enim non contigit operari, nec benè nec malè: poteſterius non eſt in omni operatione neceſſarium: nec in omnibus operantibus ſunt habitus. Iſtud verò, ſcilicet habitus & diſpoſitio eſt in prima ſpecie prædicta, at prius illud principium pertinet ad hanc ſecundam ſpeciem, quæ dicitur potentia vel impotentia naturalis, ne intelligamus de illo principio quod non eſt naturale, id eſt, à natura conceſſum, ſed à nobis conquiſitum.

Nota 2. *Potentiæ naturalis quatuor ſunt gradus.* Aduerte ſecundò, quòd huius potentię quadruplex eſt gradus ſeu ſpecies. Prima eſt quædam naturalis promptitudo ad facilè agendum aliquid, ſecundum quam ſunt homines pugillatores, luctatores, id eſt, naturalem habent quandam inſitam potentiam ad iſta opera: nec loquimur de his, qui arte & vſu id efficiunt, nam tunc ad primam pertinerent ſpeciẽ, ſed de his, qui naturaliter id præſtant: ſimiliter ſunt aliæ innumeræ aptitudines hominum, ſecundum quas naturaliter inclinantur ad facilè opera aliqua exercenda. Secunda ſpecies eſt naturalis quædam potentia, ſecundum quam aliquid fortiter reſiſtit ſibi contrariis, & aduerſantibus, ſecundum quam dicimus homines ſalubres, quibus talis ineſt potentia, vt omnibus nociuis fortiter reſiſtant, nihílque eis noceat: in hac eſt duritie s, qua aliquid reſiſtit diuiſioni & ſectioni, quæ tendit in ipſius deſtructionem. Tertia eſt quædam actiua potentia, ſecundum quam difficulter aliquid agit, qualiter eſt hebetudo ſeu ingenii, ſeu corporis ad operationes exequendas. Quarta eſt quædam potentia, qua aliquis facilè ſuſcipit id, quod ſibi aduerſatur, & in ſui deſtructionem tendit, qua potentia dicimus homines inſalubres, qui ſemper valetudinarij ſunt à natura, & omnia eis nocent, ſimiliter mollities eſt in his, ſecundum quam facilè res ſui diuiſionem patitur. Et maximè notandum eſt, duas priores vocari ab Ariſto. naturales potentias: duas verò poſteriores, quæ prioribus contrariæ ſunt, impotentias naturales: & meritò, quia potentia operandi difficulter, potius dicitur potentia non operandi facilè: & potentia non reſiſtendi, & patiendi, impotentia reſiſtendi.

Ita

Ita tamen iſta intelligas, vt non propterea exiſtimes impotentiam eſſe priuationem ſeu negationem potentiæ, ſed dicit qualitatem poſitiuam contrariam potentiæ. Per hæc facillimè intelligitur iſta ſpecies, & ſenſus Ariſt.

Dubitabis, quare hoc genus duplici nomine ſub diſiunctione explicatur: dico id eſſe, quia nomen vnicum non eſt, quo iſtas quatuor qualitates explicemus: ideò duplici ſimul nomine Ariſt. eſt vſus. dicit enim φυσικὴ δύναμις ἢ ἀδυναμία. **Dubium. Solut.**

Tertia verò ſpecies qualitatis eſt paſſibiles qualitates, &c.

Aggreditur explicare tertium qualitatis genus: & quia iſte textus obſcurus eſt, & doctrinam continet obſeruandam, aliquot fundamēta opus erit præmittere. Primò paſſio tripliciter, quantum pro præſenti ſufficit, apud Ariſt. accipitur. Vno modo pro receptione cuiuſque formæ, ſiue tendentis in rei perfectionem ſiue in diſconuenientiam: vt patimur quando recipimus calorem, ſiue iſte ſit nociuus, ſiue proficuus: quomodo 2. de anim. c. 5. & li. 3. c. 2. ſenſus docet pati quando recipiunt ſpeciem, & ſimilitudinem obiecti. Alterò modo accipitur paſſio pro receptione formæ diſconuenientis, & nociuæ, vt quando ſubiectum patitur ſibi calorem aduerſum. Tertiò modo paſſio ſignificat illam qualitatem, quæ ex paſſione prouenit, tanquam ipſius effectus, vt nigredo, quæ ex combuſtione procedit, dicitur etiam paſſio. Et harum duarum acceptionum meminit 5. Metaph. cap. 21. **Nota 1. Paſſio tribus ſumitur mod.**

Aduerte ſecundò, quòd iſtæ qualitates tripliciter ſe habent ad paſſionem ſecundo modo dictam. Quædam ſolùm ſunt principia actionum, ſeu paſſionum, quia faciunt paſſionem, non tamen fiunt ex paſſione alia: quales ſunt primæ quatuor qualitates, calor, frigus, ſiccitas, humiditas. Quædam ſunt effectus paſſionum, tamen ipſæ non efficiunt paſſionem propriam in alio, quales ſunt colores: ij enim ex paſſione primarum quatuor fiunt, tamen ipſæ non in alio paſſionem efficiūt cùm colores per ſe nihil frigefaciant, vel calefaciāt, vel alium colorem producant. Quædam aliæ ſunt qualitates, quæ etiam fiunt ex paſſionibus ſecundo modo, & ipſæ ſunt cauſæ etiam paſſionum in alio, quales ſunt odores & ſapores: hi enim ex primis qualitatibus fiunt colores, tamen ipſi rurſum efficiunt paſſionem in ſenſibus: cùm odor, & ſapor calefaciant, exſiccēt & humectent. Et hinc eſt quod minùs multò defatigamur videntes, cùm non patiamur à coloribus, quàm guſtantes & olfacientes, quia patimur. **Nota 2.**

Nota 3. Aduerte tertiò, quòd iſti colores & qualitates, quæ ſunt effectus paſſionum, ſunt in triplici differentia. Quædam proueniunt ex naturali paſſione, quæ fit ſimul cum ipſa rei generatione, vt albedo cygni, nigredo corui: hi enim colores ſunt ex paſſione illa, quæ fuit inter qualitates quando iſta generata ſunt. Quædam proueniunt paſſione accidentali, ſcilicet quæ non eſt à natiuitate, tamen eſt paſſio perſeuerans, vt qui ex aliquo morbo colorem aliquem diuturnum contraxit pallidum, vel rubrum, vel alium. Quædam proueniunt ex accidẽtali paſſione, ſed non perſeueranti. & facilè recedenti, vt rubedo, quæ ex verecundia, & pallor qui ex timore procedunt. Hi autem tres modi qualitatum, & ſunt ratione corporis, vt hi quos diximus, & ſunt aliquando ratione mentis & animæ, vt inſania, furor, dementia, quæ proueniunt & ex paſſione natiua, & ex paſſione accidentali perſeueranti, & aliquando ex paſſione ſubita, & non durabili.

Not. 4. Aduerte 4. quòd illæ qualitates quæ ſunt cauſæ paſſionum, non ſolùm efficiunt paſſionem in nobis, ſed etiam in aliis multis, vt calor, qui calefacit omnia miſta: aliquæ ſolùm efficiunt paſſionem in animalibus, vt odores & ſapores, tamen ab Ariſt. omnes ſumuntur, quia ingerunt animalibus paſſionem: quia nobis iſtæ omnes paſſiones notiores ſunt, qui animalia ſumus: non enim cognoſco ignem alteri, ſcilicet ligno intuliſſe paſſionem, niſi paſſionẽ, quam ego experior, cognoſcens & tangens lignum, & ignem.

Expoſitio textus. His ſuppoſitis deueniamus ad Ari. hæc enim particula continet quatuor. Primò ſpeciem exemplis explicat, & probat enumeratas eſſe qualitates. Secundò oſtendit, quomodo dicantur paſſibiles qualitates. Tertiò diſcrimen inter paſſibiles qualitates, & paſſiones conſtituit. Quartò id in qualitatibus ſecundum mentem etiam explicat.

Dicit ergo primò, genus tertium qualitatis eſſe paſſibiles qualitates & paſſiones, quales ſunt dulcedo, amaritudo, albedo, nigredo, & calor, ac ſimiles. Quòd autem hæ qualitates ſint, manifeſtum eſt: per eas enim dicitur ſubiectum quale, nempe album, dulce, calidum.

6 *Paſſibiles verò qualitates dicuntur, &c.*

Explicat quomodo iſtæ dicantur paſſibiles qualitates.

Nota. Aduerte autem tripliciter aliquam qualitatem poſſe dici paſſibilem. Vno modo, quia ſubiectum recipiens illam, ſecundum eam patitur, vt calor in manu receptus dicitur qualitas paſſibilis, quia manus ſecundum eum patitur. Altero modo dicitur

Qualitas dicitur paſſibilis

dicitur paſſibilis qualitas,quia ipſa ſit cauſa paſſionis,vt calor ignis eſt cauſa paſſionis in ligno vel in tactu. Tertiò dicitur paſſibilis qualitas,quia ſit effectus paſſionis, vt diximus. Hoc ſuppoſito oſtendit has qualitates non dici paſſibiles, eo quòd ipſarum ſubiectum aliquid patitur:non enim mel patitur,quia habet dulcedinem, nec ignis,quia habet calorem: ſed dicuntur paſſibiles quia ſunt cauſæ paſſionum, vt calor, & ſapores, vel quia ſunt effectus paſſionis,quales ſunt colores. Dupliciter ergo paſſibilis qualitas dicitur, vel quia eſt cauſa paſſionis in alio ſubiecto,vel quia eſt effectus ipſius paſſionis. *triplici ex cauſa.*

Quoniam ergo ſiunt per aliquam paſſionem, &c. 7.

Hìc oſtendit Ariſt.colores omnes eſſe effectus paſſionum, & tale eſt arg.Colores iſti, qui à natura ſunt, ſimiles ſunt iis, qui fiunt ex accidenti:ſed iſti ex accidenti, ſcilicet qui proueniũt ex verecũdia vel timore,fiunt ex aliqua paſſione:ergo exiſtimãdũ eſt illos etiã qui à natura ſunt,ex paſſione prouenisſe. Et nota admodùm hanc rationem: ex ea enim deduces pulchram viam naturales cauſas indagandi, penes cauſas accidẽtales,ex quibus ſimiles proueniunt effectus, quam ipſe obſeruauit.30.ſect.prob.q. 1. vbi quærens naturam melancholicorum,eos ebriis in effectibus ſimiles contemplans,quod ebriis accidentaliter accidit, id melancholicis à natura prouenire exiſtimat. *Nota modũ & rationẽ inueſtigandi cauſas naturales.*

Statim ſubdit has qualitates, quæ effectus paſſionum ſunt, eſſe in duplici differentia, quædam proueniunt ex paſſione durabili,& perſeueranti,ſiue à natura,ſiue ab aliquo accidenti,ſcilicet morbo,vel quolibet alio: & iſtæ dicuntur paſſibiles qualitates: & quædam ſunt effectus paſſionum qui non durant,ſed tranſeunt,& iſtæ non dicuntur qualitates, ſed paſſiones:& probat quia ſimpliciter ab his non denominamur quales,non enim qui rubedinem contrahit ex verecundia,rubeus dicitur, ſed paſſus ruborem: nec intelligas quòd iſte rubor nullo modo ſit qualitas,cùm in hoc Prædicamento ſit,ſed dicit,quod quantum ad denominationem abſolutè non eſt dicenda qualitas, videlicet permanens, ita vt ab ea talis denominetur,ſcilicet rubeus.

Dubitabis, quare hìc non meminit odorum, & ſonorum, cùm tamen paſſibiles qualitates ſint, ſunt enim cauſæ paſſionum in ſenſibus.Dicendum quòd odorum, & ſaporum,prorſus eſt eadem ratio,nec odores, niſi per ſapores, cognoſcuntur, adeò, vt ferè eiſdem nominibus nominentur ſpecies, & differentiæ odorum & ſaporum,vt docet.2.de ani.cap.9. propterea *Dubium.*

pterea non meminit odorum, quia ſub ſaporibus ea ratione comprehenduntur, vel quia non erat neceſſe connumerare omnes qualitates, & præſertim omnibus notas.

De ſono dicit Alb. non meminiſſe: quia nō fit ex qualitatibus primis, ſicut reliquæ qualitates paſſiones: forſam poſſet dici, potiùs eſſe paſſionem animæ, quàm paſſibilem qualitatem, cùm non ſit perſeuerans. Dubitatur circa dicta: nam colores videntur cauſa paſſionis, omnis enim ſenſus patitur à ſenſibili, vt dicitur 2. de anim. c. 12. imò in q. 30. ſect. 31. proble. dicit Ariſt. viridi maximè delectari oculos, quos alij colores defatigant. Dico primò colores non agere in oculos paſſione corruptiua, cùm imprimant ſpeciem, & ſimilitudinem, quæ non corrumpit. Dico ſecundò, quòd colores aliqui agūt paſſione corruptiua, ſed id non fit ratione coloris, ſed ſubiecti, in quo tales colores ſunt, quod eſt humidum, vel ſiccum, vel ſplendens magis, vel minùs: & inde prouenit, quòd lædat vel delectet viſum. Dubitatur ſecundò, odores, & ſapores ſunt etiam effectus paſſionum, vt diximus, vt quid ergo magis dicuntur qualitates paſſibiles, quòd ſint cauſæ paſſionis, quàm quòd ſint effectus, quādoquidem vtrumque habeant? Ad hoc ſolutio in promptu eſt: dignius enim eſt eſſe cauſam paſſionis quàm effectum, & vnumquodque à principaliori ſumit denominationem.

2 *Similiter autem his, & ſecundum animam, &c.*

Poſtquàm Ariſt. oſtendit eſſe paſſibiles qualitates ſecūdum corpus qui effectus ſint paſsionum, & ſimiliter eſſe paſsiones, hoc idem eſſe etiam in qualitatibus ſecundum animam oſtēdit: ſunt enim quædam qualitates prouenientes ex paſsione ſecundum animam, ſed à natiuitate, vt dementia, ſecundum quam quis naſcitur demens: ſunt etiam quæ ex paſsione accidentali, ſed permanenti proueniunt, vt dementia ex morbo, vel aliquo alio diu perſeuerans. Sunt etiam aliæ ex paſsione citò recedenti, vt dementia ex ira ſubita, paruo tempore durans. Quemadmodum autem illæ duæ priores qualitates dicebantur qualitates, quia ſecundum eam dicebamur quales, tertia verò non qualitas, ſed paſsio erat, cùm ſecundam eam ſubiectum non diceretur quale, ita ſimiliter in his quæ ſecundum mentem ſunt, illæ duæ priores ſunt qualitates, & ab eis quales denominamur: poſterior verò non qualis, ſed paſsio dicenda eſt, nec ſecundum eam quale quid dicitur, non enim dicitur demens qui ex breui ira in quandam dementiam breuiſsime durantem incidit, ſed potiùs dicitur quòd paſſus eſt de

eſt dementiam.

Quartum verò genus qualitatis eſt figura, &c. 9

Accedit iam ad vltimam qualitatis ſpeciem quæ eſt figura vel forma. Dubium autem eſt, quid per hæc duo intelligat. Ammo. exiſtimat per figuram intelligere eam, quæ in rebus inanimatis eſt, per formam verò eam, quæ in animatis eſt: nõ autem hîc loquimur de forma ſubſtantiali rerum, ſed de iſta exteriori ſenſibili, quam ars imitatur. *Dubium.* *1. Sent.*

Boët. & Simpl. per formam intelligunt idem, quod per pulchritudinem, per figuram verò eam ſolam quæ in quantitate conſiſtit. Alb. c. 8. idem exiſtimat eſſe figuram, & formam, ſed ratione differre: nam figura dicitur reſpectu quantitatis, cuius extrema faciunt figuram: forma verò dicitur reſpectu ſubiecti naturæ, quælibet enim natura ſpecifica ſuam habet propriam figuram exteriorem, quæ dicitur forma. *2. Sent.*

At profectò mihi placet ſententia Iambli. vt refert Simpl. hic enim dicit per figuram intelligi eam, quæ in ſolis mathematicis eſt quantitatibus, vt eſſe triangulum, quadrangulum, cubum, & reliqua: & per formam intelligit eam quæ in corporibus naturalibus eſt. Et hoc patet ex ipſo Ariſt. qui probat figuram eſſe qualitatem, quia ſecundum eam, dicitur quale aliquid: iſta ſubdens exempla, eſſe triangulare, quadrangulare. *3. Sent.*

Huic generi adiungit Ariſt. curuitatem & rectitudinem, quæ qualitates ſunt, quia quodammodo figuræ ſunt quamuis imperfectæ.

Vbi notat Ammon. & benè, quòd ex quantitatibus procedunt paſsiones ſeu affectus, figuræ, & formæ, ſed non hæc omnia ab omnibus quantitatibus: à linea procedunt affectus, ſcilicet curuitas, rectitudo, etiam & angulus: à ſuperficie cõtinenti longitudinem & latitudinem, procedunt affectus, ſcilicet anguſtia, amplitudo, etiam procedũt figuræ, ſcilicet triãgulus, quadrangulus, & reliquæ figuræ ſuperficiales: à corpore verò procedunt affectus, grauitas, leuitas, ſimiliter figuræ, ſcilicet cubus, pyramis: procedunt etiam formæ à tali quantitate, vt eſt in ſubiecto ſubſtantiali. Omnia autem iſta quę à quãtitate dimanant, qualitates ſunt.

Rarum verò & ſpiſſum & aſperum, &c. 10

Excludit dubiũ. Poſſet quis dubitare an iſtæ qualitates ſint, cùm ſecundum ea quale dici appareat? Reſpondet non eſſe qualitates, ſed potiùs pertinere ad poſitionẽ, quæ ad aliquid eſt, quod ex horum definitione apparebit: eſt enim rarum,

quod

quod partes ſibi habet diſtantes inuicem: ſpiſſum, quod partes ſibi coniunctas habet: aſperum, quod partes inæqualiter habet inſurgentes: lene, cuius partes rectitudinem quandam obſeruent. hæc autem ad partium poſitionem ſpectant: concludit has eſſe qualitates, quæ maximè qualitates dicuntur: (forſan autem alius apparebit modus qualitatis.) Hæc verba in diſputatione examinabuntur.

11 *Qualia verò ſunt, quæ ſecundum has denominatiuè dicuntur, &c.*

Hæc eſt ſecunda huius capitis pars principalis, in qua de ipſo quali Ariſt. tractat, ipſumque deſcribit: Quale, inquit, eſt, quod à qualitatibus denominatiuè dicitur, vel quomodolibet aliter.

Hæc deſcriptio duas habet partes. Altera eſt, quale dici denominatiuè à qualitate: diximus enim ſuperiùs, tunc dici denominatiuè, quando in nomine eſt quædam conuenientia cum extremitatis differentia aliqua, & in re eſt quædam forma, & id quod formam participat: patet autẽ ita eſſe in multis qualitatibus, vt candor, & candidus, albedo, albus, calor, calidus: in his, cõcreta denominatiua ſunt à qualitatibus ipſis abſtractis.

Altera pars eſt (vel quomodolibet aliter,) quia aliquando non fit denominatio ab aliquibus qualitatibus vel quia nomen eis non eſt impoſitum, vt dicuntur pugillatores, curſores, à potentia quadam naturali currendi, & actum pugillis exercendi, cui potentiæ non eſt nomen impoſitum, ſicut ſunt nomina impoſita artibus, quibus hęc fiunt. Diximus enim pugillatores dici & ab arte, & à potentia quadam naturali: ſimiliter curſores, luctatores, artibus quidem nomen impoſitum eſt, ſed non potentiis.

Huiuſmodi aliquando nomina quidem impoſita ſunt qualitatibus, ſed non ab illis ſumitur nomen concretum denominatiuum idem ſignificans, vt qualitas quædam dicitur virtus, ſed non ab ea virtuoſus quis, ſed ſtudioſus dicitur: ſed iſta non ſunt multa: omnia autem hæc qualia dicuntur quæ vtcũque à qualitatibus ſumuntur.

Dubium. Dubitatur. Videtur Ariſt. non ſeruaſſe præceptum illud. 6. Top. cap. 3. ne committatur circulus in definitionibus, vt vnũ per aliud, & hoc iterum per illud definiatur: hîc autem qualitatem per quale, modò quale per qualitatem deſcribit.

Solut. Ad hoc reſpondet Boë. iſtam non eſſe propriè definitionẽ ſed deſcriptionem quandam, in qua non eſt vllum abſurdum vt vnum per alterum deſcribatur, tanquam per notius nobis, & hoc

& hoc iterum per illud tanquã per notius natura: quale enim nobis eſt notius, cùm ſit magis compoſitum, & compoſita nobis ſunt notiora: at qualitas eſt notior natura, & minus nobis nota: eſt enim prior natura qualitas, quàm quale, & eſt ipſius qualis cauſa: vnde poſtquàm iam nobis manifeſta eſt qualitas per ipſum quale, iterum quale per qualitatem manifeſtamus, tanquam per notius natura, vt cognoſcamus radicem & cauſam ipſius qualis eſſe qualitatem: nec iſte eſt circulus, tunc enim hic fit, quando idem eſt modus cognitionis.

Ineſt autem & contrarietas ſecundum qualitatem, &c. 12

Hæc eſt tertia capitis pars, in qua explicantur ea quæ qualitatibus inſunt: hæc autem ſunt tria. Primum eſt qualitatibus ineſſe contrarietatem, quod exemplis manifeſtatur, iuſtitiæ enim iniuſtitia, & albedini nigredo contrariatur: & non ſolùm hoc abſtractis qualitatibus, ſed ipſis qualibus ineſt, iuſtum enim iniuſto, & album nigro contraria ſunt: hoc tamen non omnibus ineſt qualitatibus, nam rubedo, pallor, & reliqui colores medij, non habent contrarium.

Dubitabit hîc aliquis, nam iſte locus videtur aduerſari alteri loco 5. Phy. c. 1. vbi dicitur non ſolùm extrema, ſed etiam media extremis contraria eſſe, & 2. Ethi. c. 8. & 1. mag. moral. c. 9. docet extrema vitioſa, & inter ſe contraria, & cum virtute, quæ eſt in medio: liberalitas enim quæ in medio eſt, prodigalitati & auaritiæ contrariatur. Ad hoc dico, dupliciter aliquid poſſe alteri contrariari: vno modo ſecundum ſe primo: altero modo ſecundum aliquid, quod in ſe participat: verbi gratia, ignis aquæ eſt contrarius, non quidem ſecundũ ſe, ſed ratione caloris, & frigiditatis, quæ in eis ſunt: at ipſe calor & frigiditas ſecundum ſe contraria ſunt. Modò dico, quòd colores medij contrariantur extremis, ſed non ſecundum ſe, ſed vt magis vni aut alteri accedunt extremo: verbi gratia rubrum aduerſatur albo, quia magis participat nigrũ, at ipſi colores extremi ſecundum ſe contraria ſunt, & per hoc patet concordia huius loci cum illo 5. Phyſic. *Dubium.* *Sol.*

Ad illud de virtute reſpondet Alb. c. 9. virtutem contraria extremis in ratione boni, id eſt, in quantum virtus bonum morale eſt, extrema verò mala ſunt, bonum autem, & malum extrema ſunt.

Dubitabis, cùm multa clara exempla poſſent proponi qualitatum non habentium contraria: figura enim & forma contraria non habent, vt quid Ariſto. hoc de coloribus mediis, quod non ſatis perſpectum erat, propoſuit? Iudicio meo id non *Dub. 2.* *Sol.*

non ſine cauſa factũ eſſe exiſtimandũ eſt: cauſa igitur huius eſt, vt intelligamus perfectam & primam contrarietatẽ ineſſe extremis, & aliis ipſorum ratione, ac propterea verbis ſequẽtibus, alteram contrariorum proprietatem ſubiungit, ſcilicet, vt ſint talia extrema, quæ ſub eodem genere ſint: vt ſi vnum ad qualitatem, & alterum etiam ad qualitatem ſpectet: ſunt enim contraria in vno & eodem Prædicamento.

13 *Suſcipiunt autem qualia magis & minus, &c.*

Ineſt etiam qualibus ſuſcipere magis & minus: non ſolùm autem vnum altero magis album, calidum, aut frigidum eſt, ſed etiam vnum, & idem modò albũ, modò magis album eſt.

Dubium. Sed poſſet quis dubitare, an ſicut ſuſcipiunt contrarietatẽ qualitates ſicut qualia, ita ſuſcipiant etiam magis vel minus, *Sol.* vel vna ſit magis albedo, quàm alia. Et dicitur hoc quibuſdã viſum fuiſſe, inter quos fuit Plato, vt referunt Alexan. Boë. & Albert. At ipſe Ariſt. magis accedit ad hoc, quòd non abſtracta, ſed concreta, magis vel minus ſuſcipiant. iſta tamen proprietas non ineſt omnibus, cùm ipſis abſtractis qualitatibus non inſit, immò nec omnibus qualibus: hæc enim quæ à figuris dicuntur, non ſuſcipiunt magis vel minus, ſed ratio earum in indiuiſibili cōſiſtit: vt aliquid videlicet ſit circulus vel non ſit, conuenit abſolutè: non verò dicitur magis vel minus circulus, quàm alter. Nec quadrangulum vnum vtpotè quadratum, eſt magis quadrangulum altero, quod ſit altera parte longius, ſed abſolutè vtrumque eſt, & dicitur quadrangulum ſeu quadratum: eſſe enim circulum vel aliam figuram conſiſtit in vnica ratione non ſuſcipienti variationem: hoc idem in ipſis concretis. Quadratum autẽ dicitur figura plana, quatuor rectis lineis æqualibus contenta: altera verò parte, longius, quod quadrangulum vocant, eſt ex quatuor lineis, duabus exiſtentibus inæqualibus aliis duabus.

14 *Horum itaque quæ prædicta ſunt, &c.*

Oſtendit nullum ex his duobus eſſe proprium qualitatibus cùm non inſit omnibus: propterea verum proprium ponit omni, & ſoli conueniens, vt ſecundum ſolam qualitatem dici contingat ſimile vel diſſimile. Ne autem exiſtimes ſimile & diſſimile eſſe qualitates, ſunt enim ad aliquid, ſed ſunt paſſiones qualitatis: nec eſt inconueniens quòd res in vno Prædicamento, & eius paſſio in altero collocetur, vt diximus: homo enim in ſubſtantia, at riſibile in qualitate eſt, ita qualitates huius Prædicamenti ſunt, at ſimile & diſſimile ad aliquid pertinent.

At

At verò non decet conturbari, &c. 15

Hæc eſt vltima capitis pars, in qua Ariſtot. reſpondet cuidam obiectioni, quæ ei ex dictis præcedẽtibus obiici poterat: nempè, in Prædicamento ad aliquid collocata ſunt ſcientia & habitus: nihil autem vnũ, & idem in duobus Prædicamentis eſt conſtituendum: ergo non ſunt iſta in Prædicamento qualitatis, vel non ſunt ad aliquid.

Ad hoc dupliciter reſpondet. Primò inquit, ſcientiam, & habitũ in genere eſſe ad aliquid, ſpecies verò ipſius eſſe qualitates: nec repugnat genus eſſe in Prædicamento ad aliquid, & ſpecies in qualitate, & hoc idem docet 4. Top. 4. Reſpondet ſecundò, etiam genus, ſcilicet ſcientiam & habitum eſſe in hoc Prædicamento qualitatis, & ad aliquid: nam vnum, & idem ſecundum diuerſas rationes, ad diuerſa poteſt pertinere Prædicamenta: vt ſcientia quatenus ſubiectum facit quale, in qualitate eſt, quatenus ad obiectum refertur, ad aliquid eſt.

Ex vtraque ſolutione Ariſtot. habetur ſecundum ipſius mentem, ſcientiam & habitum aliquomodo ad aliquid pertinere, quod nos ſuprà diximus contra Ammon.

Dubitatur, quo pacto fieri poteſt, vt genus, quòd de natura ſpecierum eſt, ſit in vno Prædicamento, & ſpecies in alio: cùm ſuprà docuerit Ariſt. quicquid de genere eſſentialiter prædicatur, etiam de ſpecie prædicabitur. Ad hoc reſpondet Alex. Scientia ſecundum naturam ſuam eſt qualitas, quia ſubiectum ipſum primò diſponit ſecundum ſe: ex ſcientia autem ſimiliter & ex habitu naſcitur quidam reſpectus ad obiectũ, & ratione huius reſpectus, qui non eſt natura ſcientiæ, ſed à natura fluit, eſt in Prædicamento ad aliquid: ſicut riſibile ratione ſubiecti eſt in ſubſtantia, ratione riſibilitatis eſt in qualitate. Species autem ſunt in Prædicamento in quo eſt natura ſui generis: & ita hîc fit: nam ſcientia, & habitus ſecundum naturã ſuã in qualitate ſunt. Et hoc eſt quod benè dicit Simpl. quia ſpecies ſcientiæ & habitus ipſius, non ſunt ſcientiæ, & habitus ſpecies, quatenus illa ſunt ad aliquid, ſed vt qualitates ſunt. *Dubiũ 1.* *Solutio.*

Tamen eſt aliud dubium, quod maximè hoc ipſum manifeſtat, & cuius conſideratio à multis prætermiſſa eſt. Nam ſicut à natura ſcientiæ in communi fluit quidam reſpectus, & comparabilitas ad obiectum ſcibile in communi, ita ex qualibet ſcientia in particulari fluit reſpectus particularis ad ſuũ obiectum: ergo qua ratione genus ad aliquid ſpectat, ita *Dubiũ 2.*

etiam

etiam ipſæ ſpecies pertinebunt. Prætereà, non videtur recta doctrina, propterea ſcientiam eſſe ad aliquid, quia reſpectus ex ea conſequatur, ratione cuius ad aliquid eſt: eodem enim modo diceretur: Petrus eſt in qualitate ratione coloris, qui in eo eſt.

Solutio. *Nota cur ſcientia dicatur eſſe ad aliquid, non autẽ ſpecus ſubiecta.*

Dico ad hoc, eſt etiam valdè notandum, quòd ſcientia in communi non ſolùm habet illum reſpectum, ſed etiam nomen ipſum ſcientiæ: & talem qualitatem ſimul cum reſpectu ſignificat, cùm ſcientia dicatur ab hoc, quod eſt ſcire, & cognoſcere aliquid. At reliquæ ſcientiæ particulares habẽt quidem reſpectum, ſed nomina ipſarum ſolam qualitatem ſine reſpectu ſignificant, vt Grammatica, Rhetorica, Geometria: & inde non dicuntur ad conuertentiam cum obiecto, non enim dicitur Grammatica eſt, vt ita loquamur, Grammaticabilis Grammatica, ſicut dicitur ſcientia eſt ſcibilis ſcientia.

Inde eſt, quòd ſcientia & habitus in genere poſſunt ad aliquid pertinere ratione alicuius in ſua ſignificatione contenti, non tamen ipſius ſpecies: & hoc valdè obſerua circa hunc textum. Atque hæc de capitis interpretatione.

QVAESTIO PRIMA.

Vtrùm qualitas ſit genus: & de eius ſpeciebus, ac ſpecierum Qualitatum diuiſione.

Argumẽta in contrarium, quando ſcilicet ſit genus.

HOc Prædicamentum dignum eſt ſpeculatione & propter rerum obſcuritatem, & ipſarum inſignem, & vniuerſalem vtilitatem, cùm & morali, & naturali philoſopho, & mathematico maximè ſit huius opus, quandoquidem omnia hęc ferè comprehendit. Eſt igitur prima difficultas, An qualitas ſit genus ſupremum omnium ſpecierum enarratarum? videtur enim non eſſe genus, cùm Ariſt. dicat qualitatem multipliciter dici, quod idem videtur ac æquiuocè dici, vel ſaltem analogicè, vt loquitur Ariſt. 4. Met. cap. 2.

1. Argu. Præterea, quia genus ſignificat aliquam communem naturam omnibus ſuis ſpeciebus: at non patet quæ iſta ſit natura communis, quam dicit qualitas.

2. Argu. Præterea in hoc Prædicamento non videntur omnes ſatis conuenire: Simpl. enim exiſtimat qualitatem eſſe analogum: Ammon. Alex. & alij eſſe vniuocum genus.

3. Argu. Præterea Simpl. & Boët. credunt alias eſſe qualitatis ſpecies

4. Argumẽta cõtra diuiſionem. præter has: Ammon. & Albert. non eſſe vllum illud genus.

Præterea inſufficientia huius diuiſionis poſitæ ab Ariſt. nõ conueniunt, quidam enim aliter, quàm alij illam ſumunt. In primis Ammon. ſic procedit, Qualitates ſe habent in duplici diffe

differentia, quædam dicunt potentiam vel impotentiam, &c. hæ faciunt ſecundam ſpeciem: quædam dicunt actum, & rurſus ſunt in differentia duplici, quædam ſunt perfectiuæ vel deprauatiuæ ſubiecti, quædam nec perfectiuæ, nec deprauatiuæ: vocantur perfectiuæ, quæ ſimul ſunt cum natura rei, vt calor ignis, albedo niuis, vel quæ tendunt in perfectionem rei, vt virtus, ſcientia: deprauatiuæ verò ſunt, quæ ſubiectorũ ſunt deſtructiuę, & ipſorum imperfectionem habent, vt acor vini, putredo pomi: vocat autem non perfectiuas, quæ non ſunt ſecundum naturam rei, ſed fiunt per aliquam rei mutationem, vt dulcedo in iure, quæ fit cum alteratione iuris. Similiter figuræ & formæ, quæ nec ſunt etiam deprauatiuæ, cùm non tendant in rei corruptionem. *in illas quatuor ſpecies. Ratio illius diuiſionis ex Ammon.*

Tertia ſubdiuiſio. Quæ ſunt perfectiuæ vel deprauatiuæ, ſunt adhuc in duplici differentia, quædam inſenſibiles, id eſt, quæ non ſenſu aliquo percipiuntur, quales ſunt habitus tam boni, quàm mali, & diſpoſitiones, & hæ faciunt primam ſpeciem: quædam ſunt ſenſu perceptibiles, id eſt, quæ agunt in ſenſus noſtros, & iſtæ ſunt illæ qualitates paſſibiles, quæ ſunt cauſa paſſionis, vt calor, frigiditas, ſapor.

Illæ autem quæ nec perfectiuæ, nec deprauatiuæ ſunt, iterum ſe habent dupliciter, quædam inſunt in ſuperficie exteriori ſolùm, ſicut figura, & forma: quædam etiam in profundo corporum, vt color, & albedo, & reliqui colores, qui quamuis ſoli ſuperficiei ineſſe videantur, tamen eorum cauſa à profundi mutatione prouenit. Similiter etiam ſe habent aliæ qualitates, quæ in profundo etiam ſunt: & hæ vel ſunt durabiles, & tunc dicuntur qualitates paſſibiles, quæ ſunt, effectus paſſionum: vel non ſunt durabiles, & ſunt paſſiones. Hæc inter alia dicit Ammonius.

Sed profectò iſta doctrina non videtur exacta, non enim explicat quæ ſit ratio cuiuſque horum generum, quod maximè refert. Prætereà dicit qualitates primæ ſpeciei eſſe ſenſu imperceptibiles: cùm tamen conſtet oppoſitum ex ipſis Ariſt. exemplis: dicit enim calorem, & frigiditatem eſſe diſpoſitiones, & poſſe fieri habitus, & tamen iſta ſenſibilia ſunt.

Simp. aliter procedit, inquit, qualitates ſe habere in duplici differentia. Quædam ſunt aduentitiæ, & acquiſitæ; & iſtæ faciunt primam ſpeciem; quædam naturales, & iſtæ vel dicunt potentiam, vel actum. Si dicant potentiam, conſtituunt ſecundam ſpeciem: ſi dicant actum, vel eſt in profundo ſubiecti, & ſic eſt tertia, vel in ſuperficie exteriori, & ſic fit *Ratio diuiſionis illius ex Simp.*

quarta ſpecies.

At nec hæc videtur omninò exacta ſententia, non enim explicat rationes ſpecierum harum, nec ſufficientiam. Præterea quia ponit qualitates primæ ſpeciei aduentitias: conſtat autem ſecundum Ariſtotelem ſanitatem eſſe in prima, quæ tamen naturalis eſt qualitas.

1. fund. Ratio vera illius diuiſionis.

Propterea aliter in hac parte eſt procedendum. Eſt igitur primò conſiderandum, vt docet D. Tho. 1. 2. q. 49. art. 2. qualitas eſt nihil aliud quàm modus & determinatio eius quod indifferens eſt, non tamen quicunque modus facit hoc Prædicamentum: ſunt enim in rebus conſideranda duo, eſſe rei, & ipſius operatio: & in ſubſtantiis corporis eſt tertium aliud, quod quantitas dicitur; & ratione horum trium eſt indifferentia quædam. Primò, res ſecundum ſuum eſſe ſolitariè cõſiderata manet indifferens, vt bene vel malè ſe habeat: & determinatur quantum ad hoc per qualitates primæ ſpeciei, quæ ſunt habitus vel diſpoſitiones, quæ modificant rem, vt benè vel male ſe habeat in ſe. Manet præterea res indifferẽs, vt poſſit operari, vel non poſſit operari: & quantùm ad hoc modificatur à qualitatibus ſecundæ ſpeciei, quæ dicuntur potentiæ, per quas ſubiectum eſt potens operari. Tertiò manet indifferens etiam quantum ad operationes, quæ dicuntur paſſiones ſenſus: quia ſcilicet vel ex illis procedunt: & quantùm ad hoc modificatur à qualitatibus tertiæ ſpeciei. Tandem modificatur res in ſua quantitate à figura vel forma: quantitas enim tenderet in infinitum, niſi à figura terminaretur, & concluderetur. Nec manet alius modus intrinſecus in ipſo ſubiecto: nam quod ſit in loco, tempore, ad aliud, ſunt iſta ab extrinſeco: ex quibus patet qualitatem eſſe modum rei intrinſecum, vel ſecundum eſſe, vel ſecundum operationem, vel ſecundum quantitatem.

2. fund. Ordo ſpecierum qualitatis vnde ſumendus ſit.

Eſt ſecundò conſiderandum, quòd ordo horum generum non eſt ſumendus ſecundum rem abſolutè, ſic enim potentiæ præcedunt habitus: ſed ſecundum ordinem modificandi, ſecundum quem habitus & diſpoſitio præcedunt, quia eſſe rei diſponunt bene vel malè: & aliæ ſpecies quæ rem ipſam totam, & ſubſtantiam diſponunt, præcedunt figuram, quæ eſt circa quantitatem exteriorem. Erunt igitur rationes formales ſingulorum generum iſtę. Prima ſpecies, eſt qualitas ipſum ſubiectum bene vel malè diſponens. Secunda ſpecies, qualitas principium operandi. Tertia ſpecies, modificans ſecundum paſſiones. Quarta, modificans quantitatem.

Eſt

3.fund. *Vna res quomodo ad diuerſas categorias etiam pertineat.*

Eſt tertiò conſiderandum, vnam & eandem rem poſſe pertinere ad diuerſa Prædicamenta, vel ad diuerſa genera eiuſdem Prædicamenti diuerſis rationibus, vt benè docet Simp. Quemadmodum enim vnius concluſionis, vt dicitur. 1. Poſt. c. 26. poteſt eſſe ſcientia, & etiam opinio, ſi ab vno per demonſtrationem, ab altero per rationem probabilem, cognoſcatur, ita ſimiliter res variis rationibus formalibus ſub variis poteſt eſſe generibus. Verbi gratia, calor & frigus, ſi vt cauſa paſſionis circa ſenſum ſunt, ſumantur, ad tertiam pertinent ſpeciem: at ſi reſpectu ſui ſubiecti conſiderentur, quatenus illud bene vel malè diſponunt, ſunt habitus vel diſpoſitiones. Et ita conſiderauit Ariſto. qui illa in duobus generibus conſtituit. Similiter Forma, & figura, ſi vt terminus quantitatis ſunt, ſumantur, in quarta ſunt ſpecie: at ſi vt ſubiecti perfectionem vel imperfectionem dicunt, habitus ſunt, vel diſpoſitiones.

1. conclu.

His ſuppoſitis eſt prima concluſio. Qualitas genus eſt ad omnia iſta quatuor genera. Hæc eſt ſententia communis: nec Simplicius aliter voluit affirmare, ſolùm hoc dixit, ſpecies qualitatis non eſſe æqualiter perfectas, & propterea vocauit, analogum: ſed hæc analogia non impedit quin ſit genus. Nec obſtat illud verbum (multipliciter,) vt notat Porphyr. quod aliquando ſignificat æquiuocè, aliquando notat ſolam multitudinem abſque æquiuocatione. Et hoc probant verba Ariſt. quæ ſequuntur: dicit enim, Vna ſpecies qualitatis eſt, quod niſi eſſet genus, dici non poſſet: & patet ratione, quia dicit vnicam naturam, ſcilicet eſſe modum intrinſecum, vt explicui, & prædicatur in quid de omnibus qualitatibus, vt notum eſt: ergo eſt genus.

De prima Specie Qualitatis, & eius diuiſione.

Dubium.

Accedamus deinde ad ſingulas ſpecies ſeu potiùs genera. Et primò, dubitatur an habitus & diſpoſitio differant ſpecie, ita vt ſint duæ ſpecies vel genera inter ſe. Et quidem Amm. Boë. & Alb. docent differre numero: ſicut albedo remiſſa, & albedo intenſa: paruus calor, & magnus calor, nõ differunt ſpecie, ſed numero: ita diſpoſitio & habitus. At S. Tho. 1. 2. q. 49. ar. 2. optimè ad hoc reſpondet: inquit enim aliquos eſſe habitus, qui non differunt niſi numero à diſpoſitione: vt calor, qui facilè mobilis eſt, & calor qui fortiter radicatus eſt in ſubiecto: & aliquando diſpoſitiones ex nimia radicatione in ſubiecto fiũt habitus, at aliæ qualitates ex natura ſua ſunt diſpoſitiones, quæ ex natura ſua ſunt facilè mobiles, vt ephimera

Sol. (margin note beside "At S. Tho. 1. 2. q. 49. ar. 2.")

ex natura ſua diſpoſitio eſt, & non poteſt fieri habitus: aliæ ſunt habitus ex natura ſua, ſcilicet quæ ex natura ſua ſunt difficilè mobiles, vt habitus virtutum, habitus ſcientiæ: & in his clarum eſt, habitum & diſpoſitionem ſpecie differre.

Et quia hoc tempore ſolent præfigi auditoribus aliquot tabulæ, quibus ea quæ in Prædicamentis ſingulis continentur, deſcripta ſint, licèt id negotij Dialectici non ſit, tamen quia citra vtilitatem non eſt, per modum ſimplicis enarrationis proponemus ea, quæ in ſingulis his generibus comprehenduntur, aliqua reſcindentes, quæ minùs conſideratè ab aliquibus ad iſta genera trahuntur. Fiet ergo per modum diuiſionis, vt poſteà cuilibet ſit facilè omnia hæc ſuis tabellis accommodatè deſcribere.

Habitus alius eſt animæ, ipſius corporis. Habitus igitur ſunt in duplici differentia: quidam ſunt animæ, quidam corporis: animæ ſunt, qui ab animis originem, vel in anima ſedem habent: corporis ſunt, qui præcipuè ſunt in corpore, & ad aliquam operationem corpoream primò ordinantur: & horum quidam in toto corpore ſunt vt ſanitas, ægritudo: quidam in parte, vt habitus in manu pulſandi: in pedibus ſaltandi.

Rurſus, habitus animæ quidam acquiſiti ſunt, quos labore, & induſtria paramus: quidam infuſi, qui à ſolo Deo in nobis generantur, vt gratia, fides, ſpes, charitas, & reliquæ virtutes, & dona infuſa, quorum Ariſt. nullam habuit notitiam, tamen in iſta prima ſpecie collocandi ſunt.

Habitus acquiſiti quidam ſunt intellectiui, id eſt, exiſtentes intellectu: quidam ſunt morales, id eſt, pertinétes ad mores noſtros, ſecundum quos benè vel malè laudabiliter, vel vitiosè, operamur: horum moralium quidam ſunt virtutes, vt iuſtitia, prudentia, quidam vitia ſiue per exceſſum, vt prodigalitas, temeritas, ſiue per defectum, vt timiditas, auaritia.

Habituum autem intellectiuorum quidam ſapientia, quidam ſcientia, quidam intellectus, ars, & prudentia ſunt: & hi ſemper veri, id eſt, per quos ſemper verum cognoſcimus, alij non ſemper veri ſunt, vt opinio. Sapientia eſt rerum altiſſimarum cognitio. Hæc ſi ſit ſupernaturalis, id eſt, cognitio non vi naturali acquiſita, ſed à reuelatione Dei pendens, eſt Theologia: ſi naturaliter acquiſita, eſt Metaphyſica.

Scientia eſt quadruplex: Mathematica, Phyſica, Moralis, Rationalis; Mathematica, quæ dimenſiones corporum, & quantitatum paſſiones conſiderat, quæ quadruplex eſt: Arithmetica, Geometria, Muſica, Aſtrologia, Phyſica, quæ motus & rerum

& rerum mutationes ſpeculatur, duplex eſt: Medicina, & quam vocamus naturalem Philoſophiá. Moralis mores inſtruit vel ſingulorum proprios, & dicitur Ethica: vel communitates, & dicitur Politica: vel domorum & familiarum particulariũ, & dicitur Oeconomica. Rationalis triplex: Grammatica, Rhetorica, Dialectica. Intellectus dicitur cognitio principiorum primorum. Ars multiplex eſt, nauigandi, fabrilis, militaris, &c.

Omnes hi habitus in hac prima ſpecie ſeu genere collocantur, & omnia inferiora horum habituum: qui ſi non difficilè mobiles fuerint, diſpoſitiones erunt. defectu enim vnius nominis generici, idem genus duplici nomine explicamus.

De ſecunda ſpecie Qualitatis, & eius diuiſione.

Secunda ſpecies eſt naturalis potentia, & impotentia: nec oportet iterum hanc declarare, quia in textus interpretatióne eam ſatis expoſuimus: tantùm ea, quæ ſub ea continentur, explicabimus. Potentia duplex eſt, corporis, & animæ; corporis, quædam actiua, vt virtus magnetis, & guttæ: quædam paſſiua, vt ſalubritas, mollities, durities.

Potentia animæ, quadruplex: vegetatiua, cognoſcitiua, appetitiua, loci motiua.

Vegetatiua duplex: principalis, & miniſterialis. Principalis triplex: nutritiua, per quam viuentia alimentum in ſui naturam conuertunt: augmentatiua, per quam creſcunt: generatiua, per quam ſibi ſimile generant. Miniſterialis quadruplex, attractiua, per quam vnumquodque membrum ad ſe alimentum trahit: alteratiua, ſeu digeſtiua, per quam alimentum diſponit: retentiua, per quam ipſum retinet, ne, dum digerit & diſponit, relabatur: expulſiua, per quam ſuperfluum alimenti expellit.

Senſitiua, & intellectiua ſunt partes potentiæ cognoſcitiuę. Intellectiua eſt intellectus. Senſitiua duplex: exterior, quales ſunt quinque ſenſus, viſus, auditus, olfactus, guſtus, tactus: interior, ſunt ſenſus communis, imaginaria, phantaſia, cogitatiua, memoria.

Potentia appetitiua, duplex: concupiſcibilis, & iraſcibilis: per concupiſcibilem inclinamur in bonum, vel auerſamur malum: per iraſcibilem tendimus in bonum arduum ad obtinendum, vel contra malum arduum ad euitandum: reliquæ paſſiones particulares, id eſt, amor, odium, & reliqua nõ inter potentias, ſed inter paſſiones collocandæ ſunt.

Loci motiua, eſt vel volandi, vel natandi, vel progrediendi

t 3 potentia.

potentia. Inter appetitus collocanda eſt voluntas: eſt enim appetitus rationalis: reliqui ſunt appetitus ſenſitiui.

Ad hanc etiam ſpeciem pertinent ferè omniũ ſpecierum & generum propriæ paſſiones, vt riſibilitas, hinnibilitas: omnes aptitudines, & inclinationes particulares ad aliquid operandum. Et non ſolùm iſtæ qualitates in abſtracto, ſed etiam in concreto, ſicut in qualibet ſpecie, ſumi poſſunt.

De tertia ſpecie Qualitatis, & eius diuiſione.

Tertia ſpecies eſt paſſibilis qualitas vel paſſio. Diximus autem ſuperiùs qualitates paſſibiles eſſe in duplici differentia: quædam ſunt cauſæ paſſionis in ſenſibus, qualia ſunt obiecta, tactus, guſtus, & odoratus: quædam ſunt effectus ex aliqua paſſione ſubiecti prouenientes, difficilè tamen mobiles: nam ſi non ſunt durabiles, non qualitates, ſed paſſiones vocantur: paſſio enim & paſſibilis qualitas, quæ eſt effectus paſſionis, quales ſunt colores, differunt penes facilè, & difficilè mobile: non autem ſicut prima ſpecies, vt notat Simpl. nam qualitas primæ ſpeciei dicitur facilè, vel difficilè mobilis, ea tamen eſt, quæ ſubiectum bene vel malè ſecundum ſuum eſſe diſponit. At iſta tertia ſpecies eſt qualitas: quæ ſecundum paſſionem eſt facilè vel difficilè mobilis.

Sub hac ſpecie ſunt paſſiones animæ, vt ira, amor, gaudiũ, ſpes, & reliquæ. Similiter aliqui conſtituunt lumen, lucem & ſpecies, quibus fit cognitio: ſed iudicio meo iſtæ nulla ratione in hac ſpecie continentur, cùm non ſint per ſe cauſa paſſionis, nec effectus vllius paſſionis: immò exiſtimo Ariſt. non meminiſſe harum, quia ſecundum communem ſententiam, lumen non erat accidens, ſed ſubſtantia.

Poſſunt tamen optimè collocari in prima ſpecie. Lumen enim diſpoſitio eſt, & ſpecies ipſæ: ſunt enim iſta facilè mobilia: lux autem, quæ in ipſo corpore luminoſo eſt, habitus quidam ipſius eſt. De ſono diximus potiùs eſſe ſub paſſione: eſt enim effectus paſſionis, ſcilicet colliſionis duorum corporum, & permanens non eſt.

De quarta ſpecie Qualitatis, & eius diuiſione.

Quarta ſpecies eſt figura, vel forma, quam in textus interpretatione explicuimus. Figura quædam eſt diſcretorum, vt numerus triangularis, quadrangularis: eſt etiam figura continuorum, vt triãgulus, & figuræ Geometricæ. Præterea, figura quædã ſuperficialis, quæ in ſuperficie deſcribitur, vt triangulus in ſuperficie chartę, & eſt figura ſolida, vt corp⁹ colũnale, pyramidale, atq; hæ dictę ſunt figurę perfectæ: aliæ verò ſunt

imperfectæ,

imperfectæ, vt curuum, rectum, par, impar, concauum, conne-xum, & ſimilia. Et in vniuerſum omnes figuræ, & formæ re-rum à quantitate prouenientes, in hoc ſunt genere, ſiue natu-rales, ſiue artificiatæ ſint.

Dubitatur de raro, & ſpiſſo, leni & aſpero, an ſint qualita-tes. Quare breuiter oportebit iſta explicare. Boët. & Aug. vo-cant rarum corpus, quod intra ſe habet concauitates, & poros quoſdam, quorum ratione alienum corpus poteſt recipere in ſe, vt ſpongia, & pumex: vocant autem denſum corpus, quod intra ſe alienum recipere nequit. *Dubium. 1. ſententia.*

Alij verò vocant rarum corpus, quod ſub magna quanti-tate paucam continet ſubſtantiam, quamuis poroſum non ſit, vt cera liquefacta: ſpiſſum verò vel denſum, quod ſub parua quantitate multas continet ſubſtantiæ partes, vt ferrum. Vtraque explicatio eſt bona. *2. ſententia.*

Nec mihi placet quod dicit Alber. rarum eſſe diaphanum, & ſpiſſum opacum: poteſt enim eſſe diaphanum, & ſpiſſum, vt vitrum, & cryſtallus. *3. ſententia.*

Aſperum verò dicitur, cuius partes exteriores inæquali-ter inſurgunt, & quædam prominentes, quædam depreſſæ ſunt: lene verò, cuius partes exteriores æqualiter inſurgunt. Vnde patet diſcrimen: lene enim & aſperum conſiderantur ſecundum partes exteriores, at rarum & ſpiſſum ſecun-dum partes minùs principaliter interiores: rari enim par-tes magis inter ſe diſtant: at partes ſpiſſi inter ſe magis adunantur.

Hoc ſuppoſito eſt ſententia communis Alb. Auer. Gilberti, & aliorum, iſta principaliter eſſe poſitionem: dicunt enim or-dinem partium inter ſe, at minùs principaliter, & ſecundariò dicere qualitates ſecundum quas iſta tactu percipiuntur. Et quamuis iſta ſententia mihi omnino non placeat, cùm ſecun-dum Ariſto. nullatenus qualitates ſint, tamen propter tantam aſſerentium authoritatem hoc modo recipiamus: non enim hic locus eſt exactiùs hæc omnia inueſtigandi. Et hęc de qua-litate ſufficiant. *Reſponſio ad dubiũ.*

De Actione & paſſione. Cap. IX.

Recipit autem agere & pati contrarietatem, & magis & minus. Calefacere enim ei, quod eſt frigefacere cõtrarium eſt, & caleficri, ei, quod eſt frigefieri, & delectari ei, quod eſt contriſtari. Quare ſuſcipiunt contrarieta-

tem, & magis & minus: eſt enim calefacere & magis & minus, & calefieri magis & minus, & triſtari magis & minus: ſuſcipiunt igitur magis & minus agere & pati. De his igitur tot dicuntur.

Cur tam breuiter de rebus ſex categoriis Ariſtoteles egerit. Sex Prædicamenta, quæ ſuperſunt, ſummo compendio Ariſt. percurrit, cuius rationem tradunt Porph. & Simpl. nempe quòd his, qui diſcere incipiunt, ſatis ſit, ſi ea, quæ propoſita & tractata priùs ſunt, optimè perceperint, eorum verò, quæ ſequuntur, ſummam eam tenuerint, vt ad ipſa redigere vnumquodque ex inferioribus valeant: præſertim quia illorum quatuor ampliſſimus eſt in ſcientiis vſus, horum autem non ita frequens, & ea quæ neceſſaria ſunt in Phyſica traduntur.

At quidam, dictus Gilbertus Porretanus Græcus author, id negocium aſſumpſit, vt hæc ſex latiùs explicaret, quia in eis multa digna ſpeculatione inueniuntur, ac propterea author ſex principiorum communiter eſt nuncupatus: cuius conſilio alij viri illuſtres Philoſophi ducti, eadem principia tractarunt: inter quos fuerunt Simp. & Albe. Non ergo nobis dabitur vitio, ſi idem conſilium ſequentes, aliquid in horum Prædicamentorum cognitionem breuiter addiderimus, ſi tamen priùs hæc pauca verba Ariſt. interpretati fuerimus.

Duas ergo actionis & paſſionis proprietates ponit. Prior eſt, actio & paſſio contrarietatem habent: calefacere enim eſt contrarium ei quod eſt frigefacere, & calefieri, ei quod eſt frigefieri: nec explicat quid vtrumque ſit, iſtis exemplis contentus. Poſterior eſt, actio, & paſſio ſuſcipiunt magis & minus: aliquid enim magis vel minus calefacere vel calefieri poteſt.

Notab. Circa hæc aduerte primò, actiones, & paſſiones ſecundum ſe non ſuſcipere contrarietatem, ſed ſecũdum formas, in quibus inſunt, vel ſecundum id, circa quod ſunt: omnis enim actio vel paſſio terminatur in aliquam formam, verbi gratia, calefactio in calorem, frigefactio in frigiditatem, & ſecundũ tales formas ſeu terminos contraria recipiunt. Similiter etiam magis & minus ſecundum tales formas habent.

Notab. Aduerte ſecundò, quòd ex hoc ſequitur, non omnem actionem, vel paſſionem contraria habere, nec magis nec minus recipere, cùm multæ actiones & paſſiones fiant ſecũdum formas non ſuſcipientes contraria, vel magis & minus: vt

generare

generare vel generari nō recipiant iſta, Similiter nutrire, ſcribere & alia: non ergo hæc ſunt propria ſimpliciter, cùm nec omni nec ſoli inſint.

De cæteris Prædicamentis Cap. X.

Dictum eſt de eo, quod eſt ſitum eſſe, in iis, quæ ſunt ad aliquid, quod denominatiuè à poſitionibus dicitur. De reliquis verò id eſt, Quando, & Vbi, & Habere propterea quòd manifeſta ſunt, nihil de ipſis aliud dicitur, quam quæ in principio dicta ſunt, quòd Habere quidem ſignificat calceatum eſſe, armatum eſſe. Vbi verò, vt in Lycio, in foro: & alia quæcunque de his dicta ſunt. Igitur de omnibus generibus, quæ propoſuimus, ſufficiunt quæ dicta ſunt.

NE mireris, ſi ferè nihil de iſtis dicturus, eundem ordinem, quem ſuprà in iſtis enarrandis propoſuerat, peruerterit: illic enim rectum naturæ ordinem obſeruauit, ſecundum quem vltimo loco actionem & paſsionem enumerauit, cùm res non abſolutè operetur, niſi iam omninò perfecta: quam perfectionem ex variis Prædicamentis habeat: at hîc præpoſuit, quia plura de his verba facturus erat. Similiter adiungit Prædicamentum Situs, cuius paulò antè in Prædicamento ad aliquid meminerat, docetque ſitum eſſe denominatiuum à poſitione, quæ in Prædicamento ad aliquid eſt, vt ſedere, ſtare, accumbere, reliqua exemplis ſolum abſoluit, & ſic ſe de decem generibus doctrinam tradidiſſe concludit. Nos autem de ſingulis his latiùs, ſub breuitate tamen dicamus, ab actione incipientes.

DE ACTIONE.

QVAESTIO I. *Quid ſit Actio.*

TRia nobis de actione tractāda ſunt, vt eadem Ariſtotelis methodus obſeruetur. Primum, quid ſit actio. Secundum, de ſpeciebus ipſius. Tertium, quæ ſint eius proprietates. *1. diuiſio. & eius explicatio.*

Circa primū, actio à Gilberto ſic deſcribitur. Actio eſt forma, ſecundum quam denominamur agere vel facere in ſubiectam materiam: verbi gratia, id, ſecundum quod ignis dicitur calefacere aquam, vel aliquid aliud, quod vocatur ſubiecta materia, dicitur actio.

Et vt hanc definitionem intelligas, aduerte quòd ad actionem concurrunt quatuor, Primum, ipſum quod agit ſimul cū *Nota quatuor ad*

 virtute,

actionem cócurrere. virtute, & principio, per quod debet agere: concurrit & id quod per talem actionem agitur ſeu fit primò: concurrit tertiò id, in quod agitur, & præter hæc eſt ipſa actio. Exemplo hoc manifeſtatur. Ignis agit & calefacit aquã, hic eſt primum id quod agit, ſcilicet ignis, cum virtute per quam agit, ſcilicet cum calore: ſecundum eſt ipſa aqua, in quam agit: eſt tertium ipſe calor qui actione fit: & tandem eſt calefactio. & hæc dicitur actio, à qua ignis denominatur agens, & calefaciens.

Vnde virtus ignis per quam agit, ſcilicet calor, quæ in eo eſt, non eſt actio, qua ignis ab eo calidus dicitur, non autem calefaciens: nec ſimiliter calor productus vt calor eſt, actio eſt, quia ab eo aqua non dicitur calefaciens, ſed calida vel calefacta, nec ipſa aqua eſt actio: id ergo, quod ſupereſt, à quo ignis denominatur agens, vel calefaciens, dicitur actio, proptereà non dicitur, actio eſt forma, per quam agimus, quia tunc virtus agentis eſſet actio, cùm per eam agamus, quod tamẽ falſum eſt: ſed dicitur, actio eſt, à qua denominamur agere. Quid autem aliud iſta actio ſit non appatet. Si enim calefactio non eſt, calor ignis, nec aquæ calor, nec aqua ipſa, quid aliud ſit, non eſt facile explicare.

2. definit. & eius cõfutatio. Quidam non rectè ita dicunt, actio eſt relatio agentis ad patiens. Vnde ſecundum hanc deſcriptionem calefactio eſt relatio ignis ad aquam, vel ad id quod calefacit. Sed hoc dictum, & aſſertum, licèt multorum ſit, eſt intolerabile, & indignum philoſopho Peripatetico: eſt enim doctrina expreſſè & latè ab Ariſt. tradita 3. Phyſi. c. 1. & 2. actionem & paſſionem formaliter eſſe motum, & actionem, ſcilicet calefactionẽ eſſe in aqua patiente: quomodo ergo actio eſt relatio exiſtens in igne vel in ipſo agente.

Reſpõ. ad queſtionẽ. Quid ſit actio, & paſſio. Proptereà ſecundum Ariſt. & veritatem dicendum eſt, & ne ab exemplo diſcedamus, quòd calor qui in aqua ab igne producitur, poteſt conſiderari, vt eſt quædam qualitas à qua aqua denominatur, & eſt calida, & tũc calor dicitur, & ad tertiã qualitatis ſpeciẽ pertinet. Altero modo conſideratur vt in fluxu quodam & ſucceſſu eſt, ſecundum quem paulatim inceſſanter in aquam introducitur: & tunc calor iſte ſic fluens motus eſt. Poteſt tertiò iſte calor fluens cõſiderari, vt ſic fluit, quòd ab igne, & ignis virtute procedat: & tunc dicitur actio. Et tandem quartò vt in aquam paulatim immittitur, & dicitur paſſio. Nihil ergo aliud eſt calefactio, quã ipſe calor fluẽs, ab ipſo igne procedens. Erit igitur actio actus, ſeu formam ab aliquo procedens, & in aliud fluens: non ergo ſimpliciter

actio

actio relatio eſt,ſed forma fluens,quamuis aliquid relationis habeat.Et hoc maximè menti trade.

Quòd ſi obiicias,quomodo ignis dicitur calefaciens ab illo calore fluenti,qui in aqua eſt:videtur enim aliquid nō poſſe denominari ab eo,quod in ſe nōn eſt.Ad hoc dico , dubiū hoc non eſſe nouum, ſed Ariſt. propoſitum loco allegato : ad quod ipſe reſpondet,id non eſſe inconueniens, vt aliquid ab eo,quod in ſe non eſt , ab eo tamen procedit , denominetur. Vide tu,quomodo conſonent iſta Ariſt. doctrinæ , cùm aſſerunt actionem eſſe relationem. *Dubium.*

QVAEST. II. *De ſpeciebus Actionis.*

SVpereſt ſecundò , vt de ipſius actionis ſpeciebus dicamus. Et quidem hoc nomen,Actio, aliquādo ab Ariſt. pro operatione immanente,id eſt, nōn tranſeunte in materiam exteriorem vſurpatur,ad differētiam illius, quod eſt facere,quod ſignificat operationem tranſeuntem , vt patet 9.Ethic.4. Aliquando pro actione ſolùm humana ſumitur,vt patet.1.magn. moral.cap.11.inquit , nullum inanimatorum , nec animatorum , vno homine excepto,dicimus agere. Aliquando ſumitur pro actione naturali , quæ propriè ſecundum qualitates fit,de qua in exemplo ſuperiori loquuti ſumus:& ſic loquitur Ariſtot. 3. Phyſicorum cap. 2. at in præſenti latiùs nomen extenditur pro quacunque agentis operatione , ſiue tranſiens, ſiue immanens ſit. *Quot modis accipitur Act.*

Vnde poſſumus actionem diuidere. Primò in duo genera ſubalterna,nempè in actionem animæ , & actionem corporis,actionem animæ vocamus quamcunque actionem , cuius principium primum eſt anima,vel aliqua ſubſtantia immaterialis,vt includantur etiam actiones angelorum:actiones corporis vocamus eas,quarum primum principium non eſt anima,vt anima. *Diuiſio Actionis.*

Actio animæ eſt quadruplex , quædam procedens ab anima,vt rationale principium eſt,ſicut amare,velle, ſapere , iudicare:quædam procedit ratione ſenſus, vt imaginari , ſentire,amare , appetitu ſenſitiuo : quædam procedit ab anima ratione potentiæ vegetatiuæ,vt augere, nutrire , attrahere , digerere : quædam ab anima ratione potentiæ motiuæ : & hæc duplex , altera quæ tranſit exteriùs ad locum , vt ambulare, natare , volare;altera quæ tranſit in corpus aliud, quales ſunt percuſſiones & operationes omnium artium : vnde hæ omnes actiones animæ ſunt,quippe quæ non ſine anima poſſunt exerceri.

Ex quo

Ex quo colliges, quòd minùs rectè aliqui percuſsiones & operationes artis vocent corporis operationes, cùm ab anima ita dependeant, ſicut ſentire: nec propterea dicendæ ſunt corporis, quia corpore exercentur, cùm etiam nutritio, & vegetatio, atque ſenſatio, corpore ac circa corpus exerceantur.

Actio ergo corporis eſt, quæ à forma corporis, id eſt, quæ ab anima non eſt, procedit, qualis eſt ignis calefactio: & denique elementorũ actiones, & miſtorum inanimatorũ, vt actio magnetis in ferrum, & ſimiliter omnes actiones: quæ quamuis ab animatis procedant, non tamen procedunt ab eis vt animata ſunt: vt actiones: quæ ſunt à virtutibus herbarum, à partibus animalium, & à reliquis. Vnde poſſet congruè diuidi talis actio corporis, in actionem elementorum ſimplicem, & actionem miſtorum inanimatorum, vt lapidum, & aliorum, & in actionem animatorum, non vt animata ſunt.

Poteſt rurſus actio ſecundò diuidi in actionem immanentem, & actionem tranſeuntem. Actio immanens illa dicitur, quæ in exteriorem materiam non tranſit, vt amare, ſapere: actio tranſiens exteriùs tranſit, id eſt, extra ipſum agens, vt ſcindere, ſecare.

De proprietatibus Actionis.

Circa tertium verò, oportet ipſius Actionis proprietates tradamus. Et quidem præter illas duas ſuprà ab Ariſt. poſitas Gilber. duas alias tradit: altera eſt, omnis actio eſt cũ motu, & motus etiam cum actione, id eſt, Actio non fit ſine aliquo motu, motus enim ab agente fluens actio eſt.

Hoc intellige de motu largè ſumpto pro quacunque proceſsione ab alio, quamuis non ſit ſucceſsiua, & paulatim tendens: ſunt enim aliquæ actiones quæ in inſtanti ab agentibus procedunt, vt illuminatio ſolis, generatio ſubſtantiæ.

Altera proprietas, Actio infert paſsionem, id eſt, non contingit aliquid agere, quin aliquid aliud re, vel ratione diſtinctum patiatur. Hæc de actione.

DE PASSIONE.

Quid & quotuplex ſit Paſsio.

Paſsio, intelligenti ea, quæ de actione diximus, facillima cognitu eſt: ferè enim eadem omnia actioni & paſsioni communia ſunt, præter definitionem & naturam, propter quod ſemper ſibi mutuò copulantur.

Quid ſit paſsio. Paſsio igitur eſt, vt Gilb. deſcribit, actionis effectus: vt enim vtamur eodem exemplo ſuperiori, calor fluens, & ab igne

igne procedens, vt in ipſam aquam introducitur, dicitur paſſio. Vnde ipſa paſſio, dicitur effectus actionis, quia ex hoc quod ab igne calor fluit, & ſuccedit, quod actio eſt, inde in aquam introducitur, & paſsio eſt: vnde paſsio eſt forma fluēs, vel in ſubiecto adueniens.

Poſſet etiam eodem modo, quo actio deſcribi, ſcilicet Paſſio eſt ſecundum quam ſubiectum patitur. Nec definienda eſt vt aliqui faciunt, Paſsio eſt relatio patientis ad agens. Vocamus autem hîc paſsionem, non ipſam formam abſolutam, vt in Prædicamento qualitatis, ſed formæ receptionem, ſiue nociua ſit, ſiue conueniens.

Poteſt autem prima illa diuiſione diuidi in paſsionem animæ & corporis: nec exiſtimes cum quibuſdam, qui tabulas conſcripſerunt, paſsionem animę eſſe, quia ab anima fit, vt videri, amari: ſed paſsio animæ dicitur, qua aliquid ratione animæ in ſe patitur, vt triſtari, augeri, nutriri, & reliqua quę dicemus. Paſsio verò corporis eſt, qua inanimata vel animata non vt animata ſunt, patiuntur, vt calefieri, frigefieri, ſecari. Eſto autem diligens in his conſiderandis, quæ philoſophica ſunt: & altiores & profundiores radices habent, quàm appareat. *Diuiſio. paſsionis.*

Circa has paſsiones & actiones conſidera, ne decipiaris ex voce, dum omne verbum actiuum vel habens vocem actiuam exiſtimas ſignificare actionem: ſemper enim reſpiciēda eſt ſignificatio, an ſit paſsio, vel actio: vnde ſunt verba actiua, & neutra, quæ ſi ad examen philoſophicum iudicentur, paſſionem ſignificant, vt videre, audire, intelligere: hæc enim ſi operationem apprehenſiuam ſignificent, paſsionem dicunt: ſimiliter veneo, vapulo, fio: alia cōtrà ſub voce paſsiua actionem ſignificant, vt multa deponentia. *Nota 1.*

Nec ſimiliter exiſtima omnia verba ſignificare actionem vel paſsionem: aliqua enim ſubſtantiam vel aliquid ſubſtantiæ, ſcilicet exiſtentiā eius ſignificant, vt ſum, ſubſiſto, exiſto. *Nota 2.*

Hîc notat vnum Simpl. & Ammon. hæc prædicamenta potiùs explicanda per abſtracta, aut per infinitiuum, vt dicatur actio, paſsio, agere, pati, calefactio, vel calefacere: nam concreta, & verba cùm includant ſubiectum, videntur claudere relationem ſimul, vt agens, & patiens. Hæc de paſsione. *Nota 3.*

DE QVANDO.

Quid ſit Quando, ſeu eſſe in tempore: & quæ eius ſpecies, & propria.

HOc eſt aliud Prædicamentum, quod iuxta ordinē Gilb. ſequitur immediatè actionem & paſsionē. Et ante huius expli *1. fund.*

Nota ſex poſtremas Catego-rias ex quatuor præceden-tibus cō-poni.

cationem, eſt vnum notandum maximè, quod doctè docuit Ammon. iſta ſex Prædicamenta eſſe facta, & velut compoſita ex quatuor præcedentibus. Actio enim & paſſio ſunt formæ fluentes, & ab alio in aliud procedentes: hæc autem, formæ aliorum ſunt Prædicamētorum. Præterea, Quādo, nihil aliud eſt, quàm tempus, quod quantitas eſt, cum ſubſtantia, ſcilicet eſſe in tempore: ſimiliter Vbi, eſſe in loco, & à relatione cum ſubſtantia; Eſſe ſitum, ſcilicet iacere, ſedere; & Ab habitu, vt potè indumento & ornatu, ſcilicet eſſe veſtitum.

2. funda. Nec intelligas iſta Prædicamenta eſſe accidens cum ſubſtantia: hoc enim eſt falſum, ſed ſunt accidentia aliorum Prędicamentorum, vt doctiſſimè dicit Albert. ſuperaddentia certum modum, qui in aliis Prædicamentis non continetur: propterea Prædicamenta per ſe conſtituunt. Et hoc valdè nota: ſunt enim non ita multi, qui hoc aduerterint. Verbi gratia, locus in ſe & reſpectu ſubiecti ſui, quantitas quædam eſt: tamen reſpectu corporis, quod continet, & circumſcribit, dicitur vbi, & non quantitas. Similiter tempus reſpectu illius quod à tempore menſuratur, dicitur quando. Similiter & habitus eſt quartæ ſpeciei qualitatis in ſe, & reſpectu ſui ſubiecti: at reſpectu corporis, cuius habitus eſt, dicitur aliud Prædicamentum.

3. Funda. Tandem ſcias eſſe aliqua accidentia, quæ non ſolùm ſuo ſubiecto inſunt, ſed etiam extrinſecum corpus afficiunt ſecundum ſe: & iſta duo Prædicamenta reſpiciunt, qualia ſunt locus, tempus, & reliqua quatuor: ex quo fit, iſta quatuor vltima, præſertim in concreto ſumenda eſſe, vt explicent talem modum.

Dibiū. 1. Solutio. Dices, ergò iſta ſunt relatiua ad aliquid. Dico non eſſe ad aliquid. Primò, quia iſta habitudo non eſt ad terminum, ſed ad ſubiectum, licèt extrinſecum. Præterea quia aliud relatiuum non denominatur à ſuo correlatiuo: pater enim non denominatur à filio, ſed à paternitate: at locatum à loco ſic ſe habente per modum formæ dicitur locatum, & ab habitu veſtitum. Præterea, quia ſolùm ad aliquid denominat: at hic non ſolus reſpectus loci, aut locati denominat locatum, ſed ipſe locus ſic ſe habens. Vnde ſicut album dicitur ab albedine ſic ſe habente, qui modus albedinis non eſt relatio: ita eſſe in loco à loco ſic ſe habente: non tamen talis modus eſt ad aliquid, at quia iſta denominatio, & modus ſumitur ab extrinſeco, nec in re eſt, tam verùm ſubiectum, locatum, ſicut corpus albedinis, videtur minimùm habere

relationis,

relationis, tamen abſoluta ſimpliciter ſunt ſecundum formam à qua denominantur, licèt aliquid relationis habentia: ſed nullo modo ad aliquid, nec relata ſimpliciter ſunt vocanda.

Nota. Ex quo intelliges, quàm digni ſint reprehenſione, qui omnia iſta Prædicamenta per relationem tantùm deſcribunt: quis enim vnquam ſibi perſuadeat, eſſe veſtitum, eſſe in loco, eſſe tantùm relationes?

Quid ſit tẽpus, & quid eſſe in tẽpore, quod dicitur, Quãdo. Accedamus ergo ad Prædicamentum, Quando, quod à Gilberto deſcribitur, Eſt id quod ex temporis adiacentia relinquitur. Explicemus ergo quid ſit tempus, & quid eſſe in tẽpore, & quid eſt, quod relinquitur ex hoc quòd aliquid eſt in tẽpore. Tempus eſt rerum menſura continua ſucceſſiua, ſcilicet eſt quædam menſura rem totam ita menſurans, vt non totã ſimul menſuret, ſed partem poſt partem, & quando vna pars eſt & aduenit, altera recedit, vt patet in his, quæ in tempore ſunt. Corruptibilia enim omnia habent duo, ſuum eſſe, & ſuas operationes, & vtrunque ſub tempore: nam eſſe quod habitura ſunt, non totum ſimul habent, vt patet in puero, & planta, & aliis, quæ paulatim acquirunt eſſe, & ſubſtantiam, & non totam ſimul, & vna parte acquiſita, altera abit & recedit: ſimiliter ſi operantur, non ſimul omnia faciunt, ſed eſt initium operationis, medium, & finis: & horum vno ſuccedente, alterum recedit.

Nihil ergo aliud eſt eſſe ſub tempore, quàm variationem & fluxum in ſuo eſſe, & operatione ſecundum temporis variationem pati. Id autem eſt relinqui ab adiacentia temporis denominati ab ipſo tempore menſurante, & fluente: & hoc eſt Quando, non tempus ipſum, ſed tempus ſic ſe habens. Et quia tempus eſt quid ſucceſſiuum, non verè denominat, niſi quando aliqua pars & quantitas eius ſumitur ſimul, vel quia tranſacta eſt, vel quia tranſitura erit; vel quia iam iam tranſiens percipitur: id ergo dicitur Quando eſſe, quod relinquitur ex adiacentia temporis. Vocat autem adiacentiam, non inhærentiam quia tempus non inhæret nobis, ſicut albedo corpori; ſed ab extrinſeco menſurat: tempus enim eſt motus primi cæli realiter, vel eius paſſio.

Species ſeu diuiſio ipſius, Quando. Genera ipſius Quando penes partes principales temporis ſumenda ſunt, vt eſſe in præterito, præſenti, futuro; ſub quibus ſunt variæ ſpecies temporis, quæ diuerſas nominationes inducunt: vt ſuperiori anno, proximo die, heri, & reliqua. Quamuis enim tempus ſit quãtitas vnius ſpeciei,

tamen

tamen ſimul cùm hoc modo ſumptum, & genera, & ſpecies varias efficit.

Proprietates ipſius Quandò.

Proprietates huius Prædicamenti vel rei, quam vocamus, Quando, ſunt tres. Prima quod non habet contrarium ratione ſui: heri enim non eſt contrarium hodie, niſi ratione eorum, quæ in tempore accidunt, quia heri fuit fortè lætus, hodie mæſtus. Secunda, quando non ſuſcipit magis & minus. Tertia proprium ipſius quando, vt ſolùm denominet corpora corruptibilia: hæc enim omnia ſolùm ſunt propriè ſub tempore; & dicuntur. Quando, id eſt, eſſe in tempore, vel fuiſſe, vel forè.

DE VBI.

Quid ſit Vbi, ſeu eſſe in loco, & quæ eius ſpecies & propria.

VBi, vt Gilb. definit, eſt circumſcriptio corporis ex circumſcriptione loci prouéniens. In huius declaratione oportebit aduertere, quid ſit locum circumſcribere corpus: ex hoc enim apparebit, quid ſit loci actiua circumſcriptio, & ipſius corporis circumſcriptio paſsiua.

Quid ſit locus, & quid circũſcribi, & eſſe in loco, quod dicitur, Vbi.

Locus, vt ſuperiùs diximus, eſt ſuperficies vltima corporis continenti. Iſta igitur ſuperficios, quæ locus eſt, primò ipſum corpus locatum totum circumſtat, & ambit, ita vt illud locatum idem, vel pars eius alibi non ſit. Secundò, ipſius locati partes etiam ambiuntur, vt vbi vna eſt, altera non ſit, & vbi totum eſt pars adæquatè non ſit. Tertiò, ita locus corpus circumſtat, vt dum tale corpus ibi eſt, aliud quicquam tali in loco eſſe non poſsit: verbi gratia, eſt vinum in aliquo vaſe, & in illa parte aëris circumdante qua apertum eſt vas, tunc vinum ita à tali loco continetur, vt alibi nō ſit, nec vinũ, nec pars eius, & ſimiliter pars loci quæ continet inferiorem partem vini, non continet ſuperiorem partem, & præterea nihil aliud vas capiet, dum ibi vinum fuerit. Hoc eſt locum circumſcribere corpus; & loci talis habitudo, & modus, dicitur circumſcriptio actiua: & ex hoc patet quid ſit corpus circumſcribi à loco, & quid ſit ipſa circumſcriptio loci paſſiua: & corpora quæ ſic in loco ſunt, dicuntur eſſe circumſcriptiuè in loco.

Hinc demum patet, quid ſit Vbi, ſeu eſſe in loco: nihil enim aliud eſt, quàm à loco ſic affici, à loco circumſcribi, vt quemadmodum eſſe album, eſt ab albedine ſic ſe habente denominari, ſiue ab albedine affici, ita Vbi à loco, vt eſſe Romæ, eſſe in claſſe.

Vnde

Vnde inutiliter quidam diſtinguunt duplex Vbi: actiuum, ſcilicet circumſcriptionem loci, & paſſiuum, ſcilicet circumſcriptionem corporum: cùm vnum ſit Vbi, ſcilicet à loco circumſcribente contineri, vt declaraui.

Hinc fit quod ad maiorem declarationem adiungã. Quando aliquid ita eſt in aliquo loco vt alibi ſimul ſit, vel poſſit ibi alia ſimul compati, vel non habeat partes iuxta partes loci, non dicitur eſſe Vbi propriè: propter quod Theologi optimè dicunt, Deum non eſſe in cælo, tanquam in loco, quia ſimul eſt extra cælum: & corpus Chriſti non eſt circumſcriptiuè in hoſtia, quia ſimul eſt in multis hoſtiis, & illic non eſt ſecundum quantitatem hoſtiæ, quia in qualibet hoſtiæ parte eſt totum corpus. Sed de his hactenus.

Quid ſit eſſe in loco impropriè.

Vnum ſolùm inferamus, propriè non eſſe in loco, niſi corpus ſenſibile, ſecundum iſtam definitionem præſentem. Proptereà non mihi placet diſtinctio illa de Vbi compoſito, quod eſt pro corporibus, & de Vbi ſimplici pro angelis: hoc enim eſt præter Ariſt. doctrinam, licèt aliàs illud verum ſit. Potiùs diuidemus hoc modo, vt aliud dicamus eſſe in loco circumſcriptiuè, quia ſcilicet à loco circumambitur, vt corpus, aliud eſſe in loco definitiuè, ſcilicet quia ibi ſit præſens tantùm, nec circumãbitur à loco, ſcilicet aliqua ſuperficie loci, vt Angelus. Aut etiam hoc pacto diſtingui poteſt, aliud eſſe in loco proprio, aliud in loco cõmuni: in loco proprio, quæ adæquatè corpus continent: in loco communi, id eſt, in adæquato, vt eſſe Romæ, eſſe in terra.

De variis modis exiſtendi in loco.

Poteſt etiam eſſe analoga diuiſio, eſſe in loco per ſe, vt corpus: eſſe in loco per aliud, vt puncta, & lineæ, per ſuperficiem dicuntur eſſe in loco. Proprietates ſunt faciles, propriè non habere contrarium, nec ſuſcipere magis vel minus. Hæc de Vbi.

Proprietates Vbi.

DE POSITIONE SEV SITV.

Quid ſit Poſitio, & quotuplex, & quæ eius propria.

POſitio eſt quidam partium ſitus, & generationis ordinatio. In declaratione aduerte, quòd duplex eſt poſitio. Altera eſt ordo partium inter ſe, ſecundũ quem vna eſt ante aliam, vel in alia, vel alio quouis modo: & iſta eſt poſitio de qua in Prædicamento quantitatis locuti ſumus, quæ ad aliquid eſt, cùm ſit purus ordo. Alia eſt poſitio ipſarum partium inter ſe, & in ordine ad locum qui ſitus dicitur: & hæc eſt huius Prædicamenti, ſecundum quem corpus ſic vel aliter ſe

Poſitio duplex.

habet ad locum, ſecundum ſuas partes, vt dicimus, ſedere, ſtare, cubare: hæc enim omnia ordinem partium ſecundum locum dicunt. Propterea definitio dicit partium ſitus, nam ſitus locum includit.

Poſitio autem duplex eſt, quædam naturalis, quędam accidentalis. Naturalis eſt, quam natura præfixit animatis, ſecundum quam homo ſurſum habet caput, bruta deorſum ſeu prona brachia, tali loco, & reliqua. Poſitio accidentalis eſt, quam voluntas humana præfigit: quæ duplex eſt, quædam animatorum, vt ſtare, ſedere, accumbere: altera inanimatorum, vt adiacere, erigi, obliquari, & ſimilia. Ad explicandos igitur hos ſitus tam naturales, quàm voluntarios, dicitur partium ſitus, & generationis ordinatio.

Proprietates ſitus. Proprietates ſitus faciles ſunt. non habere contrarium propriè, nec ſuſcipere magis vel minus. Et hæc breuiter ſufficiát de Poſitione.

DE HABITV.

Quid ſit Habitus, & quotuplex, & quæ eius propria.

Habitus quibus modis ſumatur. Habitus multipliciter ſumitur. Vno modo pro qualitate difficilè mobili, & ſic eſt primum genus qualitatis. Altero modo pro habitudine & relatione rei penitus extrinſecę ad aliud, cuius dicitur eſſe: ſecundum quod dicitur amicus eſt habitus, dignitas eſt habita ab alio. Tertio pro aliqua forma, vel re, certo modo ſe habente circa corpus, quo pacto dicimus, eſſe veſtitum, eſſe calceatum: & ſic hoc Prędicamentum facit, & deſcribitur, Habitus eſt corporum, & eorum, quæ circa corpus ſunt, adiacentia.

Diuiſio Habitus. Habitus eſt duplex. Quidam pertinens ad ornamentum, vt habere annulum, mitram, & reliqua. Quidam ad indumentum, vt eſſe calceatum, & ſimilia. Et hæc adhuc ſunt in duplici differentia, ſunt enim vel indumenta domeſtica, vel militaria.

Proprietates Habitus. Proprietates huius eædem ſunt cum ſuperioribus. Et hæc breuis explicatio Logico ſufficiat, plura aliis in locis propriis cognituro.

DE POSTPRÆDICAMENTIS.

De Oppoſitis. Cap. XI.

1 *DE Oppoſitis autem, quot modis ſolent opponi, dicendũ eſt. Dicitur enim alterum alteri opponi quadrupliciter,*

ſpliciter, aut vt ea quæ ad aliquid, aut vt contraria, aut vt priuatio & habitus, aut vt affirmatio & negatio. Opponitur autem vnumquodque iſtorum, vt ſit figuratim dicere tanquam ea, quæ ad aliquid quidem, vt duplum dimidio: tanquam contraria, vt malum bono: tanquam autem ſecundum priuationem & habitum, vt cæcitas & viſio: tanquam verò affirmatio & negatio, vt ſedet non ſedet.

Quæcunque igitur ad aliquid opponuntur, ea ipſa quæ ſunt, oppoſitorum dicuntur, aut quomodolibet aliter ad ipſa, vt duplum dimidij, hoc ipſum quod eſt alterius dicitur: alicuius enim duplum dicitur: & ſcientia ſcibili, tanquam ea quæ ſunt ad aliquid opponitur, & dicitur ſcientia ipſum quod eſt ſcibile: & ſcibile dicitur ipſum quod eſt ad oppoſitum ad ſcientiam; ſcibile enim aliquod dicitur, ſcilicet ſcientia ſcibile. Quæcunque ergo oppoſita ſunt tanquam ad aliquid, ea ipſa, quæ ſunt oppoſitorum, vel alio quolibet modo ad inuicem dicuntur. 2

Illa verò, quæ opponuntur vt contraria ea ipſa quidem quæ ſunt nullo modo ad ſe inuicem dicuntur: contraria tamen ſibi inuicem dicuntur: neque enim bonum mali dicitur bonum, ſed contrarium, quare differunt inuicem hæ oppoſitiones. 3

Quæcunque verò contrariorum talia ſunt: vt in quibus nata ſunt fieri, & de quibus prædicantur, neceſſarium ſit alterum ipſorum ineſſe, horum nihil eſt medium: quorum verò non eſt neceſſarium alterum ineſſe, horum omnino eſt aliquid medium. Vt ægritudo & ſanitas in corpore animalis nata ſunt fieri: & neceſſarium eſt alterum ipſorum ineſſe animalis corpori, vel ægritudinem, vel ſanitatem: & par quidem, & impar de numero prædicantur: & neceſſe eſt horum alterum numero ineſſe, vel impar: & non eſt horum aliquod medium, neque ægritudinis & ſanitatis, neque imparis atque paris. 4

Quorum autem non eſt neceſſarium alterum ineſſe, 5

eorum eſt aliquod medium, vt nigrum & album in corpore animalis nata ſunt fieri, & non eſt neceſſarium alterum eorum ineſſe corpori, non enim omne corpus vel album vel nigrum eſt, ſed & prauum & ſtudioſum prædicantur quidem de homine & de aliis compluribus: non eſt autem neceſſarium alterum eorum ineſſe iis, de quibus prædicantur: non enim omnia aut praua aut ſtudioſa ſunt, ſed eſt aliquid eorum medium: vt albi & nigri, fuſcum, & pallidum, & quicunque alij colores: praui verò & ſtudioſi, quod neque prauum neque ſtudioſum eſt. In aliquibus igitur mediis poſita ſunt nomina: vt albi & nigri, fuſcum & pallidum, & quicunque alij huiuſmodi colores: in aliquibus verò non eſt nomine facili medium aſſignare, vtriuſque verò extremorum negatione medium definitur: vt quod neque bonum neque malum eſt, neque iuſtum neque iniuſtum.

6 *Priuatio verò & habitus dicuntur quidem circa idem aliquid: vt viſio & cæcitas circa oculum vniuerſaliter autem dicere, eſt in quo natus eſt habitus fieri, circa hoc dicitur vtrunque eorum fieri.*

7 *Priuari verò tunc dicimus vnumquodque habitus ſuſceptibilium quando in quo natum eſt ineſſe, vel quando illud natum eſt habere, nullo modo inſit: edentulum enim dicimus, non quod non habet dentes, & cæcum non quod habet viſum: ſed quod non habet, quando natum eſt habere: aliqua enim ex natiuitate neque dentes habent, neque viſum, ſed non dicuntur edentula, neque cæca. Priuatio verò & habere habitum, non eſt priuatio & habitus: habitus enim viſus eſt, priuatio verò cæcitas: habere autem viſum, nõ eſt viſus, nec cæcum eſſe, cæcitas: priuatio enim quædam eſt cæcitas, cæcum verò eſſe priuari, non priuatio eſt. Amplius, ſi idem eſſet cæcitas & cæcum eſſe, vtraque de eodem prædicarentur: ſed cæcus quidem dicitur homo, cæcitas verò homo nullo modo dicitur. Opponi*

quidem

quidem etiam iſta videntur, priuari ſcilicet & habere habitum, quemadmodum priuatio & habitus: idem enim modus eſt oppoſitionis. Nam ſicut cæcitas viſui opponitur, ſic cæcum eſſe, & viſum habere opponuntur.

Non eſt autem neque hoc, quod ſub affirmatione & negatione eſt, affirmatio & negatio: affirmatio nanque oratio affirmatiua eſt, & negatio oratio negatiua: quod verò ſub affirmatione & negatione eſt, nulla eſt oratio, ſed res. Dicuntur autem hæc eſſe oppoſita adinuicem, tanquam affirmatio & negatio: nam & in his modis oppoſitionis idem eſt: ſicut enim affirmatio ad negationem opponitur, vt quod ſedet, ei quod non ſedet, ſic & res quæ ſub vtroque eſt, opponitur, ſcilicet ſedere aliquem, ad non ſedere. 8

Quòd autem priuatio & habitus non opponuntur vt aliquid, manifeſtum eſt: non enim dicitur idipſum, quod eſt oppoſiti, viſus enim non eſt cæcitatis viſus: non vllo alio modo ad ipſum dicitur. Similiter autem neque cæcitas viſionis cæcitas dicitur: ſed priuatio quidem viſionis dicitur, cæcitas verò viſionis non dicitur, neque viſus cæcitatis. Amplius, ad aliquid omnia ad conuertentia dicuntur, quare ſi cæcitas eorum quæ ad aliquid ſunt, eſſet, vtique & conuerteretur ad illud, ad quod dicitur, ſed non cõuertitur: non enim dicitur viſus cæcitatis viſus. 9

Quòd autem neque vt contraria opponuntur quæ ſecundum priuationem & habitum dicuntur, ex his manifeſtum eſt. Contrariorum enim, quorum nihil eſt medium, neceſſe eſt vel in quibus fieri nata ſunt, aut de quibus prædicantur, alterum ipſorum ineſſe ſemper: eorum enim nihil medium erat, quorum alterum ineſſe ſuſceptibili neceſſarium erat, vt in languore & ſanitate, & impari atque pari: quorum verò aliquid medium eſt, nunquam neceſſe eſt omni ineſſe alterum. neque enim neceſſe eſt omne ſuſceptibile vel candidum vel nigrum eſſe, neque frigidum vel calidum: 10

lidum: horum enim medium aliquid nihil eſſe prohibet. Inſuper autem & horum erat aliquid medium, quorum alterum ineſſe ſuſceptibili non neceſſariũ erat, præter illa, quibus vnum ineſt naturaliter, vt igni calidum eſſe, & niui candidum: in his enim determinatè neceſſarium alterum eſt ineſſe, & non vtrumuis contingit, non enim poſſibile eſt ignem frigidũ eſſe, neque niuem nigrã. Quare omni quidem ſuſceptibili non neceſſarium eſt alterum ipſorum ineſſe, ſed ſolis quibus natura vnum ineſt: & his determinatè vnum non vtrumuis contingit. In priuatione autẽ & habitu neutrum eorum quæ dicta ſunt verum eſt: non enim ſemper alterum eorum ineſſe ſuſceptibili neceſſarium eſt: quod enim nondum natum eſt habere viſum, neque cæcum, neque viſum habens dicitur, quare non erunt hæc, vt ea contraria, quorum nihil eſt medium. Sed neque vt ea, quorum aliquid eſt medium: neceſſarium enim eſt aliquando omni ſuſceptibili alterum eorum ineſſe. Quando enim iam ad habendam viſionem natum fuerit, tunc aut cæcum, aut habens viſum dicetur. Et eorum non determinatè alterũ, ſed vtrumuis contingit: non enim neceſſarium eſt vel cæcum vel viſum habens eſſe, ſed vtrumuis contingit, in contrariis autem, quorum aliquid medium eſt nunquam neceſſarium erat omni ſuſceptibili alterum ineſſe, ſed quibuſdam: & his determinatè vnum, & non vtrumuis contingit. Vnde palam eſt quòd ſecundum neutrum modorum tanquam contraria opponuntur ea, quæ ſecundum priuationem, & habitum opponuntur.

11 *Amplius, in contrariis quidem cùm ſit ſuſceptibile, adinuicem mutationem fieri poſſibile eſt: niſi alicui vnum natura ineſt, vt igni calidum: etenim ſanum poſſibile eſt languere, & candidum nigrum fieri, & calidum frigidum, & ex ſtudioſo prauum, & ex prauo ſtudioſum fieri poſſibile eſt. Semper enim bene mobilior ad virtutem ſit, etiam quodcunque incrementum ſumpſerit à principio,*

quare

quare etiam veriſimile eſt plenius eum ſumere incrementum, & hoc dum ſemper fit perfectè in contrarium habitum reſtituetur: niſi forte tempore prohibeatur. Verùm in priuatione & habitu impoſſibile eſt adinuicem mutationem fieri: ex habitu enim in priuationem mutatio fit, à priuatione verò in habitum impoſſibile eſt: neque enim cæcus factus aliquis, rurſus vidit: neque cùm caluus fuerit: rurſus comatus factus eſt: neque cùm fuerit edentulus, dentes ei iterum orti ſunt.

Quæcunque verò tanquam affirmatio & negatio opponuntur palàm eſt quòd nullo prædictorum modo opponuntur: in ſolis enim his neceſſarium eſt ſemper, hoc quidem eorum verum, illud autem falſum eſſe: neque enim in contrariis neceſſarium eſt ſemper alterum verum eſſe, alterum autem falſum: neque in iis, quæ ad aliquid ſunt, neq; in habitu & priuatione. Vt ſanitas & languor contraria ſunt: & neutrum horum, neque verum neque falſum eſt. Similiter autem & duplum & dimidium tanquam quæ ad aliquid oppoſita ſunt, & non eſt eorum neutrum, neque verum, neque falſum: ſed neque ea quæ ſecundum priuationem & habitum dicuntur: ſicut viſio & cæcitas. Omninò autem eorum, quæ ſecundum nullam dicuntur cõplexionem, nihil neque verum neque falſum eſt: omnia autem quæ dicta ſunt, ſine cõplexione dicuntur. Veruntamen maximè tale hoc contingere videbitur in iis, quæ ſecundum complexionem contraria dicuntur: ſanum nanque eſſe Socratem, ad, languere Socratem, contrarium eſt. Sed neque in his neceſſarium ſemper alterum verum eſſe, & alterum falſum: cùm enim Socrates ſit, aliud quidem verum, aliud autẽ falſum erit: cùm verò non ſit, ambo falſa ſunt. In priuatione verò & habitu cùm non ſit omnino, neutrũ verum eſt: cùm autem ſit, non ſemper alterum quidem verũ erit, alterũ autẽ falſum: habere nanq; viſum Socratẽ, ei, quod eſt cæcũ eſſe Socratẽ, opponitur, ſicut priuatio & habitus: & 11

cùm ſit, neceſſarium eſt alterum verum eſſe vel falſum: cùm enim nondum ſit natus habere, vtraque falſa ſunt: & cùm non ſit omnino Socrates, ſimiliter quoque & falſa ſunt vtraque, & viſum eum habere, & cæcum eum eſſe. In affirmatione verò & negatione ſemper ſiue ſit, ſiue non ſit, hoc quidem falſum erit, illud autem verum. Languere nanque Socratem, &, non languere Socratem, cùm ipſe ſit, palam eſt quod alterum eorum verum, alterum verò falſum eſt, & cùm non ſit, ſimiliter: languere etenim cùm non ſit, falſum eſt, non languere autem, verum. Quare in his ſolis proprium erit ſemper alterum eorum verum, alterum falſum eſſe, quæcunque tanquam affirmatio & negatio opponuntur.

13 *Contrarium autem bono quidem ex neceſſitate malum eſt, hoc autem per ſingulorum inductionem palàm eſt: vt ſanitati languor, & iuſtitiæ iniuſtitia: & fortitudini timiditas: ſimiliter autem & in aliis. Malo autem aliquãdo quidem bonum eſt contrarium, aliquando malum. Defectui enim, cùm malum ſit, ſuperabundantia contraria eſt, cùm ſit etiam ipſa malum: ſimiliter autem & mediocritas, cùm vtrique contraria ſit, bonum eſt. Sed in paucis quis tale hoc aſpiciet, in pluribus verò ſemper malo bonum contrarium eſt. Amplius, contrariorum non neceſſarium eſt, ſi alterum ſit, & reliquum eſſe. Sanis nanque omnibus, ſanitas quidem erit, languor verò non. Similiter autem albis omnibus, albedo quidem erit, nigredo verò non. Amplius, ſi ei, quod eſt Socratem ſanum eſſe, Socratem languere, contrarium eſt, non contingit autem ſimul vtraque eidem ineſſe, non vtique continget cùm alterum contrarium ſit, & reliquum eſſe, cùm enim ſit, Socratem ſanum eſſe, languere Socratem, non erit. Palam verò eſt quod circa idem, aut ſpecie, aut genere nata ſunt fieri contraria. Languor nanque & ſanitas in corpore animalis nata ſunt fieri, albedo autem & nigredo ſimpliciter in corpore:*

pore: iuſtitia verò, & iniuſtitia in anima hominis. Neceſſarium autem eſt omnia contraria vel in eodem genere eſſe, vel in cótrariis generibus, vel ipſa genera eſſe: album enim & nigrum in eodem genere ſunt, color enim eorum genus eſt: iuſtitia verò & iniuſtitia in contrariis generibus, illius nanque virtus genus eſt, huius autem vitium: bonum verò, & malum non in genere ſunt, ſed ipſa ſunt genera aliquorum exiſtentia.

Cur tum de his poſt Prædicamenta, & de quot, quóque ordine diſſerat.

DIximus in principio huius tractatus, eum in tres partes eſſe diuiſum. In prima quidem parte traduntur quædam præambula ad Prædicamentorum cognitionem neceſſaria. In ſecunda de ipſis Prædicamentis, & generibus agitur. In tertia, quæ Poſtprædicamenta dicitur, aliqua quæ in ipſis Prędicamentis communiter reperiuntur, & ipſorum velut proprietates communes ſunt, continentur.

Hæc autem ſunt quinque, Oppoſitio, Prius, Simul, Motus, Habere. De quorum ſingulis in ſuis capitibus agemus: & quomodo in Prædicamentis inueniantur, explicabimus. Primum ergo eſt Oppoſitio, de qua in quatuor primis Prædicamentis ſermo factus eſt, dum dicitur ſubſtantiæ non eſſe contrarium, & in quantitate magnum opponi paruo, & in qualitate pariter, & relatione, & præterea in omnibus Prædicamentis oppoſitio inuenitur, cùm differentiis oppoſitis genera quæque diuidantur. Agit igitur de oppoſitione.

Eſt autem hoc caput diuiſum in tres partes principeles. Prima continet quatuor ſpecies oppoſitionis, & earum declarationes. In ſecunda fiunt quædam earum adinuicem collationes, vt cuiuſque differentia nota fiat. In tertia particulariùs agitur de contrariis.

De Oppoſitis verò quoties ſolent opponi, &c.

Hæc eſt prima pars, in qua materiam capitis proponit, nempè agendum eſſe de oppoſitorum modis: quadrimembréque facit diuiſionem, & eorum exempla opponit, poſteà de ſingulis diſſerit.

Oppoſita igitur quadrupliciter opponuntur: Relatiuè, Contrariè, Priuatiuè, Contradictoriè. Relatiuè, vt duplum dimidio opponitur. Contrariè, vt bonum & malum. Priuatiuè, ſiue ſecundum priuationem & habitum, vt viſio &

cæcitas. Contradictoriè, ſeu tanquam affirmatio vel negatio, vt ſedet, non ſedet.

Dubium. Hic dubitabis, quomodò malum & bonum ſint contraria, cùm malum nihil aliud dicat, quàm carentiam & priuationē boni: malum enim eſt priuatio alicuius boni quod in re erat futurum, vel iam erat, vt cæcitas dicitur malum oculi, quia *Sol.* priuat oculum viſu ſuo: vt autem duo ſint contraria, vtraque debent eſſe alicuius naturæ poſitiuæ. Ad hoc dico, non eſſe negandum naturam mali eſſe priuatiuam, nullum enim ens poſitiuum in ſua natura eſt malum. Sed hîc Ariſtot. ſumit bonum, & malum pro ipſis rebus quæ dicuntur bonæ & malæ, vt habitus virtutis, & habitus vitij: ille enim bonus, hic verò malus dicitur, & contrarij ſunt: & vnum contrarium vniuerſaliter dicitur bonum, alterum malum in rebus naturalibus, vt dulcedo bona, amaritudo mala.

2 *Quæcunque igitur vt ad aliquid opponuntur, &c.*

Singulos oppoſitionum modos aggreditur: & primum à relatiuè oppoſitis incipit. Illa autem opponuntur ad aliquid, quæcunque hoc ipſum quod ſunt, oppoſitorum dicuntur, vel quomodolibet aliter ad ipſa. Ponit exempla variorum caſuū, quibus relatiua ad ſua correlatiua referuntur, vt diximus ſuperiùs: ex quibus variis exemplis rurſus eandem infert velut *Dubiū 1.* probatam definitionem. Dubitabis quare dixit (oppoſitorum dicuntur) & non, aliorum dicuntur, vt ſuperiùs dixit. Dico relatiua dupliciter poſſe comparari. Vno modo ad ſua correlatiua, vt ſcientia ad ſcibile, virtus ad ſuum obiectum. Altero modo ad alia, quæ ſibi correlatiua non ſunt, vt ſcientia ignorantiæ, virtus vitio. Si relatiua primo modo ſumantur, ſic intra ad aliquid opponuntur, & ita loquitur in præſentiarum: ac proptereà dixit, oppoſitorum dicuntur, vt cognoſcamus hanc oppoſitionem eſſe intra ipſa correlatiua adinuicem. Si poſteriori modo ſumantur, contrariam aliquando ſortiuntur oppoſitionem, vt ſcientia ignorantiæ, & virtus vitio contraria eſt. ſuis tamen correlatiuis vnum quodque horum ad aliquid ſeu relatiuè opponitur: & hoc etiam in exemplis manifeſtatur. Dubitatur quomodo duo correlatiua dicuntur oppoſita adinuicem: cùm ſimul exiſtant, & vnum alterum non auferat, immò abſque altero alterum nequit conſiſtere. Reſpondet Albertus, non opponi ſecundum hanc coëxiſtentiam, ſed ſecundum quod vnum, alterum à ſubiecto expellit: pater enim non compatitur in eo ſubiecto, in quo eſt, filiationem eam, ad quam dicitur, & cui opponitur:

Solutio. Relatiua duobus modis poſſe conſiderari.

Dubiū 2.

Solutio.

nitur: & hac ratione ſimul non exiſtunt.

Illa verò, quæ opponuntur, vt contraria, &c. 3

Secundo loco aggreditur contraria, & ipſa ſic deſcribit. Contraria ſunt, quæ cùm adinuicem non ſint, vnum alteri inuicem contrarium dicit. Et eſt aduertenda iſta deſcriptio, duas autem habet partes. Altera eſt, Contraria adinuicem non dicuntur, non enim dicitur album eſt nigri album, & nigrum eſt albi nigrum: tamen hæc particula non ſufficit: nam in priuatiuè oppoſitis etiam hoc ineſt, & in contradictoriis: non enim dicitur, cæcitas eſt viſuś cæcitas, & è contra: propterea eſt altera particula, (Et vnum alteri eſt contrarium) id eſt, eſt ſimilis & æqua ratio, & habitudo in vtroque ſecundum quam album nigro contrarium, & item albo nigrum eſt contrarium: & hoc in nullis aliis oppoſitis, præter relatiua, inuenitur: propterea excepit relatiua. dicitur enim cæcitas eſt priuatio viſus, ſed non dicitur viſus priuatio cæcitatis. Similiter non ſedet; dicitur negatio illius, qui ſedet: ſed ſedet, non dicitur negatio alterius, ſed affirmatio. Hoc igitur indicat illa particula in contrariis, alterum alteri ſibi inuicem contrarium dicitur. Dubitatio hic oritur, Contrarietas eſt quædam relatio, ſicut ſimilitudo, diſſimilitudo, inæqualitas, & reliqua: ergo quæ opponuntur ſecundum contrarietatem, opponuntur relatiuè. Dico hoc eſſe ſophiſma: hic enim non ſumimus oppoſitionem in illa relatione, quæ dicitur contrarietas, ſed in ipſis extremis quibus ineſt talis contrarietas: quæ extrema, ſcilicet album, nigrum, ſi ſecundum talem relationem contrarietatis opponuntur, ſunt relatiua: ſed ſecundum formas ipſas abſolutas, quibus contrarietas ineſt, contraria ſunt, & non ad aliquid. *Dubium.*

Quæcunque verò contrariorum talia ſunt, &c. 4

Diuiſionem quandam contrariorum hic ponit. Contraria quædam non habent medium, quædam autem medium habent: illæ medium non habent, quæ circa proprium ſubiectum ita ſe habent, vt proprio eorum ſubiecto propoſito, ſit neceſſarium alterum illorum ineſſe: verbi gratia, par & impar ſunt contraria non habentia medium, quia poſito numero aliquo, qui eſt ſubiectum paritionis vel imparitionis, neceſſe eſt quòd ille numerus ſit par vel impar: & propoſito aliquo, quòd eſt ſubiectũ ſanitatis & ægritudinis, neceſſe eſt vt illud aliàs ſit ſanum vel ægrũ. Secundum enim Ariſt. non eſt medium inter ſanitatẽ & ægritudinẽ; vt vult Galen. hic enim aſſerit cõualeſcentiam eſſe mediũ: hoc tamen nõ recipit Ariſt.

Sed

Sed hoc determinare eſt extra rem: ſat eſt hîc poſita eſſe pro exemplo iſta duo, tanquam non habentia medium. Hîc aduerte, ſemper ſumendũ eſſe ſubiectum proprium cõtrariorũ. Id autem proprium ſubiectum vocat, circa quod apta ſunt cõtraria vt verſentur, & ei inſint: vt corpus aliquando mixtum dicitur ſubiectum proprium albedinis & nigredinis, cui albedo vel nigredo ineſſe poteſt: aliter enim niſi proprium ſubiectum ſumas, medium inuenies in non habentibus medium, vt angelus nec eſt ſanus, nec æger, nec par, nec impar: ſumendum ergo eſt proprium ſubiectum.

5 *Quorum autem non eſt neceſſarium, &c.*

Explicat quæ medium habeant, nempe quæ ſubiecto proprio poſito non eſt neceſſe alterum illorum ineſſe: vt album & nigrum medium habent: poſito enim corpore, non eſt neceſſe quod album ſit, vel nigrum; poteſt namque eſſe rubrum, vel pallidum: quamuis, inquit, non omne medium nomen habeat: in quo inſinuat duplex eſſe contrariorũ medium, alterũ per participationem, alterum per negationem extremorum. Illud eſt per participationem, quod eſt aliqua forma ex extremis compoſita, vt pallor, rubor, quæ ex albedine & nigredine conflantur: illud autem eſt per negationem extremorum, quãdo non eſt aliqua forma media vel compoſita ex extremis, ſed aliquod ſubiectum particulare proprium, à quo vtrunque extremum remouetur: vt prauum & ſtudioſum habent medium, non quidem participatione, ſed ſubiecto: nam datur aliquod ex proprijs ſubiectis, quod nec ſit prauum, nec ſtudioſum, ſcilicet homo qui nondum habet habitum virtutis vel habitum vitij, hîc enim prauum & ſtudioſum ſumuntur ſecundum habitum, nam ſecundum actum nullus eſt homo adultus rationis capax, qui non ſit bonus vel malus, ſcilicet in peccato vel in gratia: poteſt tamen eſſe qui nec habitum virtutis nec vitij habeat, vt qui vnum aut alterum peccatum habet, ex quibus nondum factus habitus eſt.

Duplex medium cõtrariorum.

6 *Priuatio verò, & habitus dicuntur quidem circa idem, &c.*

Explanatis contrariis accedit ad oppoſita priuatiuè: explicátque quæ opponantur priuatiuè, ſeu quid ſit priuatio & habitus, & quid priuari & habitum habere. Priuatio, inquit, & habitus circa idem aliquid ſunt, vt cæcitas, & viſus circa oculum. Pro cuius declaratione aduerte, contraria verſari quidem circa idem ſubiectum, ſed non ſemper circa idem ſubiectum ſpecie vel numero: vt album & nigrum, calidum, frigidũ, circa corpus ſunt, quia non niſi corpori inſunt, at non in eadem corporis

corporis ſpecie, nec in eodem corpore numero. Similiter reliquæ oppoſitiones non eſt neceſſe ſint circa idem ſubiectum numero: at habitus, & priuatio nata ſunt fieri circa idem ſubiectum ſpecie & numero, vt cæcitas & viſus, ſemper circa oculum, & in oculo, in quo viſus eſt, ibi nata eſt cæcitas ineſſe. Ac propterea dicit Ariſtot. debent non ſolùm circa idem, ſed circa idem aliquid: & quia non eodem modo, & ordine ſe habent circa tale ſubiectum: non enim ſimul ſunt in eodem, ſed vno adueniente alterum recedit, & non æqualiter, nam poſt habitum poteſt ſemper aduenire priuatio, non tamen ſemper poſt priuationem aduenit habitus; cùm nunquam, poſtquàm aliquis mortuus eſt, iterum naturaliter redeat ad vitam; ſicut poſt vitam, ſemper eſt mors, propterea dicit habitus & priuatio videlicet fiunt circa illud ſubiectum circa quod habitus aptus eſt eſſe: non enim vtrunque ſemper verſatur circa ſubiectum in quo priuatio eſt: in oculo enim, in quo priuatio eſt, viſus ineſſe non poteſt: ſicut in quo viſus eſt, cæcitas ineſſe poteſt. Poſteà explicat quid ſit eſſe priuatum in concreto, dicitque illud ſubiectum priuatum dici, quod caret habitu, & forma, quam aptum erat habere illo tempore, quo ea caret. Aduerte non quodcunque ſubiectum non habens formam, aliquam, dicitur priuari tali forma, ſed illud ſubiectũ, cui talis forma ineſſe apta eſt. Verbi gratia, lapis non dicitur priuatus viſu ſeu cæcus, eo quòd non habeat viſum, quia non eſt aptus habere viſum. Nec hoc ſufficit, ſed eſt neceſſaria etiam circunſtantia determinata partis, & temporis: non enim dicetur homo cæcus, eò quod non habet viſum in manu, quãuis homo ſit aptus ad videndum: ſed præter ſubiectum aptum eſt neceſſaria circunſtantia partis, ſcilicet quòd nõ habeat viſum in oculis. Similiter circunſtantia temporis, vt careat forma, tempore quo habiturus illam erat: catulus enim ante nouem dies non dicitur cæcus, quamuis non videat, quia illo tempore non eſt aptus habere viſum, nec infans dicitur edentulus, quia tali tempore non eſt aptus habere dentes. Illud ergo priuatum dicitur, quod cùm ſit ſubiectum aptum ad formam aliquam debito tempore, & parte, illa caret: vt dicitur homo cæcus, qui viſu ſic caret quo tempore & parte habiturus erat eum: in quo manifeſtatur natura priuationis: eſt enim priuatio negatio formæ in ſubiecto, apto, ſecundum naturam, illam habere, debitis circunſtantiis.

Priuari verò & habere habitum, non eſt priuatio, & habitus, &c. 7

Cùm aliter priuationem, & habitum, aliter priuatum eſſe, & habere

& habere formam explicaret, oſtendit idem iſta duo non eſſe: differunt enim, ſicut albedo, & album eſſe, cùm vnum ſubiectum includat, alterum verò minimè. Id autem probat dupliciter. Primò, cæcum eſſe, & cæcitas idem non ſunt: & ſimiliter viſum habere, & viſus: at cæcum eſſe, & viſum habere, ſunt priuari & haberi: cæcitas autem & viſio priuatio & habitus: ergo priuatio, & priuatum eſſe, & habere, & habitus non ſunt idem. Præterea 2. de aliquo prædicatur cæcum eſſe & viſum habere, de quo non cæcitas, & viſio: ergo idem non ſunt: nam homo dicitur priuatus & cæcus, non tamen cæcitas vel priuatio. Statim ſubiunxit, in quo hæc conueniant, nempe eadem oppoſitione opponantur, ſcilicet priuatiua, abſtracta, & concreta: vt enim cæcitas & viſio priuatiua ſunt, ita cæcum eſſe & viſum habere.

8 *Non eſt autem quod ſub affirmatione, & negatione eſt, &c.*

Hîc explicat ea, quæ contradictoriè opponuntur, & explicat penes voces: quia oppoſitio contradictoria non ſolis rebus ineſt, niſi vt cognitione apprehenduntur: vel oratione explicantur: nam, non ſedet, abſolutè in rebus nō eſt, niſi vt oratione, vel conceptu ſumitur, vt poſteà dicemus, docétque affirmationem & negationem non eſſe id, quod affirmatur vel negatur, ſicut vox ſignificans non eſt res ſignificata, tamē hoc vtrique ineſt, quòd ſicut oratio in ſe opponitur, ita res quæ

9 per talem orationem ſignificatur.

Quoniam autem priuatio, & habitus non opponuntur, &c.

Hæc eſt ſecunda principalis capitis huius pars, in qua Ariſt. iſtas oppoſitiones confert: ac primò priuatiua cum relatiuis, contraria autem non comparat, quia ſuperiùs dixerat non eſſe adinuicem. Probat autem dupliciter priuatiua non eſſe ad aliquid: Primò, quia viſus & cęcitas non dicuntur adinuicem, non enim viſus eſt ad cæcitatem, nec cæcitas ad viſum. Secundò, quia non dicuntur ad conuertentiam: non enim viſus cæcitatis viſus eſt, nec cæcitas viſionis eſt cæcitas: non ergo ſunt ad aliquid.

10 *Quoniam autem neque vt contraria, &c.*

Hîc cum contrariis comparat & dupliciter probat, quæ ſecundum priuationem & habitum opponuntur, non opponi contrariè. Primum argumentum eſt hoc breuiter, quia ſatis prolixum eſt in littera. Contraria quædam habent medium, quædam non habent medium: at priuatiua, nec ſunt ex contrariis habentibus medium, neque ex non habentibus: ergo

non

non ſunt contraria. Minor probatur de contrariis non habẽtibus medium. Iſta contraria ſic ſe habent, quòd in ſubiecto proprio neceſſariò alterum inſit,& hoc in omni ſubiecto, ita vt nullum detur ſubiectum ſuſceptibile, cui alterum illorum non inſit. At datur aliquod ſubiectum proprium priuationis & habitus, cui non neceſſariò vnum horum inſit: catulus enim eſt ſubiectum proprium, & aptum, quamuis ei deficiat circunſtantia temporis,tamen nec eſt cæcus, nec videns. Probatur autem de contrariis habentibus medium: hæc enim ſic ſe habent, vt in nullo proprio eorum ſubiecto vnum neceſſariò inſit,niſi quando à natura inſunt: vt album & nigrum habent medium, & nullum corpus dabitur quod neceſſariò ſit album vel nigrum, nam poteſt eſſe pallidum. Patet. Illi corpori, cui à natura ineſt album vel nigrum, ſicut niui, & pici, ineſt albedo vel nigredo naturaliter. Similiter de calido & frigido:calor enim ineſt naturaliter igni. Præterea iſta ſubiecta quibus naturaliter ineſt vnum contrariorum ex his,habent vnum determinatè, id eſt, ita vnum quòd non alterum, vt nix albedinem, ignis calorem:at in priuatiuis hoc non fit: in primis ſunt ſubiecta propria in quibus naturaliter non inſunt, & tamen in eis neceſſariò vnum oppoſitorum ineſt, vt homini, & cani adulto neceſſariò ineſt vel cæcitas vel viſus: neutrum tamen à natura ineſt, cùm eis manentibus poſſint abeſſe. Præterea, quia non datur extremum determinatum ad vnum ſubiectum, ſicut in illis contrariis datur vnum quod neceſſariò ſit album & non nigrum, at in his nullum datur ſubiectum ex natura ſua determinatum ad vnum, quodlibet enim eſt cæcum,vel videns.

Circa iſtam rationem dubitabis, videtur enim non procedere rectè: nam ad probandum non eſſe contraria non habẽtia medium, ſumit ſubiectum non ſuſceptibile priuationis & habitus, nempe catulum ante nonum diem: & poſtea ſumit ſubiectum ſuſceptibile pro contrariis mediatis. Ad hoc dico argumentum eſſe bonum: & eius vis, & robur hoc eſt. In contrariis non habentibus medium omni tempore alterum illorũ ineſt ſubiecto ſuſceptibili,nec expectat tẽpus aliquod, vt inſit ſubiecto:ac priuatiua,non omni tempore ſubiecto inſunt,cùm catulus aliquo tempore nec videns nec cæcus ſit: & tamen ille ſubiectum eſt,cùm poſt aliquod tempus viſurus ſit, vel futurus cæcus. Quòd ſi dicas, catulus nondum eſt aptus tunc, vt recipiat alterum illorum: Ex hoc colligitur aliquid aliud præter ſubiectum eſſe neceſſariũ ad priuationem, quãdoqui *Dubium.* *Solut.*

doqui

doquidem illi nondum ineſt aliquod horum, ſiue habitus, ſiue priuatio: quod tamen in contrariis non eſt, cùm tale tempus poſtquàm ſubiectum exiſtit, non expectetur: & ita differunt à contrariis. Et hic eſt ſenſus veriſſimus ipſius Ariſt. quem optimè inſinuauit Simp. Similiter, de altera parte argumenti circa contraria mediata. Vis argumenti hæc eſt. Nullo tempore eſt neceſſarium aliquod illorum contrariorum ſubiecto ineſſe, niſi ſit à natura vnum extremum: at aliquando, vt ipſe textus expreſſè dicit, eſt neceſſarium alterum iſtorum, ſiue habitus ſiue priuatio inſit, vt homini vel cani adulto: ergo non eſt ex illis contrariis: & hoc obſerua. Dices, quo pacto calor igni, & albedo niui ineſſe à natura dicuntur. Dico non ineſſe à natura, quia ſint de eorum ſubſtantia, vt aliqui exiſtimarunt, credentes eſſe formas ſubſtantiales, cùm tamen hoc ſit contra Ariſt. ipſum, vt rectè dicit Alb. cap. 8. aſſerit enim eſſe contraria: at ſubſtantiæ nihil eſt contrarium: ſed dicuntur de natura illorum, quia ſunt paſſiones naturam conſequentes non ſeparabiles, niſi per corruptionem ſubiecti.

Calor vt à natura igni ineſſe dicatur.

II *Amplius in contrariis quidem: cùm ſit ſuſceptibile, &c.*

Hoc eſt ſecundum argumentum, quo probat priuatiuè oppoſita, non eſſe contraria: etenim contraria circa idem ſubiectum poſſunt mutuò ſe expellere, & ab inuicem mutuari, niſi quando vnum ineſt à natura, vt, poteſt quòd languorem habet ſanari, & quod ſanum eſt languere, & calidum fieri frigidum, & frigidum fieri calidum, & ex ſtudioſo poteſt quis prauus, & ex prauo ſtudioſus fieri: quod probat, nam homo prauus ſi benè incipiat aſſueſieri, abſque dubio poteſt vel modicum in virtute proficere, at ſi iterum atque iterum aſſueſiat poterit ad virtutem peruenire, vel ſaltem magnum incremẽtum facere. Hoc dicit propter Platonem, vt dicit Albet. qui dicebat virtutem non fieri aſſuetudine: & contra Stoicos, qui exiſtimabant virtutem eſſe inamiſſibilem. Contraria igitur mutuò mutantur, at in priuatiuis id non fit, ergo ſunt diuerſa. Minor patet, quia ex videnti cæcum fieri poteſt, & comato caluum, & ex habenti dentes edentulum: latè contra, à priuatione ad habitum regreſſus eſt impoſſibilis.

Quæſtio, Num à Priuatione ad Habitum poſſit eſſe regreſſus.

Argumẽta in contra.

Dubitatur: nam videtur à priuatione eſſe regreſſus ad habitum: nam à ſomno poteſt quis ad vigiliam reſtitui, & à nocte & tenebris aër redit ad lucem, & ex non igne fit ignis: quomodo ergo à priuatione non eſt regreſſio?

I. fund. Circa hoc aduerte. Duplex poteſt conſiderari regreſſus: alter ad

alter ad idem numero, vt idem prorſus numero, quod antè fuit redeat:alter regreſſus ad idem ſpecie,vt redeat idem ſpecie,cum eo,quod antè fuit: vt quando aliquis infirmus ſanatur,reſtituitur quidem ei ſanitas eadem, non quidem numero,ſed ſpecie. Prætereà,regreſſus iſte in ſpecie eſt duplex: alter immediatus,alter mediatus. Immediatus eſt,cùm abſque aliqua alia mutatione illud, in quod aliquid mutatum eſt, iterum redeat,vt ſi aër vertatur in aquam, & ex aqua rurſus abſque vlla alia mutatione fiat iterum aër, eſt regreſſus immediatus. At regreſſus mediatus eſt, quando non eò vna mutatione,ſed variis illud reſtituitur, vt dicit Ariſto. ex vino fit acetum,tamen ex aceto non immediate fit vinum, niſi priùs mutetur in aquam, & rurſus aqua vino infuſa mutetur in vinum 8.Met.c.5. *Regreſſus duplex.* *Regreſſus in ſpecie duplex.*

Aduerte prætereà. Priuatio eſt triplex. Prima priuat ſolùm actum, vt ſomnus, qui priuat tantùm actum videndi, & tenebræ lucem. Altera non ſolùm actum, ſed etiam potentiam priuat: vt cæcitas quæ eſt in oculo læſo, in quo non eſt potentia viſiua. Iſta potentia eſt duplex: propinqua, & remota. Propinqua eſt proximum principium ad operandum, quod non indiget altero ſupraaddito principio poſt ſe ad operationem, vt eſt potentia viſiua ad videndum; & illius eſt priuatio priuans potentiam propinquam. Altera eſt potentia remota, quæ eſt principium operandi, ſed tamen indiget alio principio ſuperaddito, vt anima eſt principium remotum ad videndum, quia indiget alio principio ad viſionem, nempe potentia viſiua. Et ita eſt tertia priuatio priuans potentiam propinquam, & remotam, vt mors quæ etiam corpus priuat anima, & diſpoſitione, quæ erat in corpore ad animã, quæq; dat principia vitæ. *2.fund. Priuationem eſſe tripl.*

Hoc ſuppoſito ſit prima concluſio. Regreſſus ad idem numero in omni priuatione naturaliter eſt impoſſibilis; verbi gratia, quando dormiẽs reſtituitur ad viſionem ſeu vigiliam, nõ eſt illa viſio, & actus idem numero cum eo, qui erat antè. Dico naturaliter, nam ſupranaturaliter Deus idem numero poteſt reſtituere: immò reſtituit, quando in hoc mundo mortuus reſuſcitauit, & nos in reſurrectione poſt mortem erimus iidem numero. *1.conc.*

Secunda concluſio. Regreſſus ad idem ſpecie ex priuatione priuante actu, eſt poſſibilis. Hæc clara eſt, vt argumenta probant de ſomno, tenebris, & aliis. *2.concl.*

Tertia. Regreſſus immediatus ex priuatione priuante potentia *3.conc.*

ctia ſiue propinqua ſiue remota,eſt impoſſibilis,vt qui amiſit potentiam viſiuam, rurſus naturaliter non videbit,& cadauer non fiet homo:& hoc eſt quod hic docet Ariſto.at dixi regreſſum immediatum, quia mediatè regreſſus poteſt ille fieri,vt patet in aceto,quod fit aqua & rurſus vinum:& cadauer terra,& iterum terra planta,& fructus, & fructus cibus, ſanguis,& ſemen,ex quo iterum fit homo: ſed iſte regreſſus, mediatus eſt.Ad illud de igne & aqua,dico, quando ignis fit aqua, priuatio illa priuat materiam actu, ſed non potentia propinqua:quia materia elementorum eſt in potentia propinqua ad quamlibet formã elementi:& hoc notat,quamuis pertineat potiùs ad Philoſophiam.

12 *Quæcunque verò tanquam affirmatio,&c.*

Hic iam Ariſt. oppoſita cõtradictoriè aliis omnibus comparat: docétque prætereà non eſſe nec relatiuè oppoſita,nec contrariè,nec priuatiuè,tali argumento. In oppoſitis contradictoriè,ſemper vnum eſt verum, alterum falſum: at in aliis omnibus oppoſitis,neque eſt verum,neque falſum:ergo ſunt diſtincta oppoſita.Antecedens probat, quia reliqua non ſunt complexa,nec propoſitiones, vt exemplis probat: iſta verò ſecundum complexionem dicuntur. Proponit autem dubiũ: quòd ſi reliqua oppoſita cum complexione ſumantur,vt Socrates eſt albus,Socrates eſt niger,pater,filius, videns, cæcus: reſpondet adhuc non eſſe eadem,quia in iſtis non eſt neceſſe vnum eſſe verum, alterum falſum. Patet: ſi enim ſubiectum non exiſtat,reliqua oppoſita ſunt falſa,vt ſi Socrates non ſit, falſa ſunt iſta, Socrates eſt albus, niger, pater, filius, videns, cæcus.Imò in priuatiuis non ſolùm quando ſubiectum non eſt,ſed etiam quando aptum non eſt, erit falſum vtrunque oppoſitum,vt diximus:at in cõtradictoriis ſemper ſiue ſubiectum ſit,ſiue non ſit, alterum eſt verum, alterum falſum, vt ſi non ſit Socrates,falſum erit,quòd ſedet, verum tamen erit, quòd non ſedet:hæc enim eſt natura talium oppoſitorum.

13 *Contrarium autem bono ex neceſsitate quidem malum eſt,&c.*

Hæc eſt tertia capitis principalis pars, in qua aliquot theoremata contrariorum, quæ eorum naturam manifeſtant,ponuntur.

Primum eſt.Bono ex neceſſitate malum contrariatur, malo autem & bonum,& malũ aliquando. Huius prior eſt pars, bono ex neceſſitate malum contrariatur:quæ non ſignificat, quòd

quòd ſemper bonum habeat contrariũ, non enim hoc ita eſt, multa nanque bona contrarium non habent: ſed ſignificat, quod quoties bonum habet contrarium, id malum, non bonum eſt. Oportet autem intelligere, quid per bonum, quid per malum intelligat: & quidem dupliciter poteſt ad hoc reſponderi: primò per bonum intelligunt qualitatem ſecũdum ſe appetibilem, vt eſt iuſtitia, ſcientia, ſanitas: per malum autem qualitatem ſecundum ſe non appetibilem, vt vitium, ignorantia, languor: & tunc eſt ſenſus, qualitati bonæ, qualitas mala opponitur, vt ſanitati languor, iuſtitiæ iniuſtitia: malæ autẽ aliquando bona, vt timiditati fortitudo: aliquãdo mala, vt timiditati temeritas: ſunt enim duo mala, alterum per exceſſum, alterum per defectum, virtuti, quæ in medio eſt, contraria. Nec mireris, ſi vni duo contraria ſint, cùm id ſit diuerſis rationibus. Poteſt ſecundò etiam reſponderi generaliùs, vt per bonum intelligat qualitatem conuenientem ſubiecto, & per malum qualitatem diſconuenientem ſubiecto, vt calor eſt bonus ſubiecto cui conuenit, & huic frigiditas mala: vt ſit ſenſus, cui vnum contrarium bonum eſt, & conueniens, alterum malum eſt, & nociuum: at cui aliquod malum eſt, alterum, aliquando eſt bonum, aliquando etiam malum. Vterque ſenſus mihi probatur, ſed prior eſt melior.

Alterum theorema. Non eſt neceſſarium vtrunque contrariorum eſſe in rerum natura: poteſt enim vnum abſque altero ineſſe: poſſunt enim omnia bene ſe habere, poſſunt prætereà omnia colorata eſſe alba.

Tertium. Contraria ſimul non ſunt in eodem ſubiecto, nihil enim eſt ſanum & languidum, calidum, & frigidum: hoc intellige ſecundum eandem partem ſubiecti, & in gradibus intenſis: aliter enim poſſunt eſſe ſimul. Iſta eſt communis limitatio huius theorematis, quamuis ego exiſtimem non eſſe opus limitatione: ſenſus enim eſt, Vnum & idem ſubiectum numero ſimul non recipit abſolutas prædicationes contrariorum: non enim dicitur calidum, & frigidum, quamuis in vna parte calorem, in altera frigiditatem poſſit recipere.

Quartum. Contraria exiſtunt abſolutè in eiſdem ſubiectis vel ſpecie vel genere, non tamen in eodem numero, vt modò dixi: in quo à priuatiuè oppoſitis differunt, quę ordine quodam circa idem ſubiectum numero exiſtunt, vt diximus ſuperiùs.

Quintum. Contraria vel ſunt in eodem genere proximo,

vt album, nigrum: vel ſub diuerſis generibus eiuſdem Prædicamenti, vt iuſtitia ſub virtute, iniuſtitia ſub vitio: vel ipſa ſunt genera eiuſdem Prædicamenti, vt virtus quę dicitur bonum, vitium quod dicitur malum: nunquam tamen ab eodẽ Prædicamento egrediuntur: ſunt enim in Prædicamẽto qualitatis. Ex his poſſet contrariorum deſcriptio ſumi. Contraria, ſunt qualitates, quæ cùm adinuicem non dependeant, ſub eodem ſunt Prædicamento, & ab eodẹm ſubiecto mutuò ſe expellunt, ab eodem, inquàm, numero.

Dubia quædam ſcitu digniora.

Dub. 1. De numero & ordine oppoſitorum. Circa iſtud caput dubium eſt de numero, & ordine harum oppoſitionum prædictarum: ad quod bene reſpondet Ammo. Oppoſitio enim aut poteſt conſiderari vt in rebus eſt, aut vt in rebus ſecundum quod voce ſignificantur: ſi hoc poſtremo modo conſideretur, eſt oppoſitio, quæ dicitur affirmatio & negatio: vt autem in rebus eſt, aut res ſunt abſolutæ, aut reſpectiuæ: ſi reſpectiuæ, fit oppoſitio ad aliquid: ſi abſolutæ, aut agunt adinuicem & mutuò ſe expellunt, aut non: ſi adinuicem & mutuò ſe expellunt, ſunt contraria: ſin verò non mutuò, ſunt priuatiua. Patet igitur non eſſe alias oppoſitiones præter has.

Ordo oppoſitorũ. Ex hoc colligitur ordo: eſt enim ordo ab imperfectiori oppoſito, & debiliori. Patet autem minimam oppoſitionem eſſe relatiuorum, quæ non ſe mutuò expellunt à ſubiectis, immò de neceſſitate ſimul exiſtunt. Poſt hanc oppoſitionem aliarum minima, eſt contraria, quia eſt regreſſus ab vno ad alterum mutuus: in priuatiuis verò non eſt mutuus regreſſus. Oppoſitionum autem maxima eſt ſecundum affirmationem & negationem, quæ adeò repugnant, vt nunquam ſimul ſtent, ſiue ſubiecto extante, ſiue non extante, ſemper enim alterum verum, alterum falſum eſt: in aliis id non fit, vt diximus circa textus interpretationem.

Nota. Hic vnum aduerte, alias tres oppoſitiones abſolutè eſſe in rebus: quia eſt oppoſitio incomplexorum exiſtentium: etiam ſunt in vocibus, ſi cum complexione ſumantur, vt diximus, quando facimus ex illis complexiones: at contradictio cùm ſit ſecundum affirmationem & negationem, non eſt in rebus abſolutè, ſed in eis, vt voce & conceptu ſignificantur.

Dub. 2. De cõtradictione. Obiicies fortaſſe, etiam eſſe contradictionẽ in ſimplicibus vt homo, non homo, equus, non equus. Non negamus hoc, ſed eſt magnum diſcrimen à reliquis oppoſitis: nam reliqua

Sol. oppoſita ſecundum vtrunque extremũ ponunt aliquid reale.

In rebus

In rebus etiã priuatiuis hoc fit: nam priuatio non eſt pura negatio in quodam ſubiecto: at in his contradictoriis extremum negatiuum eſt ens rationis purum, cùm ſit negatio, nec ponat ſubiectum, nam non homo etiam quæ non ſunt, ſignificat: prætereà ab Ariſt. 4. Metaph. tex. 7. vocatur negatio extra genus.

Dubitatur, An oppoſitio ſit genus ad has quatuor: videtur enim eſſe analogum, cùm Ariſt. dicat oppoſitionem dici quadrupliciter: & prætereà quia oppoſitiones ſint inæquales: maxima enim oppoſitio eſt contradictoria, minima relatiua: & quod magis eſt, quia omnis oppoſitio menſuratur per contradictionem: vnum enim extremum negationem alterius debet habere, vt Ariſto. docet 10. Meta. Albert. cap. 2. ita exiſtimat, ſcilicet eſſe analogum, & Iamblichus: & ita mihi videtur: præſertim cùm aliqua ſit oppoſitio nòn abſolutè realis, ſed rationis, vt contradictoria. Simplicius & Porphyrius credunt eſſe genus quoddam: & ſententia quoque iſta probabilis eſt ſatis. *Dub. 3.* *Sol.*

Circa priuationem aduerte, vt dicebamus, in hoc differt à negatione pura, quòd negatio non ponit exiſtentiam ſubiecti, poſſumus enim verè dicere, chimæra non ſedet: at priuatio ponit aliquod ſubiectum, non enim cæcum dicitur, niſi quod exiſtit: ſecundum autem quod quadrupliciter præſupponit ſubiectum, quadruplex eſt priuatio, vt docet Ariſt. 5. Meta. cap. 22. Tribus quidem modis primis non propriè, quarto verò propriè dicitur priuatio. Primò priuatio dicit carentiam alicuius formæ in ſubiecto quocunque, ſiue apto, ſiue inepto ad illam formam: quo pacto dicitur planta cæca, & mare ſurdum. Altera priuatio dicit carentiam formæ in ſubiecto apto ad illam formam, non quidem in ſpecie, ſed in ſuo genere: id eſt, quia tale ſubiectum eſt aptum ratione ſui generis, ſuſcipere illam formam, quamuis non ſecundum ſuam ſpeciem, vt talpa dicitur cæca, non quidem quòd ſit apta in tota ſua ſpecie, vt vult Ariſto. videre, tamen eſt in tali genere, in quo viſus reperitur, eſt enim animal. Tertiò dicitur priuatio, negatio formæ in ſubiecto, apto quidem & ſecundum ſpeciem recipere talem formam, ſed non tali tempore, vt catulus eſt cæcus ante nonum diem. Tandem quartò priuatio dicit negationem formæ in ſubiecto quidem apto, & ſecundum ſpeciem, & tempus, vt homo cæcus qui caret viſu, quàndo habiturus eum erat: & ſic ſumitur priuatio ab Ariſt. in præſenti: & hæc dicitur propriè priuatio. *Priuatio quadruplex.*

De modis Prioris. Cap. XII.

1 PRius autem alterum altero dicitur quadrupliciter. Primò quidem & maximè ſecundum tēpus: ſecundum quod antiquius alterum altero, & vetuſtius dicitur: in eo enim quod tēpus amplius eſt, & antiquius, & vetuſtius dicitur. Secundò autem, quod non conuertitur ſecundū ſubſiſtendi conſequentiam, vt vnum duobus prius eſt: duobus enim exiſtentibus, mox vnum eſſe conſequens eſt, vno verò exiſtente duo eſſe non neceſſarium eſt: quare non conuertitur ab vno conſequentia, vt reliquum ſit, prius autē illud eſſe videtur, à quo non conuertitur eius, quod eſt eſſe conſequentia. Tertiò verò ſecundum ordinem quendam prius dicitur: quemadmodum & in ſcientiis, & in orationibus: nam in demonſtratiuis ſcientiis eſt prius & poſterius ordine: elementa enim in Geometria priora ſunt ordine iis, quæ deſcribuntur, ſed in Grammatica elementa ſyllabis priora ſunt, & in orationibus ſimiliter procemiū narratione prius ordine eſt. Amplius, præter ea quæ dicta ſunt, quod melius & honorabilius eſt, prius natura eſſe videtur: conſueuerunt autem & multi honorabiliores & magis dilectos à ſe, priores apud ſe dicere: eſt quidem & penè alieniſſimus priorum hic modus. Modi igitur qui dicti ſunt de priore, ferè tot ſunt.

2 Videtur autē præter eos, qui dicti ſunt, alter eſſe prioris modus: eorum enim, quæ conuertuntur ſecundum eſſe conſequentiam, quod alteri quomodolibet cauſa eſt: conuenienter prius natura dici poſſit. Quod verò quædam ſunt huiuſmodi, palam eſt: eſſe namque hominem, ſecundum ipſius eſſe conſequentiam, ad veram de ſe conuertitur orationem, nam ſi homo eſt, vera eſt oratio, qua dicimus quod homo eſt, & conuertitur: nam ſi vera eſt oratio, qua dicimus quod homo eſt, eſt homo. Eſt autem vera oratio, nequaquam cauſa: vt ſit res, veruntamen res quodammodo cauſa videtur, vt ſit vera oratio, eò enim quòd res eſt

vera oratio aut falſa dicitur. Quare ſecundum quinque modos prius altero dici poteſt.

HOc eſt aliud poſtprædicamentum: nempè quot modis dicatur, priùs: conſtat enim in Prædicamento ſubſtantiæ, ſubſtantiam ſingularem fuiſſe dictam primam: & in capite, Ad aliquid, ſcibile priùs eſſe ſcientia: & tandem inter omnia Prædicamenta, & inter prædicata ſingulorum Prædicamentorum eſt quidam ordo, ſecundum quem vnum priùs, alterum poſterius eſt: propterea oportuit, vt, quotupliciter prius aliquid diceretur, explicaret.

Prius autem alterum altero dicitur quadrupliciter, &c. 1

Quatuor modos, quibus vnum altero priùs eſſe communiter dicitur, aſſignat. Primus eſt, ſecundum quem, vnum alteri tempore præcedit: quo pacto dicimus, Imperium Perſarum fuiſſe prius Romanorum Imperio. Hunc prioris modum maximè proprium appellat, eò, quia notiſſimus omnium eſt cùm fundetur in tempore, quod omnibus patet. Præterea quia fuit prima impoſitio, & ſignificatio huius vocabuli, Prius, cùm ſit maximè nota: & reliqua, quæ priora dicuntur, eatenus priora dicuntur, quatenus ad prioritatem illam primam referuntur: vt enim prius tempore ſine poſteriori exiſtere poteſt, ita quæ independentia ab aliis ſunt, priora dicuntur eis, quæ ab illis dependent.

Secundus modus prioris eſt, ſecundum quem illud dicitur prius, à quo non conuertitur ſubſiſtendi conſequentia, id eſt, id quod ab aliis infertur, quod tamen non infert: vt vnum eſt priùs duobus, quia ſi duo ſunt, vnum eſt, non tamen ſi vnum eſt, duo ſunt: & ſic vniuerſaliter omnia ſuperiora ſuis inferioribus hoc modo priora dicuntur.

Tertiò, aliquid dicitur prius ordine, qui modus non in tempore, nec in illatione, ſed in quadam multorum habitudine conſiſtit, ſecundum quam vnum alterum conſequitur, ponit exempla de duplici ordine, & de ordine docendi, & de ordine dicendi. Ordine quidem docendi, ſeu doctrinæ, elementa in Geometria ſeu definitiones, vt quid ſit punctum, quid linea, quid ſuperficies, quid figura priùs traduntur, quã deſcriptiones, id eſt, propoſitiones per ſe notæ, & reliquæ cõcluſiones: vt à puncto in punctum lineam ducere, totum eſt maius parte, triangulus habet tres angulos æquales duobus rectis: ſimiliter in Grammaticis elementa, id eſt, literas priùs docemur quàm ſyllabas, & ſyllabas priùs quàm dictiones.

Ordine autem dicendi priùs procemium, quàm narratio, & hæc, quàm confirmatio. Omnia igitur hæc ordine priora dicuntur, ita, vt quamuis priùs tempore diceretur narratio, procemiũ tamen ſemper ſuam prioritatem ordinis haberet.

Quartò, Id dicitur prius quod dignius eſt, & honorabilius: quomodo magis amicos, priores aliis apud nos vocamus, ſeu primos apud nos, & hæc eſt prioritas dignitatis: ſed iſtum docet eſſe modum alienum, & improprium, vulgarẽ tamen. Ratio huius ex Ammo. hæc eſt: hunc enim modũ dicit non eſſe proprium, quia verè non fundatur in ipſis rebus: ſed in exiſtimatione & affectione noſtra, quæ extrinſeca eſt ipſis quæ priora dicuntur, vel poſteriora. Aliam etiam huius rationem tradit Simp. nempe quia in ſermone non eſt vſitatus modus loquendi amiciores, & honorabiliores vocare priores: ac propterea dicit alieniſſimũ hunc modũ, quaſi impropriè dictum tali vocabulo, quòd tamen vulgariter dicitur.

Videtur autem præter eos, qui dicti ſunt, &c.

Hi ſunt quatuor modi prioris, qui communes ſunt, & ab omnibus aſſignantur: præter hos vnum alium ex propria ſententia, vt notant Alb. & Boë. enumerat: ac propterea ſuperiori numero hic non eſt comprehenſus, cùm dixit, Prius quadrupliciter dicitur, quia ad ſecundum cõmunem ſententiam docebat: id enim vltimo alio modo Prius dicitur, quod cũ alio in conſequentia conuertitur, & illius eſt cauſa, vt homo eſt prior riſibilitate, quia inter vtrunque eſt mutua conſequentia, & homo eſt riſibilitatis cauſa: & hoc dicitur prius natura. Ponitur huius exemplum: iſta propoſitio, homo eſt, vera eſt, eò quòd homo in ſe ſit: etiam conuertitur, nam ſi homo in re eſt, & ipſa propoſitio vera erit: tamen quòd homo ſit, ſcilicet res ipſa, eſt cauſa veritatis propoſitionis. Vt enim docet Ariſt. 9. Met. c. 12. non quòd nos verè te putamus albũ eſſe, tu albus es, ſed quia tu albus es, nos qui dicimus, verũ dicimus: & hoc eſt quod dici ſolet, veritatem eſſe in rebus ſicut in cauſa: de quo diſſeremus in lib. Perih. Res igitur eſt prior natura, quã propoſitio dicatur vera, & vniuerſaliter omnis cauſa prior eſt natura ſuo effectu: hæc autẽ prioritas non dicit illam temporis præceſſionẽ: poſſunt enim duo ſimul eſſe tempore, vnum tamen altero natura prius eſſe: ſicut in eodem tẽpore eſt ſol & lux, homo & riſibilitas: at ſol luce, & homo riſibilitate priores naturâ ſunt, eò quòd ſol lucis, & homo riſibilitatis ſint cauſa. Hi ſunt modi Prioris, quos Ari. enumerat: & idẽ prorſus ſunt modi poſterioris: nã in oppoſitis, quot modis dicitur vnũ, tot

etiam

etiam alterum: vnde etiam eſt poſterius tempore, in conſequentia, dignitate, ordine, & natura.

Circa hoc caput aduerte, maximè Prius & Poſterius eſſe in Prædicamento ad aliquid, ſunt enim mutuò correlatiua: imò omnia Poſtprædicamenta in Prędicamentis ſunt ſuptadictis: oppoſitio enim ad aliquid eſt, & contrarietas, & reliqua ſimiliter, ſimul ad aliquid eſt. Motus autem ad actionem, & paſſionem refertur: habere ad aliquid. Et Poſtprædicamenta iſta ſiũt propter duo: primò, quia ſunt proprietates diuerſorum Prædicamentorum, & pluribus inſunt: in ſubſtantia enim qualitate, quantitate, & quando, ineſt prioritas: alia ſimiliter multis competunt. Secundò, quia iſta multipliciter dicuntur: propterea in communi ſumpta nullius ſunt Prædicamenti: æquiuoca enim à Prædicamento excluduntur, vt talia ſunt, nec ad Prædicamentum pertinent niſi ratione ſignificatorum per ſe. Propterea iſta hîc per ſe ſumuntur, vt diſtinguantur, & diſtincta in ſuis collocentur generibus. Aduerte præterea Ariſt. exactiùs tradidiſſe in 5. Met. c. 11. de priori, & poſteriori: hîc autem illos modos aſſignat, qui in ipſis Prædicamentis frequentiores ſunt: quamuis forſan omnes alij ad hos reduci poſſent, vt dicit Simp. ſed hoc in Metaphyſicam reſeruemus. *Nota 1.*

Aduerte etiam, non repugnare vnum, & idem multis modis eſſe prius: ſimiliter vnum eſſe prius vno modo, & poſterius altero: verbi gratia, pars eſt prior toto natura, quia eſt cauſa: ſed totum prius dignitate. Similiter animal eſt prius homine conſequentia, ſimiliter etiam natura, quia eſt ſuperius homine, & ipſius cauſa. *Nota 2.*

Aduerte tandem, omnem cauſam ſuo effectu eſſe natura priorem: hîc tamen Ariſt. non loquitur niſi de cauſa, & effectu quæ ſimul ſunt, & conuertuntur: non quòd illa cauſa, quæ ſimul non eſt cum effectu, non ſit natura prior, vt Petrus qui abſque ſuo patre, qui cauſa eſt, poteſt eſſe, ſed quia talis cauſa, quę ſine effectu eſt, ſit prior tempore: qui modus prioris perfectiſſimus eſt. *Nota 3.*

De modis Simul. Cap. XIII.

SImul autem dicuntur ſimpliciter quidem & propriiſſimè, quorum generatio in eodem eſt tempore. neutrum enim eorum, neque prius, neque poſterius eſt. Simul autem ſecundum tempus hæc dicuntur. Natura verò ſimul ſunt quæcunque conuertuntur quidem ſecundum eius quod eſt

eſſe conſequentiam, ſed nequaquam alterum alteri cauſa eſt vt ſit, vt in duplo & dimidio. Conuertuntur etenim hæc: nam cùm duplum ſit, dimidium eſt, & cùm dimidium ſit, duplum eſt: ſed neutrum alteri cauſa eſt, vt ſit. Dicũtur autem ſimul natura & quæ ex eodem genere è diuerſo abinuicem diuiduntur. E diuerſo autem diuidi abinuicem dicũtur, quæ ſecundum eandem ſunt diuiſionem, vt volatile, greßibile, & aquatile: hæc enim abinuicem è diuerſo diuiduntur, cùm ſint ex eodem genere: animal nanque diuiditur in hæc, in volatile, greßibile, & aquatile: & nihil horum prius vel poſterius eſt, ſed ſimul hæc natura eſſe videntur. Diuiditur autem & vnunquodque horum in ſpecies rurſus, vt volatile, greßibile, & aquatile: erunt ergo & illa ſimul natura quæcunque ex eodem genere ſecundum eandẽ ſunt diuiſionẽ. Genera verò ſpeciebus ſemper priora ſunt: neque enim conuertuntur ſecundum eius quod eſt eſſe conſequentiam, vt cùm quiddam aquatile ſit, animal eſt: cùm verò ſit animal non neceſſe eſt vt aquatile ſit. Simul ergo natura dicuntur quæcunque quidem conuertuntur ſecundum eius quod eſt eſſe conſequentiam, ſed nequaquam alterum alteri vt ſit, cauſa eſt, & ea quæ ex eodem genere è diuerſo diuidũtur abinuicem. Simpliciter autem ſimul ſunt, quorum generatio in eodem eſt tempore.

HIc de Simul aduerbio tractat, ac tres modos, quibus aliqua ſimul eſſe dicuntur, tradit. Primus eſt propriiſſimus, quo multa ſimul tempore dicũtur. (Quorum generatio eſt in eodem tempore) id eſt quorum vnum tempore, neque prius, nec poſterius eſt, quo pacto ſimul dicimur currere, & loqui, ſi currentes loquamur, & ſimul fuerunt Alexander, & Ariſtoteles. Alius modus eſt, quo aliqua dicuntur ſimul natura, nempe quæ in conſequentia mutuo conuertuntur, & vnum non eſt alterius cauſa: dicimus enim ſimul natura eſſe duplũ, & dimidium: patrem & filium: & correlatiua quę ſe inuicem ponunt, & vnũ alterius nõ eſt cauſa: & iſte modus eſt oppoſitionis modis duobus Prioris, ſcilicet ſecundo, & quinto. Tertius modus eſt, quo illa dicuntur ſimul, quæ ex æquo diuidunt aliquod genus, vt volatile, greſſibile, aquatile ſimul ſunt, quia ex æquo

æquo animal diuidunt. Diuidere ex æquo genus, eſt quando ęquè immediatè differętię, vel ſpecięs genus aliquod diuidūt, ita vt vna non diuidat id, quod per aliam conſtituitur, ſicut ſi diuideretur animal per rationale, volatile, & irrationale: tunc enim volatile & irrationale non eſſent ſimul, quia volatile potiùs diuidit irrationale: præterea diuidunt ex æquo quando nulla eſt adinuicem dependentia, vt volatile nō magis à greſſibili, quàm greſſibile à volatili dependet: propterea iſte modus eſt oppoſitus modo tertio Prioris, ſcilicet ordine. Ex hoc colligit Ariſt. genera & ſpecies non eſſe ſimul natura, ſicut duplum & dimidium, quia non eſt mutua conſequentia à genere ad ſpeciem: vbi non ſumit genus ad ſpeciem ratione intentionis ſecundę, nam ſic ſunt correlatiua, & ſimul natura, vt diximus, ſed pro ipſis naturis, ſcilicet animali, homine, & reliquis. Tripliciter ergo Simul eſſe contingit, vt dictum eſt.

Dubitabis fortè, an eſſe ſimul, opp natur Priori. Albert. reſpondet non opponi, ſed eſſe diſparatum, quia Prius poſteriori opponitur, & è contrà. Præterea quia multis modis dicitur eſſe Prius, ſcilicet loco, & dignitate, quibus non dicitur eſſe Simul: ſed profectò probabilius mihi videtur, quòd opponatur: & id patet ex Ariſt. qui tanquam de oppoſito ad prius & poſterius, loquitur de ſimul: nec ratio quicquam valet, nam prius poſteriori propriè opponitur, at Simul vtrique, Priori ſcilicet, & Poſteriori. Ad aliud reſpondet Ammo. c. de Priori, illum modum prioris dignitate, eſſe improprium: propterea non habere oppoſitum modū de Simul, quamuis poſſet quidem dici in re eſſe talem modum, quia re vera duos poſſumus æqualiter amare, & honorare, licèt modus loquendi per Simul non ſit proprius. Similiter eſſe poteſt, vt duo ſint ſimul loco, non quidem vt ſint in eodem penetratiuè, ſed in eodem loco vulgari, vel communi, vt ſint in eadem ſede, in eodem ſcamno.

Dubium nū prius & ſimul ſint oppoſita.

Solutio.

De ſpeciebus Motus. Cap. XIIII.

Motus autem ſpecies ſunt ſex: generatio, corruptio, augmentum, diminutio, alteratio, & ſecundum locum mutatio. Alij itaque motus palam eſt quòd abinuicē diuerſi ſunt: non enim eſt generatio corruptio, neque augmentum diminutio, neque ſecundum locum mutatio, ſimiliter autem & alij. In alteratione verò habet quandam dubitationem: ne ſit fortè neceſſarium, id quod alteratur per

aliquam reliquarum motionum alterari Hoc autem nõ verum eſt, nam ſecundum omnes penè paſſiones, aut cùm plures accidit nos alterari, nulla aliarum communicante motionum, nam neque neceſſarium eſt quod per paſſionem mouetur, neque diminui. Similiter autem & in aliis. Quare alia præter alios motus erit alteratio: nam ſi eſſet eadẽ, oporteret id, quod alteratur, mox & augeri, vel minui, vel quandam aliarum motionum ſequi: ſed non neceſſe eſt. Similiter autem & quod augetur, aut alia aliqua mutatione mouetur, alterari oporteret: ſed ſunt quædam quæ augmentantur, quæ non alterantur, vt quadratum gnomone circumpoſito creuit quidem, alteratum verò nihil factum eſt: ſic & in aliis huiuſmodi, quare alij motus ſunt ab inuicem.

Quadrati accretio, Gnomone circumpoſito.

Eſt autem ſimpliciter motui quidem quies contrarium, iis verò, quæ per ſingula ſunt, & ſingula, generationi quidem corruptio contrarium, augmentationi verò diminutio, ſecundum locum mutationi ſecundum locum quies: maximè autem videtur oppoſita eſſe ad contrarium locum mutatio, vt ei quæ inferius eſt, ea quæ ſuperius eſt, & ei, quæ ſuperius eſt, ea quæ inferius eſt: reliquorum verò aſſignatorum motuum non facilè eſt aſſignare quid forte eſt contrarium. Videtur autem nihil eſſe ei contrarium, niſi quis

quis & in hoc ſecundum qualitatem quietem opponat, aut in contrarium qualitatis mutationem: ſicut & in mutatione ſecundum locum, quietem ſecundum locum, aut in contrarium locum mutationem: eſt enim & alteratiò mutatio ſecundum qualitatem: quapropter opponitur motui ſecundum qualitatem quies ſecundum qualitatem, aut in contrarium qualitatis mutatio, vel album fieri ad id, quod nigrum eſt fieri: alteratur enim in contraria, qualis mutatione facta.

EXacta eorum, quæ in hoc capite continentur, cognitio prorſus phyſica eſt, & abundè, ſi faxit Deus, eam illic tradémus: ſat erit in præſenti facilem aliquam adhibere explanationem, quæ Logico pro his cognoſcendis, & in Prædicamento collocandis ſufficiat.

Quid Motus? & An vniuocè dicatur de eius ſpeciebus.

Aduerte igitur ante capitis interpretationem, quòd res antequam facta ſit, dicitur eſſe in potentia alicuius materiæ, quod nihil aliud eſt, quàm dicere, quòd ex aliquo alio poſſit fieri, verbi gratia, Planta antequàm ſit, dicitur eſſe in potentia ſeminis, quia ex ſemine fieri, & poteſt, phiala antequam ſit, eſt in potentia argenti, ex quo fieri poteſt, vnde quando aliquod agens aliquid facit ex aliquo, verbi gratia, ignis ignẽ alium ex ligno, & artifex phialam ex auro, dicitur tale agens educere rem ex potentia in actum.

Motus igitur, in communi, & latè ſumpto vocabulo loquendo, eſt ille tranſitus rei ex potentia in actum, vt tranſitus plantæ ex potentia ſeminis in actum plantæ dicitur motus plantæ: dico autem lato vocabulo, & in communi loquendo, quia propriè non dicitur motus, niſi quando talis tranſitus eſt accidentis alicuius: hîc tamen communiùs loquitur Ariſt. de tranſitu tam ſubſtantiæ, quàm accidentis, & vtrumque lato vocabulo vocat motum. *Motus quid ſit.*

At cùm iſte tranſitus fiat ſecundum formas, & res varias diuerſorum Prædicamentorum, fit vt motus, qui eſt tranſitus formæ, non omnino habeat vniuocationem, ac ideò inter Poſtprædicamenta, vt diſtinguatur, collocetur: quamuis enim Ariſt. vocet ſpecies motus, non propterea intelligit motum eſſe propriè genus, & vniuocum, ſed particularia vocat ſpecies: & hoc nota admodum pro horum intelligẽtia. Sequitur igitur cap.

SPECIES MOTVS.

Motus autem ſpecies ſunt, &c.

CApvt in duas partes diuiditur: in priori continentur ſex motus ſpecies, in poſteriori earum proprietates. Species igitur motus ſunt, generatio, corruptio, augmentum, diminutio, alteratio, latio ſeu motus ſecundum locum. Harum ſingulas breuiter explicemus. Generatio, eſt productio compoſiti ſubſtantialis, vt productio ignis, plantę, hominis. Corruptio, eſt deſtructio huius ſubſtantiæ, vt extinctio ignis, mors hominis. Augmentum, eſt acquiſitio maioris quantitatis, præſertim in viuentibus, vt quando creſcit planta, & animal. Diminutio, eſt amiſſio habitæ quantitatis, vt quando decreſcit homo ſenectute, & fructus attrectatione manuum minuitur. Alteratio, eſt qualitas motus, vt productio caloris in aqua: & vniuerſaliter motus ſecundum qualitates, alterationes dicuntur. Latio, eſt motus ſecundum locum, vt progreſſus, natio, volatus.

Hoc ſuppoſito probat Ariſtot. differentias inter motus, qui magis couenire videntur, vt eorum diſtinctio fiat notior. & primò dubitat de alteratione, an ſit diſtinctus motus ab aliis. Et probat eſſe motum diſtinctum, quia ſtat eſſe alterationem quando nullus ex aliis motibus eſt: patet, quando aliquid caleſit, tunc alteratur, & tamen nec augetur, nec minuitur in ſua quantitate, nec mouetur ſecundum locum, nec generatur, nec corrumpitur: ergo alteratio eſt ab omnibus his diſtincta. At de augmento, & diminutione eſt maius dubium, quia res naturales non augentur nec minuuntur, niſi ſimul alterentur à qualitatibus: non enim viuens creſcit niſi calore naturali alterante cibum, & conuertente in ſubſtantiam ipſius viuentis, vnde procedit augmentum. Propterea egregiè Ariſt. oſtendit exemplo Geometrico augmentum fieri ſine alteratione: ex quo patet non eſſe idem: ſi enim idem eſſent, nullibi eſſet vnū, vbi alterum non eſſet.

Nota. In quo tu diligenter conſidera pulchram Ariſtotelis viam inquirendi diſtinctionem duorum, quæ ſimul ſunt: nempè num alibi vnum abſque altero inueniatur, quærere: ſi enim ita ſit, ſine dubio illic, vbi ſimul erant, vnum & idem non erant: verbi gratia, video ſemper ferè colorem ſimul cum quantitate, poſſem dubitare, an idem ſint: tunc aduertam, an alicubi vnum ſine altero inueniatur: & quia quantitatem in cælis & elementis puris, in quibus color non eſt, inuenimus, ideò vbicunque illa duo ſint diſtincta iudicamus. Hoc maximè memoriæ

moriæ trade: quia, quanti hoc momenti ſit, poſteà ſcies.

De exemplo Ariſtot. argumentationis quadrati.

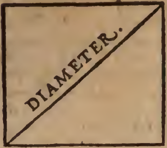
Pro intelligentia igitur exempli Ariſt. de quo tractat Eucli. lib. 2. aduerte, quod quadrangulus eſt figura conſtans ex quatuor lineis rectis, ſiue omnes ſint inter ſe æquales qui dicitur quadratum, ſiue duæ ſolùm duabus æqualibus inæquales ſint, & æquales inter ſe, ita vt duo latera æqualia, duobus lateribus æqualibus inęqualia ſint, qui dicitur quadrangulus altera parte longior. Diameter autem dicitur linea recta quadranguli diuidens angulos duos per medium, vt in figura infrà ſcripta manifeſtatur, talis autem quadrangulus dicitur continere diametrum illum, à quo diuiditur. *Nota 1.*

Aduerte prætereà, quòd talis diameter cuiuſque quadranguli poteſt protrahi ex vna parte, vt extra quadrangulum ſit, & talis pars protracta poteſt circumſcribi quadrangulo alio. Hoc pacto à latere quadranguli prioris protrahatur linea, ita vt ab ea ducatur linea recta vſque in extremum punctum diametri protracti, & ab altero latere ſimiliter id fiat (loquor autem de lateribus, quæ à diametro non ſunt interciſa:) poſteà à lineis duabus illius anguli prioris quadranguli, à quo diameter eſt protractus, ſingulæ lineæ rectæ trahãtur quouſque aliis iungantur: tunc reſultabunt, & vnus quadrangulus paruus iſtam partem diametri circumſcribens, & duo quadranguli altera parte longiores, ad duo latera prioris quadranguli: & iſti duo dicuntur ſupplementa, quadrangulus verò cum duobus ſupplementis dicitur gnomon. *Nota 2.*

Hoc ſuppoſito ſcias iſtum gnomonem additum quadrangulo ſic ſe habere, vt ſolùm augeat illum, nõ tamen mutet figuram: ſed ſi erat altera parte longior quadrangulus, addito gnomone, vel detracto, reſultabit quadrangulus altera parte longior: ſi erat autem quadratum, etiam manebit cum illo augmento quadratum: vbi vides rem augeri non mutata qualitate: ac inde fit augmentum ſine alteratione. Hæc facili & ſimplici narratione dicta ſint: nam omnia iſta exactè & demonſtratiuè tractare, non eſt præſentis loci: figuram conſidera. *Not. 3.*

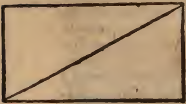
Quadrati.

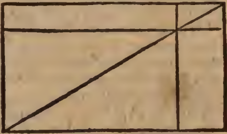
Quadrata.

Quadranguli altera parte longiores.

2 *Eſt autem ſimpliciter motui quidem quies contrarium, &c.*

Hæc eſt altera huius c. pars, qua Ariſt. quomodo iſta inter ſe contrarientur, exponit: ac docet, motui in communi quietem opponi, in particulari autem particularia ſortiri contraria: vt generatio contraria eſt corruptioni, augmentum diminutioni. Secundum locum autem motus habet quietem ſecundum locum contrarium: & motus ſurſum contrarius eſt motui deorſum. Similiter alteratio habet in communi contrarium quietem ſecundum qualitatem, non enim aliud aſſignari poteſt: in particulari autem dealbatio contrariam habet denigrationem, & calefactio frigefactionem. Hîc aduerte quietem non eſſe propriè contrariam, ſed priuationem, eſt enim quies motus priuatio: vocat autem hîc cõtrarium etiam priuatiuum largè: ſicut 1. Phyſi. etiam priuationem vocat contrarium, dum dicit principia eſſe contraria. Hæc de iſtis motibus Logico ſint ſatis.

Vnum autē hîc eſt maximè aduertēdum, ſingulos hos motus poſſe dupliciter ſumi: vno modo vt ſignificent actionem, altero

altero vt ſignificent paſſionē. Verbi gratia, alteratio, eſt actio ſecundum quam alterat agens, & alteratio, eſt nomen paſſionis ſecundum quam alteratur patiens: ſimiliter generatio, corruptio, latio, & reliqua: propterea diſtinguenda ſunt tanquam æquiuoca: vt enim actionem dicunt, ad Prædicamentum actionis pertinent: vt autem paſſionem ad Prædicamentum paſſionis ſpectant.

De modis Habere. Cap. XV.

Habere ſecundum plures modos dicitur. Aut enim vt habitum & diſpoſitionem, aut aliam aliquam qualitatem: dicimur enim diſciplinam aliquam atque virtutem habere. Aut vt quantum, vt quam contingit aliquis habens magnitudinem: dicitur enim tricubitam habere magnitudinem vel quadricubitam. Aut vt ea, quæ circa corpus ſunt, vt veſtimentum, vel tunicam. Aut vt in parte, vt in manu annulum. Aut vt partem, vt manum vel pedem. Aut vt in vaſe, vt modius grana tritici, aut amphora vinum, vinum enim habere amphora dicitur, & modius grana tritici: hæc enim omnia habere dicuntur, vt in vaſe. Aut vt poſſeſſionem: habere enim domum & agrum dicimur: Dicitur autem & vir vxorem habere, & vxor virum, ſed qui nunc dictus eſt modus, alieniſſimus eſt eius quod eſt habere: nihil enim aliud vxorem habere ſignificamus, quàm quod cohabitant. Fortè tamen & alij quidam eius, quod eſt habere, apparebunt modi: ſed qui dici conſueuerunt, penè omnes enumerati ſunt.

Tandem vltimum Poſtprædicamentum diſtinguit, quod eſt Habere: eſt enim æquiuocum admodum vocabulum hoc, varia Prædicamenta, & varias res diuerſorum Prædicamentorum amplectens. Dicitur igitur primo modo Habere ſecundum habitum, vel diſpoſitionem, vt non ſit aliud Habere, quàm diſpoſitum vel habituatum eſſe, quo pacto dicimur habere calorem, ſcientiam, odium, frigiditatem, & reliqua: iſta non aliud ſunt, quàm eſſe frigidum, calidum, ſcientem & reliqua. Secundò, Habere, eſt ſecundum quantitatem, vt habere tres vlnas, tres palmos: hoc nō eſt aliud, quàm eſſe

menſurabile ſecundum tres vlnas, vel palmos. Tertiò, ſecundum veſtimentum, vel ornatum, vt habere veſtem, annulum: & hoc non eſt aliud, quàm eſſe veſtitum, ornatum annulo. Quartò, ſecundum partem, habere caput, pedem, animam, quod non aliud eſt, quàm eſſe capitatum, animatū. Quintò, habere per modum vaſis, vt amphora habet vinum: horreū, triticum: in ſumma habere denotat concretum aliquod nomen ab his, quæ habentur, quod aliquando eſt impoſitum, vt habere calorem, calidum eſſe: aliquando non eſt impoſitum, vt amphora habet vinum, non enim à vino eſt concretum ſignificans vinum in amphora, ſed ſuppletur per illud verbū, habere. Sextò, Habere ſecundum poſſeſſionem, vt habere agrum, domum, libros, diuitias. Vltimò, dicitur vir habere vxorem, & vxor virum: ſed iſtum dicit eſſe improprium, quia vir non dicitur habere vxorem, niſi quia cohabitat, videlicet legitimè in legitimo matrimonio. Sic autem cohabitare non eſt habere, nec ſic matrimonio eſſe coniunctum, eſt habere. Tandem concludit forſan alios eſſe modos habendi, ſed ex communibus penè omnes ſunt iſti enumerati: reliqui ad hos reduci poſſunt: de quibus vide in 5. lib. Meta. c. 23. Et hęc circa hoc caput ſufficiant.

DE PRÆDICAMENTIS IN COMMVNI.

QVÆST. I. *De numero Prædicamentorum, vtrùm tantùm ſint decem Prædicamenta.*

Singulis iam generibus manifeſtatis locus poſtulat, vt de eorum ſufficientia aliquid dicamus: ac primò de eorum numero, deinde de eorum diſtinctione agemus. De eorum ergo numero, magna fuit inter antiquos digladiatio, nec adhuc inter neotericos de hoc vnanimis eſt conſenſus, quibuſdam multiplicantibus, quibuſdam dementibus ex his, quę aſſignata ſunt.

Antiquorum 1. opi. Inter antiquos numerum Prædicamentorum coarctantes, primus fuit Plato, qui vt refert Ariſt. Met. c. 3. vnum eſſe omnium genus, & Prædicamentum exiſtimauit, nempè ipſum ens: quam ſententiam illic repellit Ariſt. & nos ſuprà reiecimus, cùm ens non ſit vniuocum.

2. opin. Poſt hunc fuit Zenocrates, & Andronicus, qui duo Prædicamenta conſtituerunt, diuidentes res omnes in per ſe, & in alio: & ſubſtantias vocabant res per ſe, accidentia verò res in alio, vt refert Simplicius: ſed iſta ſententia non eſt vera: quia ſicut ens non eſt genus ad iſta decem, quia non poteſt contrahi

trahi vltra differentia, quæ nõ ſit etiam ens, ita accidens non poteſt contrahi differentia, quæ nõ ſit accidens: vnde proinde non erit genus ad omnia accidentia, ſed æquiuocum, aut analogum: omnis enim differentia debet diſtingui à genere, nam contrahens diſtinguitur à contracto.

Alia fuit ſententia Stoicorum aſſerentium, quatuor ſolùm eſſe Prædicamenta, nempè ſubſtantiam, quale, quomodo ſe habet, quomodo ſe habet ad aliud: ſed iſta ſententia diminuta clariſſimè eſt, cùm præter iſta quatuor ſit etiam Quantum, vt docet Simplicius. *3. opin.*

Quarta ſententia fuit Nicoſtrati, qui referente Simplicio, actionem & paſſionem ſub vno conſtituit Prædicamento, nempè ſub motu, & ita viſus eſt nouem Prædicamenta conſtituere: ſed de hoc poſteà dicemus. *4. opin.*

Vltima ſententia fuit Ariſt. Pythag. Archytę, & aliorum, & communis antiquorum poſt hos, decem eſſe Prædicamenta, & ita docet Ariſto. 5. Meta. cap. 7. & plurimis locis id repetit, & affirmat. *5. opin.*

Inter neotericos etiam adhuc lis ſub iudice eſt: quidam enim ſolùm quatuor Prædicamenta recipiunt, inter quos eſt Sueſſanus in ſuis ludicris, nempè ſubſtantiam, quantitatem, qualitatem, ad aliquid: reliqua enim, vt ipſe vult, ad iſta reducuntur. *Neotericorũ 1. op.*

Alij nouem ponunt, nam Vbi ad quantitatem referunt: alij etiam Quando reponunt in quantitate, vt Pau. Ven. refert. *2. opin.*

Alij vndecim faciunt: præter iſta enim decem, vnum aliud pro entibus rationis faciunt: ſed quia multa ex his facilè dicuntur, & abſque conſideratione, opus erit, vt breuiter quid in hoc certius ſit explicemus. *3. opin.*

Oportet ergo aduertere Prædicamentorum duplicem eſſe conſiderationem: altera eſt ſecundum quam entia quædam varia, & inter ſe diuerſa ſunt: altera vt cùm entia diuerſa ſint, varium obtinent prædicandi modum. Quod quidem aliter dici ſolet, Prædicamenta conſiderari ſecundum primas intentiones, vel ſecundum primas, vt ſubſtant ſecundis. Hoc autem eſt inter hæc diſcriminis: contemplari enim talia entia vt entia ſolùm ſunt, Metaphyſici eſt: at conſiderate alia entia, vt Prædicabilia, & prædicata quædam ſunt, Logici eſt. *1. fund. Categoriarũ duplex eſt conſideratio.*

Aduerte ſecundò iſta duo, nempè modum eſſendi, & modum prædicandi, ſeu eſſe & prædicari, ita eſſe coniuncta, vt diuerſum ens diuerſum habeat prædicandi modum: & quæ *2. fund. Diuerſa entia di-*

uerſos habere modos prædicandi. idem ſunt, eundem etiam habeant prædicandi modum, quod dici ſolet, modus prædicandi ſequitur modum eſſendi. Verbi gratia, quia quantitas eſt ens diuerſum à qualitate, modus prædicandi quantitatis eſt alterius rationis à modo prædicandi qualitatis: illa enim in quanto, hæc in quali prædicatur. Præterea ſicut in ipſis entibus, vt entia ſunt, datur vnum primum ens, penes quod omnia alia diſtinguuntur, & à quo habent eſſe, vt docet Ariſt. 4. Meta. c. 2. ita in ipſis, vt prædicata ſunt, dabitur vnum primum ſubiectum, à quo omnia alia diſtinguantur, & de quo varia prædicata prædicentur. Hoc autem eſt prima ſubſtantia: ac propterea Ariſt. 12. Metaph. cap. 1. comparat ſubſtantiam inter reliqua Regi, & Imperatori in exercitu.

3. fund. Ex hoc eſt tertiò aduertendum, quòd ſi nos volumus numerum Prædicamentorum venari, conſtituto primo ente, ſcilicet ſubſtantia prima, diuerſos modos entis circa ipſam primos, & ſupremos, inquirere debemus, logicè autem modos prædicandi diuerſos, de prima ſubſtantia.

Quibus modis aliquid de prima ſubſtātia prædicetur. Hos autem pulchrè docet S. Tho. lib. 5. Met. lect. 7. in quiēs, quod multipliciter aliquid de prima ſubſtantia prædicatur. Primò, tanquam de eius natura, & eſſentia, & ex talibus prædicatis conſtituitur Prædicamentum primum, nempè Subſtantiæ. Secundò, tanquam accidens inhærens ipſi: & hoc vel eſt abſolutum, vel ad aliud: ſi ad aliud, eſt Prædicamentum tertium Ad aliquid: ſi autem eſt abſolutum accidēs, vel competit primæ ſubſtantiæ ratione materiæ, vel ratione formæ ſuæ: ſi competit ratione materiæ, eſt Quantitas, ſi ratione formæ, eſt Qualitas. Eſt enim hîc notandum diſcrimen inter quantitatem & qualitatem, quòd quantitas competit rebus ratione materiæ: quod eſt dicere, ratio propter quam ineſt alicui quantitas, eſt materia, & niſi materia ſit, quantitas non erit, vt patet in angelis, in quibus quantitas non eſt, quia materia non eſt: qualitas autem ſequitur formam, quod eſt dicere, ratio propter quam rebus ineſt qualitas, eſt forma, ita vt etiam ſi detur res abſque materia, poſſit habere qualitatem, vt patet in angelis, & anima rationali, in quibus ſunt ſcientiæ, & habitus, & non habent materiam. Tertiò, aliquid prædicatur de prima ſubſtantia ab extrinſeco, quia ei non inhæret: & hoc vel eſt tanquam menſura eius quantitatis, & ſic eſt Vbi, ſeu eſſe in loco continenti, & menſurante quantitatem locati: vel eſt tanquam menſura corporis, cum ordine partiū ipſius corporis, vt ſedere, ſtare, & hic eſt Situs: vel eſt tāquam menſura

menſura operationis, ſeu durationis,rei, & hoc eſt Quando: vel tandem non eſt menſura,& hoc eſt Habitus Prędicamentum, ſcilicet eſſe veſtitum.Hæc quatuor extrinſecè prædicari dicũtur de prima ſubſtantia,quia locus,ſitus, tempus, veſtis, non inſunt ipſis inhæſiuè,de quibus prædicantur. Quartò,id quod prædicatur poteſt eſſe partim inhærens,partim non inhærens,& hoc eſt duplex:vel inhæret ſecundum principium & ſic eſt Actio, vel ſecundum finem, & ſic eſt Paſſio. Verbi gratia,ſumo calefactionem, ſecundum quam ignis calefacit: iſta calefactio ineſt igni ſecundum ſuum principium , quia calor,qui in igne eſt,eſt principium eius: non tamen ſecundum finem,nam calor productus,qui eſt finis actionis, eſt in aqua,vel in re calefacta. Vides igitur actionem ſecundum principium inhærere agenti,non ſecundum finem : è contrà, paſſio inhæret ſecundum finem,non ſecundum principium: propterea dicuntur iſta prædicata partim inhærere, partim non inhærere,ſeu ab intrinſeco,& ab extrinſeco eſſe.Hæc eſt ſufficientia horum decem generum.

Ex his eſt prima concluſio. Tantùm eſſe decem Prædicamenta eſt probabile, non tamen eſt euidens , & demonſtratum.Hæc concluſio quo ad priorem partem nota eſt , ex auctoritate tot doctorum aſſerentium decem Prædicamenta: ſimiliter ex diuiſione ſuperiùs adducta ex S.Tho.Quo ad poſteriorem partem etiam nota eſt,cùm à multis negetur , nec ab vllo hucuſque demonſtretur. *1.conclu.*

Secunda concluſio.Entia rationis ad Prędicamenta entium realium reducuntur,nec particulare Prædicamentum conſtituunt. Circa quam aduerte, non quodcunque ens in Prædicamenta diuidi , ſed ens reale finitum : entia enim rationis, quia non habent verum eſſe, niſi in quantùm cùm entium realium conſideratione ſumuntur , genus proprium non faciunt , ſed ad alia reducuntur tanquam extrinſecæ quædam proprietates:vnde negationes,priuationes,entia rationis logica. reductiuè ſunt in Prædicamento eorum quorum ſunt negationes,priuationes,vt entia rationis logica,quemadmodum Ariſt.ſub eadem potentia conſtituit viſibile, & non viſibile,odorabile,& non odorabile,& reliqua. *2.conc.*

QVAEST. II. *De abſtractis & concretis Prædicamentorum, vtra potiùs in eis collocentur.*

DVo nobis vltimò circa Prædicamentorum diſtinctionẽ examinanda ſuperſunt:alterum an in his Prędicamentis abſtracta nomina potiùs, quàm concreta ſumenda ſint,alte-

alterũ quam inter ſe ſortiantur Prędicamenta diſtinctionem.

1.opin. Circa primum non conuenit inter doctos:nam Auic.lib.5. ſuæ Met.c.3. exiſtimat abſtracta accidentium præcipue eſſe in Prædicamentis, cuius ſententiæ fuit S.Tho. opuſculo 42. c.19. & alij multi.

2.opin. At in oppoſitũ eſt ſine dubio ſententia Ariſto.qui abſtracta in vno Prædicamento ponit,concreta verò in alio:nam in ad aliquid collocat ſeſſionẽ,accubitum in abſtracto e eorum autem concreta ſunt in Prædicamento ſitus,& illic id nos notauimus cum Simplicio,& Amm. præterea,quia in quibuſdam Prædicamentis ſi abſtracta ſumas, non erit nouum Prædicamentũ,vt vbi,quando,veſtitum eſſe, quorum abſtracta ſunt locus,tempus,veſtis,quæ in aliis Prædicamentis ſunt:ac proptereà ab Ariſt.conſultò in concreto ponuntur,vt patet.

1.fund. Sit igitur pro huius declaratione primò aduertendum, tam in ſubſtantiæ nominibus,quàm accidẽtis,eſſe abſtracta, & concreta, vt notum in his eſt, homo humanitas , animal animalitas,album albedo, calidum calor. Inter concreta autem & abſtracta hoc diſcrimen eſt: nam abſtracta ſignificant ſolam naturam accidentis,vel ſubſtantiæ , at concreta ſignificant naturam ſimul cum ſuo modo intrinſeco;nempe concreta ſubſtantiæ ſubſtantiam, vt eſt per ſe;concreta accidentium,accidentium naturam,vt eſt in alio,ex quo fit, vt homo & humanitas eandem rem , ſeu naturam ſignificent. Differunt autem,quòd humanitas quandam naturam ſolàm , homo naturam cum modo ſubſtantiæ, ſcilicet vt eſt per ſe , ſignificat:ſimiliter album,& albedo.

Concretum & abſtractũ numero quomodo differant.

At diſcrimen eſt notandum inter ſubſtantiæ & accidentis concreta:nam concreta accidentium cum ſignificent rem cum modo,qui modus eſt eſſe in alio , inde talia concreta aliqua ex parte ſignificant aliquid præter ipſum accidens, ſcilicet ſubiectum,ac ideò dicuntur connotatiua:ſed concreta ſubſtantiæ cùm ſignificent rem cum modo , qui modus non eſt ad aliud extrinſecum,ſed eſſe per ſe,ideò talia dicuntur abſoluta,& prorſus nihil præter ſubſtantiam ſignificare, vel connotare.

Quid differant cõcreta ſubſtantiæ & accidẽtis.

2.fund. Sit ſecundò aduertendum,Prædicamenta ſe habere in duplici differentia: quædam enim continent rerum naturam pręcipuè,ſimul etiam naturæ modum,qualia ſunt ſubſtantia, quantitas,qualitas,ad aliquid,& partim actio & paſſio:in his enim accidentium diuerſæ naturæ continentur,modi etiam, qui talem naturam intrinſecè conſequuntur, ſcilicet eſſe per ſe,ſeu

Categoriarum quædam rerũ naturas continent,

ſe, ſeu eſſe in alio: alia verò Prædicamenta præcipuè modos accidentium, non ipſas naturas continent, qualia ſunt reliqua quatuor, vbi, quando, &c. vbi enim non locus, ſed eſſe in loco; quando non tempus, ſed eſſe in tempore: veſtitum eſſe, non veſtis eſt. *& modos quadam ſolū modos accidentium.*

Dices fortaſſe tu: Quare hi modi quatuor faciunt nouum Prædicamentum à ſuis formis, non autē alij modi: verbi gratia, quare eſſe calidum non eſt alterius Prædicamenti, quàm calor, & eſſe in loco, tempore, eſſe veſtitum, nouum faciunt Prædicamentum, præter illud, in quo ſunt, locus, tempus, veſtis, ſeu habitus, & ſitus? *Dubium.* Dico ad hoc, & eſt valdè notandum, quòd illi modi aliorum ſunt modi accidentis vt accidens eſt: nam modus accidentis, vt accidens eſt, eſſe in ſubiecto, & tales ſunt modi horum, nempè quantitatis, qualitatis, & aliorū: propterea concreta non faciunt aliud Prædicamentum ab abſtractis, quia illa dicunt modos eiuſdē rationis & naturæ cū abſtractis. At iſti modi horū quatuor non ſunt modi accidentis, vt accidens eſt, cùm non ſint per modum inhærentiæ: eſſe enim in loco, nō eſt inhærere, nec eſſe in tēpore, nec eſſe veſtitum, nec ſedere; propterea Ariſt. ſuperiùs explicās quid eſt eſſe in ſubiecto ſicut accidēs, hos modos reiicit, vt illic declarauimus, ac ideò nouum alterum Prædicamentum faciunt, quàm ſuæ formæ, & quàm abſtracta. Et hoc nota admodum. *Sol.*

His ſuppoſitis, eſt prima cōcluſio. Sine vllo dubio quatuor Prædicamenta enumerata in concreto cōſtituuntur. Hæc cōcluſio propter rationes ſuprà in principio poſitas, patet, & ex natura horum Prędicamentorum in ſecundo fundamēto expoſita, quam neſcio an ita multi penetrauerint. *1. concl.*

Secunda cōcl. Multò probabilius eſt Prędicamenta in concreto ſumēda eſſe. Probatur primò. Omnia Prædicamenta accidentium diſtinguuntur & cōſtituuntur penes nouē modos eſſendi, & prædicandi de prima ſubſtantia: ſed hi modi nō niſi per concreta explicantur: ergo concreta præcipuè in Prædicamento ſunt. Maior patet etiam ex ipſis oppoſitum ſentientibus: prætereà ex Ariſt. 4. Meta. c. 2. qui ſumit Prædicamenta accidentium per habitudines ad ſubſtāriā, & in Prædicamēto ſubſtantiæ omnia comparat cum ſecundis ſubſtantiis reſpectu primarum. Secundò probatur. Concreta magis ſignificant accidentia, quàm abſtracta, & ſimiliter magis ſignificant id, quod in Prædicamento eſt: ergo illa ſunt conſtituenda. Probo antecedens ex 7. Meta. c. 1. vbi dicit Ariſt. albedinem & ſeſſionem eſſe non ens, album & ſedere eſſe ens, perinde eſt, ac ſi *2. conclu. Prædicamenta eſſe in concreto ſumenda.*

dicat, concreta magis ſignificare naturam accidentis, quæ eſt eſſe in alio. Tertiò probatur, ille modus accidentis eſt in eodē Prædicamēto, ſcilicet albedo, vt eſt in ſubiecto, calor, vt eſt in ſubiecto: ſed tales modi ſignificant per cōcreta, ergo iſta ſunt in Prædicamento. Patet conſequentia, quia in ſubſtantia ideò ſunt concreta, quia ſignificant modum intrinſecum ſubſtantiæ: ſed etiam accidentibus ſuus eſt modus intrinſecus: ergo eorum concreta etiam, in his quinque Prædicamentis præcipuè ad Prædicamentum pertinent.

3. concl. Tertia concl. Abſtracta aliqua ab ipſo Ari. in Prædicamento ponuntur, vt patet in quantitate, qualitate, ad aliquid: ne ſi concreta ponat, aliqui decipiantur, exiſtimantes ſubiecta concretorum in prædicamento illo eſſe, vel aliquos alios reſpectus, qui in ſubiectis ſunt: qui enim dicit calidū, videtur dicere ſubiectum: qui dicit agens, videtur dicere relationem agētis: propterea ne ſubiectum caloris in qualitate conſtituamus, & actionem in relatione, propterea in abſtracto ſumit: ſed re verâ abſtrancta, vt in ſubiectis ſunt, id eſt, cùm tali modo in Prædicamento ponuntur, qui modi in concreto ſignificantur.

QVAESTIO III. *De diſtinctione Prædicamentorum, An diſtinguantur realiter inter ſe.*

1. fund. *Diſtinctio alia realis, alia rationis, & quanā illa.* Alterum examinandum eſt, An omnia iſta decem genera diſtinguantur realiter. Hoc autem ea cauſa diſputo, vt ſaltē ipſos explicem terminos, qui profectò aſſiduè à neotericis tractantur, & minùs declarantur. Oportet ergo intelligere, quid per diſtinctionē realē intelligamus. Diſtinctio quidē duplex eſt, altera realis, altera rationis: diſtinctio realis nō eſt aliud, quàm multarum rerū pluralitas: res autē dicitur quodcunque ens exiſtens citra operationē intellectus, vt calor extra intellectus operationem ſubiecto inhæret: propterea calor dicitur res. Erit igitur diſtinctio realis, pluralitas rerum, id eſt, entium diuerſis exiſtentiis exiſtentibus, ſicut albedo & dulcedo lactis realiter diſtinguuntur, quia diuerſas habent extra intellectum exiſtentias.

2. fund. *Diſtinctio realis triplex.* Huius diſtinctionis triplex eſt gradus. Primò, quædā diſtinguuntur realiter, quia ſunt diuerſa ſuppoſita exiſtentia, vt Petrus, & Paulus, homo, & leo realiter diſtingui dicuntur. Secundus gradus eſt, quo diſtinguuntur ea, quæ diuerſis ſuppoſitis ſeu ſubiectis inſunt, vt albedo niuis, & albedo cygni. Tertiò, diſtinguuntur realiter ea, quæ cùm in eodem ſubiecto inſint, in eo tamen variam habent exiſtentiam, vt albedo, & frigiditas in eadem niue realiter diſtinguuntur.

Diſtinctio

Diſtinctio autem rationis eſt, quæ inuenitur inter entia rationis, & quæ non ſunt in rebus extra intellectũ cuius eſt triplex gradus. Primus eſt, quando vtrunque extremum eſt ens rationis, vt Adam & Antichriſtus diſtinguuntur ratione, quia neuter eſt in rebus, niſi per operationẽ intellectus. Alter gradus eſt, quando vnum quidem extremũ eſt ens reale, alterum tamen per intellectum: quę diſtinctio eſt ſæpè inter contradictoria, ſcilicet homo, nõ homo, leo, nõ leo: ſimiliter inter me & Antechriſtũ eſt huius gradus diſtinctionis, quia ille non eſt niſi per intellectũ, ego autẽ realiter ſum. Tertius gradus diſtinctionis huius eſt, qui eſt inter extrema, quę tamẽ vnũ ſunt in rebus, & vnam habẽt exiſtentiam, tamen hoc vnum æquiualet multis, & iſta multa ſic vnum ſunt, quòd ex natura ſua eſſe poſſunt multa. Verbi gratia, in homine anima vegetatiua, ſenſitiua, rationalis, eædem res ſunt: tamen iſta anima facit, quòd tres animæ per ſe faciũt: & iſta tria ſic vna anima in homine ſunt, quòd ex natura ſua poſſunt eſſe diſtincta in diuerſis rebus: nã in plantis eſt vegetatiua ſine aliis, in brutis ſenſitiua ſine rationali: iſta igitur dicuntur tria & diſtincta, ratione, & intellectualiter cognoſcẽte vnum, aliter alterum: ſed talis diſtinctio non eſt vlla ex illis dictis, quia hîc iſta omnia extra intellectum ſunt, quamuis vna res exiſtant. Hęc diſtinctio peculiari nomine dicitur diſtinctio rationis ratiocinatę: alię duę diſtinctiones rationis ratiocinantis dicuntur. *Diſtinctio rationis triplex.*

His ſuppoſitis breuiter, quia locus iſte alienus eſt ab hac diſputatione, ſit prima cõcl. A ſubſtãtia omnia nouẽ Prędicamẽta realiter diſtinguuntur in cõmuni: dico autem in communi, non quòd omnia & ſingula diſtinguantur, ſed quòd in omnibus Prædicamentis ſunt accidentia realiter à ſubſtantia diſtincta, quod alij dicunt pro generibus ſingulorũ. Inter ſe nõ omnia realiter diſtinguuntur: ſimilitudo enim quæ ad aliquid eſt, vt multi volunt, nõ diſtinguitur à qualitate realiter, nec figura à quãtitate, nec quãdo à tẽpore, nec vbi à loco: ſcire aũt quæ diſtinguãtur, quę nõ diſtinguãtur, prętermittatur modò. *1. conclu.* *2. conclu.*

Quæ realiter nõ diſtinguuntur, ratione tertio modo diſtinguuntur. Hoc enim notiſſimũ eſt: aliter enim non eſſet diſtinctũ Prædicamentum, niſi eſſet ens reale, & aliquo modo ab altero diuerſum, & diſtinctũ. Et hæc ſufficiant pro Prædicamentorũ explanatione. Sit laus Deo optimo maximo, qui nos ad finem perduxit: ipſe faciat, vt hæc omnia ſtudia in ſui nominis gloriã & magnam legentium vtilitatem cedant. Amen. *3. conclu.*

Finis Prædicamentorum.

GILBERTI PORRETANI, PERIPATETICI, SEX PRINCIPIORVM LIBER.

De Forma. Cap. I.

FORMA *eſt cõpoſitioni cõtingẽs, ſimplici, & inuariabili eſſentia conſiſtens. Compoſitio etenim nõ eſt: quoniam à natura compoſitionis ſeiungitur. Compoſitio enim alteri vnaquæque adueniens, maiorem ſe coniunctam efficit quodammodo. In forma autem hoc commune non eſt: nam in eo quòd corpus album eſt, non dicitur maius aut minus ſeipſo non albo, nec ſi non album intelligatur, deſtructio compoſitionis, vel minoratio aliqua facta eſt, ſed alteratio ſolùm. Quoniam autem fortaſſe in aliis idem contingit proferri, additum conuenienter exiſtimo, inuariabili eſſentia cõſiſtens: in anima enim alteratio contrarietatis inuenitur, vt triſtitiæ & gaudij. Sed quoniam (vt aiunt quidam) ſimplicitati, nulli verò variationi ſubiecta eſt, vt ea, quæ eſt anima mũdi, diſſocians hanc ab omnibus addidit, compoſitioni contingens. Erit itaque terminus formæ dicta definitio: neque enim ſuperflua neque diminuta, ſi quis ſubtiliter inueſtigauerit, reperietur. Habet autem dubitationem ex præcedentibus, vtrum aliqua forma variabilis ſit: hoc autem videtur in pluribus, nam eadem oratio ſuſceptiua veri & falſi eſt: & albedo claritatis & obſcuritatis, & oratio eius quod eſt in re, & non eſt. Sed non eſt ita, nam nihil differt albedinem*

claram

claram dicere,quàm ſuſcipiens clarum dicere : non eſt autẽ oratio eadem ſuſceptiua contrariorum,nec oratio eius quæ in re eſt & nõ eſt:ſed orationes notæ ſunt earũ quæ ſunt in anima paſſionum:de his autem dictum eſt alibi. Subſtantiale verò eſt, quod confert eſſe ex quadam compoſitione compoſitioni, vt in pluribus quod impoſſibile eſt deeſſe ei : vt ratio & ſenſus, ſiue horum ſimilia, vt continuum & diſcretum. Hoc verò erit vt materia, & illud vt forma:vt corpus, quod eſt hominis materia, anima verò forma:erit itaque ſubſtantiale,vt corpus,homo,& ratio. Hæc autem in his quæ de Categoriis dicta ſunt, expedita ſunt.

Videtur autem forma quædam à natura eſſe, quædam verò ab actu:ratio enim à natura eſt,color verò,& paſſio, quædam in actu conſiſtunt. In quibuſdam autem dubitatio eſt,vtrùm à natura, an ab actu incipiant eſſe, vt in figura inciſionis:nam nihil additionis fit,ſed ſeparatio quædã partium. Dico autem figuram eſſe à natura : aſſentiri verò ab actu:ſed quæ coniunctionis eſt,ab actu eſt,vt domus:manifeſtum autem de his. Sed in his,quæ in pluribus ſunt, palàm non eſt : nam ea quæ in pluribus ſunt, in actione eſſe impoſſibile eſt,à natura autem non videtur fieri, quoniam ea quæ à natura ſunt,à creatura præexiſtẽte ſumunt principium:palam verò eſt creaturam non eſſe : nihil enim rationis omnino, quare hæ creaturæ ſunt, poterit explicari. Natura igitur in his occultè operatur:nam ſicut ex pluriũ partium coniunctione conſtitutio quædam primorum excedens quantitatem,efficitur, ſic ex ſingularum diſcretione vnum quoddam intelligitur, eorum excedens prædicationem. Quapropter communitas omnis naturalis eſt, quia à ſingularitate procedit,quæ creationi adæquatur. Subtiliter autem etiam ſpeculantes ſicut naturam in actionibus operari latenter inuenimus,ſic creaturarum creatorem in natura, ex actu,qui numero naturam ſtabiliuit. Sed hæc hactenus : alterius enim conſiderationis ſunt. Formarum

verò

verò alia quidem eſt in ſubiecto, & de ſubiecto dicitur: vt ſcientia in ſubiecto quidem eſt, vt in anima: & de ſubiecto quidem dicitur, vt de Grammatica. Quædam autem in ſubiecto eſt, de ſubiecto autem nullo dicitur, vt albedo Socratis. Quædam verò neque in ſubiecto eſt, neque de ſubiecto dicitur, vt humanitas Socratis & Platonis: ſimiliter autem & his, quæcunque formarum ſunt indiuidua. Quædam verò dicuntur de ſubiecto & in ſubiecto nullo ſunt, vt rationale, mortale. Eorum verò quæ in ſubiecto ſunt, & quæ de ſubiecto non ſunt dicibilia, alia quidem ſenſibilia ſunt, alia inſenſibilia. Senſibile verò eſt, quod ſenſu comprehenditur: vt albedo, color, ſonus, ſapor, percuſſio, dulcedo. Inſenſibilia, quæ ratione comprehenduntur, vt doctrina, diſciplina: ſimpliciter autem nihil eorum quæ de ſubiecto dicuntur, ſenſibilia ſunt. Manifeſtum eſt autem ex his, quæ propoſita ſunt, ſita alicubi, vt nigredo in oculo: quædam verò difficilè eſt aſſignare, vt ſcientia paternitas, filiatio: niſi fortè in componenentium & generantium complexione, ſingulorum autem quæ dicta, incomplexionis eius, quæ in voce eſt, notatio eſt: hoc verò ſubſiſtens erit vel contingens. Eorum verò quæ contingunt exiſtenti, ſingulũ aut extrinſecus aduenit, aut intra ſubſtantiam conſideratur ſimpliciter: vt linea, ſuperficies, corpus. Ea verò quæ extrinſecus contingunt aut actus, aut pati, aut diſpoſitio, aut eſſe alicubi, aut in mora, aut habere neceſſariò erunt. Sed de his, quæ ſubſiſtunt, & quæ non ſolùm in quo exiſtunt, exigunt, in eo, qui de Categoriis libro inſcribitur, diſputatum eſt: de reliquis verò continuò agamus.

De Actione. Cap. II.

Actio verò eſt, ſecũdũ quã in id quod ſubiicitur, agere dicimur: vt ſecans quis in eo quod ſecet, ſecãs dicitur. Eſt autem alia quidem animæ alia verò corporis. Differũt autem quoniã ea, quæ corporis eſt, mouẽs eſt neceſſariò illud in quo eſt: idẽ enim quòd corpus agẽs eſt, & mobile eſt, actio

actio autem animæ non id mouet, in quo eſt, ſed coniunctum: anima autem dum agit immobilis eſt, mouet enim corpuus: anima autem permanet immutabilis, quoniam anima nec ſecundum locum mouetur, nec ſecundum quemquam aliorum motuum, niſi ſecundum alterationem, non in ſuſcipiendo crementum, neque decrementum mouetur, neque diminuendo, neque ad oppoſitum locum tranſeundo: locus enim corpus eſt: anima verò non eſt corpus. Impoſſibile eſt autẽ non corpus corpore moueri, quia nullam loci ſuſcipit mutationem: ſolùm verò corpus, eo quod de loco ad locum trãſit, mouetur. Hoc autem in quibuſdam dubitabile apparebit, ſpeculo enim permanente immobili, imaginis motus fieri videtur ad oppoſiti mutatiões: impoſsibile ergo erit ſoluere, conceſſo, quòd ibi forma exiſtat verè. Si verò non eſt incredibilis error, in vulgo putabitur; licèt ſit conuenientius. Scire autem oportet, quòd omne, quod in motu eſt, in actione eſt: moueri enim actio eſt: ſi quid enim mouetur agit neceſſariò: omnis ergo actio in motu eſt, omniſq; motus in actione firmabitur: Proprium igitur actionis eſt in motu eſſe ſicut proprium motus in actione. Et in his quidẽ actionibus in quibus eſt generatio aliqua, palam eſt: de his verò quæ corrumpuntur, fortaſſe obiicitur: nã qui deſtruit, in motu eſt: nihil autem facere videtur, nam nihil efficitur, ſed quod factum eſt, deſtruitur. Dico autem actionem, non quid ſed in quid agat exigere. Non eſt autem motus actio, ſed quale, quieſcere enim quale eſt: quare & motus quidem quale erit. Simpliciter autem quæcunque contrariorum oppoſitionẽ ſuſcipiunt, eiuſdem ſuſcipiunt generis prædicationẽ. Naturalis verò actionis proprietas eſt, paſsionẽ ex ſe in id quod ſubiicitur inferre: omnis enim actio paſsionis eſt effectiua, & omne paſsionẽ inferens actio eſt. Contingit autẽ actionẽ actione effici, actio enim eius quod per ſe mouetur eius actionis, quæ per aliud mouetur generatiua eſt: actio enim ab animali illata, ab ea quæ eſt animalis, principiũ ſu-

mit.

mit. Nihil autē intereſt ſiue agere, ſiue pati, animalis eius, quod ab animali agere eſt, principium dicatur. Et ſic actus quidem eſt primordiale principium, pati verò permixtum, quamobrē actionis, paſſioniſque actus eſt generatiuus. Facere verò id quod quale eſt, ex ſe gignit. Qualitas, quæ calor eſt, eam efficit, quæ calefacere eſt, actionem. Quantitatum verò particularium poſitio effectrix eſt, & qualitatū: aſperitas enim & ſimilia qualia ſunt: linea verò & ſuperficies, & ſoliditas quantitates ſunt: vniuerſa enim è ſitu ſubſtantiam & generationem habent. Quantitas autē quātitatis, vt longitudinis linea, latitudinis planum, altitudinis ſolidum corpus: Qualitatis verò qualitas: vt calor caliditatis: Situs autem agere & pati. In diſpoſitionis nanque compoſitione quædam generatio ſimplicium fit, quam in motiua actione conſiſtere neceſſe eſt. Quando verò tēpus. Vbi verò locus. Habere autem corpus. Ea enim quæ circa corpus ſunt, habere dicuntur. Eorum verò, quæ in ſubiecto non ſunt, indiuiduorum corruptio quidem eſt in primis generatio autem in his, quæ mox poſt primorum conſtitutionem conſiſtunt. Eorum verò, quæ de ipſis prædicata ſunt, ea à quibus omnino generaliter nulla eſt prædicatio, vt omnes quidem homines eius hominis qui communis eſt & vniuerſalis. Recipit autem facere & pati contrarietatem, & magis & minus: ſecare enim ad plantare cōtrarium eſt, & vrere ad humidum facere, & calefieri magis & minus dicitur, & infrigidari, ſiccari, & humidum fieri, triſtari, & gaudere magis & minus dicitur.

De Paſſione. Cap. III.

PAſſio eſt effectus illatioque actionis, ſecundum quam hæc quidem patiuntur magis, illa verò minimè: ſecundum quod quædam animantiora ſunt aliis, vt animantius quidem brutum eſt arbore, animantius verò irrationali rationale. Omnia verò quæ de generatione dicta ſunt, eadem dici poſſunt de ea, quæ in rebus eſt paſſione: quadam autem

prolatione,

prolatione, non recta, ſed mutatione. Eſt autem pati eorum quæ multipliciter dicuntur: anima enim actionum vnaquæque paſſio dicitur, quas quidem ſub actione locauimus, vt amor, odium, triſtitia & gaudere: quæ omnia qualitates paßibiles, actiones animæ appellamus. Dicitur quoque paßio quòd in naturam agit: vt morbus, febris, ægritudines & reliqua quæ qualia dicta ſunt. Paßio verò vt dictum eſt, prima eſt generatio actionis. Non eſt autem in agente paßio, ſed in eo in quod agitur, & operantis actum ſuſcipit: percutiens enim pati non dicitur, ſed materia actum ſuſcipiens. Ea verò, quæ nunc relinquuntur, in eo, qui eſt de Generatione, libro tractantur. Et de paſſione hæc ſufficiant.

De Quando. Cap. IIII.

QVando verò eſt, quod ex adiacentia temporis relinquitur. Tēpus verò quando non eſt: vtriuſque autē ratio coniuncta eſt, vt tempus quidem præteritum quando non eſt, effectus autem eius, & affectio, ſecundum quam dicitur aliquid fuiſſe, quando eſt. Inſtans autem quando non eſt, ſed ſecundum quòd aliquid æquale vel inæquale eſt: eius autem affectio, ſecundum quam aliquid dicitur in inſtanti eſſe quando eſt. Futurum ſimiliter tempus quando non eſt, ſed id quod futurum eſt: quoniam contingere neceſſe eſt, ſecundum quod aliquid dicitur futurum eſſe cras, vel in aliquo tempore. Eſt igitur quando, aliud ex eo quod abiit, aliud ex eo quod inſtat, aliud verò ex eo quod neceſſe eſt contingere. Dictum eſt enim in Categoriis præteritum & futurum eſſe quantitates, & quod magis eſt continuans ad præſens. De præterito quidem dictum eſt hoc, non quod in ſubſtantia permaneat, ſed quoniam in exceſſu ſuo nondum præteriit, de futuro autem, quoniam neceſſe eſt contingere, quòd tantum eſt, ac ſi inſtaret: nulla enim differentia eſt in eo quod permanet, & quod futurū eſt, & quod nūc abiit. Quamobrem & de futuris agitur, & ſecundum ea aliquid dicitur

dicitur,& nuncupationẽ exiſtentiũ ſortiuntur; vt Sol orietur cras, cras erit nauale bellũ, heri obiit Socrates: & aliquid dicitur ſecundum tempus, id quod futurum eſt, de eo, qui naſcetur futurum, aut neceſſariò de eo quod eſt: vt Calias diſputabit cras, vel non diſputabit cras: diſputabit, enim futuram actionem ſignificat: nihil autẽ inde eſt, quod in ſubſtantia adhuc ſit. Differt enim quando, ab eo quod eſt vbi: quoniam in quocunque tempus eſt, vel fuit, vel erit: in eo quidem quando eſt vel fuit vel erit, quod ſecundum idẽ tempus dicitur, quando enim quod exiſtenti eſt cum ipſo inſtanti eſt & ſimul in eodem ſunt: quando verò ex eo, quod abiit, & quod futurum eſt nunquam ſimul erunt, vbi verò & locus à quo eſt vel ſit, nunquam ſimul in eodem: vbi autem in circumſcriptione eſt, locus autem in complectente. Diſtat autem quando, quod ex præterito eſt, ab eo quod ex futuro procedit: quoniam quando quòd ex futuro præterito poſterius eſt: quod verò ex præterito, eſt prius futuro. Quando autem vnum & idem, primum quidem ex futuro eſt, ſecundum ex præſenti, poſterius verò ex præterito: quemadmodum tempus: primum quidem nunc eſt futurum, poſteà verò præſens, deinde præteritum. Sicut autem & tempus, aliud quidem compoſitum eſt, aliud verò ſimplex. Eſt autem compoſitum quod in compoſita actione cõſiſtit, ſimplex verò quod cum ſimplici procedit: Et ita quando, aliud ſimplex, aliud compoſitum: ſimplex quidem, vt in momento, & nunc eſſe: compoſitum autem vt in hora, die hebdomada, & ſimilibus. Amplius, quemadmodum temporis partes ſine mora ſuccedent, ſimiliter & partes quando: quãdo quippe præteritũ & futurũ ad præſens copulatiuè reducuntur. Diſtat autem & tempus ab eo quod quando; quoniam ſecundum tempus aliquid eſt menſurabile: vt motus annuus, quis & motus multus dicitur, eo quòd multo tempore permanet. At verò ſecundum quando nihil menſuratur, ſed aliquando dicitur eſſe, & ſecundum idem temporale.

porale,& variabile pronunciatur. Ineſt autem quãdo non ſuſcipere magis & minus:non enim dies vel diurnus magis & minus die vel diurno dicitur, nec vnumquodque diurnius alio:ſic & de aliis:quare omni quando ineſt non dici ſecundum magis & minus. Amplius, quando nihil eſt contrarium:etenim quando ex præſenti eſt vnum,& idem quando de futuro & præterito:impoſſibile eſt autem duas de eodem prædicari indiuiduo contrarietates. Amplius autem, contraria nunquam in eodem erunt inſimul: quãdo autem,quod ſecundum præteritum & futurũ, inſimul erit in eodem:idem namque quod eſt fuiſſe, verum eſt eſſe, & permanſurum. Contrariorum verò ratio eſt, nunquam in eodem ſimul conſiſtere, neque de indiuiduo eodem dici, & in eodem tempore. Quare contrarietas in eo,quod quando eſt,non enunciabitur. Eſt autem quando in omni eo, quod incipit eſſe,vt corpus quidem vniuerſum aliquando eſt & in tempore: ſuſcipit enim temporum alterationes, alteratur enim corpus in æſtu,vêre,hyeme, & autumno. Similiter autem & animalia acutiùs quædam in hyeme, quædam in æſtate. quædam in vêre ſpeculantur ſecundum inſtrumenti complexionem. Anima enim coniuncta corpori imitatur cõplexiones ipſius,vt qui aridæ,vel gelidæ compaginationis, dementiores ſeipſis in autumno fiunt ſæpe: quibus verò ſanguis principatur,in vêre. Similiter autem & in aliis ſecundum ſimilitudinem complexionis animalium & temporum. Erit igitur in tempore, quicquid temporis ſuſcipiens variationes, alteratur ſecundum tempus. Huiuſmodi verò ſunt quæ dicta ſunt:de paucis autem, aut de nullis aliis conuenientius erit proferre.

De Vbi. Cap. V.

VBi verò,eſt circunſcriptio corporis,à circunſcriptione loci proueniens. Locus autem in eo, quod capit, eſt,& circunſcribit. Eſt ergo in loco quicquid à loco circunſcribitur & complectitur. Non eſt autem in eodem lo-

cus & vbi, locus autem in eo quod capit: vbi verò in eo, quòd circunſcribitur & complectitur. Videtur autem non omni adeſſe: anima enim nuſquam eſt. nullum enim locum occupat, neque implet: animatum namque aliud capere poteſt. Nunquam autem contingere palam eſt occupatū quidem aliquo locum capere aliud, & complecti poſſe occupante permanente: granum enim modio adueniens retineri non poſſet, aëre quo implebatur quieſcente, aëre enim expulſo granum vtique recipitur. Nequaquam igitur duo in eodem loco eſſe ſimul poſſunt, nec idem vnum in diuerſis. Quamobrem nec anima quidem localis erit, cùm locum nullatenus occupet. Similiter autem & quæcunque à corporis ratione diſſentiunt loci carent circunſcriptione. Mouet autem quis quæſtionem fortaſſe, idem in diuerſis & pluribus: concludens etenim vox in auribus diuerſorū eſt: vox autem etſi aër non ſit eſſe non poterit ſine aëre, & in auribus diuerſorum eſt. Quare dicitur & corpus idem eſſe in diuerſis locis: vox enim omnino vna & eadem in diuerſis quidem aëris partibus eſſe poteſt. Concedentibus itaq; nobis vnam & eandem vocem omnino in auribus diuerſorum ſentiri, vtique & confiteri oportet omnino vnam particulam aëris ad aures diuerſorum peruenire: ſimpliciter autem vnum & idem in pluribus totū impoſſibile eſt inueniri. Quamobrem etiam concedere cogimur, vel diuerſum quidem in auribus diuerſorum ſentiri. vel vnum & idē omnino in pluribus locis. Relinquitur igitur diuerſum ſenſum eſſe imaginabiliter ſe generantium, & ſimiliter, quare & vox quædā non animalis eſt: ea enim quæ imaginabiliter fit ſimiliter animalis nō eſt, quoniam ab animali non profertur. Adhuc autem dicimus omnem vocem animalis eſſe. Quis enim vocem ab initio audiuit, in ſilentio quidem ſimpliciter, niſi animalium? quare vox quidē animalis dicitur, quæcunque quidem ab ipſo proferente fit: vnius ergo vox ad aures diuerſorum dirigitur: vna autem

&

& eadem non contingens eſt. Vbi autem, aliud quidem ſimplex, aliud verò compoſitum. Simplex quidem, quod à ſimplici loco procedit: compoſitum autem, quod ex compoſito. Locus autẽ, ſimplex eſt origo, & cõſtitutio eius quod eſt continuorum. Locus autem, vt dictum eſt quidem, compoſitus habet particulas copulatas ad eundem terminum, ad quem particulæ corporis copulãtur: corporis verò partes iuxta punctum. Loci ergo particulæ ſolidorum particulas claudunt: etenim loca ſimplicia corporis minimi occupatiua ſunt. Quare nec locus ſine corpore, nec ſoliditas ſine loco erit. Contẽtio autem de ſphæræ extremitate oritur: nihil enim extra ipſam eſt. In ea autem locus eſſe non poterit, vt dictum eſt à ſuperioribus, quod ab eo quidem loco ambitur. Confitentibus ergo nobis ſphæram localem eſſe, confiteri vtique neceſſe eſt aliud quidem præter eam, in quo extremitatis locus exiſtat: nihil autẽ præter ipſam eſt, quare extremitas quidem in loco non eſt: de huiuſmodi autem inſolitum & occultum eſt pronunciare & contra ſenſibilia. Caret autem vbi intentione & remiſſione: non enim dicatur alterum altero magis in loco eſſe vel minus, licèt etiam maiorem vel minorem locum poſſideat: non autem ſecundum vbi, vel ſecundum quantitatem aliquam eſt magis & minus, ſed ſecundum id quod quale eſt. Ineſt autem vbi nihil eſſe contrarium, eo quòd nec loco quidem ineſt contrarietas: locus enim loco non eſt contrarius. Quod autem nec aliis, manifeſtum eſt: ſurſum enim & deorſum eſſe contraria pluribus videntur: multum enim diſtare videtur id quòd ſurſum eſt, ad id quod deorſum eſt, quemadmodum ſurſum & deorſum. Quare contrarietas videtur vbi circa ſurſum eſſe & deorſum, quemadmodum circa locorum quantitates. Contingit autem contraria in eodem eſſe: ſurſum enim & deorſum eſſe, in eodem ſunt: idem enim ſurſum & deorſum eſt ad diuerſa quidem ſumptum: nam turris altitudo ſurſum eſt ad nos, ſphæræ

autem extremitati comparata inferior eſt. Amplius, contrarium ſibimet quidem idem fore contingit: ſi enim ſurſum eſſe & inferius eſſe contraria ſunt, cum idem ſurſum & deorſum ſit, colligitur idem ſibimet contrarium fieri. Non ergo contrarietas vlla in eo quod in loco eſt.

De Poſitione. Cap. VI.

Poſitio, eſt quædam partium ſitus, & generationis ordinatio, ſecundum quam dicuntur ſtantia, vel ſedentia, vel aſpera, vel lenia, vel quomodolibet aliter diſpoſita: ſedere autem & iacêre poſitiones non ſunt, ſed denominatiuè ab his dicta ſunt. Solet autem quæſtio induci de curuo & recto, aſpero & leni, quadrangulo & triangulo, bicubito & tricubito, magno & paruo, breui & longo, & ſimilibus: quandam enim poſitionem partium ſignificare videntur. Aſperum enim dicitur, cuius partium vna alteri ſupereminet. Lene verò dicitur, cuius particulæ æqualiter porrectæ ſunt: ſimiliter autem & de aliis. Non ſunt autem poſitiones ea quæ dicta ſunt omnia, ſed qualia circa ſitum exiſtentia: ex eo namque quod partes ſic ſunt diſpoſitæ, ex eo talia ſenſibus iudicantur: non autem ex eo quod talia, ſcilicet & aſpera & lenia, vel bicubita, vel tricubita ſunt: ſimiliter autē & de aliis huiuſmodi, quæ partium habent poſitionem. Erit igitur vnumquodq; prædictorū non poſitio, ſed quale, quod circa poſitionē naſcitur. Suſcipere autē videtur ſitus contrarietates. Nam ſedere, ad id quod ſtare, contrariū eſſe videtur: contraria enim ſunt, quæ in eodem indiuiduo, eodémq; tempore impoſſibile eſt reperiri: viciſſim tamen poſſibilia ineſſe. ſedens autem illicò ſtare poteſt, & ſtans ſedere: quocunque autem ſedente, impoſſibile eſt eundē ſtare. Ponentibus autem nobis hæc contraria eſſe, inconuenientia recipere cogimur, hoc, quòd vnum ſit contrariū plurium, ſecundū enim dictorum conſequentiā, non magis ſedere ad id quod eſt ſtare contrarium eſt, quàm ad accumbere. Similiter autem & quemadmodum ſedere, &

ſtare

ſtare nunquam in eodem ſimul reperiuntur, ita & accumbere & ſedere & ſtare: ſecundum igitur huiuſmodi diſpoſitiones ſitui nulla contrarietas inerit. Fortaſſis autem nec inſolitū quidem putabitur vnum pluriū eſſe contrarium: pallor etenim ad album & nigrum contrarium eſſe videbitur: nam ſub eodem genere cùm ſint, nunquā ſimul inueniuntur, & viciſſim tranſmutantur: relinquitur ergo vnū pluribus eſſe aduerſum. Non eſt autem pallidū ad nigrum vel album contrariū: etenim cùm vtrumque in eodem eſt: pallidum enim & colores reliqui ex albo & nigro conficiuntur. Neceſſarium ergo in quocunque pallidum eſt, in omni eo eſſe album & nigrum: ſimiliter autem & de cæteris quidem coloribus. Amplius autē contrariorum quidem ratio eſt circa idem natura exiſtere. ſedere enim & iacêre, non circa idē natura ſunt ſubiuncta: eſt enim ſedere propriè circa rationalia: iacêre verò & accūbere circa diuerſa: huius autem ſignum eſt equi & hominis ſimilitudo, quibus ſine dubio accubitus eſſe probatur. Proprium autē poſitionis, neque magis, neque minus dici. Sedere autem non magis poſitio eſt, quàm accumbere, neque minus, neq; ſedens alterum altero magis & minus dicitur, neque accumbens, neque vniuerſaliter ſecundum aliam poſitionem. Magis autem proprium videtur eſſe poſitionis ſubſtantiæ proximè aſſiſtere, omnibus quidem aliis formis ſuppoſitis. Poſitio autem nihil aliud quàm naturalis ipſius ſubſtātiæ ordinatio qualis vel à principio quidem innata eſt, vt ea quæ aſperis & lenibus, æqualibus & inæqualibus ineſt: vel à naturali quidem motu conſuetudo, vt ſeſſio, & accubitus, & ſimilia. Quicquid igitur proximè ſubſtantiæ eſt aſſiſtens, id neceſſario poſitio eſt: & omnis quidem poſitionis huius ratio ſuſcipit prædicationem.

De Habitu. Cap. VII.

H*Abitus eſt corporum, & eorum, quæ circa corpus ſunt, adiacentia, ſecundū quam hoc quidem habere,*

illa verò dicuntur haberi. Hæc autem nõ ſecundum totum dicuntur,ſed ſecundum particularem diuiſionem,vt armatum eſſe,calceatum eſſe. His autem neque ſimplicia nomina impoſita ſunt,quibus ea appellantur,ſed ſunt eis poſita, armatio,calceatio: horum autem ſecundum proportionem & reliquis.Suſcipit autem habitus magis & minus: armatior enim eſt eques pedite,dicitur & calceatior,qui calceamentis & caligis vtitur, quàm qui ſolis calceamentis vel caligis vtitur: in quibuſdam autem non videtur quòd cum magis & minus prædicentur vt veſtitum eſſe, & ſimilia.Habitui quoque nihil eſt contrarium: etenim armatio calceationi non eſt contraria: idem etenim armatus & calceatus,quòd autem aliis contrarium non eſt, palam eſt: ſimiliter autem his & reliqua. Proprium quidem habitus eſt in pluribus exiſtere,vt in corpore, & in his quæ circa corpus ſunt exiſtentia: adiacet enim corpori, & his quæ circa corpus ſunt.Hoc autem, vt dictum eſt, fit ſecundum eam quæ eſt in partibus diuiſionem. In paucis autem aliis principiis huiuſmodi inuenies:in quãtitate enim ſolùm,& in his quæ ad aliquid ſunt ſimilia reperies, ad aliquid autem,vt figuraliter dicatur,& ſimilitudo & diſſimilitudo; quæ inſunt pluribus ſimilibus & diſſimilibus. Quantitas autem vt numerus qui in numerabilibus ineſt,vtique ſemper creſcens ſecundum vnitatum multifariam aſcenſionẽ. ſimpliciter autem nihil inuenies tot diſtribui partibus, vt numerum,non autem omnis quantitas aut relatio talium eſt. Habitus autem omnis in pluribus neceſſariò exiſtit,vt in corpore, & in his quæ circã corpus ſunt. Omne igitur quòd in corpore & circa corpus eſt exiſtens, habitus nomen ſortitur. Quare magis proprium quidem habitus erit in corpore & circa corpus exiſtentibus, ſecundum eam quæ partium eſt diuiſionem,vt in pluribus exiſtere. Dicitur autem habere multis modis: habere enim dicitur alterationem,vt albedinem, & nigredinem: quantitatem, vt longitudinem,

longitudinem, nihil enim aliud eſt dicere albedinem aut longitudinem habere, quàm album aut longum eſſe. Dicitur etiam vas aliquid habere, vt modius triticum, quod nihil aliud eſt habere, quàm continere. Habere quoque in membro dicimur, vt in digito annulum, quod tantundem eſt dicere, quantùm eſt digitum in annulo eſſe. Dicitur vir vxorem habere & recipere vxor virum: hic autem inſolitus eſt habendi modus, quo vir habetur vel haberi dicatur, hoc autem habere nihil aliud eſt, quàm cohabitare. Quare modi habendi qui dici conſueuerunt, quinario numero terminantur. Fortaſſis quidem eſſent alij modi habendi præter hos, qui dicti ſunt: ſed ſi qui eſt diligens inquiſitor inueniat. Et quidem de principiis hæc dicta ſufficiant: reliqua verò in eo quod de Analyticis eſt quærantur volumine.

De eo, quod eſt plus, minúſve ſuſcipere. Cap. VIII.

D*Icitur autem magis & minus ſuſcipere tripliciter. Aiunt enim quidam ſecundum crementum vel diminutionem eorum, quæ ſuſcipiunt ſubiectorum. Aliter autem & alij ipſa quidem quæ ſuſcipiuntur, in ſuſcipiente diminui & creſcere annuntiant. Alij autem ſecundum vtrunque amborum diminutionem & augmentationem. A primis itaque incohantes, quæ eorum rata ſit ac firma ſententia manifeſtabo. Si quis verò primam & ſecundam deſtruxerit, vtique & tertiam deſtruit, quæ ex vtraque conficitur coniunctione. Non ergo ſecundum ſuſcipientium ipſorum crementum vel decrementum, cùm magis vel minus aliqua dicuntur. Nulla enim ratio obuiaret dicenti hominem & animal & ſubſtantiam, & cætera conſimilia cum magis & minus dici, concedentibus nobis ſecundum ſubiecti intenſionem & remiſſionem qualibet cum magis & minus dici. Amplius autem equus quidem & augmenti, & diminutionis motum frequenter ſuſtinet:*

dicitur enim equus minor, vel maior lapide quodam, qui nunquam intenſionem & remiſſionem paſſus eſt: mons etiam alio monte maior dicitur, cùm neuter creſcat vel decreſcat. Ampliùs autem margarita albior quidem equo dicitur, cui pedem album contingit habere: hoc autem non eſt, quia equus quidem in eſſentia à margarita ſuperatur. Colligere igitur oportet vel margaritam quidem albiorem equo pronunciari, ſecundum magnitudinem ſubiecti vel paruitatem vel non verum albiorem equo margaritā eſſe: vel nihil omnino magis vel minus dici ſecundum ſubiectorum magnitudinem vel paruitatem, neque ſecundum crementum vel diminutionem. Hoc autem palam eſt quòd ſecundum magnitudinem ſubiecti margarita albior equo non dicitur, tamen margaritam albiorem equo eſſe non falſum eſt. Relinquitur ergo nihil ſecundum magnitudinem ſubiecti amplius vel minus dici: ſimiliter autem neque ſecundum paruitatem. Ampliùs autem neque ſecundum ea quæ inficiunt. Si enim ſecundum magnitudinem albedinis vel alicuius cæterorum dicitur aliquid albius aliquo, vel ſecundum paruitatem minus album, vel quomodolibet aliter, vtique & maius albus equus, vel homo, vel quodlibet aliud albius margarita dicetur: etenim maior albedinis quantitas equo accidit quàm margaritæ. Ampliùs autem magis & minus alterum altero dicitur, non ſecundum ſubiecti, neq; accidentis crementum. Quoniam autem non ſecundum ſubiecti crementum vel magnitudinē aliud paruius alio dicatur, manifeſtum eſt, neque ergo ſecundum ipſius accidentis ampliorem quantitatem: etenim quantitas vltra ſubiectum protendi non poteſt, quoniam terminus quantitatis eſt corpus: paruitas autem quantitati ſupponitur: quare vltra paruum quidem ſubiectum paruitas ipſa non porrigitur: quanto igitur ſubiectum paruius efficitur, tanto paruius quantitas minoratur. Patet itaque nihil ſecundum magis & minus prædicari, neq; ſecundum

ſecundum ſubiecti ſolùm augmentum vel diminutionẽ, neque ſecundum accidentis: quare neque ſecundum vtrunque. Oportet igitur ab alia eam inuenire, quæ cùm magis & minus dicantur. Huiuſmodi verò ſunt ea, quæ ſunt in voce eorum quæ adueniunt & non ſecundum ſubiecti vel mobilis crementum vel diminutionem, ſed quoniam eorum, quæ ſunt in voce, impoſitioni propinquiora ſunt, ſiue ab eadem remotiora ſunt: de his etenim cùm magis dicuntur quæ proximiora ſunt ei quæ in ipſa voce eſt impoſitioni, cùm minus autem de his quæ remotiora conſiſtunt. Vt album dicitur illud, in quo pura albedo eſt: quanto igitur ad vocis impoſitionem accidens puriori inficitur albedine, tanto & candidior aßignabitur: & paruum quidem dicitur, quod aliis comparatum ſtaturæ diminutione & quantitate vincitur: quicquid igitur eſt, quod in quantitatis menſura ſuperatur, id continuò paruius pronunciatur: ſimiliter autem de aliis. Dubitabit autem aliquis, quare hæc quidem cùm magis & minus dicantur, ſubſtantiæ verò minimè. Hoc autem contingit, quoniam ſubſtantiarum impoſitio quidem in termino eſt, vltra quem tranſgredi impoßibile eſt. Additur autem & de accidentibus quibuſdam, quæ ſine magis & minus dicuntur: vt quadrangulus, & triangulus, & ſimilia, non enim triangulus magis vnus altero dicitur. Contingit autem, quoniam in ſubſtantiarum quidem deſignatione accipitur. Etenim quadrangulus quantitas nuncupatur, & corpus quadrangulatum vel eadem quæ in ſuperioribus eſt ratio hic vetat, quoniam homini impoſitio in termino facta eſt, vltra quem tranſgredi non licet, quemadmodum in ſuperlatiuis etenim albißimus vel nigerrimus & huiuſdi ſine amplius ſunt, & minus eo, quòd huiuſmodi impoſitio in termino eſt, vltra quem porrigi impoßibile eſt & citra permanere: poßibile enim ſi contingit, nullum ſequitur impoßibile. Quapropter ſi omnes puncti componãtur nullam faciunt magnitudinem, quoniã punctus puncto additus

Z 5 *nihil*

nihil auget. Eſt autem generatio ſimplex, & corruptio nō congregatione nec ſegregatione atomorum, ſed quando tranſmutatur ex aëre ſpecificato in hoc totum. In ſubiecto enim duo ſunt, quorum hæc quidem eſt forma ſecundum rationom, hæc autem ſecundum materiam: quando igitur in his duobus eſt tranſmutatio, generatio & corruptio erit ſimpliciter ſecundum veritatem. Dicitur autem ſimpliciter generari in his magis hoc aliquid & forma, quàm terra: muſicus homo corruptus eſt, homo immuſicus generatus eſt, homo manet: idem ſiquidem in his paſſio non eſſet, ſecundum ſe muſica & immuſica, his quidem generatio eſſet, his autem corruptio. Ideò hominis quidem hæ paſſiones, hominis autem muſici & immuſici generatio quædā & corruptio: nunc autem eſt hominis hæc paſsio manentis muſica & immuſica: ideoque alteratio talis eſt. Eſt autem materia maximè quidem ſubiectum generationis & corruptionis propriè ſuſceptibile. Sed quare diſcens non dicitur generari ſimpliciter, ſed quod generari diſciplinatum, hæc determinata ſunt in Prædicamentis: hæc autem hoc aliquid ſignificant & ſubſtantiam, hæc autem quale, hæc autem quantum. Quæcunque igitur non ſubſtantiam ſignificant, non dicuntur ſimpliciter, ſed ſecundum aliquid generari. Eſt autem cui ineſt ſecundum naturam moueri, vt ignis.

* * *

Libri ſex Principiorum, finis.

PERI

PERIHERMENIAS ARISTOTELIS LIB. I.

EXPOSITIO.

Per doctorem Franciſcum Toletum, Societatis IESV.

De fine ſeu ſcopo huius libri, inſcriptione, connexione cum aliis, modo procedendi, & eius diuiſione.

ANTE explanationem libelli de interpretatione Ariſtotelis, quinque præmittere oportebit. Primò, quod inſtitutum, quis finis & ſcopus huius libri ſit. Secundò, quæ inſcriptio libri, & quæ inſcriptionis cauſa. Tertiò, quam connexionem & ordinem cum reliquis partibus Logicæ habeat. Quartò, quis procedendi modus: ſcilicet, quæ libri diuiſio, quæue eius partes.

Circa primum aduerte, ſcopum & inſtitutũ huius libri eſſe ſumendum à ſcopo, & inſtituto totius Logicæ. *1. Finis ſeu ſcopus huius libri.* Logicæ autem inſtitutum hoc eſt, ſyllogiſmi, vel demonſtrationis, quæ perfectiſſima argumentatio eſt, cognitionem exactam tradere. Cùm tamen demõſtratio, & ſyllogiſmus materiam, & formam habeant, materia autem ſint ſimplices propoſitiones, quæ ex ſimplicibus dictionibus, ſeu conceptibus componuntur, fuit neceſſarium, ſyllogiſmi cognitionem traditurum, de ſimplicibus vocibus, & de complexis, ac propoſitionibus priùs diſſerere. Cùm verò de ſimplicibus, (rerum ſignificatiuis vocibus in libro Prædicamentorum tractatum ſit) in hoc ſequenti libro noſtro, de complexis, quibus verum vel falſum exprimitur, diſputatur. Et hic eſt huius libelli ſcopus proximus. *2. inſcriptio.* Huius inſcriptio eſt Græcè περὶ ἑρμηνείας, id eſt de interpretatione: ἑρμηνεύω enim idem eſt, quod interpretor. nec illa eſt vna dictio, vt aliqui dicũt, ſed eſt genitiuus cum prępoſitione.

Sed

Sed quid interpretatio ſignificet, declarare oportet. Boët.in prima editione inquit, interpretatio eſt vox ſignificatiua per ſe aliquid ſignificans. Vbi duo docet interpretationem habere, eſſe vocem ſignificatiuam; nam voces non ſignificatiuæ non dicuntur interpretationes: alterum eſſe ſignificatiuam per ſe; nam coniunctiones & præpoſitiones, & ſyncategoremata non ſunt interpretationes, quamuis ſignificatiuæ voces ſint, quia per ſe non ſignificant.

1. opin.

At verò quia illa definitio non videbatur exacta: nam voces brutorum, cùm ſignificatiuæ ſint paſſionum ipſorũ, interpretationes dicerentur, quod non ita eſt: propterea in ſecunda editione ſua aliam particulam addidit, nempe quòd ſit vox articulata, id eſt ſyllabis, & pronunciatione diſtincta: ita, vt poſſit charactere deſignari, quales non ſunt huiuſmodi voces brutorum.

At quia adhuc iſtud non ſatis erat, nam ſunt voces brutorum articulatæ, quales pſittacorum, picarum, coruorum, & aliorum, tandem addidit, quod ſit vox explicãs conceptus internos, quales non ſunt illæ voces pſittacorum.

Quid ſit interpretatio.

Vnde licet ex omnibus eius dictis integram colligere deſcriptionem. Interpretatio eſt vox ſignificatiua per ſe, articulata, interiores paſſiones manifeſtans.

Ex quo aſſerit vnum hoc diſcrimen eſſe inter voces, vt in libro Prædicamentorum conſiderantur, & vt hîc ſumuntur: illic enim vt rerum ſignificatiuæ ſunt, veniunt in conſiderationem: hîc autem vt interiorum paſſionum manifeſtatiuæ, ac propterea titulus eſt de interpretatione.

Obiect.

Quod ſi obiicias non rectam inſcriptionem eſſe, quandoquidem aliæ multæ orationes ſunt interpretationes, nempè optatiua, imperatiua, & reliquæ, de quibus hîc non agitur, ſed ſolùm de Enunciatiua: ad hoc reſpondet Boëtius, non eſſe inconueniens inſcriptionem eſſe vniuerſalem, quamuis nõ tractetur niſi de particulari, ſubdit exemplum, ſi quis vellet de homine diſſerere, rectè inſcriberet, De animali.

Reſpon.

2. opin.

Aliter reſpondet Alex. iſtam eſſe mancam inſcriptionem, oportet enim addere de interpretatione logica ſeu philoſophica, quæ ſola enunciatio eſt.

Ammo. dicit hîc interpretationem ſumi pro enunciatione, quia illa eſt præcipua interpretatio, qua verum vel falſum exprimimus: idem S. Th. dicit. Ex quibus conſtat, ſubiectum ſecundum hos doctores huius libri eſſe enunciationem ſimplicem, quæ hîc interpretatio dicitur: ſimplices enim dictiones

3. opin.

n

non interpretatio, ſed partes interpretationis ſunt.

Hæc doctrina eſt bona & communiter recepta. At in hac parte tria exiſtimo eſſe dicenda. Primò, non ſolùm voces, vt cõceptuum ſignificatiuæ ſunt, hîc cõſiderari, ſed etiam vt rerum manifeſtatiuæ ſunt: ram Ariſt. propoſitionem explicans. quo ſit vniuerſalis, particularisq́ue ſemper in ordine ad res explicat.

Eſt autem diſcrimen inter ea, quę in Prædicamentis, & hîc conſiderantur, vt notat Alb. tract. hoc 1.c.2. In Prædicamentis enim res præcipuè conſiderantur, quæ vocibus ſignificantur, & illa eſt rerum conſideratio, & eorum quæ rebus inſunt, vel accidunt, vt quod ſint genera, vel ſpecies: at hîc primò de vocibus, vt rerum ſignificatiuæ ſunt, agitur, & de his, quæ vocibus prima inſunt, vt eſſe nomen, verbum, propoſitionem, & reliqua huiuſmodi. *1. Fund. Diſcrimẽ rerũ quæ in hoc lib. de categorus conſiderantur.*

Dico 2. cum Alb. loco allegato (& eſt maximè memoriæ mandandum) Propoſitio tripliciter poteſt conſiderari. Primò reſpectu rerum, vt rerum complexionem ſolùm ſignificat: & ſic eius partes ſunt nomen, & verbum: ſimiliter habet ſecundum hęc varia accidentia, eſſe nempè vniuerſalem, particularem, affirmatiuam, negatiuam, veram, falſam, ſimplicem, compoſitam, & alia. Altera ratio conſideratur, vt eſt ordinabilis in ſyllogiſmo, vel argumentatione; & ſic accidit ei cõuerſio, quòd ſit maior, aut minor, aut concluſio. Tertiò conſideratur vt non ſolùm eſt in argumentatione ordinabilis, ſed & probatiua alterius: & ſic eſt neceſſaria, probabilis, contingens, &c. *2. Fund. & Reſp. ad q. de inſcript.*

Cùm igitur tripliciter conſideretur enunciatio, hîc primò ſolùmmodo conſideratur, nempe reſpectu rerum, quarum complexionem verè, vel falſò ſignificat: ſecundo verò modo ad libros Priorum pertinet: Tertio modo ad reliquos libros. Vt autem hoc eſſet manifeſtum propterea inſcribitur de interpretatione, vt intelligamus hîc enunciationem conſiderari, vt rerum eſt ſignificatiua, reſpectu quarum interpretatio dicitur. *Enuntiatio quomodo variè à variis libris tractetur.*

Propterea multò meliùs Interpretationem, quàm Propoſitionem dixeris eſſe obiectum: non enim hîc de ea, vt eſt argumentationis pars, diſſeritur, ſed vt eſt rerum ſignificatiua: quod ineſt ei primò.

Dico tertiò, quamuis poſſimus dicere hîc interpretationem eſſe inſcriptionem particularem, tamen poſſumus etiam ſuſtinere vniuerſaliter ſumi pro quacunque etiàm oratione, licèt *3. Fund. Interpretationis no*

intentio

mine quæcunque oratio accipi poteſt. intentio non ſit niſi de ſola enunciatiua tractare: ſufficit enim quod oratio in communi definiatur & diuidatur, vt fit in c.4. huius ad hoc quod ſimpliciter inſcribatur de interpretatione.

1. Dub. 4. opin. Dubitatur, An enunciatio ſimplex tantùm ſit huius obiectum, an enunciatio in communi, vt comprehendit tam ſimplicem, quàm coniunctam. Ammon. & Sanctus Thom. & ferè reliqui affirmant ſimplicem enunciationem hîc eſſe obiectũ, non autem tractari de coniũcta. Cuius duplex eſt ratio. Altera eſt Sancti Thom. quia coniuncta conſtat ex ſimplicibus, proptereà ad eas refertur.

Conditionalem ſolam cur veteres dixerint Hypotheticã. Altera ratio eſt, quæ etiam eſt Ammon. Pro qua aduertere oportet, iſtos antiquos doctores non vocare hypotheticam propoſitionem niſi conditionalem, quia hæc nõ habet virtutem abſolutam, ſed ex ſuppoſitione: vt qui dicit, ſi homo currit mouetur, abſolutè non dicit quòd currat, nec quòd moueatur, ſed ex ſuppoſitione dicit ſi homo currit, tunc verum erit quòd mouetur. Dicitur hypothetica, quòd ex ſuppoſitione aliquid aſſerat.

Hoc ſuppoſito eſt ratio horum doctorum. Hîc agitur de enunciatione, cuius futurus eſt vſus in demonſtrationibus, & aliis ſyllogiſmis: ſed hæ propoſitiones cùm non habeant veritatem abſolutam, non ſunt aptæ ad quicquam probandum niſi quatenus fundantur in ſimplicibus, vt patet: ſi homo currit, mouetur, nihil probat, niſi adiũgas ſimplicem, homo currit, ergo mouetur, proptereà non meminit niſi ſimplicium.

Hæ rationes, ſalua pace, mihi non placent: nam cùm coniunctæ ſint enunciationes, & verum, vel falſum ſignificent, & ſint aliæ præter conditionales, profectò alicuius partis logicæ iſtæ erunt: cùm autem non alterius, erit huius præſentis.

Enunciationem quãlibet in hoc libro ab Ariſt. tractari. Proptereà probabilius mihi videtur, hîc quamlibet enunciationem conſiderari, cùm Ariſt. omnem definiat in c.4. diuidat in ſimplicem & coniunctam. Quòd ſi Ariſt. pauca tradidit de his: eo eſt, quia hîc conſiderantur non vt ſyllogiſmum ingrediuntur, ſub qua ratione habent multa peculiaria, ſed ſub ea ratione hîc ſumuntur, vt verum: vel falſum complexè dicant, quomodo ferè eadem cum ſimplicibus communia habent.

2. Dub. 1. opin. 2. opin. Vox ſimplex cur non dicatur Dubitatur vtrùm vna vox ſit dicenda interpretatio, an potiùs tota enunciatio. Boët. & Alb. exiſtimant ſingulas voces per ſe eſſe interpretationes. at S. Tho. id non recipit: potiùs dicendas eſſe partes interpretationis cenſet: & mihi hoc placet. Cuius ratio hæc mihi ſe offert, quia hîc ſimplices voces non per ſe

per ſe conſiderantur,ſed vt partes enunciationis ſunt:cùm autem partes obiecti non habeant idem nomen cum toto obiecto,non enim partes animalis,rectè vocabis Animalia , quod eſt obiectum in ſcientia de animali,ita nec partes enunciationis dicentur interpretatio,ſicut ipſa enunciatio, quæ vt interpretatio eſt,eſt obiectum in præſenti libro.

tur interpretatio.

Tertium connexio huius lib. cũ cæteris.

Sequitur circa tertium de connexione huius cum reliquis partibus Logicæ. Pro quo aduerte Logicam eſſe regulã operationum intellectus quantùm ad veritatem , vel falſitatem. Et quia voces reſpondent conceptibus , & operationibus intellectus , inde etiam logica regulat ſermonem quantùm ad veritatem , ſed ſecundariò & mediatè ; opus erit ergo intellectus operationes cognoſcere,nam quo ordine ipſæ procedũt, eodem etiam partes Logicæ.

Triplex igitur operatio intellectus.Prima, res ſingulas per ſe,& ſeorſum intelligere , quæ dicitur ſimplicium apprehenſio , cui operationi reſpondet locutio ſimplicium vocum per ſe.Altera eſt compoſitio,vel diuiſio, id eſt quando rem vnam alteri copulando intelligimus ſiue affirmãdo,ſiue negãdo:cui etiam reſpondet ſermo,qui per ſolas propoſitiones fit.Tertia eſt ratiocinatio , quando ex vno cognito alterum cognoſcimus:cui reſpondet diſcurſus vocalis.

Triplex eſt intellectus operatio.

Iuxta has operationes tres, eſt triplex Logicæ pars. Prima circa ſimplicia,& hæc eſt liber Prædicamẽtorum:ſecunda circa compoſita,& hæc eſt iſte liber:tertia circa diſcurſus,& ſunt reliquæ Logicæ partes.

Hinc patet hunc librum eſſe immediatè poſt Prædicamenta : & inde apparet vtilitas eius , vt enim ſine compoſitione non diſcurrimus , ita nec ſine libro hoc conſtabit doctrina ſequentium.

Liber de interpretatione immediatè ſequitur categorias.

Circa 4.quis ſit modus procedendi.Dico eſſe facilem,nempe definitiuum,exemplarem , inductiuum. Tandem de diuiſione dico præcipuè hic agi de quadruplici propoſitione , & ipſius proprietate,primò de ſimplici finita:deinde de ſimplici, de extremo infinitiuo : rurſus de propoſitione de tertio adiacente : & vltimò de propoſitione cum aliquo ex illis quatuor modis.

Quartũ. Quis modus procedendi, & diuiſio libri 1.

ARIST.

ARISTOTELIS STAGIRITÆ PERIPATETICORVM PRINCIPIS, DE interpretatione Lib. I.

Seuerino Boëtio interprete.

SVMMA LIBRI.

De Notis. De Orationis principiis. De ipſa Oratione, Enunciatione, ac ipſius ſpeciebus. De Enunciationum oppoſitionibus, ac circa ipſarum veritatem, & falſitatem regulis, in quocunque tempore.

De Notis: & vt in intellectu, ita etiam in voce verum & falſum reperiri. Cap. I.

Sectio prima ſecundum Græcos.

1 PRIMVM *oportet ponerè quid ſit nomen & quid verbum; poſtea quid eſt negatio, & affirmatio, & enunciatio, & oratio.*
Sunt ergo ea, quæ ſunt in voce, earum quæ
2 *ſunt in anima paßionum notæ: & ea quæ ſcribuntur, eorum quæ ſunt in voce. Et quemadmodùm nec literæ omnibus eædem, ſic nec eædem voces.*

In 3. de anima, tex. 39.

3 *Quarum tamen hæc primum notæ ſunt, eædem omnibus paßiones animæ ſunt: quarum hæ ſimilitudines, res etiam eædem. De his verò dictum eſt in iis, qui ſunt de Anima: alterius enim hæc ſunt negotij. Eſt autem quemadmodùm in anima, aliquãdo quidem intellectus ſine vero, vel falſo aliquando autẽ cui iam neceſſe eſt horum alterum ineſſe, ſic etiam in voce: circa compoſitionem enim & diuiſionem eſt verum & falſum. Nomina igitur ipſa & verba conſimilia ſunt ei qui ſine cõpoſitione & diuiſione eſt, intellectui: vt homo vel album quando non aliquid additur,*

Circa cõpoſitionẽ & diuiſionẽ eſt verũ & falſum.

neque

neque enim falſum, neque verum adhuc eſt. Signum autem huius eſt, hircoceruus enim aliquid ſignificat, ſed nondum verum aliquid vel falſum, niſi eſſe vel non eſſe addatur, vel ſimpliciter, vel ſecundum tempus.

PRimùm oportet conſtituere, quid ſit nomen. Hoc caput diuiditur in duas partes. In prima, quæ prœmij loco eſt, Philoſophus proponit ea, de quibus tractaturus eſt: In ſecunda, quæ ad tractatum pertinet, de vocum ſignificatione diſſeritur.

Proponit igitur eſſe neceſſarium ante omnia conſtituere, id eſt, definire, quid ſit nomen, quid verbum, quid negatio, affirmatio, & oratio. Dicit autem (Primùm) id eſt, ante doctrinam ſyllogiſmi, & demonſtrationis, qui finis totius Logicæ ſunt. Dicit (oportet) quaſi neceſſarium ſit, ita vt abſque horum cognitione non poſſit demonſtrationis haberi cognitio. Dicit (conſtituere ſeu ponere) id eſt definire, quia definitio p ſiti dici ſolet. Pòſt proponit ea, quæ tractanda ſunt, inter quæ vnum eſt obiectum, nempe Enuntiatio: Alterum Enuntiationis genus, ſcilicet Oratio: aliud Enũtiationis ſpecies, Affirmatio, & Negatio: aliud partes eſſentialis Enuntiationis, ſcilicet Nomen, & Verbum.

Hîc primò dubitabis, cùm ſcientia non definiat ſuum obiectum, cur quærit quid ſit Enuntiatio? Dico ſcientiam definire quidem ſuum obiectum, nõn tamen probare definitionem de ſuo ſubiecto. Verbi gratia, ſcientia de anima definit quid ſit anima, non tamen ad eam ſcientiam pertinet probare talem definitionem de anima: ita ſimiliter hic definitur Enũtiatio, ſed definitio non probatur. **1. Dub.** *Sol.*

Dubitatur ſecundò, quare nõ dixit oportere definire, quid ſit propoſitio, ſeu Enuntiatio, ſeu vniuerſalis, particularis, vera, falſa. Dico, ea quæ ſunt in ſcientia duplici modo cognoſcuntur: quædã definitione, quale eſt ſubiectum, & ipſius partes: quædam diſcurſu, & probatione, quales ſunt proprietates: ac propterea Ariſt. non dixit, quid ſit vniuerſalis vera, falſa, quia iſta demõſtranda potiùs, quàm definienda ſunt: ac proptereà etiam dixit, oportet primùm definire, quid nomẽ, verbum, & reliqua, quaſi paſſiones cognoſci nequeãt, & probari, niſi præſuppoſita definitione ſubiecti, & ipſius partium. **2. Dub.** *Sol.*

Dubitatur 3. de ordine iſto, quo tractanda enumerat: vltimo enim loco orationem, quæ genus eſt, ponit: cùm tamen generis priuſquàm ſpecierum cognitio ſit tradenda, vt docet **3. Dub.**

Ariſtot.1. de partibus. c.1. Prætereà negationem affirmationi præpoſuit, cùm conſtet affirmationem priorem eſſe. Ad hoc accedit, Ariſto. pòſt in progreſſu ordinem præpoſterum obſeruaſſe: nam priùs de oratione, ſecundò de affirmatione, vltimò de negatione diſſeruit.

1.Sol. Reſpondet S.Tho. huius cauſam eſſe quia inceperat proponere partes, dum poſuit nomen, & verbũ: poſteà, vt eandẽ rationem partium continuaret, poſuit affirmationem, & negationem, quæ ſunt ſpecies Enunciationis, & Enunciationẽ poſteà, quæ eſt ſpecies orationis; partes autem ſpecies dicuntur, non ſicut nomen & verbum, quæ ſunt partes eſſentiales: ſpecies autem ſunt partes potentiales generis. Sed iſta ratio non mihi admodum placet, quia ſi iſta cauſa ſufficiebat, vt ſpecies generi anteponeret, quare nõ fecit, vt eundem poſteà ordinem in tractatu obſeruaret?

2.Sol. Propterea dico cum Boë. in ſecunda editione id eſſe factũ, ne ſi primo loco orationem conſtitueret, arbitraremur ipſum hîc de qualibet oratione diſſerturum, quod ita non eſt: proptereà ſpecies antepoſuit, vt genus non alia ratione conſiderari hic intelligeremus, quàm vt has ſpecies continet, quarum hic eſt præcipua conſideratio.

Dubium. Ad illud de affirmatione & negatione reſpondet S. Tho.

1.Sol. admittendo affirmationem eſſe priorem, tamen inquit negationem magis includere rationem partium, à quibus incipit Ariſt. Nam negatio dicit diuiſionem & ſeparationem prædicati à ſubiecto, diuiſio autem partes importat.

2.Sol. Aliter reſpondet Syrianus, vt refert Boët. inquit, duplicem eſſe negationem. Vnam, quæ conſurgit ex defectu aliquo particulari, ſicut non currere eum, qui currebat: & talis poſterior eſt affirmatione. Alteram ex defectu communi, ſicut ex non eſſe: & hæc prior eſt, priùs enim fuit non eſſe, quàm eſſe. Sed iſta opinio eſt extra Ariſt. vt bene dicit Alb. qui mundum ſemper eſſe, & fuiſſe poſuit.

3.Sol. Boët. dicit negationem eſſe quidem poſteriorem affirmatione ſi vna ad alteram referatur: at ſi ad ſuum genus comparentur, vna altera prior non eſt, cùm ſint ſpecies inde pendentes reſpectu generis: & ita non eſt mirum, ſi negationem præpoſuerit, cùm ſit ſpecies, ſicut affirmatio. Et hæc eſt bona & apta reſponſio.

4.Sol. Quamuis poſſimus etiam cum Alb. tract. hoc 1.c.3. dicere, nempe hic conſideraſſe Ariſto. has ſpecies, vt oppoſitionem habẽt, & quia oppoſitio incipit à negatione, ad quam omnia

oppoſita,

oppoſita, vt ſuprà diximus, reducuntur, propterea eam præpoſuit: an tamen iſtæ ſpecies ſint, poſteà examinabimus.

Sunt ergo ea, quæ ſunt in voce, &c.

Ariſtot. de verbis, nominibus, & orationibus tractaturus quæ ſignificatiua ſunt, de eorum ſignificatione, & diuerſitate ſignificandi ante omnia diſputat; vt docet Boët. Et quidem in hoc textu quatuor aſſertiones continentur. Pro quarum declaratione fundamentum vnum aduertendum eſt. Homo tripliciter ſe circa res habet. Primò, ipſas non ſolùm ſenſu, ſed etiam intellectu percipit, formans earum ſimilitudines, quæ dicuntur paſſiones & conceptus: at quia iſti conceptus occultiſſimi ſunt, vtitur vocibus, velut quibuſdam ſignis, ad tales conceptus explicandos. Cùm autem voces hæ non ſint permanentes, nec totæ ſimul, nec omnibus præſentes eſſe poſſint, vtitur homo alio ſigno, nempe ſcriptura, vt docet Auguſt. tom. 3. lib. 2. doct. Chriſt. c. 4. ſunt igitur quatuor; res cognitæ, ipſi conceptus, & cognitiones, quæ dicuntur paſſiones, & voces & ſcripturæ. *1. fund. Homo tribus modis ſe habet circa res.*

Hoc ſuppoſito, eſt prima Ariſt. aſſertio (Ea quę ſunt in voce, ſunt ſigna & notæ paſſionũ, quæ ſunt in anima, & ea quæ ſcribuntur eorum, quæ ſunt in voce) id eſt, voces explicant conceptus internos animæ, & ſcripturæ ipſas voces explicant. Vocat paſſiones conceptus intellectus, non quod intellectus patiatur, quando intelligit, paſſione aliqua deſtructiua, ſed quia intellectus intelligit recipiendo ſpecies à rebus, ſicq; intelligere pati, & intellectio paſſio dicitur 3. de anima. c. 4 Dicit autem paſſiones quæ ſunt in anima, quia vt inferiùs dicemus, voces ſignificant res, vt ab anima intelliguntur, atque indicant ipſos conceptus. Et ideò excluduntur voces brutorum, quæ haſce paſſiones non explicant, & etiam voces humanæ, quibus naturaliter affectus explicamus. Loquimur enim hìc de voce explicante conceptus intellectus. *Cur conceptus intellectus paſſiones appellarit.*

Ex quo comperitur deceptio Andronici, qui citat philoſophi dictum 1. de Anim. tex. 3. & reprehendit de hoc: exiſtimantis hunc non eſſe librum Ariſt. quia non vocat Ariſtot. conceptus, paſſiones in libro de anima: ſed jam hoc ex ipſo Ariſt. probauimus eſſe falſum. *Andronici error negantis hunc eſſe librum Ariſto.*

Hæc verba Alexander interpretatur ſimilitudinariè, id eſt, ſicut voces ſunt ſigna conceptuum, ita ſcripturæ vocum: at Porph. & Boët. hoc non recipiunt: nam voces ita ſunt ſigna conceptuum, vt mutatis vocibus non mutetur rei conceptus. At voces mutantur ex mutatione ſcripturarum, aliter enim,

vna vox aliter altera ſcribitur.

Dubium. Dubitatur primò circa aſſertionem, quare Ariſto. non dixit voces, ſed ea quæ ſunt in voce: vel literas, ſed ea quæ ſcribuntur: & non dixit paſſiones, ſed paſſiones, quæ ſunt in anima? Ad hoc reſp. Porph. hîc intelligenda eſſe ſemper nomen, & verbum, orationem, & reliqua. Eſt enim oratio triplex: & quæ fit intellectu, & quæ fit verbo, & quæ ſcripto, vt etiam dicit Amm. ac ideò ad diſtinguenda dicit ea, quæ ſunt in voce, id eſt, nomina, verba & reliqua, quæ voce fiunt: & ea quæ ſcribuntur, nempe nomina, verba, & reliqua, quæ in ſcripto ſunt: ſimiliter quæ ſunt in anima.

1. Sol.

Voces ex impoſitione habent quòd ſint ſigna conceptuum. Sed melius dicendum eſt cum Boët. Amm. & S. Tho. voces ipſas ſecundum ſe, non eſſe ſigna conceptuum, niſi priùs conſtituantur & imponantur ad ſignificandum; ſicut argentum ſecundum ſe non eſt vas quouſque introducatur forma: vnde nomina & verba non ſunt voces ſolùm, ſicut nec vas argentum, ſed ſunt voces cum impoſitione & ſignificatione: habet ſe enim vox ad nomina & verba, ſicut argentum ad vas, cùm, vt ex quinto de generatione animalium, c. 7. habetur, ſit eorum materia. Eſt enim ſubiectũ. Ac proptereà optimè Ariſt. non dixit voces, ſed ea quę ſunt in voce, nempe nomina, verba & reliqua, quæ ex voce, addita ſignificatione fiunt, ea verò ratione non dixit literas, quia literæ etiam ſunt in voce, ſed dixit ea, quæ ſcribuntur.

Secunda aſſertio Ariſto. (quemadmodum literæ omnibus non ſunt eædem, ſic nec voces:) ac ſi dicat, non omnes eiſdẽ characteribus in ſcribendo vtuntur, nec ſimiliter iiſdem vocibus idem ſignificant: nam alia voce Latinus, & Græcus alia, & alij ſinguli ex reliquis conceptum hominis, & cuiuſlibet alterius explicant, & ſimiliter aliter vnus, aliter alius talem

Vocum ſignificatio nõ eſt naturalis. vocem characteribus exprimit: in quo comperitur ſignificationem vocum eſſe ad placitum, non naturalem, ſi enim voces naturaliter ſignificarent, idem apud omnes repræſentarent, ſicut apud omnes eadem eſt ignis natura.

Tertia aſſertio (res, & paſſiones animæ eædem apud omnes ſunt) ac ſi dicat eadem eſt natura hominis, & idem apud omnes hominis conceptus, quamuis non eadem voce, & ſcriptura ad talem rem, & conceptum ſignificandum omnes vtantur. Idem de aliis dicendum eſt.

Dubium. At circa hoc dubium poſſet eſſe, quomodo idem ſint conceptus apud omnes, cùm conſtet alium conceptum me habere hominis, alium habere Petrum, alium Ioannẽ: prætereà

quomodo

quomodo res apud omnes ſunt ęędem, cùm diuerſæ veſtes, pro diuerſitate locorum ſint, aliæ domus, alij ritus, alij mores, & negotia.

Ad hoc autem dico primò, quòd Ariſt. vocat eoſdem conceptus, non quidem numero, quòd vnicus & idem numero conceptus ſit in omnibus, hoc enim falſum & impoſſibile eſt: ſed vocat eoſdem forma & ſubſtantia, ſicut dicitur eadem imago Regis, quæ eſt Romæ, & quæ eſt Mantuæ, qu a ſub eadẽ forma, & ratione idem ſignificat: per ſenſus enim eadẽ re omnibus propoſita omnes eundem conceptum eius in mente habebunt, ſi intelligant eam; non tamen eadem voce talem conceptum exprimẽt, nec ſcriptura. *1. Sol.*

Dico ſecundò cum Alb. tract. 2. c. 3. cùm Ariſt. dicit eaſdem eſſe res omnibus, intelligere oportet de rebus naturalibus & ipſarum natura; natura enim Ignis, Leonis, Plantæ apud omnes in quibus reperiuntur, eiuſdem naturæ ſunt; non tamen loquitur de artificiatis, & quæ à noſtra dependent voluntate, harum enim eadem eſt ratio cum vocibus ſignificatiuis. *2. Sol.*

Vnum autem verbum in litera eſt conſiderandum, nempe, (voces eſſe notas paſſionum primò:) Notat enim vnum Boët. & optimè, voces non ſolùm conceptus noſtros ſignificare, ſed etiam res per tales conceptus cognitas: qui enim dicit hanc vocem, homo, non ſolùm hominis conceptum internum, ſed etiam rem ipſam tali conceptu cognitam ſignificat; prima tamen vocum inſtitutio fuit ad conceptus manifeſtandos, ſicut ſcripturarum inſtitutio ad voces: proptereà voces primò dicit eſſe notas, & ſigna paſſionum. *Voces & conceptus & res ſignificant.*

Quarta aſſertio Ariſtot. Quemadmodùm operatio intellectus duplex eſt, vt dicitur etiam 3. animæ, cap. 6. tex. 21. altera ſimplex apprehenſio, in qua non eſt verum nec falſum, altera eſt compoſitio vel diuiſio, in qua neceſſariò ineſt verum vel falſum: ita etiam in vocibus quæ conceptibus correſpõdent, aliquæ ſunt, quæ nec verè, nec falsò ſignificant, vt dictiones per ſe, nempe nomina vel verba per ſe: quædam ſunt, quæ verum vel falſum ſignificant, vt voces compoſitæ ſecundum Enuntiationem, quod probat exemplo eleganti. Qui dicit hanc ſolam vocem hircoceruus, ſeu idem Græcè tragelaphus, nihil nec verè nec falsò dicit, quouſque verbum aliquod addit, ſcilicet eſt vel non eſt.

In quo exemplo notandum eſt cum Boët. in ſecunda editione, eſſe compoſitæ figuræ ab hirco & ceruo, ſignificátque animal ſimile ceruo in cornibus, hirco verò in mento & *Notab.*

barba: vt ſit ſenſus, ſi nomen compoſitum, quod magis videbatur ſignificare verum vel falſum, non ſignificat per ſe ſine verbo, multò minùs ſignificabunt alia ſimplicia, nempe nomina & verba.

Poſſumus etiam ſecundò exponere vt ſit & nomen monſtri, ſicut chimæra ex Boët. 1. editione, & Pſel. & tunc ſit ſubtilis interpretatio; ſi nomen hoc rem ſignificans impoſſibile, nihil veri vel falſi ſignificat, quouſque addatur verbum, nulla ergò dictio per ſe, nec vlla compoſitio, quæ non ſit Enunciatio, verum vel falſum ſignificabit.

Dubium. Hic autem ſunt notāda illa verba (niſi, inquit, addatur verbum ſimpliciter vel ſecundum tempus.) Quid enim intelligit per verbum (ſimpliciter;) & per verbum (ſecundum tempus?) *1. Solut.* Ad quod reſpondet primò S. Tho. verbum (ſimpliciter,) ſignificare verbū præſentis temporis, quod perfectè verbū eſt: futurum autem & præteritum, vocari verba ſecundum tempus, id eſt, ſecundum quid, quia reliqua per præſens regulantur; præteritum enim præſens fuit, futurum præſens erit.

2. Sol. At Ammon. per verbum (ſimpliciter) intelligit verbum cuiuſque temporis ſine aduerbio temporali; vt eſt, vel fuit, vel erit: at per verbum (ſecundum tempus,) idem verbum addito aliquo temporis aduerbio, vt hodie eſt, cras erit, olim fuit.

3. Sol. Boët. in prima editione, idem cùm S. Tho. ſentit, ſed alia ratione procedit. Dicit verbum præſentis vocari ſimpliciter, id eſt, ſolitariè verbum: quia re vera præſens, inquit, non eſt tempus, cùm non ſit niſi vnicum inſtans præſens, ſed ſignificat confinium temporis præteriti & futuri, inſtans enim non eſt tempus, ſed continuatio temporum, vt dicitur 4. Phyſic. c. 10. præteriti verbum, & futuri dicuntur verba ſecundum tempus, quia præteritum, & futurum tempus ſunt.

4. Sol. At in 2. editione aliam ſubiunxit expoſitionem, quæ eſt Alex. & Magentini, & quam valdè laudat Alb. tract. 2. c. 2. etiam eſt Auicen. Pro quo aduertendum, verbum, eſt, aliquando denotare ſubſtantiam, & vnionem ſubſtantialem prædicati cum ſubiecto, vt in propoſitionibus eſſentialibus ſit, homo eſt animal, roſa eſt flos, Deus eſt: hic enim non denotatur, niſi quod prædicatum eſt de eſſentia ſubiecti: propterea omni tēpore ſunt veræ, quas propoſitiones vocant ſempiternæ veritatis. Aliquando, eſt, ſignificat exiſtentiam, quando certum tempus importat, & pro eo vnit, vt qui dicit homo eſt, leo eſt albus, hîc denotatur, quòd hoc tempore præſenti exiſtit homo, & leo eſt albus. Verbū primo modo dicitur verbum ſimpliciter

Verbi, eſt, duplex in propoſitione conſideratio.

plicitcr

pliciter, quaſi non reſtringens extrema pro tempore determinato, poſterius dicitur ſecundum tempus, quia temporis certam differentiam dicit, & ſecundum eam vnit extrema. Omnes expoſitiones hæ ſunt bonæ, & recipiendæ. Vtcunque ſit, ſine nomine & verbo vocibus nec verum, nec falſum ineſt.

QVAEST. I. *De ſignificatione, & modo ſignificandi vocum.* 2

Difficultas eſt de vocũ ſignificatione, nempe, an ſignificet conceptus, an potiùs res, an vtrunque, & de modo ſignificandi, an naturaliter, vt voluit Plato, an ad placitum, vt voluit Ariſto. ſignificent.

Pro quorum facili declaratione ſit primum fundamentum.

1. fund. Quid ſignum. Signum vt dicit Aug. de doct. Chriſti. c. 1. eſt res, quæ præter ſpeciem, quam ingerit ſenſibus, aliquid aliud facit in cognitionem venire, id eſt, eſt res, quæ per ſui cognitionem alterius cognitionem inducit: ſicut fumus eſt ſignum ignis, cognitio enim fumi cognitionem ignis facit.

Signorũ diuiſio 1. Eſt autem ſignum proprium, & improprium. Signum proprium eſt, quod non ſolùm ſui cognitione alterius facit cognitionem, ſed etiam ad hoc ordinatum eſt ſiue à natura, ſiue ab alio, vt aliud indicet: quo pacto ramus appoſitus eſt proprium ſignum vini vendibilis, quia ſui cognitione facit cognitionem vini, & ad hoc ordinatus eſt vt indicet vinum. Improprium autem eſt, quod ſui quidem cognitione aliud facit cognoſcere, non tamen ad hoc ordinatum eſt: vt fumus eſt ſignum ignis, & effectus cauſarum, & è contrà, ſed non ſunt propriè ſigna, cùm non ad hoc ordinata ſint. Huiuſmodi ſunt multa ſigna naturalia, quę ventura indicant, de quibus Plin. lib. 27. vt fragor arborum ſignum tempeſtatis eſt, & ranarum coaxatio ſignum pluuiæ: quæ prognoſtica dicuntur, ſed non propria ſigna, quia ad hoc inſtituta non ſunt; niſi quis velit cum Virgil. dicere. 1. Geor. ad hoc eſſe inſtituta: inquit enim,

Atque hæc vt certis poſſimus diſcere ſignis,
Aeſtúsque, pluuiaſq; & ingentes frigore ventos,
Ipſe pater ſtatuit, quid menſtrua Luna moneret,
Quo ſigno caderent Auſtri: quod ſæpe videntes,
Agricolæ propriùs ſtabulis armenta tenerent, &c.

Signorum altera diuiſio. Signum in communi triplex eſt: Quoddã naturale: Quoddam voluntarium, ſiue ex inſtituto, vel ad placitum, quod idẽ eſt: Quoddam ex conſuetudine quadam. Signum naturale eſt, quod ex ſe habet, vt per ſui cognitionem alterius cognitionẽ faciat: ſicut vox animalis ſignũ naturale eſt affectus interni,

& fumus ſignum naturale ignis. Signum ad placitum, quod voluntate humana habet per ſui cognitionem alterius inducere cognitionem, non tamen ex natura ſua; ſicut ſonitus cāpanæ eſt ſignum ad placitum lectionis, quia id non habet ſonitus ex ſe, ſed ex hominum inſtituto. Signum ex conſuetudine eſt, quod nec ex natura ſua, nec ex humano inſtituto, alterius facit cognitionem, ſed ex quadam conſuetudine: ſicut canis ſæpe aliquem ſequens præuiſus, inducit illius cognitionem, & mappæ appoſitæ ſunt ſigna prandij ex quadam cōſuetudine, quia prope tempus prandij ſolent apponi mappæ.

2. *Fund.* *Vocum duplex ſignificatio.* Sit ſecundum fundamentum. Duplex ſignificatio in vocibus reperitur, altera eſt naturalis, qua affectiones animæ internas exprimunt, & ſimiliter ſuum prolatorem: qua ſignificationē participant voces brutorū & humanæ, quæ naturaliter ſignificant paſſiones interiores, & ad hoc inſtitutæ à natura ſunt. Et de his loquebatur Ariſt. 7. Politic. cap. 2. vox eſt moleſti & iucundi ſignificatio. Similiter ſignificat naturaliter ſuum prolatorem, ſicut fumus indicat ignem: & ita per loquutionē diſtinguimus hominem, per rugitum cognoſcitur leo. Talis autem ſignificatio naturalis eſt, & omnes voces tali ſignificatione gaudent.

Altera ſignificatio ineſt vocibus, ſcilicet quòd ſignificent & manifeſtent conceptus intellectus, & res ipſas cognitas. Talis autem ſignificatio ad placitum, & ex humano inſtituto eſt, quæ non ineſt niſi vocibus humanis: & ab hac ſignificatione, ad placitum voces dicuntur nomina, verba, orationes, & locutiones. Et hoc maxime eſt obſeruandum.

3. *Fund.* *Signorum diuiſio 3.* Sit tertium fundamentum. Duplex eſt ſignum: alterum manifeſtatiuum ſolùm: alterum manifeſtatiuum & ſuppoſitiuum ſimul. Signum manifeſtatiuum eſt, quod per ſui cognitionem alterius facit cognitionem, vt ſonitus eſt ſignum manifeſtatiuum lectionis. Manifeſtatiuum verò & ſimul ſuppoſitiuum eſt, quod non ſolùm aliud manifeſtat, ſed etiā illius loco ſubſtituitur, & eius vices ſortitur, ſicut Prorex, qui ipſius Regis perſonam indicat, & ipſius locum tenet. Ita ſe habent voces iſtæ ſignificatiuæ, ſunt enim ſigna manifeſtatiua conceptuū internorum, & affectionum, & de hac ſignificatione loquitur hîc Ariſt. Sunt enim ſigna manifeſtatiua, & ſuppoſitiua rerum, quia non ſolùm res indicant, ſed earum loco ſumuntur: ac de vocibus iſtis loquimur perinde, ac de ipſis rebus. De qua ſignificatione, ſeu acceptione, locutus eſt Ariſt. 1. Elench. c. 1.

1. *Conclu.* His ſuppoſitis fundamentis, ſit prima concluſio. Significatio vocum

vocum, qua omnes ſuum indicāt prolatorem, vel qua paſſiones internas exprimunt, naturalis eſt, quæ omnibus vocibus brutorum etiam ineſt. Hæc concluſio nota eſt ex primo fundamento, & ſecundo. Non enim iſta ſignificatio ineſt ipſis vocibus, ex aliqua conſuetudine, vel ex inſtituto humano: ergo à natura.

Secunda concl. Significatio, qua voces intellectus conceptus, res & manifeſtant, non à natura, ſed ad placitum ineſt. Hæc eſt ſecundum mentem Ariſt. nec oppoſitum exiſtimauit Plato, quantùm exiſtimo: ſed forſan loquebatur de priori ſignificatione: vel vt explicat benè Michaël Pſellus. c. de nomine, ideò dicebat ſignificationem naturalem, quia loquebatur de optimo, & perito impoſitore, imponente talia nomina rebus, qualia illarum naturis conueniebant. Propterea vocabat nomina naturaliter ſignificare: ſolemus enim artificialia, quæ maximè naturam imitantur, naturalia per exaggerationem vocare. Et forſan illud eſt Geneſis 2. omne, quod vocauit Adā, ipſum eſt nomen eius. *2. conclu.* *Plato cur vocum ſignificationem dixerit naturalem.*

Tertia concl. ſcripturæ vocū ſunt manifeſtatiua, & ſuppoſitiua ſigna, vt ſcribere vocis prorſus locum obtinet, eſt enim ſcriptura, vox quaſi quædam perpetua. *3. conclu.*

Quarta concl. ſimul ſcripturæ, & voces, res indicant, earum loco conſtitutæ, & ſimul conceptus rerum proferentis manifeſtant: & hoc eſt, quod dici ſolet, voces ſubordinantur cōceptibus, vel ſignificant res mediantibus conceptibus. Idem de ſcripturis. Non tamen exiſtimes voces, vel ſcripturas pro ipſis conceptibus ſupponi, ſed ſolùm pro rebus: conceptus tamen indicant & manifeſtant. Et hæc de vocum ſignificatione dicta ſufficiant. *4. conclu.*

QVAESTIO II. *Quid ſit veritas, & in quo ſubiecto.*

Quæſtionem hanc exactè diſquirere ad Metaphyſicū potiùs, quàm ad Logicum pertinet: breuiter tamē quid in ea ſentiēdum ſit pro captu Logico explicabimus. Veritas igitur duplex eſt, quædam incomplexa, quæ tranſcendentalis ſeu in eſſendo ab aliis dicitur: altera veritas complexa, ſeu in dando. Veritas incomplexa, eſt conformitas quædā rei ad ſua principia; vt talis ſit res, qualem ſua principia eſſe petunt: vocamus enim verum amicum, qui eſt ſecundum leges præſtitutas amicitiæ, vocamus verum aurum, quod eſt ſecundum principia naturalia auri. Et hæc veritate vnūquodque ens verum eſt ſecundum naturam ſuam & propterea dicitur veritas incomplexa, quia in ſimplicibus ineſt: & dicitur tranſcendentalis, quia *Quid ſit?* *Veritas alia complexa, alia incomplexa.* *Quid veritas incōplexa ſit.*

omnibus conuenit: quam definiebat Auic. eſt proprietas eſſe vniuſcuiuſque rei prout ſtabilitum eſt ei. Et hæc veritas ineſt etiam primæ operationi intellectus, quando talem conceptũ habet rei, qualis eſt res: & ſenſui, quando talem habet ſpeciẽ, quale eſt obiectum. Et de hac dixit Ari. 2. de ani. cap. 6. ſenſus propriorum ſenſibilium ſemper eſt verus.

Altera veritas eſt complexa, quæ eſt conformitas intellectus componentis vel diuidẽtis ad res compoſitas, vel diuiſas; id eſt, quando ita cõponit vel diuidit, ſicut res ſe habent. Dicitur autem componere, quando affirmat iudicando: diuidere verò, quando negat etiam iudicando. Talis autem conformitas veritas dicitur: difformitas verò dicitur falſitas, quando aliter intellectus componit vel diuidit, quàm ſe habeant res. Verbi gratia, mente affirmo, homo eſt animal: vel nego, homo non eſt animal: veritas eſt illa cõformitas prioris cognitionis ad rem: falſitas verò eſt difformitas poſteriorum ad rem.

In quo ſubiecto ſit. Hinc patet ſecundũ, ſi petas, vbi eſt veritas, ſeu in quo ſubiecto? Dico cũ Ammo. & aliis, eſt in intellectu tanquã in ſubiecto: illa enim conformitas vel difformitas intellectui ineſt. Præterea eſt in rebus, tãquã in cauſa, quia ab eo, quod eſt res, vel non eſt, inde intellectus verus, vel falſus dicitur. In propoſitione autẽ vocali eſt, vt in ſigno indicante intellectus cõceptus, & res: vnde res dicitur vera cauſaliter, propoſitio tanquam ſignum; ſeu inſtrumentaliter; intellectus formaliter.

Vnde verum analogicè de his tribus dicitur, ſicut ſanum, quod de animali formaliter, de vrina vt de ſigno, de medicina effectiuè ſiue cauſaliter dicitur. De hac igitur veritate loquimur, quæ non in ſimplicibus, ſed enunciationibus ineſt. Et hæc de quæſtione præſenti ſufficiant Logico.

De Nomine. Cap. II.

1 *Nomen igitur eſt vox ſignificatiua ſecundum placitum, ſine tẽpore, cuius nulla pars ſignificatiua eſt ſeparata: in nomine enim quod eſt equiſerus, ferus nihil per ſe ſignificat, quemadmodum in oratione, quæ eſt equus ferus. At verò non quemadmodum in ſimplicibus nominibus ſic ſe habet in compoſitis. In illis enim nullo modo pars ſignificatiua eſt, in his autem vult quidem, ſed nullius eſt, ſeparata: vt in eo, quod eſt equiferus, hoc, quod eſt ferus, nihil ſignificat per ſe. Secundum placitum verò, quoniam natura*

nominum

nominum nullum eſt,ſed quando fit nota,quoniam deſignãt & illiterati ſoni, vt ferarum, quorum nullum nomen eſt.

Non homo verò non eſt nomen,at verò nec poſitum nomen eſt,quo illud oportet appellare:neque enim oratio,neque negatio eſt:ſed ſit nomen infinitum, quoniam ſimiliter in quolibet eſt,& quod eſt,& quod non eſt. 2

Philonis autem,aut Philoni, & quæcunque talia ſunt, non ſunt nomina, ſed caſus nominis.Ratio autem ipſorum eſt,in aliis quidem eadem: differunt autem, quoniam cùm eſt,vel fuit,vel erit,neque verum neque falſum eſt: nomen verò ſemper,vt Philonis eſt,vel non eſt.nondum enim neque verum dicit,neque falſum. 3

Cur de Nomine,& Verbo tantùm,& non de aliis partibus orationis agitur? & cur hoc loco? & cur priùs de Nomine,quàm de Verbo?

ARiſtoteles de enunciatione tractaturus ordinem obſeruat naturæ:nempè à partibus ad ipſum totum procedendo:ſunt autem partes enunciationis nomen & verbum.

Circa quod meritò dubiũ occurrit, quarè ſolùm has duas tradiderit partes, cùm aliæ multæ ſint orationis partes, quas etiam ipſe in ſua Poëtica tradidit? Ad quod reſpondet Ammo. & S.Th.id eſſe factum, quia partes neceſſariæ enunciationis hæ ſunt:ſine his enim nulla conſtat enunciatio, poteſt autem abſque aliis conſtare:imò reliquas non exiſtimat partes eſſe, ſed iuncturas partium,quæ ſe ſicut claui in nauibus habent. **Dubium. Solut.**

At ſi petas,quare ſaltem illas nõ adducit,ſiue nomine partium,ſiue nomine quouis alio, quamuis neceſſariæ non ſint? Aduerte circa ſermonem non eodem modo Logicus, Grammaticus, & Rhetor ſe habent. Grammaticus enim eius congruitatem inquit, Rhetor eius ornatum, ſimiliter Poëta eius compoſitionem:proptereà plures petunt partes,quàm nomen & verbum. At Logicus veritatẽ ſermonis quærit:eſt enim artifex ſcientiarum, in quibus veritas ſola petitur, & exquiritur:at veritates ſcientiarum in rebus naturiſque, & proprietatibus,ac operationibus ipſarum conſiſtunt: hæc autem omnia non niſi verbo, & nomine explicantur, proptereà Logicus,vt Logicus, non alias quærit ſuæ orationis partes, quàm nomen,& verbum.

Dubitatur

2. *dubiũ.* Dubitatur ſecundò, Cùm in libro Prædicamentorum de ſimplicibus tractatum ſit, quid modò oportuit iterum de ſimplicibus iſtis diſſerere? Ad quod reſpond. S. Tho. ſimplices voces tripliciter poſſe conſiderari. *Solutio.* Vno modo vt rerum ſolùm ſignificatiuæ ſunt, & earum loco ponuntur: & ſic ad Prædicamenta ſpectant. Altero modo, vt enunciationis partes ſunt: & ſic ad hunc librum referuntur. Tertio, vt ordinem ſyllogiſticum habent, qui in tribus terminis & propoſitionibus conſiſtit: & ſic ad libros Priorum pertinent.

Circa quam doctrinam, quæ vera eſt, aduerte, quia illic, nempè in Prædicamentis, voces reſpectu rerum conſiderantur, ſicut innumeræ voces ſecundum multitudinem rerum: quælibet enim res ſuam habet vocem. At quia hîc voces, vt etiam partes enunciationis ſunt, conſiderantur, & huius non ſunt niſi duæ partes neceſſariæ, nomen, & verbum: inde multitudo illa vocum ſuperior ad duo coarctatur: quia ex illis omnibus, aut nomen, aut verbum tantùm conficitur. At in ſyllogiſmis, quia omnis ordo eorum in tribus cõſiſtit dictionibus, illa multitudo ad tria coarctatur, nempe maius extremum, minus, & medium.

Hinc patet illud, quod dicit Ammo. nempe hæc omnia re idem eſſe, ratione verò diuerſa: vocem ſimplicem, nomen, verbum, dictionem, terminum. Vox ſimplex, eſt vox ſolùm reſpectu rei conſiderata, quo pacto non in nomen, nec in verbum eſt diſtinguenda: & ſic ad Prædicamenta diximus pertinere. Nomen & verbum dicitur vox, quando iam præter rem ſignificatam in vna conſideramus caſus, articulos, non in alia: & hoc ad enunciationem dirigitur. Dictio dicitur vox, quando iam in compoſitione & oratione ſpectatur. Terminus, cùm in ordine ſyllogiſtico collocatur.

3. *dub.* Dubitatur 3. Quare potius à nomine, quàm à verbo incipit Ariſtot. *1. Sol.* Ad quod reſpondet Ammon. & S. Thom. quia nomen ſignificat naturam, & rem: verbum autem id, quod adiacet rei. Prius autem eſt res, quàm id, quod adiacet rei: ſicut ſubſtantia prior eſt accidente, & materia prior eſt forma: quã etiam expoſitionem ſequitur Albert. tract. 2. cap. 4. Nec iſta ratio eſt ſpernenda.

Sed mihi occurrit alia ratio obſeruanda: ſcilicet, nomen eſſe ſimplicius verbo, quia nomen ſignificat aliquid: at verbum aliquid cum tempore: compoſitum ergo magis eſt verbum, quàm nomen. Et eſt textus notandus Ariſtot. 1. Poſt. cap. 23. Arithmetica, inquit, prior eſt Geometria, quia ſimplicior: nam

Arithmetic

Arithmetica conſiderat quantitatem non habentem poſitionem, at Geometria tractat de quantitate cum poſitione: ſimile eſt prorſus de nomine ſignificante ſine tempore, & de verbo ſignificante cum tempore.

Nomen igitur eſt vox ſignificatiua ſecundum placitum, &c. 1

Nominis integra definitio non ponitur initio capitis.

Hoc breue caput non aliud, quàm nominis definitionem, & eius explicationem continet. Diuiditur autem in duas particulas. In priori vna pars definitionis conſtituitur. In poſteriori altera pars, quæ magis difficilis eſt, ponitur & probatur.

In quo egregium Ariſtotelis artificium conſidera, qui non ſtatim integram definitionem propoſuit, ſed paulatim, quia partes probatione indigebant: quod multi non aduertentes, verba priora integram eſſe definitionem exiſtimauerũt: quod tamen falſum eſt, cùm Ariſt. & paulatim definitionis partes, & earum probationem expoſuerit.

In priori ergo parte hæc verba continentur (Nomen igitur eſt.) Dicitur (igitur) quaſi ſequatur ex illis verbis prooemij, (Oportet definire, quid nomen, &c.)

Vox ſignificatiua.

Partes definitionis ſunt (vox ſignificatiua, ad placitum, ſine tempore, cuius nulla pars eſt ſeparata ſignificatiua.)

Non probat, quid ſit vox ſignificatiua, quia iam hoc ex primo capite manifeſtum erat.

Cuius nulla pars ſeparata ſignificat.

Sed probat vltimam illam partẽ, quia magis proxima erat, nempe, quòd ſit talis vox, cuius partes per ſe ſeparatę non ſint ſignificatiuæ: nam oratio eſſet nomen, quod tamen non eſt, nomen enim pars orationis eſt non oratio, cùm pars non ſit ipſum totum.

At quia poteſt quis dubitare de nominibus compoſitis quę ſunt nomina, & tamen eorum partes per ſe videntur ſignificare, vt equiferus: reſpondet, partes quidem videntur ſignificare, non tamen ſignificant: In nominibus autem ſimplicibus partes nec videntur ſignificare, nec ſignificant.

Ad placitum.

Probat alteram particulam (ſecũdum placitum.) Tali ratione, voces brutorum naturaliter ſignificant, & tamen nec nomina, nec verba ſunt, aliter bruta haberent locutionem: ergo nomina, & verba non à natura, ſed ab impoſitione dependent: ſimiliter de vocibus illiteratis, & inarticulatis etiam humanis, quæ nomina non ſunt, quia non impoſita ſunt ad ſignificandum.

Sine tempore.

Illam particulam (ſine tempore) non probat, quia eſt negatiua, & pendet ex declaratione affirmatiuæ, ſcilicet cum tempore,

pore, propterea differt in caput ſequens.

2 *Non homo vero non eſt Nomen, &c.*

Hæc eſt poſterior capitis pars, in qua Ariſt. conatur adhuc definitionem perficere: nam non homo, non leo, non ſunt nomina, tamen eis competunt verba definitionis hucuſque aſſignata: nec ſunt nomina, quia ſignificant tā id quod eſt, quàm id quod non eſt, qui enim dicit non homo, dicit ea, quæ non ſunt homo, quod entibus, & non entibus competit: nec iſta ſunt orationes, quia partes non ſignificant per ſe, nec negationes, quia non ſunt enunciationes: dicuntur ergo defectu nominis nomina infinita.

Ex quo colligitur non eſſe definitionem illam exactam, niſi addamus differentiam aliam ad excludenda iſta, ſcilicet, quòd nomen ſit vox finitæ & determinatæ ſignificationis.

3 *Catonis autem, & Catoni, & quæcunque, &c.*

Hic textus eſt aduertendus, in quo Ariſt. adhuc conatur aliam ſuperaddere differentiam, ad complendam definitionē. Et vtitur ratione hac, Catonis & obliqui nō ſunt nomina, ſed alia ſecundū ſe ipſa, id eſt, differunt à nominibus & tamen ratio eius eſt, id eſt, definitionis præcedentia verba illis competunt: ergo adhuc aliquid deeſt. Et ad cognoſcendam hāc differentiam, ſcrutatur quare non ſint nomina, ſcilicet, quia non ſemper cum verbo faciunt propoſitionem: at nomē cum verbo facit enunciationem. Addamus ergo talem differentiam, quod ſit vox recta, id eſt, cum verbo ſemper propoſitionem faciens, eritque perfecta nominis definitio: Vox ſignificatiua ad placitum, ſine tempore, cuius nulla pars ſeparata ſignificat, finita, & recta.

Nominis perfecta definitio.

Vbi nota, Ariſt. non dixiſſe obliquum cum verbo non facit enunciationem, ſed ſemper: nam aliquando facit, vt placet Petro, tædet me, ſed id non ſemper, an nomen ſemper id habet. Aduerte igitur hoc Ari. artificium in perfecta nominis definitione indaganda: nec verò exiſtimandum eſt; illam priorem eſſe integram definitionem, quamuis nonnulli ſic exiſtimarint, vt S. Th. Auer. & Ammō. cùm tamen non ſit.

QVAEST. *vnica. Num definitio Nominis rectè ſit tradita, in qua ſingulæ eius particulæ examinantur: ac primò de voce, quid ſit, & quotuplex, &c.*

CIrca hāc definitionē oportet verba ſingula examinare. In primis de voce dicamus. Ariſt. 2. de ani. c. 8. definit, quid ſit ſonus, & quid vox. Sonus eſt qualitas proueniens in aëre ex duorum corporum colliſione, quæ qualitas auditu eſt perceptibilis,

Quid ſonus.

ptibilis,vt ſonitus campanæ, ſonitus ex colliſione manuum. Vox autem eſt ſonus,ſed non omnis ſed is qui ab ore animalis procedit cum imaginatione aliquid ſignificandi,id eſt,quę apta eſt exprimere paſſionem internam:vnde vox quidem ſonus eſt,non tamen omnis ſonus eſt vox , ſed ſonus animalis, non quicunque , ſed ore factus : ſtridor enim cicadarum non eſt vox,quia ore non fit. *Quid vox.*

Vox autem primò diuiditur in illiteratam & literatam, ſeu articulatam & inarticulatam. Vox illiterata ſeu inarticulata, dicitur,quæ non eſt prolatione ſyllabarũ diſtincta,ita vt ſcribi poſſit,vt latratus canum,mugitus boum. Literata ſeu articulata,quæ ſyllabis eſt diſtincta, ita vt poſſit deſcribi , vt vox, homo,animal.Iterum,Vox quædã ſignificatiua,quædam non ſignificatiua actu. Et inter literatas ſeu articulatas , etiam aliqua ſignificatiua reperitur,vt leo,album:aliqua non ſignificatiua , vt blitiri. Similiter inter illiteratas aliqua eſt ſignificatiua,vt latratus canum,rugitus,& voces brutorum : aliqua non ſignificatiua,vt ſibilum, & aliæ , quas homo inaniter proferre poteſt.Cum igitur multiplex vox ſit,nomen eſt inter voces ſignificatiuas articulatas. *Vocis diuiſio 1.*

Dubitatur an vox ſit genus in hac definitione ? Ad hoc reſpondet Pſellus vocem dupliciter poſſe conſiderari:vno modo,vt ab ea ſecludatur ſignificatio,vt vox ſit ſonus ore animalis prolatus,& ſic non genus eſt, ſed potiùs materia nominis, & verbi,& orationis:altero modo , vox cum ſignificatione in communi,& ſic genus eſt. *1. Dub. 1.opin.*

Amm.verò & S. Tho. ſimpliciter dicunt vocem eſſe materiam orationis,ſeu potiùs ſubiectum. *2.opin.*

Circa quod aduerte,nomen,verbum,orationem, & ſimilia duo includere,alterum vt ſubiectum & materiam, alterum vt formam:ſunt enim velut artificiata quędã,ſcilicet,ſtatua, cathedra,imago,quæ duo includunt formã,ſeu figuram,& ſubiectum,ex quo fiunt,nempe lignum,aurum aut aliud aliquid. *1.fund.*

Orationis materia vox eſt,vt expreſſè docet Ariſt.lib. 5. de gene.animali.c. 7. forma vero eſt ſignificatio ad placitum : vt enim ſuprà diximus,ſignificatio naturalis non facit orationẽ, aliàs bruta haberent locutionem , quæ ſoli homini conceſſa eſt,vt dicitur ſect.11.proble.q.57.

Quo ſuppoſito,dico abſolutè,vox eſt materia, & ſubiectũ orationis,& nominis,& verbi , non autem genus. Hæc patet. Vox eſt quid naturale, at oratio eſt quid voluntarium , & ad placitum:ſed naturale non eſt genus artificiati ; ergo nec vox eſt genus *1.concl.*

eſt genus orationis, nec aliorum.

2. conclu. Dico 2. iſta definitio non datur per genus, & differentiam, ſed per ſubiectum, & formam: ſicut qui diceret, domus eſt lapides, & ligna, ſic constructa, quem modum definiendi commendat Ariſt. 8. Met. cap. 3. ita ſimiliter vox eſt ſubiectum, reliqua vnius formæ locum habent, ita enim artificiata definire oportet.

3. conclu. Dico 3. ſi aliquid loco generis ibi conſtituitur, non eſt vox, ſed ſignificatiua ad placitum, quod totum vnico erat dicendũ nomine, quod Amm. aliis verbis indicat, dicens notam, ſeu ſignum vocale eſſe genus nomini. Et hoc mihi placet: genus enim artificiatorum debet ſumi præcipuè ſecundum formã: quod autẽ vox nec tanquam genus ſumi poſſit, patet, quia ſola vox nõ prędicatur propriè, eſt enim expreſſa doctrina Ariſt. 1. gen. c. 1. ſtatua non dicitur aurum, ſed aurea. & 7. Met. cap. 7. at ſi loco generis vox conſtitueretur, propriè prædicaretur, quod non eſt cùm ſit ſubiectum, & materia. Et ſecundum hoc poteſt dici hanc definitionem eſſe per genus, & differentiam: vox enim ſignificatiua ad placitum eſt genus, reliqua differentia.

Vox cur genus eſſe non poſſit nominis.

2. Dub. Circa illam particulam, ad placitum, quæ ſuprà iam explanata fuit, Amm. recitat ſententias quatuor: quidã enim aſſerebant nomina ſecundum ſubiectum & ſecundum ſignificationem eſſe à natura, & hi fuerunt Cratillus, & Heraclitus.

1. opin.

Alij aſſerebant vocem eſſe natura, & ſignificationem vocabant naturalem, quia, vt ſuprà diximus, maximè competebat rebus ſignificatis.

3. opin. Aliis ſignificationem aſſerebant ita eſſe ad placitum, vt in impoſitione nulla ratio naturæ rei fuerit habita, ſed à caſu quodam.

Ariſt. verò docuit ſignificationem eſſe ad placitum, ſed ita vt rei conſideratio in impoſitione haberetur, quamuis nõ hoc in omnibus dictionibus factum fuiſſe credendum eſt.

4. opin. Alia particula (ſine tempore) relinquatur in cap. de verbo.

Sequitur altera (Cuius nulla pars ſeparata ſignificat) vbi aduerte, hoc diſcrimen eſſe inter duo nomina, quæ conueniunt in compoſitione, & quę conueniunt in congruentia grammatica, ſicut armiger, & arma gerens: nam quæ conueniunt in congruentia, retinent ſuam ſignificationem, ita vt tota oratio non habeat ſignificationem niſi partium ipſarum ſignificatarum. At quando conueniunt in compoſitione, perdunt ſuam ſignificationem, & fit vna ſignificatio totius: quamuis ſignificatio

catio hæc ſit ferè ſimilis aliquando ſignificationibus partiũ, vnde iam tunc partes ibi non ſignificant, etiam ſi ſignificare videantur aliquando.

Aſſimilatur autem hæc compoſitio mixtioni naturali: quando enim elementa componunt rem, deſtruuntur elementa, & fit vnum aliud, & duo colores mixti corrumpuntur, & faciunt tertium: congruentia autem ſimilatur congregationi, qua plura grana faciunt cumulum: & vnumquodque manet per ſe integrum.

Poteſt autem probari nomina compoſitæ figuræ non habere de ſe partes ſignificantes, imò nec quæ videntur ſemper ſignificare, nam ſi illud per ſe haberent, ſemper eſſet: quod tamen non eſt, nam partes huius armiger, nec videntur ſignificare, nec plus in his, in quibus videntur, ſignificantur, vt diximus.

Dubitabis quare excluditur oratio à ratione nominis, ſaltem complexum ex duobus, vt homo albus. Dico, quia in his eſt ſignificatio per accidens: orationis enim ſignificatio eſt ex partibus: at nomen per ſe debet ſignificare. Præterea, quia hîc tradit partem neceſſariam enuntiationis, tales autem partes ſunt ſimplices, compoſitæ enim orationes ex ſimplicibus conſtant. *Dubium. Cur nomẽ eſſe debeat vox ſimplex. Sol.*

Alia particula eſt (finita) circa quam aduerte negationem dupliciter cadere ſuper aliquod nomen, vno modo negatiuè, altero modo priuatiuè. Tunc cadit negatiuè, quando ita deſtruit ſignificationem nominis, vt prorſus nihil ponat in re, vt, non homo, dicit puram negationem hominis. Tunc cadit priuatiuè, quando ita deſtruit ſignificationem nominis, vt ponat aptitudinem in aliquo ſubiecto, vt, non homo, ſit id, quod non eſt homo, ſed poteſt eſſe homo: quo pacto eſt frequentiſſimus horum vſus in Philoſophia, quando dicimus ex non igne fit ignis, id eſt, ex eo, quod non eſt ignis, ſed eſt in potentia ad ignem, ex non aqua fit aqua. *3. Dub. 1. fund.*

Eſt autem aduertendum, quando negatio cadit ſupra connotatiuos terminos, communi vſu tenetur priuatiuè, quia negat formam, & ponit ſubiectum, vt non album, corpus, quod non eſt album: non conſecuta miſericordiam, id eſt, plebs non recipiens miſericordiam: quando verò ſupra terminos abſolutos, vtroque modo teneri poteſt. Sed hîc in præſenti non vocatur infinitum, niſi quando tenetur negatiuè, quia tunc veritatem habent verba Ariſtot. non homo eſt in quolibet & quod eſt, & quod non eſt. De quorum interpre- *2. funda. 3. fund.*

tatione aliqui ſunt ſine cauſa ſoliciti: exiſtimant enim eſſe intelligenda, quantum ad ſignificationem, id eſt, ſignificant id, quod eſt, & id quod non eſt, non tamen quantum ad prædicationem, cùm non dicamus, chimæra eſt non homo, eſt enim propoſitio affirmatiua de ſubiecto non ſupponẽte, quæ falſa eſt, vt ipſi exiſtimant. Sed mihi non probatur hæc ſententia: dicendum eſt enim cum S. Tho. & Amm. hæc intelligenda eſſe de prædicatione: dicitur enim leo eſt non homo, & chimæra eſt non homo: non enim omnis propoſitio affirmatiua de ſubiecto non ſupponenti eſt falſa, cùm prædicatum ſit intrinſecum ſubiecto: vt enim iſta nullo refragante eſt vera, chimæra eſt monſtrum, ita eadem ratione erit iſta, chimæra eſt non homo.

1. conc. De hoc autẽ infinito termino dico primò eſſe incõplexam vocẽ, ſemper enim attendẽda eſt ſignificatio vocis: nõ homo autem vnicum primò ſignificat, nempe negationẽ hominis, ac proptereà dicit Ariſt. nec eſſe orationem, nec negationem.

2. concl. Dico ſecundò, eſſe vocem vniuocam, quia quamuis ſignificet quæ ſunt, & quæ non ſunt, ea tamen ſignificat ſub vna ratione negationis alicuius, & vt ſuprà diximus, ex Ammo. in prædicabilibus nõ prohibet res, quę in nullo eſſentialiter cõueniunt, in aliqua proprietate vniuocè conuenire, vt eſſe genus, ſpeciem vniuocè ineſt ſubſtantiæ, & accidenti, ita negatio alicuius vniuoca eſt his quæ ſunt, & non ſunt. Aduerte tamen, talis negatio eſt ens rationis, non eſſe hominem, non eſſe leonem, ſolùm rebus intellectu ineſt, proptereà poteſt conuenire his, quæ ſunt ſicut alia entia rationis.

3. conc. *Connotatiui termini, duo ſignificant.* Dico tertiò, probabilius eſt tales voces eſſe abſolutas non connotatiuas. Connotatiui enim termini duo ſignificant, vnum principaliter, alterum minùs principaliter, quod dicuntur connotare, vt album principaliter albedinem, minùs principaliter corpus ſignificat: at, non homo, & ſimiles voces ſingulæ vnum tantùm ſignificant, ſcilicet negationem concretam: abſolutæ ergo ſunt cenſendæ.

4. conclu. Dico quartò, tranſcendentia in tota ſui generalitate ſumpta, non infinitantur, vt, non ens, non vnum. Ratio eſt, quia ſolùm dicuntur de his, quæ non ſunt: idem enim eſt non ens, & nihil: at infinitæ voces de his quæ ſunt, & non ſunt dici debent. Similiter nec priuantur, quia nullum eſt ſubiectum, quod priuetur ente in communi: poſſunt tamen infinitari & priuari, ſi particulariter ſumantur, vt infinitatur ens ſumptum pro ente perfecto, ſeu pro ſubſtantia. Et ſic apud Ariſto. reperitur

ritur priuatum ens.1.Phy.vt non ens ſit, quod non eſt perfectum ens,eſt tamen in potentia vt perficiatur.

Vltima particula eſt (recta) quæ ſignificat, vt ſit talis vox, quæ cum verbo ſemper verum vel falſum conſtituat, vt patet ex ipſo textu: ex quo fit adiectiua adiectiuè ſumpta nomina non eſſe,quia eadem ratione cum verbo nihil veri vel falſi faciunt,vt albus eſt.Dico,adiectiuè ſumpta,quia quando ſubſtantiuè ſumuntur,tunc nomina ſunt,vt,album,currit.

Nec ſufficit, quod cum ſubſtantiuo faciant propoſitionem,quia pari ratione obliqui eſſent nomina, quia cũ recto poſſunt propoſitionem facere,vt,filius Petri currit.Non ergo adiectiua ſunt nomina,ſed adiectiones nominum.

In obliquis autem aduerte eundem conceptum correſpondere recto, & obliquis quantùm ad ſignificationem principalem: vt,homo, hominis, homini, ſemper eandem rem ſignificant, ſed differt, nam rectus habet ſignificationem abſque modo, at obliqui habent aliquem modum ſignificandi, quem vocant per modum, vt cuius, cui, vel vt quem,&c.

Et hic modus ſignificandi mutat veritatem propoſitionis: aliud enim eſt dicere Michaël eſt Dei, & aliud Michaël eſt Deus: prior eſt vera, poſterior falſa. Vnde circa veritatem propoſitionum aduertendus eſt modus ſignificandi obliquorum in quo ſæpe fallaciæ reperiuntur.Cùm igitur à nomine ſolo modo differant,dicuntur caſus nominis.

Modus quẽ ſignificant obliqui mutat propoſitionum veritatem.

De Verbo. Cap. III.

Verbum autem eſt, quod conſignificat tempus, cuius pars nihil ſignificat ſeorſum, & eſt ſemper eorum, quæ de altero prædicantur, nota. Dico autem, quòd ſignificat tempus: vt valetudo quidem nomen eſt; valet verò, verbum; conſignificat enim nunc eſſe: & ſemper eorum, quæ de altero dicuntur, nota eſt, vt eorum quæ de ſubiecto, vel in ſubiecto ſunt. 1

Non valet autem, & non laborat, non verbum dico, conſignificat enim tempus, & ſemper de aliquo eſt. Differentiæ autem huic nomen poſitum non eſt, ſed infinitum verbum ſit, quoniam ſimiliter in quolibet eſt & quod eſt, & quod non eſt. Similiter autem &, valebit, &, valebat, 2

non verbum eſt, ſed caſus verbi. Differunt autem à verbo, quòd hoc quidem præſens conſignificat tempus, illa verò id quod circumcirca eſt.

3 *Ipſa igitur ſecundum ſe dicta verba nomina ſunt, & ſignificant aliquid: conſtituit enim qui dicit intellectum, & qui audit quieſcit: ſed ſi eſt, vel non eſt, nondum ſignificat, neque enim ſignum eſt rei eſſe, vel non eſſe: neque ſi ipſum ens dixeris nudum:* ipſum en[illegible] nihil eſt, conſignificat autem compoſitionem quandam, quam ſine compoſitis non eſt intelligere.*

*a.l. ipſum per ſeipſum.

SEquitur altera enuntiationis pars, quæ Verbum dicitur. In hoc autem capite vnus eſt Scopus, nempe verbi definitio: tamen in duas eſt diuiſum partes: in priori definitio continetur, in poſteriori dubio tacito reſpondetur. Circa definitionẽ verò, Ariſt. vtitur eadem methodo, qua in capite de nomine: non enim omnes partes definitionis ſtatuit, ſed aliquot, cæteras autem probando addit, ponit autem quæ ſequuntur.

1 *Verbum autem eſt, quod conſignificat tẽpus, cuius nulla pars ſignificat extrà, & eſt ſemper eorum, quæ de altero prædicantur, nota, &c.*

In primis hîc ſubintelligere oportet verba eadem, quæ in nominis definitione erant, nempe vox ſignificatiua, ad placitum: hæc enim nomini, verbo, & orationi inſunt.

Dubium. Sed dubitabis, quare Ariſtot. hæc ſubticuerit? Reſpondet Ammo. & S. Tho. quia iſta ſunt verbo cum nomine communia. Quod ſi obiicias, & illa particula cuius nulla pars ſignans extrà, etiam eſt communis, & tamen eſt adiecta hîc ab Ariſt.

Sol. Reſpondet Ammo. hanc particulam nõ eſſe eandem cum ea, quæ eſt in definitione nominis. Dicit enim cũ Porph. duplex eſſe complexum, & ex nomine, vt homo albus, & ex verbo, vt currit vel vincit. Illa ergo particula in definitione nominis excludit complexum ex nominibus: at particula verbi excludit complexa ex verbis. Et mihi placet iſta reſponſio.

S. Tho. aliter reſpondet: inquit enim, in verbo hanc particulam eſſe iterum poſitam, quia verbum videtur magis habere rationem complexi, quàm nomen, cùm ſignificet rem, vt de aliquo dicitur: propterea ne quis maiori occaſione deciperetur exiſtimans verbum eſſe complexum, iterum poſita eſt illa particula, ſed magis mihi probatur expoſitio Ammo.

Mihi occurrit alia ratio, nempe quia illa omnia vnius generis

neris locum obtinent, cúmque nomen, & verbum ex æquo partes enuntiationis ſint, genus in vnius definitione collocatum in alterius definitione ſubiecit, cùm ſit idem contextus, & differentias addidit. *Sol. alia authoris.*

Accedit igitur ad has definitionis particulas explanandas, & prima eſt (conſignificat tempus) quam exemplo manifeſtat, & probat. Valetudo, ſeu ſanitas, & ſanatur: nomen illud, ſolam rem ſignificat; at verbum rem cùm tempore, nempe ſanitatem nunc eſſe ſignificat: ex quo patet hoc diſtinguere verbum à nomine.

Notat autem Ammo. non dixiſſe Ariſt. verbum ſignificare tempus, ſed conſignificare, ſeu connotare: eſt enim diſcrimen inter hæc duo; ſignificare enim tempus, eſt principaliter eſſe ſignum temporis, vel alicuius partis temporis, quod nominibus conceſſum eſt, ſignificant enim principali ſignificatione tempus, vt dies, hora, annus: at conſignificare, nempe, quando aliud principaliter ſignificat, tamē prout tempore fit, & menſuratur, tempore, inquam, ſcilicet, præterito, vel futuro. Idem etiam notat Boët.

Aliam particulam non explicat, quia in definitione nominis iam explanata fuit, & illic diximus, quare complexa à ratione nominis vel verbi excludantur.

Sequitur tertia particula (& eſt nota eorum, quæ de altero prædicantur) vbi diſtinguit ea, quæ prædicantur in ea, quæ de ſubiecto ſunt.

Sed dubitabis, quid ſibi velit, notā eſſe eorum ſemper, quæ prædicātur. Ad hoc dicit Boët. in vtraq; editione verba ſemper ſignificare accidens: & hoc eſt, notam eſſe eorum, quæ prędicantur; verba enim actionem vel paſſionem ſignificant, quæ accidentia ſunt, quorū eſt prædicari de ſubſtātia, nomina autem non ſemper accidens ſignificāt. Quod ſi dicas, quid intelligit per dici de ſubiecto, & eſſe in ſubiecto, reſpondet ipſe cum Porph. vtrunque accidenti conuenire: accidēs enim inhæret ſubſtantiæ, & de ea prędicatur; propterea dicitur eſſe in ſubiecto, & de ſubiecto, vnde verba ſunt, vel ſignificant accidens, quod prædicatur de ſubiecto, & eſt in ſubiecto. *1. Dub.* *1. Sent.*

Mihi non placet iſta expoſitio, primò quia nō omnia verba ſignificant actionem, vel paſſionem: nam, Eſt, eſt verbum, non tamen actionem vel paſſionem ſignificat: prætereà alia, vt caleo, frigeo, non actionem vel paſſionem ſignificant, ſed qualitatem; & ſuperiùs diximus, verbum, habere, reperiri in omnibus ferè prædicamentis. Secundò, quia cùm paulò *Confutatio prioris ſententiæ.*

ſuperiùs eſſe in ſubiecto, & dici de ſubiecto diſtinxerit, inconueniens videretur vtrunque confundere, & mutare: prætereà quia accidens non ſemper prædicatur, aliquando enim eſt ſubiectum in prædicatione propria, vt albedo eſt color, calidum calefacit.

1.ſent. Ammo. & Pſellus per hęc verba intelligunt, verbum Semper eſt nota eorum, quæ prædicantur, id eſt, ſemper obtinet locum prædicati. Dicit, ſemper, quia nomen aliquando ſubiectum, aliquando prædicatum eſt, verbum ſemper prædicatum eſt: hoc autem intelligendum eſt, vt Ammo. & S. Tho. dicunt, quando verbum vt verbum ſumitur, aliquando enim loco nominis ſumitur, & ſubiectum eſt, vt currere eſt bonum, curro eſt verbum.

2.Dub. Dices, quomodò ergo verbum eſt prędicatum de ſubiecto
1.ſent. & in ſubiecto? Reſpondet Ammo. & Pſellus, & etiam Boët. verbum aliquando de ſubſtantia prædicari, vt homo ambulat; & ſic conſtituit prædicationem accidentalem, & dicitur eſſe in ſubiecto: aliquando de inferiori; & ſic conſtituit prædicationem eſſentialem, & dicitur de ſubiecto, vt currere eſt mouere. Vnde Ariſt. per eſſe in ſubiecto intelligit prædicatũ accidentale, per dici de ſubiecto prædicatum eſſentiale, & verbum eſt vtrunque prædicatum.

Iſta ſententia eſt probabilis, ſed mihi nõ in omnibus placet, primò, quia ampliùs dicit eſſe notam eorum, quæ prædicantur, quàm eſſe prædicatum, vt dicemus: prætereà quia illa prædicatio, currere eſt moueri, non eſt verbi de verbo: nam ipſemet Ammo. dicit teneri, vt nomen aliter verbum eſſe ſubiectum, probabilius multò eſſet ſumere has propoſitiones currens mouetur, ædificans agit, calidum calefacit: prætereà quia adhuc per dici de ſubiecto non videtur Ariſt. intelligere eſſentialem prædicationem, nec per eſſe in ſubiecto accidentalem: prætereà quia ſemper loquitur de verbis adiectitiis, non de verbo, Eſt, quod tamen ab Ariſt. magni fit.

2.ſent. Proptereà, ſaluo meliori iudicio, mihi videtur ſenſum Ariſt. hunc eſſe, nempe verbũ eſt nota eorum, quæ de altero prædicantur: id eſt, ſemper prædicat aliquid, id eſt ſignificat
Verbũ aliquid, de alio dub. modis dicit. aliquid, vt de altero dicitur. Dupliciter autem verbum prædicat aliquid, vno modo prædicat ſolam rem quam ſignificat, vt in verbis iſtis, currit, vincit, & ſimilibus: & tale verbũ vocat Auerr. prædicatũ, vt quod: aliquãdo non ſolùm ſuam ſignificationẽ prædicat, ſed adiunctam aliud, vt homo eſt albus: & tunc vocat Auerr. verbum tale prædicatũ, vt quo. Hoc autem aliquando

aliquando eſt ſubſtantia, vt homo eſt animal:aliquando eſt accidens, vt homo eſt albus. Præterà dicit Ariſt. Prædicata ea, quæ dicuntur de ſubiecto, nempe ſubſtantiam, vel quę in ſubiecto ſunt, nempe accidentia: alia enim verba præter, Eſt, ferè ſemper prædicant accidens.

Hæc igitur eſt huius particulæ declaratio, per quam verbum à participio, & infinitiuo excluditur, ſimiliter à modis aliis, ſcilicet optatiuo, ſubiũctiuo, qui non prædicant rem: nã prædicare ad propoſitionem ſpectat, quæ non fit ex illis modis, in quibus nec verum, neć falſum eſt.

Non ſanatur verò, non ægrotat, &c. a

Definitio verbi nondum eſt completa ex partibus præcedentibus, vt benè dicunt Ammo. & doctores Louaniẽſes: proptereà Ariſt. conatur eam perficere nouis differentiis: ideóque proponit aliquid, cui præcedentia competunt, quod tamen non eſt verbum, vt nos inde aliud ad præcedentia ſuperaddamus. Non ſanatur, non eſt verbum, cùm de eo quod eſt & quod non eſt, prędicetur, & tamẽ conſignificat tempus, & habet reliqua. Collige, verbum ergo debet eſſe præter dicta, vox finita, ſicut & nomen.

At adhuc hæc non ſunt ſatis, nam præteritum, & futurum non ſunt verbũ, cùm tamen omnia pręcedẽtia habeant. Quod autem non ſint verbum, probat: quia verbum debet tempus præſens conſignificare: at pręteritum & futurum non pręſens, ſed circa præſens ſignificant, nempe præter tum, quod fuit præſens, futurum, quod erit præſens: ergo perfectè, & abſolutè verbum debet eſſe præſentis temporis conſignificatiuum, quia omnia reliqua tempora à præſenti dependent, & ad præſens ordinantur: proptereà addenda eſt differentia, quæ hoc ſignificat, nempe quòd ſit vox recta.

Definitio igitur perfecti, & abſoluti verbi integra eſt, Verbum eſt vox ſignificatiua ad placitum, tempus conſignificans, eorum, quæ de altero dicuntur, ſemper nota, finita, & recta. *Verbi perfecti integra definitio.*

Ipſa igitur ſecundum ſe dicta verba nomina ſunt, &c.

Hæc eſt capitis poſterior pars, in qua ſecundum Ammon. intendit Ariſt. oſtendere, quomodò verba ſe habeant ad ſignificandum verum vel falſum. 3

At ſecundum S. Th. aggreditur oſtendere, in quo verbum cum nomine conuenit, & in quo à nomine differt; quod idem dicit etiam Boët.

Mihi verò videtur, vt iſta verba illatiuè legantur, quod ex contextu patet, in quibus Ariſt. ex præcedenti definitione

elicit duo: alterum quid verbum ſignificet, quid conſignificet, in quo cum nomine conuenientia, & differentia apparebit: alterum nec verum, nec falſum ſignificare probat, quod in 1. c. dixerat de nomine, & verbo per ſe: ſed non probauerat de verbo, ſicut de nomine.

Dicit igitur verba ſecundum ſe dicta nomina ſunt, & aliquid ſignificant, hîc manifeſtatur ſignificatio verbi, nempè ſignificat aliquid, ſicut curro curſum, amo amorem ſignificat.

Dub. Dices, cùm nomen, & verbũ ſint diſtinctæ partes, quomo-
1. Sent. do verbum nomen appellat? Ad hoc reſp. Ammo. & S. Th. hîc nomen communiter ſumi pro dictione ſignificante. Sed iſta expoſitio non placet: eſſet enim in breuiſſimo contextu æquiuocatione vti, cùm modò nomen pro dictione, modò vt diſtinguitur contra verbum, ſumatur.

2. Sent. Boët. & Auer. dicunt nomen hîc ſumi, vt in præcedenti capite definitum eſt: & ſenſus eſt, Verba ſecundum ſe, id eſt, extra propoſitionem, dicta ſunt ſimilia nominibus.

Nota. Pro cuius declaratione aduerte in verbo duo poſſe conſiderari: alterum id, quod principaliter ſignificat; & hoc non eſt aliud, quàm res, etiam per nomen ſignificata, ſicut curro principaliter id, quod nomen curſus, ſignificat, & lego idem, quod lectio: alterum conſignificat verbum, ſeu minùs principaliter ſignificat, ſi ſignificat rem per modum compoſitionis cum altero, & vt ſubſtat tempore. Hoc igitur eſt, quod Ari. dicere intendit. Verba ſecundum ſe, id eſt, extra compoſitionem quantùm ad rem ſignificatam non differunt à nomine, propterea dicit (& aliquid ſignificant) vbi illud (&) tenetur ſecundum Anim. declaratiuè.

Verba nominibus non differre, quãtũ ad rẽ ſignificatam attinet.

Probat autem Ariſt. quòd ſignificent aliquid: nam qui profert, voces conſtituit, id eſt, determinat intellectum audientis, vt conceptum formet alicuius rei, & qui audit, quieſcit, id eſt, conceptum format, non ſolùm vocis, ſed etiam rei, vt qui audit, legit, lectionis format notitiam. Signum ergo eſt, verba per ſe eſſe ſignificatiua, & aliquid ſignificare.

Nota. Notat autem hîc verbum Græcum, *διάνοια*, ſignificare intellectum, qui à ſenſu & imaginatione dependet, id eſt, intellectum intelligentem ea, quæ ſentit, & talis eſt intellectus, qui intelligit & format conceptum ex vocibus, quas ſentit.

Poſita ſignificatione verbi extra propoſitionem, remouet quod remouerat c. 1. nempe ſignificare verum vel falſum: tamen non probauerat de verbo, nunc probat: propterea dicit verbum ſecundum ſe nihil veri vel falſi ſignificare: ſignificat quidem

quidem rem,ſed non rē eſſe,vel non eſſe.Argumentum à maiori eſt notum, ipſum verbum (Eſt) quod non ſolùm eſt verū verbum,vt dicit Pſellus, ſed ſignificat ipſum eſſe,adhuc verū vel falſum non dicit,ergo multò minùs alia verba,& hoc eſt, quod dicit(ſi ipſum,Eſt,purum dixeris,nihil dixeris)id eſt, ſi, Eſt,extra propoſitionem dixeris,nihil veri vel falſi dicis,vt interpretatur optimè Boë.& Amm.Pſellus & alij doctiſſimi.Vnde vide,quàm longè ab Ari.ſenſu ſint;qui dicunt (nihil dixeris)id eſt,eſt ſyncategorema:nec mireris,quòd Græcè dicitur ipſum ens,nam ſumitur pro ipſo verbo, Eſt, quod non bene aduertit Alexand.

Tandem ſubdit Ariſt. quòd verbum conſignificat compoſitionem,id eſt, rem ſignificatam componit verè vel falſò:ſed talis compoſitio non intelligitur,nec eſt ſine extremis.

Ex quibus collige verbum tria habere:ſignificat enim rem aliquam,in quo cum nomine conuenit,ſed illam per modum compoſitionis,& vt tempori ſubſtat,ſignificat,quod ſoli ineſt verbo.

QVAESTIO *vnica. De his, quæ in capite tertio de Verbo continentur,num rectè ab Ariſtotele dicta ſint.*

DVbium eſt, an verbum ſit propoſitionis pars, id eſt, ſit ſubiectum,vel prædicatum.Eſt autē notādum ex Porph. duplex eſſe verbum:alterum,quod vocatur adiectiuū;hoc autem illud eſt,quod actionem,paſſionem,vel aliquod accidens ſignificat,vt currit, legit:alterum eſt, quod vocatur ſubſtantiuum,vt ſum,es,exiſto,ſubſiſto. *Nota Verbum duplex.*

Adhuc iſtud aliquando eſt cum appoſito,& ſuppoſito,quod dicitur de tertio adiacente, vt homo eſt albus: aliquando eſt cum ſolo ſuppoſito, quod dicitur de ſecundo adiacente, vt homo eſt.

Difficultas ergo præcipua eſt de verbo ſubſtantiuo, quando eſt de tertio adiacente:ſunt enim quidā Neoterici, qui putant eſſe ſyncategorema:nec prædicatum eſſe,nec ſubiectum: ſed ſolùm vnire prædicatum ſubiecto. Quorum argumenta ſunt primò,quia ſi eſſet propoſitionis pars,eſſet terminus: nā 1.Prior.c.1.terminus eſt, in quem reſoluitur propoſitio, vt in ſubiectum & prædicatum:at illic nō fit mentio de verbo.Præ- 2
tereà, quia quando Ariſt. loquitur de quantitate propoſitionum,quòd prædicatum ineſt ſubiecto,aut omni ſubiecto,nec pro ſubiecto, nec pro prædicato ſumitur verbum. Præterea, 3
quia nec eſt maior extremitas,nec minor,nec medium,vt patet.Præterea,quia in conuerſione, in qua ex prædicato fit ſub- 4

1.opini. *Arg.1.*

iectum, verbum non tranſmutatur: érgo non eſt tale verbum pars propoſitionis.

2. opin. Oppoſita ſententia eſt omnium Græcorum & Latinorum antiquorum, & doctorum Lauanienſ. & ratio maximè hoc probat, quia verbum, Eſt, cùm non mutet, nec perdat ſuam ſignificationem, ſi ſine appoſito eſt prædicatum, & ſignificat aliquid, ergo cum oppoſito etiam: prætereà Ariſt. cap. 2. lib. 2. huius, Homerus eſt poëta, homo eſt albus, vocat de prędicato coniuncto: quod non eſſet, niſi verbum eſſet pars prædicati cum appoſito.

1. fund. Propterea aduerte propoſitionis partes eſſe in duplici differentia. Quædam ſunt materiales, ſcilicet nomen ipſum, tam appoſitum, quàm ſuppoſitum: quædam ſunt formales, nempe verbum, qua parte compoſitionem ſignificat; verbi gratia, in domo aliqua lapides, ligna, calx, & reliqua, partes materiales dicuntur, at illa cōpoſitio, & connexio partium forma eſt: ita ſimiliter ſuppoſitum, & appoſitum materia enũtiationis ſunt, at ipſa compoſitio, ſeu ipſum componens, quod verbum eſt, eſt forma. Quòd ſi dicas, quomodò appoſitũ eſt materia, cùm habeat locum prędicati & formæ? dico formam eſſe, ſi ad ſubiectum comparetur, materiam verò reſpectu totius propoſitionis & verbi componentis, quod eſt forma enuntiationis.

Obiectio. Dilutio.

2. Fund. Aduerte ſecundò, Omne verbum non ſolùm componit, ſed ſignificat aliquid, quod cōponit, cùm ſignificet aliquid, quod illi doctores non aduertunt; vt curro ſignificat curſum componendo, & ipſum, Eſt, ſignificat ens componendo: ex quo fit vnum dignum conſideratione. Verbum ratione rei ſignificatę eſt pars materialis, quia eſt cum nomine idem, at ratione connotati eſt formalis pars, cùm vtrunque habeat. Eſt tamen diſcrimen, aliquando nihil prædicat, niſi ſuam ſignificationem, vt homo currit, homo eſt: aliquando ſuam ſignificationē determinatam, & limitatam ab altero, vt homo eſt albus, id eſt, illud ens, quod eſt album: perinde enim eſt addere appoſitum verbo ſubſtantiuo, ac aliis: vt enim dum dicis, ego amo Petrum, illud additum non aufert, quin verbum amo, ſecundum rem ſignificatam prædicetur, ſed limitatur, ita quando dicitur, homo eſt albus. Et hoc obſerua contra eoſdem.

Verbum eſſe propoſitionis & materialē & formalē partem.

Ex quo ſequitur manifeſtè, omne verbum eſſe partem propoſitionis, formalem quidem vt vnit, & componit, materialem verò ſecundum id, quod ſignificat: hoc enim prædicat, vt diximus ex Ammon. & aliis, ſemper verbum eſſe prædicatum, quamuis quando cum appoſito tenetur, ſit par

ſit partiale prædicatum, & ſi non ſit prædicatum, quomodo ipſi conſonant Ariſtoteli dicenti ſuperius verbum ſemper eſſe prædicatum?

Aduerte tertiò pro ſolutione argumentorum cõuerſiones, quantitates, numerum terminorum ſyllogiſmi, ſemper cõſiſtere in partibus materialibus enunciationis: & ita quando conuertis propoſitionem, non formam verbi, ſed ſignificatam rem conuertis, vt homo currit, currens eſt homo: ita homo eſt animal, animal eſt homo: quòd ſi non dicis ens animal eſt homo, eſt ex eo, quia ſub vnoquoque includitur ens. Per hoc patet reſponſio ad omnia argumenta. *3. fund. reſp. ad arg.*

Circa verbum infinitum eſt dubium, in quo à negato differat. S. Tho. dicit infinitum eſſe vnicam dictionem ſimplicem, at negatum eſſe duas, nempe negationem & verbum: tamen aſſerit in propoſitione eſſe infinitum; id quod recepit etiam Amm. 2. Periher. c. 1. *Dub. 1. opin.*

Oppoſitum tamẽ habuit Alex. & Boët. 2. Periher. qui in propoſitione verbum infinitum eſſe idem cum negato volunt. Idem docet Alb. tract. de nomine, cap. 5. & tract. de verbo, c. 2. *2. opin.*

Pro cuius declaratione maximè aduertendum eſt, primò, verbum habere ſignificationem; ſignificat enim rem aliquam aut operationem, aut proprietatẽ: habere etiam conſignificationem, quia ſignificat aliquid per modum compoſitionis, & vnionis cum aliquo, ſub certa differentia temporis. *1. fund.*

Eſt autem diſcrimen: quando enim infiniatur verbum, negatio deſtruit ſignificationem eius; non currit, dicit negationem curſus: at quando negatur, negatio cadit ſupra eius compoſitionem, vt, homo non currit, idem ſit, ac dicere, non eſt talis compoſitio, homo currit.

Et huius expoſitionis author eſt Ariſt. ſi attentè conſideretur: nam verbum infinitũ, concedit eſſe notam eorũ, quæ prędicantur, & prædicatur de eo, quod eſt, & quod non eſt: quæ verba, abſque dubio, argumento ſunt, infinitum eſſe in propoſitione, & negatam habere ſignificationem. Præterea docet negationem oppoſitam eſſe affirmationi: cùm autem oppoſitio conſiſtat ſecundum formas, negatio erit oppoſita formæ affirmationis, quæ affirmatio formaliter conſiſtit in compoſitione: ergo circa compoſitionem erit negatio etiam. Aduerte ſecundò, compoſitionem non habere verbum, niſi in propoſitione, cùm compoſitio non ſit abſque extremis: at ſignificationem habet & in propoſitione, & extra propoſitionem: ex quo fit, vt extra propoſitionem non ſit negatum verbum, at in *2. funda. & dubij ſolutio.*

in propoſitione ; & extra propoſitionem ſit infinitum, cùm ſemper retineat ſuam ſignificationem.

Eſt tamen diſcrimen conſiderandum inter negatũ in propoſitione,& infinitum: nam infinitum habet ſolam negatam ſignificationem,& hanc componit,vt homo non laborat, id eſt,eſt non laborem habens:at negatum habet negatam compoſitionem,& hoc formaliter loquendo,at quia talis compoſitio infiniti,id eſt non laborans,æquiualet negationi,non eſt laborans, inde dixerunt illi doctores infinitum, & negatum eſſe idem,& Ariſt.2.Perih.ſub negato, includit infinitum.Nõ ſunt autem idem formaliter,cùm negatio in vno ſupra compoſitionem, in altero ſupra ſignificationem cadat.Et hoc eſt obſeruandum.

Dubiũ 2. Dubitabis,an omne verbum poſſit infinitari? Ad quod idẽ *Sol.* dico, quod de nomine: nempe, Verbum ens tranſcendenter ſumptum non infinitatur, niſi vt limitatur pro ente actu vel pro perfectè exiſtente:quod etiam docet Alber.

Dubium autem eſt de quibuſdam propoſitionibus, in quibus verbum,tempus importare non videtur, vt Chimæra eſt monſtrum, vacuum eſt locus carens corpore, homo eſt animal. *Sol.* Ad quod breuiter dico, Verbũ in his abſolui à tempore, non quòd nõ ſignificet tempus,hoc enim fieri nõ poteſt,nam non eſſet verbum: ſed cùm verbum faciat duo in propoſitione, videlicet vt vniat extrema, & talem vnionem reſtringat ad differentiam temporis quam importat,verbum tunc abſoluitur à tempore,quando vnit extrema,ſed nõ reſtringit ea ad differentiam temporis,quã importat;quod quidem fit,quãdo extrema ſunt eſſentialia, & naturaliter coniuncta; vt in illis quas diximus,quę dicũtur propoſitiones ſempiternę veritatis.

De Oratione,Enunciatione,vna, ac pluribus, Affirmatione,& Negatione,ac Contradictione. Cap. IIII.

1 *ORatio autem eſt vox ſignificatiua,cuius partium aliqua ſignificatiua eſt ſeparata vt dictio, ſed non vt affirmatio*vel negatio:vt homo aliquid ſignificat, ſed non quod eſt,aut non eſt, ſed erit affirmatio vel negatio ſi quid additum fuerit.Sed non hominis ſyllaba vna:neque enim in eo,quod eſt ſorex rex ſignificat, ſed vox nunc eſt ſolum. In duplicibus verò ſignificat quidem aliquid,ſed non ſecundũ ſe,quem*

** Mu.co. non habent vel negatio.*

ſe,quemmadmodum dictum eſt.Eſt autem oratio omnis quidem ſignificatiua, non autem ſicut inſtrumentum, ſed quemadmodùm dictum eſt ſecundum placitum.* *a.l. addit in ſuperiorib.

Enunciatiua verò non omnis,ſed in qua verum vel falſum eſt.Non autem in omnibus ineſt, vt deprecatio oratio quidē eſt,ſed neque vera,neque falſa. Cæteræ igitur relinquantur.Rhetoricæ enim vel Poëticæ conuenientior eſt cōſideratio:enunciatiua verò præſentis eſt ſpeculationis. Eſt autē vna prima oratio enuntiatiua affirmatio,deinde negatio:aliæ verò omnes coniunctione vnæ. Neceſſe eſt autem omnem enunciatiuā orationē ex verbo eſſe,vel caſu verbi, etenim hominis ratio niſi addatur aut eſt,aut fuit,aut erit, aut aliquid huiuſmodi,nondum oratio enuntiatiua eſt:quoniam vnum quiddā eſt, & non multa animal greßibile bipes:non enim eo quòd propinquæ partes dicūtur, vna erit. Eſt autē alterius hoc tractare negotij. Eſt autē vna oratio enuntiatiua, quæ vnum ſignificat vel coniunctione vna: plures autem quæ plura & non vnum,vel inconiunctæ.

Nomen igitur,vel verbū dictio ſit ſolùm : quoniam non eſt dicere ſic aliquid ſignificante voce , vt enuntiare, vel aliquo interrogante,vel non,ſed ipſo ſponte proferente. 3

Harum autem hæc quidem ſimplex eſt enuntiatio, vt aliquid de aliquo, vel aliquid ab aliquo: hæc autem ex his compoſita,velut oratio quædam iam compoſita. Eſt autem ſimplex enūtiatio,vox ſignificatiua de eo,quod eſt aliquid, vel non eſt,quemadmodum tempora diuiſa ſunt. Affirmatio verò eſt enuntiatio alicuius de aliquo. Negatio verò enuntiatio alicuius ab aliquo. 4

Quoniam autem enuntiare eſt,& quod eſt,non eſſe, & quod nō eſt,eſſe,& quod eſt,eſſe,& quod non eſt,non eſſe, & circa ea quæ extra præſens,tempora ſunt ſimiliter,omne vtique contingit quod quis affirmauerit negare, & quod quis negauerit affirmare. Quare manifeſtum eſt quòd omni affirmationi oppoſita eſt negatio, & omni negationi affirmatio. 5

affirmatio. Et ſit hoc contradictio, affirmatio & negatio oppoſitæ. Dico autem opponi eiuſdem de eodem non autem æquiuocè, & quæcunque cætera talium contra ſophiſticas determinauimus importunitates.

Oratio autem eſt vox ſignificatiua, cuius partium aliquid, &c.

1 Finis & ſcopus huius capitis eſt explicare, quid enuntiatio ſit, & quæ eius ſpecies. In tres autem partes eſt diuiſum: in prima explicatur genus enuntiationis: nempe oratio quid ſit: ſecundò, quid enuntiatio, & quotuplex: tertiò, quæ ſpecies enuntiationis ſimplicis, & quomodò inter ſe, ſe habeant.

Circa primum, eſt definitio orationis, Vox ſignificatiua, cuius partium aliquid eſt ſignificatiuum ſeparatum vt dictio, non vt affirmatio. In primis hîc reperitur genus, vox ſignificatiua quia cùm oratio ſit compoſita, & non ſit pars, ſicut verbum poterat eſſe dubium, ſi genus non exprimeretur, cuius aliquid partium, idem eſt, ac cuius aliqua pars ſignificat, vt di-ctio non vt enuntiatio.

Dubium. In primis propter hæc verba Aſpaſius & Porph. voluerunt 1. Sent. hanc definitionem nõ eſſe orationis in communi, ſed ſimplicis: quia oratio compoſita habet partes, quæ ſint enuntiationes. At iſta ſententia videtur contra Ariſt. quia in hoc eodem capite, ponit enuntiationem ſpeciem orationis, & enuntiationem rurſus diuidit in ſimplicem, & compoſitam: quod fieri non poſſet, niſi eius genus comprehenderet etiam orationes compoſitas.

2. Sent. Alex. & Amm. & S. Th. aſſerunt hîc etiam compoſitam orationem comprehendi: nam in compoſita ſunt etiam dictiones ſicut in ſimplici.

Sed dices, cur adiecit, & non vt affirmatio? Reſp. Boë. in 2. edi. ex Alex. & Porph. quia aliquando dictio orationem etiam ſeu enuntiationem ſignificat: propterea adiecit illud verbum vt pro ſimplici dictione ſumi ſignificaret. Et hæc quidem eſt bona interpretatio.

3. Sent. Poſſumus autem aliter contextum hunc faciliùs, nec minùs verè explicare. Pro quo aduerte, quòd in oratione tres poſſent partium modi concurrere: primum, ſyllabæ ipſæ; literæ enim non partes, ſed elementa dicuntur: ſecundò, dictiones ſimplices: tertiò propoſitiones: & inter ſyllabas aliquando inueniſtur aliquæ ſignificatiuæ, ſed non vt ſyllabæ ſunt; vt in hoc nomine ſorex, rex ſyllaba ſignificare videtur.

Vult ergo Ariſt. orationẽ habere partes ſignificatiuas, non partes,

partes, quæ ſint enunciationes, nec partes, quæ ſint ſyllabæ: ſed quæ ſint dictiones. Et ſenſus eſt: cùm oratio omnis habeat partes, partes, quæ orationem conſtituunt, non ſunt enunciationes, quamuis aliquando eſſe poſſint, nec ſyllabæ, etiamſi aliquando ſignificare videantur: ſed partes, quæ ſint dictiones & tales dictiones, vt per ſe ſignificent, ad excludendas partes nominis compoſitæ figuræ, de quo ſuperiùs diximus. *Reſp. ad dubium.* 398

At quia nondum explicuerat, quo pacto ſignificaret oratio, addit, quòd non ſignificat vt inſtrumentum, ſicut alij dicebant, id eſt, naturaliter, ſed ad placitum. Circa quod aduerte orationem aliquid habere naturæ, aliquid voluntarij, & ab inſtituto, ſicut res artificiatę: verbi gratia, cathedra nec tota eſt ab arte, quia lignum eſt à natura, nec tota eſt à natura, quia forma eſt ab arte: tamen ſimpliciter proferimus eſſe ab arte, quia iudicium ſumitur ſecundum formam: ita oratio habet vocem à natura, tamen ſignificationem, ordinationem, diſpoſitionem, & reliqua à voluntate: propterea abſolutè dicitur eſſe ad placitum, & non à natura, & eſt inſtrumentum voluntarium, non naturale. *Oratio partim à natura, partim ab inſtituto aliquid habet.*

Enunciatiua verò non omnis, ſed in qua verum, &c. 2

Hæc eſt ſecunda pars: in qua Ariſt. mira breuitate multa dicit. Primò inſinuans diuiſionem orationis in enuntiatiuam, & non enuntiatiuam; docet, enuntiationem eſſe orationem, in qua eſt verum vel falſum: reliquæ autem non ſunt enuntiatiuæ, quarum vſus eſt Rhetorum, & Poëtarum, ſicut vſus enunciationis eſt Dialectici.

Et huius ratio eſt: finis enim Dialectici eſt indagatio veritatis, & argumentatio, quæ huius inſtrumentum eſt: at veritas non niſi enuntiatione ſignificatur, nec argumentatio ex aliis quàm ex enuntiationibus componitur: propterea enuntiatio ſola ad Dialecticum ſpectat. *Dialectica cur enuntiationem ſolam cõtempletur.*

Definitione poſita ipſam enuntiationem Ariſt. diuidit: ac primò in vnã principaliter, cuius ſpecies affirmatio, & negatio ſunt, & in vnam coniunctione, diuidit. Explicat autem ex quibus oratio enuntiatiua componatur, & quid ſit vna enuntiatio. Dicit ergo enuntiatiuam omnem componi ex verbo, aut caſu verbi, intellige ſimul ex nomine, nam ex vno non fit compoſitio: exprimit autem hoc, quia nulla oratio, quantúmcunque vna ſit, enuntiatiua dicetur, niſi habeat verbum: quod manifeſtat in definitione: definitio enim oratio eſt, & vna, nõdum tamen enuntiatiua eſt, quouſque ſit verbum.

Dicet aliquis, definitio quomodò eſt vna oratio, ſcilicet

dum numerum dictionum, quæ ſunt neceſſariæ ad Enuntiationem, vel abundantes: potéſtque eſſe plures, & ſimplex, vt canis mouetur: potéſtq; eſſe compoſita, & vna: vt animal, greſſibile, bipes, mouetur. Et hanc modò diuiſionem Ariſto. aſſignat.

Eſtque ſimplex Enuntiatio, vt ſubdit Ariſt. (vox ſignificans aliquid eſſe, vel non eſſe de alio) id eſt, habens ſimplex prædicatum de ſimplici ſubiecto: compoſita verò, quæ præter hæc ſuperaddit, nempe habens plura prædicata, vel ſubiecta, vel vtraque plura.

Vbi eſt dubium, an hîc Ariſto. definiat ſimplicem Enuntiationem? Alex. enim aſſerit eſſe definitionem Enuntiationis, quæ æquiuoca eſt ad affirmationem & negationem: ac proptereà definitur per ſua ſignificata, quomodò definiri poſſunt omnia æquiuoca, nempe definitione nominis. *Dubium.* *1. ſent.*

At S. Tho. & Amm. nolunt eſſe illam definitionem, ſed diuiſionem Enuntiationis in affirmationem & negationem: & ratio eſt, quia iam ſuperiùs definita erat Enuntiatio, nempe oratio, in qua eſt verum vel falſum. Sed ratio iſta parùm videtur firma, cùm priùs Enuntiatio in communi definita fuerit, hic autem Enuntiatio ſimplex. *2. ſent.*

Propterea dico cum Boët. & Porph. iſtam eſſe definitionem Enuntiationis ſimplicis: ſcilicet eſt vox, quæ ſignificat aliquid eſſe, vel non eſſe de alio. *3. ſent. cũ reſpon. ad dubium.*

Datur autem talis definitio per ea, quæ ſunt inferiorum ſpecierum, quia non eſt facile propriam aſſignare differentiam, &, vt dicit Boët. quod ſimul definiendo diuideret ſimplicem in affirmationem & negationem, quas definit, dicẽs, affirmatio eſt Enuntiatio alicuius de aliquo, negatio eſt Enũtiatio alicuius ab aliquo.

Vbi præpoſitiones ſunt aduertendæ: nam (Ab) importat quandam ſeparationem, quæ fit in negatione: (De) quandam coniunctionem quæ fit in affirmatione. An verò Enuntiatio ſit genus ad affirmationem, & negationem, vel æquiuocum, dicemus poſteà.

Quoniam autem Enuntiare eſt, & quod eſt, non eſſe, &c. 5

Hic Ariſt. explicat, quomodò ſe affirmatio, & negatio inter ſe ſe habeāt, quæ eſt tertia capitis pars. Et intendit docere eſſe oppoſitas inter ſe: ad quod probandum ingenioſè ſumit duo. Alterum eſt: quadrupliciter contingit enuntiare. Primò quod eſt eſſe, id eſt, affirmare quod eſt; quod fit in Enuntiatione vera, vt homo eſt animal. Secundò, quod non eſt, non

eſſe,id eſt,negare,quæ non ſunt; quod fit in negatione vera, vt homo non eſt.Tertiò,quod eſt non eſſe,quod fit in negatione falſa,vt homo non eſt animal. Quartò,quod non eſt eſſe,quod fit in affirmatione falſa, vt homo eſt leo.

Ex hoc fundamento ſequitur alterum : omne quod affirmatur,poſſe negari, & contrà. Et hoc manifeſtè ſequitur ex præcedenti:ſi enim non affirmarentur,niſi quæ ſunt,& negarentur,niſi quæ non ſunt;nō omnis affirmatio haberet negationē,nec è contrà:cùm igitur & quæ ſunt , & quæ non ſunt Enuntiare cōtingat eſſe,vel nō eſſe,illud manifeſtè ſequitur.

Ex vtroque autem ſequitur negationem opponi affirmationi, & è contrà. Non autem quæcunque affirmatio cuicunque negationi opponitur,ſed quando ſunt ex eiſdem extremis,& habent vniuocas dictiones,& reliqua quæ ſunt neceſſaria,quæ explicuit.1.Elen.c.4.propter ſophiſtas.

QVAEST. I. *De Oratione.*

VT ordinem Ariſt.in diſputando obſeruemus,de oratione oportet priùs differere. Et quidem propoſita eius diuiſione duo dubitari poſſunt:primū, an omnis oratio ab Ariſt. hic definiatur?alterum,an oratio ſit genus Enuntiationis?

Quotuplex ſit Oratio?

1. diuiſ. Circa primum quotuplex oratio ſit inquiramus.Laurenti. Valla in ſua Dialectica,orationem primò in plenam; pleniorem, & pleniſſimam diuiſit. Vocat plenam orationem, quæ ſolùm partibus neceſſariis conſtat; nempe nomine & verbo; vt homo currit : vocat pleniorem , quæ plures habet partes, quàm neceſſarias, vt ſyllogiſmus: at quæ numeris omnibus abſoluta eſt,pleniſſima dicitur; quales orationes Rhetoricæ. Iſta diuiſio,quamuis bona ſit, non tamen eſt prima,nec diuidit omnem orationem.

2. diuiſ. Propterea Boë.diuiſio amplectenda eſt,quē poſteà omnes ferè ſunt ſequuti:quamuis ipſe à Græcis eam diuiſionem acceperit. Eſt igitur oratio duplex, perfecta,& imperfecta. Perfecta eſt,quæ perfectum ſenſum generat in animo auditoris. Vocamus ſenſum,ſententiam ipſam:vocamus perfectū, non cui non poſſit aliud adiungi;ſed qui facit intellectum quieſcere:quantùm ad apprehenſionē alicuius rei, vocamus auditorem,aduertentē & intelligentem. Oratio verò imperfecta, eſt oratio imperfectum ſenſum generans, quales ſunt orationes ſine verbo , vel cum verbo, in quibus eſt coniunctio ſuſpendens,vel relatiuū,qui,cum vno verbo,& aliæ ſimiles.

Oratio alia eſt perfecta, alia imperfecta.

Oratio

Oratio perfecta diuiditur ab Ammo. in præfatione huius libri, & à S. Tho. tract. ſuper hunc librum. c. 3. in quinque partes, in Enuntiatiuam, vocatiuam, interrogatiuam, imperatiuam, optatiuam, vel deprecatiuam : in prima ineſt verum vel falſum, in reliquis verò non. *Perfectæ orationis partitio.*

Harum quatuor ſufficientiam ponit S. Tho. Inquit enim: homo poteſt comparari ratione alicuius inferioris, vel ratione alicuius ſuperioris. Cum inferiori, tripliciter ſe habet : vel vult illius mentem in ſe conuertere, & ad hoc vtitur vocatiua oratione: vel vult mentem eius ſibi explicari, & vtitur interrogatiua: vel vult vt exequatur aliquod opus, & vtitur imperatiua, vel exhortatiua: cum ſuperiori verò non niſi deprecatiua, vel deſideratiua vtitur. Reliquæ ad has reducuntur. *Nota.*

Sed dices, quare in his non eſt verum vel falſum, ſicut in enuntiatiua? Nota ex Boët. in homine duplicem potentiam: altera eſt intellectus, in quo ſolo ineſt verum, vel falſum: altera eſt appetitus, in quo ineſt bonum vel malum. Enuntiatiua ſolùm explicamus ea, quæ intellectu concipimus; propterea illi ineſt verum vel falſum: aliis omnibus explicamus ea, quæ habemus in appetitu; propterea nec verum nec falſum habent. Quòd ſi interdũ enuntiamus eã, quæ appetimus, id fit, quatenus eadem cognoſcuntur ab intellectu. Reddi etiã alia ratio poteſt, quia ab eo, quod res eſt, vel non eſt, enuntiatio eſt, & dicitur vera vel falſa: ſola autem indicatiui enũtiat, quòd aliquid ſit vel non ſit : aliæ non ita. Et hinc etiam eſt, quòd illa ſola perfectum generat ſenſum, aliæ minimè. *Dubium. 1. Sol. 2. Sol.*

An oratio in communi hic definiatur ab Ariſtotele, an ſolùm oratio perfecta?

His igitur ſuppoſitis dubium eſt, an oratio, tam perfecta, quàm imperfecta hîc definiatur, an ſola perfecta? Alber. tract. de Enuntiatione, c. 1. cum Philop. exiſtimat ſolam perfectam hîc definiri. Eſt autem ratio Alb. quia ſola perfecta eſt genus Enuntiationis : hîc autem oratio conſideratur, vt eſt genus orationis. Ratio verò Philop. eſt: partes non dicuntur, niſi reſpectu totius : ſed oratio imperfecta non eſt totum; totum enim perfectum eſt: ergo imperfecta non habet partes, & ſic ei non competit definitio. *1. opin.*

Alij, de quibus ſuperiùs diximus, inter quos ſunt Aſpaſius, & Porphy. ſolam hîc ſimplicem orationem definiri volunt. *2. opin.*

At verò oppoſita ſententia eſt Boët. S. Tho. & aliorum, nempe orationem in communi, vt includit tam perfectam, quàm imperfectam, ſimplicem, & cõpoſitam hîc definiri. Et *3. opin.*

ita eſt tenendum. Primò, quia definitio omni competit orationi, vt patet, & ſuprà expoſuimus. Præterea, quia hic definitionem vocat Ariſt. orationem, & vnam, quæ tamen eſt imperfecta oratio, cùm ſit ſine verbo.

Nec argumentum Alber. habet robur, quia non ſolùm oratio perfecta eſt genus enuntiationis, ſed etiam oratio in communi. Habet enim ſe oratio ad enuntiationem, ſicut viuens ad hominem; eſt namque genus remotius.

Per genus remotum quando liceat definitionem extruere. Quòd ſi dicas, non licet definire, niſi per genus propinquum, dico id non eſſe ſemper verum: quando enim addimus differentias quæ ſunt ab illo genere vſque ad propinquum, licet benè definire per remotum: vt ſi dicas, homo eſt viuens, ſenſibile, rationale, vt docet Ariſt. 6. Top. cap. 3. loc. 27. ita illa differentia verum vel falſum ſecum habet, quòd ſit oratio perfecta.

Partes in toto dupliciter ſe habēt modo. Ad illud Philop. reſpondet bene S. Tho. partes in aliquo toto ſe habere dupliciter: aliquæ primò ſunt ipſius totius, quales ſunt illæ quæ nihil aliud, quàm tale totum componunt; ſicut caput, pectus, brachium, & ſimilia componunt corpus: aliquæ non primò totum ipſum componunt, ſed per aliud; vt oculus, lingua, naſus, non primò corpus ipſum, ſed caput & per caput corpus componunt. Ita ſimiliter lapides non primò domum, ſed parietes conſtituunt: ex quo fit, vt partes non ſolùm reſpectu totius perfecti, ſed etiam imperfecti dicantur.

Sol. arg. Hinc patet ſolutio: poteſt enim eſſe oratio imperfecta, & partes habere, nempe illas, ex quibus primò oratio perfecta non componitur: vt, Deus iuſtus, & bonus, eſt oratio, & tales partes primò iſtam orationem componunt, & per eam componunt aliquā perfectam, vt ſi addas, miſeretur peccatorum.

Ad illud Aſpaſij ſuprà reſponſum eſt.

Patet igitur orationem in communi hìc definiri ad Ariſt.

An oratio ſit genus Enuntiationis?

Dubium. Dubitatur, an oratio ſit genus enuntiationis? Quidam exiſtimant non eſſe genus, præſertim propoſitionis, quia propoſitio eſt in voce, mente, & ſcripto: at oratio non eſt, niſi in ſola voce.

Solut. Dico primò, orationem non ſolùm voce, ſed in mente & ſcripto etiam reperiri, vt ſuprà diximus de mente Boët. & Ammo. Dico ſecundò: hìc conſideratur propoſitio, vt rem verè vel falsò ſignificat, & vt conceptus eſt manifeſtatiua, ac propterea enuntiatio dicitur; hoc enim eſt enuntiare, rei veritatem

tatem, vel falſitatē manifeſtare: ideò huius genus optimè ponitur oratio. Quæ autem ſit propoſitio in mente, primo Prio. cap. 1. tradetur.

QVAEST. II. *De Enuntiatione. De nomine Enuntiationis.*

PRimò, de nomine Enuntiationis. Secundò, de eius diuiſionibus. Tertiò, quales diuiſiones ſint, eſt tractandum.

Eadem oratio, vt variè cõſideratur, ita varia habet nomina.

Circa nomen aduerte, multa nomina eandem orationem ſignificare, diuerſis rationibus: primò oratio, vt verum vel falſum ſignificat, quatenus conceptus & rei eſt manifeſtatiua, Enuntiatio & Interpretatio dicitur. Eadem quatenus in ſyllogiſmo, tanquam aliud probās, ſumitur, Propoſitio: quatenus iam probata, Concluſio; quatenus ſub dubio ponitur probanda; ſi fuerit neceſſaria, Quæſtio, vt, vtrùm homo ſit riſibilis? ſi probabiliſis, Problema, vt, parentes ſint honorandi, nec ne? ſi apparens & multiplex, Sophiſma, vt, vtrùm canis moueatur; quatenus adducitur ad obuiandum dictis alterius, Inſtantia; quatenus ipſi innititur, Demonſtratio, Dignitas, Poſtulatio, Petitio, ſeu Suppoſitio dicitur.

Et ita horum eſt vſus loquēdi apud Peripateticos, quamuis iam Neoterici quamlibet orationem, ſignificantem verum vel falſum, Propoſitionem vocent: tamen iſta diſtinctio obſeruanda eſt. Propriè igitur talis oratio, vt hic conſideratur, Enuntiatio dicitur.

De diuiſione Enuntiationis.

1. Diuiſio, Enuntiationis.

Hæc igitur Enuntiatio primò diuiditur in vnam & plures. Enuntiatio vna eſt, quæ vnum ſignificat, id eſt, vnicam complexionem, actu & potentia ſignificat, vt homo currit. Triplex autem inuenitur Enuntiatio vna. Primò, vna voce & ſignificatione, quando eſt vna complexio in re & in voce, vt homo currit. Secundò, vna re, ſed non voce; quando voces idem re ſignificant, vt animal greſſibile, bipes currit: illud enim ſubiectum vnicam rem ſignificat. Tertiò, vna coniunctione, vt quando dicitur homo currit, & leo vincit: nec ponimus cum Alber. vnam voce, ſed non re, quia talis eſt ſimpliciter plures, vt canis mouetur.

Enuntiatio vna triplex eſt.

Propoſitio plures eſt, quæ plura, & non vnum ſignificat, quæ verba ſuprà explicuimus. Eſt autem quadruplex Propoſitio, ſeu Enuntiatio multiplex. Primò, quando ſunt plures non connexæ formaliter, vt homo currit, leo vincit, Petrus ſtudet. Secundò, quando eſt vna quidem voce, ſed multæ re, vt canis mouetur. Tertiò, quando eſt cum multiplici ſubiecto

Enuntiatio multiplex in quatuor membra diuiditur.

non connexo, vt Petrus, leo, equus mouetur: ſunt enim tales multæ non actu, ſed poteſtate. Quartò, quando id eſt à parte prædicati, vt homo eſt doctus, iuſtus, ſtudioſus, diligens: ſunt enim omnes hæ quatuor plures, cùm vel formaliter, vel virtualiter plures connexiones abſq; coniunctione ſignificent.

1. Sent. Dubitatur, quid ſit Enuntiatio coniunctione vna? In hac parte Neoterici multùm ab antiquorum doctrina deuiant: idem enim per Enuntiationem coniunctione vnam, & per compoſitam intelligunt, quam vocant Propoſitionem hypotheticam. Dicunt autem Propoſitionem hypotheticã quamcunque Enuntiationem conſtantem ex pluribus Enuntiationibus principalibus, media aliqua coniunctione, ſiue ſit copulatiua, ſiue diſiunctiua, ſiue quæcunque alia.

2. Sent. Antiqui verò hypotheticam vocabant cauſalem, rationalem, conditionalem Enuntiationem, vt refert Boë. ſuper Topic. Cic. ex Eudemo. & Theophraſto, & ratio eſt clara, quia hypothetica idem eſt, ac ſi Latinè dicas ſuppoſitiua, quaſi propoſitio, in qua vna ſuppoſita & data parte, pars altera ſequitur: quod non in copulatiuis fit. Et hoc idem docet Boët. in tract. de ſyllogiſ. hypoth. vbi illas tres Enũtiationes communiter vocat conditionales. Philop. addit etiam diſiunctiuam conſtantem ex oppoſitis partibus immediatè, quia etiã in hac, data vna parte, ſequitur altera, vt vel Petrus ſtat, vel non ſtat, currit, vel non currit.

3. Sent. Ex hoc fit, vt hìc per Enuntiationem coniunctione vnam intelligatur conditionalis, quæ in illas tres diuiditur, & diſiunctiua: & iſta eſt ſententia Ammo. Boë. & Alber. Mag. tract. de Enuntiatione. c. 2. & ſimiliter Arabum, Auicc. & Algaze. vbi Ammo. copulatiuam non vnam appellandam cenſet, ſed multiplicem: eſt enim vt manipulus ex multis congregatus.

At quamuis iſta ſententia ſit tenenda, quantum ad hoc, quòd hypotheticæ propriè dicendæ ſunt diſiunctiua & conditionalis, exiſtimo tamen hìc per Propoſitionem coniunctione vnam non ſolam hypotheticam, ſed etiam copulatiuam, & ſi quæ aliæ ſunt, quarum partes quacunque coniunctione ſunt coniunctæ, eſſe intelligendum: cùm tales Enuntiationes non ſolùm habeant hoc, quòd in ſe multas ſimplices concludant, ſed ſpeciale aliquid, quantùm ad veritatem vel falſitatem, præter ſimplices addant.

2. Diuiſio Enuntiationis. Secunda diuiſio eſt Enuntiationis ipſius in ſimplicem & compoſitam. Hæc autem, vt diximus ſuperiùs, & docet Boët. in 2. editione, non eſt eadem cum ſuperiori, cùm poſſit eſſe ſimplex,

ſimplex,& plures, vt canis mouetur: & vna,& compoſita, vt animal rationale,mortale currit.Simplicitas enim Propoſitionis conſiſtit in hoc,quòd vnum ſimplex ſubiectum, & prædicatum habeant,vt homo diſputat:cõpoſita verò in hoc, quòd multitudinem in ſubiectis & prædicatis patiantur.

Vnde diſtinguitur compoſita in eam, quæ ex pluribus Propoſitionibus fit,vt ſi lucet ſol,eſt dies:& in eam,quæ ex pluribus ſubiectis vel prædicatis vnum facientibus ſeu ſignificantibus cõſtat,vt animal rationale,mortale,eſt homo:& in eam, quæ ex pluribus ſimiliter ſubiectis vel prædicatis, non tamen facientibus vnum conficitur,vt homo,& leo,& equus currit, homo eſt iuſtus,ſapiens,& diligens.

Tertia eſt ſubdiuiſio Enuntiationis ſimplicis in affirmationem,& negationem,vt ſuprà explicuimus. 3. Diuiſ.

Quibus ſuppoſitis eſt dubium de diuiſionibus his, quales ſint, eſtque aduertendum, has diuiſiones eſſe ſecundum ſubſtãtiam Propoſitionis,ſcilicet quòd ſit vna vel plures,ſimplex vel compoſita, affirmatio vel negatio: aliæ diuiſiones ſunt ſecundum accidentia, vt quòd ſit vniuerſalis vel particularis. Et quidem de diuiſione in vnam & plures, ſimplicem & compoſitam,omnes ferè conueniunt eſſe analogi in analogata. Dub. I.

At de tertia ſubdiuiſione eſt dubium, an ſit generis in ſpecies,vel analogi in analogata. Alex. Alphrod, cuius meminit etiam Ammo. in procem. huius libri, & vt videre eſt apud ipſum in 1. Prio. c. 1. & ibidem Philop. cõtra Alex.& Buran. qui defendit Alexandrum,& ſuſtinuit eandem ſententiam, ſuſtinet eſſe æquiuocam Enuntiationem,ad affirmationem,& negationem. Præcipua ratio hæc eſt: vbi prius eſt & poſterius,ibi eſt analogia: at affirmatio eſt prior negatione: ergo Enuntiatio eſt æquiuoca ad ea. Maior eſt clara, quia in vniuoco ratio eſt eadem. Minor patet ex Ariſt. in hoc capite, vbi dicit, (vna prima Enuntiatio affirmatiua) vbi Boët. 2. editione illud (prima) iungit cum affirmatione, vt ſit ſenſus: affirmatio eſt prior, deinde negatio. Et expreſſè primo Poſter. c. 21. vocat priorẽ affirmationẽ negatione: & probatur ratione, quia affirmatio eſt compoſitio, negatio diuiſio: ſed prior natura eſt compoſitio diuiſione: ergo & affirmatio eſt prior negatione. Præterea, quia negatio eſt priuatio, affirmatio eſt habitus: ſed habitus naturaliter prior eſt priuatione: ergo & affirmatio prior. Dub. 2.

Oppoſita ſententia eſt Porph. Ammo. Boë. Simpl. in prædica. quantitatis, S. Tho. & aliorum, aſſerentium talem diuiſionem 1. opin.

nem eſſe generis in ſpecies. Propterea ſit primò aduertendū,
1.fund. affirmationem quadrupliciter eſſe negatione priorem. Primò eſt prior, quia ſimplicior eſt: negatio enim fit ex affirmatione aliquo ſuperaddito: & hoc eſt, quod dicit Boët. affirmatio eſt prior negatione, id eſt prolatione; & Amm. dicit, eſt prior affirmatio ſimplicitate dictionis. Secundò eſt prior, quia notior: nullus enim cognoſcit affirmationem per negationem, at negationem ipſam ex ipſa cognitione affirmationis conſideramus: & hæc prioritas notionis ponitur ab Ariſt. 1. Poſt. cap. 21. Tertiò eſt prior ſecundum rem ſignificatam, vt dicit S. Tho. tract. ſuper hunc lib. c. 6. nam affirmatio ſignificat rem eſſe, negatio non eſſe: quamuis autem in particulari prius ſit aliquid non eſſe, quàm eſſe: tamen abſolutè loquendo, eſſe, ſemper præceſſit non eſſe: aliter nihil poſſet produci: propterea, dicit Ari. 9. Met. actus prior eſt potentia. Quartò dicitur prior ſecundum intellectum, quia intellectu prius componimus, quod eſt affirmare, quàm diuidamus, quod eſt negare.

2.fund. Eſt ſecundò valdè aduertendum, quòd non vbicunque eſt prius, & poſterius, ibi eſt æquiuocatio, ſeu analogia Logica. Dupliciter enim aliquid dicitur prius, vel poſterius. Vno modo inuenitur inter aliqua inter ſe, ſecundum quod vnum altero eſt perfectius, vel vnum virtualiter includit alterum: quo pacto vna ſpecies altera prior eſt, vt homo leone, & quadrangulus triangulo, & binario trinarius. Tale autem prius & poſterius non aufert vniuocationem duorum vel plurium in aliquo ſuperiori, vt patet in exemplis aſſignatis, imò inter ſpecies generum talis ordo inuenitur.

Altero modo inuenitur prius, & poſterius in ipſo ſuperiori reſpectu inferiorum, quando eius ratio vni ineſt primò, & per ipſum aliis; vt ſanum dicit ſanitatem, quæ primò ineſt animali, in vrina verò & medecina per ordinem ad animal: ſimiliter ineſt ens ſubſtantiæ, & accidenti, non ſic autem animal homini, & leoni. Tale prius, & poſterius conſtituit analogiā. Hoc autem non inuenitur in enuntiatione reſpectu affirmationis vel negationis: quāuis enim vna reſpectu alterius prior ſit, vt diximus, tamen enuntiatio primò illi ineſt, cùm æquè ipſa, & eius definitio de vtraque prædicetur.

Eſt ergo vniuoca enuntiatio ſicut figura, numerus, animal, in quibus & eſt eadem ratio. Hæc doctrina eſt Simp. in prædic. quantitatis, & Amm. in hoc c. & Boë. & S. Th. loco allegato; & eſt conſideranda.

1.conclu. Ex quibus patet Enuntiationem ſimplicem eſſe genus ad affirm-

affirmationem, & negationem.

Nec argumentum Alex. quicquam valet: non enim probat, niſi affirmationem eſſe priorem negatione, ſi adinuicem comparentur: at ſi ad Enuntiationem referantur, non priùs vna enunciat, & participat naturam Enũtiationis, quàm altera. *Ad 1. arg.*

Dices, eſſe affirmatiuam vel negatiuam, videtur dicere qualitatem Enuntiationis: ergo affirmatio & negatio non differunt ſpecie, ſed qualitate, & accidenti; ſicut homo albus & homo niger, non differunt ſpecie, vt dicitur 10. Met. c. 12. *Dubium.*

Dico, eſſe affirmatiuam vel negatiuam, eſſe quidem qualitates Enuntiationis, ſed qualitates eſſentiales, conſtituentes cum ipſo genere ſpecies diſtinctas, quomodò differentiæ dici ſolent qualitates generis. Pro quo aduerte, quòd, eſſe affirmatiuam vel negatiuam, non conſiſtit in materia propoſitionis; aliter enim non conſtituerent ſpeciem; ſed in forma, nempe in compoſitione, quam verbum importat: & quia ſunt diuerſę compoſitiones affirmatio, & negatio, & diuerſi modi enunciandi, inde conſtituunt varias ſpecies; ac propterea negatio ſemper debet cadere ſupra verbum, & non ſolùm ſupra ſignificationem verbi, nam hæc non eſt negatio, homo eſt non currens. *Solut.*

Circa hoc caput occurrere poſſet dubium, cuius ſolutionẽ prætermiſit Ari. quare definitio, cùm plures partes habeat, dicatur vna? quod ipſe 7. Met. c. 12. docet. *Dubiũ 2.*

Dico, & eſt aduertendum, ſingulas partes definitionis per ſe dicere totam naturam definiti confuſè, vnam autem partem explicare diſtinctè: verbi gratia, rationale dicit totam naturam hominis confuſè, diſtinctè verò illam, vt principium ratiocinandi eſt animal dicit totam hominis naturam confuſè, diſtinctè verò hoc, quod principium ſentiendi eſt, & ſic de reliquis, vnde definitio eſt conflata ex pluribus, idem confuſè ſignificantibus: ſed ſingulis aliquid in eo diſtinctè exprimentibus. Ideò dicitur vna, quia re vera idem dicit vnum, quod alterum, quantùm ad rem, ſed non quantum ad modum ſignificandi: qui modus non multiplicat orationem, cùm vnitas, & multitudo à re ſignificante ſumatur. Et hanc doctrinam obſerua. *Solutio.*

Tandem dubitatur circa illa verba Ariſt. (contradictio eſt affirmatio & negatio oppoſita) videtur enim non eſſe verum: nam etiam ad oppoſitionem contrariam & ſubcõtrariam eſt neceſſaria affirmatio & negatio. *Dub. 3.*

Dico quòd contraria, & ſubcontraria oppoſitio non in ſola negatione & affirmatione conſiſtunt, ſed in quantitate etiã ſubiecti, quòd vtraque ſit vel vniuerſalis vel particularis: at contradictio per ſe in pura negatione & affirmatione, ita, vt ſi ſolam affirmationem, & negationem inſpicias, remota quantitate eſt contradictio: propterea inuenitur contradictio in ſingularibus propoſitionibus, & in ipſis terminis, vbi nulla eſt vniuerſalitas vel particularitas, quæ ſunt quantitates: propterea dixit, contradictio eſt affirmatio & negatio, quaſi formaliter in his conſiſtat: at quia non quæcunque negatio affirmationi cuicunque contradicit, ideò addit, oppoſita.

Nota. Quæ autem affirmationes & negationes oppoſitæ ſint, partim hîc explicat, partim explicuit 1. Elench. c. 4. Eſt enim oppoſitio vnius & eiuſdem, non ſolùm rei, ſed rei & nominis, non ſynonymi, ſed eiuſdem, ad idem, ſecundum idem, ſimiliter, in eodem tempore: id eſt, dicuntur conſtare ex eodem ſubiecto, & prædicato, dicuntur termini eſſe vniuoci, non ſynonymi, ſed idẽ prorſus, & dicuntur ſumi ſecundum idem. Vnde non opponuntur hæ Enuntiationes, iſta tabula eſt dupla, & iſta nõ eſt dupla, ſi prius ad medietatẽ, poſterius ad tertiam comparetur; quia non ad idem. Sic etiam quia non ſunt ſecundum idẽ, iſta non opponuntur, Aethiops eſt albus ſecundum dentes, nõ eſt albus ſecundum faciem. Rurſus quia non ſimiliter, nec iſtę opponuntur, Petrus currit velociter, non currit tardè. Et quia non eodem tempore, & loco, non hæ opponuntur, heri legi, hodie non legi, ſum extra pontem, non ſum extra pontem, ſi vna hîc, altera alibi proferatur. Et hæc de hoc capite.

Diuiditur Enuntiatio iuxta quãtitates notas. Enuntiationum oppoſitiones aſſignantur, citráque ipſarum veritatem ac falſitatem regulæ traduntur: ac quæ ſit vna affirmatio & negatio determinatur. Cap. V.

Sectio ſecunda ſecundum Græcos. *QVoniam autẽ ſunt hæ quidem rerum vniuerſales, illæ verò ſingulares. (Dico autem vniuerſale quod in pluribus prædicari natum eſt, Singulare verò, quod non: vt homo quidẽ vniuerſaliũ eſt, Callias verò eorum, quæ ſunt ſingularia:) neceſſe eſt quoq; enũtiare, quod ineſt aliquid, aut non, aliquando quidem alicui eorum quæ vniuerſalia ſunt,*

*ſunt,aliquando autem eorum quæ ſingularia * ſunt.*

Si ergo in vniuerſali vniuerſaliter enuntiet quis quod*
eſt,aut non eſt:contrariæ Enuntiationes erunt.Dico autem
in vniuerſali enuntiare vniuerſaliter : vt omnis homo al-
bus eſt , nullus homo albus eſt. 2

*Quando autẽ in vniuerſalibus,non vniuerſaliter autẽ,**
nõ ſunt contrariæ:quæ autẽ ſignificãtur,eſſe aliquãdo con-
traria.Dico autẽ nõ vniuerſaliter enũtiare in iis,quæ vni-
uerſalia ſunt,vt,eſt albus homo,nõ eſt albus homo:cũ enim
vniuerſale ſit homo,nõ vniuerſaliter vtitur enuntiatione:
omnis nãq; nõ vniuerſale ſignificat,ſed quòd vniuerſaliter. 3

In eo verò quod prædicatur vniuerſale, id quod eſt vni
uerſaliter prædicare , non eſt verũ.Nulla enim affirmatio
vera erit,in qua cùm vniuerſale ſit prædicatum,vniuerſa-
liter prædicatur,vt eſt omnis homo,omne animal. 4

Opponi autẽ affirmationem negationi dico cõtradictō- 5
riè,quæ vniuerſaliter ſignificat idem,quod non vniuerſali-
ter , vt omnis homo albus eſt , non omnis homo albus eſt,
nullus homo albus eſt , aliquis homo albus eſt. Contrariæ
verò vniuerſalem affirmationem , & vniuerſalem nega-
*tionem *, vt omnis homo iuſtus eſt, nullus homo iuſtus eſt.*

** a.l.ſunt ſi quidem in vniuerſali.*

** a.l.quid eſt aliquid, aut non erunt hæ cõtrariæ enuntiationes.*

** a.l. hæ quidẽ non ſunt contrariæ.*

** a.l. vt omnis homo albus eſt, nullus homo albus eſt.*

De ſubiectis,& prædicamentis enuntiationum.

Cùm in capite præcedenti negationem , & affirmationem opponi inter ſe doceret,nunc de hac enuntiationum oppoſitione differere proſequitur.Cùm autem oppoſitio & ſecũdum quantitatem,& ſecundum veritatem, vel falſitatem Enuntiationum conſtet,in hoc capite de quantitate,quæ præcipuè in ſubiectis ſpectatur,in ſequenti de veritate,& falſitate tractat.

Primò igitur hanc concluſionem conſtituit. Omnis Enuntiatio aut eſt de ſubiecto vniuerſali,aut de ſubiecto ſingulari, ſiue affirmatiua,ſiue negatiua ſit,quam tali ſyllogiſmo demõſtrat.Quoties enuntiamus,ſiue affirmatiuè,ſiue negatiuè,rem de re enũciamus:ſed omnis res vel vniuerſalis eſt,vel ſingularis:ergo quoties enũtiamus,vel de vniuerſali, vel de ſingulari rem enuntiamus.Maiorem non exprimit , Minorem ſub forma diuiſionis proponit eamq́ue deſcriptione & exemplis illuſtrat,inquit.

1 *Quoniam autem ſunt hac quidem rerum vniuerſalia, &c.*

Ac ſi dicat, quia res quædam ſunt vniuerſales, quædã ſunt ſingulares. Et nota, quòd dicit (quoniam) vt intelligas eſſe probationem à cauſa. Ex hoc enim, quòd res ſint vel vniuerſales, vel ſingulares, & ſemper de re enuntiamus, fit vt enuntiatio vel ſit de ſubiecto communi, vel ſingulari.

Quæ dicatur res vniuerſalis. Deſcribit autem, quę dicatur vniuerſalis: & dicit, Vniuerſale eſt, quod in pluribus prædicari aptum eſt, vt homo, animal, leo. Dicit autem (aptum eſt) quia non eſt neceſſe, ſi rem vniuerſalem proferamus, quod actu eam de multis prædicemus. Sat erit, ſi ipſa aptitudo ſit, vel, vt S. Tho. dicit, propter multa, quæ actu non habent plura, de quibus prædicentur: ſunt tamen vniuerſalia, quia aptitudinem habent: vt ſol, mũdus. Singulare eſt, quod non eſt de pluribus prædicari aptum, vt Socrates, Plato.

Dub. Dices, quare Ariſt. non dixit de prædicatis, quæ prædicata enuntiare contingat? *Solutio.* Dico primò, quia quantitas propoſitionis non à prædicato, ſed à ſubiecto ſumitur, vnde iſta prædicatio cenſetur ſingularis, Plato eſt animal, quamuis prædicatum ſit vniuerſale.

Dico ſecundò, quia ex doctrina præcedenti prædicamentorum conſtat ſemper vniuerſalia prædicari: reliquæ enim ſunt prædicationes indirectæ vel impropriæ; æqua enim de æquis, vel ſuperiora de inferioribus, non autem inferiora de ſuperioribus, nec ſingularia de ſe ipſis, propriè prædicantur. Hac igitur de cauſa Ariſt. non prædicatorum, quæ iam determinata ſunt eſſe vniuerſalia, ſed ſubiectorum meminit.

2 *Si ergo in vniuerſali vniuerſaliter enuntiet quis, quoniam eſt, &c.*

Circa illam partem, qua de re vniuerſali, aliquid vel affirmatiuè vel negatiuè enuntiatur. Ariſtot. trimembrem diuiſionem neceſſariam facit: & per ſingulas poſteà partes procedit, oſtendendo, quomodò opponantur, & reliqua circa eas explicando.

Tripliciter ergo de vniuerſali affirmatiuè vel negatiuè enuntiamus: primò de vniuerſali vniuerſaliter, vt omnis homo iuſtus eſt, nullus homo iuſtus eſt: ſecundò de vniuerſali, de neutro tamen vniuerſaliter, vt homo iuſtus eſt, homo iuſtus non eſt: tertiò de vniuerſali, ſed de vno vniuerſaliter, de altero non vniuerſaliter, vt omnis homo iuſtus eſt, homo iuſtus non eſt, vel nullus homo iuſtus eſt, homo iuſtus eſt: nec aliter vllo modo enuntiare contingit de vniuerſali.

In omnibus

In omnibus autem his notat Amm. ſemper intellige de affirmatione & negatione ex eodem ſubiecto, & prædicato: & cum reliquis circunſtantiis, quæ ſunt ad oppoſitionem neceſſariæ. De oppoſitis enim affirmationibus, & negationibus hîc diſſeritur.

Accedit igitur ad primæ partis explicationẽ, & docet quoties de vniuerſali vniuerſaliter enuntiamus affirmatiuè & negatiuè, tales ſunt Enuntiationes contrariȩ, vt omnis homo iuſtus eſt, nullus homo iuſtus eſt. Exponit autẽ quid ſit de vniuerſali vniuerſaliter enuntiare, exemplo quodam: nempe, quando propoſitio ſignum aliquod vniuerſalitatis habet, vt omnis homo albus eſt, nullus homo albus eſt.

Dubitat S.Th. quare talis oppoſitio dicatur contraria. Et reſpondet ſubtiliter & benè, vt etiam Amm. dici per ſimilitudinem ad res, quæ contrariæ dicuntur: illæ enim res contrariæ dicuntur, quæ maximè inter ſe diſtant & ſecum pugnant, vt album maximè à nigro diſtat, & calidum à frigido:: vnde media non propriè extremis contraria ſunt, cùm ab eis non diſtẽt maximè. At iſtȩ propoſitiones maximè diſtant, omnis homo albus eſt, nullus homo albus eſt: cùm prior ponat omnia indiuidua hominis copulatiuè, at altera omnia etiam neget. Iſta verò, non omnis homo albus eſt, nõ aufert omnia: ſignificat enim aliquis homo albus non eſt. Meritò ergo illa dicũtur contraria. *Dub.* *Sol.*

Quando autem in vniuerſalibus non vniuerſaliter non ſunt contraria, &c.

Hoc eſt alterum diuiſionis membrum: nempe, aut enuntiamus de vniuerſali, non tamen vniuerſaliter, vt homo albus eſt, homo albus non eſt. Explicat autem quando de vniuerſali non vniuerſaliter prædicemus, nimirùm quãdo dicimus, homo albus eſt, homo albus non eſt.

Quod ſi dicas, in his enuntiationibus ſubiicit vniuerſale, ergo vniuerſaliter enuntiamus? reſpondet, homo, leo, animal, & ſimilia ſubiecta ſignificare quidem nõ vniuerſalem, ſed non cum hoc modo vniuerſalitatis, quam ſignificat ipſum ſignum omnis, nullus, & ſimilia: hæc enim ſigna non ipſum vniuerſale ſignificant, ſed ipſum vniuerſaliter ſubiici: quod non aliud eſt, quàm denotare prædicatum, omni inferiori ſubiecti, copulatiuè nullo dempto, ineſſe, vel ab omni eo remoueri. Tales autem enunciationes aſſerit non eſſe contrarias, quas nos vocamus ſubcontrarias.

Addit tamen hæc verba de ipſis. (Quæ ſignificantur eſt eſſe aliquando

aliquando cõtraria) qui locus ſatis eſt difficilis propter varias interpretationes. In primis Hermi. vt refert Boë. in 2. editio.

1. *Expoſ.* exponebat hoc pacto: iſtas ſubcontrarias aliquando ſignificare contraria: quia aliquando vna eſt vera, & altera eſt falſa, vt in materia neceſſaria vel impoſſibili, vt homo eſt animal, homo non eſt animal. Sed iſta reiicitur expoſitio, quia nondum quicquam de veritate vel falſitate dictum eſt.

2. *Expoſ.* Alex. quem commendat & ſequitur S. Tho. interpretabatur ſubcontrarias aliquando ſignificare contrarias, quia in certa materia, ſcilicet neceſſaria æquiualent contrariis, vt homo eſt animal, & omnis homo eſt animal, homo non eſt animal, & nullus homo eſt animal, non tamen in materia contingenti.

3. *Expoſ.* Tertia expoſitio habet profectò celebres interpretes, nempe Porph. Anim. Pſell. & Boë. huiuſmodi eſt. Pro quo notant aliqua eſſe, quæ habent contraria, aliqua carent contrariis. Album enim calidum, par, contraria habent: animal verò corpus, currit, ambulat, contraria non habent. Hinc fit quorundã negationes importare contraria, quorundam verò non: vt non album, importat contrarium, nempe nigrum vel medium, quod participat de contrario, non ſanum importat ægrum: at non ambulat, non animal, nõ importat contrarium. Cùm igitur in his particularibus in vna affirmetur prædicatum, in altera negetur, & negatio aliquando importet contrarium, fit vt aliquando tales enuntiationes licèt contrariæ non ſint, eorum tamen ſignificata contraria ſint, vt homo eſt calidus, homo non eſt calidus, ibi non calidus, dicit, quod ſit frigidus, homo nõ eſt ſanus, ideſt, eſt æger. Hoc autem dicit, ne exiſtimemus contrarietatem prædicatorum, Enuntiationes contrarias facere: & propter tantam expoſitorum authoritatem non mihi diſplicet hæc expoſitio.

Quod ſi dicas, hoc etiam in cõtrariis enuntiationibus ineſt: reſpõdetur, id verũ eſſe: ſed in iſtis particularibus hoc notatur, quia aliam contrarietatem non habent, quàm prædicatorum.

Amm. ait propterea dubitaſſe in ſubcontrariis, quia in his eſt prædicatum negatum, id eſt, homo non albus: ſed hæc ratio nulla eſt, quia & in vniuerſali negatur prædicatum, nullus homo eſt albus: meliùs dicetur quòd in contrariis dubium nõ erat, cùm contrariæ iam ſint. At in his eſt dubium, cùm non ſint contrariæ: poſſet enim quis arbitrari eſſe contrarias, quia ſignificant res contrarias, & non ſignificare contraria cùm nõ ſint contrariæ: propterea autem vtrunque eſſe, & eſſe nõ contraria, & ſignificare aliquando contraria.

Eſt alia

Eſt alia expoſitio modernorum ſine dubio non ſpernenda, nempe hìc Ariſt. loqui de enuntiationibus in quibus ſubiectũ eſt vniuerſale ſine aliquo ſigno nec vniuerſali, nec particulari, quas indefinitas vocãt, vt homo albus eſt, homo nõ eſt albus. Et has dicit eſſe, ſeu aliquando fieri contrarias, nẽpe ſignis ſolùm additis vniuerſalitatis omnis, nullus: quod non fit in ſingularibus, nec in particularibus, quæ ſignum habent particulare. Hæc eſt expoſitio, quam ſequitur Sueſſanus. 4. expoſ.

Inter has omnes mihi placet expoſ.3. Porphyr. & aliorum. Quamuis ſub cenſura ſanioris iudicij adderem, hunc locum hìc nos poſſe commodiùs interpretari, vt loquatur de his quæ ſubiectum habent vniuerſale, ſiue cum ſigno particulari ſint, vt aliquis homo eſt albus, aliquis homo non eſt albus; ſiue ſine aliquo ſigno, vt homo eſt albus: quia ſicut nec iſtæ ſunt contrariæ, ita nec illę: ac propterea Ariſt. loquitur negatiuè, ſcilicet, quæ ſunt de ſubiecto vniuerſali, nõ vniuerſaliter. Nec dixit particulariter, vt vtraſque intelligeremus: & quãdo eſt cum ſigno particulari, & ſine aliquo ſigno: aliter enim diceret de vniuerſali particulariter vel indefinitè. Et ſenſus iſte eſt has propoſitiones nõ eſſe contrarias, tamen extrema, quæ per has enuntiamus (aliquando eſt eſſe contraria) id eſt, contingit enuntiare contrariè, vt homo eſt albus, homo nón eſt albus, aliquis homo eſt albus, aliquis homo non eſt albus. Eadem ſignificata & eandem rem, quam non contrariè enunciaui per illas, poſſum aliquando contrariè enuntiare, nempe ſi vniuerſaliter proferam: per hoc enim quod vniuerſaliter, vel particulariter, ſeu indefinitè dico, non aliam rem, ſed alio, & alio modo enuntio. Ac propterea dicit, (quæ ſignificantur) vt non de ipſis enuntiationibus intelligas quod poſſunt fieri cõtrariæ, ſed de rebus ſignificatis quæ modò contrariè, modò non contrariè enuntiari valent: quam expoſitionem exiſtimo maximè textui conſonam. 5. expoſ.

In eo verò quod vniuerſale prædicatur, id quod eſt vniuerſaliter, &c. 4

Hìc dubium Ariſt. aufert: poſſet enim quis dubitare in propoſitionibus cõtrariis affirmatiuis, an ſit addẽda vniuerſalitas etiam prædicato: nam in negatiuis prædicatum vniuerſaliter dicitur, virtute negationis omnia diſtribuentis, at in affirmatiuis prædicatum eſt quidem vniuerſale, ſed non vniuerſaliter dicitur: proptereà dubium eſt, an vniuerſalitas ſit addenda. Et hanc expoſitionem aduerte: non enim loquitur de negatiuis, ſed de affirmatiuis: in his enim prædicatum vniuerſale eſt, ſed non vniuerſaliter dicitur.

Reſpondet igitur Ariſt. id non eſſe faciendum, Cuius ratio eſt, quia eſſe Enuntiationem affirmatiuam, in omni materia falſam facere, cùm ſemper ſit affirmatio falſa, in qua affirmatur prędicatum vniuerſaliter, de ſubiecto vniuerſaliter, vt omnis homo omne animal eſt.

Et reputat Ariſt. inconueniens genus de ſpeciebus, & ſuperius de inferioribus vel æquale de æqualibus falſò affirmari, cùm etiam negatio falſa ſit: & tunc in materia neceſſaria vtraque eſſet falſa, & affirmatio & negatio. Vbi aduerte Ariſt. loqui de propoſitionibus, quæ in diſciplinis vſu veniunt, non de aliis portentoſis, quæ confingi poſſent.

Nec eſt recipienda doct. Boë. & Leui in ſuis annotationibus ſuper Auer. qui aſſerunt, ſignum vniuerſalitatis poſſe vel addi prædicato ſuperiori, vt homo, ſeu omnis homo eſt omne animal; & tūc eſt falſum hoc affirmare: vel poſſe addi prædicato æquali, vt omnis homo eſt omne rationale; & tunc eſt ſuperfluum. Hoc non placet: immò ſemper eſt falſum, vt hîc docet Ariſt. & recipit Alb. tract. de oppo. c. 1. & S. Th. quia ſenſus eſſet, hic homo eſt omne rationale, & hic homo eſt omne rationale, & ita de cæteris. Siquidem omnis accipitur diſtributiuè, quæ ſingulę particulares eſſent falſę, & ita tota vniuerſalis falſa: quia cùm nullus homo ſit omne rationale, nec omnis homo erit omne rationale. Quòd ſi in alio ſenſu acciperentur illæ voces diſtributæ vniuerſaliter, non quaſi diſtributæ, ſed acceptione, vt Dialectici vocant, ſimplici, verum eſſet dicere, omnis homo eſt omne rationale: nam ſenſus eſſet, idē eſt re ipſa, omnis homo, & omne rationale, Sed ſi diſtributiuè accipiantur, ſenſus eſt falſus, vt diximus.

5 *Opponi autem affirmationem negationi dico, &c.*

Hoc eſt tertium diuiſionis membrum, in quo Ariſt. proponit ea, quæ de vniuerſali altero dicūtur vniuerſaliter, de altero verò vniuerſali, nō vniuerſaliter; vt omnis homo albus eſt, non omnis homo albus eſt: vel vt negatiua ſit vniuerſaliter, nullus homo albus eſt, aliquis homo albus eſt: illud enim, non omnis, locum particularis habet, nempe aliquis. Non tales autem Enuntiationes docet eſſe contradictorias: contrarias verò, quando vtraque eſt vniuerſalis, vt omnis homo eſt albus, nullus homo eſt albus. Hæc continentur in hoc capite.

QVAEST. *De diuiſione rerum, qualis ſcilicet ſit talis diuiſio.*

Dub. DVbiū poſſet alicui eſſe, qualis diuiſio eſſet hęc (Rerū quędā ſunt vniuerſales, quędā particulares, ſeu ſingulares) nā videtur

videtur hîc Ariſt.admittere res aliquas exiſtentes vniuerſales, quod tamen ipſe negat expreſſe contra Plato.7. Met.c.13.

Ad quod facile eſt reſpondere ex his,quę ſuperiùs diximus in materia vniuerſalium ſuper Porph. Diximus enim rerum naturas non exiſtere vniuerſales ſecundum ſe, ſed quatenus ab intellectu non conſideratis indiuiduis, & inferioribus apprehenduntur, dicunt vniuerſales; quatenus verò cum ipſis accidentibus & ſingularibus ſunt,ſunt ſingulares:vt natura humana de ſe nec eſt vniuerſalis,nec ſingularis:ſed vt ab intellectu nō conſideratis indiuiduis percipitur,fit vniuerſalis;vt autem in ipſis indiuiduis eſt,& congnoſcitur,dicitur ſingularis: vnde eſſe vniuerſalem vel ſingularem,accidit rei, alterum per intellectum,alterum à rebus ipſis.Vnde meritò dici debet iſta diuiſio ſubiecti in accidentia. *Solutio.*

Eſt autem hîc notandum vnum,quòd res non habet eſſe vniuerſalis, niſi reſpectu intellectus, at eſſe ſingulare à rebus habet: & inde ab intellectu cognoſcitur ſingularis, quando cum talibus accidentibus indiuiduis conſideratur intellectus: ergo vt unque cognoſcit & rem vniuerſalem & ſingularem, ſed cum diſcrimine: nam cognoſcit vniuerſale,& ipſam rem vniuerſalem facit, at cognoſcit ſingularem rem, ſed non facit. *Nota 1.*

Hinc ſequitur,quod dicit Amm.& S.Th. Cùm hîc non de rebus ſecundum ſe,ſed vt vocibus ſignificantur, tractetur, & non poſſint res vocibus ſignificari, quin primò cognoſcātur, fit,vt quia res in vniuerſali, & in ſingulari cognoſcuntur, ita etiam voce ſignificentur.Ac ideò iſta diuiſio rerum, in ordine ad intellectum prima fit,quia res & in vniuerſali, & in ſingulari cognoſcit:ac deinde, in ordine ad voces ſignificantes id, quod intellectu comprehendimus. *Nota 2.*

Eſt autem hîc notanda doctrina S.Th.quam tradit in præſenti,& tractat.de Enuntiatione c.7. & 8. nam aliqua res;verbi gratia,homo, poteſt dupliciter conſiderari, vel vt eſt in intellectu obiectiuè cognitus,vel vt eſt in ipſis rebus & ſingularibus exiſtens. *Not. 3.*

Si modo priori conſideretur, acquirit prædicata in duplici differentia.Quædam conueniunt ei à tali operatione intellectus vt quòd ſit vniuerſale, quòd ſit prædicatum, ſubiectum, ſpecies,& ſimilia: quæ dicuntur prædicata ſecundæ intentionis. Quædam alia conueniunt ei, quatenus eſt res,quæ velut vna conſideratur,ac ſi per ſe exiſteret:vt quando dicimus,homo eſt digniſſima creatura inferiorum, homo eſt creatus ad

vitam æternam, homo redemptus eſt: & iſta prædicata ſunt realia.

Altero modo poteſt homo conſiderari, vt eſt in rebus, & tunc acquirit prædicata in duplici etiam differentia: quædam ei ſecundum naturam ſuam competunt, vt homo eſt animal, rationalis, riſibilis, viuens: quædam ei proueniunt ab indiuiduis, in quibus eſt, vt homo currit, homo legit, ſcribit, eſt doctus.

Eſt autem inter hæc diſcrimen, nam priora prędicata, cùm ei ſecundum naturam competant, ſemper inſunt, & vbicunq; natura talis eſt, ibi & talia ſunt prædicata, & cùm natura in omnibus ſit indiuiduis, etiam ſunt ibi talia prædicata: at verò alia prædicata cùm ab indiuiduis ei proueniant, & non ſemper indiuiduis idem inſit, ideò de natura nec vniuerſaliter, nec ſemper prædicantur.

Nota 4. Et ex hoc, ad diſtinguendum, quando naturæ aliquid, vt in omnibus eſt, conueniat, inuenta ſunt ſigna tam affirmatiua, quàm negatiua, omnis, nullus & ſimilia: ad denotandum verò quando non omni ex parte naturæ competat aliquid, inuenta ſunt ſigna particularia, aliquis, aliquis nõ: imò quando volumus oſtendere, quòd aliquid naturæ ab aliquo certo indiuiduo proueniat, vtimur ſigno demonſtratiuo: quamuis vniuerſale, cum ſigno particulari, & ſine vllo ſigno, æquipolleat. Et de ſimilibus prædicatis Ariſtot. loquitur in præſenti, quæ rei, vel ſecundum naturam vel ab indiuiduis competunt: in his enim licet ſubiecto ſignum aliquid addere.

Nota 5. Similiter eſt notandum, quòd ſingulari triplex prædicatum competit, primum vt ab intellectu cognoſcitur, & ſic dicimus: Petrus eſt indiuiduum: alterum à natura ſpeciei, Petrus eſt animal: tertium à ſua propria & ſingulari conditione, & ſic dicitur, Petrus currit, ſtudet, legit, &c. Et hæc ſufficiant pro his prædicatis & pro declaratione diuiſionis.

De regulis

De regulis oppoſitarum Enuntiationum. Cap. VI.

QVocircà has quidem impoſſibile eſt ſimul eſſe ve- 1
ras: his verò oppoſitas contingit aliquando in *De regu. oppoſitarum propoſitionũ.*
eodem ſimul eſſe veras: vt non omnis homo albus eſt, &
aliquis homo albus eſt. Quæcunque igitur contradictiones
vniuerſalium ſunt vniuerſaliter, neceſſe eſt alteram eſſe 2
veram vel falſam: & quæcunque in ſingularibus ſunt: vt eſt Socrates albus, non eſt Socrates albus. Quæcunque autem in vniuerſalibus quidem, non vniuerſaliter autem, non ſemper hæc quidem vera eſt, illa verò falſa eſt: ſimul enim verum eſt dicere quòd eſt homo albus, & quòd non eſt homo albus: & eſt homo pulcher, & non eſt homo pulcher: ſi enim turpis eſt, non eſt pulcher, & ſi ſit aliquid, non eſt.

Videbitur autem ſubitò inconueniens eſſe: idcircò quo- 3
niam videtur ſignificare idem hoc, non eſt homo albus, & hoc, nullus homo eſt albus, hoc autem neque idem ſignificat, neque ſimul neceſſariò.

4 *Manifeſtum eſt autem quòd vna negatio vnius affirmationis erit. Hoc enim idem oportet negare negationem, quod affirmatio affirmauit, & ab eodem, vel ab aliquo ſingularium, vel ab aliquo vniuerſalium: vt vniuerſaliter, vel vt non vniuerſaliter. Dico autem vt eſt Socrates albus, non eſt Socrates albus. Si autem* aliud aliquid ab eodem, vel ab alio idem, non eſt oppoſita: ſed erit ab ea diuerſa. Huic verò, quæ eſt, omnis homo albus eſt, illa, quæ eſt, non omnis homo albus eſt: illi verò, quæ eſt, aliquis homo albus eſt, illa quæ eſt, nullus homo albus eſt. illi autem, quæ eſt, eſt homo albus, illa quæ eſt, non eſt homo albus.*

**a. l. aliud vel ab alio idem non eod.*

5 *Quòd igitur vna affirmatio vni negationi opponitur contradictoriè, & quæ ſunt hæ, dictum eſt; & quòd contrariæ aliæ, & quæ ſunt illæ, dictum eſt; & quòd non omnis vera vel falſa contradictio, & quare, & quando vera vel falſa.*

1 *Quocircà has quidem impoßibile eſt, &c.*

MOdò Ariſto. de his Enuntiationibus oppoſitis determinat, qualiter ſe ad veritatem & falſitatem habeant. Ac primùm de contrariis infert, cùm de vniuerſali vniuerſaliter enuntient, ſimul veras eſſe non poſſe: vt omnis homo eſt iuſtus, nullus homo eſt iuſtus, nulla ratione ſimul veræ eſſe poſſunt, cùm impoſſibile ſit idem prædicatum vniuerſaliter affirmare & remouere ab eodem verè: ac inde iſta verba ſunt legenda, vt illata ex his quæ dixerat in fine præcedenti: omnia enim hæc ſub vno contextu ſunt.

Contraria propoſitiones poſſunt ſimul eſſe falſa.

Huic poſſumus addere, contrarias poſſe ſimul eſſe falſas: vt, omnis homo eſt albus, nullus homo eſt albus, vtroque modo eſt falſa: & in hoc aſſimilatur qualitatibus cõtrariis: hæ enim ſimul eidem ſubiecto ineſſe non poſſunt, ab eodem tamen remouentur: vt vni corpori ineſſe calidum & frigidum, ſimul poſſibile non eſt, tamen eſſe aliquod corpus, quod nec calidum nec frigidum ſit, fieri poteſt, nempe cælum. Ita ſimiliter contingit in his, non poſſe ſimul eſſe veras, falſas tamen nil prohibet.

Subdit autem Ariſt. oppoſitas contrariis, nempe particulares,

lares,ſimul poſſe veras eſſe: particulares enim ſunt contradictoriæ contrariis: vt aliquis homo eſt albus, aliquis homo non eſt albus. Hæ ſimul veræ ſunt, quæ tamen contradicunt contrariis: aliquis enim homo eſt albus, contradicit huic, nullus homo eſt albus;aliquis verò homo non eſt albus,huic, omnis homo eſt albus: quæ duæ vniuerſales ſunt contrariæ.

Huic adde particulares in nulla materia poſſe eſſe ſimul falſas:in contingenti quidem ſimul veræ poſſunt eſſe; & in hoc habent ſe oppoſito modo ad contrarias, quæ ſimul veræ eſſe non poſſunt,poſſunt tamen ſimul eſſe falſæ. *Sub contrariæ nullo modo poſſunt eſſe falſæ.*

Quæcunque igitur contradictiones vniuerſalium ſunt vniuerſaliter,&c. 2

Hìc de contradictoriis modò loquitur. Et eſt aduertendũ, quòd conſtituit triplex genus contradictoriarum: primum quando ſunt de ſubiecto vniuerſali in vna vniuerſaliter ſumpto,vt,omnis homo eſt albus, aliquis homo non eſt albus: ſecundum ſingularium, vt Plato legit, Plato non legit: infimum genus eſt,de vniuerſali ſine ſigno, quas nos indefinitas vocamus,vt homo albus eſt,homo non eſt albus.

Et primùm quidem ac ſecundum genus contradictoriarũ, docet ſic ſe habere, vt neceſſariò altera ſit vera, altera falſa: impoſſibile eſt enim ſimul eſſe veras, aut falſas: at tertium genus nihil prohibet ſic ſe habere, vt aliquando vtraque ſit vera:vt iſtæ poſſunt eſſe veræ, homo eſt pulcher,homo non eſt pulcher,homo eſt albus,homo non eſt albus. Quod probat de primis: poteſt enim eſſe, quòd ſit homo pulcher, & quòd ſit homo turpis, & verum ſit ſimul vtrumque dicere: tunc ſic arguitur; homo eſt turpis, eſt ſimul vera cum hac, homo eſt pulcher.Sed iſta,homo non eſt pulcher, eſt eadem cum hac, homo eſt turpis: ergo ſimul veræ ſunt, homo eſt pulcher, homo non eſt pulcher. Probat de aliis,homo eſt albus,poteſt eſſe vera cum hac,homo ſit albus,ſi vnus iam ſit albus,alter fiat:ſed iſta, homo non eſt albus, ſtat ſimul cum hac,homo ſit albus: nam quod ſit non eſt: ergo ſimul veræ ſunt,homo eſt albus,homo non eſt albus.

Videbitur autem ſubitò inconueniens eſſe,&c. 3

Remouet dubium quorundam aſſerentium,homo non eſt albus,eſſe idem cum hac,nullus homo eſt albus: quod ſi ita eſſet,non eſſent ſimul veræ,homo eſt albus:& homo non eſt albus,ſicut nec iſtæ, homo eſt albus, nullus homo eſt albus; quæ ſunt contradictoriæ primi generis.

Ad hoc reſpondet Ariſtot. non idem ſignificare illas duas;

 nam

nam vna enuntiat vniuerſaliter de ſubiecto, ſcilicet, nullus homo eſt albus: altera non vniuerſaliter, ſcilicet, homo non eſt albus: neque idem ſignificat, neque ſimul neceſſariò, id eſt, poteſt eſſe falſa illa, nullus homo eſt albus, vt modò ſit: eſt enim falſa. Illa autem eſt vera, homo non eſt albus: nam Æthiops homo eſt, qui tamen non eſt albus.

4 *Manifeſtum eſt autem, quoniam vna negatio, &c.*

1. expoſitio. Omnes ferè expoſitores in hoc conueniunt, vt in his verbis Ariſtot. doceat, vnius affirmationis vnam eſſe negationem: eo, quia ex præcedentibus poſſet quis de hoc dubitare, cùm huic enuntiatiuæ affirmationi, omnis homo eſt albus, opponantur duæ negationes, nempe, nullus homo eſt albus, & non omnis homo eſt albus. Docet autem modò vni affirmationi vnam opponi negationem tantùm, in eodem genere oppoſitionis: & ita declarat Magentinus, & Pſellus: & addit Alber. ſi quando euenit multas negationes opponi vni affirmationi, in eodem genere oppoſitionis, tunc illæ ſunt æquipollentes.

Hæc autem expoſitio, quamuis doctrinam veram contineat, videtur præter mentem ipſius Ariſtot. nec vlla ratione cum verbis quadrat: cùm manifeſtè de ſola oppoſitione contradictoria hîc loquatur: quæ in tres gradus eſt diuiſa, vt ſuperiùs diximus.

2. expoſitio. Propterea cum Boët. ſic mihi videntur iſta verba continuanda, vt ſit quædam alia ratio ad probandum has Enuntiationes, homo non eſt albus, & nullus homo eſt albus, non eſſe idem. Ratio eſt huiuſmodi. Vni affirmationi, vna ſola negatio contradicit: ſed hæc, homo non eſt albus, contradicit huic, homo eſt albus: hæc autem, nullus homo eſt albus, contradicit huic, aliquis homo eſt albus: ergo nõ ſunt idem: aliter illa affirmatio homo eſt albus, vel aliquis homo eſt albus, quæ ſunt diuerſæ, haberent duas negationes, vel ſi vna negatio eſſet, vna negatio duabus affirmationibus correſponderet.

Maiorem probat ratione & exemplo. Ratio eſt, quia negatio contradictoria debet id ſolùm negare, quod affirmatio affirmabat: ergo vnius affirmationis vna eſt negatio. Exemplis manifeſtat: & eſt inductio quædam exemplaris: nam huic, Socrates eſt albus, contradicit, Socrates non eſt albus. Similiter in vniuerſalibus vniuerſaliter, huic, omnis homo eſt albus, hæc, non omnis homo eſt albus, vel æquiualens, aliquis homo nõ eſt albus: & illi, aliquis homo eſt albus, illa,

nullus

nullus homo eſt albus, ac ſi diceretur, nec aliquis homo eſt albus: ſimiliter & iſti, homo eſt albus, iſta, homo non eſt albus. Quando enim aliud prædicatum in vna, aliud in altera enuntiamus, non ſu..t oppoſitæ: vel quando idem prædicatum in vna de vno ſubiecto, in altera de altero enuntiamus, ſimiliter non ſunt oppoſitæ. Et hinc fit, hanc, nullus homo eſt albus, non opponi huic, homo eſt albus: quia illa negat aliud ſubiectum, nempe aliquis homo, cùm idem ſit, nullus & non vllus, vel non aliquis. Et hæc interpretatio eſt maximè obſeruanda.

Sed tota hæc ratio pendet ex cognitione diſcriminis inter propoſitionem particularem, & indefinitam, nempe aliquis homo eſt albus, homo eſt albus; & in primis non differunt quantùm ad veritatem vel falſitatem, nam quoties verum eſt, enuntiare indefinitè, verum eſt enuntiare particulariter: ad vtriuſque autem veritatem ſufficit vnius inferioris veritas. Vt autem in hoc conuenire certum eſt, ita etiam in hoc differre eſt manifeſtum, quòd particulares iam habent quantitatem determinatam, at indefinitæ ſunt indifferentes, & ad vniuerſalitatem, & ad particularitatem, ac propterea indefinitè, id eſt, indeterminatè dicuntur. *Nota 1.*

Eſt aliud diſcrimen valdè notandum, quòd ſignum particulare additum vniuerſali, iam ipſum ad aliquod indiuiduũ, & ad vnum determinat, quamuis non diſtinctè illud manifeſtet: vt qui dicit aliquis homo, vnum dicit ſingulare, quamuis, quod ſit non determinet. Ac ideò dicitur determinatum vniuerſale, quaſi iam ad ſingulare vnum ſit limitatum. At vniuerſale ſine ſigno ex ſignificatione Enuntiationis, non eſt limitatum ad ſingulare, nec ex modo Enuntiandi; quamuis, quo ad veritatem Enuntiationis ſit limitatum, quia ad eius veritatem ſufficit vnum ſingulare, ſed ibi eſt totũ vniuerſale.

Ex quo ſequitur, has Enuntiationes, aliquis homo eſt albus, aliquis homo non eſt albus, quando diuerſa indiuidua demonſtrantur, eſſe quidem veras, ſed non oppoſitas: vt doctè concedit S.Tho. nec Ariſt. eas vocauit oppoſitas, ſed oppoſitas contrariis, non autem inter ſe. At hæ, homo eſt albus, homo non eſt albus, etſi ſub ſubiecto diuerſa ſingularia ſumas, ſunt oppoſita: quia variatis ſingularibus non mutatur vniuocatio ſubiecti vniuerſalis, quod illa omnia ſub vnico conceptu ſignificat: ſicut mutatur vniuocato huius, aliquis homo, quia hoc tenetur pro ſingulari, & eo variato fit æquiuocatio & impeditur oppoſitio, ſicut in his, Alexan. eſt rex, *Particulares propoſitiones quãdo non ſint oppoſitæ.*

 Alexander

Alexander non eſt rex,ſi in vna regem, in altera philoſophū intelligas,hoc eſt ex modo Enuntiationis:quamuis iam Dialectici conſiderantes tam particulares,quàm indefinitas quātum ad veritatem eſſe idem, vtráſque ſubcontrarias vocent: ſed tamen aliter ſecundum Ariſtot. eſt dicendum, qui omnia exacto iudicio perpendit.

5 *Quoniam igitur vna affirmatio vni negationi,&c.*

Hîc reſumit ea,quæ dicta ſunt, nempe vnam negationem vni affirmationi contradicere , & quot gradus contradictoriarum ſint, & qui ſint. Dictum eſt ſimiliter alias oppoſitiones eſſe contrarias, & quo pacto non omnes contradictoriæ ſint veræ,vel falſæ,ſed quę ſunt ex primo & ſecundo genere, & quod tertij generis contradictoriæ non neceſſariò veræ, vel falſæ ſint,& quare.

Vbi vides Ari.non ponere niſi duas oppoſitiones contrarias,& contradictorias: & ſub contradictoriis includit tres gradus,nempe contradictorias communiter dictas & indefinitas,particulares verò ab oppoſitis reiicit.

De affirmatione & negatione vna. Cap. VII.

*Vna autem affirmatio & negatio eſt , quæ vnum de vno ſignificat, vel cùm ſit vniuerſale vniuerſaliter, vel non ſimiliter , vt omnis homo albus eſt , non omnis homo albus eſt:eſt homo albus,non eſt homo albus : nullus homo albus eſt,aliquis homo albus eſt:ſi album vnum ſignificat. Si verò duobus vnum nomen poſitum eſt , ex quibus non eſt vnum, non eſt vna affirmatio , neque vna negatio : vt ſi quis ponat hoc nomen tunica homini : & equus : quòd tunica alba eſt, hæc non eſt vna affirmatio, nec vna negatio.Nihil enim differt hoc, qui diceret, quòd eſt homo*equus albus: hoc autem nihil differt, quàm dicere eſt homo albus,& eſt equus albus.Si ergo hæ multa ſignificant,& ſunt plures, manifeſtum eſt , quòd & prima,vel multa,vel nihil ſignificat : neque enim eſt aliquis homo equus. Quare nec in his nec eſſe eſt hanc contradictionem veram,illam verò falſam eſſe.*

*al. addit, &.

Cùm vnam negationem vnius affirmationis eſſe oppoſitam

tam docuerit, optimo conſilio in hoc capite, vt Amm.tradit, quid affirmatio vna,& negatio vna ſit,oſtendit.

Eſt autem vna negatio,vel vna affirmatio,quæ vnũ de vno ſignificat,id eſt,vnum, ac vniuocum habet ſubiectum ſimiliter & prædicatum,vt homo eſt albus,omnis homo eſt albus, nullus homo eſt albus.Oſtendit autem vniuocũ oportere eſſe prædicatum dum dicit,ſi albus vnum ſignificat,id eſt,ſi vniuocum ſit,non quòd non ſit vniuocum, ſed vt oſtendat neceſſariam eſſe vniuocationẽ prædicati, ſimiliter eſt neceſſaria vniuocatio ſubiecti.Et hoc oſtendit,dum dicit, ſi tunica ſignificaret idem,quod hæ duæ voces,homo & equus, tunc tunica eſt alba,vel non eſt alba,nec eſſet vna negatio, nec affirmatio: ſicut nec iſta,homo,equus,eſt albus, nam iſta æquiualet iſtis, homo eſt albus,equus eſt albus,abſque vlla coniunctione.

Nam quamuis in textu ſit coniunctio, ſcilicet homo eſt albus,& equus eſt albus, talis coniunctio eſt continuatiua ſermonis:non conſtitutiua propoſitionis coniunctæ.

Quod aliqui non aduertentes dixerunt, æquiualere hanc, tunica eſt alba,illi,homo eſt albus,& equus eſt albus, quantũ ad multiplicitatem propoſitionum,ſed non quantùm ad veritatem,quia tunica eſt alba, eſt vera, ſi vnum ſignificatum eſt verum,at coniuncta pendet ex vtriuſque partis veritate.

Sed hoc prorſus eſt præter mentem Ariſt.non enim illa eſt coniunctè ſumenda:ſed tanquam duæ Enuntiationes inconnexæ, & tunc in omnibus ſunt æquiualentes, & vtraque eſt plures,tam tunica eſt alba, quàm iſte homo eſt albus, equus eſt albus.Et hoc patet ex illa, quam ſine cõiunctione ſumpſit, nempe homo,equus eſt albus, non ergo illud (&) ſumendum eſt niſi vt ſermonis particula continuatiua.

Hinc docet quando negatio vel affirmatio non eſt vna,ſed ęquiuoca,non eſſe neceſſe,affirmationem & negationem eſſe veram vel falſam,ſicut nec in contradictoriis de ſubiecto vniuerſali non vniuerſaliter ſumpto:quæ poſſunt eſſe veræ, ita & iſtæ,Petrus currit, Petrus non currit, ſi pro pluribus ſumatur ſubiectum.Et hæc eſt expoſitio communis.

Sed mihi videtur aliquid ampliùs præter hoc Ariſtotelem velle docere: videlicet, non ſolùm quid ſit vna affirmatio in ſe,& quid negatio vna in ſe:ſed quid ſit vna affirmatio,& negatio ſimul,vt vnitas cadat ſuper vtranque ſimul. Et dicit vnã affirmationem & negationem eſſe, quæ ſignificant vnum de vno,id eſt, eodem prædicato, & ſubiecto participant, & pro eodẽ ſumpto:vt quòd altera affirmat,idẽ prorſus altera neget. 1. *Expoſ.*

Et hoc patet: nam, tunica eſt alba, tunica non eſt alba, non vocat Ari. vnam affirmationem & negationem, ſi in vna pro equo, in altera pro homine ſumatur: & tamen conſtat, vtranque per ſe eſſe vnam: quia æquiuocum pro vno ſignificato eſt vniuocum: ſumit igitur hîc Ariſt. vtramque ſimul, & docet, vt participent eodem ſubiecto, & prædicato.

Vnde ſi dicis, omnis homo eſt albus, eius negatio idē ſubiectum habebit, non omnis homo eſt albus: hic enim de contradictoriis loquitur: & ſi dicis aliquis homo eſt albus, negatio erit, nullus, id eſt, nec aliquis homo eſt albus.

Solutio dubij. Et ex hoc apparet ſolutio dubij præcedentis: iſta enim homo eſt albus, habebit hanc, homo non eſt albus: non hanc, nullus homo eſt albus, iſta enim non eſt vna cum illa affirmatione, quia nullus homo eſt albus, eſt illius, aliquis homo eſt albus, quæ aliud habet ſubiectum.

Nota. Et conſidera: in ſubiecto numerat etiam ſignum quantitatis: & ex hac expoſitione noſtra, facilis eſt contextus, & exempla Ari. manifeſtantur, quæ per contradictoria dantur. Et hoc eſt obſeruandum circa hoc caput.

Quo pacto in futuris contingentibus contradictionis regula veritatem habeat. Cap. VIII.

IN ijs ergo quæ ſunt & quæ facta ſunt neceſſe eſt affirmationem vel negationem verā eſſe vel falſam. Et in vniuerſalibus quidem vt vniuerſaliter, ſemper hāc quidē veram, illam verò falſam eſſe, & in ijs, quæ ſingularia ſunt, quemadmodum dictum eſt. In vniuerſalibus autem, quæ nō vniuerſaliter dictæ ſunt, nō neceſſe eſt: dictū eſt autem & de his. In ſingularibus verò, & futuris, non ſimiliter.

Nam ſi omnis affirmatio & negatio vera vel falſa eſt, & omne neceſſe eſt eſſe vel nō eſſe: quare ſi hic dicat futurum eſſe aliquid, ille verò non futurum dicat, hoc ipſum manifeſtum eſt, quòd neceſſe eſt verū dicere alterum ipſorum, ſi omnis affirmatio vel negatio vera vel falſa eſt, vtraque enim non ſimul in talibus.*

** a. l. ſi enim hic ſingulam dicit.*

Nā ſi verū eſt dicere, quòd albū vel non albū, neceſſe eſt eſſe albū vel non albū, & ſi eſt album vel non album, verū

erat

*erat affirmare vel negare:& ſi non eſt, falſum dicit:& ſi
falſum dicit, nõ eſt. Quare neceſſe eſt ſemper affirmationẽ
aut negationẽ verã eſſe vel falſam. Nihil igitur neque eſt,
neque fit,nec à fortuna,nec vtrũlibet cõtingit,neque erit,* 3
*neque non erit,ſed ex neceſſitate omnia, & non vtrũlibet
contingit:aut enim qui dicit verus eſt,aut qui negat:ſimi-
liter enim vel fieret,vel non fieret, quod enim vtrumlibet
contingit,nihil magis ſic vel non ſic ſe habet, vel habebit.*

Amplius autem,ſi eſt album nunc, verum erat dicere 4
*prius, quòd erit album: quare ſemper fuit verum dicere,
quodlibet eorum,quæ facta ſunt,quod eſt,vel erit:ſi autem
ſemper verum fuit dicere quod eſt,vel erit, non poteſt hoc
non eſſe vel non futurum eſſe:quod autem non poteſt fieri,
& quod impoſſibile eſt non fieri, impoſſibile eſt non fieri,
neceſſe eſt fieri: omnia igitur quæ futura ſunt, neceſſe eſt
fieri. Nihil igitur vtrumlibet contingit neque à fortuna
erit,* nam ſi à fortuna,non ex neceſſitate.*

** al. addit: ſed omnia ex neceſſitate.*

*At verò nec quod neutrum verum eſt dicere contingit,
vt quod neque erit,neque nõ erit. Primũ enim cùm ſit af-
firmatio falſa, negatio nõ vera erit:& cũ hæc falſa ſit,cõ-
tingit affirmationem non verã eſſe. Et ad hæc ſi verum ſit* 5
*dicere,quòd album eſt ſimul & magnũ,oportet eſſe vtrũ-
que:ſi verò erit cras oportet fore cras:ſi autẽ neque erit,
neque non erit cras,nõ erit vtrũlibet cotingẽs,vt eſt naua-
le bellũ:oporteret enim neq; fieri nauale bellũ,neq; nõ fieri.*

Quæ ergo cõtingunt incõuenientia hæc ſunt,& huiuſ- 6
*modi:alia ſiquidem omnis affirmationis & negationis, aut
in vniuerſalibus dictis vt vniuerſaliter,vel in ijs,quæ ſunt
ſingularia,neceſſe eſt oppoſitarum,hanc quidẽ verã eſſe,il-
lam verò falſam. Nihil autẽ vtrũlibet contingit eſſe in ijs,
quæ fiunt,ſed omnia eſſe & fieri ex neceſſitate.Quare neq;
conſultare oportebit,neque negotiari: quòd ſi hoc quidem
facimus erit hoc;ſi verò hoc,non hoc,non erit hoc.*

Nihil enim probibet, & in annum decies milleſimum 7

hunc

hunc quidem dicere hoc futurum eſſe, illum verò non dicere: quare ex neceſſitate erit vtrumlibet eorum, quod ab ipſo verum erat dicere tunc.

8 *At verò nec hoc differt ſi aliqui dixerint contradictionem, vel non dixerint: manifeſtum enim, quod ſic ſe habẽt res etiam ſi non hic quidem affirmauerit quid, ille verò negauerit, nõ enim propter negare vel affirmare erit, vel non erit, nec in decies milleſimum annum magis, quã in quãtolibet tempore. Quare ſi omni tempore ſic ſe habebat vt alterum verè diceretur, neceſſe erat hoc fieri: & vnũquodq; eorum quæ fiũt, ſemper ſic ſe habebat, vt ex neceſſitate fieret: ſi enim verè dixit quis quod erit, non poteſt non fieri: & quod factum eſt, verum erat dicere ſemper quod erit.*

9 *Si itaque hæc impoſſibilia ſunt: videmus enim eſſe futurorũ principium, & ab eo quod conſultamus, atque aliquid agimus: & quòd eſt, omninò in iis, quæ nõ ſemper actu ſunt, poßibile eſſe, & non eſſe ſimiliter, in quibus vtrunque cõtingit & eſſe & nõ eſſe, quare & fieri, & nõ fieri: & multa nobis manifeſta ſunt ſic ſe habentia: vt quòd hanc veſtẽ poßibile eſt incidi, & nõ incidetur, ſed priùs exteretur: ſimiliter autẽ & nõ incidi poßibile eſt, nõ enim eſſet eã priùs exteri poßibile, niſi poßibile eſſet nõ incidi: quare & in aliis generationibus, quæ ſecũdũ huiuſmodi potentiã dicuntur.*

10 *Manifeſtum igitur eſt, quòd non omnia ex neceßitate vel ſunt, vel fiunt: ſed alia quidẽ vtrumlibet contingit, & nihil magis affirmatio, quàm negatio erat vera vel falſa, alia verò magis quidem, & vt in pluribus alterum, nihilominùs contingit fieri, & alterum, alterum verò minimè.*

11 *Igitur eſſe quod eſt, quando eſt, & non eſſe, quod nõ eſt, quãdo nõ eſt, neceſſe eſt: ſed non omne, quod eſt, neceſſe eſt eſſe, nec, quod nõ eſt neceſſe eſt nõ eſſe: nõ enim idẽ eſt, omne quod eſt neceſſariò eſſe, quando eſt, & ſimpliciter ex neceßitate eſſe: ſimiliter autem & in eo, quod non eſt.*

12 *Sed & in cõtradictione eadẽ ratio eſt, eſſe quidem vel non.*

nõ eſſe omne neceſſe eſt,& futurum eſſe vel nõ:non tamen diuidentem dicere alterum neceſſarium. Dico autem vt neceſſe eſt futurum eſſe bellum nauale cras, vel non futurum eſſe:non tamen fieri cras bellum nauale neceſſe eſt, neque non fieri fieri tamen vel non fieri neceſſe eſt.

Quare cùm ſimiliter orationes veræ ſint, quemadmo- 13
dum & res, manifeſtum eſt, quòd quæcunque ſic ſe habent vt ſint vtrumlibet contingens, & contraria ſuſcipiant, neceſſe eſt ſimiliter ſe habere & contradictionem quod cõtingit in iis, quæ non ſemper ſunt, vel non ſemper non ſunt, horum enim neceſſe eſt alteram partem contradictionis veram eſſe vel falſam, non tamen hanc vel illam, ſed vtrũlibet contingit & magis quidem veram alteram, non tamen iam veram vel falſam.

Quare manifeſtum eſt, quòd non eſt neceſſe omnis af- 14
firmationis vel negationis oppoſitarum, hanc quidem veram, illam autem falſam eſſe: non enim quemadmodùm in ijs, quæ ſunt ſic ſe habent, & in ijs, quæ non ſunt quidem, poſſibilibus tamen eſſe vel non eſſe, ſed quemadmodum dictum eſt.

Antequam hoc caput interpretemur, quod inſignem & obſcuram continet doctrinam, oportebit aliquot priùs ſtatuere fundamenta, vt eius facilior fiat interpretatio.

Eſt igitur primò aduertendum ex Ammo. c. 5. præcedenti, *1.fund.*
quæ doctrina eſt celeberrima, & communiſſima triplex eſſe genus Enuntiationum ſecundum materiam, nempe neceſſarium, impoſſibile, contingens.

Eſt autem materia propoſitionum cohærentia prædicati, ad ſubiectum, id eſt, habitudo & ordo quidam prædicati ad ſubiectum, ſecundum quem vel taliter prædicatum ad ſubiectum ſe habet, vt ei ſemper inſit, nec ab eo ſeparari poſſit: & talis materia dicitur neceſſaria, in qua genus Enuntiationum ſit neceſſarium, in quibus genera de ſpeciebus, vel ſpecies de indiuiduis, vel propriæ paſſiones, vel accidentia inſeparabilia prædicantur, & alia huiuſmodi: vel ſecundum talem ordinem ſe habet ſecundum quem prædicatum nec ſubiecto inſit, nec vlla ratione ineſſe poſſit.

Et huiuſmodi cohærentia,& ordo eſt materia,quam vocãt remotam, in qua conſtituuntur Enunciationes impoſſibiles affirmatiuæ,vt homo eſt leo,album eſt nigrum.

Suminus enim has materias ſecundum Enuntiationes affirmatiuas, quæ ſunt neceſſariæ vel impoſſibiles:nam negatiuæ ſunt in eadem materia cum ſuis affirmatiuis: & negatiuæ ſe habent oppoſito modo;in materia enim neceſſaria ſunt impoſſibiles,in remota neceſſariæ.

Tertiò eſt talis ordo,ſecundum quem prædicatũ ineſt ſubiecto ita vt poſſit non ineſſe, vel non ineſt ſed poteſt ineſſe; vt homo currit,homo diſputat:& tales propoſitiones tam affirmatiuæ,quàm negatiuæ dicuntur contingentes.

Eſt autem triplex gradus Enuntiationum contingentium. Primus,quando prędicatum frequenter ineſt ſubiecto,quamuis aliquando nõ inſit,vt homo loquitur,homo meridie prãdet.Secundus, quando prædicatum rarò ineſt: & hoc dicitur contingens à fortuna, illud verò contingens in plurimùm,vt fodiens vineam inuenit theſaurum.Tertius,quando prædicatum frequenter ineſt,& frequenter non ineſt,vt homo ambulat,Petrus cantat:& tale contingens dicitur ad vtrumlibet.

2. *Fund.* Eſt ſecundò aduertendum: Enuntiationes contradictoriæ poſſunt fieri in hac triplici materia ſecundum triplex tempus, præſens,præteritum,& futurum: vt omnis homo eſt animal, non omnis homo eſt animal:omnis homo fuit animal, non omnis homo fuit animal: omnis homo erit animal, omnis homo non erit animal:ſimiliter in aliis omnibus,vt facilè erit cuilibet tales contradictiones conſtituere. Præterea poſſunt fieri contradictiones & de ſubiecto vniuerſali, vt in exemplis propoſitis,& de ſubiecto ſingulari etiam in omni materia, & ſecundum quodlibet contingens; ex quo reſultat copioſus Enuntiationum oppoſitarum numerus.

3. *Fund.* Aduerte tertiò:in contradictionibus de præſenti,& de pręterito in omni materia, altera eſt determinatè vera, altera determinatè falſa.Eſt autem determinatè vera Enuntiatio, quæ ſic eſt vera,vt pro tempore,quo eſt vera, non poſſit eſſe falſa: è contrà determinatè falſa eſt,quæ pro tempore, quo eſt falſa,non poteſt eſſe vera,verbi gratia,Petrus currit, Petrus non currit.Petro currente, affirmatiua eſt determinatè vera, quia quo tempore currit non poteſt eſſe falſa:negatiua verò determinatè falſa,quia eodem tempore non poteſt eſſe vera.

Hoc ergo in omni materia inuenitur in contradictionibus de præterito,& de pręſenti,vt vna ſit determinatè vera,altera determi-

determinatè falſa,ſiue affirmatiua,ſiue negatiua ſit.

At in contradictionibus de futuro eſt ambiguum an vna ſit determinatè vera,altera determinatè falſa. Nõ eſt autem in omnibus de futuro dubium : nam in materia neceſſaria & remota,tam determinata eſt de futuro , ſicut de præſenti , & de præterito.Similiter in materia contingenti, quando in plurimùm,vel rarò euenit prædicatum,non eſt magnum dubium, quia iam ferè eſt determinatè vera affirmatiua in plurimùm eueniens,& falſa rarò contingens : ſed dubium eſt de contingenti ad vtrumlibet.Similiter nec eſt difficultas,quãdo ſubiectum eſt vniuerſale , quia iam iſtæ vniuerſales ferè etiam determinatæ ſunt, cùm in plurimùm vniuerſales affirmatiuæ, vel negatiuæ falſæ ſint. Sed ſumma difficultas eſt in Enuntiationibus de futuro contingenti ad vtrumlibet,de ſubiecto ſingulari,vt Petrus cantabit,Petrus non cantabit.

Et hic eſt ſcopus huius capitis,nempe examinare,an in cõtradictionibus iſtis vna pars ſit determinatè vera,altera falſa, ſicut in his , quæ ſunt de præterito , & præſenti. Eſt autem in duas partes diuiſum caput:in priori ſunt argumenta circa hãc difficultatem:in poſteriori eſt quæſtionis determinatio.

In his ergo,quæ ſunt,& quæ facta ſunt,&c. 2

Boët.hæc verba non initium capitis,ſed præcedentium epilogum eſſe exiſtimat:at S.Th.noui capitis initium aſſerit. Parùm autem refert hoc, quamuis conformior ſit Ariſt. ſententia S.Tho.

Proponit igitur in contradictoriis de præſenti,& de præterito neceſſariò affirmationem , vel negationem eſſe veram, vel falſam tam in contradictoriis de ſubiecto vniuerſali vniuerſaliter , quàm contradictoriis de ſubiecto ſingulari : nam in aliis de ſubiecto vniuerſali non vniuerſaliter ſumpto , id non eſt neceſſarium,cùm vtraque p[o]ſſit eſſe vera.

Et nota,iſta verba eſſe legenda diſiunctiuè,vt ſit ſenſus:affirmatio vel negatio eſt vera,vel falſa,id eſt,vel affirmatio eſt vera,& negatio eſt falſa,vel negatio eſt vera, & affirmatio eſt falſa:non enim eſt legenda diſiunctim, hoc modo:affirmatio eſt vera vel falſa,negatio eſt vera vel falſa. Ac propterea dixit, neceſſe eſt hanc quidem veram, illam verò falſam eſſe:quod vocamus determinatè veram,& determinatè falſam , ſcilicet quãdo in cõtradictione do tibi vnã partẽ quæ vera ſit, & alterã quæ falſa ſit.At verò in ſingularibus & futuris, id eſt,in cõtradictionibus enuntiationũ de futuro,& de ſubiecto ſingulari,nõ eſt neceſſe vt vna pars determinatè ſit vera, altera falſa.

S.Tho.

S.Tho.vult vt addamus verbum in futuris,nempe contingentibus,at Porphy.& Alex.in hoc,quod dicit ſingularia, volunt contingentiam includi : nam ſingularia contingentia ſunt.Sed melius eſt,ſi dicamus cum Amm. in hoc , quòd dicit futura , notat contingentiam : neceſſaria enim non fore , ſed ſemper eſſe,propriùs dicuntur.

2 *Nam ſi omnis affirmatio,vel negatio vera vel falſa eſt, &c.*

Hîc Ariſt. incipit probare non omnem affirmationem vel negationem eſſe veram vel falſam:& facit hoc argumentum. Omnis affirmatio vel negatio,eſt vera vel falſa:ergo quę ſunt, neceſſariò ſunt,& quæ nō ſunt,neceſſariò nō ſunt:illud enim (&)legendum eſt illatiuè pro igitur. Alterum enthymema facit de futuro : omnis affirmatio vel negatio eſt vera vel falſa: ergo ſi vnus dicat,Petrus leget;& alter, Petrus non leget , neceſſariò vnus dicet verum , alter dicet falſum;& ſic neceſſariò leget vel neceſſariò non leget. Conſequentiam & antecedens primi enthymematis probat,& priùs conſequentiam. Nam ſi verum dicit qui dicit,album eſt , neceſſariò album eſt , aliter enim non dicet verum : & ſi qui dicit,album non eſt, falſum dicit,ergo neceſſariò non ita eſt,aliter non eſſet falſum.

3 *Et ſi eſt album,vel non album,verum erat affirmare,&c.*

Hîc probat Ariſt.antecedens,quòd affirmatio præſentis vel negatio ſit vera vel falſa:nam fieri non poteſt, quin album ſit vel non ſit. Vtroque autem modo verum vel falſum dicitur, nam ſi eſt,verum eſt dicere, quòd eſt falſum,quòd non eſt , ſi verò non eſt,è contrà verum eſt dicere,quòd non eſt , falſum verò quòd eſt,:.ſemper igitur talis affirmatio vel negatio erit vera vel falſa.Poſteà probat conſequentiam in enthymemate ſecundo: nam antecedentis eadem eſt probatio , & poſterius iterùm probabitur , ſi , inquit , in his affirmatio vel negatio eſt vera vel falſa , ita vt vnus dicat verum , alter falſum, omnia neceſſariò erunt,nec quicquam à fortuna,nec ad vtrūlibet,nec erit,nec non erit,id eſt nullū erit contingēs,nec rarò, nec ad vtrumlibet,nec in plurimùm,ſed omnia fient , vel non fient,id eſt vel neceſſariò fiēt,vel neceſſariò nō fient:& ita non eſt vtrūlibet,hoc enim eſt,quod poteſt ſic eſſe,vel nō eſſe, fore,vel non fore:neceſſaria autē nō habent hanc indifferentiā.

4 *Amplius autem,ſi eſt album nunc,&c.*

Hæc eſt altera ratio , qua ex determinata veritate futurorum infert neceſſitatem in omnibus:aliunde tamen ſumit neceſſitatem,ſcilicet ab ipſa re iam exiſtenti , argumentatur ſic, modò ſit album,ergo verum fuit dicere heri , album erit , & omnia,

omnia, quæ facta ſunt, antequàm fierent, verum fuit dicere fient: tunc ſic, verum fuit dicere fore, ergo neceſſariò futura erant: nam ſi verum erat, quòd futura eſſent, non potuerunt non eſſe, ſi non potuerunt non eſſe, impoſſibile fuit non fore; ſi impoſſibile fuit non fore, ergo neceſſarium fuit vt fierent; & ſic neceſſariò eueniunt omnia & euenerunt.

At verò quoniam neutrum verum eſt dicere, &c. 5

Poſſet quis dicere: neutrum verum eſt, ſcilicet, album non erit, album erit. Hoc reiicit: nam ſequeretur, in contradictoriis negatiuam eſſe falſam, affirmatiuã non veram; & è contrà: & ita vtraque pars eſſet falſa, cùm non ſit vera iſta, album erit, nec iſta, album non erit. Præterea ſi ex hoc quod dicitur album eſt, ſequitur ſi verum eſt, quòd album ſit, & magnum eſt, quòd magnum ſit; ita ſi verum eſt dicere, erit cras, oportet, fore cras: ſi ergo verum eſt dicere, nec erit, nec non erit, ſequitur, quòd res nec erit, nec non erit, & ita non eſt contingens: hoc enim eſt, quod poteſt eſſe, & non eſſe. Non ergo dicendum eſt, neutram partem eſſe veram contradictionis, ſicut non eſt verum dicere, nec eſt, nec non eſt, nec erit, nec non erit, cùm alterum neceſſarium ſit, vel eſt, vel non eſt, vel erit, vel non erit: nõ ergo eſt conueniens iſta ſolutio harum.

Ea igitur abſurda, quæ contingunt, hæc ſunt, &c. 6

Infert Ariſt. incõuenientia, quę ſequuntur ex affirmatione hac, quòd omnis negatio vel affirmatio eſt vera vel falſa determinatè, nullum ſcilicet eſſe contingens ad vtrumlibet, ſed omnia euenire ex neceſſitate. Hinc ſequitur aliud abſurdum, quòd ſcilicet non eſſet negotiandum, nec conſultandum: negotia enim & conſilia ſunt de his, quæ ſic vel aliter poſſunt euenire: negotiamur autem, vel conſultamus, vt hoc vel iſto eueniant modo. Si autem omnia neceſſariò euenirent, non oporteret hæc facere, quod abſurdum eſt.

Nihil enim prohibet, & in annum decies milleſimum, &c. 7

Hic Ariſtot. reiicit vnum, quod poſſit quis dicere: nempe Enuntiatio de futuro proximo tempore Enuntiata, eſt vera vel falſa, & tunc eſt effectus neceſſarius: tamen à multo tempore ante rem, eſt contingens. Hoc repellit: quia ſi in decies milleſimum annum aliquid Enuntiaretur futurum, vel non futurũ, tunc vnum illorum eſſet verum neceſſariò, ſiue futurum, ſiue non futurum, & iam neceſſariò eueniret: imò cùm omnia, quę facta ſunt, antequam eſſent, poſſent Enuntiari verè futura eſſe, neceſſariò euenerũt. Nota illa verba ſuperioris textus. (Quoniam ſi hoc quidẽ facimus, & reliqua) eſſe verba

 negotiantium:

negotiantiũ:ac ſi diceret,ſi omnia neceſſariò ſunt,non oportet negotiari,& dicere,ſi hoc facimus,erit hoc, ſi hoc non facimus,non erit hoc:cùm tamen omnia ex neceſſitate ſint.

8 *At verò nec hoc differt,ſi aliqui dixerint,&c.*

Excludit aliam reſponſionem aliquorũ. Poſſet enim quis dicere eſſe res contingentes in ſe, tamen quando quis enuntiat eas ſub affirmatione, vel negatione, fieri neceſſarias, vel impoſſibiles.Hoc excludit dicens, propter noſtram affirmationem vel negationem res non ita eſſe, vel non eſſe, imò quia ita ſunt.vel non ſunt,inde affirmatio vel negatio dicitur vera vel falſa: vnde ſi neceſſaria eſt omnis affirmatio vel negatio,profectò & rem eſſe eſt neceſſarium,vel non eſſe:& ita omnia eueniunt neceſſariò abſque noſtra affirmatione, de quibus affirmatio ſi fieret, vera erat futura.

9 *Siquidem hæc impoſſibilia ſunt,videmus enim,&c.*

Nota. Hic ratione probat nõ eſſe ita rebus neceſſitatem ſemper, ſed multa eſſe contingentia. Pro quo aduerte duplex eſſe genus effectuum contingentium. Quidam ſunt voluntarij, qui radicem, & cauſam ſuæ contingentiæ habent in voluntate noſtra, vt legere, non legere, ſtudere, non ſtudere, & ſimilia. Quidam alij ſunt naturales,qui contingentiam habent à materia rei:ex quo enim res factæ ſunt ex materia apta ad multa recipienda,fit vt ipſæ res expoſitæ ſint variis accidentibus, vt quòd infirmentur,quòd non infirmentur; quòd moriantur,vel non,quòd calefiant,vel non. Hæc ex materia proueniunt.An verò ſola voluntas, & ſola materia horum contingentium ſit cauſa,non eſt præſentis diſputare.

Ariſtot.ergo has duas radices contingentiæ ponit,& argumentatur à cauſa:nempe,datur voluntas in nobis libera, datur potentia in rebus materialibus ad eſſe,& non eſſe: ergo ſunt effectus contingentes.Et de primo probat, quia conſultamus.& negotiamur, & apti ſumus à natura ad conſilia & negotia:fruſtrà ergo natura hoc faceret,niſi conſilia & negotia profutura eſſent:quòd ſi omnia neceſſariò euenirent, illa omnia eſſent fruſtrà. Similiter probat in naturalibus potentiam ad eſſe & non eſſe: hæc veſtis poteſt incidi, vt manifeſtum eſt,poteſt etiam non incidi forcipe. Patet: quia poteſt deteri,& vſu conſumi.Si ergo poteſt vſu conſumi,poteſt non incidi ergo poteſt incidi,& non incidi:& ſic in rebus eſt potentia ad eſſe,& non eſſe.

10 *Manifeſtum igitur eſt,quoniam non omnia ex neceſſitate,&c.*

Hic ſententiam ſuam concludit: nempe, non omnia ex neceſſitate

neceſſitate eſſe,vel fieri,ſed aliqua eſſe contingentia ad vtrũlibet, in quibus tam affirmatio, quàm negatio non eſt magis dicenda vera,quàm falſa:& eſſe cōtingens in plurimùm, quòd frequenter accidit,quamuis aliquando deficiat, & non accidat: & eſſe ſimiliter contingens non in plurimùm, ſcilicet rarò eueniens. Quæ ſententia ſine dubio digna eſt laude, cùm hominem liberum conſtituat, & in naturalibus multa contingentia affirmet, quod & veritati & religioni Chriſtianæ maximè eſt conforme: eſt enim homo in ſuis operationibus liber, nec omnia ſecundum naturam eueniunt, id eſt, in rebus ipſis naturaliter eueniunt, ſed multa contingenter.

Igitur eſſe quod eſt, quando eſt, &c. II

Hæc eſt huius capitis ſecunda pars,in quo Ariſto.quo pacto veritas in affirmatione & negatione ſit, manifeſtat. Diſtinguit autem primò res,poſteà Enunciationem. Res igitur vna ſimplex,dupliciter poteſt eſſe neceſſaria: vno modo abſolutè quando nullo alio ſuppoſito aliter ſe habere non poteſt, vt Sol eſt quid neceſſarium abſolutè; ſecundum enim naturam ſuam aliter ſe habere non poteſt: ſimiliter in ſimplicium Enunciationum ſignificatis,vt hominem eſſe animal. *Res dupliciter dici poteſt neceſſaria.*

Alia res eſt neceſſaria ſecundum quid, nempe ex ſuppoſitione aliqua;vt homo currit, pro illo tempore, pro quo currit,neceſſariò currit, quia ſimul non poteſt currere, & non currere. Et hoc eſt, quod dicit, Res quando eſt, neceſſe eſt eſſe,& quando non eſt,neceſſe eſt non eſſe.

Eſt autem notandum non valere conſequentiam ab iſto neceſſario ſecundum quid, ad neceſſarium ſimpliciter: vt non valet,Petrus quādo currit, neceſſariò currit, ergo Petrus neceſſariò currit:Petrus quando non currit, neceſſariò non currit,ergo neceſſariò non currit.

Huiuſmodi fallaciâ peccat argumentum primum, quādo album eſt,dicitur,ſi eſt vera,ergo neceſſariò ita eſt, ergo res neceſſariò eſt alba:dicitur, quod eſt neceſſitas ſecundũ quid, vt pro illo tempore, quo propoſitio eſt vera, res ſit, tamen abſolutè rem eſſe non eſt neceſſarium. Vnde in contradictione de præſenti datur pars determinatè vera, & determinatè falſa:ſed iſta determinatio veritatis vel falſitatis,non eſt ſecundum neceſſitatem abſolutam, ſed ſecundum tempus, ſcilicet,pro illo, in quo vnum eſt, alterum non eſt: ſeu pro tempore quo Petrus currit,& Petrus non currit:quo tempore eſt vnum determinatè verum,alterum falſum.

12 *Et in contradictione eadem ratio eſt,&c.*

Diſtinxerat rem ſimpliciter, id eſt, non in comparatione ad ſuum oppoſitum: modò rem in ordinem ad ſuum oppoſitum diſtinguit, ſcilicet, currere non currere, cantare vel non cantare: & in communi, vocat eſſe, vel non eſſe, futurum, vel non futurum.

Inquítque dupliciter eſſe poſſe hoc totum neceſſarium, nempe cantare, vel non cantare, legere, vel non legere. Vno modo, vt cadat neceſſitas ſupra vtrunque diſiunctim, & ſimul, vt neceſſe ſit cantare, vel nòn cantare, eſſe, vel non eſſe, futurum, vel non futurum; quæ neceſſitas dicitur diſiunctionis: & ſic aſſerit omne diſiunctum eſſe neceſſarium etiam in contingentibus, præteritis, præſentibus & futuris, vt neceſſarium eſt Antichriſtum fore, vel non fore, Petrum cantaturũ, vel non cantaturum, cantare, vel non cantare, cantaſſe, vel non cantaſſe.

Altero modo neceſſitas poteſt cadere ſupra illa membra diuiſiuè, vt neceſſarium ſit cantare, aut neceſſarium non cantare, neceſſarium ſit fore, aut neceſſarium ſit non fore. Et iſto modo non eſt neceſſitas in contingentibus: nec enim eſt neceſſarium quòd cantet, nec neceſſarium quòd non cãtet, nec neceſſarium quòd futurus ſit Petrus albus, nec neceſſarium quòd non ſit futurus albus.

Imò eſt maxima fallacia argumentari à neceſſitate diſiuncti ad neceſſitatem partium per ſe in contingentibus: non enim valet, neceſſarium eſt Petrum cantaturum, vel non cantaturum: ergo neceſſarium eſt Petrum cantaturum, vel neceſſarium eſt Petrum non cantatutum.

Talis igitur neceſſitas eſt in contingentibus, ſimiliter & talis veritas, nempe diſiunctim, ſed non diuiſiuè, quamuis ſit diſcrimen inter præſens & futurum, nam in præſenti datur pars terminatè vera, & falſa determinatè altera, ſed talis determinatio non eſt abſoluta, ſed ſecundum quid, nempe pro tali tempore. At in futuro non eſt pars determinatè vera, nec determinatè falſa, ſed de ſingulis partibus dices, eſt vera vel falſa: vt, Petrus cantabit, eſt vera vel falſa: Petrus non cantabit, eſt vera vel falſa.

13 *Quare cùm ſimiliter orationes veræ ſint, &c.*

Id quod Ariſt. dixit de ipſis rebus oppoſitis, in ipſis Enuntiationibus eſſe idem prorſus confirmat: vt ſicut neceſſarium eſt rem eſſe, vel non eſſe ſimul, non tamen ſingula per ſe, ita ſimiliter neceſſaria eſt affirmatio vel negatio diſiunctim, vt

Petrum fore,vel non fore:neutram tamen partẽ per ſe. Imò quælibet pars eſt indeterminata, vt nec ſit dicenda vera, nec ſit dicenda falſa,ſed vera vel falſa: quia in contingentibus de futuro tam indifferens eſt, quod res ſit, quàm quòd res non ſit:quamuis,vt dicit Ariſt. aliqua contingentia magis determinata ſint ad eſſe,nempe quæ frequentiùs accidunt.Tamen cùm & hæc poſſint aliter eſſe,nondum veritatem habent determinatam: ac ideò nec vera, vel falſa per ſe ſunt dicenda, ſed vera vel falſa ſimul.

Quare manifeſtum eſt,quoniam non eſt neceſſe,&c. 14

Hìc concludit non eſſe neceſſarium, vt omnis affirmatio vel negatio ſit determinatè vera vel falſa,ſed aliter in futuris, aliter in præſentibus & præteritis. In futuris neutra pars per ſe determinatè vera,vel determinatè falſa, ſed vtraque vera, vel falſa:at in præſentibus, & præteritis vna determinatè vera,altera determinatè falſa: ſed iſta determinatio eſt ſecundum quid,nempe ſecundum tale tempus, quo ſunt vel fuerunt,vt diximus.

Dubitabis tu,ſicut in Enuntiationibus de præſenti vna eſt determinatè vera,altera falſa,& ſimiliter in Enuntiationibus de præterito: talis autem determinatio eſt ſecundum tempus,quare non dicemus idem in his quæ ſunt de futuro,vt vna ſit vera,nempe pro tempore,quo futura ſit res, & vna falſa,quo tempore non futura ſit res? *Dubium.*

Dico eſſe latiſſimum diſcrimen: nam antequam res ſit, ſemper manet in differentia vt poſſit eſſe & non eſſe, fieri vel non fieri: propterà Enuntiatio de futuro non poteſt habere conſtantem veritatem:at quando iam res eſt vel non eſt ſecundum tempus præſens vel præteritum, vacat iſta indifferentia: quod enim eſt, non eſt indifferens, vt illo eodem tempore non ſit,ſimiliter quod non eſt, non poteſt illo eodem tempore eſſe:propterea iſta conſtantem habent veritatem vel falſitatem, ſed ſecundum quid, ſcilicet ſecundum tempus præſens. *Solutio.*

Ex quo ſoluitur argumentum ſecundum ſuperius,nempe ſi album eſt modò, fuit heri verum determinatè dicere, album erit:nego conſequentiam: quia antequàm eſſet,erat indifferẽs ad eſſe,& non eſſe:proptereà talis propoſitio heſterna non magis erat determinatè vera, quàm falſa: erat igitur illa de futuro indeterminatè vera, licèt de præſenti ſit determinata.

QVAESTIO VNICA. *De contingentibus.*

QVamuis non ſit præſentis loci iſta exactiùs, quàm ab Ariſtot. dicta ſunt examinare, tamen vt ſaltem ea melius intelligantur, vnum, aut alterum circa hoc dicemus. Solet autem ſumma in hoc verſari difficultas, quo pacto cùm glorioſus Deus horum futurorum, antequàm ſint, præſcius ſit, poſſint contingenter euenire: Deus enim in ſua ſcientia non decipitur, ſed infallibilis eſt.

1. Error. Circa hoc fuerunt duo Philoſophorum errores: quidam enim Stoici, inter quos fuit Chryſippus, vt refert Cicero de Fato, & Aul.Gel.lib.6.c.2. exiſtimabant omnes effectus euenturos eſſe neceſſariò: exiſtimabant enim cauſas omnes eſſe deſtinatas ad ſuos effectus, & talem ordinem conſtitutum ab æterno in mente diuina, qui mutari non poſſet: quē ordinem vocabant fatum. Et hæc eſt opinio ferè Poëtarum. Virg.

Te tua fata trahunt, nec cœpta relinquere poſſis: & ſimiliter,
Parce metu, Cytheræa, manēt immota tuorū Fata tibi: & Lucan⁹,
Quò tibi feruor abiit? aut quò fiducia fati? ſimiliter,
Martémque ſecundum, Iam niſi de genero, fatis debere recuſat: &
alia plurima.

2. Error. Alij contingentiā in rebus, & libertatem aſſerebant, tamen Deum eſſe præſcium horū ſingularium futurorum negabant: cuius ſentētiæ, ſeu dementiæ fuit Cic.lib.de natura Deorum, vt refert Aug.5.de ciuit.c.9. Idem etiam impiè ſenſit Auerr.

3. ſenten. vera. At veritas Chriſtiana conſiſtit in medio, nec modò Chriſtiana, verùm etiam Philoſophica, quam ferè omnes veteres Peripatetici ſunt aſſecuti, vt videre eſt apud Ammo. hic, qui eam tribuit Ariſt. Pſel. & Magenti. ibid. apud Alex. Aphro. in lib. quem de fato ex ſententia Ariſt. conſcripſit ad Antoninū & Seuerum Imperatores, c.16. & apud eundem, primò naturalium quæſtionum.c.4. & 25. & in c.14. apud Themiſtium in Paraphraſi.12. Meta. apud Philoponum in 1. Poſ. ſuo comment.94. & pulcherrimè apud Simp.8.Phyſi.in 2. digreſſione cōtra Philop. paulò pòſt principium, vbi ait, Dei Opt. cognitionem eſſe omnium ſimul præſentium, præteritorum, & futurorum. Idem ſuper Epictetum, c.67. & 2. Phyſic.77. & 2. de cælo 56. Idem etiam Euſtratius 10. Ethic.c.8. ad calcem.

Tenet ergo hæc ſententia, eſſe effectus contingentes in rebus, eſſe libertatem in homine ſuarum operationum, & omnium futurorum Deum eſſe ab æterno præſcium.

1. fund. Pro cuius expoſitione aduerte primò duplex eſſe genus cauſarum. Quædā cauſæ ſic operantur, vt nunquā naturaliter impediantur,

impediantur, vt Sol oritur, Sol occidit, & iſtæ cauſatum ſuperiorum actiones & motus naturales non impediuntur. Aliæ cauſæ impediuntur à ſuis operationibus & effectibus naturaliter, vt equus impeditur à productione equi, quia aliquando vel producit monſtrum, vel non prouenit embrio ad perfectionem: impeditur etiam aliud à contrario ſuo, vt patet in his cauſis naturalibus inferioribus.

Præterea adhuc eſt duplex cauſa, quędã quæ eſt determinata ad operandum ita, vt propoſitis neceſſariis ad operandum, non poſſit non operari, vt ignis propoſito combuſtibili non poteſt non comburere, quæ eſſe dicuntur naturales: quædam non eſt determinata ad operandum, ſed propoſitis neceſſariis poteſt non operari, qualis eſt voluntas hominis, quæ ſi ei proponatur aliquod bonum, vt velit, poteſt velle, & non velle: & hæc dicitur cauſa libera.

Aduerte ſecundò, omnium effectuum poſitiuorum Deus eſt cauſa, quod eſt dicere, ignis ſolùm non comburit, ſed Deus cum igne, & omnis res operatur, ſed ſimul concurrerente Deo ad talem operationem cũ illa re: & eſt maximè neceſſarium. Ita autem Deus concurrit cum illa re, vt ſimul operetur ſecũdum modum naturæ illius rei: cum igne enim concurrit eo modo, quo ignis operatur, nempe neceſſariò calefaciendo: & cum voluntate hominis liberè volendo, non enim cogit res vt agant, ſed ſecundum modum illarum rerum, & naturam, iuuat eas, vt agant cum iis, quæ neceſſariò agunt, neceſſariò, cũ his, quæ impediuntur, modo etiam, quo impediri poſſit, operatur, nec earum deſtruit naturas. 2. *Fund.*

Aduerte tertiò, omnia antequam fiant Deus cognouit, & omnium eſt ab æterno præſcius, non tamen eodem modo omnia cognoſcit, ſed neceſſaria cognoſcit, futura neceſſaria, & contingentia cognoſcit, vt contingentia: id eſt, ita cognoſcit futura eſſe, vt ſimul cognoſcat poſſe non fieri. 3. *Fund.*

Vnde ſicut ex hoc quòd omnium eſt author, & cum omnibus cauſis operatur, non ſequitur quòd cauſæ neceſſariò operentur omnes, quia ſecundum modum illarum concurrit; ita ex hoc quòd omnia præſcit ac præcognoſcit, nullam futuris neceſſitatem imponit, ſed illa vt futura ſunt cognoſcit, vnde ſic cognouit me hodie lecturum, vt etiam cognoſceret liberè lecturum, & me poſſe non legere.

Præſcientia Dei, rebus futuris nullam imponit neceſsitatem.

Vnde reſpondetur ad argumentum cõmune in hac materia. Deus ſcit me lecturum cras: ergo ego non poſſum non legere: cõceſſo antecedẽti, negatur cõſequentia. Quòd ſi dicas,

DEVS non poteſt falli, ergo non poſſum non legere; dico, ſtante præſcientia diuina, non poſſum non legere, quod alij vocant in ſenſu compoſito: ſed hoc non colligit abſolutè, me non poſſe non legere. explicatur: ergo neceſſariò lecturus ſum vel non lecturus, liberè tamẽ me applicabo, vel ad hoc, vel ad illud extremum: DEVS præſcit, ad quod liberè me poſteà ſum applicaturus. Dicere itaque, ſtante præſcientia diuina non poſſum non legere, eſt dicere, Deus non decipi poteſt in cognitione illius, quod ergo ſum poſteà liberè facturus: ex quo non colligitur, quod ego poſteà neceſſariò ſim operaturus. Et hoc vocant aliqui quod non licet arguere à ſenſu compoſito ad ſenſum diuiſum. Et hæc ſufficiunt de hac difficultate in præſenti.

Finis Libri primi de Interpretatione.

ARIST.

ARISTOTELIS DE INTERPRETATIONE,

LIBER II.

SVMMA LIBRI.

De Enuntiationibus infinitis. De Enuntiationum vnitate, ac pluralitate. Et prædicationibus coniunctis, atque diuiſis. De Enuntiationibus modalibus. Et quæ Enuntiationes magis inuicem ſint contrariæ.

De Enuntiationibus infinitis cuiuſcunque generis, ipſorúmque oppoſitionibus, ac conſequentiis. Nomina item, ac verba tranſpoſita, idem ſignificare. Cap. I.

QVONIAM *autem eſt aliquid de aliquo affirmatio ſignificans: hoc autem vel nomen eſt,* 1
vel innominatum: vnum autem oportet eſſe & de vno id, quod eſt in affirmatione: nomen autem dictum eſt & innominatum prius (non homo enim nomen quidem non dico, ſed nomen infinitum: vnum enim ſignificat aliquo modo infinitum nomen: quemadmodum & non valet non verbum, ſed infinitum verbum) erit igitur omnis affirmatio & negatio, vel ex nomine & verbo, vel ex infinito nomine & verbo.*

*a.l.addit dico.

Sine verbo autem nulla affirmatio vel negatio eſt: eſt 2
enim vel fuit, vel erit, vel fit, vel quæcunque alia huiuſmodi verba, ex ijs ſunt quæ poſita ſunt: conſignificant enim tempus.

Quare prima erit affirmatio & negatio eſt homo, nõ eſt 3
homo: deinde, eſt non homo, non eſt non homo. Rurſus eſt

omnis homo,non eſt omnis homo:eſt omnis non homo:non eſt omnis non homo. Et in ijs, quæ extrinſecus ſunt temporibus,eadem ratio eſt.

Sectio 3. ſecundum Græcos.

4 *Quando autē,eſt,tertiū adiacens prædicatur,dupliciter dicuntur oppoſitiones.Dico autē vt eſt iuſtus homo,ipſum eſt,tertium dico adiacere nomē,vel verbū in affirmatione.*

5 *Quare ob id ipſum quatuor erunt illæ,quarum duæ quidem ad affirmationem & negationem ſe habebunt ſecundum conſequentiam,vt priuationis.duæ verò minimè. Dico autem quòd eſt,*aut iuſto adiacebit,aut non iuſto:quare etiā negatio quatuor igitur erunt.Intelligimus verò quod dicitur ex ijs,quæ ſubſcripta ſunt.Eſt iuſtus homo; huius negatio eſt,non eſt iuſtus homo:eſt non iuſtus homo;huius negatio eſt,non eſt non iuſtus homo: eſt enim hoc in loco, & non eſt,iuſto & non iuſto adiacebit.Hæc igitur,quemadmodum in reſolutoriis dictum eſt, ſic ſunt ordinata.*

*a.l.addit hunc.

In fine primi priorū.

6 *Similiter autem ſe habebunt,& ſi vniuerſaliter nomini ſit affirmatio:vt,omnis eſt homo iuſtus;negatio huius;nō omnis eſt homo iuſtus:omnis eſt homo non iuſtus;nō omnis eſt homo non iuſtus.*

7 *Tamen non ſimiliter ſingulares veras eſſe contingit, contingit autem aliquando.*

Enuntiationum indefinitarum diſpoſitio, ex 1.Priorum in fine.

Simplex affirmatio.	*Simplex negatio.*
Homo iuſtus eſt.	*Homo iuſtus non eſt.*
Priuatoria negatio.	*Priuatoria affirmatio.*
Homo iniuſtus non eſt.	*Homo iniuſtus eſt.*
Infinita negatio.	*Infinita affirmatio.*
Homo non iuſtus non eſt.	*Homo non iuſtus eſt.*

Earundem diſpoſitio in terminis vniuerſaliter,ac in parte.

Simplex affirmatio vniuerſaliter.	*Simplex negatio in parte.*
Omnis homo iuſtus eſt.	*Non omnis homo iuſtus eſt.*
Priuatoria negatio in parte.	*Priuatoria affirmatio vniuerſaliter.*
Non omnis homo iniuſtus eſt.	*Non omnis homo iuſtus eſt.*
Infinita negatio in parte.	*Infinita affirmatio vniuerſaliter.*
Non omnis homo non eſt iuſtus.	*Omnis homo non iuſtus eſt.*

Vt diſ

Vt diſpoſitæ ſunt hæ Enuntiationes de ſubiecto finito, eodem pacto diſponi poſſunt Enuntiationes de ſubiecto infinito, addendo ipſi homini dictionem, non.

Hæ igitur duæ oppoſitæ ſunt mutuò. Aliæ autem duæ ad non homo: quaſi ad ſubiectum aliquod additum, vt eſt iuſtus non homo, non eſt iuſtus non homo: eſt non iuſtus non homo, non eſt non iuſtus non homo. Plures autem his non erunt oppoſitiones: Hæ autem extra illa, ipſæ ſecundū ſe erunt, vt nomine vtentes eo, quod eſt non homo. 8

In quibuſcunque autem Eſt non conuenit, vt in eo, quod eſt ſanum eſſe, & ambulare, in ijs idem facit ſic poſitum, ac ſi, Eſt, adderetur: vt, ſanus eſt omnis homo, non ſanus eſt omnis homo: ſanus eſt omnis non homo, non ſanus eſt omnis non homo. Non enim dicendum eſt, nō omnis homo. ſed, Non, negationem ad id, quod eſt homo, addendum eſt: omnis enim non vniuerſale ſignificat, ſed quòd vniuerſaliter. Manifeſtum eſt autem ex eo, quod eſt, valet homo, non valet homo, valet non homo, non valet non homo: hæc enim ab illis differunt, eò quòd vniuerſaliter non ſunt: quare omnis, vel nullus nihil aliud conſignificat, quàm quòd vniuerſaliter de nomine vel affirmationem, vel negationem, ergo & reliqua eadem oportet apponi. 9

*Quoniā verò contraria eſt negatio ei, quæ eſt, omne eſt animal iuſtum illa, quæ ſignificat, quòd nullum eſt animal iuſtum, hæ quidem manifeſtum eſt, quòd nunquam erūt neque veræ ſimul, neque in eodem, his verò oppoſitæ erunt aliquando: vt non omne animal iuſtum eſt, & eſt aliquod animal iuſtum. Sequūtur verò & hæ, eam quidem, quæ eſt, omnis eſt homo non iuſtus, hæc, nullus homo eſt iuſtus: *illam verò, eſt non omnis homo non iuſtus, oppoſita, quòd eſt aliquis non iuſtus: neceſſe eſt enim aliquem eſſe.* 10

Manifeſtum eſt autē etiam, quòd in ſingularibus ſi verum eſt interrogatū negare, quod & affirmare verū eſt, vt putáſne, Socrates ſapiens eſt? non. Socrates, igitur eſt nō ſapiēs. In vniuerſalib. verò nō eſt vera, quæ ſimiliter dicitur: vera 11

** a. l. illā verò, quæ eſt, aliquis eſt homo iuſtus oppoſita, quòd non omnis homo eſt nō iuſtus.*

vera autem negatio eſt, vt, putáſne omnis homo ſapiẽs eſt: non omnis igitur homo non ſapiens eſt: hoc enim falſum eſt: ſed non igitur omnis homo ſapiens eſt, verum eſt: hæc enim oppoſita eſt, illa vero contraria.

12 *Quæ verò ſecundum infinita contraiacentes, ſunt nomina & verba, vt in eo quod eſt nõ homo vel non iuſtus, quaſi negationes ſine nomine & verbo eſſe videbuntur, ſed non ſunt: ſemper enim vel veram vel falſam eſſe neceſſe eſt negationem: qui verò non homo dixit, nihil magis, quàm qui dicit homo, ſed etiam minùs verus vel falſus fuit, niſi aliquid addatur.*

13 *Significat autem, eſt omnis non homo iuſtus, nulli illarum idem, nec huic oppoſita, quæ eſt, non eſt omnis non homo iuſtus: ea verò, quæ eſt, omnis non iuſtus non homo eſt, illi quæ eſt, nullus eſt iuſtus non homo, idem ſignificat.*

14 *Tranſpoſita verò nomina & verba idem ſignificant: vt eſt albus homo, & eſt homo albus. Nam, ſi hoc non eſt, eiuſdem multæ erunt negationes: ſed oſtenſum eſt, quòd vna vnius eſt. Eius enim quæ eſt, eſt albus homo, negatio eſt, non eſt albus homo: eius autem quæ eſt, eſt homo albus ſi non eadem eſt ei quæ eſt, eſt albus homo, erit negatio, vel ea, quæ eſt, non eſt non homo albus, vel ea, quæ eſt, non eſt homo albus, ſed altera quidem eſt negatio ea, quæ eſt, non eſt homo albus. * eius eſt non homo albus: altera verò eius, quæ eſt, eſt albus homo: quare erunt duæ vnius. Quòd igitur tranſpoſito nomine & verbo, eadem ſit affirmatio & negatio, manifeſtum eſt.*

**a. l. negatio eius quæ eſt, eſt nõ homo albus.*

DE ENVNTIATIONIBVS INFINITIS.

De nomine & diuiſione huius libri, ac primi eius capitis.

Nomẽ libri huius.

HIC eſt ſecundum Latinos ſecundus Perihermenias liber, ſecundum Græcos verò, apud quos vnicus eſt tantùm continuus liber in ſectiones diuiſus, eſt iſta ſectio tertia: cùm autem hoc nihil doctrinæ veritatem impediat, diuiſionem Latinorum Latini ſequemur.

Eſt

Eſt quidem obſcurus liber, & quorũdam locorum difficultate alijs Logicæ partibus non poſtponendus: ſed vtilis valdè eius cognitio eſt, ac ſine ea, Logici nomen nullus ſibi iure vendicabit. Dabimus operam, vt ſenſum Ariſtot. ſimul & ipſius verba ita interpretemur diuino auxilio, vt vel minimùm aduertenti, admodùm facilia ſint: nec obſcuritas ignorantiæ, nec labor tædij cuiquam ſit cauſa. *Nomẽ libri huius. Obſcuritas libri huius.*

In hoc igitur libro continentur quatuor. Primum eſt de Enuntiationibus, quæ aliquam particulam additam alicui extremo recipiunt, nempe infinitum ſortiuntur ſubiectum, vel prædicatum, vel vtrumque. Secundũ eſt, quomodò ſe habeant propoſitiones, quæ præter verbum ſubſtantiuum aliud recipiunt prædicatum, quantùm ad coniunctionem & diuiſionẽ verbi cum illo prædicato. Tertium, de Enuntiationibus habentibus modum aliquem ipſas modificantem. Quartum cuidam dubio de Enuntiationum oppoſitione ſatisfacit. *Diuiſio libri.*

In quibus omnibus docemur præcipuè multiplicare Enuntiationes innumeras. Etenim in priori libro, vt tradit Albert. libro 2. hoc, cap. 5. tradita ſunt ea, quæ ad conſtitutionem Enuntiationis pertinebant, tam eſſentialem, quàm accidentalem: nempe eius partes, nomen, verbum: eius genus, oratio: eius conſtitutio, vna, plures, ſimplex, compoſita: eius ſpecies: eius quantitas, quæ accidens eſt: eius veritas, vel falſitas: eius oppoſitio: nunc eius multiplicatio, ſecundum aliquod ad dictum: atque etiam, vt docet Albert. eius conſequentia, nempe vnius ad alteram, vt patet etiam in tractatu. *Nota.*

In hoc igitur capite tria principaliter continentur. Primò tractat de Enuntiationibus, de verbo (Eſt) extremum finitum, vel infinitum habentibus. Secundò de Enuntiationibus aliorum verborum. Tertiò aliquid de harum oppoſitione tradit. *Diuiſio 1. capitis.*

Quoniam autem eſt aliquid de aliquo affirmatio ſignificans, &c.

Variationem Enuntiationum ſecundum extrema, & partes ipſarum aſſignare intendens, meritò ea, quæ dicta ſunt, repetit: ex quibus colligit, primò variari Enuntiationem ſecundum nomen ſubiectum vel verbum, cùm hæc primò, & neceſſariò ipſam conflent, & componant, ac proptereà talia verba, ſub nota cauſali aſſumit, dum dicit: (Quoniam autem) dicit autem (omnis affirmatio aliquid de aliquo ſignificat, aliquid autem nomen eſt vel innominatum) id eſt, quod de aliquo dicitur, vel de quo aliquid dicitur, vel eſt nomen vel innominatum,

nominatum,ſcilicet finitum, vel infinitum: ipſum enim infinitum vocat innominatum,quia ante Ari. nomine vocabat, proptereà dicit innominatum prius.

Et quantùm exiſtimo, in his verbis etiam includit verbum,vt ſit ſenſus aliquid vel eſt nominatum, vel innominatum. Et colligit Enuntiationem ſignificare vnum de vno: ex quo infert omnem Enuntiationē conſtare ex nomine & verbo,vel ex nomine infinito & verbo. Vt totus diſcurſus ſit iſte: omnis Enuntiatio vnum de vno ſignificans ex nomine, vel ex infinito nomine & verbo conſtat: at omnis Enuntiatio vnum de vno ſignificat:ergo omnis Enuntiatio conſtat ex nomine,& verbo,vel ex infinito nomine, & verbo. Maiorē non explicat,minorem aſſignat: & prima verba minoris ſunt probatio,nempe,Enuntiatio aliquid de aliquo, ſiue innominatū ſiue nominatum ſit,ſignificat:ergo vnum de vno. Interponit autem parentheſim,qua explicat, quid vocet innominatum: dicit autem (infinitum nunc dictum eſt nomen) id eſt, nominatum eſt, quod tamen prius nomine carebat: non tamen dicitur nomen, ſed infinitum nomen; ſicut non ſanatur, non verbum, ſed infinitum dicitur verbum: & reddit rationem, quare nomen infinitum tamen dicatur, & inquit, quia vnum aliquo modo ſignificat.

Dub.1. Dices, quare hîc ſolùm loquitur de affirmatione in principio?Dico,& aduerte,hîc Ariſtò. multiplicationem Enuntiationum docere intendit, proptereà quærit omnium primam, hæc autem eſt affirmatio, quæ ſimplicior eſt, & prior negatione. *Solutio.*

Dubiũ 2. Dubitabis, quomodò infinitum nomen, & verbm vnum ſignificant,cùm antè & quæ ſunt & quæ non ſunt ſignificare dicta ſint?Dico, non ſignificare vnum ex parte rei, nam quæ ſunt,& quæ non ſunt,in nulla re conuenire queunt:ſed vnum ex parte intellectus apprehendētis ea, ſub negatione alicuius, ſcilicet,quòd non ſunt homo, non ſunt leo,non ſanantur,ac proptereà dicit vnum aliquo modo ſignificant, at quia ſub hac minima, & debili entitate nihil certi continetur: ſed quæ ſunt, & quæ non ſunt, infinitum nomen, vel verbum dicitur. *Solutio. Nomen infinitum vt vnum aliquid ſignificet.*

Dub. 3. Sol. Dubitabis, quare non enumerat etiam eam Enuntiationē, quæ ſit ex verbo infinito?Reſpondetur ex Alexandro,Boë.Alberto, & Ammo. quòd in propoſitione verbum infinitum nō differt à negato.Et hæc eſt ſententia Arabum,quamuis etiam doceat Amm.poſſe dici ſub verbo incluſiſſe finitū,& infinitū,

ſed

ſed prior ſententia eſt potior, quæ eſt intelligenda vt ſuperiùs declarauimus cap. de verbo.

Præter verbum autem nulla eſt affirmatio, vel negatio, &c. 2

Hoc dicit Ariſto. vt oſtendat multiplicandam eſſe Enuntiationem per nomen, quãdo eſt finitum vel infinitum: non per verbum, quod non ſic dicatur in Enuntiatione. Oſtendit non ſic nomen, vt verbum, ſe habere ad Enuntiationem: aliquando enim Enuntiatio eſt ſine nomine, vtpote, cùm nomen habet infinitum: at ſine verbo nec affirmatio, nec negatio eſſe poteſt: Vel vt ſit ſenſus, affirmationem, & negationem in verbo conſiſtere: quando enim negatio in verbum non cadit, non eſt negatiua Enuntiatio; ſimiliter de affirmatione. Cùm igitur verbum ſemper ſit neceſſarium in Enuntiatione, variatio erit ſecundum nomen finitum vel infinitum, & hoc cum verbo eſt, fuit, erit, ſit, vel ſimile, quæ ſunt verba, cùm ſignificent tempus, & quibus definitio præcedens verbi competit. Et nota ſicut ſuprà aſſumpſit affirmationem, quia erat prior, hic aſſumit verbum ſubſtantiuum, & ſimilia, quæ ſunt omniũ verborum prima: ex his enim primæ Enuntiationes fiunt.

Quare prima eſt affirmatio, & negatio, &c. 3

Infert primam omnium affirmationem & negationem eſſe hanc, homo eſt, homo nõ eſt. Secunda de nomine infinito, non homo eſt, non homo non eſt. Tertia affirmatio & negatio vniuerſalis ſimplex: vocatur enim ſimplex Enuntiatio finita, vt omnis homo eſt, non omnis homo eſt. Quarta infinita, omnis nõ homo eſt. Hoc ſimiliter docet in aliis eſſe tẽporibus: nempe, præterito, & futuro, ſecundum quæ etiam ſimiles ordinari poſſunt Enuntiationes. Et erunt viginti quatuor ſimplices, ſiue duodecim oppoſitiones, vt facilè eſt cuilibet exemplo comperire. Quòd ſi his velis addere oppoſitiones ſingularium & particularium, multiplicabis multas alias ſecundum finitum, & infinitum, & ſecundum diuerſa tempora, non tamen ſecundum vniuerſalitatem: ac propterea forſam Ariſt. harum non meminit, nec enim ſingulare, nec particulare capax eſt vniuerſalitatis.

Quando autem eſt tertium adiacens, 4
prædicatur, &c.

Poſtquàm de Enuntiationibus ſimplicibus, quæ ex vnico nomine, vel infinito nomine, & verbo conſtant, egit, accedit ad compoſitiones, quæ cum verbo etiam aliud admittunt prędicatum, quas vocant de tertio adiacente, & ipſum Eſt tertium adiacens prædicatur, id eſt, eſt prædicatum tertio loco

ſuperue

ſuperueniens, non quòd in Enuntiatione tria ſint prædicata, ſed quòd ipſum prædicatur tanquam tertium nomen, vel verbum, id eſt, tanquam tertia dictio: hic enim, ſecundum omnes ferè, nomen pro dictione ſignificante ſumit, & dicit, Eſt, tertiam dictionem, in Enuntiatione dico adiacens, quam etiam vocat verbum, vt non quamcunque dictionem eſſe ſignificet: vnde ſic eſt litera ordinanda, Dico, Eſt adiacere, tanquam tertium nomen, ſeu, vt potiùs dicam, verbum, in Enuntiatione.

Nota. Vbi hìc aduerte cum Ammo. quod nos ſuprà docuimus, ipſum Eſt, tertium adiacens prædicari, quod hìc expreſſè docet Ariſt. Quando enim dico homo eſt albus, eſſe albũ de homine prędico. licet Albertus c. 2. huius doceat, Eſt, tertium adiacens, non eſſe prædicatum, ſed copulam extremorum: idem Boet. cap. de verbo, & Sueſſa. ibidem.

Dub. Cur verbũ eſt tertiũ adiacens dicatur. Dices quare vocatur tertium, cùm potiùs locum obtineat medium vel primum apud Ariſt. qui ſuo loquendi modo verbum præponit? Dico cum Albert. prolatione quidem non eſſe tertium, at re tertium eſt: vt enim compoſita præcedunt formam componentem, nempe lapides, & ligna, formam domus, ita & nomina ſeu ſubiectum, & prædicatum ipſum verbum.

Quamuis iudicio meo mihi videatur iſte locus aliter interpretandus, & tunc ceſſat hoc dubium: eſt enim ſenſus, Dico Eſt tertium quando adiacet nomen vel verbum, id eſt, quãdo verbum, Eſt, eſt tertium, vel nomen aliquod eſt tertium: dummodò enim ſint tres dictiones, vel verbum tertium, vel nomen dicetur tertium: vnde ſi verbum dici tertium velimus, fiet propter rationem Albert. nomen verò poteſt dici tertium, quia vltimò prædicatur.

Quando igitur talis eſt Enũtiatio, tunc inſurgunt aliæ nouæ oppoſitiones, nempe, &. de prædicato finito & infinito. Quare dupliciter erunt oppoſitiones: altera oppoſitio erit ſecundum prædicatum finitum: altera oppoſitio ſecundum prædicatum infinitum. At propterea ſubiunxit, quatuor erunt Enuntiationes: ex duabus enim oppoſitionibus quatuor emergunt Enuntiationes. Hìc autem præſupponit ſubiectũm finitum: poſteà enim dicet, quando ſubiectum eſt infinitum. Harũ quatuor exempla ſubdit, homo eſt iuſtus, homo nõ eſt iuſtus, homo eſt non iuſtus, homo non eſt non iuſtus: & tali ordine collocantur, quo enarratæ ſunt, vt habetur 1. Præ. cap. vlt.

Hæc exempla de iniuſto non ſunt ex textu Ariſt. nec exempla Enuntiationum vniuerſalium, ſed poſteà ab Ari. traditur: aliqui

aliqui tabulam hanc inſeruerunt, non tamen in textu continuanda ſunt.

Quarum duæ quidem ad affirmationem & negationem, &c. 5

Textus hic inſignem & celeberrimam difficultatem continet, quem variè viri doctiſſimi interpretantur, & Græci, & Latini. Ne tamen tyronem in re hac tam diuiſis ſententiis obruamus, vnam, quæ magis Ariſtot. videtur conformis, adducemus: quæ expoſitio eſt Porph. Boët. Alb. & S. Tho. Ea nimirùm eſt: inter has quatuor aſſignatas Enuntiationes (quæ quidem ſecundum affirmationem & negationem) id eſt, quarum vna eſt affirmatiua, altera negatiua, (dicuntur ad conſequentiam) vt ab affirmatiua ad negatiuam valeat, (duæ verò minimè dicuntur) id eſt à negatiuis ad affirmatiuas non valet: vel vt alij volunt (duæ verò minimè) id eſt, nec affirmatiuæ inter ſe, nec negatiuæ dicuntur ſecundum cōſequentiam: ſed primum ſequamur.

Verbi gratia, ab affirmatiua ſimplici ad negatiuam infinitam valet, non è contrà; vt homo eſt iuſtus, ergo homo non eſt non iuſtus: ſimiliter ab affirmatiua infinita, ad negatiuam ſimplicem, non è contrà; vt homo eſt non iuſtus, ergo homo non eſt iuſtus: ſunt enim ita compoſitæ, vt affirmatiua finita ſimplex ſimul ſit cum negatiua infinita, & affirmatiua infinita, cum negatiua ſimplici: ac propterea Theophr. vocabat has tranſpoſitas.

A negatiuis verò non valet: non enim dices, homo non eſt iuſtus, ergo eſt non iuſtus; quia prima, nō exiſtente homine, eſt vera, quia eſt negatiua, ac poſterior falſa: ſimiliter in aliis duabus.

Ac propterea Ariſtot. has infinitas comparat priuatiuis, in quibus vt Ariſt. docet 1. Prior. cap. vltimo, non valet à negatiuis ad priuatiuas, ſed valet è contrà; vt homo non eſt iuſtus, non valet, ergo eſt iniuſtus: quia de equo poteſt dici, quòd non eſt iuſtus, non tamen quòd eſt iniuſtus. Valet tamen; homo eſt iniuſtus, ergo non eſt iuſtus. *Nota.*

Plura enim comprehendit negatio, quàm priuatio, & infinitatio, quamuis infinitatio in plus ſe habeat, quàm priuatio vt docet Ammo. *Nota. Negatio latius ſe extendit quam priuatio aut infinitatio.*

Dices enim de equo, quod eſt non iuſtus, nō tamen quòd eſt iniuſtus: neutrum tamen dices de homine non exiſtente, nec quòd eſt non iuſtus, nec quòd eſt iniuſtus, dices tamen, quòd non eſt iuſtus. In plus ergo ſe habet negatio, deinde infinitatio, poſteà priuatio, vltimò affirmatio, quæ ſolùm de

F habente

habente dicitur, ac propterea bene dicitur affirmatiuam ſimplicem, & affirmatiuam infinitam habere ſe ad negatiuas, ſicut priuationes, quia ab eis valet conſequentia ad negatiuas, non è contrà.

Hæc eſt huius loci explanatio diligenter mente obſeruanda horum doctorum inſignium, ſecundum quam Ariſt. per duas quæ ſecundum conſequentiam dicuntur, intelligit affirmatiuas, per eas verò, quæ minimè, negatiuas duas ſignificat, à quibus non valet conſequentia.

Altera expoſitio. Quòd ſi licet inter tot graues doctorum ſententias vnum, quòd mihi diu cogitanti ſe obtulit, interponere, dicam vnũ, quod quantùm coniicere poſſum, ipſius Ariſto. proprium explicat ſenſum. Verba igitur Ariſtot. fideliter in Latinum conuerſa ſunt iſta eadem, quæ in Boëtij verſione habẽtur, quam etiam Græci interpretes ſuis commẽtariis inſinuant (Quatuor erunt illæ, quarum duæ ad affirmationem & negationem ſe habent ſecundum conſequentiam, vt priuationes, duæ verò minimè.) Habere ſe ad affirmationem & negationem non eſt aliud, quàm opponi, vt patet de cõtextibus omnibus præcedentibus: ſemper enim affirmationem vel negationem vocat ipſam contradictionem. Senſus igitur eſt, duæ ex illis quatuor opponuntur, ſicut priuatiuæ, duæ verò non opponuntur priuatiuæ, illæ, quæ ſunt de extremo infinito. Affirmatiua infinita eſt, ſicut affirmatiua priuatiua: negatiua infinita eſt, ſicut negatiua priuatiua. Aliæ duæ non ſic opponuntur, nempe affirmatiua, & negatiua ſimplices. Et hoc eſt, quod dicit, ſe habent ſecundum conſequentiam, vt priuationes: id eſt, ſe habent ad modum, & ſimilitudinem priuationum, vt interpretatur Boët. in prima editione. Et ſimilitudo in hoc conſiſtit: vt enim in priuatiuis tam affirmatiò, quàm negatio habent prædicatum cum negatione, vt homo eſt iniuſtus, homo non eſt iniuſtus, ita in infinitis, vt homo eſt non iuſtus, homo non eſt non iuſtus.

Nec oportet intelligere hîc conſequentias, quòd valeat ab vno ad alterum, quæ ſine dubio non ſunt certa: vt enim diximus ſuperiùs etiam ex mente horum doctorum, infinitum de his quæ ſunt, & quæ non ſunt, prædicatur. Vnde affirmatiua infinita tam ampla eſt, quàm negatiua: vt enim dicitur, Chimæra non eſt homo, ita Chimæra eſt non homo, quamuis ſit infinitum ſuperius priuatiuo. Iſta expoſitio non mihi diſplicet, quamuis huius iudicium ab aliis potiùs, quàm à me ſit exhibendum.

Similiter

Similiter autem ſe habebunt & ſi vniuerſalis,&c. 6

Eandem rationem obſeruandam docet quando prædictæ oppoſitiones in vniuerſali ſumuntur: ſunt enim aliæ quatuor Enuntiationes eodem ordine, omnis homo eſt iuſtus, non omnis homo eſt iuſtus, omnis homo eſt non iuſtus, non omnis homo eſt nō iuſtus. Dicit has ſimiliter ſe habere, ſicut priores:tu intellige ſecundum ſententiam priorem illorum doctorum:ſimiliter,id eſt,affirmatiua ſimplex infert negatiuam infinitam,& non infertur ex ea; vt omnis homo eſt iuſtus,ergo non omnis homo eſt non iuſtus: prætereà affirmatiua infinita infert negatiuam ſimplicem, non è contra;vt omnis homo eſt non iuſtus, ergo non omnis homo eſt iuſtus,ſicut fiebat in illis prioribus:at ſecundum expoſitionem noſtram,ſimiliter ſe habent iſtæ,quia priuatiuis aſſimilantur duæ,nempe infinita,vt declaraui.

Sed non ſimiliter Angulares veras eſſe contingit,&c. 7

Hic eſt alius locus difficillimus expoſitorum iudicio: dixit enim Ariſt. has quatuor eſſe ſimiles illis quatuor ſuperioribus:nunc diſcrimen oſtendit vnum, nempe in illis Angulares ſimul eſſe veras,in his verò non,ſed aliquando,id eſt,aliquas Angulares.

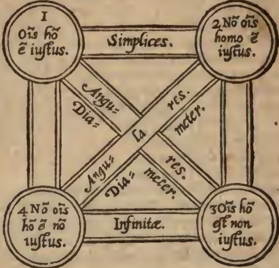
Difficultas eſt,quas vocet Angulares Enuntiationes,vocat enim poſitas per diametrum: in cuius expoſitione laborauerunt Græci, tamen expoſitio Boët. eſt amplectenda. Vocat Angulares affirmatiuas finitam, & infinitā inter ſe, vt homo eſt iuſtus,homo eſt non iuſtus; & negatiua finita & infinita inter ſe,homo non eſt iuſtus, homo eſt non iuſtus. Similiter in vniuerſalibus, omnis homo eſt iuſtus, omnis homo eſt non iuſtus, ſunt angulares: ſimiliter negatiuæ, non omnis homo eſt iuſtus, non omnis homo eſt non iuſtus.

Eſt autem modò diſcrimen:in primis enim quia indefinitæ ſunt,omnes angulares ſimul eſſe veræ poſſunt in materia contingenti:at in his vniuerſalibus impoſſibile eſt, quod ſimul omnes ſint veræ: aliquæ poſſunt quidem, nempe illæ negatiuæ particulares.

Dices, quare vocat Angulares ſeu oppoſitas per diametrum?Dico,cùm talem habeant ordinem,vt affirmatiua ſimplex ſit prima,eius negatiua ſecunda, affirmatiua infinita tertia, eius negatiua quarta, ſi conſtituas quadratum, & ſingulis angulis tribuas ſingulas ex his, ita vt primo ſuperiori angulo ſit affirmatiua ſimplex, ſecundo eius negatiua, tertio inferiori dextro affirmatiua infinita, quarto eius negatiua *Dubium.* *Sol.*

 (hoc

(hoc enim ordine tales anguli numerantur) tunc inuenies affirmatiuas in angulis per diametrum oppoſitis, & negatiuas ſimiliter, vt hac ſequenti figura intelliges.

Altera expoſitio. Simili figura conſtituendæ ſunt particulares. Alij variè ſumebant angulares in figura, nam vtraſque affirmatiuas ſuperioribus angulis deſcribebant, & tunc dicebant opponi per diametrum, id eſt, per lineam rectam, ſimiliter negatiuas in inferioribus, ac per diametrum opponi lineam, videlicet perpendiculariter cadentem ſupra vtramque adinuicem. Sed iſta expoſitio non eſt recipienda: diameter enim non eſt quæcumque linea recta, aliter coſtæ quadrati dicentur diameter, quod abſurdum eſt, ſed vt diximus, diameter eſt linea in duas medietates figuram per oppoſitos angulos diuidens. Patet igitur ſenſus huius loci.

Concludit Ariſtot. hæc igitur duæ oppoſitiones præcedentes, altera quando eſt prædicatum finitum, altera quando eſt infinitum.

8 *Aliæ autem duæ ad non homo, &c.*

Illæ duæ oppoſitiones erant ſubiecto exiſtente finito: at ſi ſumatur infinitum, nempe non homo, ſunt totidem: non homo eſt iuſtus, non homo non eſt iuſtus, non homo eſt non iuſtus, non homo non eſt non iuſtus. Similiter in vniuerſali, nec poſſunt eſſe plures oppoſitæ ſecundum finitum, vel infinitum, quàm hæ, vt patet (iſtæ autē extra illas ſunt) id

eſt, non eſt conſequentia inter has, & illas: inter ſe tamen iſtæ eandem rationem,quam ſuperiùs diximus,obſeruant,vt ab affirmatiuis ad negatiuas valeat conſequentia,non è contrà:vel, vt dixi, de ſimilitudine ad priuatiuas (vtentes tamen non homo,vt nomine) id eſt habent ſemper tam affirmatiuæ,quàm negatiuæ ſimplices,vel infinitæ in prædicato idem ſubiectum infinitum, ſicut in aliis erat ſubiectum finitum ſemper,nec mutabatur in aliqua.

In quibus verò Eſt non conuenit,&c. 9

Hæc eſt ſecunda pars, in qua de aliis verbis adiectiuis diſſerit:docétque quamuis in his non ſit ipſum (Eſt) perinde tamen eſſe oppoſitiones faciendas, ac fiunt in ipſo (Eſt.) Hoc intellige de (Eſt) ſecundo adiacente;iſta enim verba adiectiua,quamuis re ipſa,tertio adiacenti æquipolleant,tamen voce, vt dicit Boët. ſimilia ſecundo adiacenti ſunt, proptereà infinitionem ſubiecti ſolam habent;vt homo ſanatur,homo non ſanatur,non homo ſanatur, non homo non ſanatur: ſimiliter in vniuerſali.

Et quamuis iſta exempla Boët.ſint per verbum (Eſt) ſcilicet,homo ſanus eſt,legenda ſunt tamen per verba adiectiua, vt habetur Græcè, & ipſemet legit in ſuis editionibus. *Nota 1.*

Hîc aduerte ex 1.Prio.c.42. iſta verba adiectiua aliquando aliquod additum recipere poſt ſe, vt amat homo Deum,& ſimilia,& ratione talium appoſitorum recipiunt infinitatem, vt homo amat non Deum,video non album:tamen quia iſta prædicati principalis non obtinent rationem,ſed potiùs ſunt verbi ſignificationis adiuncta, non vocantur tales Enuntiationes infinitæ abſolutè. Proptereà maximè cauendum eſt in iſtis,ne argumentemur ab illis tanquam ab infinitis affirmatiuis ad negatiuas:non enim valet,video non album,ergo non video album, poſſum enim album & nigrum ſimul videre:nec valet, amo non Deum, nempe Petrum, qui non eſt Deus,ergo non amo Deum: nec valet, poſſum non currere, ergo non poſſum currere:quia argumentamur à non diſtributo ad diſtributum,ex parte participij incluſi in verbo adiectiuo vt aliàs dictum eſt.

Nota 2. Enuntiationes, quæ poſt verbũ adiectiuum vocem aliquam negatã habent, non ſunt abſolutè infinita dicenda.

Dubitat autem Ariſtot. quando infinita ſit vniuerſalis, an addenda ſit negatio ſigno, an ſubiecto, vt dicamus non omnis homo,an dicendum ſit, omnis non homo? Reſpondetur, negationem non eſſe addendam ſigno,quia illud non ſignificat vniuerſale, ſed vniuerſaliter,id eſt, modum quendam, ſecundum quem notamus cuilibet parti vniuerſalis conue-

nire prędicatum,vel à qualibet remoueri.Probat autem quòd non ſignificat vniuerſalem rem,ſed modum, quia hæ Enunciationes, homo currit, non homo currit, non differunt ab illis,in quibus talia ſigna ſunt,niſi in hoc quòd illæ ſine tali ſigno rem enuntient vniuerſalem,non vniuerſaliter; hæ verò cum ſigno, rem vniuerſalem, ſed vniuerſaliter: non ergo illa ſigna addunt, niſi hunc modum vniuerſalitatis. Et vide quod diximus ſuprà,capitę quinto,indefinitas,& vniuerſales non differre in re ſignificata,ſed in modo ſignificandi.

Concludit Ariſtot. (ergo & reliqua eadem oportet apponi) id eſt: ſi iſtæ oppoſitæ de verbis adiectiuis ſunt ſimiles aliis, reliqua oportet apponi, id eſt, obſeruanda ſunt ea, quæ diximus de illis, quantùm ad angulares veras vel falſas: vel poſſumus interpretari (ergo & reliqua debent apponi eadem) id eſt, ſi non eſt differentia inter has, niſi in ſigno,negationes ſunt ita vniuerſalibus vniuerſaliter ponendæ in ipſis vniuerſalibus ſicut in illis in quibus non eſt ſignum,vt dicatur omnis non homo eſt iuſtus, quando negatio infinitat.

10 *Quoniam verò contraria eſt negatio ei,quæ eſt,&c.*

Hæc eſt tertia pars,in qua Ariſtot.oſtendit, quæ propoſitiones ſimul veræ eſſe poſſint, quia docuerat angulares non poſſe ſimul eſſe veras aliquando. Sunt ergo tria dicta. Primũ contraria ſimul eſſe vera nequeunt, vt omne animal eſt iuſtum,nullum animal eſt iuſtum.

Secundum, oppoſita his, nempe particularia vera poſſunt eſſe in materia contingenti;vt,non omne animal eſt iuſtum, aliquod animal eſt iuſtum.

Tertium dictum,hæ duæ oppoſitæ,nempe,nullum animal eſt iuſtum,aliquod animal eſt iuſtum, ſe conſequuntur cum aliis duobus oppoſitis infinitis, nempe, omne animal eſt non iuſtum, non omne animal eſt non iuſtum: pari modo vniuerſalis affirmatiua infinita cum negatiua infinita,& particularis negatiua infinita cum particulari affirmatiua ſimplici;vt,nullus homo eſt iuſtus, cum hac, omnis homo eſt non iuſtus,&,non omnis homo eſt non iuſtus, cum hac, aliquis homo eſt iuſtus.

Nota. Aduerte,quod propterea dixit has conſequi ſe cum illis, quia illæ primæ non ſunt Angulares. At quia Angulares ſe cum illis conſequuntur,fit vt eadem ſit harum & illarũ ratio. Verbi gratia,iſtę non ſunt ſimul veræ,omne animal eſt iuſtũ, nullum animal eſt iuſtum:ſed non ſunt Angulares. At,omne animal

animal eſt non iuſtum, quæ eſt ſingularis affirmatiuæ, eſt idem cum hac,nullum animal eſt uſtū. Ergo ſicut hęc cum affirmatiua ſimplici,non erat ſimul vera,ita nec illa infinita,quæ æquippollet negatiuæ. Similiter in particularibus, vt, aliquod animal eſt iuſtum,aliquod animal non eſt iuſtum, ſunt ſimul veræ: ſed non ſunt ſingulares. At affirmatiua æquipollet negatiuæ ſingulari, ſcilicet non omne animal eſt non iuſtum. Propterea oſtendit veritatem vel falſitatem in illis primis, quia illic eſt magis nota:poſtea oſtendit, has illis æquipollere.

Sed vnum dubium magnum ſupereſt: an ab affirmatiua ſit procedendum ad negatiuam, aut è contrà: ſunt enim varij textus Latini & Græci in hoc. In primis hic Boëtius legit, ab affirmatiuis eſſe procedendum:at in ſuis commentariis, in vniuerſalibus à negatiua ad affirmatiuam procedendum, in particularibus ab affirmatiua ad negatiuam: quod idem docet Alber.c.3. *Dubium.*

At in textu Græco præſenti, & traductione noua ſic habet, vt ab affirmatiua vniuerſali ad negatiuam, & à negatiua particulari ad ſuam affirmatiuam ſit conſequentia: quod etiam recipit Pſellus.

Ego exiſtimo dicendum cum Ammo. vt mutuò ſe conſequantur affirmatiua & negatiua.Quòd ſi dicas,infinitum non prædicatur affirmatiuè de his quæ non ſunt, non enim dicitur,Chimæra eſt non homo;dico, ſuperiùs diximus ita affirmatiuam ſicut negatiuam eſſe veram. Et hoc hic dicit Amm. & hoc corroborat expoſitionem, quam attuli in illis verbis (Duæ verò minimè.) *Solutio.*

Quòd ſi hoc non placet,dic cum Pſello, hic Ariſt.loqui de ſupponentibus terminis,& his,quæ exiſtunt.

Vel cùm Alberto, vt ponatur conſtantia, qua indicemus rem ſubiectam eſſe,atque tunc eſt mutua conſequentia.

Manifeſtum eſt autem etiam quoniam in ſingularibus,&c. 11

Oſtendit diuerſimodè ſe habere negationem in Enuntiationibus ſingularibus & in vniuerſaliter vniuerſalibus: in ſingularibus enim nihil prohibet vel in principio, vel in medio, vel in fine collocare, vt Socrates eſt non ſapiens, vel Socrates non eſt ſapiens, vel non Socrates eſt ſapiens, idem eſt dicere: at in vniuerſaliter vniuerſalibus non idem eſt: differt enim dicere, omnis homo eſt non ſapiens, & non omnis homo eſt ſapiens, quia illa eſt contraria vniuerſalis, hæc contradictoria. Vnde in interroga-

tionibus multùm differt, quærere de vniuerſali, & de ſingulari: nam ſi reſpondens verè negat ſingulare, poſſum ergo verè affirmare per indefinitam, vt putáſne Socrates eſt ſapiens? ſi verè reſpondet interrogatus, non eſt, poſſum inferre, ergo Socrates eſt non ſapiens. In vniuerſali non licet, vt, putas, omnis homo eſt albus? non, non dicá, ergo omnis homo eſt non albus, ſed, nõ omnis homo eſt albus. In quo docemur, ex negatiua vniuerſali non inferre affirmatiuam vniuerſalem, vt, non omnis homo eſt iuſtus, ergo omnis homo eſt non iuſtus. In ſingularibus id licet ſemper ex negatiua inferre affirmatiuam: vbi conſtat ſecundum Ariſt. valere à negatiua ad affirmatiuam infinitam, vt Socrates non eſt ſapiens, ergo Socrates eſt non ſapiens: exceptis tamen illis, in quibus non fit propter vniuerſalitatem, non autem propter ſuppoſitionem, vel non ſuppoſitionem, vt aliqui interpretantur ſuperiùs.

12 *Illæ verò ſecundum infinita contraiacentes nomina, &c.*

Ariſt. vnum hîc dubium remouet: cùm enim negationes nominibus per ſe apponantur, & verbis per ſe, vt, non homo, non iuſtus, non currit, poſſet quis dubitare eſſe negationes abſque nomine, & verbo: non homo enim eſt negatio abſque verbo, non currit, eſt negatio abſque nomine; quod ſuprà negatum eſt, cùm dixit affirmationem & negationem eſſe ex nomine, vel ex finito nomine & verbo ſimul. Et hoc eſt, quod dicit, (illæ negationes contraiacentes) id eſt, compoſitæ ſecundum infinita nomina, & verba (Sunt autem compoſitæ ad finita nomina & verba) videntur eſſe negationes. Reſpondet, nullo modo eſſe negationes, & probat. Omnis negatio verum vel falſum ſignificat: at illæ voces negatæ nec verum, nec falſum ſignificant, quouſque aliud eis addatur: ergo non ſunt negationes. Quòd autem nihil veri vel falſi ſignificent, manifeſtat ex oppoſitis, nempe, homo, animal, per ſe item vincit, currit, nihil per ſe veri vel falſi ſignificant, quo fit, vt multò minùs illa. Huius ratio eſt ſecundum Ammo. & Alber. quia cùm illa aliquam naturam ſignificent, magis videbantur verum vel falſum ſignificare, quàm illa infinita, quæ nihil videntur ſignificare; vel ſecundum Caietanum, illæ voces ſimplices ſunt propinquiores Enuntiationi, quàm infinitæ, quia Enuntiatio ſimplex & finita prior eſt: & cùm hæ veri vel falſi nihil ſignificent, ergo minùs ſignificabunt infinitæ voces per ſe.

Infinitæ nomina & verba nõ eſſe negationes.

13 *Significat autem, eſt omnis non homo iuſtus, &c.*

Illo dubio de negatione interpoſito, reuertitur Ariſtot. ad

oſtenden-

oſtendendam conſequentiam in infinitis. Superiùs autem dixit de infinitis ex prædicato, ſubiecto manente finito: nunc docet eas, quæ ſubiectum habent infinitum: & primùm dicit has omninò eſſe extra illas, quod ſuperiùs dixit: id eſt, nō valet conſequentia ab his quæ de ſubiecto infinito ſunt ad eas, quæ finitum habent ſubiectum, tamen inter ſe habēt ſimilem rationem cum illis. Vnde iſtæ, omnis homo eſt iuſtus, non omnis homo eſt iuſtus, nihil ſignificant, cum illis de infinito ſubiecto: tamen quemadmodùm illæ duæ ſunt æquiualentes, omnis non homo eſt non iuſtus, & nullus non homo eſt iuſtus: adde tu, ſicut etiam illæ idem valent, aliquis homo eſt iuſtus, &, non omnis homo eſt non iuſtus, ita & hæ, aliquis non homo eſt iuſtus, &, non omnis non homo eſt non iuſtus, eadem enim in his eſt inter ſe ratio.

Duplex modus argumētādi penes finitū & infinitum.

Tranſpoſita verò nomina & verba, idem ſignificant, &c. 14

Dubium vltimò ſoluit, quod oritur ex eo, quòd modò nomen, modò verbum poſtponit, modò ſubſtātiuum, modò adiectiuum: poſſet quis decipi, exiſtimans eſſe propterea diuerſas Enuntiationes: quod repellens Ariſt. docet nomina & verba tranſpoſita idem ſignificare. Verbi gratia, idem eſt, eſt albus homo, &, eſt homo albus: quod probat, quia aliter vna affirmatio duas haberet oppoſitas negationes, quòd ſuprà reprobatum eſt. Patet, ſumo has, eſt albus homo, &, eſt homo albus: illa prior habet hanc negationem, non eſt albus homo, illa poſterior, quam habebit, vel hanc, non eſt non homo albus: & hoc non, quia iſta correſpondet illi, non homo eſt albus: vel hanc, non eſt homo albus, ſed iſta eſt negatio etiam illius, eſt albus homo: ergo vel iſta, eſt albus homo, habebit duas negationes, priorem ſcilicet, non eſt albus homo, & hanc, non eſt homo albus, vel iſtæ erunt, eadem negatio, ita vt eſt: quòd ſi vna negatio ſunt, non eſt albus homo, & non eſt homo albus, ergo & eadem affirmatio erunt, eſt albus homo, eſt homo albus.

Hic vnum probandum ſupereſt, nempe illas duas negationes, non eſt homo albus, & non eſt albus homo, eſſe negationes illius, eſt albus homo. Hoc facile eſt, quia eodem modo ſe habet quantum ad oppoſitionem, cum vna ſicut cum altera; nec in veritate vel in falſitate vllo modo illæ differunt.

Colligit ergo (nomina, & verba tranſpoſita idē ſignificant.) Circa quam aduerte, duplicem eſſe tranſpoſitionem ex Amm. & Caietano. Eſt ſitualis ſolùm, in qua ſolus ſitus terminorum mutatur, ſicut qui ſolùm mutat duo loca: altera eſt ſitualis, & formalis

Verborum & nominum in enuntia-

tione duplex eſt tranſpoſitio. formalis, quando non ſolùm locus, ſed aliqua mutatur forma, vt qui cum loco valetudinem, vel diſpoſitionem mutat: ita ſimiliter quando non ſolùm termini, quo ad ſitum mutantur, ſed quo ad formam, quia ex ſubiecto in prædicatum, vel ex prædicato in ſubiectum mutantur.

Propoſitio autem Ariſt. de ſola tranſpoſitione ſitualiter intelligenda eſt, quando nomen vel verbum ſitum mutant, non formam, ſed prædicatum manet, & ſubiectum manet idem, nec proprietas Logica mutatur.

Ex hoc capite duos vſus maximos percipimus: alter eſt, abundantia Enunciationum multiplex: nam vel eſt verbum adiectiuum vel ſubſtantiuum: ſi adiectiuum, tunc vel ſubiectum eſt finitum, vel infinitum, tam in affirmatione, quàm in negatione, vel vniuerſaliter, vel non vniuerſaliter: & tunc ſunt octo propoſitiones de præſenti, totidem de futuro, totidem de præterito. Si fuerit verbum ſubſtantiuum, tunc vel de ſecundo adiacente, vel de tertio: ſi de ſecundo, eodem modo ſunt octo, ſecundum quodlibet trium tẽporum: ſi de tertio, tunc vel ſubiectum eſt infinitum, & tunc ſecundum prædicatum finitum vel infinitum ſunt octo ſecundum quodlibet temporum, vel de ſubiecto infinito, & tunc ſunt totidem ſecundum tempora: vnde reſultat magnus numerus, quem deſcribere exemplis cuilibet erit facilè. Quòd ſi velis hîc ſumere ſubiecta ſingularia, & particularia, facies tot Enuntiationes, quot præcedentes, demptis vniuerſalibus vniuerſaliter: quia ſingula, vel particularia vniuerſalitatem non recipiunt.

Duplex modus argumentãdi penes finitum & infinitum. Alter fructus eſt, modi arguendi penes finitum, & infinitum: qui ſunt duo, quando ſubiectum eſt finitum: alij duo ſubiecto exiſtente infinito. In ſubiecto finito, alter ab vniuerſali affirmatiua infinita ad negatiuam ſimplicem vniuerſalem: & è contra ſubiecto ſupponenti: vt omnis homo eſt non iuſtus, ergo nullus homo eſt iuſtus, alter ab affirmatiua finita particulari ad negatiuam infinitam particularem, & è contrà, vt aliquis homo eſt iuſtus, ergo non omnis homo eſt non iuſtus. Idem modi ſunt ſeruato ſubiecto infinito, vt omnis non homo eſt non iuſtus, ergo nullus non homo eſt iuſtus: & aliquis non homo eſt iuſtus, ergo non omnis non homo eſt non iuſtus. Et hæc ſufficiant circa hanc materiam de infinitis Enuntiationibus.

De

De Enuntiationum vnitate, ac pluralitate. Et quo pacto veritas & falſitas in eis reperiatur in prædicationibus coniunctis, atque diuiſis.

Cap. II.

AT verò vnum de pluribus, vel plura de vno affirmare vel negare, niſi ſit vnum aliquid, quod ex pluribus ſignificatur, non eſt affirmatio, neque negatio vna. Dico autem vnum, non ſi vnum nomen poſitum ſit, non ſit autem vnum aliquid ex illis, vt homo eſt fortaſſè & animal, & bipes, & manſuetum, ſed ex his vnum fit, ex albo autem, & homine ipſo ambulare non eſt vnum. Quare nec ſi vnum aliquid de his affirmet aliquis, erit affirmatio vna: ſed vox quidem vna, affirmationes verò multa, nec ſi de vno iſta, ſed ſimiliter multæ. 1

Si ergo Dialectica interrogatio reſponſionis eſt petitio vel propoſitionis, vel alterius partis contradictionis, propoſitio verò contradictionis eſt vnius pars, non erit vna reſponſio ad hæc: neque enim interrogatio vna, neque etiā ſi ſit vera. Dictum eſt autem de his in Topicis. 2 8. Top.

Simul autem manifeſtum eſt, quòd nec hoc ipſum, quid eſt, Dialectica interrogatio eſt: oportet enim datum eſſe ex interrogatione eligere, vtram velit contradictionis partem enuntiare: ſed oportet interrogantem determinare, vtrùm hoc ſit homo, an non hoc. 3

Quoniam verò hæc quidem prædicantur compoſita, vt vnum omne prædicatum fiat, eorum, quæ extra prædicantur, alia verò non, quæ eſt differentia? De homine enim verum eſt dicere, & extra animal, & extra bipes: & hæc vt vnum: & hominem, & album: & hæc, vt vnum: ſed non ſi coriarius eſt, & bonus, etiam coriarius bonus. Si enim quoniam vtrumque verum, eſſe oportet & ſimul vtrūq;, multa inconuenientia erunt. De homine enim & hominem verum eſt dicere & album: quare & omne: rurſus ſi album ipſum,* 4

*al. quare non ſi alterum, verum.

ipſum,& omne, quare erit homo albus,'albus : & hoc in infinitũ:& rurſus muſicus albus ambulans,& hæc eadem frequenter implicita in infinitum. Ampliùs, ſi Socrates, Socrates eſt,& homo, & Socrates homo Socrates, & ſi homo & bipes,erit homo bipes. Quòd igitur, ſi quis ſimpliciter dicat complexiones fieri multa accidit dicere inconuenientia,manifeſtum eſt.*

*a. l. addit, & vt contingit.

5 *Quemadmodùm autem ponendum eſt, nunc dicimus. Eorum igitur, quæ prædicantur, & de quibus prædicari accidit,quæcunque ſecundum accidens dicuntur, vel de eodem,vel alterum de altero,hæc non erunt vnum,vt,homo albus eſt,& muſicus, ſed non eſt vnum album & muſicũ, accidentia enim ſunt vtraque.Nec ſi album, muſicum verum eſt dicere, tamen non erit album muſicum vnum aliquid: ſecundum accidens enim album muſicum: quare non erit album muſicum vnum aliquid: quocircà nec coriarius bonus ſimpliciter, ſed animal bipes; non enim ſecundum accidens.*

6 *Ampliùs,nec quæcunque inſunt in altero, quare neque album frequenter,neque homò,homo animal eſt vel bipes: inſunt enim in homine animal & bipes.*

7 *Verum eſt autem dicere de aliquo & ſimpliciter: vt aliquem hominem,hominem,aut aliquem album hominem, hominem album,non autem ſemper. Sed quando in adiecto quidem aliquid oppoſitorum inſit,quod conſequitur cõtradictio,non verum, ſed falſum eſt: vt hominem mortuum, hominem dicere:quando autem non inſit,* verum.*

*a. l. addit, ſemper.

Aut,quando inſit quidem,ſemper non verum eſt:quando verò non inſit,non ſemper verum eſt:vt, Homerus eſt
8 *aliquid,vt poëta, vtrùm igitur eſt? an non? ſecundum accidẽs enim prædicatur,Eſt,de Homero(quòd enim eſt poëta)ſed non ſecundum ſe prædicatur de Homero ipſum,Eſt.*

9 *Quare in quibuſcunque prædicationibus neque contrarietas ineſt ſi definitiones pro nominibus dicantur, & ſecundum*

ſecundum ſe prædicentur, & non ſecundum accidens, in his aliquid & ſimpliciter verum erit dicere. Quod autem non eſt, quoniam opinabile eſt, non eſt verum dicere eſſe aliquid: opinio enim eius eſt, non quid eſt, ſed quòd non eſt.

Huius capitis ſcopus eſt, cùm multæ ſint Enuntiationes coniunctæ, quæ plura prædicata, vel ſubiecta habent, & multæ ſint ſimplices, quæ ſingula ex illis per ſe prædicantur, aliquando euenit, vt quæ verè coniuncta prædicamus diuiſim enuntiemus falsò: vt cadauer eſt homo mortuus, vera eſt coniuncta, diuiſa falſa, cadauer eſt homo: aliquando diuiſa vera enuntiamus, vt, homo eſt Muſicus, homo eſt albus, tamen cõiuncta falſa eſt, Muſicus albus. Ariſt. igitur hoc capite docet, quando diuiſa coniungere, quando cõiuncta diuidere liceat: & hic eſt ſcopus capitis: quod in tres particulas claritatis cauſa diuidi poteſt. Primò docet, quæ multiplex, quæ vna Enuntiatio ſit, hoc enim neceſſarium eſt ad doctrinam de coniunctis & diuiſis. Secundò mouet quæſtionem circa hoc, & argumentis diſputat circa illam. Tertiò ſoluit difficultatem hanc, docendo quod intendit.

At verò vnum de pluribus, vel plura de vno, &c. 1

Primò ergo conſtituit, quid Enuntiatio vna, quid multiplex ſit. Eſt aduertendum, quòd poſſumus quadrupliciter enuntiare, vel plura de pluribus, vt homo, & leo eſt fortis, & manſuetus: vel vnum de vno, vt homo eſt albus: vel plura de vno, vt Deus eſt iuſtus, fortis & patiens: vel vnum de pluribus, vt homo & leo eſt fortis. Inter has vnam Enuntiationem vocat Ari. quæ vnum de vno enuntiat, reliquas verò multiplices.

Quatuor modis alia de aliis enuntiare poſſumus.

Explicat autem, quid vocet vnum, quid plura. Vnum non ſolùm debet eſſe voce, ſed re ſignificata, ita vt ſi vna vox ſit, multa tamen æquiuocè ſignificet, talis Enuntiatio ſimpliciter ſit multiplex, ſecundum quid vna, nempe voce, vt canis currit. ſimiliter plura intelliguntur re, quæ non faciunt vnam rem per ſe, nam ſi ſint plures voces, vnam tamen rem ſignificent, vel plura vnam rem facientia per ſe, ſicut animal bipes, manſuetum, quæ eſt definitio hominis, tunc talis erit Enuntiatio vna. In ſumma, eſt conſideranda vnitas, vel pluralitas rerum ſignificatarum, non vocum.

Dubium.

Dubitabis, quare Ariſt. dixit hæc verba cum coniunctione & dubitatione, nempe, homo fortaſſe eſt animal, & manſuetum & bipes? Repondens Boë. ex Porphyrio in ſecunda edit. docet, quòd iſtæ partes definitionis dupliciter poſſunt prædicari,

Solutio

cari, aut per ſe, & tunc faciunt plures Enuntiationes, homo eſt animal, & homo eſt bipes, & homo eſt manſuetus: aut cõiunctæ, & tunc faciunt Enuntiationem vnam, vt homo eſt animal, bipes, manſuetum. Hîc autem illam coniunctionem (de)notat per ſe ſumi: vt ſit ſenſus, iſtæ partes, quę per ſe ſumptæ Enuntiationes plures faciunt, coniunctæ tamen, & quando de vno ſubiecto prædicantur, vnam faciunt Enuntiationem, quia ſignificant rem vnam. Dixit autem (fortaſſe) quaſi aliquando accidat ex illa vna plures fieri Enuntiationes, quãdo ſeparatim partes ſumantur.

1 *Si ergo Dialectica interrogatio reſponſionis, &c.*

Iuxta Alber. & Eſcula. & alios, hîc probat Ariſt. illam eſſe enuntiationem multiplicem, in qua plura enuntiamus de pluribus, vel vnum de pluribus, vel plura de vno. Probat autem ex reſponſione: propoſitio enim eſt reſponſio interrogationis: ſed illa non eſt vna interrogatio, quæ fit per tot prædicata vel ſubiecta: ergo nec erit vna reſponſio, nec vna Enuntiatio, ſed multiplex: vnde qui petit, canis ne eſt ſubſtantia? multa petit: ideò non debemus vnica reſponſione reſpondere, etiam ſi verum ſit illa multa enuntiare ſimul. Accidit enim quòd vera ſit, vt Deus eſt iuſtus, & ſapiens, verùm quidem vtrumque, ſed interrogatio eſt multiplex, & ideò non debet eſſe vnica reſponſio. Hæc eſt interpretatio horum.

Altera expoſitio. At melius eſt cum Græcis iſta verba non tanquàm probatiua, ſed illatiua legere: vt ſit ſenſus: ex qua tales Enuntiationes ſunt multiplices, vt interrogationes harum non mereantur vnam reſponſionem.

Nota 1. Sed vt iſta rectiùs intelligantur, aduerte, quòd hîc non de Dialectica in communi loquitur, quæ in partem demonſtratiuam, & Topicam eſt diuiſa, ſed ſolùm de parte Topica.

Diſcrimẽ quod ſit inter eum qui demõſtratione, & ſyllogiſmo topico vtitur. Eſt autem diſcrimen inter eum, qui demonſtratione vtitur, qualis eſt ille, qui habet rei ſcientiam: & illum qui ſyllogiſmo Topico, qualis ille eſt, qui rei habet opinionem; qui demonſtrat, quærit ſemper neceſſaria, quę ſemper verà ſunt, nec aliter ſe habere poſſunt, vt quòd homo ſit riſibilis, quòd ignis ſit calidus: & ea intentione circa illa verſatur, vt eorum cauſam indaget, & conſequatur. At Topicus conſiderat probabilia, quæ taliter ſe habent, vt aliter ſe habere poſſint, & ea inquirit vt probabiliter, & opinatiuè cognoſcat.

Hinc ſequitur vnum: quòd qui vtitur demonſtratione, ſumit vnam partem contradictionis probandã, nempe quæ neceſſaria eſt, nã ambę partes ſimul neceſſarię eſſe nõ poſſunt: at

qui

qui Topicè procedit, quia vtraque pars contradictionis poteſt eſſe probabilis, probat vtranque, modò hanc, modò illam, quod docet Ariſt. primo Elenchorum cap.11.

Hinc etiam ſequitur, quòd aliter vtitur interrogatione ſcientificus, & qui demonſtrat, aliter Topicus. Qui demonſtrat, interrogat vnam partẽ, quæ neceſſaria eſt, vt ſibi demonſtretur: petit enim Phyſicus, an anima ſit immortalis, vt demonſtret: petit Geometra, an triangulus habeat tres æquales duobus rectis, vt demonſtret. At Topicus petit vtramque partem contradictionis, ſiue hanc, ſiue illam, vt probabiliter circa vtramque diſputet.

Eſt igitur interrogatio Dialectica, ſeu Topica, contradictionis petitio, vt ſibi hæc vel illa detur pars: & hoc eſt, quod docet Ari. Sed conſideranda ſunt verba: inquit, (eſt petitio reſponſionis, vel propoſitionis, vel alterius partis contradictionis.) Omnia idem ſunt: ſed nota varios modos vel reſpondendi vel interrogandi Topicè. Aliquando ſolet reſponderi per particulam non, vel ſic: vt, eſt anima diuiſibilis? poteſt dici, ſic, vel non: propterea dicit (eſt petitio reſponſionis.) Aliquando repetitur eadem propoſitio: vt ſi dicat, anima eſt diuiſibilis: ideò dicitur petitio propoſitionis. Aliquando qui interrogat, exprimit duas partes: vt, anima eſt diuiſibilis, an non? & tunc reſpondetur per vnam partem contradictionis: propterea dicit, (eſt reſponſio alterius partis contradictionis.) *Nota 2.* *Nota. 3.* *Topicum licèt non ſemper formaliter, virtute tamen vtrãque contradictionis partẽ ſemper rogare.*

Tamen hîc aduerte, licèt Topicus alquando interroget vnam partem formaliter, aliquando ambas partes virtualiter, tamen ſemper interrogat inter vtramque partem contradictionis, ſiue hoc, ſiue non: quod nõ facit demonſtrator, nec virtualiter, nec formaliter.

Simul autem manifeſtum eſt, quoniam, &c.

Hîc vnum infert, quòd maximè declarat interrogationem Topicam, nempe petere, quid eſt homo? non eſt Topica interrogatio, nec petere quid hoc eſt? Pro quo aduerte, ex Boë. in ſecunda editione: triplex eſt interrogatio, prima eſt Topica, quæ contradictionis partem quærit, ita vt determinet cõtradictionem, ſed liberum relinquat reſpondenti, quamlibet eligere: vt qui dicit, anima eſt vna, an non? hic coarctat, interrogans reſpondentem, vt intra has partes reſpondeat, quanquam maneat in electione, hoc vel illud reſpondere. Hæc igitur eſt interrogatio Topica. Alia eſt interrogatio non Dialectica, ſeu non Topica, quæ inter contradictionis partes non quærit, ſed vaga eſt, quæ ſi fuerit rei neceſſariæ, eſt *Nota. Triplicem eſſe interrogationẽ.*

demon

demonſtratiua, vt quid eſt homo? Hîc enim nullam partem determinat: ſimiliter, quæ differentia eſt animalis? Si verò fuerit rei accidentis, ſeu contingentis, eſt interrogatio familiaris, vt, cuius eſt domus? quando veniſti? Hîc patet ſenſus Ariſt. dicit enim quid eſt non eſſe interrogationem Dialecticam, id eſt Topicam, quia non determinatur ad aliquot partes contradictionis alicuius. Et obſerua hanc doctrinam.

Dubium. Obiicies, primo Top. cap. 4. inter interrogationes Topicas eſt vna, definitionis probablema: definitio autem explicat quid eſt: ergo eſt interrogatio Topica ipſius quid eſt. *Solutio.* Dico ad hoc, Duplex eſt quæſtio, ſeu interrogatio, quid eſt: altera vaga & indeterminata ad partes contradictionis, vt ſi dicas, quid eſt homo? quid eſt Angelus? & talis non eſt Topica, vt hîc dicitur altera eſt determinata ſub contradictione, vt vtrũ animal rationale ſit definitio hominis, néc ne? & talis eſt Logica & hoc docet primo Topico. Idem eſt dicendum de Genere, de Differentia, quæ ſi interrogentur vagè, non ſunt interrogationes Topicæ: vt, quod eſt Genus hominis? quæ eſt Differentia hominis? ſi verò determinatè petantur, ſunt Logicæ: vt an rationale ſit differentia hominis, néc ne? Et hanc ſolutionem maximè ſerua, quam etiam Ariſt. hîc exprimit, dum dicit, Dialecticum determinare, an hoc ſit homo, an non hoc.

Duplicẽ eſſe ipſius quid eſt interrogationem.

4 *Quoniam verò hæc quidem prædicantur compoſita, &c.*

Incipit Ariſt. quæſtionem de coniunctis & diuiſis proponere: huiuſmodi autem eſt interrogatio. Cùm multa diuiſim verè enuntientur, quæ ſi coniuncta prædicemus, Enuntiatio falſa erit, alia autem multa & coniuncta, & diuiſa verè enuntientur, quæ erit huius diſtinctionis cauſa? Quòd autem illud ita eueniat, patet: dicimus enim verè diuidentes, Socrates eſt homo, & Socrates eſt albus, & etiã verè coniungimus, Socrates eſt homo albus: ſimiliter, homo eſt animal, & homo eſt bipes, & coniunctè homo eſt animal bipes: aliquando non ita, dicitur enim, eſt homo citharœdus, & homo eſt bonus, non autẽ eſt citharœdus bonus; ſi enim ille ſit ſtudioſus, non tamen admodùm peritus artis citharizandi, diuiſa eſt vera, coniuncta eſt falſa.

Quid igitur dicetur ad hoc? Poſſet quis reſpondere, & aſſignare regulam hanc: quando diuiſa enuntiare verum eſt, tunc enuntiare coniuncta verum erit. Hoc reiicit Ariſt. tanquam falſum. Primò de homine eſt verum dicere, quòd eſt homo, & quòd eſt albus: ergo coniunctè, quòd eſt homo albus. Vlteriùs de illo homine verum eſt dicere, quòd eſt homo albus, & iterum

& iterum quòd eſt albus:ergo dicetur, quòd eſt homo albus, albus:& iterum ſumam illud idem, & faciam multas negationes,quod non licet. Præterea,de homine eſt verum dicere,quòd albus, & diuiſim quòd eſt Muſicus, & quòd eſt ambulans:ergo quòd eſt albus Muſicus,ambulans: & iterum de homine eſt verum iſta coniunctè dicere, & iterum vnum ex illis:ergo omnia coniunctè: & iterum ſæpius illa replicabo, quod abſurdum maximè eſt.Præterea Socrates eſt Socrates, & eſt homo,ergo dicam Socrates eſt Socrates homo: quæ eſt nugatio,nec admittenda.

Quemadmodùm autem ponendum eſt,&c. 5

Determinat hanc difficultatem, & primò de coniunctis, quando liceat diuiſa coniungere: poſteà de diuiſis, quando liceat coniuncta diuidere. Circa primum duas regulas aſſignat,quando non licet diuiſa coniungere. Altera eſt, quando quæ diuiſim prædicantur, ſunt accidentia ad inuicem,vel reſpectu alicuius tertij, tunc talia non faciunt vnum per ſe: verbi gratia,homo eſt albus,& homo eſt Muſicus,non valet, ergo albus Muſicus,quia vtraque accidunt homini:ſimiliter, homo eſt citharœdus,& eſt bonus,non valet, ergo eſt citharœdus bonus,quia vtraque accidunt homini, & adinuicem etiam. Dico (adinuicem) quia ſi vnum alteri accidat, non è contrà,non impedit: vt Socrates eſt homo & eſt albus, valet, ergo eſt homo albus, quia vnum eſt accidens alterius, non autem è contrà.

Diuiſa attributa quando liceat coniungere.

Nec quæcunque inſunt in altero,&c. 6

Altera regula eſt, nec his, quæ ita diuiſa prædicantur, vt vnum includatur in altero actu:qua ratione ſuperiora argumenta non valent coniuncta, quia in vna parte actu includitur altera. Dico (actu) quia potentia nihil prohibet:dicimus enim,homo eſt animal,& rationale, ergo animal rationale: & tamen animal,quia genus eſt, differentias continet in potentia.

Verum eſt autem dicere de aliquo & ſimpliciter,&c. 7

Hìc de diuiſis agit, oſtenditque coniuncta diuidere aliquando licere,vt hic eſt homo albus, ergo eſt homo, & eſt albus:ſed non ſemper id licet. Quando verò non liceat,duabus regulis explicat: altera eſt, quando coniunctum conſtat ex partibus repugnantibus, non licet vti diuiſione; dicitur enim, cadauer eſt animal mortuum, ſed non diuides, ergo eſt animal;ſimiliter imago eſt homo pictus, non valet, ergo eſt homo:quia illa duo repugnant quòd ſit mortuum,& ani-

Quando coniuncta attributa non liceat diuidere.

ubi collic- mal, quòd ſit homo & quòd ſit pictus. Dices tu, ſi repugnant, quomodò coniunguntur: non enim dicitur homo irrationa- *dilatio.* lis? Dico, & aduerte: quando iunguntur, vnum non retinet ſignificationem principalem, ſed tranſumptiuam, ibi enim fit diſtractio termini, vt non pro ſignificato proprio, ſed improprio ſupponat: at quando non additur membrum diſtrahens, non fit coniunctio, propterea non dicitur homo irrationalis, nec animal inſenſibile.

8 *An etiam quando ineſt, ſemper non verum eſt, &c.*

Dubitat Ariſt. an ſicut ſemper eſt falſum huiuſmodi coniuncta repugnantia diuidere, ita ſemper verum ſit reliqua coniuncta ſemper diuidere? Et docet adhuc non eſſe: quod explicat Auerr. & Boëtius, quando partium coniuncti vna per alteram ineſt ſubiecto, & dicitur per accidens, vnde non valet, eſt citharœdus bonus, ergo eſt bonus, quia bonus inerat ſubiecto per artem citharizandi, non per ſe. Vide Caietanum hîc.

Et ponit alteram regulam: quando vnum prædicatur per accidens, non licet diuidere, vt, Homerus eſt Poëta, eſt vera: non tamen licet dicere, ergo Homerus eſt; quia, Eſt, per accidens prædicatur.

Dubium. Verbum, eſt, quando per ſe, & quando per accides prædicatur. Dices tu, quid eſt, quòd (Eſt) per accidens prædicetur? nota ex Boët. & Ammon. Aliquando (Eſt) vnit ſuam ſignificationem, nempe exiſtentiam immediatè ſubiecto, & mediatè vnit prædicatum, vt, homo eſt albus, id eſt, exiſtit albus: & tunc dicitur per ſe prædicari, id eſt, immediatè de ſubiecto. Aliquando non immediatè ſubiecto vnitur, ſed mediante prædicato, vt Homerus eſt Poëta, non dicitur hîc, quòd Homerus immediatè per ſe exiſtat, ſed exiſtentia illi applicatur ratione Poëtæ, vt ſit ſenſus: Homerus in ſua poëſi exiſtit, non in ſe, & tunc dicitur per accidens prædicari de ſubiecto, quia non ratione ſui, ſed ratione talis prædicati. Et hoc obſerua: vbi vides clarè ipſum (Eſt) de tertio adiacente prædicari.

9 *Quare in quibuſcunque prædicationibus, &c.*

Concludit Ariſtot. hic oſtendens, quando ita non fit, vt in his duobus caſibus, coniuncta diuidi poſſunt: & pro primo caſu oſtendit, quando cognoſcatur repugnantia illorum coniunctorum, nempe ſi definitiones eorum aſſignentur, vt patet, ſi definiatur animal, & mortuum, tunc cognoſcitur repugnantia: animal enim eſt viuens, mortuum verò priuatum vita.

Secundam regulam oſtendit pulchro exemplo. De re quæ non

non eſt, dicimus quòd eſt imaginabilis, ſeu opinabilis: dicere, quòd opinabilis eſt, non eſt dicere, quòd eſt in ſe: imò non eſt, ſed dicitur quòd exiſtat, non in re, ſed in imaginatione. Ita fit in illis, Homerus eſt Poëta, &c.

Circa hoc aduerte, quando diuiſa coniungis, vt ſerues idem ſubiectum pro eodem, & ſecundum idem tempus, & coniungas totalia prædicata. Vnde non valet, animal eſt cygnus, & animal eſt nigrum, ergo eſt animal cygnus niger: non enim pro eodem ſumis ſubiectum: nec valet, Cicero fuit puer & fuit ſapiens, ergo fuit puer ſapiens; nõ enim idem tempus ſumit: nec valet, video hominem, & video nigrum, ergo video hominem nigrum: quia totalia prædicata non iungo, prædicata autem totalia ſunt, videns hominem, & videns nigrum. Circa diuiſionem aduerte, quando negata diuidis, diuide diſiunctiuè, vt Socrates non eſt homo albus, ergo non eſt homo, vel non eſt albus: at affirmata copulatiuè, vt Socrates eſt homo albus, ergo eſt homo, & Socrates eſt albus. Hæc de hoc capite. *Nota. In diuiſione & coniunctione attributorum quænam ſunt ſeruanda.*

De Enuntiationibus cum modo, & earum adinuicem oppoſitionibus, ac conſequentiis: tum ex aliorum, tum ex propria opinione.

Cap. III.

*HIS verò determinatis conſiderandum eſt, quemadmodùm ſe habent negationes & affirmationes ad ſe inuicem, quę ſunt de poſſibili eſſe, & non poſſibili, & de contingenti, & non contingenti, & de impoſſibili & neceſſario: habent enim aliquas dubitationes. Nam ſi eorum, quę complectuntur, illę ſunt ſibi inuicem oppoſitę contradictiones, quęcunque ſecundum eſſe & non eſſe diſponuntur, vt eius quę eſt, eſſe hominem, negatio eſt, non eſſe hominem, non ea quę eſt, eſſe non hominem: & eius quę eſt, eſſe album hominem, ea quę eſt, non eſſe album hominem, ſed non ea quę eſt, eſſe non album hominem: (ſi enim de omni aut affirmatio, aut negatio eſt, lignum erit verũ dicere, eſſe non album hominem:) *Quòd ſi hoc modo & in quibuſcunque eſſe non additur,* 1 *Sectio quarta, ſecundum Græcos.* **a. l. addit quod inconueniens eſt,*

 idem

idem faciet quod pro eis additur, vt eius quæ eſt, homo ambulat, non hæc, ambulat nõ homo, negatio erit, ſed hæc, non ambulat homo: nihil enim differt dicere, hominem ambulare, vel hominem ambulantem eſſe. Quare ſi hoc modo vbique, & eius quæ eſt, poſſibile eſſe, negatio erit poſſibile non eſſe, ſed non ea quæ eſt, non poſſibile eſſe.

2 *Videtur autem idem poſſe & eſſe & nõ eſſe: omne enim quod eſt poſſibile diuidi, vel ambulare, & non ambulare, & non diuidi poſſibile eſt. Ratio autem eſt: quoniam omne quod ſic poſſibile eſt, non ſemper in actu eſt, quare inerit ipſi etiam negatio: poteſt enim & non ambulare quod eſt ambulatiuum, & non videri quod eſt viſibile. At verò impoſſibile eſt de eodem oppoſitas veras eſſe affirmationes & negationes, nõ igitur eius quæ eſt, poſſibile eſſe, negatio eſt hæc, poſſibile non eſſe.*

3 *Contingit enim ex his, aut idem affirmare & negare ſimul de eodem, aut non ſecundum eſſe vel non eſſe, quæ apponuntur, fieri affirmationes, & negationes: ſi ergo illud impoſſibile eſt, hoc erit magis eligendum: eſt igitur negatio eius quæ eſt, poſſibile eſſe, ea quæ eſt, non poſſibile eſſe, ſed non ea quæ eſt poſſibile non eſſe. Eadem quoque ratio eſt & in ea quod eſt, contingens eſſe: etenim negatio eius eſt, non contingens eſſe, & in aliis quoque ſimili modo, vt in neceſſario & impoſſibili.*

4 *Fiunt enim quemadmodùm in illis eſſe & non eſſe appoſitiones, ſubiectæ verò res hoc quidem album, illud verò homo: eodem quoque modo hoc in loco, eſſe quidem & non eſſe, vt ſubiectum ſit, poſſe verò & contingere appoſitiones ſunt, determinantes (quemadmodùm in illis, eſſe & non eſſe) veritatem & falſitatem, ſimiliter hæ in eo quod eſt, eſſe poſſibile, & eſſe non poſſibile.*

5 *Eius verò quæ eſt, poſſibile non eſſe negatio eſt, non ea quæ eſt, non poſſibile eſſe, ſed ea quæ eſt, non poſſibile non eſſe, & eius quæ eſt, poſſibile eſſe, non ea quæ eſt, poſſibile*

non

non eſſe, ſed ea quæ eſt, non poſſibile eſſe. Quare & ſequi ſeſe inuicem videbuntur, poſſibile eſſe, & poſſibile non eſſe, idem enim poſſibile eſſe, & non eſſe: non enim contradictiones ſunt ſibi inuicem huiuſmodi, poſſibile eſſe, & poſſibile non eſſe. Sed poſſibile eſſe, & non poſſibile eſſe, nunquam ſimul in eodem veræ ſunt, opponuntur enim: neque ea quæ eſt, poſſibile non eſſe, & non poſſibile non eſſe, nunquam ſimul in eodem veræ ſunt. Similiter autem & eius quæ eſt, neceſſarium eſt eſſe, negatio non eſt ea quæ eſt, neceſſarium non eſſe, ſed ea quæ eſt, non neceſſarium eſſe, eius verò quæ eſt, neceſſarium non eſſe, ea quæ eſt, non neceſſarium non eſſe: & eius quæ eſt, impoſſibile eſſe, non eſt ea quæ eſt, impoſſibile non eſſe, ſed hæc, non impoſſibile eſſe; eius verò quæ eſt impoſſibile non eſſe, ea quæ eſt, non impoſſibile non eſſe. Vniuerſaliter verò (quemadmodùm dictum eſt) eſſe quidem & non eſſe oportet ponere, quemadmodùm ſubiecta: negationẽ verò & affirmationem hæc facientem, ad eſſe & non eſſe apponere: & has oportet putare eſſe oppoſitas dictiones: poſſibile, & non poſſibile: contingens, non contingens: impoſſibile, non impoßibile: neceſſarium, non neceſſarium: verum, non verum.

Conſequentiæ verò ſecundum rationem fiunt cùm ita ponuntur: illam enim quæ eſt, poßibile eſſe, ſequitur ea quæ eſt, contingit eſſe: & hæc conuertitur illi, & non impoßibile eſſe, & non neceſſarium eſſe: illam verò quæ eſt, poßibile non eſſe, & contingens non eſſe, ea quæ eſt, non neceſſe non eſſe, & nom impoßibile non eſſe: illam autem quæ eſt, non poßibile eſſe, & non contingens eſſe, ea quæ eſt, impoßibile eſſe, & neceſſe non eſſe: illam verò quæ eſt, non poßibile non eſſe, & non contingens non eſſe, ea quæ eſt, impoßibile non eſſe, & neceſſarium eſſe. Conſideretur autem ex ſubſcriptione, quemadmodùm dicimus. 6

Enuntiationum modalium conſequentia ſecundum alios.

Ordo I.	Ordo II.
Antecedentes.	Antecedentes.
Poſsibile eſſe.	*Non poſsibile eſſe.*
Contingens eſſe.	*Non contingens eſſe.*
Sequentes.	Sequentes.
Non impoſsibile eſſe.	*Impoſsibile eſſe.*
Non neceſſarium eſſe.	*Neceſſarium eſſe.*

Ordo III.	Ordo IIII.
Antecedentes.	Antecedentes.
Poſsibile non eſſe.	*Non poſsibile non eſſe.*
Contingens non eſſe.	*Non contingens non eſſe.*
Sequentes.	Sequentes.
Non impoſsibile non eſſe.	*Impoſsibile non eſſe.*
Non neceſſarium non eſſe.	*Neceſſarium non eſſe.*

HAE igitur, impoßibile, & non impoßibile, eam quæ eſt, contingens & poßibile, & non contingens, & poſsibile, ſequuntur quidem contradictoriè, ſed conuerſim: eã enim quæ eſt, poſſibile eſſe, negatio impoßibilis ſequitur, quę eſt, non impoſsibile eſſe, negationem verò affirmatio: nam illam non poſsibile eſſe, ea quæ eſt, impoſſibile eſſe; affirmatio enim eſt impoſsibile eſſe, non impoſſibile verò negatio.

8 *Neceſſarium verò quemadmodùm ſe habet, conſiderandum eſt. Manifeſtum eſt* enim quòd non eodem modo ſe habet, ſed contrarię ſequuntur, contradictoriæ autem ſunt extrà: non enim eſt negatio eius quę eſt, neceſſe non eſſe, ea quæ eſt, non neceſſe eſſe: contingit enim veras eſſe vtraſque in eodem: quod enim eſt neceſſarium non eſſe, non eſt neceſſarium eſſe.*

*a. l. antè.

9 *Cauſa autem huius eſt, cur non ſequitur neceſſarium ſimiliter cęteris: quoniam contrarię, impoſſibile eſſe, neceſſario redditur idem valens: nam quod impoßibile eſſe, neceſſe hoc, non quidem eſſe, ſed potiùs non eſſe, quod verò*

impoſsibile

*impoſſibile non eſſe,hoc neceſſarium eſſe:quare ſi illa ſimi-
liter ſequuntur poſſibile & non poſſibile,hæc è contrario:
quoniam non ſignificant idem neceſſarium & impoſſibile,
ſed(quemadmodum dictum eſt)conuerſim.*

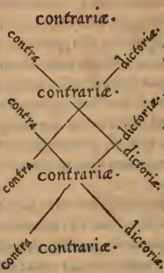
An certè impoſſibile eſt ſic poni cōtradictiones neceſſa- 10
*rij:nam quod neceſſarium eſſe, poſſibile eſſe: nam ſi non,
negatio conſequetur: neceſſe enim eſt aut affirmare, aut
negare:quare ſi non poſſibile eſſe, impoſſibile eſſe, igitur
impoſſibile eſſe quod neceſſe eſſe:quod eſt inconueniens. At
verò illam quæ eſt,poſſibile eſſe non impoſſibile eſſe,ſequi-
tur:hanc verò,ea quæ eſt, non neceſſarium eſſe:quare con-
tingit quod neceſſarium eſſe, non neceſſarium eſſe: quod
eſt inconueniens.*

At verò neque neceſſarium eſſe, ſequitur eam quæ eſt, 11
*poſſibile eſſe, neque ea quæ eſt, neceſſarium non eſſe: illi
enim vtraque contingit accidere. Harum autem vtra-
libet vera fuerit, non erunt illa vera: ſimul enim poſſi-
bile eſſe, & non eſſe: ſi verò neceſſe eſſe vel non eſſe, non
erit vtrumque poſſibile:relinquitur ergo,nō neceſſariū non
eſſe,ſequi eam quæ eſt,poſſibile eſſe, hæc enim vera eſt &
de neceſſe eſſe:hæc enim fit contradictio eius,quæ ſequitur
illam quæ eſt, non poſſibile eſſe,illam enim ſequitur ea quæ
eſt,impoſſibile eſſe, & neceſſe non eſſe, cuius negatio eſt,
non neceſſe non eſſe.Sequuntur igitur & hæ contradictio-
nes ſecundum prædictum modum:& nihil impoſſibile con-
tingit ſic poſitis.*

Enuntiationum modalium conſequentia ſecundum Ariſtotelem.

Ordo I.
Amabimus.
Antecedentes.
Poßibile eſſe.
Contingens eſſe.
Sequentes.
Nõ impoßibile non eſſe.
Non neceſſariũ eſſe.

Ordo II.
Edentuli.
Antecedentes.
Poßibile non eſſe.
Contingens nõ eſſe.
Sequentes.
Non impoßibile nõ eſſe.
Nõ neceſſariũ eſſe.

Ordo III.
Purpurea.
Antecedentes.
Nõ poßibile nõ eſſe.
Non contingẽs non eſſe.
Sequentes.
Impoßibile nõ eſſe.
Neceſſarium eſſe.

Ordo IIII.
Iliace.
Antecedentes.
Non poßibile eſſe.
Non contingẽs eſſe.
Sequentes.
Impoßibile eſſe.
Neceſſarium non eſſe.

12 *Dubitabit autem aliquis, ſi illam quæ eſt, neceſſarium eſſe, ea quæ eſt, poſſibile eſſe, ſequitur. Nam ſi non ſequitur, contradictio ſequetur, quæ eſt, non poſſibile eſſe: & ſi quis hanc non eſſe dicat contradictionem, neceſſe eſt dicere poſſibile nõ eſſe: quæ vtræq; falſæ ſunt de neceſſe eſſe.* At verò rurſus idem videtur eſſe poßibile incidi, & non incidi, & eſſe & non eße: quare erit neceſſe eſſe, contingens non eße, hoc autem falſum eſt.*

Dubitatio.

**a. l. addit, quare ad neceſſarium eſſe, poßibile eſſe ſequitur.*

13 *Manifeſtum eſt autem, quòd non omne poßibile vel eße, vel ambulare, etiam oppoſita poteſt: ſed eſt in quibus non ſit verum, primũ quidẽ in iis, quæ nõ ſecundũ rationẽ poſſunt, vt ignis calefactiuus eſt, & habet vim irrationalem. Quæ igitur ſecundùm rationem poteſtates ſunt, eædem plurium etiam contrariorum ſunt: irrationales verò non omnes: ſed (quemadmodum dictum eſt) ignem non eſt poßibile calefacere, & non: neque quæcunque alia ſemper agunt:*

agunt:alia verò poſſunt & ſecundũ irrationales poteſtates ſimul oppoſita ſuſcipere: ſed hoc huius gratia dictum eſt, quoniam non omnis poteſtas oppoſitorum ſuſceptiua eſt, neque quæcunque ſecundum eandem ſpeciem dicuntur.

*Quædam verò poteſtates æquiuocæ ſunt:poſſibile enim non ſimpliciter dicitur, ſed hoc quidem, quoniam verum eſt quod in actu eſt, vt poſſibile ambulare, quoniam ambulat iam, & omnino poſſibile eſſe, quoniam iam eſt in actu quod dicitur eſſe poſſibile, illud verò, quoniã actu eſſe poſſet, vt poſſibile ambulare, quoniam ambulare poſſet. Et hæc quidem in ſolis mobilibus eſt poteſtas, illa verò & in immobilibus: vtraque verò verum eſt dicere, poſſibile ambulare vel eſſe, & quod ambulat & actu eſt, & ambulatiuũ. Sic igitur poſſibile non eſt verum de neceſſario ſimpliciter dicere, alterum autem verum eſt. Quare quoniam * partem vniuerſale ſequitur, illud quod ex neceſſitate, conſequetur poſſe eſſe, ſed non omne.* 14

* *a. l. ad particulare.*

Et eſt quidem fortaſſe principium, quod neceſſarium eſt, & quod non neceſſarium eſt, omnium vel eſſe, vel non eſſe, & alia, veluti horum conſequentia, conſiderare oportet. 15

Aliorum modorum ad ipſum neceſſarium conſequentia.

Ordo I.	Ordo II.
A purpure.	Li edentu.
Neceſſarium eſſe.	*Non neceſſarinm eſſe.*
Non poſſibile non eſſe.	*Poſſibile non eſſe.*
Non contingens non eſſe.	*Contingens non eſſe.*
Impoſſibile non eſſe.	*Non impoſſibile non eſſe.*
Ordo III.	Ordo IIII.
Ce ilia.	Mus amabi.
Neceſſarium non eſſe.	*Non neceſſarium non eſſe.*
Non poſſibile eſſe.	*Poſſibile eſſe.*
Non contingens eſſe.	*Contingens eſſe.*
Impoſſibile eſſe.	*Non impoſſibile eſſe.*

16 *Manifeſtum eſt autem ex iis, quæ dicta ſunt, quod id, quod ex neceſsitate eſt, ſecundum actum eſt: quare ſi priora, ſunt ſempiterna, & quæ actu ſunt, poteſtate priora ſunt. Et hæc quidem ſine poteſtate actus ſunt, vt primæ ſubſtantiæ: alia verò cum poteſtate quæ natura quidem priora ſunt, tempore verò poſteriora: alia autem nunquam actus ſunt, ſed poteſtates ſolùm.*

His verò determinatis perſpiciendum eſt, &c.

1 Iſta eſt huius libri tertia principalis pars, in qua de enuntiationibus modalibus diſſerit, id eſt, de Enuntiationibus quæ aliquem habent modum ex his, poſſibile, contingens, impoſſibile, neceſſe, ratione quorum Enuntiationes nouum habent oppoſitionis modum præter reliquas.

Atque hoc caput in tres partes principales eſt diuiſum: in prima de harum oppoſitione diſſerit: in ſecunda de earum mutua conſequentia: in tertia dubium quoddam ſoluit de poſſibili & neceſſario.

Circa primum quærit an oppoſitiones in his ſint ſumendæ, (ab eo, quod eſt eſſe vel non eſſe) id eſt, an illæ ſint contradictoriæ, quarum vna dicit rem eſſe, altera rem non eſſe: & ex vna parte probat ita eſſe, quia in aliis omnibus Enuntiationũ oppoſitionibus ita fit, vt patet, ſi diſcurramus per omnes. Primum his, quæ ſunt de ſecundo adiacente, homo eſt, oppoſita non eſt, non homo eſt, ſed in qua ipſum eſt negatur, homo nõ eſt. Similiter de tertio adiacente, eſt albus homo, negatio eſt, non eſt albus homo, non autem illa, eſt non albus homo: nam ſi iſta eſſet, duæ contradictoriæ veræ eſſe poſſent, quæ tamen non poſſunt, ſed ſi negatio vera eſt, affirmatio falſa eſt, & è contrà, & ſi negatio falſa, affirmatio vera eſt: at iſtæ ſi ſunt oppoſitæ, eſt albus homo, eſt non albus homo, ſequitur quod eſſet verùm dicere de ligno, quòd eſt non albus homo, quæ tamen falſa eſt: quòd tamen ſit vera patet, quia eius affirmatio eſt falſa, eſt albus homo de ligno: ergo non eſt illa eius negatio, ſed hæc in qua negatur (Eſt) non eſt albus homo. Idem fit in aliis verbis, quæ quamuis non ſunt ipſum, Eſt, tamen ſe habent ad ipſius modum, vt homo ambulat, negatio non eſt, non homo ambulat, ſed homo non ambulat. Simili ergo ratione huius negatio, poſſibile eſſe, erit, poſſibile non eſſe, in qua ipſum, Eſt, negatur ſicut in aliis.

Videtur

Videtur autem idem poſſe eſſe & non eſſe, &c. 2

Ex oppoſita parte argumentatur Ariſt. ſi oppoſitio huiuſmodi ſumatur in his, ſequitur duas contradictorias eſſe veras ſimul: hoc autem impoſſibile eſt: ergo oppoſitio non ſic eſt ſumenda ſecundum eſſe, & non eſſe in his. Illa maior patet, nam idem poteſt eſſe & non eſſe, ambulare & non ambulare, incidi & non incidi: quia non omnia ſemper actu ſunt, id eſt, non omnia ſemper habent operationem, ſed aliquãdo ſunt & operantur, poſteà non ſunt nec operantur, propterea idem & poteſt eſſe, & poteſt non eſſe. Ecce quo pacto duæ oppoſitæ ſimul veræ de eodem exiſtunt.

Contingit enim ex his autem idem affirmare, &c. 3

Ex his concludit Ariſto. vel aſſerendum eſſe duo oppoſita eſſe vera, vel oppoſitionem non penes eſſe vel non eſſe ſumendam eſſe in iſtis. At minùs inconueniens eſt hoc aſſerere, quàm docere duas oppoſitas ſimul veras: propterea hoc erit dicendum, oppoſitionem in iſtis non ſecundum eſſe, vel non eſſe conſiſtere, ſed ſecundum modum ipſum. Vnde huius. poſſibile eſſe, negatio non erit, poſſibile nõ eſſe, ſed, non poſſibile eſſe, & huius, contingens eſſe, hæc, non contingens eſſe. Et vniuerſaliter obſerua, vt ſemper verbum relinquas in vtraque ſimile, modum autem neges vel affirmes: & ſic oppoſitionem certam in omnibus facies, vt in exemplis poteris comperire.

Fiunt autem quemadmodùm in illis eſſe, &c. 4

Comparat Ariſto. has modales ad reliquas Enuntiationes, & aſſignat duo diſcrimina notanda. Alterum eſt: in illis ipſum (Eſt) habebat locum principalis oppoſitionis, & prædicati, nomina verò erant ſubiectũ, vt homo eſt albus, ipſum (Eſt) hic eſt forma, homo, & albus, ſunt reſpectu ei[*] ſubiecta. At hic in modalibus ipſum (eſſe, vel non eſſe) habet locum ſubiecti, ipſe verò modus eſt prædicatum, vt, poſſibile eſt eſſe, poſſibile eſt non eſſe.

Alterum eſt: illic, veritas vel falſitas ſecundum eſſe vel non eſſe conſiderabatur, vt homo eſt, homo non eſt; & harum veritas vel falſitas à verbo dependet, id eſt, quando res ita ſe habet, ſicut verbum ipſum enuntiat. At hîc, non à verbo, ſed à modo dependet: vt, poſſibile eſt eſſe, huius veritas non ab eo quòd res eſt vel non eſt, vt verbum notat, petenda eſt, ſed à modo, nempe ab eo, quod eſſe poteſt, quamuis actu non ſit.

In quo vnum docemur maximè neceſſarium, pro modalium veritate vel falſitate indaganda: non reſpicere ſolùm *Nota.*

tempus

tempus per verbum importatum, ſed ipſam modi qualitatẽ: nec reſpicere ſolùm, an ita ſit, vt verbum enunciat: ſed modus eſt conſiderandus. Si quis enim dicat, Petrus impoſſibiliter currit, quamuis non currat, eſt falſa, quia modus denotat ſic non currere, vt non poſſit non currere.

Et inde aliqui nouas regulas faciunt: nempe ad veritatem Enuntiationis de poſſibili requiri non quòd res ſit, ſed quòd poſſit eſſe, ſicut ad falſitatem, non quòd res non ſit, ſed quòd non poſſit non eſſe: & alias ſimiliter conſtituunt regulas pro aliis, quæ ex modorũ ſignificatione cuilibet aduertenti parùm, notæ eſſe poſſunt, & olim diximus in introductione.

5 *Eius verò, quæ eſt poſſibile non eſſe, negatio eſt, &c.*

Proſequitur Ariſtot. exempla proponere harum oppoſitarum, quæ ſecundum modi negationem conſtituuntur: & ſuperiùs poſuit exempla, quando eſſe eſt affirmatum, modò ponit, quando eſſe eſt negatum.

Nota. Et, vt verbo vno dicam, aduerte, oppoſitionem conſiſtere in negatione ipſius modi, inuariato manente ipſo infinitiuo verbi, ſi in vna oppoſita fuerit negatum, ita maneat in altera, ſi affirmatum verò, ſimili modo. Verbi gratia; huius, poſſibile eſt eſſe, eſt negatio, non poſſibile eſt eſſe; & huius, poſſibile eſt non eſſe, hæc, non poſſibile eſt non eſſe; & huius, impoſſibile eſt eſſe, hæc, non impoſſibile eſt eſſe; huius autem, impoſſibile eſt non eſſe, hæc, non impoſſibile eſt non eſſe. Idem in aliis eſt faciendum. Atque hæc eſt prima pars huius capitis, in qua harum oppoſitio continetur.

In ſecunda parte continentur harum conſequentiæ. Et quia multa circa hoc diximus in introductione noſtra, non admodũ in his immorabimur: ſed aliqua repetemus, quantũ pro huius partis intelligẽtia ſufficiat, & auditores has Enuntiationes memoria tenere valeant.

1. Fund. Erit igitur primò aduertendum, quatuor eſſe Enuntiationes ſecundum modos quatuor, hoc ordine conſtitutas, vt prima ſit de poſſibili, ſecunda de contingenti, tertia de impoſſibili, quarta dé neceſſario. In ſingulis autem ex his duæ ſunt partes: altera verbum infinitiui, vt, poſſibile eſt currere, contingens eſt eſſe, quod habet locum ſubiecti, & dicitur communiter dictum: altera pars eſt ipſe modus cum verbo. Secundum quas duas partes conſtituitur quadruplex ordo modalium: primus earum, in quibus tam modus, quàm dictum, ſunt affirmata, vt, poſſibile eſt currere, contingens eſt ambulare, & reliqua. Secundus ordo eſt earum, in quibus modus

modus affimatur, ſed dictum negatur, vt, poſſibile eſt non currere, contingit non ambulare, impoſſibile eſt non viuere, neceſſarium eſt non moueri. Tertius ordo earum, in quibus negatur modus, ſed affirmatur dictum, vt, non poſſibile eſt currere, & ſimilia. Quartus earũ, in quibus negatur vtrunque, vt, non poſſibile eſt non currere.

Ex quo fit, vt ſinguli modi faciant quatuor Enuntiationes hoc ordine, vt in prima totum affirmetur, in ſecunda affirmetur modus negato dicto, in tertia negetur modus affirmato dicto, in quarta negetur vtrunque, vt facile eſt cuilibet in tabula has deſcribere ordine hoc modo, poſſibile, contingens, impoſſibile, neceſſe.

Sit ſecundum fundamentum. Quælibet harum de poſſibili habet alias tres ſibi reſpondentes, vnam de contingenti, alteram de impoſſibili, tertiam de neceſſario. *2. Fund.*

Vnde efficitur, vt in omni ordine ſint quatuor æquiualentes. Verbi gratia, in ordine primo Enuntiationem de poſſibili, ſcilicet quando totum eſt affirmatum, vt, poſſibile eſt currere, reſpondet ei altera de contingenti, ſcilicet, contingens eſt currere: alia de impoſſibili, nempe, impoſſibile eſt currere: vltima de neceſſitate, non neceſſe eſt non currere. Idem fit in aliis ordinibus.

Sed vt optimè ſciatur, quæ quibus æquiualeant, in ſingulis ordinibus oportebit dictiones quaſdam antiquorum explicare. Aduerte igitur tertiò, eſſe quatuor has dictiones, Amabimus, Edentuli, Iliace, Purpurea, in quibus omnes hæ æquiualentes continentur: circa quas aduerte primas ſyllabas ſignificare modales de poſſibili, ſecundas de contingẽti, tertias de impoſſibili, quartas de neceſſario. Prætereà ſunt quatuor vocales: A, deſignat modalem totam affirmatiuam: E, deſignat negatiuam de dicto, affirmatiuam de modo: I, negatiuam de modo, affirmatiuam de dicto: V, negatiuam de vtroque. *3. Fund.*

In his ergo dictionibus facilè comperies omnes æquipollentes, ſi obſerues, quæ ſyllaba correſpondet cui modali, & qualis litera fuerit, talem facies modalem. Verbi gratia, in Amabimus, prima ſyllaba eſt de poſſibili, & quia eſt, A, erit tota affirmata, poſſibile eſt currere. Secunda eſt de contingenti: & quia eſt, E, erit etiam tota affirmata, vt contingens eſt currere. Tertia eſt de impoſſibili: & quia eſt, I, erit negata de modo, ſed affirmata de dicto, non impoſſibile eſt cutrere. Quarta eſt pro neceſſario, & quia eſt, V, etit tota negatiua, non

non neceſſe eſt non currere. Hæ igitur quatuor ſunt æquiualentes. Eadem arte tu poteris inuenire in aliis, & in tabula deſcribere: quæ quia latè à me iam ſunt in introductione diſputata, prætereunda ſunt: non quòd neceſſaria nō ſint, ſunt enim maximè, ſed quia facilè ex illis intelligi poſſunt.

Sit quartum fundamentum. Si velis oppoſitiones harum cognoſcere, ſcias eas, quæ in prima & tertia dictione continētur, ſibi eſſe inuicem contradictorias; ſimiliter quæ ſunt in ſecunda, & quarta: tertia & quarta, ſunt contrariæ: prima & ſecunda ſubcontrariæ, quamuis Ariſt. præcipuè hîc contradictorias conſiderat. His ſuppoſitis ad textus explicationem accedamus.

4. Fund.

6 *Conſequentiæ verò ſecundum rationem fiunt, cùm ita ponuntur, &c.*

Hîc Ariſt. harum modalium conſequentias, ſecūdum antiquorum opinionem ponit: & ita conſtituit quatuor ordines modalium, in quibus hoc vnum diſcrimen ab his, quas Ariſt. aſſignat, & nos ſuprà aſſignauimus, inuenies: quod in primo ordine, loco huius, non neceſſarium eſt non eſſe, habet non neceſſarium eſt eſſe, ſicut non impoſſibile eſt eſſe: ponunt enim has, poſſibile eſt eſſe, contingens eſt eſſe, non impoſſibile eſt eſſe, non neceſſarium eſt eſſe, & ita, ſicut nos dicimus, Amabimus, ipſi dicerent, Amabitis. Præterea in ſecundo ordine ſicut nos dicimus, non neceſſarium eſt eſſe, dicunt, non neceſſarium eſt non eſſe, & dicerent, Edentulus: permutant nāque quartum modalem primi, & ſecundi ordinis. In reliquis idem dicunt, cum Ariſt. & his quæ ſuprà diximus.

7 *Hæ igitur impoſsibile, & non impoſsibile eam quæ eſt, &c.*

Approbat Ariſt. aliqua, quæ dicta ſunt ab antiquis circa tres modos primos: poſſibile enim, contingens, impoſſibile, ſe mutuo ſequuntur contradictoriè, ita, vt non poſſibile, & non contingens inferāt impoſſibile, & è contra, & nō impoſſibile inferat poſſibile, & contingens, & è cōtra, dicto inuariato manente in omnibus, contradictione facta ſola in modis.

8 *Neceſſarium verò quemadmodùm ſe habet, &c.*

Circa neceſſarium verò non bene antiqui ſenſerunt, & vt intelligas iſtum textum, recordare illius, quod diximus, primum, & tertium ordinem ſibi contradicere: ſimiliter ſecundum & quartum: duos verò vltimos, tertium & quartum eſſe cōtrarios. Cùm igitur iſti antiqui in tertio, & quarto bene aſſignauerint modales, ſequitur, vt in contrariis de neceſſario nō errauerint; imò rectè aſſignabant, quarta enim de Iliace eſt, neceſſarium non eſſe, quarta de Purpurea eſt, ne-

ceſſarium eſſe, quæ contraria ſunt, poſſunt enim ambo eſſe falſa, ſimul autem vera eſſe nequeunt. At in primo, & ſecundo ordine errabant circa quartas de neceſſario: propterea non aſſignabant veras contradictorias: nam primus ordo contradicit tertio, ſecundus quarto, in tertio autem quarta de Iliace eſt, neceſſarium non eſſe, in primo ordine, quia dicebant, Amabitis, eſt iſta, non neceſſarium eſt eſſe, & ſic conſtituebant has contradictorias, neceſſarium eſt non eſſe, & non neceſſarium eſt eſſe: ſimiliter in ſecundo conſtituebant has contradictorias, nõ neceſſarium eſt non eſſe, & neceſſarim eſt eſſe in Purpurea, & Edentulus, quæ contradictoriæ veræ non ſunt. Hoc igitur eſt, quod dicit Ariſt. (circa neceſſarium contrariæ ſequuntur, id eſt, bene ſunt aſſignatæ, at contradictoriæ ſunt ext à,) id eſt, non ſunt variæ contradictoriæ: & hoc in Enuntiationibus de neceſſario, aliæ enim bene aſſignãtur, & hoc eſt, quod dicit, illius, neceſſe eſt non eſſe, quæ eſt in Iliace, non eſt contradictoria hæc, quam iſti aſſignant, non neceſſe eſt eſſe, dicentes, Amabitis. Et probat non eſſe oppoſitas, quia ambæ veræ ſimul eſſe poſſunt, vt patet: nam Chimæram neceſſe eſt non eſſe, & eandem non eſt neceſſe eſſe: & hoc eſt, quod dicit. (quod enim neceſſarium eſt non eſſe, non eſt neceſſarium eſſe) vt exemplo patet, non igitur ſunt contradictoriæ.

Cauſa autem huius eſt, quod non ſequitur ſimiliter in cæteris, &c. 9

Dicet aliquis, cur ſicut dicimus, poſſibile eſt eſſe, contingens eſt eſſe, non impoſſibile eſt eſſe, vbi ſemper manet eſſe affirmatum, non etiam dicemus, non neceſſarium eſt eſſe, vt in omnibus quatuor conſequẽtibus remaneat dictum eodem modo? Cauſam huius docet: quia ſicut ipſi modi, poſſibile, & impoſſibile, quia idem non ſignificant, modo oppoſito ſe cõſequuntur, vt impoſſibile, & non poſſibile, ſimiliter poſſibile, & nõ impoſſibile, ita impoſſibile, & neceſſarium idem dicunt. ſed oppoſito modo ſecundum dictum: nam quod eſt impoſſibile eſſe, eſt neceſſarium nõ eſſe, & quod eſt neceſſarium eſſe, eſt impoſſibile non eſſe. Cùm ergo ſecundum dictum oppoſito modo ſe ſequantur, non poteſt eodem modo eſſe in vtraque: vnde iſtæ non æquiualent, non impoſſibile eſt eſſe, non neceſſarium eſt eſſe, ſed non eſſe, vt dicet inferiùs, ſicut nec illæ æquipollent, poſſibile eſt eſſe, impoſſibile eſt eſſe, ſed non impoſſibile eſt eſſe.

At certè impoſsibile eſt ſic poni contradictiones de neceſſario, &c. 10

Argumento probat non ſic ponendam contradictionem de neceſſario

neceſſario:ac ſi dicat, non iſtæ ſunt æquiualentes, poſſibile eſt eſſe,contingens eſt eſſe,nõ impoſſibile eſt eſſe, cum hac, non neceſſe eſt eſſe. Argumentum eſt huiuſmodi. Quod neceſſarium eſt eſſe,poſſibile eſt eſſe, quod poſſibile eſt eſſe,nõ impoſſibile eſt eſſe,quod non impoſſibile eſt eſſe,per ſe non neceſſarium eſt eſſe:ergo de primo ad vltimum,quod neceſſarium eſt eſſe,non neceſſarium eſt eſſe, quod abſurdum eſt, & implicat.Dices tu,non valet,quod neceſſe eſt eſſe,poſſibile eſt eſſe. Probat, quia ſi non valet, neceſſarium eſt eſſe, ergo poſſibile eſt eſſe, neceſſarium erit non poſſibile, quòd ſi non poſſibile,ergo impoſſibile:erit ergo neceſſarium impoſſibile, quod fieri vllo modo nequit: non ergo æquiualent, non impoſſibile eſſe,& poſſibile eſſe,cum hac,non neceſſarium eſſe.

11 *At verò neque neceſſarium eſſe ſequitur eam,&c.*

Dicet quis:ſi non ſequitur illa, non neceſſarium eſt eſſe,vt dicunt antiqui,ſequetur vna ex his, aut neceſſarium eſt eſſe, vt dictio ſit Amabitas,vel illa, neceſſarium eſt non eſſe,vt dictio ſit Amabites. Reſpondet nullo pacto vllam ex his conſtare cum ea quæ eſt,poſſibile eſt eſſe : nam poſſibile eſſe, ſimul vera eſt cum hac,poſſibile non eſſe, vt ſuprà docuimus: at,neceſſarium eſſe,non admittit illam, poſſibile non eſſe, ſimiliter, neceſſarium non eſſe, non admittit illam , poſſibile eſt eſſe:ergo nulla ex his ſequitur eam, quæ eſt,poſſibile eſſe. A ſufficienti ergo partiũ diuiſione colligit hanc eſſe illi conſequentem,non neceſſe non eſſe, & ita dictio non erit Amabitis,nec Amabitas, nec Amabites, ſed Amabimus. Et ita eſt vera contradictio cum illa, quæ eſt in Iliace, ſcilicet, neceſſe eſt non eſſe,hæc,non neceſſe non eſſe. Dices, quare non loquitur de ſecundo ordine , in quo etiam errabant antiqui? Dico,quia cùm duo vltimi rectè aſſignati ſint, & hîc primus ſumat illam,quæ eſt in ſecundo , relinquit manifeſtum nullam aliam ponendam in ſecundo , niſi eam, quæ erat in primo,quia nulla reſtat,& erit iſta,non neceſſe eſt eſſe,vt dictio non ſit Edentulus,ſed Edentuli.

12 *Dubitabit autem aliquis,ſi illam quæ eſt,&c.*

Conſtitutis ordinibus modalium ſecundum conſequentias & oppoſitiones , ſequitur tertia pars principalis capitis, in qua Ariſt.dubium mouet circa id, quod paulò ſuperiùs dictum eſt,nempe valere hanc conſequentiam, eſt neceſſariũ, ergo eſt poſſibile.Dubium igitur eſt, an valeat , neceſſarium eſt eſſe,ergo poſſibile eſt eſſe : & ex altera parte videtur ſequi, nam ſi non valet,neceſſarium eſt eſſe, ergo poſſibile eſt

eſſe,

eſſe,ergo ſequitur vel non poſſibile eſt eſſe, vel poſſibile eſt non eſſe,vt ſuprà diximus, quæ vtraque de neceſſario aſſerere falſum eſt. At ex altera parte,quòd non ſequatur,probatur:quia quod poſſibile eſſe,poteſt eſſe,& non eſſe: quod poſſibile eſt ambulare,& incidi,poteſt non ambulare,& non incidi:at quod neceſſarium eſt eſſe, non poteſt non eſſe: ergo neceſſarium non eſt poſſibile. Solutio Ariſtot. conſiſtit in hoc,non omne poſſibile poteſt eſſe,& non eſſe,ſed aliquod, vnde ſuperius eſt ad neceſſarium:& ſicut non valet,homo eſt animal,& animal eſt leo:ergo homo eſt leo, quia homo non eſt omne animal,ita non valet, neceſſariū quod eſt, poſſibile eſt eſſe,poſſibile eſſe poteſt eſſe,& non eſſe:ergo neceſſarium poteſt eſſe, & non eſſe. Sed hanc ſolutionem oportet latiùs explicemus ipſum textum interpretantes.

Manifeſtum autem,quoniam non omne poſſibile,&c. 13

Docet non omne poſſibile eſſe ad oppoſita,ſcilicet ad eſſe & non eſſe,ambulare,& non ambulare : aliquod enim poſſibile eſt ſolùm ad vnum vel eſſe,vel operari.

Pro cuius explicatione aduerte. Potentia, vt habetur 5. Meta.c.13. non eſt aliud, quàm principium operationis, vel eſſe.Illud enim principium, quo operamur ſiue agentes,ſiue patientes,dicitur potentia,ſiue talis potentia tendat ad ſolam operationem, ſiue tendat ad eſſe : potentia enim ambulandi eſt ad operandum,at potentia vt ſit ignis vel roſa,vel animal, eſt potentia ad eſſe. *Nota 1.* *Quid ſit potentia.*

Duplex eſt autem potentia, vt habetur 9.Meta. altera irrationalis,altera rationalis:illa eſt rationalis, ſecundum quam operamur ex electione voluntatis,vt ipſa voluntas eſt potentia rationalis,quia liberè ſecundum eam operamur:ſimiliter intellectus eſt potentia rationalis, ſecundum quem hoc vel illud intelligimus : & denique quæcunque potentia operatur non ex ſe, ſed à voluntate imperata. *Nota 2.* *Potentia alia eſt irrationalis,alia rationalis.*

Potentia irrationalis eſt,quæ non ex electione, ſed ex ſua diſpoſitione naturali habet operationem, vt potentia ignis ad calefaciendum,viſus ad videndum : hæc autem adhuc duplex eſt,altera actiua ad agendum vel faciendum,altera paſſiua ad patiendum, vt lignum habet paſſiuam potentiam,vt conburatur:rationales autem potentiæ actiuæ ſunt.

Eſt autem conſiderandum, vnum diſcrimen inter has potentias:rationales enim & irrationales paſſiuæ, ſunt indifferentes ad plura oppoſita,non quòd ſimul recipiant,vel agant oppoſita, ſed quod ipſæ ſint principia ad operandum non *Nota 3.*

magis hoc oppoſitum, quàm illud. Verbi gratia, voluntas eſt potentia indifferens non magis ad volendum hoc, quàm ad nolendum, intellectus ad aſſentiendum vel diſſentiendum, ſimiliter in paſſiuis irrationalibus lignum eſt in potentia non magis ad calorem recipiendum, quàm ad frigiditatem, & materia ſecundum ſe non eſt in potentia magis, vt ſit hoc, quàm illud, vel aliud: at potentia actiua irrationalis eſt ita determinata ad vnum agendum, vt per ſe aliud non faciat, nec poſſit illud non facere: vt ignis eſt in potentia ad calefaciendum, ita, vt per ſe non poſſit frigefacere, imò nec non calefacere; nam non calefacere, aliquando non prouenit ex potentia ignis, ſed ex impedimento extrinſeco.

Nota 4. Quot modis potentia dicitur, totidē & poſſibile dicitur.

Aduerte præterea, cùm tot modis dicatur potentia, totidē dicitur poſſibile, quod à potentiâ dicitur: poſſibile enim & ſecundum potentiam rationalem, & ſecundum irrationalem tam actiuam, quàm paſſiuam: & ſicut non omnis potentia eſt ad oppoſita, ita nec quodcunque poſſibile.

Expoſitio textus.

His ſuppoſitis, accedamus ad textus explanationem. (Manifeſtum, inquit, eſt, non omne poſſibile eſſe vel ambulare) id eſt, operari (eſſe ad oppoſita) nempe, vt poſſit operari, & non operari, vt poſſit hoc vel illo modo operari. Eſt enim aliquod poſſibile, quod ad vnum eſt: & huiuſmodi eſt id, quod ſecundum potentiam irrationalem dicitur poſſibile, vt ignis poteſt calefacere, ſed ex ſe poteſt non calefacere, vel frigefacere. Nec omnis potentia irrationalis eſt huiuſmodi, ſed ea quæ actiua eſt: nam paſſiua oppoſitorum eſt ſuſceptiua: ſicut & potentiæ rationales, quæ contrariorum modorum potentiæ ſunt: voluntate enim & intellectu multos actus contrarios operamur circa varia oppoſita.

Concludit, non igitur omnis poteſtas ſuſcipit oppoſita, nec ſolùm de poteſtate in communi loquēdo, imò in eadem ſpecie poteſtatis: ſcilicet irrationalis inuenitur poteſtas, quæ non ſit oppoſitorum, qualis eſt actiua.

Vnum verbum hîc conſidera circa verba iſta Ariſt. (ignem non eſt poſſibile calefacere, & non, neque quæcunque alia ſemper agunt.) Duas hîc inſinuat potentias irrationales actiuas: altera, quæ ſemper ex ſe determinatur ad agendum, nec ex ſe poteſt non agere, tamen ab extrinſeco impeditur, vt ignis ſe habet ad calefaciendum, qui ex defectu combuſtibilis, non calefacit: altera, quæ nunquam deficit, vt potentia, ſecundum quam cælum mouetur, nec naturaliter impediri poteſt, & ab vtraque potentia dicitur poſſibile.

Duplex eſt potētia irrationalis actiua.

Quædam

Quædam verò poteſtates æquiuocæ ſunt, &c. 14

Adhuc poteſtatem, ſeu potentiam diſtinguit: eſt enim nomen non ſimpliciter, id eſt, non vniuocè dictum; & hæc dictio comprehendit omnes potentias, quæ dictæ ſuperiùs ſunt: quædam eſt potentia includens actus priuationem, ſecundum quam ea, quæ in potentia ſunt, actum nondum habent, ſed actus principium; dicitur enim poſſe ambulare, qui nondum ambulat, & eſſe, quod nondum eſt. Altera dicitur potentia, quæ eſt ſimul cum actu, ſecundum quam id, quod currit, dicitur poſſe currere, quod operatur, poſſe operari, & quod eſt, poſſe eſſe: quæ potentia aliquando non aliud dicit, quam non repugnantiam ad actum, vt idem ſit, qui currit, poteſt currere, & dicere, qui currit non habet repugnantiam, nec impedimentum ad curſum: quæ dicitur potentia Logica, & in rebus Mathematicis potentia Mathematica.

Quæ ſit potentia Logica.

Eſt autem diſcrimen inter has: prior enim eſt in rebus mobilibus, & corporeis, quæ aliquando ſunt actu: aliquando non ſunt, ſeu aliquando operantur, aliquando non: at poſterior eſt etiam in neceſſariis, & his, quæ ſemper ſunt, & ſemper operantur.

Poſſibile ergo vtranque comprehendit, ac propterea eſt ſuperius ad neceſſarium, & conuenit ei, ſicut vniuerſale conuenit parti, ſcilicet inferiori: ideò infertur ex neceſſario poſſibile, ſicut ex inferiori ſuperius.

Et eſt quidem fortaſſe principium, &c. 15

Alium ordinem conſequentiarum modalium perfectiorem ponit: & quia proprius erat præter communem, ideò (fortaſſe) dixit, non dubitationis, ſed modeſtiæ cauſa. Ordo eſt, vt incipiamus à neceſſario ad poſſibile, contingens, impoſſibile, quandoquidem inferius eſt in conſequentia, & ab inferioribus ad ſuperiora rectior eſt conſequentiarum proceſſus.

Sumendæ ſunt igitur quatuor de neceſſario, eo ordine, quo conſtituebantur de poſſibili. Prima tota affirmatiua de neceſſario. Secunda negatiua de dicto, affirmatiua de modo. Tertia negatiua de modo, affirmatiua de dicto. Quarta negatiua de vtroque. Modorum autem hic erit ordo, neceſſe, poſſibile, contingens, impoſſibile.

Et vt rectiùs hæc memoria teneas, accipe quatuor dictiones noſtras, in quibus omnes æquiualentes inuenies, obſeruando eandem rationē ſicut in aliis, ſolùm ordinem mutando. Semper enim prima ſyllaba pro neceſſario. Secunda pro poſsibili.

poſſibili. Tertia pro contingenti. Quarta pro impoſſibili deſeruit. Dictiones autem hæ ſunt: Argutule, Veſtigia, Sine metu, Mutabatis. Circa quas aduerte primam tertiæ, ſecundam quartæ contradicere, & vlteriùs, primam & ſecundam eſſe contrarias, tertiam & quartam ſubcontrarias: poterit ergo quilibet in tabula aſſignare omnes has.

16 *Manifeſtum autem ex his, quæ dicta ſunt, &c.*

Hunc ordinem conſequentiarum, rerum vniuerſo ordini comparat, & ipſa comparatione comprobat. In vniuerſo enim tres rerum naturas comperies: quædam ſunt ſemper actu, ita vt nunquam defuturæ ſint, nec defuerint: & hæ ſunt primæ ſubſtantiæ. Vocat autem hìc primas ſubſtantias, non, vt in prędicamento ſubſtantiæ, ipſa ſingularia, ſed glorioſum Deum, & intelligentias: & hæ ſunt ſecundum Ariſtot. naturæ ſempiternæ, & omnium principia prima. Iſtæ habent actum ſine potentia, id eſt, quæ habent in ſe, ſemper habuerunt, & habebunt, nihil illis defuit, nec deerit: propterea dicuntur non eſſe in potentia, ſcilicet, quæ eſt cum priuatione, & his aſſimilatur neceſſarium, qui modus ſignificat, quod ſemper eſt.

Sunt aliæ naturæ, quæ habent actum cum potentia, id eſt, ita ſunt, quòd non ſemper fuerunt, vel non ſemper erunt. Et iſta ſi comparentur ſecundum id, quod actu ſunt, & id, quod potentia fuerunt, inueniemus actum perfectiorem eſſe, & natura priorem, id eſt, nobiliorem potentia, quia res perfectiori modo exiſtit, quando eſt, quàm quando eſſe poteſt: at potentia prior eſt tẽpore actu ipſo, quia prius tẽpore potuerunt eſſe, quàm ſunt, & fuerunt, quales ſunt naturæ iſtæ corruptibiles: & in his inuenitur poſſibile propriè & contingens.

Aliæ ſunt naturæ, quæ nunquam perueniunt ad actum perfectũ, ſed ſemper manent in potentia: vt ſi velis numerare numerum maximum, nunquàm peruenies ad illum, ſi diuidatur continuum, non dabitur minima pars, tempus, motus ſecundum Ariſto. non peruenient ad actum conſummatum. In his inuenitur impoſſibile, quatenus nunquam ad actum perfectum peruenire poſſunt.

Cùm igitur harum rerum iſte ſit ordo, vt primæ res primo loco, mediæ ſecundo, vltimo verò iſta poſtrema conſtituantur, ergo & modi eis correſpondentes eundem obſeruabunt ordinem, & ita à neceſſario incipientes ad poſſibile, contingens, & impoſſibile deueniemus. Iſtum rerum ordinẽ exactiùs proſequi Metaphyſici eſt: ſatis ſit iſta circa explanationem

nationem attigiſſe. Hæc de textus interpretatione.

QVAESTIO. *Quid ſit Modus, quid modalis Enuntiatio, & quotuplex? Et de eius quantitate.*

Circa caput hoc oportet breuiter examinare, quid ſit modalis, & quotuplex, & de eius quantitate. Hæc autem faciliùs percipientur, ſi, quid ſit modus, examinauerimus.

Circa quod antiqui & moderni Græci, ac Latini laborarunt non parùm. Inter Latinos S. Tho. tractat. de Enuntiat. capite 11. inquit, Modus eſt rei adiacens determinatio, id eſt, additum aliquod extremum Enuntiationis, vel totam Enuntiationem determinans: dicimus enim, homo doctè diſputat: illud (doctè) prædicatum determinat, & limitat, vt ſtet pro diſputatione docta: at quia iſta definitio omnibus modis communis erat, eam limitat dicens, Modum eſſe Enuntiationis compoſitionem determinatam. Duo enim in verbo conſideramus: alterum eſt eius ſignificatio, id eſt, res, quam ſignificat, vt diſputo, diſputationem ſignificat: & lego, lectionem: alterum eſt verbi compoſitio, quod eſt ipſius formale. *Quid ſit modus.* *1. Sent.*

Sunt igitur modi in duplici differentia: quidam determinant verbi ſignificationem, vt doctè diſputat, velociter currit: alij, determinant verbi compoſitionem, vt Petrum currere eſt poſſibile, id eſt, iſta compoſitio eſt poſſibilis, Petrus currit. Tales autem ſunt iſti modi præſentes. *Quotuplex modus.*

Quòd ſi obiicias, eſſe plures modos, nempè verum, falſum, reſpondet S. Tho. iſtos nihil addere ad ſimplices Enuntiationes: idem enim eſt dicere Petrus currit, & Petrũ currere eſt verum: propterea non habent peculiarem difficultatem, ideò hic prætermittuntur.

Alber. tract. 2. capite 1. dicit illos modos verum, falſum, differre ab iſtis, quia non ampliant tempus dicti, ſicut iſti quatuor. *2. ſent.*

Alij plures etiam modos multiplicant etiam compoſitionem determinantes, vt ſcibile, optabile: ſed hoc eſt multiplicare modos præter artem, & rationem.

Græci aliis verbis, quamuis eundem facientibus ſenſum, modum definiunt. *3. ſent.*

Ammo. & Pſel. Modus eſt vox ſignificans, qualiter prædicatum ſubiecto inſit, quæ definitio eſt etiam Auer. At Græci hanc definitionem communem pluribus modis faciunt, dicuntque Ariſt. hîc ſolùm præcipuos conſideraſſe. *4. ſent.*

5. Sent. 1. Fund. Attribucum ſe tribus modis habet ad ſubiectū.

At circa hoc aduertendum eſt primò: triplex eſt Enunciationis materia, vt ſuperiùs diximus: materia enim eſt habitudo prædicati ad ſubiectum. Tripliciter autem prædicatum ſe habet ad ſubiectum, vnde eſt triplex materia. Primò prædicatum aliquod ita ineſt ſubiecto, vt non poſsit non ineſſe, vt homo eſt animal; & talis eſt materia neceſſaria: alterum non ineſt, ſed nec poteſt ineſſe, vt homo eſt lapis; & talis eſt materia remota ſeu impoſsibilis: aliud nō ineſt, ſed poteſt ineſſe, vel ineſt, ſed poteſt non ineſſe, vt Petrus currit; & talis eſt materia contingens.

Eſt igitur Modus vox ſignificatiua Enunciationis materiam explicans, vt patet in illis modis aſsignatis, & ita ſumitur in præſenti. Cùm autem triplex ſit materia, triplex erit modus rei, neceſſarium, impoſsibile, contingens: nam poſsibile, vt docet Boët. ſola voce differt à contingenti; & quia poſsibile componitur, dicimus enim impoſsibile, ſed non dicimus incontingens.

2. Fund. Duplicem eſſe compoſitionē modalis Enunciationis.

Aduerte ſecundò: duplex eſt compoſitio in modali Enunciatione: altera eſt dicti, vt hæc compoſitio, Sortem currere: altera eſt modalis totius, vt Sortem currere eſt poſsibile: quando audis modum determinare materiam totius Enunciationis, ſeu compoſitionis, intellige de dicto, vt notant Alb. tract. 2. c. 1. & Alex. qui dicit enim, Sortem currere eſt poſsibile, determinat compoſitionem illam, Sortem currere, non autem totam ipſam modalem, nam modalis ipſa nulla eſt contingens, ſed vel impoſsibilis, vel neceſſaria.

Præterea quando dicimus modum explicare materiam, intellige cum Ammo. & Pſel. modum non eſſe materiam, materia enim eſt ipſa Enunciatio dicti; ſed explicat modus materiam illam, & aliquando explicat materiam quæ non eſt, vt qui dicit Petrum currere eſt neceſſarium: ſicut aliquando diuidimus, quæ diuidēda nō ſunt, & componimus, quæ componenda non ſunt, vt quando dicimus, homo non eſt animal, leo eſt rationalis.

Ex his omnibus facilè colligitur, quid ſit Enunciatio modalis, & quotuplex, & quomodò non ſunt plures quàm hæ, quas Ariſt. enarrat, & quantùm ab aliis omnibus differant.

De Quātitate modalium.

Circa quantitatem modalium, aduerte in eis eſſe triplicem quantitatem: duas ex parte ſubiectorum, tertiam ex parte modi. Eſt enim in modalibus duplex ſubiectum. Alterum ipſius dicti quod Alb. vocat ſubiectum locutionis: vt in hac, Sortem currere eſt poſsibile, Sortes eſt ſubiectum locutionis.

Alterum

Alterum eſt ſubiectum totius modalis, quod vocat ſubiectum Enuntiationis.

Et iuxta hæc duo ſubiecta inſurgit duplex quantitas, ſecũdum quid, altera ex dicto: & ſecundum hanc quædam modalis dicitur vniuerſalis, quædam particularis, quædam indefinita, quædam ſingularis, vt Enuntiationes ſimplices.

At ſecundum ſubiectum Enuntiationis, quod eſt ipſum dictum integrum, ſemper modalis eſt ſingularis, quia illud integrum dictum locum habet vnius ſingularis ſubiecti, cùm non poſſit diſtribui totum ipſum.

Tertia quantitas eſt præcipuè à modo: ſunt enim duo modi vniuerſales, neceſſe, & impoſſibile, & æquiualentes, & duo particulares, poſſibile, contingens, & æquiualentes: & ſecundum hos modales vniuerſales vel particulares dicuntur.

Dices, quare illi duo ſunt vniuerſales, hi duo particulares? Dico, quia neceſſe eſt quod omni tempore ineſt, impoſſibile quòd nullo tempore, propterea vniuerſalitatem tẽporis claudunt: reliqui duo aliquando vel non aliquando, propterea tẽporis particularitatem habent. *Dubium. Solutio*

Præterea neceſſe, vel impoſſibile, ſi ſuperiori vel vniuerſali termino iunguntur, diſtribuunt virtualiter: Idem enim eſt dicere, homo neceſſariò eſt animal, & omnis homo neceſſariò eſt animal, & homo impoſſibiliter eſt leo, & nullus homo eſt leo: reliqui non ſimiliter. Hæc ſufficiant, quia quæ reſtant, latè iam in introductione dicta à nobis ſunt.

Quæ Enuntiationes contrariæ magis ſibi inuicem eſſe dicantur.
Cap. IIII.

Sectio 5. ſecundum Græcos. Idem in principio primi huius.

VTrùm autem contraria eſt affirmatio negationi, an affirmatio affirmationi, & oratio orationi, quæ dicit, quòd omnis homo iuſtus eſt, ei quæ eſt, nullus homo iuſtus eſt, aut omnis homo iuſtus eſt, ei quæ eſt, omnis homo iniuſtus eſt; vt, eſt Callias iuſtus, non eſt Callias iuſtus, Callias iniuſtus eſt: vtra harum contraria eſt? Nam ſi ea, quæ ſunt in voce, ſequuntur ea, quæ ſunt in intellectu, illic autẽ contraria eſt opinio contrarij, vt quòd omnis homo iuſtus eſt, ei quæ eſt, omnis homo iniuſtus eſt: etiã in iis quæ ſunt in voce, affirmationibus neceſſe eſt ſimiliter ſeſe habere:

quod ſi neque illic contrarij opinio contraria eſt, nec affirmatio affirmationi erit contraria:ſed ea quæ dicta eſt negatio.Quare conſiderãdum eſt,quæ opinio falſa opinioni veræ contraria eſt,vtrum negationis,an ea,quæ contrarium eſſe opinatur.Dico autem hoc modo,eſt quædam opinio vera boni, quòd bonum eſt:alia autem quòd non bonũ, eſt falſa,alia verò,quòd malum:vtra harum contraria veræ? & ſi eſt vna,ſecundum quamnam contraria?

2 *Nam arbitrari contrarias opiniones definiri, eò quòd contrariorum ſunt, falſum eſt. Boni enim quod bonum eſt, & mali quod malum eſt, eadem fortaſſe opinio eſt etiam vera,ſiue plures,ſiue vna ſit:ſunt autem iſta contraria:ſed non eo,quòd contrariorum ſint, contraria ſunt, ſed magis eo,quòd contrariæ.*

3 *Si ergo eſt boni quidem quòd eſt bonum opinio,alia autem quòd non bonum eſt, eſt autem aliquid aliud quod non eſt neque eſſe poteſt,aliarum quidem nulla ponenda eſt,neque quæcunque eſſe quod non eſt opinantur,neque quæcunque non eſſe quod eſt:infinitæ enim vtræque ſunt, & quæ eſſe opinantur quod non eſt,& quæ non eſſe quod eſt.*

4 *Sed in quibuſcunque fallacia eſt,hæ autem ſunt in his ex quibus ſunt generationes,ex oppoſitis verò generationes: quare etiam fallaciæ.*

5 *Si ergo quod bonum eſt, & bonum & non malum eſt: & hoc quidem ſecundum ſe,illud verò ſecundum accidens, (accidit enim ei non malum eſſe)magis autem in vnoquoque vera eſt,quæ ſecundum ſe eſt etiam falſa, ſiquidem & vera:ergo ea quæ eſt,quod non eſt bonum quod bonum eſt, eius quæ ſecundum ſe,falſa eſt:illa verò quæ eſt,quod malum eſt, eius quæ ſecundum accidens:quare magis erit falſa de bono, ea quæ eſt negationis opinio, quàm ea quæ eſt contrarij.Falſus eſt autem maximè circa ſingula,qui contrariam habet opinionem: contraria enim ſunt eorum quæ plurimum circa idem differunt. Si igitur harum contraria eſt altera:*

eſt altera:magis verò negationis eſt contraria,manifeſtum eſt quòd hæc erit contraria.Illa verò quæ eſt,quod malum eſt,quod bonum eſt, implicita eſt: etenim quod non bonum eſt,neceſſe eſt fortè ipſum eadem opinari.

Amplius, ſi etiam in aliis ſimiliter oportet ſe habere, 6 *& hoc modo videbitur bene eſſe dictum. Aut enim vbique ea quæ eſt contradictionis; aut nuſquam: quibus verò non ſunt contraria,de illis quidem falſa, quæ eſt verò oppoſita: vt qui hominem non putat eſſe hominem, falſus eſt: ſi igitur hæ contrariæ ſunt, etiam & aliæ, quæ ſunt contradictionis.*

Amplius,ſimiliter ſe habet opinio boni quod bonum eſt, 7 *& non boni quod non bonum eſt: & præter has boni quod bonum eſt,& non boni quod bonum eſt. Illi ergo quæ eſt,nõ boni quod non bonum, veræ opinioni, quæ eſt contraria? Non enim ea quæ dicit,quod malum eſt,* ſi aliquando fuerit vera, nunquam autem vera veræ contraria eſt: eſt enim quoddam non bonum malum:quare contingit ſimul eſſe veras. At verò nec illa quæ eſt, quod non malum:vera enim & hæc:ſimul enim & hæc erunt. Relinquitur igitur ei quæ eſt non boni, quod * non bonum eſt, contraria ea quæ eſt non boni,quod bonum eſt:falſa enim hæc, quare & ea quæ eſt boni quod nõ bonum eſt,ei quæ eſt boni, quod bonũ eſt.*

* *a. l. ſimul enim aliquãdo.*

* *a. l. non bonũ verè contraria ea quæ eſt non boni, quod bonum falſa, falſa enim hæc.*

Manifeſtum ergo eſt,quòd nihil intereſt,nec ſi vniuerſaliter ponamus affirmationem: vniuerſalis enim negatio contraria erit vt opinioni quæ opinatur, quod omne quod eſt bonum,bonum eſt,ea quæ eſt, quod nihil eorũ quæ bona ſunt,bonũ eſt:nam ea quæ eſt boni,quod bonũ,ſi vniuer- 8 *ſaliter ſit bonum,eadem eſt ei,quæ opinatur,quod quicquid bonum eſt, quod bonum eſt: hoc autem nihil differt ab eo quod eſt,quod omne quod eſt bonum, bonum eſt:ſimiliter autem & in non bono.*

Quare ſi in opinione ſic ſe habet, & ſunt hæ, quæ ſunt 9 *in voce affirmationes & negationes,notæ earum quæ ſunt*

 in anima,

in anima, manifeſtum eſt quòd affirma tioni contraria quidem negatio eſt, quæ de eodem vniuerſaliter: vt & quæ eſt, quòd omne bonum bonum eſt, vel quòd omnis homo bonus, ea quæ eſt, quòd nullum, vel nullus: contradictoriæ autem quæ eſt, quòd non omne, * *aut non omnis. Manifeſtum eſt autem; quòd & veram veræ non contingit eſſe contrariam, neque opinionem, neque contradictionem: contrariæ enim quæ circa oppoſita ſunt: circa eadem autem contingit verum dicere eundem: ſimul autem non contingit idem ineſſe contraria.*

* a.l. quo

1 *Vtrùm autem contraria eſt affirmatio negationi, &c.*

Hæc eſt quarta & vltima pars huius lib. in qua Ariſt. dubium vnum proponit circa oppoſitionem: quod caput aliqui non eſſe Ariſtotelis exiſtimarunt, inter quos eſt Porphy. & dubius eſt Ammonius. At quia reliqui antiqui Græci, & Latini hoc tanquam Ariſtot. recipiunt, non erit inutile illud exponere.

Quæſtio igitur eſt huiuſmodi. Vtrùm affirmationi opponatur magis negatio contraria, an affirmatio de prædicato contrario? Verbi grátia, huic affirmationi, omnis homo eſt iuſtus, vtra eſt magis oppoſita, vel hæc, nullus homo eſt iuſtus, an hæc, omnis homo eſt iniuſtus? & huic: Sortes eſt iuſtus, vtra magis opponitur: Sortes non eſt iuſtus, an hęc, Sortes eſt iniuſtus? vbi prædicatum eſt contrarium. (Nam ſi ea, quæ ſunt in voce ſequuntur ea) Proponit viam, ſecundum quam iſta quæſtio determinanda eſt, nempe vt ea, quæ in mente ſunt, conſideremus: voces enim non aliud ſunt, quàm ſigna eorum, quæ menti inſunt. Conſiderandum ergo eſt quæ opinio in mente opinioni opponatur, an quæ eſt ſecundum negationem, an quæ eſt ſecundum contrarium. Voces enim eodem modo opponentur.

Vnde ſit quæſtio huiuſmodi: aliquis habet hanc opinionē, bonum eſt bonum, veram, habet aliam falſam, bonum non eſt bonum, & aliam etiam falſam, bonum eſt malum. Peto, quæ opinio harum duarum illi oppoſita eſt? Et nota iſta verba Ari. (Si eſt vna, ſecundum quam contraria) poteſt eſſe vnus ſenſus, in vna harum duarum eſt contraria, vtra erit ſiue illud (Si) ſit dubitãtis, ſiue aſſerentis: Et hic ſenſus eſt bonus, & ita exponit Caietanus.

Nota. Aliter interpretatur Ammon. & Boëtius, notantque vnum, quod

quod nos ſuprà explicuimus capite de oppoſitis. Duplex eſt contrarium: quoddam habet medium, quando non eſt neceſſe, vt alterum extremorum proprio inſit ſubiecto, vt album & nigrum: non enim eſt neceſſe vt corpus vel ſit album, vel ſit nigrum; poteſt enim eſſe rubrum. Talia dicuntur habere medium. Alia medio carent quorum alterum neceſſe eſt ineſſe proprio ſubiectio, vt par, impar, ſanum, ægrum, calidum, frigidum: neceſſe eſt enim numerum eſſe parem, vel imparem, corpus calidum, vel frigidum, animal ſanum, vel ægrum. In contrariis habentibus medium negatio vnius contrarij non eſt eadem cum affirmatione alterius contrarij, vt non eſt idē, non eſt album, & eſt nigrum: at in aliis vna eſt re, idem enim re eſt, non eſt par, & eſt impar, non eſt ſanum, & eſt ægrum.

Intelligitur in his reſpectu proprij ſubiecti, aliàs enim non idem ſunt: nam Chimæra non eſt calida, nō tamen propterea eſt frigida. Reſpectu ergo ſubiecti ſuſceptiui vtriuſque contrarij oportet intelligere.

Hoc ſuppoſito, eſt clarus ſenſus Ari. dicit enim, an bonum non eſt bonum, opponatur huic, bonum eſt bonum: an iſta, bonum eſt malum? (Quod ſi vera ſit) id eſt, ſi aliquando idem re ſit, vt in contrariis medio carentibus ſit reſpectu proprij ſubiecti: hinc, vtram aſſumemus tanquam oppoſitam, negationem an affirmationem? Et hic eſt ſenſus etiam bonus.

In iſta quæſtione aduerte, quod vocatur opinio iudicium Intellectus, quo aſſentimus, vel diſſentimus alicui Enūtiationi; & opinari, aliquando iudicare dicitur, vt patet tertio de anima cap. 3. Imaginari, inquit, poſſumus cum volumus: opinari autem, id eſt, iudicare, non: quamuis aliis locis aliter opinio ſumatur, vt videbitur. *Nota. Quid nūc opinionis hic intelligatur.*

Nam arbitrari, contrarias opiniones definiri, &c. 2

Excludit reſponſionem quam aliquis ei poterat dare, nēpe contrarias opiniones eſſe, quæ ſunt circa res cōtrarias, vt opinio boni, & opinio mali contrariæ ſunt. Docet id non ſufficere ad contrarietatem opinionum, quod dupliciter probat. Primò, quia eadem eſt fortaſſe opinio contrariorum. Et ſecundò, quod ſi non eſt eadem, ſed plures ſunt, poſſunt ambæ veræ eſſe, vt opinio de bono, quod bonum eſt, & opinio de malo, quod malum eſt: hæ opiniones vel vna ſunt, vel ſiue vna, ſiue plures ſint, veræ ſimul ſunt: vtrumque autem repugnat opinionibus contrariis.

Hoc eſt ergo vnum: aliud, nempe quòd opiniones contrario modo ſe habeant, & tum contrariæ ſunt, non tamen propterea *Nota 1.*

pterea quod contrariorum ſint oportet ergo in inueſtigandis opinionibus contrariis, quomodò contrariæ ſe habeant inueſtigare.

Nota. 2. Aduerte quando Ari. dicit eandem opinionem eſſe contrariorum, vt quod bonum eſt bonum, & malum eſt malum, non intelligas de opinione, & iudicio actuali: hoc enim fieri non poteſt, cùm alio actu iudicem bonum eſſe bonum, & alio diuerſo numero actu, malum eſſe malum: ſed de eadem opinione, intellige habituali, id eſt, eodem habitu vtrumque cognoſcitur.

Quomodo eadem opinio cõtrariorũ.

Vel quod melius eſt, intellige de iudicio actuali: & tunc ſit ſenſus, quod eſt vna opinio ſpecie, contraria autem non ſunt vnius ſpeciei: propterea illæ duæ actuales opiniones non ſunt contrariæ, ſcilicet, quod bonum eſt bonum, & quod malum eſt malum.

3 *Si ergo eſt boni quidem, quoniam bonum eſt, &c.*

Incipit Ariſtoteles determinare hanc quæſtionem: docetque oppoſitionem conſiſtere in negatione eiuſdem prædicati de eodem ſubiecto, nõ autem in affirmatione oppoſitorum: & primò probat non conſiſtere in alio, quàm in negatione eiuſdem. Vnum vni tantùm opponitur: ſed infinita eſſent oppoſita quæ illo opponuntur modo, nempe affirmando oppoſita, vel negando propria alicuius: ergo non hoc modo eſt ſumenda oppoſitio. Minor probatur. Sit hæc opinio, bonum, eſt bonum: ſi eius oppoſita ſunt, quæ affirmant id, quod bono non conuenit, vel remouent quæ conueniunt, ſunt hæc innumera; nam dici poteſt bonum eſt malum, bonum eſt odibile, bonum eſt inhoneſtum, bonum eſt inutile, ſimiliter remouẽdo propria, bonum non eſt amabile, bonum non eſt vtile, bonum non eſt ſectandum; ſi igitur oppoſita hæc ſunt, infinita ſunt: non ergo ſumenda eſt oppoſitio affirmationis alicuius per affirmationem oppoſitorum, nec per negationem eorum omnium, quæ inſunt alicui ſubiecto,

4 *Sed in quibus fallacia eſt, hæ autem ſunt, &c.*

Oſtendit ſecundum quam affirmationem & negationem ſit ſumenda oppoſitio: ac docet conſiſtere oppoſitionem in negatione & affirmatione eiuſdem prædicati de eodem ſubiecto. Hoc autem dicit his verbis (in his conſiſtit oppoſitio, in quibus fallacia, fallacia verò in his eſt, in quibus generationes, generationes verò ex oppoſitis fiunt, ſecundum idem.)

Not. 1. Generatio Pro quorum verborum intelligentia eſt aduertendũ, quòd generatio, eſt mutatio alicuius ex non eſſe ad eſſe: quando fit aliquid

aliquid quod non erat antè,tunc generari dicitur. Corruptio autem,eſt mutatio ab eſſe ad non eſſe:ſcilicet,quando aliquid quod erat,nõ eſt,dicitur mutatum fuiſſe. Vnde termini generationis & mutationis primi ſunt ens & non ens: generatio incipit à non ente,& terminantur in ens:corruptio incipit ab ente,& terminatur in non ens. Verſantur igitur inter oppoſita ſecundum idem,nempe inter ens & non ens. *quid ſit.*

Aduerte ſecundò, intellectus noſter in rerum cognitione proportionaliter ſe habet his mutationibus. Vera ſiquidẽ cognitio rei aſſimilatur generationi:ſicut etenim generatio procedit ex eo,quod non erat, ad id,quod eſt, ita vera cognitio procedit ex eo,quod non erat cognitum, ad id,quod cognitũ eſt:& ſicut corruptio eſt ab ente in non ens, ita error & deceptio eſt ab ea cognitione, qua verè res cognoſcenda erat, receſſus in illam cognitionem,qua rem aliter,quàm eſt, cognoſcimus.Vnde ſi petas,in quo conſiſtit vera cognitio?dicam,in eo,quòd res,vt eſt,cognoſcitur.Si petas,in quo error & deceptio?dicam,ante omnia in eo,quod cognoſcis de re,quod nõ eſt.Sunt igitur termini cognitionis & fallaciæ ens,& non ens, homo, & non homo,& reliqua.Oppoſitio ergo ſumenda eſt per affirmationem & negationem eiuſdem de eodem. *Nota 2.*

Hæc doctrina in hoc conſiſtit, vt quemadmodum generatio in hoc conſiſtit,quòd aliquid fiat ex eo quod non erat,ſiue fiat ex terra,ſiue ex aëre, ſiue ex alia quauis re: & deceptio in eo quòd intelligat quod non eſt res, ſiue intelligat hoc vel illud falſum:ita & oppoſitio in hoc quòd idem neget de eodem, de quo affirmatum erat. Et eſt ſubtilis non ſolùm doctrina, ſed etiam probatio eiuſdem concluſionis, quòd oppoſitio ſit ſecundum affirmationem & negationem eiuſdem de eodem.

Si ergo quod bonum eſt,&c. §

Tribus rationibus probat concluſionem illam. Primò, illa ſunt magis oppoſita,quæ magis ſecundum ſe repugnãt in veritate,& falſitate, id eſt, quorum vnum magis eſt falſum, & alterum eſt magis verum: ſed ita ſe habent affirmatio, & negatio eiuſdem: ergo ea ſunt magis oppoſita. Maiorem probat, quia contraria maximè diſtant. Minorem oſtendit: iſta propoſitio,bonum eſt bonum,eſt magis vera quàm hæc, bonum non eſt malum:ergo & iſta magis falſa, bonum non eſt bonum,quàm hæc, bonum eſt malum: & ita illæ duæ opponuntur,bonum eſt bonum,& bonum non eſt bonum, & aliæ duæ inter ſe,bonum eſt malum,& bonum non eſt malum.

Probat quòd illa ſit magis vera,quia ſecundum ſe eſt vera,

id eſt,

id eſt,immediatè,& ſine cauſa.Si enim dicat quis,quare bonũ eſt bonum,non eſt cauſa,at illa,bonum non eſt malum,eſt ſecundum accidens,id eſt,mediata,quia cauſam habet : propterea enim bonum non eſt malum,quia bonum eſt bonum.Iſta ergo opponetur,bonum non eſt bonum,non autem illa, quæ implicita eſt,id eſt,bonum eſt malum. Iſtam vocat implicitã, quia includit illam tanquam priorem, bonum nõ eſt bonum, Attende rationem hanc,quæ ſubtilis eſt.

6 *Amplius ſi & in aliis oportet ſimiliter ſe habere,&c.*

Idem probat ſecunda ratione , quæ talis eſt : inueniuntur oppoſitiones , in quibus non poteſt aliter quàm per affirmationem & negationem ſumi contrarietas: ergo in omnibus ita ſumetur, vel in nullis , quandoquidem oppoſitio eſt eiuſdem rationis.Antecedens patet in his , in quibus non eſt contrarium,vt homo eſt homo:hîc enim non aliter cõtradicimus quàm per negationem eiuſdem falſam, ſcilicet homo non eſt homo : ergo etiam in aliis ita erit , in quibus contrarium eſt. Quòd ſi in his dicas non eſſe oppoſitionem , ergo nec in illis: quòd ſi in iſtis ſaluatur oppoſitio per affirmationem & negationem,eadem erit oppoſitio in illis , cùm etiam poſſimus illic negare & affirmare.

7 *Amplius ſimiliter ſe habet opinio boni,&c.*

Hæc eſt tertia ratio , qua idem probat Ariſt. Argumentum autem eſt huiuſmodi, iſta,bonum eſt bonum,& iſta,non bonũ non eſt bonum,ſunt veræ, & de ſubiecto oppoſito penes finitum,& infinitum:hæ autem falſæ,bonum non eſt bonum ,& non bonum eſt bonum,& oppoſitę ſecundum ſubiectum,vnde harum duarum,& illarum æqua eſt ratio:ſed,huic, nõ bonum non eſt bonum,opponitur illa, non bonum eſt bonum: ergo & iſti,bonum eſt bonum,altera,bonum non eſt bonum. Quòd autem illi,non bonum non eſt bonum,opponatur illa, non bonum eſt bonum,patet;quia non opponi poteſt iſta,nõ bonum eſt malum,nec iſta,non bonum non eſt malum, nam eſſent duæ oppoſitæ veræ.

Quod probatur:& vt hoc inconueniens appareat , ſume in vniuerſali,omne non bonum non eſt bonum,quæ vera eſt, ſi iſta eſt contradictoria,non bonum eſt malum,eſt vera cum illa,ſi iſta,non bonum non eſt malum, etiam eſt vera : aliquod enim non bonum non eſt malum. Sunt enim , quæ nec ſunt bona,nec mala,moraliter loquẽdo:lapis enim nec eſt bonus, nec malus,id eſt,nec iuſtus nec iniuſtus. Neutra ergo illi opponitur,ſed iſta,non bonum eſt bonum,quę negatio eiuſdem

eſt,&

eſt,& falſa:ergo & illa ita opponentur,bonum non eſt bonū, & bonum eſt bonum.Eſt autem argumentum hoc ab oppoſitis:ita ſe habet negatio & affirmatio de non bono) ſicut affirmatio , & negatio de bono: & illa opponuntur ſecundum affirmationem,& negationem eiuſdem:ergo & hæc.

Manifeſtum ergo,quoniam nihil intereſt,&c. 8

Concludit Ariſt.oppoſitionem omnem ſecundum affirmationem,& negationem eſſe primo ſumenda , tam in contrariis,quàm in contradictoriis:vt enim opinioni,omne bonum eſt bonum,opponitur opinio contradictoriæ , quæ dicit,non omne bonum eſt bonum,ita & opinio iſta contrariæ,quæ dicit, nullum bonum eſt bonum:vtraque enim negatio eſt eiuſdem,ſiue in vniuerſali,ſiue nō vniuerſaliter ſumatur negatio.

Quare ſi in opinione ſic ſe habet,&c.

Determinata quæſtione oppoſitarum opinionum , facilè concludit,quid de voce dicendum ſit:ſi enim vox eſt nota eorum quæ ſunt in intellectu, in intellectu autem oppoſitæ ſunt illæ opiniones,quæ ſecundum affirmationem,& negationem ſunt, in hoc etiam eodem Enuntiationum vocalium conſiſtit oppoſitio : & ſicut contrariæ opiniones de eodem ſimul eſſe veræ nequeunt , ita nec voce contrariæ vel contradictoriæ Enuntiationes veræ ſimul erunt de eodem. 9

Dico(ſimul)quia de eodem contrariæ verę,& contradictoriæ poſſunt enuntiari,vt de Petro quòd eſt albus,& quòd non eſt albus,quòd ſedet,& non ſedet:ſed ſimul,id eſt, pro eodem tempore,id omnino repugnat,vt ſuprà diximus.

Hic eſt finis capitis, & totius libri de Interpretatione Ariſt. Si aliqua prætermiſſa ſunt , eo factum eſt , quia ſuis locis copioſè, & exactè tradentur Deo fauente: cui ſit gloria in ſempiternum,Amen.

FINIS.

LAVS DEO,
B.Q.V.M.

FRANCI

FRANCISCI TOLETI
SOCIETATIS IESV
COMMENTARIA,

Vnà cum Quæſtionibus, in libros Poſteriorum Analyticorum Ariſtotelis.

De ſubiecto, inſcriptione, ordine, procedendi modo, & diuiſione horum librorum.

Dignitas qualis ſit librorũ de poſteriori analyſi.

POſteriorum libri & dignitate, & vtilitate reliquas omnes Logicæ partes antecellunt: hi enim ſunt qui aliis tum ſcientiis, tùm artibus magnũ vſum exhibent, & à quibus, & vniuerſalis peritia, & exacta cognitio Logico comparantur, adeò vt Ariſt. The. viſus fuerit conſultò in his, ob eorum ſublimitatem, obſcuritatem affectaſſe.

Quinque præmittẽda horum librorum explicationi.

Antequàm autem ad contextum deſcendamus, non abs re erit quinque prælibare, ex quorum cognitione facilior erit proceſſus: primum eſt libri obiectum, alterum inſcriptio, tertium ordo, quartum procedendi modus, poſtremò diuiſio: ex his enim reliqua, quæ præmitti ſolent, manifeſta fient.

QVAESTIO I. *Prolegomenorum de ſubiecto & lib. Poſt. Analy.*

1. Fund. Logica in quẽ finem ſit reperta.

CIrca primum aduertendum eſt, Logicam, vt ſæpe diximus, in hunc vſum fuiſſe inuentam, vt modum aperiret, quem intellectus noſter obſeruat in rerum veritatibus cognoſcendis & indagandis: vt enim artes docent modum quo res operamur, ita & Logica modum quo nos intelligimus. Duplex autem eſt rerum veritas: altera, quę per ſe ipſam, poſtquã intellectui obiicitur, nota fit, nec intellectum erga eam errare contingit, quales ſunt veritates eorũ, quæ principia dicuntur: vt, omne totum eſt maius ſua parte, quodlibet eſt vel non eſt, & ſimilia, de quibus Ariſtoteles in 2. Metaph. in principio dixit, in ianuis quis aberrat? Hæc autem non opus habent Logica, ſunt enim per ſe manifeſta, nec aliter intellectus ea cognoſcit,

gnoſcit,quàm ſenſus, putà viſus ſuum obiectum præſens, vt bene dixit Linconien.1. Poſterior. cap.9.& Ægid.2.Poſt.cap. vltimo.

Altera veritas rerum eſt, quæ non ſtatim per ſe intellectui eſt manifeſta, niſi vtamur aliquo diſcurſu & ratiocinatione, qua talem veritatem per aliam notiorem deducamus: quales ſunt eæ veritates,quæ de concluſionibus habentur;nō enim ſine diſcurſu tales cognoſci poſſunt. Hæc autem Logica indigent,quæ talem modum,nempe diſcurſum & ratiocinationem, oſtendat, explicet, & doceat. Atque hic eſt vſus & neceſsitas Logicæ.Licèt enim modum cognoſcendi etiam ſimplicia tradat,quod factū eſt in prædicamentis, tamen ea omnia in compoſitam, & diſcurſiuam cognitionem ordinantur.

Eſt præthereà aduertendum, veritatem hanc, quæ diſcurſu habetur,eſſe in duplici differentia: quædam eſt,cuius cognitio dicitur ſcientia,quædam verò cuius cognitio dicitur opinio: ſeu clariùs, quaſdam res opinione, quaſdam ſcientia diſcurrentes cognoſcimus. Ea ſciuntur, quæ ſic ſe habent ſicut cognoſcuntur,nec aliter ſe habere poſſunt, quàm vt intelliguntur: verbi gratia, ſcimus hominem eſſe riſibilem, quia re vera ita eſt,nec aliter eſſe poteſt, quin homo ſit riſibilis,& nobis manifeſtum eſt ita id eſſe: propterea ſcientia, cognitio vera,neceſſaria,& clara dicitur. De his verò opinamur,quæ ſic ſe habere non conſtat, ſed coniectura & probabilitate quadam cognoſcuntur, quare aliter ſe habere poſſunt,quàm opinamur:& ideò opinio incerta, obſcura,ac mutabilis cognitio dicitur. *2.Fund. Veritatem diſcurſu comparatam eſſe duplicem.*

Iuxta has duas cognitiones duplex eſt in nobis diſcurſus, & is,quo ſcientiam conſequimur, qui demonſtratio dicitur, & is,quo opinionem, qui ſyllogiſmus Topicus nuncupatur: vnde fit, vt Logica maximè in hac vtraque parte verſetur, nempe & Demonſtratiua, & Topica, quæ Dialectica peculiariter dici ſolet.Harum altera his libris continetur, nempe demonſtratio,altera verò lib.Topicorum. *Duplicem eſſe in nobis diſcurſum.*

Eſt igitur horum librorum obiectum & materia circa quā verſantur,demonſtratio,nempe ſyllogiſmus: quo ſcientiam rerum conſequimur: quæ ſententia eſt communis omnium Græcorum,& ferè omnium Latinorum, immò ipſius Ariſtotelis, qui 1. Priorum cap.4. propoſuit obiectum Analyticæ partis ipſam demonſtrationem, præmittendo tamen cognitionem ſyllogiſmi in communi,tanquàm vniuerſalioris. Ex obiecto autem apparet, quanta ſit vtilitas huius partis *1.conc. Demonſtratio, horū librorum eſt obiectum.*

Logicæ,à qua,velut ab inſtrumento neceſſario, ſcientiæ reliquæ dependent.

Opi. contraria, & eius rationes. At circa hoc fuit Auerrois ſententia in hoc prologo , non in his libris demonſtrationem ſolam per ſe, ſed etiam definitionem conſiderari:propterea demonſtratio obiectum non erit,cùm non omnia, quæ in hac parte conſiderantur , complectatur. Hanc ſententiam receperunt quidam iuniores, quorum rationes præcipuæ ſunt.

Prima ratio. Primò,ad Logicum ſpectat tractare per ſe de definitione: eſt enim inſtrumentum cognoſcendi, qua conſideratione ad Metaphyſicum pertinere non poteſt : ſed nulla pars Logicæ eſt quæ definitionem conſiderat,niſi iſta: ergo ad hanc partem pertinet. Probant minorem, quia ſi ad aliquam partem aliam ſpectaret, maximè ad 6. Topicorum : ſed ad eam non pertinet, cùm Topicus ibi non definitionem conſtruat , ſed conſtructam examinet, vt notat Alex.ibidem in principio.

Secundò,etiam ſi non eſſet demonſtratio, adhuc definitio eſſet,& à Logico conſideraretur: ergo definitio non propter demonſtrationem,ſed propter ſe in Logica conſideratur.

Præterea nobilior eſt definitio ipſa demonſtratione: ergo non ipſius cauſa debet à Logico conſiderari , ſed potiùs demonſtratio propter definitionem. Antecedens patet, ex Ariſtot.7. Meta.tex.4. Nobilius,inquit, eſt ſcire quid ſit homo, quàm qualis ſit:ſed illud habetur per definitionem , hoc autem per demonſtrationem:ergo potiùs inſtrumentum eſt definitio, quàm demonſtratio.Ob hæc igitur aſſerunt horum librorum tam demonſtrationem , quàm definitionem eſſe obiectum.

Confut. huius opinionis. Hæc ſententia non eſt recipienda,multis ex cauſis.Primò, quia eſt contra communem omnium Græcorum & Latinorum opinionem.Secundò,eſt etiam contra Ariſtotelem : nam 1.Priorum,c.4.Proponit ſe intendere de demonſtratione diſſerere,priùs autem de ſyllogiſmo,tanquam de ſuperiori:quo loco definitio non per ſe, ſed cum demonſtratione ſumpta ponitur : aliàs enim ante ſyllogiſmum eſſet tractanda, cùm ſyllogiſmus non ſit definitione ſuperior. Tertiò, ſententia iſta eſt contra rationem.Primò:ſicut totius ſcientiæ vnicum, eſt commune obiectum,ita partium ſcientiæ vnicum eſt per ſe particulare obiectum : ſed libri hi vna pars Logicæ ſunt: ergo vnicum eſt eorum per ſe obiectum : non ergo definitio ſimul & demonſtratio per ſe conſiderantur, præſertim cùm maximè differant : definitio enim eſt inſtrumentum ſimplicium,

cium, demonſtratio compoſitorum: definitione, quid res ſit: demonſtratione, qualis, & propter quid ſit, ſcimus. Hoc argumento coguntur iſti ponere obiectum horum librorum modum ſciendi: contemplantes autem talium inſtrumentorum diuerſitatem, aſſerunt tale obiectum eſſe æquiuocum. Sed confutatur hoc argumento: Vel illud eſt purè æquiuocum, vel analogum: ſi purè æquiuocum, ergo iam non datur vnum obiectũ, cùm in eo nulla ſit vnitas rei, ſed ſolius vocis: ſi verò eſt analogũ, ergo vnum ſignificatum eſt propter alterum. Quartò, rationes huius ſententiæ inualidiſſimæ ſunt.

Ad primum reſpondetur cum Euſtrat. prologo 2. Poſt. definitionem hic non conſiderari ſecundum ſe, ſed vt eſt cauſa vna qua probamus paſſionẽ ineſſe ſubiecto, quo etiãm modo aliæ cauſæ quoque hic conſiderantur. Ad maiorem autem argumenti, Euſtrat. admittit Metaphyſicum per ſe conſiderare definitionem. Sed mihi hoc non ſatisfacit: nam Metaphyſicus eam conſiderat vt dicit rei ſubſtantiam, non vt eſt cognitionis inſtrumentum: hoc enim Logicum eſt, vt dixit Auer. 7. Meta. com. 42. Propterea neganda eſt maior: Logicus enim non per ſe, & immediatè definitionem conſiderat, ſed vt ad demonſtrationem pertinet: quod optimè dixit Ægid. in Proœmio. 1. Priorum: vt enim intellectus operationes ſimplices non ſunt propter ſe, ſed ad compoſitas ordinantur, ita & definitio, quæ ſimplicium eſt, non propter ſe, ſed ad argumentationem ordinanda eſt. Nec ex hoc ſequitur definitionem non tractari exactè in Logica: vt enim Phyſicus exactè de forma & materia dicit, & de anima, & reliquis, licèt, vt ad corpus naturale ordinantur, iſta conſideret, ita & Logicus de definitione. *Ad 1.* *Definitio vt Logica conſideratur.*

Alber. tract. 1. ſuæ Logicæ, c. 5. dicit hanc partem Logicæ, de definitione, non extare: vnde poſſet optimè dici, quod quamuis Logicus de definitione per ſe ageret, tamen talis tractatus omnibus libris de argumentatione anteponendus eſſet, cùm ſit ſimplex, eſſet enim immediatè poſt prædicamenta.

Ad ſecundum reſpondetur facilè: ſi demonſtratio eſſet ablata, maneret definitio, ſed Logica eſſet manca, nec haberet eam rationẽ, quam modò habet, cùm eius finis mutetur. *Ad 2.*

Ad tertium negatur definitionem eſſe potiorem: nec ille textus quicquam contra nos probat: illic enim inquit, nobilius eſſe ſcire quid res ſit, quàm ſolùm qualis ſit: at demonſtratio non ſolùm oſtendit qualis res ſit, ſed propter quid etiã talis ſit. In hoc autem includitur, quid ſit. Et hæc eſt maxima *Ad 3.*

cognitio, nempe ſcire res per ſuas cauſas, quod demonſtratione fit: immò ſi textus conſideretur, eſt contra eos: nam ſubdit Ariſt. rationem, quare ſit melius ſcire quid, quia, inquit, qui ſcit quid, facilè ſciet quale: ac ſi dicat, qui ſcit definire, ſcit demonſtrare. Hactenus de ſubiecto, nunc de inſcriptione horum librorum dicamus.

QVAEST. II. *De Inſcrip. Lib. Poſt. Analyt.*

1 INſcriptio huius libri Græce eſt, τῶν ἀναλυτικῶν ὑστέρων, id eſt, reſolutoriorum poſteriorũ: in cuius gratiam priùs quid reſolutio ſit explicemus, circa quam vehementer neoterici digladiantur.

Quid reſolutio. Reſolutio igitur, vt Alexand. & Philoponus 1. Priorum in principio aſſerunt, non eſt aliud, quàm ingreſſus quidam rei in ea principia, ex quibus eſt, ſeu à quibus pendet. Verbi gratia, eſt corpus aliquod ex elementis conſtitutum, diſſoluitur, in eadem elementa redit: talis reditus reſolutio dicitur.

Reſolutio alia eſt realis, alia rationis. Eſt autem hæc reſolutio duplex, quædam realis, quædam rationis. Realis eſt, quæ in ipſis fit rebus, actione in ipſis realiter exiſtente, vt quando vere mixtum in elementa reſoluitur, quando totum in particulas ſecatur. Reſolutio rationis eſt, quæ ipſis rebus accidit, non quidem actione exiſtente in ipſis, ſed intellectus operatione: vt enim mixtum ſui corruptione in elementa realiter reſoluitur, ita intellectus ſua conſideratione mixtum in elementa redigit: taliſque reſolutio rationis dicitur.

Reſolutio rationis duplex, Mathematica, & Logica. Hæc reſolutio rationis duplex eſt: altera Mathematica, altera Logica. Mathematica eſt, qua propoſitam concluſionem in proprias cauſas, per quas demonſtretur, reducimus: vt nihil aliud ſit talis reſolutio, quàm inquiſitio & perſcrutatio quædam cauſarum illius concluſionis: ſicut in Moralibus, conſultationes ſunt inquiſitiones mediorum ad res faciendas, vt docet Ariſtoteles 3. Ethicorum, cap. 1. Ex quo patet, hanc reſolutionem non eſſe demonſtrationem: demonſtratio enim, per cauſam effectum monſtrat, reſolutio verò poſito effectu cauſam indagat: reſolutio tamen ipſi demonſtrationi deſeruit, vt docet Euſtrat. in prolog. 2. Poſte. Talis reſolutio Mathematica dicitur, non quòd ſolus Mathematicus ea vtatur, cùm & aliæ ſcientiæ etiam in proprias cauſas conentur ſua redigere, ſed quòd Mathematici frequentiùs, & clariùs id efficiant.

Quid reſolutio rationis Logica, & quotuplex.

Logica reſolutio, quãuis multiplex ſit, vt 1. Prior. diximus, tamen

tamen quantum ad rem ſpectat, duplex eſt:altera vniuerſalis, altera particularis. Vniuerſalis eſt,qua cōcluſionem aliquam in figuras quaſdam,& modos, quibus eſt ſyllogizanda, redigimus,ab his enim tanquam à principiis illationis dependet: ſimiliter eadem reſolutione reliquas argumentationis ſpecies in ſyllogiſmum, in cuius vi innituntur, reſoluimus: & ipſum etiam ſyllogiſmum in duas propoſitiones, & in tres terminos reducimus. Reſolutio verò particularis eſt, qua propoſitam concluſionem, figura & modo iam ſuppoſitis,in præmiſſas,& principia quædam neceſſaria,& quæ ipſius cauſam importent, reducimus: quæ quidem reſolutio maximè deſeruit Mathematicæ reſolutioni; hæc enim in cauſam reſoluit effectum: Logica verò particularis præmiſſas neceſſarias ſecundum cauſam diſponit & quærit. Poſſumus enim in ſyllogiſmo aliquo duo conſiderare, & illationem quandam, qua concluſio ex præmiſſis infertur, & probationem etiam,qua concluſio per principia neceſſaria,& per ſuas cauſas probatur. Vnde dupliciter reſoluimus concluſionem,& in principia inferendi, nempe in figuras, & modos; quæ reſolutio à Latinis dicitur, reſolutio formæ, à Græcis reſolutio ſyllogiſmi ſimpliciter:& in principia probantia,non vtrunq;, ſed neceſſariò,& per cauſam; quæ reſolutio à Latinis dicitur, materiæ, à Græcis particularis. Illa reſolutio prior eſt, cùm ſit formæ,& communior,hæc poſterior, cùm ſit materiæ,& particularis. Vnde fit vt pars Logicæ, qua communis reſolutio traditur,liber Priorum dicatur; pars verò, qua particularis continetur,liber Poſteriorum.

Logica reſolutio alia eſt particularis, alia vniuerſalis.

Concluſio duobus modis reſoluitur.

Hæc igitur eſt inſcriptionis huius ratio : De reſolutione Poſteriori,id eſt,de modo inquirendi principia neceſſaria,& præmiſſas, quæ cauſæ ſunt per quas concluſio eſt demonſtranda,ac in eas reſoluenda. Hîc autem oportebit vnum adnotare,has partes Logicæ reſolutiuas dici,non quòd ipſæ reſoluendo procedant, ſed quòd reſoluere doceant iuxta duos hos reſolutionis modos. Cùm autem reſolutio non fiat,niſi compoſito,vel eo,quod reſoluendum eſt, præcedente, hinc fit vt iſtæ partes Logicæ oſtendant quod eſt reſoluendum, nempe concluſionem aut ſyllogiſmum, & ea, in quæ iſta ſunt reſoluenda.

Concluſio quæſt.

Dubium. An hi lib. aliqua ex parte ſint compoſitiui.

Dubitatur, an hi libri aliqua ex parte compoſitiui ſint, & non ſemper reſolutiui. Reſpondent Philop. & Bura. 1. Priorũ, in his aliquid compoſitionis contineri:nam in lib. Priorum

Aliorum ſententia. docemur ſyllogiſmum componere, in libro verò Poſteriorum demonſtrationem: tamen quia potior eſt reſolutio, & difficilior, idcircò libri reſolutiui dicuntur.

Propria opinio. Mihi aliter videtur dicendum, nempe hos libros docere concluſionem propoſitam in præmiſſas, quibus inferatur, reſoluere, quod ſimpliciter ſyllogizare dicitur, & cõcluſionem etiam in præmiſſas neceſſarias reſoluere, quod eſt demonſtrare: & quia hæc tradi non potuerunt, quin priùs quid ſyllogiſmus, quid demonſtratio eſſet explicaretur, propterea iſta in his continentur: hoc tamen non eſt componere, ſed ea oſtendere, in quæ reſolutio facienda eſt. Fatendum eſt tamen cùm ex reſolutione nota fiat compoſitio, eadem arte nos doceri & reſoluere & componere, ſed illud prius.

QVAEST. III. *De Diuiſione Logices in partem Iudicatiuam, & Inuentiuam.*

Est aliud dubium, in quo elaborauerunt, qua ratione hæc pars Logicæ Analytica iudicatiua dicitur, Topica verò inuentiua.

1 *Aliorũ ſententia.* Ad quod aliqui reſponderunt non tam verè, quam ſubtiliter: nempe Topicam argumentari ex ſignis quibuſdam, Analyticam verò à cauſis: & quia ſigna ad inuentionem, cauſæ ad reſolutionem ſpectare videntur, inde ad Topica inuentio, ad Analytica reſolutio & iudicium ſpectat. Sed hoc, præter quàm quòd leue eſt, non ſatisfacit: nam pars prior

Refellitur ea ſententia. Analytica cùm non per cauſam ſyllogizet, non eſſet iudicatiua; quod falſum eſt.

2. *Sent.* Alij reſpondent, in Topica & Analytica eſſe inuentionem & iudicium: liber enim Priorum medium ſyllogizandi inuenit, & de inuento iudicat: & Poſteriorum liber docet etiam inuenire medium, nempe cauſas, & præmiſſas, & de eiſdem iudicare, an ita ſint: & demum liber Topicorum docet inuenire probabilia, & de ipſis, an talia ſint, iudicare: tamen quia in parte Analytica difficilius eſt iudicare, quàm inuenire, iudicatiua dicitur. Eſt autem difficilius iudicare, quia concluſioni demonſtrandæ vnum eſt medium, quia non niſi neceſſarium demonſtramus, non enim vtraque pars contradictionis demonſtratur: at iſtud innumeras habet leges & conditiones, propterea inuentio eſt facilis, quia eſt vnius: iudicium difficile, quia multa debet habere. At in Topica facilius eſt iudicare, quia conſiderat probabile, quod facilè examinatur, ſed difficilius eſt inuenire, quia oportet vtramque contradictionis partem probabiliter oſtendere: ac propterea à principaliori

palioti inuentiua dicitur. Hæc ſententia habet aliquid apparentiæ, ſed caret fundamento.

Alij reſpondent, aliter Topicum & Analyticum eſſe inuentiuum: nam præmiſſas vterque quærit ad concluſiones probandas, intereſt tamen inter vtrumque: nam demonſtrator ſolùm verum probat, & à falſo ſeparat; at Topicus verum à falſo non diſcernit, cùm ſolum probabile conſideret, quod aliquando verum, aliquando falſum eſſe poteſt: ideò alter iudicatiuus, quaſi diſcretiuus veri à falſo dicitur, alter ſolum inuentiuus manet. *3 ſententia.*

Dicendum eſt meo iudicio; Primò, duas eſſe argumentationis partes; alteram habentem ſe vt materiam, nempe propoſitiones ipſas, & terminos rerum ſignificatiuos; alteram vt formam, diſpoſitionem nempe ſecundum figuram & modũ: vnde qui argumentationem aliquam componere vult, opus habet quærere hæc duo, & formam, & materiam aliquam, quæcunque ſit. *Propria authoris opin. 1. fundã.*

Secundò, inuenire nõ eſſe aliud, quàm occultum ſiue ignotum inquiſitione aliqua manifeſtum & notum facere, vt exemplo eorum qui inueniunt aliquid comprobari poteſt: iudicare verò eſt aſſenſu, vel diſſenſu, rem ſic vel aliter ſe habere cognoſcere. Verbi gratia, inuenimus rem, dum vario diſcurſu tandem in eius cognitionem deuenimus: iudicamus, dum talem, qualem quærebamus, conſideramus. *2. fundamentum. Inuenire & iudicare quid ſint.*

Tertiò, ignoranti argumentationem opus eſſe priùs duplici inuentione, ſimiliter duplici iudicio: oportet enim materiã inuenire, ex qua confici debet argumentatio, ſimiliter de ea iudicare, an talis ſit qualem quærebat: oportet præteréa formam qua eam diſponat inuenire, & an talis forma ſit iudicare. His enim omnibus abſoluitur argumentatio: atque ad Logicum aliqua ſpectant, qui argumentationem docet. Dico aliqua, quia materia non eſt negotij Logici: non enim res conſiderat, ſed formam argumentandi ipſius applicat. *3. fundã.*

Quartò, inuenire argumentandi formas, non eſſe ipſius Logicæ artis, cùm ſit ante ipſam, nam id eſt inuenire Logicam: ſed artis eſt, ipſas formas inuẽtas docere, probare, & declarare, & rebus applicare: quod totum ad iudicium pertinet: propterea liber Priorum formæ iudicatiuus dicitur. Similiter inuenire res, ſeu terminos, quibus forma applicatur, non Logici, ſed aliarum ſcientiarum, ſeu habituum qui res conſiderant, munus eſt: ea tamen ſecundum propoſitiones ordinare, & an tales ſunt, quales petuntur dignoſcere, hoc eſt iudicare, *4. fundã. qualis inuẽtio, quaq́ iudicium ad Logicum pertineat.*

& ad Logicum ſpectat.

5. Funda. Quintò, materiam hanc eſſe triplicem, neceſſariam, probabilem, apparentem, in quarum ſingulis, eſt inuentio, & iudicium proprium. Omiſſa apparenti, de qua dicemus poſteà, neceſſariam ad librum præſentem, Topicam, ſeu probabilem, ad libros Topicorum referri certum eſt. Cùm autem inuentio non ſit Logici, ſed iudicium materiæ neceſſariæ, inde liber Poſt. iudicatiuus dicitur, quia nihil ex hoc Logico, præter ipſum iudicium accedit. *Obiectio.* Dices, eodem modo liber Topi. iudicatiuus dicitur, cùm inuenire probabile, non ſit Logici, ſicut nec inuenire neceſſarium, vt diximus. *Dilutio.* Reſpon. eſſe valde diuerſam rationem.

Vltimò, ergo maximè aduertendum, quòd Logicus, vt Logicus purus eſt, nullam rem contemplatur, ſed tantum res ab alio habitu cognitas ordinat ſecundum formam argumentationis, aut diuiſionis, aut definitionis, aut enuntiationis, aut alterius ſimilis: quaprópter antiqui Stoici, & Plato Logicam à reliquis ſcientiis non ſeparabant, ſed coniunctam eis addiſcebant, vt dicit Philop. 1. Priorum in principio: hinc eſt quòd Dialecticum ſcientem, ac Metaphyſicum vocabant, vt videre eſt apud Plo. 1. Ennea. lib. 3. cap. 4. At Peripatetici eam ſepararunt: ac priùs ipſam puram addiſcebant: poſteà ſcientias, vt docet Ariſt. 2. Metaphy. c. 3. Stultum eſt, inquit, ſimul ſciētiam, & modum ſciendi diſcere. *Hoc idem Alb. c. 1. huius lib. & lib. 1. Met. c. 5. Id refert Orige. ſuper Cant. ho. 1.*

Reſponſio ad quæſt. Cùm igitur res quædam ſint neceſſariæ, quarum ſcientiæ ſunt, quędam probabiles, quarum ſunt opiniones, quę ſolo intellectu abſque habitu ſæpe producuntur, Logica à rerum neceſſariarum cognitione fuit ſeiuncta omnino, ac illarum cognitio fuit ſcientiis reſeruata: at à cognitione probabilium non fuit prorſus abiuncta; imò cum illa ſub nullo habitu cōprehendantur, relicta fuerunt Dialecticæ. Hinc eſt quod ſæpe clamat Ariſt. vt 1. Ele. c. 8. & 11. Dialecticam conſiderare quid in vna quaque re ſit probabile, non quòd talis cognitio ipſius propria ſit, ſed illi relicta eſt. Hinc fit quod Topicus maximas habet reales, quibus vtitur, ſed vt probabiles ſunt. Ex hoc apparet inuentionē probabiliū Logicā eſſe, ac ob id liber Topic. inuentiuus dicitur: nō ſic de neceſſario, in quo ſolùm logicus iudicio vtitur. Et hoc eſt admodùm memoriæ mandandū: eſt enim ianua multarum veritatum, quæ in Logica occurrunt. *Dialectica vt dicatur cōſiderare quid in quaque re ſit probabile. Libri Topic. vt ad inuētionē, hi verò ad iudicium dicantur pertinere.*

QVAESTIO IIII. *De ordine horum librorum.*

EX his, quæ propoſuimus ſuperiùs, tertium erat Ordo, quo nēpe loco hic liber ſit addiſcendus; ſermo enim eſt de ordire

dine doctrinę. Hic autem doctrinæ ordo, triplex eſſe poteſt, vt conſtat ex Ariſtotele variis in locis. Primus eſt ſecundum neceſſarium, id eſt, quando vnum in doctrina prius altero traditur, quia hoc ſine eius cognitione haberi non poteſt: quo pacto multi ex grauioribus Ari. interpretibus primo de anima docent cognitionem & ſcientiam de anima præcedere ſcientiam de animalibus: quia animalia abſque animæ cognitione cognoſci nequeunt. Alter eſt ordo ſecundum notius, quando id præmittitur, quod eſt notius, licèt ex eius cognitione alterum non dependeat: quo pacto liber Meteor. præmittitur libris de anima, quia mixta illa meteorologica notiora ſunt. Tertius eſt ſecundum dignius, quando id præmittitur quod dignius eſt: quo pacto Ariſt. 2. de anima antepoſuit viſum reliquis ſenſibus, quia dignior erat & nobilior. *Triplex ordo doctrinæ.*

Hoc igitur ſuppoſito, petimus quo ordine liber hic aliis ſit anteponendus, vel poſtponendus: & nulli dubium eſt librum Priorum præcedere ordine doctrinæ, propter neceſſitatem, & quia notior eſt. Huius rei ab auctoribus triplex in hoc prologo ratio reddi ſolet. Prima eſt: Notiora ſunt priùs tradenda minùs notis: ſed ſyllogiſmus in communi notior eſt demonſtratiuo, quia eſt vniuerſalior, vniuerſaliora autem notiora nobis ſunt: ergo lib. Prior. qui de ſyllogiſmo in communi eſt, debet antecedere. Et hæc ratio eſt etiam ipſius Ariſt. 1. Priorũ. cap. 4. Altera ratio eſt: Rectus & neceſſarius doctrinæ ordo poſcit, vt paſſiones priùs de proprio & immediato ſubiecto demonſtrentur, quàm de mediato: ergo ſubiectum immediatum priùs eſt tradendum. Declaro antecedens. Mobile, eſt paſſio quædam primo corpori naturali inhęrens, mediatè verò & ſecundariò elemento, cęlo, aliiſque corporibus: talis paſſio recto doctrinæ ordine neceſſariò prius de corpore naturali, quàm de hoc vel illo corpore demõſtranda eſt: ſequitur ergo, vt neceſſariò antecedat corporis naturalis doctrina. Hoc igitur ſuppoſito, ſequitur argumentum: Inferre, eſt paſſio tradẽda de demonſtratione: hæc autem immediatè competit ſyllogiſmo: priùs ergo de ſyllogiſmo eſt oſtendenda, ob idque ſyllogiſmi doctrina antecedit. Tertia ratio eſt: Quia niſi cognitio ſyllogiſmi in communi præcederet, idem multoties inutiliter repeteretur: nam in demonſtrationis doctrina oportebat explicare ea quæ inſunt ratione ſyllogiſmi in communi, & eadem iterum repetere in ſyllogiſmo Topico. Et hæc eſt ratio, qua Ari. 1. de partibus. c. 1. oſtendit communia particularibus eſſe priùs tradenda: non igitur de hoc dubitabit vllus.

Libri Priorum cur hos ordine doctrinæ præcedant.

1. Ratio.

& 1. Elen. cap. 9.

2. Ratio.

3. Ratio.

Dubium. Dubium tamen eſt de libris Topicorum & Elenchorum, an huic ſint anteponendi. Philopon. & Auic. quorum etiam meminit Auerro. in hoc prologo, aſſerunt librum Topicorum immediatè ſequi librum Priorum, & huic noſtro eſſe anteponendum. *1. Ratio.* Eſt autem vna ratio Philoponi: quando intellectus ad aliquam veritatem capiendam diſponitur, priùs rationibus probabilibus, quàm demonſtratiuis præparatur: ergo cognitio & doctrina probabilium, quæ Topica eſt, antecedere debet doctrinam demonſtratiuam. Antecedens eſt notiſſimum: eſt enim hic mos communis, & præſertim Ariſto. qui *2. Ratio.* priùs veritatem rei probabiliter & Dialecticè exagitat, quàm demonſtratiuè conuincat. Altera eſt ratio Auicennæ: communioria ſunt præmittenda: ſed probabile eſt ſuperius neceſſario, quod vocat intelligibile; nam omne neceſſarium eſt probabile, non tamen omne probabile eſt neceſſarium: præmittenda ergo eſt doctrina probabilium. Circa librum Elench. Philopo. docet eſſe poſtponendum libris Poſteriorum, quia ſunt de ſyllogiſmo deceptorio: priùs autem oportet docere veritatis inſtrumenta, quàm erroris.

Hæc opinio non eſt recipienda, imò aſſerendum eſt cum Alex. 1. Elench. c. 4. & Alber. hoc libro, tracta. 1. c. 1. & S. Tho. atque etiam Auerr. in hoc Prologo, & reliquis, librum Poſteriorum immediatè coniungi cum libris Prior. Et profectò non debet quis dubitare hoc eſſe de mente ipſius Ariſtot. vt diximus 1. Prior. c. 4. vbi ſe velle demonſtrationem tractare propoſuit, à ſyllogiſmo tamen incepturum, quia communior erat: poſt ſyllogiſmi igitur cognitionem immediatè demonſtrationis doctrina ſequitur.

Ratio, qua probatur authoris ſententia. Ratio autem huius ab authoribus in præſenti multiplex aſſignatur, qua non ſolùm dignitate, ſed etiam cognitione, & neceſſitate hunc librum eſſe anteponendum probatur. Imperfectum non cognoſcitur niſi ex perfecto: ſed Topicus ſyllogiſmus eſt imperfectum quid, demonſtratio verò perfectum: ergo huius cognitio anteponenda eſt. Maior eſt certa. In imperfecto eſt aliqua priuatio, quæ ſine poſitiuo cognoſci nequit: nullus enim quid cæcitas, quid tenebræ, quid mors cognoſcet niſi viſum, lumen, & vitam præcognoſcat. Minor oſtenditur ex effectibus ipſorum, nam Topicus ſyllogiſmus inducit opinionem concluſionis, demonſtratiuus verò ſcientiam: at opinio eſt quædam ſcientia imperfecta, eſt enim cognitio incerta & obſcura.

Poteſt etiam minor aliter explicari & probari: propterea aduerte

aduerte cum Alberto & S. Thoma in Prologo, tres eſſe rationis & intellectus proceſſus. Primus quo ex neceſſariis & ſemper veris propoſitionibus deducit concluſiones neceſſarias ac ſemper veras, quas non contingit aliter eſſe: & hic proceſſus eſt perfectiſſimus, cùm cognitionem diſcurſiuam perfectiſſimam generet, nempe ſcientiam, talis eſt demonſtratio. Alter eſt proceſſus ab iſto deficiens & imperfectus, quo intellectus non ex neceſſariis & ſemper veris, ſed ex his quæ maiori ex parte vera ſunt, infert concluſionem non ſemper verã, ſed quæ aliter ſe habere poſſit: & talis eſt proceſſus Topicus. Tertius eſt, qui non ex neceſſariis aut probabilibus, ſed ex apparentibus inducit concluſionem apparẽtem: & hic eſt imperfectiſſimus, efficit enim deceptionem, ſicut ſecundus opinionem. Cùm igitur hi duo proceſſus ſint obliqui & imperfecti, regulandi ſunt ex perfecto, ob idque eius cognitio anteponi debet: eadémque ratione libri Topicorum antecedunt libros Elenchorum. *Ratio cõ firmatur* *Tres eſſe rationis proceſſus.*

Ad argumentum primum Philop. reſpondet Auer. in præſenti concedendo, priùs oportere rationibus probabilibus rem attingere, quàm demonſtratione oſtendamus: negat tamen eundem ordinem obſeruandum eſſe in eorum doctrina, imò priùs oportet docere neceſſaria, quorum ſunt demonſtrationes: quàm probabilia. *Soluitur 1. Philo.*

Ad ſecundum Auicen. etiam reſpondet Auerroës dupliciter, primò admittendo neceſſaria eſſe probabilia. Non tamen ſequitur, vt doctrina probabilium ſit præmittẽda, quia in Logica non conſiderantur ipſa probabilia aut neceſſaria, ſed traduntur regulæ ad cognoſcenda probabilia & neceſſaria, quæ ſunt diuerſæ inter ſe, nec aliorum regulæ in aliquo cum aliorum regulis communicant, & ſic ſoluitur primo argumentum. Alteram etiam affert ſolutionem, nempe negando omnia neceſſaria eſſe probabilia: hoc enim falſum eſt, cùm multa ſint neceſſaria quæ ſunt non probabilia, vt diximus lib. 1. Topicorum. *Solut. 2. Auicẽ.*

QVAESTIO V. *De modo procedendi.*

SEquitur modus procedendi. Hîc autem facilis eſt, nempe definitiuus, diuiſiuus, inductiuus, & ſyllogiſticus, eiuſmodi enim inſtrumentis demonſtrationis naturam manifeſtat.

Sed dubium eſt vnum à quo vix aliqui ſe poſſunt expedire: num demonſtratione vtatur circa ipſam demonſtrationẽ: nõ enim fieri poſſe videtur antequam cognita ſit demonſtratio, poſſe quemquã vti demõſtratione, ob idq́ue aliqui id negant, *Dubium.*

inter

inter quos fuit Paulus Venetus: quod profectò eſt clariſſimè contra Ariſtotelem, qui c.2.huius libri, demonſtratione pro-
1. opinio. bauit, demonſtrationem conſtare ex veris & primis,&c. quia facit ſcire: vnde à fine materiam probauit, quod eſt demõſtra-
2. opinio. re: & hoc idem etiam ſæpè facit. Propterea dico ſine dubio Ari. in inueſtigandis his, quę ad demonſtrationem exiguntur,
Solutio. vti etiam demonſtratione.

Atque vt hoc ex ſuo principio intelligatur, aduerte hominem ſolo intellectu abſque alio habitu & ſcientia ſæpe ſyllogizare,& diſcurrere,& demonſtrare,& rationibus ac demonſtrationibus acquieſcere, licet earum naturam ignoret, quod docuit Ari.1.Rhetor.ad Theodect.cap.1.perfectè verò cognoſcere hos diſcurſus,& ratiocinationes perfectè facere, Logicæ artis eſt, nec peruentum fuit ad eorum cognitionem, niſi eiſdem rationibus naturaliter exercitis, & imperfectè cognitis: quod doctè dixerunt Philopo.& Alb.1.Prior. ca. 2. docentes in artibus & ſcientiis pręſupponi notiones naturales. Iuxta hoc reſpondeo, qui tradit doctrinam demonſtrationis, cùm iam demonſtrationem cognouerit, poterit circa eam demonſtratione vti: qui verò diſcit, talem demonſtrationem recipit notione naturali, qua cognoſcit eſſe rationem bonam, quamuis non cognoſcat exactè naturam illius, quouſque demonſtrationem in vniuerſum didicerit.

Quod ſi obiicias, quomodò demonſtratio probat demon-
Obiectio. ſtrationem, nam ſe ipſam probaret? dico, demonſtratio qua
Solutio. probat, ſumitur vt inſtrumentum probandi; demonſtratio quę probatur, tanquam obiectum commune omnibus demonſtrationibus: non repugnat autem vt idem probet ſeipſum diuerſa ratione ſumptum, ſcilicet vt inſtrumentum eſt,& vt ſub eo, quod probatur, continetur, quo pacto definitio ſe ipſam definit.

De Diuiſione

Supereſt vt de diuiſione dicamus. Et quidem in duas partes principales diuiditur hic totus liber, in priori ſunt ea quæ ad demonſtrationem ipſam pertinent, in poſteriori verò quæ ad ipſius medium, ſub quo definitio eſt. Et ſufficiat iſta generaliter diuiſiſſe, quæ poſteà particulariùs ſunt enarranda.

ARIST.

ARIST. STAGIRITÆ, PERIPATETICORVM PRINCIPIS, POSTERIORUM reſolutoriorum Liber primus.

***

Seuerino Boëtio Interprete.

SVMMA LIBRI.

De Demonſtrationis eſſentia, cõditionibuſque ad eam requiſitis. De differentia Demonſtrationum, quòd, ſeu quia, &, propter quid. Quæ figura aptior ſit Demonſtrationi. De ignorantiæ ſpeciebus, quæ in ſcientiis accidunt. Finitos eſſe demonſtratiuarum propoſitionũ terminos. De Demonſtrationum variis ſpeciebus, ac earum inter ſe comparatione. De variis demùm theorematibus ad Demonſtrationem conferentibus.

Omnem doctrinam, omnémque diſciplinam intellectiuam ex præexiſtẽti fieri cognitione. Quot ſunt præcognitionum modi, quęque ea, quæ præcognoſcuntur. Dubitationum ſolutio circa hanc propoſitionem contingentium. Cap. I.

*Omnis doctrina & omnis diſciplina *diſcurſiua ex præexiſtente fit cognitione.*

Manifeſtum autem hoc ſpeculantibus in omnibus. Mathematicæ namque ſcientiarum per hunc modum accedunt, & aliarum vnaquæque artiũ. Conſimiliter autem & circa* rationes, & quæ per ſyllogiſmos, & quæ per inductionem. Ambæ enim per ea, quæ præcognoſcuntur, faciunt doctrinã: illæ quidem accipientes,* 3

tanquam

** Verbum hoc, διανοητικὴ, quod diſcurſiua interpretatũ eſt, alij preſsius ſyllogiſtica, alij latius intellectualis, ratiocinatiua, cogitatiua hic & alibi vertunt.*

2

** a. l. perficiuntur.*

** λόγους, orationes, aliqui vertunt.*

tanquam à cognoſcentibus, iſtæ verò monſtrantes vniuerſale per id quod manifeſtum ſit ſingulare. Itidē & Rhetoricæ perſuadent: aut enim per exempla, quod eſt Inductio; aut per enthymemata, quod eſt ſyllogiſmus.

3 *Biſariàm autem neceſſarium eſt præcognoſcere: alia nāque quòd ſunt præſuſcipere neceſſarium: alia verò quid eſt quod dicitur, intelligere oportet: alia autem ambo: vt quòd quidem omne aut aſſerere, aut negare, verum, quòd eſt: triangulum verò, quòd hoc ſignificat: vnitatem autem ambo, & quid ſignificat, & quòd eſt: non enim conſimiliter horum vnum quodque manifeſtum nobis eſt.*

4 *Eſt autem cognoſcere, alia quidem priùs cognoſcentem, quorūdam verò & ſimul accipiētem cognitionem: vt quæcunque ſunt ſub vniuerſalibus quorum habet cognitionem: quòd enim omne triangulum habet duobus rectis æquales, præſciuit: quòd autē hoc, quod eſt in ſemicirculo, triangulum eſt, * ſimul inducens cognouit. Quorundam enim in hūc modum diſciplina eſt, &, non per medium, extremum cognoſcitur: quæcunque iam ſi ſingularia ſunt, & non de ſubiecto aliquo.*

* a.l. ſimul dicens cognouit. Ita vt cō iunctim hæc verba legantur, hoc modo legit Io. Gram. illo

The. 8.

Auer.

Ante verò quàm inductum ſit, aut acceptus fuerit ſyllogiſmus. modo quidem aliquo fortaſſe dicendum eſt ſcire,
5\. *modo autem alio non.*

6 *Quod enim ſciuit ſi eſt ſimpliciter, hoc quomodò ſciuit quòd duos rectos habet ſimpliciter? ſed manifeſtum quod ita quidem ſcit, quoniam vniuerſaliter ſcit, ſimpliciter autem non ſcit.*

7 *Si verò non, quæ in Menone, dubitatio continget, aut enim nihil addiſcet, aut quæ nouit.*

8 *Non enim iam, veluti quidam nituntur ſoluere, dicendū: ánne noſti omnem binarium, quòd par eſt, aut non? aſſerēte autē, attulerunt quendam binarium, quem non exiſtimabat eſſe: quare neque parem. Soluunt enim non dicētes omnem ſcire binarium parem eſſe, ſed quem ſciūt, quòd binarius.*

Vide 1. Prior. ca. 16.

rius. Atqui ſciunt quidem cuius demonſtrationem habent, & cuius acceperunt: acceperũt autem non de omni, de quo vtique noſcant, quòd triangulũ, aut quòd numerus, ſed ſimpliciter de omni numero atque triangulo: nulla enim propoſitio accipitur talis, quòd quem tu noſti numerum, aut quam tu noſti recti lineam, ſed de omni. Cæterum nihil, puto, vetat, quod addiſcit aliquis, eſt ſic ſcire, eſt autem ſic ignorare: abſurdum enim, non ſi nouit quodammodò quod addiſcit, ſed ſi ita, vt inquantum addiſcit & ſic.

Omnis doctrina & omnis diſciplina. 1

ARiſtoteles, optimus artifex, ea omnia, quæ de qualibet re propoſita peti ſolent de Demonſtratione tradit: quærimus enim primò an res ſit, deinde quid ſit, tertiò qualis ſit, poſtremò quare talis ſit: his enim ſcientia abſoluitur. Atque hæc quatuor de Demoſtratione docet, quia multi negarunt Demonſtrationem eſſe, negantes ſcientiam haberi de rebus, cùm caducæ & mutabiles ſint; quales fuerunt Heraclitus, Democritus, & alij. Alij aſſerẽtes nihil de nouo ſciri, ſed ſciẽtiam noſtram non eſſe aliud, quàm recordationem & reminiſcentiam eorum, quæ anima ſciebat; qualis fuit Plato, vt quidam aſſerunt. Hos remouet errores, docens & ſcientiam eſſe, ac de nouo fieri affirmans, ideóque Demonſtrationem eſſe. Propter eà ſtatuit omnem doctrinam fieri ex præexiſtenti cognitione: atque poſteà intendit inferre ex iſta, vt notat Phil. Demonſtrationem, quæ doctrina eſt, fieri ex præexiſtenti cognitione.

De ſenſu propoſitionis, Omnis doctrina, &c. 2

Sed dubium eſt de ſenſu huius celebratiſſimę propoſitionis. Quidam recentiores per doctrinam & diſciplinam, intelligũt quamcunque cognitionem intellectus: propterea enim additur illud verbum, intellectiua, ad excludẽdas cognitiones ſenſuum. Cognitio autem intellectus duplex eſt, altera ſimplex ſeu incomplexa, in qua non eſt verum vel falſum, quã Auerroës in præſenti vocat ſecundum viam formationis: altera eſt cognitio compoſita & cõplexa, in qua ineſt verũ aut falſum, quam vocat Auerroës ſecundum viam verificationis: Hæ autem cognitiones ſic ſe habent, vt nunquam ſit cõpoſita, quin ſimplex præcedat: ſimplex tamen eſſe poteſt, vt nulla alia ſimplex, aut compoſita præcedat in intellectu: non tamen eſſe poteſt

Prima opi. recentiorum.

poteſt quin præcedat aliqua cognitio ſenſus, cùm non contingat intellectum intelligere abſque præcedenti ſenſus cognitione, quo ſuppoſito, ſecundum horum ſententiam ſenſus propoſitionis eſt, omnis cognitio intellectus fit antecedenti cognitione ſenſus.

Improbatur prima expoſitio. Hæc doctrina vera eſt, ſed non videtur ad mentem Ariſt. eſſe: non enim ſimplices notitias intellectus quis doctrinas aut diſciplinas vocabit, ſicut nec ipſas notitias ſenſuum exteriorum.

2. ſenten. Themiſt. Aliorum fuit opinio, aſſerẽtium per doctrinam & diſciplinam intellectiuam eſſe intelligendam cognitionem complexam veritatis. Hæc autem duplex eſt: quædã prima & immediata, quæ ex alterius veritatis cognitione nõ dependet, qualis eſt cognitio principiorum per ſe notorum: altera eſt veritatis cognitio, quæ ex altera pendet, quæ diſcurſiua dicitur. Et hæc vtraque veritas ſemper præſupponit aliquam cognitionem: non enim quis totum maius eſſe parte intelliget, quin priùs quid totum, quid pars ſit cognoſcat. Et tunc dicunt illud verbũ, intellectiua, addi ad excludendas cognitiones ſenſuum, quæ etiam doctrinæ dicuntur, vt patet in multis breuis, quæ diſcunt, & doctrinam aliquam capiunt.

Probatur. 2. Sent. ex parte. Hæc ſententia non eſt ſpernenda: eſt enim Themiſt. Phil. S. Th. & doctrina vera eſt, & conformis Ariſt. ſed quæ non videtur admodùm ad mentem Ariſt. nam non videtur de quacunque cognitione veritatis loqui, ſed de diſcurſiua, vt patebit: nihilominùs tamen eſt ſententia probabiliſſima.

3. ſenten. Alb. & aliorum. Alia eſt ſententia, quæ maximè mentem Ari. exprimit: nẽpè per doctrinam & diſciplinam intellectiuã intelligi veritatem diſcurſiuam, quæ ratiocinatione & diſcurſu habetur: hoc enim illud verbum, intellectiua, Græcè ſignificat. Et tunc eſt ſenſus, omnis cognitio, vel omnis aſſenſus, qui ratione & diſcurſu habetur, fit ex aliquo alio antecedenti iudicio, nempe præmiſſarum, aut principiorum, aut antecedentis, ex quo illa diſcurſiua cognitio deducitur. Hæc eſt expoſitio Auer. Alb. Linconien. Apollin. Pauli, & Ægidij: & mihi videtur ad mentem Ariſtotelis eſſe.

Nota. 1. Circa verba autem notare oportet cum Philop. & aliis, per doctrinam & diſciplinam eandem rei cognitionem intelligi: nam eadẽ cognitio vt à magiſtro procedit, doctrina dicitur, vt verò à diſcipulo recipitur, diſciplina. Attende autẽ ex Linconien. non ſolùm doctrinam ſeu diſciplinam dici quam à magiſtro viua voce quis accipit, ſed etiam quam ex ſcripturis vel

vel proprio labore inueniendo conſequitur.

Aduerte præterea per cognitionem intelligi, non inuentionem, vt voluit Alex. ſed quid ſuperiùs, nempe cognitionem tam diſcurſiuam, quàm non diſcurſiuam, inuentam, aut à magiſtro traditam, intellectiuam, aut ſenſitiuam: vt ſit ſenſus, doctrinam, id eſt, iudicium concluſionis haberi ex præexiſtenti cognitione, ſiue hæc ſit alio diſcurſu habita, ſiue immediatè cognita, ſiue ſit intellectus, ſiue ipſius ſenſus. *Nota 2.*

Aduerte præterea, cùm illa præpoſitio, ex, dicat habitudinem termini, aut partium, aut materiæ, aut cauſæ efficientis, hîc cauſam efficientem denotat: vt ſit ſenſus, cognitio, ſeu aſſenſus præmiſſarum faciunt doctrinam ſeu aſſenſum ipſius concluſionis. Atque hæc eſt huius propoſitionis explicatio. *Nota 3.*

Manifeſtum autem hoc ſpeculantibus, &c. 1

Inductione propoſitionem probat in omnibus artibus & diſciplinis quæ ratione vtuntur. Nec hæc probatio eſt per exempla, vt quidam ex recentioribus aſſerunt, ſed eſt inductio, vt docet Auer. Philop. Themiſt. & alij.

Inductio igitur eſt, primò in Mathematicis artibus: hæ enim doctrinam faciunt ſuarum concluſionum ex præcedenti cognitione principiorum: & ſub his diſciplinis intellige alias ſcientias ſpeculatiuas.

Secundò, inductio fit in aliis artibus: & per eas intelligit Themiſt. artes operatiuas, licèt id non placeat Auer. ſed tamen verum dicit Themiſt. his enim non contingit veritatē diſcurſu conſequi, niſi ex præexiſtenti cognitione, quamuis Them. explicet de veritate non diſcurſiua ſecundum ſuam interpretationem, vt diximus.

Tertiò, in orationibus Dialecticis, id eſt, in ratiocinationibus probabilibus, quæ ſunt ſyllogiſmi, & inductiones, in quibus fit doctrina, id eſt, concluſionis cognitio ex præcedenti cognitione: nam in ſyllogiſmo Dialectico accipimus præmiſſas tanquam notas & datas, in inductione verò ex ſingularium cognitione doctrinam vniuerſalis facimus. Hìc nota dixiſſe ſyllogiſmos pluraliter, nam Dialecticus de quo hîc fit ſermo, non ſolùm vnam partem contradictionis, ſicut Demonſtrator, ſed vtranque probabiliter oſtendit, proptereà ſyllogiſmos dicitur facere.

Vltimò inductio fit in diſcurſibus Rhetoricis, quæ ſunt enthymema, & exemplum, in quibus non fit doctrina conſequentis niſi ex præcognitione antecedentis.

Vocat autem enthymema ſyllogiſmum, & exemplum

inductionē, vt notat Themiſt. quia enthymema ſit imperfectus ſyllogiſmus, & exemplum imperfecta inductio.

Refutatio ſententiæ Themiſtij. Sed non mihi admodùm hoc placet: nam licèt enthymema dici poſſit imperfectus ſyllogiſmus, cùm ſyllogiſmo perficiatur, tamen exemplum cùm non ad inductionem, ſed ad ſyllogiſmum reducatur, & in ipſo perficiatur, non dicetur imperfecta inductio; exemplum enim per ſingulare probat ſingulare, at inductio per ſingulare vniuerſale.

Sententia authoris. Propterea mihi videtur ſenſus Ariſt eſſe, enthymema eſſe apud Rhetoricum, quod apud Dialecticum ſyllogiſmus, & exemplum, quod apud Dialecticum inductio: & hoc ſolùm intendit Ariſt. dum vocat enthymema, & exemplum inductionem, & ſyllogiſmum.

3 *Dupliciter autem præcognoſcere oportet, quædam enim, &c.*

Poſtquàm Ariſtot. omnem doctrinam ex præexiſtenti cognitione fieri docuit, nunc ea, quæ ante demonſtrationem præcognoſcere oportet, ac modos quibus præcognoſcantur, tradit.

Nota de præcognitionibus aliqua. Pro quorum intelligentia aduertendum eſt, ea dici præcognita, quorum cognitio eſt neceſſaria ipſi Demonſtrationi, adeò vt Demonſtratio abſque tali eorum cognitione non poſſit procedere: non tamen in ipſa Demõſtratione, ſed extra cognoſcuntur, modus autem cognitionis quo hæc præcognoſcere neceſſe eſt, præcognitio dicitur, vt modò clariùs explicabitur. *Tria ad demõſtrationē concurrere, & quænam illa.* Concurrunt enim ad Demonſtrationem tria: quæſtio quæ demonſtranda proponitur, vt, an animus ſit immortalis: propoſitiones ex quibus eſt demonſtranda quæſtio, nempe omnis actus immixtus materiæ eſt immortalis, omnis animus eſt actus immixtus materiæ; ex his enim ſequitur, animus ergo eſt immortalis: tandem principia quorum virtuti & robori innituntur & probant hæ propoſitiones, nempe impoſſibile eſt duo contradictoria eſſe ſimul vera: ex huius enim veritate prouenit vt illæ duæ propoſitiones illam quæſtionem probent, aliter enim illis conceſſis, negaret concluſionem aliquis, niſi ſequeretur negata concluſione animũ eſſe actum immixtum & non eſſe actum immixtum, quod fieri non poteſt: & talia principia demonſtrationis dicuntur dignitates, quarum vſus clariùs & frequentiùs in Mathematicis perſpicitur.

Nota 2. Eſt ſecundò aduertendum, non omnia hæc tria Demonſtrationem componere & conſtituere, ſed duo priora: quæſtio enim, mutata forma fit concluſio, nam ſub forma dubitandi

tandi, quæſtio eſt, ſub forma verò aſſertionis illata, eſt concluſio. Præterea ipſæ propoſitiones intrinſecæ Demonſtrationem componunt tanquam præmiſſæ: at dignitates extra Demonſtrationis compoſitionem manent, non enim eam formaliter componunt.

His duobus ſuppoſitis Ariſtot. docet eum qui aliquam Demonſtrationem facit, aut ea conuincitur, præcognoſcere debere tria, duo ex parte quæſtionis, vnum ex parte propoſitionum. In quæſtione enim ſunt partes duæ, prædicatum, quod à Latinis paſſio, à Græcis quæſitum ſeu interrogatum dicitur, quòd demonſtrandum de altera parte proponitur, quam Latini ſubiectum, Græci datum vocant, vt in ſuperiori quæſtione an animus ſit immortalis, immortale, quæſitum, animus verò datum dicitur. *Expoſ.*

In hac ergo queſtione de dato, duo precognoſcere neceſſe eſt, nempe quid animus ſignificet, & an ſit: niſi enim hæc duo iã de animo precognouerimus, nequaquã ad Demonſtrationem accedemus: nam quæſtio hæc de illo ſupponit: eſt enim ſenſus, ſuppoſito cognoſci, quid animus ſignificet, & animũ eſſe, petitur an ſit immortalis, hoc enim eſt demonſtrandum. *De ſubiecto cur quid ſit & quod ſit præcognoſcatur.*

De quæſito verò vnum præcognoſcere oportet, nẽpe quid ſignificet, vt quid per immortale ſignificetur: nam quòd immortale ſit, hoc ipſum in Demonſtratione cognoſcitur, dum de ſubiecto demonſtratur. Ex parte autem præmiſſarũ vnum oportet præcognoſcere, nempe dignitates quę extra Demonſtrationem ſunt: his enim non præcognitis non fit Demonſtratio. Opus autem eſt de his præcognoſcere an ſint, id eſt, veras eſſe: nam ſicut an ſit, de re ſimplici, petit an ens ſit: ita de complexo an ſit, petit an verum ſit. Patet igitur, tria eſſe præcognita, datum, ſeu ſubiectum, quæſitum & dignitatem, duas autem eſſe præcognitiones, an ſit, quid ſignificet. *De quæſito ſolum quid ſit, nõ autem quod ſit, præcognoſci.*

His ſuppoſitis ad textus verba accedamus, in quibus notare oportet per vnitatem, intelligi ſubiectum, ſeu datum: per triangulum, quęſitum, ſeu paſſionem: per verum eſt, affirmare vel negare, quamlibet dignitatem. Nec decipiaris exiſtimans hæc ad vnam & eandem Demonſtrationem pertinere: vnitas enim & triangulus non ad eandem Demonſtrationem pertinent, ſed diuerſam, vt notat Philop. Alb. & alij: nam triangulus eſt primum quæſitum in Geometria, & vnitas primum datum in Arithmetica, dignitas verò illa omnibus eſt communis Demonſtrationibus. *Expo. verborũ textus.*

Dubitabis, nónne maiorem & minorem oportet præco- *Dubium.*

Sol.1. gnoſcere, cùm concluſionis doctrina non niſi ex propoſitio-
Sol.altera & verior. num præcognitione fieri poſſit: quare ergo dignitatem ſolam præcognoſcendam docet? aliqui ſua dignitate etiã ipſas propoſitiones intelligendas dicunt, quòd tamen non eſt ad Ariſt. mentem in hoc textu. Propterea diligenter aduerte: hic intendit Ari. ea præcognita manifeſtare, quæ in ipſa Demonſtratione non cognoſcuntur, ſed antè: cùm in ea nõ reperiantur: cùm autem duo ſint quæ Demonſtrationem præcedant, ad ipſam tamen neceſſaria, nempe dignitas, & quæſtio, (hæc enim formaliter non faciunt Demonſtrationem, licèt ſint neceſſaria) hæc oportet præcognoſcere: reliqua enim ſicut propoſitiones, & cõcluſio vt concluſio eſt, in ipſa demõſtratione cognoſcuntur: ob id igitur talia præcognita aſſignauit.

4 *Eſt autem cognoſcere alia quidem.*

Iſtum textum magnæ difficultatis eſſe varia & multiplex grauiſſimorum interpretum expoſitio comprobat. In mediũ adducam ea omnia quæ dicuntur: ex his enim vtilitatem decerpemus, licèt ad mentem Ariſt. hæ omnes expoſitiones non
1. expo. Latinorũ. ſint. Latini ferè omnes hunc textum ita explicant, vt velit Ariſtot. explicare & docere quo ordine maior & minor ante concluſionem præcognoſcantur. In præcedenti enim textu. (vt diximus in dubio propoſito) ipſi exiſtimant Ariſtot. inter principia præcognita, maiorem & minorem cum dignitatibus annumeraſſe: nunc verò inter has duas præcognitiones ordinem aſſignare intendit, qui talis eſt, ac duplici propoſitione continetur, quarum altera, maior, multo tempore antè cognoſci poteſt, quàm concluſio: poteſt enim quis antè ſcire omnem triangulum habere tres angulos, quàm ſciat hunc in particulari triangulum habere tres angulos: altera, minor, ſimul tempore cum concluſione cognoſcitur; non enim ſtat quemquã ſcire hunc eſſe triangulum, quæ minor eſt, quàm ſimul ſciat habere tres angulos æquales duobus rectis, quæ erat concluſio. Notant tamen, licèt ſimul tempore minor cũ concluſione cognoſcatur, priùs tamen natura ipſa minorem cognoſci, cùm ſit cauſa concluſionis.

Conſequens ex hac expoſitione. Ex qua expoſitione ſumunt commune dictum tanquam hìc traditum: Cognita maiori & minori, ſimul tempore cognoſcitur concluſio. Et hoc dictum limitant, docentes eſſe intelligendum, ſuppoſita cognitione conſequentię bonæ: niſi enim bonam eſſe conſequentiam cognoſcamus, non opus eſt ſimul cognoſcere concluſionem. Et ita interpretantur Ariſtot. cùm dicit, ſingularia cognoſcimus inducentes, id eſt, illa

illa ſingularia quę in minori cognoſcuntur, quæ ſunt vltima, id eſt, minores extremitates, abſque altero medio, ſed ſimul inducentes & inferentes concluſionem cognoſcimus. Ita exponunt S.Tho. Ægid. Lincon. Paul. Apolli. & alij cum his.

Hæc quidem doctrina vera eſt, ſed, pace eorum dicam, extra mentem & textum Ariſtotelis. Nam id quod de minori dicunt, etiam de maiori dici poteſt: vt enim minori cum maiori cognita ſtatim cognoſcitur concluſio, ita maiori cum minori poſita cognoſcitur concluſio. Quòd ſi dicas, maiori per ſe abſque minori cognita non cognoſcitur concluſio, ita etiam dicam, minori abſque maiori cognita non cognoſcitur concluſio, & vtramque per ſe priùs tempore cognoſcere poſſumus, quàm ipſam concluſionem. Prætereà iſta doctrina eſt generalis omnibus minoribus, vt quid ergo Ariſtoteles limitauit ad ſingularia, quæ non dicuntur de ſubiecto? Præterea quia verba textus non admittũt expoſitionem hanc, vt conſideranti patere poteſt. *Improb. 1. expo.*

Philoponus aliter locum interpretatur, vt Ariſtoteles velit in hoc textu oſtendere inuentionem etiam fieri ex præexiſtente cognitione, cùm ſuperiùs probatum fuerit de doctrina & diſciplina. Quantùm autem ex ipſo Philopo. coniici poteſt, per doctrinam intelligit ipſe cognitionem concluſionis, quæ per aliud medium habetur, ſiue à nobis inuentum, ſiue ab alio acceptum: per inuentionem autem intelligit cognitionem ſingularium, quam per nos acquirimus ex aliquo vniuerſali priùs cognito: vt qui ſciuit omnem triangulum habere tres angulos æquales duobus rectis, perſpecto aliquo triangulo per ſenſum, ſtatim eum tres angulos duobus rectis æquales habere cognoſcit. Et talis cognitio inuentio dicitur. Et de hac dicit Ariſtot. in præſenti, quòd fit ex præexiſtente cognitione, nempe ex ipſo vniuerſali priùs cognito, & non per medium aliquod, ſed ex ipſo ſenſu illud ſingulare eſſe oſtendente. At quia eſt alius modus, qui videtur eſſe in præexiſtente cognitione, nempe cùm priùs aliquid cognouimus, & rurſus illud obliuione intercedente cognoſcimus, quæ recordatio dicitur, hunc modum Ariſt. in principio textus poſuit, vt etiam explicaret omnes modos cognoſcendi ex præexiſtente: tamen, vt vult Philopo. iſta non eſt cognitio, ſed recordatio. *2. expo. Philopo.* *Recordatio.*

Iſta eſt ſententia Philoponi, quamuis admodùm obſcurè ipſe loquatur: nec videtur admodùm literæ conſona. Nam Ariſtoteles nõ loquitur de cognitione illa, qua cognoſcimus *Improb. 2. expo.*

hunc triangulũ habere tres angulos æquales duobus rectis, quam ipſe Philopon.inuentionem vocat, ſed de hac cognitione ſenſus,qua hunc triangulũ eſſe abſq; medio percipitur.

3.expo. Themiſt. Themiſtius verò, quem ſequitur Auer. multò aliter exponere videtur: interpretatur enim Ariſtotelem velle excipere duas cognitiones, quæ videntur ex præexiſtente cognitione fieri, & non fiunt. Altera eſt, quæ eſt per recordationem ſeu reminiſcentiam, cùm idem eodem modo, quo antè cognouimus,obliti tamen fuimus, rurſus cognoſcimus: atque hæc non propriè fit ex præcedenti,cùm ſit eadem cum præcedenti,id eſt,eiuſdem rei,eodem modo cognitæ. Et hoc eſt,quod dicit Ariſto. eſt quædam cognoſcere priùs cognoſcentem,id eſt,quædam cognoſcimus,quæ antè cognouimus.Altera cognitio eſt ſingularium, quorum vniuerſale cognouimus:hæc enim videntur ex præexiſtenti fieri cognitione,ſed non fiunt: nam qui ſcit omnem ttiangulum habere tres angulos æquales duobus rectis, ſi poſteà videat triangulum hunc, tunc cognoſcit eum habere tres angulos æquales duobus rectis, ſed non totum ex præexiſtente cognitione vniuerſalis:ſed hunc triangulum eſſe abſque præcedenti cognitione ſolo ſenſu percipit: ſed habere tres angulos æquales duobus rectis, id mente & ex præcedenti cognoſcit. Proinde ſtatim docet Ariſtoteles quo pacto etiam illam concluſionem ſingularem partim antè cognoſcamus,in verbis,quæ in textu ſequuntur.

Admittitur expoſitio hæc. Iſta eſt expoſitio Them.quam obſcurè ſatis tradit Auer. nec mihi diſplicet, maximè enim videtur textui & ſenſui congruere, quamuis illa priora verba non ſint exactè declarata, vt inferiùs videbimus.

4.expo. Alb. Albertus,c.4.aliter videtur exponere: dicit enim hîc Ariſtotelem velle oſtendere quomodò concluſiones vniuerſales & ſingulares cognoſcamus: ac de vniuerſalibus primò dicit, eas cognoſci alia priùs cognoſcendo, id eſt, earum cognitio procedit per præmiſſas quæ habeant medium propriũ ipſarum: ſicut quando hominem riſibilem per animal rationale, aut per medium proprium hominis probamus: at ſingulares non poſſunt per medium proprium probari, ſed ſolùm per applicationem communis & vniuerſalis, quod ſenſu fit: vt probamus hunc triangulum habere tres angulos æquales duobus rectis,nõ proprio medio,ſed ſolùm applicando vniuerſale,id eſt,cognoſcendo illum eſſe triangulum.Et hoc eſt, quod Ari.dicit abſque medio cognoſci,id eſt,ſine medio demõſtratiuo, ſicut concluſio vniuerſalis. Hæc ſentit Albertus.

His

His propoſitis exiſtimo Ariſtotelem ſic eſſe exponendum, vt velit oſtendere ea, quæ in doctrina aliqua diſcurſiua continentur, dupliciter cognoſci. Docuerat enim ante ipſam Demonſtrationem præcedere cognitionem dignitatũ, dati, & quæſiti: ſupereſt vt oſtendat quomodò aſſentiamur his, quæ in ipſa Demonſtratione, ſeu doctrina diſcurſiua continentur. Ac docet aliqua eſſe, quibus non aſſentimus niſi per aliquam rationem præcedentem, vt quando præmiſſas ſumimus vniuerſales, & quæ præcedente indigent probatione, qualis eſt maior in hoc diſcurſu, Omnis triangulus habet tres angulos æquales duobus rectis: iſte eſt triangulus: ergo iſte habet tres angulos æquales duobus rectis. Et hoc eſt, quod dicit, eſt cognoſcere, id eſt, aliqua cognoſcimus in diſcurſu alia cognoſcentes, id eſt, propter præcedentem alium diſcurſum. At verò aliqua ſunt in diſcurſu, quæ non aliàs cognouimus, nec diſcurſu præcedenti, ſed ſolùm in illo eodem diſcurſu inducentes cognouimus. Et hęc ſunt ſingularia, quia ſub vniuerſali maiori ſubſumimus: non enim ſicut ipſa maior, per diſcurſum cognoſcuntur, ſed ſine medio, ſolo ſenſu, vt quòd iſte ſit triangulus: non enim loquitur de cõcluſione, ſed de minoribus ſub vniuerſali ſumptis. Et iſta expoſitio, iudicio meo eſt valde notanda: maximè enim Ariſtotelẽ explicat: quòd ſi hæc non placet, placeat expoſitio Them. poſita. *Auct. expoſit.*

Antequàm autem ſit inducere. 5

Cùm, præmiſſæ quomodò cognoſcantur, in diſcurſu proximè docuerit, nunc de ipſa concluſione loquitur: ac docet, ipſam concluſionem, antequàm inducta & illata ſit, quodammodò eſſe cognitam, & quodammodò non. Verba textus ſunt notanda. Dicit: antequàm ſit inductum, aut acceptus ſyllogiſmus: nam cùm iam minor eſt adhibita, ſiue particularis, ſiue ſingularis, quod vocat inductum, vt quando ſub illa vniuerſali additur, iſte eſt triangulus, ſiue vniuerſalis, quod vocat acceptus ſit ſyllogiſmus, vt in vera Demonſtratione, nullo modo ignoratur concluſio, imò perfectè ſcitur: at antequàm minor addatur, & ſyllogiſmus perficiatur, ſed tamen vniuerſales ac maiores propoſitiones conſtitutæ ſunt, tunc partim ſcimus, & etiam partim & aliquo modo ignoramus.

Quod enim neſcimus ſi eſt ſimpliciter. 6

Incipit declarare quo modo talem concluſionem aliquo modo ſciamus, & aliquo modo ignoremus: ſdque docet in illa ſingulari, dicens, ignoramus illam ſingularem in particulari, cùm neſciamus illũ eſſe triangulum, at ſcimus vniuerſaliter,

liter,dum ſcimus in illa maiori vniuerſali, illum habere tres angulos: ſimiliter de aliis concluſionibus, quas in præmiſſis ſcimus in virtute:non autem in propria forma & actu : quouſque inferantur. Hæc eſt explicatio iuxta textum quæ communiter habetur. Et profectò auderem dicere iſta verba ſub interrogatione legenda,ſic: Quod enim neſciuit ſi eſt ſimpliciter, hoc quomodò ſciuit, quod duos habeat rectos ſimpliciter?ac ſi dicat, nos in illa vniuerſali ſimpliciter & particulariter non ſcire illam concluſionem ſingularem:nam de quo ignoramus,an ſit,quomodò perfectè ſcire poterimus,habere tres angulos æquales duobus rectis ? ac ſi dicat, non ſcimus perfectè, hunc triangulum habere tres angulos, quouſque illum triangulum eſſe ſciamus:ac ob id concludit in illa vniuerſali maiori concluſionem non actu & in propria forma cognóſci,ſed vniuerſaliter & in potentia.Et hic locus eſt notandus,quem doctè quidem Bura. ſub interrogatione interpretatus eſt.

7 *Si verò non Menonis ambiguitas.*

Ex modo, quo partim ſciamus concluſionem antequàm ſit inducta, & partim neſciamus, ſoluit duos cauillos, vt declarat Themiſt. & communiter omnes. Alter eſt Menonis
Nota. apud Platonem in dialogo ſic inſcripto : hic enim probabat non poſſe cuiquam contingere ſcientiam per inuentionem, tali argumento:nam qui inueſtigat, vel ſcit id, quod inueſtigat;& tunc non eſt inuenire nec diſcere, cùm iam id cognoſcat:ſi verò non ſcit, fruſtra quærit, cum etiam ſi illi occurrat,non deprehenſurus ſit.

Ad hoc autem reſpondendum eſt, nos quærere & inuenire ea, quæ ſciueramus & cognoueramus, in vniuerſali tamen & in virtute,ignorabamus autem in particulari, ac proptereà id diſcimus:nec eſt abſurdum nec impoſſibile, quemquam diſcere id,quod cognoſcebat: ſed cognoſcebat in vniuerſali,diſcit autem in particulari. Inconueniens eſſet, ſi eo modo quo ſciuit,poſteà diſceret.

Nota. Vbi aduerte,diſcrimen eſſe inter Platonem & Ariſtotelem. Plato enim diſcebat non ſciri quicquam de nouo, ſed ſcire eſſe reminiſci, Ariſtoteles verò etiam docet prorſus concluſionem non ſciri de nouo, ſed eius cognitio in virtute præceſſit. Eſt autem inter hæc duo magnum diſcrimen:nam reminiſcentia eſt cognitio illius quod antè eodem modo & ſub eadem forma cognouimus, obliuio tamen interceſſit: & ſic Plato exiſtimabat nos ſcire de nouo.At illa cognitio vniuerſalis

uerſalis ſeu virtualis quæ præceſſit, ſecundum Ariſt. non eſt quæ poſteà redit:ſed primò rem in ſuo principio & in vniuerſali ſciuimus, poſteà eam in particulari diſcimus.

Non enim ſicut quidam conantur. 8

Hîc eſt alter cauillus, vt ſuprà diximus ſecundum Themiſt. qui eſt Sophiſtarum volentium probare nos non ſcire: quia ſi ſciremus, tunc eſſet ſcientia huius, Omnis dualitas eſt numerus par, quod concedendum eſt:tum autem faciebant ſophiſma, tu ſcis omnem dualitatem eſſe parem. Hæc, quæ eſt abſcondita, & quam tu non cognoſcis, eſt dualitas: Ergo tu ſcis illam eſſe parem. Quod eſt falſum:nam cùm neſcias eſſe dualitatem, non ſcies eſſe parem. Reiicit ſolutionem quorundam: aliqui enim conuicti ſophiſmate reſpondebant, ſe non ſcire omnem dualitatem eſſe parem, ſed omnem eam, quam ſciret eſſe dualitatem. Ariſtoteles hoc reprehendit, ac dicit abſque vlla limitatione fatendum eſſe omnem dualitatem ſciri eſſe numerum parem. Cuius ratio eſt pulchra: nam quando demonſtratio illius fit, abſque vlla limitatione fit:nec præmiſſę, quibus demonſtratur, limitantur ad has vel illas dualitates, ſed ad omnes. Oportet igitur reſpondere, non ſcire nos hanc dualitatem diſtinctè & particulariter eſſe parem, quò vſque ſciamus illam eſſe dualitatem:ſcimus tamen eam in communi & vniuerſali.

Alij ferè omnes hunc cauillum poſteriorem cum eo, qui Menonis eſt, coniungunt, ac vnum faciunt: & tunc ſic debet continuari. Nam aliqui reſpondebant ad prius argumentum, nos ſcire ea, quæ ignorabamus: aduerſus quos erat argumentum probans nos ſcire antequàm inducta ſit concluſio: nam ſi ſcis omnem dualitatem eſſe parem, etiam ſcies hanc, quæ eſt in manu mea, eſſe parem:quæ eſt concluſio. Et tunc reſpõdebant aliqui, quòd ſuperiùs diximus. Hæc circa capitis expoſitionem.

QVAEST. I. *De ijs, quæ in expoſitione textus dicta ſunt.*

VT magis quæ dicta ſunt elucidentur, vt moris eſt noſtri, aliquantùm oportebit diſputare:ac eſt arg. primum. Multæ ſunt ſcientiæ ac doctrinæ, quæ non ex præexiſtenti fiunt cognitione:ergo illa prima propoſitio eſt falſa. Probatur antecedens: Angelorum ſcientia eſt doctrina, & tamen non eſt ex præexiſtenti cognitione, nam à Deo ſimul cum omnibus ſcientiis naturalibus creati ſunt:præterea multa homines diſcunt quæ ignorabant, & non ex præexiſtenti cognitione & iudicio. *1. Arg.*

2. *Argu.* Secundò, contra id, quod dicitur, oportere de ſubiecto ſeu dato præcognoſcere quid eſt: aut intelligitur de quid eſt rei, aut de quid eſt nominis. Si dicas de quid eſt rei, videtur expreſſè contra textum, in quo ſermo eſt de definitione nominis: ſi verò dicas intelligi de definitione nominis, tunc eſt diminutus Ariſt. nam in Demonſtratione propter quid, oportet præcognoſcere definitionem ſubſtantialem ſubiecti, nam per eam demonſtramus paſſionem de ipſo.

3. *Argu.* Tertiò, contra id quod dicitur de quæſito ſeu paſſione, ſupponimus quid ſignificet, non tamen quia eſt, videtur hoc falſum: nam cognoſcẽtes paſſiones conuenire & eſſe in ſuis ſubiectis, monemur ad quærendas cauſas & demonſtrandum: & Philoſophi ex admiratione effectuum & paſſionum quas experiebantur, cœperunt philoſophari: ergo ante Demonſtrationẽ oportet præcognoſcere paſſionẽ eſſe, ſicut de ſubiecto.

4. *Argu.* Quartò, non eſt idem quia eſt ſubiectum, & quia eſt dignitas: nam alterum eſt incomplexum, alterum complexum: ergo ſunt diuerſæ præcognitiones & ita ſunt plures quàm duæ: imò quæſtio an ſit, ſeu quia eſt, ſolùm eſt de ſimplici, de complexo enim eſt qualis res ſit.

5. *Argu.* Quintò, non exiſtente ſubiecto eſt de eo Demonſtratio & ſcientia: ergo non debet de eo præcognoſci an ſit. Probatur antecedens: nam propoſitiones quarum eſt ſcientia ſunt ſempiternæ veritatis, quæ ſemper ſunt veræ, etiam ſi extrema non ſupponant.

6. *Argu.* Sextò, non poteſt intellectus ſimul plura cognoſcere, cùm ſit potentia finita: ergo non cognoſcit ſimul maiorem & minorem cum concluſione. Nam ſi dicas poſſe intellectum ſimul illa tria cognoſcere, ſaltem non poterit centum, tunc demus quòd intelligat ſimul omnia, quæ poteſt, demptis duobus, tunc fiat ſyllogiſmus, clarum eſt, quòd aſſentiet maiori & minori, quia poteſt, ſed non concluſioni, quia vltrà iam non poteſt.

7. *Argu.* Septimò, nullus eſt defectus illius ſyllogiſmi ſophiſtarum: ergo reſponſio Ariſt. nulla eſt. Probatur antecedens: nam benè ſequitur, Scio omnem dualitatem eſſe parem: iſta occulta eſt dualitas: ergo illam ſcio eſſe parem, etiam in particulari: non apparet quis ſit huius defectus. Hæc videntur magis examinanda in præſenti.

Ad primum. *Cognitio-* Pro ſolutione primi notandum, ſuperiorem eſſe cognitionem doctrinâ ac diſciplinâ diſcurſiuâ: nam doctrina diſcurſiua ſolùm ſignificat cognitionem & iudicium rei quod aliquo diſcurſu

diſcurſu habetur: vnde nō omne iudicium intellectus doctrina diſcurſiua dicitur, cùm iudicium principiorum per ſe notorum non ſit doctrina: non enim per diſcurſum habetur, ſed ipſo lumine naturali, abſque ratiocinio illis aſſentimur: at cognitio ſignificat quodcunque iudicium ſiue ſine diſcurſu, ſiue cum diſcurſu habeatur, ſiue ſit in intellectu, ſiue ſit in ſenſu, quale eſt iudicium ſingularium. Et tunc eſt ſenſus, Omne iudicium ex diſcurſu aliquo procedens, ſit ex præexiſtenti cognitione, id eſt, iudicio altero, ſiue hoc ſit altero diſcurſu habitum, ſiue abſque vllo diſcurſu, ſiue ſit in intellectu, ſiue in ſenſu: nam multorum vniuerſalium iudicium intellectus ſit ex præexiſtenti iudicio ſingularis quod eſt in ſenſu. Ex his ſoluitur argumentum primum: ſcientia enim Angelorum nō ex diſcurſu aliquo habita, ſed à Deo ſolo infuſa eſt: præterea etiam ipſi abſque diſcurſu res intuentur: propterea non dicitur doctrina diſcurſiua, de qua ſolùm dictum eſt, ex præexiſtenti fieri cognitione.

Nē doctrinā ac diſciplinā latius patere.

Hoc idem dicimus de illis veritatibus aliis & iudiciis, quæ abſq; diſcurſu fiunt, quamuis multoties latet occultus diſcurſus & præexiſtens iudicium. Cùm enim credo alterius dicto, latet iudicium antecedens, viris cordatis eſſe credendum: & hoc frequenter accidit in his quæ autoritate dicentis, ratione alia non interueniente, recipiuntur.

Ad ſecūdum. Prima ſolut.

Ad ſecundum Caietanus contendit, per quid eſt, intelligendam eſſe definitionem ſubſtantialē ſubiecti: hanc enim oportet præcognoſcere, quod per eam demonſtranda ſit paſſio de ipſo ſubiecto in Demonſtratione, propter quid, quæ procedit per cauſam: nam in Demonſtratione, quia, qua per effectum rem demonſtramus, non eſt opus definitione ſubiecti, ac ob id non opus eſt præcognoſcere. Hæc ſententia Caietani eſt cōtra omnes ferè expoſitores Græcos & Latinos, & contra ipſum textū Ari. vbi expreſſè loquitur de definitione nominis.

Nota differentiam inter definitionem nominis & rei.

Oportet in hac re aduertere, multùm intereſſe inter definitionem nominis & definitionem ſubſtantialem rei: nam definitio rei explicat rei ipſius naturam, reſoluēdo in omnes partes eſſentiæ: vnde per talem definitionem rem cognoſcimus cognitione & conceptu diſtincto, quo conceptu cognoſcitur res, & omnes partes eſſentiæ eius: at definitio nominis ſolùm applicat ſignificationē nominis ad rem ſignificatam, indicando quæ res ſit quam ſignificat: non autem rem ipſam ita explicat, vt naturā & eſſentiam diſtinctè manifeſtet, ſed ſolū confuſè eam dicit quatenus intelligatur eſſe quædam res ab aliis diſtincta

diſtincta & ſeparata, quomodò rudes recipiunt res ipſas vocabulis expreſſas.

Primum. Ex quo fit primum diſcrimẽ, quòd vnius vocis poſſunt eſſe plures definitiones nominis, modis variis explicantes rem vnam quam vox ſignificat: ac definitio rei vna eſt, cùm vnicum ſit genus proximum, & differentia per quæ res definitur.

Secũdum. Eſt ſecundum diſcrimen: accidentia non habent perfectas definitiones rei. Cùm enim eorum eſſentia ſit imperfecta, & à ſubſtantia dependens, non definiuntur abſque ſubſtantia: quã definitionem Ariſt. 7. Meta. c. 5. vocat per additamentum: ſubſtantia eſt, quæ perfectam definitionem habet, cùm non definiatur per aliquid extra genus ſuum: definitio verò nominis tam ſubſtantiæ, quàm accidentis, perfecta eſt, cùm nominum accidentis & ſubſtantiæ ſignificatio perfecta ſit & propria.

Tertium. Tertiò differunt: nam voces, ſignificantes res veras & naturales, definiuntur definitione etiam rei: at definitio nominis ineſt vocibus ſignificantibus rerum figmenta & impoſſibilia, vt Chimæra, infinitum, vacuum.

Quartũ. Poſtremò differunt: nam complexa non definiuntur definitione rei, vt homo albus, cùm non faciant vnam eſſentiam per ſe: at definiuntur definitione nominis, nam ſi veſtis ſignificaret id quod hoc totum, homo albus, poſſet definiri, vt dicitur 7. Meta. cap. 4.

1. Solut. authoris. His ſuppoſitis, circa harum definitionum declarationem, dico primò, in omni Demonſtratione, quęcunque ſit, oportere præcognoſcere de ſubiecto quid ſignificet: & hæc eſt mens Ariſt. in præſenti, vbi generaliter loquebatur. Dico ſecundò contra Caietanum: multæ ſunt Demonſtrationes, potiſſimùm propter quid, in quibus, non opus eſt præcognoſcere quid ſit ſubiectum. Et hoc profectò patet: nam Aſtrologi demonſtrant Lunam eclipſari per ſuam cauſam, & neſciunt quæ ſit natura cælorum & lunæ: & demonſtrant multa Mathematici de figuris, de numeris, ignorantes naturas eorum: non ergò oportet præcognoſcere naturam ſubiecti, ſed rem ſignificatam percipere. Dico tertiò, neque in ipſa Demonſtratione, quæ ſit aliquando per definitionem ſubiecti ipſa definitio eſt pręcognoſcenda: nam quamuis ante concluſionem pręcognoſcenda ſit, non tamen ante totam Demõſtrationem, imò in ipſa cognoſcitur Demonſtratione, cùm ſit medium: Ariſt. autem loquitur de his quæ extra Demonſtrationẽ præcognoſcuntur. Ex quibus infertur, hîc de definitione nominis, non de definitione rei, Ariſtot. loqui.

Ad tertium oportet diſtinguere,ſcientiam, ſeu doctrinam eſſe in duplici differentia.Quædam eſt,quam inuentione cõſequimur, cùm nimirùm per nos ipſos ſpeculantes ex aliquibus notionibus ad ea,quę erant incognita nobis,peruenimus: quomodò ſcientiarum inuentores ſunt adepti ſcientiam & cognitionem rerum. Quædam eſt ſcientia, quæ acquiſitione habetur,quando ab alterius dictis, vel ſcriptis, eorum, quæ ignorabat, aliquis cognitionem conſequitur. Hæ duæ ſcientiæ,nempe inuenta, & acquiſita, non differunt ex parte obiectorum & eorum quæ ſciuntur, ſed ex parte modi inueſtigãdi & acquirendi:nam ſcientia, quam habuit primus inuentor huius, triangulus habet tres Angulos æquales duobus rectis, eadem eſt ſpecie cum ea quam nos habemus, cùm ſit eiuſdẽ rei,& per eandem cauſam,ſed ille per ſe cauſam inueſtigauit, nos à magiſtro recipimus:ſicut eadem eſt via quam duo peragunt,alter ignorans, ſed ducem habens,alter etiam ignorãs, ſed per ſe peragere intendens: vnde ſicut hoc eſt difficilius illo, quia mens vagatur & laborat ſtudio certam viam conſequendi,ita inuenire eſt difficillimum,& multis expoſitum erroribus. *Ad 3.* *1. Fund.*

Eſt prætereà aduertendum, aliam viam obſeruare eum qui inuenit,aliam eum qui diſcit:qui inuenit,ſemper à ſibi notioribus incipit,& ab eis ad reliqua procedit ignota, ſiue illa ſint priora, ſiue poſteriora: at qui addiſcit, incipit frequenter etiã à notioribus natura & prioribus, licèt ei ſint ignota, cùm ſit doctor qui ea ſibi manifeſta faciat: neuter tamen dicitur ſcire quouſque effectum per cauſam, & poſteriora natura per priora cognoſcat:hoc enim eſt ſcire, rem per cauſam cognoſcere. *2. Fund.*

Eſt prætereà aduertendum, diſcrimẽ eſſe inter res Mathematicas,& res Phyſicas, ſeu Metaphyſicas. In Mathematicis enim cauſæ ſunt nobis notiores effectibus:notius enim nobis eſt,lineas omnes à centris æqualium circulorum eſſe æquales,quàm ſuper datam lineam æquilaterum triangulum conſtituere:illud tamẽ eſt huius cauſa. At in naturalibus effectus ſunt nobis notiores cauſis, quippè ſenſibiles ferè ſunt: ſimiliter in Mathematicis,quæ partim ſunt Phyſicæ, vt in Aſtrologia: notiùs enim eſt eclipſim eſſe, quàm interpoſitionem terræ,quæ illius eſt cauſa. Ex his fit, vt quamuis in addiſcendo ſemper cauſæ præcedant effectus & paſſiones, in inueniendo tamen aliquando præcedant effectus, vt in naturalibus; aliquando cauſæ,vt in Mathematicis. *3. Fund.*

His

3. *Solut.* His ſuppoſitis dicò primò, in ſcientia acquiſita, cùm cauſam primò cognoſcamus, ac per eam probemus effectum, ſeu paſſionem ineſſe ſubiecto, non opus eſſe præcognoſcere effectum eſſe. Dico ſecundò in inuentione Mathematica non etiam opus eſſe effectum eſſe præcognoſcere, cùm is per cauſam quę primò cognoſcitur demonſtretur. Dico tertiò in inuentione naturali effectum eſſe pręcognoſci, cùm per eum indagemus cauſam. Dico vltimò hoc non eſſe contra Ariſtotelem, qui docuit ad demonſtrandũ vniuerſaliter non eſſe opus præcognoſcere paſſionem eſſe: quod ſi aliquando præcognoſcitur, id eſt, in via inuentiua, nõ autem in via demonſtratiua, de qua loquimur. Prætereà non ita perfectè & vniuerſaliter præcognoſcitur illum effectum ſeu paſſionem eſſe, ſicut poſt demonſtrationem: quod probatur ex eo, quòd poſtquàm cognouimus illum eſſe per inuentionem, iterùm per cauſam eundem demonſtramus.

Ad 4. Ad quartum reſpondetur, non dubium eſſe, non eandem eſſe præcognitionem re, ſubiecti, & dignitatis: nam ſicut aliud eſt ens exiſtens, aliud ens verum, vt dicitur 6. Metap. c. 2. nec aliter, quàm analogicè conueniunt, alia quæſtio & præcognitio vnius, alia alterius: at quia vnicum eſt ens in vtrunque diuiſum, licèt analogum, vox tamen vna & conceptus idem vnica eſt præcognitio, quia eſt vtriuſque: ſicut quamuis ſubſtantia & accidens analogicè ſub ente contineantur, tamen vna cenſetur quæſtio, an ſit de ſubſtantia & accidenti. Nec inſtantia valet: nam quando de aliquo ſubiecto accidens petimus, dicitur quæſtio qualis fit: at quando de toto complexo: per modum vnius ſumpto quærimus, eſt quæſtio ſimplex, an

Dubium. ſit. Dices, quare ergo non petimus de dignitate, quid ſit? Re-

Solu. Caietani. ſpondet Caietanus dupliciter: primò, quia non habent cõplexa definitionem rei: ſecundò, quia nec habent ſecundũ ſe definitionem nominis; nã ſignificatio complexi, eſt ſignificatio

Confutatio ſol. partium, non ſua. Sed neutra ſolutio placet: non prior, quia, vt diximus, hîc non de definitione rei ſermo eſt, ſed de definitione nominis: non poſterior, quia licèt ſignificatio complexi

Solutio alia auth. pendeat ex partibus, tamen modo alio ſignificat complexum; propoſitio enim modo compoſitionis & diuiſionis rem ſignificat: & hoc poterit explicari nominis definitione. Proptereà dico ſignificationem dignitatum eſſe notiſſimam cuilibet etiam addiſcenti ſcientiam, cùm vocabulorum illorum ſignificatio ſit communis & vulgaris. Proptereà non curat Ariſto. explicare per ſe hanc præcognitionem, ſed cum ea quæ eſt, an ſit,

an ſit, coniunxitąt ſignificationes ſubiectorum & paſſiorum non ita patent, cùm ſint particularia; & propterea in his ſeparantur quæſtio & præcognitio, an ſit, & quid ſit.

Ad quintum reſpondetur, præcognoſcere ſubiectum eſſe, eſt præcognoſcere ſubiectum exiſtere, non quòd in præſenti modò exiſtat, ſed temporibus à natura ſtatutis: quo pacto ſcientia eſt de fulgure, vento, eclipſi, quæ dicuntur eſſe, quòd ſuis temporibus exiſtant, quamuis aliqua alia omni tempore exiſtant: ſed an propoſitiones eſſent veræ, etiam ſi nullo tempore exiſtant, alibi dicimus. *Ad 5.*

Ad ſextum reſpondetur, ſenſum illius, maiori & minori cognitis ſimul cognoſcitur concluſio eſſe, ſi quis aſſentit maiori & minori, tales aſſenſus neceſſariò efficient aſſenſum cōcluſionis abſque vlla mora. Quòd ſi petas, an, quando aduenit aſſenſus concluſionis, maneant alij aſſenſus; reſpondeo pro præſenti manere: nec eſt inconueniens aliquibus ſimul variis aſſenſibus aſſentiri, cùm ſint per modum vnius. Ad inſtātiā dico in illo caſu, ſi quis aſſentit maiori & minori, etiā aſſentiet cōcluſioni, ſed propter neceſſitatem huius aſſenſus intellectus perdet aliquem aſſenſum ex aliis octo quos habebat. *Ad 6.*

Ad ſeptimum reſpondetur, Ariſt. non aſſignaſſe defectum illius ſyllogiſmi, ſed concedit concluſionem de ſcientia in vniuerſaliter loquendo: at ſi inferatur de ſcientia particulari & in propria forma, tunc dicendum eſt variari appellationem verbi, cùm modò vniuerſali, modò ſignificationem particulari & ſingulari applicet. Alij dicūt maiorē eſſe modalē compoſitā, ſub qua non licet ſingularia ſubſumere, cū per ſuā de ineſſe regulanda ſit immediatè. Sed hæc de hoc capite ſufficiant. *Ad 7.*

Quid ſit Scire, quid Demonſtratio, & quæ conditiones ad eius Propoſitiones requirantur. Quid ſit propoſitio. Immediatum principium, ac eorum ſpecies. Propoſitiones magis, quàm concluſionem, credendas eſſe. Cap. II.

1 *Scire autem arbitramur vnunquodque ſimpliciter, ſed non ſophiſtico modo, qui eſt ſecundum accidens, cùm cauſam exiſtimamus cognoſcere propter quā res eſt, quod illius cauſa eſt, & non contingere hoc aliter ſe habere.*

2 *Planū igitur, quòd tale aliquid ſcire eſt: nanque & non ſcientes*

*a.l.ipſi. *ſcientes, & ſcientes:illi quidem exiſtimant * ipſi ſic ſe habere,ſcientes verò & habent.*

3 *Quare cuius ſimpliciter eſt ſcientia, hoc impoſſibile eſt aliter ſe habere.Si igitur & alter eſt ſciendi modus,poſteriùs dicemus. Dicimus autem & per Demõſtrationem cognoſcere. Demonſtrationem verò dico ſyllogiſmum ſcientialem. Scientialem autem dico, ſecundum quem, eo quòd ipſum habeamus,ſcimus.*

4 *Si itaque eſt ipſum ſcire,quale poſuimus,neceſſe & Demonſtratiuam ſcientiam ex veris eſſe,& primis,& immediatis, & notioribus & prioribus & cauſis concluſionis.*

5 *Sic enim erũt & principia propria eius quòd demõſtratur;ſyllogiſmus enim erit & ſine his:Demonſtratio autem non erit;non enim faciet ſcientiam.*

6 *Vera quidem igitur oportet eſſe: quoniam non eſt non ens ſcire,vt quòd diameter commenſurabilis.*

7 *Ex primis autem indemonſtrabilibus, quoniam non ſciet non habens Demonſtrationem ipſorum: ſcire enim quorum Demonſtratio eſt,non ſecundum accidens, habere Demonſtrationem eſt.*

8 *Cauſas quoque,& notiora oportet eſſe,& priora. Cauſas quidem, quoniam tunc ſcimus, quando cauſam cognoſcimus:& priora,ſiquidem cauſæ:& præcognita, non ſolũ altero modo eò quòd intelligantur, ſed & eò quòd cognoſcantur quòd ſunt.*

9 *Priora verò ſunt,& notiora bifariam: non enim idem prius natura & ad nos prius,neque notius natura & nobis notius. Dico autem ad nos quidem priora,& notiora, quæ ſunt propinquiora ſenſui:ſimpliciter autem priora, & notiora,quæ longius. Sunt autem longiſſimè quidem ipſa maximè vniuerſalia,proximè verò ipſa ſingularia: & opponuntur hæc ſibiinuicem.*

*a.l.idem autẽ eſt. 10 *Ex primis autem eſt,quòd ex principiis propriis:idem* enim dico primum & principium.*

principium

Principium autem eſt Demonſtrationis propoſitio immediata. Immediata verò, qua non eſt alia prior. 11

Propoſitio autem eſt Enuntiationis altera particula, vnum de vno. Dialectica quidem, quæ ſimiliter accipit vtramuis: Demõſtratiua verò, quæ determinatè alteram, quoniam veram. 12

Enuntiatio autem contradictionis vtrauis particula. 13 *Contradictio verò oppoſitio, cuius non eſt medium ſecundum ſeipſam. Particula autem contradictionis: quæ quidem aliquid de aliquo, affirmatio: quæ verò aliquid ab aliquo, negatio.*

*Immediati verò principij ſyllogiſtici poſitionem quidem dico, quam non eſt monſtrare, neque neceſſe habere docendum quippiam: quam autem neceſſe eſt habere docendum quippiam, dignitatem: ſunt enim quædam talia. *hoc enim maximè in talibus cõſueuimus nomen dicere. Poſitionis verò, quæ quidem accipit vtramlibet particularum Enuntiationis, vt dico eſſe aliquid, aut non eſſe aliquid, ſuppoſitio: quæ verò ſine hoc, definitio. Definitio enim poſitio quidem eſt: ponit enim Arithmeticus vnitatem indiuiſibilem eſſe ſecundum quantum. Suppoſitio autem non eſt: nam quid eſt vnitas, & eſſe vnitatē non idem.* 14

**Aliqui cod. etiam antiqui addūt hæc verba: quæ è domo diſcēs promit, ſecūdū vnā quamque ſcientiam? & ita videntur legere Themiſt. & Ioā. Græ.*

Quoniam autem oportet credere, & ſcire rem, eò quòd talem habemus ſyllogiſmum, quem vocamus Demonſtrationem: eſt autem hic, eò quòd hæc ſunt, ex quibus eſt ſyllogiſmus: neceſſe eſt non ſolùm præcognoſcere prima, aut 15 *omnia, aut quædam, ſed magis: ſemper enim propter quod eſt vnumquodque, illud magis eſt, vt propter quod amamus, illud amicum magis.*

Quare ſiquidem ſcimus per prima & credimus, & illa ſcimúſque & credimus magis, quoniam per illa & poſteriora. *Vide 2. Meta. text. 4.*

Fieri autem non poteſt, vt credat magis iis quæ ſcit, 16 *quæ non eſt, neque ſciens neque meliùs diſpoſitus, quàm ſi*

eſſet ſciens. Accidet autem hoc, niſi aliquis præcognoſcet per Demonſtrationem credentium: magis enim neceſſe eſt credere principiis, aut omnibus, aut quibuſdam, quàm concluſioni.*

*Alex. exponit credētiū, pro creditorum.

17 *Habiturum autem ſcientiam, quæ eſt per Demonſtrationem, non ſolùm oportet principia magis cognoſcere, & magis ipſis credere, quàm ei quod monſtratur; ſed neque aliud ipſi credibilius eſſe, neque notius his, quæ ſunt oppoſita principiis, ex quibus erit ſyllogiſmus, qui eſt contrariæ deceptionis: ſiquidem oportet ſcientem ſimpliciter à credulitate impermutabilem eſſe.*

1 *Scire autem opinamur vnumquodque ſimpliciter, ſed non ſophiſtico modo, &c.*

Capitis ſcopus.

SCopus & finis huius capitis eſt, in generali deſcribere ea, ex quibus Demonſtratio conficitur, & in quæ reſoluenda ſit, poſtquàm in capit. præcedenti ſtatuit eſſe Demonſtrationem, cùm doctrina ex præcedente cognitione fiat. Caput autem diuiditur in quinque partes, ſecundum numerũ eorum quæ ad Demonſtrationem ſunt neceſſaria.

Ante omnia verò, quid ſcire ſit explicat, & meritò: cùm enim optima via conſtruendi, & cognoſcendi inſtrumenta ſit, ipſum finem in quem ordinantur cognoſcere: iuxta finem namque media ſumuntur: finis autem Demonſtrationis ſit ſcire, oportuit primò explicare quid ipſum ſit, vt rectiùs Demonſtratio, quæ inſtrumentum eſt quo ſcimus, manifeſta fieret.

Differunt enim Demonſtratio, & ſcire, vt notat Philop. tripliciter. Primò, ſcientia eſt ipſius Demõſtrationis effectus & finis: Demonſtratio inſtrumentũ eſt & modus quo ſcientiam rei conſequimur. Secundò, notius eſt quid ſcire ſit, cùm omnes ferè id intelligant, quàm demonſtrare, quod non omnes quid ſit percipiunt. Tertiò, ſcire eſt vniuerſalius, cùm etiã ſine Demonſtratione ſciamus: eſt enim ſcientia immediatorum principiorum, eſt etiam ſcientia per definitionem.

Deſcribit igitur in principio Ariſt. ipſum ſcire: nẽpe, ſcire eſt rei cognoſcere cauſam per quam eſt, & quòd illius eſt cauſa, & quòd non poteſt aliter ſe habere. Tria ſecundum Auer. hìc petuntur vt ſcire dicamur. Primò, vt rei cauſam cognoſcamus, talem autem cauſam vt ſit cauſa in eſſe, & non

ſolum

ſolùm cauſa cognitionis, quomodò fumus poſſet dici cauſa ignis, quia per eum, ignem cognoſcimus: hæc autem cauſa, quæ neceſſaria eſt ad ſcientiam, debet eſſe cauſa etiam eſſe rei, ac ob id dicitur, propter quam res eſt. Secundò, vt talem cauſam effectui applicemus, id eſt, ſciamus huiuſmodi cauſam illius rei eſſe cauſam: ſi enim cauſam rei cognoſceremus, & non illam cauſam eſſe rei illius intelligeremus, non diceremur ſcire. Tertiò, quòd non contingat aliter ſe habere.

Hoc tertium aliqui exponunt, vt res quæ ſcitur, aliter ſe habere non poſſit: nam ſcientia non eſt propoſitionum contingentium, ſed neceſſariarum. Alij verò aliter, & bene, inter quos eſt Alber. dicunt hoc cadere ſupra neceſſitatem illationis: vt ſit ſenſus, non contingit aliter ſe habere, quin poſita cauſa ponatur effectus, tūc enim ſcimus, cùm per talem cauſam ſcimus. Philop. meliùs exponit, nempe non eſt contingere aliter ſe habere, id eſt, non poteſt res abſque tali cauſa eſſe, nec ſimiliter poni cauſa quin talis ſit effectus. Hæc igitur neceſſaria ſunt, vt ſcientiam conſecuti dicamur.

Aduerte autem hoc dici ſimpliciter, id eſt, propriè & perfectè ſcire, & non modo ſophiſtico. Notant Philop. & Themiſt. aliud eſſe ſcire ſophiſticū, aliud modo ſophiſtico. Scire ſophiſticum, eſt cognitio procedens ex argumento fallaci & deceptorio: quæ fallacia vocatur accidentis, quia ipſa eſt præcipua qua vtuntur Sophiſtæ, & ad quam reliquæ reduci poſſunt: & ita ſcire ipſum dicitur ſecundum accidens. Eſt autem hæc accidentis fallacia, propter viciniratem accidentis cum ſubiecto, tribuere vni quod non niſi alteri ineſt: vt ſi dicas, omne album eſt color, nix eſt alba, ergo nix eſt color, hoc eſt ſcire ſophiſticum. At ſcire ſophiſtico modo, eſt non per cauſam, ſed per aliquod accidens procedere, etiam ſi ratio ſit probabilis, & non ſophiſtica: vnde per ſcire modo ſophiſtico, ſiue ſecundum accidens, intelligit quamcunque cognitionem diſcurſiuam, quæ non eſt per cauſam.

Manifeſtum igitur erit, quoniam, &c. 2

Probat prædictam deſcriptionem ex communi modo loquendi omniū: ſic enim nominis definitiones & deſcriptionēs, qualis hæc eſt, probari debent. Omnes enim tam ignari, quàm ſapientes tunc opinantur ſe ſcire, cùm rei cauſam ſe habere exiſtimant: nec in rei cognitione quieſcunt, quouſq; cauſam teneant: licèt differant ignari à ſapientibus. Ignari enim nō veras cauſas habent, ſed quas ſolùm opinantur eſſe cauſas: at ſapientes habēt cauſas quas opinantur eſſe cauſas,

& verè ſunt, vterq; tamen ſe ſcire opinatur, cũ cauſam habet. Et nota verbũ, Opinãtur, eſt enim cõmune ſcienti, & neſcienti, quia vterque opinatur ſe ſcire, cùm cauſam habet, licèt per opinionem ſapiens etiam verè ſciat, ruſticus verò non.

3 *Quare cuius ſimpliciter eſt ſcientia, hoc impoßibile aliter, &c.*

Si expoſitionem Latinorum obſeruamus, Ariſtoteles ipſum ſcibile ſeu obiectum ſcientiæ definit: vt ſit ſenſus, illud ſcitur, quod aliter ſe habere non poteſt, id eſt, quod ſimpliciter eſt neceſſarium, & omni tempore; vt homo eſt riſibilis, triangulus habet tres angulos: vel quod eſt neceſſarium ex ſuppoſitione cauſæ; vt poſita terræ interpoſitione neceſſaria eſt eclipſis, & tunc illud, quare, non illatiuum, ſed continuatiuum ſermonis legũt. At mihi magis placet expoſitio Auerrois, vt ex probatione præcedenti velit Ariſtoteles inferre, non poſſe alio modo ſcientiam alicuius haberi, quàm prædicto, nempe per cauſam: & huic ſubnectit, Si quis alius eſt ſciendi modus, poſterius dicetur, qui nempe modus nõ ſit per cauſam. Auerroës per hunc modum intelligit definitionem, ſecundum quam rem incompletè ſcimus, de qua tractaturus eſt lib. 2. Poſteriorum. Sed meliùs mihi videntur exponere Themiſt. & Philop. vt per hunc ſciendi modum intelligat cognitionem principiorum immediatorum, quæ non fit per cauſam, ſed ex ſe ipſis cognoſcuntur ipſa. Quamuis non præter mentem Ariſtotelis poſſemus etiam exponere per hunc modum intelligi Demonſtrationem, quia, nempe ſcientiam quæ ab effectu ſumitur, de qua 1. Poſt. c. 10. agitur.

Dicimus autem ſcire & per Demonſtrationem, &c.

Aliqui Latini hanc verſionem conſiderantes exiſtimarunt hanc eſſe aliam deſcriptionem ipſius ſcientiæ: nempe, ſcire eſt per Demonſtrationem intelligere. At iſte ſenſus eſt præter ſenſum Ariſtotelis: Græcè enim non habetur, niſi (per Demõſtrationem cognoſcimus:) ac ſi vellet Ariſtoteles dicere. Poſtquàm quid ſit ipſum ſcire explicui, volo te intelligere Demonſtratione nos ſcire, & ipſam eſſe ſcientiæ inſtrumentum & modum. Oportebat enim vt ipſam Demõſtrationem coniungeret cum ſuo fine, cùm Demonſtrationis declarãdæ

Dubium. cauſa ipſum ſcire definierit. Poſſes autem dubitare, quæ eſt

Solut. iſta Demonſtratio, per quam cognoſcimus? Reſpondent eſſe ſyllogiſmum ſcientificum, id eſt, quem habentes, ſcimus. Nota cauſam finalem, & per talem cauſam definitionem, ſcilicet Demonſtratio eſt ſyllogiſmus faciens ſcire, id eſt, per quem habemus cauſam rei veram, vt exponit Auer. non cauſam

ſam cognitionis ſolam, aut cauſam fictam, vt per reliquos ſyllogiſmos fieri ſolet.

Si igitur eſt ſcire, vt poſuimus.

4 Hæc eſt ſecunda capitis particula, in qua Ari. ex ipſo ſcire colligit qualis ſit demonſtratiua ſcientia, quæ Demonſtratione habetur, ac proinde quid ſit ipſa Demonſtratio. Dicit igitur, ſi tale eſt ſcire quale dictum eſt, profectò Demonſtratiua ſcientia eſt ex veris, primis, & immediatis, prioribus, notioribus, & cauſis concluſionis: Vnde ſumitur definitio materialis Demonſtrationis à fine demonſtrata: Demonſtratio eſt ſyllogiſmus procedens ex veris, primis, & immediatis, prioribus, notioribus, & cauſis concluſionis. Aduerte autem hîc per ſcientiam Demonſtratiuam intelligi poſſe ipſum ſcire, quod eſt effectus Demonſtrationis: idem notat Albert. tract. 2. c. 2. & Linco. dicentes, Ex, poſſe ſumi pro cauſa materiali, & etiam effectiua, ſecundum quod per Demonſtrationem ipſum ſyllogiſmum demonſtratiuum poſſumus intelligere, aut per Demonſtrationem, ipſam ſcientiam Demonſtratione acquiſitam. Meliùs autem interpretabimur, ſi per eam intelligatur ipſa Demonſtratio, quæ ſcientiam efficit, & ipſius eſt via & modus. Singulas huius partes poſteà Ariſto. diſcutere incipit.

Secunda pars Capitis.

Sic enim principia erunt propria eius, &c. 5

Græci & Latini exponunt hîc Ariſt. ſatisfacere cuidam obiectioni. Nam vt ſit ſcientia alicuius, debet ex cauſis propriis, non ex generalibus & communibus procedere: non enim ſcit niſi qui cauſam propriam tenet. Vnde non ſcit hominem reſpirare, qui ob id ſcit, quia animal eſt, niſi ſciat, quia pulmonem habet: hæc enim eſt propria cauſa. Oportebat igitur dicere Demonſtrationem procedere ex propriis. Ad hoc velut reſpondens dicit, ſi Demonſtratio ex his, quę dicta ſunt, procedit. Etiam ex propriis procedet, vera enim prima, & cętera erunt etiam propria. Auerroës aliter exponit, & meliùs, vt dicat Ariſt. ſic erunt propria eius quod demonſtrandum eſt, id eſt, ſi vera ſunt principia, & propoſitiones ſimiliter primæ, priores, notiores, & cauſæ erunt propriæ, id eſt, accommodatæ, & aptæ ad demonſtrandum. Quaſi dicat, ſi aliter ſe habuerint, non per ea quicquam demonſtrabitur, quamuis ſyllogizari poſſit. Ac propterea ſubiunxit, ſyllogiſmus quidē erit, etiam ſi non ex his procedat, non tamen demonſtratio. Nota ex Themiſt. poſſe ſyllogiſmum procedere ex falſis, & ex his verum inferre: ſequitur enim, omnis lapis eſt animal, omnis

homo eſt lapis, ergo omnis homo eſt animal: non tamen Demonſtratio. Præterea poſſe ſyllogiſmum procedere ex effectibus, non tamen Demõſtrationem: vt, omne riſibile eſt animal rationale, omnis homo eſt riſibilis, ergo omnis homo eſt animal rationale. Præterea poteſt ſyllogiſmus ex cauſis non propriis procedere, non tamen Demonſtratio: vt ſi Chirurgus probaret vulnus circulare difficiliùs curari, quia figura rotunda habet latera diſtantia, cùm ſit capaciſſima, non eſſet hoc demonſtrare, quia cauſa eſt Geometrica, non ipſius propria. Poteſt igitur ſyllogiſmus eſſe, licèt ex his non procedat.

6 *Vera quidem igitur oportet eſſe.*

Incipit ſingulas definitionis partes diſcutere. Ac primò, quod procedat ex veris, ratio eſt, quia quod non eſt, non ſcitur, id eſt, vt dicit Philop. falſi non eſt ſcientia: vt, non eſt ſcientia, diametrum eſſe commenſurabilem coſtæ, quia id falſum eſt. Dices, vnde ſequitur? quia ſcientia eſt verorum, propterea Demonſtrationem ex veris procedere. Nonne ex falſo etiam infertur verum, vt ſuperiùs diximus? dico, verum quidem ex præmiſſis falſis ſequi, quantùm ad vim illatiuam, & propter ſyllogiſmi diſpoſitionem: ſed non ſequitur quantùm ad vim probatiuam, & tanquam ex cauſa; quia quod non eſt, quomodò poteſt eſſe cauſa, aut probare id quod eſt? cùm igitur in demonſtratione non ſolùm inſit vis probatiua quæcunque præter illatiuam, ſed etiam probatiua per cauſam rei, non poterit in ea verum niſi ex vero procedere. Et ita docet Ariſtot. lib. 2. Priorum. cap. 2. vbi hæc ipſemet fatetur de Demonſtratione.

7 *Ex primis autem & indemonſtrabilibus.*

Partem aliam definitionis explicat, nempe quòd procedat ex demonſtrabilibus. Senſus eſt, quoties aliquid demonſtrandum proponitur, tales propoſitiones adducendæ ſunt, vt ipſæ iam alia Demonſtratione non egeant. Quòd ſi aliquando acciderit per propoſitiones demonſtrabiles demonſtrare, non erit perfecta Demonſtratio, quouſq; hæ per indemonſtrabilia tandem demonſtrentur. Et hoc eſt, quod dicit, quòd non ſciet, qui ipſorum Demonſtrationem non habet. Senſus eſt, non quòd ipſa demonſtrentur, ſed qui ipſorum Demonſtrationẽ non habet, id eſt, qui per ea non demõſtrat. Vbi aduerte hîc non negare Ari. eam eſſe Demonſtrationem, quæ per demonſtrabilia, vt malè putauit Auer. probat. Eſt enim iſta Demonſtratio, animũ eſſe impaſſibilis ſubſtantiæ, quia eſt immor

immortalis, licèt demõſtretur etiam eſſe immortalis: ſed non erit iſta perfecta Demonſtratio, quouſque illæ per vltimas demonſtrentur, quæ iam ampliùs non valeant demonſtrari: quæ expoſitio eſt D. Thom. & Philop. Et hoc patet ex Ari. 1. Top. c. 1. vbi dicit, Demonſtrationem procedere ex primis, & veris, aut ex his quæ per prima & vera fidem ſumpſerunt. Quo in loco illam eſſe Demonſtrationem fatetur, quæ ex demonſtrabilibus procedit: cognitis tamen, & per indemonſtrabilia demonſtratis. Probat autem Ari. quòd opus ſit per indemõſtrabilia tandẽ demonſtrare. Virtualiter autem eſt hîc ſupplendus diſcurſus: non ſcitur concluſio, niſi ſciantur pręmiſſæ: ſed pręmiſſæ cùm demõſtrabiles ſunt, nõ ſciuntur niſi demonſtrentur: nec illæ niſi per prima, & immediata: ergo non contingit ſine his demonſtrare perfectè. Minorẽ probat, quia ſcire demonſtrabilia, eſt ipſorũ habere Demonſtrationẽ: ergo propoſitiones demõſtrabiles ſine Demõſtratione nõ ſciuntur. Dixit autẽ ſcire quæ Demõſtrationẽ habent: nam quę nõ demõſtrari poſſunt, ſicut ipſa prima, abſque Demonſtratione ſciuntur.

Dubitabis, quare dixit prima & indemonſtrabilia. Philop. duas adfert ſolutiones, quas poſſumus ad vnam reuocare: quia nempe ſunt aliqua prima, ſed non indemonſtrabilia: vt animum eſſe immortalem eſt prius quàm eſſe impaſſibilem, ſed non eſt illud indemonſtrabile. Prætereà aliquid eſt indemonſtrabile, ſed non eſt primum: nam veſtem eſſe candidam, indemonſtrabile eſt, cùm ſit per accidens, & non eſt primum. Propterea Ariſt. vtrumque coniunxit. Melius tamen eſt, ſi dicamus, per primum intelligi principium, vt ipſe Ari. paulò inferiùs dicit: & tunc cum Buran. oportet legere abſque coniunctione, ſcilicet ex primis indemonſtrabilibus. *Dub. 1.* *Solutio*

Dubitabis, quid per iſta prima indemonſtrabilia oportet intelligere. The. Alb. & Phil. intelligunt dignitates ipſas, quæ proloquia & profata dicuntur: hæc enim ſunt prima, ex quibus Demonſtrationes procedunt, & in quibus ſiſtunt & finiũtur. At quamuis hoc probabile ſit, poſſumus meliùs cũ Auerroë intelligere ipſas propoſitiones quę in ipſa Demonſtratione ſumuntur quæ primæ ſunt, cùm iam ampliùs non valeant demonſtrari. Et profectò videtur eſſe hæc mens Ariſt. qui loquens de primis, dixit, non ſcire, niſi qui per hæc demonſtrat: ſed per dignitates non fit demonſtratio: ſunt enim principia extrinſeca: ergo non de his oportet intelligere. Prætereà quia paulo pòſt explicans quid per prima intelligat, dicit principia propria: ſed dignitates ſunt communes pluribus Demonſtrationibus: *Dub. 2.*

tionibus:ergo non de his loquitur in hoc verbo.

8 *Cauſas quoque & notiora oportet eſſe,&c.*

Proſequitur probare reliquas definitionis partes : & quia duæ ſequentes ex vltima pendebant,incipit eam probare, népe quòd procedat ex cauſis : cùm enim Demonſtratio faciat ſcire,& ſcire ſit,rem per cauſam cognoſcere, ſequitur eã procedere ex cauſis:& ex hoc patet , quòd etiã procedat ex prioribus,nam cauſæ priores ſunt effectu.Subdit , debere eſſe notiores non ſolùm altero modo,id eſt,quantùm ad quid ſignificant,ſed etiam quantùm ad quia ſunt, vt exponunt Philo.& Themiſt.Non enim ſolùm propoſitiones oportet cognoſcere & apprehendere quid ſignificent , ſed etiam quòd ſunt veræ iudicare. In quo loco apparet id quod ſuprà diximus contra Caietanum,complexa habere nominis definitionem.Apparet etiam contra Themiſt.non hoc eſſe intelligendum de dignitatibus:nam de his ſolùm,quia ſunt,oportet intelligere,vt ſuperiùs dictum eſt.

Dubium. Dubitatur,cùm dictum fuerit Demonſtrationem procede-*Solut.* re ex primis,ſuperfluum videtur addere,ex prioribus.Phi.Re-*Philop.* ſpon.per priora hìc intelligenda eſſe proxima : eæ enim ſunt cauſæ priores , quæ proximæ ſunt & propinquæ effectui. At hoc non videtur correſpondere menti Ariſt. nam in textu per hoc , quòd propoſitiones ſunt cauſæ,probat debere eſſe priores:quę probatio eſſet nulla,ſi per priores proximas intelligeret:non enim ſequitur,ſi eſt cauſa,quòd ſit proxima.Alb.reſp. *Solutio.* *Albert.* & ſecundum expoſitionem The.etiam oportet dicere , quòd non de eodem dicuntur illa duo,ſcilicet prima, & priora , ſed prima dicuntur dignitates & proloquia ex quibus procedit Demonſtratio : at dicuntur priores propoſitiones , ex quibus tanquam præmiſſis Demonſtratio conficitur. Et eſt bona ſolutio. Tamen ſecundum expoſitionem noſtram dubium non eſt;nam per primum intelligebamus principium.

Priora autem & notiora dupliciter ſunt.

Cùm propoſitiones priores & notiores oſtendiſſet, quia id multipliciter euenire poteſt, nempe vt aliquid ſit prius & notius,diſtinguit:ſunt enim quædam notiora & priora natura, quædam notiora & priora nobis:non enim hæc eadem ſunt, ſed opponuntur : priora & notiora natura ſunt vniuerſalia, quæ à ſenſu remota ſunt : priora verò & nobis notiora ſunt ſingularia. Hìc textus eſt obſcurus ſatis , occurrunt enim aliquot circa ipſum dubia.

Dub. 1. Primum , quomodò hìc vniuerſalia notiora natura aſſerit, cùm

cùm 1.Phyſ.c.1.vniuerſalia nobis notiora doceat?

Pręterea,quomodò hîc opponi notiora nobis,& natura dicitur,cùm 1.Phy.c.1.eadem eſſe tradat? Dub. 2

Præterea,qua ratione iſta diſtinctio aſſignatur, non enim videtur, quid ex ea colligi poſſit. Dub. 3

Multæ ſunt ſententiæ, tamen duæ mihi videntur dignæ vt proponantur,vt vna aut altera eligi poſſit: priùs tamen terminos,prius nobis & natura,intelligere oportebit.

Aduerte igitur, quemadmodum natura non ſimul producit omnia,nec ſimul omnibus dat eſſe, ſed ordinem quẽdam obſeruat,vt quibuſdam priùs, quibuſdam poſteriùs det eſſe, atque hic ordo naturæ dicitur: ita & noſter intellectus non ſimulper ſe omnia cognoſcit: ſed quædam priùs, quædam poſterius cognoſcit. Atque cùm non eundem obſeruet ſemper ordinem quem natura,fit vt aliud ſit priùs natura,aliud nobis. Priora natura ſunt,quæ priùs eſſe ſortita ſunt, qualia immaterialia reſpectu corruptibilium, cauſæ reſpectu effectuum, partes reſpectu totius, ſimplicia reſpectu cõpoſitorum ex eis. Priora verò nobis ſunt, quæ occurrunt priùs noſtræ cognitioni,ſicut ſenſibilia priora immaterialibus, cõpoſita ſimplicibus,totum partibus, & aliquando effectus cauſis. Hinc eſt, quòd illa dicuntur notiora natura,id eſt,ex ſe priùs cognoſcibilitatem ſortita:cùm enim priùs habuerint eſſe,inde cognoſcibilitatem,ſi non eſſet defectus ex parte noſtra, qui alligati ſenſibus magis naturâ poſteriora cognoſcimus. 1.Fund.

Hoc igitur ſuppoſito eſt prima expoſitio Aue. per ſingularia oportere hîc intelligere cõpoſita ſenſibilia, & quæ eis proxima ſunt:at per vniuerſalia ipſas cauſas, & cauſas cauſarum, quæ ob id vniuerſales dicuntur, quia multos effectus producant,ſicut materia forma, primũ ens:& ita interpretatur vniuerſalia longinqua à ſenſu,nam cauſæ occultę ſunt,compoſita verò ſenſibilia proxima ſenſui propter eorum accidentia, quę ſenſu percipiuntur.Nec hic locus cõtradicit alteri.1.Phyſ. hîc enim eſt ſermo de vniuerſalibus in prædicando, quæ nobis notiora ſunt. Hæc expoſitio probabilis eſt, & poſſumus etiam ſecundum ipſius doctrinam reſpondere ad ſecundum dubium, quomodò 1.Phy. dicit eadem aliquando eſſe nobis nota,& natura:id enim intelligendum eſt de cauſis Mathematicis,quæ notiores ſunt effectibus:hîc verò locus eſt de cauſis ſenſibilium, quæ ignotiores ſunt nobis effectibus, quæ omnia capite præcedenti explicuimus. 1. Expo. Auerr. 2.Exp d. Tho. vera rior.

At S. Tho. & Ægid. cui videtur conſonare etiam Them.

L 5 aliter

aliter exponũt. Propterea aduerte per vniuerſalia hîc vniuerſalia in prædicando intelligi, per ſingularia verò indiuidua ſenſibilia. Poſſunt autem vniuerſalia dupliciter comparari, aut ad ipſa ſingularia indiuidua, aut inter ſe, ſecundum quod vnũ eſt magis vniuerſale altero. Tunc dicitur primò, ſi vniuerſalia ad indiuidua comparentur, & loquamur de cognitione noſtra in communi, ſiue ſit intellectiua, ſiue ſenſitiua, indiuidua & ſingularia nobis ſunt notiora. Patet, quia prima cognitio noſtra eſt ſenſus, qui incipit à ſingulari, vniuerſalia nanque ab intellectu poſt ſenſum percipiuntur: & hoc eſt quod hoc loco Ariſt. voluit, vt verba manifeſtant. Dicitur ſecundò, ſi vniuerſalia inter ſe comparentur, tunc vniuerſaliora nobis ſunt notiora: & hoc docet. 1. Phy.

Sol. 1. Du. *Sol. 2. Du.* Ex hac expoſitione ſoluitur ſecundum dubium, & pariter primum. Reſpondetur enim 1. Phy. dici aliquando eadem nobis & natura eſſe notiora ſimul propter Mathematicas cauſas, vt diximus: hîc autem dicuntur opponi relatiuè, nempe ſingularia, & vniuerſalia: aut per opponi poſſumus intelligere diuerſa eſſe, & non eadem.

Ad 3. Ad tertium dicitur, ad hoc Ari. hæc diſtinxiſſe, vt oſtenderet Demonſtrationem non ex ſingularibus, quæ nobis notiora ſunt, procedere, ſed ex notioribus natura, nempe ex vniuerſalibus. Nec hoc impedit quo minùs ex nobis & natura notis poſſit Demonſtratio procedere, cùm & vniuerſalium quędam nobis nota ſint. Hæc expoſitio mihi magis placet.

9 *Ex primis autem eſt, quod ex proprijs.*

Regreditur Ariſt. vt verbum illud, primis, explicet ac declaret. Diciturque per, prima, intelligi principia: vbi nota, adiunxiſſe, propria, vt indicaret non quæcũque prima ſe dixiſſe, ſed quæ propria & particularia ſint concluſioni demonſtrandæ, quales ſunt immediatæ præmiſſæ, vt diximus. At ſi per, prima, dignitates intelligamus, tunc propterea additum, vt intelligamus dignitates eſſe communes multis Demonſtrationibus, & non eſſe vſui ſingulis, niſi limitentur ſecundũ terminos particularium Demonſtrationum, vt dicitur 11. Meta. cap. 3. & nos dicemus inferiùs: quam expoſitionem tetigit Auerroës.

10 *Eſt autem principium Demonſtrationis.*

Tertia pars Capitis. Hæc tertia capitis pars, in qua deſcribit ferè omnia Demonſtrationis principia: & quia, primum, id eſt, principiũ interpretabatur, definit quid principium ſit, dicens, principium eſt demonſtrationis propoſitio immediata; & iterũ, immediata eſt, qua non eſt altera prior. Alb. diſtinguit immediatã propoſitionem,

poſitionem,& reſpectu cõcluſionis, & reſpectu propoſitionũ. Illa eſt immediata reſpectu concluſionis,quę proximam cauſam continet illius, ita vt non ſit alia propinquior; ſicut immortalem eſſe animum,eſt proxima cauſa, quòd ſit impoſſibilis. Ea autem eſt immediata reſpectu propoſitionum, quæ cauſam dicit,quæ vlteriùs per aliam antecedẽtem non poteſt demonſtrari,ſicut dignitates, & propoſitiones quibus definitio de definito prædicatur.Dubitat verò Albertus, quomodò hîc ſumatur:ſed dubium nõ eſt,quin modo poſteriori, nempe pro ea,quæ indemonſtrabilis eſt:hæc enim principium dicitur.Aduerte ex Themiſtio,non ſat fuiſſe dixiſſe, eſt propoſitio immediata, ſed addere oportuit Demonſtrationis: nam ſunt immediatæ aliæ, vt veſtis eſt candida, quæ principium non eſt,quia ad Demonſtrationem non eſt apta, quod contingens ſit,& ſenſu videtur.

Propoſitionem duob. modis dici immediatã.

11 *Propoſitio eſt enuntiationis altera pars.*

Quia principium per propoſitionem deſcripſerat, nũc propoſitionẽ deſcribit.Eſt autem propoſitio enuntiationis altera pars,vnum de vno.Notat Auer.& Philo. diſcrimen inter hæc tria,enuntiationem,quæſtionem,& propoſitionem, & addere poſſumus concluſionem. Enunciatio dicitur oratio rem verè, aut falſò ſignificans,nec alteri,quàm rebus cõparatur:at Quęſtio eſt enuntiatio per modum interrogationis propoſita,quæ iam probata dicitur concluſio:Propoſitio verò dicitur, vt eſt præmiſſa,ſeu principium,ex quo aliquid probatur.Vnde enũciatio ſuperior eſt his:omne enim verum ac falſum ſignificãt, ac propterea hîc dicitur propoſitio vna pars, id eſt, vna ſpecies enuntiationis. Additur vnum de vno,ſcilicet ſignificans, propter eas,quæ ex æquiuocis conficiuntur,quæ plures enuntiationes potiùs,quàm enuntiatio dicuntur, vt diximus in libro Perihern.

Enuntiatio. Quæſtio. Propoſitio.

12 *Dialectica quidem eſt ſimiliter accipiens.*

Duas propoſitionis ſpecies conſtituit,Dialecticã,id eſt,Topicam, & Demonſtratiuam.Dialectica eſt accipiens ſimiliter quamlibet,ſcilicet partẽ enũtiationis:ac ſi dicat eſt propoſitio, ſiue vera,ſiue falſa,ſiue affirmatiua,ſiue negatiua. Dicit, accipiẽs:quia Dialecticus cũ probabiliter procedat,ac ex probabilibus ſyllogizet, petit à reſpondente propoſitiones aliquas ex quibus procedat:ac propterea dicitur accipiẽs.Dicitur,ſimiliter,quia Dialecticus non magis vnã partẽ,quàm alterã eligit, dummodò probabiles ſint. Hinc apparet natura ſyllogiſmi dialectici: procedit enim ex quibuſcunque propoſitionibus

Propoſitionis duæ ſpecies.

tam

tam veris, quàm falſis, dummodò probabiles ſint. Præterea probat quamcunque partem quæſtionis, dummodò ſit probabilis. Statim definitur propoſitio demõſtratiua, nempe enunciatio quæ ad vnum eſt determinata, nempe ad verum, ac ſi dicat demonſtratiua propoſitio non eſt quælibet, ſiue vera, ſiue falſa, ſed quę vera eſt, & neceſſaria. Vnde colligitur natura Demonſtrationis: nõ enim ex quibuſcunque procedit, ſed ex veris & neceſſariis; nec probat quamcunque quęſtionis partem, ſed veram & neceſſariam.

13 *Enuntiatiò autem contradictionis quælibet.*

Deſcribit enuntiationem, quam in deſcriptione propoſitionis ſumpſerat. Eſt autem enuntiatio contradictionis vtraque pars, id eſt, oratio, tam affirmatiua, quam negatiua: non quòd ſimul vtraque pars dicatur oratio, vt vult Paulus Venetus, ſed quælibet per ſe. Explicat autem ſingulas partes. Primùm contradictio eſt oppoſitio, cuius non eſt medium ſecundum ſe: dicitur oppoſitio, quia in cõtradictione ſunt duo extrema repugnantia, ſicut in aliis oppoſitis dicitur cuius nullum eſt medium, nam alia oppoſita habent medium in proprio ſubiecto, vt album nigrum habent fuſcum, aut in extraneo ſubiecto, nam lapis non eſt cęcus, nec videns, nec ſanus, nec ęger: at cõtradictoria nullum medium habet, nam de quolibet eſt verũ, aut affirmare, aut negare. Vide caput de oppoſitis, in quo diximus multa de his. Dicitur ſecundum ſe, quia reliqua oppoſita fundantur in contradictione, nam vnum oppoſitum dicit virtualiter alterius negationem, & ex hac parte medium nõ habent: at id non ſecundum ſe, ſed vt ad contradictoria reducũtur: at ipſa contradictoria ſecundum ſe medio vacant. Statim partes contradictionis explicat, nempe affirmatio, quę aliquid de aliquo enũtiat, negatio verò quæ aliquid ab aliquo diuidit.

14 *Immediati autem principij ſyllogiſtici.*

Quarta pars Capitis.

Hæc eſt quarta pars capitis, qua immediata principia Demonſtrationis, quæ hactenus in tertia parte deſcripſerat, diuidit. Eſt enim duplex principium, & quod non eſt demonſtrare, nec eſt neceſſe pręhabere docendum; & hoc poſitio dicitur; & etiam, quod non eſt demonſtrare, tamen eſt neceſſe præhabere docendum. In cuius gratiam aduerte, in Demonſtratione non contineri ea omnia, quæ ad generandam ſcientiam ſunt neceſſaria, ſed opus eſt, vt animus diſpoſitus ſit aliis etiã principiis, vt Demonſtratio in eo ſciẽtiam faciat. Sunt autem hæc principia in duplici differentia: quædam quæ abſque vlla Demonſtratione cognoſcuntur; ſed ſolùm lumen naturale. Ea

docet

docet eſſe vera, adeò vt, ſi ſemel quid ſignificent apprehendimus, ſtatim illis acquieſcamus. Et hæc dignitates dicuntur, & communes animi conceptiones: ſine his enim non fit Demõſtratio, ipſæ tamen abſque Demonſtratione cognoſcuntur.

Dices, quare neceſſe eſt vt hæ cognoſcantur antequam ſcientiam doceamur? Reſpo. cum Philop. quia ſunt per ſe notæ, & non opus eſt arte aut magiſtro exteriori, vt eis aſſentiamur: ſed lumen intellectus noſtri ſolùm eſt magiſter, ac ob id cum tali cognitione ad artes diſcẽdas accedimus. Et eſt optima reſponſio. Poſſumus tamen reſpõdere aliter: propter quod aduertere oportet has dignitates vt plurimùm conſici in materia vniuerſaliori, quàm ſit ea, quam artes particulares tractant: nam, omne totum eſt maius parte, & ſimilia, non ſolùm rebus Geometricis, ſed etiam aliis inſunt, propterea non eſt illius artis hæc docere. Dices, cuius igitur erunt artis? Reſpõd. Ariſtot. 11. Meta. c. 3. & 4. cap. 3. id eſſe Metaphyſici, qui communia tradit. *Dubium. Solutio.*

Dices, ergo non poterimus accedere ad artes alias; quæ his indigent principiis ſine Metap. Dico, & nota: nullæ artes habẽt res ita ſibi proprias, quin aliquibus earum abſque vlla arte poſſimus aſſentiri: hoc tamen non efficit, vt illius artis eſſe deſinant: ita ſe habent hæc principia, quæ ad Metaphyſicam pertinent, licèt ſine Metaphy. habitu cognoſcantur perfectè. *Obiectio. Dilutio.*

Ex his fit manifeſta definitio dignitatũ, nempe principium, quod non eſt demonſtrare, ſed eſt neceſſe præhabere docendum. Alia ſunt principia, ex quibus Demonſtrationes procedunt: ſunt tamen magis particularia, quæ poſitiones dicuntur, vt à puncto in punctum linea duci poteſt, in quolibet centro circulum deſcribere. Hæc autem principia in tribus differunt à dignitatibus: dignitates enim nunquam demonſtrari poſſunt, at poſitiones non demonſtrantur in illa ſcientia cuius ſunt, poſſunt tamen in alia ſcientia demonſtrari. Prçtereà dignitates ſunt communes pluribus artibus, at poſitiones ſunt ex materia peculiari illius artis: ac propter hęc duo definit eas Ariſto. eſſe principia quæ non demonſtrantur, nec eſt neceſſe præhabere docendum, nam propria ars quælibet declarat. Prætereà dignitates nulla via oportet probare, at poſitiones probantur, licèt non demonſtratione, inductione tamen aliqua, & exemplo manifeſtantur, cùm non ſtatim ex terminorum apprehenſione cognoſcantur, ſicut dignitates. Hæc igitur principia hic Ariſt. manifeſtat, ex quibus demonſtratio procedit. *Poſitiones à dignitatibus trifariam differunt.*

Statim poſitionem ſubdiuidi in eam, quæ propoſitio eſt,& rem eſſe, aut non eſſe ſignificat, & hæc ſuppoſitio dicitur: & eam quæ non ſignificat rem eſſe, aut non eſſe, & hæc definitio eſt. Definitio enim non eſt propoſitio, eſt tamen poſitio: nam in ſcientiis ponuntur definitiones ſubiectorum, & eorum de quibus tractant tanquam principia: nam in Geometria ponuntur definitiones lineæ, puncti, ſuperficiei & aliorum, in Arithmetica ponitur definitio vnitatis, ſcilicet quod eſt indiuiſibile ſecundum quantitatem. Hîc aduerte, inter ſuppoſitiones eſſe præmiſſas Demonſtrationis cuiuslibet, quæ ſupponũtur ad ſcientiam concluſionis, ſicut ſuppoſitiones aliquæ cõmunes in ſcientiis ſupponuntur ad ſcientiam multarum Demonſtrationum.

Hîc eſt dubium, quomodò Ariſt. definitionem vocat poſitionem, cùm poſitio ſit principium, & principium propoſitio, at definitio non ſit propoſitio. Themiſt. dubium hoc propoſuit, ſed aliis diſcutiendum reliquit, forſan quia exiſtimauit Ariſt. in hoc dormitaſſe. Albert. reſpondet docendo, non omnem poſitionem eſſe propoſitionem, ſed non reſpondet ad Ariſt. qui poſitionem principium dixit, principiũ verò per propoſitionem definiuit. S. Tho. reſpondet definitionem quidem ſecundum ſe non eſſe propoſitionem, ſed ea cognita, facilè eſſe propoſitionem conſtituere. Philop. reſpondet ſumendam definitionem applicatam cum definito, quod in propoſitione fit, ac ob id definitio propoſitio dicitur. At quia Ariſt. dixit, non ſignificare eſſe aut non eſſe, explicat, talem propoſitionẽ definitionis non prædicare aliud Eſſe prædicati de ſubiecto, ſed idem prorſus, ac ob id dicitur non ſignificare eſſe vel non eſſe. Auerroës tandem admittit definitionem ſumendam cum definito, quod in propoſitione fit: ſed dicitur non ſignificare hanc propoſitionem eſſe, aut non eſſe, id eſt, exiſtere, quia re vera iſtæ definitiones, quæ poſitiones dicuntur, ſunt nominis, definitiones verò nominũ, etiam ſi cum definito propoſitionem faciant, ponunt rem eſſe, aut non eſſe, ſed ſignificationẽ manifeſtant. Hoc intellige: frequentiùs ita eſſe, nam etiam definitiones rei poſitiones dicuntur: quælibet enim ſcientia definitionem ſui ſubiecti non demonſtrat, ſed ſupponit: & ita tollitur omnis contradictio.

Dubium

Themiſt.

Solutio Albert.

S. Thom.

Philop.

Auerr.

15

Quoniam autem oportet credere.

Pars quinta & vltima Capitis.

Hæc eſt vltima capitis pars, in qua Ariſt. probat id quod ſuperiùs dixit, nempe propoſitiones eſſe notiores concluſione. Et probat primò cognoſci, poſteà cognoſci magis, & tandem

cognitionem propoſitionum aut eſſe ſcientiam, aut aliud genus cognitionis meliùs quàm ſcientiam. Argumentum autem huiuſmodi eſt: Quia Demõſtrationem tenemus & cognoſcimus, ſcimus rem: ſed Demonſtratio eſt propoſitiones ipſæ: ergo quia tales propoſitiones cognoſcimus, rem & concluſionem ſcimus. Secundò; His propter quæ aliis credimus, magis credimus: ſed propter propoſitiones, vt probatum eſt, concluſioni credimus: ergo præmiſſis magis credimus. Maior patet: propter quod enim vnunquodque tale eſt, illud magis eſt. Hîc aduerte Ariſt. dixiſſe, quòd oportet omnibus, aut quibuſdam propoſitionibus magis aſſentire, quia vt notat Phil. aliquando accidit propoſitiones eſſe demonſtrabiles iterum, & tunc eſt ſcientia illarum, ſicut & concluſionis, cùm per aliud cognoſcantur: quamuis vt benè dixit Albertus, quatenus per illas propoſitiones etiam ſi demonſtrabiles aliis aſſentimur, magis eis aſſentimur.

Non poteſt autem credere magis quæ non ſcit. 16

Hîc Ariſt. probat propoſitionum cognitionem aut eſſe ſciẽtiam, aut aliam meliorem cognitionem quàm ſcientiam. Et hæc litera eſt corrupta, cùm non ſit ita Gręcè: oportet enim ſic legere, Fieri non poteſt, vt credat magis quæ ſcit. Senſus eſt, nõ poteſt quis magis aſſentire propoſitionibus, quas nec ſcit, nec earum habet aliam meliorem cognitionem, quàm concluſioni, quam ſcit. Cùm igitur magis propoſitionibus aſſentiatur, quàm concluſioni quam ſcit, præmiſſarum profectò habebit aut ſcientiam, aut aliam meliorem cognitionem. Et hoc intellige de dignitatibus & aliis principiis.

Aduerte tunc principiorum haberi ſcientiam, cùm demon-
ſtrabilia ſunt, & per cauſam cognoſcuntur: tum verò inde- 4
monſtrabilia ſunt, illorum cognitio vocatur intellectus, qui
eſt præſtantior quàm ſcientia.

Poſteà ſubdit illud abſurdum, nempe aſſentire magis iis, quæ neſcimus, quàm iis quæ ſcimus ſequi, niſi quis propoſitionum ipſarum habet talem cognitionem, quam diximus. Sunt autem verba, (niſi aliquis præcognouerit per Demõſtrationem credentium) id eſt, niſi quis ex illis, quæ per Demonſtrationem credunt, præcognouerit, id eſt, propoſitiones ſic cognouerit. At melior eſt ſenſus, ſi ſic interpretemur; niſi aliquis cognoſcat ea per quæ in Demonſtrationem credimus, nempe propoſitiones: nam licèt ille genitiuus, credentium, ſit Græcè, tamen ſignificat fidem facere, nempe πιστεύοντων.

Debentem

17 *Debentem autem habere ſcientiam.*

Concludit eum, qui ſcit non ſolùm propoſitiones hab ere notiores concluſione, ſed præter propoſitiones nihil debere habere notius, quàm oppoſitas propoſitiones (ex quibus fit ſyllogiſmus contrarius Demonſtrationi, qui dicitur ſyllogiſmus ignorantię) eſſe falſas: nam qui ſcientiam habet, non poteſt mutari aliqua ratione oppoſita Demonſtrationi. Et hæc circa capitis expoſitionem.

QVAEST. VNICA. *Circa ea quæ ſecundo capite continentur.*

Impugnatur textus. ADuerſus ea quæ in textu docemur occurrunt aliquot difficultates & argumenta. Primò cõtra definitionem ipſius ſcire: nam cùm definitio per genus & differentiam rei debeat
1 aſſignari, nullum genus, nulla differentia in eiuſmodi definitione apparet: ac ob id non videtur eſſe bona.

2 Secundò, tunc, inquit, ſcimus, cùm cauſas cognoſcimus, & ex cauſis ad effectus procedimus. Angeli perfectè ſciunt, & tamen non per cauſas cognoſcunt, cùm non ſint diſcurſiui nec ex cognitione cauſarum ad effectuum cognitionem procedant, ſed ſimul vtrumque cognoſcant.

3 Tertiò, contra id, quod dicitur per Demonſtrationem nos ſcire. Demonſtratio non oſtendit medium eſſe cauſam cõcluſionis, ſed ſolùm procedit ex cauſa: at ad ſcientiam non ſat eſt cognoſcere cauſam, ſed quod illius eſt cauſa: ergo per Demõſtrationem non ſcimus.

4 Quartò, multæ ſunt Demonſtrationes potiſſimæ, quæ ex cauſis non procedunt: ergo videtur diminuta definitio. Probatur antecedens: nam de Deo demonſtramus eſſe infinitum, quia eſt actus purus, & vnum attributum per aliud, & tamen in ipſo Deo non eſt aliquid quod ſit cauſa aut effectus.

5 Quintò, ſi Demonſtratio ſ mper ex cauſis procederet, ſemper ex notioribus natura eſſet: ſed notiora natura ſunt ſæpe ignota nobis: ergo ex ignotis nobis procedet: non ergo eſſet inſtrumentum ſcientiæ noſtræ: non enim quis ex ignoto ad notius procedit.

6 Sextò, non videtur eſſe vlla propoſitio immediata: ergo nõ bene per immediatam propoſitionem definit principium. Probatur antecedens: ſi enim aliqua eſſet, maximè ea, in qua definitio de ſuo definito prædicatur: ſed hæc non eſt, cùm poſſit demonſtrari per aliam definitionem: finalem enim per materialem demonſtramus, & contrà.

7 Septimò, Aſſenſus præmiſſarũ eſt cauſa neceſſaria aſſenſus conluſionis,

concluſionis:ſed cauſa neceſſaria nõ impedita producit effectum ſibi æqualem:ignis enim ignem æqualem producit:ergo aſſenſus concluſionis erit æqualis aſſenſui præmiſſarum.

8 Octauò,illa Maxima,Propter quod vnumquodque tale,& illud magis,eſt falſa:ergo ex ea nihil probatur. Patet antecedens:non enim ſequitur, ego deambulo propter ſanitatem, ergo ſanitas magis deambulat:nec,homo inebriatur propter vinum, ergo vinum magis inebriatur. Hæc ſunt præcipua dubia.

1. Fund. Circa primum eſt notandum, ſcire dupliciter ſumi, vno modo communiſſimè,pro quacunque cognitione,ſiue clara, ſiue dubia, ſiue certa, ſiue incerta: quo modo quicquid cognoſcimus,dicimur ſcire. Altero modo ſumitur ſtrictiùs,pro cognitione clara & euidenti rei,quæ dicitur comprehenſio.

4. gradus coprehenſionis. Huius ſecundæ ſcientiæ quatuor ſunt gradus, vt notat Albert.tract.2.c.1.& Linc. ſuper hoc caput. Primus eſt ſcientiæ impropriè dictæ,pro quacunque clara & euidenti cognitione rerum contingentium:dicimus enim, ſcio hominem currere,dum video:ſcio etiam quæ ſenſu dignoſco:ſed iſta,licet euidens ſit, propriè tamen non eſt ſcientia, cùm nec ſit per cauſam,nec res ſint ſtabiles. 1

Secundus gradus ſcientiæ eſt proprius pro cognitione rerum quæ plerumq; ſunt per ſuam cauſam: vt ſcimus in hyeme pluuias eſſe,tonitrua in autumno,licèt id aliquando deficiat:ac proptereà non eſt eorum perfectiſſima ſcientia. 2

Tertius gradus eſt magis propriè ſcientiæ,pro cognitione rerum ſimpliciter neceſſariarum, quæ ſemper ita ſe habent, qualia ſunt principia immediata & per ſe nota: non tamen hæc ſcientia eſt per cauſam,cùm illa non habeant cauſam. 3

Vltimus gradus eſt ſcientiæ propriiſſimæ, pro cognitione rei ſimpliciter neceſſariæ per ſuam cauſam: & hoc ſcire eſt, quod præſertim hîc conſideratur & deſcribitur: quamuis etiam latiùs definiri poſſumus dicere,pro cognitione rei ſimpliciter neceſſariæ,aut quæ plerumque eſt per ſuam cauſam. 4

2. Fund. Eſt ſecundò aduertendum ex Ægid. tres eſſe rationes per quas ſcientia perfecta rei debeat eſſe per cauſam, quando talis res cauſas habet. *1. Ratio.* Prima eſt ex parte rerum quæ ſciuntur: cùm enim ſcientia ſit perfecta cognitio eſſe ipſarum rerum, eſſe autem rerum à ſuis cauſis pendeat & procedat, ob id ſcientia cauſas rerum cognoſcimus: aliter enim eſſe earum perfectè non cognoſceretur. *2. Ratio.* Secunda eſt ex parte intellectus, qui ſumit cognitionem ab ipſis rebus:at res à ſuis dependent

cauſis,ideò & intellectus noſter in ſua perfecta cognitione à
3.*Ratio.* cauſis dependet,& ad cauſas cognoſcendas inclinatur. Tertia eſt ex parte obiecti intellectus, quod eſt verum ipſum tranſcendentale:ſed rei veritas conſiſtit in adæquatione & ſimilitudine ad ſuas cauſas, ergo intellectus hoc verum perfectè non cognoſcet niſi ex cauſis.

3.*Fund.* Eſt tertiò aduertendum, hanc ſcientiæ definitionem eſſe nominis,vt omnes fatentur: non tamen adeò eſt nominis, quin per eam ipſam etiam rem poſſimus intelligere. Definitio enim rei hæc eſt:Scientia eſt cognitio vera,certa, & euidens,ex propriis cauſis rei genita.Cognitio,loco generis eſt: vera,ad excludendos errores:certa, ad excludendam opinionem, quæ eſt incerta:euidens, ad excludendam fidem, quæ cùm ſit vera & certa,eſt obſcura:ex cauſis,ad excludendã cognitionem principiorum,quæ vera,certa, & euidens eſt, ſed non per cauſam. Hæc omnia in illa definitione Ariſtot.ſunt: nam dicitur cognoſcere,per cauſam, & quod res eſt, in quo manifeſtatur veritas & non eſt aliter ſe habere certitudo, & quod illius eſt cauſa,claritas & euidentia. Ex his reſpondetur ad primum, non eſſe in definitionibus nominum genera & differentias:talis autẽ eſt hæc definitio: at quia ſimul explicat rem,ideò virtualiter genus habet & differẽtiam, vt diximus.

Ex dictis ſoluitur primum.

Ad 2. Ad ſecundum reſpondetur, & eſt maximè notanda ſolutio,aliud eſſe ſcire,aliud per demonſtrationem ſcire.Scire ſolùm dicit hoc,vt rem & cauſam rei cognoſcamus applicãdo: at ſcire per Demonſtrationem eſt,non ſolùm rem & cauſam cognoſcere, ſed ita vt per cognitionem cauſæ venerimus in cognitionem effectus: vnde ſcire per Demonſtrationem ſuperaddit modum ſciendi, qui eſt per diſcurſum & Demonſtrationem,qui modus eſt & inſtrumentum ſciendi: ipſa tamen ratio ſcientiæ in cognitione rei & cauſæ conſiſtit:& hęc eſt in Angelis, licèt non per talem modum, nempe diſcurrendo,ob idque Angeli habent perfectè ſcientias, & ſciunt, licèt non per cognitionem cauſarum in effectuum cognitionem deuenerint, ſicut nos, nam hoc eſt modus ſciendi, non ſcire nempe ipſum diſcurrere. Et ſic ſoluitur argumentum ſecundum:& nota ſolutionem.

Ad 3. Ad tertium,aliqui voluerunt particulam cauſalem addendam in maiori & concluſione,vt dicamus,omne animal rationale eſt riſibile,quia eſt animal rationale:omnis homo eſt animal rationale:ergo omnis homo eſt riſibilis,quia eſt animal rationale. Sed iſta opinio non conſonat Ariſtot. nullus enim

Solutio aliorum.

enim in ſcientiis talium Demonſtrationum eſt vſus. Et talis opinio procedit ex eo, quòd Demonſtrationes paucas habemus potiſſimas, in quibus experiremur non eſſe opus tali additione. Propterea dico Demonſtrationem oſtendere cauſam, & ipſum effectum: ex ipſa tamen cognitione cauſæ ſtatim cognoſcimus illam eſſe illius effectus, & non poſſe aliter habere: habet enim hæc cauſa, vt ipſius cognitio perfecta ſimul etiam claudat applicationem ad effectum: nõ ergo opus eſt addere, cùm in ipſa cognitione principiorum comprehendatur. Et per hoc ſoluitur argumentum. *Solutio verior.*

Ad quartum reſpondetur, admittendo illas eſſe Demonſtrationes, & eiuſmodi ſæpe fiunt in Metaphyſica: tamen per cauſam non ſolùm oportet intelligere cauſas illas quatuor Phyſicas, ſed rationes & conceptus quoſdam obiectiuos, qui ſe habent per modũ cauſarum, ex qua ſoluitur argumentum. *Ad 4.*

Ad quintum, Themiſt. hoc 1.c.4. dicit Demonſtrationem procedere ex notioribus natura, nec ſe ſubmittere ad menſuram ingenij noſtri, ſed rectam tenere naturæ viam. Sed iſta ſententia non videtur ſoluere dubiũ: propterea dico ſemper Demonſtrationem procedere ex notioribus natura, cùm ex cauſis procedat: ſimiliter procedit ex notioribus nobis, nam in Philoſophia, in qua cauſæ ſunt ignotæ nobis, effectus verò notiores, non demonſtramus effectus per cauſas, niſi cũ cauſæ notiores ſunt effectibus. Sunt enim effectus quidã per ſe noti, alij verò occulti: per ſe notas cauſas indagam⁹, per quas indagatas & notas alios effectus nobis occultos demonſtramus. Et hoc eſt valdè notandũ, vnde ſemper etiam ex notioribus nobis procedimus, vel quia ipſa ſunt ſimul natura, & nobis nota, vel quia aliqua via priùs ea nobis nota fecimus. *Ad 5.*

Dices, quod cùm per eoſdem effectus indagamus cauſas, quos iterùm per cauſam indagamus & demonſtramus, videtur inutilis regreſſus, & quòd cauſa non ſit notior, cùm ab eodem effectu ſumpſerit cognitionem. Auerroës has Demonſtrationes dicebat oſtendere propter quid ipſius effectus, ſed non eſſe ipſius, cùm primo ſit cognitus eſſe 2. cæli. com.35. & 8. Phyſic. com.65. *Dubium contra ſolutiones.* *ſol. Auer.*

At tu aduerte admodum, licèt effectu indagemus cauſam, tamen per cauſam illum eundem effectum multò perfectiùs cognoſcimus: antè enim experientia aliqua particulari, non per cauſam vniuerſaliter, & immutabiliter illum cognoſcimus, propterea non eſt inutilis iſte regreſſus. Præterea licèt ab effectu inceperimus cauſam indagare, tamen illi inuentæ fir- *Soluitur melius.*

mius adhæremus, & illius cognitio multò maiorem claritatem in nobis facit ex ipſius ſpeculatione proueniente: vnde notior eſt effectu, non enim illius cognitio tota ex effectu prouenit, quamuis ex eo ſit orta. Vnde tres ſunt hîc cognitiones, prima imperfecta effectus, per quam ad ſecundam cauſæ cognitionem perfectam deuenimus, & per hanc ad tertiam eius effectus perfectam cognitionem regreſſi ſumus. Et hoc nota.

Ad 6. Ad ſextum reſpon. duplicem eſſe propoſitionem immediatam, alteram ſimpliciter, quæ nullo modo poteſt demonſtrari, quales ſunt dignitates, & per ſe nota: alteram ſecundũ quid, quæ aliquo genere demonſtrari non poteſt, licet in alio demonſtretur. Tales ſunt definitiones, quæ per cauſas aſſignantur: nam licet propoſitiones earum per diuerſum genus cauſæ demonſtrentur, tamen ſecundum idem genus non demonſtrantur.

Ad 7. Ad ſeptimum reſpon. ſemper verum eſſe magis aſſentiri præmiſſis, quàm concluſioni, cùm concluſio non niſi ex præmiſſis cognoſcitur: nam ſi concluſionem non ſolùm ex præmiſſis, ſed etiam alia via, experientia nempe, aut fide teneremus, magis concluſioni, quàm præmiſſis aſſentiremur: cùm verò propter ſolas præmiſſas credimus, clarior eſt aſſenſus præmiſſarum, quamuis non poſſit ſemper diſtingui iſte claritatis exceſſus. Nec argumentum conuincit: nam quando cauſa eſt vniuoca, & eiuſdem ſpeciei, effectum æqualem producit, at quando eſt diuerſæ ſpeciei, non producit æqualem, ſicut ſol non producit ſolem. Cùm igitur cognitio principiorum ſit alterius ſpeciei, eſt enim ſine medio abſque cauſa, cognitio verò concluſionis per medium, & cauſam, præmiſſæ ſimilem effectum non producunt in æqualitate.

Ad 8. Ad octauum omiſſis aliorum ſententiis, iſta propoſitio; Propter vnumquodque tale, & illud magis, quadrupliciter
1 eſt limitanda. Primò, quando idem prædicatum ineſt vtriq; vni propter alterum: vnde non valet, deambulo propter ſanitatem, ergo ſanitas magis deãbulat; non enim vtrique deam-
2 bulare ineſt: & ita declarat Philo. Secundò, vt tale prędicatum ſuſcipiat magis & minus; aliter enim non valebit: vnde non ſequitur, Ego ſum riſibilis, quia homo eſt riſibilis: ergo homo eſt magis riſibilis: nec valet, Petrus eſt homo propter patrem ſuum: ergo pater eſt magis homo: & ita limitat Alber.
3 Tertiò, vt ſit in rebus poſitiuis: nam in effectibus priuatiuis non valet; non enim ſequitur, Petrus eſt paruus propter patrem:

trem:ergo pater eſt magis paruus: Propter Deum non diligo mundum:ergo magis non diligo Deum:ita limitant Doctores Louanienſes. Quartò, vt ſint diuerſa prædicata, aliter non valet: vt video propter oculos: ergo oculi magis vident, non ſequitur: nam non aliud eſt videre meum, & oculorum. 4

At profectò ſi rectè perpendamus, ſub prima limitatione reliquæ clauduntur. Quando enim aliquod prædicatum ineſt multis, vni propter alterum, tunc magis, aut perfectius ineſt alteri: cùm igitur credamus præmiſſis, & concluſioni, huic autem propter præmiſſas, magis credimus præmiſſis, & per hoc ſoluitur argumentum. Eſt autem aduertendum, cognitionem concluſionis dici Scientiam: præmiſſarum verò immediatarum, & dignitatum Intellectum, non vt potentiam significat, ſed vt cognitionem quandam talium principiorũ, & habitum ſignificat. 6. Ethic. c. 6. At cognitio concluſionis ſimul & præmiſſarum Sapientia, vt dicitur lib. 1. Mag. mor. c. 33. quamuis ſapientia in alia ſignificatione etiam ſcientiam rerum altiſſimarum ſignificat, qualis Theologia ſupernaturalis, & Metaphyſica inter naturales, vt dicitur 1. Metaph. c. 2. Et hæc pro capitis diſputatione ſufficiant.

Scientia. *Intellectus.* *Sapiẽtia.*

Opinionum confutatio, & eorum qui omninò Demonſtrationem tollunt, & eorum qui omnium Demonſtrationem eſſe ponunt. Cap. III.

Nonnullis quidem igitur, eò quòd oportet prima ſcire, non videtur ſcientia eſſe: quibuſdam verò eſſe quidem, verùm omnium Demonſtrationes eſſe: quorum neutrum neque verum, neque neceſſarium. 1

Qui quidem enim ſupponunt nõ eſſe omninò ſcire, hi in infinitum exiſtimant reduci, tanquam non ſcientes poſteriora per priora, quorum non ſunt prima, rectè dicentes: impoſſibile namque infinita pertranſire. Si verò ſtant, ac ſunt principia, hæc eſſe ignota, cum Demonſtratio de ipſis non ſit, quod dicunt eſſe ſcire ſolùm: ſi verò non eſt prima ſcire, neque quæ ex his eſſe ſcire ſimpliciter, neq; propriè, ſed ex ſuppoſitione, ſi illa ſunt. 2

3 *Alij autem ipſum quidem ſcire confitentur, per Demonſtrationem enim eſſe ſolùm, ſed omnium eſſe Demonſtrationem nihil prohibere: *contingere enim circulo fieri Demonſtrationem, & ex iis quæ ad ſe inuicem.*

* a.l. contigit enim circulariter omnia demonſtrare.

Nos verò dicimus, neque omnem ſcientiam demonſtratiuam eſſe, ſed eam, quæ immediatorum eſt, indemonſtrabilem. Quódque hoc ſit neceſſarium, manifeſtum. Si enim
4 *neceſſe quidem ſcire priora, & ex quibus Demonſtratio, ſtant autem aliquando immediata, hæc indemonſtrabilia neceſſe eſt eſſe.*

5 *Hæc igitur ita dicimus, & non ſolùm ſcientiam, ſed & principium ſcientiæ eſſe quoddam dicimus, quo terminos cognoſcimus.*

6 *Circulóque quòd impoſſibile demonſtrare, ſimpliciter planum: ſiquidem ex prioribus oportet Demõſtrationem eſſe, & notioribus: impoſſibile enim eſt, eadem eiſdem ſimul priora, & poſteriora eſſe. Niſi altero modo, vt alia quidem ad nos, alia verò ſimpliciter, quo modo inductio facit notum. Si verò ſic, non eſſet vtique ſimpliciter ſcire bene definitum, ſed dupliciter: aut non ſimpliciter altera Demonſtratio, quæ fit ex nobis notioribus.*

7 *Accidit autem dicentibus circulo Demonſtrationem*
1 *eſſe, non ſolùm quod nunc dictum eſt, ſed nihil aliud dicere, quàm quod hoc eſt, ſi hoc eſt: ſic autẽ omnia facile monſtrare. Manifeſtum autem, quòd hoc contingit tribus terminis poſitis, per multos nanque aut paucos reflectere dicere, nihil differt: per paucos autem aut duos. Quãdo enim A. exiſtente, ex neceſſitate ſit B. hoc autem, ipſum C. A. exiſtente, erit C. Si itaque A. exiſtente, neceſſe eſt B. eſſe, hoc autem exiſtente, ipſum A. hoc enim erat circulo, ponatur A in quo C. Dicere igitur B. exiſtente, A. eſſe, eſt ipſum C. eſſe dicere: hoc autem quoniam A. exiſtẽte, ipſum C. eſt, C. autem ipſi A. idem. Quare contingit dicere circulo aſſerentes eſſe Demonſtrationem, nihil alterum, quam*

quod

quod A. exiſtente A. eſt. Sic autem facile eſt omnia monſtrare.

Verùm neque hoc poſſibile præterquam in iis quæcun- 8
que ſe inuicem conſequuntur, quemadmodùm propria. Vno* **a. l. non*
quidem igitur poſito, quod nunquam neceſſe eſt aliquid eſſe *niſi in cō-*
alterum monſtratum eſt. Dico autem vno quod neque ter- *uertibili-*
mino vno, neque poſitione vna poſita: ex duobus autem po- *bus.*
ſitionibus primis & minimis contingit, ſiquidem & ſyllogizare. Si igitur & A. ſequatur ex ipſo B. & C. & hæc ex ſe inuicem & ex ipſo A. ſic quidem contingit ex ſe in-
*uicem monſtrare omnia petita in prima figura, * quemad-* **a.l. vt in*
modùm monſtratum fuit in his, quæ de de ſyllogiſmo. Mō- *libro Prio*
ſtratum autem eſt quod in aliis figuris, aut non fit *rum oſtē-*
*ſyllogiſmus, * aut non de acceptis. Quæ verò non contrà* *ſum eſt.* **a. l. ex*
prædicantur nullo modo eſt monſtrare circulo. Quare quo- *his quæ*
niam pauca talia in Demonſtrationibus, manifeſtum quòd *ſumpta*
vanumque & impoſſibile eſt dicere, ex iis, quæ ad ſe inui- *ſunt.*
cem. Demonſtrationem eſſe, & propter hoc omnium contingere eſſe Demonſtrationem.

Quibuſdam autem igitur, &c. 1

ARiſt. in hoc capite euellit duos errores quorūdam, pro- *Intentio*
cedentes ex his, quę dixerat in vltima parte capitis: nem- *Ariſt.*
pe principia, & præmiſſas ſciri, & earum ſcientiam eſſe, cùm per eas concluſioni aſſentiamur. Ex hoc autem aliqui exiſtimantes nihil ſciri, niſi per Demonſtrationem, aſſerebant non poſſe ſcientiam eſſe. Alij idem arbitrantes, eſſe quidem exiſtimabant ſciētiam, ſed circulum eſſe in Demonſtrationibus, nempe per concluſionem, præm[illegible]ſſas, & per præmiſſas concluſionem demonſtrari. Vtrumque autem, inquit Ariſt. ſcilicet ſcientiam non eſſe, aut circulum fieri, nec eſt verum, nec neceſſarium: id eſt, nō eſt vera ſententia, nec rationes aut probationes habet neceſſarias, vt Latini exponunt: at meliùs poſſemus dicere, non eſt neceſſarium, id eſt, non neceſſariò ſequitur ex eo, quòd principia ſciamus.

Dubitat Philo. cùm quęſtio, quid ſit, poſtponenda ſit quę- *Dub.*
ſtioni, an ſit, quî fiat, vt Ariſt. definita Demonſtratione, modò *Philop.*

 diſputet,

diſputet, an ſit, nempe contra priores, qui ſcientiam & demõſtrationem de medio auferebant.

1. Reſpon. querũdã. Reſpondent, quæſtionem, quid nomen ſignificet, antepo- nendam quæſtioni, an ſit, quando nomen obſcurum eſt: quod fecit Ari. 4. Phyſi. vbi primò quid vacuum, id eſt, quid ſignificet; poſteà, an ſit, diſputauit: ſecùs eſſet de definitione, quid res ſit; hæc eſt enim poſtponenda. Hæc ſententia mihi nõ placet, ſupponit enim definitionem nominis eſſe eam, quæ data eſt de Demonſtratione, quod tamẽ eſt falſum: eſt enim definitio rei & per materiam, & etiam altera, quæ datur per finem: cùm præſertim nullibi aliam Demonſtrationis definitionem habeamus.

Reiicitur 1. Reſpon.

2. Reſp. Lincon. reſp. hoc caput non eſſe de neceſſitate huius libri, quia non pertinet neceſſariò ad artem errores repellere: eſt tamen id de artis perfectione: ſed hoc dictum non tollit difficultatem.

1. Sol. aliorum. Alij, & bene, dicunt quæſtionem, an ſit, aliquando poſtponi quæſtioni, quid ſit, ſed per accidens, nempe cùm dubia, an ſit res, oriuntur ex ipſa definitione rei, vt accidit in præſenti: nam iſti auferebant Demonſtrationem, propterea quod ex præmiſſis notioribus deberet procedere. Et mihi reſponſionis doctrina placet, licèt hoc dubium alienum videatur ab inſtituto ipſo Ariſt. Nam hìc non de Demonſtratione videtur tractari, ſed de ſcientia, quam iſti auferebant de medio, quamuis crediderint non eſſe ſcientiam ſine Demonſtratione, ideoque ſimul Demonſtrationem auferrent: de ſcientia tamen ſermo eſt, quæ in capite præcedenti definitione nominis definita eſt, vt diximus, & forſan hoc voluit ſignificare Philop.

4 ſen. authoris.

Ponentes autem non eſſe, &c.

2 Motiuum 1. erroris. Incipit in particulari vtrunque errorem explicare: illi enim, qui ſcientiam negabant, ſic argumentabantur: non ſcimus cõcluſionem, niſi ſciamus præmiſſas: ſed ſcire nõ poſſumus præmiſſas, niſi alia Demonſtratione: ergo non ſcitur cõcluſio, niſi monſtratis præmiſſis. Iterùm, hæ præmiſſæ non ſciuntur, niſi ſciantur aliæ præmiſſæ, per quas demonſtãtur: hæ autem iterum per Demonſtrationẽ ſciuntur: ſic conſequenter procedimus in infinitum, nec ad vltimas peruenire eſt, quæ ſciantur, cùm iterùm Demonſtratione opus ſit: ergo non erit ſcientia poſteriorum cõcluſionum, niſi tantùm ex ſuppoſitione, nempe ſuppoſito, quod præmiſſæ ſciantur: tamen re vera non eſt abſoluta ſcientia, cùm in proceſſu infinito non detur vltimum. In quo bene profectò dicunt, nempe quòd in proceſſu

non

non ſit vltimum, & quòd, niſi ſciantur priora, non ſcientur poſteriora.

Hi autem de eo, quod eſt ſcire.

Alij ſcire eſſe fatebantur, tamen eundem errorem tenentes nihil ſciri niſi Demonſtratione affirmabant; at propterea cõtingere circulum in Demonſtratione, nempe quòd ſit peruenire ad vltimas præmiſſas, & non in infinitum procedere: hæ tamen vltimę iterùm circulo per priores concluſiones demõſtrabantur, & ſic erat ſcientia, & per Demonſtrationem, ſed circularem. 3 *Motiuũ. ſecũdi erroris.*

Nos autem dicemus, neque omnem ſcientiam.

4 *Excluſio errorum.* Reiicit Ariſt. communem illorum errorem, exiſtimantiũ, nihil ſciri, niſi Demonſtratione: ac dicit, non omnem ſcientiã eſſe per Demonſtrationem, ſed eſſe ſcientiam indemõſtrabilem: ac ſi diceret, non omnia, quæ ſcimus, per Demonſtrationem ſcimus, ſed peruenimus ad aliqua prima, quę ſcimus quidem, ſed non alia Demonſtratione. Et hoc patet: nam in diſcurſibus concluſionem cognoſcimus, præmiſſis cognitis, ſed dantur præmiſſæ, & principia, quæ prorſus immediata ſunt, nec demonſtrari valent, vt patet de dignitatibus, & multis aliis propoſitionibus: ergo talium cognitio & ſcientia erit & non per Demonſtrationem vllam aliam.

Et hoc igitur ſic dicimus.

5 Repetit ſuam in hoc ſententiam, dicẽs (de hoc ſic dicimus) id eſt, de hoc nos ita ſentimus, non ſolùm eſſe ſcientiam, ſed eſſe quoddam principium ſcientiæ, quo terminos cognoſcimus. Senſus horum verborum ſecundum pleroſque Latinos eſt, eſſe quendam habitum, & cognitionem in nobis ipſorum principiorum, & dignitatum, quæ cognoſcũtur ex ſola terminorum apprehenſione abſque vlla Demonſtratione: atque tales dignitates vocantur principium ſcientiæ. Philop. per hoc principium intelligit Deum; cuius lumine intellectus noſter illuſtratus cognoſcit terminos, id eſt, intelligentias, quæ ſunt vltima in cognitione. At melius mihi videtur locum intelligere Themiſtius, qui per principium intelligit intellectum noſtrum, per terminos, ſubiectum & prædicatum propoſitionũ: vt ſit ſenſus, nõ ſolùm eſt ſcientia, ſed eſt intellectus & potentia, principium ſcientiæ, quo ſolo intellectu abſque Demonſtratione, quid extrema ſignificent, intelligimus, & ex tali ſola apprehenſione tales propoſitiones ſcimus abſque vllo alio diſcurſu.

Nota tamen ex Alber. tract. 2. c. 6. quemadmodùm viſibilia *Nota.*

ſunt in duplici differentia, quædam, quæ non proprio lumine videntur, ſed externo indigent, ſicut colores corporum opacorum, quæ non niſi ſolis, aut alterius luminoſi extrinſeci videntur: quædam verò alia proprio lumine videntur, ſicut luminoſa ipſa, & aliqui vermes: & lapides; ita propoſitiones ſunt duplices, quædam quę non ſtatim cognoſcuntur veræ, quantumcunque, quid ſubiectum, quid prædicatum ſit, apprehendatur, ſicut multæ propoſitiones, quæ probatione indigent: quædam verò ſunt, quas ſtatim ſimul atque ſubiectum & prædicatum apprehendimus, eas abſque vllo alio diſcurſu cognoſcimus, quales ſunt dignitates: & hæ dicuntur propoſitiones per ſe notæ, & ſcientiarum principia. Et de his loquitur Ari. dum dicit, intellectu ſolo apprehendente terminos cognoſci: cùm primum enim, quid totum, quid pars ſignificet, apprehenſum eſt, ſtatim, totum maius eſſe parte, dignoſcitur.

S. Th. diſtinguit duplicem propoſitionem per ſe notam: exiſtimat enim idem eſſe immediatam propoſitionem, & per ſe notam. Eſt autem quædam immediata, quæ caret medio, quo demonſtretur, & termini illius ſunt omnibus noti: vt, omne totum eſt maius parte, & ſimiles, & has vocat per ſe notas ſecundum naturam, & ſecundum nos. Quædam verò ſunt quidem immediatæ, non tamen res illæ ſunt omnibus notæ, ſicut propoſitiones, in quibus definitiones de definitis, ſeu paſſiones de ſuis proximis cauſis prædicantur: & hæ dicuntur per ſe notæ ſecundum naturam tantùm: vtraque tamen propoſitio eſt per ſe nota. Et de his eſt ſermo in præſenti.

Mihi magis videtur, Ari. ſenſiſſe de principiis per ſe notis ſecundum nos, & naturam in præſenti textu, vt Græci exponunt, ita vt non omnis immediata ſit per ſe nota: ſunt enim immediatæ aliquæ, nempe multæ Demonſtrationum propoſitiones, quæ inductione colliguntur, vt docet 2. Poſt. cap. vltimo. Et dicuntur principia ſcientiarum, vt dicitur 1. Met. cap. 1. quæ tamen non per ſe ex ipſis terminis cognoſcimus.

6 *Circulo autem quod impoſsibile ſit, &c.*

Circulo nō demōſtrari ſimpliciter. 1. Probatio.

Triplici argumento probat Ari. circulum non poſſe fieri in Demonſtrationibus. Primum eſt, ex eo, quòd Demōſtratio ex prioribus, & notioribus procedit: ſi autē eſſet circulus, ſequeretur, quòd idem eſſet prius & poſterius, notius & ignotius, quod fieri non poteſt. Et patet: nam præmiſſæ hę ſunt priores, & notiores concluſione, ſi iterùm per concluſionem eandem præmiſſas demōſtrat: ergo iam concluſio erit prior, & notior, cùm facta ſit præmiſſa Demōſtrationis: erunt igitur præmiſſę notiores

notiores,& ignotiores,priores,& poſteriores illa concluſione: Quòd ſi dicas,Non eſt abſurdum,fieri enim poteſt,vt aliquid ſit prius natura & notius, tamen poſterius,& ignotius nobis: quod fit in inductione,nam ſingularia nobis notiora,& priora ſunt,per quæ probamus vniuerſale,quod notius eſt,& prius natura.Aduerſus hoc inſtat Ari. nam ſi in circulo procedimus ex notioribus ſolùm nobis, iam non eſt Demonſtratio, nec faciet ſcientiam;vera enim Demonſtratio ex notioribus naturâ procedit.Quòd ſi iſti,qui circulo demonſtrant,ſolùm affectant in regreſſu procedere ad probandas præmiſſas ex nobis tantùm notioribus,hæc Demonſtratio non eſt, nec ſcientiam facit ſimpliciter, niſi velint alium modum ſcientiæ ponere, qui non eſt per cauſam,& per priora naturâ, quod falſum eſt. Quæ enim Demonſtrati . ex nobis tantùm notioribus eſt,nõ eſt ſimpliciter Demonſtratio. Et quamuis per modum interrogationis hæc verba Ari. proferantur, ſunt tamen aſſertiuè intelligenda. *Excluditur obiectio.*

Accidit verò dicentibus, &c. 7

Hæc eſt ſecunda ratio , qua Ari. eundem repellit errorem, nempe ſi circulo contingeret, vti fieret,vt idem per idem demonſtraremus, quod falſum eſt, eſſet autem tunc ſatis leue, cuncta demonſtrare,ſcilicet,hoc eſt,quia hoc eſt. Hoc autem probatur ſumendo tres terminos: nihil enim refert in tribus, aut pluribus,aut paucioribus loqui:idẽ enim ſequitur inconueniens ex circulo.Sint termini, A.B.C.tunc ſupponit Ari.iſtũ eſſe bonum argumẽtandi modum,Quia A.eſt,B.eſt:& quia B. eſt.C.eſt:ergo de primo ad vltimum,quia A.eſt.C.eſt : nam ſi B.ſequitur ex A.quicquid ſequitur ex B.ſequitur ex A.& cuius eſt cauſa B.eius etiam eſt cauſa A.quod enim ſequitur ex conſequenti,ſequitur etiam ex antecedenti,& cuius eſt cauſa conſequens,etiam eſt cauſa antecedens,quod eſt cauſa conſequẽtis.Tunc ſumamus circulum in duobus terminis,quia A.eſt,B. eſt,per circulum valet regreſſus,quia B.eſt.A.eſt: argumentor igitur,quia A,eſt.B.eſt,& quia B.eſt , A. eſt : ergo de primo ad vltimum,quia A.eſt,A.eſt.Hoc ſignificat illud,quod Ari. dicit; Ponatur A.loco ipſius C.id eſt, quemadmodum ex ipſo B. inferebatur C. ita etiam infertur A. ergo ſicut C. inferebatur ex A.quia ex eo inferebatur B. ita & A. quod infertur ex B. inferetur ex eodem A. ex quo ipſum B.inferetur: vnde ex ſe ipſo inferetur , & tandem demonſtrare continget idem per idem, quod falſum,& abſurdum eſt. *Secunda probatio.*

8 *At verò neque hoc poſſibile.*

Tertia probatio. Hoc eſt tertium argumentũ, quo circulum in Demonſtrationibus reiicit. Supponit vnum, quod dicit oſtẽſum eſſe primo Prior. cap. 22. ex vno termino, aut vna poſita propoſitione nihil inferri neceſſariò, ſed opus eſt tribus terminis, & duabus propoſitionibus minimis, id eſt, non paucioribus. Ex his autem neceſſariò ſequitur alterum: & probat: ſiquidem contingit ſyllogizare, id eſt, ex his fit ſyllogiſmus, qui neceſſariò infert; ergo ex duabus propoſitionibus alterum poteſt inferri neceſſariò. Modò eſt argumentum, Si circulus eſt in demonſtrando, cùm Demonſtratio ſit ſyllogiſmus, opus eſt tribus terminis, & duabus propoſitionibus, nempe, A. b. c. ſed circulus in his non poteſt eſſe, niſi ſint omnia conuertibilia: cõuerti igitur debent A. b. c. ad inuicem; Tunc ſic, ex tribus terminis cõuertibilibus non fit ſyllogiſmus, niſi in primo modo primæ figuræ: ergo omnes Demonſtrationes deberẽt fieri in illo primo modo, aliter non eſſet circulus. Præterea eſſent in terminis conuertibilibus, aliàs non poſſet circulariter ſyllogizari: fit enim circulus, quando cum concluſione & conuertente maioris inferimus minorem, vel cùm eadem concluſione, & conuertente minoris inferimus maiorem: vniuerſales autem propoſitiones affirmatiuæ non poſſunt vniuerſaliter conuerti, niſi quando termini ſunt æquales, & conuertibiles. Ex his concludit argumẽtum, vanum eſſe aſſerere, omnium eſſe Demonſtrationes, & circulum in omnibus contingere, cùm non id fit, niſi in vno modo primę figuræ, & id in conuertibilibus, multò verò plura ſint quæ demonſtrantur.

Nota cur in 2. & 3. figura non fiat circulus. Hîc oportet notare verba illa, quòd in ſecunda, & tertia figura non eſt circulus, aut non eſt de acceptis: explicant D. Th. & ferè omnes, ob id in his duabus figuris non eſſe circulum, quia cùm in ſecunda vna præmiſſa ſit negatiua, altera affirmatiua, concluſio verò negatiua, ſi volumus circulo ſyllogizare affirmatiuam, fiet ſyllogiſmus ex puris negatiuis, qui inutilis eſt. In tertia verò cùm concluſio ſit particularis, præmiſſæ verò, aut vniuerſales ambæ, aut vna particularis, non poterit ſyllogizari circulo, niſi particularis, non vniuerſalis: aliàs enim eſſet argumentari ex puris particularibus, aut inferre concluſionem vniuerſalem ex præmiſſa particulari. Propterea in his figuris non eſt circulus: at quia aliqua præmiſſa ſyllogizatur, nempe negatiua in ſecunda figura, particularis verò in tertia, propterea addit Ariſt. ſi circulus fit, non de acceptis fit. Exponunt ergo, non de acceptis omnibus, id eſt, licet circulus fiat,

non

non tamẽ ambę præmiſſæ ſyllogizantur circulariter. Quamuis poſſimus exponere licèt in ſecunda aliquãdo vtraque circulariter ſyllogizetur, hoc fit mutando negatiuam in propoſitionem hypotheticam, vt dixit libro ſecundo Prior. cap. 6. & illic declarauimus: ſed hic circulus non eſt, cùm non ſit in eiſdem propoſitionibus, ſed mutatis: propterea dixit, ſi circulus fit, non de acceptis fit. Hæc eſt huius capitis expoſitio.

QVAEST. I. *De regreſſu demonſtratiuo.*

DVbitatur, An ſit regreſſus in Demõſtratione. Circa quod oporret aduertere, Regreſſum vocari illum ſyllogiſmũ, quo probamus concluſionem, qua ante ipſius præmiſſas probaueramus; vt ſi quis per interpoſitionem terræ probat eclipſim per quam cognouimus ipſam interpoſitionem. Talis regreſſus etiam dicitur ſyllogiſmus circularis. Difficultas autem non eſt, an in eodem genere cauſæ fiat iſte regreſſus, ita vt premiſſę ſint talis cauſa concluſionis, qualis eſt concluſio pręmiſſarum: hoc enim fieri nõ poteſt, & hoc impugnat Ari. Nec eſt difficultas, an in diuerſis generibus cauſarum poſſit eſſe circulus, & regreſſus ſyllogizando, cùm id manifeſtum ſit: nam Demonſtrationem ex veris, primis, &c. eſſe probamus, quia facit ſcire, & è contra facere ſcire, quia ex veris, &c. cõſtat, oſtẽdimus ſyllogizando. Nec etiam eſt difficultas, an ſyllogiſmi circulus fiat inter cauſam, & effectum: cùm ſit etiam manifeſtum, cauſam per effectum, & iterùm eundem effectum per cauſam eandem ſyllogizari aliquãdo poſſe. Sed difficultas eſt, an cùm talis regreſſus ſit ſyllogiſticus, ſit aliqua probatio, & per talem regreſſum probemus & cognoſcamus.

Explicatur titulus, quid videlicet ſit regreſſus.

Ratio dubitandi potiſſima hæc eſt, quia cùm pręmiſſæ huius regreſſus ſint probatę priùs per talem concluſionem, non poſſunt eſſe ipſa notiores: & tunc ſyllogiſmus inutilis erit, cùm non ex notioribus procedat.

Reſponſio Auerroiſtarum.

Ad hanc difficultatem reſpondent iuniores, diſtinguentes duplicem Demonſtrationem propter quid, ex Auerr. 2. cæli. com. 3. & 8. Phyſ. com. 65. Alteram, quæ eſt cauſæ & eſſe, id eſt, per quam oſtendimus cauſam effectus, & ſimul probamus effectum eſſe: vt potè cùm à cauſis notioribus nobis ad effectus occultos procedimus: & hęc eſt potiſſima demonſtratio. Alteram, quæ ſolùm oſtendit effectus cauſam, ſed non ipſum eſſe: & talis eſt Demonſtratio tantùm cauſæ, quæ fit, cùm effectum primò cognouimus, ac per eum indagauimus cauſam, & ſic admittunt regreſſum fieri, à cauſa ad effectum cognitum priùs quantùm ad eſſe: ſed regreſſus oſtendit cauſam

ſecundum

ſecundum quam ignotus erat effectus.

Alia reſponſio & verior. At quamuis iſta ſententia non ſit ſpernenda, aliter mihi videtur poſſe reſponderi, & magis ad mentem Ari. ex ſententia potiſſimùm D.Th. 2. cæli. 59. vbi elegantiſſimè etiam defendit Alexandrum a diuerſus Simpl. & explicat totam vim regreſſus demonſtratiui. Dico igitur, omnem Demonſtrationē probare effectum eſſe, & ſimul illius oſtendere cauſam, quod abſque vlla diſtinctione conceſſit Them. 2. Poſt. ca. 2. Propterea aduerte, quod ſuprà diximus, quamuis exiſtentia effectus cognoſcatur ante cauſam, id fit imperfectè & particulariter: at poſtquàm Demonſtratio accedit, cum vniuerſaliter cognoſcimus, & certiùs ac clariùs. Quod docuit expreſſè Ariſtot. 1. Poſt. c. 24. vbi dicit, etiam ſi videremus triangulum habere tres angulos, adhuc Demonſtrationem quæreremus, quia id non cognoſceremus vniuerſaliter, niſi Demonſtratione: propterea ſemper Demonſtratio effectum eſſe probat, licèt cum diſcrimine; nam aliquando præceſſit aliqua cognitio imperfecta effectus. Dices, ſi illa cognitio effectus fuit imperfecta, & particularis, cùm per eam peruenerimus in cauſam, etiam cognitio cauſæ erit imperfecta. Dico, nō ita eſſe; nam illa cognitio effectus fuit via ad cauſam inueniendam; tamen ex ipſa cauſa inuenta, & aliis intellectus ſpeculationibus perfectiùs cognoſcimus cauſam, adeò vt per eam regrediamur ad effectum vniuerſaliter cognoſcendum, quòd ignotum erat ante cauſam. Et hoc de regreſſu ſentio.

Demonſtrationis propoſitiones veras eſſe veritate neceſſaria. Quid ſit id, quod dicimus. De omni, quid Per ſe, quid Vniuerſale. Cap. IIII.

1 *QVoniam autem impoſſibile aliter ſe habere, cuius eſt ſcientia ſimpliciter, neceſſarium vtique fuerit ſcibile, quod eſt ſecundum demonſtratiuam ſcientiam: demonſtratiua autem eſt, quam habemus, eo quòd habemus Demonſtrationem: ex neceſſariis igitur ſyllogiſmus eſt Demonſtratio.* * *Accipiendum igitur ex quibus, & qualium Demonſtrationes ſunt.* **a.l. eſtē dendum.*

Primùm autem determinemus, quid dicimus de omni, & quid

& quid per ſe, & quid vniuerſale.

De omni quidem igitur hoc dico, quòd ſit vtique, non in aliquo quidem, in aliquo autem non: neque aliquando quidē, aliquando autem non: vt ſi de omni homine animal, ſi verum hunc dicere hominem, verum & animal; & ſi nunc alterū & alterū: & ſi in omni linea punctum conſimiliter. Signū autem etenim inſtantias ita ſcrimus, tanquam de omni interrogati, aut ſi in aliquo non, aut ſi aliquando nó. 2

Per ſe autem, quæcunque & inſunt in eo quod quid eſt: vt triangulo linea, & lineæ punctum: ſubſtantia namque ipſorum ex his eſt, & in oratione dicente, quid eſt, inſunt. 3

Et quibuſcunque inexiſtentium ipſis, ipſa ſunt in oratione, quid eſt declarante: quemadmodum rectum ineſt lineæ, & circulare, & impar & par numero, & primū & cōpoſitum, & æquilaterum & altera parte longius: & omnibus his inſunt in oratione quid eſt dicēte, ibi quidem linea, hîc autem numerus. Conſimiliter autem & in aliis, talia ſingulis per ſe dico. 4

Quæcunque autem neutro modo inſunt, accidentia: vt muſicum, aut album animali. 5

Amplius, quod non de ſubiecto dicitur alio aliquo, vt ambulans alterum quid exiſtens, ambulans eſt & album: ſubſtantia verò, & quæcunque hoc aliquid ſignificant, non alterum quid, exiſtentia ſunt, quod ſunt. Quæ quidem igitur non de ſubiecto, Per ſe dico quæ autem de ſubiecto, Accidentia. 6

Amplius autem alio modo, quod quidem propter ipſum ineſt vnicuique, Per ſe: quod verò non propter ipſum, Accidens. Quemadmodum ſi ambulante fulgurauit, accidens; non enim propter ambulare fulgurauit, ſed contingit, dicimus: hoc ſi autem propter ipſum, Per ſe; vt ſi quid iugulatum interit, & ſecundum iugulationem, quoniam propter iugulari. ſed non accidit iugulatum interire. 7

Quæ igitur dicuntur in ſimpliciter ſcibilibus per ſe ſit, 8

vt

vt inſint prædicatis, aut illa inſint ſubiectis, & per ipſa ſunt, & ex neceſſitate. Nō enim contingit nō ineſſe, aut ſimpliciter, aut oppoſita: vt lineæ rectum, aut curuum. & numero impar, aut par. Eſt enim contrarium, aut priuatio, aut contradictio in eodem genere, vt par, & impar in numeris inquantùm ſequitur. Quare ſi neceſſe aſſerere, aut negare, neceſſe & per ſe ineſſe. Quid igitur de omni, & per ſe, determinatum ſit hunc in modum.

9 *Vniuerſale autem dico, quod vtique & de omni ſit, & per ſe, & ſecundum quod ipſum. Manifeſtum igitur quòd quæcunque vniuerſalia, ex neceſſitate inſunt rebus.*

10 *Per ſe autem & ſecundum quod ipſum, idem: vt per ſe lineæ ineſt punctum, & rectum: etenim ſecundum quod linea: & triangulo ſecundum quod triangulum, duo recti: etenim per ſe triangulum duobus rectis æquale.*

11 *Vniuerſale autem eſt tunc, quando in quolibet, & primo monſtretur: vt duos rectos habere, neque figuræ eſt vniuerſale, quamuis eſt monſtrare de figura quòd duos rectos habet, ſed non de qualibet figura, neque vtitur qualibet figura monſtrans. Quadrangulum enim figura quidem eſt, non habet autem duobus rectis æquales, * æquicrus verò habet quidem quodcunque duobus rectis æquales, ſed non primò, ſed triangulum prius. Quod igitur quoduis primum monſtratur duos rectos habens, aut quodcunque aliud, huic primo ineſt vniuerſale, & Demonſtratio per ſe de hoc vniuerſaliter eſt, de aliis verò quodammodò non per ſe: neque de æquicrure non eſt vniuerſaliter, ſed in plus.*

* *Iſoſceles.*

1 *Quoniam autem impoſsibile eſt, &c.*

Intentio Ariſt. in hoc capite.

CVm Demonſtrationem ex veris docuiſſet eſſe, nūc, vt dicit Themiſt. ex quibus veris procedat, explicare intendit: nō enim ex quibuſcunq;, ſed ex neceſſariis Demōſtratio eſt: at quia adhuc neceſſarium multiplex eſt, quale debeat eſſe, h[illegible] capite explicat, ideoque explicat quid ſit dici de omni, qui[illegible] per ſe, quid vniuerſaliter: hæc enim ad neceſſarij cognitionē opus ſunt. Probat autem ante omnia, Demonſtrationem eſſe

ex propoſitionibus neceſſariis, quia id, quod demonſtratur, & Demonſtratione ſcitur, eſt neceſſarium: at neceſſarium nō demonſtratur niſi ex neceſſariis, quamuis ſyllogizari poſſit, vt dicitur 2. Prio. c. 2.

Argumentatur igitur Ari. hoc pacto: quod ſcitur, aliter ſe habere non poteſt: ergo quod demonſtratiuè ſcitur, eſt neceſſarium: nam id neceſſarium eſt, quod aliter ſe habere non poteſt. Et argumentum eſt à ſuperiori ad inferius ex parte ſubiecti, nam ſciri ſuperius eſt ad ſciri per Demonſtrationem: ex parte verò prædicati, à definitione ad definitum; nam non poſſe aliter ſe habere, eſt definitio neceſſarij. Tunc vlterius procedit argumentum: Quod ſcitur demonſtratiuè, eſt neceſſarium: & tale eſt, quod per Demonſtrationem fit: ergo Demonſtratio eſt ex neceſſariis. Infert, oportere accipere, ex quibus & qualibus ſint Demonſtrationes: dicit ex quibus, propter propoſitiones: dicit ex qualibus, propter quęſtionem, circa quam eſt Demonſtratio. Nam omnia neceſſaria ſunt, primò tamen ſe tria illa, quæ diximus, proponit explicaturū.

De omni quidem igitur hoc dico. 2

Explicat, id prædicatū dici De omni, quod omnibus ineſt inferioribus ſubiecti, & omni tempore; vt riſibile dicitur de omni homine, quia omnibus ineſt indiuiduis, & omni tempore. Et hoc negatiuè explicat, dicendo, quando prædicatum non ſic ineſt, vt quibuſdam ſubiecti inferioribus inſit, quibuſdam non: vel aliquando inſit, aliquando non, ſed omnibus debet ineſſe, & omni tempore. Exempla ponit in his propoſitionibus, omnis homo eſt animal, &, omni lineę ineſt punctum. Probat autem tale eſſe dici de omni: nam cùm inſtantias ferimus, id eſt, cùm redarguere volumus propoſitiones non de omni dici, dupliciter inſtamus, aut ſi non de omnibus dicitur prædicatum, aut ſi non omni tempore: ſignum igitur eſt, vtrumque eſſe neceſſarium ad propoſitionem de omni.

Quid ſit prædicatū de omni.

Notat Themi. c. 9. & D. Thom. Aliud eſſe dici de omni in libris Priorum, quod ad ſyllogizandum requiritur, quod vocant aliqui prioriſticum: aliud dici de omni in libris Poſteriorum, quod ad Demonſtrationem quæritur, quod vocant poſterioriſticum. In illo enim ſolùm vniuerſalitas in inferioribus ſubiecti ſat eſt: in hoc verò alterius opus eſt vniuerſalitate temporis. Sed profectò declaratione indiget Them. nam ad ſyllogizandum tantùm, non opus eſt quod prædicatum inſit omnibus inferioribus ſubiecti, cùm etiam ex falſis ſyl-

Dici de omni duplex, prioriſticū & poſterioriſticum.

logizetur, ſed ſat eſt, quòd vniuerſaliter enuntietur: vnde tale dici de omni conſiſtet in eo quòd vniuerſaliter prædicatum denotatur ineſſe ſubiecto. At in libro iſto, quòd enuntietur opus eſt, & etiam quòd verè inſit, & omni tempore: ſicut in libro Topicorum requiritur, quòd probabiliter inſit, in libro verò Elenchorũ, quòd apparenter. Et hoc nota. Dices, nònne etiam eſt dici de nullo in hoc libro? Dico eſſe quidem, nempe quòd de nullo inferiori ſubiecti dicitur omni tempore: tamẽ quia ex affirmatione facilè conſtat, vel quia affirmatiuum eſt præcipuum, & frequentius, illud prætermiſſum eſt.

3 *Per ſe autem ſunt, quæcunque ſunt in eo.*

Primus modus prædicandi per ſe. Explicat modò, quid per ſe dicatur: ac in quatuor modos diſtinguit. Primus eſt, prædicata quæ ſunt de definitione quidditatiua ſubiectorum, per ſe prædicantur de ipſis, vt linea per ſe de triangulo dicitur, nam eſt de ipſius definitione: triangulus enim eſt figura plana tribus lineis terminata: ſimiliter punctum eſt de definitione lineæ, eſt enim linea magnitudo, cuius extrema ſunt duo pũcta: itaque ad iſtum modum pertinent omnia prædicata, quæ ſunt aut definitiones ſubiectorum, aut partes definitionum, vt genera, differentiæ, & horum partes. Notat autem Themiſt. quæ dicuntur per ſe hoc modo includere de omni: vt ſit ſenſus, illa dicuntur per ſe, quæ cùm ſint de omni, ſunt etiam de quidditate ſubiecti. Nec oportet hic ſentire cum Paulo Veneto, qui non ſolùm propoſitiones has, ſed earum conuertentes ad hunc modum reducit, vt animal eſt homo, rationale eſt homo. Alij etiam identicas, & diſparatas reducunt, quę omnia ſunt pręter mentem Ariſtotelis, qui ſolùm de propriis propoſitionibus & naturalibus prædicationibus, quales, ad Demonſtrationem ſunt aptæ, loquitur.

4 *Et quibuſcunque eorum quæ inſunt.*

Secundus modus prædicãdi per ſe. Secundus modus eſt eorum, quæ ſic inſunt ſubiectis, vt de eorum definitione ſint ipſa ſubiecta, quales ſunt paſſiones propriorum ſubiectorum, quæ per ſe ineſſe dicuntur. Notát hic Philop. & Them. & bene, quòd primus modus eſt prædicandi per ſe: iſte inhærendi per ſe: propterea dicunt, iſta, quæ per ſe ineſſe dicuntur, eſſe accidentia. Notant etiam iidem authores hunc modum non includere neceſſariò dici de omni: nam poteſt accidens dici per ſe, quamuis non omni inſit, vt ſimum ineſt naſo, & Grammaticum homini. Huiuſmodi Ariſtot. ponit quatuor exempla. Primum de curuo, & recto: hæc enim per ſe inſunt lineæ, ac per eam definiuntur; nam

rectum

rectum eſt linea, cuius extrema non egrediuntur à medio; curuum eſt linea, cuius extrema egrediuntur à medio. Alterum exemplum eſt de pari, & impari, quæ per numerum definiuntur, vt notum eſt. Tertium de primo, & compoſito; hęc enim inſunt etiam numero.

Dubium. Sed dubitabis, quid per hæc intelligere oportet? Philop. & Albertus per numerum primum intelligunt eum, qui non eſt ex alio numero compoſitus, qualis eſt ſolus binarius; per cõpoſitum verò intelligunt quemcunque alium numerum. At meliùs cum Alex. quem hic refellit Philop. & cum D. Tho. dicamus: numerus primus eſt, qui ſola vnitate menſuratur, quales ſunt binarius, ternarius, quinarius, & alij: compoſitus verò eſt, qui alio numero menſuratur, vt nouenarius, qui ternario menſuratur, & ſimiles alij multi.

Explicat quartum exemplũ Ariſto. ſecundum Philop. Quartum exemplum eſt, æquilaterum, & altera parte longius. Hæc Alex. dicit eſſe paſſiones figuræ. Philop. verò meliùs attendens, Ariſt. in his exemplis, non alia ſubiecta ponere, quàm lineam & numerum, hæc duo poſteriora etiam numeris attribuit: nam & numeri aliqui ſunt æquilateri, aliqui altera parte longiores, vt docent Arithmetici. Quamuis poſſimus pro Alexandro dicere, quòd iſta ſunt quidem in numeris, ſed vt numeri faciunt figuras: vel quòd non aſcribantur numero, ſed lineæ; nam hæc per lineam definiuntur; æquilaterum enim eſt habens lineas æquales omnes; altera parte lõgius habens inæquales lineas. Et ita figuræ cõpetunt, quæ ex lineis fit. Auer. ſumens iſta duo in vniuerſali dicit, eſſe paſſiones habentis latera, ſed conſtat Ariſt. non hæc duo in vniuerſali, ſed vt numeris inſunt, cõſideraſſe. Et bene dicit Philopo.

Quæcunque verò neutraliter ſunt. 5

Themiſt. aſſerit hunc eſſe modum tertium per ſe, ſecundum quem accidentia dicuntur immediatè ineſſe alicui ſubiecto, vt color per ſe, id eſt, immediatè ineſt ſuperficiei, mediatè verò, & per accidens ſubſtantiæ, quem modum Ariſto. aſſignauit 5. Met. c. 18. Sed profectò iſta expoſitio non quadrat textui, vt ſatis clarè indicant exempla, album nempe & muſicum inſunt animali, hæc autem non immediatè inhærent. Propterea cum Philop. D. Tho. & reliquis dicamus, vt velit Ariſtot. docere reliqua prædicata, quæ nec ſunt de ſubiecti definitione, nec ſubiecta de eorum definitione, non per ſe, ſed per accidens dici: quo pacto album & muſicum per accidens animali inſunt; non enim de eius definitione ſunt, nec animal de eorum definitione: & non ſumpſit hominem; nam

N 2 iam

iam muſicum per ſe illi ineſſet, cùm homo ſit de definitione muſici.

6 *Ampliùs quod non de ſubiecto, &c.*

3. *Modus.* Tertius modus, vt explicant Them. D. Tho. & Philop. quos cæteri ſequuntur, eſt per ſe exiſtendi: vt illa dicantur per ſe, quæ per ſe exiſtunt, quod Themiſt. & Philop. putant ſolùm conuenire primis ſubſtantiis: hæ enim per ſe exiſtunt. Secundæ enim & accidentia in primis exiſtunt, licèt cum diſcrimine: nam ſecundæ ſubſtantiæ ſunt de natura primarum, non autem accidentia.

Aliter etiam exponit Philop. vt ſecundæ ſubſtantiæ dicantur etiam per ſe hoc modo tertio, quia non dicuntur de ſubiecto, id eſt, non ſunt in ſubiecto: vult enim vt per dici de ſubiecto intelligamus eſſe in ſubiecto. Sed ſine dubio dicendum eſt, hîc illa dici per ſe, quæ ſubſtantiæ ſunt; ſiue primæ, ſiue ſecundæ, cùm neutra inhæreat. Nec oportet mutare verbum Ariſt. nam non dixit, quæcunque de ſubiecto dicuntur, ſed quæ de ſubiecto alio, id eſt, diuerſo dicuntur, & quòd verum ſubiectum ſit, quod etiam ſecundis ineſt ſubſtantiis, quæ non de ſubiecto alio quodam dicuntur, ſicut accidentia, album, ambulans, ac propterea per ſe dicuntur. Et hoc notauit, & bene Alber. Mag. hoc tract. 2. c. 9. Et ſic notus eſt tertius modus.

7 *Item alio modo quod quidem propter ipſum, &c.*

4. *Modus.* Quartus modus, vt bene notant Græci, & D. Tho. cum cæteris, non eſt prædicandi, ſed eſt inter cauſam potiùs & effectum, licèt etiam fiant prædicationes. Primus enim modus fuit per ſe prædicandi, ſecundus per ſe inhærēdi, tertius per ſe eſſendi, quartus per ſe cauſandi: vt accuratiùs cæteris explicat D. Thom. Ille enim effectus eſt per ſe alicuius cauſæ, quando propter ipſam eſt, vt, interire, ſecundum iugulationem, eſt per ſe effectus iugulati. Dicit interire ſecundum iugulationem, vt verbum ſumatur pro morte illa, quæ ex tali cauſa ſequitur. Similiter, domificium eſt per ſe effectus domificatoris: at quando effectus non propter illud eſt, per accidens ei dicitur; vt ambulanti accidit coruſcatio, non enim quia ambulauit, coruſcauit: ſimiliter accidit fodienti vineam inuenire theſaurū. Hoc igitur eſt per ſe quarto modo, quod propriè ad cauſam & effectum refertur. Et hoc eſt de modis per ſe. In quo nota cum Philo. & Them. & D. Tho. ad initiū lectionis 9. non omne de omni eſſe per ſe: nam cygnus eſt albus, coruus eſt niger, de omni quidem ſunt, non tamen prædicata

dicata per ſe prædicantur primo modo, nec per ſe inſunt ſubiectis, cùm nec de eorum definitione, nec ipſa de accidentiũ taliũ definitione ſint, vt patet: omni tamen & ſemper inſunt. Aduerte etiam alios eſſe modos dicendi per ſe, vt patet ex 5. Meta. c. 18. Tamen iſti, qui hoc loco explicati ſunt, videntur magis pertinere ad negotium præſens, quamuis non omnes ad Demonſtrationem apti ſint: tertius enim non eſt prædicandi, propterea non eſt ad Demonſtrationem.

Quæ ergo dicuntur in ſimpliciter ſcibilibus. 8

Secundum ferè omnium ſententiam, hic Ari. explicat qui modi ſint ad Demonſtrationem apti, quamuis non omnes æqualiter exponant. S. Tho. & alij ex Latinis, de ſecundo intelligunt: hîc enim eſt concluſio, quæ ſcitur ſimpliciter, nempe in quo de ſuo ſubiecto paſſio prædicatur: & ad hanc vtimur quarto modo, nempe in quo paſſionem de definitione, quæ cauſa eſt, prædicamus; vt ad demonſtrandum hominem eſſe riſibilem, ſumimus animal rationale eſſe riſibile. Aliter exponunt alij, & ſi ea colligamus, in quibus penè omnes alij conueniunt (vt interim omittamus peculiaria diſſidia Themiſt. Philo. & Auer.) hæc illorum eſt ſententia, velle Ari. duos modos enarrare, primum, & ſecundum, horum enim eſt vſus ad demonſtrandum. Et litera iſtis videtur fauere, quam aliqui ſic vertunt: quæ igitur dicuntur in ſimpliciter ſcibilibus per ſe, ſic, vt inſint prædicatis: aut illa inſint ſubiectis, id eſt, hæc ſunt, quæ ad ſimpliciter ſcientiam opus ſunt: quamuis hæc verba non ſint ita expreſſa in Græco ſermone. Boët. vertit ad literam ſic: ſicut eſſe prædicatis aut ineſſe: illi enim duo infinitiui, eſſe, & ineſſe, ſunt Græcè eiuſdem verbi, ſed alter eſt actiuus, alter paſſiuus: ac ſi diceret, quæ ſic ſunt per ſe vt exiſtant in prædicatis, id eſt, ſint de eorum definitione, qui modus eſt ſecundus, & hoc eſt eſſe in prædicatis: vel quæ ſic ſunt, vt ita loquar, vt exiſtant à prædicatis, id eſt, prædicata ſint de eorum definitione, qui modus eſt primus, & hoc eſt prædicatis ineſſe: eſt enim infinitiuus paſſiuus. Ex hoc patet, hos duos modos eſſe ad demonſtrationem aptos.

Quibus modis per ſe vtimur in Demonſtratione.

Expoſ. D. Thom.

Dubitabis fortè de quarto, nam vtimur eo in Demonſtratione, vt ſi dicas, Appetenti vindictam ſanguis ebullit circa cor: iratus vindictam appetit: ergo irato ebullit ſanguis: maior enim eſt in quarto modo, nam effectus prædicatur de cauſa propria. Reſpondet Philo. modum quartum non eſſe ad prædicationem, ſed ad cauſalitatem, propterea vtilis eſt Demonſtrationi, quæ ex cauſa procedit, ſed non componit ipſam.

Dubium.

Sen. Phi.

ipſam. Quòd ſi dicas, fiunt prædicationes ſecundum ipſum, ergo Demonſtrationem componit: poſſet dici illas prædicationes eſſe iam in primo aut ſecundo modo, nam ille non eſt prædicandi.

Expoſit. Auct. Primus & ſecundus modus per ſe quādo ad Demonſtrationē conducant.

At quamuis iſta ſit expoſitio communis, & non ſpernenda, poſſemus Ariſtot. interpretari, vt velit hic oſtendere, quando hi duo modi, nempe primus & ſecūdus, ad Demonſtrationem ſimpliciter apti ſint: id autem fieri quando ſunt propter ipſum, & ſunt ex neceſſitate; non enim ſemper primus eſt propter ipſum: vt quando genus, & differentia remota prædicantur, vt homo eſt ſenſibilis, homo eſt ſubſtantia; non enim his ad ſimpliciter demonſtrandum vtimur. Similiter non ſemper ſecundus eſt ex neceſſitate, vt naſus eſt ſimus, linea eſt curua. Tunc autem ad Demonſtrationem apta hæc ſunt, cùm & ſecundum ſe, ſeu propter ipſa, & ex neceſſitate ſunt. At quia dubium videbatur, quando ſecundus modus ex neceſſitate ſit, id explicat dicendo, quando tales paſſiones cum oppoſitione prædicamus; vt linea eſt recta, vel curua, numerus eſt par, vel impar: ſic enim hæc ex neceſſitate ſunt. Et probat: nam iſta ſimul iuncta ſunt, ſicut priuationes, aut contraria, aut contradictoria reſpectu proprij ſubiecti, quæ neceſſariò ſub diſiunctione affirmantur. Nota literam par aut impar in numeris ſecundum quod ſequitur, Græcè enim eſt (par, quod non impar) vt ſit ſenſus, in numeris idem eſt dicere, quantum ad conſecutionem, par, & impar, ſeu nō impar, & impar: vt ergo impar, vel non impar, neceſſariò de numero prædicantur, ita etiam par & impar. Sic igitur explicatum eſt quid de omni, quid per ſe ſit.

9 *Vniuerſale autem dico, &c.*

Quid ſit prædicatum vniuerſale.

Explicat tertium, nempe vniuerſale. Tunc autem eſt vniuerſale, cùm non ſolùm de omni, & de per ſe, ſed etiam ſecundum quod ipſum eſt. Id autem ineſt alicui ſecundū quod ipſum eſt, cùm illi primò ineſt & immediatè: vt, riſibile ineſt homini, & habere duos rectos, triangulo: eſt enim per ſe, homo eſt ſenſibilis, ſed non ſecundum quod ipſum, quia non vt homo, ſed vt animal, eſt ſenſibilis. Tale igitur vniuerſale eſt neceſſarium, id eſt, hoc eſt neceſſarium, quo in Demonſtratione vtimur: non enim quodcunque neceſſarium ad Demonſtrationem aptum eſt, ſed quod eſt vniuerſale.

10 *Per ſe autem & ſecundum quod ipſum, &c.*

Modò id, quod per ſe eſt, ſecundum quod ipſum aſſerit eſſe: in quo apparet cōtradictio, quia videtur diſcrimen inter

iſta

iſta aſſignaſſe:imò differunt,vt notat Theoph. aliquid enim eſt per ſe,quod non eſt ſecundum quod ipſum &.vniuerſale, vt diximus.Et ita eſt:ſed reſpondet Philop.non idem prorſus eſſe per ſe,& ſecundum quod ipſum:habent enim ſe, vt superiùs & inferiùs,vt notat S.Tho. omne enim ſecundum quod ipſum,eſt per ſe,& non econtra.Hic autem voluit Ariſto.dicere in aliquibus idem eſſe per ſe,& ſecundum quod ipſum: quamuis poſſimus dicere, idem prorſus eſſe per ſe,& ſecundum quod ipſum, & quod ad vniuerſale requiratur aliud, nempe quod inſit primo, quod poſteà ſubiungit.

Vniuerſale autem eſt tunc,&c. 11

Explicat, quid vniuerſale ſit exactè, nempe cùm aliquid primò ineſt:vt habere tres angulos,ineſt quidem figuræ, ſed non ſecundum quod ipſum, cùm non omni inſit. Similiter ineſt iſoſceli, ſed non primò,cùm non ſoli:triangulo autem ineſt primò, & vniuerſaliter. Et huius eſt Demõſtratio tanquam vniuerſalis, quia potiſſima eſt Demonſtratio, in qua paſſio cum ſubiecto conuertitur, vt notat Philop. reliquæ non ſunt potiſſimæ Demonſtrationes, in quibus paſſio cum ſubiecto non conuertitur. Hæc de interpretatione huius capitis quarti.

QVAEST. I. *Quomodò accidentia definiantur per ſubiectum.*

VNum oportet hîc adnotare circa modum ſecundum, quo accidentia per ſua ſubiecta definiuntur. Accidentia ſunt in duplici differentia. Quædam,quæ conſequuntur aliquod ſubiectum ſpecificum,nec ad aliud ſe extendunt, intra vnam ſpeciem ſemper concluſa,ſicut riſibile,Grammaticum, quæ ſoli inſunt homini. Quædam alia ſubiectum commune conſequuntur, & genericum, ac multis ſpeciebus inſunt, vt color,quantitas,albedo.Omnia autem accidentia à ſubiecto, aut vno,aut altero modo dependent:vt enim nunquam per ſe exiſtunt,niſi in ſubiecto, ita neque eorum natura eſt abſque dependentia à ſubiecto. Illa,quæ à ſubiecto peculiari dependent,habent ſe in duplici differentia. Quædam ipſam naturam ſpecificam ſecundùm ſe conſequuntur, vt riſibile,diſciplinabile,hominis naturam ſecundum ſe reſpiciunt. Quædã naturam illam quidem ſpecificam conſequuntur, ſed non abſolutè,niſi vt diſpoſitione aliqua determinatur; vt ſimitas ſequitur naſum,non abſolutè,ſed cum quadam diſpoſitione.

Accidentia in duplici differentia.

Hinc oritur latum diſcrimen inter iſta:quæ enim ſequuntur naturam ſecundum ſe vniuerſaliter ei inſunt, vt riſibile

homini: quæ verò naturam cùm diſpoſitione, non ſemper vniuerſaliter, niſi in his, in quibus natura ſic eſt diſpoſita, vt ſimitas, cæcitas, criſpitudo. Præterea quæ ſequuntur naturam ſecundum ſe, ſimplices paſſiones ſunt, vt riſibile, diſciplinabile: quæ verò naturam diſpoſitam, multæ ſunt, & ſub diſiunctione de natura vniuerſaliter prædicantur, quia variæ ſunt diſpoſitiones: vt naſi paſſiones ſunt ſimitas, aquilinitas, & reliquæ, quarum ſingulæ non vniuerſaliter de naſo prædicantur, niſi ſimul cum diſiunctione: tamen, re vera, ſingulæ habet ſuam determinatam diſpoſitionem in ſubiecto illo diſtinctam ab aliis, quæ ſimul cum illa ſpecie poſſet dici adæquatú ſubiectum illius. Cùm tamen non inueniatur nomen, ſumimus pro proprio ſubiecto ſpeciem communem: & hoc docet Auer. hìc, dicens, par per numerum definire non eſt per ſubiectum proprium, ſed per genus definitè ſubiecti: ſimiliter impar; nam adæquatum ſubiectum eſt ille numerus, qui ſolùm pares, aut ſolùm impares continet, quod non eſt nominatum. Hoc autem, quod dictum eſt de his, quæ conſequuntur ſpeciem, dicendum prorſus de his, quæ genus conſequuntur: quædam enim naturam ipſius communem reſpiciunt; & hæc vniuerſaliter inſunt, & ſimplicia ſunt, vt quantitas corpus ipſum ſequitur, color mixtum, & reliqua: quædam non genus abſolutè, ſed cum diſpoſitione; & hæc varia ſunt, ſecundum varias diſpoſitiones, vt albedo ſequitur quidem corpus taliter diſpoſitum, nigredo, & reliqua ſimilia. Quamuis autem multa ſint, diſpoſitiones tamen habent proximas determinatas ſingula.

Nota diſcrimen inter communia & propria accidentia.

Eſt autem diſcrimen inter hæc communia, & illa propria, & particularia: hæc enim cùm vni tantùm inſint ſpeciei, ſemper propria dicuntur: illa verò quamuis re vera reſpectu ſuorum ſubiectorum etiam propria ſint, tamen quia multis inſunt, communia dicuntur. Ex quibus fit vnum notandum, quoties hæc tam propria, quàm communia, de ſuo ſubiecto prædicamus, dicuntur per ſe: per ſe enim dicitur, corpus eſt quantum, mixtum eſt coloratum, ſicut homo eſt riſibilis, & corpus eſt album; ſicut naſus eſt ſimus: at communia reſpectu aliorum ſubiectorum non per ſe dicuntur, non enim per ſe dicitur, nix eſt alba, coruus eſt niger. Sequitur etiam præterea, vt ſi exactè velimus vtraque accidentia definire, per ſua ſubiecta definienda ſint: vt enim ſimum per naſum, ita & album per corpus. Licèt hìc ſit notãdum diſcrimen: cùm enim in concreto iſto definiuntur, per ſubiectum in concreto loco

loco generis definiuntur, vt ſimus eſt naſus curuus: cùm verò in abſtracto, per ſubiectum in obliquo loco differētiæ definiri oportet, vt ſimitas eſt naſi curuitas. Quod qua ratione id fiat, alibi eſt diſcutiendum.

Quot modis circa prędicatum Vniuerſale primum errare contingat: quoque modo ipſum verè cognoſcatur. Cap. V.

Oportet autem non latêre, quòd plerunque contingit peccare, & non eſſe, quod monſtratur primum vniuerſale, ſecundum quod videtur monſtrari vniuerſale primum. Decipimur autem hac deceptione, quando vel nihil ſit accipere ſuperius præter ſingulare.*

Vel ſit quidem, ſed innominatum ſit in rebus ſpecie differentibus.

*Vel contingat eſſe, vt in parte totum, in quo monſtratur: iis * enim, quæ ſunt in parte, inerit quidem Demonſtratio, & erit de omni, ſed tamen non erit huius primi vniuerſaliter Demonſtratio. Dico autem huius primi ſecundum quod huius Demonſtrationem, quando ſit primi vniuerſaliter.*

*Si quis igitur monſtrauerit, quòd rectæ non coincidunt, videbitur vtique huius eſſe Demonſtratio, * eo quòd in omnibus eſt rectis. Non eſt autem: ſiquidem non quoniam ſic æquales ſit hoc, ſed ſecundum quod quomodocunque æquales.*

Et ſi triangulum non eſſet aliud, quàm æquicrus, ſecundum quod æquicrus videretur vtique ineſſe. Et proportionale, quod * & alternatim ſecundum quod numeri, & ſecundum quod lineæ, & ſecundum quod ſolida, & ſecundum quod tempora: quemadmodum & monſtrabatur aliquando ſeorſum, contingens vtique de omnibus vnica Demonſtratione monſtrari. Sed quia non ſunt nominatum quiddam omnia hæc vnū, numeri, longitudines, tempora, ſolida, & ſpecie*

1 * aliqui co. l. ſingulare, aut ſingularia, ſed fortè ea verba aut ſingularia addita fuere.

2 * a. l parti nāque Demonſtratio cōpetit.

3 * aliqui co. ad propriè.

4 * Iſoſceles.

5 * Multi codi. non habent illud, &c.

& ſpecie differunt à ſe inuicem , ſeorſum accipiebatur: nunc autem vniuerſaliter monſtratur: non enim ſecundum quòd lineæ, aut ſecundum quòd numeri inerat , ſed ſecundum quòd hoc, quod vniuerſale ſupponunt eſſe.

6 *Propter hoc neque ſi aliquis monſtrauerit ſingulum triangulum Demonſtratione , aut vna , aut altera , quòd duos rectos habet vnum quodque * æquilaterum ſeorſum, & * gradatum , & æquicrus : nondum nouit triangulum, quòd duobus rectis , niſi ſophiſtico modo , neque vniuerſaliter triangulum , neque ſi nullum eſt præter hæc triangulum alterum : non enim ſecundum quod triangulum nouit , neque omne triangulum, niſi ſecundum numerum: ſecundum ſpeciem autem non omne , & ſi nullum eſt , quod non nouit.*

*Iſopleuron. * Scalenon.

7 *Quando igitur non nouit vniuerſaliter , & quando nouit ſimpliciter? Manifeſtum, quòd ſi idem eſſet triangulo eſſe, & æquilatero, aut vnicuique, aut omnibus, ſi autem nō idem, ſed alterum, ineſt autem ſecundum quod triangulum, non nouit.*

Quo pacto cognoſcatur prædicatum vniuerſale.

8 *Vtrùm autem ſecundum quòd triangulum , aut ſecundum quòd æquicrus ineſt , & quando ſecundum hoc eſt in primo, & vniuerſaliter, cuius eſt Demonſtratio? Planum, quòd quando ablatis inerit primò quemadodum æquicruri æneo , triangulo inerunt duo recti , ſed & quòd ſit aheneum, ablato, & quòd æquicrus, ſed non figura , aut termino: ſed non primis. Quo igitur primo? ſi quidem triangulo: ſecundum hoc ineſt & aliis, & huius vniuerſaliter eſt Demonſtratio.*

Oportet autem non latere, &c.

CVm potiſſimam Demonſtrationem vniuerſalis eſſe oſtēdiſſet nempe cùm paſſionē de primo ſubiecto demōſtramus, nunc quando in hoc erremus oſtēdit. Nā accidit aliquādo exiſtimare nos demonſtraſſe vniuerſale, & tamen non demonſtrauimus. Quod tripliciter docet accidere. Primò quādo

1. error.

eſt

eſt aliqua paſſio alicuius ſpeciei, cuius non eſt niſi vnum aut alterum indiuiduum: tunc de tali indiuiduo demonſtrantes exiſtimamus vniuerſaliter demonſtraſſe, & non demonſtramus: Verbi gratia, ſi quis demonſtraret, lunam eclipſari, nempe hanc, quæ vna eſt, exiſtimans hanc eſſe primum ſubiectum, cùm vnica ſit, deciperetur, cùm id illi, non vt hæc eſt, ſed vt luna eſt, & ſecundum ſpeciem inſit.

Aut ſi ſit quidem ſed innominatum ſit, &c. 2

Hîc eſt ſecundus error, cùm nempe aliqua paſſio ineſt multis ſpeciebus, propter aliquod commune, quod tamen innominatum eſt, tunc demonſtrantes de illis, vniuerſaliter credimus demonſtraſſe: ſed non ita eſt, niſi de illo primo demonſtretur. Verbi gratia, progredi ineſt equo, homini, & multis, non propter ſpecificas rationes, nec quia animalia ſunt, cùm non omne animal progreditur: ineſt tamen propter aliquid commune innominatum, tunc ſi de his aliquis, tanquam de primis demonſtraret, deciperetur. 2. error.

Aut contingat eſſe ſicut in parte. 3

Tertius error eſt, cùm demonſtramus de aliquo toto quod verè eſt, vt in parte, id eſt, quod eſt inferius illo, de quo demonſtrandum eſt, exiſtimantes vniuerſaliter demonſtraſſe, quia omnibus inferioribus illius ineſt. Verbi gratia, ſi quis de viuenti ſenſibili demonſtraret, quòd augetur, crederet ſe vniuerſaliter demonſtraſſe, quia omni viuenti ſenſibili id ineſt, ſed non demonſtrat: nam id, nempe viuens ſenſibile, eſt pars, ſcilicet in modo, reſpectu eius, de quo primo demonſtratur, nempe viuentis, cui primò ineſt augeri. Et nota admodùm hanc eſſe deceptionem, quando totum ſumimus cum parte, quæ vocatur pars in modo, & demonſtrantes de illa parte exiſtimamus demonſtraſſe primò. 3. error.

Si ergo aliquis monſtrabit, &c. 4

Exempla eorum quæ dixit, proponit. Incipit autem à tertio errore. Si quis demonſtraret, nunquam concurrere, de lineis rectis æquè diſtantibus, crederet vniuerſaliter demonſtraſſe, ſed non demonſtrat: nam licèt omnibus rectis æquè diſtantibus inſit, non tamen quia rectæ ſunt, ſed ſimpliciter, quia æquè diſtantes, ſiue rectæ, ſiue obliquæ, vt notat Philop. ſiue etiam tortuoſæ ſint. Et nota iſtum errorem, eſt enim declaratio noſtra, licèt exemplum Philopo. etiam partim declaret. Circa literam nota illud verbũ (Niſi quidem) eſſe legendũ pro, Siquidem non, vt ſit litera abſque parentheſi huiuſmodi. Siquidem Exempla errorũ: & primò 3.

quidem non quoniam ſic æquales, fiat hoc, ſed quia quomodolibet æquales: & ſic eſt ſenſus manifeſtus.

5 *Et ſi triangulus non eſſet alius.*

Exemplũ 1. erroris. Exemplum primi erroris ponit. Si nullus eſſet triangulus, niſi Iſoſceles, tunc de illo demonſtrantes habere tres angulos æquales duobus rectis, exiſtimamus vniuerſaliter demõſtraſſe; & non id eſt, cùm non vt Iſoſceles eſt, talis paſſio ei inſit, ſed vt triangulus eſt.

Exemplũ 2. erroris. Secundi autem erroris exemplum eſt. Si quis demonſtret, proportionatim cõmutari de numeris ſeorſum, aut de lineis, aut de tempore, vniuerſaliter videtur demonſtraſſe, quia non eſt nominatum aliud commune, propter quod talis paſſio eis accidat: tamen re vera non eſt Demonſtratio vniuerſalis, non enim lineæ, vt linea eſt, nec numero, vt numerus eſt, id eis ineſt. Hic aduerte commutatam proportionem eam dici, qua ſicut ſe habet primum ad ſecundum, ita tertium ad quartum, ita ſe habet primum ad tertium, ſicut ſecundum ad quartum. Verbi gratia, ſicut ſe habent duo ad quatuor, ita ſex ad duodecim, ergo ſicut ſe habent duo ad ſex, ita quatuor ad duodecim. Aduerte illa verba (Nunc autem vniuerſale monſtratur) non mutanda eſſe, vt pro (Nunc) legamus (Non) ſed ſic debent legi. Et tunc notat Philo. quòd (Nunc) non dicit tempus, ſed ſenſus, Nunc, id eſt quando de illo ſuperiori demonſtramus, vniuerſaliter demonſtramus, quamuis poſſimus dicere, ſenſum eſſe, nunc quando illud vniuerſale non apparet, tanquam vniuerſale demonſtramus, licèt non ita ſit.

6 *Propter hoc nec ſi aliquis, &c.*

Nota hic, quòd quamuis de omnibus inferioribus nullo dempto, demonſtremus paſſionem, adhuc vniuerſaliter non cognoſcimus, quouſque de primo demonſtremus: vt ſi de omnibus ſpeciebus trianguli, ſeorſum demonſtraremus illam paſſionem, adhuc ſecundum ſpeciem non cognoſceremus, omnem, id eſt nondum ipſam rationem trianguli communem cognoſceremus, & ſic non eſſet Demonſtratio vniuerſalis.

7 *Quando ergo non nouit vniuerſaliter.*

Phil. vult Ari. hic exponere, quando demonſtrantes de omnibus inferioribus demonſtremus vniuerſaliter, & quando non, & dicit, quando ſuperius non eſt aliud prorſus quàm inferiora, tunc demonſtrantes de inferioribus, vniuerſaliter demonſtramus, quod in æquiuocis accidit: quando verò ſuperius eſt aliud quid, vt in vniuocis, non ſufficit demonſtrare de inferioribus. Sed mihi videtur Ari. probare, quòd ille non ſciat

ſciat vniuerſaliter, qui per inferiora ſcit, ſed ſophiſtico modo: quia ſi idem eſſet triangulum eſſe, & Iſoſcelem, & reliquas eſſe, tunc qui de omnibus inferioribus demonſtrat, vniuerſaliter demonſtraret: at cùm id non ſit (alia eſt enim ratio ſuperioris & inferiorum) ob id non demonſtrat ſimpliciter, & vniuerſaliter, qui de inferioribus demonſtrat.

Vtrùm autem ſecundum quod eſt triangulus. 8

Ponit regulam cognoſcendi quando eſt ſubiectum primũ. Et duas partes habet: alteram, quando ſemotis aliquibus à re, adhuc paſſio illi ineſt, talia ſemota non erant illius paſſionis ſubiecta prima, vt ſi triangulo æreo ineſt habere tres angulos, ſemoto æreo, adhuc manet paſſio, etiam ſemoto æquicrure, non ergo erant hęc ſubiecta prima: alteram, quando ſemotis aliquibus, paſſio aufertur, tunc illud, quo primo ſemoto proximè aufertur paſſio, eſt ſubiectum primum. Verbi gratia, ablato animal, & etiam ablato homine, aufertur riſibile, ſed ablato animali, non aufertur primò riſibile, ſed ablato homine: homo igitur eſt ſubiectum primum: ſimiliter ablata figura, aufertur habere tres angulos, ſed non primò, ſed quia aufertur triangulus: triangulus igitur ſubiectum illius primum: & vniuerſaliter, id eſt primum ſubiectum & vniuerſale, quo primùm ablato, aufertur paſſio. *Documẽtũ ad cognoſcẽdũ terminum cui primũ paſsio cõpetat.*

Hanc ablationem oportet intelligere per intellectum, intellectione enim ſeparamus. Nota pulchram regulam ad res examinandas, qua vſus eſt capite de Ad aliquid: nota literam, quo igitur primò, id eſt, quo ablato, aufertur primò habere tres angulos? Reſp. ſi triangulo nempe ablato aufertur illa paſſio. Eſt, id eſt, triangulus eſt primum, & ſecundum eum ineſt talis paſſio aliis inferioribus ipſius.

Dubitatur hoc loco: nam ſæpe demonſtramus vniuerſale, & illud non eſt de omni, cùm non omni tempore ſit: luna enim deficit, in hyeme ſunt pluuiæ, & ſimiles affectiones demonſtrantur, quæ tamen non ſunt de omni, cùm non omni tempore ſint. Aliqui illas, vt aptitudinem dicunt, ſumendas eſſe docent: quod falſum eſt, cùm non ſecundum aptitudines demonſtrentur ſecundum actum. Propterea dicendum, aliqua ſemper eſſe & euenire, tripliciter contingere: quædam enim dicuntur ſemper eſſe, quia inceſſanter ſunt, & continuò, vt hominem eſſe riſibilem: quædam, quia temporibus à natura determinatis nunquam deficiunt, vt lunam deficere, ſolem oriri, & occidere, quædam, quæ temporibus certis & ſtatutis plerunque eueniunt, vt pluuias eſſe in hyeme, & ſimilia. Horum *Dub.*

rum omnium eſt ſcientia & Demonſtratio, vt docet Ariſto. 1. Poſt. c. 7. & 24. licèt non in æquali gradu, & ſimiliter ſunt de omni, id eſt, ſemper eueniunt, aut ſunt, modo tamen quo diximus, & hoc eſt, ad mentem Peripateticorum.

Demonſtrationem eſſe ex iis, quæ ſunt per ſe, ac Neceſſarij. Cap. VI.

1 *SI igitur eſt demonſtratiua ſcientia ex neceſſariis principiis (quod enim ſcitur, non poteſt aliter ſe habere: per ſe verò inexiſtētia neceſſaria ſunt rebus: alia quidem enim in eo quod eſt quid inſunt: aliis autem, quæ de ipſis prædicantur, ipſa inſunt in eo quod eſt quid, quorum alterum oppoſitorum neceſſe eſt ineſſe) manifeſtum quòd ex talibus quibuſdam ſit vtique demonſtratiuus ſyllogiſmus: omne enim aut ſic ineſt aut ſecundum accidens: accidentia verò non ſunt neceſſaria.*

2 *Aut igitur ſic dicendum, aut principium ponendum, quòd Demonſtratio neceſſarium eſt: & ſi demonſtratum eſt non poteſt aliter ſe habere. Ex neceſſariis igitur oportet eſſe ſyllogiſmum: ex veris quidem enim eſt & non demonſtrantem ſyllogizaſſe: ex neceſſariis verò non eſt, niſi demonſtrantem: hoc enim in iam proprium Demonſtrationis eſt.*

3 *Signum autem, quòd Demonſtratio ex neceſſariis, quoniam & inſtantias ita ferimus ad eos, qui exiſtimant demonſtrare, quòd non neceſſe ſi exiſtimemus, aut omninò contingere aliter, aut ſermonis vtique gratia.*

4 *Planum autem ex his, & quòd fatui ſunt, qui ſe exiſtimant rectè principia accipere ſi probabilis ſit propoſitio, & vera, veluti Sophiſtæ, *quod ſcire eſt ſcientiam habere, non enim * quod probabile, aut non principium eſt: ſed * primum ipſius generis, circa quod monſtratur: & verum & non omne proprium.*

*a. l. quoniam. *a. l. eo quod. *a. l. eo quod primum.

5 *Quod autem ex neceſſariis oportet eſſe ſyllogiſmū, manifeſtum & ex his. Si enim qui non habet rationem eius,*

quòd

quod eſt propter quid, exiſtente Demonſtratione, non eſt ſciens: eſſe autem poſſet, vt A. de C. ex neceßitate eſſet: B. verò medium, per quod demonſtratum eſt, non ex neceſſitate: non ſciuit propter quid: non enim eſt hoc propter medium: hoc enim contingit non eſſe, concluſio autem neceſſaria.

*Præterea ſi aliquis non ſciuit nunc, habens rationem, & ſaluus, ſaluare non oblitus, neque * priùs ſciuerat corrumpi autem poſſet medium ſi non eſt neceſſarium: quare habebit quidem rationem ſaluam, * ſaluare, non autem ſciuit: neque igitur priùs ſciuerat, ſi verò non eſt corruptum, contingit autem corrumpi, quòd accidit, eſſe vtique poßibile & contingens, ſed eſt impoſſibile ita ſe habentem ſcire.* 6

* a.l. co. ad igitur.

* a.l. ſal-uus.

Quandoquidem igitur concluſio ex neceſſitate ſit, nihil prohibet medium non neceſſarium eſſe, propter quod monſtratum eſt: eſt enim neceſſarium & non ex neceſſariis ſyllogizatum eſſe. quemadmodum & verum non ex veris. 7

Quando autem medium ex neceßitate, & concluſio ex neceßitate: quemadmodum & ex veris verum ſemper: ſit enim A. de B. ex neceßitate: & hoc de C. neceſſarium igitur & A. ipſi C. ineſſe. Quando autem non neceſſaria ſit concluſio, neque medium neceſſarium poteſt eſſe: ſit enim A. ipſi C. non ex neceßitate ineſſe: ipſi autem B. ex neceßitate & hoc ipſi C. ex neceßitate & A. igitur ipſi C. ex neceßitate inerit, ſed non ſuppoſitum fuerat. 8

Quoniam igitur quod ſcitur demonſtratiuè, oportet ex neceßitate ineſſe, manifeſtum quòd & per medium neceſſarium oportet habere Demonſtrationem, aut non ſciet neque propter quid, neque quòd neceſſe eſt illud eſſe: ſed vel exiſtimabit non ſciens, ſi ſuſpicetur tanquam neceſſarium, quod non neceſſarium: aut neque exiſtimabit ſimiliter, & ſi quòd ſciat per media, & ſi propter quid, & per immediata. 9

Accidem

9 *Accidentium verò non per ſe, quomodo determinata ſunt per ſe, non eſt ſcientia demonſtratiua, non enim ex neceſsitate monſtrare concluſionem: accidens namque contingit non ineſſe. De tali enim dico accidente.*

10 *Atqui dubitare fortaſſe quiſpiam poſſet, cuius cauſa hęc oportet interrogare de his, ſi non neceſſe eſt concluſionem eſſe: nihil enim differt, ſi quis interrogatus quæcũque, poſteà dicat concluſionem.*

11 *Oportet autem interrogare, non tanquam neceſſarium ſit propter interrogata, ſed quoniam dicere neceſſarium illa dicenti, & verè dicere, ſi verè ſint in exiſtentia.*

Si igitur eſt demonſtratiua ſcientia ex neceſſarijs, &c.

1 *Intentio & continuatio Ariſt.* IVxta Græcorum & Arabum expoſitionem, Ari. probat Demonſtrationem conſtare ex his quæ ſunt per ſe. Sumit autẽ pro medio, quòd ex neceſſariis procedat, & in eo probãdo caput totum explet. Sequendo igitur Themiſtij expoſitionẽ facit hoc argumentum: Quæ ſunt per ſe, ſunt neceſſaria: Demõſtratio procedit ex neceſſariis: ergo ex his quæ ſunt per ſe. Ari. minorem primo loco ponit, & probat: Quia demonſtratiua ſcientia nõ poteſt aliter ſe habere, ergo procedit ex neceſſariis, & ita Demonſtratio eſt ex neceſſariis. Maiorem probat, quia quæ ſunt per ſe, aut ſunt de definitione ſubiectorum, aut ſubiecta de definitione ipſorum: ſed hæc vtraque ſunt neceſſaria: quamuis enim aliquæ paſſiones per ſe non prædicentur neceſſariò, tamen ſi cum oppoſitis ſumantur, neceſſariò prædicantur, vt diximus. At poſſet quis obiicere, vt notat Themi. *Alber. c. 25.* illum ſyllogiſmum eſſe nullum, cùm in ſecunda figura ex puris affirmatiuis procedat. Oſtendit illam maiorem eſſe excluſiuam, nempe tantùm per ſe ſunt neceſſaria: & tunc eſt bonà conſequentia, nam æquiualet huic, omnia neceſſaria ſunt per ſe, & tunc ſyllogiſmus eſt in prima figura. Probat autem ſic: quæ dicuntur, aut per ſe, aut per accidens dicuntur: at quæ per accidens ſunt, neceſſaria non ſunt: ſola ergo per ſe neceſſaria ſunt: quod ſuperiùs dixit, quæ neutro modo inſunt, accidentia ſunt, & ſic eſt clarus contextus.

Dubium. Dubitat Them. c. 14. nam aliquod per accidens neceſſarium videtur, vt cygnus eſt albus, coruus eſt niger. Reſp. Them. du-*Solutio.* plex neceſſarium: alterum ſimpliciter, quod omnibus quibus ineſt, neceſſariò ineſt, qualia ſunt per ſe: alterum ſecundum

quid,

quid,quod non omnibus, quibus ineſt, neceſſariò ineſt,qualis albedo:multis enim ineſt,quibus non neceſſariò ineſt : ob id igitur talia non ſunt neceſſaria , cùm ſolùm ſecundũ quid neceſſaria ſint.

Aduerte S.Tho.Ægid. Caie. & alios aliter rationem hanc inducere : nempe,vt velit Ariſto. probare Demonſtrationem procedere ex neceſſariis, & ſumere pro medio, quod procedat ex his , quæ ſunt per ſe : tamen melius eſt, vt ſequamur expoſitionem prædictam Græcorum , quamuis Philopo. rationem non ſub illa forma componat , ſed exiſtimet rationem eſſe hypotheticam & neceſſariam , quamuis non reducatur ad formam ſyllogiſticam:non enim,vt inquit ipſe,omnis conſequentia neceſſaria ad ſyllogiſmum reduci poteſt. At aptior videtur expoſitio Themiſt. quam priùs propoſuimus:licèt etiam poſſimus interpretari ſecundùm expoſitionem Philopon. *Nota.*

Aut igitur ſic dicendum,&c. 2

Incipit probare Demonſtrationem ex neceſſariis procedere : & inquit, aut id ſic dicendum, id eſt, aut id ſimpliciter abſque vlla ratione alia fatendum eſt , aut ad eius probationem ſupponendum eſſe principium hoc,ſcilicet Demonſtrationem, id eſt, concluſionem Demonſtrationis eſſe neceſſariam, & quod demonſtratur non poſſe aliter ſe habere. Ex quo habetur primum argumentum: concluſio eſt neceſſaria: ergo procedit ex neceſſariis. Et probatur conſequentia ex differentia, quæ eſt intra demonſtrantem,& non demõſtrantem:qui enim non demonſtrat , ex veris non neceſſariis poteſt colligere;vt ſi dicas : omne ambulans eſt animal , omnis homo ambulat,ergo omnis homo eſt animal:at qui demonſtrat,ex neceſſariis procedit , immò hoc Demonſtrationi eſt proprium.Et nota illud verbum literæ(ſed aut)quo frequentiùs Boëtius vtitur pro dictione exceptiua,niſi,vel præter. *1.Ratio. Probat Ariſ.Demonſtrationẽ procedere ex neceſſariis.*

Signum autem eſt,quòd Demonſtratio 3

Hoc eſt ſecundum argumentum ex ſigno : omnes enim, qui contra aliquam Demonſtrationem inſtant , & non eſſe Demonſtrationem probare contendunt, ſic procedunt, probantes quoniam non ſit neceſſe,id eſt, quod non ex neceſſariis ſit;ſiue re vera id ita eſſe opinentur, ſiue gratia orationis tantùm & diſputationis id velint probare,hoc medium aſſumunt, quod non ſit ex neceſſariis. *2.Ratio.*

Manifeſtum autem ex his eſt. 4

Infert,eos eſſe ſtultos, qui exiſtimant demonſtraſſe , dum

ex veris & probabilibus procedant, cùm non probabilia ſint Demonſtrationis principia, ſed propria & prima generi, id eſt, ſubiecto de quo demonſtiatur: & hæc neceſſaria ſunt: non autem omne verum, aut probabile, eſt proprium huiuſmodi & neceſſarium.

Circa literam aduerte primò: illa verba (quoniam ſcire, ſcientiam eſt habere) non eodem modo exponi: nam S. Tho. Ægid. & alij ea accipiunt, ita vt ſint ratio ſtultitiæ illorũ, qui ex probabilibus procedentes demonſtraſſe ſe exiſtimant: vt ſit ſenſus (quoniam ſcire, ſcientiam eſt habere) id eſt, ſcire & & demonſtrare, eſt ſcientiam habere, ſcientia autem eſt eorũ quæ aliter ſe habere non poſſunt.

Expoſitio Philopon. Auer. & Lincon. At Philop. Auer. & Lincon. illa intelligunt ita, vt ſint quædam propoſitio vulgatæ Demonſtrationis, quam Protagoras ſe facere exiſtimabat: ea enim erat: ſcire eſt ſcientiam habere: qui habet aliquid, ſcit quid illud ſit: ergo qui ſcit, ſcit quid ſcientia ſit. Hæc enim Demonſtratio non eſt: tantùm enim probabile illud eſt: qui habet aliquid, ſcit quid illud ſit: non eſt autem neceſſarium. Hæc expoſitio eſt magis literalis.

Nota. Aduerte prætereà, ad aliquam concluſionem poſſe adduci rationes in duplici differentia, vel communes, vel proprias. Communes ſunt, quæ non per particularia principia ſubiecti illius procedunt, ſed per communia, etiam aliis ſubiectis cõuenientia. Vt ſi velis probare hominẽ eſſe riſibilem per communia, ſic dices: omne proprium ineſt ſuo ſubiecto: riſibilẽ eſt proprium homini: ergo riſibile ineſt homini: eſt ratio cõmunis quæ multis ſubiectis ineſt, per eam enim quælibet propria poſſent probari. Similiter ſi velis probare iuſtitiam eſſe bonam, dices ſic: à quo remouetur vnum contrarium immediatum, illi ineſt alterum: à iuſtitia remouetur malum: ergo eſt bona. Ratio communis iſta eſt, qua multa alia ſubiecta probantur. Propriæ rationes ſunt, quæ ex peculiaribus ſubiecti principiis procedunt: vt ſi hominem eſſe riſibilem probes, quia eſt animal rationale, & iuſtitiam eſſe bonam, quia eſt habitus tribuens cuique quod ſuum eſt.

Nota. Attende igitur Demonſtrationes ſemper ex propriis procedere: ob id dicitur, non omne verum proprium eſt, nec Demonſtrationi aptum: ſunt enim communia vera, probabilia, & aliquando neceſſaria, non tamen ex eis Demonſtratio fit, ſed ex propriis.

5 *Quod autem ex neceſſariis, &c.*

3. Ratio. Tertium argumentum huiuſmodi eſt: ſyllogiſmus, quo exiſtente

exiſtente non ſcimus, non eſt Demonſtratio:ſed per eum qui ex neceſſariis non procedit,nõ ſcimus:ergo non eſt Demonſtratio.Probatur minor,quia non cognoſcimus propter quid & cauſam concluſionis neceſſariæ. Et oſtenditur: ſit concluſio, omne C, eſt A; neceſſariæ ſint præmiſſæ, omne B. eſt A: omne C.eſt B:contingentes, poterit medium corrumpi manente concluſione,cùm ſit neceſſaria, & medium cõtingens: non eſt igitur illud cauſa:nam ſi cauſa eſſet,illo ablato auferretur concluſio:at concluſio non tollitur: non ergo tale medium eſt propter quid concluſionis. Vnde concluditur,quòd non eſt Demonſtratio concluſionis neceſſariæ, medio exiſtente non neceſſario.

Amplius ſi aliquis neſcit. 6

Quartum argumentum eſt. Supponatur quòd verum eſt, quatuor eſſe cauſas propter quarum ſingulas ignoremus cõcluſionem aliquam quam ſciuimus: Prima, quia ipſe homo moritur, & amittit ſcientiam illam, ſaltem modo, quo ſciebat:Altera quando res ipſa mutatur, & non ſe habet ſicut ſe habebat:Tertia,quando obliuiſcimur illius: Quarta, quando perit ratio, qua illam cognoſcebamus: At quando hæc quatuor ſunt,abſque dubio rem ſcimus:& nõ ſcire, eſt argumentum aliquid ex his deeſſe.Tunc argumentor,Habeat aliquis Demonſtrationem, quòd homo ſit animal, per mediũ contingens,quia omnis homo ambulat,ſi iſte ſcit,pone caſum vt non ambulet,tunc peto an ſciat? clarum eſt quòd non, cùm non ſit medium:tunc eſt argumentum:manet iſte viuus, manet res eadem,ſcilicet homo eſt animal, neque eſt oblitus,& ratio perſeuerat, quia ſyllogiſmus adhuc eſt,& non ſcit cum his:ergo profectò ratio deeſt, quæ cùm ſit eadem, ſicut per eam modò non ſcit, nec per eam antè ſciebat, etiam medio non deſtructo:ſi enim illa eſſet ratio, ſemper per eam ſciret, cùm eadem ratio maneat. Quòd ſi dicas, medium non eſſe corruptum quando ſcit, poteſt tamen corrumpi ſine dubio, quod accidit, & concluſio etiam erit contingens, ſicut medium:hoc autem non eſt ſcire. *4. Ratio.*

Cùm igitur concluſio quidem,&c. 7

Explicat,qualiter ſyllogizando neceſſarium ſe habeat: ac tria principia ſtatuit. Primum eſt: Nihil prohibet concluſionem eſſe neceſſariam, & medium cõtingens,per quod monſtrata,id eſt,ſyllogizata eſt.Et probat: vt enim verum ex non veris,ita & neceſſariũ ex non neceſſariis inferri poteſt. Hoc intellige non de Demonſtratione, ſed de ſyllogiſmo, quo ad illationem. *Neceſſarium ex*

non neceſſarius colligi poteſt, nó demonſtrari. illationem. Secundum principium. Si præmiſſæ neceſſariæ ſunt, concluſio neceſſaria erit. Probat ex principio, Dici de omni: ſi enim omne B. neceſſariò eſt A. & omne C. neceſſariò eſt B. etiam omne C. neceſſariò erit A. Tertium: Cùm concluſio non eſt neceſſaria, præmiſſæ non erunt neceſſariȩ. Hoc probat ex ſecundo principio: detur enim concluſio non neceſſaria, C. eſt A: præmiſſæ verò B. eſt A. C. eſt B. neceſſariæ: tunc per ſecundum principium, ſi præmiſſæ ſunt neceſſariæ, concluſio erit neceſſaria, & per ſe erat non neceſſaria: erit ergo neceſſaria & non neceſſaria, quod eſt impoſſibile.

8 *Quoniam igitur, ſi ſcit demonſtratiuè, &c.*

Concludit iam, vt notat Philop. nempè Demõſtrationem eſſe ex neceſſariis, dicítque cùm id, quod demonſtratiuè ſcitur, ſit neceſſariam, oportere vt ſit ex neceſſariis Demonſtratio, & per medium neceſſariũ: aliter enim nec quia, nec propter quid, id eſt, nulla Demõſtratione cognoſcet, quare concluſio non erit neceſſaria, niſi ſciat nempè per propoſitiones neceſſarias: ſed ſi exiſtimat propoſitiones eſſe neceſſarias, & non ſunt, tunc opinabitur ſe ſcire, & demonſtrare, & re vera neſciet, quia non ſunt neceſſariæ: ſi verò non ſunt neceſſariæ nec exiſtimat eſſe neceſſarias: tunc nec ſciet, nec ſimiliter opinabitur ſe ſcire: ac ſi in his dicat, adeò verum eſt Demonſtrationem ex neceſſariis procedere, vt nullus opinetur ſe demõſtrare, & ſcire, niſi ſimul ex neceſſariis opinatur ſe demonſtrare, quòd ſi non opinetur ex neceſſariis procedere, non opinatur ſe ſcire: quòd ſi opinatur eſſe neceſſaria, & nõ ſunt, opinabitur ſe ſcire, ſed non ſciet, & hoc, ſiue procedat per media, id eſt, mediata, ſiue per immediata & propter quid. Aduerte, per Demonſtrationem, quia, intelligi Demonſtrationem quȩ ab effectu procedit, per Demonſtrationem propter quid, quæ à cauſa, de quibus inferiùs dicemus.

9 *Accidentium autem, &c.*

Quia accidentia aliqua neceſſaria videbantur qualia ſunt inſeparabilia, quorum non eſt ſcientia, nec Demonſtratio, ne erremus. vt notat Themiſt. Philopon. docet ſolius accidentis illius eſſe Demonſtrationem, quòd per ſe eſt eo modo, qui definitus eſt c. 4. ac propterea dicit non eſſe ſcientiam illius, quod contingit non ineſſe: ſub quo verbo etiam inſeparabilia comprehendit, ad differentiam propriorum. Et probat horum non eſſe ſcientiam, quia non ſunt neceſſaria: quod poſteà diſcutiemus in fine capitis.

Et tamen

Et tamen ambiget fortaſſe, &c. 10

Obiicit his,quæ dixit de accidentibus: ſi enim neceſſaria *Obiectio.* non ſunt,nihil ex eis neceſſarium concludetur: vt quid igitur ex iſtis ſyllogizamus, & de iſtis reſpondenti interrogationes facimus,cùm nihil magis ex interrogatis neceſſarium ſequatur, quàm ſi quaſlibet propoſitiones ad libitum ſumeremus?& hoc ſignificant illa verba (differt enim nihil, ſi aliquis interrogatus contingentia, id eſt, quæuis, poſteà dicat concluſionem) vt bene interpretatur Philop. Hic enim eſt ſermo de Dialectico, qui ex probabilibus & contingentibus procedit, ac de eis ſuas facit interrogationes, quæ videntur ſuperflua, ſi nihil neceſſarium ex datis concludendum ſit. Circa literam nota illud (cuius cauſa hæc oportet interrogare de his) id eſt, quare hæc accidentia petimus, vt per ea concludamus,& noſtras faciamus concluſiones de his,id eſt, de accidentibus eiſdem,cùm non ſint neceſſaria.

Oportet autem interrogare. 11

Reſpondet,circa accidentia nos vti interrogatione, non vt quicquam neceſſarium concludatur, ſed vt neceſſariò cõcludamus, & ex datis & conceſſis à reſpondente, ipſum ad concedendam concluſionem conuincamus, & ſi conceſſa ſunt vera,etiam ad concluſionem veram admittendam compellamus. Ac propterea non eſt inutile interrogare: in quo duplex neceſſitas,vt notat Philop.inſinuatur, & illationis,ſeu ſecundum conſequentiam, & ſimiliter conſequentis, ſeu ſecundum rei naturam:Eſt enim aliud, concluſionem eſſe neceſſariam,aliud inferri neceſſariò, vt alibi diximus. Vult autem Ariſt.in hoc docere, neceſſitatem demonſtratiuam non ſolam eſſe ſecundum illationem, hæc enim in accidentibus etiam inuenitur,ſed etiam abſolutam, quæ dicitur neceſſitas conſequentis.Hæc de capite ſexto.

QVAEST. I. *Circa caput ſextum.*

ADuerſus ea, quæ in textu continentur,eſt argumentum *Contra* primum.Dicit enim,proprium eſſe Demonſtrationis ex *textum.* neceſſariis procedere.Contra hoc argumentor:nam ſunt ſyl- *1.Arg.* logiſmi ex neceſſariis procedentes, qui tamen Demonſtrationes non ſunt,vt patet in his, quæ ex effectibus procedunt; vt cùm animalia corruptibilia eſſe,ex eo quòd ſeneſcant,probamus,& ignem eſſe, quia cineres ſunt: ſimiliter quando ex ſignis certis procedimus, vt lac habere, probat peperiſſe: & eſſe fructus,arborem floruiſſe conuincit. Hæc omnia neceſſaria ſunt:tamen Demonſtrationes nõ ſunt, cùm non ex cau-

ſis procedant:non ergo hoc Demonſtrationi eſt proprium.

2. Argu. Secundò, contra rationem tertiam argumentor. Probat enim concluſionem neceſſariam non ſcire propter quid per medium contingens: quia cùm hoc poſſit non eſſe, non erit cauſa eius, quod neceſſarium eſt. H c videtur falſum: nam contingens poteſt eſſe cauſa neceſſarij; vt patet ſi vulnus aliquod lethale infligatur equo, eſt cauſa,& contingens, quòd equus nunquam ampliùs viuat: hoc autem neceſſarium eſt: ergo contingens eſt cauſa neceſſarij.

3. Argu. Tertiò,ex illis quatuor, quæ ad ſcientiam ſunt neceſſaria, videtur,vt non ſit obliuio,neceſſarium non eſſe: nam ſi quis rationem habet, oblitus non eſt: non ergo oportet addere; quòd rationem habeat, & obliuio non ſit. Immò vlteriùs videtur falſum quòd ſcientia deſtruatur per mortem, cùm maneat anima immortalis,quæ ſcire poſſit.

4. Argu. Quartò,videtur contradictio expreſſa in dictis Ariſto. hîc enim dicit,quòd nec quia, nec propter quid, per contingens poſſumus cognoſcere neceſſarium:at 2.Prior.cap.2. dicit per falſum verum colligi quia,ſed non propter quid.

5. Argu. Quintò,ſunt accidentia quæ non ſunt per ſe, tamen non contingunt ſeparari:ergo falſum docet, quæ non ſunt per ſe, contingere non ineſſe.Probatur antecedens, de albedine quæ inſeparabiliter ineſt cygno,vt & nigredo coruo.

1.Fund. Circa primum oportet aduertere, rationes, quæ inferunt concluſionem neceſſariam, ſe habere in duplici differentia. Quædam ſimul probant neceſſariam concluſionem, & cauſam oſtendunt propter quam eſt neceſſaria: & iſtæ ſunt potiſſimæ Demonſtrationes,de quibus præcipuus ſermo in præſenti eſt,quæ per proprias cauſas procedunt. Quædam ſunt quæ concluſionem neceſſariam probant, ſed non dant cauſam quare neceſſaria ſit:huiuſmodi ſunt illæ, quæ per cauſas remotas procedunt, vt omne animal rationale eſt vegetatiuum,omnis homo eſt animal rationale, ergo omnis homo eſt vegetatiuus.Similiter ſunt illæ quæ ab inferioribus ad ſuperiora procedunt;vt omne animal eſt ſubſtantia,omnis homo eſt animal, ergo omnis homo eſt ſubſtantia. Similiter ſunt illæ, quæ ab effectu procedunt; vt omne riſibile eſt animal rationale,omnis homo eſt riſibilis,ergo omnis homo eſt animal rationale. Item ſunt illæ, quæ à ſigno ſunt; vt omne quod orbiculariter illuminatur, eſt rotundum, luna orbiculariter illuminatur,ergo eſt rotunda.

Nota. Nec exiſtimes idem eſſe ſignum & effectũ: ſuperius enim

eſt

eſt ſignum, nam & cauſa ſignum dicitur aliquando, vt Iris eſt ſignum pluuiæ, & cauſa materialis: ſimiliter aliqua ſigna ſunt quæ nec cauſa, nec effectus ſunt propriè, vt lac habere ſignum eſt quòd peperit: & fructus habere, quòd arbor floruit, quæ nec cauſa, nec effectus, vnum alterius dicuntur. *Signũ & effectus differunt.*

Aduerte ſecundò ex Ari.1.Rhe.ad Theo.cap.2. duplex eſſe ſignum, quoddam neceſſarium, & inſolubile, quod Græcè dicitur τεκμήριον: quoddam probabile, & ſolubile, quod dicitur non habere proprium nomen. Illud inſolubile & neceſſarium eſt, quod ſemper infert ſignatum, nec deficere contingit, vt, cineres, & fumus ſunt ſigna neceſſaria ignis: & arteriam moueri inordinatè, ſignum aduerſæ valetudinis: & hoc dicit pulcherrimum ſignum eſſe, & ſcientiam efficere in Rhetor. ad Alex. c. de ſigno. Illud neceſſarium nõ eſt, ſed probabile, quod non indicat neceſſariò rem: vt, eſſe pallidũ, eſt ſignum probabile, quòd aliquis fuerit timore perterritus, non neceſſarium. Et hoc dicit inducere opinionẽ in Rhet. ad Alc. Ex hoc ſigno clarum eſt fieri Topica argumenta. At ex illo ſigno neceſſario, quod aliqui ſignum neceſſarium, veſtigium, & indicium vocant, argumenta trahimus dupliciter. Vno modo, probantes rem contingentem, neceſſariò tamen, quoties ſub tali ſigno cõtingentia ſubſumimus; vt, is habet febrim cui arteria inordinatè mouetur, ſed mouetur Socrati, ergo habet febrim. Concluſionem contingentem neceſſariò ex ſigno probamus, quia cum minori non neceſſaria coniungimus, quomodo Rhetorici vtuntur etiam neceſſariis: licèt Quintilianus lib. 5. talia ſigna neceſſaria ab arte probabilium ſine ratione reiecerit: & talia argumenta Topica ſunt, nec ex neceſſariis procedunt, cùm non omnes propoſitiones neceſſariæ ſint. Altero modo concluſionem neceſſariam probamus, cùm etiam ſub eis ſubſumimus neceſſarium: vt, quod orbiculariter illuminatur, rotundum eſt, luna orbiculariter illuminatur, ergo eſt rotunda, totũ eſt neceſſarium, & de ſyllogiſmo à ſigno loquimur dicentes, probare concluſionem neceſſariam, ſed non dare cauſam, quare ſit neceſſaria. *2. Fund. Duplex ſignum.*

Aduerte tertiò, dubium eſſe, an hi ſyllogiſmi, qui non per cauſam propriã concluſionem neceſſariam probant, Demonſtrationes ſint: ſi enim non ſunt, quomodò ex neceſſariis procedunt, ſi autem Demonſtrationes, quomodò non ex propriis cauſis probant? Philop. 1. Poſt. c. 3. com. 15. vocat eos ſyllogiſmos, qui ex huiuſmodi ſignis neceſſariis & effectibus procedunt, Demonſtrationes coniecturales, quaſi non perfectè De- *3. Fund.*

monſtrationes. Alex. 1. Top. cap. 1. dicit, tales ſyllogiſmos poſſe dici Demonſtrationes, cùm ex neceſſariis ſint, poſſe autem dici topicos, quatenus Dialecticus ex his, aut ex probabilibus procedit, ſunt enim loca Dialectica etiã neceſſaria, vt à definitione, à definito, à proprio genere, &c. ſed his Dialecticus tanquam probabilibus vtitur.

Soluitur 1. arg. Mihi in hoc videtur dicendum, omnes illos ſyllogiſmos, præter eum, qui à propria cauſa procedit, eſſe imperfectas Demonſtrationes, quas omnes vocat Ari. quia, ſeu quod eſt, quaſi declarantes & probantes rem eſſe neceſſariam, non oſtenſa propria cauſa. Et in hoc loco, cùm dicit Demonſtrationi eſſe proprium ex neceſſariis procedere, comprehendit vtramque, tam quia, quàm propter quid. Et hoc patet: nam paulò inferiùs dicit, medium contingens non poſſe eſſe concluſionis neceſſariæ, nec in ratione quia, nec propter quid. Et ſic ſoluitur argumentum primum.

Ad 2. ſol. Ægid. triplex. Ad ſecundum laborat Ægidius reſpondendo, adducit tres ſolutiones. Prima, quòd vulnus eſt cauſa ſolius mutationis & corruptionis equi, quæ non eſt neceſſaria, cùm iam tranſierit. Dicit ſecundò, quòd vulnus per accidẽs eſt cauſa mortis, quia non intendit corruptionem, ſed generare formam cadaueris. Et hæc non eſt neceſſaria. Tertiò dicit, quòd non eſt neceſſarium, quòd equus ſit ſemper mortuus, quia poteſt redire, non idem numero, ſed idem ſpecie, cùm ex illius materia poſſit alius generari equus.

Solu. authoris. Sed profectò in re facili non opus erat cumulare tot ſolutiones. Dico igitur, aliud eſſe cauſam rei, quæ eſt neceſſaria, aliud eſſe cauſam rei, quòd ſit neceſſaria: contingens facit rem, quæ eſt neceſſaria; vulnus enim facit equum eſſe mortuum, quod neceſſarium eſt, poſtquàm factum eſt, ſed non eſt cauſa quòd ſit neceſſarium: nam ab aliis cauſis prouenit quòd id neceſſarium ſit, nempe quia idem numero corruptum non poteſt materiam eandem informare, vel quia idem tempus non poteſt reſtitui. Per accidens ergo eſt contingens cauſa neceſſarij, non per ſe. Cùm ergo in Demonſtratione, non per accidens cauſas, ſed per ſe indagemus, nunquam contingens neceſſarium demonſtrat. Et ſic ſoluitur argumentum ſecundum.

Ad 3. ex Philop. Ad tertium reſpondet Philop. ſolùm tria annumeraſſe, nẽpe, rationem, quòd res ſit, & ſubiectum ſit, illud aliud ſub his includitur, & eſt probabile. At alij illud, nempe, non eſſe oblitum, diſtinguunt ab aliis: & tunc reſpondet Ægidius, quòd *Ex Aeg.* poteſt

poteſt quis habere rationem concluſionis,& oblitus eſſe concluſionis cùm non illam rationem applicat concluſioni, licèt verum ſit, ſi rationem applicatam habet, non poſſe oblitum eſſe. Vtraque expoſitio eſt bona,& textui quadrat.

Ad aliam partem dico,non eſſe colligendum ex hoc textu, ſecundum mentem Ari. animam rationalem eſſe mortalem: quod falſum eſt, vt euidenter ex aliis locis Ariſt. ſuo loco deducemus,vtque docent Theop. Themiſt. Simpl. Philop. Ammo.& præſtantiſſimi quique Ari. interpretes:ſolùm enim voluit dicere,quòd quando homo moritur,licèt maneat eadem ſcientia in anima, tamen iam eſt alius modus cognoſcendi, quia non intelligit abſtrahendo à phantaſmate, ſicut quando erat in corpore, vel quod iam illa ſcientia non eſt hominis, cùm homo ſit compoſitum,quod moritur, ſcientia verò quãtùm ad ſubſtantiam,& cognitionem,manet in anima, modo cognoſcendi mutato. *Ad aliam partẽ argum.*

Ad quartum dicitur,quòd dupliciter ſe habet,per quia ſyllogizamus:vno modo,quantùm ad illationem, & ſic ex falſo verum inferimus,quod dicitur 2.Prio. Altero modo quantum ad probationem:& ſic nullum falſum verum probat,nec contingens neceſſarium.Et hoc eſt,quod hîc dicitur. *Ad 4.*

Ad quintum Philop. in præſenti duas adhibet ſolutiones. Altera eſt, quòd coruus poteſt ſeparari à nigredine per intellectum, non autem homo à riſibilitate. Sed hæc ſolutio non eſt exacta:nam ſicut de natura hominis riſibilitas:* vtrunque ergo ſubiectum poteſt ab accidenti ſeparari. *Ad 5. ex Phil.*

Altera ſolutio eſt etiam Them.c.14.quòd albedo de ſe non eſt neceſſaria & dicitur poſſe ſeparari,quia non omnibus,quibus ineſt,neceſſariò ineſt,& inſeparabiliter. Sed adhuc dubia eſt ſolutio,quia ſaltem reſpectu corui eſt neceſſaria, & de illo nigredo demonſtrari poſſet. *Ex The.*

Ægidius dicit, aliter ſe habere paſſionem, aliter ipſum accidens inſeparabile: nam ſubiectum accidentis huius poteſt abſque eo intelligi,& cum oppoſito coniungi ſine implicatione:poſſumus enim coruum album imaginari, nec erit repugnantia deſtruens naturam:at hominẽ abſque riſibilitate poſſumus intelligere, & cum oppoſito riſibilitatis minimè, quia eſſet implicatio: & ita interpretatur, quomodo tale accidens contingat non eſſe:& nos ſupra Porphyrium ita ſenſimus. *3. Ex Aegidio.*

At ad mentem præſentem Ariſtotelis æſtimo eſſe dicendũ, cum Alberto tract.2.cap.15.illa dici neceſſaria,quæ vel ſunt de eſſentia ſubiectorum, vel ſubiecta ſunt de natura ipſorum, *4. Ex. Alb. & conuenientiſſima.*

qualia non ſunt iſta inſeparabilia. Quòd ſi petas rationem horum, dicam, quia aliter non poſſunt de ſubiecto demonſtrari: nam ſi albedinem de Cygno demonſtras, non niſi per aliquid albedinis demonſtrabis, tunc: cùm hoc enim ſit in Cygno, & non ſit eius natura, quomodò de Cygno demonſtrabitur, niſi ipſa natura ſit cauſa? Nota ergo, quare non ſit Demonſtratio eorum, quæ inſeparabiliter inſunt, niſi per ſe inſit. Atque hæc de quæſtione hac ſatis ſint.

Demonſtrationem ex proprio conſtare oportere, quia eſt ex iis, & de iis, quæ ſunt per ſe, neque licere ex alio genere tranſcendentem monſtrare.

Cap. VII.

Auer. in media expoſitione in explanatione horũ textuũ vſque ad 66. ſeriẽ Ariſt. variat, quod cauſam præbet dubitandi.

1 *QVoniam autem ex neceſſitate inſunt circa vnũquodque genus quæcunque per ſe inſunt, & ſecundum quòd vnumquodque, manifeſtum quòd de iis quæ per ſe ſunt, ſunt ſcientiales Demonſtrationes, & ex talibus ſunt. Accidentia enim non ſunt neceſſaria. Quare non neceſſe eſt, cõcluſionem ſcire propter quid eſt, neq; ſi ſemper eſſet, non per ſe autem: veluti per ſigna ſyllogiſmi, quod enim per ſe, non per ſe ſciet, neque propter quid: propter quid autem ſcire, eſt per cauſam ſcire. Propter ipſum igitur oportet & medium tertio, & primum medio ineſſe.*

Non igitur eſt ex alio genere tranſcendentem monſtrare, vt Geometricum Arithmetica. Tria enim ſunt, quæ ſunt
2 *in Demonſtrationibus. Vnum quidem, quæ demonſtratur,*
3 *ipſa concluſio: hoc autem eſt, quod ineſt generi alicui per ſe. Vnum autem, dignitates: dignitates autem ſunt ea, ex quibus tertium genus ipſum ſubiectum, cuius paſſiones & per ſe accidẽtia declarat Demonſtratio. Ex quibus quidem igitur Demonſtratio, contingit eadem eſſe: quorum autem genus alterum, quemadmodum Arithmeticæ & Geometriæ, non eſt Arithmeticam Demonſtrationem coaptare ad accidentia magnitudinibus, niſi magnitudines numeri ſint. Hoc autem vt contingit in quibuſdam, poſteriùs dicetur.*

Arithme

Arithmetica verò Demõſtratio ſemper habet genus, circa quod Demonſtratio, & aliæ conſimiliter.

Quare aut ſimpliciter neceſſe eſt idem eſſe genus, aut 4
aliquo modo, ſi debet Demonſtratio tranſcendere: aliter verò, quòd impoßibile, manifeſtum; ex eodem enim genere neceſſe eſt extrema & media eſſe; nanque ſi non per ſe, accidentia erunt.

Propter hoc Geometriæ non licet monſtrare quòd con- 5
trariorum vna eſt ſcientia, ſed neque quòd duo cubi cubus: neque alij ſcientiæ, quòd alterius.

Niſi quæcunque ita ſe habent inter ſe, vt ſit alterum 6
ſub altero, vt perſpectiua ad Geometriam, & Harmonica ad Arithmeticen. 7

Neque ſi quid ineſt lineis, non ſecundum quòd lineæ, & ſecundum quòd ex principiis propriis; vt ſi recta pulcherrima linearum, aut ſi in contrarium ſe habet ipſi circumferentiæ: non enim ſecundum quòd proprium genus ipſorum eſt, ſed ſecundum quòd commune aliquod.

Cap. hoc exponit Themiſt. poſt octauum in c. ſui, 8. & 19. quod nonnihil reddit ambiguitatis.

Manifeſtum autem, & ſi fuerint propoſitiones vniuerſaliter, ex quibus eſt ſyllogiſmus quòd neceſſe & concluſionem perpetuam eſſe huiuſcemodi Demonſtrationis, & , vt 8
ſimpliciter dicam, Demonſtrationis.

Non eſt igitur Demonſtratio corruptibilium, neque 9
*ſcientia ſimpliciter, ſed ita, ſicut ſecundum accidens: quoniã nõ*vniuerſalis ipſius eſt, ſed aliquãdo, & quodãmodo.*

**al. l. vtiliter*

*Quando autem ſit, * neceſſe eſt alteram non vniuerſa-* 10
*lem eſſe propoſitionẽ, & corruptibilem. Corruptibilẽ quidem, quoniã & concluſio, exiſtens: * non vniuerſalem autem, quoniã hoc quidem erit, illud verò non erit, in quibus eſt: quare non eſt ſyllogizare vniuerſaliter, ſed quod nunc.*

**ali co. ad talis.*

**ali. co. ad propoſitionem.*

Conſimiliter autem ſe habet & circa definitiones: quo- 11
niam definitio eſt, aut principium Demonſtrationis, aut Demonſtratio poſitione differens, aut concluſio quædam Demonſtrationis.

Eorum

12 *Eorum verò, quæ ſæpe fiunt demonſtrationes, & ſcientiæ, vt Lunæ defectus, manifeſtum, quòd ſecundum quòd quidem tales ſunt, ſemper ſunt: ſecundum quòd verò non ſemper, ſecundum partem ſunt:* quemadmodum autem defectus, conſimiliter aliis.*

*Co. Argy. non habet hæc verba.

Quoniam autem manifeſtum, quòd vnunquodque demonſtrare non eſt, niſi ex vniuſcuiuſque principiis, ſi quod
13 *monſtratur inſit ſecundũ quod illud, non eſt ſcire hoc: & ſi ex veris, & indemonſtrabilibus mõſtratũ ſit, & immediatis. Eſt enim ſic mõſtrare, quemadmodum Bryſo quadraturam: ſecundum commune enim monſtrant tales rationes, quod & alteri inerit: quocirca & in aliis coaptabuntur rationes non cognatis. Igitur non ſecundùm quòd illud ſcit, ſed ſecundum accidens: neque enim coaptari poſſet Demõſtratio & in aliud genus.*

14 *Vnumquodque autem ſcimus non ſecundùm accidens, quando ſecundum illud cognoſcamus, ſecundum quòd ineſt ex principiis illius, ſecundum quòd illud, vt duobus rectis æquales habere, cui ineſt per ſe, quod dictum eſt, ex principiis huius.*

15 *Quare ſi per ſe & illud ineſt, cui ineſt, neceſſe eſt mediũ in eadem cognatione eſſe: ſi verò non, ſed quemadmodum Harmonica per Arithmeticam. Talia autem monſtrantur quidem ſimiliter, differunt verò, ipſum enim quòd, alterius ſcientiæ, ſubiectum namque genus alterum: ipſum verò propter quod ſuperioris, cuius per ſe paſsiones ſunt.*

16 *Quare & ex his manifeſtum quòd non eſt demonſtrare vnunquodque ſimpliciter, niſi ex vniuſcuiuſque principiis.*

17 *Sed horum principia habent commune. Si verò manifeſtum eſt hoc, manifeſtum & quod non eſt vniuſcuiuſque propria principia demonſtrare: erunt enim illa omnium principia, & ſcientia illorum domina omnium.*

18 *Et namque magis ſcit, qui ex ſuperioribus cauſis ſcit: ex prioribus enim ſciuit, cùm ex non cauſatis ſciat cauſis:* quare

quare ſi magis ſciuit, & maximè: & ſi ſcientia illa eſſe, & magis, & maximè.

Demonſtratio autem non coaptatur in aliud genus: niſi vt dictum eſt, Geometriæ in perſpectiuas, aut mechanicas, & Arithmeticæ in harmonicas. 19

Difficilè autem eſt cognoſcere, ſi ſciuit aut non: difficile eſt enim cognoſcere, ſi ex vniuſcuiuſque principiis ſcimus, aut non, quod eſt ſcire. Exiſtimamus autem, ſi habeamus ex veris quibuſdam ſyllogiſmum, & primis, ſcire: hoc autem non eſt, ſed oportet primis cognata eſſe. 20

Quoniam autem ex neceſſariis, &c. 1

HOc capite duo præcepta Demõſtrationis traduntur: alterum, Demõſtrationẽ ex propriis principiis ſubiecti procedere: alterum, eſſe incorruptibilium, & eorum quæ mutari non poſſunt. Repetitur igitur initio capitis Demonſtrationẽ eſſe ex his, quæ per ſe ſunt, vel quia id interruptum erat probando ex neceſſariis eſſe, vel quia, vt notat Phi. adiungit aliud, quod priùs non dixerat, nempe Demonſtrationem eſſe ex neceſſariis, propriis, & peculiaribus cuique ſubiecto, de quo fit Demonſtratio. Vnde Enthymema facit: Quæ ſunt per ſe, inſunt ex neceſſitate cuique ſubiecto, & ſecundum quod tale eſt, id eſt, propriè & peculiariter: ergo Demonſtratio eſt ex his, quæ per ſe ſunt. Addenda eſt maior: ex talibus enim neceſſariis Demonſtratio fit, ſicut ſuperiùs dixerat. *Summa capitis.*

Accidentia enim non neceſſaria ſunt, &c. 2

Infert, qui per accidentia procedit, non ſcire propter quid, cùm non ſint neceſſaria. Hoc autem iam ſuperiùs declaratum eſt: imò, inquit, etiam ſi per ea quę ſemper inſunt procedat, niſi ſint per ſe non demonſtrat, nec ſcit cauſam & propter quid, ſed quod eſt per ſe: id eſt, concluſionem neceſſariam non ſcit per ſe, id eſt, per cauſam, quales ſunt illi ſyllogiſmi, qui per ſigna procedunt, hi enim nõ ſunt per cauſam, nec demonſtrãt, quia non ex per ſe procedunt. Dices, quomodò fit hoc? nónne iſte eſt à ſigno, & effectu, omne riſibile eſt animal rationale, omnis homo eſt riſibilis, ergo omnis homo eſt animal rationale? tamen ex his, quæ per ſe ſunt, procedit: hoc enim de ſignis neceſſariis oportet intelligere, vt ſuperiùs declarauimus. Dico Ari. loqui generaliter & de eo quod euenit communiter, vt talia ſigna neceſſariò inferant, ſed non per propoſitiones

ſitiones vtraſque neceſſarias,& per ſe,plurimùm enim minores non ſunt per ſe:vt ſi dicas,Cui inordinatè mouetur pulſus, is febri laborat:Socrati inordinatè mouetur:ergo laborat. Ac propterea dicit Ari.non ex per ſe procedere, quod ad Demõſtrationē eſt neceſſarium,nēpe vt vtraq; propoſitio ſit per ſe. Et ob id optimè concludit,oportet primum medio, & mediū extremo propter ipſum,id eſt, per ſe ineſſe:ac ſi dicat:vtraque propoſitio debet eſſe per ſe in Demonſtratione: quòd ſi aliquando id in ſigno accidit,id rarò,& per accidens eſt,nec talis eſt propria Demonſtratio, cùm non ex cauſis procedat.

3 *Non ergo eſt ex alio genere,&c.*

Præceptū notandū. Proponit primum præceptum,nempe nõ licet demõſtranti,tranſire genera & ſubiecta, id eſt, non poſſumus paſſiones vnius generis de alio demonſtrare, nec Demõſtratione vnius ſcientiæ concluſionem alterius ſcientiæ demonſtrare, ſed ex propriis cuiuſque principiis proprias paſſiones probare. Sunt autem tria in Demonſtrationibus:dignitates & principia,quæ ſunt fundamenta Demonſtrationum:eſt ſubiectum genus, de quo demonſtramus: eſt paſſio, quam vocant concluſionem, tanquam concluſam & probatam de genere.Inter hæc tria nihil prohibet dignitates eſſe eaſdem in diuerſis ſcientiis:nam illa vulgata principia per ſe nota,communia ſunt Geometris, Arithmeticis, & reliquis:at paſſiones particulares ſunt cuique ſcientiæ,ſicut & ſubiecta.Vt enim numerus,& magnitudo diuerſa ſunt,ita etiam & quę eis accidunt:ſi enim eadem eſſent, ſimiliter numerus,& magnitudo eadē eſſent.Hinc fit, vt Arithmeticam demonſtrationem non ſit conuenire,id eſt, applicare in accidentia magnitudinibus, id eſt, ad probandas paſſiones magnitudinum. Vt ſit ratio hæc: ſcientiæ quæ habent diuerſa ſubiecta, diuerſas habent paſſiones: non ergo paſſiones vnius ſubiecti per principia alterius ſcientiæ, quæ circa aliud ſubiectum eſt,probari poſſunt:at quia id aliquando liceret,nempe cùm ſcientiæ ſint ſubalternans & ſubalternata, dicit ſe poſteriùs hoc traditurum.

Tria ſunt in Demõſtrationibus.

Dubium. Dices,quare in Demõſtratione non annumerauit præmiſſas? *Solutio.* Dico hîc per ipſam Demonſtrationem intelligere ipſas propoſitiones,& ſolùm numerat ea,quę extra Demonſtrationes ſunt, nempe ſubiectum, paſſionem in concluſione, & dignitates,quæ omnia Demonſtrationem non componunt, vt talia ſunt,ſicut fecit in capite primo.

4 *Quare autem ſimpliciter neceſſe eſt, &c.*

In quibus Oſtendit, ſcientiam vnam nõ demonſtrare paſſiones alterius,

rius, niſi ſit idem prorſus ſubiectum, aut aliquo modo idem. Dicit hoc, quia quando ſubiectum vnum ſub alio continetur, paſſiones ſuperiores poterimus demonſtrare de inferiori, vt paſſiones trianguli de Iſoſcele, paſſiones de homine, quæ ſunt animalis: quando verò ſubiecta ſunt prorſus diuerſa, id non fit. Probat. Quia cùm Demonſtratio ex his quę per ſe ſunt procedat, medium, ſubiectum, & paſſio debent adinuicem cõuerti, & propria eſſe, aliter per ſe non eſſent: non ergo per medium alterius ſubiecti poſſumus paſſionem de alio ſubiecto monſtrare; non enim eſſent tunc per ſe. *contingat de genere in genus deſcẽdere.*

Propter hoc Geometræ non eſt demonſtrare, &c. 5

Exemplo manifeſtat, vnam ſcientiam quæ ſunt alterius nõ demonſtrare. Geometra enim non demonſtrat, contrariorum eandem eſſe diſciplinam: non enim talis concluſio ex his quę Geometra docet, cõficitur, eſt enim propria Metaphyſico, & etiam Dialect. qui vt notat Philop. circa omnia vagantur, intellige tamen non demonſtrando, ſed probabiliter diſputando. Alterum exemplum eſt: Geometra etiam non demonſtrat, quòd duo cubi faciant cubum, quia cubus non eſt materia Geometriæ, quæ plana, & ſuperficialia conſiderat, ſed eſt Stereometriæ, quæ corpora, & ſolida ſpeculatur: cubus autẽ corpus eſt. Et ita exponit Philop. & notat, quòd Ari. intelligit per hoc, quòd duo cubi ſunt vnus cubus, id quod eſt duplare cubum: vt ſit ſenſus, Geometria nõ demonſtrat duplare cubum, ſed Stereometria. Eſt autem cubus corpus omnium laterum æqualium, qualis teſſera, ſeu taxillius: duplare verò cubum, eſt dare cubum alium in dupla proportione ad primũ & hoc eſt, quod Stereometria docet. Et Philop. ponit Demonſtrationem Apollonij circa huiuſmodi duplationem: at pace eius alius eſt ſenſus Ari. quem egregiè docet Alb. c. 16. *Corollarium.* *Duplare cubum quid ſit.*

Quod vt intelligas aduerte, quòd ſicut Geometræ habent corpora cubica, ita & Arithmetici habent numeros cubicos, qui ex bina multiplicatione ſuper numerum quemlibet per ſe ipſum reſultant: vt ter tria ter, quæ ſunt viginti ſeptem, eſt numerus cubus: bis duo bis, quæ ſunt octo, & ſimiles. Eſt autem diſcrimen inter hos & illos cubos, quòd cubus Geometricus non facit cubum alteri adiunctus, vt ſi taxillus ſupra taxillum ponatur, non fit cubus, ſed trabs: at ſi cubus vnus numerus multiplicet alterum, reſultat cubus, vt octies viginti ſeptem faciunt ducenta ſedecim, quæ etiam ſunt cubus. Hinc patet, quòd ſubtiliter poſuit Ari. exemplum in eo, quod propriũ eſt Arithmetico: in quo inſinuat, non ſolùm quando prorſus non *Not. de ſolidis numerorum.*

attinent

attinent res vnius ſcientiæ ad alteram, non eſſe probandas ab illa, vt in priori exemplo, ſed etiam quando videtur eadem, ſed non eſt eadem veritas: Geometra anim de cubo etiam tractat, ſed ei ineſt id quod cubo Arithmetico ineſt.

6 *Sed aut quæcunque ſe habent ad inuicem.*

Scientiæ ſubalternæ. Oſtendit, aliquando licere vni ſcientiæ probare quæ ſunt alterius, quando nimirùm vnius obiectum ſub alterius obiecto eſt, quas vocant ſcientias ſubalternas, ſicut ſe habet Geometria ad Perſpectiuam, & Arithmetica ad Muſicam. Nota circa literam, particulam (ſed aut) loco exceptiuæ (niſi.)

Dubium. Quid requiratur ad ſubalternationem. Aduerte ex doctrina communi, tria requiri vt duæ ſcientię ſint ſubalternę. Primum eſt, quòd ſubiectum vnius ſit ſub ſubiecto alterius: vnde Geometria non ſubalternatur Arithmeticæ quia earum ſubiecta non ſic ſe habent, vt vnum ſub altero ſit, eſt enim vna de numero, altera de magnitudine.

2 Alterum eſt, quòd vnum ſubiectum ſic ſit inferius altero, vt non ſit inferius quidditatiuè, ſicut ſpecies reſpectu generis: tunc enim non eſſent duæ ſcientiæ: nam eadem eſt ſcientia generis & ſpeciei, vt animalis, & hominis. 4. Metaph. tex. 4. ſed debet eſſe inferius accidentaliter per aliquam differentiam materialem, vt ſe habet linea viſualis, de qua eſt Perſpectiua, & linea in communi, de qua Geometria eſt, & numerus ſonorus, de quo eſt Muſica, & numerus, de quo Arithmetica; ſunt enim inferiora accidentaliter.

3 Tertium, quòd ſcientia, quæ eſt de vniuerſali, quæ dicitur ſubalternans, probet principia particularis quæ dicitur ſubalternata, ita vt concluſiones vniuerſalis ſint principia particularis ſcientiæ: vt patet, nam Muſicus dicit ſextam eſſe conſonantiam imperfectam, non probat, Arithmeticus id probat, *Nota.* quia eſt proportio ſuperpartiens: Chirurgus dicit vulnera circularia difficiliùs curari, non probat, ſed Geometra, quia latera magis diſtant in circulo. In his igitur ſcientiis docet Ari. poſſe fieri tranſitum. Sed hæc latiùs in fine expoſitionis capitis examinabuntur.

7 *Neque ſi aliquid ineſt lineis, &c.*

Docet, non ſolùm ſcientiam vnam probare non poſſe concluſiones alterius, ſed quamque ſcientiam limitem habere ex eo, quòd tales paſſiones conſiderare debeat, quæ ſuo ſubiecto inſunt ſecundum eius principia propria: quæ verò inſunt, ſed non ſecundum principia propria, aliis ſcientiis relinquenda ſunt. Verbi gratia, ſcientia de homine conſiderabit ea, quę homini inſunt ſecundum principia propria, vt homo eſt, vt quod

ſit

ſit diſcurſiuus, admiratiuus, riſibilis: quæ verò communiter inſunt, relinquet, vt quòd coloratus, quòd quantus. Similiter de lineis ſpeculabitur Geometra, quòd figuras componant, quòd faciant angulos: quòd verò recta ſit pulcherrima, aut contraria circulari, relinquet, quæ communia ſunt, & non lineis, vt lineæ ſunt, inſunt: quæ doctrina eſt Ariſtot. 4. Meta. cap. 1. & lib. 11. cap. 6. Ex his habes, ſcientias de ſuis ſubiectis, quæ eis inſunt per ſe, & propriè cõſiderare, & per media & rationes eis peculiares: hoc enim eſt ex propriis procedere.

Manifeſtum autem eſt, ſi fuerint, &c. 8

Hîc continetur alterum præceptum principale Demonſtrationis, nempe Demonſtrationem eſſe ex perpetuis, & incorruptibilibus propoſitionibus: quod patet, quia ex vniuerſalibus procedit, vniuerſalia autem inſunt omni, ſemper, & per ſe, & ſecundum quod ipſum. Nota literam, cùm dixiſſet huiuſmodi Demonſtrationem, nempe quæ procedit ex vniuerſalibus eſſe ex perpetuis, videbatur indicare aliam eſſe Demonſtrationem: proptereà corrigit dicendo, vt meliùs dicam ſimpliciter Demonſtrationis, quaſi nulla ſit alia vera Demonſtratio, niſi quæ ex vniuerſalibus procedit. Aduerte, non eſſe aliud dicere Demonſtrationem eſſe perpetuorum, quàm quòd veritates, quæ in Demonſtratione ſunt, non mutantur, nec mutari poſſunt: ſemper enim triangulus habet tres angulos, nec vllo tempore ſuccedet, & accidet quòd non habeat. Similiter de aliis veritatibus, quæ ſub ſcientia ſunt & Demonſtratione.

Demonſtratio ex perpetuis eſſe debet.

Non ergo Demonſtratio corruptibilium, &c. 9

Docet non ſolùm propoſitiones eſſe incorruptibiles, ſed quòd nec concluſiones contingat corruptibiles eſſe, quarum ſcientia Demonſtrationes ſunt: nam corruptibilium non eſt ſcientia, nec demonſtratio niſi ſicut ſecundum accidens, & non vniuerſalis. Hoc dixit, vt notat Philop. & Themiſt. propter ſingularia: horum enim eſt Demonſtratio mediata, quatenus ſub vniuerſali continentur: ac idcircò dixit, vt notat Philop. ſicut ſecundum accidens: ſed talis non eſt Demonſtratio propria & per ſe, cùm non ſit vniuerſalis, ſed aliquando, & ſic, id eſt, pro tempore certo: dum enim iſte triangulus eſt, habet tres angulos, ſed non ſemper eſt, ſed nunc. Similiter, Petrus eſt animal, non ſemper eſt: talium igitur non eſt ſimpliciter Demonſtratio & ſcientia.

Cum autem ita ſit, &c. 10

Oſtendit, cùm concluſio corruptibilis eſt, vnam ſaltem

præmiſſam eſſe corruptibilem: nam ſi eſſet vtraque neceſſaria, concluſio non eſſet corruptibilis. Similiter non erit vniuerſalis, nam ſi corruptibilis, hoc quidem erit, hoc non erit, ex quibus eſt: ac ſi dicat, ſi propoſitio corruptibilis eſt, non erit vniuerſalis, quia ſingularia, in quibus verificatur, quædam erunt, quædam non erunt; vt patet in hac, homo eſt ambulans: vel vnum ſingulare, vel multa, ex quibus eſt illa Demonſtratio, aliquo tempore non erunt: non erunt ergo vniuerſalia, hæc enim omni tempore ſunt.

11 *Similiter ſe habet de definitione, &c.*

Idem quod de Demonſtratione dixerat, nempe non eſſe corruptibilium, & de definitione tradit: non enim eſt definitio, niſi perpetuorum. Et probat. Demonſtratio eſt ex perpetuis: ſed definitio non eſt extra Demonſtrationem, cùm aut ſit concluſio, aut principium Demonſtrationis, aut ſit ipſa Demonſtratio poſitione differens: ergo & definitio eſt perpetuorum. Nota vſum definitionis in arte Poſteriorum nõ eſſe extra Demonſtrationem, vt ſuperiùs diximus.

Nota.

1. Expo. Auerr. *Triplex eſt definitio.*

Hæc verba dupliciter exponuntur, vno modo ab Auerroë, 1. animæ, com. 12. dicit, triplicem eſſe definitionem: altera eſt paſſionis, vt riſibile eſt aptum ad riſum: altera ſubiecti, vt homo eſt animal rationale: tertia eſt ex vtroque congregata, vt animal rationale, aptũ ad riſum. Illa, quæ eſt paſſionis, dicitur concluſio, quia demonſtratur per definitionem ſubiecti, quæ ob id dicitur principium: vt, omne animal rationale eſt aptum ad riſum, omnis homo eſt animal rationale, ergo omnis homo eſt aptus ad riſum. Tota verò ex vtraque aggregatio dicitur Demonſtratio differens poſitione: quia re vera omnia, ex quibus Demonſtratio conficitur, continet: ſolùm deeſt figura, & modus.

2. Expoſitio melior Philopon. Themiſt. & S. Tho.

Iſta expoſitio eſt bona: ſed altera eſt melior Philop. The. B. Thomæ. Eſt enim triplex definitio, vt docet Ariſt. 1. animę: c. 1. altera materialis, vt quæ iram ſanguinis efferueſcentiam circa cor definit: altera formalis, ad quam finalis etiam reducitur, vt ira eſt appetitus vindictæ: tertia ex vtroque compoſita, vt ira eſt efferueſcentia ſanguinis circa cor, ob appetitum vindictæ. Dicunt igitur quòd cùm materia ſit infima cauſa, potiùs demonſtratur per formalem, vel finalem: & ita concluſionis locum obtinet, illa verò principij. At vtraque eſt Demonſtratio poſitione differens, non ſolùm quia deeſt figura ſyllogiſmi, ſed, vt notant Græci, quia quod erat in concluſione, & vltimum in Demonſtratione, ſcilicet materia, eſt

primum

primum in definitione: dicitur enim ira eſt efferueſcentia ſanguinis in corde ob appetitum vindictæ. Et iſta eſt expoſitio melior priori.

Eorum autem, quæ ſæpe fiunt, &c. 12

Vt The. Philop. & alij dicunt, & bene reſpondet Ari. cuidã obiectioni: non enim Demonſtratio perpetuorum videtur eſſe, cùm demonſtremus lunam deficere, & ſimilia, quæ non ſemper ſunt. Reſpondet, hæc eo modo, quo ad Demonſtrationem pertinent, ſemper eſſe: demonſtrant enim ad cauſas relata & ſic nunquam deficiunt, vt exponunt Græci, & Alber. quamuis iſta, vel illa, in ſingulari non ſint ſemper, ſed ſecundum partem, nempe ſingularia, quæ tranſeunt. Et talium ſingularium non eſt per ſe Demonſtratio, vt notat Philopo. eſt enim Demonſtratio per ſe ipſius vniuerſalis. *Obiectio in textu, & eiuſd. ſolut.*

Quoniam autem manifeſtum eſt, &c. 13

Regreditur, vt oſtendat ex propriis vniuſcuiuſque principiis eſſe demõſtrandum, eò quòd ex per ſe oporteat demonſtrare, adeò vt quamuis ex veris indemonſtrabilibúſque procedamus, ſi non ex propriis, ſed ex communibus procedimus non ſit ſcire per ſe, & ſimpliciter, ſed ſecundum accidens: quomodo Briſon procedebat demonſtrando circuli quadraturam. Argumentabatur enim quocunque datur & maius & minus, ei datur æquale: ſed circulo datur quadratum maius, & datur etiam minus: vt patet de his, quorum vnum intra circulum, alterum extra deſcriptum eſt: ergo datur quadratum æquale circulo. Hoc non eſt ſcire ſimpliciter, ſed per accidẽs: nam medium maius & minus, eſt quid commune multis: debebat autem probare ex principiis propriis quadrati. *Briſonis quadratura circuli Demonſtratio.*

Ita interpretes declarant Briſonis rationẽ, cuius nihil dixit Ariſt. Propterea mihi dubium eſt, an illa fuerit, cùm non ſolùm ex communibus, ſed ex falſis procedat: at Ariſt. ex veris & immediatis videtur dicere proceſſiſſe. Dico ex falſis: nam illud principium, quo datur maius & minus, datur ei æquale, eſt falſum, vt docet Campanus: nam angulo ſemicirculi datur recti lineus maior, nempe rectus, & obtuſus, & datur minor, ſcilicet acutus, nunquam tamen datur æqualis: ſimiliter ternario datur numerus alius maior, alius minor, non tamen æqualis. Sed ſatis nobis ſit, Briſonem ex communibus proceſſiſſe principiis, propterea non demonſtraſſe, ſiue ſit hæc, ſiue vlla alia ipſius ratio: impertinens enim hoc eſt. *Nota de Briſonis ſyllogiſmo.*

Vnum quod autem ſcimus non ſecundum accidens. 14

Explicat quando non ſecundum accidens ſcimus: & dicit

tunc id eſſe, cùm ſcimus paſſionem ex principiis propriis, & proximis, per quæ illi ſubiecto, de quo demonſtratur, ineſt. Vt tunc ſcimus riſibilem hominem, cùm per illa principia ſcimus, per quæ proximè ineſt homini, vt per animal rationale: ſimiliter triangulum habere tres angulos ſcimus, non per accidens, cùm ex propriis principiis triãguli propter quæ ei ineſt, ſcimus. Vnde tunc per accidens ſcimus, cùm per aliquod accidens extraneũ, vel per aliquod intrinſecum, commune tamen, & non per proprium cognoſcimus.

Quare ſi per ſe, & illud ineſt.

Iſte locus eſt magnæ obſcuritatis, quamuis variè ab interpretibus exponatur. Adducam tamen expoſitionem noſtram, quæ mihi magis ad mentem Ariſto. & ſecundum veritatem conſona videtur.

Nota 1. duplices paſſiones de ſubiecto poſſè probari.

Aduerte igitur primò, duplices paſſiones poſſe probari de aliquo ſubiecto: quaſdam proprias, quæ ſoli inſunt & ſecundum quod ipſum, vt de homine riſibile, diſciplinabile: quaſdam communes, quæ ratione ſuperiorum ei inſunt, vt quòd homo ſit ſenſitiuus, quòd vegetatiuus, quòd corruptibilis, quamuis harum paſſionum non ſit Demonſtratio vniuerſalis, ſicut primarum. Quando paſſiones priores demonſtramus, oportet pro medio ſumere principium proprium & ſoli intrinſecum ſubiecto cuius eſt paſſio: vt enim paſſio ſoli ineſt, ita & illius principium ſoli inerit. Cùm verò demonſtramus paſſiones ſuperiores, etiam principium ſuperius ſumemus: nam ſicut paſſio non ſoli ineſt, ita nec principium, ſunt enim ſyngenea: vnde demonſtramus de homine riſibile, per animal rationale, demonſtramus verò vegetatiuum, per corpus animatum.

Nota 2. paſſiones ſubalternantis ſciẽtiæ multas de ſubiecto ſubalternatæ doceri.

Aduerte ſecundò maximè, multas paſſiones ſubiecti ſubalternantis c nſiderari de ſubiecto ſubalternatæ: vt de diateſſaro dicit Muſicus, eſt proportio ſeſquitertia, & hoc prædicatum Arithmeticum eſt. Perſpectiuus ſimiliter dicit, conum viſiuum eſſe angulum minorem recto, & tamen prædicatum Geometricum eſt: & huiuſmodi ſunt multa. Ex quo fit, cùm iſtæ paſſiones non inſint inferiori ſubiecto, niſi per ſuperius, vt per id debeant demonſtrari: vnde medium ſuperioris erit ſicut & paſſio, quamuis veritas concluſionis ſit ſubalternatæ: quod Ariſto. vocat, quia pertinere ad ſubalternatam, propter quid verò ad ſubalternantem.

Expoſitio textus.

Hoc ſuppoſito, veniamus ad literam. Docet, adeò verum eſſe, vt per ea principia, per quæ ineſt paſſio ſubiecto, debeat probari,

probari,vt ſi illud,nempe paſſio per ſe ineſt, id eſt, proximè & ſoli ſubiecto ſuo ineſt,cui ineſt, per medium etiam in eadem proximitate debeat demonſtrari: ſi verò non ita per ſe inſit: ſed ſicut Muſica ad Arithmeticam, id eſt, tanquam paſſio ſuperioris inferiori inhæret,tunc per principium ſuperius paſſionis illius debet demonſtrari. Quamuis differant demonſtrationes hæ communes à propriis: propriæ enim ad eandem ſcientiam pertinent integræ, at hæ communes non ſic,ſed propter quid ſeu medium, eſt ſuperioris ſcientiæ, cuius eſt paſſio:at ipſum quia,id eſt,concluſionis veritas,remota cauſa,erit inferioris & ſubalternæ.

Quare ex his manifeſtum,&c. 16

Concludit,ſimpliciter demonſtrare non contingere aliter quàm ex propriis principiis:non enim paſſionem particularem & propriam ſubiecto probabis per commune medium, ſed propriam proprio, communem communi: illius tamen proprio principio,paſſionem demonſtrabis: quamuis,vt diximus,non ſit Demonſtratio vniuerſalis illa,quæ paſſionem communem etiam per ſuum principium concludit: eſt tamen Demonſtratio,& ea licet vti in ſubalternatis ſæpe.

Quomodo contingat ſimpliciter demõſtrare.

Sed horum principia habent commune,&c. 17

Philop.D.Tho.Auer.& alij,hæc verba in hunc ſenſum exponunt,vt cùm dixiſſet Demonſtrationem perfectam ex propriis procedere principiis,velit docere hęc principia propria, habere communia alia principia,per quæ nulla ſcientiarum particularium demonſtrat. Cuius ratio eſt, quia ex communibus non ex propriis procederet, quod fieri non poteſt: hæc autem communia ſunt alterius ſcientiæ, dominæ & reginæ omnium aliarum.

Dubitabis,quæ ſunt iſta principiis propria, quæ ſunt iſta communia,quæ eſt iſta ſcientia domina omnium? Dico,duplicia principia diſtingui poſſe; quædam eſſendi, quædam cognoſcendi.Eſſendi ſunt illa,quæ dant eſſe rei,vt materia,& forma,& aliæ cauſæ dant eſſe corpori.Cognoſcendi,ſunt dignitates,& axiomata,& propoſitiones, quibus res cognoſcimus.Hæc autem vtraque ſunt in duplici differentia;quędam propria,quædam communia.Propria eſſendi, ſunt principia proxima quæ dant eſſe rei:vt anima rationalis,& corpus tale, ſunt proxima principia hominis,& in Philoſophia naturali, materia & forma principia corporis naturalis. Principia verò cognitionis propria,ſunt dignitates cuilibet ſcientiæ appropriatæ:dicit enim Geometra, ſi ab æqualibus lineis æquales

Dubium. Quæ ſint principia proxima, quæ communia: itẽ quæ ſcientia rebquarum omniũ domina.

lineas demas,&c. Et ſimiliter de aliis principiis: ſimiliter Arithmeticus habet eadem determinata ad numerum. Communia verò principia eſſendi ſunt, partes eſſentiales, & cauſæ cõmunes, vt eſſe actus, ſubſtantia, forma, potentia, quæ ſunt in eſſentia multarum rerum, & ab his dependent particularia. Cognitionis autem communia, ſunt illæ dignitates nulli materiæ peculiari contractæ: vt, ſi ab æqualibus æqualia demas,&c. omne totum eſt maius parte, quodlibet eſt, vel non eſt: quorum veritati innititur veritas particularium, ſicut eſſe propriorum principiorum eſſendi dependet ex cõmunibus. Propterea igitur Ariſt. dixit, principia propria habere communia principia: intellige de principiis eſſendi cũ Auerroë, & ſimul de principiis cognoſcendi cum Philop. nam de omnibus his principiis id dictum veritatem habet. Hæc autem ſcientia, quæ communia omnia conſiderat, tam eſſendi, quã cognoſcẽdi, Metaph. eſt, vt docet Ariſt. 4. Meta. c. 3. & li. 11. c. 5.

18 *Et namque ſcit magis ex ſuperioribus, &c.*

Scientiarum domina Metaphyſica. Probat ſcientiam hanc eſſe dominam. Scientia eſt, quæ ex prioribus cauſis procedit: ergo magis ſcientia, quæ adhuc ex ſuperioribus & minus cauſatis eſt: ergo & maximè ſcientia, quæ ex ſupremis & non cauſatis principiis eſt. Talis eſt iſta Metaphyſica, quæ omnium communia principia conſiderat: ergo domina eſt, & maximè ſcientia.

19 *Sed Demonſtratio non conuenit, &c.*

Dubiũ in textu, & eius ſolutio. Auer. hîc docet Ariſt. concludere: ſed meliùs videtur dicendum, quòd reſpondeat dubitationi. Poſſet enim quis dicere & petere, num hæc ſcientia domina per communia demonſtret propria ſcientiarum. Reſpondet, id non eſſe: nunquam enim eſt tranſitus ab vna ſcientia in alteram, niſi per modum ſubalternationis, vt paulò ſuperiùs dixit, & illic declarauimus: quod non eſt in his principiis, cùm ſint eadem, contracta tamen, vt poſteà declarabitur.

20 *Difficile autem eſt cognoſcere, &c.*

Difficultatem in indagandis propriis cuiuſque principiis proponit, quod quidem ſcire eſt, cùm non niſi per propria ſciamus: nos autem, ex veris & primis procedentes, exiſtimamus demonſtraſſe, cùm hæc non ſufficiant, ſed debeant eſſe *Cur propria inuenire principia difficile.* principia propria, & ſyngenea. Notat Philo. difficile eſſe propria inuenire principia, quia particulares rerum naturæ ſunt admodùm occultæ: ac idcircò earum principia propria, per quæ demonſtrare oportet, difficilè cognoſcuntur. Atque hæc de capitis expoſitione.

QVAEST.

QVAEST. I. *Circa cap. 7.*

OPortet vt ea, quæ hoc c. dicta ſunt, illuſtremus: Ac primũ dubium ſit de illis tribus conditionibus, quas ſecundùm communem opin. ad ſubalternationem ſcientiarum neceſſarias aſſignauimus. Prima enim quòd ſubiectum vnius ſit ſub ſubiecto alterius, videtur contra Ari. c. 10. huius lib. vbi docet, ſcientiam vnam tradere propter quid alicuius, ac proinde erit ſubalternans, & tamen non eſt ſubiectum ipſius ſuperius, vt patet de Geometria, quæ reddit propter quid Medico, quare vulnera circularia difficiliùs curentur; & tamen Medicinæ ſubiectum, nempe corpus humanum, non eſt ſub Geometriæ obiecto, puta magnitudine. *1. dub. circa ſubalternationũ conditiones.*

Prætereà contra ſecundam, quòd ſit inferius accidentaliter, eſt argumentum. Si eſſet inferius accidentaliter, eſſet pars in modo, & totum per accidens: ſed de toto per accidens non eſt ſcientia. 6. Met. c. 2. nec definitio 7. Met. cap. 4. non igitur erit de eo ſcientia ſubalternata. *2. Argu.*

Contra tertiam eſt argumentum. Si concluſio ſubalternantis eſt principium ſubalternatæ, tunc peto, vel talis concluſio eſt ex terminis ipſius ſubalternatæ, vel non: ſi non, igitur non erit principium illius: ſi verò eſt, ergo non poterit probari per medium ſuperioris ſcientiæ, nam tunc eſſet ſuperius, & paſſio non poſſet de eo vniuerſaliter prædicari. Verbi gratia, dicit Medicus, vulnus circulare difficiliùs curatur: ſi medium eſt Geometricum, nempe, circuli partes maximè diſtant, non poteris Demõſtrationem facere: nam dices, cuius circuli partes maximè diſtant, difficiliùs ſanatur: circularis vulneris partes maximè diſtant: tũc illa maior eſt falſa, quia difficiliùs ſanari nõ ineſt circulo in cõmuni, quẽ ſolùm ſumit Geometra. *3. Argu.*

Ad hanc difficultatem dico primò. Si ſcientia aliqua debet ſubalternari alteri, & ab ea accipere propter quid, debet aliquo modo eius ſubiectum ſub ſubiecto alterius contineri. Dico autẽ aliquo modo, quia ſimpliciter nõ eſt opus. Verbi gratia, ſimpliciter obiectum Medicinæ nõ eſt ſub Geometria, vt dicit Ari. tamen illud obiectũ, cuius propter quid dat Geometra, eſt aliquo modo ſub Geometria, nempe vulnus circulare: ſimiliter Aſtrologia accipit à Geometria, propter quid, proptereà cælũ, de quo Aſtrologia eſt, aliquo modo ſub Geometria eſt, vt habet figurã & dimenſionem: & vniuerſaliter nulla ſcientia reddit propter quid alterius ſubiecti, niſi ſit aliquo modo ſub ſuo ſubiecto: cùm autẽ ſubalternata de ſuo ſubiecto totali accipiat propter quid, erit illud ſub ſubiecto alterius: nõ *Ad 1. dubium.*

enim ſcientia eſt ſimpliciter ſubalterna alteri ex eo, quòd alicuius particularis ſubiecti concluſionis aliquando ab ea accipiat propter quid, cùm ſubiectum commune & totale non ſit ſub altero. Et hoc docuit illic Ari. nempe poſſe ſcientiam, propter quid tradere alicuius concluſionis alterius: quamuis enim huius commune ſubiectum ſit ſub altero, tamen illud particulare ſub eo erit, à quo ſumit propter quid.

Ad 2. fund. Dico ſecundò, meritò ſciẽtiam ſubalternatam habere ſubiectum cum illa differentia materiali & accidentali. Pro cuius declaratione aduerte, ſcientias in communi primò diſtingui penes diuerſum modum cognoſcendi intellectus. Modus autem cognoſcendi intellectus eſt per abſtractionem à materia: res enim abſtrahendo intelligimus.

Triplex materia. Materia verò triplex eſt. Quædam, quæ dicitur ſingularis & ſignata: hæc autem ſunt proprietates & conditiones indiuiduorum ſingularium. Quædam eſt materia, quę dicitur ſenſibilis: hæc autem eſt ſubiectum cum accidentibus ſenſibilibus, & cum motu & mutatione, in quibus verſantur hæ inferiores ſubſtantiæ: non enim ſunt niſi cum his inuolutę diſpoſitionibus. Tertia materia eſt, quæ dicitur intelligibilis: quæ ſunt quantitates & dimenſiones.

2. Fund. Triplex intellectus abſtractio, & intelligendi modus. Secundò nota, cùm triplex ſit materia, triplex eſt etiam intellectus abſtractio, & triplex intelligendi modus. Quædam enim intellectus intelligit abſtrahendo à materia ſingulari, non tamen à materia ſenſibili: vt quando ſubſtantias has corruptibiles conſideramus, in communi quidem, ſed quatenus his ſubſtant mutationibus & qualitatibus ſenſibilibus: conſideramus enim hominem, leonem, animal, non puram ſubſtãtiam, ſed motibus, & mutationibus ſubiectam. Quædam alia intelligimus non ſolùm à ſingulari, ſed etiam à materia ſenſibili abſtrahentes, vt res Mathematicas: triangulum enim cõſideramus abſtractum à materia ſenſibili, non enim in ære, aut ferro, aut ligno conſideramus: ſed in communi abſtractum ab his omnibus ſubiectis: quæ dicuntur materia ſenſibilis, quædam alia intelligimus ab omni materia abſtrahentes, vt quãdo ens, ſubſtantiam, intelligẽtiam: ac Deum conſideramus.

3. Fund. A triplici abſtractione triplex ſciẽtia ſpeculatiua. Tertiò nota, iuxta tres abſtractiones tria eſſe ſcientiarum ſpeculatiuarum genera. Primũ eſt Philoſophia naturalis, quæ conſiderat res abſtractas à materia ſingulari, ſed non à materia ſenſibili. Alterum eſt Mathematica pura, id eſt, Geometria & Arithmetica, quæ res tractant abſtractas à materia ſenſibili, ſed non ab intelligibili: nam triangulos, & figuras in quãtitate

tate, quæ materia intelligibilis eſt, contemplatur. Tertium genus eſt Metaphyſica, quæ res ab omni materia ſeparatas ſpeculatur. Vide igitur tria genera ſcientiarum ſecundum diuerſum intelligendi & abſtrahendi modum ſumptum. Sunt præter hæc quædam ſcientiæ, quæ cùm de re quæ abſtrahi poterat à materia ſenſibili tractent, nō abſtrahunt ab ea, vt Perſpectiua de linea viſiua, Muſica de numero ſonoro: hæc enim vtraque, & ſimiles, de quantitate tractant, & non abſtracta à materia ſenſibili, ſed limitata ad viſum, vel ſonum, cùm tamē lineæ & numeri abſtrahi ab his poſſent. Tales dicuntur ſcientiæ mediæ inter Philoſophiam, ac puram Mathematicam, ac ſubalternari vtrique, quamuis præcipuè Mathematicæ. *Scientiæ mediæ.*

Ex quo elicere potes, cuius gratia hæc dicta ſint, nimirùm vt intelligeremus quare ſcientiæ ſubalternatæ addant in ſubiecto differentiam materialem: hoc autem eſt, quia ſcientiæ inter ſe genere non diſtinguūtur, niſi varius ſit modus abſtrahendi à materia. Cùm igitur ſubalternās ſit abſtractior, oportet vt ſubalternata ſit de ſubiecto contractiori, & hoc diligenter nota. *4. Fund.*

Per quod reſpondetur ad ſecundum: nō enim Perſpectiuus habet pro obiecto totum hoc, lineam viſualem, eſſet enim totum per accidens, ſed lineam vt eſt in viſuali materia: ac ſi dicas, non ſpeculatur quaſcunque lineas, ſed eas, quæ in tali materia ſunt. Idem de aliis huiuſmodi. *Hic ſoluit 2. Argu.*

Dico circa tertium, paſſiones in duplici differentia reperiri in ſcientia ſubalternata, quaſdam communes, quę inſunt ſubiecto illius, non primò, ſed à ſuperiori deriuatæ: vt dum dicimus, conus eſt minor recto, diateſſaron eſt proportio ſeſquitertia: hæc enim prædicata ſuperioris ſcientiæ ſunt. Quædam aliæ paſſiones ſunt propriæ ſubiecti inferioris, tamen nō poteſt per medium proprium ſuum probare: vt dicit Medicus vulnera circularia difficiliùs ſanari; tota concluſio medica eſt, ſed medium eſt Geometrę. Quando ergo paſſiones ſunt communes, tunc per medium ſuperioris ſcientię probantur, vt diximus in textu: at cùm ſunt peculiares, tunc per medium ſuperioris probantur, contractum tamen ad illud ſubiectum: vt Medicus non ſumet medium commune, latera circuli maximè diſtant, ſed latera vulneris circularis, & dicet: vulnus, cuius latera maximè diſtant, difficilè ſanatur; vulnus circulare eſt vulnus laterum maximè diſtantium; ergo tale vulnus difficiliùs ſanatur. Per hæc poſſunt intelligi reliqua: & ſic patet ſolutio argumenti tertij. Et eſt notanda doctrina: non enim *Ad 3. Duo genera paſſionum ſcientia ſubalternata.*

intelligere oportet, quòd omnia principia ſubalternatæ debeant demonſtrari in ſubalternante, cùm oppoſitum experiētia doceat, ſed ad ſenſum expoſitum.

2. Dub. principale circa totum cap. Alterum dubium eſt circa caput: videtur enim quòd vna ſcientia etiam non ſubalterna demonſtret concluſionem alterius: nam Philoſophus demonſtrat rotundum cælum, ſimiliter Aſtrologus, & diametrum eſſe aſymmetrum probat Arithmeticus, quia aliter numerus par eſſet æqualis numero

Solut. impari. Dico, quòd ſicut vna res variis rationibus ad diuerſa prædicamenta, & ad diuerſas ſcientias ſpectare poteſt, ita etiam eadem concluſio, & quæque ſcientia ſuis mediis eā demonſtrabit: vnde Philoſophus oſtendit rotunditatem cæli per motum, Mathematicus verò per æquidiſtantiam à centro. Ad illud de diametro dico, cùm res Arithmeticæ, & Geometricæ ex parte conueniant, cùm Arithmeticus figuras etiam innumeris ſpeculetur, aliquando propter communionē ſubiectorum, & rerum quas tractant, etiam media ſibi communicant, nec hoc eſt contra id quod Ariſt. docet.

Dub. 3. Tertium dubium eſt de Metaphyſica, an probet ſcientiarum principia: ex hoc enim loco ſumitur illud vulgare dictū, Nulla ſcientia particularis ſua probat principia, ſed Metaph. hoc munus eſt. Dico pro præſenti, Multæ ſcientiæ particulares ſumuntur à Metaph. ex parte enim ſubiectorum indigent, Metaphyſica ſtabiliente ens, ſubſtantiam, accidens, quæ niſi eſſent, ſubiecta reliqua ruerent. Secundò, indigent illius paſſionibus: ſæpe enim de vno, de multis, de identitate, de diuerſitate, de toto, de parte, & ſimilibus, ſcientię tractant, quę Metaphyſica ſunt. Tertiò, indigent, quia nullæ propoſitiones vllam vim probatiuam haberent, niſi in virtute principij, quodlibet eſt vel non eſt, vt alibi diximus. Quartò, indigent, quia veritates, dignitatum peculiarium in virtute vniuerſalium nituntur, vt diximus in textu: & hoc ſenſu Metaphyſica dicitur probare principia aliarum ſcientiarum, quæ dum ſua probat, ſimul alia probat; vt qui omne animal ſenſibile probat, ſimul etiam hominem ſenſibilem oſtendit, non in propria forma: ita dum Metaphyſicus ſtabilit ſuas communes dignitates & principia, ſtabilit inferiora, ſed nō in propria forma particulari ea demonſtrat, imò nec ſua ſemper demonſtrat, nempe quæ per ſe nota ſunt, ſed à cauillis aliorum defendit, & contra negantes ea dialecticè, & ad impoſſibile reducendo inuenitur, vt dicit Simp. 1. Phy. Atque ſatis de quæſtione hac.

Demonſtra

Demonſtratiuarum ſcientiarũ Principia nonnulla eſſe communia, nonnulla propria: quæque ea ſint, & quo pacto præcognoſcantur: pariter & reliqua Demonſtrationem ingredientia. Cap. VIII.

Dico autem principia in vnoquoque genere hæc, quæ quòd ſunt, non contingit monſtrare. 1

Quid igitur ſignificant & prima & quæ ex his accipitur, quòd autem ſunt, principia quidem neceſſe accipere, alia verò monſtrare, vt quid vnitas, aut quid rectum, aut triangulum; eſſe autem vnitatem accipere, & magnitudinem, altera verò monſtrare. 2

Sunt autem, quibus vtuntur in demõſtratiuis ſcientiis, alia quidem propria vniuſcuiuſque ſcientiæ, alia verò communia: communia autem ſecundum proportionem: quoniam vtile vtique quantùm in eo, quod ſub ſcientiam eſt genere: propria quidem quemadmodùm lineam eſſe talem, & rectum; communia verò, vt, ſi ab æqualibus æqualia auferãtur, quòd æqualia ſunt reliqua. Sufficiens autem eſt vnumquodque horum, quantum eſt in genere: idem enim faciet, & ſi non de omnibus acceperit, ſed in magnitudinibus ſolum, Arithmetico autem in numeris. 3

*Sunt autem propria quidem, & quæ accipiuntur eſſe circa quæ ſcientia ſpeculatur inexiſtentia per ſe, veluti vnitates Arithmetica, Geometria verò puncta, & lineas: hæc enim accipiunt eſſe, & hoc eſſe. Horum autem paſſiones per ſe, quid quidem ſignificat, vnaquæque accipiunt: veluti Arithmetica quidem, quid impar aut par, aut quadrangulum, aut cubus: Geometria verò, quid * irrationale, aut refrangi, aut concurrere. Quòd autem ſunt, monſtrãt & per communia, & ex demonſtratis, & Aſtrologia conſimiliter.* 4

*a.l. proportionale.

Omnis enim demonſtratiua ſcientia circa tria eſt, & quæcunq; eſſe ponũtur. Hæc autem ſunt, genus, cuius per ſe 5

paſſionum

Paſſionum eſt ſpeculatiua:& communia, quæ dicimus dignitates, ex quibus primò demonſtrant:& tertium paſſiones, quarum quid ſignificat vnaquæque accipit.

6 *Nonnullas tamen ſcientias nihil prohibet quædam horum deſpicere, vt genus non ſupponere eſſe, ſi ſit manifeſtum quod eſt:non enim ſimiliter planum, quòd numerus eſt, & quòd frigidum & calidum:& paßiones non accipere, quid ſignificãt, ſi ſint planæ:quemadmodum neque communia nen accipit, quid ſignificant:hoc quod eſt, æqualia ab æqualibus demere, quoniã notum:ſed nihilominùs natura tria hæc ſunt, circa quod monſtrat, & quæ monſtrat, & ex quibus.*

7 *Non eſt autem ſuppoſitio, neque petitio, quòd neceſſe eſt eſſe propter ipſum, & videri neceſſe:non enim ad extrinſecam rationem demonſtratio, ſed ad eam, quæ in anima, quoniam neque ſyllogiſmus: ſemper enim eſt inſtare ad extrinſecam rationem, ſed ad intrinſecam rationem, non ſemper.*

Ab hoc 7. textu vſque ad 13 in alijs codicibus etiam huius verſionis, durat c.10. atq; tractatur in eo potiſſimum differẽtia inter dignitates, ſuppoſitiones, petitiones, atque definitiones, &c.

Quæcunque igitur monſtrabilia exiſtentia accipit ipſe non monſtrans, hæc quidem, ſi apparentia diſcenti accipiat, ſupponit, & ſunt ſimpliciter ſuppoſitio, ſed ad illum ſolum:ſi verò, aut nulla inexiſtente opinione, aut & contraria inexiſtente accipiat idem petit. Et hoc differunt ſuppoſitio & petitio:eſt enim petitio, quòd ſubcõtrarium eſt addiſcentis opinioni, aut quod aliquis demonſtrabile exiſtens accipiat & vtatur non monſtrans.

Termini quidem igitur non ſunt ſuppoſitiones: neque enim eſſe, aut non eſſe dicunt, ſed in propoſitionibus ſuppoſitiones. terminos autem ſolùm intelligere oportet:hoc autem non eſt ſuppoſitio, niſi & ipſum audire ſuppoſitionem
8
9 *aliquis eſſe dicat, ſed quibuſcunque exiſtentibus eo quòd illa ſunt fit concluſio.*

10 *Neque Geometra falſa ſupponit, quemadmodùm quidam aſſeruere, dicentes quòd non oportet falſo vti:Geometram*

tram verò mentiri,dicentem pedalem nō pedalem, aut rectam deſcriptam,non rectam exiſtentem. Geometra verò nihil concludit, eò quòd hæc eſt linea, quam ipſe locutus eſt,ſed quæ per hæc oſtenduntur.

11 *Præterea petio & ſuppoſitio omnis,aut vt totum, aut vt in parte:definitiones verò neutrum horum.*

12 *Formas quidem igitur eſſe, aut vnum aliquid præter multa,non neceſſe,ſi Demonſtratio erit.Eſſe quidem igitur vnum de multis verum dicere, neceſſe eſt: non enim erit vniuerſale,niſi hoc ſit: ſi autem in vniuerſale non ſit, medium non erit, quare neque Demonſtratio. Oportet igitur aliquid vnum & idem in pluribus eſſe,non æquiuocè.*

13 *Non contingere autem ſimul aſſerere & negare, nulla accipit Demonſtratio: niſi oporteat monſtrare & concluſionem ſic. Monſtratur autem accipientibus primum de medio,quòd verum,negare autem non verum.Medium autem nihil differt eſſe & non eſſe accipere:conſimiliter autem & tertium,ſi enim datum eſt,de quo hominem verum dicere, ſi & non hominem verum, ſed ſi ſolum hominem animal eſſe,totum,non animal autem,non erit enim verum dicere Calliam,ſi & non Calliā,tamen animal:non animal autē non. Cauſa autem,quoniam primum non ſolùm de medio dicitur, ſed & de alio, eò quòd eſt in pluribus: quare neque ſi medium & idem eſt, & non idem, ad concluſionem nihil differt.*

Ab hoc 3. textu vſque ad 15 habetur in alijs codicibus c. 11. tractās de cō traditionis principio.

14 *Omne autem aſſerere,aut negare Demonſtratio ad impoßibile accipit: & hæc neque ſemper vniuerſaliter, ſed quantùm ſufficiens eſt: ſufficiens autem eſt in genere. Dico autem in genere, vt circa quod genus Demonſtrationes fert,quemadmodum dictum eſt & priùs.*

15 *Communicant autem omnes ſcientiæ ſibi inuicem ſecūdum communia. Communia autem dico, quibus vtuntur, tanquam ex his demonſtrantes, ſed non de quibus monſtrant,neque quod monſtrant.*

In alijs incipit hic cap. 11.

Et

16 *Et Dialectica omnibus, & ſi aliqua vniuerſaliter tētet monſtrare communia: vt quòd omne aſſerere, aut negare, aut quòd æqualia ab æqualibus, aut talium nonnulla.*

17 *Dialectica verò non eſt ita determinatorum quorūdam, neque generis alicuius vnius: non enim interrogaret: demō-ſtrantem enim non eſt interrogare, eò quòd oppoſitis exi-ſtentibus non monſtrauit idem: monſtratum eſt autem hoc in iis, quæ de ſyllogiſmo.*

Dic autem principia in vtroque genere, &c.

1 *Summa capitis, & eius diuiſio.* DE principiis Demonſtrationum, quæ neceſſaria per ſe, aut propria docuerat eſſe, ſermo eſt in hoc capite: quòd in tres partes diuiditur. In prima principia ipſa diſtinguit, ac quo conueniant, quóue differant, & inter ſe, & à principiatis oſtendit: in ſecunda communia principia ab aliis quibuſdam ſeparat principiis in particulari: in tertia, quomodō quodam communi principio vtamur in Demonſtratione, monſtrat: repetit autem aliqua quæ in procemio dixerat, quia illic ænigmaticé, vt inquit Philop. loquutus fuerat, vel quia illic non per ſe, ſed vt doctrinam ex præexiſtenti fieri cognitione probaret, illa dixerat: nunc verò per ſe hæc docet.

2 *Quæ ſint principia in ſciētiis.* Proponit igitur, quæ principia dicantur in ſcientia aliqua, illa nempe, quæ non demonſtrantur eſſe. Vbi aduerte, non eſſe legendum, ſicut aliqui legunt, ſcilicet principia ſunt, quæ cùm ſint, non demonſtrantur eſſe, id eſt, ſunt vera, & indemonſtrabilia. Iſte enim non eſt Ari. ſenſus: legendum enim eſt, quod ſunt non demonſtratur, id eſt, principia ſunt in ſciētia aliqua ea, quæ non demonſtrantur eſſe. Eſt autem hęc pulchra regula principia dignoſcendi, & in ſcientia qualibet, & Demonſtratione: ea ſcilicet eſſe principia quæ talis ſcientia, ſeu talis Demonſtratio non probat eſſe, ſed ſupponit. Verbi gratia, ſupponit Geometria eſſe lineas, ſigna, id eſt, puncta, Arithmeticus vnitates, numeros: hæc dicuntur principia. Similiter in qualibet peculiari Demonſtratione non demōſtramus ſubiectum eſſe, nec medium: dicuntur principia. Hoc autem non ſolùm de ſimplicibus principiis, ſed etiam de complexis, quales ſunt propoſitiones, dignitates, & præmiſſæ in Demonſtrationibus ſingulis: hæc enim omnia, vt non demonſtrantur in ſcientia illa, vera eſſe dicuntur principia ſcientiæ: vt verò præmiſſæ in illa Demonſtratione cuius ſunt, non demonſtrantur, illius principia dicuntur. Et vniuerſaliter, quod eſt

eſt in ſcientia,aut Demonſtratione, ita vt illic non demõſtretur eſſe,ſed ſupponatur,id eſt, principium, ſiue ſimplex, ſiue complexum ſit.

Quid quidem igitur ſignificent, &c. 2

Aſſignat id in quo principia, & ea quorum principia ſunt, conueniant. Oportet autem per principia hîc non ſolùm cõplexa,ſed etiam ſimplicia,vti diximus,intelligere:per ea verò, quæ ex principiis ſunt, ſeu per principiata, etiam complexa, quæ concluſiones ſunt,& incomplexa ſeu ſimplicia,quæ ſunt paſſiones & quæſita. Eſt ergo conuenientia inter hæc, quòd de omnibus oportet in Demonſtrationibus, & in ſcientiis, ſupponere, quid ſignificent: hoc enim non demonſtratur in ſcientiis, nec de principiis, nec de principiatis: at diſcrimen eſt,quod de principiis omnibus. Prætereà oportet ſupponere,quòd ſint, ſi ſimplicia,quòd exiſtant,ſi complexa,quòd vera ſint:at de principiatis id demonſtramus:nam concluſionem veram eſſe demonſtramus, ſimiliter ipſam paſſionem ineſſe demonſtramus, non autem ſupponimus. Ari. ponit exempla in ſimplicibus principiis & principiatis ſolùm,nempe in ſubiectis,vt vnitate,& magnitudine;in paſſionibus,vt in recto,& triangulo.

Quid per principia hic intelligendum, item quid per principiata.

Sunt autem quibus vtuntur in demonſtratiuis,&c. 3

Principia præſertim complexa hîc diuidit in communia & propria.Communia ſunt, quæ ſcientiam illam tranſcendunt, vt ſi ab æqualibus æqualia demas,reſtant æqualia: hoc enim pluribus ineſt ſcientiis.Propria verò,quæ ex his,quæ in ſciẽtia tali ſunt,conſtant: vt,linea eſt magnitudo indiuiſibilis ſecundum latitudinem:rectum eſt, cuius extrema non exeunt à medio:hæc enim Geometrica ſunt.Poſſes dubitare,cùm ſciẽtia ex propriis procedat, quomodò principia habet communia? Reſpondetur,non vti ſcientias his communibus,vt communia ſunt,ſed vnaquæque ſcientia & Demonſtratio ea limitat ad ſuam materiam,ad quam eis indiget.Geometra dicit, ſi ab æqualibus magnitudinibus æquales demas: Arithmeticus ad numeros contrahit: & ſingulæ Demonſtrationes ſuis terminis adaptant, nec propter hoc minor eſt vis illorum principiorum cùm ſemper ſint vera & neceſſaria,& immediata:& proptereà dicuntur communia ſecundum analogiam,quia ex eis vnaquæque ſcientia accipit pro ſua materia.

Dubium.

Solutio.

Sunt autem propria quidem,& hæc,&c. 4

Præter propria complexa,quæ aſſignauerat,incomplexum principium aſſignat,nempe ſubiectũ, de quo accipimus quòd

ſit,& quid ſignificet.Et hoc eſt,quod dicit,Eſſe & eſſe hoc:at-
Dubium. que de tali ſubiecto demonſtramus paſſiones,quę ei per ſe inſunt,& de his, quid ſignificent,ſupponimus. Poſſes dubitare,
Solutio. quare modò ſeparatè de ſimplici & incõplexo principio loquitur?Dico,& hoc eſt aduertendum, hoc eſſe diſcrimẽ inter complexum & ſimplex principium: complexum enim in cõmune, & proprium diſtinguitur: at ſimplicia omnia propria ſunt,ob id primò propria complexa cum ſimplicibus non cõiunxit,ſed cum communibus,poſteà ſimplicia adiunxit: exẽpla ponit horum, quæ nota ſunt. Irrationalis dicitur quantitas,quæ alteri non communicat in parte aliquota, vt diameter coſtæ, quæ paſſio Geometrica eſt:inflecti verò dicitur eadem linea,quando ab vno puncto reſilit, ſicut pila:cõcurrere dicuntur duæ lineæ,quæ coniunguntur in puncto.

5 *Omnis enim demonſtratiua ſcientia,&c.*

Oſtendit ſufficienter de iſtis determinaſſe,cùm non ſit aliquid in Demõſtratione præter paſſionem,& ſubiectum,quod principium eſt ſimplex,& dignitates principia complexa. Dices,quid de concluſione?Dico,ſub ſubiecto & paſſione comprehenditur.Dices,quid de præmiſſis?Dico, ſub dignitatibus eſſe:nam dignitates licèt ſub communi forma Demonſtrationem non componant,tamen limitatæ, & contractæ,propoſitiones,& præmiſſæ fiunt,ex quibus demonſtramus.

Dubium. Dices,nónne etiam ex propoſitionibus,quæ dignitates nõ ſunt,demonſtramus? non enim ſemper Euclides ad dignitates recurrit, ſed per ea,quæ demonſtrata ſunt,demõſtrat alia.
Solut. Dico,ita eſſe:& hoc eſt,quod in præcedentibus verbis dixerat Ari.demonſtrant per communia, & per ea,quæ demonſtrata ſunt;at quia nullus perfectam habet Demonſtrationem, niſi ad illa indemonſtrabilia perueniat, propterea dixit ex dignitatibus eſſe Demonſtrationem:ſed addidit hoc,tanquã ex primis, quia etiam ex demonſtrabilibus ſunt demonſtrationes, ſed non tanquam ex primis,hæc enim dignitates ſunt.

6 *Quaſdam tamen ſcientias nihil prohibet,&c.*

Soluitur dubium ab Ariſt. Poſſet quis dubitare, an ſemper illa ſupponere neceſſe ſit. Reſpondet Ari.non opus eſſe ſemper:nam quando ſubiectum eſſe notum eſt, vt calidum eſſe, frigidum eſſe, non opus eſt ſupponere.ſicut quando obſcurum eſt,vt numerum eſſe.Similiter de paſſione:cùm enim nota eſt ſignificatio, non opus eſt ſupponere, ſicut nec de principiis illis, quæ dignitates ſunt, ſupponimus quid ſignificent, hoc enim notum eſt: quæ verò nota non ſunt, ſupponuntur, quod ſuprà etiam nos diximus de princi

de principiis, & dignitatibus. Concludit, ſiue ſupponantur iſta, ſiue non, ſemper illa tria in Demonſtratione eſſe, dignitates, paſſionem, ſubiectum.

Non eſt autem ſuppoſitio.

Hæc eſt capitis ſecunda pars, in qua diſcrimen inter iſta quatuor principia ponitur, dignitatem, ſuppoſitionem, petitionem, definitionem. Dignitas eſt principium neceſſarium, non ſolùm in ſe, ſed quòd etiam omnibus videtur, & cognoſcitur neceſſarium, vt quodlibet eſt, vel non eſt, & ſimilia: hæc enim lumine naturali ab omnibus cognoſcuntur per ſe abſque alio medio. Poſſes obiicere, non eſt omnibus manifeſtum, quandoquidem negari poteſt. Reſpondet Ariſt. verbo & voce poſſe negari, ſed non intellectu, ſecundum quem Demonſtrationes & ſyllogiſmos menſurare oportet: nam rationes exteriores poteſt quis pro libito negare voce, ſed interiores non pro libito negamus: ſunt igitur hæc principia nota, & ab omnibus interiùs neceſſariò conceſſa, quæ Alber. in præſenti iterum comparat viſibilibus, quæ ſuo lumine videntur, vt ſuperiùs etiam diximus ex ipſomet. 7 *Secunda capitis pars.*

Quæcunque ergò demonſtrabilia.

Suppoſitiones & petitiones declarat: hæc enim ſunt demonſtrabilia principia, quæ cùm demonſtrari poſſint, non demonſtrantur ab aliquo, ſed ſine Demonſtratione accipiuntur eſſe vera. Differunt tamen: ſi enim iſta diſcenti, id eſt, ei, cui fit Demonſtratio, nota ſunt, ac ſi eſſent demonſtrata, dicuntur reſpectu illius ſuppoſitiones: quod ſæpe accidit in argumentando; recipit enim qui reſpondet propoſitiones aliquas abſque probatione, quæ probari poterant, quia illi notæ ſunt. Si verò diſcenti non ſunt nota, vel quia non eſt vnius opinionis, id eſt, quia non ſcit illa, vel quia contrariè opinatur, & illa exiſtimat non eſſe, tunc dicuntur petitiones, ſeu poſtulationes, quia demonſtrator petit, vt modò admittat ea, vt Demonſtratio procedat, & poſteà probabuntur. In quo apparet differentia horum duorum, à dignitatibus, & inter ſe: à dignitatibus quidem, quia ſunt dignitates indemonſtrabiles, & omnibus per ſe notæ, hæc verò demonſtrabilia, & non omnibus nota: inter ſe verò, nam ſuppoſitiones videntur diſcenti, petitiones verò non videntur: vtraque tamen recipiuntur eſſe abſque Demonſtratione, cùm demonſtrari queant. 8 *Suppoſitiones & petitiones.*

Termini igitur non ſunt ſuppoſitiones, &c.

Definitio aliud eſt principium in Demonſtratione: quod 9 *Definitio.*

Q quid

quartum principiũ. quid ſit notum eſt, ob id, quid non ſit potiùs explicat. Non eſt igitur ſuppoſitio, nec petitio: quod duplici ratione probat: altera eſt, quia ſuppoſitiones ſignificant eſſe, vel nõ eſſe, non autem definitiones: cuius ratio eſt, nam ſuppoſitiones in propoſitionibus ſunt, id eſt, ſuppoſitiones ſunt propoſitiones, termini verò & definitiones ſolùm intelliguntur, cùm in ſimplici intellectus operatione ſint, in qua non eſt propoſitio, ſicut nec videre, vel audire ſunt propoſitiones, quia ſimplices cognitiones ſunt. Philop. illa verba (ſuppoſitiones in propoſitionibus ſunt) exponit in hunc ſenſum, quòd definitiones ſumptæ in propoſitionibus, nempe de definitis enuntiatæ, ſunt ſuppoſitiones, vt, homo eſt animal rationale, triangulus eſt figura tribus lineis terminata: & eſt expoſitio etiam bona, mihi tamen videtur prior melior. Concludit Ariſto. ſuppoſitiones eſſe, ex quibus exiſtentibus ſequitur concluſio, eò quòd ipſæ ſunt, id eſt, ſunt propoſitiones per quas concluſio infertur & probatur.

Quædam notatu digna.

1. Nota. Sunt hîc aliquot notanda. Primum eſt, iſta tria, ſuppoſitionem, petitionem, definitionem, ſub vnico genere comprehendi, nempe ſubpoſitione, cuius meminit c. 2. ſuperiori: nũc tamen numerans ipſas ſpecies reliquit genus ipſum: nec hoc abſurdum videri debet.

2. Nota. Eſt etiam notandum, ſuppoſitiones, & petitiones eſſe in duplici differentia: quædam ſunt demonſtratiuæ, quædam Dialecticæ. Demonſtratiuæ omnes ſunt neceſſariæ, & de his eſt ſermo in præſenti, vnde malè docuit Philop. petitiones poſſe eſſe falſas, cùm dicat Ariſto. eſſe demonſtrabiles: quædã verò Dialecticæ. petunt enim & ſupponunt etiam hi, qui probabiliter diſputant: atque hæ poſſunt eſſe falſæ: ſunt enim probabiles.

3. Nota. Tertiò notandum eſt, eſſe ſuppoſitiones in ſcientia, ſimiliter petitiones, & in Demonſtratione peculiari. In ſcientia ſuppoſitiones, & petitiones ſunt propoſitiones, quæ cùm demonſtrabiles ſint ſaltem in alia ſcientia ſupponuntur, vel vt notæ diſcenti, vel vt petitæ: deſeruiunt tamen pro multis concluſionibus illius ſcientiæ, ſicut à puncto in punctum lineam ducere, & ſimiles. In Demonſtratione verò qualibet præmiſſæ, quæ in ea non demonſtrantur, dicuntur ſuppoſitiones aut petitiones in illa Demõſtratione: ſi enim ſunt notæ reſpondenti, ſuppoſitiones, ſi verò non, petitiones.

4. Nota. Tandem notandum eſt, cùm Ariſt. dicit, ſuppoſitiones & petitiones

petitiones eſſe demonſtrabiles, non intelligi, ſemper eſſe demonſtrabiles Demonſtratione propter quid: ſunt enim aliquę ſuppoſitiones immediatæ, vt quando definitiones de definitis ſumimus: ſed dicuntur demonſtrabiles, vel quia demonſtrari poſſunt, vel non ſunt ita notæ, quin aliqua ratione ſaltem à poſteriori indigeant: & tamen abſque tali probatione proponuntur.

Neque autem Geometra falſa ſupponit, &c. 10

Dubium. Poſſet quis dubitare, an ſupponere liceat falſa, vt quidam exiſtimant Geometras falſa ſupponere in ſuis Demonſtrationibus: ſupponunt enim lineam bipedalem, quæ forſan eſt tripedalis, & lineam rectam, quæ curua eſt, & ſimilis. *Solutio.* Reſpondetur, non licere, nam Geometræ non vtuntur illis ſuppoſitionibus, vt ex illis demõſtrent, ſed vt oſtendant, veras lineas, & veras rectas, & veras quantitates, per quas demõſtrant: non ergo vtuntur ſuppoſitionibus falſis, per quas demonſtrant.

Amplius petitio & ſuppoſitio, &c. 11

Hoc eſt alterum argumentum, quo ſuppoſitionem non eſſe ipſam definitionem probat. Suppoſitio enim & petitio eſt vniuerſalis, & in parte, id eſt, particularis: at definitio nec vniuerſalis, nec particularis dicitur, non enim eſt propoſitio, cuius proprium eſt, vniuerſalem, vel particularem eſſe: non ergo eſt ſuppoſitio, aut petitio.

Species quidem igitur eſſe, &c. 12

Dubium. Cùm multa de vniuerſalibus locutus ſit, dubium eſſe poſſet, an cùm Demonſtrationes & definitiones ſint vniuerſalium, opus ſit, ſpecies, id eſt, ideas ipſas vniuerſales ſeparatas ponere. Vnum enim motiuum Platonis ideas conſtituentis hoc fuit, nempe quia ſcientiæ & definitiones, quæ vniuerſalium ſunt, non aliter eſſent. *Solutio.* Reſpondet Ariſt. non opus eſſe ob Demonſtrationes, & ſcientias, ideas ſeparatas ponere: ſufficit enim naturam in ipſis ſingularibus conſtituere, quæ valeat de multis vniuocè prædicari, non autem ſeparatam, niſi per operationem intellectus. Multa de vniuerſalibus alibi diximus, ob id hîc his ſuperſedebimus. Vide quæſtionẽ proœmij ſuper Porphyrium.

Non contingere autem idem ſimul, &c. 13

Tertia pars capitis. Locus hîc ſummæ obſcuritatis eſt ob defectum verborum Ariſtot. propterea rem, & ſenſum potiùs, quàm orationem, omnes Græci, Latini, & Arabes explanant, in ſenſu autem nõ plenè omnes conueniunt. Quorum expoſitiones & ſenſus enarrare, prolixũ & inutile eſſet. Sumam ex his omnibus, quę

mihi magis veritati videntur conformia,& literæ Ariſt.conſonantia:addam autem,quæ videtur ſingulis deeſſe,ac ipſum integrum contextum conabor exponere.

Principia vniuerſaliſſima duo eſſe.

Duo igitur ſunt principia vniuerſaliſſima, quorum veritati innituntur reliqua:alterum negatiuum, ſcilicet de nullo eſt verum affirmare,& negare:& alterum affirmatiuum , ſcilicet de quolibet affirmare,vel negare, verum eſt. His duobus,ſicut & reliquis, Demonſtrationes vtuntur limitatis, & coarctatis ad peculiarem materiam. Quod quidem quando , & quomodò fiat,in præſenti docet Ariſt. quæ eſt tertia pars capitis:de his enim magis videtur dubium, cùm generaliſſima ſint,quàm de aliis.Incipit autem à negatiuo,& dicit, tunc tale principium in Demonſtrationem ingredi , cùm talis eſt concluſio,quæ illo ſic ingredienti indigeat: quando nempe de ſubiecto concluſionis enuntiamus aliquod prædicatum, affirmando ipſum,& remouendo oppoſitum: vt ſi dicas,Callias eſt animal,& non eſt non animal.

Quando liceat negatiuum principiũ in Demonſtratione ſumere.

Ad huiuſmodi concluſionem demonſtrandam oportet in Demonſtratione etiam ſumi tale principium contractum. Sumimus autem ſic ſumendo duos terminos contradictorios,altero affirmato,altero negato & remoto,vt in illa concluſione eadem apparet: ſic autem in Demonſtratione ſumi debet. Ecce quando liceat tale principium in Demonſtratione ſumere,ſed quomodo,& quo loco in Demonſtratione eo vtendum, docet. Sunt enim tres termini in Demonſtratione,maius extremum,nempe prædicatum maioris, minus extremum,ſubiectum minoris medium , ſcilicet ſubiectum maioris & prædicatum minoris.Tale principium non in medio,non in minori extremo,quod dicitur tertium,ſed in primo,id eſt,maiori extremo,cõſtituendum eſt:& dices, omnis homo eſt animal, & non eſt non animal; Callias eſt homo; ergo Callias eſt animal,& non eſt non animal.

Dictum principiũ quomodo & quo in loco ſumẽdum.

Dubium. *Solutio*

Dices,quare non in medio, & tertio ſumi debet? Huic reſpondet Ariſt.quia eſt inutile prorſus ad talem concluſionem inferendam : nam etiam ſi oppoſitum medij ſumeres abſque negatione ipſius , adhuc ſequitur concluſio. Similiter de tertio:nam etiam ſi dicas, omnis homo, & non homo eſt animal,& non eſt non animal,dummodo Callias ſit homo tantùm,ſequitur,Callias eſt animal,& non eſt non animal.Similiter de tertio:etiamſi enim non Callias ſit homo,dummodò Callias ſit homo,ſequitur eadem concluſio.

Dubium aliud.

Dices tu, quare de medio & oppoſito medij enuntiamus maius

maius extremum,non de medio autem enũtiamus primum, & oppoſitum primi.Dicit enim homo,& non homo animal, at homo non dicitur animal & non animal. Reſpond. quia maius extremum eſt ſuperius medio, non intelligas ſemper id eſſe in Demonſtratione,nempe quòd ſit ſuperius : ſed hoc eſt argumentum non poſſe tale principium eſſe neceſſarium in medio,quia ſi neceſſarium eſſet,ſemper eſſet : at cùm primum eſt ſuperius non licet: argumentum igitur eſt, non eſſe neceſſarium,idem dicendum de tertio.Hunc crediderim eſſe integrum ſenſum Ariſt.& valdè notandum. *Solutio.*

Literam igitur ipſam exponamus (non contingere autem ſimul) id eſt,iſtud principium, De nullo eſt verum affirmare, & negare , nullam Demonſtrationem ingreditur, niſi cùm opus eſt demonſtrare concluſionem:ſic,id eſt,per illud principium , quod fit cùm id in concluſione eſt : tunc autem in Demonſtratione accipi ſic debet , accipientibus primum, id eſt,maius extremum de medio in maiori , quod verum , negare autem non verum,id eſt, affirmando ipſum primum & negando negationem primi,quæ falſa erat : non enim dicebatur,homo eſt animal,& non animal,hoc enim falſum eſt: dicemus ergo,homo eſt animal,& non non animal: & remouere contradictorium primi,eſt dicere, quòd negare primũ, non eſt verum. *Expoſitio textus.*

Medium autem nihil differt eſſe,&c.

Hîc probat,nõn poſſe in medio illud eſſe , quia in medio, & minori extremo poſſumus oppoſitũ medij ſumere , etiam oppoſitum minoris extremi:dicitur enim,homo & nõ homo eſt animal.Callias & non Callias eſt homo:non igitur principium eſt neceſſarium,cùm oppoſitum verè liceat ſumere.

Nam ſi datum eſt,&c.

Oſtendit id exemplo,quomodò ſit inutile cum medio oppoſitum medij ſumere ad concluſionem inferendam:dicens (ſi datum eſt,de quo hominem verum eſt dicere) id eſt ſi detur quòd Callias ſit homo , & non hominem verum,id eſt, licèt verum ſit quòd non homo eſt animal, & non non animal,dummodò detur,ſed ſi ſolùm hominem , totum nempe hoc,homo eſt animal,& non non animal , erit enim verum, id eſt,ſequitur concluſio, Callias eſt animal, & non non animal:vt ſit ſenſus,dummodò homo ſit animal, & nõ non animal,& Callias ſit homo,ſequitur, quòd Callias ſit animal,& non non animal , ſiue etiam non homo ſit animal , & non Callias homo.

Cauſa autem quoniam primum, &c.

Reddit rationem cur id liceat in medio, nempe ſumere ipſum & oppoſitum: quia nempe maius extremum ſuperius eſt, & contingit eſſe: cùm enim conuertibile eſt, id non licet: at maius extremum, & oppoſitum in nullo caſu licet verè ſumere, ſed ſemper negando oppoſitum, vt diximus. Poſteà concludit, nihil differre ad concluſionem, duo oppoſita in medio ſumere, & in tertio: non ergò eſt ibi tale principium neceſſarium. Hæc circa literam.

Quædam notatu digna.

1. Nota. Oppoſitũ medij non debere ſumi in vtraque propoſitione.

Sunt aliqua notandà pro perfecta intelligentia huius. Primum: quando dicit Ariſt. oppoſitum medij poſſe ſumi, vt, homo & non homo eſt animal, non intelligas, quòd in vtraque propoſitione id licet: nam minor erit falſa, vt notat Auer. ſcilicet, Callias eſt homo & non homo: ſed ſenſus eſt, ſi in medio tale principium ſumendum eſſet, nunquam medium, & oppoſitum ſumere liceret: at in maiori id fit: non ergo in medio eſt ponendum id principium.

2. Nota. Oppoſitũ medij ſolũ in maiori ſumitur.

Aduerte ſecundò, non ſolùm in maiori oppoſitum medij ſumi poſſe, imò, vt notat Philop. aliter ſumi eſt impoſſibile, cùm primũ eſt ſuperius: eſt enim falſum dicere, homo & non non homo eſt animal, & non eſt non animal, cùm multa, quę ſunt, non homo, licèt non omnia, ſint animalia.

3. Nota. Principiũ generale hoc, ſolũ in prædicato non ſubiecto concluſionis locum habet.

Aduerte maximè tertiò, quare Ariſt. non ponat principium hoc in ſubiecto concluſionis, ſed ſolùm in prædicato: dicimus enim etiam homo, & non non homo eſt riſibilis. Dico cùm in ſubiecto eſt, non poteſt poni in Demonſtratione: nam eſſet conſequentia mala, nec eſſet bona forma cùm detur antecedens verum, & conſequens falſum, vt patet in hac, omne animal rationale eſt ſenſitiuum, omnis homo & non non homo eſt animal rationale, non valet, ergo homo & non non homo eſt ſenſitiuus.

4. Nota. Demonſtrationes, quæ cùm generali illo ſumũtur prin.

Aduerte quartò, cum Philop. tales Demonſtrationes, quæ cum hoc principio ſumuntur, non eſſe inutiles, quamuis id videatur ſancto Thomæ: ſunt enim, vt dicit Philop. multa, quæ apparent ſecundum oppoſita prædicari, vt elementa eſſe corruptibilia, & non corruptibilia, quia corrumpuntur ſecundum partem, non corrumpuntur ſecundum totum, ſcilicet cælum eſſe in loco, & non eſſe in loco, quia ſecundum partes locum habet, non ſecundum totum, & alia huiuſmodi: ex quibus quis poſſet exiſtimare, poſſe hæc oppoſita affirmari:

mari: aduerſus quos poſſumus & debemus ſic oppoſitas monſtra e concluſiones. *pio, nō eſſe inutiles.*

Aduerte quintò, quamuis iſtud exemplum Ariſtot. non ſit Demonſtratio propria, quia eſt de ſingulari, puta Callia, tamen poſſunt fieri multæ huiuſmodi Demonſtrationes: vt ſi dicas, omnis actus habens eſſe in ſe eſt immortalis, & non non immortalis: anima rationalis eſt talis actus: ergo anima eſt immortalis, & non non immortalis. Et ſic etiam in alijs ſit. *5. Nota. Multæ de monſtrationes fieri poſſunt ſimiles Ariſtotelicæ in præſenti.*

Aduerte ſextò, cùm Philop. cùm audis contradictionem inter terminos, putà, homo, non homo, animal, non animal, non intelligas contradictionem perfectam, hæc enim non niſi in propoſitionibus eſt: ſed eſt quædam imperfecta contradictio, quæ dicitur ſecundum finitos & infinitos terminos. *6. Nota. Contradictionē terminorum ſimplicium eſſe imperfectam.*

Commune autem aut affirmare, &c.

14 Themiſtius & Philop. volunt, vt poſtquàm Ariſtot. probauit Demonſtrationi oſtenſiuæ deſeruire illud principium, modò probet etiam deſeruire Demonſtrationi ad impoſſibile. D. Tho. verò, & alij hoc ad principium affirmatiuum referunt, vti diximus in principio: & quamuis vtrumque ſit verum & probabile, magis videtur conſonare literæ ſententia D. Tho. Eſt ergo ſenſus, quòd hoc principium de quolibet eſt verum affirmare, aut negare, deſeruit Demonſtrationi ad impoſſibile, ſed debet contrahi ad materiam illius Demonſtrationis, ſicut etiam dictum eſt de alijs principiis communibus. *Expoſit. Them. & Philop. Expoſitio verior D. Thomæ.*

Propter quod aduerte ex lib. 1. Prio. cap. 22. & 23. eſſe duplicem ſyllogiſmum, oſtenſiuum, & ad impoſſibile. Probamus enim aliquam concluſionem dupliciter. Vno modo, illam veram ex veris concludendo: vt qui hominem eſſe riſibilem probaret ſic, omne rationale eſt riſibile, omnis homo eſt rationalis, ergo omnis homo eſt riſibilis. Talis ſyllogiſmus & probatio dicitur oſtenſiua. Altero modo eandem concluſionem probamus oſtendendo ſuum contradictorium eſſe falſum: cùm enim contradictoriorum hoc aut illud ſit verum, ſi falſum oſtenditur vnum, probatur alterum verum. Talis ſyllogiſmus & probatio dicitur ad impoſſibile Demonſtratio. *Nota de ſyllogiſmo oſtenſiuo, & ad impoſſibile.*

Fit autem hoc modo: ſumendo primum contradictorium concluſionis probandæ, putà, nullus homo eſt riſibilis, ſi probanda eſt, homo eſt riſibilis; ſecundò ex eo, cum alia propoſitione vera, inferendo concluſionem falſam in bona conſequentia, vt cùm ſit illa bona conſequentia, & concluſio *Demonſtratio ad impoſſibile quomodò fiat.*

falſa, neceſſarium ſit aliquam præmiſſam eſſe falſam, quę erit illius primæ contradictoria: nam altera coaſſumpta erat vera. Sumitur enim ſic, nullus homo eſt riſibilis, omne rationale eſt riſibile, ergo nullum rationale eſt homo, in Cæſare, concluſio eſt falſa, ergo altera præmiſſa. Non minor, quia eſt manifeſta: ergo maior, quæ eſt contradictoria prioris. Tunc tertiò vtatur principio contracto ſic, aut omnem hominem non eſſe riſibilem, aut aliquem eſſe riſibilem, verum eſt: ſed nullum hominem eſſe riſibilem non eſt verum: ergo hominem riſibilem eſſe, verum eſt. In quo tertio proceſſu vtor hoc principio affirmatiuo contracto. Et hæc eſt mens Ariſt.

15 *Communicant autem omnes ſcientiæ, &c.*

In quibus principiis omnes ſciẽtiæ communicent.

Concludit, ſcientias omnes communicare in iſtis principiis communibus, vt dictum eſt: non tamen in his, ex quibus demonſtrant, nec quod demonſtrant, id eſt, non in ſubiectis, nec in paſſionibus, nec ſimiliter in propoſitionibus, ex quibus proximè demonſtrant, nec in concluſione, quam demonſtrant.

Tria genera communium principiorum.

Vbi aduerte, communia principia eſſe in triplici differentia. Quædam ſunt communiſſima omnibus ſcientiis, & omnibus Demonſtrationibus, qualia ſunt illa duo prædicta: in his vis omnis probatiua & illatiua nititur, vt dictũ eſt. Quædam ſunt communia multis quidem ſcientiis, ſed non omnibus, nec vniuerſis Demonſtrationibus, qualia ſunt illa Mathematica, omne totum eſt maius parte, & ſimilia. Quædam vni ſcientiæ propria, ſed communia multis illius ſcientiæ Demonſtrationibus: vt in Philoſophia naturali, motus eſt, in Morali, omnes appetunt bonum. Huiuſmodi ſunt multa in ſingulis artibus Mathematicis. In præſenti ſermo eſt de communiſſimis: in his enim ſolùm omnes ſcientiæ conueniunt, in reliquis multæ, aut vnius ſcientię variæ Demonſtrationes, ſed non omnes.

Quomodo principia communia probent aliquam cõcluſionẽ.

Aduerte prætereà, hæc principia communia non per ſe concluſionem probare aliquam, niſi vel limitentur, vel cum aliis ſumantur propoſitionibus: non enim ſemper formaliter ſunt in Demonſtratione, ſed virtualiter: vt non ſemper illa priora duo & reliqua in Demonſtratione ſunt ſecundum ſe, licèt virtus ſaltem priorum ſit ſemper. Eſt enim ſimilitudo. Vt enim cauſæ naturales quædam ſunt vniuerſales, variis effectibus procreandi promptæ, vt ſol, cæli, intelligẽtiæ, nihil tamen producunt eorum, niſi adiunctæ particularibus cauſis, ſol enim cum leone producit leonem, & cum equo equum;

ita ſimiliter illa principia communia : non enim ipſa ſola, nec particularia ſola,ſed ſimul vtraque probant.Ac ob id dicuntur communia ſecundum analogiam & proportionem:quia ſicut in hac ſcientia cum principiis huius producunt hanc concluſionem,ita etiam in alia ſcientia & Demonſtratione producũt cum aliis particularibus principiis aliam concluſionem:ob id dicuntur principia analoga & proportionalia, reſpectu variarum concluſionum particularium , quæ in variis ſcientiis & Demonſtrationibus ſunt.Et hoc eſt maximè notandum.

Et Dialectica quidem de omnibus, &c. 16

Duas ſcientias ex communibus procedere docet, Dialecticam & Metaphyſicam:ſed diſcrimen eſt inter vtramque. Metaphyſica communia per communia probat,ac proptereà Demonſtratione vtitur : nam multa probat de ente per cauſas etiam communes. Et ſic ex communibus procedere, non eſt contra id,quod dictum eſt:ſolùm hoc eſt traditum,quod propria non licet per communia procedendo demonſtrare : & ſic Dialectica procedit,ac ob id non demonſtrat,ſed probabiliter ratiocinatur : hic enim de Dialectica pro Topica ſermo eſt. Vt,Dialecticus probat,amorem eſſe in concupiſcibili, per cõmune,quia vbi eſt vnum contrarium , ibi eſt alterum ; odium verò eſt in concupiſcibili:ergo & amor.Sic igitur procedit ex communibus,ſed non demonſtrat.

Aduerte diſcrimen inter Dialecticam ſeu Topicam & Metaphyſicam.

Dices;quomodò dicit, quòd Metaphyſicus communia illa principia demonſtret,cùm ſint immediata?Reſp.S.Tho.quem ſequitur Ægid.quòd non à priori demonſtret , ſed contra negantes conatur oſtendere, & declarare , & aliqua via probare. Præterea,quia de illis demonſtret paſſiones,ſcilicet quòd ſint immediata,quòd ſint per ſe nota,& alia.Vnum fateor , quod mihi videtur,multa principia per ſe nota habere cauſam:quis enim negare poterit , non eſſe cauſam , quòd totum ſit maius parte,& multorum aliorum:ſed quia ſunt per ſe lumine naturali cognita,& non per cauſam, proptereà immediata dicuntur.Metaphyſici tamen eſt per tales cauſas,ſi quando occurrerit probare.Et hoc eſt quod dixit ſub forma dubitandi (ſi qua tentat monſtrare communia)quia non id facit,niſi contra negantes ea, quod raro occurrit. Sed hoc in ſecundum librum Metaphyſicæ reſeruetur. 17

Dub. Soluitur ex D.Th.

Principia per ſe nota habere quãdoque cauſam.

Sed Dialectica non eſt ſic definitorum , &c.

Diſcrimen eſt Dialecticæ ab aliis ſcientiis , quòd non eſt vnius generis definiti , ſicut aliæ ſcientiæ ſunt. Aliqui dicunt, quòd quia eſt de argumentatione,quę aptatur omnibus rebus.

Dialectica vt differat ab aliis ſciẽtiis.

melius eſt, quod non ſit generis vnius, id eſt, Topica non habet rem certam, & materiam, circa quã probabiliter diſputet, ſed circa quãcunque materiam & rem probabiliter diſputando vagatur. Præterea differt ab aliis ſcientiis, etiam à Metaphyſica, quòd ſcientiæ vnam partem determinent contradictionis, quam demonſtrant, non enim contradictoria ſimul demonſtrari valent: at Dialectica vtitur vtraque parte contradictionis, & vtranque probat Topicè, ac ob id interrogatione vtitur, quæ fit de parte cõtradictionis vtraq;, quia vtranque * expoſitus eſt probare. De qua interrogatione dictum eſt in libro de ſyllogiſmo 1. Priorum cap. primo. Atque hæc de capite octauo.

** promptus.*

Demonſtratiuarum ſcientiarum eſſe interrogationes & reſponſiones proprias, &c. Cap. IX.

1 *SI verò idem eſt interrogatio ſyllogiſtica & propoſitio contradictionis: propoſitiones autem ſecundum vnam quamque ſcientiam, ex quibus ſyllogiſmus ſecundum vnamquamque ſcientiam: erit vtique aliqua interrogatio ſcientialis; ex quibus qui ſecundum vnamquamque proprius fit ſyllogiſmus.*

2 *Planum igitur, quòd non omnis interrogatio Geometrica fuerit, neque Medicinalis, ſimiliter autem & in aliis: ſed ex quibus aut monſtratur aliquid, de quibus Geometria eſt, aut ex eiſdem mõſtratur Geometria, quemadmodum Perſpectiua; conſimiliter autem & in aliis. Et de his quidem & rationem ſubiiciendum ex Geometricis principiis, & concluſionibus.*

3 *De principiis verò non Geometricis & concluſionibus, rationem non ſubiiciendum Geometræ, in quantum Geo-*
4 *metra. Conſimiliter autem & in aliis ſcientiis.*

Neque igitur omnem interrogationem vnuſquiq; ſciẽtificus interrogare debet: neque* omne interrogatũ reſpondere de vnoquoque: ſed quæ ſecundum ſcientiam determinata ſunt. Si autem diſputabit cum Geometra, in quantum Geometra, ſic, manifeſtum quòd bene, & ſi ex his aliquid monſtret:*

**Græce ſonant, vnũ quenque ſcientificũ interrogare oportet. ** a. l. ad omne.*

monſtret: ſi autem non, non bene. Planum autem, quòd neque redarguit Geometram, niſi ſecundum accidens.

5 *Quare non erit in non Geometricis de Geometria diſputandum: latebit enim praua diſputans. Conſimiliter autem & in aliis ſcientiis ſe habet.*

6 *Quoniam autẽ ſunt Geometricæ interrogationes, *ſunt ne igitur & non Geometricæ? & iuxta vnamquãque ſciẽtiam, quæ ſecundum ignorantiam * qualemnam Geometricæ ſunt? Et vtrùm ſecundum ignorantiam ſyllogiſmus, qui ex oppoſitis ſyllogiſmus, aut paralogiſmus?*

**a. l. ſunt ſanè non Geometrica.*

**a. l. aliquã Geometrica ſunt.*

7 *Secundum Geometriam verò, aut ex alia arte: vt Muſica eſt interrogatio nõ Geometrica de Geometria: coalternas verò coincidere exiſtimare, Geometrica quodammodò, & non Geometrica alio modo.*

8 *Duplex enim hoc, quemadmodum irrhythmicum: & alterum quidem non Geometricum, eo quòd non habet, quemadmodùm irrhythmicum: alterum verò, eo quòd malè habet: & ignorantia hæc, & quæ ex talibus principiis contraria.*

τὸ ἄῤῥυθμον, abſque rhythmo & forma.

9 *In Mathematicis verò non eſt ſimiliter paralogiſmus, quoniam medium eſt ſemper: quod duplex: de hoc enim omni, & hoc rurſus de alio dicitur omni: quod autem prædicatur non dicitur omne.*

Vide primo Elenchorum cap. 9.

10 *Hæc autem ſunt, ac ſi intellectione viderentur. In rationibus verò latet, nunquid omnis circulus figura? ſi verò deſcripſerit, planum, quid autem, carmina circulus? manifeſtum, quod non ſunt.*

11 *Non oportet autem inſtantiam in ipſum ferre ſi ſit propoſitio inductiua: quemadmodum enim neque propoſitio eſt quæ non eſt in pluribus, non enim erit in omnibus: ex vniuerſalibus autem ſyllogiſmus: planum quòd neque inſtantia: eædem enim propoſitiones, & inſtantiæ: quam enim fert inſtantiam, hæc fieri poteſt propoſitio, aut demonſtratiua, aut dialectica.*

Vide pro hoc Ari. 2. Top. non longe à principio: ibi, Amplius problema à propoſitione ſcientem ſibi ipſi iuſſare.

Contingit

12 *Contingit autem quoſdam non ſyllogiſticè dicere, eò quòd ex vtriſque conſequentia accipiunt: quemadmodùm & Cæneus facit, quod ignis in multiplicata proportione: etenim ignis celeriter gignitur, vt ait: & hęc eſt proportio. ſic autem non eſt ſyllogiſmus, niſi celerrimam proportionem ſequatur multiplex, & ignem celerrima in motu proportio.*

13 *Aliquando quidem igitur non contingit ſyllogizare ex acceptis: nonnunquam verò contingit, ſed non videtur.*

14 *Si autem impoßibile eſſet ex falſo verum monſtrare, facile vtique eſſet reſoluere: conuerteretur enim ex neceſſitate. Sit enim A. ens: hoc autem exiſtente, hæc ſunt, quæ noui, quòd ſunt, vt B. ex his itaque monſtrabo quod illud eſt. Conuertuntur autem magis, quæ ſunt in Mathematicis, quoniam nullum accidens accipiunt, (ſed & hoc differunt ab iis, quæ ſunt in diſputationibus) ſed definitiones.*

15 *Augentur autem non per media ſed eò quòd aſſumunt. Vt A. de B. hoc autem de C. rurſus hoc de D. & hoc in infinitum. Et in latus: *vt A. & de C. & de E. vt eſt numerus quantus, vel & infinitus hoc, in quo A. impar numerus, quantus in quo B. numerus impar, in quo C. eſt igitur A. de C. & eſt per quantus numerus, in quo D. par verò numerus, in quo E. eſt igitur A. de E.*

**Co. mul. leg. vt A, de B. ſed male. & ideo Io. Gr. dicit, legendum eſſe vt A. de B. & de D.*

Si autem idem eſt interrogatio ſyllogiſtica, &c.

1 CVm & cõcluſiones, & propoſitiones, & principia propria eſſe in demonſtratione qualibet, & ſcientia docuiſſet, nũc etiam interrogationes, reſponſiones, ac alia propria eſſe docet. Atque in tres partes caput eſt diuiſum. In prima, interrogationes, reſponſiones, diſputationes proprias eſſe in ſcientiis traditur. In ſecunda eſſe etiam proprias interrogationes ſecũdum ignorantiam. In tertia verò de defectibus in ſyllogiſmis ſcientiarum diſſerit. Proponit igitur hanc concluſionem: Interrogationes ſunt propriæ in ſcientia qualibet. Et affert hanc probationem: propoſitiones, ex quibus ſyllogiſmi ſcientiarum fiunt, ſunt proprię in qualibet ſciẽtia: ſed interrogationes ſyllogi

Argum. capitis. Diuiſio in 3. Partes.

ſyllogi

ſyllogiſticæ ſunt propoſitiones: ergo interrogationes ſunt propriæ in qualibet ſcientia. Minorem in principio, ſuo more, ponit.

Circa hæc dubitabis primò, quomodò hîc interrogationes in ſcientia & Demonſtratione ponat, cū in fine capitis præcedentis hoc Dialecticæ proprium eſſe dixerit? Reſ. S. Th. quem ſequuntur Ægi. & alij Philoſophi, Demonſtratorem & Dialecticum interrogare, ſed cum magna differentia: nam Dialecticus interrogat concluſionem, & propoſitiones, ex quibus ſyllogizat: Demonſtrator verò ſolam interrogat concluſionē, propoſitiones accipit. Cuius rationem dat Ægid. Dialecticus enim cùm ex omnibus procedat, poteſt non ſolùm cōcluſionem, ſed etiam propoſitiones negatas probare: at Demonſtrator concluſionem quidem negatam demonſtrabit, ſed nō propoſitiones: ideò eas nō interrogat, ſicut Dialecticus. Eſt etiam altera differentia: nam Dialecticus concluſionem interrogat, paratus quamcunque contradictionis partem probare: at Demonſtrator partem veram, & neceſſariam probat. Sic ergo ad dubium reſp. At quia hæc ſolutio non videtur conſona Ariſto. (nam hîc loquitur de interrogationibus demonſtratiuis, quæ ſunt propoſitiones, & non de concluſionibus) reſpondetur etiam eſſe interrogationes propoſitionum, ſed demonſtrabilium, quæ ſunt concluſiones, & poſteà ſumuntur ad alias probandas tanquam propoſitiones. Hæc ſolutio non mihi placet, cum abſolutè Ari. interrogationes vocet propoſitiones: proptereà dico etiam Demonſtratorem interrogare propoſitiones, non vt indifferenter ſumat conſenſum reſpondentis, ſed vt euidentiam, & certitudinem etiam à reſpondente venetur: ſæpe enim interrogamus etiam neceſſaria, vt ſimul acquieſcere reſpondentem faciamus, qua via ſæpe vtitur Plato. Quod ſi acciderit reſpondentem non concedere, licèt non demonſtremus eas, tamen declaramus exemplo, inductione, aut ad incommodum ducentes. De his igitur interrogationibus Demonſtrationis eſt hîc ſermo, quæ aliæ ſunt à Dialecticis: & ſic ſoluitur dubium. Dialecticus enim de vtraque parte contradictionis petit, quia vtraque vtitur, non Demonſtrator ſic facit.

1. Dub. *Solut. ex D. Th.* *2. Solut.* *3. Solut. auctoris.*

Dubitabis prætereà, quid per interrogationem ſyllogiſticam intelligitur. Dico, non intelligi ſyllogiſticam, id eſt, Dialecticam, vt vult Philop. Sed intelligitur ea interrogatio, quæ propoſitionē petit, cui reſpondere poſſumus, ita eſſe, vel non eſſe: ſunt enim multæ aliæ interrogationes: vt, vnde venis? cur ferrum

4. Dub. *Sol.*

ferrum trahitur à magnete? hæ enim non ſunt ſyllogiſticæ. Etiam dicitur Interrogatio ſyllogiſtica, id eſt ex quibus ſyllogiſmus componitur, ad excludendam quæſtionem, quæ eſt

3. Dub. interrogatio concluſionis. Dubitatur prætereà, quomodò interrogationes propoſitiones dicantur: non enim ex eis ſyllo-

Solut. giſmus conficitur. Reſp. Thom. & Albert. tract. 3. c. 4. dici propoſitiones ſecundum ſubſtantiam: eadem enim eſt res, propo-

4. Dub. ſitio, & interrogatio, modo ſolo differunt. Tandem dubitabis,

Solutio. quid per propoſitionem contradictionis intelligere oporteat. Dico, propoſitionem, quæ eſt vna pars contradictionis, qualis eſt demonſtratiua.

Manifeſtum itaque quòd non omnis, &c.

2 Infert, nō omnem interrogationem eſſe Geometricam, aut Medicinalem, id eſt, non omnes interrogationes, quæ in particularibus ſcientiis ſunt, ſunt illarū propriæ, ſed hæ duæ ſunt propriæ Geometriæ: altera, quæ fit propoſitionum, ex quibus concluſiones Geometricæ probantur: altera, propoſitionum, ex quibus in Perſpectiua concluſiones probantur. Et vniuer-

Nota duplices interrogationes ſcientiis familiares. ſaliter duæ ſunt interrogationes ſcientiæ cuilibet familiares: eæ, ex quibus ipſius concluſiones probantur, & eæ, ex quibus quæ in ſubalternata ſunt etiam probantur. Nota literam (aut quod ex eiſdem monſtratur, &c.) id eſt aut eæ interrogationes, etiam ſunt Geometricæ, ex quibus eiſdem monſtratur aliquid, vt viſibilia, id eſt, monſtrantur quæ ſunt perſpectiua.

Et de iis quidem & rationem ponere, &c.

3 Hæc ſunt verba continua præcedentibus. Senſus eſt: de his etiam, ſcilicet perſpectiuis principiis, reddenda eſt ratio Geometriæ, ac ideò talium propoſitionum interrogationes, per quas perſpectiua probantur, ſunt Geometricæ. Idem etiam in aliis ſubalternis dicendum eſt: at ſuamet principia nulla ſciē-

Nulla ſciētia ſua principia demonſtrat. tia probat: nec ipſorum propter quid reddit, non enim Geometra, vt Geometra, ſua principia probat, ſicut probat ſubalternatæ principia. Dico, vt Geometra, quia ſecundum aliam artem accidere poteſt principia alicuius ſcientiæ probare, vt notum eſt.

Neque omne eſt vtique vnum, &c.

4 Infert ſecundò, cùm ſint propriæ interrogationes in quali-

Nō omnia interrogāda, aut reſpondēda. bet ſcientia, non eſſe interrogandum quemlibet ſcientem quamcunque rem: non enim Geometram etiam omnia interrogabis, nec Arithmeticum, ſed quæ propria illius ſunt. Nec ſimiliter quilibet artifex tenetur, nec debet cuilibet interrogationi reſpondere: imò in diſputatione nullus aliquem artificē redarguit:

redarguit: niſi ex principiis illius artis redarguat: qui enim Geometram de re Phyſica conuincit, per accidens. nō vt Geometram, conuincit. Oportet ergo & ex propriis diſputare, & redarguere, non extraneis illius artis.

Quare non vtique erit in non Geometricis, &c.

5 Concludit, non eſſe diſputandum in Geometria de nō Geometricis principiis & rebus: latebit enim prauè diſputans, id eſt in illa arte non poterit cognoſci an prauè diſputet, cùm non ex illius principiis procedat. Vel ſecundum Themiſt. in non Geometricis, id eſt, cum ignaris Geometrię, non eſt Geometricè diſputandum, quia non poterit ab illis percipi, quando prauè diſputetur. Vel aliter: ne diſputetur, in Geometria non Geometricè, quia ſi ſic diſputatur, eſt praua diſputatio, & non apparet, cùm diſputatio in Geometria fiat. *Varia interpretatio quorūdam verborū textus.*

Quantum autem ſunt Geometrica, &c.

6 Hęc eſt ſecunda pars capitis, in qua tres quęſtiones proponit. Prima eſt, vtrùm ſicut ſunt in ſcientia, putà Geometria interrogationes Geometricæ, ita etiā ſint ageometricæ. Altera quæſtio eſt (quia vt poſteà dicturus eſt, ſunt duę interrogationes ageometricæ, ſeu amuſicæ, vt ita dicā, & ſecundū quālibet ſcientiā: vna eſt ſecundū ignorantiā negationis: altera eſt ſecundum ignorantiā malę & prauę diſpoſitionis) dubitat, ſecūdum quam harum ignorantiam, interrogationes factę in ſcientia, magis vicinę ſint & proximę illi ſcientię. Vnde ſic lege literam Boëtij (ex his interrogationibus, quę ſecundum ignorantiam fiunt in Geometria, qualis eſt Geometrica, & ſecundum vnamquamque ſcientiam) id eſt, ita petitur in aliis ſcientiis. Tertia quęſtio eſt, cùm duplex ſit vitium in ſyllogiſmo facto in ſcientiis, & ſecundum formam, qualis eſt paralogiſmus, & ſecundum materiam, qualis eſt is, qui ex oppoſitis ſcientiæ procedit, vter ex his magis dicatur ſyllogiſmus ignorantię in illa ſcientia & arte. Hæ ſunt quęſtiones tres. *Secunda pars capitis* *1. Quaſt.* *2* *3*

Secundum Geometriam, &c.

7 Soluit duas priores quęſtiones, diſtinguendo duas ageometricas quęſtiones, ſeu potiùs interrogationes. Altera eſt, quę fit in Geometria de re Muſica: ſi enim Geometram interroges ea, quę aliarum ſunt ſciētiarum, interrogationes ageometricę ſunt. Altera eſt, quę fit in Geometria de oppoſito eius quod in Geometria eſt: vt ſi interroges, an parallelę concurrant, hęc ageometrica eſt interrogatio, non ſicut prior: nam prior de materia extranea à Geometria erat, hęc de eadē materia, ſed de oppoſito principio. Idem poteris cuilibet ſcientię *Solutio duarum primarū quæſtionum*

tiæ adaptare: in omni enim hæ duæ fiunt interrogationes à ſcientia alienæ, & in hoc reſpondetur ad primam quæſtionẽ, ſunt enim ageometricæ quæſtiones. Poſteà has duas comparat, & eam quæ ex oppoſitis eſt, magis ad Geometriam accedere docet, cùm ferè ex materia eadem ſit, quamuis non ſit prorſus Geometrica, cùm ex oppoſitis ſit, & ex hoc ſoluitur

Ordinatio textus. ſecunda quæſtio. Nota literam textus ſic legendam (interrogatio non Geometrica) id eſt, ageometrica eſt, aut ſecundum Geometriam, putà, quæ ex eadem materia, ſed oppoſito modo, aut ex alia arte, vt ex Muſica eſt, vti diximus.

8 *Dupliciter autem hoc eſt, vt irrhythmicum, &c.*

Dupliciter accipitur non Geometricũ. Ex vocabulo, ageometricum nempe, ſumit rationẽ diſtinctionis prædictæ: nam ageometricum vno modo dicitur purè negatiuè, quod nullo modo ad Geometriam pertinet, quales ſunt illæ interrogationes aliarum ſcientiarum, quæ in Geometria fiunt: alterò modo priuatiuè, quod aliquo modo ad Geometriam pertinet, ſed oppoſito modo ſumptum. Et ponit exemplum arithmeticũ: inconſonans etenim duobus his modis dici poteſt, ſicut ageometricum, & quod non habet prorſus conſonantiam, quod vocat in non habendo, & quod malam habet conſonantiam, quod vocat in prauè habendo. Vbi

Ignorantia duplex. nota duplicem ignorantiam: altera eſt puræ negationis, quæ eſt in non habendo prorſus illam ſcientiam: altera eſt prauæ diſpoſitionis, quæ eſt oppoſitum ſcientiæ exiſtimare. Illæ interrogationes ageometricæ, quæ ſunt ex aliis ſcientiis, dicuntur ſecundum ignorantiam negationis: quæ verò ſunt ex oppoſitis, ſunt prauæ diſpoſitionis, vt petebamus in ſecũda quæſtione. Ignorantia, quę eſt ex talibus principiis, id eſt, ignoran-

Solut. 3. quæſt. tia prauæ diſpoſitionis, iſta eſt contraria ſcientiæ. Ex quo patet ſolutio tertiæ quæſtionis: magis enim ignorat ſcientiam, qui in materia, quàm qui in forma ſyllogiſmi deficit.

9 *In doctrinis autem non eſt ſimiliter, &c.*

Tertia capitis pars. Tertia capitis pars hæc eſt. Quamuis autem Caietanus & alij velint hìc tertiæ quæſtioni reſponderi, melius eſt cũ Philop. dicere iam reſponſum eſſe, vt diximus. Hìc autem vult Ari. diſcrimen inter ſyllogiſmos ſcientiarũ, pręſertim Mathematicarum, quas doctrinas vocat, & inter ſyllogiſmos dialecticos aſſignare. Ac primùm circa defectus, qui in ſyllogiſmi forma accidunt: quorum primus eorum, qui in dictione ſunt, eſt æquiuocatio. Hanc in ſcientiarum rationibus non euenire oſtẽdit, quia medium, inquit, eſt duplex, dicitur enim de omni in minori, & de ipſo omni in maiori aliud dicitur. Vt autẽ explicaret,

explicaret,quòd vniuerſalitas non eſt prædicato,ſed ſubiecto addenda,non enim homo eſt omne animal,propterea adiunxit,quòd prædicatur,non dicitur, omne, quod idem dixerat lib.de Interpret.

Dices,quod vocat medium duplex? Auerro. reſpondet per medium duplex;intelligi,quod medium ſit vnum, & voce,& re ſignificata:in æquiuocatione enim medium ſimpliciter eſt vnum,nempe voce ſola. *Expoſit. Auer.*

Sed meliùs Philopo. per medium duplex intelligit, quòd idem medium bis ſumatur, & in maiori, & in minori, & de omni, quod in æquiuoco non eſt, cùm pro vno in maiori, pro altero in minori ſumatur.Hoc autem frequentiùs accidit in Dialecticis,quàm in demonſtratiuis : cuius rationem aſſignat Philop.nam quælibet ſcientia determinatas res continet,& determinata vocabula ad illas res, ideò animus ſcientis minùs eſt vagus in rerum apprehenſione, quàm Dialecticus qui circa omnia vagatur : propterea ei æquiuocationes accidunt,cùm plura ſub vno vocabulo coniungit.Verbi gratia,Geometra per circulum quandam figuram concipit, qui eam conſiderat:Poëta verò quoddam carminis genus,quia id tractat : propterea neutri accidit æquiuocatio. Dialecticus verò, qui circa vtrunque diſputat, vtrunque apprehendit, & exponitur errori æquiuocationis. Hæc eſt mens Philop. *Expoſit. Philop.*

Quamuis poſſemus etiam dicere,per medium duplex,voluiſſe dicere,ſcilicet quòd in maiori & in minori bis de omni ſumatur:rarò autem hoc in æquiuocatione accidit, in qua ſæpe altera præmiſſa particularis eſt. *3. Alia expoſit. Auctoris.*

Hæc autem ſunt,vt eſt videre. 10

Poteſt dici poſtquàm Ariſto.propoſuit medium dupliciter ſumi de omni in Demonſtratione, hîc proſequi rationem explicando differentiam à ſyllogiſmo Dialectico,vt totum ſit vna ratio,quod mihi magis placet, vel quòd ſit noua ratio,ſcilicet quæ ſunt in ſcientiis , ſunt perſpicua & præſentia intellectui, ſicut quæ videntur:at Dialectica, cùm orationes, & ſermones conſideret , non ita perſpicuas res habet, ob id magis in ea fit æquiuocatio,nam æquiuocatio magis ad nomen fit,quàm ad rem & intellectum: verbi gratia , ſi circulus deſcriberetur,clarum eſt, quòd non eſſet æquiuocatio , nullus enim carmen circulum talem concederet, ſic Mathematicus res velut deſcriptas tractat, at in nomine quo Dialecticus vtitur,æquiuocatio eſt:ob id igitur minus in ſcientiis fit æquiuocatio,vide de hoc eodem ipſum Ariſto.1. Elench.c.9. *Aequiuocatio magis ad nomen fit, quàm ad rem.*

vbi id ipſum latiùs docet,& eodem exemplo vſus eſt.

11 *Non oportet autem inſtantiam.*

Quanta huius loci perplexitas. Hunc locum adeò difficilem exiſtimauit Philop. vt alios interpretes expectaret. Adducit tamen quandam expoſitionẽ, quæ illi non placet, illam tamen recipit S.Tho.& alij, vt velit Ariſt. docere modum, quo Demonſtrationibus inſtamus, *1. Expoſi.* diuerſum ab eo, quo in Dialecticis inſtamus: inſtantia enim debet in ſcientiis eſſe vniuerſalis. Vt ſi fiat ille paralogiſmus: omnis circulus eſt figura: carmen eſt circulus: ergo carmen eſt figura: ſi volumus inſtare minori, per vniuerſalem inſtantia fiet, probando nullum carmen eſſe circulum, non per ſingularia, ſic omnis circulus eſt figura: nullum carmen eſt figura: ergo nullum carmen eſt circulus. Quòd autẽ inſtantia debeat eſſe vniuerſalis, probat Ariſt. quia inſtantia ſit propoſitio poſteà, ſiue dialectica, ſiue demonſtratiua, ad faciendum ſyllogiſmum: ſed ſi inſtantia eſſet ex ſingularibus, non eſſet in pluribus nec vniuerſalis, ideò nec apta ad ſyllogiſmum ex vniuerſalibus.

Nota de Inſtantia. Hoc eſt quod Philop. diſplicet: nam inſtantia ſemper eſt concluſio illata contra reſpondentis dicta, non ergo eſt propoſitio. Ad hoc tamen videtur tacitè reſpõdere S.Tho. quòd licèt inſtantia ſit primò concluſio, tamen ſumitur poſteà tanquam propoſitio ad inferendum aliud oppoſitum reſpondenti. Et hoc idem dicebant illi, quos citat Philop. & ponit eorum exemplum. Verbi gratia, ſumatur illa inſtantia præcedens, nullum carmen eſt circulus, quæ erat concluſio, & ſic dicatur: nullum carmen eſt circulus: circulus eſt figura: ergo nullum carmen eſt figura: ecce enim intuli oppoſitum concluſionis prioris paralogiſmi. Sed profectò hoc exemplum eſt reprehendendum: & miror cur Philop. diſſimulauerit: eſt enim in prima figura ex minori negatiua: poſſent quidẽ alia exempla poni.

Dubium. Sed dubium eſt, nam cap. 4. inſtantias particulares contra propoſitiones de omni poſuit: vnde videtur poſſe inſtari par-*Solutio.* ticulariter in ſcientiis. Ob id dico, ſaluo meliori iudicio, du-*Dupliciter nos inſtare in ſcientiis.* pliciter nos inſtare in ſcientiis: aut ad deſtruendum tantùm falſam Demonſtrationem: aut non ſolùm ad deſtruendum, ſed etiam ad conſtruendam oppoſitam Demonſtrationem. Et tunc inſtantias vniuerſales ponimus, quippe cùm ex eis futura ſit Demonſtratio, quod non opus eſt etiam in Dialecticis conſtructionibus oppoſitorum. Et hoc eſt quod hìc docet, aliter inſtantias tales eſſe in ſcientiis, aliter in Dialecticis.

cis. Verbi gratia, dicat quis: nulla virtus eſt qualitas; omnis iuſtitia eſt virtus: ergo nulla iuſtitia eſt qualitas. Sic inſto maiori; omnis habitus eſt qualitas: omnis virtus eſt habitus: ergo omnis virtus eſt qualitas. Iterum per hanc demonſtro oppoſitum alterius concluſionis, ſic: omnis virtus eſt qualitas: omnis iuſtitia eſt virtus: ergo omnis iuſtitia eſt qualitas. Hoc autem ſæpe accidit.

Contingit autem quoſdam, &c. 12

Defectum tradit, qui aliquando accidit in ſcientiis, nempe ſumere medium conſequens, & ſuperius vtraque extremitate: tunc enim eſt vitium in ſecunda figura ex puris affirmatiuis. Quomodò argumentabatur Cęneus Philoſophus, volens demonſtrare ignem in multiplicata analogia fieri: & ſumebat pro medio quid ſuperius, nēpe celeriter generari. Et dicebat; quod in multiplicata analogia fit, celeriter generatur; ignis celeriter generatur; ergo ignis in multiplicata proportione fit. Aduerte circa hanc rationē, ignem in multiplicata analogia fieri, eſſe, quòd ſemper maior fiat ignis, quàm erat materia, ex qua factus erat, vt experientia monſtrat, ex parua enim ſtuppa fit magna flamma: quòd verò celeriter generetur, eſt, quòd paruo tempore eius productio fiat, vt notum eſt. *Quid ſit, ignem in multiplicata analogia fieri.*

Sed quid per multiplicatam analogiam intelligat, exponit Philoponus cum Proclo. intelligi proportionem multiplicē: in quo reprehendit Alex. qui ſuperparticularem intelligebat. Dices, quare multiplex proportio citò generatur? Reſpondet Philop. quia ſtatim per numeri duplationem fit, vt patet, 1.2.4.8.16.32. quilibet enim numerus ex his eſt duplus ſuo dimidio, & multiplex ad priores. Sed pace Philop. citiùs fit multiplex, quàm ſic: non ſolùm enim per duplationem, ſed per generationem cuiuſque numeri: ſunt enim multiplices ad vnitatem, vt patet, 1.2.3.4.5.6. Cæneus igitur medium commune ſumebat: oportebat enim conuerſa maiori dicere; quod celeriter generatur, in multiplicata proportione fit; ignis celeriter generatur; ergo, &c. Sed tunc maior eſſet falſa: nam aliqua celeriter generantur, & non in multiplicata analogia, vt cùm aër citò fit aqua, quia erat aliàs maximè diſpoſitus, & tamen aqua in minori proportione fit, quia eſt denſior aëre: non igitur bene demonſtrauit Cæneus. *Quid ſit multiplicata analogia.*

Aliquando quidem igitur non contingit, &c. 13

Docet aliquando ex acceptis, puta affirmatiuis, in ſecunda figura licere argumentari; intellige cùm ſunt termini conuertibiles: aliquando non licere, cùm non ſunt conuertibiles, *Quando liceat argumēta i*

ex duabus affirmatiuis in ſecunda figura. quamuis talis ſyllogiſmus in conuertibilibus non videatur, id eſt, ſit imperfectus quouſque per conuerſionem in primam figuram reſtituatur: vt, omne riſibile eſt animal rationale; omnis homo eſt animal rationale; ergo omnis homo eſt riſibilis: conuerſa vniuerſaliter maiori, fit prima figura. In hoc vult oſtendere Ariſt. vt D. Tho. & alij dicunt, hunc defectum rarò committi in Demõſtrationibus præcipuis, in quibus ſemper ferè termini ſunt conuertibiles: non enim ſyllogiſmus, qui ex puris affirmatiuis in ſecunda figura fit, vitioſus eſt, cùm termini conuertibiles ſumuntur.

14 *Si autem eſſet impoſsibile.*

Aliam differentiam, vt omnes fatentur, Ariſt. aſſignat inter Demonſtrationem, & ſyllogiſmum Dialecticum; nempe faciliorem eſſe reſolutionem in Demonſtratione, quàm in ſyllogiſmo dialectico. Eſt autem reſolutio, vt notat Them. cap. 26. & Philop. vera concluſione propoſita, propoſitionum ex quibus confecta & collecta eſt exquiſitio & inuentio. *Quid reſolutio.* Eſt autem diſcrimen inter concluſionem veram dialecticam, & demonſtratiuam, quòd dialectica, cùm ex probabilibus ſit ſyllogizata, probabilia autem ſint multa, & vera, & falſa, talis concluſio ex multis, tum veris, tum falſis ſyllogizari poteſt. Ob id non habet determinata principia, ex quibus ſyllogizetur: propterea eſt difficilis reſolutio. At concluſio demonſtratiua ex veris tantùm, non quibuſcunque, ſed neceſſariis colligitur. Hæc autem determinata ſunt: propterea eſt facilior reſolutio in Demonſtratione.

Hoc igitur eſt, quod dicit Ariſt ſi verum non poſſet ex falſo colligi, ſed ſemper ex vero, facile eſſet reſoluere: nam tunc conuerterentur concluſio & propoſitiones: intellige quo ad veritatem, ita vt ſi propoſitiones veræ, etiam concluſio vera, & ſi concluſio vera, etiam propoſitiones eſſent, vt ſi A. eſt, nempe concluſio, B. nempe præmiſſæ etiam ſunt, & contrà. Quòd ſi conuertuntur, facile erit per concluſionem præmiſſas indagare & reſoluere. At cùm non ita ſit, imò verum ex falſo ſequi poſſit, non erit talis conuerſio, quod in dialecticis fit: ideò reſolutio concluſionum in propoſitiones veras eſt difficilis. *In Mathematicis reſolutio nõ eſt difficilis.* In Mathematicis verò Demonſtrationibus, cùm non per accidentia fiant propoſitiones, ſed per definitiones, & ea quæ per ſe ſunt, non eſt reſolutio difficilis. Verbi gratia, quòd homo ſit animal, poteſt dialecticè probari, quia loquitur, quia currit, quia legit, & per alia multa: & ſic quia concluſio eſt vera, & ob id illæ propoſitiones veræ eſſent, adhuc

facilius

facilius eſſet talem concluſionem reſoluere, at poteſt concluſio eſſe vera,& illa omnia ex quibus ſyllogizari poteſt falſa: propterea difficile eſt eam in propoſitiones ſuas probatiuas reſoluere. At in Demonſtratione, cùm ex veritate concluſionis ſequatur etiam veritas propoſitionum, non eſt ea difficultas in reſolutione circa propoſitiones, cùm determinatæ ſint & veræ.

Augentur autem non per media, &c. 15

Confirmat indeterminationem propoſitionum in Dialectica, ex diuerſo augmento Demonſtrationum. Eſt enim triplex augmentum: primum in pòſt ſumendo, cùm per concluſionem probatam, iterùm aliam, & per hanc aliam probamus:& hoc augmentum etiam eſt in Demonſtratione, vt patet in Euclide. Per vnam enim probatam aliam demonſtramus. *Triplex augmentum.* 1

Alterum augmentum eſt in ſumendo ad latus, cùm aliquam ſuperiorem paſſionem de variis inferioribus per media varia demonſtramus, vt ſenſibile de homine per rationale,& de equo per hinnibile: exemplum Ariſt. eſt, numerus infinitus, id eſt, in communi, qui vocetur A. demonſtretur de impari, id eſt, de ternario, qui dicitur C. per imparem quantum, id eſt, imparem in communi, qui ſit B. dices igitur, omnis impar eſt numerus; ternarius eſt impar; ergo ternarius eſt numerus. Iterum idem A. nempe numerus demonſtretur de pari, nempe quaternario, qui ſit E. per parem quantum, id eſt, in communi, qui ſit D. dices, omnis par eſt numerus; quaternarius eſt par; ergo eſt numerus:& ſic etiam augentur Demõſtrationes. 2

Tertium augmentum eſt per media varia demonſtrando eandem concluſionem, & hoc non fit in Demonſtrationibus: nam vnius effectus vnum eſt principale mediũ, in Dialecticai d fit, vt diximus, ideò difficilis eſt reſolutio. 3

Dices, nónne etiã per varias cauſas augentur Demonſtrationes, cùm vnum multis cauſis demonſtrari poſſit? Dico, verum eſſe: at in eodẽ genere non multiplicantur Demonſtrationes: cùm autẽ Mathematicæ ſcientiæ ferè per vnicũ genus cauſæ demonſtrent, non contingit in talibus Demonſtrationibus, multiplicari media. Et hæc tantùm intẽdit in præſenti. *Dubium. Solut.*

De Demonſtrationũ Quod,& Propter quid, ſpeciebus ac differentiis. Cap. X.

QVod verò differt, & propter quid ſcire, primum quidem in eadem ſcientia, & in hac dupliciter. Vno 1

 qui

quidem modo ſi non per immediata efficiatur ſyllogiſmus: non enim accipitur prima cauſa: ſcientia verò ipſius propter quid ſecundùm primam cauſam.

Alio autem, ſi per immediata quidem, ſed non per cauſam, ſed per notius eorum, quæ conuertuntur: nihil enim prohibet eorum, quæ conuerſim prædicantur, notius aliquando eſſe, quod eſt non cauſa: quare erit per hoc Demonſtratio.

2 *Vt quod planetæ propè, per id quod non ſcintillant, ſit in quo C. planetæ: in quo B. non ſcintillare, in quo A. propè eſſe: verum itaque B. de C. dicere: planetæ enim non ſcintillant. Sed & A. de B. quod enim non ſcintillant propè eſt: hoc autem acceptum ſit per inductionem, aut per ſenſum: neceſſe igitur A. ineſſe ipſi C. quare demonſtratum fuit, quod planetæ propè ſunt. Hic igitur ſyllogiſmus non ipſius propter quid, ſed ipſius quod, eſt: non enim propter non ſcintillare, propè ſunt, ſed propterea quia propè ſunt, non ſcintillant. Euenit autem & per alterum monſtrari alterum: & erit ipſius propter quid Demonſtratio. Vt ſit C. planetæ: in quo B. propè eſſe: A. non ſcintillare: ineſt itaq; & B. ipſi & C.* quare & ipſi C. A. & A. ipſi B. non ſcintillare: & eſt ſyllogiſmus ipſius propter quid: accepta enim eſt prima cauſa.*

*al. l. & A. ipſi B. non ſcintillare, quare & ipſi C. A.

3 *Rurſus quemadmodùm Lunam monſtrant, quòd ſphærica, per augmenta: ſi enim quod ita augetur eſt ſphæricum, augetur autem Luna, planum, quod ſphærica. Sic igitur ipſius quod, factus fuit ſyllogiſmus. E conuerſo autem poſito medio ipſius propter quid: non enim propter augmenta eſt ſphærica, ſed quia eſt ſphærica, accipit augmenta talia. Luna, in quo C. ſphærica, in quo B. augmentum, in quo A.*

4 *In quibus autem media non conuertuntur, & eſt notius, quod non eſt cauſa, ipſum quidem quod, monſtratur, ipſum autem propter quid, non.*

Ampliùs,

Ampliùs, in quibus medium extrà ponitur : etenim in 5
his ipſius quod, & non ipſius propter quid, eſt Demon-
ſtratio:non enim dicitur cauſa.Vt propter quid non reſpi-
rat paries:quoniã non animal. Si enim hoc non reſpirandi
cauſa eſt, oporteret animal eſſe cauſam reſpirandi. Vt ſi
negatio cauſa eſt ipſius non eſſe, affirmatio cauſa eſt ipſius
eſſe.Quemadmodùm ſi hoc, quod eſt incõmenſurabilia eſſe
calida & frigida, eius, quod eſt, non ſanum eſſe, hoc quod
eſt, commẽſurabilia eſſe, eius quod eſt, ſanum eſſe:conſimi-
liter autem & ſi affirmatio ipſius eſſe, negatio ipſius non
eſſe.In iis autem, quæ ſic aſſignata ſunt, non contingit,
quod dictum eſt:non enim omne reſpirat animal.

Syllogiſmus autem fit talis cauſæ in media figura : vt 6
ſit A animal:in quo B.reſpirare:in quo C.paries. A.igitur
ineſt omni B: omne enim reſpirans eſt animal : ipſi autem
C.nulli:quare neque B.C. nulli: non itaque reſpirat paries.

Aſſimilantur autem tales cauſæ iis, quę ſecundum ex- 7
ceſſum dicuntur. Hoc autẽ eſt plus diſtans dicere medium.

Vt illud Anacharſidis, quòd in Scythis non ſunt tibi- 8
cines:neque enim vites.

Secundum quidem igitur eandem ſcientiam, & ſecun- 9
dum mediorũ poſitionem iſtę differentię ſunt eius, qui eſt
ipſius quod, ad eũ, qui eſt ipſius propter quid ſyllogiſmum.

Alio autem modo differt ipſum propter quid, ab ipſo 10
quod, eò quòd per aliam ſcientiam vtrunque ſpeculatur.
Talia autem ſunt, quęcunque ſic ſe habent inuicem, vt ſit
alterum ſub altero : vt Perſpectiua ad Geometriam, &
Mechanica ad Stereometriam, & Harmonica ad Arith-
meticam, & Apparentia ad Aſtrologicam.

Ferè autem vniuocæ ſunt nonnullæ iſtarum ſcientia- 11
rum, vt Aſtrologia, & quæ Mathematica, & quę Nau-
tica, & quę Harmonica, & Mathematica, & quæ ſecun-
dum auditum.

Hîc enim ipſum quidem quod, ſenſitiuorum eſt ſcire, 12

ipſum verò propter quid, Mathematicorum. Hi nanque habent cauſarum Demonſtrationes, & plerunque non ſciunt ipſum quod: quemadmodùm qui vniuerſale ſpeculantur, multoties nonnulla ſingularium neſciunt, quia non aduertunt.

13 *Sunt autem hęc, quęcunque cùm alterum quid ſint ſecundùm ſubſtantiam, vtuntur formis: diſciplinę namque, circa formas ſunt: non enim de ſubiecto aliquo Geometrica ſunt: ſi enim de ſubiecto aliquo Geometrica ſunt: ſed non inquantùm Geometrica de ſubiecto.*

14 *Se habet autem & ad Perſpectiuam, vt hęc ad Geometriam, alia ad hanc, vt quod eſt de Iride: ipſum enim quòd, Naturalis eſt ſcire, ipſum verò propter quid, Perſpectiui aut ſimpliciter, aut ſecundum *Mathematicam.*

*diſciplinam.

15 *Multę autem & non ſub ſe inuicem ſcientiarum, ita ſe habent, vt Medicina ad Geometriam: quòd enim vlcera orbicularia tardiùs ſanantur, Medici eſt ſcire; propter quid verò, Geometrę.*

Sed quia differt & propter quid.

Duplex Demoſtratio, quia, & propter quid.

1 Dvplex genus Demonſtrationis diſtinguit, quæ ſunt inſtrumenta duarum ſcientiarum. Altera enim Demonſtratio, Quia eſt, quæ facit ſcientiam, quæ dicitur quia eſt. Altera Demonſtratio propter quid, quæ ſcientiā potiſſimam facit per cauſam. Eſt autem caput in duas diuiſum partes: in priori oſtendit quomodò hæ duæ Demonſtrationes ſe habeant in eadem ſciētia, in poſteriori quomodò ſint in diuerſis. Proponit igitur differre ſcire quia, & propter quid, ac proinde ipſas Demonſtrationes. Scire enim propter quid, eſt per cauſam primam cognoſcere. At ſcire quia, dupliciter cōtingit: vno modo, cùm propter cauſam, ſed non primam, cognoſcimus; altero modo, cùm immediatum effectum non per cauſam cognoſcimus: fieri enim poteſt, vt effectus, licèt cum cauſa conuertatur, ſit notior nobis: & tunc per illum demonſtrantes facimus Demonſtrationes quia.

Differentia Demōſtrationis quia, & propter quid.

2 *Vt quod propè ſint planetæ, &c.*

1 Ponit duo exempla: alterum eſt, ſtellæ non ſcintillantes ſunt prope nos; planetæ non ſcintillant; ergo ſunt prope nos.

Sic

Sic ſyllogiſmus ab effectu procedit, quia effectus notior eſt, cùm ſenſu & inductione percipiatur: ſenſu, quia ipſos planetas non ſcintillare viſu dignoſcimus: inductione, quia in his omnibus, putà argento, auro, plumbo, quæ prope nos ſunt, non ſcintillare comperimus. Poterit talis quia, fieri propter quid, maius extremum mutando in medium, ſic: quæ ſunt prope nos, non ſcintillant; planetæ ſunt prope nos; ergo planetæ non ſcintillant. Hîc eſt per cauſam demonſtratio. Nota per A. maius extremum, per B. medium, per C. minus extremum intelligi in præſenti loco.

Iterùm ſic Lunam demonſtrant. 3

Ponit ſecundum exemplum: quicquid circulariter illuminatur eſt rotundum; Luna ſic illuminatur; ergo eſt rotũda. Eſt etiam ab effectu, & poterit eodem modo fieri propter quid, ſumendo cauſam pro medio; quod eſt rotundum, ſic illuminatur; Luna eſt rotunda; ergo ſic illuminatur.

In quibus autem media non conuertuntur, &c. 4

Docet non ſemper Demonſtrationem quia, fieri propter quid: cùm enim effectus notior eſt, ſed cum cauſa non conuertitur, fit ſolùm quia, non propter quid; vt, omne progreſſiuum eſt animal; omnis leo progreſſiuus eſt; ergo omnis leo animal. Non dices tamen omne animal progreſſiuum eſt: ſunt enim multa animalia quæ non ſunt progreſſiua. In his tamen eſt Demonſtratio quia, non propter quid.

Amplius in quibus medium, &c. 5

Aſſignat exemplum ſecundi generis Demonſtrationis quia eſt, nempe cùm fit per cauſam mediatam. Et dicit (in quibus medium extrà ponitur:) per medium extrà poni intelligit Alex. quòd ſit in ſecunda figura, in qua medium dicitur extrà poni, vt dicitur 1. Priorum cap. 5. quia ſit ſuperius, & prædicatum de vtraque extremitate. Quia verò hæ Demonſtrationes quæ fiunt per cauſam remotam, fiunt in ſecunda figura, ideò dicit (in quibus medium extrà ponitur.) Etiam aliter exponit, quòd medium extrà poni, ſit cauſam eſſe remotam, & diſtantem ab effectu, quaſi alia cauſa ſit ante ipſam. 1. *Expoſit.* 2. *Expoſ.*

Vtraq; expoſitio bona eſt. Prior partim eſt Alber. c. 6. trac. 3. exemplum autem eſt hoc: ſi quis probaret parietem non reſpirare, quia non eſt animal, aſſignaret quidem cauſam, ſed remotam, propria enim cauſa non reſpirandi eſt, non habere pulmonem, remota verò non eſſe animal, nam ſi non eſt animal, non habebit pulmonem: non tamen eſt cauſa proxima. Et probat Ariſt. illam non eſſe cauſam proximam: nam ſi

non animal eſſet proxima cauſa non reſpirandi, animal eſſet cauſa proxima reſpirandi:in proximis enim cauſis,ſi affirmatio eſt cauſa affirmationis,& negatio eſt cauſa negationis; vt, non temperies qualitatum eſt cauſa proxima non ſanandi, etiam temperies eſt cauſa ſanandi,& è contra. Non ſic autem eſt de animali; non enim animal eſt cauſa proxima & immediata reſpirandi, cùm multa ſint animalia quæ non reſpirent, vt piſces:ob id etiam non animal non eſt cauſa non reſpirandi.Nota exemplum Ari.qui non ſumpſit contrarium, nempe male habendi, ſed non ſanandi:nam in cauſis etiam proximis non valet à negatione cauſæ ad effectum contrarium, ſed ad negationem eiuſdem effectus: non enim dices, ſi animal rationale eſt cauſa riſibilis, non animal rationale eſt cauſa flebilis,ſed non riſibilis.

Dubi. ex Philop. Dubitat Phil. nam Ariſto. videtur procedere ab oppoſito antecedentis ad oppoſitum conſequentis,quod non licet. Dicit enim, ſi non animal eſt cauſa non reſpirandi, animal eſt *Solut.* cauſa reſpirandi.Reſpondet hîc Ariſto.non facere propoſitiones, aut argumentationes, ſed dicere de cauſis immediatis & proximis: quòd ſi eſt cauſa proxima alicuius effectus, eius negatio erit cauſa negationis illius effectus; & contrà, ſi negatio eſt cauſa negationis, affirmatio etiam erit cauſa affirma- *Cauſa proxima quænam ſit.* tionis.Dices, quid eſt cauſa proxima? Dico illam eſſe proximam, ex qua omni & ſola procedit effectus: vnde animal nõ eſt cauſa proxima progreſſiui motus,quia non omni animali ineſt,nec ſimiliter non reſpirare,non eſt ab eo, quod eſt non eſſe animal, quia non ſoli non animali ineſt, multa enim animalia non reſpirant: cauſa verò proxima, ſola & omnis effectum producit, & in huiuſmodi cauſis eſt vera illa propoſitio Ari. Nec impedit, quòd effectus poſſit ab alia cauſa procedere,quando hæc eſt illi proximè ſubordinata; vt de animal rationale cauſa cenſetur non remota riſibilis, licet riſibile ab admiratiuo proueniat: admiratiuum enim ſubordinatur animali rationali, tanquam cauſæ principali à qua reliquæ procedunt.

6 *Syllogiſmus autem fit talis, &c.*

Oſtendit in qua figura ſimiles ſint Demonſtrationes faciēdæ:ac in ſecunda docet conſtitui debere. Dices enim, omne reſpirans eſt animal;nullus paries eſt animal; ergo nullus paries reſpirat.Per A.medium intelligit,per B.maius extremum, *Dubium ex Philop.* per C.minus.

Dubitat Phil.an poſſit in ſecunda figura fieri Demonſtratio propter

propter quid. Reſpondet, & bene, poſſe fieri, & ponit exemplum obſcurum: clarius erit ſi ſic dicatur, omne reſpirãs habet pulmonem; paries non habet pulmonem; ergo non reſpirat. *Sol. 4.*

Dubitat præterea, an in prima figura poſſint hæ Demonſtrationes negatiuæ fieri. Reſpondet ſubtiliter, quòd non: quia, cùm maius extremum concludatur negatiuè de minori, propter medium negatiuum, deberet medium negari de minori extremo, & fieret in prima figura minor negatiua, quod non licet: non enim dices; omne pulmonem habens reſpirat; paries non habet pulmonem; ergo non reſpirat. Dico hoc non eſſe dicẽdum, eſt enim falſum: poſſumus enim optimè in prima figura Demonſtrationes facere per cauſas negatiuas, ſumendo pro medio totam cauſæ negationem, ſic; nullum non habens pulmonem reſpirat; omnis paries eſt non habens pulmonem; ergo nullus reſpirat. *Alterum dub. um Philopon. Quid ſen. tiat au. ctor.*

Comparantur autem huiuſmodi, &c.

7 Philop. & Themiſt. dicunt hîc Ari. comparare has cauſas remotas his, quæ dicuntur ſecundum exceſſum. Explicant autem ea dici ſecundum exceſſum, quæ non ſunt neceſſaria, ſed ſuperflua: ac ſi dicat, iſtæ cauſæ remotæ ſunt ſuperfluę, cùm ſine his demonſtrare poſſimus. Sed re verà melius exponit S. Thom. nempe ſuperiora & communiora dici ſecundum exceſſum: & eſt ſenſus, has remotas cauſas dici, vt prædicata ſuperiora, excedunt enim & ſuperant effectus. Dices, qua ratione id docetur? Dico, quia reddit rationem quare tales Demonſtrationes, quia, fint in ſecunda figura, nempe cùm media, ſcilicet cauſæ remotæ, ſint ſuperiores effectibus, ac de illis prædicentur, cùm autem medium ſuperius eſt, ſecundam facit figuram. *Expoſitio Philopon.*

Sic enim illud eſt quod Anacharſides. &c. 8

Vtitur alio exemplo eiuſdem ex Anacharſide, qui cùm Scytha eſſet, & degeret Athenis, occurrentibus fœminis præ vino nimio ſaltantibus, quas vocat Ariſtot. auletrides, fuit interrogatus, an in Scythia eſſent ſimiles: reſpondit, non eſſe vites. Hæc cauſa eſt remota: proxima enim erat ebrietas ex vino. Eſt autem Demonſtratio ſic facienda; vbi ſunt auletrides ſunt vites; in Scythia non ſunt vites; ergo in Scythia non ſunt auletrides. Demonſtratio eſt, quia: non enim eſt proxima cauſa, non eſſe vites, cùm eſſe vites non ſit cauſa quòd ſint, cùm etiam vbi vites non ſunt, reperiantur tales, vinum enim poteſt differri. Vtitur ſimilibus literis ſicut in priori exemplo. *Nota.*

Secundum

9 *Secundum igitur eandem ſcientiam,&c.*

Concludit ſe dixiſſe de Demonſtratione quia, & propter quid, ſecundum eandem ſcientiam, & ſecundum mediorum poſitionem, id eſt, quomodò differant in mediis, & per quot media Demonſtratio, quia, procedat, quæ eſt prior pars capitis.

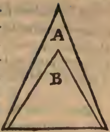
Dubium An demõſtratio, quia ſit dicenda demõſtratio. Dubitatur, an Demonſtratio, quia, ſit dicenda Demonſtratio. Dico, non eſſe potiſſimam Demonſtrationem, qualis eſt definita ſuperiùs; ac de qua locuti ſumus hactenus, hæc enim ſoli propter quid, inſunt: eſt tamen quædam Demonſtratio imperfecta, diſtincta ſpecie ab ea, quæ eſt per cauſam primam: harum enim diſtinctio ſecundum media ſumi debet: hæc autem differunt ſpecie in his demonſtrationibus. *Solut.*

2. Dub. Dubitatur ſecundò. Nam videtur eſſe aliud genus Demonſtrationis, putà à ſigno, ſimiliter Demonſtratio propter quid cauſę, & propter quid ſimpliciter, vt ſuperiùs diximus ex Auer. Præterea eſt ad impoſſibile Demonſtratio, vt, ſi ignis nõ eſſet attractiuus, non eſſet calidus, conſequens eſt falſum, ergo & antecedens. *Solut.* Dico, ſub Demonſtratione, quia, non ſolùm comprehendi Demonſtrationẽ ab effectu, ſed quancunque, quæ per cauſam primam non procedit, ſiue ſit ab effectu, ſiue à ſigno, ſiue à cauſa remota, ſiue quę ſit inter ſuperiora & inferiora quidditatiuè: inferiora enim ſuperiorum, & ſuperiora inferiorum ſunt remota cauſa, cùm ex negatione inferioris non ſit negatio ſuperioris, nec ex affirmatione ſuperioris ſequatur affirmatio inferioris, quæ ſunt opus ad cauſam primã, vt diximus. Dico ſecundò, non opus eſſe illam Demonſtrationem, propter quid, diſtinguere, quia omnis Demonſtratio cauſæ oſtendit cauſam & concluſionem eſſe, vt latè diximus ſuperiùs. Dico tertiò, illas Demõſtrationes reduci vel ad quia, vel ad propter quid: vnde illa reducitur ad hanc, propter quid, omne calidum eſt attractiuum, ignis eſt calidus, ergo eſt attractiuus.

10 *Alio autem modo differt ipſum.&c.*

Vide de ſubalternatione Al. tra. hoc 3.c.7. In ſecunda parte docet, quia, & propter quid, differre in diuerſis ſcientiis. Non intelligas hîc eſſe aliud genus Demonſtrationis, quia, ſed quòd ſit aliqua Demonſtratio potiſſima propter quid, cuius cauſa & propoſitiones ſint vnius ſcientiæ: concluſionis verò cognitio quæ dicitur, quia, ſit alterius ſciẽtię, quod accidit in ſubalternatis, vt diximus latè ſuperiùs. Ponit exemplum Phil. Perſpectiuus enim dicit res ad maiorẽ diſtantiam minores apparere, quia ſub minori videatur angulo, putà

putà A.ad minorem verò diſtantiam maiores apparere, quia ſub maiori angulo videtur, putà B. at quare angulus B. ſit maior A. Geometræ eſt ſcire, propter quid, Peſpectiui verò, quia. Ponit Ariſtot. multa exempla ſubalternarum. Nota per apparentiam, vt vult Philopo. intelligi Nauticam, quæ ſub Aſtrologia eſt.

Ferè quidem vniuocæ ſunt nonnullæ, &c. 11

Philop. ſubalternantes & ſubalternatas ſcientias vult dici ferè vniuocas, quia vtræque ſunt eiuſdem rationis ferè, quia non abſolutè & ſimpliciter. Sed crediderim mentem Ariſto. eſſe, quòd aliquæ ſubalternantes, & ſubalternatę idem habent commune nomen, vt Muſica dicitur ipſa Mathematica, & ſpeculatiua etiam Muſica dicitur hęc practica ei ſubalterna, quam vocat ſecundum auditum. Similiter, Nautica dicitur Aſtrologia, ſicut ſua ſubalternans, hoc tamen non in omnibus eſt inuenire. Nota ſubalternantes vocari Mathematicas; quarum eſt cognoſcere propter quid, ſubalternas verò ſenſibiles, quippe quæ magis ſenſui accedant, cùm materiales ſint, quarum eſt cognoſcere quia, & concluſiones. *Sententia Philop.* *Nota.*

Hi enim habent Demonſtrationes cauſarum, &c. 12

Oſtendit ſubalternantes ipſas cauſas cognoſcere, non tamen quia: accidit enim frequenter, quòd quis teneat cauſam, & effectum ignoret, cùm cauſam non applicat. Et ponit exemplum: ſæpe enim cõtingit propoſitionem aliquam vniuerſalem cognoſcere, putà, omnem mulam eſſe ſterilem, & ignorare hanc vel illam, mulam eſſe ſterilem, quia non aduertit, nec occurrunt cognitioni: ita fit in cauſis & effectibus. Poteſt ergo in ſubalternante cognoſci propter quid, vt non cognòſcatur effectus.

Sunt autem hæc, quæcunque alterum, &c. 13

Philop. vult verba hæc dicta eſſe de ſubalternantibus & ſuperioribus ſcientiis Mathematicis, vt ſit ſenſus: hæ ſcientiæ cùm ſubſtantiam ab aliis diuerſam habeant, cuius ſpecies, id eſt figuras, lineas, quantitates, conſiderent, tamen ſolis ſpeciebus contentæ ſunt: abſtrahunt enim à materia omni ſenſibili. Quòd ſi iſta, quæ Geometria & Mathematicæ puræ conſiderant, in ſubſtantia & ſubiecto ſunt, non ſic ad Mathematicã ſpectant, ſed abſtracta ab eo. Eſt bona expoſitio. *Expoſitio Philop.*

At S. Tho. aliter exponit, & bene vt priora verba ſint pro inferioribus ſcientiis: hæ enim cùm aliud quid ſint à ſuperioribus *Melior expoſitio D. Thomæ.*

ribus ſecundum ſubſtantiam & materiam, ſpeciebus tamen & figuris vtuntur ſicut ſuperiores, ſed contractis ad illam materiam, reliquę verò eas à materia ſeparant, licèt in materia ſint, propter quod vult has differre penes maiorem, vel minorem à materia abſtractionem.

14 *Habet autem ſe ad Perſpectiuam, &c.*

Docet ſicut Perſpectiua ad Geometriam ſe habet, ita ſe habere ſcientiam de Iride ad Perſpectiuam, cui ſubalterna eſt: ſcire enim, quia, eſt ſcientia de Iride, quæ Phyſica dicitur, quia eſt in materia ſenſibili, vel quia ſit pars Phyſicæ, vt aliqui volunt: at ſcire propter quid, eſt Perſpectiui ſimpliciter, vel ſecũdum diſciplinam, id eſt, vel, Geometriæ, cui Perſpectiua ſubiicitur, vt benè explicat Ægidius: nam aliquando aliqua de Iride ex Geometria probantur.

15 *Multa autem & non ſub ſe inuicem, &c.*

Concludit, aliquando concluſionem vnius ſcientiæ probari in alia, quamuis tales ſcientiæ non ſint ſubalternæ, vt patet. Medicus enim dicit, vulnera circularia difficiliùs ſanari: Geometra dat cauſam, quia latera circuli maximè diſtant: nõ tamen Medicina ſubiicitur Geometriæ. Huiuſmodi ſunt multa alia. Latè diximus de ſubalternatione cap. 7. ſuperiori: ſimiliter de aliis difficultatibus, quæ hîc poterant occurrere, in aliis capitibus diſputatum eſt, ideò ſuperſedebimus.

Primam figuram maximè ſcientiæ eſſe accommodatam.

Cap. XI.

1 *Figurarum autem maximè ſcientialis eſt prima. Mathematicæ namque ſcientiæ per has Demonſtrationes ferunt, vt Arithmetica, & Geometria, & Perſpectiua, & ferè, vt dixerim, quæcunque ipſius propter quid, conſiderationem faciunt: aut enim omnino, aut vt plurimùm, & in plurimis per hanc figuram ipſius propter quid fit ſyllogiſmus, quare & propter hoc erit vtique maximè ſcĩetialis: maximè namque proprium ipſius ſcire eſt propter quid ſpeculari.*

Poſteà & ipſius quid eſt ſcientiam per ſolam hanc venari poſſibile: in media enim figura non fit prædicatiuus ſyllogiſmus: ipſius verò quid, eſt ſcientia affirmationis: in vltima

* a. l. affirmatiuè.

*vltima autem ſit quidem,ſed non vniuerſaliter:ipſum au-
tem quid eſt, vniuerſalium eſt:non enim homo aliquo mo-
do eſt animal bipes.*

Amplius hæc quidem illarum nihil indiget, illæ verò 3
*per hanc condenſantur & augentur quouſque ad imme-
diata venerint.Manifeſtum itaque, quòd ad ſciendum ma-
ximè propriè eſt prima figura.*

Quemadmodùm verò contingebat A. ineſſe B. indiui- 4
*duè,ita & non ineſſe accidit. Dico autem indiuiduè in eſ-
ſe,aut non ineſſe,eò quòd non eſt ipſorum medium:ſic enim
non erit ſecundum aliud ineſſe,aut non ineſſe. Quando igi-
tur aut A.aut B.in toto aliquo ſit, aut & ambo, non con-
tingit A.ipſi B.primò non ineſſe.*

Sit enim A.in toto C.ſi igitur B.non eſt in toto C.(con- 5
*tingit enim ipſum quidem A. eſſe in aliquo toto, ipſum
verò B.non eſſe in hoc)ſyllogiſmus erit,quòd A.ipſi B.nõ
inſit:ſi enim C.A.quidem omni,ipſi verò B.nulli, A. nulli
eorum,quæ B.*

Conſimiliter autem & ſi B.in toto aliquo eſt, vt in D. 6
*ipſum namque D.omni B.ineſt,ipſi autem A.*nulli : ipſum
B.quare ipſum A.*nulli corũ,quæ B. inerit per ſyllogiſmũ.
Eodem pacto mõſtrabitur & ſi ambo in toto aliquo ſint.*

* οὐδενὶ τῷ δ. Gr. abeſt tamẽ τὸ δ. à MS.

* οὐδενὶ τῷ β. Gr.

*Quod autem contingit ipſum B.non eſſe in quo toto eſt
A.aut rurſus,A.in quo toto eſt B. manifeſtũ ex coordina-
tionibus, quæcunque non commutantur ad ſe inuicem. Si* 7
enim nullum eorum,quæ ſunt in A.C.D.coordinatione, de 8
*nullo prædicatur eorum,quæ ſunt in B.E.F.ipſum verò A.
in toto eſt H.coordinato exiſtenti:planum,quòd B.non erit
in H. commutarentur enim coordinationes. Conſimiliter
autem & ſi B.in toto aliquo eſt.*

Si verò neutrum ſit in toto nullo : non inſit autem A. 9
*ipſi B. neceſſe eſt indiuiduè non ineſſe. Si enim erit aliquod
medium,neceſſe alterum ipſorum in toto aliquo eſſe.*

Aut enim in prima figura, aut in media erit ſyllogi- 10
ſmus

ſimus. Si quidem igitur in prima, B erit in to to aliquo: affirmatiuam namque oportet, quæ ad hoc, propoſitionem fieri.

11 *Sin autem in media, vtrum contigerit: ad vtraque enim accepto priuatiuo, efficitur ſyllogiſmus. Ambabus verò negatiuis exiſtentibus, non erit. Planum itaque, quod contingit aliud alij non ineſſe indiuiduè: & quomodo contingit, & quomodò, diximus.*

Figurarum autem faciens ſcire maximè, &c.

1

Intentio Ariſt. & cõtinuatio textus. CVm principia materialia Demonſtrationis hucuſque tradiderit, nempe propoſitiones, nunc de principio formali, hoc eſt, de figura, per quam præcipuè Demonſtrationes fiunt, ſermonem facit: atque hæc cauſa eſt communis huius continuationis textus. Quamuis poſſemus forſan magis ad rem dicere, quòd cùm paulò ante Demonſtrationes, quia, in ſecunda figura fieri dixiſſet, nunc Demõſtrationes propter quid, præcipuè in prima fieri velit oſtendere.

Diuiſio capitis. Caput autem in duas partes diuiſum eſt. In priori probat, primam figuram maximè ſeruire Demonſtrationibus, in poſteriori loquitur de immediatis propoſitionibus negatiuis.

Concluſio capitis, & rationes cõcluſionis. Proponit igitur concluſionem hanc in principio: figura, quæ maximè ante alias ad ſcientiam eſt apta, eſt prima. Quam tribus rationibus oſtendit. Prima eſt quaſi quædam inductio, omnes enim Mathematicæ, vt Geometria, Arithmetica, Perſpectiua, ſimiliter reliquæ ſcientiæ, quæ per cauſas demonſtrant, aut omninò, aut vt plurimum per primam figuram demonſtrant: cùm igitur Demonſtratio quæ per cauſam procedit ſit nobiliſſima & maximè ſcire faciat, atque iſta per primam figuram procedat, colligitur primã figuram facere præcipuè ſcire. Nota quod dicit, vt plurimum: quia non ſemper in prima figura fiunt.

Dubiũ ex Aegid. Reſponſio. Dubitat Ægidius, quare Demonſtratio, quæ per propter quid eſt, fiat magis in prima figura. Reſpondet, diſtinguendo; aut enim per ipſum propter quid, probamus aliquid ineſſe, aut non eſſe: ſi ineſſe, cùm ſit affirmatio, & vniuerſalis, non poteſt colligi in ſecunda, nec in tertia: ſi non ineſſe, poteſt colligi in ſecunda, etiam & in prima: vt nullum animal rationale eſt brutum; omnis homo eſt animal rationale; ergo nullus homo eſt brutum. Fit etiam in ſecunda; nullum brutum eſt animal rationale; omnis homo eſt animal rationale; ergo nullus homo eſt brutum. Cùm igitur quæ fiunt per ſecundam, fiant per

pr imam

primam, non autem è contrà, vt plurimùm prima aptior eſt Demonſtrationi.

Poſteà ipſius quod quid eſt. 2

Hæc eſt ſecunda ratio pro eadem concluſione. Maximè definitio vtilis eſt Demonſtationi: ſed hanc non niſi per primam conſequimur: ergo figura prima ante alias Demonſtrationi conducit. Probat minorem, nam definitio de definito affirmatiuè & vniuerſaliter prædicari debet: ſi vniuerſaliter, non poterit in tertia concludi: ſi affirmatiuè, non in ſecunda, quæ negatiuè concludit. *2. Ratio.*

Dices, quomodò definitio de definito demonſtratur, non enim definitionis eſt Demonſtratio? Philop. reſpondet definitionem non demonſtrari, tamen partes definitionis demõſtrari: oſtendimus enim differentiam diuidendo genus. Dicit ſecundò, quòd etiam probamus definitionem per ipſius definitionem, ſic: omnis oratio explicans quid ſit homo, eſt ipſius definitio; ſed animal rationale explicat quid ſit homo; ergo ipſius eſt definitio. Alij aliter reſpondent: mihi videtur dicendum, non quidem hîc dicere. Ariſt. quòd demonſtretur, ſed quòd oſtendatur vel ab effectu, vel à ſigno, vel alio modo à poſteriori. Et ſic ad talem probationem vtimur prima figura. *Dubium. Solutio Philop.* *Aucloris.*

Amplius hæc quidem illis, &c. 3

Tertia ratio eſt, quia iſta eſt figura nobiliſſima; non enim indiget aliis: at aliæ indigent ipſa; nam per eam denſantur, & augmentantur, donec ad immediata perueniant. *3. Ratio.*

Dices, quomodò reliquæ duæ denſantur & augmentantur per primam? Reſpondet Philop. quòd denſatio ineſt propriæ materiæ, augmentum formæ: & cùm prædicatum ſit forma, ſubiectum materia, quoties prædicatum fit ſubiectũ, eſt denſatio; quoties verò ſubiectum prædicatum eſt, augmẽtatio. Cùm ſecunda figura ad primam reducitur, prædicatum vnius præmiſſæ fit ſubiectum, nam medium erat in vtraque prædicatum, ob id per denſationem ſecunda intendit in primam: at in tertiã medium, quod erat ſubiectum in vtraque, fit in vna prædicatum; propterea per augmentationem reducitur ad primam. Ita etiam exponit Ægidius. *Dubium. Soluitur ex Philop.*

At Themiſt. aliter exponit. Dicit enim denſari & augmentari eſſe proſyllogizari præmiſſas ſyllogiſmi & Demonſtrationis, cum ſunt mediatæ. Talis autem proſyllogizatio dicitur denſatio, quia magis accedit ad immediatas propoſitiones: eſt enim vt quædam coarctatio. Dicitur etiam augmentatio propter multitudinem mediorum: modò enim per *Aliter Themiſt.* *Proſyllogizatio.*

vnum, poſteà hoc per aliud immediatiùs probamus. Eſt autẽ in proſyllogizatione hoc notandum, quòd ſecunda Figura non poteſt proſyllogizare ſuas vtraſque præmiſſas, cùm altera ſit affirmatiua, & non poſſit concludi in ſecunda, ſimiliter nec tertia, cùm altera ſit vniuerſalis. Debent ergo à prima proſyllogizari, hæc enim & ſuas, & aliarum propoſitiones proſyllogizat, quia quocunque modo concludit. Propterea dicit Ariſt. reliquas denſari & augmentari, quouſque ad immediatas ſuas propoſitiones reducantur.

5. Expoſit. Hæc expoſitio eſt bona: quamuis poſſemus etiam dicere, quòd per denſari intelligat reductionem modorum aliarum figurarum ad primam, quatenus plures modi ad vnum primę reducuntur, vt diximus olim: & hoc etiam idem ſit augmentari. Nam dum modos aliarum ad primam reducimus, augentur modi, nempe qui erant in aliis Figuris, & ſimiliter ij, ad quos reducuntur: ipſa verò prima immediata dicitur, cùm non ſit opus ad alias reducere, nec per eas confirmare ipſam.

4 *Sicut autem A. eſſe in B. indiuiduè.*

Cùm de immediatis propoſitionibus modò ſermonem feciſſet, vt volunt Themi. & Philop. nunc de immediatis tractat. Ac primò docet eſſe immediatas, non ſolùm affirmatiuas, ſed etiam negatiuas propoſitiones ſicut etiam mediatas. Vocat autem affirmatiuas immediatas, cùm prædicatum ſubiecto indiuiſibiliter, id eſt, non per medium aliquod ineſt: negatiuas verò immediatas, cùm prædicatum ſubiecto non ineſt, & hoc nulla media cauſa probari poteſt. Et nota per A. intelligi prædicatum, per B. verò ſubiectum.

Quatuor genera propoſitionũ negatiuarum. Vt autẽ diſcurſum perfectũ Ariſt. intelligas, aduerte ipſum diſtinguere propoſitiones negatiuas in quatuor genera, hoc ordine. Primum, cùm prędicatum, putà A. eſt ſub aliquo toto, id eſt, continetur ſub aliquo genere, vel aliquo quod de illo vniuerſaliter prædicetur eſſentialiter, ſubiectum verò, putà B. non eſt ſub aliquo toto, vt qualitas non eſt homo. Alterum, cùm econtrà ſubiectum eſt ſub aliquo toto, non autem prædicatum, vt nullus homo eſt qualitas. Tertium, cùm vtrumq; eſt ſub toto, vel diuerſo, vt homo non eſt albedo; vel eodẽ, vt homo non eſt equus, ſub animali. Quartũ, cùm neutrum eſt ſub toto, vt, nulla ſubſtantia eſt quantitas. Intendit ergo Ariſt. tres priores eſſe mediatas propoſitiones, & demonſtrabiles, quartam verò indemonſtrabilem. Et aduerte hic loqui de negatiuis neceſſariis & per ſe: ſingulas ergo explicemus.

Sit

Sit enim A. in toto C. 5

Agit de primo genere, cùm prædicatum eſt ſub toto, non autem ſubiectum. Et intendit talem propoſitionem poſſe demonſtrari per tale totum, quod dicatur D. affirmatum de prędicato, & negatum de ipſo ſubiecto: nam poteſt eſſe, quòd totum prædicati ſit alienum à ſubiecto, & tunc faciam ſyllogiſmum in Cameſtres ad illam concluſionem, nulla qualitas eſt homo, ſic ſumendo, animal; omnis homo eſt animal; nulla qualitas eſt animal; ergo nulla qualitas eſt homo.

1. Genus, cùm prædicatum eſt ſub toto, nō autem ſubiectum.

Similiter autem eſt ſi B in toto aliquo, &c. 6

Oſtendit ſecundum genus, cùm ſubiectum eſt in toto, nō autem prædicatum: vt, nullus homo eſt qualitas, tunc per illud totum ſubiecti, quòd ſit D. putà animal, negatum de prædicato, affirmatum de ſubiecto, fiet Demonſtratio in Ceſare, ſic; nulla qualitas eſt animal; omnis homo eſt animal; ergo nullus homo eſt qualitas.

2. Genus.

Eodem autem modo, &c. 7

Tertium genus eodem modo poteſt demonſtrari, ſed dupliciter: aut enim per totum ſubiecti, aut per totum prædicati, vt nullus homo eſt albedo. Per totum prædicati ſic; omnis albedo eſt color; nullus homo eſt color; ergo nullus homo eſt albedo. Per totum ſubiecti ſic; nulla albedo eſt animal; omnis homo eſt animal; ergo nullus homo eſt albedo. Cùm verò extrema ſub vno proximo genere ſunt; vt, homo non eſt ęquus, per ipſorum definitiones tunç demonſtrari poterunt.

3. Genus.

Quod autem contingit B non eſſe, &c. 8

Cùm ſuppoſuiſſet in probatione, in toto prædicati non eſſe ſubiectum, & econtrà, oſtendit id poſſe fieri ex prædicamentis quæ adinuicem non commutantur, id eſt, non prædicantur: vt ſit vnum prædicamentum ſubiecti A.C.D. ſit aliud prædicati B.E.F. clarum eſt quòd ſi A. ſit in G. id eſt, in quodam genere ſui prædicamenti, quòd in illo non erit B. cùm ſit alterius coordinationis. Per tres literas vnum prædicamentum intelligit: plura enim in eo prædicata ordinantur.

Si verò neutrum ſit in toto, &c. 9

Quartum genus, cùm nec prædicatum, nec ſubiectum in aliquo ſunt, docet eſſe immediatum; vt, nulla ſubſtantia eſt qualitas; & vniuerſaliter, quoties vnum generaliſſimũ de altero negatur, tunc non eſt mediũ illud demõſtrandi, cùm non habeãt ſuperiora nec proprias definitiones. Et probat. Nam ſi aliquod ſit mediũ, oportet vt vniuerſaliter prædicetur de ſub-

4. Genus.

iecto, aut prædicato: ſed extrema ſunt ſuprema: non ergo habent ſuperius eſſentiale. Ens enim eſt analogum, & de omnibus prædicatur: vnde non eſt medium ad concludendum negatiuè, etiam ſi eſſet vniuocum, vt patet, nam de vno deberet negari.

10 *Aut enim in prima Figura, aut media, &c.*

Oſtendit quòd tale medium deberet de altero extremo vniuerſaliter prædicari affirmatiuè. Nam aut talis Demonſtratio fiet in prima Figura, vel in ſecunda. Omittit tertiam, quæ cùm non concludat vniuerſaliter, non eſt apta Demonſtrationi, de qua eſt ſermo. Si igitur fiat in prima, minor eſt affirmatiua, in qua medium de concluſionis ſubiecto affirmatur: non ergo fiet in prima, nam ſubiectum illud non habet ſuperius.

11 *Si verò in media, &c.*

Nec in ſecunda fieri docet: nam licèt in ea minor non ſit ſemper affirmatiua, tamen ad vtrumque contingit, id eſt, aut maior, aut minor erit affirmatiua, cùm ex vtraque negatiua non fiat ſyllogiſmus. Cùm medium verò ſit in vtraque prædicatum, prædicabitur affirmatiuè de vno extremo illius: quod fieri non poteſt. Concludit ergo, eſſe mediatas & immediatas propoſitiones negatiuas, & quando ſint, ſe iam docuiſſe. Atque hæc de hoc capite vndecimo, quod abſoluit præceptiuam partem horum librorum.

Quot, quibúſue modis ſyllogiſticis tum in immediatis, tum in mediatis propoſitionibus ignorantia diſpoſitionis, & quomodò ignorantia negationis exoriatur. Cap. XII.

1 *Ignorantia verò, quæ non ſecundum negationem, ſed ſecundum diſpoſitionem dicitur, eſt quidem deceptio, quæ per ſyllogiſmum fit. Hæc autem in primò quidem inexiſtentibus, aut non inexiſtentibus contingit dupliciter: aut enim quando ſimpliciter exiſtimet ineſſe, aut non ineſſe, aut quando per ſyllogiſmum accipiat ſuſpicionem. Simplicis quidem igitur ſuſpicionis ſimplex eſt deceptio, eius verò, quæ eſt per ſyllogiſmum, plures.*

Non

*Non inſit enim A. *nulli eorum quæ B. indiuiduè: ſi* 2
igitur ſyllogizet A.ineſſe ipſi B. medium accipiens C. de- *μηδενὶ
ceptus erit per ſyllogiſmum. τῷ β.

Contingit quidem igitur vtraſque propoſitiones eſſe 3
falſas,contingit autem alteram ſolùm. Si enim neque A.
**nulli eorum quæ C. inſit: neque C. *nulli eorum quæ B.* *μηδενὶ.
aſſumpta verò fuerit vtraq; è conuerſo, ambæ falſæ erũt. τῷ γ.
Euenit autem ita ſe habere C.ad A.& B. vt neque ſub *μηδενὶ
A.ſit,neque vniuerſaliter in B. Impoſſibile namque B.eſſe τῷ β. 4
in toto aliquo:dicebatur enim A.primò ipſi non ineſſe:A.
verò non neceſſe omnibus entibus ineſſe vniuerſaliter:
quare ambæ falſæ.

Sed & alteram contingit veram accipere, non tamen 5
vtram volueris, ſed A.C.C.B. namque propoſitio ſemper
falſa erit:eò quòd ipſum B.in nullo ſit: A.C. verò euenit.

Quemadmodum ſi A. & ipſi C. & ipſi B. inſit indiui- 6
duè:quando enim idem primò prędicetur de pluribus,neu-
trum in neutro erit.

Differt autem nihil, neque ſi non indiuiduè inſit. De- 7
ceptio quidem igitur inexiſtendi & per hæc,& ita fit ſo-
lùm:non enim erat in alia Figura inexiſtendi ſyllogiſmus.
Quæ verò eſt non exiſtendi, & in prima fit, & in media
Figura.Primùm itaque dicamus,quot modis in prima ſit,
& quomodò ſe habentibus propoſitionibus.

Contingit quidem igitur vtriſque falſis exiſtentibus: 8
quemadmodùm ſi A. & ipſi C. & ipſi B. inſit indiuiduè.
Si enim acceptum fuerit A. quidem nulli C.C.verò omni
B.falſæ erunt propoſitiones.

Contingit autem & altera falſa exiſtente, & hac 9
vtrauis.Euenit enim A. C. quidem veram eſſe. C.B. verò
falſam.A.C.quidem veram, quoniam non omnibus enti-
bus ineſt A.

C.B.verò falſam,quoniã impoſſibile eſt C. ineſſe ipſi B. 10
cui nulli ineſt.A.nõ enim amplius vera erit A.C.ꝑpoſitio.

Simul autem ſi & ambæ ſunt veræ, & cõcluſio erit vera.

11 *Sed & C.B. contingit veram eſſe, altera exiſtente falſa, quemadmodùm ſi B. & in C. & in A. eſt: neceſſe enim alterum ſub altero eſſe: quare ſi acceperit A. nulli eorum, quæ C. ineſſe, falſa erit propoſitio. Planum igitur, quòd altera falſa exiſtente, & vtriſque, erit falſus ſyllogiſmus.*

12 *In media autem Figura totas quidem eſſe propoſitiones ambas falſas, non contingit. Quando enim A. omni B. inſit, nihil erit accipere, quod alteri quidem omni, alteri verò nulli inerit. Oportet autem ſic accipere propoſitiones, vt huic quidem inſit, illi verò non inſit, ſiquidem erit ſyllogiſmus. Si igitur ſic acceptæ falſæ, planum quòd econtrariò econuerſo ſe habebunt. Hoc autem impoſſibile.*

13 *In aliquo verò vtramque nihil prohibet falſam eſſe: quemadmdum ſi C. & A. & B. alicui inſit. Si enim A. quidem omni acceptum fuerit ineſſe, B. verò nulli, falſæ quidem ambæ propoſitiones, non tamen totæ, ſed in aliquo. Et econuerſo quoque poſito priuatiuo conſimiliter.*

14 *Alteram verò falſam eſſe, & vtramuis, cõtingit: quod enim ineſt A. omni, & B. ineſt. Si igitur acceptum fuerit, ipſum C. ineſſe quidem toti A. toti verò B. non ineſſe, C. A. quidem vera erit, B.C. autem falſa.*

15 *Rurſus quod B. quidem nulli ineſt, neque A. omni inerit. Si enim ipſi A. & ipſi B. ſed non inerat. Si igitur acceptum fuerit, C. A. quidem toti ineſſe, B. verò nulli, B. C. quidem propoſitio vera, altera autem falſa. Conſimiliter verò & tranſpoſito priuatiuo. Quòd enim nulli ineſt A. neque B. nulli inerit. Si igitur acceptum fuerit, C. A. quidem toti non ineſſe, A.C. quidem propoſitio vera erit, altera autem falſa.*

16 *Et rurſus, quod omni B. ineſt, accipere ineſſe nulli A. falſum: neceſſe enim ſi B. omni, & A. alicui ineſſe. Si igitur acceptum fuerit, C. ineſſe quidem omni B. nulli verò A. C.B. quidem vera erit. C. A. autem falſa. Planum igitur, quòd*

quòd & ambabus exiſtentibus falſis, & altera ſolùm, erit ſyllogiſmus deceptorius in indiuiduis.

Ignorantia autem non ſecundum negationem, &c. 1

Intentio Ariſt. ex Philop.

CONuenit, vt dicit Philop. ſcienti, non ſolùm ſcientiæ cognitionem tradere, ſed etiam quæ ſcientiæ opponatur, ignorantiam exponere. Cùm igitur Ari. de ſcientia & modis, quibus eã conſequimur, tractauerit, nunc de ignorantia ſciẽtiæ oppoſita, ac quibus viis eam imbibamus diſſerit. Et quia, ſicut ſcientia erat de immediatis & mediatis propoſitionibus, ita etiam ignorantia, de vtraque ignorantia diſſerit, & quæ fit ſecundum propoſitiones immediatas, & hoc in capite præſenti, & quæ fit ſecundum mediatas, & id in capite ſequenti. Cùm autem immediatæ ſint in duplici differentia, affirmatiuæ, & negatiuæ, priùs de negatiuarum ignorantia, quæ ſolùm fit in prima Figura, poſteà de affirmatiuarum etiam ignorantia, quæ fit in prima, & tandem de earũdem affirmatiuarũ ignorantia, quę fit in ſecunda, diſſerit. Tertia enim figura, cùm non concludat vniuerſaliter, excluditur: hìc enim de vniuerſalibus & per ſe eſt ſermo: & eadem ratione excluduntur modi particulares aliarum duarum, & tantùm eſt ſermo de vniuerſalibus.

Duplex ignorantia.

Proponit igitur, duplicem eſſe ignorantiam, & ſecundum negationem, & ſecundum diſpoſitionem. Illa eſt ſecundum negationem, quæ eſt ſimplex negatio, & carentia ſcientiæ, quam ignorantiam ruſtici, pueri, & ij, qui nihil didicerunt, habent: quæ non aliud eſt, quàm non habere rei cognitionem. Illa verò dicitur ignorantia ſecundum diſpoſitionem, cùm opinamur oppoſitum veritatis: vt qui opinaretur, hominem non eſſe riſibilem, plantas non habere vitam, talis haberet ignorantiam diſpoſitionis.

Ignorantiã diſpoſitionis duobus modis cõtingere.

Adhuc iſta ignorantia dupliciter contingit. Vno modo ſine ſyllogiſmo, cùm nimirùm vel auctoritate aliqua, vel vana experientia, aut exemplo, aut conſuetudine aliquis deceptus opinatur oppoſitum veritati: vt qui ſolem paruæ quantitatis propter viſum iudicaret, aut qui triangulum non æquiualere duobus rectis, cùm tres angulos videat, exiſtimaret, aut qui aliquod falſum acciperet ſine conſideratione rationis, hi haberent ignorantiam diſpoſitionis ſimplicem & ſine ſyllogiſmo. Altero modo talis ignorantia euenit per ſyllogiſmum, cùm nimirùm aliquo ſyllogiſmo decepti opinamur oppoſitum veritas præſertim neceſſariæ, nam de hac eſt ſer-

mo: & talis definitur ab Ariſtot. ſic; per ſyllogiſmum facta deceptio.

Aſſignat autem diſcrimen inter vtramque: nam ignorantia ſine ſyllogiſmo ſimplex eſt; id eſt, qui ſine ſyllogiſmo in aliquo decipitur, tantùm in illo decipitur: at qui in aliquo per ſyllogiſmum decipitur, in multis decipitur; nam ſyllogiſmus probans falſum, aut vnam, aut vtramque præmiſſam habet falſam. Hîc enim loquimur de ſyllogiſmo ignorantiæ oppoſito ſcientię præcedenti tantùm in materia, qui ex falſis probare intendit oppoſitum veritatis neceſſariæ & ſcientificæ.

2 *Non ſit enim A. in nullo B.*

Incipit docere, quid ſit decipi in negatiuis immediatis: quod quidem eſt, cùm opinamur oppoſitas vniuerſales affirmatiuas veras per aliquod principium & mediũ falſum, quod in Barbara fit: nam ſolùm in modo hoc vniuerſaliter affirmatiuè concludimus. Dicit igitur, non ſit A. in B. id eſt, ſit aliqua negatiua immediata, putà, nulla ſubſtantia eſt quantitas, ſi aliquis per aliquod medium C. putà numerum, exiſtimet omnem ſubſtantiam eſſe quantitatem, ſic; omnis numerus eſt quantitas; omnis ſubſtantia eſt numerus; ergo omnis ſubſtantia eſt quantitas; decipitur in negatiuis immediatis.

3 *Contingit igitur vtraſque propoſitiones, &c.*

Oſtendit primò, quoties in negatiua immediata decipimur inferentes oppoſitam affirmatiuam falſam, poſſe vtramque præmiſſam eſſe falſam, & ſimiliter poſſe vnam eſſe veram, & alterã falſam. Quòd autem vtraq; poſſet eſſe falſa, patet: ſumatur iſta propoſitio cuius ſit ignorãtia: omne B. eſt A. nempe omnis ſubſtantia eſt quantitas: ſi pro medio ſumamus aliquid de quo non ſit A. ſupple quantitas, & ipſum non ſit de B. nempe de ſubſtantia, & ſit C. nempe color, tunc contrariè ſumendo, id eſt, affirmando quantitatem de illo de quo negabatur, & ipſum affirmando de ſubſtantia de qua negabatur, vtraque præmiſſa erit falſa, ſic; omnis color eſt quantitas; omnis ſubſtantia eſt color; ergo omnis ſubſtantia eſt quantitas. Senſus eſt, quòd ſi illam probemus per medium de quo vniuerſaliter prædicatum non affirmetur, & quod de ſubiecto concluſionis etiam vniuerſaliter non affirmetur, tunc vtraque propoſitio erit falſa, ſicut concluſio.

4 *Poteſt autem ſic ſe habere, &c.*

Quòd autem tale medium ſic ad concluſionis extrema ſe habere poſſit, probat primùm: quia illud medium C. non prædicatur vniuerſaliter de ſubiecto concluſionis in minori: quia illud

illud ſubiectum eſt generaliſſimum, de quo nihil vniuerſaliter prædicatur, & de ipſo prædicatum non prædicatur vniuerſaliter in maiori: prædicatum enim erat vnum generaliſſimum, quod non de omnibus entibus affirmatur: ob id poſſum ſub eo ſumere aliquid de quo ipſum non affirmetur verè. 5

Sed alteram contingit veram, &c.

Probat, etiam poſſe in ſimili ignorantia vnam propoſitionem eſſe veram: ſed hanc impoſſibile eſt eſſe minorem, quæ ſemper erit falſa, quam vocat B.C. maior poteſt eſſe vera, quā vocat A.C. Quòd minor non poſſit eſſe vera, declarat, quia in minori obiicitur ſubiectum concluſionis vniuerſaliter affirmatiuæ ſubiecto maioris: eſt enim minor primæ figuræ ſemper affirmatiua: at cùm ſubiectum concluſionis ſit generaliſſimum, nihil verè de eo vniuerſaliter affirmabitur: manebit igitur maior vera, minor verò falſa. 6

Vt ſi A. & in C. & in B. indiuiſibiliter eſt, &c.

Probat, maiorem poſſe veram eſſe, & minorem falſam: quòd enim minor ſemper ſit falſa, probatū eſt. Et nota rationem, quæ obſcura eſt. Demus illam concluſionem immediatam; nulla quantitas eſt ſubſtantia, nullum B. eſt A. tunc A. nēpe ſubſtantia, immediatè & indiuiſibiliter negatur de B. quantitate: ſub ſubſtantia iterum ſumamus ſubiectum de quo immediatè affirmetur, putà, corpus, dicatur C. hoc ſtante impoſſibile eſt quòd corpus C. affirmetur de quantitate B. Nam, vt egregiè dixit Philop. cùm vnum prædicatum de duobus prædicatur primò & immediatè, ſiue de vtroque negatiuè, ſiue de altero affirmatiuè, de altero negatiuè, ſiue de vtroque affirmatiuè, impoſſibile eſt quòd illa duo affirmentur adinuicem, vt ipſe benè probat. *Nota.*

Cùm igitur ſubſtantia de quantitate immediatè negetur, de aliquo verò affirmetur immediatè, putà corpore, ſi quis ad probandam affirmatiuam falſam, omnē quantitatem eſſe ſubſtantiam, ſumat pro medio in prima Figura illud immediatum affirmatiuum ſubſtantiæ, faciet maiorem veram, ſed minorem falſam: nam minor erit affirmatiua ex duobus immediatis eiuſdem prædicati; quod eſſe non poteſt.

Nota autem ſenſum literæ ſecundum Alexan. cùm A. putà, prædicatum, eſt indiuiſibiliter in B. & in C. & immediatè de vtroque prædicatur, ſed cum diſcrimine: nam de B. negatur immediatè, quod eſt ſubiectum concluſionis, de C. verò affirmatur, quod eſt ſubiectum maioris.

Differt autem nihil, &c.

7 Docet, quamuis ſub concluſionis prædicato ſumamus aliquid mediatum, contingere maiorem veram, minorem falſam eſſe: vt ſi dicas, omnis homo eſt ſubſtantia; omnis quantitas eſt homo; ergo omnis quantitas eſt ſubſtantia. Nota, illam priorem probationem eſſe neceſſariam, nempe quãdo eſt neceſſarium, quòd minor falſa, maior ſit vera, ex ratione immediatæ prædicationis: modò hæc probatio eſt duplex, nam maior probatur vera, quia eſt de inferiori affirmatiua, minor falſa, quia nihil de generaliſſimo affirmatur vniuerſaliter.

Quæ verò eſt non inexiſtendi, &c.

8 Concludit, ſe dixiſſe de ignorantia negatiuæ, quæ fit per primam, hæc enim ſola concludit vniuerſaliter affirmatiuè, oportet vt de ignorantia affirmatiuæ immediatæ agat: quæ fit, cùm oppoſitam negatiuam vniuerſalem exiſtimamus veram per ſyllogiſmum. Cùm autem talis ſyllogiſmus inferens negatiuam fiat in prima & ſecunda Figura, priùs de eo, qui in prima fit, tractat.

Contingit igitur vtriſque falſis, &c.

9 Tractat modò de ignorantia immediatę affirmatiuæ in prima Figura, quæ eſt, cùm negatiuam oppoſitam inferimus vniuerſaliter: quod fit in Celarent: & tunc ex vtraq; falſa procedere poſſumus. Et id modò probat. Sit affirmatiua immediata, omnis homo eſt animal, ſcilicet omne B. eſt A. ignorantia ſit oppoſita, nullus homo eſt animal: tunc ſi pro medio ſumamus aliquid, de quo etiam immediatè affirmatur animal, putà C. leo, vtraque erit falſa: maior, quia eſt negatiua, & negamus prædicatum de eo, de quo immediatè affirmatur: minor etiam eſt falſa, quia affirmantur duo immediata eiuſdem prædicati, quæ, vt diximus, affirmari nequeunt; vt ſi dicas, nullus leo eſt animal; omnis homo eſt leo; ergo nullus homo eſt animal.

Contingit autem & altera falſa, &c.

10 Probat, etiam in eadem figura, poſſe vnam tantùm propoſitionem eſſe falſam, ſiue hæc ſit maior, ſiue ſit minor: ſed primò oſtendit cur maior, puta A. C. eſt vera, & minor B. C. falſa. Ratio autem propter quam maior poſſit eſſe vera, eſt, quia cùm prædicatum concluſionis ignoratæ non prædicetur de omnibus, ſi pro medio ſumatur aliquid eorũ quibus nõ ineſt, erit maior vera in qua negamus prædicatum de tali medio: vt ſi ad eandem concluſionem; nullus homo eſt animal; ſumatur medium lapis, & dicatur; nullus lapis eſt animal; omnis homo

homo eſt lapis;ergo nullus homo eſt animal.

Sed quæ eſt, C.B.falſa,&c.

Quod verò minor ſit falſa, poſtquàm maior eſt vera,probat,quia cum aliquod prædicatum de aliquo vniuerſaliter affirmatur, & de altero negatur etiam vniuerſaliter, eſt impoſſibile quòd illa duo affirmentur.Verbi gratia, ſi animal de homine vniuerſaliter affirmatur, & de lapide vniuerſaliter verè negatur, non poterit lapis affirmari de homine: nam ſi affirmetur,ſequetur contradictoria alterius vniuerſalis, aut affirmatiuæ,aut negatiuæ:vt ſi des;nullus lapis eſt animal, & des, homo eſt lapis, aut lapis eſt homo, ſequetur, homo non eſt animal,aut in Ferio, aut in Felapton. Similiter ſi des; omnis homo eſt animal,& homo eſt lapis,ſequitur, lapis eſt animal, in Datiſi. 11

Hoc eſt igitur, quod dicit (ſi detur maior negatiua vera, nullum C. eſt A.) ſcilicet nullus lapis eſt animal, cùm animal de omni homine prædicetur, putà A. de omni B. non poterit C.de B.id eſt, lapis de homine affirmari vniuerſaliter: aliter inferetur oppoſitum maioris negatiuæ, dicendo: omnis homo eſt animal: lapis eſt homo: ergo lapis eſt animal, contra eam maiorem,nullus lapis eſt animal.

Addit rationem alteram, propter quam oportet eſſe minorem falſam:quia cùm maior fuerit vera, ſi minor etiam eſſet vera,iam concluſio non eſſet falſa, nam ex vtraque vera non fit concluſio falſa: at concluſio eſt falſa, cùm ſit negatiua oppoſita affirmatiuæ immediatæ: ergo ſtante maiore vera, neceſſariò minor eſt falſa, forma enim ſyllogiſmi bona eſſe ſupponitur.

Sed & eam, quæ eſt C.B.contingit veram eſſe.&c.

Probat modò,minorem C.B.poſſe eſſe veram, maiori falſa exiſtente:quod fiet cùm medius terminus,putà C.fuerit ſub prædicato & ſuperius ſubiecto,tunc enim de ipſo prædicatum negare in maiori,falſum erit,ipſum verò de ſubiecto affirmare in minori,erit verum:Verbi gratia, ſi per ſyllogiſmũ ignoretur iſta;nullum animal eſt viuens;per hoc medium,corpus, tunc maior falſa, minor vera erit: vt, nullum corpus eſt animal,omne viuens eſt corpus, ergo nullum viuens eſt animal. Quando dicit,ſi B.ſit in C.& in A.ſenſus eſt,ſi ſubiectum concluſionis ſit in C.id eſt,in medio,& in A.id eſt, prædicato cõcluſionis,tunc vniuerſaliter negare in maiori A.de C. falſum erit, ſed verum affirmare in minori C. de B. Ecce quomodò decipi cõtingat in prima Figura circa affirmatiuas immediatas, 12

tas,& ex vtraque propoſitione falſa,& ex vna falſa, altera vera exiſtente.

12 *Sed in media figura,&c.*

Affirmatiua ſeu negatiua propoſitio, quæ dicatur in totum falſa, quæ in parte.

Tranſit ad oſtendendum, in ſecunda Figura quando in affirmatiuis decipiamur inferendo negatiuas oppoſitas. Et primò docet, non poſſe vtraſque propoſitiones eſſe in totum falſas. Vocat vniuerſales, tam affirmatiuas, quàm negatiuas, in totum falſas, quæ ſecundum nullum ſingulare veritatem habent: vt, nullus homo eſt animal; omnis homo eſt lapis: in parte verò falſæ dicuntur, quæ ſecundum aliqua ſingularia veræ ſunt; vt omne animal eſt greſſibile; nullum animal eſt bipes.

Dicit ergo, in ſecunda figura, cùm concluſio eſt falſa oppoſita immediatæ affirmatiuæ, non poſſe vtraſque propoſitiones eſſe falſas in totum, cuius probatio difficilis eſt.

Nota de medio in ſecũda figura.

Propterea aduerte, quòd in ſecunda Figura medium ſit in vtraque præmiſſa prædicatum, ac ob id de vno extremo concluſionis debet affirmari in vna, de altero verò negari: aliquando tamen maior eſt affirmatiua, vt in Cameſtres, aliquãdo verò minor vt in Ceſare. Loquamur ergo de priori, vt vtraque huius propoſitio ſit in totum falſa, & medium debet nulli prædicato concluſionis ineſſe: & omni ſubiecto competere. Sic enim fiet, vt maior affirmatiua ſit falſa, in qua mediũ de concluſionis prædicato affirmamus, & minor falſa, in qua medium de ſubiecto concluſionis negamus. Oppoſitum fit in Ceſare, nam medium debet omni prædicato, & nulli ſubiecto ineſſe: ſic enim erit vtraque in totum falſa.

Dicit igitur Ariſtot. fieri non poſſe, vt tale medium detur, quando concluſio eſt affirmatiua vniuerſalis immediata, vt, omnis homo eſt animal; nam tunc contraria negatiua eſſet vera, vt patet: Si des enim in Cameſtres aliquid, quod de nullo animali, & de omni homine prædicatur, argumentabor ſic ex ipſis: nullum animal eſt, putà D; omnis homo eſt D; ergo nullus homo eſt animal. Propoſitiones per ſe veræ: ergo concluſio ſimiliter. Si des in Ceſare aliquid, quod de omni animali, & nullo homine verè dicatur, argumẽtabor in Cameſtres ex datis; omne animal eſt D; nullus homo eſt D; ergo nullus homo eſt animal, non igitur cùm infertur negatiua oppoſita immediatæ affirmatiuæ, poteſt vtraque præmiſſa in totum eſſe falſa.

Probat modò id Ariſt. nam ſi vtraque eſt falſa in totum in Cameſtres, ex contrariis, quæ erunt veræ, inferam in Ceſare concluſio

concluſionem eandem falſam eſſe veram,& ex vtraque etiam falſa in Ceſare inferam ex contrariis vtriſque veris in Cameſtres, concluſionem illam falſam eſſe veram. Verbi gratia fiat ſyllogiſmus;omne animal eſt D;nullus homo eſt D;ergo nullus homo eſt animal: ſi das propoſitiones vtraſque falſas in totum, ergo contrariæ erunt veræ. Sumam illas in Ceſare, & probabo veram concluſionem falſam, ſic: nullum animal eſt D; omnis homo eſt D; ergo nullus homo eſt animal. Si propoſitiones veræ,concluſio erit vera.Idem de Ceſare. Non ergo decipi poſſumus ex vtraque propoſitione in totum falſa in in ſecunda Figura.

In aliquo autem vtranque, &c. 13

Oſtendit, poſſe aliquando eſſe vtranque propoſitionem in parte falſam:vt ſi ſumas medium particulariter cōpetens vtrique extremo,tunc negare de altero vniuerſaliter,de altero verò affirmare, erit in parte falſum. Vt ſi ignoraretur, nullum animal eſſe viuens,per brutum, ſic: omne viuens eſt brutum; nullum animal eſt brutum; ergo nullum animal eſt viuens: eſſet in parte vtraque falſa.Idem fit è conuerſo,poſito priuatiuo,id eſt,priori negatiua,& minori affirmatiua,ſcilicet in Ceſare,ſicut in Cameſtres.

Alteram autem falſam, &c. 14

Cùm probaſſet,ex vtraque falſa in parte,non tamen in toto poſſe aliquem decipi in ſecunda Figura circa immediatas affirmatiuas,nunc ex altera etiam tantùm falſa decipi poſſe docet, quæcunque ſit:at quia ſunt duo modi Cameſtres, & Ceſare, oſtendit quando in Cameſtres ex vna vera, altera falſa decipiamur,poſteà in Ceſare. Ac primùm, quando in Cameſtres maiori vera,minori falſa, deinde econtrà. Dicit igitur, ſume ſuperius prædicato, quod dicitur A. nam hoc etiam ſuperius erit ſubiecto B. & pone pro medio, & ſit. C. tunc fiet maior vera,& minor falſa:vt,ſi ignorātia eſt huius,nullus homo eſt animal,per viuens ſic; omne animal eſt viuens, nullus homo eſt viuens;ergo nullus homo eſt animal.

Iterum quod in B.nullo eſt, &c. 15

Quòd ſi medium nulli inſit ſubiecto, tunc non omni prædicato inerit,& fiet maiori affirmatiua falſa,minore vera, ſic: omne animal eſt brutum;nullus homo eſt brutum; ergo nullus homo eſt animal.

Similiter autem fit tranſpoſito priuatiuo. 16

Hoc etiam fieri in Ceſare docet, ſed priùs cùm maior eſt vera, vt ſi medium ſumas extraneum vtique extremo, ſic: nullum

nullum animal eſt inſenſibile, omnis homo eſt inſenſibilis, ergo nullus homo eſt animal. Quòd ſi mediũ omni ſubiecto inſit, tunc alicui inerit prædicato, & fiet maior falſa, & minor vera: vt ſi dicas, nullum animal eſt rationale, omnis homo eſt rationalis, ergo nullus homo eſt animal. Aduerte has literas in hoc capite, per C. medium, per B. minus, per A. maius extremum intelligi, per A. C. maiorem, per C. B. verò minorem. Concludit in immediatis decipi poſſe, & ex vtraque falſa, & ex altera tantùm.

De ignorantia in mediatis propoſitionibus. Cap. XIII.

1 *IN his verò, quæ inſunt non indiuiduè, aut non inſunt, quando quidem per proprium mediũ efficiatur falſi ſyllogiſmus, non poſſunt ambæ falſæ eſſe propoſitiones, ſed ea ſolum quæ eſt ad maius extremum. Dico autem proprium medium per quod fit contradictionis ſyllogiſmus.*

Inſit enim A. ipſi B. per medium C. quoniam igitur neceſſe eſt C.B affirmatiuam accipi cùm ſit ſyllogiſmus planũ, quòd ſemper hæc erit vera non enim conuertitur: A.C. verò falſa, hac enim conuerſa contrarius fit ſyllogiſmus.

2 *Conſimiliter autem & ſi ex alia coordinatione acceptum fuerit medium: vt D. licèt in toto A. ſit, & de B. omni prædicetur: neceſſe enim D. B. quidem propoſitionem manere, alteram verò conuerti, quare hæc quidem ſemper vera, illa autem ſemper falſa: & quaſi talis deceptio eadem eſt ei quæ eſt per proprium medium.*

3 *Si verò non per proprium medium efficiatur ſyllogiſmus, quando ſub A. quidem ſit medium, ipſi verò B. nulli inſit, neceſſe eſt falſas eſſe ambas: accipiendæ nanque ſunt è contrario, quàm ſe habent propoſitiones, ſi debet ſyllogiſmus fieri: ſic autem acceptis, ambæ efficiuntur falſæ. quemadmodùm ſi A. quidem toti D. ineſt: D. verò *nulli eorum, quæ B. his enim conuerſis ſyllogiſmus erit, & propoſitiones ambæ falſæ.*

* μηδὲ τῷ β. Gr.

4 *Quando verò medium non ſit ſub A. vt D. A. D. quidem*

dem vera erit, D. B. autem falſa: nam A. D. quidem vera, quoniam non erat in A. ipſum D. D. B. autem falſa, quoniã ſi eſſet vera, concluſio vera eſſet, ſed erat falſa.

Sed cùm per mediam figuram efficitur deceptio, ambas 5
quidem non contingit falſas eſſe propoſitiones totas. Cùm enim ſit B. ſub A. nihil contingit, huic quidem omni, illi verò nulli ineſſe, quemadmodùm dictum eſt prius.

Alteram autem euenit, & vtramlibet. Si enim C. & 6
A. & B. inſit, ſi acceptum fuerit, ipſi quidem A. ineſſe, ipſi verò B. non ineſſe, A. C. quidem vera erit, altera autem falſa: Rurſus ſi acceptum fuerit C. ipſi quidem B. ineſſe, A. verò nulli, B. C. quidem vera erit, altera autem falſa.

Si igitur priuatiuus ſit deceptionis ſyllogiſmus, dictum eſt, quando, & per quæ erit deceptio.

Sin autem affirmatiuus, quando quidem per proprium 7
medium, impoſſibile ambas eſſe falſas: neceſſe eſt enim C. B. manere, ſiquidem erit ſyllogiſmus, quemadmodum dictum eſt & priùs, quare C. A. ſemper erit falſa: hæc enim eſt quæ conuertitur.

Conſimiliter autem & ſi ex alia coordinatione accipiatur medium, quemadmodum dictum eſt & in priuatiua deceptione. Neceſſe enim D. B. quidem manere, A. D. autem conuerti: & deceptio eadem eſt ei, quæ priùs.

Quando autem non per proprium, ſi D. quidem ſit ſub 8
A. hæc quidem erit vera, altera autem falſa: euenit enim A. pluribus ineſſe, quæ non ſunt ſub ſe inuicem.

Si verò non ſit D. ſub A. planum quidem, quòd hæc ſem- 9
per erit falſa, affirmatiua namque accipitur. D. B. verò contingit, & veram eſſe, & falſam: nihil enim prohibet A. quidem nulli D. ineſſe, D. verò ipſi B. omni: vt animal ſcientiæ, ſcientiam autem Muſicæ. Neque rurſus ſi neque A. *nulli eorum, quæ D. neque D. *nulli eorum, quæ B. Manifeſtum igitur, quòd non exiſtente medio ſub A. & ambas

* μηδενὶ τῶ δ.
* μηδενὶ τῶ β.

ambas euenit falſas eſſe,& vtram volueris.

Quot igitur modis, & per quæ euenit fieri deceptiones quæ ſecundum ſyllogiſmum,& in immediatis,& in ijs,quæ per Demonſtrationem,manifeſtum.

1 *In ijs autem,quæ non indiuiſibiliter.*

Inuentio Ariſt. in hoc cap.

POſtquàm de immediatorum ignorantia tradidit,nunc de mediatis differit: ac primò de ignorantia affirmatiuarum in prima Figura,quæ contingit cùm oppoſitas negatiuas opinamur per ſyllogiſmũ.Poſſumus autem ignorare has dupliciter,aut per proprium medium , aut per medium non propriũ. Vocatur medium proprium,id, quo talis affirmatiua vera demonſtratur:vt animal rationale demonſtrat hominem eſſe riſibilem. Cùm igitur per tale medium decipimur , id eſt , illud aſſumimus ad probãdam oppoſitam negatiuam eſt ignorantia per proprium medium:vt ſi dicat quis;nullum animal rationale eſt riſibile; omnis homo eſt animal rationale ; ergo nullus homo eſt riſibilis.

Medium proprium quodnam ſit.

Idem contingit in negatiuis mediatis : eſt enim proprium medium quo demonſtramus non eſſe; vt per animal rationale demonſtramus nullum hominem eſſe hinnibilem. Cùm igitur de illo probamus oppoſitum,ſic;omne animal rationale eſt hinnibile;omnis homo eſt animal rationale ; ergo omnis homo eſt hinnibilis; eſt ſimiliter ignorantia per medium proprium.Tale medium dicit Ari.eſſe id,per quod fit ſyllogiſmus contradictionis,id eſt , ſyllogiſmus probans oppoſitam concluſionem veram:cùm verò non per tale medium contingit ignorantia,dicitur per medium non proprium.

Dicit igitur Ari. quòd quoties in mediatis decipimur per medium proprium , non contingit propoſitionem vtramque falſam eſſe,ſed minor eſt vera,quę autem eſt verſus maius extremum,id eſt,maior falſa.Ratio autem hæc eſt,quia eſt eadẽ minor in ſyllogiſmo ignorantiæ , & in ſyllogiſmo contradictionis & veritatis:in vtroque enim eſt affirmatiua, cùm ſit in prima Figura,maior verò non eſt eadem, ſed conuerſa,id eſt, mutata in contrariam negatiuam ſicut concluſio : vt patet, ſi dicas ; omne animal rationale eſt riſibile ; omnis homo eſt animal rationale ; ergo omnis homo eſt riſibilis.eſt ſyllogiſmus veritatis:iſte verò ignorantiæ;nullum animal rationale eſt riſibile;omnis homo eſt animal rationale;ergo nullus homo eſt riſibilis.Hoc literis explicat ſolùm in affirmatiuis , per

A.maius

A.maius extremum,per B. minus, per C. medium intelligit. Conuerti verò vocat mutari ex affirmatiua contraria in oppoſitam negatiuam:& quòd minor ſit vera,probat: nam mutata & conuerſa maiori ſyllogiſmi ignorantiæ, manente minore fit contrarius ſyllogiſmus verus.

Similiter autem eſt & ſi ex alia, &c. 2

Oſtendit, quòd quamuis non ſit medium proprium per quod demonſtretur concluſio, ſed ſit ex alia coordinatione, nempe ſit medium quo quocunque modo concluſionis illius veritas probetur,ſi per illud decipi contingat, minor futura ſit vera,quia eſt eadem quæ erat in ſyllogiſmo vero: ſed maior falſa,quia eſt mutata in negatiuam:vt ſi per riſibile decipiamur, opinantes hominem non eſſe animal rationale, quamuis riſibile non ſit medium demonſtratiuum, tamen quia per id probatur verè hominem eſſe animal rationale, cenſetur hoc loco medium. Idem de aliis mediis veritatis.

Si verò non per proprium medium, &c. 3

Manifeſtat,quando non eſt medium propriũ,poſſe vtraſq; propoſitiones eſſe falſas : vt ſi medium ſit de quo omni prædicatum dicitur,& quod de nullo ſubiecto dicatur:tunc enim cùm contrario modo ſumendæ ſint propoſitiones,erunt falſæ:nam in maiori prædicatum concluſionis negari debet de medio,de quo verè affirmabatur, & in minori affirmari de quo verè negabatur.Sit enim ſyllogiſmus primæ Figuræ Celarent,verbi gratia,ſit concluſio ; nullus homo eſt ſenſibilis; nullum B.eſt A.ſumatur medium D.irrationale, fiat ſyllogiſmus talis:nullum irrationale eſt ſenſibile; omnis homo eſt irrationalis;ergo nullus homo eſt ſenſibilis; tunc vtraque eſt propoſitio falſa.

Cum verò non ſit ſub A.medium. 4

Probat,etiam poſſe maiorem eſſe veram, & minorem falſam : vt ſi ſub maiori extremo ſumamus medium cui non ineſt ipſum,tunc maior erit vera A. D. quia eſt negatiua, minor verò D.B.falſa,quia cùm concluſio ſit falſa,& maior vera,neceſſariò minor erit falſa:vt ſi ſub ſenſibili ſumatur planta,ſic;nulla planta eſt ſenſibilis; omnis homo eſt planta, ergo nullus homo eſt ſenſibilis. Prætermiſit non abſque ratione, poſſe etiam maiorem falſam,minorem veram eſſe: vt ſi ſub ſenſibili ſumatur,cui ipſum ineſt,& quod etiam ineſt homini,& ſubiecto,vt animal,ſic:nullum animal eſt ſenſibile;omnis homo eſt animal : ergo nullus homo eſt ſenſibilis ; quia iſtud medium eſt proprium. Fieri autem non poteſt, quòd

cùm medium non eſt proprium, poſſit minor eſſe vera, eſt enim affirmatiua: medium autem non proprium nequit verè affirmari de ſubiecto: eſſet enim ſimile proprio, vt diximus.

5 *Sed per mediam Figuram, &c.*

Nunc de ignorantia earundem mediatarum affirmatiuarum in ſecunda Figura tractat, ac dicit idem prorſus quod ſuperiùs dixit de immediatis, non poſſe vtranque propoſitionem in totum falſam eſſe, quia cùm prædicatum verè inſit ſubiecto, nō poterit medium inueniri quod de vno vniuerſaliter affirmetur, de altero vniuerſaliter negetur, quod neceſſarium eſt vt vtraque ſit falſa. Relege ſuperiorem locum: de immediatis namque illic latè declaratum & probatum eſt hoc.

6 *Altera verò poteſt eſſe falſa, &c.*

Sed vnam falſam, alteram veram, ſiue maior, ſiue minor ſit, eſſe poſſe oſtendit: nam ſi ſumatur medium competens vtrique extremo, tunc ſi maior ſit affirmatiua, & minor negatiua, vt in Cameſtres, erit prior vera, poſterior falſa, ſic; omne ſenſibile eſt animal; nullus homo eſt animal; ergo nullus homo eſt ſenſibilis. Si vero idem econtrà fiat in Ceſare, vt ſit maior negatiua, minor affirmatiua, prior falſa, poſterior erit vera, ſic; nullum ſenſibile eſt animal; omnis homo eſt animal; ergo nullus homo eſt ſenſibilis. Cōcludit ſe iam de ignorantia affirmatiuarum quæ per ſyllogiſmum negatiuum fit dixiſſe, tam in prima, quàm in ſecunda Figura.

7 *Si verò ſit affirmatiuus, &c.*

Nunc de ignorantia negatiuarum tractat, quæ fit per affirmatiuas oppoſitas in prima Figura. Ac docet id, quod in principio de affirmatiuis, cùm fit ignorantia per medium proprium, minores ſemper veras, maiores falſas eſſe; quia illæ ſunt eadem quæ erant in ſyllogiſmo vero, hæ verò ſunt contrariæ: vt ſi hominem eſſe hinnibilem, per animal rationale ignoremus, ſic; omne animal rationale eſt hinnibile; omnis homo eſt animal rationale: ergo omnis homo eſt hinnibilis. Vtitur eiſdem dictis literis. Idem docet cùm medium eſt ex alia coordinatione, quod declaratum eſt priùs.

8 *Cùm verò ſit non per proprium, &c.*

Oſtendit modò, quando non per medium proprium fit, poſſe maiorem veram, minorē verò falſam eſſe; vt ſi ſub maiori extremo ſumatur aliquid cui ipſum ineſt: poteſt enim vnum de pluribus prędicari, de vno affirmatiuè, de altero negatiuè: ob id talia duo non poterunt affirmari adinuicē verè, vt ſi

vt ſi ſub A. hinnibili, ſumas D. equum, ſic; omnis equus eſt hinnibilis; omnis homo eſt equus: ergo omnis homo eſt hinnibilis: tunc maior vera, minor falſa erit.

Si verò non ſit D. ſub A. &c.

Cùm autem medium, putà D. non eſt ſub A. id eſt, maiori extremo, ſemper ſic maior eſt falſa, cùm ſit affirmatiua: non enim iſta ignorantia prouenit niſi in Barbara, hîc enim concluditur vniuerſalis affirmatiua: at minor tali medio exiſtēti, poteſt aliquando vera, aliquando falſa eſſe, quæ dicitur C.D. Nam cùm D. id eſt, mediū, omni ſubiecto inerit, minor erit vera; poteſt enim eſſe, quòd illud maius extremum competat nulli medio, quod competit omni ſubiecto: ſicut animal nulli ſcientiæ competit, ſcientia verò omni Muſicæ ineſt. Si verò tale medium nulli inſit ſubiecto, ſicut ipſi nulli ineſt prædicatum, vtraque falſa erit. Ex quibus concludit, ſe iam de ignorantiis tam mediatorum, quàm immediatorum tractaſſe. 9

De ignorantia puræ negationis. Cap. XIIII.

PLanum autem eſt, & quòd ſi quis ſenſus defecerit, neceſſe & ſcientiam aliquam deficere, quam impoſſibile eſt accipere. 1

Siquidem addiſcimus, aut inductione, aut Demonſtratione. Eſt autem Demonſtratio ex vniuerſalibus, inductio verò ex iis, quæ ſecundum partem: impoſſibile autem vniuerſalia ſpeculari niſi per inductionem. 2

Quoniam & quæ ex abſtractione dicuntur, erunt per inductionem nota, ſiquis voluerit nota facere. 3

Quòd inſunt vnicuique generi nonnulla, & ſi non ſeparabilia ſunt, ſecundum quod tale hoc vnumquodque.* 4 *a.l. quale.

Inducere autem non habentes ſenſum, impoſſibile: ſingularium namque ſenſus eſt: non enim contingit accipere ipſorum ſcientiam: neque enim ex vniuerſalibus ſine inductione, neque per inductionem ſine ſenſu. 5

Manifeſtum eſt autem, &c.

DE ignorantia puræ negationis tractat, quæ eſt non ſcire quod ſciri poterat. Docet autem quando neceſſaria ſit 1 Intent. Ariſt.

talis ignorantia:& conſtituit concluſionem hanc. Deficiente aliquo ſenſu, neceſſariò deerit aliqua ſcientia, quam non poterit ille, cui ſenſus deeſt, accipere.

Nota. Nota hìc loqui de defectu à natiuitate: cùm enim aliquis ſenſu vſus eſt, quem poſteà amiſit, poterit habere ſcientiam eorum, quæ tali ſenſu percipiuntur: poteſt enim factus cęcus, ſi primum vidit, ſcientiam de coloribus conſequi, non tamen qui à natiuitate viſu priuatus eſt.

Nota. Nota ſimiliter, quod dicit, aliquam ſcientiam defecturam, quia ex defectu vnius ſenſus ſolùm deerit ſcientia illorum, quæ tali ſenſu percipiuntur: cæcus enim ſcientia colorum, ſurdus ſcientia ſonorum priuabitur, non aliis.

Nota. Nota ſimiliter, quod dicit (quam impoſſibile eſt accipere) quia non priuabitur ille ſcientia, quaſi illam habuerit, & per ſenſus defectum amiſerit: hoc enim eſt falſum. Cùm enim ſcientiam habemus ſemel, licèt poſteà ſenſus deſtruatur, non idcircò ſcientia deſtruitur, ſed priuatur ſcientia ad hunc ſenſum, quòd nunquam illam acquiret: propterea dicit, quam impoſſibile eſt accipere.

2 *Siquidem diſcimus, aut per inductionem, &c.*

2. Conclu. Prædictam concluſionem probat tali ratione. Scientia aut inductione, aut Demonſtratione accipitur: ſed inductio & Demonſtratio pendent à ſenſu: ergo hoc deficiente perit inductio ac Demonſtratio, ac proinde ſcientia. Minor probatur: nam inductio fit ex particularibus, quæ notum eſt ſenſu percipi: Demonſtratio verò ex vniuerſalibus quidem primò, ſed cùm vniuerſalia hæc non niſi inductione cognoſcantur, etiam dependet Demonſtratio à ſenſu.

Nota. *Propoſitiones ſcientiarũ alias eſſe mediatas, alias immediatas.* Hîc aduerte, propoſitiones, quæ in ſcientia ſunt, eſſe in duplici differentia. Quædam immediatæ, quæ cauſam non habent, vel in illa ſcientia ſaltem cauſa earum non conſideratur: & via cognoſcendi has eſt per ſenſum & inductionem, vt docet 2. Poſt. cap. vltimo. Quædam ſunt mediatæ, quæ cauſam habent: & earum cognitio eſt per Demonſtrationem: vnde mediatas per immediatas demonſtramus, immediatas verò inductione percipimus: vt experientia oſtendit ignem eſſe calidum, tamen ex hac demonſtramus eſſe leuem.

Nota, de quib⁹ principiis hic ſit ſermo. Aduerte etiam cum Auer. quòd Ariſt. hic non loquitur de vniuerſalibus principiis illis, quæ ſunt communiſſima, ſed de principiis & propoſitionibus, quæ ſunt ex ſubiectis peculiaribus, ſenſu propriè perceptis. Hæ enim ſunt quæ inductione colliguntur

colliguntur, per quas reliquas mediatas concluſiones demonſtramus.

Quoniam & quæ ex abſtractione,&c. 3

Oſtendit Ariſt. hæc vniuerſalia propria ſenſibilium inductione cognoſci. Et eſt probatio à minori: vniuerſalia enim Mathematica, quæ minùs videntur indigere ſenſu & inductione, cùm ſint abſtracta, indigent inductione: ergo & vniuerſalia ſenſibilia, quę minùs abſtracta ſunt, magíſque ſenſui proxima. Antecedẽs patet: nam, à puncto in punctum lineam ducere, ſuper quodlibet centrum quantumcunque occupando ſpatium circulum deſcribere, & ſimilia hæc, ſingularium inductione nota fiunt.

Quia ſunt in vnoquoque genere. 4

Quamuis locus hîc aliter ab aliis exponatur, exiſtimo ſenſum eſſe, vt velit oſtendere, tam in ſenſibilibus, quàm in mathematicis eſſe vniuerſalia, quæ inductione cognoſcantur, quamuis non omnia. Sunt enim alia, quæ Demonſtratione immediatè cognoſcuntur, ſed hæc ex aliis pendent, quæ inductione probantur, cùm non ſint realiter extra ſingularia, & ſeparata, ſicut in ſcientiis conſiderantur: vniuerſalia enim mathematica realiter in ſenſibilibus ſunt, ob id dicit, in vnoquoque genere, nempe ſenſibilium & mathematicorum eſſe quædam, quæ nimirùm inductione cognoſcuntur, quamuis hæc non ſint ſeparabilia, id eſt, cùm hæc non ſint abſtracta, ſecundum quod huiuſmodi vnumquodque eſt, id eſt, ſicut in ſcientiis talia conſiderantur.

Philop. & S.Tho. cõmunes dignitates inductione colligi putant.

Inducere autem non habentes,&c. 5

Verba hæc copulantur illis impoſſibile eſt vniuerſalia ſpeculari niſi per inductionem. Inductio autem eſt ex ſingularibus: ſingularia autem non ſcientia, ſed ſęnſu percipiuntur, ergo ſenſu deſtructo ſingulare non percipitur, nec fit inductio, nec vniuerſale cognoſcitur, nec Demonſtratio procedit.

An Deficiente ſenſu deficiat ſcientia illius ſubiecti. 6

Dubitatur primò, an ſit in vniuerſum verum, quod deficiente ſenſu deficiat ſcientia, quæ eſt in intellectu. Dico, nihil intellectum cognoſcere, quod aliquo modo non fuerit ſub ſenſu. Non tamen eodem modo omnia ſub ſenſu ſunt, ideò etiam non eodem modo ab intellectu cognoſcuntur: aliqua enim ſecundum ſuos effectus tantùm ſenſui ſubduntur, & alia ſunt entia realiter ſeparata, Deus optimus & intelligentiæ, quæ nullo ſenſu percipiuntur niſi per extrinſecos ſuos effectus: aliqua ſenſui ſubſtant ſecũdum ſimilia, vt cùm

Dubium. Solut. Intellectũ nihil intelligi, quod non fuerit aliquo modo in ſenſu, & quã

Sit varijs modis aliquid in ſenſu. vidimus vnam vrbem, per eam quas non vidimus intelligimus: alia ſecundum partes, vt cùm viſo auro per ſe, & monte, ſtatim montem aureum imaginamur: alia ſecundum ſe vel ea quæ ſunt in ſe, vt accidentia ſenſibilia, & ſubſtantiæ quæ ſub iſtis ſunt. Impoſſibile igitur eſt, quòd intellectus intelligat ea: quorum nihil percepit aliquo ſenſu: vnde ſi omnes ſenſus alicui deficerent à natiuitate, quod fieri non poteſt, nihil intellectus intelligeret. Non tamen eodem modo, vti diximus, intellectus intelligit ea, quæ ſenſu percipiuntur, nam quæ quarto aut tertio modo, & aliquando ſecundo cognoſcuntur intellectione confuſa & connotatiua, intelligi non dicuntur, qualiter prima cognoſcuntur, ſed diſtincta & propria notitia, propterea res immateriales obſcurè in hac vita cognoſcimus.

Senſibus à natiuitate omnibus ſublatis, intellectũ nihil percepturum.

Alterum dubium. Dubitatur, an in præſenti ita ampliùs ſit ſenſus Ariſt. Dico limitatè magis hîc loqui Ariſtotelem: ſolùm enim eſt ſermo de his, quæ ſecundum ſe vel aliquid ſui ſenſu percipiuntur aliquo, quorum eſt cognitio intellectu diſtincta: hæc enim illo ſenſu deficiente non ſcientur. Nec loquitur de principiis communiſſimis: quamuis iſta dependeant à ſenſu, non quòd inductione probentur, ſed quòd ſenſu terminorum ſignificationes, nempe res ipſas, neceſſarium ſit apprehendere: de quibus dicemus 2. Poſt. cap. 18.

Syllogiſmum omnem ex tribus conſtare terminis, maiori, ac medio: & hos in infinitum tam in propoſitionibus affirmatiuis quàm negatiuis, abire non poſſe. Cap. XV.

1 *EST autem omnis ſyllogiſmus per tres terminos, & qui quidem monſtrare poteſt, quòd A. ineſt ipſi C. eo quòd ineſt ipſi B. & hoc ipſi C. priuatiuus autem alteram quidem propoſitionem habens, quòd aliud quid alij ineſt, alteram verò, quòd non ineſt. Manifeſtum igitur, quòd principia, & quæ dicuntur ſuppoſitiones, hæ ſunt: accipientem enim hæc ita, neceſſe eſt monſtrare, vt quòd A. ineſt ipſi C. per B. Rurſus verò quòd A. ipſi B. per aliud medium, & quòd B. ipſi C. conſimiliter.*

Secundum

Secundum opinionem igitur ſyllogizantibus & ſolum 2
dialecticè, planum quòd hoc ſolum conſiderandum, ſi ex
quibus contingit probabiliſſimis fiat ſyllogiſmus: quare etſi
eſt aliquid in veritate eorum, quæ ſunt A.B. medium, vi-* * τῶν α β
detur autem non eſſe, qui per hoc ſyllogizauit, ſyllogizatus μέσον.
eſt dialecticè. Ad veritatem autem ex ijs, quæ inſunt, opor-
tet conſiderare. Se habet autem ſic.

Quoniam eſt, quod ipſum quidem de alio prædicatur,
non ſecundum accidens: (dico autem ſecundum accidens, vt 3
album aliquando illud dicimus eſſe hominem, non ſimiliter
dicentes & hominem album: hic quidem enim, non alte-
rum aliquid exiſtens album eſt; album verò, quoniam acci-
dit homini eſſe albo) ſunt itaque nonnulla talia, vt per ſe
prædicentur.

Sit igitur C. tale, quod ipſum quidem non ampliùs in- 4
ſit alij huic autem B. primò & non ſit aliud intermedium,
*& rurſus * F. ipſi ipſum F. conſimiliter & hoc ipſi B.*
an igitur hoc neceſſe eſt ſtare, aut cõtingit in infinitum ire?

Et rurſus ſi de A. quidem nihil prædicatur per ſe, A. 5
verò ipſi H. ineſt primo, intermedio autem nulli priori, & *Argyro-
H. ipſi G. & hoc ipſi B. an & hoc ſtare neceſſe eſt, aut & po. legit.
hoc contingit in infinitum ire? Differt autem hoc à priori D. ipſi B.
tantùm, quoniam hoc quidem eſt, an contingit incipienti à E. ipſi D.
tali, quod nulli ineſt alteri ſed aliud illi, ſurſum in infinitum & F. itidē ipſi cõ-
ire: alterum verò incipientem à tali, quod ipſum quidem petat E.
de alio, de illo autem nihil prædicatur: deorſum conſiderare
ſi contingit in infinitum ire.

Amplius, media an contingit infinita eſſe determina- 6
tis extremis? Dico autem veluti ſi A. ipſi C. ineſt, medium
verò ipſorum B. ipſius verò B. & A altera: horum autem
altera: an & hæc in infinitum contingit ire, aut impoſſibile?
eſt autem hoc conſiderare idem: & ſi Demonſtrationes in
infinitum vadunt: & ſi eſt Demonſtratio cuiuſcunque; aut
ad ſe inuicem terminantur.

7 *Conſimiliter autem dico & in priuatiuis ſyllogiſmis ac propoſitionibus, vt ſi A. ineſt B. nulli, aut primo, aut erit aliquid medium, cui priori non ineſt, veluti ſi ipſi G. quid B. ineſt omni, & rurſus alij adhuc priori hoc, vt ſi ipſi H. quod G. omni ineſt: in his etenim aut infinita, quibus non ineſt prioribus, aut ſtant.*

8 *In iis verò, quæ conuertuntur, non ſimiliter ſe habet: non eſt enim in iis, quæ retrouerſum prædicantur, de quo primo prædicatur, aut vltimo: omnia hæc conſimiliter ſe habent, ſiue ſunt infinita, quæ de ipſo prædicantur, ſiue vtraque ſunt, quæ dubitantur infinita, præterquàm quòd ſi non ſimiliter contingit conuerti, ſed hoc quidem, vt accidens, illud verò vt prædicamentum.*

1 *Eſt autem omnis ſyllogiſmus per tres terminos, &c.*

3. Suppoſitiones. Ariſto. de immediatis propoſitionibus ſermonem facere intendit, ac in præſenti tres ſuppoſitiones proponit, ac poſteà

1. Suppoſi. tres quæſtiones. Prima ſuppoſitio eſt ex libris Priorum, omnis ſyllogiſmus & proſyllogiſmus, affirmatiuus, vel negatiuus, ex tribus terminis ſolùm cõficitur, ex eo qui probatur, de quo probatur, per quem probatur: taléſque propoſitiones ex his coniectæ in illo ſyllogiſmo principia & ſuppoſitiones dicuntur. Dicit ergo, eſt omnis ſyllogiſmus per tres terminos, & qui probare poſſibilis eſt, quoniam A. eſt in C. id eſt, affirmatiuus, qui poteſt probare quod A. maius extremum eſt in G. minori, per medium B. de quo A. prædicetur in maiori, & ipſum prædicetur de B. in minori, quod eſt in Barbara, vel Darij. Et nota modum Ari. ſimul enim dicit affirmatiuum conſtare ex tribus terminis & ipſum explicando probat: poſteà ſubiungit negatiuum, quem ex vna affirmatiua, & altera negatiua conſtare docet: & has propoſitiones ex his terminis dicit vocari ſuppoſitiones & principia in illo ſyllogiſmo, cùm eas accipientes, id eſt, non probantes, per eas alias demonſtremus. Tandem addit iterùm, quòd A. ſit in B. & B. in C. manifeſtat proſyllogiſmus maioris & minoris, in quibus etiam ſolùm tres eſſe terminos conſtat. Atque hæc eſt ſuppoſitio prima.

2 *Secundum igitur opinionem ſyllogizantibus, &c.*

2. Suppoſi. Altera ſuppoſitio eſt, Demõſtratorem à Dialectico differre.

Dialecticus

Dialecticus enim ſolùm ex probabilibus procedens, non curat an aliquæ propoſitiones ſint revera immediatæ,ſed ſi recipiantur vt immediatæ,licèt mediatæ ſint, eis vt maximè probabilibus vtitur. Non ſic Demonſtrator:quærit enim non ſolùm immediatas in opinione,ſed quæ ſic ſunt, & ſic ſe revera habent. Hoc docet, vt intelligas nos quæſituros immediatas propoſitiones ſecundum rem, & non ſecundum opinionem ſolam:aliter enim non demonſtratur.

Quoniam autem eſt,eo quod ipſum quidem, &c.

3 Tertia ſuppoſitio eſt,quędam prædicari ſecundum ſe,quędam ſecundum accidens.Vocat ſecundum accidens, quando aliquid non ſecundum ſe prædicatur, ſed ſecundum alterum: vt quando dicimus, album eſt lignum: non enim dicere volumus quod ipſum album ſecundum ſe ſit lignum, ſed id cui accidit album eſſe,lignum eſt:at quando dicimus, lignum eſt album, ipſum lignum ſecundum ſe non ſecundum alterum dicimus album.Has vocat ſecundum ſe prædicationes, quando prædicatum ineſt ſubiecto ſecundum ſe,id eſt,non ſecundum alterum quod ſubiecto ſubſtet: illas verò ſecundum accidens,cùm prædicatum non ſecundū ſe de ſubiecto,ſed ſecūdum alterum ineſt, quod ſit cùm de accidenti ſubiectum prædicamus.Et hoc multùm conducit ad probandū poſteà, non eſſe proceſſum in infinitum in his prædicationibus. *3.Suppoſi.*

Nota, non hìc vocare ſecundum ſe prædicari, quod per ſe ineſt primo aut ſecundo modo, ſed quod non ſubiecto ineſt ſecundum aliud cui ſubiectum ipſum ſubſit:oppoſitum vocatur ſecundum accidens. *Nota.* *Quid hoc loco ſecūdum ſe dicatur prædicari.*

Nota verba:aliter,inquit,dicimus album hominem, aliter hominem eſſe album: & ſecundam prædicationem declarat, cùm enim non ſit alterum aliquod,album eſt,id eſt, cùm homo dicitur albus, non eſt aliquid aliud cui inſit homo, quod ſit album, ſed ipſe ſecundum ſe,id eſt, non ſecundum aliud, ſubiectum: primum verò declarat, album enim dicitur homo,quia id quod ſubſtat albo, homo eſt. Concludit aliquas eſſe prædicationes ſecundum ſe.

Si igitur C.huiuſmodi, &c.

4 Quæſtiones tres proponit. Prima eſt, an dato aliquo ſubiecto vltimo,quod non de alio prædicetur,poſſint de hoc infinita prædicata ordine prædicari, vt de ipſo aliquid primo dicatur, de hoc aliud,& de hoc aliud ſuperius, & poſſit ſic in infinitum procedi; an ſit finitus talium prædicatorum numerus?Et nota iſtam literam, quæ corrupta eſt:eſt enim litera ſic *1.Quæſt.*

legenda,ſicut legit Argy. Sit itaque C. tale , vt ipſum quidem nulli competat rei,B.autem huic competat primo , vt non ſit inter ipſum medium vllum,& rurſus D.ipſi B.& E.ipſi D.& F. identidem ipſi competat E. per has enim literas ordo prædicatorum ſignificatur de illo ſubiecto vltimo C.

5 *Et iterùm ſi de A.quidem,&c.*

2. *Quæſt.* Altera quæſtio eſt , an dato aliquo ſupremo prædicato , de quo nihil ſuperius prædicetur , poſſint ſub illo infinita ſubiecta ſecundum ordinem ſubiici : vt ſit A. ſupremum prædicatum,at ſub A.F.ita vt A.ipſi immediatè competat, & poſteà hoc in alio,& hoc in alio,& ſit proceſſus in infinitum. Ponit autem differentiam inter vtramque quæſtionem : prior enim eſt,an dato vltimo ſubiecto numerus prædicatorum ſurſum in infinitum aſcendat:altera verò eſt,an dato ſupremo prædicato,ab hoc incipiendo numerus ſubiectorum deorſum in infinitum deſcendat.

6 *Ampliùs,media nunquid.*

3. *Quæſt.* Tertia quæſtio eſt , an determinatis extremis, id eſt , dato ſubiecto vltimo & prædicato ſupremo,poſſint, inter hæc media infinita ſumi.Hoc clariùs explicans dicit,hoc quærere,eſſe quærere , an Demonſtrationes in infinitum procedant , & omnium ſit Demonſtratio,vel non ſit , ſed omnia adinuicem concludantur , id eſt, ſint finiti proceſſus ex omni parte,tam extremorum,quàm mediorum.

7 *Similiter autem dico,&c.*

Hoc idem oſtendit in priuatiuis ſeu negatiuis, an ſit proceſſus in his talis,nempe quòd non ſit in B.quia non ineſt alteri,& huic non ſit,per aliud,& ſic in infinitum.

8 *Sed in conuertibilibus, &c.*

Hanc tertiam quæſtionem non habere locum in terminis conuertibilibus oſtendit , quia in his non datur vltimum & ſupremum : nam omnia adinuicem prædicantur , & quocunque dato prædicato, omnia reliqua de ipſo , & ipſum de omnibus prædicatur , ſiue conſideres ex parte prædicati proceſſum , ſiue ex parte vtriuſque dubitati & extremi , verum eſt quòd differunt tales prædicationes : nam directè paſſiones de ſubiecto,indirectè verò ſubiectum de paſſionibus prędicatur, vnde quamuis veræ , non tamen æquæ ſunt tales in iſtis prædicationes.

Quòd

Quòd extremis finitis exiſtentibus, media non poſſint eſſe infinita.

Cap. XVI.

QVòd igitur intermedia non contingit infinita eſſe, ſi deorſum & ſurſum ſtent prędicamenta, manifeſtum. Dico autem ſurſum, quod in magis vniuerſale, deorſum verò, quod in id, quod ſecundum partem. Si enim A. prædicato de F. infinita ſunt intermedia, in quibus eſt B. planum quòd contingere poſſet, vt & ab A. deorſum alterum de altero prædicaretur in infinitũ (antequam enim in F. deueniatur, infinita ſunt intermedia) & ab F. ſurſum infinita, antequàm ad A. deueniatur) quare ſi hæc impoſſibilia, & ipſius A. & F. impoſſibile infinita eſſe media.

Neque enim ſi quis diceret, quòd alia quidem ſunt ipſorum A. B. C. contingua inuicem, vt non ſit medium, alia verò non eſt accipere, nihil differt: quodcunque enim accipere eorum, quæ B. erit ad A. aut ad F. aut infinita media, aut non, à quo autem ſint primùm infinita, ſiue ſtatim, ſiue non ſtatim nihil differt: quæ enim ſunt poſt hæc, finita ſunt.

Quoniam igitur media non, &c. 1

TErtiam quæſtionem eſſe impoſſibilem oſtendit, nempe quòd extremis finitis exiſtentibus, media poſſint eſſe infinita. Primò autẽ explicat quid proceſſus ſurſum, quid deorſum ſit: proceſſum ſurſum vocat, cùm ex particularibus ad vniuerſalia progreſſus ſit, deorſum verò, cùm econtrà ab vniuerſalibus ad particularia proceditur: ſurſum ergo eſt vniuerſale, deorſum verò particulare. Argumentatur autem ſic: ſi ab A. prædicato deorſum vſque ad C. ſunt media infinita, ergo nunquam perueniri poterit ad ipſum C. per B. id eſt, per talia media, cùm infinitum pertranſiri non poſſit: non ergo erit vltimũ ipſum C. Similiter ſi ab ipſo C. ſubiecto vſque ad A. media ſunt infinita, ergo nunquam peruenietur eadẽ ratione ad ipſum A. non ergo erit ſupremum: impoſſibile eſt ergo media infinita eſſe inter extrema determinata: eſſet enim vt dicunt Themiſt. & Philopo. ſicut qui diceret eſſe numerum finitũ ab vnitate vſque ad denarium, tamẽ eſſe infinitos numeros

Philo. hic cõ. 83. dicit noſtrã cognitionẽ ſurſũ procedere à particularibus ad vniuerſaliora, non verò è cõtra ab vniuerſalioribus ad particularia.

ros intermedios. Quòd ſi obiicias, in linea quadam finita dari duo extrema puncta determinata,& tamen eſſe infinita intermedia puncta. Reſpondent prædicti auctores, non eſſe parem rationem: nam illa intermedia puncta ſunt in potentia, at verò prædicata debent eſſe actu, ob id infinita non ſunt inter extrema determinata.

Neque enim ſi aliquis, &c.

2 Poſſet quis dicere, quòd non omnia media erunt immediata, ſed quædam erunt contingentia, id eſt contingua, inter quæ non eſt medium, quædam verò alia non eſſe immediata. Dicit Ari. hoc nihil referre: nam cùm infinita media ſint accipienda inter A. & C. ſiue ſint ſtatim, id eſt, immediata, ſiue non ſtatim, id eſt, mediata, nunquam ad extrema peruenietur; non ergo eſſe poſſunt infinita media inter extrema finita, putà, homo eſt riſibilis: inter hæc enim duo extrema nō poſſunt media infinita eſſe, ſiue immediata ſint, quorum ſingula non habeant medium, ſiue mediata ſint, quæ per ſimilia media debeant probari: non enim ab homine in riſibile, nec à riſibili in hominem perueniri poterit, cùm hęc priùs tranſeunda ſint.

Quòd ſi prædicationes affirmatiuæ ſint finitę ſurſum & deorſum, impoſſibile ſit Demonſtrationes negatiuas in infinitum procedere. Cap. XVII.

1 *PLanum autem & in priuatiua Demonſtratione, quòd ſtabitur, ſiquidem in prædicatiua ſtatur ad vtraque. Sit enim non contingens, neque ſurſum ab vltimo in infinitum ire (dico autem vltimum, quod ipſum quidem alij nulli ineſt, illi verò aliud, vt F.) neque à primo in vltimum (dico autem primum, quod ipſum quidem de alio, de illo vero nihil aliud) ſi vtique hæc ſunt, & in negatione ſtabit.*

2 *Tripliciter namque monſtratur non exiſtens: aut enim cui quidem ipſum C. B. ineſt omni, cui verò ipſum B. ipſum A. nulli. Ipſius itaque B. C. & ſemper alterius diſtantiæ, neceſſe eſt progredi ad immediata: prædicatiua namque eſt hæc diſtantia: alterum verò manifeſtum, quòd ſi alij*

*alij non ineſt priori, vt ipſi D. hoc oportebit ipſi B. omni ineſſe. Et ſi rurſus alij priori ipſo D. non ineſt, illud oportebit ipſi D. omni ineſſe. Quare quoniam, * quæ rurſum eſt, via ſtat, & quæ deorſum ſtabit; & erit aliquid primò cui non ineſt.*

*al. l. quæ deorsũ eſt. via ſtat, & quæ ſurſum ſtabit.

Rurſum, ſi B. quidem omni A. ipſi verò C. nulli: ipſum A. eorũ quæ C. nulli ineſt. Rurſus hoc ſi oportet mõſtrare planum quòd aut per ſuperiorem modum monſtrabitur, aut per hunc, aut tertium. Primus igitur dictus fuit: ſecundus verò monſtrabitur. Sic autem vtique monſtraret, vt quòd D. ipſi quidem B. omni ineſt, ipſi verò C. nulli, ſi neceſſe eſt ineſſe aliquid ipſi B. Et rurſus ſi hoc ipſi C. non inerit, aliud ipſi D. ineſt, quod ipſi C. non ineſt. Igitur quoniam ineſſe ſemper ſuperiori ſtat, ſtabit & non ineſſe.* 3

*τῶν οὐ-δενί.

Tertius verò modus fuerat, ſi A. quidem B. omni ineſt, ipſum verò C. non ineſt. nõ omni ineſt C. cui A. Rurſus verò hoc, aut per ſuperius dicta, aut ſimiliter monſtrabitur. Illo quidem itaque modo ſtatur: ſin autem ſic, iterum accipietur B. ineſſe ipſi E. cui ipſum C. non omni ineſt. Et hoc rurſus conſimiliter. Quoniam autem ſuppoſitum eſt ſtari & deorſum, planum quòd ſtabit & C. non inexiſtens. 4

Manifeſtum autem quòd & ſi non vna via monſtretur, ſed omnibus, aliquando quidem ex prima figura, aliquando autem ex ſecunda, aut tertia, quòd & ſic ſtabitur: finitæ enim ſunt viæ: finita autem finities, neceſſe eſt, finita eſſe omnia. Quòd igitur in priuatione, ſiquidem & in eo quod eſt ineſſe ſtatur, manifeſtum. 5

Planum autem & in priuatiua Demonſtratione, &c. 1

Intentio Ariſt.

ARiſt. miro profectò ingenio in hoc capite probare intendit, quòd ſi prædicationes affirmatiuæ ſint finitæ ſurſum & deorſum, quòd erit impoſſibile Demonſtrationes negatiuas in infinitum procedere: & hoc per tres ipſas figuras oſtendit. Hoc eſt igitur quod dicitur (ſit igitur contingens) id eſt, ſupponatur ita eſſe, quòd nec ab vltimo ſurſum in infinitum

procedatur

procedatur affirmando, nec à primo deorſum deſcendatur. Explicat autem, per vltimum intelligi ſubiectũ quod de nullo prædicatur, per primum verò prædicatum de quo nihil aliud affirmatur. Hoc ſuppoſito etiam in negatiuis non erit Demonſtrationum infinitus proceſſus: quod ingenioſiſſimè oſtendit.

2 *Tripliciter autem monſtratur non eſſe, &c.*

In prima Figura nõ poſſe Demonſtrationẽ negatiuã in infinitum abire.

In triplici Figura poteſt negatiua demonſtrari: ſed de prima eſt argumentum primum, quod huiuſmodi eſt. Nõ poteſt demonſtrari negatiua niſi per medium, de quo maius extremum negetur in maiori, & quòd in minori de ſubiecto affirmetur: ſed ex ſuppoſitione eſt finitus numerus prædicatorum affirmatiuorum: ergo erit numerus finitus mediorum, per quæ in prima Figura negatiua demonſtratur.

Verbi gratia, ſi ſit demonſtranda, homo nõ eſt qualitas, demonſtrabitur per animal, de quo negetur qualitas, & quod affirmetur de homine, ſcilicet; nullum animal eſt qualitas; omnis homo eſt animal; ergo nullus homo eſt qualitas. Iterũ, ſi maior demonſtranda erit per aliquod de quo negetur qualitas, & quod affirmetur de animali, ac per conſequens, hoc etiam competet homini, ſcilicet viuens, ſic; nullum viuens eſt qualitas; mne animal eſt viuens; ergo nullum animal eſt qualitas. Iterum, ſi maior demonſtranda eſt, erit per ſuperius viuenti, ac perinde animali, & homini, de quo negetur qualitas, & hoc per aliud ſimile, ſed eſt finitus numerus eorum quæ de homine affirmantur ex ſuppoſitione: ergo iam ampliùs negatiua demonſtrari non poterit.

Dicit igitur Ariſtot. & facit in prima Figura ſyllogiſmum, nullum B. eſt A. omne C. eſt B. ergo nullum C. eſt A. Minor eſt finita ſecundum prædicationem ex ſuppoſitione; ergo & maioris erunt finitæ Demonſtrationes: nam ſi maior negatiua eſt probanda, erit per D. quod etiam ſit in C. & illud per aliud ſimile: ſed deorſum, id eſt, in minoribus affirmatiuis, ſtat numerus ergo & ſurſum in maioribus negatiuis; erit enim vltima indemonſtrabilis.

3 *Item ſi B. quidem in omni A. &c.*

In ſecunda Figura,

Hoc idem in ſecunda Figura probat: & ratio hæc eſt. In ſecunda figura non demonſtratur negatiua, niſi per medium quod de vna extremitate affirmetur: quòd ſi altera negatiua eſt demonſtranda, erit per medium, quod etiam de altera extremitate affirmetur aſcendendo: ſed in his affirmatiuis prædicatis, numerus eſt finitus: ergo etiam numerus talium mediorum

iorum ad negatiuas oſtendendas erit finitus.

Verbi gratia, ſi ſit demonſtranda, nulla qualitas eſt homo, in Cameſtres, erit per aliquid quod affirmetur de homine, ſic: omnis homo eſt animal; nulla qualitas eſt animal; ergo nulla qualitas eſt homo. Iterum ſi minor eſt demonſtranda, erit per aliquid quòd affirmetur de animali, & perinde de homine, vt potè viuens hoc modo: omne animal eſt viuens; nulla qualitas eſt viuens; ergo nulla qualitas eſt animal. Idem de illa minori: ſed finitus aſt numerus prædicatorum affirmatiuorum de vna extremitate: ergo & numerus mediorum negatiuarum demonſtrandarum.

Proponit igitur Ari. ſyllogiſmum in Cameſtres; omne A. eſt B; nullum C. eſt B; ergo nullum C. eſt A. Sumit minorem, dicens: aut eſt demonſtranda per primam Figuram, & ſic probatum eſt illas Demonſtrationes eſſe finitas: aut per tertiam, & idem poſteà probabitur: aut per ſecundam, & ſic probatur idem. Si enim demonſtrare oportet, nullũ C. eſt B. erit per D. quod affirmetur de B. ac perinde de A. & negetur de C. & ſi iterùm alia minor eſt probanda, nullum C. eſt D. erit per aliquid quod affirmetur de D. ac perinde de B. & A. & negetur de C. & ſic conſequenter: ſed finitus eſt numerus ſuperiorum, quæ affirmantur de A. ergo etiam erit finitus demonſtratiuorum eorum, quæ negantur de C.

Tertius autem modus, &c.

4 *In tertia Figura.*

Id oſtendit in tertia Figura, in qua medium eſt ſubiectum in vtraque propoſitione: & ratio hæc eſt. Negatiua non demonſtratur niſi ſumendo medium de quo affirmetur vna extremitas: ſed finitus eſt numerus ſubiectorum affirmatiuorũ: ergo erit numerus Demonſtrationum finitus: hæc enim figura ſumit medium deorſum, id eſt, ſub extremis, illæ ſurſum, id eſt extremum aliquod.

Verbi gratia ſit, ſubſtantia non eſt qualitas, concludenda in Felapton; ſumendum eſt aliquid de quo affirmetur ſubſtãtia, vt corpus, ſic; nullum corpus eſt qualitas; omne corpus eſt ſubſtantia; ergo ſubſtantia non eſt qualitas. Iterùm ſi maior in eadem Figura particulariter eſt concludenda, vel vniuerſaliter, quia eſt in materia neceſſaria, tunc ſub corpore oportet ſumere, ac perinde ſub ſubſtantia: ſed ex ſuppoſitione finitus eſt numerus deorſum affirmatiuorum: ergo ſiſtunt Demonſtrationes negatiuorum.

Proponit ergo Ari. ſyllogiſmum in Felapton: nullum B. eſt C; omne B. eſt A; ergo non omne A. eſt C. Tunc ſi maior iterùm

rium demonſtratur, aut erit per primam, vel ſecundam, vel tertiam Figuram; ſed in prima & ſecunda probatum eſt finiri numerum: erit ergo in tertia. Sed probatur quòd etiam in hac, oportebit enim ſumere E. quòd ſit ſub B. ac perinde ſub A. ſed iſte numerus eſt finitus: ergo & negatiuus. Omnes hæ rationes ſub hac continentur: non poteſt præmiſſa negatiua monſtrari, niſi per medium affirmatiuum de vna premiſſa extremitate: ſed ex ſuppoſitione tam deorſum, quàm ſurſum affirmatiuæ prædicationes ſunt finitæ: ergo ex tali etiam ſuppoſitione eſt finitus numerus negatiuarum Demonſtrationum.

Manifeſtum autem eſt, &c.

5 *Nota 1. Propoſitiones negatiuas eſſe mediatas, tũ ſubiecti, tũ attributi, tũ vtriuſque ratione. Nota 2.*

Vt ſenſus Ari. hic percipiatur, aduerte propoſitiones negatiuas mediatas eſſe quaſdam ratione ſubiecti, id eſt, quæ per medium ſuperius ſubiecto ad immediatas reducũtur; vt, nullus homo eſt qualitas: quaſdam mediatas ex parte prædicati, quæ per ſuperiora prædicati reducuntur; vt, nulla qualitas eſt homo: quaſdam ex parte vtriuſque, vt, homo non eſt lapis. Quæ mediatæ ex parte ſubiecti ſunt, per primam Figuram reducuntur, vt factum eſt ſuperiùs: quæ verò ex parte prædicati, per Cameſtres: quæ verò ex parte vtriuſque, per vtramque Figuram, vt notum eſt, primò reſoluitur in immediatas ex parte vnius extremi, poſteà ex parte alterius.

Aduerte præterea, quaſdam eſſe mediatas ex parte ſuperiorum, & tales per duas Figuras, primam, & ſecundam, reducũtur: quaſdam ex parte inferiorum: & hæ per tertiam: quaſdam ex parte vtriuſque, & huiuſmodi per plures figuras reduci debent. Vnde poteſt eſſe, quòd ſit aliqua propoſitio negatiua mediata ex parte ſubiecti & prædicati ſurſum & deorſum: & hæc per omnes figuras ad omnes immediatas reduci debet, vt animal non eſt color.

Poſſet quis dubitare, an talium ſint infinitę Demonſtrationes? Reſpondet Ariſt. quamuis non ſit vna via tales demonſtrandi, ſed modò per primam, modò per ſecundam, modò per tertiam Figuram oſtendantur, tamen ſunt Demonſtrationes finitæ, quia Figuræ ſunt finitæ, & ſingulæ ſingularum Demonſtrationes finitæ, finita autem finitæ ſæpius ſumpta finitum faciunt. Concludit, manifeſtum eſſe, ſtatum, id eſt, terminum eſſe in negatiuis, ſi in eſſe, id eſt, in affirmatiuis prædicationibus finis vtrinque eſt.

Quid

Quòd prædicationes affirmatiuæ non poſſunt in infinitum procedere.
Cap. XVIII.

QVòd autem in illis, logicè quidem ſpeculantibus, ita manifeſtum. In iis quidem igitur, quæ in eo quod quid eſt prædicantur, planum: ſi enim eſt definire, aut ſi cognoſcibile ipſum quod quid erat eſſe, infinita verò non eſt pertranſire, neceſſe eſt terminata eſſe, quæ in eo quod quid eſt prædicantur. 1

2 *Vniuerſaliter autem ſic* dicimus: eſt enim dicere verè, album ambulare, & magnum illud lignum eſſe, & rurſus lignum magnum eſſe, & hominem ambulare: ſed alterum eſt ita dicere, & illo modo: quando enim album eſſe dixero lignum, tunc dico quod cui accidit vt ſit album, lignum eſt. Sed non tanquam ſubiectum ligno album eſt: neque etenim album exiſtens, neque quòd eſt album aliquid, factum fuit lignum: quare non eſt niſi ſecundum accidens. Quando autem lignum album eſſe dixero, non quòd alterum quid eſt album, illi verò contingit lignum eſſe (veluti quando muſicum album eſſe dixero: tunc enim quòd homo albus eſt, cui contingit eſſe muſicum, dico) ſed lignum eſt ſubiectum, quod quidem & erat non alterum quid exiſtẽs, quàm quod lignum, aut lignum quoddam.*

* λέγομεν Gr.

3 *Si itaque oportet * nomina ponere ſit quidem ita dicere, prædicare; illo verè modo, aut nequaquam prædicare, aut prædicare quidem non ſimpliciter, ſecundum accidens autem prædicare. Eſto autem, vt quidem album, quod prędicatur; vt verò lignum, illud de quo prædicatur. Supponatur itaque prædicatum prædicari ſemper de quo prædicatur ſimpliciter, ſed non ſecundum accidens: ſic enim Demonſtrationes demonſtrant.*

* νομοθετῆσαι. Gr.

4 *Quare aut in eo quod quid eſt, aut quod quale, aut quãtum, aut ad aliquid, aut faciens, aut patiens, aut vbi, aut quando, cùm vnum de vno prędicatum fuerit.*

V *Amplius,*

5 *Ampliùs, ſubſtantiam quidem ſignificantia, quod illud, aut quod illud aliquid ſignificant, de quo prædicantur: quæcunque verò non ſubſtantiam ſignificant, ſed de alio ſubiecto dicuntur, quod non eſt, neque quod illud, neque quod illud aliquid, accidentia; quemadmodum de homine album: non enim eſt homo, neque quod album, neque quod album quid, ſed animal fortaſſe; quod quid enim animal eſt, homo eſt.*

Quæcunque verò non ſubſtantiam ſignificant, oportet de aliquo ſubiecto prædicari, & non eſſe aliquid album, quod non alterum quid exiſtens album eſt.

6 ** Species enim valeant: nanque & teretiſmata ſunt; & ſi ſunt, nihil ad ſermonem ſunt; Demonſtrationes enim de talibus * ſunt.*

* εἴδη, Ideæ.

* al. non ſunt.

7 *Ampliùs, ſi non eſt hoc huius qualitas, & illud huius, neque qualitatis qualitas, impoſſibile eſt mutuò prædicari ſic; ſed verum quidem dicere contingit, mutuò autem prædicari verè non contingit.*

8 *Aut enim vt ſubſtantia * prædicabitur, veluti ſi genus exiſtens, aut differentia prædicati. Hæc autem monſtrata ſunt, quòd non erunt infinita, neque deorſum, neque ſurſum, vt homo bipes, hoc animal, hoc autem alterum, neque animal de homine, hoc autem de Callia hoc de alio, in eo quod eſt quid: ſubſtantiam enim omnem eſt definire talem, infinita verò non eſt pertranſire intelligentem: quare neque ſurſum, neque deorſum infinita: illam nanque non eſt definire, de qua infinita prædicantur.*

* Argyr. addit: aut vt accidés.

9 *Sic itaque genera inter ſe non retrouerſum prædicabuntur: erit enim ipſum, quod ipſum aliquid eſt.*

10 *Neque vtique qualis, aut aliorum nullum, ſi non ſecundum accidens prædicatum fuerit: omnia enim hæc accidunt, & de ſubſtantiis prædicantur. Sed certè neque ſurſum infinita erunt: de vnoquoq; nanque prædicatur quod vtique ſignificat: aut quale quid, aut quantum quid, aut de talibus,*

talibus, aut quæ in ſubſtantia. Hæc autem determinata ſunt, & genera prædicamentorum determinata ſunt: aut enim quale, aut quantum, aut ad aliquid, aut faciens, aut patiens, aut vbi, aut quando.

Suppoſitum autem fuit, vnum de vno prædicari: ipſa 11 *verò de ipſis, quæcunque non quid ſunt, non prædicari; accidentia nanque ſunt omnia: ſed hæc quidem per ſe, illa autem ſecundum alterum modum. Hæc verò omnia de ſubiecto aliquo prędicari dicimus; accidens autem non eſſe ſubiectum aliquid: nihil enim talium ponimus eſſe, quod non alterum quid exiſtens dicitur, ſed ipſum aliis, & alia quędam de alio. Neque ſurſum itaque vnum de vno, neque deorſum ineſſe dicetur: de quibus enim dicuntur accidentia, quęcunque inſunt in ſubſtantia vniuſcuiuſque, hęc infinita non ſunt: ſurſum autem & ipſa quoque accidentia vtraque non infinita ſunt. Neceſſe eſt igitur eſſe aliquid, de quo primum aliquid prædicatur, & de hoc aliud, & hoc ſtare, & eſſe aliquid quod non ampliùs neq; de alio priori, neque de illo aliud prius prædicatur. Vnus igitur modus dicitur Demonſtrationis hîc.*

Ampliùs autem alius eſt, ſi de quibus priora aliqua 12 *prædicantur, eſt horum Demonſtratio. Quorum autem eſt Demonſtratio neque meliùs euenit ſe habere ad ipſa, quàm ſcire, neque ſcire ſine Demonſtratione. Si autem hoc per hæc notum, hæc autem non nouimus, neque melius nos habemus ad ipſa quam ſcire, neque quod per hæc notum ſciemus. Si igitur eſt aliquid ſcire per Demonſtrationem ſimpliciter & non ex quibuſdam, neque ex ſuppoſitione, neceſſe eſt ſtare prędicationes intermedias: ſi enim non ſtant, ſed eſt ſemper acceptio ad ſuperius, omnium erit Demonſtratio: quare, ſi infinita non euenit per tranſire, quorum eſt Demonſtratio, hæc non ſciemus per Demonſtrationem. Si igitur neque melius nos habemus ad ipſa, quàm ſcire, non erit aliquid ſcire per Demonſtrationem*

ſimpliciter,ſed ex ſuppoſitione.

Logicè igitur ex his quidem aliquis crederet de eo,quod dictum eſt.

13 *Reſolutoriè verò per hæc manifeſtum breuiùs, quòd neque ſurſum, neque deorſum infinita prædicata contingit eſſe in demonſtratiuis ſcientiis, de quibus conſideratio eſt: Demonſtratio namque eorum eſt, quęcunque per ſe inſunt rebus. Per ſe verò dupliciter ſunt:quæcunq; etenim in illis inſunt in eo quod quid eſt,& quibus ipſa in eo quod quid eſt inexiſtentibus ipſis, vt in numero impar, quod ineſt quid numero, ineſt autem ipſi numerus in ratione ipſius:& rurſus multitudo, aut diuiſibile in ratione numeri ineſt; horum autem neutra contingit infinita eſſe, neque vt impar numeri.*

14 *Iterùm enim in impari aliud eſſet, cui inerat exiſtenti. Hoc autem ſi ſit, primùm numerus inerit inexiſtentibus ipſi. Si igitur non contingit infinita talia eſſe in vno,neq; ſurſum erunt infinita:ſed neceſſe vtique omnia ineſſe ipſi primo,vt numero, & illis numerum: quare conuertentia erunt,ſed non ſupertendentia.*

15 *Neque etiam, quæcunque in eo quod quid eſt inſunt. Neque hæc infinita ſunt:neque enim eſſet vtique definire. Quare ſi prædicata quidem per ſe omnia dicuntur, hæc autem non infinita, ſtarent vtique quæ ſurſum: quare & deorſum. Si autem ſic,& quæ in medio *duobus terminis ſemper inerunt infinita.*

*al.l.duorum terminorum fuerint vtique ſinita.

Si verò hoc,planum iam, quòd neceſſe eſt Demonſtrationum principia eſſe,& non omnium eſſe Demonſtratio-
16 *nem:quod dicebamus quoſdam dicere à principio. Si enim ſunt principia, neque omnia demonſtrabilia, neque in infinitum iri poteſt. Eſſe enim vtrumuis horum, nihil aliud eſt,quàm eſſe nullam diſtantiam immediatam,& indiuiſibilem, ſed omnes diuiſibiles: intrò namque proiiciendo terminum,ſed non aſſumendo demonſtratur,quod demonſtratur.*

Quare ſi hoc in infinitum contingit ire contingeret vtique duorum terminorum infinita intermedio eſſe media: ſed hoc impoſſibile, ſi ſtant prędicamenta ſurſum & deorſum. Quòd autem ſtant, monſtratum fuit logicè quidem priùs, reſolutoriè verò nunc.

Sed quod in illis, iis quidem, &c. 1

CVm negatiuas Demonſtrationes ſiſtere, ſi affirmatiuæ prædicationes finitæ ſint, oſtenderit, nunc prædicationes haſce affirmatiuas non in infinitū poſſe procedere oſtendit. Ac primò præmittit tres ſuppoſitiones, ſecundò duas Logicas rationes adducit ad id probandum, tertiò ratione demonſtratiua idem probat. *Intentio Ariſt.*

Proponit igitur in illis, nimirum in affirmatiuis prædicationibus terminum eſſe (manifeſtum eſt iis qui logicè ſpeculantur) id eſt, per rationes logicas manifeſtum eſt: ſunt enim hæc verba continuata cum fine præcedentis capitis. Ac primò vnum augmentum facit pro prædicationibus ſubſtantialibus, non poſſe procedere in infinitum, ſi definitiones ſunt, ſicut reuerà ſunt, & ſi ſcientia eſt rerum, ſicut reuerà eſt: quòd ſi prædicata ſubſtantialia infinita eſſent, nec definitiones, nec ſcientiæ rerum eſſent: non enim infinitum cognoſci nec definiri valet: definitio autem per omnia prædicata eſſentialia danda eſt, aliter perfecta definitio non eſſet. Ariſt. non probat definitionem eſſe, quia eſt principium logicum, ob id pro petitione non neganda ſumit, & per ipſum probat.

Vniuerſaliter autem ſic dicimus. 2

Quia particulariter loqui videbatur, vniuerſaliorem de omni prædicatione ſermonem capit, ac ſuppoſitionem primam conſtituit. Triplex eſt prædicatio accidentalis: prima, cùm accidens de accidente prædicamus, vt album ambulat: altera, cùm de accidente ſubiectum prædicamus, vt magnum eſt lignum: tertia, cùm de ſubiecto accidens, vt lignum eſt magnum, homo ambulat.

Sed diuerſum eſſe docet, ſic aut illo modo dicere, nimirum cùm de accidente ſubiectum, aut de ſubiecto accidens prædicatur. Eſt autem diſcrimen: nam cum dico album eſſe lignum, dico quòd id cui accidit eſſe album, eſt lignum, ſed non quod ipſum album ſecundum ſe ſit ſubiectum ipſi ligno: ac ſi dicat, lignum non de albo ſecundum ſe dicitur, ſed ſe-

cundum id quod albo ſubſtat. Et hoc probat: nam ſi lignum diceretur de albo ſecundum ſe, tunc album diceretur factum eſſe lignum, ſicut lignum, quia ſecundum ſe album eſt, dicitur factum fuiſſe album, & ſubiectum quodque dicitur factum eſſe tale: at non dicitur, album factum eſt lignum, non ergo ſecundum ſe album ſubiicitur ligno.

Nota. Nota verba: per quod album eſt, intelligitur vniuerſaliter album: per quod album aliquod eſt, particulariter: vt ſit ſenſus, nec album in communi, nec in particulari dicitur factum eſſe lignum. At cùm dico, lignum eſt album, non dico quòd aliquid cui lignum inſit ſit album, ſed ipſum ſecundum ſe, nempe ſecundum quod lignum, aut lignum aliquod album eſt, & album factum eſt. Atque illo modo ſe habet prædicatio, cùm accidens de accidente prædicatur, non enim ſecundum ſe ſubiicitur, ſed ſecundum aliud, vt qui dicit album muſicum, dicit quod id cui album accidit, eſt muſicum, non quod ipſum album ſecundum ſe ſit muſicum.

Si igitur oportet nomina ponere, &c.

3 Vult Ariſt. quòd duæ prædicationes, nimirùm cùm accidens de accidente, aut ſubiectum de accidente prædicantur, aut non ſint prædicationes, aut ſecundum quid, id eſt, ſecundum accidens ſint prædicationes: reliquas verò eſſe ſecundum ſe, id eſt, ſimpliciter prædicationes, vt cùm album eſt prædicatum, lignum verò ſubiicitur. At quia nomen prædicationis omnes comprehendebat, dicit, quòd ſi licet nomina ponere, prædicatio dicatur ſola, quæ eſt ſecundum ſe, aut ſaltem ſupponatur, quandoquidem ſumus in materia Demonſtrationis, in qua non niſi ſecundum ſe prædicationes ſunt. Atque hæc eſt prima ſuppoſitio.

4 *Quare in eo quod quid eſt, &c.*

Altera ſuppoſitio eſt, prædicationes ſecundum ſe eſſe ſecundum decem prædicamenta ſolùm, videlicet ſecundum quantitatem, qualitatem, &c. cùm vnum de vno prædicamus: nam cùm plura ſimul de vno prædicamus, tunc tale prædicatum non ad vnum tantùm prædicamentum ſpectat.

Categorias accidentium poſſe vno modo ad ſubſtantiã conferri, Hìc aduerte, quòd prædicamenta accidentium dupliciter poſſunt comparari, vno modo ad ſubſtantiam, de qua in cõcreto prædicantur; & ſic faciunt prædicationes ſecundum ſe, ſed accidentales, id eſt, extra naturam ſubiecti: altero modo ſingula in ſe ipſis, vt cùm genera, & differentias accidentium de ſuis ſpeciebus prædicamus; & ſic faciunt prædicationes eſſentiales, ſicut cum ſubſtantiã de ſubſtantia prædicamus: at

vero

verò cùm inter ſe vnum prędicamentum de altero accidenti, aut ſubſtantia de accidenti prædicatur, tunc prædicationes ſunt ſecundum accidens, vt dictum eſt, non ſecundum ſe. *altero ad ea quæ quæque in ſe cõtinet.*

Amplius, ſubſtantiam quidem ſignificantia, &c.

5 Diſcrimen ponit inter prædicationes, in quibus ſubſtantiam de ſubſtantia, aut accidens de ſubſtantia prædicamus: ambæ enim ſunt ſecundum ſe. Eſt autem duplex diſcrimen.

Alterum, prædicata ſubſtantialia ſignificare eſſe ipſius ſubiecti, ſed differenter, quædam quod ſubiectum eſt, putà vniuerſaliter, cùm nempe conuertuntur cum ſubiecto, vt differentiæ, quædam quod aliquod eſſe eſt ſubiectum, id eſt, particulariter vt genus: non enim omne animal eſt ipſe homo, ſed aliquod: at verò accidentia nec quod ſubiectum eſt, nec quod aliquod ſubiectum eſt, id eſt, nec conuertibiliter, nec inconuertibiliter ſunt eſſe ſubiecti, vt album de homine.

Et nota quòd dicit, album de homine, vt indicet accidentia inter ſe etiã naturales, & eſſentiales prædicationes facere, ſicut cum ſubſtantiam de ſubſtantia prædicamus. Aduerte quòd dicit, hominẽ eſſe quod animal eſt, intellige tum, quod aliquod animal eſt, homo enim eſt particulare animal, dicit, forſan, propter Ideas Platonis, quas nondum reprehendit.

Alterum diſcrimen eſt, accidentia enim non ſecundum ſe prædicantur: ſed ſecundum ea quæ ipſis ſubſtant, vt dictum eſt, at ſubſtantiæ, cùm nihil illis ſubſtet, non ſecundum aliud, ſed ſecundum ſe prædicantur.

Species enim valeant, & genera, &c. 6

Poſſet quis exiſtimare, vt notant Themiſt. & Philop. accidentia ſecundum ſe prædicari cùm ſecundum ſe ſint abſtracta: nam album ipſam ideam albi, pulchrum ipſam pulchritudinem ſignificat. Reſpondet Ariſt. has ideas eſſe quid fictitium, & vanum, nec quicquam ad Demonſtrationem facere: ex illis enim quæ dictæ ſunt prædicationibus fiunt. Ob id dicit, ſpecies & genera, id eſt, ideæ valeant, recedant, & abiiciãtur: ſunt enim mõſtra, & quamuis eſſent, inutiles ad Demonſtrationes & prædicationes eſſent. Græcè dicitur τερετίσματα, quod nomen aliqui præcantus muſicorũ, quo ſe ad muſicam parant, ſignificare dicunt, ob id aliquid fidiũ in attrectationes vertunt: alij ſignificare dicunt cantus citadarum. Boe. vertit monſtra, alij portẽta, ſenſum potius attendẽtes, quã vocabuli ſignificationem: ſenſus enim eſt, eſſe quid fictum & vanum. *Nota de ideis.*

Amplius, ſi non eſt hoc huius qualitas, &c. 7

Tertia ſuppoſitio eſt, in qua, ſecundum Philop. vult oſten-

dere,cùm econtrà prædicamus ſubſtantiam de accidenti eſſe inordinatas, & innaturales prædicationes: & id peculiariter in vno prædicamento qualitatis oſtendit: quamuis poſſemus dicere cum Latinis,nomine qualitatis quodcunque accidens hîc intelligi.Dicit igitur Ariſt.cùm impoſſibile ſit duo adinuicem ſic ſe habere,quòd vnum alterius ſit qualitas & forma & hoc vice verſa illius forma, non erunt æquè prædicationes,quæ fiunt accidentis de ſubſtantia,& ſubſtantiæ de accidente:nam accidens eſt forma ſubiecti, nō autem ſubiectum accidentis.Prædicationes quidem erunt veræ,ſed non æquales:nam illæ naturales,hæ verò innaturales & indirectæ ſunt. Hoc etiam intellige in aliis prędicatis eſſentialibus generum, & differentiarum:non enim eſt æqua prædicatio ipſorum& ſubiectorum de ipſis,ob eandem rationem.

8 *An etiam ſicut ſubſtantia prædicabitur, &c.*

Nota ſummam probationis Ariſt.

Conſtitutis tribus ſuppoſitionibus proponit argumentum pluribus verbis,quàm forſan opus eſſet. Breuiter autem hoc argumentum eſt,quo probat nec in prædicationibus per accidens eſſe proceſſum infinitum.Aut prædicationes iſtæ ſunt ſecundum ſubſtantiam, in quibus ſubiectum eſt genus,aut differentia prædicati,vt animal eſt homo, rationale eſt homo:aut ſunt per accidens, in quibus ſubſtantia de accidentibus prædicatur,vel econtrà: aut per accidens, in quibus accidens de accidenti prædicatur. Sed omnes hæ ſunt finitæ tam ſurſum,quàm deorſum:& probatur,nam primæ ſunt finitæ,cùm genera & differentiæ ſint finita; vt enim prædicationes directæ generum & differentiarum finitæ ſunt, (cùm aliàs non eſſet definitio) ita etiam ſunt indirectæ eorundem prædicationes finitæ,ſimiliter ſecundæ: nam accidentia, quæ prædicantur de ſubſtantia,ſunt finita,cùm ſint nouem genera,& vnumquodque finitas differētias & genera habeat.Ergo erunt etiam finitæ prædicationes ſubſtantiæ de accidentibus, ſimiliter tertiæ: nam accidentia ipſa diuerſorum generum non prædicantur ſecundum ſe, ſed ſecundum ſubiectum cui inſunt,vt dictum eſt:ſed ſubiectum finitum eſt, nempe ſubſtantia,cui finita inſunt accidentia: ergo tales prædicationes erunt finitæ. Vnde patet, non ſolùm per accidens, ſed per ſe prædicationes finitas eſſe, cùm tot ſint, quot prædicamenta ſunt:hæc autem omni ex parte ſunt finita. Hæc eſt ratio Ariſtot.breuiter collecta.Ipſius verba explicemus.

Cùm oſtendiſſet non æquè prędicari ſubſtantiam de accidenti,& accidens de ſubſtantia, dicit etiam, cùm ſubſtantiæ inter

inter ſe prædicantur, hoc idem euenire, vt non ſit æqualis prędicatio: vt cùm genus aut differentia ſubiiciuntur prædicato cuius genera ſunt aut differentiæ. Et quamuis interrogatoria ſint verba, ſenſus tamen eſt affirmatiuus. Poſteà adiungit, talia, cùm ſint in quid eſt, non eſſe infinita; aliàs nihil definiri aut intelligi poſſet. Dicit autem non eſſe infinita ſurſum, vt dicamus homo eſt bipes, & hoc nempe bipes, eſt animal, & hoc, nempe animal, aliud quid; & ſic conſequenter: ſimiliter non eſſe infinita deorſum, vt animal de homine homo de Callia; & ſic conſequenter: finitum eſt enim vtrũque extremũ.

Sic igitur genera non æqualiter, &c. 9

Poſtquàm oſtendit, in ſimilibus prædicationibus non eſſe proceſſum in infinitum, monſtrat tales non eſſe æquales cum his, in quibus genera de ſpeciebus prædicantur. Et hoc probat de genere: & ſenſus clarus eſt, verba tamen obſcuriſſima. Senſus iſte eſt; genus particulariter ineſt ſpeciei, id eſt, aliquod animal ineſt homini, non tamen omne animal: at ſpecies vniuerſaliter ſubſtat generi: non ergo erit æqualis prædicatio, niſi velis quòd idē ſit quod particulariter prædicatur, & quòd vniuerſaliter.

Dicit ergo (erit ipſum) id eſt, genus erit vniuerſaliter ſpecies, cùm dicitur, animal eſt homo (quod quidem) id eſt, quæ ſpecies (quod ipſum aliquod eſt) id eſt, eſt ipſum genus particulariter. Speciem autem vniuerſaliter de genere non intelligas prædicari: ſed idem eſt dicere, quòd genus eſt vniuerſaliter ſpecies, & quòd genus vniuerſaliter de ſpecie prædicetur ſimiliter, idem eſt, quòd ſpecies ſit genus particulariter, & quòd ſpecies de genere particulariter prædicetur. Atque hæc eſt prima pars argumenti, vt ſuprà declaraui. *Nota locutiones Logicas.*

Neque tamen de qualitate, aut aliorum nullo, &c. 10

Secundam argumenti partem proponit, nempe quòd in prædicationibus ſecundum accidens, quibus ſubſtantia de accidenti prædicatur, non ſit proceſſus infinitus. Et primò oſtendit eſſe ſecundum accidens: nam accidentia potiùs de ſubſtantia, quàm de accidenti ſubſtantia prædicantur. Quòd verò hæ finitæ ſint, patet: nam accidentia non ſunt niſi finita, nempe nouem genera, & ſingula in vnoquoque genere finitas habent differentias & genera, vt probatum eſt. *Secunda pars ratio. Ariſt.*

Suppoſitum autem fuit, &c. 11

Tertia argumenti pars hæc eſt, nempe cùm accidentia ad inuicem prædicantur, quæ non ſunt ordinara eſſentialiter (nã de his dictum eſt in prima parte) talia non prædicantur, niſi *Tertia pars ratio. Ariſt.*

quæ ad aliquid ſunt, id eſt, niſi in concreto cum ſubiecto accipiantur: non enim albedo, dulcedo, ſed album dulce dicitur. Cùm igitur hæc non niſi ſecundum ſubiectum prædicentur (ſunt enim aliter accidentales, quam cùm accidens de ſubſtantia prædicatur, vt dictum eſt) ſubiectum autem, nempe ſubſtantia ſit finitum, & accidentia quæ ei inſunt finita ſint, tales etiam prædicationes finitæ erunt. Atque hæc eſt ratio prior, qua probatur in affirmatiuis prædicationibus non eſſe infinitum proceſſum.

12 *Adhuc autem alius, ſi de quibus, &c.*

Ad vltimã rationem præmittuntur tria ſuppoſita. Poſterior ratio eſt ad idem oſtendendum, ſuppoſitis tribus. Primò, cùm aliqua concluſio eſt mediata, poteſt demonſtrari. Secundò, talis concluſio non ſcietur quouſque demonſtretur: non enim contingit ſcire mediata, niſi per Demõſtrationem. Tertiò, nunquam ſcitur concluſio, quouſque ſciamus præmiſſas, vel earum meliorem diſpoſitionem habeamus, quàm ſit ſcientia: eſt enim intellectus principiorum, vt dictum eſt.

Ratio ipſa. His ſuppoſitis, eſt ratio Ariſtot. iſta concluſio mediata poteſt ſciri ac per Demonſtrationem cognoſci: ſed niſi principia eſſent, impoſſibile eſt talem concluſionem cognoſcere: non ergo proceſſus infinitus. Minor patet, quia nunquam ſciemus præmiſſas demonſtrabiles: ſi ergo non ad vltimas ſimpliciter perueniatur, ſolùm eſt ſcientia ex ſuppoſitione; & ita nunquam quod ſimpliciter demonſtrabile eſt, per Demonſtrationem ſimpliciter cognoſcemus, quod eſt impoſſibile.

Datarum rationum examen. Has vtraſque rationes vocat Ariſto. logicas, priorem quidem, quia communis eſt non ſolùm propoſitionibus per ſe, ſed omnibus: poſteriorem verò, quia, vt dicit Alex. procedit ex ſuppoſitione, nempe ſupponit quòd ſit Demonſtratio, vel forſan quia non à priori & ex cauſis procedit.

13 *Analyticè autem manifeſtum eſt, &c.*

Tertia pars cap. Hæc eſt tertia capitis pars, in qua Ariſt. analyticam, id eſt, demonſtratiuam rationem adducit ad idem probandum, qua ſe breuiùs id probaturum dicit: Ratio autem hęc eſt. Demonſtratio conficitur ex propoſitionibus per ſe: ſed in talibus non eſt proceſſus infinitus: ergo nec in propoſitionibus demonſtratiuis. Minorem probat, diſtinguendo per ſe in ea quorum prædicata ſunt de ſubiectorum definitione, & ea quorum ſubiecta ſunt de definitione prædicatorum, nempe quæ ſunt per ſe primo, aut ſecundo modo. Et ponit exempla: impar enim ineſt numero per ſe ſecundo modo; magnitudo verò & diuiſibile inſunt numero primo modo, ſunt enim ipſius genera.

Poſteà

Poſteà dicit (horum neutra contingit infinita eſſe) quæ verba dupliciter exponit Philop. Primò vt ſit ſenſus (horum neutra) nimirum, nec diuiſibile, nec magnitudo, quæ genera ſunt numeri, contingit in infinitum progredi: nam poſteà adiunxit, neque vt impar numero, id eſt, nec etiam per ſe ſecundo modo infinita ſunt. Altero modo etiam exponit, vt ſit ſenſus (horum neutra) id eſt, nec quæ per ſe primo modo, nec quæ ſecundo modo infinita ſunt: & poſteà per repetitionem adiunxit, nec impar numero, quia de his quæ ſunt per ſe ſecundo modo incipiebat probare.

Verborum Ariſt. expoſitio.

Iterum enim ſi impari aliud inſit, &c. 14

Prima expoſitio.

Probat, quæ ſunt per ſe ſecundo modo non eſſe infinita. Et aliquot interpretes volunt vt ſic ſit probatio; ſi huic ſubiecto inſunt paſſiones in infinitum, ſequitur, vt ſicut prima immediatè ineſt, ſubiecto, & per ipſum definitur, ita ſecunda inerit immediatè primæ, & per ipſam definietur, & conſequenter per ſubiectum, & pari modo tertia ſecundæ, & quarta tertiæ, & ſic erit proceſſus in infinitum in prędicatis definitiuis quod impoſſibile eſt, vt probatum eſt; ſemper enim ſuperiora per omnia antecedentia definiri debent.

Hæc explicatio non placet Philo. & meritò: nam cùm non priora per poſteriora, quæ in infinitum procedunt definiantur, ſed è contrario ſequentes paſſiones per antecedentes, hæ autem ſemper finitæ ſint à ſubiecto incipientes, nunquam dabitur paſſio cuius quidditatiua prædicata procedant in infinitum.

Secunda expoſitio & melior.

Proinde aliter exponit, quo etiam modo exponit Themi. quòd ſi paſſiones in infinitum procederent, cùm actu ſit paſſio in ſubiecto erunt in ſubiecto vno infinitæ paſſiones: quo dato ſequitur non eſſe ſcientiam, cùm ſcientia ex paſſionum ſubiecti cognitione oriatur, infinita autem cognoſci non valent. Aduerte literã: inquit (cùm impar inſit numero, ſi aliud etiam per ſe ineſt impari, cui exiſtenti per ſe impari ipſum impar inerat) id eſt, erat de definitione ipſius: vt ſit ſenſus, ſi aliquid inſit impari, de cuius definitione ipſum impar ſit, tanquam eius quod ipſi per ſe ineſt, vt paſſio, primùm, vt vult Philop. concludit, quòd erit etiam in numero: nam numero ineſt paſſio, & quæ inſunt paſſioni inſunt ſubiecto, ac proptereà iſta ſunt in ipſo numero: ſi ergo illa ſunt infinita, erunt in vno infinita; quod impoſſibile eſt, quamuis iſta conuertibilia ſunt.

Neque tamen quæcunque ſunt in eo, &c. 15

Quòd verò, quæ ſunt per ſe primo modo infinita non ſint: probat,

probat, quia non eſſet aliàs definire, vt ſuperiùs eſt dictum, vnde concluditur, quòd nullo modo erunt infinita nec ſurſum, nec deorſum, nec inter extrema determinata contingit infinita intermedia ſumere.

16 *Si verò hoc manifeſtum, &c.*

Duo hoc loci corollaria in Ariſt.

Ex his omnibus concludit duo Ariſt. alterum eſſe principia Demonſtrationum vltima & immediata: alterum quòd non omniũ eſt Demonſtratio, quòd in principio, nempe cap. 3. aliquos aſſerere dictum eſt. Aſſerere autẽ omnium eſſe Demonſtrationẽ, eſt aſſerere, nihil eſſe ſine medio, ſed omnia mediata. Et hoc oſtẽdit: nam non demonſtramus aſſumendo, id eſt, per medium ſuperius extremitatibus, ſed intus mittendo, id eſt per medium intra ipſas extremitates: vt homo eſt riſibilis, demonſtratur per animal rationale medium inter hominem & riſibile: & ſic oſtenditur omnis affirmatiua. Si igitur omnia mediata monſtrabilia ſunt, nihil eſt immediatum; & ita inter duo extrema ſubiectum nempe & prædicatum media ſunt infinita: quod impoſſibile eſt, cùm prædicationes terminentur ſuperiùs, & inferiùs, vt hactenus probatum eſt.

Quo pacto mediatæ propoſitiones ad immediatas deduci poſſint. Cap. XIX.

1 *Monſtratis autem his, manifeſtum eſt, quòd ſi aliquid idem duobus inſit, vt A. & ipſi C. & ipſi D. cùm non prædicetur alterum de altero, aut nullo modo, aut non in omni: quod non ſemper ſecundum commune aliquid inerit, vt æquicruri, & gradato hoc, quod eſt duobus rectis æquales habere, ſecundum commune aliquod ineſt, ſecundum quod enim figura quædam ineſt, & nõ ſecundum quod alterum. Hoc autem non ſemper ita ſe habet: ſit enim B. ſecundum quod A. ipſi C. D. ineſt; planum igitur erit, quòd & B. ipſi C. & D. ſecundum aliud commune, & illud ſecundum alterum: quare inter duos terminos infiniti vtique inciderent termini: ſed impoſſibile. Secundum igitur commune aliquid ineſſe, non neceſſarium eſt ſemper idem pluribus: ſiquidem erunt* mediata interualla.*

*a. l. immediata. a. a. infinita.

In

In eodem tamen genere & ex iiſdem indiuiduis neceſſe eſt terminos eſſe: ſiquidem ipſum commune erit ex ijs, quæ per ſe inſunt: non enim erat ex alio genere in aliud tranſcendere, quæ monſtrantur. 2

Manifeſtum autem, & quòd quando A. inſit B. ſiquidem eſt aliquid medium, eſt monſtrare quod A. ineſt B. & elementa huius ſunt hæc, & tot quot media ſunt: immediatæ namque propoſitiones elementa ſunt, aut omnes aut vniuerſales. Si autem non eſt aliquod medium, non amplius eſt Demonſtratio: ſed in principio via eſt hæc. 3

Conſimiliter autem & ſi A. ipſi B. non ineſt, ſi quidem eſt quoddam aut medium, aut prius, cui non ineſt, eſt Demonſtratio: ſi autem non, non eſt: ſed principia & elementa tot ſunt, quot termini. Horum namque propoſitiones principia Demonſtrationis ſunt: & quemadmodum nonnulla principia ſunt indemonſtrabilia, quòd eſt iſtud hoc, & ineſt iſtud huic, ita & quòd non eſt iſtud hoc, neque ineſt iſtud huic. Quare, hæc quidem eſſe aliquid, illa autem non eſſe aliquid, erunt principia.

Quando autem opus ſit monſtrare, accipiendum eſt, quod de B. prædicatur primò. Sit C. & de hoc conſimiliter A. & ita ſemper procedenti nunquam extra ipſum propoſitio, neque exiſtens accipitur ipſius A. in demonſtrando: ſed ſemper medium condenſatur, quouſque indiuiſibilia fiant & vnum. Eſt autem vnum, quando immediatum factum fuerit, & vna propoſitio ſimpliciter, quæ immediata. Et quemadmodum in alijs principium ſimplex; hoc autem non idem vbique, ſed in pondere quidem mina, in cantu verò* dieſis, illud autem in alio; conſimiliter in ſyllogiſmis ipſum vnum eſt oppoſitio immediata, in Demonſtratione verò ac ſcientia intellectus.* 4

* a.l. ipſius Ariſt. non meminit.

* Dieſis eſt primus ſenſibilis ſonus, vel ſemitoniũ.

In monſtratiuis igitur ſyllogiſmis ipſius inexiſtentis, nihil extrà cadit.

In priuatiuis verò, vbi quidem quod oportet ineſſe, nihil

nihil extrà hoc cadit:vt ſi A.ipſi B.per C.nõ ineſt: ſi enim omni quidem B.C. ineſt, A. verò ipſum C. nulli rurſus ſi opus fuerit,quod A.C.nulli ineſt medium accipiendum eſt ipſius A. & C.& ita ſemper progredietur.

6 *Si autem oportuerit monſtrare,quòd D.ipſi E.non ineſt, eò quòd C.D.quidem enim ineſt. E.verò nulli, aut non omni, nunquam cadit extra E: hoc autem eſt, cui non oportet ineſſe*. In tertio autem modo, neque à quo oportet,neque quod oportet priuare,nunquam extra ibit.*

*a.l. A negatiuis tertia figura neutrũ extremorum ibit.

Monſtratis autem his,&c.

Ex his,quæ actenus diſcuſſa ſunt,Ariſtot. cap.iſto aliquot infert dicta: quorum primum eſt, cùm aliquod commune
1 ineſt duobus vel pluribus, quorum alterum de altero non
Primum dictum. prædicatur, aut ſaltem non vniuerſaliter prædicatur, non ſemper per aliud commune medium ineſt.

Verbi gratia,habere tres angulos æquales duob.rectis ineſt quidem iſoceli, & iſopleuro per aliud commune, nempe vt figura quædam,ſcilicet triangulus,ſunt,& triangulus ſine alio modo ineſt illis. Id probat ex his quæ dicta ſunt:nam inſit A. commune in C. & D. per aliud commune B. ſi hoc per aliud illis ineſt,& iterùm hoc per aliud in infinitum, inter duo extrema,putà A.& C.D. erunt infinita media, quod impoſſibile eſſe probatum eſt: dabitur igitur aliquid commune, quod inſit immediatè pluribus.

2 *In eodem genere,& ex eiſdem.*

Nequis exiſtimaret, mediatè commune omne ineſſe, quia nunquam deeſt medium propoſitionem ſyllogizandi quancunque, dicit ſe de mediis veris, & propriis loqui, quæ ſunt eiuſdem generis cum atomis, id eſt, extremis: nam Demonſtratio non tranſcendit genera, ſed ex propriis procedit, vt dictum eſt: non autem commune ſemper per medium proprium ineſt;de hoc enim eſt ſermo.

3 *Manifeſtum eſt, autem,&c.*

Secũdum dictum. Ponit ſecundum dictum. Cum aliqua propoſitio medium habet, erit quidem Demonſtratio; & etiam quot ſunt media ſurſum,tot erunt propoſitiones per quas fient Demonſtrationes: nam ex ſingulis mediis compoſitis cum extremitatibus fiunt propoſitiones ad demonſtrandum binæ:atque tales pro-
Principia poſitiones immediatę dicuntur principia & elemẽta Demonſtratio

ſtrationum. Dicit autem, quòd non omnes immediatæ dicuntur elementa, ſed vniuerſales: nam ſingulares, quibus inductione immediatas propoſitiones probamus, licèt immediatæ etiam ſint, non dicuntur elementa demonſtrationum. Vel forſan dixit hoc, quòd non quæcunque præmiſſæ dicuntur elementa & immediatæ, ſed vniuerſales, id eſt, dignitates communes in quas vltima fit Demonſtrationum reductio. Hoc idem in negatiuis docet eſſe. Cùm verò propoſitio medium non habet, iam ampliùs non fit Demonſtratio: vnde concludit tot eſſe principia, & elementa alicuius, quot ſunt media; & tot ſunt propoſitiones. Nam ex illis fiunt propoſitiones, quæ principia ſunt: & ſicut in affirmatiuis datur vltima & immediata propoſitio, ita & in negatiuis: & ſic erit principium negatiuum vltimum; ſicut etiam eſt affirmatiuum. *& elementa Demonſtrationũ.*

Cùm igitur indigeat monſtrare aliquid, &c.

4 *Tertium dictum.*

Tertium dictum eſt. Cùm aliquid affirmatiuũ prima figura concludit debet, oportet mediũ ſumere quod ſit ſuper minus extremum, & inferius maiori; nunquam tamen ſuperius erit maiori extremo. Dico autem, quod ſit ſuper minus extremum immediatè: & ſic oportet procedere, quouſque ad immediata perueniatur, quod vocatur denſari, vt ſuperius dictum eſt.

Verbi gratia ſi debet probari, omnis homo eſt ſubſtantia, ſumatur proximum homini, animal; & iterùm ſi debet probari, animal eſt ſubſtantia, ſumatur viuens, proximũ animali; & ſic conſequenter: non autem ſumatur aliquid extrà, id eſt, ſuperius maiori extremo, nec remotum à minori: non enim per corpus probabitur omnis homo eſt ſubſtãtia, ſed per proxima, donec denſando perueniamus ad corpus immediatum ſubſtantiæ.

5

Hoc eſt igitur, quod dicit (cùm monſtrandum eſt aliquid, ſumatur primum) id eſt, proximum B. id eſt, ſubiecto, (non autem quid extrà) id eſt, ſuperius maiori, vel remotum minori (quamuis eſſe ipſius A. demonſtretur) id eſt, quamuis prædicatum de ſubiecto demonſtretur, oportet proximum ſubiecto ſumere ad id demonſtrandum, donec perueniatur ad immediatum & primum, quòd eſt propoſitio immediata. Nam in vnoquoque genere ſemper datur vnum, quod ſit primum & ſummum eorum quæ ſunt in illo genere. Nam ſemper quæ ſub aliquo communi ſunt genere, ab vno debent dependere primo, ſiue in ſuo eſſe, ſiue in ſui cognitione, ſiue in ordine ſuæ perfectionis: vnde ſicut in menſuris ad vnam vltimam peruenitur, putà Mina, & in Muſica ad Dieſim, id eſt, ſemitonium *Quæ ſub aliquo cõmuni ſunt genere, ab aliquo primo depẽdere, tũ in*

eſſe, tũ cognitione, tũ ordine ſuæ perfectionis. mitonium minus, & non eſt vlterior progreſſus; ſic in demoſtratiua ſcientia ad intellectum, quæ eſt cognitio principiorium, & in ſyllogiſtico diſcurſu, Demõſtrationem ad vltimas propoſitiones ſecundum ſe immediatas peruenire neceſſariũ eſt. Vnde concludit (quòd in cooſtenſiuis) id eſt, affirmatiuis ſyllogiſmis, eius quod eſt, id eſt, concluſionis affirmatiuæ, (nam oſtenſiuus ſyllogiſmus etiam eſt negatiuus; ob id addit, eius quòd eſt, vt limittet ad affirmatiuos) nihil cadit extrà, id eſt, medium non eſt ſuperius vtraque extremitate, vt dictum eſt.

5 *Sed in priuatiuis vbi, &c.*

Quartũ dictum. Quartum dictum eſt, in negatiuis ſyllogiſmis tam primæ quàm ſecundæ figuræ, in propoſitione affirmatiua extremum non eſſe extra medium, id eſt, ſuperius ipſo: nam medium debet affirmari vniuerſaliter de extremo in vna propoſitione: vt ſi A. negari de B. probandum eſt per C. tunc B. non erit ſuperius C. nam affirmatur C. de B. in minori in prima figura, de C. verò negatur A.

6 *Iterùm ſi indigeat, quod, &c.*

Hoc idem docet fieri in proſyllogizanda maiori, nullum C. eſt A. ſumendum enim eſt medium ſuperius C. in minori proſyllogiſmo, & ſic in aliis proſyllogiſmis negatiuis fieri debet.

7 *Si verò indigeat monſtrare, &c.*

Hoc idem oſtẽdit in ſecunda figura vt ſi monſtraret, oportet nullum E. eſſe D. in Cameſtres vel Baroco, tunc ſumere oportet medium, quod de omni D. prædicetur affirmatiuè in maiori, ac ob id erit ſuperius illo; de nullo verò E. ſi fuerit in Cameſtres, vel de aliquo non, ſi in Baroco; minor enim vnius eſt vniuerſalis, alterius verò particularis, ſed vtraque negatiua, cui medium oportet non ineſſe. Semper ergo in affirmatiua primæ & ſecundæ figuræ propoſitione nunquam extremum erit extra medium: at in tertia figura mediũ non erit ſuperius vlla extremitate: nã debet vtrique ſubiici: in prima ergo medium non erit extra maius extremum; in ſecunda vnum extremum non erit extra medium, putà in affirmatiua propoſitione: in tertia verò medium nõ erit extra extremum vtrumque, cùm vtrique ſubiiciatur.

Demon

Demonſtrationem vniuerſalem particulari eſſe præſtantiorem.

Cap. XX.

CVm verò ſit demonſtratio, hæc quidem vniuerſaliter, illa verò ſecundum partem, & hæc quidem prædicatiua, illa verò priuatiua, dubitatur vtra melior ſit: conſimiliter autem & de ea, quæ demonſtrare dicitur, & de ducente ad impoſſibile demonſtratione.

Primum igitur conſiderabimus de vniuerſali & particulari, hoc autem cum declarauerimus, & de ea quæ monſtrare dicitur, & de ea, quæ ad impoſſibile, dicemus.

Videtur igitur fortaſsè aliquibus ita conſiderantibus, eam ſecundum partem eſſe meliorem: ſi enim ſecundum quam magis ſcimus demonſtrationem, melior eſt demonſtratio (hæc enim eſt virtus demonſtrationis:) magis autem ſcimus vnumquodque, cùm ipſum ſciamus ſecundum ſe, quam quando ſecundum aliud, vt muſicum Coriſcum, quãdo quod Coriſcus muſicus eſt, quàm quãdo quod homo muſicus eſt: ſimiliter autem & in aliis. Vniuerſalis autem, quod aliud non, quod ipſum contingit, monſtrat, vt quod æquicrus non quod æquicrus, ſed quod triangulus: quæ verò ſecundum partem, quod ipſum, monſtrat, ſi igitur melior quidem, quæ ſecundum ipſum, talis autem quæ ſecundum partem: vniuerſali magis, & melior vtique ſecundum partem eſt, demonſtratio erit.

Amplius, ſi vniuerſale quidem non eſt aliquid præter 3
ſingularia, demonſtratio verò opinionũ facit eſſe aliquid hoc ſecundum quod demonſtrat, & quandam naturam eſſe in entibus talem: vt trianguli præter quoſdam, & figuræ præter quaſdam, & numeri præter quoſdam numeros: melior autem, quæ eſt de ente: quàm quæ de non ente.

Et propter quam non decipietur, quam propter quam 4
decipietur: vniuerſalis autem eſt talis, (procedentes enim

monſtrant, quemadmodum de proportionato, vt quod vtique ſit aliquid tale erit proportionatum) quod neque linea, neque numerus, neque ſolidum, neque planum, ſed præter hæc aliquid.

5 *Si igitur vniuerſalis quidem magis hæc, de ente autẽ minus, quam particularis, & facit opinionem falſam peior vtique eſſet vniuerſalis, quàm particularis.*

6 *Et primum quidem nihil magis in vniuerſali, quàm in particulari, altera ratio eſt: ſi enim quod duobus rectis in eſt, non in quantum æquicrus, ſed inquantum triangulus, noſcens, quid æquicrus minus nouit inquantum ipſum, quam qui nouit, quod triangulus: & omninò ſi nõ quidem ſecundũ quod ſit triangulus poſtea monſtrat, non erit vtique demonſtratio, ſin autem nouit vnumquodque, inquãtum vnumquodque ineſt, magis nouit, ſi itaque triangulus in plus eſt, & eadem ratio, & non ſecundum æquiuocationem triangulus, & ineſt omni triangulo hoc, quod eſt duos, non triangulus inquantum, æquicrus, ſed æquicrus inquãtũ triãgulus habet tales angulos: quare qui vniuerſaliter ſcit, magis nouit ſecundum quod eſt, quã qui ſecũdum partem: melior itaque vniuerſalis, quã particularis.*

7 *Amplius ſiquidem eſſet aliqua ratio, & non æquiuocatio, vniuerſale vtique nihil minus eſſet quibuſdã particularibus: ſed & magis quanto incorruptibilia in illis ſunt, quæ verò particularia corruptibilia magis.*

8 *Præterea nulla neceſſitas eſt ſuſpicari aliquid eſſe hoc præter hæc, & quòd vnum ſignificat nihil magis, quã in aliis quæcunque non aliquid ſignificant, ſed aut quale, aut ad aliquid, aut facere: ſi igitur eſt non demonſtratio cauſa, ſed qui audit.*

9 *Amplius ſi demonſtratio quidem eſt ſyllogiſmus monſtratiuus cauſæ, & ipſius propter quid, vniuerſale autem magis eſt cauſa: cui enim per ſe ineſt aliquid, hoc idẽ ipſi cauſa eſt, vniuerſale autem primum, cauſa igitur vniuerſale*

ſale eſt,quare & demonſtratio melior: magis enim cauſa & ipſius propter quid eſt.

Præterea vſque ad hoc quærimus propter quid, & tunc opinamur ſcire, quando nõ ſit aliquid aliud quã hoc aut factum aut exiſtens: finis enim & terminum ipſum extremum iam ſic eſt. Vt cuius gratia venit? vt accipiat argentum: hoc autem? vt reddat, cui debet: hoc autem? ne iniuſtitiam committat, & ita procedentes, quando nõ amplius eſt propter aliud, neque alterius cauſa propter hoc, ſicut finem dicimus veniſſe, & eſſe, & fieri, & tunc cognoſcere, maximè propter quid venit, ſi autem ſimiliter ſe habet in omnibus cauſis, & iis, quæ ſunt propter quid, in iis verò, quæcunque ſunt cauſæ ſic: ſicut, cuius cauſa ſic nouimus maximè, & in aliis: igitur tunc maximè ſcimus, quando non amplius inſit hoc, quoniam eſt aliud, quando igitur cognoſcimus, quod quatuor exteriores ſunt æquales, quoniã æquicrus, adhuc deficit, propter quid æquicrus? quoniam triangulus: & hoc quoniã figura rectilinea, ſi autẽ hoc non amplius propter aliud erit, tunc maximè ſcimus, & vniuerſale eſt tunc, vniuerſalis igitur melior eſt. 10

Amplius quæcunque magis particularia ſunt, in infinita incidunt, vniuerſalis verò in ſimplex & terminum: ſunt autem infinita quidem non ſcibilia: inquantum autem finiuntur ſcibilia, inquantum igitur vniuerſalia magis ſcibilia, quàm inquantum particularia demonſtrabilia igitur magis, quæ vniuerſalia ſunt, demonſtrabilium verò magis, magis eſt demõſtratio, ſimul enim magis quæ ad aliquid exiſtunt: melior itaque eſt vniuerſalis, quoniã & magis eſt demonſtratio. 11

Amplius ſi eligibilior ſit illa, ſecundum quam hoc & aliud, quam illa, ſecundum quam hoc ſolum nouit: qui verò vniuerſalem habet, nouit: & quod ſecundum partem, hic autem vniuerſale non nouit: quare & ſic vtique eligibilior erit. 12

13 *Amplius autem ſic: vniuerſale enim magis ſcire eſt eo quod monſtratur per medium quod eſt proximus principio, valdè autem proximum eſt immediatum, hoc verò principium. Si igitur quæ ex principio eſt ea, quæ non ex principio, aut quæ magis ex principio eſt ea, quæ minus certior eſt demonſtratio, eſt autem talis, quæ vniuerſalior, melior vtique eſſet vniuerſalis: veluti ſi oporteret demonſtrare A. de D. per media, in quibus B.C. ſuperius, itaque B. eſt, quare quæ per hoc vniuerſalior eſt. Sed ex iis, quæ dicta ſunt, nonnulla Logica ſunt.*

14 *Maximè autem manifeſtum quod vniuerſalis eſt potior, quoniam propoſitionum priorem quidē habentes, nouimus quodammodo & poſteriorē, & habemus potentia, vt ſi quis nouit, quod omnis triangulus habet tres duobus rectis æquales, nouit quodammodo & æquicrurem, quod duobus rectis eſt potētiā & ſi non nouit æquicrurē quod triangulus ſit: qui verò hanc habet propoſitionem, vniuerſalem, nullo modo nouit, neque potentia, neque actu.*

15 *Et vniuerſalis quidem intelligibilis eſt, ſed particularis in ſenſum deſinit. Quod igitur vniuerſalis melior ea, quæ ſecundum partem, tot nobis dicta ſint.*

Cum autem ſit omnis demonſtratio, &c.

1 Demōſtratione & ipſius principiis prætractatis, modò ipſas demonſtrationes inter ſe comparat, ac tres quæſtiones circa hoc proponit examinandas. Prima eſt an Demonſtratio vniuerſalis præſtantior ſit particulari. Altera, an demonſtratio affirmatiua quæ vocatur cathegorica ſeu prædicatiua, ſit etiam præſtantior negatiua. Tertia an oſtentiua Demonſtratio præſtet ei, quæ ad impoſſibile demonſtret? Prima quæſtio hoc vigeſimo capite diſcutitur, quod in duas partes diuiditur, in priori ſunt tres rationes dialecticæ: pro parte negatiua quæſtionis, & earum reſponſiones & diſſolutiones, in poſteriori ſunt rationes partem affirmatiuam veram determinantes. Aliæ quæſtiones ſequentibus capitibus determinantur.

Cōparatio Demonſt.

Quot ſint huius capitis partes.

2 *Videbitur igitur fortaſſis vtique quibuſdam, &c.*

Hæc eſt prima ratio dialectica, qua probat potiorem eſſe demonſtrationem particularem vniuerſali. Demonſtratio, ſecundum

1. ratio dialectica.

cundum quam magis ſcimus, eſt potior demonſtratione, ſecundum quam minus ſcimus, ſed ſecundum particularem magis ſcimus, quàm ſecũdum vniuerſalem, ergo particularis eſt potior: maior probatur, quia hæc eſt virtus demonſtrationis, id eſt, hæc eſt vis & natura demonſtrationis, vt per eam ſciamus, erit ergo illa potior, ſecundum quam magis ſcimus, minor probatur, vnum quodque magis ſcitur, cùm ſecũdum ſe, quàm ſecundum, aliud ſcitur, ſed quæ quis per vniuerſalem demonſtrationem cognoſcit, ſecundum aliud, quæ verò per particularem ſecundum ſe vnum quodque ſcit, ergo per particularem magis ſcitur, maior explicatur & probatur exemplo: ſit iſta propoſitio, Coriſcus eſt muſicus clarum eſt, quod per talem magis cognoſcimus muſicum Coriſcum, quia per ſe & immediatè cognoſcimus, quam per hanc homo eſt muſicus.

Minor probatur, fiat demonſtratio vniuerſalis de Iſoſchele, qui habet tres angulos, æquales duobus rectis, talis erit de triãgulo in communi, cui talis paſſio primo ineſt, fiat altera particularis de ipſo Iſoſchele, quia habet ſimiliter tres angulos duobus rectis æquales, tunc erit per ipſum Iſoſchelem, magis ergo cognoſcet & ſciet ipſum Iſoſchelem habere tales angulos, cum de ipſo in particulari ſcit, quam cum de ipſo in vniuerſali ſcit, ergo magis ſcimus per demonſtrationem particularem.

Quid ſit demonſtratio vniuerſalis.

Hic aduerte, vt dicit Alber. hoc tract. c. 1. primo per vniuerſalem demonſtrationem intelligi eam, in qua de aliquo ſubiecto vniuerſali & communi demõſtramus: per particularem verò eam, in qua de aliquo ſubiecto ſingulari vel minus communi demonſtramus idem; non enim vocatur particularis, quaſi concluſio particulariter ſumatur, vniuerſalis verò, quia vniuerſaliter, ſed ſecundum ſubiectum vniuerſale, aut ſingulare vel minus commune. Nota præterea, quòd iſta ratio procedit ſumendo rem particularem aliquam, & probando eam melius cognoſci, cum per proprium cõceptum particularem cognoſcitur, quam cum per vniuerſalem, & ex hoc probabiliter infert particularem demonſtrationem eſſe potiorem, & ita textus indicat, & benè aduertit Themiſtius. c. 40.

Et in hoc decipitur Philo. miror enim quantum aberret à ſenſu Ariſt. & qui eum ſequuntur, atque ex iſto errore aſſeruit exemplum Ariſt. de triangulo eſſe falſum, nec potuiſſe aliter fieri, ſed in his non eſt audiendus, expoſitio enim data eſt purus Ariſt. ſenſus.

3 *Amplius ſi vniuerſale quidem non eſt, &c.*

Secūda & tertia rat. Hic ſecundam, & tertiam rationem connectit, quarum vis hæc eſt, quod demonſtratio vniuerſalis ſit de ſubiecto, quod minus eſſe habet, quàm particulare, cùm vniuerſalia non per ſe exiſtant, ob id igitur erit potior particularis demonſtratio, præterea demonſtratio vniuerſalis magis facit errare, quam particularis, nam quæ de vniuerſali aliqua demonſtrat, de eo ſeparatim à ſingularibus demonſtrat, quod cum non ſit, faciet opinionem falſam. hanc vtramque rationem copulauit, quia ex eo quod vniuerſale nõ eſt per ſe, vt dicitur in prima ratione, inde prouenit error, quod exiſtimetur ſeparatum, vt benè aduertit Phil.

In textu verò rationes ſic ſunt ordinandæ, prior eſt hæc, potior eſt demonſtratio, quæ eſt de ſubiecto, quod eſt, quàm de ſubiecto quod non eſt, minor ponitur, inferius, ſcilicet (vniuerſalis eſt huiuſmodi) vt ſit iſta demonſtratio vniuerſalis eſt de eo quod non eſt, particularis de eo quod eſt concluditur in fine, ergo potior eſt particularis, maior probatur, quia omnis demonſtratio opinionem conficit, id eſt probat circa aliquid, quod ſit, & circa naturam in rebus exiſtentem, minor verò prior in principio textus, vniuerſale non eſt præter ſingularia, quod exemplo manifeſtat, vt triangulus figura, numerus, non eſt præter ſingularia ipſa. loquitur conditionaliter, quia ſupponit & non probat.

Et propter quam non errabitur.

4 Ratio poſterior eſt. potior illa eſt demonſtratio, ſecundum quam non contingit errare & decipi, quam ea ſecūdum quam decipi euenit, ſed vniuerſalis eſt huiuſmodi. ſecundum quam decipimur, non autem particularis, ergo hæc eſt potior. minorem probat, nam qui de proportionali aliquid demonſtrat, de illo abſtracto à lineis, numeris, ſolidis, id eſt, corporib. plano id eſt, ſuperficie demonſtrat, vt patet. & tamen re vera non eſt ſeparatum. hoc exemplum declarauimus cap. 5. eſt enim idem illic, & poteſt poni quodcunque aliud exemplum, cum enim de homine demonſtramus, nõ de Petro, non de Ioanne, ſed ſeparatim ab his demonſtratio fit.

Si igitur vniuerſalis magis hæc eſt, &c.

5 Hic concluſionem ex vtraque ratione ſimul infert, dicens, ſi vniuerſalis eſt huiuſmodi, nimirum ſecundum quam magis erratur, & ſi vniuerſalis eſt de eo quod minus eſt, magis quàm particularis, profectò indignior erit vniuerſalis, & potior particularis, nota valdè has rationes ſic ordinatas, quia

textus eſt obſcurus & perplexus, nec interpretes rationes in forma ponunt. 6.

Et primum quidem nihil magis. *Soluuntur rationes.*

Soluit prædictas rationes, & primo ad primam reſpondet, & ſenſus iſte eſt, & notandus, quem non attigit Philop. pace ipſius: ratio prior probabat de Iſoſchele magis cognoſci habere tres angulos æquales duobus rectis, quando de eo demonſtratur, quam cum de triangulo, quia per triangulum confusè, & per aliud cognoſcitur Iſoſcheles. dicit modò, quod minus cognoſcit qui de Iſoſchele ſecundum ſe demonſtrat, habere tres angulos, quàm qui de triangulo demonſtrat habere tres angulos, minus inquam cognoſcit de ipſo Iſoſchele, quia qui de Iſoſchele ſecundum ſe cognoſcit habere tres angulos, non ſecundum ipſum cognoſcit, nam hæc affectio ſeu paſſio, ipſi primo non ineſt, qui verò de triangulo cognoſcit, ſecundum ſe ipſum cognoſcit, vnde melius eſt cognoſcere & demonſtrare de eo cui ſecundum ſe ineſt paſſio, cum verò hoc ſit vniuerſale, erit potior demonſtratio vniuerſalis. *Ad primum.*

Solutio igitur breuiter eſt, ſicut qui de triangulo cognoſcit habere tres angulos, non cognoſcit de Iſoſchele ſecundum ſe, vt ratio probat, ita profectò qui de Iſoſchele habere tres angulos cognoſcit, minus ſecundum ſe cognoſcit, cum id non illi ſecundum ſe inſit, cum autem potior demonſtratio ſit quæ id quod ineſt ſecundum ſe alicui, de eo demonſtret, erit talis demonſtratio vniuerſalis.

Atque hoc eſt quod dicit litera, nempè, prima ratio non magis eſt pro demonſtratione vniuerſali quàm particulari, id eſt, ſicut qui per vniuerſale non ſecundum ſe cognoſcit particulare, ita nec qui de particulari paſſionem vniuerſalis cognoſcit, ſecundum ſe cognoſcit, vnde nihil probat ratio, quod demonſtratio particularis faciat ſecundum ſe cognoſcere.

Litera quæ ſequitur eſt ſic emendanda (ſi enim quod duobus rectis ineſt, non eſt ſecundum quod Iſoſcheles, ſed ſecundum quod triangulus, cognoſcens quod Iſoſcheles habet tres angulos, minus inquantum ipſum cognoſcit, quàm cognoſcens, quod triangulus) ſenſus eſt prædictus, minus cognoſcere ſecundum ſe particulare, qui de ipſo demonſtrationem paſſionis vniuerſalis facit, quam qui ipſum particulare per vniuerſale cognoſcit, & hoc probat dicens, aut omnino talis paſſio non ineſt triangulo vt talis eſt, id eſt, vniuerſali, vt vniuerſale, & tunc de eo non poteſt demonſtrari aut illi ineſt, & tunc potior erit de eo demonſtratio, quia ſe-

cundum ſe illi ineſt : & tunc melius demonſtramus cum ſecundum ſe ſubiecto inhærentia demonſtramus.

Poſtea concludit, cum illud cui primo talis paſſio ineſt, nempe triangulus, ſit vniuerſalior & ſuperior Iſoſchele, & nõ ſuperior ſecundum nomen, ſed ſecundum rationem & vniuocationem & hoc patet, nam non ſolum Iſoſcheli illa paſſio ineſt, ſed etiam aliis triangulis, ac ideo ſi primo triangulo ſecundum ſe ineſt, erit potior demonſtratio ipſius vniuerſalis, quàm particularis.

Amplius ſiquidem ſit quædam.

7. Reſpondet ſecundæ rationi, non propterea minus eſſe vniuerſale, quia non ſit extra ſingularia, imò magis eſſe, cum ſingularia corruptibilia ſint, non autem vniuerſalia, & ita dicit, ſi detur vna ratio communis à multis participata, non ſicut in æquiuocis, in quibus nihil niſi nomẽ cõmune eſt: in vniuocis verò ratio communis vltra nomen datur, talis ratio magis erit, quam ipſa ſingularia, & eo magis, quo incorruptibiliora ſunt ipſis aduerte vniuerſalia non corrumpi niſi per accidens, quod eſt dicere, quamuis Petrus, Ioannes, Cæſar corrumpantur, ſemper manet homo, & animal, & naturæ hæ communes in aliis, & aliis indiuiduis, conſeruatæ, ſicut manet idem Tyberis: licet aquæ aquis ſuccedant, corrumpuntur per accidens, quia talia ſingularia corrupta deſinũt participare naturas communes: ſed hoc ex profeſſo examinare metaphyſicum eſt: eſt ergo ſolutio, quamuis illæ rationes communes non per ſe exiſtant extra ſingularia, non idcirco minus ſunt.

Soluitur ſecunda ratio.

Vniuerſalia per accidens tãtũ corrumpi.

Vide Phi. dubitãtem de corruptibilitate horum vniuerſalium.

8 *Amplius nulla neceſſitas eſt. &c.*

Reſpondet tertiæ rationi, non propterea quod de ipſo vniuerſali ſecundum ſe aliquid demonſtratur, eſſe neceſſarium exiſtimare illa eſſe ſeparata, ſicut cum de accidentibus ſecundum ſe demonſtramus, non ob id extra ſubſtantiam eſſe opus eſt cognoſcere, quod ſi aliquis id opinatur, ipſe potius eſt cauſa ſuæ deceptionis, quàm demonſtratio, non enim quæ in ſciẽtiis ſeparata conſiderantur, neceſſe eſt in re ſeparata exiſtere, nec id opinari.

Soluitur tertia rat.

9 *Amplius ſi demonſtratio eſt ſyllogiſmus &c.*

Hæc eſt capitis poſterior pars in qua multis argumentis probat vniuerſalem demonſtrationem particulari eſſe præferendam quorum primum eſt, demõſtratio eſt ſyllogiſmus per cauſam & propter quid rei probatiuus, ſed vniuerſale magis eſt cauſa, quàm particulare, ergo demonſtratio vniuerſalis eſt potior, minorem probat, illud cui aliquid, puta paſſio per ſe

Vniuerſalis demonſtratio particulari præferenda.

Prima ra.

per ſe & primo ineſt, ipſius paſſionis eſt magis cauſa, ſed vniuerſali per ſe primo ineſt paſſio, vt habere tres angulos triangulo vniuerſali, riſibile homini, ergo ipſius demonſtratio erit magis per cauſam & potior.

Amplius vſque ad hoc quærimus propter quid, &c. 10.

Hoc eſt ſecundum argumentum, tunc maximè ſcimus cū ad primam cauſam peruenimus cuius iam non eſt cauſa alia, ſed vniuerſale eſt cauſa prima, ergo magis ſcimus per vniuerſale, & ſic eſt potior demonſtratio, maiorem explicat exemplo cauſæ finalis, vt ſi quis mercator venerit pro argento, & pecunia aliqua, vt ſoluat debitum, tunc aduentus cauſa eſt, vt recipiat argentum, huius verò, vt ſoluat debitum huius vt iuſtè agat, quæ eſt prima cauſa, cuius non eſt alia, & qui per cauſam talem ſcit, maximè aduentum ſcit, pari modo res ſe habere in aliis cauſarum generibus docet. *Secūda ra.*

Et nota literam dicit (eius quod fit, aut factū) id eſt, ſiue ſit cauſa alicuius operationis, vel alicuius rei exiſtentis. *Nota.*

Nota etiam quod dicit hoc eſſe in cauſis, quæ habent cauſas, nam in aliis tunc maximè ſcimus, cum non eſt amplius quod quæramus, primum enim dicit propter finales cauſas, poſterius verò propter alia genera cauſarum, vt explicat Philo quod verò vniuerſale ſit prima cauſa, quæ erat minor, probat exemplo, habere angulos extrinſecos æquales quatuor rectis ineſt Iſoſcheli, ſed quia triangulo, & trangulo, quia figura rectilinea, huic verò non ſecundum aliud, at illud eſt vniuerſale, figura enim rectilinea communis eſt, cui primo ineſt angulos externos habet æquales quatuor rectis. *Nota.*

Eſſet ſimile exemplū, ſenſibile ineſt Petro, ſed quia homo eſt, homini verò, quia animal eſt, huic verò vltimo: dices, nónne ineſt per definitionem: nō ergo immediatè. dico Ariſto. lo. qui de immediatione ſubiectorum, & ſic nō eſt aliud ſuperius ratione cuius inſit, definitio enim eſt eadem natura ſubiecti. *Dubium.* *Solut.*

Amplius quantocunque vtique magis, &c. 11.

Tertium argumētum eſt, de magis demōſtrabili & magis ſcibili potior eſt demonſtratio, ſed vniuerſale eſt magis demonſtrabile, & ſcibile, quàm particulare, ergo illius potior eſt demonſtratio. maiorem probat, nam quæ ad aliquid ſunt, ſic comparantur, vt cuius obiectum præcipuum, & illud ſit præcipuum minorem probat, infinitum non eſt ſcibile, ergo *Tertia ra.*

quo aliqua magis accidunt ad infinitum, minus ſcibilia ſunt, ſed particularia magis accedunt ad infinitum, vniuerſale verò recedit, nam vniuerſale vnum eſt, particularia multa, quod ſupra dicebat Porphyr. vniuerſale eſſe magis collectiuum, quia quæ in multis inueniuntur diſperſa, ſub vnam colligit naturam, particularia verò diuiſiua, quia in ſingulis natura ſeparatur, erit ergo magis ſcibile vniuerſale, multitudo enim cognitionem impedit, ac conſequenter erit magis demonſtrabile, & ipſius demonſtratio potior.

12. *Amplius ſi magis eligenda, &c.*

Quarta ra. Quartum argumentum proponit, illa eſt demonſtratio melior, qua plura cognoſcimus, ſed demonſtratione vniuerſali cognoſcimus plura, quàm particulari, ergo illa eſt potior, minor probatur, nam qui vniuerſale cognoſcit, cognoſcit etiam ſingularia, non autem qui particulare cognoſcit, vniuerſale cognoſcit, vniuerſale enim omnia ſingularia cõpræhendit, at ſingula inferiora nõ ipſum vniuerſale totum continent: hinc fit cõparatio inter cognitionẽ vniuerſalis & ſingulorum inferiorum, nam demonſtratio particularis non fit de omnibus ſimul ſingularibus, ſed de ſingulis per ſe.

13. *Amplius autem ſic. vniuerſale enim magis, &c.*

Quinta ratio. Quintum argumentum eſt, potiſſima demonſtratio eſt, quæ eſt primum per principium, ergo illa erit potior quę magis accedit ad primum principium, ſed vniuerſalius magis accedit minus vniuerſali, ergo illius demonſtratio eſt potior. verbi gratia ſi hæc propoſitio demonſtranda, homo eſt ſubſtantia puta D. eſt A. erunt in hac multa media, quædam minus vniuerſalia C. animal, viuens, quædam magis vniuerſalia B. vt corpus, tunc clarum eſt, quod magis vniuerſalia accedunt propius ipſi immediato: vt magis viuens, quam animal. & corpus, quam viuens, ergo potior eſt demonſtratio vniuerſalis, quippè quæ magis accedit immediato.

Nota duas rationes logicas, & q̃ ex probabilibus, &c. quæ ex cõmunibus, licet neceſſarias.

Ex his argumentis dicit aliquot eſſe logica, non quod ſua ſcibilia tantum ſint, vt notat Phil. & S. Tho. ſed quod ex communibus procedãt, & non ex his quæ demonſtrationi inſunt, quales ſunt tertia & quarta ratio, ſunt enim ex locis communibus comparatis, & ex loco, plura bona ſunt eligibiliora paucioribus, vt habetur tertio Ethicorum: ac proinde logica dicuntur, id eſt, communia.

14. *Maximè autem manifeſtum eſt, &c.*

Sexta ra. Sextum argumentum eſt, qui propoſitionem vniuerſalem cognoſcit,

cognoſcit, etiã particulares illius ſcit, potentia tamen vt ſuperius dictum eſt, vt qui triangulum ſcit habere tres angulos, potentia etiam ſcit Iſoſchelem habere tres angulos, licet non aduertat hunc eſſe Iſoſchelem, at qui particularẽ cognoſcit, nec potentia, nec actu cognoſcit vniuerſalem, cum particularis non contineat vniuerſalem, ergo potior eſt demonſtratio vniuerſalis: dices, nõne hæc ratio erat quarta? dico non eſſe hanc & illam eandem, nam quarta erat de ipſo vniuerſali ſimplici, qui enim ipſum cognoſcit, inferiora cognoſcit: hæc verò eſt de vniuerſali complexo, puta de vniuerſali propoſitione.

Et vniuerſalis quidem intelligibilis eſt &c. 7 ratio.

Septimum & vltimum argumentum eſt, vniuerſalis intellectu, ſingularis ſenſu perficitur, ergo potior eſt vniuerſalis, cum cognitio intellectu ſit præſtantior.

Attende hic quod dicit, particularis demonſtratio ſenſu perficitur, id eſt, in ſenſum definir, nam ſenſus non percipit ſemper totam propoſitionem ſingularem, nempe cùm prædicatũ non eſt ſenſibile, vt iſte triangulus habet tres angulos æquales duobus rectis ratione enim prædicatum cognoſcitur ſed ſẽſus ſubiectũ ſingulare diſcernit, ac vniuerſalis ꝓpoſitio ſecũdũ vtrũq. extremũ, cũ vniuerſale ſit, intellectu cognoſcitur: ꝓpterea ſingularis deſinit in ſenſũ, quia à prædicato ratione percepto in ſubiectũ ſenſu cognitũ, tãquã in vltimũ tenditur. *Nota.*

Attende præterea rationes has procedere cùm paſſionem cõmunem de ſubiecto communi vel de ſingulis per ſe inferioribus demonſtramus, hæc enim erat quæſtio, vtra ex his demonſtratio potior eſſet.

Demonſtrationem affirmatiuam negatiua digniorem eſſe, atque ad ſcientiam magis idoneam.

Cap. XXI.

Quod autẽ mõſtratiua ſit dignior priuatiua hinc manifeſtũ, ſit enim hæc demõſtratio melior (aliis eiſdẽ exiſtẽtibus) quæ eſt ex paucioribus petitionibus, aut ſuppoſitionibus, aut propoſitionibus, ſi. n. notæ ſimiliter ſunt, celerius cognoſcere per has inerit, hoc autẽ eligibilius eſt.

Ratio autem propoſitionis, quod melior, quæ ex minoribus, vniuerſaliter hæc eſt: ſi enim conſimiliter eſſet z. hoc

hoc, quod eſt, nota eſſe media, priora notiora eſſent. Sit demonſtratio quidem per media B.C.D. quod A. ipſi E. ineſt: quæ verò per * *F.G. quod A. ipſi D. conſimiliter itaque ſe habet quòd A. ipſi D. ineſt, & A. ipſi E. quod A. ineſt ipſi D. prius & notius eſt, quam quod A. ipſi E. per hoc enim illud demonſtratur, credibilius autem eſt id, quod eſt per quod: igitur demõſtratio, quæ per pauciora, eſt melior, alijs iiſdem exiſtentibus.*

*a.L.B.C

3. *Ambæ igitur & per terminos tres & propoſitiones duas monſtrant: ſed hæc quidem eſſe aliquid accipit, illa verò & eſſe & nõ eſſe aliquid, per plura igitur, quare & peior eſt.*

4. *Præterea quoniam monſtratum fuit, quod impoſſibile eſt, vt vtriſque exiſtentibus priuatiuis propoſitionib. fiat ſyllogyſmus, ſed hanc quidem oportet, talem eſſe, illam verò, quod ineſt.*

Amplius ad hoc oportet hoc accipere, prædicatiuas enim (aucta demõſtratione) neceſſarium, eſt fieri plures, priuatiuas verò impoſſibile eſt plures eſſe vna in omni ſyllogiſmo. Sit enim nulli inexiſtens ipſum A. in quot ipſum, B.C. verò omni inexiſtẽs ipſum B. ſi verò oporteat rurſus augere vtraſque propoſitiones, medium inijciendum ipſius quidem A.B. ſit D. ipſius verò B.C. E. E. quidem igitur manifeſtum, quòd eſt prædicatum, D. verò de B. quidem prædicatiuum ad A. verò vt priuatiuum ponitur: D. enim de omni B. A. autem nulli oportet eorum, quæ D. ineſſe: fit igitur vna priuatiua propoſitio, quæ eſt A.D. Idem verò modus & in alijs ſyllogiſmis, ſemper enim medium prædicatiuorum terminorum, prædicatiuum ad vtraque priuatiui autem in altera priuatiuum neceſſarium eſt eſſe, quare hæc vna talis fit propoſitio alia verò prædicatiua.

5. *Si igitur notius per quod monſtratur & credibilius: monſtratur autem priuatiua quidem per prædicatiuam: hoc*

hoc autem per illam non monſtratur: prior igitur & notior exiſtens & credibilior vtique erit.

Amplius, ſi principium ſyllogyſmi eſt vniuerſalis propoſitio immediata eſt autem in monſtratiua quidem affirmatiua in priuata, vero negatiua vniuerſalis propoſitio, affirmatiua autem negatiua prior & notior, propter namque affirmationem negatio nota. Et prior affirmatio, quemadmodum & ipſum eſſe ipſo nō eſſe: quare melius principium mon[ſt]ratiuæ quàm priuatiuæ quæ verò melioribus principiis [u]tur, melior eſt. Amplius principalior ſine enim m[onſt]rante non eſt priuatiua. 6.

Quòd [affirmatiua demonſtratio quàm priuatiua ſit dignior] de monſtratiua ſit dignior, &c. 1.

Abſoluit mod[o ſe]cundam quæſtionem, nimirum affirmatiuam demo[nſtr]ationem eſſe digniorem priuatiua & facit primum argumentum tale. Demonſtratio quæ paucioribus mediis indiget vt ad immediata reducatur principia, dignior eſt ea, quæ pluribus: cæteris tamen omnibus paribus, ſed affirmatiua indiget paucioribus quam negatiua, ergo illa eſt dignior. Nota quod dicit cæteris paribus, nempè quòd vtraque ſit ex veris, & neceſſarijs, & per ſe, nā ſi quæ procedit ex paucioribus non ſit ex his, aut ſit ex cauſis remotis, aut effectibus, non erit dignior, ſimiliter quod vtraq. ſumat æquales terminos, nam ſi negatiua ſumit terminos ſuperiores, affirmatiua inferiores, paucioribus medijs indigebit negatiua, debet igitur eſſe ſors æqualis proportionaliter vtriuſq. in reliquis omnibus, & hoc aduerte.

Comparat affirmatiua demonſtrat. cum negat. prima ratio.

Probat maiorem dupliciter: Primo in particulari, cū ſunt æquè notæ vtræque propoſitiones vel nobis vel natura, vel ſimpliciter, vt dicit Alb. vocat autem has poſitiones, vel ſuppoſitiones, vel propoſitiones, id eſt dignitates, vt oſtendat varietatem demonſtrationum, non enim omnes eiſdem vtuntur principiis.

Probatio maioris.

Probat igitur: dignius eſt citius cognoſcere, quàm tardius ſed cū propoſitiones omnes ſunt æquè notæ citius cognoſcimus cū pauciora ſunt media, quàm cum plura, ergo dignius eſt cognoſcere per eas quæ paucioribus indigent medijs nā, vt dicit Philop. cum actus potiſſimus intellectus ſit ſimplex, quo rem abſque diſcurſu cognoſcit, quo magis ad ipſum accedit, eo actus eſt perfectior, cuius adhuc rationem adducit

Lyc[eus]

monſtrant, quemadmodum de proportionato, vt quod vtique ſit aliquid tale erit proportionatum) quod neque linea, neque numerus, neque ſolidum, neque planum, ſed præter hæc aliquid.

5 *Si igitur vniuerſalis quidem magis hæc, de ente autē minus, quam particularis, & facit opinionem falſam peior vtique eſſet vniuerſalis, quàm particularis.*

6 *Et primum quidem nihil magis in vniuerſali, quàm in particulari, altera ratio eſt: ſi enim quod duobus rectis in eſt, non in quantum æquicrus, ſed inquantum triangulus, noſcens, quid æquicrus minus nouit inquantum ipſum, quam qui nouit, quod triangulus: & omninò ſi nō quidem ſecundū quod ſit triangulus poſtea monſtrat, non erit vtique demonſtratio, ſin autem nouit vnumquodque, inquātum vnumquodque ineſt, magis nouit, ſi itaque triangulus in plus eſt, & eadem ratio, & non ſecundum æquiuocationem triangulus, & ineſt omni triangulo hoc, quod eſt duos, non triangulus inquantum, æquicrus, ſed æquicrus inquātū triāgulus habet tales angulos: quare qui vniuerſaliter ſcit, magis nouit ſecundum quod eſt, quā qui ſecūdum partem: melior itaque vniuerſalis, quā particularis.*

7 *Amplius ſiquidem eſſet aliqua ratio, & non æquiuocatio, vniuerſale vtique nihil minus eſſet quibuſdā particularibus: ſed & magis quanto incorruptibilia in illis ſunt, quæ verò particularia corruptibilia magis.*

8 *Præterea nulla neceſſitas eſt ſuſpicari aliquid eſſe hoc præter hæc, & quòd vnum ſignificat nihil magis, quā in aliis quæcunque non aliquid ſignificant, ſed aut quale, aut ad aliquid, aut facere: ſi igitur eſt non demonſtratio cauſa, ſed qui audit.*

9 *Amplius ſi demonſtratio quidem eſt ſyllogiſmus monſtratiuus cauſa, & ipſius propter quid, vniuerſale autem magis eſt cauſa: cui enim per ſe ineſt aliquid, hoc idē ipſi cauſa eſt, vniuerſale autem primum, cauſa igitur vniuerſale*

ſale eſt,quare & demonſtratio melior: magis enim cauſa & ipſius propter quid eſt.

10 *Præterea vſque ad hoc quærimus propter quid,& tunc opinamur ſcire, quando nõ ſit aliquid aliud quã hoc aut factum aut exiſtens:finis enim & terminum ipſum extremum iam ſic eſt.Vt cuius gratia venit? vt accipiat argentum:hoc autem? vt reddat,cui debet:hoc autem? ne iniuſtitiam committat,& ita procedentes,quando nõ amplius eſt propter aliud, neque alterius cauſa propter hoc,ſicut finem dicimus veniſſe,& eſſe,& fieri,& tunc cognoſcere, maximè propter quid venit,ſi autem ſimiliter ſe habet in omnibus cauſis,& iis,quæ ſunt propter quid, in iis verò, quæcunque ſunt cauſæ ſic: ſicut, cuius cauſa ſic nouimus maximè,& in aliis:igitur tunc maximè ſcimus, quando non amplius inſit hoc, quoniam eſt aliud, quando igitur cognoſcimus,quod quatuor exteriores ſunt æquales,quoniã æquicrus,adhuc deficit,propter quid æquicrus? quoniam triangulus:& hoc quoniã figura rectilinea ,ſi autẽ hoc non amplius propter aliud erit,tunc maximè ſcimus, & vniuerſale eſt tunc,vniuerſalis igitur melior eſt.*

11 *Amplius quæcunque magis particularia ſunt,in infinita incidunt, vniuerſalis verò in ſimplex & terminum: ſunt autem infinita quidem non ſcibilia: inquantum autem finiuntur ſcibilia,inquantum igitur vniuerſalia magis ſcibilia,quàm inquantum particularia demonſtrabilia igitur magis,quæ vniuerſalia ſunt, demonſtrabilium verò magis,magis eſt demõſtratio, ſimul enim magis quæ ad aliquid exiſtunt:melior itaque eſt vniuerſalis,quoniã & magis eſt demonſtratio.*

12 *Amplius ſi eligibilior ſit illa,ſecundum quam hoc & aliud,quam illa,ſecundum quam hoc ſolum nouit:qui verò vniuerſalem habet,nouit: & quod ſecundum partem, hic autem vniuerſale non nouit: quare & ſic vtique eligibilior erit.*

13 *Amplius autem ſic: vniuerſale enim magis ſcire eſt eo quod monſtratur per medium quod eſt proximus principio, valdè autem proximum eſt immediatum, hoc verò principium. Si igitur quæ ex principio eſt ea, quæ non ex principio, aut quæ magis ex principio eſt ea, quæ minus certior eſt demonſtratio, eſt autem talis, quæ vniuerſalior, melior vtique eſſet vniuerſalis: veluti ſi oporteret demonſtrare A. de D. per media, in quibus B.C. ſuperius, itaque B. eſt, quare quæ per hoc vniuerſalior eſt. Sed ex iis, quæ dicta ſunt, nonnulla Logica ſunt.*

14 *Maximè autem manifeſtum quod vniuerſalis eſt potior, quoniam propoſitionum priorem quidē habentes, nouimus quodammodo & poſteriorē, & habemus potentia, vt ſi quis nouit, quod omnis triangulus habet tres duobus rectis æquales, nouit quodammodo & æquicrurem, quod duobus rectis eſt potētiā & ſi non nouit æquicrurē quod triangulus ſit: qui verò hanc habet propoſitionem, vniuerſalem, nullo modo nouit, neque potentia, neque actu.*

15 *Et vniuerſalis quidem intelligibilis eſt, ſed particularis in ſenſum deſinit. Quod igitur vniuerſalis melior ea, quæ ſecundum partem, tot nobis dicta ſint.*

Cum autem ſit omnis demonſtratio, &c.

1 Demōſtratione & ipſius principiis prætractatis, modò ipſas demonſtrationes inter ſe comparat, ac tres quæſtiones circa hoc proponit examinandas. Prima eſt an Demonſtratio vniuerſalis præſtantior ſit particulari. Altera, an demonſtratio affirmatiua quæ vocatur cathegorica ſeu prædicatiua, ſit etiam præſtantior negatiua. Tertia an oſtentiua Demonſtratio præſtet ei, quæ ad impoſſibile demonſtret? Prima quæſtio hoc viceſimo capite diſcutitur, quod in duas partes diuiditur, in priori ſunt tres rationes dialecticæ: pro parte negatiua quæſtionis, & earum reſponſiones & diſſolutiones, in poſteriori ſunt rationes partem affirmatiuam veram determinantes. Aliæ quæſtiones ſequentibus capitibus determinantur.

Cōparatio Demonſt.

Quot ſint huius capitis partes.

2 *Videbitur igitur fortaſſis vtique quibuſdam, &c.*

1. ratio dialectica. Hæc eſt prima ratio dialectica, qua probat potiorem eſſe demonſtrationem particularem vniuerſali. Demonſtratio, ſecundum

cundum

cundum quam magis ſcimus, eſt potior demonſtratione, ſecundum quam minus ſcimus, ſed ſecundum particularem magis ſcimus, quàm ſecũdum vniuerſalem, ergo particularis eſt potior: maior probatur, quia hæc eſt virtus demonſtrationis, id eſt, hæc eſt vis & natura demonſtrationis, vt per eam ſciamus, erit ergo illa potior, ſecundum quam magis ſcimus, minor probatur, vnum quodque magis ſcitur, cùm ſecũdum ſe, quàm ſecundum, aliud ſcitur, ſed quæ quis per vniuerſalem demonſtrationem cognoſcit, ſecundum aliud, quæ verò per particularem ſecundum ſe vnum quodque ſcit, ergo per particularem magis ſcitur, maior explicatur & probatur exemplo: ſit iſta propoſitio, Coriſcus eſt muſicus clarum eſt, quod per talem magis cognoſcimus muſicum Coriſcum, quia per ſe & immediatè cognoſcimus, quam per hanc homo eſt muſicus.

Minor probatur, fiat demonſtratio vniuerſalis de Iſoſchele, qui habet tres angulos, æquales duobus rectis, talis erit de triã gulo in communi, cui talis paſſio primo ineſt, fiat altera particularis de ipſo Iſoſchele, quia habet ſimiliter tres angulos duobus rectis æquales, tunc erit per ipſum Iſoſchelem, magis ergo cognoſcet & ſciet ipſum Iſoſchelem habere tales angulos, cum de ipſo in particulari ſcit, quam cum de ipſo in vniuerſali ſcit, ergo magis ſcimus per demonſtrationem particularem.

Hic aduerte, vt dicit Alber. hoc tract. c. 1. primo per vniuerſalem demonſtrationem intelligi eam, in qua de aliquo ſubiecto vniuerſali & communi demõſtramus: per particularem verò eam, in qua de aliquo ſubiecto ſingulari vel minus com muni demonſtramus idem: non enim vocatur particularis, quaſi concluſio particulariter ſumatur, vniuerſalis verò, quia vniuerſaliter, ſed ſecundum ſubiectum vniuerſale, aut ſingulare vel minus commune. Nota præterea, quòd iſta ratio procedit ſumendo rem particularem aliquam, & probando eam melius cognoſci, cum per proprium cõceptum particularem cognoſcitur, quam cum per vniuerſalem, & ex hoc probabiliter infert particularem demonſtrationem eſſe potiorem, & ita textus indicat, & benè aduertit Themiſtius. c. 40. *Quid ſit demonſtratio vniuerſalis.*

Et in hoc decipitur Philo. miror enim quantum aberret à ſenſu Ariſt. & qui eum ſequuntur, atque ex iſto errore aſſeruit exemplum Ariſt. de triangulo eſſe falſum, nec potuiſſe aliter fieri, ſed in his non eſt audiendus, expoſitio enim data eſt purus Ariſt. ſenſus.

3 *Amplius.ſi vniuerſale quidem non eſt,&c.*

Secũda & tertia rat. Hic ſecundam,& tertiam rationem connectit, quarum vis hæc eſt, quod demonſtratio vniuerſalis ſit de ſubiecto, quod minus eſſe habet, quàm particulare, cùm vniuerſalia non per ſe exiſtunt,ob id igitur erit potior particularis demonſtratio, præterea demonſtratio vniuerſalis magis facit errare, quàm particularis, nam quæ de vniuerſali aliqua demonſtrat, de eo ſeparatim à ſingularibus demonſtrat,quod cum non ſit,faciet opinionem falſam.hanc vtramque rationem copulauit, quia ex eo quod vniuerſale nõ eſt per ſe, vt dicitur in prima ratione,inde prouenit error,quod exiſtimetur ſeparatum, vt benè aduertit Phil.

In textu verò rationes ſic ſunt ordinandæ,prior eſt hæc,potior eſt demonſtratio, quæ eſt de ſubiecto, quod eſt, quàm de ſubiecto quod non eſt,minor ponitur,inferius, ſcilicet (vniuerſalis eſt huiuſmodi) vt ſit iſta demonſtratio: vniuerſalis eſt de eo quod non eſt,particularis de eo quod eſt concluditur in fine,ergo potior eſt particularis,maior probatur, quia omnis demonſtratio opinionem conficit, id eſt.probat circa aliquid, quod ſit,& circa naturam in rebus exiſtentem, minor verò prior in principio textus,vniuerſale non eſt præter ſingularia, quod exemplo manifeſtat,vt triangulus figura,numerus,non eſt præter ſingularia ipſa.loquitur conditionaliter, quia ſupponit & non probat.

Et propter quam non errabitur.

4 Ratio poſterior eſt.potior illa eſt demonſtratio, ſecundum quam non contingit errare & decipi,quam ea ſecũdum quam decipi euenit,ſed vniuerſalis eſt huiuſmodi, ſecundum quam decipimur,non autem particularis, ergo hæc eſt potior. minorem probat,nam qui de proportionali aliquid demonſtrat, de illo abſtracto à lineis,numeris,ſolidis,id eſt,corporib. plano id eſt,ſuperficie demonſtrat,vt patet. & tamen re vera non eſt ſeparatum. hoc exemplum declarauimus cap. 5. eſt enim idem illic,& poteſt poni quodcúnque aliud exemplum, cum enim de homine demonſtramus,nõ de Petro,non de Ioanne, ſed ſeparatim ab his demonſtratio fit.

Si igitur vniuerſalis magis hæc eſt,&c.

5 Hic concluſionem ex vtraque ratione ſimul infert, dicens, ſi vniuerſalis eſt huiuſmodi, nimirum ſecundum quam magis errâtur, & ſi vniuerſalis eſt de eo quod minus eſt, magis quàm particularis,profectò indignior erit vniuerſalis, & potior particularis, nota valdè has rationes ſic ordinatas, quia

textus eſt obſcurus & perplexus, nec interpretes rationes in forma ponunt. 6.

Et primum quidem nihil magis. *Soluuntur rationes.*

Soluit prædictas rationes, & primo ad primam reſpondet, & ſenſus iſte eſt, & notandus, quem non attigit Philop. pace ipſius ratio prior probabat de Iſoſchele magis cognoſci habere tres angulos æquales duobus rectis, quando de eo demonſtratur, quam cum de triangulo, quia per triangulum confusè, & per aliud cognoſcitur Iſoſcheles. dicit modò, quod minus cognoſcit qui de Iſoſchele ſecundum ſe demonſtrat, habere tres angulos, quàm qui de triangulo demonſtrat habere tres angulos, minus inquam cognoſcit de ipſo Iſoſchele, quia qui de Iſoſchele ſecundum ſe cognoſcit habere tres angulos, non ſecundum ipſum cognoſcit, nam hæc affectio ſeu paſſio, ipſi primo non ineſt, qui verò de triangulo cognoſcit, ſecundum ſe ipſum cognoſcit, vnde melius eſt cognoſcere & demonſtrare de eo cui ſecundum ſe ineſt paſſio, cum verò hoc ſit vniuerſale, erit potior demonſtratio vniuerſalis. *Ad primum.*

Solutio igitur breuiter eſt, ſicut qui de triangulo cognoſcit habere tres angulos, non cognoſcit de Iſoſchele ſecundum ſe, vt ratio probat, ita profecto qui de Iſoſchele habere tres angulos cognoſcit, minus ſecundum ſe cognoſcit, cum id non illi ſecundum ſe inſit, cum autem potior demonſtratio ſit quæ id quod ineſt ſecundum ſe alicui, de eo demonſtret, erit talis demonſtratio vniuerſalis.

Atque hoc eſt quod dicit litera, nempè, prima ratio non magis eſt pro demonſtratione vniuerſali quàm particulari, id eſt, ſicut qui per vniuerſale non ſecundum ſe cognoſcit particulare, ita nec qui de particulari paſſionem vniuerſalis cognoſcit, ſecundum ſe cognoſcit, vnde nihil probat ratio, quod demonſtratio particularis faciat ſecundum ſe cognoſcere.

Litera quæ ſequitur eſt ſic emendanda (ſi enim quod duobus rectis ineſt, non eſt ſecundum quod Iſoſcheles, ſed ſecundum quod triangulus, cognoſcens quod Iſoſcheles habet tres angulos, minus inquantum ipſum cognoſcit, quàm cognoſcens, quod triangulus) ſenſus eſt prædictus, minus cognoſcere ſecundum ſe particulare, qui de ipſo demonſtrationem paſſionis vniuerſalis facit, quam qui ipſum particulare per vniuerſale cognoſcit, & hoc probat dicens, aut omnino talis paſſio non ineſt triangulo vt talis eſt, id eſt, vniuerſali, vt vniuerſale, & tunc de eo non poteſt demonſtrari aut illi ineſt, & tunc potior erit de eo demonſtratio, quia ſe-

cundum ſe illi ineſt : & tunc melius demonſtramus cum ſecundum ſe ſubiecto inhærentia demonſtramus.

Poſtea concludit, cum illud cui primo talis paſſio ineſt, nempe triangulus, ſit vniuerſalior & ſuperior Iſoſchele, & nõ ſuperior ſecundum nomen, ſed ſecundum rationem & vniuocationem & hoc patet, nam non ſolum Iſoſcheli illa paſſio ineſt, ſed etiam aliis triangulis, ac ideo ſi primo triangulo ſecundum ſe ineſt, erit potior demonſtratio ipſius vniuerſalis, quàm particularis.

Amplius ſiquidem ſit quædam.

7. Reſpondet ſecundæ rationi, non propterea minus eſſe vniuerſale, quia non ſit extra ſingularia, imò magis eſſe, cum ſingularia corruptibilia ſint, non autem vniuerſalia, & ita dicit, ſi detur vna ratio communis à multis participata, non ſicut in æquiuocis, in quibus nihil niſi nomẽ cõmune eſt: in vniuocis verò ratio communis vltra nomen datur, talis ratio magis erit, quam ipſa ſingularia, & eo magis, quo incorruptibiliora ſunt ipſis aduerte vniuerſalia non corrumpi niſi per accidens, quod eſt dicere, quamuis Petrus, Ioannes, Cæſar corrumpantur, ſemper manet homo, & animal, & naturæ hæ communes in aliis, & aliis indiuiduis, conſeruatæ, ſicut manet idem Tyberis: licet aquæ aquis ſuccedant, corrumpuntur per accidens, quia talia ſingularia corrupta deſinũt participare naturas communes: ſed hoc ex profeſſo examinare metaphyſicum eſt: eſt ergo ſolutio, quamuis illæ rationes communes non per ſe exiſtant extra ſingularia, non idcirco minus ſunt.

Soluitur ſecunda ratio.

Vniuerſalia per accidens tãtũ corrumpi. Vide Phi. dubitãtem de corruptibilitate horum vniuerſalium.

8 *Amplius nulla neceſſitas eſt &c.*

Reſpondet tertiæ rationi, non propterea quod de ipſo vniuerſali ſecundum ſe aliquid demonſtratur, eſſe neceſſarium exiſtimare illa eſſe ſeparata, ſicut cum de accidentibus ſecundum ſe demonſtramus, non ob id extra ſubſtantiam eſſe opus eſt cognoſcere, quod ſi aliquis id opinatur, ipſe potius eſt cauſa ſuæ deceptionis, quàm demonſtratio, non enim quæ in ſciẽtiis ſeparata conſiderantur, neceſſe eſt in re ſeparata exiſtere, nec id opinari.

Soluitur tertia rat.

9 *Amplius ſi demonſtratio eſt ſyllogiſmus &c.*

Hæc eſt capitis poſterior pars in qua multis argumentis probat vniuerſalem demonſtrationem particulari eſſe præferendam quorum primum eſt, demõſtratio eſt ſyllogiſmus per cauſam & propter quid rei probatiuus, ſed vniuerſale magis eſt cauſa, quàm particulare, ergo demonſtratio vniuerſalis eſt potior, minorem probat, illud cui aliquid, puta paſſio per ſe

Vniuerſalis demonſtratio particulari præferenda. Prima ra.

per ſe & primo ineſt, ipſius paſſionis eſt magis cauſa, ſed vniuerſali per ſe primo ineſt paſſio, vt habere tres angulos triangulo vniuerſali, riſibile homini, ergo ipſius demonſtratio erit magis per cauſam & potior.

Amplius vſque ad hoc quærimus propter quid, &c. 10.

Hoc eſt ſecundum argumentum, tunc maximè ſcimus cũ ad primam cauſam peruenimus cuius iam non eſt cauſa alia, ſed vniuerſale eſt cauſa prima, ergo magis ſcimus per vniuerſale, & ſic eſt potior demonſtratio, maiorem explicat exemplo cauſæ finalis, vt ſi quis mercator venerit pro argento, & pecunia aliqua, vt ſoluat debitum, tunc aduentus cauſa eſt, vt recipiat argentum, huius verò, vt ſoluat debitum huius vt iuſtè agat, quæ eſt prima cauſa, cuius non eſt alia, & qui per cauſam talem ſcit, maximè aduentum ſcit, pari modo res ſe habere in aliis cauſarum generibus docet. *Secũda ra.*

Et nota literam dicit (eius quod fit, aut factũ) id eſt, ſiue ſit cauſa alicuius operationis, vel alicuius rei exiſtentis. *Nota.*

Nota etiam quod dicit hoc eſſe in cauſis, quæ habent cauſas, nam in aliis tunc maximè ſcimus, cum non eſt amplius quod quæramus, primum enim dicit propter finales cauſas, poſterius verò propter alia genera cauſarum, vt explicat Philo quod verò vniuerſale ſit prima cauſa, quæ erat minor, probat exemplo, habere angulos extrinſecos æquales quatuor rectis ineſt Iſoſcheli, ſed quia triangulo, & trangulo, quia figura rectilinea, huic verò non ſecundum aliud, at illud eſt vniuerſale, figura enim rectilinea communis eſt, cui primo ineſt angulos externos habet æquales quatuor rectis. *Nota.*

Eſſet ſimile exemplũ, ſenſibile ineſt Petro, ſed quia homo eſt, homini verò, quia animal eſt, huic verò vltimo: dices, nón ne ineſt per definitionem: nõ ergo immediatè. dico Ariſto. lo. qui de immediatione ſubiectorum, & ſic nõ eſt aliud ſuperius ratione cuius inſit, definitio enim eſt eadem natura ſubiecti. *Dubium.* *Solut.*

Amplius quantocunque vtique magis, &c. 11.

Tertium argumẽtum eſt, de magis demõſtrabili & magis ſcibili potior eſt demonſtratio, ſed vniuerſale eſt magis demonſtrabile, & ſcibile, quàm particulare, ergo illius potior eſt demonſtratio. maiorem probat, nam quæ ad aliquid ſunt, ſic comparantur, vt cuius obiectum præcipuum, & illud ſit præcipuum minorem probat, infinitum non eſt ſcibile, ergo *Tertia ra.*

quod

quo aliqua magis accidunt ad infinitum, minus ſcibilia ſunt, ſed particularia magis accedunt ad infinitum, vniuerſale verò recedit, nam vniuerſale vnum eſt, particularia multa, quod ſupra dicebat Porphyr. vniuerſale eſſe magis collectiuum, quia quæ in multis inueniuntur diſperſa, ſub vnam colligit naturam, particularia verò diuiſiua, quia in ſingulis natura ſeparatur, erit ergo magis ſcibile vniuerſale, multitudo enim cognitionem impedit, ac conſequenter erit magis demonſtrabile, & ipſius demonſtratio potior.

12. *Amplius ſi magis eligenda, &c.*

Quarta ra. Quartum argumentum proponit, illa eſt demonſtratio melior, qua plura cognoſcimus, ſed demonſtratione vniuerſali cognoſcimus plura, quàm particulari, ergo illa eſt potior, minor probatur, nam qui vniuerſale cognoſcit, cognoſcit etiam ſingularia, non autem qui particulare cognoſcit, vniuerſale cognoſcit, vniuerſale enim omnia ſingularia cõpræhendit, at ſingula inferiora nõ ipſum vniuerſale totum continent: hinc fit cõparatio inter cognitionẽ vniuerſalis & ſingulorum inferiorum, nam demonſtratio particularis non fit de omnibus ſimul ſingularibus, ſed de ſingulis per ſe.

13. *Amplius autem ſic. vniuerſale enim magis, &c.*

Quinta ratio. Quintum argumentum eſt, potiſſima demonſtratio eſt, quæ eſt primum per principium, ergo illa erit potior quę magis accedit ad primum principium, ſed vniuerſalius magis accedit minus vniuerſali, ergo illius demonſtratio eſt potior. verbi gratia ſi hæc propoſitio demonſtranda, homo eſt ſubſtantia puta D. eſt A. erunt in hac multa media, quædam minus vniuerſalia C. animal, viuens, quædam magis vniuerſalia B. vt corpus, tunc clarum eſt, quod magis vniuerſalia accedunt propius ipſi immediato: vt magis viuens, quam animal, & corpus, quam viuens, ergo potior eſt demonſtratio vniuerſalis, quippè quæ magis accedit immediato.

Nota duas rationes logicas, & q̃ ex probabilibus, &c. quæ ex cõmunibus, licet neceſſarias. Ex his argumentis dicit aliquot eſſe logica, non quod ſua ſcibilia tantum ſint, vt notat Phil. & S. Tho. ſed quod ex communibus procedãt, & non ex his quæ demonſtrationi inſunt, quales ſunt tertia & quarta ratio, ſunt enim ex locis communibus comparatis, & ex loco, plura bona ſunt eligibiliora paucioribus, vt habetur tertio Ethicorum: ac proinde logica dicuntur, id eſt, communia.

14. *Maximè autem manifeſtum eſt, &c.*

Sexta ra. Sextum argumentum eſt, qui propoſitionem vniuerſalem cognoſcit,

cognoſcit, etiã particulares illius ſcit, potentia tamen vt ſuperius dictum eſt, vt qui triangulum ſcit habere tres angulos, potentia etiam ſcit Iſoſchelem habere tres angulos, licet non aduertat hunc eſſe Iſoſchelem, at qui particularẽ cognoſcit, nec potentia, nec actu cognoſcit vniuerſalem, cum particularis non contineat vniuerſalem, ergo potior eſt demonſtratio vniuerſalis: dices, nõne hæc ratio erat quarta? dico non eſſe hanc & illam eandem, nam quarta erat de ipſo vniuerſali ſimplici, qui enim ipſum cognoſcit, inferiora cognoſcit: hæc verò eſt de vniuerſali complexo, puta de vniuerſali propoſitione.

Et vniuerſalis quidem intelligibilis eſt &c. *7 ratio.*

Septimum & vltimum argumentum eſt, vniuerſalis intellectu, ſingularis ſenſu perficitur, ergo potior eſt vniuerſalis, cum cognitio intellectu ſit præſtantior.

Attende hic quod dicit, particularis demonſtratio ſenſu perficitur, id eſt, in ſenſum definit, nam ſenſus non percipit ſemper totam propoſitionem ſingularem, nempe cùm prædicatũ non eſt ſenſibile, vt iſte triangulus habet tres angulos æquales duobus rectis ratione enim prædicatum cognoſcitur ſed ſẽſus ſubiectũ ſingulare diſcernit, ac vniuerſalis ꝓpoſitio ſecũdũ vtrũq; extremũ, cũ vniuerſale ſit, intellectu cognoſcitur: ꝓpterea ſingularis deſinit in ſenſũ, quia à prædicato ratione percepto in ſubiectũ ſenſu cognitũ, tãquã in vltimũ tenditur. *Nota.*

Attende præterea rationes has procedere cùm paſſionem cõmunem de ſubiecto communi vel de ſingulis per ſe inferioribus demonſtramus, hæc enim erat quæſtio, vtra ex his demonſtratio potior eſſet.

Demonſtrationem affirmatiuam negatiua digniorem eſſe, atque ad ſcientiam magis idoneam.

Cap. XXI.

QVod autẽ mõſtratiua ſit dignior priuatiua hinc manifeſtũ, ſit enim hæc demõſtratio melior (aliis eiſdẽ exiſtẽtibus) quæ eſt ex paucioribus petitionibus, aut ſuppoſitionibus, aut propoſitionibus, ſi. n. notæ ſimiliter ſunt, celerius cognoſcere per has inerit. hoc autẽ eligibili' eſt.

Ratio autem propoſitionis, quod melior, quæ ex minoribus, vniuerſaliter hæc eſt: ſi enim conſimiliter eſſent 2.

hoc

hoc, quod eſt, nota eſſe media, priora notiora eſſent. Sit demonſtratio quidem per media B.C.D. quod A. ipſi E. ineſt: quæ verò per * *F.G. quod A. ipſi D. conſimiliter itaque ſe habet quòd A. ipſi D. ineſt, & A. ipſi E. quod A. ineſt ipſi D. prius & notius eſt, quam quod A. ipſi E. per hoc enim illud demonſtratur, credibilius autem eſt id, quod eſt per quod: igitur demõſtratio, quæ per pauciora, eſt melior, alijs eiſdem exiſtentibus.*

*a.L.B.C

3. *Ambæ igitur & per terminos tres & propoſitiones duas monſtrant: ſed hæc quidem eſſe aliquid accipit, illa verò & eſſe & nõ eſſe aliquid, per plura igitur, quare & peior eſt.*

4. *Præterea quoniam monſtratum fuit, quod impoßibile eſt, vt vtriſque exiſtentibus priuatiuis propoſitionib. fiat ſyllogyſmus, ſed hanc quidem oportet, talem eſſe, illam verò, quod ineſt.*

Amplius ad hoc oportet hoc accipere, prædicatiuas enim (aucta demõſtratione) neceßarium, eſt fieri plures, priuatiuas verò impoßibile eſt plures eſſe vna in omni ſyllogiſmo. Sit enim nulli inexiſtens ipſum A. in quot ipſum, B.C. verò omni inexiſtẽs ipſum B. ſi verò oporteat rurſus augere vtraſque propoſitiones, medium inijciendum ipſius quidem A.B. ſit D. ipſius verò B.C. E. E. quidem igitur manifeſtum, quòd eſt prædicatum, D. verò de B. quidem prædicatiuum ad A. verò vt priuatiuum ponitur: D. enim de omni B. A. autem nulli oportet eorum, quæ D. ineße: ſit igitur vna priuatiua propoſitio, quæ eſt A.D. Idem verò modus & in aliis ſyllogiſmis, ſemper enim medium prædicatiuorum terminorum, prædicatiuum ad vtraque priuatiui autem in altera priuatiuum neceſſarium eſt eſſe, quare hæc vna talis fit propoſitio aliæ verò prædicatiuæ.

5. *Si igitur notius per quod monſtratur & credibilius: monſtratur autem priuatiua quidem per prædicatiuam: hoc*

hoc autem per illam non monſtratur: prior igitur & notior exiſtens & credibilior vtique erit.

Amplius, ſi principium ſyllogyſmi eſt vniuerſalis propoſitio immediata eſt autem in monſtratiua quidem affirmatiua in priuata, vero negatiua vniuerſalis propoſitio, affirmatiua autem negatiua prior & notior, propter namque affirmationem negatio nota. Et prior affirmatio, quemadmodum & ipſum eſſe ipſo nō eſſe: quare melius principium monſtratiuæ quàm priuatiuæ quæ verò melioribus principiis vtitur, melior eſt. Amplius principalior ſine enim monſtrante non eſt priuatiua. 6.

Quòd autem de monſtratiua ſit dignior, &c. 1.

ABſoluit modo ſecundam quæſtionem, nimirum affirmatiuam demonſtrationem eſſe digniorem priuatiua & facit primum argumentum tale. Demonſtratio quæ paucioribus mediis indiget vt ad immediata reducatur principia, dignior eſt ea, quæ pluribus: cæteris tamen omnibus paribus, ſed affirmatiua indiget paucioribus quam negatiua, ergo illa eſt dignior. Nota quod dicit cæteris paribus, nempè quòd vtraque ſit ex veris, & neceſſarijs, & per ſe, nā ſi quæ procedit ex paucioribus non ſit ex his, aut ſit ex cauſis remotis, aut effectibus, non erit dignior, ſimiliter quod vtraq. ſumat æquales terminos, nam ſi negatiua ſumit terminos ſuperiores, affirmatiua inferiores, paucioribus medijs indigebit negatiua, debet igitur eſſe ſors æqualis proportionaliter vtriuſq. in reliquis omnibus, & hoc aduerte.

Comparat affirmatiua demonſtrat. cum negat.

prima ratio.

Probat maiorem dupliciter: Primo in particulari, cū ſunt æquè notæ vtræque propoſitiones vel nobis vel natura, vel ſimpliciter, vt dicit Alb. vocat autem has poſitiones, vel ſuppoſitiones, vel propoſitiones, id eſt dignitates, vt oſtendat varietatem demonſtrationum, non enim omnes eiſdem vtuntur principiis.

Probatio maioris.

Probat igitur: dignius eſt citius cognoſcere, quàm tardius ſed cū propoſitiones omnes ſunt æquè notæ citius cognoſcimus cū pauciora ſunt media, quàm cum plura, ergo dignius eſt cognoſcere per eas quæ paucioribus indigent medijs nā, vt dicit Philop. cum actus potiſſimus intellectus ſit ſimplex, quo rem abſque diſcurſu cognoſcit, quo magis ad ipſum accedit, eo actus eſt perfectior, cuius adhuc rationem adducit

Lvnc

Lync. illud enim eſt optimum, quod nullo indiget, vt Deus eſt, reliqua quo paucioribus indigent, perfectiora, & meliora ſunt, vnde Ari. 2. cæli c. 12. dicit eleganter: quanto res perfectiores ſunt, tanto paucioribus actionibus ſuum bonum conſequuntur, vnde (inquit) Deo abſque vlla actione bonũ ineſt, eſt enim ipſum bonum, & fœlicitas: illis verò qui propinqui ſunt ipſi per vnam, alijs remotis per plures. videmus etiã hoc in natura euenire, ſemper enim natura res in ſuam perfectionem inclinat per pauciores actiones inquantum poteſt, vnde elementa rectè in ſua loca tendunt, quia linea recta eſt breuiſſima, hæc intellige ſemper cæteris partibus, eſt enim melius per plures actiones maius conſequi bonum, quam paucioribus minus. colligitur ergo perfectius eſſe paucioribus mediis indigere, quàm pluribus, cum cætera paria ſunt, & propoſitiones æquè notæ.

Ratio autem propoſitionis, quod melior ſit, &c.

2. Vniuerſaliter probat modo illam maiorem, non limitando, quod propoſitiones ſint ſimiliter notæ, immò probat notiores eſſe & priores, quæ ex paucioribus ſunt, & locus iſte nõ parum eſt obſcurus. ratio autem hæc eſt, ſumatur propoſitio, homo eſt ſubſtantia, quæ demonſtratur per tria media, primo per animal eſt ſubſtantia, ſecundo iſta, per viuens eſt ſubſtantia, tertiò hæc, per corpus eſt ſubſtantia. tunc clarum eſt, quod potior eſt ſecunda demonſtratio ſcilicet, omne viuens eſt ſubſtantia, omne animal eſt viuens, ergo omne animal eſt ſubſtantia quàm prima. ſcilicet omne animal eſt ſubſtãtia, omnis homo eſt animal, ergo omnis homo eſt ſubſtantia, quia ſecunda certior eſt prima, cùm enim præmiſſæ ſecundę ſint certiores & priores conclusione, erunt etiam certiores principiis primæ, nam concluſio ſecundæ præmiſſa eſt primæ, ob eandem rationem, tertia melior eſt ſecunda vt notum eſt.

Alia probatio vniuerſalis eiuſdẽ maioris.

Sumatur præterea alia propoſitio, numerus eſt diuiſibilis, quæ duo media habet, ſcilicet quantitas diſcreta eſt diuiſibilis & quantitas eſt diuiſibilis, tunc peto, iſta aſſimilatur tertiæ, an ſecundę? notum eſt, quòd ſecundæ cum duobus indigeat mediis ſed illa eſt certior & præſtantior, ergo & hæc, eſt igitur præſtantior, quæ paucioribus indiget mediis, hęc ratio eſt valdè notanda, quam attigit Philopon. ſed non plenè. Ariſ. verò ſolum vnam partem priorem poſuit.

Dicit ergo, ſi ſimiliter media cognita ſint, id eſt, ex eadem coordinatione, tunc priora notiora ſunt, & probat exemplo. ſic,

ſic,omne E.eſt A.ſcilicet omnis homo eſt ſubſtantia, per tria media,B.C.D.nempè animal,viuens corpus,ſit iterum ſecunda propoſitio,omne D.eſt A.nempè omne animal eſt ſubſtãtia per B.C.nempè per viuẽs,corpus,quę propoſitio ſimiliter ſe habet,id eſt.ex eadem coordinatione eſt.

Quamuis aliqui textus habeant F. G. media vt ſit diuerſa propoſitio : vt ſuprà diximus , ſed melius eſt ſequi noſtrum textum.

Tunc,inquit,melior erit & prior demonſtratio D.A.quam A.E.quia iſta per illam probatur, hic eſt addenda altera pars argumenti,vt diximus,ex quo concludit vniuerſaliter demõſtrationem ex paucioribus certiorem & digniorem eſſe cæteris partibus,vt diximus.& prętérea ne illa quæ ex pluribus mediis eſt,ſit experientia etiam cognita, vel aliunde certitudo & dignitas adueniat,puta ex materia vel alia via.

Ex his habes primò,quòd demonſtrationes paſſionum quæ magis accedunt ſubiecto,ſunt potiores illis,quæ magis recedunt.nam poſteriores præſupponunt priores.habet etiam demonſtrationes ſubalternantium ſcientiarum eſſe potiores illis ſubalternatis,quarum principia per illas probantur, ob eãdem rationem,& tandem potiores eas eſſe ,quę magis ad per ſe nota & immediata principia accedunt. *Demonſtrationem prioris paſſionis & ſubiecto viciniores eſſe potiorẽ ea quæ eſt paſſionis remotioris.*

Vtraque quidem per terminos tres,&c.

Hactenus maiorem illius primi ſyllogiſmi probauit,nunc verò probat minorem ; quòd negatiua demonſtratio pluribus indigeat mediis quàm affirmatiua,quia negatiua indiget propoſitionib.affirmatiuis,& negatiuis vt demonſtretur , at affirmatiua ſolis affirmatiuis , quamuis non plures termini ſint in vna,quàm in alia,in omni enim demonſtratione ſunt tres.notant Philopo.& Alber. & ferè alij omnes non eſſe intelligendum , quod plura media numero habeat negatiua, quàm affirmatiua,cùm vtraque æqualia habere poſſit,ſed plura ſpecie,nam aliud eſt ad concludendam,affirmatiuam præmiſſam,aliud ſpecie ad negatiuam, at in affirmatiua media ſunt eiuſdem rationis,nempè ad concludendas vtraſque præmiſſas, quæ affirmatiuæ ſunt. 3. *Probatio minoris primi ſyllogiſmi.*

Dices,Maiori non videtur correſpondere minor cùm maior ſit de pluralitate mediorum etiam numero, vt probatum eſt in affirmatiuis illis omnibus dubium verò hoc eſt magnum,& ego miror interpretes, quomodo locum hunc confuſum reliquerint. *Dubium.*

Appollin.

Solutio.

Negatiuã propoſitionem plura numero habere media per quæ probetur, ipſa affirmatiua.

Subiectum propius ab attributo abeſſe affirmatiuo quàm negatiuo.

Apollin. mouet dubium, ſed non ſoluit, dico, ſequens expoſitionem Albert. iſto capit. 3. eſſe aduertendum, quod negatiua propoſitio pluribus mediis etiam numero indiget quam affirmatiua, vt patet ſi ſumamus ſimiliter propoſitiones: ſit affirmatiua diſtans à generaliſſimo per duo media, ſcilicet omne animal eſt ſubſtantia per viuens, & corpus, ſumamus eandem negatiuam de alio generaliſſimo, ſcilicet nullum animal eſt qualitas, tunc inuenies tria media; viuens, corpus, ſubſtantia, minus enim diſtat omne ſubiectum à ſuo affirmatiuo immediato, quam à ſuo negatiuo. cuius ratio eſt pulchra, quia ab affirmatiuo diſtat per intermedia ſubſumpta ſub maiori extremo, vt à negatiuo diſtat per intermedia eadem, & per omnia ſua prædicata ſuperiora. à quibus tale negatiuum prædicatum remouetur, & iſta huius loci declaratio eſt.

Amplius quoniam oſtenſum eſt &c.

Altera ratio.

Nouum aliud argumentum hic poſſumus componere, ſicut componit Themi. c. 41. quod tale ſit priuatiua demonſtratio indiget affirmatiua, affirmatiua autem non indiget negatiua, ergo illa eſt potior. antecedens patet, nam impoſſibile eſt quòd negatiua ſit vtraque præmiſſa, ſed vna ſaltem debet eſſe affirmatiua, at vtraque propoſitio poteſt eſſe affirmatiua, tunc vlterius in augmentata demonſtratione id eſt, in proſyllogizatione demonſtratiua, demonſtrantes, negatiuam præmiſſam ex vna tantum negatiua propoſitione, altera verò affirmatiua demonſtrabimus, at præmiſſam affirmatiuam ex vtraq. affirmatiua, ergo indiget negatiua affirmatione.

Et iſte eſt ſenſus illius: priuatiuas in omni ſyllogiſmo plures vna eſſe non poſſe, oportet enim alteram præmiſſam eſſe affirmatiuam, at affirmatiuas plures eſſe contingit.

Exemplo comprobat, ſit demonſtratio, nullum B. eſt A. omne C. eſt B. ergo nullum C. eſt A. ſi proſyllogizare oportet maiorem, oportet ſumere medium D. de quo negetur A. ſed quod affirmetur de B. ſic, nullum D. eſt A. omne B. eſt D. ergo nullum B. eſt A. at ſi oportet minorem demonſtrare, ſumendum eſt medium affirmatiuum de vtroq. puta E. omne E. eſt B. omne C. eſt E. ergo omne C. eſt B. & ſic fit in aliis ſyllogiſmis, vnde concluditur præmiſſam negatiuam ex vna, affirmatiuam verò ex vtraque affirmatiua demonſtrari, indiget ergo negatiua demonſtratio affirmatiua, non è contra, ergo hæc eſt potior.

Si

Si igitur notius eſt per quod demonſtratur. 5

Hæc eſt concluſio totius argumenti, vnde patet non benè expoſuiſſe Philop. qui non rationem, ſed corollarium præcedentia verba eſſe affirmauit, imò aliter interpretatur, quam di-ctum eſt, ſed quæ diximus certiora ſunt. *Concluſio totius argu-menti.*

Amplius ſit principium ſyllogiſmi. 6

Tertium argumentum ad idem probandum hoc eſt, quarũ principia immediata ſunt potiora, & demonſtrationes ſunt potiores, ſed principia affirmatiuæ demonſtrationis ſunt potiora principij, negatiuæ, ergo illa potior eſt. minor probatur, principium negatiuæ eſt immediata affirmatiua, principium affirmatiuæ: eſt immediata negatiua, affirmatio verò prior eſt negatione, ſicut eſſe prius eſt, quàm non eſſe, vnde concludit repetendo ſecundam rationem, eſſe affirmatiuam digniorem. *3. ratio.*

Dices, quomodo eſſe prius eſt non eſſe, cum prius res non fuerit quàm ſit? dico in particulari ſumendo, prius eſt hãc rem non eſſe, quàm eſſe, tamen communiter & à toto genere ſemper ens præceſſit natura non ens, nam ſi nihil eſſet, nihil fieri poſſet, propterea deus ab æterno eſt. *Obiectio. Dilutio. Eſſe vt dicatur prius ipſo nõ eſſe.*

Dices, quomodo affirmatio dicitur prior negatione: cum vtraque ſit ſpecies hoc ſoluimus libr. de interpretatione, vbi etiam hunc locum explicuimus, illic vide latè. *Alia obiectio. Vide ſolution in libr. de interp.*

Demonſtrationem oſtenſiuam, illa quæ ducit ad incommodum potiorem eſſe. Cap. XXII.

QVoniam verò prædicatiua priuatiua melior eſt plaſnum, quòd & ad impoſſibile ducente, oportet antẽ ſcire, quæ eſt differentia ipſarum. 1

Si itaque A. inexiſtẽs nulli B. ipſi verò C. omni ipſum B. nec eſſe vtique eorum, quæ C. nulli ineſſe ipſum A. Sic igitur acceptis, oſtenſiua vtique priuatiua eſſet demonſtratio, quòd A. ipſi C. non ineſt: quæ verò ad impoſſibile ita ſe habet, ſi oporteat monſtrare quòd A. ipſi B. non ineſt, accipiendum eſt A. ineſſe ipſi B. & B. ipſi C. quare contingit A. ipſi C. ineſſe. Hoc autem ſit notum & confeſſum, quòd impoſſibile, non igitur poteſt A. ipſi B. ineſſe, 2

ſi igitur

igitur B. ipſi C. confeſſum eſt ineſſe. A. ipſi B. impoſſibile eſt ineſſe.

3 *Termini igitur conſimiliter ordinantur. Differt autem vtra ſit notior propoſitio priuatiua, vtrum quòd A. ipſi B. non ineſt, an quod A. ipſi C. cum igitur concluſio eſt notior, quòd non eſt quæ ad impoſſibile, ſit demonſtratio, cum autem in ſyllogiſmo ſit, demonſtratiua eſt.*

4 *Natura autem prior eſt, quòd A. ipſi B. quàm quod A. ipſi C. ineſt: priora enim ſunt concluſione, ex quibus eſt concluſio, eſt autem A. ipſi C. non ineſſe concluſio, A. verò ipſi B. ex quo eſt concluſio.*

5 *Non enim ſic contingit ablatũ eſſe aliquid, hoc eſt concluſio, illo verò ex quibus ſunt, ſed hoc quidem eſt ex quo ſyllogiſmus eſt, qui vtique ſic ſe habet, vt aut totius ad partem, aut partis ad totum habeat rationem: ſed A. C. & A. B. propoſitiones non ſe habent ita inter ſe.*

6 *Si igitur quæ ex notioribus & prioribus melior: ſunt autem ambæ ex eo, quòd non ſit aliquid, credibiles, ſed hæc quidem ex priori, illa verò ex poſteriori: melior ſimpliciter vtique erit priuatiua demonſtratio ea, quæ eſt ad impoſſibile quare, & quæ hac melior prædicatiua eſt manifeſtum, quod & ea, quæ ad impoſſibile eſt melior.*

1 *Et ad impoſsibile ducente, oportet autem ſcire, &c.*

Comparatio demonſtrationis oſtēſiuæ, & ad impoſsibile.

1 DEterminat quæſtionem tertiam nempe oſtenſiuam eſſe potiorem ea quæ ad impoſsibile ducit, ſunt autem hæc verba continua cum illis capitis præcedentis, vt oratio ſit (quòd quidem prædicatiua dignior priuatiua manifeſtum eſt, & ad impoſsibile ducente) ſenſus eſt, cum prædicatiua ſit potior negatiua, hæc verò ſit potior ducente ad impoſsibile, etiam prædicatiua erit potior iſta, & ita omnis oſtenſiua tam prædicatiua, quàm negatiua erit potior ducente ad impoſsibile, antè tamen, quàm probetur, differentiam vtriuſque conſtituit.

Quid demonſtratio oſtenſiua.

Quid de-

Diximus autem latè 2. prior. c. 14. oſtenſiuam demonſtrationem

tionem eſſe, cum aliquam propoſitionem ſiue affirmatiuam, ſiue negatiuam demonſtramus per ſua principia ipſam inferendo. *monſtratio ad impoſſibile.*

At demõſtratio ad impoſſibile eſt, cum propoſitionem aliquam non per ſe ad ſuam oppoſitam falſam oſtendendo, verã eſſe probamus, modus autem probandi eſt, ſumendo oppoſitam probandæ cum aliqua pręmiſſa alia manifeſtè vera, & inferendo concluſionem falſam in bona conſequentia, vt inde colligatur talis præmiſſa falſa, cum falſum ex falſa ſequatur, ac tandem illa prima propoſitio vera. Verbi gratia, ſit iſta probanda ad impoſſibile, nullus homo eſt irrationalis, ſumam eius oppoſitam cum præmiſſa clarè vera, ſic, omnis homo eſt irrationalis, omne animal rationale eſt homo, infero ergo omne animal rationale eſt irrationale: conſequentia eſt bona, concluſio falſa, ergo & aliqua præmiſſa, non minor, ergo maior, ergo eius oppoſita negatiua erat vera, cum non contingat in materia neceſſaria contrarias ſimul eſſe falſas, aut ſimul veras. Sicut negatiuam propoſitionem demonſtramus, ita affirmatiuam, ſumendo oppoſitam negatiuam, demonſtrare poterimus.

Ariſt. verò vtitur negatiua tantum, quia vult ſolum probare modo negatiuam oſtenſiuam eſſe potiorem ducẽti ad impoſſibile, nam inde probatur quòd etiam affirmatiua ſit ea potior, cum ſit potior quàm negatiua.

Sit igitur A. in nullo B. &c.

Exemplum ponit oſtenſiuæ negatiuæ tale, nullum B. eſt A. omne C. eſt B. ergo nullum C. eſt A. At verò non ſic eſt ad impoſſibile, vt patet hoc exemplo, ſi velit aliquis demõſtrare illam propoſitionem quæ erat maior ſyllogiſmi oſtenſiui, nẽpe nullum B. eſt A. ad impoſſibile, ſic demonſtrabit, ſumẽdo oppoſitam, omne B. eſt A. & aliã clarè veram, ſcilicet omne C. eſt B. inferatur, ergo omne C. eſt A. quæ ſit falſa, nam cum hæc ſit falſa aliqua erit præmiſſa falſa, nõ minor, quia nota, ergo maior, omne B. eſt A. erat ergo oppoſita vera, nullum B. eſt A.

Vbi aduerte, quòd oportet illam propoſitionẽ quæ coaſſumitur cum oppoſita probandæ eſſe notam, vel quia manifeſtè vera, vel quia data à reſpondente, alias non demonſtrabitur ad impoſſibile, nam reſpondens dicet non oppoſitam probandę, ſed coaſſumptam eſſe falſam: aduerte etiam quòd hic non ſumit contradictoriã oppoſitam, quamuis id velit Philop. non enim eſſet demonſtratio, cum propoſitiones non eſſent de omni, ſed ſumit contrariam, quia in materia neceſſaria *Cur demonſtratio ad impoſſibile contrariam non autem cõtradicentẽ accipiat*

propoſitionis probandæ. particularis vel indefinita æquiualet vniuerſali, & ſi vna eſt vera, altera falſa, ſicut in contradictoriis, & contrà ſi vna falſa, altera vera eſt.

Termini igitur ſimiliter ordinantur. &c.

3 Similitudinem inter vtramque demonſtrationem aſſignat, nempe in ordinatione terminorum: ſicut enim tres termini ſecundum figurā in oſtenſiua ordinantur, ita in demonſtratione ad impoſſibile ſunt tres termini ſecundum figuram aliquam diſpoſiti, quamuis non eodem modo vtraque concluſionem probet, vt dictum eſt, ſed differunt hæ demonſtrationes in negatiua propoſitione, in quo termino, & qualis ſit.

Nota. In ſyllogiſmo oſtēſiuo negatiuo, & ſyllogiſmo ad impoſſibile ducente eſſe propoſitionem negatiuam. Propter quod aduerte quòd in ſyllogiſmo illo oſtenſiuo eſt vna præmiſſa negatiua, puta maior nullum B. eſt A. in qua maius extremum de medio prædicatur, in ſyllogiſmo verò ad impoſſibile eſt etiam vna negatiua, puta oppoſita concluſionis falſæ illatæ, ex cuius veritate colligimus concluſionem falſam, vt ſi dicas, omnis homo eſt irrationalis, omne rationale eſt homo, ergo rationale eſt irrationale, at nullum rationale eſt irrationale, ergo concluſio eſt falſa, & per conſequens aliqua præmiſſa. Vide igitur quomodo in hac demonſtratione eſt illa negatiua, nullum rationale eſt irrationale, quæ eſt ex maiori extremo de minori negato, quod dicitur nullum C. eſt A.

Dicit modo Ariſtot. cum talis negatiua eſt notior, quàm negatiua maior oſtenſiui, poſſumus per hanc probare ad impoſſibile illam maiorem, at cum maior eſt notior, manebit demonſtratio oſtenſiua, non ad impoſſibile, verbi gratia, ſi quis velit probare ad impoſſibile, nullus homo eſt irrationalis, ſic dicet; omnis homo eſt irrationalis, omne animal rationale eſt homo, ergo omne animal rationale eſt irrationale, ſed nullum animal rationale eſt irrationale, ergo concluſio falſa, & aliqua præmiſſa iſta eſt bona demonſtratio, quia notius eſt nullum animal rationale eſſe irrationale, quàm nullū hominem eſſe irrationalem, propter expreſſam repugnantiā: quòd ſi non eſſet notior hæc negatiua, non poſſemus aliam probare, quia vtranque admittere nollet quis, ſed falſam concederet.

Sēſus clarus eſt ſicut in ſyllogiſmo ad impoſſibile propoſitio coaſſumpta cum oppoſita probandæ debet eſſe clare vera, ne ei falſitas concluſionis attribuatur, ita & concluſio clare falſa, & eius oppoſita manifeſtè vera, ne aliquis etiam concluſionem dicat eſſe veram & oppoſitā falſam: in probatione ergo

ad impoſſibile negatiua eſt clarior, quàm negatiua præmiſſa demonſtrationis oſtenſiuæ. Aduerte igitur literam: dicit enim quòd differt, in quo, & qualis ſit notior priuatiua, id eſt, vtra negatiua ſit notior, an quæ eſt ſyllogiſmi oſtenſiui maior, puta illa, nullum B. eſt A. an quæ eſt oppoſita concluſioni ex qua eſt ſyllogiſmus ad impoſſibile, puta nullum C. eſt A. ſi hæc enim quæ concluſio dicitur notior eſt, fiet ſyllogiſmus ad impoſſibile, cum verò ea quæ in ſyllogiſmo oſtenſiuo erat notior eſt, ſit tantum ille oſtenſiuus & non ad impoſſibile, propter rationem quam dedimus.

Natura autem prior eſt, &c.

At quamuis negatiua ſyllogiſmi ad impoſſibile ſit notior, natura tamen prior eſt illa maior oſtenſiui, nempe prior eſt, nullum B. eſt A. quæ erat maior, quam nullum C. eſt A. quæ erat in ſyllogiſmo ad impoſſibile, quod probat, quia hæc eſt concluſio ſyllogiſmi illius oſtenſiui, cuius maior probatur, puta nullum B. eſt A. omne C. eſt B. ergo nullum C. eſt A. concluſio autem poſterior eſt natura propoſitionibus in vera demonſtratione. 4

Et nota artificium Ariſt. quod aliqui non intelligẽtes vitio dederunt, vt meminit Philop. hi enim eum reprehendebant, quia in ſyllogiſmo ad impoſſibile non probatur maior oſtenſiui, ſed eadẽ concluſio, & non aduertunt quòd Ariſt. non probat illam vt maiorem, ſed vt quandam propoſitionem, vt alia ſit quæ probatur oſtenſiuè, alia quæ ad impoſſibile, ſed illã in ſyllogiſmo & demonſtratione ſumpſit, vt melius oſtenderet negatiuam in ſyllogiſmo ad impoſsibile eſſe illa poſteriorem natura, cum ex illa oſtẽſiuè propter quid demonſtretur.

Nec oportet te intelligere ſemper demonſtrationem ad impoſsibile procedere ex negatiua poſteriori natura, niſi cum illa, ex qua ſyllogiſmus oſtenſiuus ſit, eſt in demonſtratione propter quid.

Quãdo demonſtratio ad impoſſibile vtatur negatiua natura poſteriori.

Dices, nónne ſi illa non eſſet in demonſtratione propter quid, tunc negatiua demõſtrationis ad impoſsibile eſſet prior? dico, eſſet quidem, ſed hic de demonſtratione potiſsima, quæ per cauſam eſt, loquimur.

Non enim ſi contingit remoueri, &c.

Poſſet quis dubitare, quomodo, ſi per illam concluſionem negatiuam ad impoſsibile probamus maiorem illam negatiuam, poſsit eſſe, quòd iſta ſit prior, ex qua enim probamus poſterior erit, reſpondet, non idcirco quòd ex illa concluſione negatiua remoueamus oppoſitum prædictæ maioris, maior 5

Dub.

habebit rationem concluſionis illatæ ex illis tanquam ex cauſis & præmiſſis, hoc enim fieret ſi talis maior eſſet ſub illa negatiua ſumpta ſicut pars ſub toto, id eſt, ſicut particulare ſuo vniuerſali, at non ſic ſumitur, nullum B. eſt A. ſub illa, nullum C. eſt A. ſed potius contrà, vt dictum eſt.

Si igitur ex dignioribus, &c.

6 Argumentum colligit quo intentam cõcluſionem probat, *Prob. con.* potior eſt demonſtratio quæ ex prioribus & certioribus natura procedit, quàm ea, quæ non ſic ſe habet, at negatiua oſtenſiua eſt ex priorib. & credibilioribus natura, quàm quæ ducit ad impoſſibile vt notum eſt, ergo erit præſtantior illa, affirmatiua verò eſt potior negatiua, ergo erit etiam potior ducenti ad impoſſibile, ergo omnis oſtenſiua potior.

Quæ ſcientiæ certior ac prior ſit: quæ vna quæuè diuerſæ inter ſe ſcientię ſint. Et quòd eiuſdem plures eſſe demonſtrationes poſſint.

Cap. XXIII.

1 *Scientia autem eſt certior & prior ſcientia, quæ ipſius quod & propter quid eſt eadem, ſed non ea, quæ ſeorſum ipſius quod ab ea, quæ propter quid: & quæ non de ſubiecto eſt ea, quæ de ſubiecto, vt Arithmetica Harmonica: & quæ ex paucioribus ea, quæ eſt ex appoſitione, vt Arithmetica Geometria.*

2 *Dico autẽ ex appoſitione, vt vnitas eſt ſubſtantia ſine poſitione, punctus verò ſubſtantia cum poſitione, hoc autem ex appoſitione.*

3 *Vna autem ſcientia eſt, quæ eſt vnius generis, quæcũque ex primis componuntur, & partes ſunt, aut paſſiones horum per ſe.*

4 *Altera verò ſcientia eſt ab altera, quarumcunque principia, neque ex iiſdem, neque alteræ ex alteris ſunt: huius autem ſignum, cum ad indemonſtrabilia venerit: oportet enim ipſa in eodem genere eſſe cum his, quæ demonſtrantur:*

monſtrantur: ſignum autem & huius, cum ea, quæ monſtrantur per ipſa, in eodem genere ſint, & cognata.

Plures autem demonſtrationes eſſe eiuſdem euenit, nõ ſolum ex eadem coordinatione accipienti non continuum medium, (vt eorum, quæ A.B.C. & D. & E.) ſed & ex altero vt ſit A. tranſmutari, in quo autem D. moueri, ipſum verò B. lætari, & rurſus E. quieſcere. Verum eſt igitur & D. de B. & A. de D. prædicari: nam quod lætatur mouetur, & quod mouetur tranſmutatur: rurſus A. de E. & E. de B. verum prædicari: quare per altera media, & non ex eadem coordinatione ſyllogiſmus eſt, non tamen, vt neutrum de neutro dicatur mediorum: neceſſe eſt enim eidem alicui ambo ineſſe. Conſiderandum autem eſt & per alias figuras, quot modis contingit eiuſdem fieri ſyllogiſmum.

Certior autem eſt ſcientia, &c. 1.

NVNC tandem de ipſo effectu demonſtrationis, nempè de ſcientia diſſerit, ac tria theoremata in cap. præſenti ponit notatu digna, quorum primum eſt, vna ſcientia dicitur certior & prior alia tripliciter, primò illa certior eſt quæ quia & propter quid ſimul docet, id eſt, quæ veritatem & eius cauſam docet, quam ea quæ ſolum quia id eſt veritatẽ docet, ſed extra propter quid, id eſt, ſine cauſa; vel ab effectu, vel à ſigno, vel à cauſa remota. *Intentio Ariſt. primũ th. Tripliciter vna ſciẽtia certior & prior alia.*

Secundò, ſcientia certior eſt quæ non eſt de ſubiecto, quàm quæ eſt de ſubiecto notat Philop. non debere vocari ſcientiam quæ non eſt de ſubiecto, ſingularem, ſicut in cap. de ſubſtantia, ſed vocat ſcientiam non eſſe de ſubiecto quæ tractat de re abſtracta à ſubiecto, ſubiectum vocat materiam ſenſibilem, vt notant S. Tho. Alb. Aeg. & Auerr. vnde ſcientia quæ abſtrahit à materia ſenſibili certior eſt illa, quæ conſiderat res in materia ſenſibili, vt Geometria quam Perſpectiua, & Arithmetica, quam muſica notior eſt: nam Geometria, & Arithmetica ſunt magis abſtractę: ſimiliter Metaphyſica, & Mathematica certiores, quàm Phyſica ſunt, quippè quæ à materia ſenſibili abſtrahant, huius certitudinis Auerr. reddit rationem, nam quanto res eſt materialior tan-

to magis expoſita eſt prædicatis per accidens, quæ impediunt ſcientiam, vt triangulus in materia ſenſibili, id eſt, æneus vel terreus, eſt albus, calidus, & ſimilia per accidens, à quibus liberatur abſtrahens, à materia huiuſmodi.

Tertio, Scientia quæ ex additione eſt, minus eſt certa, quam ea quæ non ex additione, vt Arithmetica certior eſt quàm Geometria, nam principium Arithmeticæ, puta vnitas, eſt ſine poſitione, at principium Geometriæ, nempè pũctũ, dicit poſitionem, poſitio aũt eſt ordo partium in ordine ad locũ, quam poſitionẽ, habet continuum permanens, de quo agit Geometria, nõ autem diſcretũ, de quo eſt Arithm. quare iſta certior, non enim exponitur prædicatis per accidens, quæ ex ſitu & loco oriuntur. Dices nónne eſt iſte modus certitudinis eſt idem qui præcedens? reſpondet Ægid. & benè, non eſſe eundẽ nam illic cõſideratur abſtractio à materia ſenſibili, hic alia abſtractio, & à continuo & poſitione.

Dubium.

Solutio.

2 *Dico autem ex additione, vt vnitas, &c.*

Geometria eſt ex additione ad Arithmeticam. Explicat & probat quod Geometria ſit ex additione ad Arithmeticam, per principia ipſarum, nam principium Geometriæ eſt punctum, hoc autem eſt ſubſtantia poſita, id eſt, habens poſitionem: non intelligas quod pũctum ſecundũ ſe poſitionem habeat, cùm non ſecundum ſe ſit in loco, ſed ſecundum corpus, quod ſuperficiebus, lineis, & punctis terminatur: vnitas verò eſt ſubſtantia ſine poſitione, ergo propterea abſtractior eſt & minus ex additione:

Punctum quomodo habeat poſitionem.

Dubium. Dubitat Phil. nam videtur ꝙ vnitas ſit ex additione: nam illud quod dicitur, ſine additione, additum eſt. reſpondet non eſſe id adiunctum aliquod: ſed tantum dicere negationem poſitionis, negatio autem non eſt additio realis.

Solutio.

Dub. alterum. Dubitabis, quomodo punctũ & vnitas dicantur ſubſtantiæ cũ accidentia ſint, reſpondet Phil. id ſecundum Pytagoricos dictũ eſſe, exiſtimabãt enim lineas, puncta, ſuperficies & cętera eſſe rerũ ſubſtantias, de quo diſputat 3. Met. c. 5. & etiam ſecundum eos vocat ſubſtantias. 5. Meta. c. 8. At S. Tho. id ſecundum Platonicos dictum eſſe cenſet. Vtraque opinio & S. Th. & Phil. vera eſt, nam tã Platonici, quàm Pythagorici fuerunt huius ſententiæ vt habetur, 1. Met. text. 24.

Solu. I.

Alia ſol. Aliter alii exponunt, vt per ſubſtantiam intelligamus naturam tam ſubſtantiæ, quàm accidentis, vt ſumitur 1. c. antepræ-

3. Albert. dic. & ita exponit Alb.

4. Auer. Alii per ſubſtantiam idem quod indiuiſibile intelligunt, inter hos eſt Auerr. Alii per ſubſtantiam intelligunt verã ſubſtantiam

ſtantiam,ſed hæc dicuntur ſubſtantia,quia eis ablatis ſubſtantia deſtruitur , ita exponit Æg. quælibet ex his eſt congrua expoſitio,prima mihi maximè placet.

Nota. Certitudinẽ ſcientiarũ duplici ex cauſa ſumi.

Circa has certitudines tres aduerte ex Alber. & S.Tho.quod dupliciter pôt ſumi certitudo in ſcientia, vno modo ex parte rei,altero modo ex parte modi cognitionis, ex parte rei quanto res eſt immaterialior & ſimplicior, tanto eius cognitio eſt certior, vt dicit Auerr. materia enim obſtat cognitioni, cum materialibus multa per accidens inſint, ex parte verò modi, cum res per cauſam cognoſcitur , eius eſt certior cognitio, potior tamen eſt hæc priori , nec decipiaris exiſtimans idem eſſe dignitatem & certitudinem, nam dignitas potius à rei nobilitate , quam ab immaterialitate , vel à modo cognoſcendi ſumitur , cum igitur hæc duplex ſit certitudo , prior duobus vltimis modis continetur , poſterior verò in primo , vt explicatum eſt.

Vna autem ſcientia eſt.quæ eſt vnius generis, &c. 3

De vnitate ſcientiarum ſecundum Theorema.

Secundum Theorema conſtituit , de vnitate & diuerſitate ſcientiarum , loquitur autem non de ſcientia peculiari alicuius concluſionis , ſed de generali habitu ſcientiæ. Alber. autem,S.Tho. Ægid & alii nonnulli, ſic exponere videntur, vt Ariſt.velit quatuor oſtendere, quæ ſub vna ſcientia continentur,quorum primum eſt,vnicum commune obiectum cõprehendens omnia quæ ſub tali ſcientia ſunt, ſicut eſt corpus naturale in Phyſica ; ens in Metaphyſica , & tale vocant genus ſcientiæ: hoc autem debet eſſe vnum, vel vniuocum , vel ſaltem analogum analogia enim non impedit ſcientiam , vt expreſsè docet Ariſt.4.Meta.cap.2. alterum eſt principia ſciẽtiæ: ſunt enim in qualibet ſcientia propoſitiones per ſe notæ & indemonſtrabiles in illa , ex quibus procedunt eius demonſtrationes,vt ſuperius eſt dictum:tertium eſt.partes illius ſubiecti , per partes intelligunt ſpecies inferiores ſubiecto , vt Phyſicus non ſolum corpus naturale, ſed etiam ipſius ſpecies, puta animalia,plantas,& reliqua mixta,& horum ſpecies conſiderat,vt docet Ariſt.4. Meta.cap.2.ſpecies inquit, & ſpecies ſpecierum vnius ſcientiæ genere eſt conſiderare, per partes etiam intelligunt partes eſſentiales & integrales ſubiecti , & inferiorum ſubiecti,quas omnes vna ſcientia conſiderat.Phyſici enim eſt conſiderare partes corporis naturalis , materiam,& formam,partes animaliũ, & plantarum , & reliquorũ corporum naturalium ſimiliter , quartum eſt , paſſiones ſubiecti & inferiorum ſubiecti, & partiũ eorum , vt notum eſt in

Prima expoſitio D. Tho. Al. & aliorũ.

qualibet

qualibet ſcientia, ſic illi exponunt, & ſine dubio doctrina eſt veriſſima maximeque notanda, quamuis non ita videatur textui reſpondere.

Secũda ex poſitio Ph. Philo. aliter literam hanc interpretatur vt ſit ſenſus: vna ſcientia dicitur, quæ verſatur circa vnum genus theorematum, id eſt, cõclutionum demõſtrabiliũ, ſunt autem theoremata vnius generis quæ conſtant ex eiſdem principiis illius generis, ſicut Geometrica theoremata omnia fiunt ex lineis, ex triangulis, ex figuris, vel ex aliis, quæ ſub genere Geometriæ continentur, puta cõtinuo: ſimiliter omnia ſunt ex eiſdẽ principiis & dignitatib⁹ illius ſubiecti, præterea ſũt vnius generis partes & paſſiones horũ, nempè principiorum, vel theorematũm: partes principiorum ſunt partes integrantes vel eſſentiales ſubiectorum, vt partes circulorũ, quadratorum, corporũ, paſſiones principiorum, vt paſſiones linearum, quæ ſunt principia figurarum, ſcilicet frangi, concurrere, & ſimilia.

Intelligere etiam poſſumus partes theorematũ, aliquando enim multæ veritates ſimul demonſtrantur, quarum ſingulæ dicuntur partes theorematis illius, vt demonſtrat Euclid. angulos æquicruris qui ſunt ad baſim eſſe æquales, & qui ſũt extra baſim eſſe æquales etiam, ſunt iſta duo, quorum ſingula dicuntur partes, etiam intelligere poſſumus paſſiones theorematum, quæ ſunt illæ, quæ ad veritatem demonſtratã conſequuntur, quale illud eſt quod ex dicto theoremate ſequitur, nempe angulos extra baſim æquicruris eſſe maiores iis, qui ſunt intra baſim, ſunt etiam alia multa quæ ex variis theorematis demonſtratis ſequuntur.

Ita exponit Philo. & benè, quamuis breuius forſan poſſimus Ariſt. interpretari, vt ſit ſenſus, ſcientia vna eſt quæ eſt vnius generis, id eſt, quæ de iis quæ ſunt eiuſdem generis tractat: explicat autem quæ dicantur eiuſdem generis. & dicit ea eſſe quę ex eiſdem principiis fiunt, vt homo, leo, planta, & mixta, ac elementa eiuſdem generis dicuntur, cùm ex eiſdem principiis fiant, ſunt enim ex materia & forma; ſubdit paſſiones horum, quæ ex eiſdem principiis fiunt, nempè ex principiis ſubiecti ſcientiæ, eſſe eiuſdem etiam generis, vt in vna ſcientia ſit ſubiectum, eius principia, & paſſiones, & ea quæ ex eiſdem principiis conſtant: per partes autẽ idem quod per paſſiones intelligit. & ſic patet ſenſus literę.

Altera autem ſcientia eſt ab altera &c.

Diuerſitatem ſcientiarum modo conſtituit, dicens ſcientias eſſe diuerſas, quæ tractant de rebus quæ non fiunt ex eiſdem

dem principiis, nec principia vnius fiunt ex principiis alterius, ſicut Phyſica & Mathematica, habent enim principia diuerſa illa enim quæ tractat de iis quorũ principia ſunt ex eiſdem ſicut principia hominis, leonis & equi ſunt ex eiſdem primis, vt ex materia & forma, nõ faciunt diuerſas ſcientias: ſimiliter ea, quorum principia vnius fiunt ex aliis, vt hominis principia ex principiis generis animalis, non faciunt diuerſam ſcientiam: quamuis iſta poſſemus intelligere de principiis complexis & cognitionis, ſed idem eſt ſenſus.

Ponit autem duo ſigna alterum vt reſoluamus rem in vltima principia ſua, & ſic cognoſcemus an ex eiſdem principiis res fiunt, vt equũm in materiam & formam, figuram in lineas, quæ cùm diuerſa ſint principia, ad diuerſas pertinebunt ſcientias, alterum ſignum eſt ad cognoſcendum ipſum principium an ſit diuerſum nempè cùm non fuerit eiuſdem generis, & proximũ & cognatũ cũ ipſo principiato: ſunt enim principia & ea, quæ ex principiis fiunt eiuſdem generis: hæc etiam intellige de principiis complexis & concluſionibus.

Plures autem demonſtrationis eiuſdem, &c.

Hoc eſt tertium theorema, in quo, quantum mihi videtur, rationem reddere videtur quare per principia aſſignauerit ſcientiárum diuerſitatem, docétq. vnius rei plures poſſe eſſe demonſtrationes, non ſolum ex vno ordine, ſed etiam ex diuerſo, in quo manifeſtat poſſe de eadem re varias eſſe ſciētias, ac proinde melius per principia diuerſitatẽ earum aſſignari. 5. *Tertium theorema.*

Dicit ergo: Plures poſſunt eſſe demonſtrationes vnius, non ſolùm accipiendo medium non continuum ex eodem ordine, ſed etiam accipiendo ex diuerſo. In primis per eundem ordinem intelligit eandem generis coordinationem: vt omne B. eſt A. poteſt demõſtrari per C. & per D. & per E. nempe hõ eſt ſubſtantia, per animal, viuens, corpus per media diuerſi ordinis intelligit media non inuicem ordinata, ſicut Themiſt. dicit, bipes & rationale, per quæ demonſtratur animal. *Mediũ nõ continuum, quidnam hoc loco dicatur.*

Sed dices, quid per medium non continuum intelligit? aliqui intelligunt medium mediatum, ſicut viuẽs eſt homini, alii qui medium in diuerſo ſyllogiſmo, non continuum dicunt: at cùm in eodẽ ſyllogiſmo plura media diſponuntur, ſicut fit in conglobato ſyllogiſmo, dicũtur continua, vt omne corpus eſt ſubſtantia, & omne viuens corpus, & omne animal viuens, & omnis homo animal, ergo omnis homo eſt ſubſtantia.

Sed judicio meo per non continuum medio in eodem or-

dine intelligit mediatum ſupremo in affirmando, vt ſit ſenſus ad probandum omnem hominem eſſe ſubſtantiam plura media ordinata inueniemus,ſed mediata, vnicum eſt enim immediatum,nempè corpus ipſum.

Vt ſit A.transmutati.in quo autem D moueri &c.

6. Ponit exemplum demonſtrationis per plura media diuerſi ordinis,ſit cõcluſio omne lætans tranſmutatur,omne B. eſt A.ſint duo media,mouẽs.D.& quieſcens. E. tunc dicet omne D.eſt A.omne B.eſt D.ergo omne B eſt A.id eſt, omne quod mouetur, tranſmutatur, omne lætans mouetur,ergo omne lætans,tranſmutatur.ſimiliter etiam dicetur, omne E. eſt A. omne B.eſt E.ergo omne B.eſt.A.id eſt omne quieſcens tráſmutatur.

Dubium. Dubitatur quomodo quieſcens tranſmutatur, & quomodo lætans dicetur quieſcere & tranſmutari, ſunt ad hoc innumeræ ſolutiones,tamen quæ mihi magis ad rem facere videtur,eſt,vt hic ſumantur aptitudinaliter iſta,vt ſit ſenſus, quod lætans aptum eſt moueri & quieſcere, licet non ſimul quieſcat ac moueatur,ac ob eam cauſam eſt mutabile, loquitur enim de lætitia ſenſibili ſimiliter iſte eſt ſenſus illius maioris, quieſcens mutatur,id eſt,eſt mutabile, nulli enim quies ineſt cui non inſit & motus & mutatio aptitudine, eſt enim, idem oppoſitorum ſubiectum.

Solutio.

Non tamen eſt neutrum de neutro &c.

7. Cùm media diuerſi ordinis eiuſdem eſſe docuiſſet,oſtendit non eſſe adeo diuerſa media, quin prædicentur inuicem,nam eidem aliqui inſunt,inter ſe ergo prædicantur, quamuis non eſſentialiter,vt quieſcens mouetur,id eſt,cui quies ineſt, motus ineſt,aliqui legunt, quod non prædicentur, ſed exiſtimo melius legi, ſicut expoſitum eſt tandem concludit poſſe etiam in aliis figurarum modis per plura vnum demonſtrari.

QVAESTIO I.

Circa cap 23.

1. argum. Occurrunt aliquæ difficultates in hoc capite, eſt autem argumentum primum.ſi vna ſcientia eſſet,quæ vnius eſt generis,ſequeretur quod vnica eſſet ſcientia de ſubſtantia, quæ vnum genus eſt,conſequens autem eſt falſum, nam alia ſcientia eſt Medicina,alia Phyſica,alia Aſtrologia, alia de Angelis quæ tamen omnia ſub vno ſubſtantiæ genere continentur.

2. argum. Secundò,ſi eiuſdem ſcientiæ eſſet conſiderare genus & ipſius ſpecies, ſequeretur quod Metaphyſica quæ de ſubſtantia tractat,& de aliis generibus, omnes ſpecies rerum conſideraret,

rer, nullaque ſcientia reliqua eſſet, quod falſum eſt.

Tertiò, ſi ſcientiæ diuerſæ, diuerſa habent principia, ergo non eſſent eadem principia, communia multis ſcientiis, hoc verò falſum eſt, nam ſunt dignitates multis & aliquæ omnibus ſcientiis communes. *3. argum.*

Quartò, ſi vna concluſio poteſt multa habere media. ergo augentur demonſtrationes ex parte mediorum, cuius oppoſitum docuit Ariſto. cap. 9. ſuperiori, vt dictum eſt, hæc ſunt quę præcipuè explicare oportet in capite iſto. *4 argum.*

Circa argumentum primum oportet aliquot præmittere fundamenta & concluſiones, primum ſit, triplicem eſſe vnitatem in ſcientiis, ſicut in aliis accidentibus, eſt enim vnitas numerica, ſpecifica & generica, ſcientiæ diſtinguitur numero penes ſubiecta quibus inhærent, vt enim alia eſt albedo tua, alia illius, propter diuerſitatem ſubiectorum, ita alia Dialectica huius alia illius ſimiliter, de aliis ſcientiis, de hac autem vnitate non eſt ſermo in præſenti, ſed de vnitate ſpecifica & generica. & hæc ab obiectis, id eſt, à rebus de quibus, ſcientiæ tractant, ſumitur: ſunt enim diuerſæ ſcientiæ ſecundum diuerſitatem, rerum de quibus ſunt, cuius rationem dat ſanctus Thomas: ſcire enim eſt quædam operatio animæ in res, vt igitur motus ſumunt ſpeciem a terminis ad quos ſunt, ita ſcientiæ ab obiectis. *1 fund.* *Triplex vnitas, numerica, ſpecifica generica* *2 fund.* *Res alio modo ſe ad ſenſum alio ad intellectum habere.*

Si ſecundum fundamentum, aliter ſe habet res ſeu obiectum, quod ſcitur ad intellectum, aliter res quæ ſentitur ad ſenſum, res enim ſentitur ſecundum quod eſt nempe ſingularis, in loco, præſens: & cum aliis conditionibus, at res non intelligitur ſicut eſt; ſed abſtracta in vniuerſali à conditionibus materialibus, vnde vt ſcientia ſit, opus eſt, vt ſit aliqua res, quę cognoſcatur, & ſit quędam neceſſaria conditio, nempe quod ſit abſtracta à materia, ſicut ignis non comburit, niſi ſit aliqua materia, & proxima, ex quo fit vt qui dicit aliquid eſſe ſcibile, dicat non ſolum rem cuius ſcientia eſt, ſed etiam conditionem quæ eſt abſtractio, quam Caie. vocat rationem formalem ſub qua: non eſt igitur diuerſitas ſcientiarum tantum in diuerſitate rerum ſecundum ſe, ſed ſimul cum diuerſa abſtractione, & hoc eſt quod dicunt Metaphyſici, ſcientias diſtingui ſecundum diuerſitatem rerum formalem in ratione ſcibili, id eſt ſecundum abſtractionem variam, res enim couſtituitur in genere ſcibili per abſtractionem, poteſtque eſſe vt vnū genus entis & diuerſa genera ſcibilia, ſicut corpus, & angelus, vnius generis ſint in genere rei, tamen duo in genere ſcibili,

Abſtractio eſt differentia cōſtituēs ſcientias. quia magis abſtractus eſt angelus, quàm corpus: ſimiliter poteſt eſſe, quod ſunt duo genera ſecundum rem, & vnum in genere ſcibili, quia nimirum habent eandem abſtractionem, vt planta, & animal: differentia ergo varians, & conſtituens ſcieutias eſt abſtractio.

3. fund. Sit tertium fundamentum, materiam eſſe triplicem, quandam ſingularem, nempè conditiones indiuiduantes, in quibus *Triplex materia, ſingularis ſenſibilis, intelligibilis.* naturæ ſpecificæ ſunt extra intellectum: quandam ſenſibilem, ſcilicet qualitates elementares, & quæ ex his proueniunt, cum quibus ſubſtantiæ corporeæ commixtæ inueniuntur: tertia eſt materia intelligibilis, nempe magnitudo, in qua figuræ geometricæ fiunt.

Quinque gradus abſtractionum primus. Secundum hanc materiam triplicem quinque gradus abſtractionum ſumi poſſunt, primus à materia ſingulari, ſed nō ſenſibili, rerum quæ abſtrahi non poſſunt à materia ſenſibili: quales ſunt ſubſtantiæ iſtæ naturales: nō enim abſque qualitatibus ſenſibilibus poſſunt conſiſtere, ſecundum quam abſtractionem ſumitur Phyſica.

ſecundus. Secundus eſt à materia ſingulari, ſed nō ſenſibili, earum tamen rerum quæ à ſenſibili abſtrahi poterant, vt Perſpectiua & Muſica, & ſimiles, hæ enim non abſtrahunt à ſenſibili materia, non ſicut Phyſica, nam illę ſunt de rebus quæ poſſent à ſenſibili abſtrahi hæc verò non.

tertius. Tertius eſt à materia ſenſibili, ſed non intelligibili, qualis Geometrica, conſiderat enim figuras non ſubiectas qualitatibus, tamen in magnitudine, quæ eſt materia intelligibilis.

quartus. Quartus eſt, vt ait AEgid. ab intelligibili ſecundum rationem: ſed non realiter, talis eſt Arithmetica quæ tractat de numero abſtrahendo à magnitudine ſecundum rationem, quamuis realiter numerus ſit in corporibus.

quintus. Quintus eſt à materia intelligibili ſecundum rem, ſicut Metaphyſica quæ agit de his, quæ realiter non habent quantitatem, nempe de intelligētiis, & de Deo, quamuis non ſecundum omnem partem Metaphyſica realiter abſtrahat, cum tractet de communibus etiam rebus ſenſibilibus. hi igitur ſunt varij abſtractionum gradus notandi ſecundum quos ſciētiarum diuerſitas ſumenda eſt.

1. concluſ. Diuerſitatem generi cauſaſciētiarum ſumi Eſt igitur prior concluſio: diuerſitas generica ſcientiarum ſumitur ex diuerſitate rerum, & ſimul diuerſitate abſtractionū, id eſt, ſcientiæ dicantur genere diuerſæ, quæ cum de diuerſis rebus ſint, varias habent abſtractiones. vnde Perſpectiua, & Geometria dicuntur nō diuerſæ genere, licet varia ſit ab

ſtractio,

ſtractio, quia ſunt de eadẽ re in parte, at Metaphyſica. Mathematica, Phyſica, genere diſtinguũtur, variè enim abſtrahunt.

ex diuerſitate rerum & abſtractionum.

Poſterior concluſio, ſcientiæ diſtinguuntur ſpecie, quæ de diuerſis rebus ſunt cum eadem abſtractione, vel de eadem re ſub diuerſa abſtractione, ſicut ſcientia de plantis, & de animalibus ſunt variæ ſpecie, quia ſunt res diſtinctæ ſub eadem abſtractione ſimiliter Perſpectiua, & Geometria differunt ſpecie, quia variè eandem rem abſtrahunt, nec in hoc aſſentior Caie. qui credit ſcientiam de triangulo tantum numero differre à ſcientia quadranguli. imò differunt ſcientiæ illarum ſpecie ſicut demõſtrationes, ſi enim multæ de illis eſſent, ſicut ſunt de plantis & animalibus, ita eſſent duo habitus ſpecifici & ſcientiæ ſicut ſunt ſcientia plantæ: & ſcientia animalis.

2. concluſ. Scientias ſpecie diſtingui, quæ de rebus diuerſis eadẽ abſtractione vel eadẽ de re diuerſa abſtractione tractant.

Per iſta facilis eſt ſolutio argumenti primi, non enim ſciẽtiarum diſtinctio vel vnitas à genere ſecundum rem tantum ſumẽda eſt. ſed à genere ſcibili. quod eſt ſecundũ abſtractionem in ſubſtantia autem variæ abſtractiones continentur, & ob id varia ſcibilium genera & hæc ſunt obſeruanda.

Ad primũ.

At ſecundum dicitur ſcientiam generis conſiderare ſpecies illius & inferiora, quæ tamen ſunt ſub eadem abſtractione. quando verò mutatur abſtractio, ceſſat iam ſcientia, ſpecies ergo ſecundum genus ſcibile, non ſecundum genus rei ſolum conſiderandæ ſunt.

Ad ſecundum.

Ad tertium facilis eſt reſponſio, non enim hic de illis communiſſimis principiis ſermo eſt. ſed de communibus, quæ tamen ſunt in materia propria illius ſcientiæ, variæ autem res ſcibiles varia habent principia propria.

Ad tertiũ.

Ad quartum dico in diuerſis generibus cauſarum poſſe vnius plures eſſe demonſtrationes, vt notum eſt, ſimiliter in eodem genere cauſæ ſed mediatæ, vt hominem eſſe ſubſtantiam, & per animal, & per viuens demonſtramus, & hoc dicitur in præſenti, ſed in eodem genere cauſæ per plura media immediata impoſſibile eſt idem demonſtrare, & hoc dicitur c. 9. nec eſt contradictio, hic tamen conſiderare vnum eſt, eandem rem ad varias ſcientias pertinere, ſed non ſub eadem abſtractione, vnde Phyſicus de figura tractat ſicut Geometer, ſed ille in corpore naturali. hic abſtrahendo à ſenſibili, propterea vnus per principia motus, alter per principia magnitudinis probat: vnde re vera formaliter de eodem non ſunt plures ſcientiæ, ſed naturaliter tamen clarius percipitur diſtinctio in ipſis principiis, idcirco Ariſt. ſcientiarum diuerſitatem ab illis ſumpſit hæc de præſenti queſtione.

Ad quartum.

Eorum, quæ fortuna eueniunt quæque i ſenſuum functione ſunt, non eſſe ſcientiam.

Cap. XXIIII.

1. *Elus verò quod à fortuna, non eſt ſcientia per demonſtrationem: neque enim vt neceſſarium, neque tanquam vt plurimum eſt, quod eſt à fortuna ſed quod præter hæc fit. Demonſtratio autem eſt alterius horum: omnis, n. ſyllogiſmus, aut per neceſſarias, aut per eas quæ vt plurimum propoſitiones conficitur: & ſi propoſitiones quidem ſunt neceſſariæ, & concluſio erit neceſſaria, ſi verò vt plurimum, & concluſio talis. Quare ſi id quod eſt à fortuna, neque vt plurimum eſt, neque neceſſarium, non eſſet vtrique ipſius demonſtratio.*

2. *Neque per ſenſum eſt ſcire ſi enim eſt ſenſus huius, & non huius cuiuſdam, ſed ſentire neceſſarium eſt hoc aliquid, & alicubi, & nūc: vniuerſale verò, quod eſt in omnibus, impoſſibile eſt ſentire: non enim eſt hoc, neque nūc, neque enim eſſet vtique vniuerſale: quod enim ſemper & vbique, vniuerſale eſſe dicimus. Quoniam igitur demonſtrationes quidem vniuerſales ſunt, hæc autem non eſt ſentire, manifeſtum eſt, quòd neque ſcire per ſenſum eſt.*

Sed planum quòd & ſi eſſet ſentire triangulum, quòd duobus rectis æquales habet angulos, quæreremus vtiq. demonſtrationem, & non quemadmodum dicunt nonnulli ſciremus: ſentire quidem. n. neceſſe eſt ſingulare, ſcientia verò eſt in cognoſcendo vniuerſale.

4. *Quare & ſi ſupra lunam eſſemus, & videremus obiectam terram, non vtique ſciremus cauſam defectus, ſentiremus enim nunc quòd deficit, & non propter quid omnino, non enim erat ſenſus ipſius vniuerſalis, ſed ex eo quòd ſpeculamur hoc plerumque contingere, vniuerſale vtique venati demonſtrationem habemus: ex ſingularibus*

bus

bus enim pluribus vniuerſale manifeſtum eſt. Vniuerſale autem honoratum eſt, quoniam ſignificat cauſam, quare de talibus vniuerſalibus notitia honoratior eſt ſenſibus & intellectione quorumcunque altera eſt cauſa: ſed de primis eſt alia ratio. Manifeſtum igitur eſt quòd impoſſibile eſt ſentiendo aliquid ſciri demonſtratiuorum, niſi quiſpiam ſentire hoc dicat, ſcientiam habere per demonſtrationem.

*Sunt tamen nonnulla, quæ referuntur in ſenſus defectum in problematibus, quædam enim ſi videremus, non vtique quæreremus, ſed non tanquam ſcientes, eo quòd videmus, ſed vt habentes vniuerſale ex eo quod videmus: quemadmodum ſi vitrum perforatum videremus, & lumen permeans, planum vtique eſſet, & propter quid *comburit, & ex eo planè, quia videremus fieri ſeorſum in vnoquoque, intelligeremus ſimul, quod in omnibus ſic eſt.* 5 **al. l. illuminat.*

Sed eius, quod eſt à fortuna, &c.

HOc capite duo præcepta continentur, quorum alterum eſt rerũ quæ fortuitò & caſu contingunt non eſſe ſcientiam, cuius ratio eſt, quia non ſunt neceſſariæ nec plerunque eueniunt, ſed raró, vt quòd fodiens vineam inueniat theſaurũ: demonſtratio enim quæ ſcientiam facit, non eſt niſi neceſſariorum quæ ſemper ſunt, aut eorum quæ plerũque ſunt, cum non niſi ex propoſitionibus neceſſariis aut plerunquè procedat, ac talis debeat eſſe concluſio, quales præmiſſæ & propoſitiones ſunt. 1 *Duo documenta. Primum.*

Neque per ſenſum eſt ſcire, ſi enim eſt ſenſus huius, &c.

Alterum documentum eſt, per ſenſum non eſſe ſcientiam, id eſt, non dicitur ſcientia per ſenſum cognitio, ratio eſt, quia ſcientia eſt vniuerſalium, at ſentire eſt ſingularium, quæ ſunt hic & nunc, & ſecundum locum & tempus variantur, vniuerſale verò vbique & ſemper eſt, id eſt, non aliter ſe habet in vno loco & tempore quàm in alio. 2 *Secundum documentum.*

Nota quod dicit, ſenſus eſt talis, & non huius talis, at ſentire non eſt, niſi hoc aliquid, ſenſus & intelligentia horum notanda eſt.

Senſus obiectum eſſe vniuerſale, actionē tamē eius circa ſingulare modo verſari.

da eſt, nempe ſenſus ipſe, qui potentia eſt, vt viſus, auditus, & reliqui habent pro obiecto ipſum vniuerſale, puta colorem viſus, non hunc, non illum, ſed in communi, ſonum auditus & ſic alij, at verò actus & operatio ſenſus non eſt niſi circa ſingulare, non enim niſi hunc vel illum colorem in ſingulari videmus at intellectus non ſolum pro obiecto habet vniuerſale, ſed etiam vniuerſale intelligit, ideoque eius cognitio ſciētia eſt.

Dicit ergo, quòd quamuis ſenſus nempe ipſa potentia tale aliquod, id eſt aliquid in communi reſpiciat, non hoc in ſingulari, tamen eius actio: ſentire nempe, eſt circa hoc aliquid id eſt, ſingulare, ſcientia autem in operatione etiam conſiſtit circa vniuerſale, quare cognitio ſenſus non eſt ſcientia.

Sed manifeſtum eſt, quoniam ſi eſſet, &c.

3 *Remouetur obiectio.* Poſſet quis Ariſtot. reſpondere, ſi per ſenſum cognoſcimus effectum ſeu rei paſsionem, forſan erit ſcientia, vt ſi triangulum habere tres angulós æquales duobus rectis videremus reſpondet, nulló modo ſic eſſe ſciētiam, ſed adhuc quæremus demonſtrationem, nam non cognoſcit ſenſus id vniuerſaliter eſſe in omni triangulo, quod neceſſarium eſt ad ſcientiā, cum ſcientia vniuerſalium ſit.

Vnde eſt ſi ſuper lunam eſſemus, &c.

4 *Remouetur altera Obiectio.* Poſſet iterum quis dicere, forſan ſi cauſam & effectum ſentiremus, eſſe per ſenſum ſcientiam, vt ſi ſuper lunam exiſtentes terram obiectam, & eclypſim videremus, reſpondet, nec ſic per ſenſum ſciri, non enim vniuerſaliter cognoſcimus, cum ſenſus hanc eclypſim tantum percipiat, non autem quòd vniuerſaliter ex tali cauſa ſequatur, quod ſcire eſt, vnde concludit hanc cognitionem vniuerſalis eſſe honorabiliorem cognitione ſenſus, cum ſit cognitio per cauſam, ſimiliter honorabiliorem cognitione etiam intellectus quæ non eſt per cauſam, dummodo ſit de re, quæ habet cauſam, nam cum res eſt ſine cauſa, ſicut prima principia, horum cognitio nobilior eſt, etiā ſi per cauſam non ſit, vnde concludit per ſenſum non contingere ſcire, niſi quis dicat ſentire ſcientiam habere per demonſtrationem, id eſt, niſi quis per vocem hanc ſentire velit ſignificare idem, quod habere ſcientiam, per demonſtrationem, & tunc non eſt diſputatio, ſed vt ſignificat actionem ſenſus.

Sunt tamen quædam reducta &c.

5 Oſtendit in ſcientiis eſſe neceſſarium aliquando ſenſum, nempe

nempe in quibuſdam problematis, quæ ſi viderentur, ſine dubio ſcirentur, non quòd ipſe ſenſus ſit ſcientia, aut in eo ſit ſcientia, ſed quòd per eum ſæpe ſingularia percipientes vniuerſale intellectu venamur, de quo eſt ſcientia. oſtendit exemplo antiquorum exiſtimantium lumē eſſe corpus, cum autem eis obiiceretur, quomodo ingreditur per vitrū, cum duo corpora ſe penetrare non poſsint: reſpondebant, quia vitrum habet minutiſsima foramina. dicit modo Ariſtot. huius non eſt ſcientia, quòd ingreditur lumen, quia ſunt foramina, & tamen ſi viderentur talia foramina, eſſet ſcientia, ſed non ex ſenſu tantum, ſed quòd vniuerſale ex eo colligeremus, cuius eſt ſciētia, nempe omne vitrū habere foramina minutiſsima hoc exemplum ſecundum vulgarem opinionem eſt.

Non omnium ſyllogiſmorum eadem eſſe principia poſſe.

Cap. XXV.

1 *EAdem verò principia omnium eſſe ſyllogiſmorū impoſſibile, primum quidam Logicè conſiderantibus: hi quidem enim veri ſunt ſyllogiſmorum, illi autem falſi: quanquam enim liceat verum ex falſis ſyllogiſare, ſed ſemel hoc fit veluti ſi A. de C. verum, medium autē B. falſum: neque enim A. ipſi B. ineſt, neque B. ipſi C. ſed harum media accepta fuerint propoſitionum, falſæ erūt propoſitiones, eo quòd omnis concluſio falſa ex falſis eſt, vera autem ex veris, altera autem ſunt falſa & vera.*

2 *Poſtea neque falſa ex eiſdem ſibiipſis: ſunt enim falſa ad inuicem & contraria & impoßibilia ſimul eſſe, veluti iuſtitiam eſſe iniuſtitiam, aut timorem, * & hominem equum, aut bouem & æquale, aut maius, aut minus.* * al. l. addit audaciam.

3 *Expoſitis verò ſic, neque enim verorum eadem principia omnium, altera enim multorum genere ſunt principia, & neque conuenientia, quemadmodum vnitates punctis non conueniunt, illæ enim non habent poſitionem, hæc autem habent.*

4 *Neceſſe autem eſt, aut immedia conuenire, aut ſurſum aut deorſum aut hos quidem intro habere, illos autem extra terminum.*

5 *Sed neque communium principiorum poſſunt eſſe aliqua, ex quibus omnia monſtrabuntur: (dico autem communia veluti omne affirmare aut negare) genera enim entium altera ſunt, & hæc quidem quantitatibus, illa verò qualitatibus inſunt ſolis, cum quibus monſtrantur per communia.*

6 *Amplius principia non multo pauciora ſunt concluſionibus: principia enim propoſitiones ſunt, propoſitiones verò aut ipſius aſſumpti termini, aut iniecti ſunt.*

7 *Amplius cõcluſiones ſunt infinitæ, termini verò finiti.*

8 *Amplius principia hæc quidem ex neceßitate, illa verò contingentia. Sic igitur conſiderantibus impoſſibile eadem eſſe, aut finita, infinitis exiſtentib. concluſionib.*

9 *Si verò aliter quodammodo dicat aliquis vt quod hæc quidem Geometricæ, illa verò * ratiociniorum, illa autem medicinæ: quid vtique eſſet, quod dicitur aliud, præterquam quod ſunt principia ſcientiarum, dicere autem eadem eſſe ridiculum eſt, quoniam hæc ſibi ipſis eadẽ eſſent: ſic enim omnia fiunt eadem.*

*al. l. numerorum.

10 *Sed neque ex omnibus monſtrari quodlibet idem eſt quærere omnium eſſe eadem principia, valdè enim fatuũ eſt: neque enim in manifeſtis doctrinis hoc fit, neque in reſolutione poſſibile eſt: immediatæ, namque propoſitiones principia ſunt: altera autem concluſio aſſumpta fit propoſitione immediata. Si verò quiſpiam diceret, primas immediatas propoſitiones eadem eſſe principia, vna in vnoquoque genere eſt.*

11 *Si verò neque ex omnibus, tanquam oporteat mõſtrari quodcunque, neque ita altero, tanquam ſit vnaquæque ſcientia, altera derelinquitur, quod cognata ſint principia omnium, ſed ex his quidem hæc, ex illis autem illa.*

Manife-

Manifeſtum autem & hoc eſt, quòd non contingit: monſtratū námque fuit, quòd alia principia genere ſunt differentium genere. Principia enim duplicia ſunt, ex quibus, & circa quod: quæ quidem igitur, ex quibus, communia ſunt, quæ autem circa quod, propria, vt numerus magnitudine.* *al. l. magnitudo.

Eadem autem eſſe principia omnium ſyllogiſmorum, &c.

1 Cùm ſcientiarum diuerſitatem ex principiorum diuerſitate prouenire docuiſſet, nunc principia diuerſa eſſe ſciētiarum & Demōſtrationum probat. Ac communiùs procedit, ab ipſo ſyllogiſmo incipiens, ac ob id logicè tractare ſe docet, vt ait Philop. rationem reddit, cur nō de propriis, ſed communibus primò dicat. Sūt autem tres concluſiones in capite. Prima eſt, Impoſsibile eſt omnium ſyllogiſmorum eſſe eadē principia. Probat. Syllogiſmi quidam ſunt veri, nempe quorum cōcluſiones ſunt veræ: quidam falſi, quorum concluſiones ſunt falſæ: ergo non poſſunt eſſe ex eiſdem principiis, cùm concluſio vera ex veris, falſa verò ex falſis ſequatur. Poſſet autem quis dicere. Nónne etiam verum ex falſis ſequitur? Reſpondet verum id eſſe, ſed non fit niſi ſemel, hoc eſt, in ſyllogizando verum quidem ex falſis infertur, vt omne B. eſt A. omne C. eſt B. ergo omne C. eſt A. id eſt, omnis lapis eſt animal, omnis homo eſt lapis, ergo omnis homo eſt animal: tamen ſi iterum velimus proſyllogizare præmiſſas, iam totū erit falſum, tam præmiſſæ illæ quæ iterùm aſſumūtur, quàm concluſio quæ infertur, quę eſt præmiſſa falſa prioris ſyllogiſmi: non igitur verum ex falſo ſyllogizatur & proſyllogizatur ſimul, ſicut contingit, cùm ex veris procedit, tunc enim tam ſyllogiſmus quam proſyllogiſmus ex veris ſunt: non igitur omnium ſyllogiſmorum eadem ſunt principia.

Intentio Ariſt.

Prima concl. cap.

Obiectio.

Dilutio.

Poſteà neque falſa ex eiſdem ſunt, &c.

2 Secunda concluſio eſt, non omnium ſyllogiſmorum, etiam falſorum eadem principia ſunt. Probatur. Falſarum cōcluſionum multiplex eſt modus: quædā tantùm falſæ, quædam impoſsibiles: & impoſſibilium quædam, quia relatiuum de correlatiuo prædicatur, quædam, quia contrarium de contrario, vel diſparatum de diſparato, vel negat neceſſarium: ergo ſunt & varia principia falſa, pro varietate concluſionum, cùm proinde ſint falſæ, quia principia ſint falſa. 1. concl.

Expoſitis autem ſic eſt, &c.

3 Tertia concluſio, quam magis ad rem propoſitam, nempe
3. conclu. de Demonſtratione dicit, eſt, ſyllogiſmorum verorũ impoſſibile eſt eſſe eadẽ principia: quam multipliciter probat. Primò, ſunt principia aliquorum prorſus diuerſa in nullo cõuenientia: ergo non ſunt eadẽ principia. Antecedens patet: vnitas.n. eſt diſcreti, punctũ continui principiũ, quæ diuerſa ſunt: hoc enim poſitionem habet, illud verò non habet, vt dictum eſt.

Neceſſe eſt autem aut in media conuenire, &c.

4 Quamuis nouam rationem hanc aliqui eſſe velint, meliùs
Verior expoſitio. Philop. & D. Tho. eſt ſecundum Philo. & S. Th. quòd ſit confirmatio præcedentis, & probet illa principia non conuenire, quod Philop. vocat vnum de altero prædicari: quæ autem conueniunt, vno ex tribus modis conueniunt, aut tanquam in medio, aut tãquam in maiori extremo, quod dicitur ſurſum, aut minori, quod dicitur deorſum, aut interiùs in prima figura, aut exteriùs in ſecunda & tertia. Senſus eſt, quòd ſi conueniunt illa principia, punctum, & linea, aut ex eo, quod vtrumque poteſt eſſe alicuius concluſionis probandæ, aut maius extremum, vel minus, vel medium in aliqua figura: ſed hoc eſſe non poteſt, cùm non eadem per illa probentur: non ergo eadem ſunt.

Sed neque communium principiorum &c.

5 Secundum argumentum eſt. Si ex eiſdem omnia procederent,
2. Argu. maximè ex illis generaliſsimis. Quodlibet eſt, vel nõ eſt, &, De nullo eſt verum affirmare ſimul & negare: ſed ex his nõ poſſunt: nam hæc per ſe ſola non ſufficiunt aliquid demõſtrare, niſi mediantibus propriis cuiuſque generis, vt dictum eſt: ergo non ſunt omnium eadem principia.

Ampliùs, principia non multò, &c.

6 Tertium argumentum. Tot ſunt fieri principia quot con-
3. Argu. cluſiones: ſed concluſiones ſunt multæ & variæ: ergo & principia. Antecedens patet: nam principia ſunt propoſitiones: propoſitiones autem ſunt & fiunt aſſumpto termino medio, aut immiſſo. Dicit aſſumptum propter ſecundam & tertiam figuram, in quib. medium eſt extra extremitates. Dicit immiſſum propter primam, in qua medium inter extremitates eſt.

Obiectio. Dices, quomodò dicit quòd propoſitiones non ſunt multò
Dilutio. pauciores concluſionibus? immò videntur plures. Dico, vocat propoſitiones, nõ omnes præmiſſas, ſed immediatas, quæ iam concluſiones eſſe non poſſunt: hoc autem verum eſt. Quòd ſi ſumamus vnam mediatam propoſitionem, plures in ea concluſiones quàm principia inueniemus, vt patet in hac, omnis homo eſt ſubſtantia; ſunt enim ſex quæ demonſtrari poſſunt,

nempe, homo eſt ſubſtātia, homo eſt corpus, homo eſt viuēs, animal eſt ſubſtantia, animal eſt corpus, viuens eſt ſubſtantia: ſunt verò tantùm quatuor quæ non poſſunt demonſtrari, ſcilicet, homo eſt animal, animal eſt viuens, viuens eſt corpus, corpus eſt ſubſtantia.

Adhuc concluſiones ſunt infinitæ &c.

Quartum argumētum eſt. Cōcluſiones ſunt infinitæ, id eſt, innumeræ, nō tot quàm plures, termini verò finiti: ergo principia non poſſunt eſſe eadē. Vim huius argumenti exēplo intelliges. Literæ finitæ ſunt, nempe viginti quatuor, tamen infinitæ dictiones ex illis fiunt variæ & diſtinctæ, quod ex eo eſt, quia variis modis tales literæ inter ſe connectuntur: aliter impoſſibile eſſet tot eſſe dictiones. Similiter elemēta ſunt quatuor, tamen mixta ex eis ſunt multiplicia, quia variè miſcentur. Ita ſimiliter termini ſunt finiti, cùm finita ſint prædicamētorum genera, cōcluſiones verò abſque limite. Ergo variè termini inter ſe ordinantur & diſponuntur, & ita fiunt diſtinctæ præmiſſæ & propoſitiones, quæ principia dicuntur. 7. argu.

Amplius, principia hæc quidem ex neceſsitate, &c.

Hoc eſt quintum argumentum, ſunt enim principia varia inter ſe, quædam enim ſunt neceſſaria, quædam contingentia, non enim omne verum eſt eiuſdem rationis; ergo non ſunt eadem omnium principia. Vnde cōcludit, non ſolùm nō eſſe eadem omnium principia, ſed infinita, id eſt, indeterminata, ſicut etiam cōcluſiones ſunt indefinitę & indeterminatę, vt dictum eſt. 8. argu.

Si verò aliter quodammodò dicat quis, &c.

Excludit modum, quo aliquis poſſet aſſerere eadem eſſe principia: poſſet enim quis dicere, principia quidem alia eſſe in Geometria, alia in Muſica, alia in Dialectica, alia in qualibet arte, ſed hæc dici eadem, quia ſingula eodem modo ſe habēt, & ſunt eadem ſuis cōcluſionibus. Reſpondet, hoc aſſerere, eſſe diuerſa principia ponere: nullus enim duo vocat idē, quia vnumquodque ſit idem alicui: quia enim rationale eſt idem cum homine, & hinnibile cum equo, non propterea rationale, & hinnibile dicenda ſunt idem: aliter enim omnia poſſent dici eadem, nihilque eſſet diuerſum. 9. remo. ob.

At verò neque quod eſt omnibus, &c.

Excludit alium modum, quo quis poſſet eadem principia dicere, nēpe quia ex omnibus principiis quodlibet infertur, ita vt, quamuis multa ſint principia, tamen ex ſingulis quælibet infertur concluſio. Hoc dicit inſipienter dictum eſſe. Pro- 10. Remoue. aliæ obiec.

bat in doctrinis, id eſt, Mathematicis ſecundum Phil. in quibus experimur, non omnes concluſiones reſolui in eadem principia, ſimiliter in reliquis ſcientiarum demõſtrationibus. Et probatur ratione: nã ex propoſitione immediata ſequitur concluſio: ergo altera concluſio ex altera immediata & alio principio, vt notũ eſt, ſi igitur q; principia immediatas vocet propoſitiones, vt verum eſt, erunt principia, diuerſa ſecundum diuerſitatem generũ, in quorum ſingulis ſunt ſua immediata.

11 *Si verò neque ex omnibus, &c.*

Reſumit duos prædictos modos identitatis principiorum, & excludit alium. Dicit, ex omnibus nõ demonſtrari quodlibet, vt dictũ eſt, nec ex altero, idest, nec ex vno omnia, cũ ſint in vnaquaque ſcientia ſua principia. Relinquitur vnus modus identitatis, nempe quòd dicant eadẽ, quia proxima, & cognata, & eiuſdẽ generis. Sed hoc eſſe non poteſt: nam diuerſorum generũ principia ſunt etiã genere diuerſa. Sũt enim principia in duplici differentia: quędã circa quę, id eſt, ſubiecta, de quibus demonſtramus: quædam ex quibus, nempe dignitates. Quæ ſunt circa quæ, ſemper ſunt propria in quoque genere ſcientiæ: Quæ ſunt ex quibus, cõmunia eſſe poſſunt, ſed ſecundum analogiam, vt diximus: & eorum non eſt vſus in ſciẽtia, niſi limitentur ad particularem illius ſcientię materiam, ſicut ſuprà explicatum eſt.

Quòd ſcientia & ſcibile ab opinione & opinabili diſcrepent: & quid ſit Solertia.

CAP. XXVI.

Scibile autem & ſciẽtia differunt ab opinabili & opinione, quoniam ſciẽtia quidẽ vniuerſalis & p neceſſaria (neceſſariũ verò nõ contingit aliter ſe habere) ſunt autem nonnulla vera quidem, & quæ cõtingit aliter ſe habere, planum igitur, quòd circa hæc quidẽ ſciẽtia nõ eſt: eſſet.n.ĩpoſſibilia aliter ſe habere, poſſibilia aliter ſe habere. Verũenimuerò neque intellectus (dico enim intellectũ principium

principium ſciētiæ) neque ſciensia indemonſtrabilis: hoc autem eſt acceptio immediata propoſitionis. Verus autē eſt intellectus, & ſciētia, & opinio, & quod per hæc dicitur. Quare derelinquitur, opinionē eſſe circa verū quidē, vt falſum, contingens autem, & aliter ſe habere.

2. Hoc autem eſt acceptio immediata propoſitionis, & non neceſſaria. Et cōfeſſum autē eſt ſic apparētibus, nam que & opinio incertum eſt, & natura talis.

3. Ad hæc aūt nemo putat opinari, quando exiſtimet impoſſibile aliter ſe habere, ſed ſcire: ſed quādo eſſe quidem ſic, ſed tamen & aliter, nihil prohibet tunc opinari, tanquam quòd talis opinio ſit. Neceſſarij verò ſcientia eſt.

4. Quomodò igitur eſt idem opinari & ſcire? & propter qui nō erit opinio ſciētia, ſi quis ponet, omne, quod nouit, contingere opinari? conſequetur. n. hic quidem ſciens, ille verò opinās per media, quouſque ad immediata venerit. quare, ſi quidem ille nouit, & qui opinatur nouit: quē admodum enim & quòd opinari eſt, & propter quid, hoc autem ipſum medium.* * al. l. quomo lo igitur nō eſt,

5. Aut ſi quidem ita ſuſpicabitur non contingētia aliter ſe habere, quemadmodùm ſe habēt definitiones, per quas ſunt demōſtrationes, non opinabitur, ſed ſciet: ſi autē vera quidèm eſſe, non tamen hæc vtique ipſis ineſſe ſecūdū ſubſtantiam & ſecundum formā, opinabitur, & nō ſciet verè ipſum quod, & ipſum propter quid, ſi quidē per immediata opinabitur, ſi autem non per immediata, ipſum quòd ſolùm opinabitur.

6. Eiuſdē verò opinio, & ſcientia nō omninò eſt ſed quē admodùm & falſa & vera eiuſdē quodammodò ſunt ita & ſcientia & opinio eiuſdem. Etenim opinionē verā, & falſam (vt nōnulli quidem dicūt) eiuſdē eſſe, abſurda cōtingit erigi, & alia, & nō opinari, quod opinatur falſò.

7. Quoniā verò idem pluribus modis dicitur, eſt quidē. vt contingit, eſt autē vt non: commēſurabilē namque eſſe dia-

ſe diametrum verè opinari abſurdũ eſt, ſed quòd diameter, circa quã opiniones, idem, ita eiuſdem eſt: quod quid autem erat eſſe, vtique ſecundum rationem non eſt idem.

8. *Cõſimiliter autem & ſciẽtia & opinio eſt eiuſdem: hæc quidem enim ſic animalis, vt nõ cõtingat nõ eſſe animal: illa verò vt contingat. veluti ſi hæc ꝗdẽ quod hominis eſt, illa verò hominis quidem, nõ autẽ quod hominis: idem enim eſt, quoniam homo, hoc autem ſic non idem.*

9. *Manifeſtum autẽ eſt ex his, ꝙ neq; opinari ſimul idem & ſcire contingit: ſimul enim habere poſſet ſuſpicionẽ, quòd aliter ſe habere, & nõ aliter, idem eſſet, quod nõ cõtingit. in alio quidem enim vtrũque eſſe cõtingit eiuſdẽ, vt dictum eſt, in eodẽ aũt nõ ſic poſſibile eſt. habebit enim ſuſpicionem ſimul, vt ꝙ homo eſſet ſecundum quòd animal (hoc. n. eſſet nõ cõtingere eſſe nõ animal) & non ſecundũ ꝙ animal, hoc. n. eſſet ſic contingere. Reliqua verò quomodò oporteat diſtribuere & in diſcurſu, & intellectu, & ſcientia, & arte, & prudentia, & ſapientia, illa quidem naturalis, hæc autem moralis ſpeculationis magis ſunt.*

1. *Scibile autem & ſcientia differunt ab opinabili, &c.*

Intentio Ariſtotel. Scientiam ab aliis habitibus tandem ſecernit, ſed præſertim ab opinione: hæc enim Dialectici opus eſt. *Diſcrimẽ Scientiæ & opinionis.* Diſcrimẽ autem ſcientiæ & opinionis ex duplici parte ſumitur, ex parte eorum quorum eſt ſcientia, & quorum eſt opinio, quæ dicũtur ſcibilia & opinabilia, & ex parte ipſarum credulitatum quę per ipſos habitus adueniunt: quorum enim eſt ſcientia, ſemper neceſſe eſt ita ſe habere, quorum eſt opinio nõ ſemper neceſſe eſt ita ſe habere. Prætereà per ſciẽtiam cognoſcimus rem quæ nõ poteſt aliter ſe habere, & ſimul ſcimus quod non poteſt aliter ſe habere: per opinionẽ verũ cognoſcimus poſſe aliter ſe rem habere. Aduerte autem ex Them. & Phil. quòd hîc loquitur de opinione vera: nam falſa nullam habet cum ſcientia ſimilitudinem.

Concluſ. Sciẽtia & opinio, ſcibile & opinabile differunt. Proponit igitur hanc concluſionẽ, ſciẽtia & opinio, ſcibile & opinabile differunt. Et probat prius diſcrimen ex parte ſcibilium

bilium & opinabilium. Scientia quæuis eſt vniuerſalium per neceſſaria principia: at verò opinio non eſt per neceſſaria & neceſſariorum: ergo non eſt ſcientia. Maior eſt nota. Minor probatur: ſunt quædam vera quidem, non tamen neceſſaria, cùm aliter ſe poſſint habere: hæc non cognoſcuntur ſcientia, non intellectu, non ſciẽtia indemonſtrabili, quamuis iſtæ cognitiones veræ ſint, & quæ per eas cognoſcũtur vera ſint ergo illa cognoſcuntur opinione, cùm nõ ſit alius habitus vniuerſalium: opinio igitur eſt eorum, quæ aliter ſe habere poſſunt, & non neceſſaria ſunt.

Explicat quid per intellectum intelligat. Principiũ, inquit, ſcientiæ. Per ſcientiam verò indemonſtrabilem dicit intelligi cognitionem immediatarum propoſitionũ. Et quamuis aliqui vtrunque idem eſſe affirment, tamen id non conſonat literæ: propterea dico, per intellectum ſignificari cognitionem principiorum communium quæ per ſe nota ſunt, quæ ianuæ ſcientiarum dicuntur 2. Metap per ſcientiam verò indemonſtrabilem, cognitionem propriarum propoſitionum immediatarum quæ non per ſe notæ ſunt, quæ omnia ſuperiùs latè expoſita & declarata ſunt. *Quid per intellectum intelligat.* *Quid per ſcientiam indemonſtrabilem.*

Nota, quòd inferens Ariſt. opinione cognoſci vera cõtingentia, addidit etiam opinione falſum cognoſci nõ quia hic de opinione falſa dicere intenderet, ſed ne quis erraret exiſtimando opinionem eſſe tantùm verorum, cùm tamen etiam falſorum ſit. *Nota.*

Hoc autem eſt acceptio immediatæ propoſitionis, & non neceſſariæ, &c. 2.

Sicut in ſcientia propoſitiones neceſſariæ inueniũtur, quæ mediatæ ſunt, & per alias probantur, & ſimiliter propoſitiones immediatæ, quæ iam ampliùs demonſtrari non poſſunt: ita inter probabiles, quarũ eſt opinio, quædam mediatæ ſunt, quæ ex aliis probantur, quædam immediatæ, quæ ſunt probabiliſſimæ, nec iam ampliùs probabiliter probantur, vt diximus 1. Top. de mente Alex. Eſt igitur opinio non neceſſariorum, ſiue mediata, ſiue immediata ſint, quanuis Ariſt. tantum de opinione immediatorum in his verbis loquitur, quia de mediatis clarum erat. probat autem quòd opinio ſit contingentium, atque hoc dicit eſſe certum ex his, quæ communiter dicuntur: vocant enim opinionem incertam, & quæ tali opinione cognoſcuntur, res incertas, quæ non firmam ac ſtabilem habent veritatem. Eſt igitur opinio contingentium, quocircà non eſt ſcientia, nec ipſum opinabile eſt ſcibile. *1. Ratio diſcriminis inter ſcientiã & opinionem.*

Adhuc

Adhuc autem nullus arbitratur, &c.

3\. Alteram rationem ex parte credulitatis ponit ad diſtinguendam ſcientiam ab opinione. Ratio eſt ſumpta ex vſu communi ſicut c. 2. ſumpſerat, quid eſſet ſcire. Inquit omnes cùm aliquid cognoſcunt, & ſimul aliter ſe habere non poſſe intelligunt, ſe ſcire exiſtimant: cùm verò aliter ſe poſſe habere credunt, ſe opinari confitentur. Ergo hæc eſt natura opinionis & ſcientiæ: & ſic ex parte credulitatis differunt vt manifeſtum eſt.

2. Ratio diſcriminis ex parte credulitatis.

4\. *Quomodò eſt igitur non idem opinari, & ſcire, &c.*

Duo dubia Opinionis naturam manifeſtantia.

Duo ex præcedentibus ſuborientia dubia proponit, quibus magis opinionis naturam manifeſtat. Alterum, an eiuſdem ſit opinio & ſcientia, vt videtur: quæ enim quis ſcit, poteſt alius opinari. Alterum, ſuppoſito quòd eiuſdem ſit opinio & ſcientia, videntur eſſe idem, cum habeant idem obiectum. Quòd ſi dicas non eſſe idem, quia qui opinatur non cognoſcit per cauſam, hoc reiicit Ariſt. docens etiam opinantem reſoluere vſq. ad immediatas cauſas: ſicut enim per ſcientiam ſcimus effectum per cauſam, cùm cauſam effectus illius eſſe ſcimus, & non poſſe aliter ſe habere, ita per cauſam opinamur, cum cauſam aliter ſe habere exiſtimamus. Videntur igitur eadem ſciẽtia & opinio. Notat verbum, conſequens, ſignificare reſoluere vt notat Philop.

5\. *An ſi quis ſic arbitrabitur non contingentia, &c.*

Sol. 2.

Satisfacit poſteriori dubitationi tanquam breuiori. & interrogando affirmat, dicitque, ſi quis procedens per definitiones & demonſtrationes veras exiſtimau erit illa non poſſe aliter ſe habere, non habebit opinionem, ſed ſcientiam: ſi quis verò tantùm vera eſſe, nõ tamẽ neceſſaria, & propoſitiones illas per ſe non eſſe exiſtimauerit, tunc non ſcientiam, ſed opinionem habebit, ſi tales propoſitiones fuerint per cauſam & immediatæ, erit opinio effectus & cauſæ: ſi verò non ita fuerint, erit opinio effectus, & quia tantùm. Ex quibus habes differentiam, ex parte credulitatis & exiſtimationis, quamuis circa idẽ ſint ſcientia, & opinio.

6\. *Eiuſdem autem opinio, &c.*

Sol. 1.

Priorem quæſtionem ſoluit, explicãs quomodò opinio dicatur eiuſdem cuius eſt ſcientia. Inquit autem opinionem & ſcientiam ita eſſe eiuſdem, ſicut opinio vera & falſa dicuntur eiuſdem. Docet autem opinionem veram & falſam non eſſe eiuſdem ſimpliciter, ſed aliquo modo: aliqui enim, vt refert

4. Met.

4.Met.tex.21 opinionem veram & falſam eiuſdem rei omnino volebant eſſe; dicebant enim veritatem eſſe in opinione noſtra, vt ſi cibus mihi videtur amarus, verè eſt amarus, licèt ſit dulcis, & vnumquodque tale verè eſſe, quale videtur. Hi eãdem opinionem faciebant illius: quod erat, & quod non erat proptereà iſtis multa accidunt inconuenientia, & præter alia multa hoc vnum accidit, nempe quòd non erit opinio falſa cùm id verum ſit quod videtur ſecundum eos.

Quoniam autem idem multipliciter dicitur, &c.

Cùm dixiſſet ita eſſe eiuſdem ſcientiam & opinionem, ſic- 7.
ut opinionem veram & opinionem falſam, explicat quomodò vera & falſa ſit eiuſdem: & dicit multipliciter dici idem, & *Opin. vera & falſa.*
vno modo eſt verum, opinionem veram & falſam eſſe eiuſdẽ, & altero modo non eſt verum. Verbi gratia quod diameter ſit commenſurabilis non eſt verum opinari, ſed opinio eſt falſa, quòd verò non ſit commenſurabilis, eſt vera opino: opinio igitur vera & falſa eſt eiuſdem, nempe ſubiecti, vt puta de eadẽ diametro, non tamen eſt prorſus eiuſdem rationis, id eſt ſecũdum idem prædicatum, nam vera dicit nõ eſſe commẽſurabilem, falſa verò dicit eſſe commenſurabilem, non igitur ſunt prorſus eiuſdem.

Similiter autem eſt ſcientia & opinio eiuſdem eſt, &c. 8.

Applicat ſimilitudinem, opinio enim & ſcientiai eiuſdem *Opinio & ſcientia.*
ſunt, ſed eiuſdem ſubiecti, non tamen eiuſdem rationis: vt de animali eadem eſt opinio & ſcientia, ſed ſcientia dicit quòd nõ poſſit aliter ſe habere, opinio verò quòd aliter ſe habere cõtingat, vt ſi de homine ſcientia dicat aliquid, nempe eſſe riſibilem, opinio verò eſſe album, de quo vtraque dicit, idem eſt, puta homo, quod vtraque dicit, non idem eſt: ſunt ergo de eodem ſubiecto, ſed non ſecundum idem.

Manifeſtum autem ex his eſt, &c. 8.

Infert nullum poſſe ſimul opinari, & ſcire idem omnino, id eſt, eandem propoſitionem: nam cum tunc exiſtimaret ſimul idem poſſe aliter ſe habere, & non poſſe aliter ſe habere, quod impoſſibile eſt. In diuerſis hominibus poterit id eſſe, vel ſecundum diuerſa prædicata, tamen in eodem impoſſibile eſt eiuſdem omnino: ſimul enim exiſtimaret hominem eſſe animal, & eſſe non animal, eſſe animal per ſcientiam, quia non contingit non eſſe animal, eſſe non animal, per opinionem, quæ dicit poſſe eſſe non animal, vnde ſimul eſſent non poſſe eſſe non animal, & poſſe eſſe non animal, literam ſic lege (opinionem haberet, id eſt, aſſenſum quòd homo eſſet ſecũdum

Eiuſdẽ propoſitionis non poſſe eſſe opinionẽ & ſcientiam in eodem, in diuerſis autem hominibus poſſe.

quid

quod eſt animal ,& ſecũdum quod nõ eſt animal,id eſt, quòd eſſet animal;& non animal,)hoc enim fuerit non contingere eſſe non animal per ſcientiam,hoc quidem cõtingere,ſcilicet eſſe non animal per opinionem.Et nota valdè hanc expoſitionem noſtram.

Tandem excuſat ſe à tractandis aliis habitibus,quæ potius ad Phyſicam , & Moralem ſpectant, quales ſunt intellectus, quæ eſt cognitio immediatorum , & ratio quæ eſt cognitio mediatorum per diſcurſum,ſub qua ſunt ſcientia , ſapientia, ars & prudentia,ſcientia cognitio per cauſam, ſapientia cognitio per cauſas ſupremas,prudentia recta ratio agibilium , ars recta ratio factibilium,de quibus vide 6. Ethic.cap.3.

Dubia quædam circa hoc caput 25.

Tria dubia. Circa hoc caput dubia tria ſunt.Primum eſt, an opinabile ſit ſcibile:alterum,an cuius ſit ſcientia poſſit eſſe opinio vera tertium,an eiuſdem poſſint in eodẽ ſimul eſſe ſcienta & opi.

Scientiam complecti intrinſecè & clarum aſſenſum. & quod ſe aliter habere non poſſit. Circa primum aduerte ſciẽtiam hæc duo intrinſecè habere,& quòd ſit clarus aſſenſus,nempe ex rei notitiis propriis genitus,& quòd nõ poſſit aliter ſe habere,ſed ſi neceſſaria. Hoc autem,nõ poſſe aliter ſe habere,eſt triplex : primum ex parte rei quæ ſcitur,hæc enim non poteſt aliter ſe habere quàm ſic ut ſcitur:ſecundum ex parte cognoſcentis , quòd qui ſcit,exiſtimet rem aliter ſe habere non poſſe:tertium ex parte medij & viæ ſciendi,quòd ſcit talis, vt ſecundum eam deceptio fieri non poſſit,vt cum per demonſtrationem procedimus.

Hoc triplex neceſſarium ineſt eſſentialiter ſcientiæ, ita vt ſi aliquod deſit non ſit ſcientia.

Fidei etiam noſtræ Chriſtianæ triplex hoc neceſſarium ineſt,cùm res nõ poſſit aliter ſe habere , & nos ita credamus,& medium ſit firmiſſimum,nempe diuina authoritas.Hoc deficit à ſciẽtia,quia obſcura eſt fides,nec rem ipſam in ſe videmus.

Tribus modis accidere opinionẽ Sed opinio erit,ſi aliquid horũ deſit : vnde ſi res non eſt neceſſaria,eius eſt opi.dummodò ſit obſcura cognitio: cũ enim res contingentes ſenſu percipimus,non ſit opinio.Secundò ſi res quidem eſt neceſſaria,ſed non exiſtimatur neceſſaria , ſed poſſe aliter ſe habere,eius eſt opinio. Tertiò quamuis res ſit neceſſaria,exiſtimetur neceſſaria,ſed tamen via cognoſcendi non eſt certa,vt cùm id authoritate humana vel medio topico habemus.

Triplex eſt opinabile. Vnde triplex eſt opinabile,opinabile ſecundum ſe , nempe quod aliter in ſe poteſt eſſe.Et de hoc loquitur in principio & fine

fine capitis, quod ſcilicet nõ eſt neceſſarium. Aliud eſt opinabile ſecundum exiſtimationem, nempe quod cùm ſit neceſſarium, exiſtimatur aliter ſe habere poſſe. Tertium ratione medij, quod cùm ſit neceſſarium, & exiſtimetur neceſſarium, via cognoſcendi tamen non eſt neceſſaria. De ſecundo opinabili loquitur in ſolutione poſterioris dubij Ariſtoteles.

Hoc ſuppoſito, dico opinabile primo modo non eſſe ſcibile, quia, vt in fine capitis dicitur, vnum eſt neceſſarium, alterum non neceſſarium. Loquimur autem hîc non ſubiectis tantùm, quorum eſt opinio & ſcientia: nam dictum eſt, idem eſſe ſcibile & opinabile, ſed de propoſitionibus, quarum proximè eſt opinio & ſcientia. *Opinio & ſcientia quomodo nõ ſint eiuſdem reipro ximè.*

Dico ſecundò, opinabile ſecundo modo, & tertio poſſe eſſe ſcibile: poteſt enim eſſe quòd id, quod in noſtra exiſtimatione non eſt neceſſarium vel ratione medij, ſit neceſſarium, & ab alio ſcitum.

Opinio enim aliquando fit ex principiis neceſſariis, cum nõ eſt nota conſequentia nobis, tunc enim rem neceſſariam, non tanquam neceſſariam exiſtimamus: aliquando ex principiis probabilibus procedit: aliquando immediatè ex terminis, vt omnis mater diligit filium ſuum.

Circa ſecundum dubium notum eſt opinionem primo modo, & ſcientiam non poſſe eſſe eiuſdem, quia opinio primo modo eſt de contingenti. Similiter notum eſt opinionem tertio modo veram & ſcientiam, eſſe poſſe eiuſdem propoſitionis: quod enim quis verè ſcit, hoc alius medio topico verè opinari poteſt: at de opinione ſecundo modo eſt dubium. Propterea dico, quòd opinio ſecũdo modo poteſt eſſe duplex quædam, qua rem opinamur poſitiuè, exiſtimãtes non eſſe neceſſariam, & aliter ſe habere poſſe: & hoc impoſſibile eſt quòd ſit vera de re ſcibili: nam ſi res eſt ſcibilis, eſt neceſſaria, erit igitur falſa opinio, qua aliter ſe habere poſſe exiſtimatur, & de hac loquitur Ari. in ſolutione poſteriori. Quædam alia eſt, qua rem neceſſariam, & per ratioñe neceſſariã cognoſcimus, nõ tamen exiſtimantes non poſſe aliter ſe habere, ſed ſolum cognoſcentes vt veram; & hæc opinio vera poteſt eſſe eiuſdem concluſionis, cuius eſt ſcientia, & de tali opinione non loquitur Ari. ſed de priori. Et hæc contemplare. *Circa ſecũdum dubiũ*

Circa tertium dubium, dico ſcientiam & opinionem illo modo quo diximus, nimirùm ſecundum quam exiſtimamus rem poſſe aliter ſe habere, non poſſe eſſe eiuſdem in eodem homine, ſicut nec opinio vera & falſa ſimul ſunt, in diuerſis *Circa tertiũ dubiũ.*

tamen poſſunt eſſe, vt dicit Ariſto. dico, ſecundum quam tantùm rem veram exiſtimamus, non eſſe cum ſcientia in eodẽ: nam per ſcieutiam oportet exiſtimare rem aliter ſe habere non poſſe. Dico tertiò, opinionem tertio modo non manere cum ſcientia, nam illa eſt obſcura, ſcientia verò clara notitia: vnde, quãdo ad concluſionem ſcitam media topica adducuntur, non generant illius opinionem, ſed ſcientiam confirmant & corroborant. Atque hæc de capite vigeſimo ſexto.

Media topica concluſionis.

De Solertia. Cap. XXVII.

*Solertia verò eſt bona quædam coniectatio in nõ perſpecto tempore medij: veluti ſi quiſpiam vidẽs, quòd luna ſplendorem ſemper habet ad Solem celeriter excogitauit propter quid hoc, quoniã propter id, quòd ſplendeſcit à Sole: aut * diſputatem cum diuite nouit, quoniam fœneratur, aut propter quid amici ſunt? quoniam inimici eiuſdem. 2. Omnes. n. cauſas medias videns ſummas cognouit ſplendidũ eſſe ad Solem ſit in quo A. ſplẽdere à Sole, in quo B. Luna. C. ineſt itaq. Lunæ quidem ipſi C. ipſum B. ſplendere à Sole: ipſi autem B. ipſum A. ad hoc eſſe ſplendidũ, à quo ſplendet: quare & ipſi C. ineſt ipſum A. per B.*

**Argyr. l. ſi viſo paupere diuitem adeũte hoc illum propterea facere, quòd mutuo argentũ accipit, intellexerit.*

Solertia autem &c.

A Solertia ſcientiam diſtinguit, explicando quid ipſa ſit. Solertia eſt promptitudo ſeu ſubtilitas inueniẽdi mediũ & cauſam non perſpecto tempore, id eſt, citiſſimè. Quotiesenim aliquid offertur, citò inuenire medium & cauſam illius cognoſcendi vel faciendi, ſolertiæ eſt: vnde tam in practicis, quàm ſpeculatiuis inuenitur. Ponit huius tria exempla. Primum ſi aliquis vidẽs Lunam quando verſus ſolem eſt magis ſplendidam eſſe, ſtatim conijciat Lunam illuminari à Sole, ſolertia eſt, qua cauſa inuenitur.

Solertia quid ſit. 1. exempl.

Secundum exemplum non ab omnibus eodem modo exponitur, quamuis omnis ſenſus ſit verus. Aliqui ſic dicunt, ſi aliquis viſo paupere diuitem adeunte, conijciat id eſſe, vt accipiat mutuò pecunias, vt exponit Argyro. Alij ſic, ſi aliquis viſo pau-

2. exempl. Varia expoſitio.

ſo paupere cum diuite diſputante & altercante, coniiciat id eſſe, quia debet diuiti aliquid, quod diues exigit: ita videtur Boët. exponere, & S. Thom. at melius eſt cum Themiſt. ſic exponere, ſi viſo paupere cum numulario colloquente, coniiciat, quòd diues ei fœneratur. Parum autem refert ſic vel aliter exponere, cùm ſermo Græcus has omnes expoſitiones admittat.

Tertium exemplum, ſi quis viſis aliquibus ſimul amicis coniicit alicuius eſſe inimicos, cùm amicus ſit inimicus amici inimico. *3. exempl.*

Omnes enim cauſas medias, &c.

Aliter à multis hic textus exponitur, quàm ſit Ari. ſenſus. Dicitur enim quòd ſolers cognoſcit vltimas cauſas intermediis viſis: qui ſenſus eſt valde obſcurus, & neſcio an falſus. *2*

Propterea dico cum Philop. hunc eſſe ſenſum, quòd ſolers per vltima, id eſt, per paſſiones, & effectus, & ſubiecta, cognoſcit cauſam, quæ medium Demõſtrationis eſt, quod exemplo oſtendit: nam per ſplendorẽ verſus Solem, quod eſt poſterius, cognouit illuminari à Sole, quod eſt medium: & reducit ad ſyllogiſmum, in quo id pateat ſic: omne quod illuminatur à Sole, ſplendet verſus Solem: Luna illuminatur à Sole: ergo ſplendet verſus Solem. Hæc demonſtratio eſt, & deſcribitur literis omne B. eſt A. omne C. eſt B. ergo omne C. eſt A.

Per B. illuminari à Sole, quod medium eſt intelligitur: per A. ſplendere verſus Solem, quod eſt maius extremum, Lunam per C. quod eſt minus; ſunt enim hæc duo extrema inter quæ eſt illud medium.

Finis primi libri Poſteriorum.

SECVNDI LIBRI POSTERIORVM ANALYTICORVM ENARRATIO.

QVOD in hoc ſecundo libro Ariſtotelis inſtitutum ſit, nõn omnes eodem modo expõnũt. Alex. enim, ſequens Theophraſtum, dicit hîc agi de altero modo ſciendi, qui definitio eſt. Cùm enim duo ſint modi ſciendi, Demonſtratio & definitio, & hucuſque de priori ſatis dictum ſit, nunc de definitione diſſeritur: quam *Quod Ariſtot. inſtitutum in hoc libro. 1. Sententia.*

etiam ſententiam ſequuntur Auerr. & Lincon. & aliqui moderni, vt diximus in principio primi libri.

2. Sententia. At Simpl. Philopon. Euſtrat. & Alb. hic de medio Demonſtrationis tractari aſſerunt: cùm enim vt dicitur 1. Prior. c. 28. non ſatisſit ſtructuram ſyllogiſmorum cognoſcere, ſed habere oporteat poteſtatem eos faciendi, quæ contingit per medij inuentionem, ac Demonſtratio quidam ſyllogiſmus ſit, oportuit vt non tantùm Demonſtrationis compoſitionem traderet Ariſto. ſed facultatem etiam componendi, quod fit per medij demonſtratiui inuentionem: hocque in hoc ſecundo libro fit. Quia verò definitio eſt vnum ex mediis & potiſſimum de definitione hic diſſeritur, ſed per accidens, vt medium eſt. Atque hæc ſententia eſt, quam nos ſuperiùs ſequuti ſumus, & eàdem modò confirmamus.

3. Sententia. Sanctus Thomas non de medio tantùm, ſed de principio Demonſtrationis tam cōplexo, quàm incomplexo, hîc diſputari affirmat, motus propter caput vltimum, in quo de complexis eſt ſermo. Sed iſta ſententia non placet nobis: nam de principiis complexis ſatis dictum eſt, nec illud caput huic libro continuatur, vt videre eſt in fine antecedētis, quamuis hęc ſententia probabilis ſit.

ARISTOTELIS POSTERIORVM RESOLVTORIORVM LIBER SECVNDVS.

Summa Libri.

De quatuor mediis quæſitis, ſi eſt, quid eſt, quòd, ſeu quia eſt, & propter quid. Quomodò quid eſt monſtretur, ac ad Demonſtrationem ſe habeat. Definitionem eſſe per cauſam. De diuiſione cauſarum, & quæ mutuò concurrant, & quæ non, & quomodò illarum poſſit eſſe Demonſtratio, de compoſitione definitionis ex ſuis partibus, & quando ſunt ignotæ quo pacto venentur. Pariter quomodò cauſæ venentur. Poſtremò de cognitione, ac differentia principiorum indemonſtrabilium.

In diſciplinis quatuor quæri ſolent, & hæc omnia medij quæſita ſunt: Et quid ſit huius libri propoſitum. Cap. I.

QVAE quæruntur ſunt æqualia numero iis, quæcunque ſcimus. 1

Quærimus autem quatuor, quòd propter quod, ſi eſt, quid eſt. Cum enim vtrum hoc, aut hoc inſit, quærimus in numerum ponentes (velut vtrum deficit Sol, aut non) ipſum quòd quærimus. Signum autē huius: cùm enim inuenimus quòd deficit, ceſſauimus, & ſi à principio ſciremus quòd deficit, nō quæreremus vtrùm. Cùm autem ſcimus ipſum quod, tunc ipſum propter quid quærimus: vt ſcientes quòd deficit, & quòd mouetur terra, propter quid deficit, aut propter quid mouetur, quærimus. Hæc quidem ſic. 2

Nonnulla verò alio modo quærimus: vt ſi eſt, aut non eſt Centaurus, aut Deus. Si autem eſt, aut non, ſimpliciter dico, ſed non ſi albus eſt, aut non. Cùm verò cognouerimus quòd eſt, quid eſt quærimus: vt quid igitur eſt Deus? aut quid eſt homo? Quæ quidē igitur quærimus, & quæ cùm inuenimus ſcimus, hæc & tot ſunt. 3

Quæſtiones æquales ſunt numero &c.

ARISTOTELES, de medio diſputaturus, probare intendit omnem quæſtionem quæ fit, alicuius eſſe medij, hoc eſt, medium petere, vt inde innoteſcat magnam ſcientiæ partem conſiſtere in medii cognitione, cùm quælibet quęſtio medij reſponſione abſoluatur: præmittit tamen in hoc capite breuiſſimo quæſtionum numerum & diſtinctionē, ac ſtatuit concluſionem, tot eſſe numero quæſtiones, quot ſunt ea quæ ſcimus & cognoſcimus: non enim hîc de ſcientia propriè loquitur, ſed largè pro cognitione intellectus vera, præſertim neceſſariorum, ſiue ſit cognitio ſimplex, ſiue compoſita, per cauſam vel ſine cauſa. 1 *Intentio Ariſtot.*

Aduerte autem, quòd Græcè non habetur vocabulum quęſtiones, ſed ζητούμενα, id eſt, quæſita, nec eſt multum diſcriminis: quæſita enim dicuntur res ipſæ quas quærimus, & de quibus dubitamus, quæſtiones verò dicuntur res eædē ſecundum 1. *Nota.*

formam dubitationis & interrogationis, voce aut conceptu ſignificatæ & ordinatæ, talia quæſita: poſtquam iam cognita ſunt, dicuntur vel ſcita vel inuenta: inuenta quidem, ſi proprio ingenio comperta: ſcita verò, ſiue proprio ingenio, ſiue doctrina alterius comperta ſint.

2. *Not.* Aduerte præterea ex Philop. quòd licet omnia quæſita ſint ſcita, nõ tamen omnia quæ ſciuntur quærũtur, ſed ſolùm quæ naturaliter non ſunt nota, principia enim per ſe nota & dignitates non quæruntur, at verò ſciũtur, ac ideò dicit Aue. hic eſſe ſermonem de ſcientia earum rerum, quæ non ſunt nobis naturaliter notæ.

3. *Not.* Aduerte etiam ex Philo. cùm audis, tot eſſe quæ quæruntur quot ea quæ ſciuntur, non exiſtimes, ſimul quæri, & ſimul ſciri; ſed ſenſus eſt, tot eſſe ea quæ quæruntur, quot ea quæ poſt quæſtionem ſciuntur, imò idem re eſt quod quęritur & ſcitur, quamuis ratione diſcrepent: quæro enim an Luna deficiat, & idem poſteà ſcio.

Quærimus autem quatuor, &c.

2 Cùm poſuiſſet quæſtiones tot eſſe quot ſcientias, nunc clarius numerũ quæſtionum ponit, docétque quatuor eſſe quæſtiones, quas exemplis explicat.

Quæſt. 1. Prima eſt, quia eſt, in numerum ponens, id eſt, cùm qualis res ſit petimus, vt, an Luna deficiat, an terra moueatur. Dicitur hæc in numerum ponens, quia eſt de duplici extremo, ſubiecto nempe, & prædicato, & per verbum, Eſt, vt, an Luna ſit deficiens. Addidit autem hoc, quod in numerum ponat, ad differentiam illius quæ petit eſſe rei tantùm, vt dicemus.

Nota. 1. Adducit autem quoddam ſignum ad manifeſtandum talem quæſtioné, petere qualis res ſit. Si enim vis cognoſcere quòd qui petit an Luna deficiat, talem rem petat, vtere ſigno hoc, nempe ſi poſtquàm reſponſum ſibi fuerit, quæſtio illa ceſſet. Hoc autem ità eſt; ſi enim cognoſcit Lunam deficere, iam id non interrogat, & ſi priùs ſciret, non interrogaret. Et aduerto hoc ſignum eſſe applicãdum reliquis quæſtionibus; illa enim quæſtiones petunt, quibus ſcitis & cognitis pauſant, id eſt, ceſſant & abſoluuntur.

Nota. 2. In quo etiam ſigno nota, quomodo ſcientia abſoluit quæſtionem, & varia ſcientia variam quæſtionem, cùm tot ſint quæſtiones genere, quot ipſæ ſcientiæ.

Quæſt. 2. Altera eſt quæſtio, propter quid, hæc enim ſequitur primã: poſtquàm enim qualis res ſit cognouimus, propter quid talis ſit

ſit quærimus, vt propter quid Luna deficit? propter quid terra non mouetur?

Quærimus autem hæc quidem ſit, &c.

Duabus quæſtionibus quæ de complexis erant, & in numerum ponebant, explicatis, inquit alias duas eſſe aliter ſe habentes: ſunt enim de re & quæſito ſimplici: quarum altera eſt, an ſit res: nõ dico an ſit aliquid, vt an homo ſit albus, vel calidus, ſed an ſit ſimpliciter, id eſt, tantùm an ſit, vt an Deus ſit, an Cētaurus ſit, ſimiliter negatiuè an nõ ſit: poſt hanc altera eſt, quid ſit, vt quid ſit Deus. Concludit tot eſſe quæſita, quot ſcita & inuenta, loquitur de inuentiua ſcientia, quæ nobilior eſt, quãuis id etiam verum ſit de ſcitis per doctrinam. 3 *Quæſt. 3.* *Quæſt. 4.*

Primum dubium de ordine quæſtionum.

Circa hæc dubitabis primò de ordine harum quæſtionum. nam prima omnium videtur an ſit, poſteà quid ſit: ſcientiæ enim ſic ordinantur, non enim quid ſit cognoſcimus, niſi cognouerimus quòd ſit, poſteà reliqua duo petimus. Simp. reſpõdet id eſſe factum, quia à nobis notioribus proceſſit, notiora autem nobis ſunt compoſitiora: eſt autem magis compoſita quæſtio, qualis res ſit, quàm an ſit. Sed hæc ratio non videtur admodùm conueniens, nam ob hanc cauſam ſequeretur quòd à propter quid debebat incipere.

Propterea dico, & eſt hoc notandum, quod non de omnib. petimus an ſit, ſed de rebus quæ ſenſibus non ſubduntur, quæ enim ſenſu percipiuntur, nullus petit an ſint, vt dicitur 1. Poſt. c. 8. Quæſtio igitur quæ prima occurrit in ſenſibilibus ferè eſt qualis ſit, & propter quid. Cùm autem ſenſibilia primò à nobis cognoſcantur, (notior enim eſt nobis res ſenſu præcepta,) fit vt quæſtio prima non ſit, an ſit, ſed, qualis ſit: de illis enim non eſt quæſtio an ſit. *Nota.*

Ariſt. ergo voluit incipere à quæſtionib. quæ nobis occurrunt primò: de his enim quæ à ſenſu remota ſunt petimus, an ſint, & hæc poſterius cognoſcuntur. Et hoc indicat Ariſtot. dicens, quædam alio modo cognoſcuntur: & aſſignat exempla de remotis à ſenſu.

Dices, nonne quæſtio quid eſt, fit de ſenſibilibus? Dico fieri quidem, tamen quia eſt ſimplex, & coniuncta cum an ſit, poſtpoſita eſt, ſicut an ſit hinc habes quòd de eadem re iſtæ quæſtiones fiant, ordine hoc procedere debent, vt prima an ſit, ſecunda quid ſit, tertia qualis, quarta propter quid ſit. *Dub. Sub.*

Secundum dubium de numero quæſtionum.

Dubitabis ſecundò de numero quæſtionum, nam videntur

Argu. in contrar. eſſe plures, cùm ſint quatuor genera problematum 1. Top. Simpl. tradidit hanc ſufficientiam harum quæſtionum: omnis quæſtio aut ſit eſſentiæ, aut cauſæ: ſi eſſentiæ, aut eſſentiæ ſimplicis, & eſt an ſit: aut compoſitæ, & eſt qualis res ſit: ſi cauſæ, aut ſimplicis, & eſt quid eſt: aut compoſitæ rei, & eſt propter quid.

Poſſumus nos etiam aliter dicere, nam in ſcié̃tiis hæc ſunt aut ſubiecta, aut paſſiones, aut cauſæ: de ſubiecto eſt quid, de paſſione quale, de cauſa propter quid: & quia ſubiectum non habet quid, nec reliqua faciunt quale aut propter quid niſi entia ſint, ante omnia petitur, an ſit.

Et aduerte quòd hîc de quæſtionibus rerum eſt ſermo, ante omnia ſupponenda eſt vocabulorum ſignificatio.

Soluitur Dub. Ad dubium igitur reſpondetur, tantùm has eſſe quæſtiones, nam quamuis illa ſint quatuor problematum genera, id eſt, ſecundum formam logicam conſiderando, ſecundum quam aliud prædicatum eſt genus, aliud proprium tamen ſecundum rem ſub prima quæſtione ſunt. Et ita reſpondet Them. ſt. hoc 3. ca. & idem D. Thom. & Auer. & Philop.

Tertium dubium de diuerſitate quæſtionum.

Dubitabis de diuerſitate harum: dico eſſe duplex diſcrimẽ: alterum, duæ vltimæ ſunt ſimplices, duæ priores compoſitæ: alterũ duæ, ſcilicet an eſt, & qualis eſt ſunt præſuppoſitæ & antecedentes: nam an eſt, ante quid eſt, qualis eſt, ante propter quid: reliquæ duæ conſequentes & præſupponentes: propter quid præſupponit quale, & quid præſupponit an eſt. quamuis in eadem re tres præſupponant an eſt, & compoſitæ ſimplices.

Quòd omnis quæſtio ſit medij. Cap. II.

QVærimus autem, cùm quærimus quòd, aut ſi eſt ſimpliciter, an eſt medium ipſius, aut non eſt? Quando autem cognoſcentes, aut quòd, aut ſi eſt, aut quòd in parte, aut ſimpliciter, rurſus ipſum propter quid quærimus, aut quid eſt: & tunc quærimus quid eſt medium.

Dico autem quòd, aut ſi eſt, in parte, & ſimpliciter in parte quidem, an deficit Luna, aut augetur? (ſi enim eſt aliquid, aut non eſt aliquid, in talibus quærimus,) ſimpliciter verò ſi eſt, aut non eſt Luna, aut nox.

Contingit

Contingit itaque in omnibus quæſtionibus quærere, aut ſi eſt medium, aut quid eſt medium, cauſa enim eſt medium: in omnibus namque hoc quæritur. an ne deficit? an ne eſt aliqua cauſa, aut non? Poſt hæc, cùm cognouerimus, quod eſt aliqua, quid igitur eſt hæc quærimus.

3. *Cauſa.n. eſt quòd ſit non hoc, aut illud, ſed ſimpliciter ſubſtantia, aut non ſimpliciter, ſed aliquid eorum, quæ per ſe, aut ſecundum accidens ſunt, medium eſt. Dico autem ſimpliciter quidem, ſubiectum, vt Lunam, aut terrã, aut Solem, aut triangulum: ipſum verò quid, defectum, qualitatem, inæqualitatem, ſi in medio, aut non. In omnibus namque his manifeſtum eſt quod idem eſt, quid eſt, & propter quid eſt.*

4. *Quid eſt defectus: priuatio luminis à Luna ꝓpter terræ obſtructionẽ. Propter q̃d eſt defectus? aut ꝓpter quid deficit Luna? eo quod deficit lumẽ terra obſtructa. Quid eſt cõſonãtia? ratio numerorũ in acuto & graui. Propter quid cõſonat acutum graui? eò quòd rationẽ habẽt numerorũ, acutum & graue. Nunquid eſt cõſonare acutum & graue? nunquid eſt in numeris ratio ipſorũ? Cùm aũt acceperimus, quòd eſt, quæ igitur eſt ratio, quærimus.*

5. *Quòd autem eſt medij quæſtio, ſignificãt quorũcunque mediũ eſt ſenſibile: quærimus enim cũ non ſenſimus, veluti de eclipſi, eſt, aut nõ: ſi verò eſſemus ſupra Lunã, nõ vtique q̃reremus, neq; ſi ſit, neq; propter q̃d, ſed ſimul vtique manifeſtum eſſet: ex eo.n. quod ſentitur, & vniuerſale nobis factũ eſt ſcire, ſenſus namque eſt, quòd nũc obſtruitur, manifeſtum enim eſt quòd nũc deficit, ex hac autem factum vtique fuit vniuerſale.*

6. *Quemadmodùm igitur dicimus, quid eſt ſcire, idem eſt, & propter quid eſt. hoc verò ſimpliciter, & non exiſtentium alicui, aut inexiſtẽtium, vt quòd duo recti ſunt, aut quòd maius, aut minus eſt. Quòd igitur omnia, quæ quæruntur, eſt medij, quæſtio, planum.*

1. *Quærimus autem, cùm quærimus quia eſt, &c.*

Ariſt. intentio. Numero quæſtionum expoſito, omnem quæſtionem medij eſſe concēdit, idque tripliciter oſtendit: primò inductione quadam per ipſas quæſtiones, vt notat Simpl. nam in quæſtione qualis res ſit, ibi quæ cauſa ſit petimus, in quæſtione verò an ſit ſimpliciter, cauſam etiam petimus, in reliquis duabus notum id eſt.

Quid vocet Ariſt. medium primo no. Circa hoc aduerte, medium vocari cauſam, per quã aliquid alteri competere, vel non competere, probatur, hæc autem in omni quæſtione petitur, ſed non eodem modo, nam in quæſtione, quid ſit, peto cauſam, id eſt, naturam rei, quæ eſt in potẽtia medium, vt notat benè Euſtra. qui enim petit naturam rei, petit medium in potentia ad probandum aliquid de ipſa re, vt per definitionem hominis probamus de ipſo riſibile, vel ad probãdam ipſam rem de alio, vt per definitionem eclipſis ipſam de Luna probamus. Dicitur autem medium in potẽtia,

Definitio cur mediũ dicatur in potentia. quia id quod petimus non aſſumitur pro medio ad probandum ipſam rem eſſe: nõ enim vt dicit Euſtrat. per animal rationale demonſtratur hominem eſſe, cùm non ſit demonſtratio animal rationale eſt, homo eſt animal rationale, ergo homo eſt: ſed dicitur definitio mediũ, quia poteſt aſſumi ad probandum aliquid de ipſa re, vel ipſam de aliquo.

In quæſtione verò propter quid, per cauſam, quæ eſt medium actu, nempe quæ aſſumitur ad probandum id de quo petitur, tamen in vtraque tam quid eſt, quàm propter quid eſt quæſtione, petitur diſtinctè & formaliter cauſa. Nõ ſic in aliis quæſtionibus duabus: nam an ſit cõfusè petit cauſam, & ſimiliter qualis res ſit.

Pro quo aduerte ſecundò, quòd cùm petitur an res ſit, non petitur aliud re, quàm per quid eſt, nam dicere an ſit, & quod ſit res, eſt aſſerere eſſe aliquam naturam vnam ex his, quæ in prædicamentis ſunt, ſed cõfusè & vniuerſaliter: cum verò petitur, quid eſt, eſt petere quæ res ſit illa in particulari & diſtinctè: vnde non differunt in quæſito quãtùm ad rem, ſed quantùm ad rationem & modum, an ſit, & quid ſit.

Quæſtio qualis rei ſit. Idem dicendum de aliis duabus: petere enim, qualis ſit, id eſt, an ſol deficiat, eſt petere an ſit aliquod mediũ, ſed hoc virtualiter, & in cõfuſo petitur, poſteà in particulari petitur propter quod medium ſit: nam reuera qui quærit, medium petit quo cognoſcat, cùm quæſitum ſit dubitabile, & dubitabile ſine medio non cognoſcatur.

Ex quibus fit, cum an ſit, & quale ſit reàliter idem petant, quod

quod quid eſt.& propter quid eſt, atque hæ duæ petant cauſam & medium, quòd omnis quæſtio eſt medii & cauſæ virtualiter, aut formaliter.

Dico autem quia eſt,aut ſi eſt.&c.

Præcedentes terminos explicat, qui ſunt iſti, an ſit in parte, an ſit ſimpliciter, quia eſt in parte: quia eſt ſimpliciter. Per an ſit in parte, vel quia eſt in parte, intelligit quæſtionem compoſitam ex prædicato tertio adiacente, vt an Luna deficiat. Per an ſit ſimpliciter, vel quia eſt ſimpliciter, intelligit ſimplicem quæſtionem de ſecundo adiacente, vt an Luna ſit, an nox ſit: ex quibus omnibus concludit intentum, omnem ſcilicet quęſtionem eſſe medii.

Cauſa enim eſt medium,&c.

Iuxta Euſtrat. & Simp. & alios idem iterum probat ratione ſyllogiſtica, quæ talis eſt. Cauſa quæritur in omni quæſtione: medium eſt cauſa: medium ergo quæritur in omni quæſtione. Maiorem probat exemplo in quęſtione qualis res eſt: qui enim dicit an Luna deficiat, petit, virtualiter tamen, an ſit huius aliqua cauſa, quam poſteà diſtinctam petit, cùm propter quid quærit. Minorem probat: nam cauſa quę eſt ipſius eſſe non huius aut illius, ſed ſimpliciter ſubſtantię, aut cauſa eorum quę ſunt per ſe, vel ſecundum accidens, medium eſt: ſenſus eſt, vt quidam volunt, cauſa eſſe non hoc vel hoc, ſed ſimpliciter, id eſt, cauſa eſſe ſimplicis de ſecundo adiacente, & eſſe aliquid eorum quę ſunt per ſe, id eſt, cauſa eſſe compoſiti, vt dictum eſt. Ita exponit Ægid.& Phil. At verò Euſtrat. ſic exponit, cauſa ſubiecti, quod vocat ſubſtantiam, aut cauſa ipſius prędicati, medium eſt, quod poſteà exemplis explicat, quorum aliqua ſunt ſubiecta, aliqua prędicata.

Iſta eſt communis loci explicatio quamuis, iudicio meo, videatur magis forſan ad rem dicendum, nō ſolùm Ariſt. intendere idem quod in ratione præcedēti, ſed oſtēdere, quòd omnis quæſtio eſt ipſius quid eſt. Hoc autem probat monſtrando propter quid, quod in quęſtione compoſita petitur eſſe idem, quod quid eſt, nam quid eſt paſſionis aut ſubiecti eſt ipſum propter quid & medium. *Explicatio autor.*

Vnde quādo quid, & propter quid vocat idem, intellige, vt dicit Euſtra. eſſe idem ſubiecto, non ratione, nam eadem definitio ſubiecti vel paſſionis, quę dicitur quid, eſt etiam propter quid, ſed eſt quid reſpectu ſolius ipſius, cuius definitio eſt, eſt propter quid, vt id cuius eſt definitio: ſic ipſam de alio probamus, vel per eam de ipſo aliquid probatur. Atque ita dicit Philoponus.

loponus.

Vt,quid eſt defectus? priuatio luminis,&c.

Exemplis explicat re idem eſſe,& quid, & propter quid. cum id, quod eſt quid vnus extremi , fit propter quid etiam in demõſtratione. Primum exemplum,ſi petas,quid eſt eclipſis? dicitur, eſt priuatio luminis ex obiectione terræ: ſi verò petas, propter quid Luna patiatur eclipſim, idem reſpõdebitur propter obiectionem terræ priuantem lumen ipſius.

Alterum exemplum,quid eſt conſonantia? dicetur proportio rationalis,ſeu numerica acuti & grauis. Si rurſus petas,propter quid acutum & graue conſonant? reſpondebitur per idẽ, quia rationalem habẽt proportionem. Poſteà ſubiungit,cùm quærimus,vtrùm graue & acutum conſonent,ibi vtrùm proportionẽ numerorum habeant quærimus, virtualiter tamen: nam conceſſo quod conſonent , ſtatim diſtinctè quænam ſit illa ratio & proportio quærimus,cùm quærimus propter quid conſonent,vt dictum eſt ſuperius.

Quod autem ſit medij quæſtio,&c.

Tertiò probat omnem quæſtionem eſſe medii ex ſenſu ipſo,cùm res ſenſibiles ſunt. Ratio autem iſta eſt,viſo medio ceſſat omnis quæſtio: ergo ſignum eſt omnem quæſtionem eſſe medii. Antecedẽs patet,ſi aliquis nõ videt eclipſim,dubitat an ſit,quid ſit, & reliqua: at ſi ſuper Lunam,cõſtitueretur,& videret terræ obiectionem,omnia iſta cognoſceret: ergo cognitione medii ceſſat omnis quæſtio, tunc enim videret priuationẽ luminis Lunæ ex obiectione terræ,& ſic quid eclipſis,& quod Lunæ inſit & propter quid cognoſceret. At poſſes obiicere Ariſt. nam ſentire non eſt ſcire, vt dictum eſt lib. 1. c. 25. Reſpondet huic,verum eſſe, quod ſentire non eſt ſcire , ſed ex ſenſu ſumimus ſcientiam abſtrahendo vniuerſale à ſingulari, & ita talis ſenſatio non eſſet ſcientia , ſed ex illa fieret ſcientia intellectu.

Obiectio. *Solutio.*

Sicut igitur diximus,&c.

Concludit idem eſſe quid, & propter quid, ſiue ſit in quæſtione ſimplici,ſiue in compoſita, vt aliqui exponunt illa verba. At ſecundum Euſtra. ſenſus eſt. Idem eſſe quid, & propter quid,ſiue ſubiecti,quod vocat eſſe ſimpliciter, ſiue paſſiones, cuius exempla ponit. Tandem concludit ex his omnibus,omnem quæſtionem eſſe medii,vt explicatum eſt.

7. *Primum dubium de quæſtione an eſt.*

Argu. in contra. Dubitatur. quo modo demonſtretur rem eſſe,vt Deũ eſſe, Angelum eſſe naturali via. Ratio dubii eſt,nam demonſtratio

ſupponit

ſupponit ſuum ſubiectum eſſe:non ergo demonſtrare poterit rem eſſe.Prætereà quia cùm tale ſubiectum debeat in minori poni,petetur principium,dum ſupponimus eſſe quod probandum erat eſſe. In primis aduerte quando petimus an res ſit, non petimus actualem rei eſſentiam,ſed aptitudinem, ita vt res dicatur eſſe,quæ in ſuis cauſis exiſtit,& ſunt in rerum natura principia illius productiua.Circa dubium vt ò Phil. dicit hic per definitionem probari rē eſſe:quam etiam opinionē ſectantur doctores Pariſienſes dicentes ſic hominem eſſe demonſtrari:omne animal rationale eſt:homo eſt animal rationale:ergo homo eſt·Euſtra.verò docet,hanc rationem poſitam nullam eſſe,cùm principium petat.

At verò dilīgēter aduerte,quatuor eſſe genera mediorum ad probandum rem eſſe.Primum effectus: ſicut per viſibiles effectus indagamus ea,quæ non videmus. Alterum eſt cauſa finalis:per finem.n.probamus ea eſſe,quæ ſunt ad finem , vt probamus cibum eſſe vbique animalib.quia viuunt.Tertium eſt materialis cauſa. Quartum efficiens,vt probamus pluuias eſſe,quia vapores aſcendentes ſunt, quæ ſunt earum materia: probamus tonitrua eſſe,quia extinctio ignis in nube eſt,quę eſt cauſa efficiens.At per formam rei non demonſtratur,quia cùm ſit eadem cum natura rei,& ſimul exiſtat,petitur principium dum eam ſumimus ad probādum. Cùm igitur à ſingulis cauſarum generib.ſingula ſumantur definitionum genera, poterit medium demonſtrādæ rei eſſe definitio aliqua,ſed nō formalis,qualis eſt illa,quæ per genus & differentiam datur quam alicui identicam vocant,& in hoc bene dicit Euſtra.

Dices,quo ſyllogiſmo rem eſſe demonſtrabitur? dico, & aduerte,quòd ſicut quæſtio quid eſt,præſupponit an eſt,ita an eſt,præſupponit quid nomen ſignificet,vt dicit Lincon. *Obiectio* *Solut.*

Ante omnia igitur,& antequam medium aliquod petatur, eſt ſumenda ſignificatio vocabuli, quam tenetur dare qui negat rem eſſe.& tunc poterimus ſyllogiſmo hypothetico probare ſic, ſi ignis extinctio in nube eſt, tonitrua ſunt ſed extinctio eſt,ergo tonitrua ſunt:eſt enim primò petenda nominis ſignificatio illius,quam illam eſſe conſtet.Similiter qui petit an Deus ſit,interrogetur quid per Deum intelligat: dicet ſubſtantiam primam mouentem & gubernantem omnia: tunc ſi motus eſt, Deus eſt: ſed eſt motus: ergo eſt Deus. ſimiliter negatiuè,quid intelligitur per vacuū, dicet locus carens corpore,tūc ſi locus careret corpore,motus eſſet in inſtanti: ſed hoc non eſt:ergo vacuum non eſt,& ſic per omnia media ſu- *1.not.*

prad cta

pradicta procedet demonſtratio. poteſt etiam fieri demonſtratio oſtenſiua, ſcilicet, fiunt ex vaporibus pluuiæ, ſed ſunt vapores, ergo pluuiæ.

4. not. Quòd ſi aliud in hoc præter hæc deſideras, aduerte in qualibet quæſtione an ſit, eſſe virtualiter vnam complexam de vno cōceſſo & de altero quæſito: vt ſi dicas an Angelus ſit, ſenſus eſt an ſubſtantia immaterialis ſit: datur ſubſtantia, & dubitatur an ei inſit immateriale, an vacuum ſit id eſt, an locus carens corpore ſit: datur locus, petitur an careat corpore, & vniuerſaliter in quocunque ſemper eſt vnum datum: alterum non conceſſum, ſed quæſitum. Quoties ergo talis quæſtio affirmatiua vel negatiua ſimplex proponitur, reducatur ad complexam, & illam demonſtrantes demonſtrabimus rem eſſe. Et ſic omnis demonſtratio ſupponit ſubiectum eſſe: nam in quæſtione, an ſit, demonſtratio ſupponit illud ſubiectum eſſe quod virtualiter datum eſt abſque petitione principij. Hæc multum obſerua.

Quod Demonſtratio & definitio non ſit eiuſdem.

Cap. III.

QVomodò autem quod quid eſt monſtratur, & quis modus reductionis, & quid eſt definitio, & quorū, dicamus, cùm dubitauerimus primo de ipſis.

Principium verò ſit futurorum, quod eſt conuenientiſſimum habitis ſermonibus.

2. *Dubitare enim quiſpiam poſſet, an ne eſt idem & ſecūdum idem, definitione ſcire, & Demonſtratione? An impoſſibile? definitio namque ipſius quid eſt eſſe videtur: quid eſt autem omne, vniuerſale, & prædicatiuum: ſyllogiſmi verò ſunt hi quidem priuatiui, illi autem non vniuerſales: veluti qui quidem in ſecunda figura, priuatiui omnes, qui verò in tertia non in vniuerſales.*

3. *Poſteà neque prædicatiuorum omnium, qui ſunt in prima figura eſt definitio, vt quòd omnis triangulus duob. rectis æquales habet. Huius autem ratio, quoniam ſcire, eſt de-*

eſt demonſtratiuè Demonſtrationem habere: quare ſi in talib. eſt Demonſtratio, planum quòd non eſſet vtique ipſorum & definitio: ſcire. n. poſſet aliquis & ſecundum definitionem non habens demonſtrationem: nihil. n. prohibet, non ſimul habere.

4. *Sufficiens autem eſt fides & ex inductione: nihil enim vnquam definientes nouimus, neque eorum quæ per ſe inſunt, neque accidentium.*

5. *Amplius ſi definitio ſubſtantiæ quædam cognitio eſt talia manifeſtum quod non ſunt ſubſtantiæ. Quòd igitur non eſt definitio omnis, cuius & demonſtratio, planum.*

6 *Quid autem, cuius eſt definitio, an ne omnis eſt Demõſtratio, aut non? Vna quidẽ ratio, & de hoc eadem vnius enim in quantum vnum, vna eſt ſcientia, quare ſiquidẽ ſcire demõſtratiuum eſt, Demonſtrationẽ habere, continget aliquid impoſſibile: definitionem namque habens, ſine Demonſtratione ſciet.*

7. *Amplius principia Demonſtrationum ſunt definitiones, quorum non eſſe demonſtrationes monſtratum eſt prius, aut erunt principia demonſtrabilia, & principiorũ principia, & hoc in infinitum prodibit * aut primæ definitiones erunt indemonſtrabiles.*

* ἢ τὰ πρῶτα ὁρισμοὶ Gr. aut prima ſ principia, de fin. &c.

8. *Sed an ne omnis eiuſdem, ſed alicuius eiuſdem eſt definitio & Demõſtratio, an impoſſibile ſit? Non. n. eſt Demõſtratio cuius definitio namque ipſius quid eſt & ſubſtantiæ: definitiones verò apparent omnes ſupponentes & accipientes ipſum quid eſt, vt mathematicæ quid vnitas, & impar, & aliæ conſimiliter.*

Amplius omnis Demonſtratio aliquid de aliquo mõſtrat vt quòd eſt, aut nõ eſt in definitione verò nihil alterum de altero prædicatur: quemadmodum neque animal de bipede, neque hoc de animali, neque vtique de plano figuræ: non enim eſt planum figura, neque figura planum.

Amplius alterũ eſt, quid eſt, & quòd eſt, monſtrare

definitio namque quid eſt ſignificat, Demonſtratio autem quòd aut eſt hoc de hoc, aut non eſt.

9. Alterius vera altera Demõſtratio, niſi tanquã pars ſit aliqua totius (hoc aũt dico, quoniã monſtratum eſt, æquicrus duobus rectis æquales habere, ſi omnis triangulus mõſtratus fuit) pars enim hoc, illud verò totum eſt: hæc autem ad ſe inuicem non habent ſic, ipſum quod eſt, & quid eſt: non enim eſt alterius alterum pars.

10. Manifeſtũ igitur, quod neque cuius definitio, huius omnis Demõſtratio: neq. cuius Demõſtratio, huius omnis definitio: quare omnino eiuſdem nullius contingit ambo habere. Manifeſtum igitur eſt, quod neque definitio & Demonſtratio, neque idem eſſe poſſunt, neque alterum in altero: ſubiecta etenim conſimiliter vtique ſe haberent. Hæc itaque hucuſque dubitata ſint.

Quomodò autem quod quid eſt, &c.

1. Cùm idem quid & propter quid eſſe docuiſſet, poſſet aliquid videri idẽ eſſe definibile, cuius eſt quid, & demõſtrabile cuius eſt propter quid: ob id ad hoc diſſuadendum hoc capite id nõ eſſe probat, atque ſic Simp. huius capitis reddit rationẽ.

Quatuor igitur proponit tractanda in ſequẽtibus. Primum quomodò quod quid eſt, id eſt, ipſa rei natura oſtendatur de re cuius eſt. Alterum, quis modus inductionis. i. reductionis definitionis ad Demonſtrationem. Tertium quid definitio, an ſit Demonſtratio, an aliud quid. Vltimum quorũ ſit definitio.

Dicit autem ſumendum eſſe principium, quod ſit accommodatum rationibus habitis. Exponit Philop. & Auerr. per rationes habitas, ea quæ proximè dicentur de definitione, nempè tria prima ex his quatuor, nam incipit à quarto, vt dicit Simpl. Per habitas etiam rationes intelligit Philo. ea quæ dicta ſunt, nempe quid, & propter quid eſſe eadem.

Dubitabit autem aliquis &c.

2. Circa quartum propoſitum tres mouet quæſtiones, quarum prima eſt, vtrùm idem, & ſecundum idem quod demon-
1. *Quæſ.* ſtratione cognoſcitur, etiam definitione cognoſcatur, id eſt an omne demonſtrabile ſit definibile, & dicit ſecundũ idem: nam vt notant Themiſt. & Philopo. de eodẽ ſubiecto poteſt eſſe definitio & Demonſtratio, nam de homine, qui definitur demonſtratur riſibile, ſed non ſecundum idem: nam homo ſe

cundum ſe definitur, at de eo paſſiones demonſtrantur.

Incipit igitur argumentari probando non eſſe idé, ſic, definibile eſt vniuerſale & affirmatiuum: at quòd ſyllogizatur, non omne eſt vniuerſale & affirmatiuum: nam in ſecunda figura non affirmatiuum, in tertia nõ vniuerſale concluditur: ergo non omne quod eſt ſyllogizabile, eſt definibile. 1. Argu.

Aduerte, quod quid eſt, vocare vniuerſale affirmatiuum nõ quod ſit propoſitio ſecũdum ſe, ſed quod cũ eo cuius eſt quod quid, faciat vniuerſalem & affirmatiuam propoſitionem.

3. *Poſteà neque eorum quæ eſt in prima.*

Poſſet quis obiicere, ſaltem demonſtrabile affirmatiuum in prima figura, erit definibile, vt quod omnis triangulus habet tres angulos æquales duobus rectis. Contra hoc replicat, nã demonſtrabile ſcire eius habere ſcientiam, ſi ergo per definitioné ſcire etiam poteſt, cùm definitio poſſit eſſe ſine demõſtratione, erit ſcientia demonſtrabilis ipſius, & non per demõſtrationem, quod eſt inconueniens. Obiectio.

4. *Sufficit autem fides, &c.*

Argumentum ſecundum eſt ex inductione, ea. n. quæ alteri inſunt, ſiue per ſe, ſiue per accidens, non cognoſcimus definitione ſed Demonſtratione & ſyllogiſmo, vt inducendo patet. Vocat autem ea quæ per ſe, aut per accidés inſunt, propoſitiones ipſas in quibus vnum alteri ineſt: propoſitionum autem non eſt definitio, ſed ſimplicium. 2. Arg.

5. *Amplius ſi definitio ſubſtantiæ eſt.*

Tertiò idem probat: definitio eſt ſubſtantiæ, non autem Demonſtratio: ergo demonſtrabile non eſt definibile, per ſubſtantiam non ſolùm intelligas in quod non eſt accidens, ſed quamcunque ſimplicem eſſentiam & naturam, ſiue ſit ſubſtantia, ſiue accidens, vt notat Philop. eſſentiam enim rei definitione, eius verò paſſiones Demonſtratione de ipſa cognoſcimus. 3. Arg.

Quid autem cuius eſt definitio, &c.

Proponit alteram quæſtionem, an omne definibile ſit demonſtrabile, dato etiam quòd non omne demonſtrabile eſt definibile: Et probat non omne definibile eſſe demonſtrabile atque dicit vnam rationem præcedentem eſſe etiam pro hac quæſtione, nempe ſi definibile eſt demonſtrabile, accideret quòd ſine Demonſtratione haberemus ſcientiam demonſtrabilis, hoc autem impoſſibile eſt, cùm vnius, ſecundum quod vnum eſt, vna ſit ſcientia, nempe aut per definitionem, aut per Demonſtrationem. Dicit vnius ſecundum vnum, quia vti dixi 2. Quæſt.

mus,de vno poſſunt eſſe definitio & Demonſtratio, & variæ ſcientiæ ſecundum diuerſa de illo conſiderata, ſed ſecundum idem fieri non poteſt.

Amplius principia demonſtrationu n.&c.

Altera ratio eſt talis,quæ in ſenſu cauſali debet intelligi vt benè exponit Themiſt.ſic:principiorũ ſunt definitiones, ſed non Demonſtrationes,ergo nõ omne definibile eſt demõſtrabile,ſed aliquod erit primum & immediatum:antecedens pro priori parte patet,nã ſubiectorũ ſunt definitiones.non tamen omnium Demonſtrationes,ſunt aũt ſubiecta Demõſtrationũ principia,vt dicitur 1.Poſter.c.25.Pro poſteriore parte probatur:nam alioqui Demonſtrationes in infinitum procederẽt, ſi ſemper principia demonſtrabilia eſſent.

8. *Sed vtrum ſit non omnium,&c.*

3.Quæſt. Quæſtio tertia eſt,an ſaltem alicuius definibilis ſit Demõſtratio,& argumentatur quod non. Primò,omnis definitio eſt ſubſtantiæ,at Demonſtrationes ſupponunt quid eſt, & paſſiones demonſtrant:non ergo vllum definibile eſt demonſtrabile.Secundò Demonſtratio demonſtrat aliquid eſſe,vel nõ eſſe quod in prædicatione fit:at definitio hoc non oſtendit, non enim definitio vnam partem de altera prædicat, vt rationale de animali,nec de plano figura.Hic attende,ne decipiaris, nõ negatur quod partes definitionis ad inuicem poſſint prædicari,ſed quòd in definitione non prædicentur,non enim cõtingit prædicari niſi in propoſitione:at definitio non eſt propoſitio.Tertio idem probat ex diuerſitate quæſtionum, ex quibus colligitur diuerſitas ſcibilium:eſt autem alia quæſtio quid,altera quia eſt,illa definitione,hæc demonſtratione terminatur.

9. *Alterius autem altera,&c.*

Poſſet quis dicere,quamuis quid & quia non ſint idem poterit tamen eſſe Demonſtratio vna vtriuſque & vna oſtendendi via:ſicut vna eſt Demonſtratio trianguli quod habeat tres angulos,ſimiliter & iſoſchelis:ita pariter de compoſito, quia, & de ſimplici quid eſt. Reſpondet id eſſe,cùm ſe habent ſicut ſpecies & genus,quæ vocat partem & totum, non autem ſic ſe habent id cuius eſt definitio,& id cuius eſt Demonſtratio.

Manifeſtum itaque,&c.

Concludit tandem quæſtiones quas diſputauit epilogando,& ſimiliter docet conſequenter nec definitionem eſſe demonſtrationem, nec vnam alterius ſpeciem, cùm non ſic ſe habeant definibilia & demonſtrabilia.

Syllo-

Syllogiſmo duplicante, ſimiliter & per diuiſionem confecto, non demonſtrari quid eſt de eo cuius eſt.

Cap. IIII.

IPſius verò quid eſt, eſt ne ſyllogiſmus? Demonſtratio, aut non eſt, quemadmodum nunc ratio ſuppoſuit? 1

Syllogiſmus enim aliquid de aliquo monſtrat per medium ipſum verò quid eſt, & proprium eſt, & in eo quod quid eſt prædicatur. Hæc autem neceſſe eſt conuerti. Si enim A. ipſi C. proprium eſt, planum quòd & ipſi B. & hoc ipſi C. quare omnia ad inuicem, verumenimuerò & ſi A. in eo quòd quid eſt ineſt omni B. & vniuerſaliter B. omni C. in eo quòd quid eſt dicitur, neceſſe eſt A. in eo quod quid eſt de C. dici. Si verò non ſic aliquis accipiet duplicans, non neceſſe erit A. de C. prædicari in eo quod quid eſt: ſed ſi A. quidem de B. in eo quòd quid eſt, ipſum verò B. non de quibuſcunque in eo quòd quid eſt: ipſum autem quid eſt ambo eadem habebunt: erit igitur & B. de C. quòd quid eſt. 2

Si itaque ipſum quid eſt, & ipſum quid erat eſſe, ambo habent, in medio termino erit prius ipſum quid erat eſſe. Et omninò, ſi eſt monſtrare, quid eſt homo, ſit C. homo A. verò quid eſt, ſiue animal bipes, ſiue aliud quid. Si itaq; ſyllogizabitur, neceſſe eſt A. de B. omni prædicari: huius autem erit alia ratio media: quare & hoc erit, quid eſt homo. Accipit igitur, quod oportet monſtrare: nanque & B. eſt quid eſt homo. Oportet autem in duabus propoſitionibus & primis & immediatis cõſiderare: maximè enim manifeſtum, quòd dicitur ſit. 3

7. Priorum cap. 21.

Qui igitur monſtrant per id quod conuertitur, quid eſt anima, aut quid eſt homo, aut aliud quodcunque entium, quod ex principio eſt petunt: quemadmodum ſi ali- 4

quis exiſtimaret & animam eſſe idem ſibi ipſi cauſam viuendi, hoc autem numerum ipſum ſeipſum mouentem: neceſſe eſt enim petere animam, quòd numerũ eſſe ipſum ſeipſum mouentem, ſic vt idem exiſtere.

*Non enim ſi A. ſequitur B. & hoc C. erit A. quòd quid erat eſſe ipſius C. ſed verum erat dicere, erit*ſolum neque ſi eſt A. quod quid eſt, & de B. prædicatur omni: hoc enim quod eſt animali eſſe, prædicatur de eo, quod eſt homini eſſe: verum enim eſt, omne homini eſſe, animali eſſe (quẽadmodum & omnem hominem animal eſſe,) ſed non ſic vt vnum ſit. Si igitur non ſic acceperit, nõ ſyllogizabitur, quòd A. eſt ipſi C. quòd quid erat eſſe & ſubſtantia: ſi verò ita acceperit, priùs erit acceptum, C. quod quid erat eſſe ipſius B. quare non demonſtratum fuit, hoc enim in principio accepit.*

* *Al. l. c. ſolum.*

Ipſius autem quid eſt &c.

1 *Intentio Ariſtot.* In hoc capite incipit quæſtionem primam ex quatuor præcedentibus diſcutere, quomodò nempe quid eſt poſſit oſtendi de eo, cuius eſt quid eſt: intelligit autem per quid eſt naturam & eſſentiam rei, quæ definitione eſſentiali explicatur, & dubitatur qua via hoc quid eſt oſtendamus eſſe quid eſt talis rei. Inquit autem quòd rationes præcedentis capitis videntur ſuppoſuiſſe hoc non poſſe oſtendi, quia dictum eſt definibile nullum eſſe demonſtrabile.

Syllogiſmus enim aliquid, &c.

2 Incipit probare quòd ſyllogiſmo non poſſit monſtrari, ac ſupponit primo ſyllogiſmum omnem probare aliquid de aliquo per medium.

Supponit ſecundò, quid eſt eſſe proprium rei, & eiuſdẽ prædicatum quid ditatiuum proprium ad differentiam generis, quid ditatiuum ad differentiam accidentis proprij: hæc enim duo inſunt definitioni.

Tertiò ſupponit, quòd cùm quid conuertatur cum eo cuius eſt quid, debet ſyllogizari per medium etiam conuertibile, ita vt omnes tres termini ſint conuertibiles. Cùm enim cõcluſio vniuerſalis eſt ex conuertibilibus, & medium erit pariter conuertibile, vt in literis explicat Ariſt.

Supponit quartò, ſi debet concludi aliquid tanquam quid eſt de

eſt de re, oportere vt vtraque præmiſſa ſit ſecundum quid eſt: vt ſi A. probandum eſt eſſe quid de C. oportet vt A. de B. & B. de C. ſit in quid eſt. Et dat huius rationem: nam niſi ſic præmiſſæ ſumantur, nō erit neceſſe concluſionem eſſe in quid eſt: quaſi dicat, poterimus quidem concludere quid eſt per præmiſſas, quæ non ſint ſecundum quid eſt, ſed tales non oſtendent neceſſario concluſionem eſſe ſecundum quid eſt, niſi ſic etiam ſumantur.

Circa hoc ſuppoſitum eſt dubium, an hoc ſit intelligēdum quod expreſſè ponatur illa reduplicatio in quid, dicēdo, omne B. eſt A. in quod quid eſt: omne C. eſt B. etiam in quod quid: ergo omne C. eſt A. in quod quid. Ita volunt multi, inter quos eſt Alber. AEgid. & talem vocant ſyllogiſmum duplantem, & quidem eſt probabilis opinio. Mihi tamen magis placet in hoc Caiet. ſententia, qui dicit non fieri hanc duplicationem addendo illam particulam, ſed re ipſa ſumendo tales propoſitiones: nam ſicut Demonſtratio debet procedere ex cauſis, & ex neceſſariis immediatis & reliquis, tamen non eſt āddenda particula, quæ hoc dicat. Ita ſimiliter eſt hîc intelligendus Ariſt. nempe vt tales propoſitiones ſumātur, quæ ſint in quod quid eſt. *Dubium.* *Solutio.*

Nota literam ſic (ſed ſi A. de B. in eo quod quid eſt, non autem B. in quocunque in eo quod quid eſt) id eſt, ſi maior in quid, non autem minor: adde tu, non ſequetur concluſio in eo quòd quid eſt. (ipſum autem quid eſt vtraque) id eſt, ſi vtraque eſt in eo quod quid eſt, non ſolùm maior, ſed C. B. minor, tunc concluſio erit in quid.

Si igitur quod quid eſt, & quid erat eſſe.

Concludit, ex ſuppoſitis in tali ſyllogiſmo peti principium in medio termino, id eſt, in minori, vt dicit Them. in qua medium de ſubiecto concluſionis prædicatur, quod mediū cùm ſit quid eſt ipſius ſubiecti, petitur principium, vnum enim eſt quid & eſſentia rei vnius, licèt variis poſſit vocibus explicari: ob id talis eſſentia, quæ erat probanda, petitur in minori. quod ſit manifeſtum ſi ſumamus duas propoſitiones immediatas, id eſt, in quibus quid eſt ſemper prædicetur, & in minori & in maiori.

Hic aduerte, quòd non loquimur de definitione quæ per cauſas externas datur, hæ enim non dicunt quid, ſed propter quid rei tantùm: ſermo autem eſt de quid eſt, & de definitione explicante tale quid, & in his procedendo principium petitur, vt dictum eſt, & hoc nota. *Nota.*

Per conuerſionem igitur &c.

4 Reiicit opinionem eorum, qui per duas definitiones quid eſt dicentes exiſtimabant ſe demonſtrare poſſe quid eſt, nempe vna n per alteram: vt de anima ſumebant eſſe id quòd à ſe vitam habet ſimiliter eſſe numerum ſe ipſum mouētem, quæ conuertuntur inter ſe, & quid animæ dicunt, & per vnam alteram probabant. Contra hos Ariſto. dicit ſic etiam peti principium, nam vnam illarum oportet petere in præmiſſis de ſubiecto: non enim ſufficit quod præmiſſæ ſint eſſentiales, nam etiam genus eſſentiale eſt ſubiecto, ſed debent eſſe ſicut definitio & definitum, quæ vnum eſſe ſunt: ſi verò non ſic ſint, nō concludetur quid: ſi autem ſint ſic, petetur iam in præmiſſis quid vnum ipſius animæ. Nota ſimiliter hîc agi de definitionibus quæ dicunt quid.

Quòd via diuiſionis non poſſit demonſtrari quid eſt.

Cap. V.

1 *Verumenimuerò neque per diuiſiones via ſyllogizat, quemadmodum in reſolutione circa figuras dictum eſt: nuſquā enim neceſſarium fit rem illam eſſe, cùm hæc ſint. Sed quemadmodùm neque inducens demonſtrat: non enim oportet concluſionem interrogare, neque in eo quod datur eſſe, ſed neceſſe eſt eſſe illis exiſtentibus.*

2. *Etenim ſi dixerit reſpondens, An ne homo animal, aut inanimatum? poſteà accipiat animal, non ſyllogizatum fuit: rurſus omne animal, aut pedeſtre, aut aquaticum, accipiat pedeſtre, & hominem eſſe totum animal, pedeſtre, non neceſſe eſt ex dictis, ſed accipit & hoc: differt autem nihil, in multis, aut paucis ita facere: idem enim eſt.*

3. *Non ſyllogiſticus igitur vſus fit ita progredientibus, & ad ea quæ contingit ſyllogizari. Quid enim prohibet, hoc verum quidem eſſe omne de homine, non tamen quid eſt, neque quod quid erat eſſe ſignificans?*

Ampliùs

4. *Amplius quid prohibet, aut addere aliquid, aut auferre, aut ſupergredi ſubſtantias? Hæc igitur *præmutantur quidem.* * παρίενται Gr.

5. *Cõtingit autem ſoluere, ſi quis accipiat ea, quæ ſunt in ipſo quid eſt omnia, & conſequens diuiſione faciat petẽs primum, & nihil derelinquat. Hoc autem neceſſariũ eſt, ſi omne in diuiſionem cadit, & nihil deficit: hoc autẽ neceſſarium, indiuiduum enim iam oportet eſſe. Sed ſyllogiſmus tamen non eſt: ſed ſiquidem alio modo cognoſcere facit, hoc quidem nihil abſurdum fuit: neque enim inducens fortè demonſtrat, ſed tamen oſtendit aliquid.*

6. *Syllogiſmum verò non dicit, ex diuiſione dicens definitionem: quemadmodùm enim in concluſionibus, quæ ſunt ſine mediis, ſi quis dicat, quòd his exiſtentibus neceſſe eſt hoc eſſe, contingit interrogare propter quid, ita & in diuiſiuis definitionibus. Quid eſt homo? animal mortale, habens pedes, bipes, ſine pennis. Propter quid? iuxta vnamquamque appoſitionem: dicet enim, & monſtrabit diuiſione ſicut opinatur, quòd omne, aut mortale, aut immortale eſt: talis autem oratio tota nõ eſt definitio: quare & ſi demonſtraretur diuiſione, non tamen hæc definitio ſyllogiſmus efficitur.*

At verò neque per diuiſionem, &c.

Probat via diuiſionis non poſſe probari quid eſt, de quo etiam dictum eſt lib. 1. Prior. c. 3. 2. quem librum vocat reſolutionem circa figuras, eo quòd illic ſyllogiſmos in tres figuras reducere doceamur. Probat autem primò quòd per diuiſionem quid eſt non oſtendatur, ſic in diuiſione non ſequitur neceſſariò concluſio ex præmiſſis poſitis, ſed adhuc oportet petere à reſpondente prætermiſſas: ergo non eſt via neceſſaria qualis debet eſſe ad probandum quid eſt: concluſio enim debet ſequi ex præmiſſis neceſſariò, & non debet ſolum habere veritatem ex conceſſione, ſed ex præmiſſis, quamuis reſpondens nihil det. 1 *Intentio Ariſt.*

Hic aduerte in diuiſione, de qua hîc eſt ſermo, eſſe duplicẽ *Not.*

proceſſum:alter eſt ſyllogiſticus,in quo ſubditur diuiſum tanquam medium , & coniunctum ex partibus eſt maius extremum,& vna ſpecies,minus.

Verbi gratia , omne animal eſt rationale , vel irrationale: omnis homo eſt animal : ergo eſt rationalis, vel irrationalis. Alter proceſſus eſt enthymematicus, in quo ab vnius vel plurium partium excluſione proceditur ad alterius affirmationē, nempe ex concluſione illata: omnis homo eſt rationalis , vel irrationalis,non irrationalis:ergo rationalis. Et vterque iſte proceſſus diuiſio vocatur in præſenti.

Verùm homo eſt animal,aut inanimatum.&c.

2 Probat in tali concluſionem intentam non ſequi. Et aduerte quòd ſunt duæ concluſiones : altera eſt ex prædicato cōplexo,ſcilicet omnis homo eſt rationalis vel irrationalis , & hæc quidem neceſſariò ſequitur ex præmiſſis : altera eſt homo eſt rationalis,& hæc eſt intenta,& quæ eſt in quid eſt: ſed talis nō ſequitur ex præmiſſis niſi accedente vlterius conceſſione reſpondētis,quod homo non ſit irrationalis.Probat igitùr Ariſt. quid petat principium in trib. Primò in genere: cùm enim genus ſit pars ipſius quod eſt probandi, petitur interrogando an homo ſit animal,nec nenam ſaltem ſupremum genus eſt petendum,cùm per diuiſionem colligi nequeat. Secundò petit in differentia,quia præter illas præmiſſas petit ſibi dari hominem non eſſe irrationalem. ſimiliter ſupponit non eſſe plures differentias alias,& in hoc ſimulatur inducenti, vt notat S.Th. qui ſupponit ſic eſſe in reliquis ſingularibus,quæ non inducit, vel illa inducta eſſe omnia,ac ob id non demonſtrat. Tertiò petit ſibi dari hominem eſſe totum hoc,animal greſſibile bipes,abſque vlla coniunctione interpoſita:hoc enim non probat,quāuis ſingulæ partes per ſe probarētur.Quia verò exempla poſuerat in bimembri diuiſione, dicit parum hoc referre, cùm id ſequatur in multis,ſicut in paucis.

Nota.

Dub. Dubitabis , quare definitio debet eſſe continua & nō interpolata? Nota eodem modo ſe habere compoſitū metaphyſicū quod conſtituitur ex genere differentia,& compoſitum phyſicum quod componitur ex materia & forma:nam differentia eſt ſicut forma, genus vt materia : forma autē vnitur materiæ ſine aliquo intermedio,quia materia eſt quoddam ens imperfectū & inconſummatū,perficiendū & conſummandū per formā: vnde ſicut medietas literæ alteri medietati abſque medio copulatur,ita forma materiæ,& cōſequenter differētia generi: ex quo fit vt nō dicamus homo eſt animal & rationale, ſed

ſimul

ſimul animal rationale,quod totum tale diuiſione nullo modo probatur,ſed petitur.

Non ſyllogiſticus quidem igitur, &c. 3.

Concludit,diuiſionem non concludere quid eſt ſyllogizãdo:imò,inquit,nec ea quæ aliàs ſyllogizari poſſent, per diuiſionem ſyllogizantur: vt quando aliquid accidentale concluditur,cùm ſemper petatur principium circa numerum partiũ diuiſi,& in petendo negationem aliarum partium, vt dictum eſt,quod idem etiam docuit primo Prior c.32.

Amplius quid prohibet &c. 4.

Altero argumẽto conatur infringere idem, nempe diuiſione concludi quid eſt.Argumentum tale eſt:diuiſioni accidunt aliqua, ex quibus non poteſt conſtare quid eſt: ergo non eſt via certa & neceſſaria ad probandum quid eſt: quia fit diuiſio generis aliquando per accidentia, quæ non pertinent ad quid eſt: aliquando per vltimas differentias prætermittendo intermedias,& tũc ex tali genere & differentia non fit definitio,nõ enim dices homo eſt viuens rationale, vt dictum eſt ſexto Topicorum, quia ablatum eſt aliquid hominis ſubſtantiæ, nempe ſenſibile:aliquando fit non perueniendo vſque ad vltimas differentias,& ſic definitio non fiet propria definitio,vt ſi dicas homo eſt viuens ſenſibile:non ergo eſt via apta diuiſio ad quid eſt oſtendendum. Vis argumenti hæc eſt: diuiſio ipſa non oſtendit an differentiæ ſint accidentales an adæquatæ, an vltimæ,niſi aliunde iſta probentur, quæ tamen ſunt neceſſaria vt oſtendatur quid eſt:non ergo eſt via apta ad id oſtendendum probandum.

Contingit autem ſoluere,&c. 5.

Poſſet aliquis dicere,argumentum hoc ſolui, ſi ſumamus diuiſionem per membra eſſentialia & conſequenter ſe habentia,id eſt,adæquata, & deſcendendo vſque ad vltimã ſpeciem, in tali enim diuiſione quid eſt oſtendetur. Hoc excludit Ari. dicens,adhuc non ſyllogizari quid eſt, propter id quod dictũ eſt in argumento primo. Eſt tamẽ via quædam bona pro manifeſtando quid eſt,ſed nõ via ſyllogiſtica, ſicut inductio manifeſtat aliquid, nempe vniuerſale, ſed non ſyllogizandi via.

Syllogiſmum autem non dicit ex diuiſione.&c. 6.

Docet per diuiſionem venantem definitionem nõ ſyllogizari,& probat ſic.Illud, de quo poſt rationem factam contingit petere propter quid,nõ eſt ſyllogizatum: ſed de definitione poſt factam diuiſionem contingit petere propter quid, vt propter quid homo eſt animal rationale bipes: ergo non eſt

ſyllogizata. Maior patet in concluſionibus, quæ neceſſariò aſſerunt, ſiue aliquo medio probante, quarum contingit petere propter quid. Minor probatur: nam quamuis demus ſingulas definitionis partes, vt opinio illorũ exiſtimat, diuiſione oſtẽdi, tamen oratio illa tota ex ſingulis partibus non probatur eſſe definitio, non ergo: definitionis eſt ſyllogiſmus.

Poteſt eſſe etiam alius ſenſus, quòd diuiſio demõſtrat quidem primam cõcluſionem, nempe, hominem eſſe rationalẽ, aut irrationalem, animal mortale aut immortale: ſed hoc totũ non eſt definitio, ſed animal rationale ſolũ, non verò irrationale: hoc verò petitur, non probatur, cùm adhuc poſſit quæri, quare homo tantùm rationalis eſt.

Diſceptatio quòd ipſum quid eſt non monſtretur definitione, neque definitione contrarii, neque alio quouis modo.

Cap. V I.

Sed ánne eſt demõſtrare ipſum quid eſt ſecũdum ſubſtantia? ex ſuppoſitione autem accipientẽ ipſum quidẽ quod quid erat eſſe, hoc, quod eſt ex ꝓpriis in eo quod quid eſt, hæc aũt in eo quod quid eſt ſola, & propriũ omne? hoc enim eſt eſſe illi. An rurſus accepit ꝙ q̃d erat eſſe, & in hoc? neceſſe enim eſt per medium monſtrare.

2. *Amplius quẽadmodum neq; in ſyllogiſmo accipitur q̃d eſt ipſum ſyllogizare, ſemꝑ enim tota aut pars eſt ꝓpoſitio, ex quib. ſyllogiſmus, ita neq; ipſum quod q̃d erat eſſe oportet ineſſe in ſyllogiſmo, ſed ſeorsũ hoc à poſitis eſſe. Et ad dubitantẽ, ſi ſyllogizatum eſt, aut nõ hoc, occurrendum eſt q̃d, hoc enim erat ſyllogiſmus. Et ad illũ, quòd nõ ipſum quid erat eſſe ſyllogizatũ eſt, quod certè: hoc. n. poſitum fuit nobis, ipſum ꝙ quid erat eſſe quare neceſſe eſt, & ſine quid eſt ſyllogiſmus, aut ipſius quod quid erat eſſe, ſyllogizatum fuiſſe aliquid.*

3. *Et ſi ex ſuppoſitione mõſtret: veluti ſi malo ineſt, diuiſibile eſſe,*

bile eſſe, contrario autem hoc, quod eſt contrarium ineſſe quibuſcunq; eſt aliquid cõtrarium: bonũ autem malo eſt contrarium, & indiuiſibile diuiſibili: eſt igitur bono in eſſe, indiuiſibile eſſe.

Hinc etenim accipiens ipſum quid erat eſſe, monſtrat: accipit autem ad monſtrandum ipſum quod quid erat eſſe. Alterum tamẽ. Sit in demõſtrationibus nãque quòd eſt hoc de hoc, ſed non ipſum, neque cuius eadem eſt ratio, & conuertitur.

4. *Ad vtroſque verò, & ad monſtrãtem ſecundum diuiſionem, & ad ſic ſyllogizantem. eadem eſt dubitatio, propter q̃d homo eſt animal bipes pedeſtre, ſed nõ animal & pedeſtre: ex iis. n. quæ accipiuntur, nulla neceſſitas eſt vnum fieri quod prædicatur, ſed quemadmodum homo idem eſſet & muſicus & grammaticus.*

Sed vtrùm ſit demonſtrare, &c.

Pergit adhuc probare, quid eſt oſtendi non poſſe, & in præſenti duos excludit oſtendendi modos: alter eſt per definitionem definitionis: alter eſt per definitionem contrarii, quos vocat modos probandi ex conditione & ſuppoſitione, quia per vnius definitionem probant alterius definitionem. 1. *Ariſt. intentio.*

Proponit igitur an quid eſt ſubſtantiale probetur accipiẽdo quid eſt ipſius definitionis, nempe oratio quæ ſoli ineſt & in quid prędicatur, & fiat talis diſcurſus: omnis oratio quæ ſoli ineſt, & in quid prædicatur, definitio eſt: animal rationale eſt huiuſmodi: ergo animal rationale eſt hominis definitio. Dicit ſic non demonſtrari: nam hoc modo etiam petitur principiũ: nam pro medio ſumere oportet definitionẽ de definito abſque probatione. Aliqui dicunt principium peti in maiori, ſumentes definitionem de ipſa definitione, & non probantes. Aliqui dicũt, quod in minori, quia petere, quod animal rationale inſit homini ſoli, & in quid, eſt petere probandum, quòd ſit definitio. Melius dicamus, quòd in vtraque petitur principium.

Amplius ſicut nec in ſyllogiſmo, &c. 2.

Idem etiam probat alio argumento: ſicut enim probantes aliquam concluſionem, nempe homo eſt riſibilis, propoſitiones ſumimus vniuerſales, quæ dicuntur tota, aut aliquas particulares

culares, quæ dicuntur partes,ex quibus illud probamus,non autem ſumimus pro præmiſſa definitionem ſyllogiſmi, ſed ſi aliquis ſyllogizatam concluſionem illam eſſe negat,tūc definitione ſyllogiſmi probamus,ita nec definitione definitionis oportet probare animal rationale tanquam quid de homine,ſed alio principio quod ſi negetur definitum eſſe, tunc definitione definitionis id probare contendimus. Argumentum hoc eſt à ſimili.

3. *Et ſi ex conditione monſtret,&c.*

Alterum modum quid eſt probandi reiicit, nempe per definitionem vnius contrarii,vt bonum & malum ſunt contraria:mali natura & quid eſt diuiſibile:ergo boni natura & quid eſt indiuiſibile: cōtrariis enim contraria inſunt, ſed hic petitur principium, nam ad probandum vnum quid, petit ſibi aliud dari. Dices, nónne etiam in ſyllogiſmo quoois petimus propoſitiones ex quibus ſyllogizanda eſt concluſio? Ad hoc reſpondet, in ſyllogiſmo peti concluſionis probandæ propoſitiones: ſed non eſt æqua ſors & æqualis ſcientia ac cognitio præmiſſarum & cōcluſionis, nec per illam concluſionem iterum præmiſſæ eodem modo probari poſſunt: at contrariorum æqua eſt ſcientia & cognitio, & conuertuntur, nam eodem prorſus modo, quo vnum per alterum, etiam alterum per alterum contrarium probatur: ob id in his petitur principium,tanquam in ſimili & pari,non autem in ſyllogiſmo.

Obiectio. *Solutio.*

4. *Ad vtroſque autem,& ſecundum,&c.*

Concludit argumento communi & via diuiſionis, & his vtriſque modis,non poſſe quid eſt ſyllogizari, quia nulla via oſtendit quod homo ſit animal greſſibile bipes, & nō greſſibile & bipes, ſicut dicitur grammaticus & muſicus. Cùm autem hoc ſupponatur in his omnibus probandi modis, nullus eorum quid eſt ſyllogizat abſque principii petitione. Capite ſuperiori declarata eſt ratio huius continuationis.

1. Epilogo oſtēdit quid ſit nō poſſe monſtrari. Cap. VII.

Quomodò igitur definiens monſtrabit ſubſtantiam, aut ipſum quid eſt? neque enim,ſicut demōſtrās, ex confeſſis eſſe manifeſtum faciet,quòd neceſſe eſt illis exiſtentibus alterum quid eſſe, Demōſtratio enim hoc eſt: neque

que, ſicut induces, per ſingularia, cùm manifeſta ſint quòd omne ſic eſt, eo quod nihil aliter eſt: non enim quid eſt mõſtrat, ſed quod aut eſt, aut nõ eſt. Quis igitur alius modus reliquus? non enim monſtrabit vtique ſenſu aut digito.
2. Amplius quomodò monſtrabit quod quid eſt homo? neceſſe eſt enim ſcientẽ quod quid eſt homo, aut aliud quod cunque ſcire: & quod eſt nõ ens. n. nullus nouit quod eſt, ſed quid quidem ſignificat oratio, aut nomen: cum dixero hircoceruus, q̃d autẽ eſt hic coceruus impoſſibile eſt ſcire. Verumenimuerò, ſi monſtrabit quid eſt, & quod eſt, & quomodò eadem ratione monſtrabit? definitio enim vnum quid ſignificat, & Demonſtratio: quid autem eſt homo, & eſſe hominem, aliud eſt. Poſteà & per Demonſtrationem dicimus neceſſarium eſſe mõſtrari omne quod eſt, niſi ſubſtantia ſit ipſum verò eſſe, nulli eſt ſubſtantia non enim genus eſt ipſum ens: Demonſtratio igitur erit quòd eſt, quod & nunc faciunt ſcientiæ. Quid enim ſignificat triangulum, accepit Geometra, quod autem eſt monſtrat. Quid igitur monſtrabit definiens quid eſt? an triangulum? ſciens igitur aliquis definitione quid eſt, ſi eſt non ſciet, ſed impoſſibile eſt.
3. Manifeſtum autem & ſecundum modos definitionũ, qui nunc ſunt, quod non monſtrant definientes, quod eſt: nã etſi eſt ex medio æquale, ſed propter q̃d eſt ipsũ definitũ, & propter quid hoc eſt circulus, quæritur. eſſet enim, & definitionem orichalci dicere eſſe ipſum. neque enim, quod poſſibile eſt eſſe quod dicitur, aſſignãt definitiones, neque quod illud eſt, cuius dicunt eſſe definitionem, ſed ſemper licet dicere propter quid.
4. Si igitur definiens mõſtrat aut quid eſt, aut quid ſignificat nomen (ſi nõ eſt nullo modo ipſius quid eſt) eſſet vtique definitio oratio idẽ quod nomen ſignificans: ſed abſurdum. Primum quidẽ enim & non ſubſtantiarum eſſet vtique, & non entiũ: ſignificare enim licet & nõ entia. Amplius

pliùs omnes orationes definitiones vtiq. eſſent:eſſet enim nomen ponere cuicunque orationi:quare definitiones vti que diſputaremus omnes,& Ilias definitio vtique eſſet.

Ampliùs nulla ſciētia demonſtraret vtique,quòd hoc nomē quid ſignificat:neq.definitiones igitur hoc aſſ gnāt. Ex his igitur neq.definitio & ſyllogiſmus videtur idem ens,neq.eiuſdē ſyllogiſmus & definitio. Ad hæc aūt,quòd definitio nihil demonſtrat,neque monſtrat, nequ ipſum

1. *quid eſt,neque definitione,neque Demonſtratione eſt cognoſcere.*

Intentio Ariſt.

Qualiter igitur definiens &c.

Velut epilogum quendam præcedentium faciens, probat adhuc.quid eſt non poſſe vllo modo monſtrari. Poſſet enim quis dicere,quid eſt oſtendi per definitionem? vt animal rationale indicar quid hominis. Hoc intendit modo reprobare, oſtendendo quòd ipſa definitio,quamuis dicat quid, non tamen oſtēdit,cuius ſit illud quid. Et hoc eſt inſtitutum capitis præſentis. Probat igitur primò ſic:ſi definiens quid eſt de re oſtendit,aut id fit ex quibuſdam principijs poſitis aliquid neceſſariò inferendo:& ſic non, cū iſte probandi modus ſit ſyllogiſticus& demonſtratiuus:aut ex ſingularibus inferendo totum & vniuerſale,eo quòd nullum ſingulare aliter ſe habet, ſicut inductio,& ſic non, quia tali via probatur tam affirmatio, quàm negatio: at definitio negatio non eſt, immò nec affirmatio,cùm non ſit propoſitio:aut demonſtrat ſenſu,nempè opponendo & obiiciendo ſenſibus ipſam rem, aut digito monſtrando:& ſic non,hoc enim ſingularium ſenſibilium eſt

2. nullus verò ſupereſt modus:ergo definitio non oſtendit quid eſt de re ipſa.

Ampliùs quomodò monſtrabit.

Secundò idem probat: quid eſt non poteſt cognoſci quin cognoſcatur quod res eſt: ſed definitio non poteſt oſtendere de re quod ſit:ergo nec quid ſit, aliter enim poſſet quis cognoſcere quid eſt res,non cognoſcēdo quod eſſet, quod impoſſibile eſt.

Maiorem explicat,docendo quòd nomen ſignificet poſſe cognoſci antequam rem eſſe cognoſcamus:at quid ſit,ſiue an ſit,præſuppoſito nequit cognoſci.

Minorem probat primò. definitio, ſicut & Demonſtratio vnum

vnum demonſtrat; at quid rei,& eſſe rei non vnum ſunt:aliud enim eſt homo,aliud hominis eſſe:non ergo definitione vtrũ que ſimul innoteſcit.

Secundò probat minorem:at definitio rei explicat ſubſtantiam,Demonſtratio verò,quæ ſubſtantiam conſequuntur, at eſſe rei non eſt eius ſubſtantia,cùm non ſit genus, nec ſit differentia:non ergo definitione oſtendi poteſt.

Tertiò idem exemplo probat,nam Demonſtratio accipit quid eſt pro medio,& rem eſſe probat, vt quid ſit triangulus ſuppoſito,quod ſit,demonſtrat:non ergo definitio id oſtēdit. *Not.*

Nota hic triangulum ſumi,vt eſt paſſio,& quæſitum.Et ad uerte iſtud argumentum: nam ob id concludetur nunquam cognoſci definitionem,quid eſt rei dicere, niſi in demõſtratione,vbi talis res eſſe probatur per definitionem talem mediam vt dicemus. *1.Dub.*

Dubitabis,quid ſibi vult aliud eſt homo,aliud hominis eſſe,quod etiam dicitur 3.animæ.c.4.& 1.Met.c.5. Ex hoc loco Thomiſtæ colligunt eſſentiam,& exiſtentiam realiter diſtingui:nam dicunt per hominem ſubſtantiam, Per eſſe exiſtentiam intelligi:ſed hanc quæſtionem determinare non eſt huius loci.Senſus Ariſt.hic forſan eſt,aliud eſt eſſentia rei , quæ definitur,aliud id,quod per talem eſſentiam eſt, vt homo eſt id,quod per eſſentiam eius eſt, hominis verò eſſe ipſa eſſentia per quam exiſtit.Forſan hic eſt veriſſimus Ariſtot. ſenſus: & tunc per eſſe hominis debemus intelligere naturam in abſtracto,putà humanitatem,per ipſum verò hominem naturã in concreto. *Sol.* *2.Dub.* *Sol.*

Dices tu,in quo diſtinguuntur homo,& humanitas: Dico quòd ſecundum rem homo & humanitas idem dicunt: nam ſicut homo dicit ſubſtãtiam ex materia tali,,& rationali anima compoſitam,ita etiam humanitas.Differunt tamen in modo ſignificandi:nam humanitas dicit naturã per modum formæ abſtractæ,ſicut albedo,at homo naturam eandem per modum exiſtentis per ſe,ſicut album albedinem dicit vt in aliquo receptam.

Hinc eſt quòd homo propter ſignificãdi modum includit ſuppoſita, & cùm accidentia inſint ſuppoſitis, homo vt hõ, quamuis non includit accidens vllum, cùm ſit ſubſtantia, tamen non excludit accidentia ob hæc dicitur Petrus eſt homo,& homo eſt albus,homo ambulat:at humanitas, cùm ſit ſecundum modũ formæ excludit ſuppoſita & accidentia:ob id non dicitur Petrus eſt humanitas,nec humanitas eſt alba.

Vnde

Vnde etiam ſit,quòd cùm homo non excludat accidentia, nec exiſtētiam actualem,humanitas verò excludat, compoſitius dicatur homo, quia habet hoc, nempe non excludere accidentia & exiſtentiam actualem:ac propterea dicitur aliud homo eſt, aliud hominis eſſe,puta humanitas, non quòd alia ſit ſubſtantia,ſed quòd homini multa ex modo ſignificandi dentur, quæ non conceduntur humanitati tanquam excludenti ea à ſe.Sed de his hactenus pro iſto loco.

Manifeſtum eſt & ſecundum nunc modos, &c.

3. *Tertiò inductione.* Tertiò idem inductione per ipſos definitionum modos probat, quòd definitio non oſtendat quid de re & ſumit definitionem aliquam conciſis verbis,nempe figura, in cuius medio eſt punctum, à quo lineæ vſque ad circumferentiam ductæ omnes ſunt æquales.Hæc eſt definitio circuli : ſed non oſtendit an circulus ſit,ſiue eſſe poſſit, nec ipſa oſtendit cuius ſit,an ſit circuli,an ſit alterius cuiuſuis,vt montis aurei, cùm adhuc de circulo poſſit quis petere an ſit,& quid ſit, nō enim ſtatim definitionibus propoſitis,quorum ſint ſcimus:ergo definitio non oſtendit quid eſt de ipſa re cuius eſt.

Si ergo definiens monſtrabit, &c.

4. *Quartò.* Quartò probat definitionem adhuc non oſtendere quid eſt: ſi enim oſtendit,aut oſtendit quid rei, aut quid nominis:non quid rei,vt probatum eſt:ergo quid nominis. Sed hoc dici nō poteſt:ſi enim definitiones non niſi quid hominis oſtendunt. ſequitur quòd definitiones eſſent non entium: ſimiliter quòd omnes orationes eſſent definitiones,& quòd orationibus loquentes,definitionibus loqueremur.Patet, nam ſingulis orationibus vnicum poſſet imponi nomen, ſicut opus Homeri dicitur Ilias:& tunc orationes definitiones illius eſſent, cùm quid ſignificet explicarēt.Præterea ſequitur, quòd nulla ſciētia faceret definitiones: nam non eſt ſcientiæ vocabulorum ſignificationes explicare,cùm ad placitum ſint, ſcientiæ verò ſint neceſſariorum.

Ex quibus vniuerſalem epilogum colligit, nempe definitionem & Demonſtrationem nec eſſe eiuſdem,nec eſſe idem & quid eſt nullo modo oſtendi, nec per ipſammet definitionem:hæc enim omnia diſputata ſunt.

Diſſolutio

Diſſolutio diſceptationis propoſitæ, quòd ipſum quid eſt monſtretur per aliud quid eſt: & quo pacto ipſius quid eſt ſit Demonſtratio & definitio.

Cap. VIII.

ITerùm aũt conſiderandum quid horum dicitur bene, & quid nõ bene, & quid eſt definitio, & ipſius quid eſt. nunquid quodam modo eſt Demonſtratio & definitio aut nullo modo. Quoniã aũt eſt (vt diximus) idem ſcire quid eſt, & ſcire cauſam ipſius ſi eſt. Ratio autem huius, quòd eſt aliqua cauſa, & hæc aut eadem, aut alia: & ſi ſit alia, aut demonſtrabilis, aut indemonſtrabilis: ſi igitur eſt alia, & contingit demonſtrare, neceſſe eſt medium eſſe cauſam, & in prima figura monſtrari: vniuerſale nãque eſt & prædicatiuum quod monſtratur. Vnus igitur modus eſſet vtiq. qui nunc exquiſitus eſt, per aliud ipſum quid eſt monſtrari. ipſorum namq. quid eſt, neceſſe eſt medium eſſe quid eſt & propriorum proprium. quare hoc quidem monſtrabit, illud verò non monſtrabit ipſorum quid erat eſſe eidẽ rei. Hic igitur modus, quòd nõ ſit vtique Demonſtratio, dictum eſt priùs: ſed eſt Logicus ſyllogiſmus ipſius quid eſt.

Iterum autem ſpeculandum eſt, &c.

Cùm hactenus diſputando proceſſerit, & nihil reſoluerit, nunc ad determinanda hæc accedit: ac primò quid definitio, & an quid eſt aliquo modo oſtendi poſſit, docet. *Intentio Ariſt. in hoc c.*

Intẽdit ergo in hoc capite vnum modum tradere, quo ipſum quid eſt poſſit ſyllogizari, nempe per cauſam ipſius quid eſt. Et aduerte quod dictum eſt per quid eſt, rei naturam intrinſecam intelligimus, per cauſam verò aliam à natura, efficientem. finalem, & materialem, per has autem ipſum quid oſtendimus: ſed talis oſtenſio Logica dicitur, non quod nõ ſit Demonſtratio, cùm per vnam cauſam aliam mõſtramus, ſed quòd non ſit Demonſtratio oſtendens & probãs eſſe quid eſt. *Nota.*

Dicit

Dicit igitur:cùm ſcire rem eſſe ſcit ſcire cauſam illius eſſe ſequitur quòd ratio rei, & definitio ſit aliqua cauſa. Hæc poteſt eſſe duplex, aut eadem cum ipſa rei eſſentia & natura, aut alia, qualis eſt quæ fit per aliquam ex prædictis tribus cauſis, aut omnes eas, aut aliquas: nam multiplex eſt cauſalis definitio. Quòd ſi fuerit alia, aut erit demonſtrabilis, id eſt, apta ad demonſtrandum, nempe quia eſt per ſe & neceſſaria: aut inde monſtrabilis, id eſt, inepta ad demonſtrandū, vt ſi non ſit per ſe, aut non neceſſaria. Tunc ſi fuerit Demonſtrationi apta, in prima figura demonſtrabitur per talem cauſam quid eſt, & tunc omnia erunt propria, & in quid ipſius rei, cùm ſint cauſæ: ſi verò non fuerit apta cauſa, per eam nihil demonſtrabitur. ſubdit tamen, quòd iſte eſt vnus modus oſtendendi quid eſt: ſed Logicus, quia quòd ſit quid rei non oſtendit, vti diximus.

Cap. IX.

QVo autem modo contingit, dicamus aggredientes rurſus à principio. Quemadmodū. n. propter quid quærimus habentes quòd nonnunquā verò & ſimul manifeſta fiunt, ſed non priùs vtiq. propter quid poßibile eſt cognoſcere, quàm quòd manifeſtum eſt, quòd cōſimiliter & ipſum quid erat eſſe non ſine ipſo quòd eſt: impoßibile eſt enim ſcire quid eſt, ignorantes ſi eſt.

2\. *Ipſum verò ſi eſt, aliquando quidem ſecundum accidens habemus, aliquando autem habentes aliquid ipſius rei: vt tonitruum, quod ſonus eſt quidā nubium: & defectum, quod eſt priuatio quædam lumini, & hominē, quod animal quoddam eſt, & animā, quod eſt ipſum ſe ipſum mouens. Quæcunque igitur ſecundum accidens nouimus quòd ſunt, neceſſarium eſt nullo modo ſe habere ad ipſum quid eſt: neque enim quod eſt ſcimus: quærere autē quid eſt, non habentes quòd eſt, nihil quærere eſt. De quibuſcunque autem habemus aliquid, facilius: quare vt habemus quòd eſt, ita habemus & ad ipſum quid eſt.*

3\. *Quorum habemus aliquid ipſius quid eſt, Sit primum*

quidem ſic, defectus in quo A. Luna in quo C. obſtructio terræ in quo B. Vtrùm igitur deficit, aut non? quærere eſt, an B. ſit, an non? hoc autem nihil differt quærere, quam ſi eſt ratio ipſius: & ſi ſit hoc, & illud dicimus eſſe. Aut vtrius contradictionis eſt ratio, vtrum habendi duos rectos, aut non habendi? Quando autem inuenerimus, ſimul ipſum quòd, & ipſum propter quid nouimus, ſi per media ſit: ſi autem non, ipſum quòd nouimus, propter quid verò non.

4. *Sit igitur Luna C. defectus A. in plenilunio vmbram non poſſe facere, nullo inter nos exiſtente manifeſtò, in quo B. ſi igitur ipſi C. ineſt B. quod eſt, non poſſe vmbram facere cùm nullus noſtrum in medio ſit: huic autẽ ipſum A. quod eſt deficere: quòd quidem deficit planũ: propter quid autem, nondum: &, quòd quidem defectus eſt, nouimus: quid verò eſt, non nouimus.*

5. *Cùm autem planũ fuerit, quòd A. ipſi C. ineſt, ſed propter quid ineſt, quærere ipſum B. quid eſt, vtrum obſtructio, aut conuerſio Lunæ, aut extinctio luminis: hoc autem eſt ratio alterius extremi, vt in his ipſius A. eſt enim defectus, * obiectio terræ. Quid eſt tonitrus? ignis extinctio in nube. Propter quid tonat? eò quòd extinguitur ignis in nube. ſit nubes C. tonitrus A. extinctio ignis B. ipſi vtique C. nubi ineſt B. extinguitur enim in ipſa ignis: huic autẽ A. ſonus: & eſt B. vtique ratio ipſius A. primi extremi: ſi verò rurſus huius aliud medium ſit, ex reliquis erit rationibus. Qualiter igitur accipitur ipſum quid eſt, & ſit notum, dictum eſt.*

* Al. obſtructio luminis.

6. *Quare ſyllogiſmus quidem ipſius quid eſt non ſit, neque Demonſtratio: planum eſt tamen per ſyllogiſmum & per Demonſtrationẽ. Quare neque ſine Demonſtratione eſt cognoſcere ipſum quid eſt, cuius eſt cauſa alia: neque eſt Demonſtratio ipſius, quemadmodum & in dubitationibus diximus.*

1 *Quo autem modo contingat dicemus, &c.*

De intentione Ariſt. Antequàm ad textus expoſitionem accedamus, intentionẽ Ariſt. in hoc c. explicemus.

1. Fund. Pro quo aduerte primò, quid & propter quid idem eſſe re, ratione tamen diuerſa: nam definitio, quæ eſt quid vnius extremi, eſt medium & propter quid ad probandum ipſum de aliquo, vel aliquid de ipſo: ac propterea differre ratione dicuntur. nam definitio & quid eſt dicitur reſpectu ipſius rei ſecundum ſe: propter quid verò dicitur reſpectu eiuſdem rei in compoſitione & prædicatione ſumptæ. ex quo fit vt quod quid eſt rei terminet & abſoluat duas quæſtiones, & quid ſit, & quia ſit: nam definitione eclipſis eſt ipſius quid, & propter quid Lunæ inſit.

2. Fund. Aduerte ſecundò, aliter ſe habere paſſionem quæ demonſtratur ineſſe, & ſubiectum de quo demonſtratur: paſſio enim cùm non aliud eſſe habeat quàm ſubiecto ineſſe (accidentis enim eſſe eſt ineſſe) fit vt non cognoſcatur eſſe, quin cognoſcatur ineſſe: quo fit, vt cùm quid eſt non poſſit cognoſci niſi res cognoſcatur eſſe, nõ cognoſcatur quid paſſionis, niſi ſimul cognoſcendo ipſius eſſe: hoc autem eſt in Demonſtratione: non ergo contingit paſſionis & quæſiti quid eſt cognoſci, niſi in Demonſtratione. Et hoc eſt quod Ariſt. hic intendit docere, quòd non cognoſcitur quid ipſius paſſionis, niſi in ipſa Demonſtratione, ac ob id dicit quid, & propter quid eſſe idem, vt quemadmodum propter quid non cognoſcimus niſi ſimul cũ quia eſt, quod in Demõſtratione fit, ita ipſum quid, quod idem eſt cum propter quid.

3. Fund. Tertiò aduerte de ſubiecto aliam eſſe rationem: nam poteſt quidem cognoſci eſſe abſque paſſione, propterea quod eius quid eſt ſupponit tantùm quòd ſit, non autem quale ſit, ſicut in paſſione, ideò extra Demonſtrationem cognoſcitur. non enim eius quid, eſt propter quid, niſi reſpectu paſſionis, ac propterea tale quid eſt, ex ſuppoſitione cognoſcitur, cum nõ pendeat à paſſione.

Quamuis etiam poſſumus dicere, quòd in ipſa Demonſtratione cognoſcitur eſſe quid eſt, dum per ipſum quid eſt, eius probamus paſsiones de eo: nõ enim alibi manifeſtatur & oſtẽditur definitio quod ſit quid, niſi cùm medium in demonſtratione ſumitur: extra Demonſtrationem enim tantùm definitio quid de re oſtendit ex ſuppoſitione. Nota igitur Ariſt. ſcopum in capite.

Ad textum accedamus. Volens alterum modũ tradere oſtẽdendi

dendi quid eſt, ſimilitudinem inter quid, & propter quid, vt talia ſunt, ſupponit. Similitudo autẽ in his conſiſtit: ſi, ut propter quid ſine quia eſt haberi non poteſt, ita nec quid eſt ſine an ſit: & ſicut quia eſt ſine propter quid aliquando habetur, ita & an ſit: & ſicut propter quid, & quia ſimul ita etiam quid ſit, & an ſit ſimul conſequimur. Hoc ergo fundamentum proponit, vt cùm quid nõ poſsit cognoſci, niſi cognito quòd res ſit, non cognoſcatur quid, niſi ſimul cum an ſit, quod in Demonſtratione fit.

Hoc autem ſi eſt aliquando quidem, &c. 2.

Supponit etiam alterum, an ſit abſque quid ſit dupliciter cognoſci poſſe: vno modo ſub conceptu aliquo accidentali, cognoſcendo rem, vt qui ſcit muſicos eſſe, ſcit homines eſſe per accidens: altero modo ſcimus rem eſſe, aliquid ipſius rei eſſentiale cognoſcentes, vt qui ſcit eſſe priuationem quandam luminis, ſcit eclipſim eſſe, & qui ſcit eſſe aliquid ſe ipſum mouens, ſcit animam eſſe.

Hos modos comparat, dicens; qui ſcit ſecundum accidens rem eſſe, non eſt diſpoſitus ad cognoſcendum quid ſit, quia nondũ cognouit an res illa ſit: at qui cognouit per ipſum, quid eſt magis diſpoſitus ad cognitionẽ perfectam ipſius quid rei: nam quo magis accedimus cognitioni an ſit, eo magis cognoſcimus quid ſit, & tunc perfectè ſcimus eſſe, cùm ipſius quid cognoſcimus.

Ex quo ſuppoſito intendit colligere tũc cognoſci quid paſſionis, cùm eſſe cognoſcimus ipſius. Hoc autem fit in Demõſtratione: ob id in Demonſtratione cognoſcitur quid, ſicut & eſſe. Hoc item fundamentum oſtendit cognoſci optimè rem eſſe per ipſum quid, & meliùs quàm per aliud, vt exemplis oſtendit: & ex his duobus fundamentis intentum concludit, & nota hæc.

Quorum igitur habemus aliquid, &c. 3.

Oſtendit modò, quòd ſcire rem eſſe tunc ſit, cùm quid cognoſcimus, & hoc exemplo deducit, fiat Demonſtratio, interpoſitio terræ eſt eclipſis: Lunæ terra interponitur: ergo Luna eclipſatur. Quærere an Luna eclipſetur, eſt quærere an eclipſis ſit: & illud quærere, eſt rationem & cauſam, & quid petere, quibus poſitis ponitur eclipſis: ergo ſcire eclipſim eſſe, eſt ſcire quid ipſius, quod in Demonſtratione fit.

Alterum exemplum ponit, cuius ſenſus eſt, quamuis variè exponatur, cùm quærimus an habeat angulos rectos, vel non habeat, quæ ſunt partes contradictionis, idem fit: in his enim

rationem & quid quærimus,ex quo infertur quòd cùm rē eſſe per eius quid cognouimus, quod eſt ſcire verè rem eſſe, tunc propter quid ſimul ſciamus quod in Demōſtratione fit:at cùm per aliquod accidens,non per cauſam mediam cognoſcimus, non ſcimus propter quid,nec quid,ſed tantùm quia,id eſt, per accidens,quod imperfectè eſt ſcire rem eſſe,vt dictū eſt. Huius ponit ſequens exemplum.

Si ergo Luna C. defectus A. &c.

4 Exemplum eſt cùm eclypſim per medium accidens cognoſcimus.

Verbi gratia ſi quis eclipſim eſſe cognoſcat,quia Luna plena non facit vmbram noſtri corporis, cùm nullum ſit obſtaculum medium,tunc per accidens, & per effectum cognoſcit eſſe,& ſi ſecundum tale medium diſponatur ſyllogiſmus,nec quid,nec propter quid oſtendit,ſed rem eſſe tantùm.

Lunæ eclypſis qui fiat.

Aduerte eclypſim Lunæ fieri hoc pacto: ipſa enim recipit lumen à Sole,vnde illa ex parte illuminatur,ſecundum quam eſt oppoſita Soli:eclypſatur autem, cùm terra eſt directè inter Solem & ipſam,tunc enim vmbra terræ,quæ orbem Lunæ attingit,impedit quo minùs illuminetur,ac ideò eclypſim patitur.Luna autem ſic eclypſata non facit vmbram ad præſentiā corporum inferiorum, quamuis cælum totum ſerenum ſit, quia non habet lumen,quod vmbræ eſt cauſa,ac propterea eſt effectus eclypſis, vmbram non facere, & ſi per hoc medium eclypſis cognoſcatur,per accidens,& non per quid eſſe cognoſcitur.

Cùm autem manifeſtum eſt, &c.

5 Concludit,quādo aliquid alicui ineſſe cognoſcitur,vt eclypſim ipſi Lunæ, nihil aliud eſſe quærere propter quid inſit, quam quid,& rationē eius petere: vt propter quid ſit eclypſis, eſt petere quid ſit,an ſit extinctio luminis ipſius, vt aliqui putabant, exiſtimantes à vaporibus, vel magno vento extingui: vel ſit conuerſio,vt alij credebant, putantes mediam partem lucidam eſſe, & aliquando conuerti ad partem ſupernam & fieri eclypſim:vel ſit interpoſitio,vt dictum eſt. Quicquid ſit, quid petitur ſemper,cùm cur ſit quæritur.Similiter cùm propter quod ſit tonitrus quæritur, quid ſit quæritur: vt quia ſit extinctio ignis in nube, vt arbitratur Empedo. vel concuſſio exalationis in nube,vt docet Ariſt.

Ex quibus eſt notū quid eſſe propter quid: vnde ſicut propter quid in Demonſtratione cognoſcimus, cognoſcentes qualis eſt res,ita & ipſum quid in Demonſtratione cognoſcimus,

mus, cognoſcentes ſimul rem eſſe: nam ob id ſuppoſuit quid non cognoſci, niſi cognito ſimul quod res eſt. Hoc autem in Demonſtratione fit.

At quia definitionē paſſionis ſemper ſumebat, poſſet quis dicere illam non eſſe vltimum & immediatum medium. Reſpondet poſteà tale medium poſſe per alias præcedentes rationes probari. Sanctus Tho. explicat per has rationes definitionem ſubiecti, quæ eſt præcipuum medium: Philo. explicat alias cauſas earundem paſſionum, ſed hoc inferiùs examinabitur.

Quare ſyllogiſmus ipſius quod quid eſt &c.

Infert quid eſt in Demonſtratione cognoſci, non tamen per Demonſtrationem. Cognoſcitur quidem in Demonſtratione, cùm ſumitur pro medio, quo rem eſſe probamus, quando res habet cauſam ſui eſſe, alias enim ſuppoſitione cognoſcitur, non per Demonſtrationem, eo quòd non concluditur & probatur ſicut propter quid in Demonſtratione ipſa cognoſcitur: ſed non per Demonſtrationem. Vide igitur modum notificandi ipſum quid eſt: hoc enim fit in Demonſtratione, & non per Demonſtrationem. Atque hoc de capitis declaratione. 6

QVAESTIO I.

De medio Demonſtrationis potiſſimæ.

EST communis & non facilis difficultas, quòd ſit medium in potiſsima Demonſtratione: cum enim ſint in quæſtione duæ partes, datum, nempe ſubiectum, & quæſitum, népe prædicatum & paſſio, dubium eſt an potiſſima Demonſtratio ſumat vt medium definitionem ſubiecti, an paſsionis. Nec eſt dubium de quacunque Demonſtratione: conſtat enim aliquādo per definitionem paſsionum fieri Demonſtrationem, ſed eſt ſermo de potiſsima, id eſt, de ea quæ ex primis immediatis, & quæ iam reſolui nequeunt procedit: in qua difficultate duæ ſunt præcipuæ ſententiæ oppoſitæ.

Prior eſt Alber. Ægid. & aliorum, qui definitionem paſsionis eſſe potiſsimùm medium dicunt: quod videtur eſſe Ariſt. placitum, qui his capitibus pro medio, paſsionis definitionem ſumpſit, quod expreſsè docet Them. 2. Poſt. ca. 30. & videtur ſententia Græcorum. Rationes huius ſententiæ præcipuæ ſunt hæ. *1. Sent.*

Prima, illa eſt potiſsima Demonſtratio quæ magis ex immediatis procedit: ſed quę fit per definitionem paſsionis eſt ex *1. Ratio.*

immediatis:magis ergo eſt potiſsima.Maior eſt certa. Minor probatur, quia paſsio magis immediatè prædicatur de ſua definitione,dicendo aptùm ad riſum eſt riſibile,quàm de definitione ſui ſubiecti,dicendo,animal rationale eſt riſibile.

2.*Ratio.* Secunda,ſi definitio ſubiecti eſſet medium potiſsimum,vltima Demonſtrationis reſolutio eſſet in definitionem illius ſubiecti,& non in principia per ſe nota & communia. Hoc autem falſum eſt:nam perfectior Demonſtratio terminatur in principiis per ſe notis: non ergo definitio ſubiecti poteſt eſſe medium potiſsimum.

3.*Ratio.* Tertia,definitio ſubiecti eſt idem re cum ſubiecto, vt animal rationale cum homine:ergo non poteſt eſſe mediũ, nam aliàs eſſet probare idem per idem:at quia poſſet hoc idem eis obiici,qui definitionem paſsionis medium ponunt, reſpondēt definitionem puram paſsionis non eſſe medium,ſed ſimul cũ ea extrinſeca coniungendo:non enim per priuationem luminis tantum eclipſim probamus, ſed per priuationem luminis ex terræ interpoſitione.Et hoc notat Aegid.

2.*Sent.* Poſterior ſententia eſt S.Th.Caiet.& communis, nempe in potiſsima Demonſtratione medium eſſe definitionem ſubiecti,& non paſsionis,pro qua ſunt duæ præcipuæ rationes.

1.*Ratio.* Prior,illa eſt potiſsima Demonſtratio,quæ ex his quæ iam cauſam nõ habent procedit:ſed talis eſt quæ medio vtitur definitione ſubiecti:ergo hæc eſt potiſsima Probatur Minor: nã definitio paſsionis cùm inſit ſubiecto, vel ineſt immediatè & eſſentialiter,& hoc non:vel ineſt mediatè & non eſſentialiter, & tunc erit demonſtrabilis de ipſo ſubiecto per ipſius definitionem.Et hæc eſt potiſsima ratio S.Tho. quia dicit Demonſtrationem per definitionem paſsionis adhuc reſoluendam in Demonſtrationem per definitionem ſubiecti,vt patet ſup.c.2. lib.2.Poſterior.

2.*Ratio.* Poſterior ratio,quia Demonſtratio paſsionum ſuperiorum de inferiori ſubiecto, vt habere tres angulos de iſoſcbele, fit per ipſum ſubiectum medium:ergo illud eſt cauſa,adde quòd Ariſt.1.Poſt.c.20.ipſum vniuerſalem cauſam vocat, vbi habere angulos externos æquales quatuor rectis dicit ineſſe iſoſcheli,quia eſt figura,& hæc eſt vltima cauſa: non ergo definitio paſsionis,ſed figuræ & ſubiecti eſt potiſsimum medium.Hæc ſunt,quæ circa hoc dicunt Doctores.

Not. At in hac difficultate mihi ſic reſpondendum videtur, quæ alicui competunt ſubiecto, in dupliči differentia ſe habere: quædam habent aliam cauſam extra ſubiectum, ſecundum

quam

quam ei inſunt,ſicut eclipſis ineſt Lunę propter terrę interpoſitionem , & tonitrua aeri ex concuſſione exhalationis cum nube:quædam alia inſunt ſubiecto , non per cauſam extrinſecam , ſed quia ſubiecti naturam conſequuntur , ſicut multæ paſſiones & proprietates herbarum, animalium , & aliorum.

Qua ſuppoſita diſtinctione, ſit prima concluſio : potiſsima Demonſtratio eſt, quæ per cauſam ſupremam propriam procedit. Er hæc eſt concluſio recepta ab omnibus. *1.Concl.*

Secunda , cùm proprietates ſubiectis inſunt modo priori, crediderim potiſſimam earũ demonſtrationem eſſe per cauſam illarum ſicut Aſtrologus per interpoſitionem terræ probat eclipſim,& non per definitionem Lunæ,& per concuſſionem exhalationis,Phyſicus probat tonitrum , & hoc probant iſta capita Ariſt. *2.Concl.*

Tertia : paſſionum poſteriori modo præcipuum mediũ eſt definitio ſubiecti: & hoc conuincunt argumenta S. Tho. & prior.ex 4. Phy.c.4. vbi docet per definitionem rei notificari omnes paſſiones illius rei,& 1.animæ text.11. *3.Concl.*

Quarta concluſio: non ſemper expreſsè probamus etiam in his paſſionibus per definitionem ſubiecti , virtualiter tamen probamus ſemper.Explico,& eſt notandum hoc : Geometra non probat expreſsè per definitionem triãguli , quòd habeat tres angulos æquales duobus rectis , ſed per principia quædã, quibus manifeſtat talem naturam trianguli , vt id ei inſit, nẽpe per angulum extrinſecum,& per lineas æquidiſtantes: quibus non aliud facit , quàm talium linearum compoſitionem exprimat,ex qua colligitur talis paſſio,& hoc modo Geometra ducit ad principia per ſe nota. *4.Concl.*

Ex quo ſoluitur argumentum ſecundum propoſitum pro Ægid. & hæc eſt cauſa quare variis modis aliquando fit Demonſtratio eiuſdem : hoc aiũt non eſt niſi quia natura alicuius figuræ variis principiis notificari poteſt. Atque hæc ſunt quæ mihi in præſenti videntur dicenda eſſe. *Solutio 2. argum.*

Ad primum Ægid.& aliorum,reſpondeo,quòd propoſitio non dicitur immediata, quæ fit per cauſam effectus proximã, ſed quæ non habet aliam cauſam , per quam demonſtrari de ſubiecto poſſit: ex huiuſmodi enim immediatis procedit demonſtratio potiſſima:talis autem non eſt cùm definitio paſſionis ſumitur , cùm adhuc ipſa paſſionis definitio ſit aliquando de ſubiecto demõſtrabilis, nempe cùm ipſum ſubiectum cauſa eſt ſola illius,vt dictum eſt. *Ad 1.*

Ad ſecundum iam reſponſum eſt in concluſione quarta. *Ad 2.*

Ad tertium dico cum Eſtra.& Phil.c.2. huius 2.libr. quòd definitio differt à definito: nã definitio animal rationale, formam dicit ſecundum hos, homo verò compoſitum ex materia & forma, vt dictum eſt ſuperiùs. & ſi ſuſtineamus quòd etiam animal rationale cõtinet materiam quæ ſit de eſſentia rei,adhuc eſt diſtinctio rationis: nam definitio ſubſtantiæ dicit naturam, definitum dicit naturam cum ſuppoſito: & hæc diſtinguuntur.Quid quòd non ſemper ſubiectum Demõſtrationis eſt ſubſtantia, ſed accidens aliquando? & tunc non eſt definitio prorſus eadem cum definito: & præterea quia aliquando prædicatum eſt ſubſtantia: & tunc eſt idem argumentum contra eos.Hæc de quæſtione.

Quæ definitiones demonſtrari poſſint, quę non.
Cap. X.

EST autem horum quidẽ altera quadã cauſa, illorũ verò nõ eſt: quare planum quòd & ipſorum quid eſt alia quidem immediata & principia sũt, quæ & eſſe, & quid eſt, ſupponi oportet, aut alio modo manifeſta facere, quod Arithmeticus facit: etenim quid eſt vnitatem ſupponit, & quod eſt.

Habẽtium autem medium, & quorum eſt aliqua altera cauſa ſubſtantiæ, eſt per demonſtrationem, quemadmodum diximus, oſtendere nõ ipſum quid eſt demõſtrãtes.

2. *Definitio autem quoniã eſt ratio ipſius quid eſt, manifeſtum eſt, ꝙ aliqua quidem erit oratio quid ſignificat nomẽ, aut oratio altera nominalis: vt quid ſignificat quid eſt ſecundum ꝙ triangulus, cuius habentes quod, eſt quærimus propter q̃d eſt, difficile eſt autem ita accipere, quæ non nouimus quòd ſunt: cauſa verò dicta eſt prius difficultatis, quoniam neque ſi ſunt, aut non, nouimus, niſi ſecundum accidens.*

3. *Oratio autẽ vna dupliciter eſt, hæc q̃dẽ cõiũctio.ne, vt Ilias: verò vnum de vno ſignificans, non ſecundũ accidẽs. Vna quidem definitio eſt definitionis, quæ dicta ſunt.*

4. *Alia*

4. *Alia autem eſt definitio oratio ſignificãs ꝓpter quid eſt: quare prior quidem ſignificat quid eſt: monſtrat aũt nõ: poſterior verò, manifeſtum eſt quòd erit tãquam demõſtratio ipſius quid eſt, poſitione differens à demonſtratione.*

5. *Differt enim dicere, propter quid tonat? & quid eſt tonitrus? dicit enim hic quidem, quoniam extinguitur ignis in nubibus: quid autem eſt tonitrus? ſonus ignis qui extinguitur in nubibus: quare eadem oratio alio modo dicitur, & ſic quidem demonſtratio continua, ſic autem definitio.*

6. *Amplius, definitio tonitrus eſt, ſonus in nubibus: hoc autẽ eſt ipſius quid eſt demõſtrationis cõcluſionis. Immediatorum aũt definitio poſitio eſt ipſius quid eſt indemõſtrabilis. Eſt igitur definitio, vna quidẽ, oratio ipſius q̃d eſt indemõſtrabilis: vna verò, ſyllogiſmus ipſius quid eſt, caſu differens à demonſtratione: tertia autẽ, demõſtrationis ipſius quid eſt cõcluſio. Manifeſtum igitur ex dictis, & quomodò eſt ipſius quid eſt demõſtratio, & quomodò non eſt, & quorum eſt, & quorum non eſt. Amplius autẽ definitio quot modis dicitur, & quomodò ipſum quid eſt monſtratur, & quomodò non, & quorum eſt, & quorum nõ. Amplius aũt ad demõſtrationẽ quomodò ſe habet, & quomodò cõtingit eiuſdem eſſe, & quomodò nõ contingit.*

Eſt autem quorundam quædam cauſa, &c. I.

Cùm definitionem in demonſtratione non per demõſtrationem oſtendi docuiſſet, modò tractat quæ definitiones ſic oſtendantur, quæ verò non. *Intentio Ariſt.*

Pro cuius exactiori intelligentia aduerte quatuor eſſe cauſarum genera, materia ex qua res eſt, forma ſecundum quam eſt, efficiens à qua eſt, finis cuius gratia res eſt: Circa has cauſas nota primò, quòd non omnes res habent omnes quatuor cauſas: immaterialia enim materia vacant, res mathematicæ formam habent ſolam. *Not. I.*

Nota ſecundò, quòd etiam in illis rebus, quæ has quatuor cauſas habent, nõ omnes ſunt de illarum rerum eſſentia: nam *Not. 2.*

efficiens

efficiens & finis de eſſentia nullo modo ſunt, nec materia eſt multùm de rerum eſſentia,ſed ſola forma.

Not.3. Nota tertiò, has cauſas hoc ordine ſe habere, vt omnium primum locum teneat finis,ſecundum efficiens, tertium materia,vltimum forma: hęc enim eſt quę vltimò producitur & habet eſſe,vnde aliarum, eſt defectus: idem dico de materia reſpectu aliarum, & de efficiēti reſpectu finis. Forma dicitur quid rei:& definitio, quæ ſecundum talem formam datur,dicitur definitio quid: reliquæ cauſæ, & quæ per eas definitiones dantur,dicuntur propter quid.

Ex his fit quòd cùm ipſum quid ſit effectus aliarum cauſarum, poſſit oſtendi & concludi per eas: & talis eſt definitio per ſolam formam:& hæc non in demonſtratione innoteſcit, ſed per demonſtrationem probatur, licèt non probetur quòd ſit quid, vt dictum eſt:reliquæ in Demonſtratione oſtenduntur, & quatenus per eas cognoſcimus quid rei probantes, dicuntur habere rationem formę.Ex his nota eſt Ariſt.intentio.

Expoſitio literæ. Accedamus ad literæ explicationem. Conſtituit diſtinctionem rerum, vt appareat quarum quid eſt probetur, quarum verò non. Inquit, quædam habent cauſam, quædam non habent,vel abſolutè,vel in illa ſcientia,vt notat S.Tho.Quæ habent cauſam,illorum quid eſt & eſſentia habet cauſam,nempe aut materiam,aut finalem, aut efficientem: loquitur enim de his,quæ cauſam habent extra eſſentiam & formam, & per talem cauſam oſtendi poſſunt quamuis non demonſtretur eſſe quid eſt. Quæ verò non habent cauſam quid eſt, non poſſunt oſtendi, ſed ſupponi, qualia ſunt ſubiecta in ſcientiis & principia:eorum enim definitiones ſupponuntur,non demonſtrantur,vt quid vnitas quid punctum.

2. *Definitio autem quoniam quidem &c.*

Illaturus ex prædicto fundamento, eſſe aliquot definitiones quæ probantur, aliquot quæ ſupponuntur, definitionem

Quid ſit definitio. diuidit in generali definiendo. Definitio inquit,eſt ratio ipſius quid, quædam eſt quæ quid nomen ſignificet explicat, ſiue quædam eſt definitio nomina ponens, id eſt, definiens, quod idem eſt,vt quid ſignificet triangulus, vel aliud quoduis nomen: & hanc habentes quid rei quærimus. Et vocat propter quid,quia, vti diximus, quid, & propter quid rei idem ſunt. At quia poſt nominis definitionem ipſum quid rei quærendum dixit,addit difficile hoc eſſe,ſtatim habere quid, cum nōdum habeamus an ſit, niſi per accidentia quæ importantur in definitione nominis.

Oratio

Oratio autem vna eſt dupliciter, &c.

Quia hanc vnam eſſe definitionem dicturus erat, docet quot modis oratio dicatur vna aſſerens dupliciter vnam dici primò coniunctione, vt Petrus & Paulus, vel orationes aliæ ſecundum quas loquimur: ſecundò, quia vnum de vno explicat, non per accidens, id eſt, quia dicit aliquam naturam alicuius, ſicut definitio vna eſt, quia vnam dicit alicuius naturam. Philopon. & alij volunt definitionem nominis dici vnam per coniunctionem, quia detur per accidentia rei: at videtur mihi poſſe dici, quòd ſit etiam vna per ſe, quia revera vnius nominis explicat ſignificationem. *Quot modis dicatur oratio vna.*

4. *Alius verò terminus eſt, &c.*

Alteram definitionem ponit quæ rei eſt, nempe oratio oſtendens propter quid res eſt, quam comparat priori definitioni, nempe quæ dicit ſolùm quid, nam definitio quid, id eſt, per ſolam formam ſignificat ipſum quid, ſed nõ oſtẽdit, cùm non ſit ipſa medium, ſed potiùs oſtendatur: at definitio propter quid, oſtendit ipſum quid, & non differt à Demonſtratione niſi ſola terminorum diſpoſitione, quod declarauimus ſatis in primo libro.

5. *Differt enim dicere propter quid, &c.*

Cùm definitionem propter quid Demonſtrationem poſitione differentem vocauerit, quam modò vocat continuam, non autem definitionem quid hoc explicat: nam differt dicere, propter quid tonat, & quid eſt tonitrus, cùm enim dicitur: propter quid tonat, reſpõdetur, quia extinguitur ignis in nube, quæ videtur Demonſtratio continua, id eſt ; non diſtincta illatione media: at ſi dicitur, quid eſt tonitrus, quamuis idem dicatur, non eodem modo, ſcilicet eſt ſonus extinctionis ignis in nubibus.

6. *Ampliùs eſt terminus tonitrui, &c.*

Definitionem ſolam formalem tonitrus ponit, nempe eſt ſonus nubis: quam definitionem dicit eſſe concluſionem Demonſtrationis, vt ſuprà declarauimus. Ex quibus colligit triplex definitionum genus, & quæ principium tantùm ſunt Demonſtrationis, vt ſunt definitiones eorum, quæ non habent cauſam, & quæ eſt concluſio Demonſtrationum, qualis eſt paſſionis definitionis formalis, & quæ eſt Demonſtratio poſitione differens, qualis quæ quid rei cum ſua cauſa complectitur. Ex quibus vniuerſalem epilogũ colligit eorum quæ dubitata ſunt cap. 3. Et nota epilogum eorum, quę hactenus dicta ſunt in textu. *Triplex eſſe genus definitionum.*

De cauſarum

De cauſarum diſtinctione: & quæ mutuò concurrant & quæ non & quomodò illarum poſſit eſſe demonſtratio.

Cap. X I.

QVoniam autem ſcire putamus, quando ſciamus cauſam: cauſæ vero quatuor ſunt, vna quidem quod quid erat eſſe: vna autem, quibus exiſtentibus neceſſe eſt hoc eſſe: altera verò, quæ aliquid primum mouit: quarta aũt, cuius cauſa, omnes iſtæ per medium monſtrantur. Et hoc.n. quòd cùm ſit hoc, neceſſe eſt eſſe, vna quidem accepta propoſitione non eſt, duabus autem ad minimum: hoc verò eſt, quando vnum medium habeant. Hoc igitur vno accepto, concluſionem neceſſe eſt eſſe.

2. Manifeſtum aũt & ſic, propter quid eſt rectus in ſemi circulo? aut quo exiſtente rectus eſt? ſit vtique rectus, in quo A. dimidium duorum rectorum, in quo B. qui eſt in ſemicirculo, in quo C. Quòd igitur A. rectus inſit ipſi C. ei qui eſt in ſemicirculo, cauſa eſt ipſum B. hoc enim ipſi A. æquale eſt, hoc autem C. ipſi B. duorum namque rectorum dimidium eſt. Cùm igitur B. ſit dimidium duorum rectorum, A. ipſi C. ineſt: hoc autem erat, in ſemicirculo rectum eſſe.

3. Hoc verò idem eſt ipſi quid erat eſſe, eò quòd ſignificat oratio: verumenim verò & ipſius quid erat eſſe, cauſa monſtrata eſt media.

4. Propter quid autem Medorum bellum factum eſt Athenienſibus? quæ cauſa bellũ inferendi Athenienſibus? quoniam in Sardes cum Eretrienſibus irruerũt: hoc enim primò mouit. Si bellũ, in quo A. priores irruiſſe B. Athenienſes C. ineſt itaq. B. ipſi C. quod eſt priùs irruiſſe Athenienſibus: A. verò ipſi B. bellum inferunt enim iis, qui prius iniuria affecere: ineſt igitur ipſi quidem B. A.

B. A. quod eſt bellum inferre iis, qui prius incœpere: hoc autem B. ipſi C. ſiue Athenienſibus, prius enim cœpere. Medium igitur & hic cauſa eſt, quæ primò mouit.

5. Quorumcunque autem cauſa ipſum gratia cuius: vt, propter quid ambulat? vt ſanus fiat: propter quid domus eſt? vt conſeruetur ſupellex: illud quidem gratia conualeſcendi, hoc autem gratia conſeruandi. Propter quid verò à prandio oportet deambulare? & gratia cuius? nihil differt.

6. Sit deambulatio à prandio, C. non ſupernatare cibaria, in quo B. ſanari, in quo A: Inſit igitur à prandio deambulare ei, quod eſt facere non ſupernatare cibaria ad os ventris: & hoc ſalubre. videtur. n. ineſſe ipſi deãbulare, quod eſt C. ipſum B. quod eſt non ſupernatare cibaria: huic autem ineſt ipſum A. ſalubre. quæ igitur eſt cauſa ipſi C. quòd ipſum A. inſit ipſum cuius gratia B. quòd eſt non ſupernatare. Hoc aũt eſt veluti illius ratio: A. n. ita aſſignabitur: propter quid aũt B. ipſi C. ineſt? quoniã hoc eſt ſanari, ita ſe habere. Oportet autẽ tranſumere orationes: & ita magis ſingula apparebunt.

7. Generationes verò è conuerſo hîc, & in cauſis ſecundum motum: ibi. n. medium oportet fieri primum: hic autem ipſum C. extremum: vltimum verò, ipſum cuius gratia.

*8. Cõtingit autem, idem & cuius gratia eſſe, & ex neceſſitate, vt per lucernam ingredi lumen: ex neceſſitate etenim progreditur, quòd minores habet partes, per maiores poros: ſiquidem lumen fit, eò quòd pertranſit: & gratia cuius, vt non offendamus. An ne ergo ſi eſſe contingit, & fieri contingit: quemadmodum ſi tonat cùm extinguitur ignis, neceſſe eſt *ſtridere & ſtrepere (vt Pythagorei dicunt.) minarum gratia iis, qui ſunt in Tartaro, vt timeant.*

*Propriè eſt ſonare, vt cum in aqua candens ferrũ extinguitur.

D. Pluri-

9. Plurima verò talia ſunt, & maximè in iis, quæ ſecūdū natura cōſtituuntur, & conſiſtunt: hæc enim alicuius gratia facit ipſa natura, illa verò ex neceſſitate. Neceſſitas autem duplex: hæc quidē enim ſecundum naturam, & appetitum: illa autem vi, quæ præter appetitū eſt: quemadmodum lapis ex neceſſitate & ſurſum & deorſum fertur, ſed non propter eandem neceſſitatem.

10. *In iis verò, quæ à diſcurſu, nōnulla quidem nunquā à caſu ſunt, vt domus, aut ſtatua, neq. ex neceßitate, ſed alicuius gratia: quædā verò & à fortuna, vt ſanitas & ſalus. Maximè aūt in quibuſcunque contingit & ſic, & aliter, quando non à fortuna generatio fit: quare finis, quod eſt bonum, gratia alicuius: & fit aut natura, aut arte: à fortuna verò nihil gratia alicuius fit.*

11. *Eadem autem cauſa eſt iis quæ fiunt, & factis, & futuris, quæ eſt & iis quæ ſunt (medium enim eſt cauſa) præterquam quòd iis quidem quæ ſunt, quæ eſt, iis verò quæ fiunt quæ fit, factis aūt facta: & futuris futura. Vt, propter quod factus fuit defectus? quoniā facta fuit terra in medio. fit autē, quoniā fit: erit verò, quoniā erit in medio: eſt autem, quoniam eſt. Quid eſt cryſtallus? accipiatur vtique, quòd eſt aqua congelata. aqua, in quo C. congelatum, in quo A. cauſa media, in quo B. defectus calidi omnino: ineſt itaq. B. ipſi C. huic autem congelatum eſſe, quod eſt in quo A. fit autem cryſtallus, cùm fit B. factum eſt aūt, facto: erit autem, futuro. Sic igitur & cauſa, & cuius cauſa, ſimul fiunt, quādo fiūt: & ſunt, quando ſunt: & in eo quod factum fuit, & in futuro conſimiliter.*

Quoniam autem ſcire opinamur, &c.

1. Theo. TRIA theoremata in hoc capite conſtituit. quorum primum eſt, per quatuor cauſarum genera licere monſtrare. Primò autem explicat ſingulás, ſunt enim formalis, materialis, efficiens, & finalis. Formalem vocat quod quid, quę ipſa eſt eſſentiæ præcipua pars: materialem verò, qua poſita neceſſe eſt aliquid eſſe. Quamuis autem hoc poſſit dici de aliis cauſis.

fis, tamen in Phyſica proxima cauſa neceſſitatis qua talis eſt effectus, eſt materia, vt alias declarabitur. Efficiẽs eſt, quæ mo uet primò, & à quo primò incipit operatio. Finalis eſt, cuius gratia res fit. Hæc ſunt quatuor cauſarum genera, per quæ de monſtrare licet.

At quia nihil ſequitur neceſſariò ex vno ſolo, niſi ſecundum diſpoſitionem ſyllogiſticam diſponatur, in qua medium bis ſumere idem oportet; quoties per cauſas haſce aliquid demonſtrandum fuerit, debet mediũ bis repeti, quod in ſyllogiſtica argumentatione fiet, alias per cauſam non demonſtrabimus neceſſariò.

Manifeſtum eſt autem & ſic. &c.

Exempla cauſarum tradit, atque ab ipſa materia incipit. E- 2.
xemplum eſt huiuſmodi. Si quis velit demonſtrare angulum trianguli ſupra ſemicirculum deſcripti eſſe rectum, ſumátq. pro medio, quia eſt medietas duorum rectorum, per materiã monſtrabit: nam medietas & partes habent rationem materiæ. Fiet igitur ſic Demõſtratio: omnis angulus qui eſt medietas duorum rectorum, vel æquiualentiũ duobus rectis, eſt rectus: omnis angulus in circunferentia trianguli ſupra ſemicirculum deſcripti eſt medietas rectorum duorum, aut æquiualentium duobus rectis: ergo talis angulus eſt rectus. Vide Euclid. libro tertio Theorem. Tertiò hic nota, nõ eſſe propriè materiam in Geometricis, ſed eſt materia intelligibilis, & materia metaphyſica, quales ſunt partes reſpectu totius.

Hoc autem idem eſt ei. &c.

Quantùm poſſum conijcere, ſenſus huius loci eſt, vt velit 3.
per idem medium concludi quid, & formã rei per quam mõſtratur res, cùm non ſit aliud res ipſa: ac propterea non ponit exemplum cauſæ formalis, quia potiùs ipſa cum re monſtratur, quàm demonſtret rem. Literam attende, cũ dixiſſet per illud medium concludi illum angulum eſſe rectum, dicit rectum, & ipſius quod quid eſt, idem eſſe, cùm definitio & nomen idem ſignificet: cauſa autem recti aſſignata, ipſa etiam erit cauſa ipſius quòd quid. Poteſt etiam ſic exponi, quòd tale medium eſt quod quid rei; nam hoc ſignificat illa definitio medietas duorum rectorum, nimirum ipſum rectum: talis autem definitio ſumpta eſt pro medio, vt patet in Demonſtratione poſita.

Hoc autem propter quid Medorum bellum. &c.

Ponit exemplum in efficienti cauſa, vt quare Athenienſes 4.
bello vexantur à Medis? quia ipſi Athenienſes primo iniuſti

fuerunt

fuerunt & inuaſerunt cum Eretriis ipſorum Medorũ amicos nempe Sardes. fiet igitur ſyllogiſmus, qui primò Medos inuadunt bello, à Medis bello vexantur: Athenienſes primò Medos inuadunt: ergo Athenienſes à Medis bello vexantur. Hæc demonſtratio eſt à cauſa efficienti.

5. *Quorumcunque verò cauſa, &c.*

Exempla cauſæ finalis aſſignat duo. Alterum eſt, ſanare eſt finis deambulationis, ſic: qui vult ſanari deambulat: qui malè habet vult ſanari: ergo qui malè habet deambulat. Alterum eſt, domus finis eſt ſuppellectilia cõſeruare: ſi ſuppellectilia cõſeruari debent, oportet domos eſſe: ſed ſuppellectilia conſeruari debent? ergo oportet domos eſſe. Statim explicat duos modos quibus cauſa finalis notatur, nempe propter quid deambulemus, & cuius gratia deambulemus, vtrumque enim finem petit.

6. *Sit ambulare poſt cœnam, &c.*

Ingenioſè vult Ariſtoteles oſtendere efficientem, & finalẽ cauſam ad inuicem ſe demonſtrare: ac exemplum de efficiente ponit, ſumit enim pro maiori extremo ſanum, pro minori deambulare, pro medio cibos non manere in ore ventriculi, hoc eſt, digeſtos eſſe. & facit rationem per tale medium quod eſt efficiens ſanitatis, ſic, cibos digeri, ſanum eſt: deambulare facit cibos digeri: ergo deambulare ſanum eſt. Hæc demonſtratio ab efficienti.

Statim dubitat, nónne ſanum eſſe eſt cauſa finalis, vt qui deambulet, cibos digerat, & eius ratio? Reſpondet ita eſſe, & ſi terminos conuertas, maius extremũ in medium, fiet Demonſtratio à fine, vt ſi probetur deambulans cibos digerere propter ſanitatem. Literæ textus per iſta facilè intelligetur.

7. *Generationes autem è contrario, &c.*

Oſtendit in generatione cauſam efficientem & finalem aliter ſe habere: nam cauſa efficiens fit primùm & habet eſſe, quàm effectus probandus, at in finali ipſum extremum C. nẽpe deambulare, fit primum, & finis, nempe ſanitas vltimo habet eſſe. Senſus eſt, efficiens primo fit ante effectum, at finis eſt vltimò productus: nam priùs eſt deambulare & cibos digeri, quàm ſit ſanitas, quamuis ſanitas & finis ſit primus in intentione.

Secundum theorem. Eundem effectum ex duplici prouenire cauſa.

8. *Contingit autem idem & gratia, &c.*

Hoc eſt ſecundum theorema. Poteſt idem effectus prouenire duplici ex cauſa, & finali, & materiali, non ſolùm quantum ad eſſe, ſed etiam quantùm ad fieri, Ponit duo exempla,

vtraque

vtraque ſecundum opinionem aliorum, alterum huius effe-ctus, nimirùm lumen diffundi per lanternæ pellem, eſt cauſa finalis ne offendamus pedes: cauſa verò materialis eſt quia lu-men eſt corpus partibilius in minutiores partes, quã ſint fora-mina & pori illius pellis: ſic enim cenſebant aliquid lumẽ per pellem transfundi. At poſſumus aliud exemplum ponere ex Themi. dentes. n. anteriores ſunt acuti, propterea quod ſunt ad ſcindendum, tanquam propter finem, ſimiliter quia ſunt ex materia ſubtiliori, quàm ea, ex qua ſunt morales obtuſi ad contereudum cibum.

Alterum exemplum ponit: ſonus tonitrui fit ex extinctio-ne ignis in nube, neceſſariò enim ignis extinctus in aqua ſizit, id eſt, ſonitum facit: finis autem tonitrui ſecundum Pythago-ram eſt, vt paueant qui ſunt in inferno. fit ergo vnus effectus ex pluribus cauſis.

Plurima autem huiuſmodi ſunt &c. 9.

Cùm idem & à fine, & ex neceſſitate, id eſt materia, vt Phi-lo. dicit, fieri docuiſſet, inquit plurima eſſe huiuſmodi, præſer tim quæ natura conſtant, id eſt, entia naturalia. Dicuntur au-tem entia naturalia, quæ principium in ſe alicuius motus ha-bent, qualia ſunt plantæ, animalia, elementa, & ex his mixta, in quibus eſt duplex hæc cauſa, & finis, & neceſſitas, ſcilicet materia.

Nota literam, illa duo verba (hæc, illa) ſunt nominatiui ca-ſus cum natura: vt ſit ſenſus, in his quæ natura conſtant hæc na tura eſt propter hoc, illa ex neceſſitate, id eſt, eſt quædam cau-ſa finis, eſt etiam cauſa materiæ.

At quia eſt neceſſitas multiplex, diſtinguit: eſt. n. quædam neceſſitas extrinſeca, quæ prouenit à cauſa efficienti, vt ſagitta emiſſa ſurſum tendit neceſſariò, & alia neceſſitas intrinſeca, quæ eſt à principio interno rei, & hæc eſt ſecũdum rei inclina tionẽ & appetitũ, vt cùm lapis deorſum deſcendit, & ignis ſur ſum aſcendit, & per talem neceſſitatem, cauſam probamus ip ſius effectus cùm ſit neceſſitas per ſe.

Sed in his quæ ſunt ab intelligentia, &c.

Poſtquàm docuit cauſas illas reperiri in naturalibus, docet non id ſemper in his eſſe, quæ ab intelligentia & intellectu fiunt, id eſt, in artificialibus: artificialia enim quædam nec ex neceſſitate fiunt, nec à fortuna, ſed tantùm propter finem, vt domus, effigies: hæc enim ſolùm ſunt pro arbitrio agentis nõ ex materia ipſa neceſſariò proueniunt, ſed tantùm propter 10.

finem. & hinc eſt quòd non à fortuna proueniant, cùm non niſi ex intentione agentis fiant.

Illud autem dicitur à fortuna prouenire, quod præter intẽtionem agentis particularis prouenit: vt ſi quis domo egreſſus negotiandi cauſa, liberatus eſt à morte, nempe quia domus ruinam fecit, hoc illi à fortuna euenit. Dico autẽ agentis particularis, quia illud non euenit præter intentionem agentis vniuerſalis, nempe Dei, quia omnia præſcit, & nihil à fortuna euenit: domus igitur & ſimilia nunquam à fortuna eueniunt, quia non ſunt niſi ex agentium intentione.

Quædam alia artificiata à fortuna eueniunt, vt ſanitas, nauigationis exitus, cuius rationem Ari. reddit, nempe quia ab alia cauſa prouenire poſſunt, quàm ab arte: ſanitas enim etiã à natura, nauigatio etiam à ventis prouenit. Cùm autẽ iſta à tali cauſa præter artem eueniant, poſſunt à fortuna euenire, nempe cum accidunt præter intentionem, non quòd à fortuna ſit generatio rei, ſed cùm ab illo principio præter intentionem venit, à fortuna dicitur.

In arte igitur finis eſt, qua parte ab arte res proueniunt. Et in hoc cum natura conuenit, vtraque enim eſt propter finem: quæ enim ſunt à fortuna, non ſunt propter finem, cùm non ſint ſecundum cauſarum particularium intentionem.

11. *Eadem autem cauſa eſt, & in his, &c.*

Tertium theorema eſt, in cauſis & effectibus quæ ſimul ſunt eodem modo variari cauſam, quo effectus, quantùm ad temporum varietatem, vt quare eſt eclipſis? quia eſt interpoſitio: quare fuit eclipſis? quia eſt interpoſitio. quare futura eſt? quia futura eſt interpoſitio. Ponit exemplum aliud præteriti, quare glacies eſt? reducas ad complexum ſumpta ſignificatione nominis, vt ſuprà diximus. Et nota hũc locum reduces ſic, quare aqua eſt congelata? quia eſt exhalata, putà quia partes calidæ prorſus euaporatæ ſunt, & calor receſſit: & hoc idem poteſt variari ſecundum, quamlibet temporis differentiam.

Cap. XII.

1. *IN iis verò, quæ nõ ſimul ſunt, ànne ſunt in continuo tẽpore? quẽadmodũ videtur nobis alias aliorũ cauſas eſſe? ipſius quidẽ facti factam alteram, & futuri alteram futuram, & ipſius fieri, ſi quid prius factum fuit.*

2. *Eſt*

2. *Eſt vtique à poſteriùs facto ſyllogiſmus. principiũ autẽ & horum ipſa facta. quare & in iis quæ ſũt conſimiliter. A priori verò nõ eſt: vt, quoniam hoc factũ fuit quia hoc poſteriùs factum fuit. & in futurũ conſimiliter: neq; enim indefiniti, neque definiti erit tẽporis, quare quoniã hoc verum eſt dicere factum fuiſſe, hoc autem eſt verum dicere factum fuiſſe poſteriùs: in intermedio namque falſum erit dicere hoc, iam altero facto. Eadem autem ratio & in futuro.*

3. *Neque quoniam hoc factũ fuit, hoc erit: mediũ enim congenitum oportet eſſe, factorum factũ, & futurorum futurũ, eorũ quæ fiunt quod fit, entiũ ens: id verò quod fuit, & id quod erit, non contingit eſſe congenitũ. Ampliùs, neque indefinitũ contingit eſſe tempus intermedium, neque definitum: falſum enim erit dicere in intermedio.*

4. *Conſiderandũ autem quid eſt ipſum continuũ, vt poſt ipſum factum eſſe, ipſum fieri ſit in rebus. An manifeſtũ eſt, quòd nõ eſt cõtiguum facto, quod fit? neque enim factũ facto: termini nãque ſunt & indiuidui. Quemadmodũ igitur neque pũcta ſunt ſibi inuicẽ cõtigua, neque facta: ambo enim indiuidua ſũt? neque vtique quod fit facto, propter idem: nam quod fit, diuiſibile eſt, factũ autẽ indiuiſibile, quemadmodum igitur linea ad punctũ ſe habet, ita quod fit, ad factum: inſunt enim infinita facta in eo quod fit. Magis autem manifeſtè in vniuerſalibus de motu oportet dici de his.*

4. *De eo igitur quod eſt, quomodò, cùm generatio conſequẽter fit, ſe habeat medium, quod eſt cauſa, in tãtũ acceptũ ſit: neceſſe eſt. n. & in his mediũ & primũ immediata eſſe vt A. factum fuit, quoniam C. factũ fuit: poſteriùs aũt C. factum fuit: priùs autem A. principium aũt C. eò quòd proximius ipſius tũc eſt, quod eſt principium temporis. C. verò factum eſt, ſi D. factũ eſt. Cũ igitur D. fit, neceſſe eſt A. factũ eſſe. cauſa autem eſt C: cùm enim D. factum eſt.* Quinto Phyſicorũ c. de contiguo & contiguo, & alibi.

neceſſe eſt C.factum eſſe:C.autē facto neceſſe eſt prius A. factum fuiſſe.Ita vero accipienti medium,ſi abitur alicubi in immediatū? an ſemper extrà cadet propter infinitū? non enim eſt contiguum factum facto , quemadmodùm dictum fuit:ſed incipere tamen neceſſe eſt à medio,& ab ipſo nunc primo.Similiter autem & in ipſo erit:ſi enim verum eſt dicere, quòd erit D. neceſſe prius verum dicere, quòd A.erit:huius autem cauſa ipſum C.ſi enim D.erit, prius ipſum C.erit: ſi verò C.erit , prius ipſum A.erit. Similiter autem infinita eſt ſectio & in his:non enim sūt futura contigua inter ſe:principium verò & in his immediatum accipiendum eſt.

7. *Se habet autem ſic in operibus , ſi facta eſt domus, neceſſe eſt inciſos fuiſſe lapides,& factum fuiſſe,hoc *propter quid? quoniam neceſſe eſt fundamētum factum fuiſſe, ſiquidem & domus facta fuit:ſi verò fundamentum eſt, prius lapides factos fuiſſe neceſſe eſt. Rurſus , ſi erit domus,conſimiliter prius erunt lapides (monſtratur autem per medium ſimiliter) erit enim fundamentum prius.*

** Nōnulli codices non habēt illud propter quid.*

1. *In his autem quæ non ſimul ſunt,&c.*

Intentio Ariſt.

CVm in tertio theoremate præcedenti de cauſis & effectibus quæ ſimul ſunt , locutus eſſet,de cauſis & effectibus quę non ſimul ſunt,ſed ſucceſſione procedunt quærit,an talia, licèt ſimul non ſint,ſaltem in continuo ſint tempore: vt cum fundamenta,& muri,& domus fiunt,an ſint continuo tempore,ſicut videtur nobis communiter,ita vt effectus facti ſit altera cauſa priùs facta continuo tempore,& futuri futura,& eius quod fit aliqua præcedens,licèt ſimul non ſint omnia.

2. *Eſt igitur à poſteriùs facto ſyllogiſmus,&c.*

Antequàm quæſtionem determinet,ſtatuit modum demōſtrandi in ſimilibus cauſis,docens in his quæ facta ſunt procedendum a poſteriori ad priùs factum , & ſimiliter in his, quæ futura ſunt à poſteriùs futuro ad priùs. Sic facta eſt domus, ergo facta ſunt fundamenta:futura eſt domus, ergo futura ſunt fundamenta.

fundamenta. Non licet autem à prioribus procedere: ac propterea vocat ſyllogiſmum, non autem Demonſtrationem.

Neque enim infinito, aut finito erit tempore &c. 3.

Probat quòd nō ſit verum dicere, quia prius eſt factum poſteriùs eſſe factum, nec ſignando tempus certum & finitum, nempe quia hoc eſt factum, illud tali die eſt factum, nec non ſignando tempus vllum, ſed infinitè & indeterminatè: neutro enim modo eſt verum dicere, quia prius factum eſt, nempe fundamenta, factum eſt poſteriùs, putà domus, quia ſumendo tale tempus intermedium, erit quidem verum dicere factum eſſe priùs, non autem poſteriùs. Idem dicendum eſt de futuro.

Neque quoniam hoc factum eſt, hoc erit, &c. 4.

Non ſolum à priori ad poſterius non valere contendit in facto vel futuro eſſe, ſed nec à facto ad futurum valere probat: non enim licere quia fundamenta facta ſunt, domus erit: primò, quia medium, & quod per medium probatur, debent eſſe contemporanea & congenita, vt vtrumque futurum aut vtrumque præteritum, aut vtrumque in eſſe aut in fieri: at factum eſſe & futurum, non ſunt ſimul congenita. præterea, quia ſiue ſit certum tempus, ſiue incertum, in quo futurā eſſe domum dicatur, in medio tempore falſum erit dicere quòd erit, cùm impediri poſſit, etſi fundamenta poſita ſint.

Speculandum ergo quid eſt continuum, &c. 5.

Conatur modò reſpondere ad propoſitam quæſtionem de continuitate temporis effectus & cauſæ, quæ ſimul non ſunt. Ac dicit, quòd oportet ſpeculari quid ſit continuum: erit enim manifeſtum quòd factum eſſe nec cum fieri, nec cum alio factum eſſe ſit continuum: nam facta eſſe ſunt ſicut puncta in linea, fieri verò ſicut ipſa linea. Vt igitur punctum non eſt continuum puncto, cùm indiuiſibilia ſint, nec linea puncto, quia poſito aliquo puncto non capitur pars lineæ, ita immediata puncto illi, quin detur alia minor verſus illud punctum, ita nec factum eſſe cum facto eſſe, nec cum fieri continuum eſt. At quia hoc excedebit limites Logicos, remittit ſe ad libros Phyſicorum, in quibus de motu in vniuerſali tractatur.

De eo igitur quomodo cum eo, &c. 6.

Oſtendit hæc ſolùm dicta eſſe, vt oſtendantur, quomodò in his, quæ conſequenter & ſucceſſiuè fiunt, ſit cauſa media accipienda: nam cum cauſa media debeat eſſe immediata ex-

tremo maiori, oportuit cognoſcere quomodò iſta immediata ſint, licèt aliquid ex Philoſophia miſceatur. Quo autem modo ſint immediata docet, primò repetendo principium quòd ſit: hoc autem eſt vltimum factum eſſe, per hoc enim probamus prius, vt A. eſſe nempe fundamenta, quia C. eſt, nempe quia muri facti ſunt, & muros factos, quia D. nempe domus eſt. Semper autem vltimum dicitur principium, quia proximum eſt ipſi nunc præſenti, quod dicitur principium temporis.

Not4. Hic nota, quòd ſicut in linea datur principium incipiendo extrinſecè, nempe à puncto primo verſus lineam, non autem datur principium à linea verſus punctum, ita datur principiũ à facto eſſe incipiendo, quod nunc, verſus antecedentia, non tamen à prioribus factis eſſe incipiendo. ac ob id principium primum debet eſſe quod vltimũ eſt, ac ob hoc ad priora procedendum: in prioribus autem non eſt dare primum factum eſſe, ſicut datur vltimum factum eſſe, ac ob id à poſteriori ſumẽdum eſt principium. Eadem eſt ratio in futuro; ab eo enim quod poſterius eſt, principium ſumi debet.

Hoc autem ſe ſic in operibus, &c. 7.

Docet, quamuis in tempore nõ detur iſta immediatio vnius facti eſſe cum altero facto eſſe, vel cum fieri, tamen ea quæ facta ſunt habere hanc immediationem, & in his non eſſe proceſſum in infinitum verſus priora: nam domus facta eſt, ergo lapides deciſi ſunt, quod eſt vltimum, & lapides deciſi ſunt, quia fundamenta ſunt, quod eſt medium: datur igitur immediatio in rebus, licèt non in tempore. Hæc pro capite ſufficiãt: ſunt enim iſta Philoſophica.

Cap. XIII.

1 Poſt c4.3. *QVoniam autem videmus in iis quæ fiunt, circulo generationem quandam eſſe, contingit hoc eſſe, ſiquidem ſequantur ſe inuicem mediũ & extrema: in his enim ipſum conuertere eſt monſtratum verò eſt hoc in primis, quòd conuertuntur concluſiones: quod autem circulo, hoc eſt. In operibus autem apparet ſic, madefacta terra, neceſſe eſt vaporem fieri: hoc autem facto, nubem: hoc autem facto, aquam: hoc autem facto, neceſſe eſt madefactam eſſe terram.*

terram. Hoc autem erat, quod à principio: quare circulo circuiuit: vno enim ipſorum quocũque exiſtente, alterum eſt, & illo aliud, & hoc primum.

2. Sunt autem nonnulla quidem, quæ fiunt vniuerſaliter: nanque & ſemper & in omni, aut ſic ſe habent, aut fiunt: alia verò ſemper quidem non, vt plurimùm autem: vt, non omnis homo maſculus barbam emittit, ſed vt plurimùm.

Talium itaque neceſſe eſt & medium vt plurimùm eſſe: ſi enim A. de B. vniuerſaliter prædicatur, & hoc de C. vniuerſaliter, neceſſe eſt A. de C. ſemper & in omni prædicari: (hoc enim eſt vniuerſale, & in omni, & ſemper,) ſed ſupponebatur vt plurimùm: neceſſe eſt igitur & medium vt plurimùm eſſe, quod eſt, in quo B. Erunt igitur & eorum, quæ vt plurimùm, principia immediata, quæcunque vt plurimùm ita ſunt, aut fiunt.

Quoniam autem videmus in iis, &c. 1.

Cùm in his, quæ ſimul non ſunt cauſis & effectibus à poſteriori argumentum ſumendum eſſe docuiſſet, nunc docet in quibuſdam etiam quæ non ſimul ſunt, nihil referre à poſteriori vel à priori incipere: hæc autem ſunt quæ mutuo & circulo quodam non in indiuiduo, ſed ſpecie generantur adinuicem: & in his concluſiones præmiſſas, & præmiſſæ conuerſim concluſiones oſtendunt, vt priùs dictum eſt, nempe ſecundo Priorum cap. 5. *Ariſt. intentio.*

Verbi gratia, ſi terra madefacta eſt, vapores erunt, ſi vapores erunt nubes, ſi nubes, pluuia, ſi pluuia terra erit madefacta, vnde eſt circulus: & in his per vapores futuras pluuias, & per pluuias vapores etiam futuros probare poſſumus, neutrum enim in ſpecie habent rationem veram prioris aut poſterioris.

Sunt autem quædam quæ fiunt vniuerſaliter, &c. 2.

Theorema quoddam conſtituit, tale eſſe medium oportere, quale id quod probatur: ſunt enim quædam, quæ ſemper ſunt, aut fiunt ſine defectu, vt quòd triangulus habeat tres angulos, quòd Sol oriatur, quòd occidat: quædam, quæ frequenter eueniunt, licèt aliquando deficiant, vt quòd vir barbam *Mediũ tale eſſe debere, quale illud quod probatur.*

habeat, quòd pluuiæ ſint in hyeme. Eorum igitur quæ ſemper ſunt aut fiunt, & medium debet eſſe ſemper: in his verò quæ plerunque, & medium etiam plerunque. Et probat ſecundum: nam ſi A. dicitur de B. ſemper, & B de C. ſemper, & A. dicetur de C. ſemper? non ergo plerunque, vt dicebatur, vnde per principium de omni, medium ſemper non erit ipſius plerunque: erit ergo quod eſt plerunque ſine medio, aut medium debet eſſe etiam plerunque, vt dictum eſt.

De compoſitione definitionis ex ſuis partibus, & quando ſunt ignotæ quo pacto venentur.

Cap. XIIII.

1 *QVomodò igitur ipſum quid eſt in definitione aſſignatur, & quomodò Demonſtratio, aut definitio eſt ipſius, aut non eſt, dictum eſt prius. Quomodò autem oportet venari, quæ in eo quod quid eſt prædicantur, nunc dicamus. Eorum igitur, quæ inſunt ſemper vnicuique, nonnulla extenduntur in plus, non tamen extra genus. Dico autem in plus ineſſe, quæcunque inſunt quidem vnicui-*

* a.l. quiddam. *que vniuerſaliter, at verò & alij. Veluti, eſt *impar, quod omni ineſt trinitati, ſed & non trinitati: quemadmodùm*

* a.l. trinitati. *ens ineſt trinitati, ſed & non* numero, ſed & impar ineſt omni trinitati, & in plus ineſt, nam & quinario ineſt, ſed non extra genus: quinarius enim eſt numerus: nihil autem extra numerum, eſt impar.*

2 *Talia itaque accipienda ſunt vſque ad hoc, quouſque tot accepta fuerint primùm, quorum vnumquodque quidem in plus inerit, omnia verò non in plus ſunt. Hanc enim neceſſe eſt ſubſtãtiam eſſe rei: vt, trinitati ineſt omni numerus, impar, primus vtroque modo, & vt non menſuretur numero, & vt non componatur ex numeris: hoc igitur iam eſt trinitas, numerus impar primus & ita primus. Horum enim vnumquodque, alia quidem imparibus*

omnibus

*omnibus inſunt, vltimum verò & dualitati, omnia autem * nulli.* **a.l. nulli niſi triſ.*

3. *Quoniam verò declaratum eſt nobis in ſuperioribus, quòd neceſſaria quidē ſunt, quæ in eo quod qƲid eſt prædicantur, (vniuerſalia verò neceſſaria ſunt) trinitati autem & cuilibet alij ſit accipiuntur in eo quod quid eſt, quæ accipiuntur: ſic ex neceſſitate quidem eſſent vtique trinitas: hæc. Quòd autem ſubſtantia ſit, ex his planum eſt neceſſe enim eſt, ſi non hoc eſſet trinitatis eſſe, vt genus aliquid eſſe hoc, aut nominatum, aut innominatum. Erit igitur in plus quàm trinitati inexiſtens: ſupponatur enim tale eſt genus, vt inſit ſecundum potentiam in plus ſi igitur nulli ineſt alij, quàm indiuiduis trinitatibus, hoc vtique eſſet trinitati eſſe: ſupponatur enim & hoc, ſubſtantia vniuſcuiuſque eſſe, quæ eſt in indiuiduis vltima talis prædicatio. Quare conſimiliter & alij cuicunque ita mōſtratorum, eidem eſſe, erit.*

4 *Oportet autem, quando totum aliquid negotietur quiſpiam, diuidere genus in indiuidua ſpecie prima: vt numerum in trinitatem & dualitatem. Poſteà ſit illorum definitiones tentare accipere, vt rectæ lineæ & circuli, & recti anguli. Poſt hæc autem accipientem quid eſt genus, veluti vtrùm quantorum, aut qualium, proprias paſſiones ſpeculari per communia prima.*

5. *Accidentia namque iis, quæ componuntur ex indiuiduis, ex definitionibus erunt plana, eò quòd principiū eſt omnium* definitionum ipſum ſimplex, & ſimplicibus ſolis per ſe inſunt accidentia, aliis verò ſecundum illa.* **a.l. definitio & ipſum ſimplex.*

6. *Diuiſiones autem, quæ ſunt ſecundum differētias, vtiles ſunt ad ita pertranſeundum: vt tamen monſtrant, dictum eſt in præcedentibus: vtiles verò eſſent ita ſolùm ad ſyllogizandum ipſum quid eſt. Atqui videretur vtique nihil, ſed ſtatim accipere omnia, acſi quiſpiam à principio acciperet abſque diuiſione.*

Differt autem, aliquid primum & poſterius eorũ quæ prædicantur prædicari: vt, dicere animal manſuetũ bipes, aut bipes animal mãſuetum. Si enim omni ex duobus eſt, & vnum quiddam eſt animal manſuetum, & rurſus ex hoc & differentia homo, aut quodcunque eſt quod vnum ſit, neceſſarium eſt diuidentem petere.

7. *Ampliùs, vt nihil derelinquatur in eo quod quid eſt, ita ſolùm contingit. Quãdo enim primum acceptũ ſit genus, ſi inferiorum quidem aliquam diuiſionum accipiat, non incidet omne in hoc: vt, nõ omne animal aut integris, aut ſciſſis pennis eſt, ſed pennatum animal omne. huius enim differentia hæc, prima verò differentia animalis eſt, in quam omne animal incidit: ſimiliter autem & aliorũ vniuſcuiuſque, & extrinſecorum generum, & eorum quæ ſub ipſo, vt auis, in quam omnis auis, & piſcis, in quam omnis piſcis. Ita igitur procedenti eſt ſcire, quoniam nihil derelictum fuit: aliter autem & derelinquere neceſſarium eſt, & non ſcire.*

8. *Nihil autem oportet definientem & diuidẽtem omnia ſcire entia. quamuis impoſſibile dicunt eſſe aliqui, differentias ſcire, quæ ſunt ad vnumquodque, non ſcientem vnumquodque: ſine autem differentiis non eſſe vnũquodque ſcire: à quo enim non differt, idem eſſe huic: à quo autem differt, alterum ab hoc. Primùm quidem igitur hoc falſum eſt: non enim ſecundum omnem differentiam, alterum eſt: multæ enim differentiæ inſunt eiſdem ſpecie, ſed non ſecundum ſubſtantiam, neque per ſe.*

9. *Poſteà quando acceperit oppoſita & differentiam, & quòd omne incidit hinc aut inde, & acceperit in altero quod quæritur eſſe, & hoc cognoſcat, nihil differt ſcire aut nõ ſcire, in quibuſcunque prædicantur aliis differentiæ: manifeſtum enim eſt, quoniam ſi ita procedens venerit in hæc, quorum non ampliùs eſt differentia, habebit rationem ſubſtãtiæ. Omne autem incidere in diuiſionem,*

ſi ſint

ſi ſint oppoſita, quorum n on eſt medium. non eſt petitio: neceſſe eſt enim omne in altero ipſorum eſſe, ſiquidem illius differentia erit.

10. *Ad conſtruendam verò definitionem per diuiſiones, tria oportet coniectare, vt accipiantur quæ prædicantur in eo quod quid eſt, & hæc ordinare quid primũ, aut quid ſecundum eſt, & quòd hæc omnia ſint.*

11. *Eſt autẽ horum vnum primum per id, quòd poſſumus, quemadmodum ad accidens ſyllogizare quòd ineſt, & per genus conſtruere. Ordinare autem, vt oportet, erit, ſi primum acceperit. hoc autem erit, cùm acceptum fuerit quod omnibus ſequitur. illi autẽ non omnia: neceſſe eſt enim eſſe aliquid tale. Hoc aũt accepto, iã in inferioribus idẽ modus eſt: ſecundo nanque aliorum primum erit, & tertium conſequẽtium ablato enim ſuperiori, quod conſequitur aliorum primum erit: conſimiliter vero & in aliis: Quòd aũt omnia hæc ſint, manifeſtum eſt ex eo ꝙ accepit & primum ſecundum diuiſionem, quoniã omne aut hoc animal eſt, ineſt autem hoc: & rurſus huius totius differentiam: vltimi verò non ampliùs eſſe differentiam aut & ſtatim cum vltima differentia à toto nõ differre ſpecie hoc: manifeſtum enim quòd neque plus adiacet.*

12. *Omnia enim in eo: quod quid eſt accepta ſunt horum: neque deficit vllum: aut enim genus, aut differentia vtiq. eſſet. genus quidem igitur & primum, & hoc quòd cum differentiis aſſumitur: differentiæ verò omnes habentur: non enim ampliùs ſunt poſteriora ſpecie: nãque differret vtique ipſum vltimum: hoc autem dictum eſt nõ differre.*

13. *Quærere verò oportet inſpicientem ad ſimilia & indifferentia, primùm quid omne idem habent: pòſt ea rurſus in alteris, quæ in eodẽ quidẽ genere ſunt cũ illis, ſunt aut ipſis quidẽ eadem ſpecie, ab illis aũt altera. Quando autẽ in his acceptũ fuerit aliquid omninò idẽ, & aliis cõ ſimiliter, in acceptis rurſus conſiderare, ſi idẽ, quouſq. ad*

vnam

vnam deuenerit rationem: hæc enim erit rei definitio. ſi verò non proceſſerit in vnam, ſed in duas, aut plures, plamum quòd non eſſet, vtique vnum aliquid quod quæritur ſed plura.

Vt dico, ſi, quid eſt magnanimitas, quæreremus, conſiderandum in quibuſdam magnanimis, quos ſcimus, quid habent vnum omnes in quantùm tales: vt ſi Alcibiades magnanimus, aut Achilles: & Aiax, quid vnum omnes habent? non tolerare iniuria affecti: ille enim bellauit, iſte autem iratus eſt, hic verò interemit ſeipſum. Rurſus in alteris, vt Lyſandro, aut Socrate ſi vtique indifferentes ſint & bona & mala fortuna affecti: hæc duo capiens cõſidero, quid idem habent, & impaſſibilitas circa fortunas, & non tolerantia cùm iniuriantur: ſi verò nihil, duæ vtique ſpecies eſſent magnanimitatis.

Semper autẽ eſt omnis definitio vniuerſalis: nõ enim alicui oculo dicit ſalubre Medicus, ſed aut omni, aut ſpecie determinans.

Quomodò quidem ſit quòd quid eſt. &c.

Poſtquàm quomodò quod quid eſt definiatur, & qualiter 1. in Demonſtratione oſtendatur, oſtenſum eſt, proponit ſe dicturum qua via definitionem venari poſſimus. Definitio autem aut eſt alicuius ſpeciei ſpecialiſſimæ, aut alicuius generis ſubalterni. Incipit autem à methodo definiendæ ſpeciei, vt vult Themiſt. & Philoponus.

Intentio Ariſt.

Ante omnia verò diuiſionem prædicatorum eſſentialium ſtatuit. Quædam, inquit, eſſentialiter prædicantur de ſpecie, ita tamen vt excedant genus illius ſpeciei: ſicut ens prædicatur de ternario, excedit tamen genus ipſius, nempe numerum: ſimiliter prædicatur quantitas, excedit tamen. Quædam verò eſſentialiter prædicantur, in plus tamen: ita vt excedant ſpeciẽ illam, non tamen genus: ſicut impar, primum inſunt ternario in plus, quia aliis etiam numeris inſunt, non ſoli ternario: 2. ſed non excedunt numerum, cùm non niſi numeris inſint. Ita fit etiam in aliis ſpeciebus.

Diuiſio attributorum eſſentialiũ.

Huiuſmodi igitur accipienda ſunt, &c.

Diſtinctione prædicatorum eſſentialium de ſpecie propoſita, methodus conſiſtit in hoc, vt circa ſpeciem definiendam

Methodus inueſtigandi definitionẽ Speciei.

tot prædicata eſſentialia ſub illo genere ſumamus quouſque omnia ſimul iuncta ſoli illi inſint ſpeciei, licèt ſingula ſeparata excedant ſpeciem.

Verbi gratia eſt definiendus ternarius, cuius genus eſt numerus, ſumam de ternario eſſentialia omnia, nempe quod eſt impar, quòd eſt primus vtrobique: & quamuis iſta ſingula ſint communia per ſe. (nam impar ineſt etiam quinario, primus vtrobiq. binario) tamen totum ſimul ſoli ternario ineſt.

Aduerte dupliciter dici numerum primũ: vno modo, quia ſola vnitate menſuratur & nõ numero aliquo, ſicut ternariu, quinarius, ſeptenarius, & alij: altero modo, quia non componitur ex numeris, quomodò ſoli binarius, & ternarius primi dicuntur; vnde vterque dicitur primus vtrobique: id eſt, quia nec menſuratur numero, nec componitur numeris. Si igitur primus conſideretur per ſe. ineſt binario, impar per ſe, ineſt aliis, totum verò ternario ſoli. Atque hæc eſt via definiendi ſpeciẽ, quæ magis deſeruit pro indaganda differentia, quæ difficiliùs cognoſcitur.

Nota, numerum dupliciter primum dici.

Quoniam autem oſtenſum à nobis, &c.

Probat prædictam orationem eſſe definitionem ipſius ternarij. & primò probat eſſe neceſſarium prædicatũ, ſic inquid prædicata prædicantur neceſſariò. illa talia prædicãtur in quid, vt notum eſt: ergo neceſſaria ſunt. Maior patet, quia in quid prædicata vniuerſaliter prædicantur: vniuerſalia autem neceſſaria ſunt. Idem dicendum in aliis omnibus à ternario. Sed quòd ſit ſubſtantia & definitio probatur: illa oratio prædicatur in quid de ternario: ergo vel eſt genus, vel definitio: non genus, quia competeret aliis à ternario, genus enim ſuperius eſt: ergo eſt definitio, cùm definitio ſit oratio quæ in quid, & ſoli ineſt. Dices, quomodò illæ differentiæ prædicantur in quid? Reſpondet Philop. differentiam per ſe in quale quid prædicari: at in definitione ſimul cũ ipſo genere prædicatur in quid, definitio enim in quid prædicatur.

Obiectio.

Dilutio.

Hic eſt * vna difficultas notanda, an vnius ſpeciei ſpecialiſſimæ vna ſit vltima differentia cõuertibilis cum ſpecie eadem Sanctus Thomas hoc loco lect. 13. reſpondet. quamlibet ſpeciẽ ſpecialiſſimam habere vnicam vltimam differentiam conuertibilem cum ipſa, at quia tales differentiæ ſunt ignotæ, circumſcribimus illam per varia accidentia communia ſimul iniuncta, quæ dicuntur eſſentialia, quia formans rei eſſentialem circumſcribunt: non autem circumſcribimus per acciden-

** Quæſtio an ſit vltima differẽtia ſimpliciter ſpecierũ ſpecialiſſimarum.*

Prim. opi. D. Thom.

tia

tia propria, quia per talem definitionem oportet demonſtrare ipſa propria de ſpecie.

Rat. D. Th. Ratio Sancti Thomæ eſt, quia cùm differentia ſumatur à forma, ſit autem vnica forma, vltima in ſpecie, erit etiam & differentia vltima. Hoc idem Albert. tract. de differentia. c. 5. & in præſenti capite: & videtur hoc idem docere Ariſtoteles ſeptimo Metaphyſicæ, capite duodecimo, tex. 45. vbi differentias vltimas cum ſpecie conuerti docet. & primo de partibus animali. capite primo, eſſe ſpecies, inquit, quæ vnicâ indigent differentia. Simplicius capite tertio ante prædica. docet Porphyrium differẽtia, vt in plurimum definiſſe, hæ autem communes ſunt: vbi inſinuat non deeſſe vltimas differentias. At Porphyrius differentiam vltimam ſpecificam nullam videtur

Secunda ratio Porph. facere: ſed ſolùm illud aggregatum ex multis communibus, quem alij quoque ſequuntur.

Privatio. Pro hac opinione eſſe videtur, quod poteſt fieri, vt omnes gradus qui ſunt alicuius formæ rei, inueniantur ſeorſum in variis rebus, licèt ſimul iuncti non niſi in illa re. Et profectò hoc in homine conſtat: nam forma ipſi eſt principium vitæ, quem gradum in formis plantarum inuenimus: eſt etiã principium ſentiendi, qui gradus eſt in brutis: eſt etiam principiũ intelligendi, qui gradus eſt in Angelis. At ſimul intelligendo non eſt niſi in homine: nam ſi tu dicas, intelligere hominis eſſe cum diſcurſu, ac ob id non inueniri in Angelis, dicẽt hi, nihil aliud eſſe intelligere cũ diſcurſu, quàm intelligere coniunctum ſenſitiuo: vnde qui dicit rationale, dicit duo, nempe intellectiuum cum ſenſitiuo, vnde iuxta iſtorum ſententiam iſta erat exacta hominis definitio, ſubſtantia intellectiua, ſenſitiua.

Vltimas differẽtias ſimplices poſſe eſſe in infimarum ſpecierum. Et quamuis hæc opinio non careat probabilitate, tamen non eſt negandum, poſſe eſſe differentias vltimas ſimplices vltimarum ſpecierum, cùm poſſint multis ineſſe ſimplices gradus formæ ſolis ſpeciebus competentes. Quamuis hoc fortè non ſit demonſtrabile, eſt tamen probabilius, quàm contrarium.

Methodus vt generis ſubalterni definitio indagetur.

Congruum autem eſt cùm totum, &c.

Alteram conſtituit methodum pro genere ſubalterno definiendo: generaliſſima enim non habent definitionẽ. methodus autem conſiſtit in tribus. primum eſt, vt tali genere propoſitio fiat eius diuiſio in ſuas vltimas ſpecies. Secundum vt ſingulæ definiantur, & ſumatur id quod in eis inuentum fuerit commune: hoc enim erit differentia illius. Tertium, vt prædicamentum

dicamentum illius inquiratur, in quo ipſius eſt genus, hoc autem fiet conſiderando proprietates ipſorum prædicamentorũ quæ in ſingulis prædicamentis ſuperius expoſitæ ſunt, & ſic perfectam habebimus definitionem.

Verbi gratia volo definire lineam, diuidam eam in ſuas ſpecies, rectam, & circularẽ, poſteà ſingulas definiã. Recta eſt longitudo ſine latitudine, cuius mediũ non exit ab extremis. Circularis eſt longitudo ſine latitudine, cuius medio ineſt punctũ, à quo lineæ omnes ductæ vſq. ad ipſam ſunt æquales. Sumam ab vtraq. illud cõmune, nempe longitudinem ſine latitudine. poſteà per proprietates quantitatis comperiam lineã eſſe quantitatẽ, & continuã, quia ſecundũ eam eſt æquale vnũ alteri, & eius partes terminum habent communem, dicam igitur linea eſt quantitas continua, longa ſine latitudine. Atque hæc methodus eſt pro genere.

Compoſitis enim ex atomis, &c.

Vult Ariſt. oſtendere meritò ad methodum definitionis generis vtendum eſſe definitionibus ſpecierũ: nam cùm genera nõ ſint niſi ex ſpeciebus collecta, meritò per ea quæ ſpeciebus inſunt ad genus aſcendimus, cùm in ſpeciebus primò inueniãtur & cognoſcantur. 5.

Litera autem ſic eſt exponenda, ſecundum Themiſt. & Philopo. quamuis aliter S. Tho. exponat. Conuenientia compoſitis ex atomis, id eſt, quæ inſunt generibus, quæ ex vltimis & indiuiſibilibus ſpeciebus componuntur, ex ipſarum ſpecierũ definitione erunt manifeſta, propterea quòd omnium principium eſt definitio, & quòd ſimplex, id eſt, generum & vniuerſalium definitio ſimplicis ſpeciei principium eſt, & quæ inſunt ſimplicibus ſpeciebus, per ſe illis competere cognoſcũtur, aliis verò, nempe generibus, non niſi per ſpecies ineſſe illa percipiuntur. 6.

Sed diuiſiones, quæ ſunt ſecundum differentiam, &c. *Diuiſionis quæ ſit vtilitas ad inueſtigationẽ definitionis*

Vt Philop. dicit, duas vtilitates ex diuiſione ad has methodos definiendi proponit. Præmittit tamen non demonſtrari definitionem per diuiſionem, vt dictum eſt priùs.

Prior vtilitas eſt ad ordinem inter partes definitionis: refert enim multùm dicere, homo eſt animal, manſuetũ bipes, vel bipes manſuetum. *Prior vtilitas.*

Cuius rationem dat; nam ſemper partes præcedentes faciunt vnũ genus, quod per pibes contrahitur, propterea multum refert vnam partem, aut alteram præponere, quamuis, vt dicit Ariſt. hoc non demonſtratur ex diuiſione, ſed accipiatur,

piatur, tamen vtilis eſt ad hoc diuiſio: nam ſi recta ſit, partes ipſius priores præponi debent, poſteriores verò poſtponi.

Amplius nihil relinquendum &c.

7. *Poſterior vtilitas.* Altera vtilitas diuiſionis eſt, vt nihil relinquatur in definitione: relinquitur autem cum prætermittitur differentia proximè diuidens genus. Signum autem cognoſcendi quando differentiæ non ſint generi adęquatæ, hoc eſt: cum enim ipſæ differentiæ non adæquant ipſum genus vniuerſaliter ſumptum, non ſunt proximæ, vt habere ſciſſas pennas, & habere non ſciſſas, ſicut habent veſpæ, muſcæ, & veſpertiliones, non ſunt differentiæ proximæ animalis, cùm non omne animal habeat pennas ſciſſas, aut non ſciſſas: hæ enim differentiæ auis ſunt. Atque hoc ſignum eſt pro cognoſcendis proximis differentiis generis alicuius, & aliorum generum quæ extra illud ſunt nempe ſuperiorum & eorum quæ ſub illo ſunt: atque ex hoc colligitur prædicta vtilitas ad definitiones.

Nihil tamen oportet definientem &c.

8. Excludit errorem quendam, quem Themiſt. & Philo. tribuunt Speuſippo nepoti Platonis. Hic enim dicebat non poſſe cognoſci differentiam alicuius, niſi cognoſcantur omnia à quibus differt: ſine differentia verò non cognoſci quicquã: nã à quo nõ differt, eſt idẽ cum eo: à quo verò differt, eſt aliud ab eo. Si igitur non cognoſcitur res ſine differentia, nec differentia niſi aliis omnibus cognitis, non contingit definire aut diuidere niſi omnibus cognitis.

Hoc reiicit Ariſt. ac primò illud fundamentum refutat, népe quòd differt ab alio alterũ eſt ab eo. Hoc docet eſſe falſum: nã indiuidua vnius ſpeciei differunt ab inuicẽ, non tamen vnum dicitur alterum, id eſt, diuerſum in ſubſtantia ab alio, cũ non omnis differentia ſit eſſentialis: ex quo fit vt ad cognoſcendum quid res ſit, non ſit opus omnia cognoſcere, cùm ſaltem indiuidua illius ſpeciei non ſit opus cognita habere.

Poſteà cùm accipiantur omnia, &c.

9. Reſpondet modò non opus eſſe cognoſcere omnia in particulari, à quibus res differt, ſed ſi genus diuidatur per duas differentias, in quibus non ſit medium, aut per plures, & definitum accipiatur in vna, ſatis erit vt cognoſcatur differre ab omnibus aliis, quibus ineſt oppoſita differentia, licèt non cognoſcantur illa omnia in particulari: vt ſatis eſt ſcire omne animal eſſe aut rationale, aut irrationale, & hominem eſſe rationalem, vt cognoſcatur ab aliis omnibus animalibus differre,

re,quamuis in particulari non cognoſcantur, ſed vniuerſaliter,nempe eſſe irrationalia.

Quòd ſi dicas, vnde ſciam omne animal eſſe rationale, aut irrationale,forſan erit aliud. Reſpondet Ariſto.non poſſe eſſe aliud,quia differentiæ ſunt immediatè oppoſitę:ob id non petitur principium,quando nulla alia ſtatuitur. Quòd ſi per huiuſmodi diuiſiones procedamus, non opus erit omnia in particulari cognoſcere, ſed tantùm rem definiendam eſſe ſub oppoſitis differentiis.

Ad probandum autem terminum per diuiſiones, &c. 10.

Poſt methodos definiendi traditas, vult docere diuiſionem eſſe vtilem ad definitionem probandam, non quidem demonſtratiuè,vt dictum eſt,ſed alio probationis genere. Ad hoc autem oportet tria in diuiſione obſeruare: primum eſt,vt nō accipiantur in diuiſione niſi tantùm eſſentialia, & non accidentia aliqua:alterum, vt ordinatè accipiantur talia prædicata, vt primum ſit loco primo,ſecundũ loco ſecũdo, & ſic cōſequēter: tertium, vt ſumantur omnia membra diuiſionis vſque ad vltimam ſpeciem,vel vſque ad illud quod definiri debet.

Eſt autem vnum horum &c. 11.

Diuiſionē vtilem eſſe ad definitionis probationem.

Oſtendit modum quo iſta in diuiſione obſeruari poſſunt. Primum quidem obſeruabitur examinando talia prædicata per problemata generis,ſicut examinatur accidēs per ſua problemata,id eſt per præcepta quæ dantur ad determinanda problemata accidentis vel generis.

Obſeruabitur ſecundum, ſi primum prædicatum fuerit primo loco,illud autem eſt primum, quod ſequitur omnia alia, non tamen omnia alia ſequuntur & inferuntur ex ipſo, vt viuēs eſt primum quàm animal, nam omne animal eſt viuēs, non è contra omne viuens animal: & idem obſeruabitur in ſequentibus, nam ſemper reſpectu ſequentium antecedentia dicuntur prima,& eodem modo ſunt examinanda.

Obſeruabitur verò tertium duplici ſigno. Primò,ne intermedia prætermittantur,ſumendo differentias adęquatas:quod cognoſcitur, quando genus vniuerſaliter non continetur ſub illis:nam cùm adæquatæ ſunt, exactè diuidunt genus vniuerſaliter ſumptum, vt diximus paulò ſuperius in hoc capite. Secundò,vt diuiſio procedat vſque ad vltimum, quod cognoſcetur,quando iam ampliùs ſub illo toto non poſſumus differentiam ſumere, vel ſi ſumamus,eſt idem cum ipſo toto: vnde quando peruentum eſt ad hominem, ſcimus abſolutam eſſe diuiſionem, quia ſub homine non licet differentiam ſumere:

vel ſi differentia ſit, puta rationale, eſt conuertibilis & idem cum homine: diuiſiua verò differentia debet eſſe inferior.

12. *Omnia enim in eo, quod quid eſt, &c.*

Probat modò, per talem diuiſionem rectè colligi & probari definitionem: nam omnia prædicata iſta ſunt eſſentialia: nõ ergo eſt quid ſuperfluum. Similiter nihil erit diminutũ, nam non deeſt genus, cùm acceptum ſit primum genus: non deeſt differentia, quia omnia intermedia vſque ad vltima accepta ſunt: erit ergo bona per talem diuiſionem accepta definitio.

13. *Quærere autem oportet intendentem, &c.*

Intentio Ariſtot. Non conuenit inter omnes expoſitores quid Ariſt. hîc intendat. Sanctus Tho. n. vult, vt hîc tradatur alia methodus definiendi ſpeciẽ per reſolutionem: Albert. verò & Aegid. vt tradatur hîc methodus definiendæ paſſionis ipſius ſpeciei. potiùs mihi videtur dicendum cum Themiſt. & Philo. quòd Ariſtot. doceat modum ſeparandi æquiuocum à genere, quia ſæpe accidit, vt videantur genera, quæ tamen ſunt æquiuoca. Traditur autem hîc via hoc dignoſcendi.

Methodus qua genus ab æquiuoco valeat diſtingui. Via autem hæc conſiſtit in his, primò vt illius propoſiti generis ſumamus illa ſingularia, quæ cẽſentur vnius ſpeciei, & conſideremus ea, in quibus ſunt ſimilia & indifferentia. Secũdum vt ſumamus alia ſingularia quæ cenſentur vnius eſſe ſpeciei inter ſe, diuerſa tamen à priori ſub illlo genere, & pari ratione cõſideremus ſimilia in his & indifferẽtia. Tertiò, vt vtraque comparemus, & videamus an in aliquo communi conueniant in illis ſimilitudinibus reporto: ſi enim hoc eſt, erit huius communis definitio: ſi verò ratio non eſt vna communis, eſt æquiuocum tale propoſitum, & non eſt definiendum.

Verbi gratia, volo definire animal, diuidam in ſingularia hominis, & quæram an habeant aliquid commune, quo dicuntur animal, & inueniam eſſe ſenſibilia rationalia: poſteà ſumam indiuidua leonis: & inueniam eſſe ſenſibilia, rugibilia, quòd ſi vtraque comparem, commune inueniam, nempe ſenſibile: ob id igitur animal vniuocum & genus erit.

14. *Vt dico, ſi quid eſt magnanimitas, &c.*

Exemplum proponit Ariſt. ſi velis quid ſit magnanimitas definire, priùs conſidera eos qui magnanimi dicuntur vnius ſpeciei magnanimitatis, vt Achillem, Aiacem, Alcibiadem. i. magnanimi dicuntur, quia noluerunt pati iniuriam: Aiax. n. occidit ſe, propterea quòd arma Achillis fuerunt ſibi denegata, Achil-

ta,Achilles verò abſtinuit ſe à bello, propter Briſeidem raptã ab Agamemnone:Alcibiades pugnauit contra ſuos,quia propter accuſationem à bello fuit reuocatus. Omnes hi conueniunt in hoc,quòd vindictam ſumebant illatæ iniuriæ.

Poſtea conſidera alios magnanimos alterius ſpeciei,ſcilicet Socratẽ,& Lyſandrũ:hi enim magnanimi dicti ſunt quia æquo animo ſe haberent tam in aduerſis,quam in proſperis.

Si verò fiat comparatio inter has magnanimitates,nihil inuenietur commune,vt volunt Græci: propterea non erit vnica magnanimitatis definitio.S.Tho.vult, quòd ſit aliquid cõmune,nempe quòd omnes ſe dignos magnis exiſtimabant,ac inde procedebat vel vindicare iniuriam, vel nihili facere, & vtraque expoſitio conuenit textui.

Semper eſt enim omnis definitio vniuerſalis, &c. § 15.

Definitiones eſſe ſolũ rerũ vniuerſalium.

Ne quis cùm ſingula conſiderata ſint, ea definiri exiſtimaret,docet definitiones non eſſe ſingularium,ſed vniuerſalium ſolùm & communium:vt Medicus non conſiderat ſanitatem huius vel illius oculi,ſed in communi,nempe oculi in vniuerſali,aut in ſpecie,putà oculi cholerici, ſanguinei, vel alterius, itaque definit.

Not.

Medicum partim vniuerſale, partim ſingulare ſibi proponere.

Aduerte Medicum habere ſpeculationem & praxim:quantùm ad ſpeculationem, reſpicit vniuerſale: quantùm ad praxim & operationem, reſpicit ſingulare. Sũt autẽ in ſingulari tria conſideranda, & natura illius,& ſingularitas, & totum ſimul ſuppoſitum.Natura eſt principium,quo,actionis vel paſſionis,quia per eam fit actio vel paſſio.Singularitas eſt conditio neceſſaria actionis vel paſſionis, quia non eſt actio phyſica, quæ non ſit in ſingulari, ſimiliter paſſio. dico phyſicam, quia intellectus operatio fertur in vniuerſale. At totum ſuppoſitum eſt,quod agit vel patitur: agere enim vel pati ſuppoſitorum eſt.

Tria quædam in ſingulari conſiderari.

Cap. XV.

Facilius autem eſt ſingulare definire, quam vniuerſale. quapropter oportet à ſingularibus ad vniuerſalia tranſire: æquiuocationes etenim latent magis in vniuerſalibus,quam in indifferentib. Quemadmodũ autem inDemõſtrationibus oportet eſſe ipſum ſyllogizatũ fuiſ-

 ſe,&

*ſe, & ita & in definitionibus manifeſtum eſt: hoc autem erit, ſi per ea, quæ ſingulariter dicuntur, ſit in vno quoq; genere definire ſeorſum, vt ſimile non omne, ſed quod in coloribus & figuris, & acutũ, quod in voce, & ita in cõmune progredi obſeruantem ne æquiuocatio incidat. Si vero neque diſputare oportet tranſlationibus, planum quòd neq; definire, neque traſlationibus: *diſputare enim neceſſe erit in tranſlationibus.*

*In Gr. amplius deeſt ὅτι ὅσα λέγεται μεταφορικῶς, id eſt nec, deſiniendà ea, quæ dicuntur per metaphorã.

Facile autem eſt magis definire ſingulare, &c.

Ex præcedenti doctrina infert vnum, facilius eſſe definire ſingularia, id eſt minùs vniuerſalia, quàm communia: vnde oportet, ex definitione inferorum aſcendere ad ſuperiora.

Intentio Ariſt. Probat primò, quia æquiuocatio impedit definitiones: hæc autem eſt frequentior in vniuerſaliori, propter amplitudinem eorum, quàm in minùs vniuerſalibus, quæ non habent ſimilitudinem cum æquiuocis.

Probat ſecundò, ſicut demonſtratio debet ſyllogizare, ita definitio declarare: ſed clarior eſt definitio, quæ incipit à particularibus, vt ſi velis definire ſimile, acutum, quæ communia multis ſunt, melius erit vnumquodque per ſe deficere, nẽpe ſimile in coloribus, ſimile in figuris, ſimiliter acutum in voce, acutum in ſono, & ſic paulatim procedere: attende ne æquiuocum definiamus.

Ex quo reiicit modum definiendi metaphoricum, qui obſcurus eſt; vt enim non eſt diſputandum per metaphoras, ita nec definiendum: ſi enim definitiones eſſent, etiã diſputationes.

Nota. Hic attende, quòd hic non intendit docere, ſpeciem prius definiri quàm genus, ſed à toto genere loquendo facilius eſt & inferius definire particularia, quàm communia, de quibus non conſtat eſſe genus, hoc non prohibet, quin incipientes à genere, ipſum prius definiamus.

Quo pacto problemata venentur tum diuiſione, tum etiam proportione.

Cap. XVI.

1. *AD hoc autem, quòd habeamus problemata, eligere oportet & deciſiones & diuiſiones: ita verò eligere ſupponentem genus commune omnium, vt ſi animalia eſſent, quæ*

ſent, quæ ſpeculata ſunt, qualia omni animali inſunt: his autem acceptis, rurſus reliquorum primo, qualia omne ſequantur: vt ſi hoc eſt auis, qualia omnem ſequantur auē, & ita ſemper proximo: planū enim quod habebimus iam dicere, propter quid inſunt conſequentia iis, quæ ſunt ſub communi, vt propter quid homini aut equo inſunt. ſit autem animal, in quo A. B. verò conſequētia omne animal. in quibus autem C. D. E. aliqua animalia planum igitur propter quid B. ineſt ipſi D. namque per A. conſimiliter autem & aliis: & ſemper in aliis eadem eſt ratio. Nunc quidem igitur ſecundum tradita communia nomina dicimus.

*2. Oportet autem non ſolùm in his conſiderare, ſed & ſi aliud quid viſum fuerit inexiſtens commune, excipientem, poſteà quæ hoc ſequitur, & qualia hoc ſequuntur: vt cornua habentia habere * erinaceum, & non vtrimque dentata eſſe: rurſus cornua habere, quæ ſequitur: planum enim propter quid illis inerit, quod dictum eſt: propter enim cornua habere inerit.* * ἐχῖνον.

3. Ampliùs autem alius modus eſt, ſecundum proportionale eligere: vnum enim accipere non eſt idem, quod oportet vocare ſepium, & ſpinam, & os erunt autem conſequentia & his antequam vna quadam natura tali exiſtente.

*Eadem verò problemata ſunt, hæc quidem eò, quòd idem medium habent, vt quoniam omnia * contra reſiſtentia: horum autem quædam genere eadem ſunt, quæcunque habent differentias eò quòd aliorum, aut aliter ſunt vt propter quid reſonat? aut propter quid apparet? & propter quid iris? omnia enim hæc idem problemata ſunt genere: omnia enim ſunt refractio, ſed ſpecie altera. Aliqua verò eò, quòd medium ſub altero medio eſt, differunt problemata: vt, propter quid Nilus decreſcente menſe magis fluit? quoniam hybernior decreſcens eſt. & pro-*

* ἀντιπερίστασις Græcè dicitur, hoc eſt contrarij ſtatus.

pter quid hybernior decreſcens eſt? quoniam Luna deficit. Hæc enim ita ſe habent inter ſe.

1. *Vt habeamus propoſita eligere oportet, &c.*

Sententia Ariſt. Hoc capite oſtendit diuiſionem & deciſionem, nempe conſiderationem communis & vniuerſalis abſtracti à particularibus, conducere ad determinanda & multiplicanda problemata. Et ponit tria theoremata circa hoc: quorum primum eſt, vt ſeparatim conſideremus vniuerſalia & communia, & quæ eis inſunt ſecundum ſe, omnia ſpeculemur, nam poſteà per ipſum commune poterimus illa omnia de particularibus probare & demonſtrare.

1. Theor.

Vt ſumamus animal, & quæ ei inſunt ſecundum ſe conſideremus, nempe ſomnum, vigiliam, ſenſum, motum localem & alia; poſteà de ſingulis animalibus eadem per animal medium demonſtrabimus, & ſic faciendum eſt in quolibet alio vniuerſali, vnde fit abſtractio & deciſio illius communis, & conſiderantur quæ ei inſunt, poſteà fit deciſio, vt eadem de inferioribus demonſtremus.

2. *Oportet autem non ſolùm in his conſiderare &c.*

2. Theor. Secundum theorema eſt, non ſolùm oportere ſeligere iſta communia, quæ nomina habent poſita, ſed quæcunque alia communia etiam ſi nominata non ſint, & conſiderare ea quæ eis inſunt, poſteà de illorum inferioribus demonſtrare.

Vt conſiderare hoc cõmune, nempe habere cornua, & quid ſequatur ex hoc, nempe non habere dentes ſuperiores, & habere multos ventres: nam animalia, quæ cornua habent, materiã dentium ſuperiorum in cornua conuertunt, & ob id multos habent ventres, vt cibos poſteà ruminare poſſint, & ab vno in alium ventrem transferre, nam cùm dentes non habeant, non ita facilè poſſunt cibum conterere.

Per cornigerum igitur illa de animalibus habentibus cornua in particulari demonſtrabuntur. Themiſt. per commune intelligit genus innominatum, Alber. verò paſſionẽ aliquam communem, etiam ſi non ſit genus.

3. *Ampliùs alius modus eſt, &c.*

3. Theor. Tertium theorema eſt, vt non ſolùm commune vniuocum ſumamus, ſed etiam analogum, cùm ea, quæ probanda ſunt, analoga etiam ſunt, vt ſepium, ſpina, & os, nullum habent cõmune vniuocum, ſed analogum: vt enim ſe habet os in terreſtribus, ita ſpina in aquatilibus, & ſepium in quodam piſce, qui

ſepia

ſepia dicitur, tale proportionale eſt ſumendum, & quæ communiter inſunt inueſtiganda: poſteriùs enim per tale commune de ſingulis illa probantur.

Eadem autem propoſitã, &c. 4.

Meritò cùm multa problemata vnico medio docuerit determinari, oſtendit illa omnia dici eadem problemata, quæ vnico medio determinantur, ſicut omnes quæſtiones, quæ per antiperiſtaſim probantur, eædem dicũtur, vt quare fontes ſubterranei ſint frigidi in æſtate, calidi in hyeme, quare lucernæ viuaciores ſint vigente frigore, quare fiant grandines in autumno, & ſimilia problemata dicuntur eadem, quia eadem eſt cauſa, nempe antiperiſtaſis, id eſt, obiectio contrarij.

Si medium fuerit idem ſpecie, erunt problemata eadẽ ſpecie: ſi genere, ſimiliter & problemata, vt quare ſic appareat iris, quare fiat imago in ſpeculo, quare echo in aëre, omnium horum idem eſt medium genere, ſcilicet repercuſſio, licèt diuerſa ſit repercuſſio in illis tribus.

Dicuntur etiam eadem problemata, quæ vnicũ habent medium, ſed ſubordinatione quadam, nam illud eſt vnius mediũ & hoc poſteà eſt alterius mediũ: vt quare Nilus magis creſcit in fine menſis lunaris? quia eſt tempus hyemalius finis menſis: iterum, quare eſt tempus hyemalius tunc? quia Luna deficit: illa duo dicuntur eadem, quia ab vnico medio pendent, ordine tamen quodam.

Quomodò cauſæ & effectus ſe habeant inter ſe: & quo pacto cauſæ venentur: & an vnius effectus plures ſint cauſæ.

Cap. XVII.

DE cauſa verò, & cuius cauſa, dubitaret vtique aliquis, an quando eſt cauſatum & cauſa eſt: quemadmodùm ſi fluunt folia, aut deficit, & cauſa fluendi folia, aut deficiendi erit: veluti, ſi huius eſt lata folia habere ipſius verò deficere, eſt terram in medio eſſe: ſi enim nõ eſt, alia quadam erit cauſa ipſorum, ſiue cauſa eſt, ſimul & cauſatum: vt, ſi in medio terra eſt, deficit: aut ſi latifolium eſt, fluunt folia.

2. *Si verò ſic, ſimul vtique eſſent, & monſtrarentur per ſe inuicem. Si enim folio fluere, in quo A. latifolium verò in quo B. vitis autem in quo C. Si itaque ipſi B. ineſt A: omne enim latifoliū fluit folio, ipſi verò C. ineſt B. omnis enim vitis eſt latifolia, ipſi C. ineſt A. & omnis vitis fluit folio: cauſa verò B. medium. Sed & quoniam latifolia eſt vitis, eſt per folio fluere demonſtrare. ſit enim D. quidem latifolium, E. verò folio fluere, vitis autem in quo F. ipſi itaque F. ineſt E. folio fluit enim omnis vitis: ipſi autem E. D. omne enim folio fluens eſt latifolium: omnis igitur vitis eſt latifolia: cauſa autem eſt folio fluere. Si verò non contingit cauſas eſſe ſibi inuicem (cauſa enim prior eſt eo, cuius eſt cauſa,) & deficiendi quidem cauſa eſt in medio terram eſſe: quòd autem in medio terra ſit, non eſt cauſa ipſum deficere. Si igitur per cauſam quidem Demonſtratio eſt propter quid: quæ verò non per cauſam, ipſius quod: quòd terra quidem in mediò eſt, nouit: propter quid autem, non: quoniam ipſum deficere non eſt cauſa quòd ſit in medio, ſed hoc ipſius deficere, manifeſtum eſt: in ratione namque ipſius deficere, ineſt eſſe in medio: quare planum, quòd per hoc illud cognoſcitur, ſed non hoc per illud.*

3. *An contingit vnius plures eſſe cauſas? ſi enim eſt idem de pluribus primùm prædicari: ſit A. ipſi B. primo inexiſtens, & ipſi C. alij primo, & hæc ipſis D. E. inerit igitur A. ipſis D. E. cauſa verò eſt ipſi quidem D. B. ipſi verò E. C. Quare cauſa quidem exiſtente, neceſſe eſt rem eſſe: re autem exiſtente, non neceſſe eſt omne eſſe, quodcunque ſit cauſa, ſed cauſa quidem, non tamen omnis.*

4. *Aut ſi ſemper vniuerſale problema, eſt & cauſa totū quiddam? & cuius cauſa, vniuerſale? vt folio fluere toto aliquo determinato, licèt ſpecies ipſius ſint, & his vniuerſaliter, aut plantis, aut his plantis: quare & medium æquale oportet eſſe in his, & cuius cauſa, & conuerti: vt*

propter

propter quid arbores folio fluunt? ſi itaque propter congelationem humidi, & ſi folio fluit arbor, oportet eſſe congelationem: & ſi congelatio ineſt nō cuicunque, ſed arbori, eſt folio fluere.

5. *V trùm autem contigit non eandem cauſam eſſe eiuſdē omnibus, ſed alterā, aut non? an ſiquidē per ſe demonſtretur, & non per ſignū, aut accidens? non poteſt fieri? (namque ratio extremi mediū eſt) ſi verò non ita, contingit?*

Eſt autem & cuius cauſa, & cui, cōſiderare ſecūdum accidens: nō tamen videntur problemata eſſe. Si verò nō, ſimiliter habebunt medium: ſi quidē ſunt æquinoca, æquiuocorum medium eſt: ſi verò vt in genere, ſimiliter habebunt: vt propter quid & permutatim proportionale: alia enim cauſa eſt in lineis, & numeris: & eadem vtique, inquantùm quidem lineæ, alia, inquantùm verò habens augmentum tale, eadem: ita & in omnibus. Huius autem ſimiliter eſſe colorem colori, & figuram figuræ, alium alij: æquiuocum enim eſt ſimile in his. hîc quidē fortaſſe proportionabiliter habere latera, & æquales angulos: in coloribus verò ſenſum vnum eſſe, aut aliud aliquid tale: quæ verò ſecundum analogiam, eadem & medium habebunt ſecundum analogiam.

6. **Se habet autem ſic conſequi, cauſa ſibi inuicē & cuius cauſa, & cui cauſa: ſingulum quidem accipiēti, cuius cauſa in plus eſt: vt, extrinſecos æquales eſſe quatuor, in plus eſt, quàm triangulum, aut quadrangulum, omnibus verò æqualiter: quæcunque enim quatuor rectis æquales eſſe extrinſecos, & medium ſimiliter. Eſt autem medium ratio primi extremi: quo circà omnes ſcientiæ per definitionem fiunt: vt folio fluere ſimul ſequitur vitem, & excedit: & ficum, & excedit: ſed non omnes, ſed æquale eſt. Si igitur acceperis primum medium ratio folio fluendi eſt: erit enim primum quidem in altera medium, quoniā talia omnia ſunt: poſteà huius medium, quoniam ſuccus*

*ἴσχει δ' οὕτω, διὰ τὸ παρακολουθεῖν τὸ αἴτιον ἀλλήλοις. Gr.

congela-

congelatur, aut aliud aliquid tale. Quid autem eſt folio fluere congelari ſuccum in contractu ſeminis.

*7. In figuris verò ita aſſignabit, quærentibus aſſecutionẽ cauſa, & cuius cauſa. Sit A. inexiſtens B. omni: B. verò vnicuique eorum, quæ D. in plus autem: B. vtique vniuerſale eſſet iis, quæ ſunt D. hoc enim dico vniuerſale, quod non conuertitur: pr[illegible] [illegible]m verò vniuerſale, cum quo vnumquodque quidem non conuertitur, omnia autem conuertuntur, & non excedunt. Ipſis itaque D. cauſa eſt ipſius A. ipſum B. Oportet igitur A. in plus quàm B. exten[illegible]i: ſi verò non, quid magis cauſa erit hoc illius? Si itaq; omnibus E. ineſt ipſum A. erunt aliquid illa vnũ omnia aliud à B. ſi enim non, quomodò erit dicere, quòd cui ineſt E. ipſum A. omni ineſt: cui verò A. non omni ipſum E. Propter quid enim nõ erit aliqua cauſa, * vt inſit omnibus D. * ſed nunquid & quæ ſunt E. erunt aliquid vnum? Conſiderare oportet hoc: & ſit C.*

* εἰσὶ τὸ α ὑπάρχει πᾶσι τοῖς δ. Gr.

* Al. l. ſed nunquid & ipſis E. ſi quidẽ erunt aliquid vnum?

*Contingit itaque eiuſdẽ plures cauſas eſſe, ſed nõ iiſdẽ ſpecie: vt quod longæua ſint, quadrupedia quidẽ, eò quia non habent bilem: volatilia verò eò, quòd ſicca ſunt, aut alterum quid. Si verò ad indiuiduum nõ ſtatim veniunt, non ſolum vnum eſt medium, ſed & plura, & cauſa plures. Vtrùm verò cauſa mediorum, quod vniuerſale primum, aut quod ad ſingulare, ſingularibus? Planũ itaque ea eſſe, quæ proxima ſunt vnicuique cui ſunt cauſa: primũ enim ſub vniuerſali eſſe, hæc eſt cauſa. * vt ipſi D. ineſſe ipſum C. ipſum * A. ineſſe, eſt cauſa. ipſi igitur D. ipſum C. cauſa ipſius eſt A. ipſi verò C. ipſum B. huic autẽ idẽ.*

* al. B.

* Argy. l. veluti vt A. competat ipſi D. cauſa eſt ipſum C. vt igitur A. cõpetat ipſi D. cauſa eſt ipſum C. vt

9. De ſyllogiſmo igitur, ac Demõſtratione, & quid vtrunque eſt, & quomodò fit, manifeſtum eſt: ſimul verò & de ſcientia demonſtratiua, idem enim eſt.

1. *De cauſa autem, & cuius cauſa eſt, &c.*

Hoc caput neſcio an à multis ſit intellectum, propter obſcurum procedendi modum. Dicam quæ mihi videntur textui

tui maximè quadrare, Dubium proponit Ariſt. nunquid cùm effectus ſit, cauſa ſit. ita vt liceat ab effectu cauſam colligere, vt ſi eclypſis ſit, terra ſit in medio, & ſi arbor defrondeſcit lata habeat folia, quod eſt cauſa. Argumentatur à parte affirmatiua: nam ſi effectus eſt abſq. illa cauſa, ergo habebit aliā cauſam: non enim contingit effectum eſſe ſine vlla cauſa. *autem competat ipſi C. cauſa eſt ipſum B.*

2. *Si verò cauſa ſit & cauſarum &c.*

Argumētatur pro parte negatiua, quòd non ſint ſimul effectus & cauſa, aliter enim eſſet circulus à cauſa ad effectum, & econtrà: vt probare vitem defrondeſcere, quia lata habet folia, & contrà lata habere folia, quia defrondeſcit. Hoc argumentum ſoluit dicendo, quòd iſte circulus non eſt in cauſis, ſed vna eſt Demonſtratio à cauſa, altera eſt ab effectu, & quia: & hoc non eſt vllum inconueniens, vt ſuperiùs diximus. textus eſt apertus. *Intentio Ariſt.*

3. *An contingit vnius plures eſſe cauſas, &c.*

Argumentatur, ſecundò, ad probandum quòd non valeat ab effectu ad cauſam, poteſt idem effectus à pluribus cauſis primis prouenire, vt vituperabile à ſuperbia, & ab intemperantia: ergo iam non ab effectu licebit colligere cauſam: non enim licet dicere, eſt vituperabile, ergo propter ſuperbiam, quia poteſt eſſe propter intemperantiam: nec licet dicere propter intemperantiam, quia poteſt eſſe propter ſuperbiam.

Iſta argumenta Ariſt. proponit dubitatiuè, quia non probat antecedentia, quia ſunt dubia & opinabilia, ſolùm tangit difficultatem: Hoc ergo argumento probat, quòd ex effectu nō licet inferre cauſam omnem, ſed diſiunctiuè aliquam. Ipſe hoc literis explicat, vt A. putà vituperabile, habet duas cauſas totales B. ſuperbiam, & C. intemperantiam, & prædicatur vituperabile de D. nempe ſuperbo, & de E. nempe intemperato. de illo per medium B. ſuperbiam, de hoc per C. intemperantiam. Igitur ex ſingulis mediis colliges effectum, non ex effectu ſingulas cauſas: quia eſt ſuperior effectus, cauſa verò inferior. *Nota.*

4. *An ſi ſemper vniuerſale, &c.*

Rurſus contra hanc ſecundam rationem inſtat, quia videtur, quòd quando problema ſeu propoſitio probanda eſt vniuerſalis poſterioriſticè, cauſa eſt vniuerſalis, & cuius eſt cauſa, id eſt, paſſio eſt etiam vniuerſalis, & ita omnes tres termini erunt cōuertibiles. Senſus eſt: ſi ſumatur proprium ſubiectum, & vniuerſale paſſionis, cauſa erit æqualis, & conuertetur cum eis.

V.g. ſi defrondeſcere ſumatur de proprio ſubiecto, nempe non de hac vel illa planta, ſed de illo communi omnibus his quæ defrondeſcunt, tunc medium etiam erit æquale, nempè quia humidum denſatur & congelatur, non quodcunque, ſed illarum plantarum talium: & tunc iſta erunt conuertibilia. Et nota hîc, quòd vera cauſa defiōdeſcendi eſt humidum cōgelari, non quòd lata ſint folia, hoc enim ſignum quoddā eſt. Nec opus eſt hæc declarare cum philoſophica ſint: ſatis eſt vt excēpla intelligantur prout ſufficiunt præſenti inſtituto.

Cur arbores defrondeſcant.

Vtrùm autem contingat, &c.

Replicat contra hoc etiam dubitando: videtur enim, quòd poſſit eſſe, quòd eiuſdem effectus ſint plures cauſæ in diuerſis ſubiectis, & non vna verbi gratia longæuum ineſt ceruo & cornici, ſed illi quia caret felle, huic quia ſiccum animal eſt.

Iterùm contra hoc dubitat: quia videtur, quòd quando paſſio demonſtratur per ſe, & non per ſigna, vel per accidentia (hæc enim vnius poſſunt eſſe plura) tunc non poſſit eſſe, quòd vnius effectus plures ſint cauſæ. Et probat: nam medium eſt definitio paſſionis & maioris extremi: erit igitur ipſi æquale, ſi extremum vniuocum & medium. Similiter, ſi vnum genus, & alterum etiam, ſi vnum analogum, etiam & alterum vt cōmutari proportionaliter. & lineis, & numeris, & aliis ſimul analogicè ineſt, quia alia ratione ineſt lineæ, alia ineſt ſingulis, quamuis inter ſe ſimilitudinē habeant ſi quis igitur velit dare medium huius, erit etiam analogum.

Similiter ſimile ineſt coloribus, & figuris, eſt enim color colori, & figura figuræ ſimilis, ſed analogicæ: nā colores alia ratione dicuntur ſimiles, quia eodemmodo mouent viſum, alia ratione figuræ quia latera habent æqualia medium igitur huius ſimilitudinis probandæ erit analogum, ſicut & extremū ipſum.

6. *Se habet autem ſic conſequi, &c.*

Ex hac præcedenti doctrina determinat modò: cùm medium tale ſumendum ſit, nempe definitio extremi vt omnes ſcientiæ ſumunt) tunc omnia futura conuertibilia. nempe cuius eſt cauſa, id eſt: maius extremum, & cui eſt cauſa, id eſt ſubiectum, & ipſa cauſa, id eſt, medium: quòd ſi ſub ſubiecto ſumuntur inferiora ſingula non conuertentur, tamen omnia ſimul. vel ſubiectum complectens illa, conuertetur cum extremo.

Verbi gratia, habere extrinſecos angulos æquales quatuor rectis,

ctis,non conuertitur cum triangulo,aut cum ſingulis aliis, tamen cum omnibus conuertitur ſimul & cum ſubiecto illa continente. Similiter deſi ondeſcere & humidum ſeminis deuſari,conuertuntur cum omnibus ſimul inferioribus. Vocat ſuccum ſeminis,quia ex eodem humido, ex quo nutriuntur folia,etiam nutriuntur fructus & ſemina arborum.

Ex quo habes, quòd quando ſumitur definitio paſſionis, licèt id nõ ſemper ſit,& proprium ſubiectũ,conuertũtur omnes termini Demonſtrationis,& cauſa cum effectu: quando verò non ſumitur ſubiectum proprium,ſed inferius,non conuertitur extremum cum inferiorib.ſingulis,cum omnibus tamen ſimul conuertitur. *Nota, quando demonſtrationis termini cõuertãtur & quando non.*

In figuris autem ſic aſsignabit &c.

Vult conſecutionẽ cauſæ & effectus petentibus, per ipſas figuras ſyllogiſticas hoc declarare,& oſtendere, quòd poteſt aliquando fieri vt eiuſdem effectus plures ſint cauſæ nec repugnare hoc modo ſyllogizandi. 7. *Nota quid ſit vniuerſale & vniuerſale primum.*

Aduerte duos terminos in hoc textu vniuerſale,& vniuerſale primum. Vniuerſale dicitur id, quod non cum aliis conuertitur,vt animal indiuiduis hominibus vniuerſale eſt, cum omnibus enim ſimul non conuertitur. Vniuerſale primum dicitur,quod licet cum alio non conuertatur, tamen ſimul cum omnibus illis conuertitur, vt homo ſuis ſingulis indiuiduis vniuerſale primum eſt.

Hoc ſuppoſito ſumit:ſit A.puta viuẽs in omni B. puta animali,& animal ſit in D. putà in omnibus ſpeciebus ſuis, ſingulis autem in plus,tunc A.erit in plus,quã B. nempe animal, quia erit vniuerſale ipſi:viuens.n.nõ conuertitur cum animali,aliàs eſſet illius cauſa,id eſt inferret animal, quod non eſt: ſumit autem hic cauſam in inferendo,vt vult Philop.ſi igitur A.eſt in B.& B.in D.A.erit in D.per ipſum D.id eſt, viuens de ſpecieb.animalis,per ipſum animal dicetur. Vlteriùs ſi A.viuens eſt ſuperius animali,erit in aliis,puta plantis. E. nempe ficubus,populis,&reliquis,ſi enim non eſſet in his, non eſſet ſuperius A.ineſt ergo in iſtis,quæ ſunt diſtincta ab ipſo B.putà ab animali: quòd ſi iſta ſunt diſtincta à B.erit ergo A.in eis per medium aliquod,ſicut inerat D per B.ſi ergo ineſt his plãtis,putà B.per medium illud C.putà arborem, iam vnius effectus plures ſunt. vnde in conſequentia ſyllogiſtica vnum per multa concludi poteſt.

Contingit igitur eiuſdem, &c.

Concludit, poſſe vnum effectum per plures cauſas eiuſdem

generis intellige demonſtrari,ſed non de eadem ſpecie, vel de eodem ſubiecto, ſed de diuerſis, vt longæuum de ceruo quia caret cholera,de cornice,quia eſt animal ſiccum.

Si enim definitionem effectus proximã ſumimus, effectus, vniuerſalis vnica eſt cauſa,vt longæui,eſſe bene proportionatos humores.

Nota, Demonſtrationem in reſolutione vſque ad definitionẽ & cauſam proximam ſubiectorũ progredi.

At præter hanc cauſam communem, in ſingulis ſpeciebus multiplicantur cauſæ,& quo magis ſpecies multiplicantur etiam cauſæ nam alia ratione eſt ceruus lõgæuus alia cornix,& alia aliæ ſpecies:non tamen ſemper,nam aliquot ſpecies eandem cauſam poſſunt participare.

Dices, vtra melior cauſa, ea quæ eſt vniuerſalis paſſionis, an ea quæ eſt proxima ſubiectis ſingulis? Reſpondet Ariſt. eã eſſe,quæ eſt proxima cuique ſubiecto.

Vide clarè Demonſtrationem non ſiſtere in definitione paſſionum,ſed in definitione & cauſa proxima ſubiectorum: vt cauſa quare ceruus ſit longæuus, id eſt D.ſit A. eſt per C. quia eſt bene temperatus:cauſa quare eſt bene temperatus, eſt B.quia non habet cholerã,hæc iã non habet vlterius cauſam.

Si iſte textus econtra legatur incipiẽdo à particulari cauſa vſque ad vniuerſalem,vt quare ceruus lõgæuus?quia non habet choleram:vlteriùs,quare non habens choleram eſt longæuum?quia eſt bene temperatum, tunc fauet opinioni Aegi.Rom.de medio paſſionis,ſed nihil contra nos,qui aliquando definitionem paſſionis medium conſtituimus.

Epilogus librorum Priorũ & Poſteriorũ.

Tandem epilogũ facit Ari.ex lib. Priorum & Poſteriorum ſimul,nempe dictum eſſe iã de ſyllogiſmo in communi,& de Demonſtratione,& de ſcientia ipſa demõſtratiua, quod idem eſt.Hæc de capite.

Quomodò principia cognoſcantur, & quis principiorum ſit habitus.
Cap. XVIII.

1. *DE principiis verò,& quomodò fiũt nota,& quis cognoſcens habitus,hinc eſt planũ addubitãtibus primùm.Quòd quidẽ igitur nõ cõtingit ſcire per Demõſtrationem nõ cognoſcenti prima principia immediata, dictũ eſt prius.Immediatorũ verò cognitio vtrùm eadẽ ſit,aut nõ eadẽ,dubitare poſſet aliquis:& vtrùm ſcientia vtriuſ*

que,

que, aut nõ: aut huius quidem ſcientia, illius verò alterũ quid genus. & vtrũ non inexiſtentes habitus innaſcantur aut inexiſtentes latuere.

2. Si itaque habemus ipſos, abſurdum eſt. contingit enim certiores habentes cognitiones Demonſtratione, latêre: ſi verò accipimus non habentes prius, quomodo vtique cognoſceremus, & diſceremus ex nõ praeexiſtente cognitione? impoſſibile namque, quemadmodùm & in Demonſtratione dicebamus. Manifeſtum igitur, quoniam neque habere poſſibile eſt, neque ignorantib. & nullum habentibus habitum innaſci.

3. Neceſſe igitur habere quidem aliquã potentiam, non talem aũt habere, quae eſt his honorabilior ſecundũ certitudinem. Apparet autem hoc vtique omnibus inexiſtẽs animalibus: habent enim congenitam potentiam iudicatiuam, quam vocant ſenſum.

4. Inexiſtente autem ſenſu, in aliis quidem animalium fit permanſio ſenſati, in aliis verò non fit. In quocunque igitur non fit, aut omninò, aut circa quae non fit, non eſt his cognitio extra ipſum ſentire.

5. In quibus verò, ineſt ſentientibus habere vnum quiddam in anima. Cùm multa talia fiant, iam differentia quadã fit, vt his quidem fiat ratio ex taliũ permanſiõe, his verò nõ. Ex ſenſu quidem igitur fit memoria, quemadmodùm dicimus: ex memoria verò, quae plerũque eiuſdem fit, experientia. multae namque memoriae numero, experientia vna eſt. experientia autem, aut ex omni quieſcente vniuerſali in anima, aut vno praeter multa, quod vtique in omnibus vnum ſit illi idẽ, eſt artis principium & ſcientiae: ſi circa generationem quidem, artis: ſi verò circa ens, ſcientiae.*

*μονῆς. a. l. μνήμης, memoria.

5. Neque itaque inſunt determinati habitus, neque ab aliis habitibus fiunt notiorib. ſed à ſenſu: vt in pugna verſione facta, vno ſtante, alter ſtetit, poſteà alter quouſque ad

ad principium venit: anima verò eſt talis vt poſſit pat hoc. Quod autem dictum quidem fuit pridem, non manifeſte verò dictum fuit rurſus dicamus.

Cùm enim ſteterit indifferentium vnum, primum quidem in anima vniuerſale eſt: ſentitur enim ſingulare ſenſus verò ipſius vniuerſalis eſt, vt hominis, ſed non Calliæ hominis. Rurſus in his ſtatur, quouſque ad impartibilia ſteterint, & vniuerſalia: vt tale hoc animal, quouſque animal, & in hoc conſimiliter. Planum itaque, quòd nobis prima inductione cognoſcere neceſſarium eſt, ſenſus etenim ſic vniuerſale facit.

*Quoniam verò habituum, qui circa diſcurſum ſunt, quibus verificamus, aliqui ſemper veri ſunt, alij verò ſuſcipiunt falſum, vt opinio, & ratiocinatio. vera autem ſemper ſunt ſcientia & intellectus. & nullum ſcientiæ genus aliud certius eſt, quàm intellectus: principia verò Demonſtrationum notiora ſunt, ſcientia autem omnis cum ratione eſt: principiorum quidem ſcientia vtique nõ erit. Quoniam verò nihil contingit eſſe verius ſcientia, quàm intellectum intellectus vtiq. erit principiorum, & ex his conſiderantib. & quoniam Demonſtrationis principium non eſt Demonſtratio; quare neque ſcientiæ eſt ſcientia. Si igitur nullum aliud *præter ſcientiam genus habemus verum, intellectus vtique erit ſcientiæ principium & principium quidem, principij vtique rit: *ſi autem omnis, conſimiliter ſe habent ad omnem rem.*

** a l. addit habiturum.*

** Arg. l. ſciẽtia autẽ ad omnẽ rẽ ſ. ſe habet ſimiliter. Alia lit. quæ autem omnis.*

Poſteriorum Analyticorum

FINIS.

De principiis autem qualiter fiunt cognita &c.

Intentio Ariſt.

1\. Poſtquàm Ari. de his quæ ad ipſam Demonſtrationem, & eius ſtructuram pertinent, hactenus diſſeruerit, ac dè eius medio, quod ſit, & quomodò cognoſcatur tractauit, nunc tandẽ de modo quo ipſa principia complexa acquirantur diſputat.

Dictum

Dictum iam eſt non eſſe demonſtratiuam ſcientiam abſque horum immediatorum principiorum cognitione: Poterit tamen aliquis tria dubitare: primò, an cognitio mediatorum, & immediatorum ſit eadem, id eſt eiuſdem rationis. Secundò, an cognitio principiorum immediatorum ſit ſcientia, ſicut mediatorum, vel aliquod aliud alius ſcientiæ & cognitionis genus. Tertiò, an iſte habitus & cognitiones principiorum acquirantur de nouo, an ſint naturales, ſed latentes à principio, & pòſt notificari. *Tria proponantur dubia.*

Siquidem igitur habemus ipſos. 2.

Incipit diſputare circa tertiam quæſtionem ad vtranque ipſius partem: nam ſi habemus tales habitus à natura, latentes tamen multo tempore, vt dicebat Plato, abſurdum eſt profectò dicere, quòd habeamus à natura cognitiones & habitus, qui ſint certiores Demonſtratione, & tamen non cognoſcamus per ipſos, cùm nullus poſſit Demonſtrationem habere, quin cognoſcat ſtatim. *Argumẽtatur pro vtraque parte tertiæ quæſtionis.*

Quòd ſi dicatur tales habitus eſſe acquiſitos, videtur aliud inconueniens maius: nam cùm cognitio acquiſita ſiat ex præexiſtenti cognitione, vt dictum eſt, oporteret ante illos habitus alias priores cognitiones & habitus ponere, quæ tamen non ſunt.

Concluditur ergo non eſſe dicendum tales habitus ineſſe à natura, nec quòd ex cognitione præcedenti non fiant, cùm omnis cognitio acquiſita ex præcedẽti fiat. At quænam ſit iſta cognitio, ex qua principiorum cognitio fiat, explicat modò.

Neceſſe eſt itaque habere quandam potentiam &c. 3.

Intendit docere ſenſum ineſſe hominibus à natura, & ex hoc ſenſu prouenire memoriã, & ex memoria experientiam, & ex hac colligit per intellectũ vniuerſalis cognitionẽ, atque hoc eſſe principium ſciẽtię: vnde conſtat, non ineſſe cognitiones principiorũ à natura, nec fieri ex aliis præexiſtentib. in intellectu, ſed à ſenſu originem ducere, qui quidem ineſt nobis à natura, quod etiam docet 1. Met. c. 1. *Senſum à natura hominibus tributum.*

Dicit ergo primùm, neceſſarium eſſe ante principiorum cognitionem, & præcedere in nobis quandam cognoſcitiuam potentiam. Hac autem non eſt alius habitus, vel cognitio certior, & honorabilior principiorum cognitione, ſicut ipſa principiorum cognitio eſt certior, & honorabilior cognitione concluſionis: non ſic, inquam, eſt iſta potentia ſenſitiua, ſed eſt quoddam principium quo indiget intellectus ad ſuas intellectiones.

Erroris excluſio. At,ne quis putaret hanc potentiam hominibus eſſe propriam, dicit omnibus animalibus ineſſe, quæ dicitur ſenſus: animal enim eo animal eſt, quo ſenſum habet. Hanc potentiã vocat connaturalem, quia animalia ſenſum per generationem ſimul cum eſſe ſuo accipiunt.

4. *Cum inſit autem ſenſus.&c.*

Senſum nõ ita homini vt alus animalib. ineſſe. Non vniformaliter ſenſum hũc animalibus reliquis,& hominibus ineſſe oſtẽdit,ne quis,decipiatur dicẽs,ſicut ex ſenſu nõ fit in animalibus principiorũ cognitio, ita nec in homine.

Duas autem diuiſiones facit: prior eſt, quædam animalia præter ſenſum memoriam habent, quædã aũt præter ſenſum memoriam non habent. Memoriam habent illa, in quibus ſpecies & imagines rerum ſenſatarum manent etiam poſt præ-

Quæ animalia habent memoriam. ſentiam illarum rerum,nam hoc pacto fit memoria:illa verò non habent, in quibus non manent tales imagines, ac proptereà extra rei pręſentiam non ſentiunt.

Nota. Nota, quod dicit iſta animalia nõ ſentire niſi in præſentia obiecti illa quæ ſentiũt.Loquitur aũt disiunctiuè,omnìnò nõ ſentiũt in abſentia, aut non ſentiũt illa quorum imagines nõ manẽt:nam animalia quæ memoriam nõ habent, aliquando recordantur, quando aliquod ſenſibile vehemens perceperũt: & quæ memoriam etiã habent,non recordantur,quãdo debi-

Quomodò fiat memoria. liter ſpeciem receperunt,nec manet.Hoc autem eſt, vt intelligas memoriam fieri ex permanentia imaginum ſenſatarum rerum in parte interiori capitis.

In quibus autem ineſt ſentientibus.&c.

Poſterior diuiſio eſt: ex his memoriam habentibus, quædã habent virtutem qua ex multis memoriis vnum colligant, & inferant:quædam non habent illam, vt vnũ colligere poſſint. Atque ex his,quæ tale vnum colligũt, fit quædam animalium differentia diſtincta ab omnibus aliis,qua vnum ratione & intellectu vtatur: atque hic eſt homo, qui ex memoriis multis vnum vniuerſale colligit,& ratione vtitur:reliquis verò id nõ eſt conceſſum.

Ordo cognitionum in homine. Ex quo infert ordinem cognitionum in homine: ex ſenſibus enim exteriorib.fit memoria, manentibus imaginibus rerum ſenſatarum: ex multis autem memoriis ſimilibus experimentum, eſt enim experimentum collatio multorum ſingularium ſenſibilium: ex hoc autem experimento, & ex toto vniuerſali collecto iam & abſtracto,& facto vno propter multa, fit principium artis & ſcientiæ, artis ſi fuerit in rebus factibilibus, ſcientiæ ſi fuerit in ſpeculabilibus. vnde principium ar-

pium artis & ſcientiæ eſt propoſitio vniuerſalis, collecta per intellectum ex experiētia & ex memoria, & vltimo ex ſenſu.

Circa literam, aut, copulatiuè eſt legendum, vt notat Phil. Hæc omnia clariùs explicantur in pro. Metaphyſ.

Neque igitur inſunt determinati, &c. 6.

Infert ex prædictis reſponſionem tertiæ quæſtionis, nempe cognitionem principiorum non ineſſe nobis à natura, nec fieri ex alia notiori intellectiua cognitione, ſed à ſenſu modo, qui dictus eſt, produci. Et exemplum ponit: ſicut aliquādo pugna exiſtente accidit milites hinc inde diſperſos fugere, ac exercitum deſtituere, tunc vnus ſtat, quo ſtante alius etiā ſtat, & poſt hos alius, donec plurib. ſtantib. fit iterū exercitus, ſic fit vniuerſale ex hoc, & illo, & alio, & multis ſingularibus conſeruatis in memoria quæ quidem diſperſa erāt, ſed adunātur & colliguntur intellectu compræhendente ſimilitudinem omnium per abſtractionem. *Reſponſio tertiæ quæſtionis.*

Quòd ſi dicas, quomodò anima poteſt recipere has ſpecies & ſingularia in ſe de nouo. Reſpondet animam eſſe talem, vt poſſit pati iſta. nam intellectus ſecūdum Ariſt. 3. animę tex. 32. eſt vt tabula raſa, qui poteſt rerū ſimilitudines in ſe recipere. *Dubitat. Solut.*

Vnde repetit clariùs modū, quo vniuerſale fiat, dicens quādo eſt aliqua natura ſecundum ſe vna, & indifferens multis, vt homo, animal, album, & hoc per intellectum (nam extra intellectum non eſt ſeparata natura communis) cùm igitur talis natura ſic eſt facta vna & communis, eſt vniuerſale, vt Petrus eſt homo, & cæteri etiam ſunt homines: at quando ſumitur homo, per ſe, qui in illis eſt, ſic ſeparatus, iam eſt vniuerſale, antè non erat. fit autem hoc per intellectum. *Vniuerſale quomodò fiat.*

Dices, nónne ſenſus circa vniuerſalia feruntur? nam viſus habet pro obiecto ipſum colorem, non hunc vel illum. Reſpondet potentiam ſenſitiuam habere ipſam naturam communem pro obiecto, tamen actus & ſenſationes non fiunt, niſi circa ſingularia, intellectus verò actus eſt, qui in vniuerſalia fertur. *Dubium.*

Huius loci declarationem vide ſuperiùs lib. 1. ſuper. c. 24. vnde ſequitur, quod intellectus collectè & adunatè intelligit naturam, quam ſenſus ſparſim in multis percipiunt ſingularibus, ac ideò per inductionem, quæ ſenſu fit, cognoſcere ſeu intelligere incipimus. *Solut.*

Quoniam autem circa, &c.

Secundam & tertiam ſoluit quæſtionem, oſtendens cognitionem principiorum non eſſe ſcientiam, ſed alium habitum *So. 2. & 3. quæſtionis.*

tum ſcientia certiorem, nempe intellectum: ex quo fit, vt non ſint eiuſdem rationis cognitio principiorum, & eorum quæ ex principiis deriuantur.

Habitus intellectiuos ſpeculatiuos veros eſſe tres. Supponit autem duo, alterum eſt habitus intellectiuos veros ſpeculatiuos eſſe tres: primus, qui poteſt recipere falſum, vt opinio & ratio, id eſt ſyllogiſmus topicus, qui eſt cauſa opinionis: alter eſt ſcientia, quæ eſt cognitio neceſſariorum per cauſam: tertius eſt intellectus, qui eſt cognitio neceſſariorum immediatorum. atque hi duo ſemper ſunt veri.

Supponit ſecundò, quòd nulla cognitio eſt certior, quàm ſcientia, niſi habitus hic, qui dicitur intellectus, quæ duo colliguntur ex 6. Ethi. c. 3. Tunc argumentum eſt, horum principiorum non eſt opinio, quia ſemper ſunt vera: non eſt ſcientia, quia non habent cauſam, nec per diſcurſum cognoſcuntur, & prætereà, quia ſunt certiora his quorum eſt ſcientia ergo eorum erit intellectus: non enim reſtat alius habitus intellectiuus certior ſcientia. Prætereà quia ſcientiæ non eſt ſcientia, aliàs enim eſſet proceſſus in infinitum: deuenire eſt ergo ad aliquam cognitionem, quę nō ſit ſciētia. & hæc eſt intellectus.

Ex quo colligit, hanc cognitionem, quæ intellectus dicitur, eſſe principium, & principium principii, id eſt, cognitionem, qua cognoſcimus ipſas propoſitiones primas, quæ ſunt principia.

Sic autem ſe habet omnis ſcientia ad omnem concluſionē. vt enim eſt ſcientia cognitio procedens ex alia, & qua cognoſcimus id, quod ex alio ſequitur, ita & intellectus eſt cognitio, ſed non ex alia intellectiua cognitione ac ideò eſt principium.

Similiter eſt cognitio, qua propoſitiones primæ, quæ ex aliis non ſunt, cognoſcuntur, ac proptereà eſt principium principii. Ex quibus omnibus tres propoſitæ quæſtiones ſolutæ ſunt.

QVAESTIO I.

An principia per ſe nota inductione cognoſcantur.

Primum Nota. De ſenſus quæſitionis Principia VT ſenſus quæſtionis ſit manifeſtus aduerte primò, duo eſſe genera principiorum. quædam ſunt rei, quædam cognitionis principia. rei principia ſunt, à quibus res ſuum eſſe accipit, ſicut materia forma, & reliquæ cauſæ dicuntur rei principia: cognitionis verò principia ſunt, à quibus cognitio

gnitio rei procedit, ſicut propoſitiones ſunt principia cognitionis ipſius concluſionis. Non autem exiſtimes, quod ſemper differant re iſta principia: cùm enim à poſterioribus procedimus ad cognitionem priorum, tunc differunt re principia cognitionis & rei: at cum à prioribus eſt proceſſus, tunc eadē re ſunt principia cognitionis & rei. Semper tamen differunt ratione: nam rei principia ſunt ſecundum ſuum eſſe, cognitionis vero, ſecundum quod per intellectum ſumuntur, & ipſorum cognitio aliorum eſt cauſa cognitionis. *alia eſſe rei, alia cognitionis.*

Aduerte ſecundò, quòd intellectus noſter duplicem habet operationem, & appræhendendi, & iudicandi. Per appræhenſionem enim res ipſas concipit in ſe, per iudicium verò earum veritatem vel falſitatem compræhendit; aſſentiendo vel diſſentiendo. Has autem operationes eſſe diuerſas experientia oſtendit: multa enim appræhendimus, de quorum veritate dubitamus. In hac vtraque operatione intellectus eſt dependens: nam in appræhenſione indiget obiecto, quod percipiat, & hoc à ſenſibus accipit: in iudicio etiam dependet ab appræhenſione, non enim iudicium fit, niſi de rebus appræhenſis, & prætereà indiget iudicium præter appræhenſionem alio iudicio adiuuante, nam iudicium concluſionis pendet ex iudicio præmiſſarum, & quando in intellectu iam non eſt aliud iudicium, quo præmiſſas cognoſcamus, fit recurſus ad iudicium ſenſus per inductionem. An verò ſemper omne iudicium intellectus dependeat ex alio iudicio, ſiue ſenſus ſiue intellectus, hoc dubitatur modò & difficultas eſt propter illas propoſitiones per ſe notas communiſſimas, nempe: quodlibet eſt, vel non eſt, omne totum eſt maius ſua parte, & ſimilles: de his enim eſt quæſtio, an notæ ſint per inductionem ſingularium, ita vt abſque inductione non cognoſcantur. *Secundum nota. intellectus eſſe duplicem operationē.* *Intellectus iudicium nō ſit niſi de rebus apprahenſis.*

Eſt quorundam opinio, quòd hæ communiſſimæ, propoſitiones inductione cognoſcantur: nec intellectus eis acquieſceret, niſi præcedente iudicio ſenſus per ſingularia. Rationes autem huius ſententiæ hæ ſunt. *1. opin.*

Prima, cauſa vniuerſalis non producit effectus, niſi mediantibus cauſis particularibus, vt patet de cælo, & ſole, & glorioſo Deo, quando naturaliter operatur: ſemper enim cum his cauſis particularibus operatur: at intellectus eſt cauſa vniuerſalis omnium aſſenſuum intellectiuorum: ergo ad particulares aſſenſus opus eſt, quòd ſint alij aſſenſus. Vt enim ad aſſenſum huius concluſionis vtitur aſſenſu illarum præmiſſarum & principiorum, ita ad aſſenſum principiorum *1 Ratio.*

vtetur aſſenſu & iudicio ſenſus: vt ſi fiat inductio quędā ex ſingularibus illorū principiorū, nēpe hoc totū eſt minus ſua parte, & ſic de cęteris: ergo omne totū eſt maius parte: nunc ſingularia illa ſenſu, vniuerſale intellectu comprehenditur.

2. Ratio. Secundò, ſi iſta principia non cognoſcerentur inductione, ſolo lumine intellectus fierent nota. Sed hoc eſt falſum, nam hoc modo nullus poſſet ea negare: at conſtat hæc principia à multis eſſe negata, vt dicitur 4. Met. & notat Auer. 2. Metaph. com. 15. ergo non cognoſcuntur ſolo lumine intellectus, ſed per inductionem.

1. Funda. Circa hoc aduerte, nō eſſe dubium de principiis immediatis vnius ſcientiæ: ſunt enim multa ex his, quæ inductione cognoſci debent, ſed de communibus, multarum ſcientiarum & communiſſimis omnium, vt ſuperiùs diximus.

1. Concl. Dignitates ſolo intellectus lumine intelligi. Et de his eſt prima concluſio, ſolum lumen intellectus facta priùs appræhenſione ſufficit ad certo aſſentiendum iſtis dignitatib. Patet concluſio 1. Poſt. c. 3. vbi ex terminis cognoſci has propoſitiones dicit Ariſt. Sufficit, inquit, quid per totum, quid per partem intelligatur, cognoſcere, vt ſtatim nullo iudicio præcedenti cognoſcatur omne totum eſſe maius parte. vbi Alb. vti diximus comparabat has propoſitiones viſibilib. luminoſis, quæ ſuo proprio videntur lumine abſque vllo alio extrinſeco, & Aegid. hoc loco dicit, ſicut oculus informatus ſpecie videt colorē, ita intellectus appræhenſione facta aſſentit iſtis. Et Linc. 1. Poſt. cap. 9. præterea Ariſtot. 2. Mat. c. 1. vocat has ianuas ſcientiarum, in quibus non contingit error: præterea quia æquè notum eſt, ſingulare hoc totum eſt maius parte, ſicut omne totum eſt maius parte, præſertim cum per ſenſum nō percipiamus aliqua ſingularia harum propoſitionum, non enim ſenſu cognoſcitur, ſi ab his æqualibus hæc demas æqualia, remanebunt æqualia.

2. concl. Secunda concluſio, licèt iſta principia poſſint ſyllogizari & induci, tamen nō fiunt nota ex tali inductione & ſyllogiſmo, cùm in ſeipſis clariſſima ſint, & per ſe fidem habeant.

Ad 1. Vnde ad primum argumentum reſpondeo, quòd talis eſt determinatio ex parte ſpeciei obiecti, per quam ſpeciem ſit appræhenſio. & præterea quia ſicut lumen ſolis eſt cauſa vniuerſalis, tamen ſe ſolo calefacit, ita & lumen intellectus ſe ſolo inducit aſſenſum illorum principiorum, abſque alio particulari iudicio, cùm ille aſſenſus principiorum ſit, quid vniuerſale & commune, ex quo deriuantur multi aſſenſus particulares concluſionum aliarum. Ad ſecundum dico, quòd negare aliquid

aliquid multipliciter contingat,aut ore exteriùs,aut corde interiùs,non loquimur de exteriori negatione,quia quilibet poteſt negare omnia,ſed de interiori. Hæc eſt triplex.aut virtualis,aut formalis,& hæc directa vel indirecta:virtualis.cùm negamus aliquid in alio,vt qui dicit nullum corpus eſſe album, virtualiter negat nullam niuem eſſe albam:formalis,cum aliquid in ipſo negatur:hoc vero ſi negatur,quia rationes faciũt apparere aliter,tunc eſt negatio directa:ſi verò negatur, quia, licèt in ſe verum appareat ſemper, tamen neſcire ea, quæ ſequuntur ex illo, facit de illo dubitare, eſt negatio indirecta, quo pacto Zeno negabat motũ & ſenſum, quia neſciebat intelligere quomodò ſi mouetur aliquid,poſſit pertranſire infinitas partes quæ ſunt in ſpatio. *Ad 2. Negatio alia exterior, alia interior eſt, eáque triplex.*

Dico negare principia virtualiter non arguit illa per ſe cognita non eſſe,imò quoties in bona cõſequentia aliquis concedit præmiſſas,& negat concluſionẽ,virtualiter negat,quodlibet eſt vel non eſt. *Dignitates virtualiter poſſe negari.*

Dico ſecundò,nullus negat directè illas dignitates, cùm nõ ſit ratio directa contra eas apparens.

Dico tertiò,indirectè negantur,ſed hoc non arguit eas non eſſe per ſe notas:nam etiam hunc motum eſſe,eſt per ſe cognitum ſenſu,& tamen Zeno negabat.

Dices Ariſt.dicit has pendére à ſenſu.Dico primò,quòd loquitur de intrinſecis propoſitionibus & particularibus demõſtrationum immediatarum. Dico ſecundò, quòd etiam iſtæ communiſſimæ à ſenſu pendent, quia eſt neceſſaria appræhenſio terminorum,quæ non ſit ſine ſenſu. *Obiectio. Solut.*

Hæc de quæſtione breuiter,quæ latiùs examinari debet lib. 2. Metaph. Atque de tota enarratione in libros Poſteriorum. Sit laus Deo Optat. Max. qui ad finem nos perduxit. Amen.

Finis Libri Poſteriorum.

LAVS DEO.

INDEX QVAESTIONVM IN VNIVERSAM ARISTOTELIS LOGICAM.

QVÆSTIONES DE DIALectica in communi.

1 *VTRVM Dialectica ſit neceſſaria ad omnes alias ſcientias.fol.* 7
2 *An logica ſit ſcientia.* 14
3 *An logica ſit vna ſcientia.* 19
4 *An logica ſit ſcientia ſpeculatiua,an practica.* 21
5 *Quod ſit ſubiectum logicæ.* 6
6 *De diuiſione logicæ,eiúſque partibus.* 33

QVÆSTIONES IN LIBELlum Porphyrij de quinque vniuerſalibus.

1 *Quid & quotuplex ſit vniuerſale.* 41
2 *An vniuerſalia ſint res,an ſolæ ſint voces, vel conceptus.* 44
3 *Vtrùm vniuerſalia ſint in rebus diſtincta ante intellectus operationem.* 51
4 *Quomodò reſpondendum ſit quæſtionibus à Porphyrio factis.* 55

5 *Quid ſit prima & ſecunda intentio.* 56
6 *Vtrùm vniuerſale, & aliæ ſecundæ intentiones fiant per notitiam comparatiuam intellectus.* 58
7 *Vtrùm vniuerſale ſit huius libri ſubiectum.* 59
8 *Vtrùm vniuerſale ſit genus ad illa quinque, genus, ſpeciem, differentiam, &c.* 61
9 *Vtrùm ſint tantùm quinque vniuerſalis ſpecies, ſeu (quod in idem recidit) quinque tantùm prædicabilia.* 63
10 *Dubia aliquot ſcitu digniora in priorem partem capitis de genere.* 71
11 *Quod ſit definitum in definitione generis.* 74
12 *An definitio generis ſit quid ditatiua, an ſit deſcriptio.* *Ibid.*
13 *Quid loco generis in definitione generis ponatur.* 75
14 *Recténe ſit definitio generis poſita.* 76
15 *Vtrùm indiuiduum prædicetur.* 79
16 *Quæ & quot ſint prædicationum genera.* 80
17 *An definitiones ſpeciei, & reliqua de ſpecie à Porphyrio rectè tradita ſint.* 95
18 *Quæſtiones ſeu dubia quædam ſcitu digniora in caput de differentia, & præſertim circa eius definitionem, recténe tradita ſint.* 111
19 *Dubia quædam ſcitu digniora in caput de proprio.* 117
20 *Dubia quædam ſeu quæſtiones ſcitu digniores in caput de accidenti & eius definitiones.* 120

QVÆSTIONES IN CATEgorias Ariſtotelis.

1 *Num, quæ ab Ariſtotele in caput primum dicuntur, rectè ſint dicta.* 151
2 *Quòd ens non ſit genus, nec vniuocum, ſed analogum ad decem*

ad decem prædicamenta, ex ſententia Ariſtotelis 170.

3 *De diuiſione ſubſtantiæ, ac primò qualis ea ſit diuiſio ſubſtantiæ in primam & ſecundam.* 190

4 *Quod ſit genus generaliſſimum in prædicamento ſubſtantia, & an complectatur Angelos & Deum.* 194

5 *An Deus ſit in prædicamento.* 200

6 *De diuiſione ſeu coordinatione eorum, quæ in prædicamento ſubſtantiæ continentur.* 201

7 *De quibuſdam aliis, quæ priori parte capitis ſub-* [illegible] *ſint.* 202

8 *De quibuſdam aliis, circa poſteriorem partem capitis ſubſtantiæ de proprietatibus & comunitatibus.* 206

9 *An quantitas ſit genus ad continuam & diſcretam, & qua ratione.* 219

10 *Circa reliqua, quæ in cap. de quantitate continentur, an rectè dicta ſint ab Ariſtotele.* 226

11 *An relatio ſuſcipiat magis & minus.* 245

12 *An ad aliquid ſit ſpeciale genus entis.* 256

13 *Circa reliqua, quæ in textu capitis ad aliquid ab Ariſtotele dicuntur, num rectè dicta ſint.* 264

14 *An qualitas ſit genus, & de eius ſpeciebus ac ſpecierum qualitatum diuiſione.* 288

15 *Quid ſit actio.* 297

16 *De ſpeciebus actionis.* 299

16 *Dubia quædam ſcitu digniora in caput de oppoſitis.* 324

18 *De numero prædicamentorum, vtrùm tantùm ſint decem prædicamenta.* 338

19 *De abſtractis & concretis prædicamentorum, vtra potius in eis collocentur.* 341

20 De

20 *De diſtinctione prædicamentorum, an diſtinguantur realiter inter ſe.* 344

IN LIBRVM PRIMVM PERihermenias quæſtiones.

1 *De ſignificatione & modo ſignificandi vocum.* 375
2 *Quid ſit veritas, & in quo ſubiecto.* 377
3 *Num definitio Nominis recte ſit tradita, in qua ſingulæ eius particulæ examinantur, ac primo de voce quid ſit & quotuplex.* 382
4 *De his, quæ in capite tertio de verbo continentur, num recte ab Ariſtotele dicta ſint.* 393
5 *Quotuplex ſit oratio folio* 402. *An oratio in communi definiatur ab Ariſtotele, an ſolum oratio perfecta.* 403. *An oratio ſit genus enunciationis.* 404
6 *De nomine enunciationis* 405. *De diuiſione enuntiationis.* *ibidem*
7 *De diuiſione rerum in vniuerſales & particulares qualis videlicet ſit.* 416
8 *De contingentibus.* 438

QVÆSTIONES IN LIBRVM ſecundum.

1 *Quid ſit modus, quid modalis enunciatio, & quotuplex, & de eius quantitate.* 485

QVÆSTIONES IN LIBRVM Poſteriorum Analyticorum.

1 *Prolegomenorum de ſubiecto & lib. Poſt. Analyt.* 496
2 *De inſcriptione lib. Poſt. Analyt.* 500
3 *De diuiſione Logices in partem Iudicatiuam & Inuentiuam.* 502
4 *De ordine horum librorum.* 504

5 *De*

5 *De modo procedendi.* 507
6 *De iis, quæ in expoſitione textus dicta ſunt.* 521
7 *Circa ea, quæ ſecundo capite continentur.* 544
8 *De regreſſu demonſtratiuo.* 557
9 *Quomodo accidentia definiantur per ſubiectum.* 567
10 *Dubia quædam circa caput 7.* 599
11 *Dubia quædam notatu digna circa caput 8.* 610
12 *Quæſtiones ſeu dubia quædam ſcitu digniora, in caput 23.* 716

QVÆSTIONES IN LIBRVM ſecundum Poſteriorum Analyticorum.

1 *De Ordine, Numero, & diuerſitate quæſtionum.* 741
2 *De Quæſtione, an ſit.* 746
3 *De medio Demonſtrationis potiſſimæ.* 773
4 *An principia per ſe nota inductione cognoſcantur.* 820

FINIS.